SANCTI

PETRI CHRYSOLOGI

ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS

SERMONES.

SANCTI
PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
SERMONES.

EDITIO OMNIUM CERTE CASTIGATIOR, ET AUCTIOR.

Acceſſerunt enim Sermones ex Divo AUGUSTINO, & ex LUCA D. ACHERIIS, & Notæ Editoris,

In quibus MMSS. Codicum Collationes, ſeléctiora quædam ex Obſervationibus

DOMINICI MITÆ, Variæ Lectiones LATINI LATINII, nec non caſtigationes MEURSII comprehenduntur.

VENETIIS,
Apud THOMAM BETTINELLI.
Anno Jubilæi MDCCL.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

REGIÆ CELSITUDINI

VICTORIS AMADEI

SABAUDIÆ DUCIS

SEBASTIANUS PAULI

Congregationis Matris Dei.

Uum paucis ab hinc annis ab Augustissimo Regiæ Celsitudinis Tuæ Parente, Rege optimo, & invictissimo, perhumaniter accersitus, splendidissi-

mam

mam Augustæ Taurinensium Urbem convenissem, ut ibidem in majori Templo, & coram Aulæ Proceribus Verbi Dei præconem agerem; nil propemodum, quam ejusdem Genitoris Tui summa in Deum pietas, sincerus Religionis amor, ad ardua negotia pertractanda ingenium acre vividumque, benignitas in subditos, munificentia in exteros, non inanis augendarum liberalium artium cura solertiaque, animusque ad maxima quæque efformatus, uberiori luce corporis oculos, aciemque mentis perstrinxit. Quas omnes, cæterasque virtutes Catholico Principe dignas, felici quadam æmulatione, in Te uno veluti coaluisse, jam noverant omnes, & ego quoque præsens agnovi; ita ut diffusam de Te famam justo minora narrasse, cum omnibus recti bonique æstimatoribus assentirem. Quapropter continuo cupiditas incessit, Notas qualescumque meas in aureos, ut vocant, Sermones Divi PETRI CHRYSOLOGI *Archiepiscopi Ravennatis, id temporis adhuc spongiæ incumbentes, Nomini Tuo inscribere; ut omnibus testatum facerem, quanta mihi de virtutibus Tuis, animique dotibus sublimis æstimatio insederit. Nec mentis anceps diu hæsi, ut quidam suspicabantur, an prudentioris, subactique consilii esset, Te impigrum Juvenem, nuper militaribus stipatum copiis, assiduis expeditionibus assuetum, ac perstrepentibus undique bellorum tumultibus, quibus infelix Italia scindebatur, circumseptum ad literarum studia, & otia pacis revocare. Nam, ut optime norunt ii quos Tua dignaris consuetudine, nullus ambigit, Te non ita Palladem armatam excolere, ut eam scientiarum præsidem deseras, sed ei potius, ut in veteri paroemia est, per utrumque latus adhærere. Cui interim mirum non subeat, Te in ipso ætatis flore, regales inter delicias splendide eductum penitioris doctrinæ aditus penetrasse, & Historiæ, Geographiæ, Matheseos, Civilis prudentiæ, & qua late*

patent

patent totius Philosophiæ spatiis emensis, tam longe in eis profecisse; ut optimi sapientissimique Parentis vota, vel superegressum esse, vel saltem abunde æquasse, omnibus perspectum, exploratumque sit? Accedit his omnibus Tua illa singularis comitas, quam nec Regiæ Familiæ Fastus, nec insignia domi forisque majorum gesta, nec uberrimarum regionum accessio, nec amplissimæ dotes, quibus cumularis, extollunt. Quare ego Tui in me facilioris animi in spem erectus, Opus illustri Tuo signatum Nomine, jamdiuque exhibitum, variis inde tum temporum, tum humanarum rerum vicissitudinibus dilatum, tandem aliquando Tibi sisto: ut CHRYSOLOGUS *ipse, qui tot, tantisque repetitis editionibus varios nactus est Patronos, in Te demum uno, veluti omnium optimo, felicius conquiescat. Munus ergo hilari animo suscipe: illius Te defensorem præsta: dum ego oblatam occasionem, quam posterior dies aperuit, lubens amplectens, Tibi gratulor, eo quod, ita disponente divino rerum omnium dispensatore, egregiam Virginem duxeris, Philippi V. potentissimi Hispaniarum Regis Filiam, & Serenissimi Caroli Borbonii, utriusque Siciliæ Moderatoris Sororem: quam venustissimi oris non superciliosa majestas, elegantia morum, facilis comitas, & ad omnia prona benignitas nostræ Italiæ datam demonstrant, ut ex ea (prospera hæc auspicanti faxint præsentissima Numina) Heroas suscipiat; quorum ope se pristinæ gloriæ restituat, ab suis finibus internecina bella arceantur, Nobisque pax afferatur ad sera usque tempora duratura. Tu vero macte animis, generosissime Princeps, talenta ab Deo Tibi credita ad illius gloriam, uberiori fœnore multiplica; initam laudabiliter viam, majori semper alacritate perfice; magni Parentis per difficilem gloriæ semitam vestigia serva; moresque Tuos ad illius exemplar institue, ut quidquid ad boni Principis munus pertinet, faciliori*

ciliori

ciliori compendio assequaris. Studia demum tuere, & fove, Teque præ cæteris Italia nostra sui Mæcenatem agnoscat. Adsit felicissimo vaticinio D. O. M. totamque Regiam Familiam bonis omnibus augeat; expetita successione confirmet; Regna custodiat; Imperii fines protendat; perpetuisque beneficiis prosequatur. Dabam Neapoli e nostro Collegio S. Birgittæ Kal. Octob. anno Jubilæi MDCCL.

I N

IN NOVAM HANC EDITIONEM

D. PETRI CHRYSOLOGI.

SEBASTIANI PAULI

Congregationis Matris Dei

PRÆFATIO.

SAncti Petri Ravennatis Archlepiscopi, cui ob auream dicendi facundiam, Chrysologi nomen adhæsit, Sermones, quos vocant, duobus superioribus sæculis, Ecclesiasticis Tractatoribus, Verbique Dei Præconibus deliciarum loco fuisse, neminem arbitror esse, quem lateat. Fatentur hoc frequentes editiones, quæ, nec vel unius anni intercapedine prodierunt Moguntiæ, Coloniæ, Parisiis, Venetiis, & alibi: ita ut Typographis illorum temporum præcipua cura fuisse videretur, in edendis Chrysologi Sermonibus, sibi invicem manus eripere, & lucri occasionem antevertere. Nostra vero ætate, in qua bona despiciuntur, & quæ meliora sunt, ægre tamen probantur, minoris censeri cæperunt: causantibus nonnullis, enervem in eo esse eloquentiam: fluxam dicendi vim: orationem frigidiusculis sententiis plus æquo consperſam, & licet brevem, diffusam tamen: & in qua, si non vividum, solidum tamen ingenium desideres: stylum compressiorem, unde ei quandoque obscuritas emergit: & in quo facilitas naturalis, nec fucata puritas non semel frustra requiratur.

Fateor omnia hæc non falso, nec ingratiis asseri. Æquioris vero animi in Chrysologum argumentum esset, mitius secum egisse: & horum criminum nonnulla in Ravennatum, Græcorumque, apud eos degentium, mores refundere: qui tum corporis, tum ingenii viribus enervatis, firmiorem eloquentiam aspernati, hujusmodi tantum verborum lenociniis afficiebantur. Sapientis autem sacrique Oratoris præcipuum munus est, sese vulgi auribus accommodare, ut Populus veritatem audiat, nil pensi faciens, si ea aureis, vel fictilibus, luteisque vasculis propinetur. Quam profecto curam, solertiamque merito laudat in Divo Basilio Gregorius Nyssenus sub initium suæ in Hexamerunem explicationis ad Petrum Fratrem: eaque præ omnibus aliis Sanctis Patribus abunde elucet in Divo Chrysostomo, qui suæ orationis mensuram auditorum aures esse arbitratus, ut de eo Ferrarius de Concion. Lib. II. pag. 244., se ad illorum captum, & utilitatem accommodabat. Enim vero, si eorum plerique ab puriori, ac elegantiori recedentes sermone, demissiori quandoque oratione usi sunt; non tamen sine consilio totius literaturæ eleganriæque expertes censendi. Quadam enim affectatione, vulgarem sermonem sæpius præferebant cultiori, ut ad eorum captum, quos Christianæ religionis præcepris imbuere volebant, orationes suas componerent. Propterea non continuo abjiciendi, si qui eorum aliqua negligentiæ labe apparent inspersi: maxime si quid in se contineant ad nostri instituti, nostræque religionis momenta firmanda, sive ad mores instituendos: cum præsertim illorum studium fuerit, ut iis tantummodo placerent, quos juvare susceperant.

Ea autem omnia, ut unde paulum recesserat, redeat oratio, quæ in Divo Chrysologo redarguuntur, non esse hujusmodi, fidenter dicam, quæ alias tantum habitum opus nostro teneriori palato sordescere faciant. Ponderosiora sunt, quæ in eo commendari queunt. In iis merito recensendus est frequens ille Sacrarum Scripturarum usus: quo Divini oris verba ad omnia, quæ volt, non violentis interpretationibus extorquet, sed veluti sponte fluentibus accommodat. Continua item sermonis elegantia, audientium animos dulce cadentium verborum sono, venustisque dictionis flosculis permulcens, & alliciens: jucunda item oratio, quibusdam commaribus, & validis affectibus, tragicis quandoque verbis expressis: ea demum quæ styli candore, & dicendi affluentia tunc temporis Auctori nostro *Chrysologi* nomen obtinuit. Scilicet hac ætate, hæc potissimum erant in moribus: iisque adhæserat Audientium genius: ut optime norunt ii, quorum manibus Sctiprores huic nostro coævi reruntur.

Sermones quos edimus, ot plurimum, circa Sacram Scripturam versantur: cujus sensus nescires an majori gratia & lepore, quam puritate explanaverit. Literalem primum exhibet, inde allegoricum: quem sæpius moralis quædam consideratio, vel sacræ ethices præceptum subsequitur; nec fastidiosa sunt prolixitate graves, sed pro temporum usu infra, vel haud integras horæ spatio coerciti, quos etiam, ne tædium Auditoribus gignerent, dividebat in plures: ut evenit in Sermonibus *de Symbolo*: & id vel in fine unius, vel in principio alterius præmonebat, ut in fine Serm. XXII. *Differamus hodie*: quod & alib. legas. Dubium si eos eodem, vel in diversis diebus pronunciaverit, Sed licet videatur suffecisse Populum semel in die convocasse ad concionem, in Serm. XXII., & XXIII. innuere videtur, id egisse eadem die: nam horum postremum incipit: *Audistis hodie &c.* quod non semel occurrit. Frequens etiam in

æis jejunii, orationis, eleemosynæ, Fideique Symboli mentio est: quandoque etiam Sanctorum festa, aliæque Ecclesiæ solemnitates celebrari susceptæ. Hæreses iterum, iterumque brevi quidem, sed valida robustaque manu vellicatæ: hæreticorum primipilares lacessiti: vel qui Christum δοκήσει, sive specie tantum, vel phantastice venisse effutiebant: vel resurrectionem nostræ carnis; vel B. Virginem, contra Ephesini Concilii statuta, *Theotocos*, vel Deiparam dici posse negabant: seu ab Ecclesia Dei remittendi iterato peccata auctoritatem eliminabant: seu denique alia hujusmodi falsitatis, mendaciorumque commata propugnabant. Circumcelliones item aggressus est, vel Agonisticos, vel cum Romanis Montenses dicas, eo quod in montibus habitarent, hominum genus ferox, & audax: & præ aliis potissimum Eutychetis hæresim: ut nullam, eam internecino bello aggrediendi, occasionem prætermitteret: utpote quæ tunc primum in Ecclesiam irrepserat, virusque suum recens evomere cæperat. Contra cum disertissimis verbis naturas in Christo impermixtas prædicat, dum eundem verum Deum, & hominem fatetur, divina & humana operantem: & una cum Nestorio eum compellat, cum Serm. lxxxiv. *veniant nunc*, dicit, *hæretici*; unde elui potest nota Sabellianismi, quam nonnulli falso inurunt Chrysologo; quasi loquens de Filio prodigo Serm. I. Patris, & Filii personam confundisset. At doctissimus Præsul illis verbis, sub nomine Patris Christum quidem intelligit: Patris tamen nomine, non Patrem æternum, verum eundem Christum, seu Deum incarnatum. Loquitur enim de Homine, qui habuit duos Filios: si habet Filios, ergo Pater. Jam filios, quos habet Deus incarnatus, seu Christus, dicit esse humanitatem & divinitatem, distinctas naturas, sicut duo Filii distincti sunt, tamen in eodem supposito permixti, idest uniti, quod Eutychianismo adversatur.

Mores etiam suorum temporum corrupti, & in malum delapsi declamantem Chrysologum sensere: vel illorum perditorum hominum fuerint, qui genesim observabant: vel eorum, qui ligaminibus, veneficiis, poculisque medicatis operam locabant suam: vel in Kalendis Januarii sese fœditatibus, & circulatoriis obscænitatibus ad ravim usque commaculabant. Nec inemendatos reliquit Optimatum fastum, vestium cultum, mensarum apparatum, parasitorum agmina, ingentem Familiarium comitatum, aliaque id genus: quæ omnia valida eloquentia, & apostolico zelo perstringit.

Dolebant igitur cordatiores viri, Sermones hos, veluti sub infelici sydere natos, ab Typographorum prælis numquam non nisi corruptos, innumerisque erroribus mire fædos prodiisse: licet de eorum emendatione multa in multis editionibus splendide prædicentur: nec hucusque fuisse ullum, qui in eis emaculandis, pristinæque puritati restituendis insudasset. Si duos tantum excipias Martinum Castillo, & Dominicum Mita: quorum postremus ope MMSS. Cæsenatensis, & Urbinatensis non parvam, nec levem ad id stipem addidit. At nescio quo fato factum, ut hæ quoque editiones innumeris scaterent mendis, & non uno in loco medicis manibus indigerent. Nam nec Castillo datum fuit omnes Chrysologi sermones recensere, longissimisque, quibus illos obruere inceperat, commentariis illustrare. Cum enim ad vigesimum quartum pervenisset, nec mediocris molis volumen compegisset, eum manum de tabula tollere, subita molestaque oculorum lippitudo coegit.

Hanc modo spartam ego utcumque adornandam suscepi, & licet invitum ad sacra hæc expostulari permisi, nonnullis motus causis, quas hic retexere, nec Lectorem interest, & non nisi levioris operæ pretium esset. Potissimum mihi studium fuit in redintegrando textu, ex cujus depravatione non levis obscuritas quandoque legentibus creabatur. Id pro viribus præstiturus, MMSS. quædam hujus Sancti Patris adivi: primumque Cæsenatense, in Bibliotheca Patrum S. Francisci, quod illius Bibliothecæ instructor, Princeps Novellus Malatesta, circa annum 1450 transcribendum curavit. Dubium autem, cujus notæ fuerit exemplar illud, a quo copia hæc desumpta fuit: certe nec melioris, nec emendatioris. Antiquiorem ætatem præsefert Romæ Vallicellanum, ab Baronio laudatum; sed & ipsum oscitanter scriptum, & plurimis in locis hiulcum. Præmittitur in eo Vita S. Petri Chrysologi ab Agnello scripta: & ex ejusdem Pontificali, ope Codicis Estensis, publicata ab Cl. viro D. Benedicto Bacchinio Ordinis S. Benedicti. Non autem Vallicellanum in capita dispertitur, addita cujusque capitis synopsi, ut apud Bacchinium; sed appositis ad oram paginarum romanis numeris, quibus fortasse innuitur, novem olim ex hac vita conflatas fuisse Lectiones matutinales. Ægre enim cum doctissimo Viro conveniam, qui in suade *Patena Forocorneliensi* Dissertatione, ex illis verbis, *carissimi*, arbitratus est, scriptionem hanc nonnisi Sermonem esse ab Agnello, quodam Presbitero Ravennati, in honorem Chrysologi pronunciatum: licet hoc idem suadere videatur solemnis illa absolvendarum Concionum formula: *qui cum Patre & Filio & Spiritu Sancto vivit & regnat &c.* Aliud MS., quod occurrit in Bibliotheca Vaticana sub numero 4952., quadringentorum circiter annorum ætatis, primum extitit Ravennæ in Monasterio S. Mariæ de Portu, inde in Bibliothecam Cardinalis Sirleti, & ex ea in Vaticanam commigravit: illudque plurimis in locis, in quibus de editorum fide dubitavi, per Cl. Virum D. Teuli, non semel, iterumque consului. Et res pro illius comitate feliciter utique, & supra votum cecidisset, nisi Codex & ipse depravatus, conceptam quandoque spem fecisset irritam. Nec mihi illaudatum prætetire licet admodum Rev. P. D. Aloysium Mignanelli, qui ab Rev. D. Francisco Maria Mancurti Imolensis Ecclesiæ Canonico, & de literis, & amicis optime merito, meis precibus expostulatus, nescires an majori comitate, vel diligentia, sex Chrysologi Sermones recensuit, qui MMSS. in Collegio Hispa-

nico

nico Bononiæ adservantur. Inter eos unius alteriusve Sermonis interrupta dictio, & interpolata occurrit. Nam in Serm. lxxi. post illa verba: *& altera Maria videre sepulchrum*, transit amanuensis ad lineam 19. (juxta editionem Mitæ) Serm. lxxv. ubi habentur illa eadem verba. In Serm. autem lxxv. lin. 29. post illa: *ad vitam redderet sempiternam*: revertitur idem amanuensis ad Serm lxxiv: & post verba lin. 6.: *lapsus extiterat & ruinæ*: subdit: *venit Maria Magdalene videre sepulchrum: & quam deceperat arboris interdicti visus, eamdem repararet visio sepulchri.*

Secundum hæc nihil non egi, ut si quæ in aliis Bibliothecis delitescerent, quorum ope factum rectum opus dare possem, ac largiori imbre areolam meam irrigare, amicorum benignitate rescirem. Sed frustra cecidisse conatus, meque hianti adhuc ore destitutum dolemus adhuc. Tantum editiones nonnullæ emendatiores, si quæ sunt, ab me collatæ fuerunt: & cum Typographorum sphalmatis confligens, quæ res incredibilis est molestiæ plena, improbo labore id egi, ut non parum in hac restituenda, & emulanda profecerim: nisi mihi plus æquo vanus adulator obblandiar. Si aliquid e proprio penu protuli, & si quid aliud meo arbitratu immutatum est, quod per quam rarissime contigit, non tamen nisi prævia diligentia, & morosa consideratione factum: Lectoremque monitum volui, ne mea pro alienis obtruderem. Loca S. Scripturæ, quæ ab Auctore laudantur, quæque in editionibus corrupte adnotabantur, suis quibusque locis restitui. In iis autem exscribendis usus fuisse videtur Chrysologus versione illa, quæ ex græco lxx. Interpretum in Latinum versa, quamque *Italam* vocat Augustinus, aliis fere innumeris præferebatur: eodem monente Augustino in Cap 14, & 49. Isaiæ: *in ipsis autem versionibus Itala præferatur: nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ:* Hujus autem & Auctor ignoratur, & tempus. Constat tantum, postquam vulgata Hyeronimiana apparere cœperit, eam vocari incæptam *Antiquam*: quo nomine audit penes D. Gregorium Præfat. in Lib. Jobi, Cassianum, Eucherium, aliosque. Vide, quæ observata sunt in Notis ad Serm xx. Loca item quædam S. Scripturæ meliorum Interpretum fide ausus sum explanare: sed in iis tantum rerum articulis, quando lux eis addita, in ea etiam quæ Chrysologus scripsit, refundebatur. Notas insuper addere placuit: non diffusas quidem, & quæ fastidium molestiamque Lectoribus facerent; sed breviores, & quæ res observatu dignas potius innuerent, quam longis verborum involucris, & multorum locorum exscriptionibus involverent, & libellum in ampliorem formam adaugerent. Cum autem hæ Notulæ variis temporibus, & prout se offerebat occasio, scriptæ fuerint; inde factum, quod nonnulla in superioribus sermonibus adnotanda, in posterioribus, & contra, rejecta sint. Longior potius in laudandis Auctoribus fui: ut Lectoribus essem veluti pro indiculo, quo duce ipsi prænotatos Scriptores adirent, & consulerent. Ratus item de Concionatoribus aliquid promereri posse, si alia Sanctorum Patrum loca indicarem, ubi vel eadem, quæ Chrysologus, illustrarunt Sacræ Scripturæ verba, vel in non absimiles corruptos, depravatosque hominum mores insurrexerunt. In omnibus editionibus varias reperies Sermonum inscriptiones, seu mavis dicere, ut forensi utar vocabulo, intitulationes: ac si in variis & Sanctorum, & B. Virginis festivitatibus pronunciari fuissent. Has utpote spurias, & adulterinas, & quæ per latus in impressionibus irrepserunt Dominicus Mita rejecit; & eorum loco alia quædam submisit. Ego, MMSS. fidem sequutus, utrasque censui eradendas.

Cœterum Sancti hujus Antistitis Sermones hos, primus omnium e privatæ Bibliothecæ pluteis eruit Felix, & ipse Episcopus Ravennas XL.; qui sedem obtinuit sub initium sæculi octavi, circa annum 707, usque ad annum 717. (Vitam dedit Agnellus in Pontificali Bacchinii) Indeque anno 1534. Typographicæ artis ope in vulgus prodiere Bononiæ; curante P. D. Agapito Vincentino Lateranensis Ordinis Canonico. Unde apparet, quam perperam ab nonnullis editio Parisiensis anni 1544. venditetur ut prima. Non autem juramentum præstare vellem, omnes hos genuinos Chrysologi fœtus esse: nam nonnullos reperies obscuros, intricatos eloquio, & nostro haud dignos Auctore. Et cum præter hoc observassem, stylum non undique parem sibique constantem esse; argumenta non una, sed pluries in iisdem festivitatibus repetita, in eam suspicionem facillime prolapsus sum, opus hoc fuisse compactum variis lucubrationibus Sanctorum Præsulum. qui fortasse post Chrysologum in Ecclesia Ravennati docuerunt, & ab studioso quopiam Viro in hujusmodi fascem collectum, ut exemplo successoribus esset. Non autem ea, quæ sublestæ esse fidei suspicabar, expungere ausus sum. Indicavi tantum, religionis inde ducens privato judicio sacros vetustosque Codices imminuere, & temerarias in eos manus injicere.

Ne vero ingratissimis quibusque videar accensendus, antequam primam hujus Præfationis partem expediam illaudatum iri non patiar cl. & doctissimum P. D. Jacobum Mariam Paitonum Congregationis de Somasca: Virum juvandis natum amicis, mihique præ cœteris recolendum: quique nullam non adhibuit diligentiam, solertiamque, ut editio hæc nitidior, & castigatior prodiret.

Censura Sermonum.

Sermo XII. a principio usque ad finem tribuitur S. Augustino, & habetur inter eloquia Milleloquii ipsius Augustini, compilari primum ab Urbinati Episcopo Bartholomæo, inde ab Joanne Collerio impressi Parisiis anno 1640. column. 1. Litera D: ibidemque citatur D. Augustinus Serm XIII. in Quadrag. Cum autem hujus Sanctissimi Doctoris obitus per decem supra septem annos præefferit mortem Chrysologi, suspicari quis poterit Sermonem hunc ab Collectore quodam ex D. Augustino mutuatum fuisse. At nullibi in ejus Operibus invenitur. Sermo tantum de tempore numero 172. huic in principio assimilatur, sed neutiquam in decursu: & in eo nec verbum quidem de tentationibus Christi.

Sermonem L. nonnulli Chrysostomo, alii Hieronymo adscribunt: uni Ecclesiæ Græcæ, alteri Latinæ amplissimo Doctori; ac si inter prodigia non debuisset referri, duos diversarum linguarum Scriptores eisdem verbis eundem Sermonem pronunciare potuisse. Ecclesia Romana in Breviario ad Dominicam XVIII. post Pentecostem eundem legit in secundo Nocturno, & Chysologo tribuit. S. Thomas in Catena hujusmodi Sermonem citat nomine *Joannis Episcopi*, qua loquendi formula citatum frequenter Chrysostomum advertitur in antiquioribus Catenis. Explicatior oratio, nec sic incisa, ut Chrysologi mos est, eum potius quam illi, aut Hieronymo, Chrysostomo deberi alicui poterit suadere. Nostro Auctori vindicant MMSS. Cæsenæ & Urbini.

Sermo LIII. habetur in Appendice Sermonum S. Augustini sub numero lxi. Tom. v. pag. 75. olim de Tempore clxix., sed passim interpolatus, seu multis auctior sententiis, quæ appositis utrinque ansulis includuntur. Ex eo nonnulla transcribit Alcuinus in Lib. de virtutib. & vitiis Cap. 6. Rectius adscribitur Barbatiano Presbytero, de quo S. Petrus Damianus Tom. II. pag. 306. editiun. Lugdun. Serm. lxv, habito in ejus natali die. Vivebat hic Ravennæ, regnante Placidia Augusta ann. circ. 440. Surius die 31. Decemb. Petrus de Natalib. Lib. II. Cap. XXI. pag. 183 Rubeus Histor. Ravenn. ann 433 Precibus Chrysologi fortasse ductus, Ravennates inter se dissidentes, corripuit, & ad mutuam pacem, humilemque suo Pastori obedientiam hortatus est. Ut ut sit, styli diversitas hunc Auctori nostro abjudicat.

Sermo LXXIV. Frater Antonius Ghislandus in Lib. qui inscribitur: *Opus aureum in Evangelia*: super Evangelium Sabb. S. Paschæ dub 17, & 23 & alibi, laudans hujusmodi Serm eum Divo Severiano, seu Severino adscribit, sicuti & Serm infra lxxvi. id quod forte ab Divo Thoma in Comment. mutuatus est, ut innuere videtur Maldonatus Matthæi XXVIII. numero 9. At & stylus non absimilis, & diversarum phrasium eadem repetentium coacervatio, & doctorum Virorum consensus, & Manuscriptorum, quotquot extant, auctoritas Chrysologo vindicant. Franciscus Combefisius in Opusc. *Recensiti Auctores &c* Parisiis 1662. pag. 135 suspicabatur, an in Catena D. Thomæ, ubi Sermo hic, & sequentes de Christi Resurrectione laudantur, sub hoc contracto nomine *Sever.* legendum sit *Severus Malacitanus*: cujus temporibus convenit, quem Auctor perstringit, non suscitandæ veræ carnis error. At nulli Severo Malacitano tribuuntur Sermones, potuitque Chrysologus antiquiorem Origenis errorem respicere.

Sermo XCI. Hunc eundem Sermonem, ab exordio tamen non parum imminutum, habes inter Sermones D. Augustini de Sanctis, olim sub numero XXII.; nunc vero in Appendice Tom. v. pag. 135. num cxcix. Nihilominus Chrysologo deberi ex ipso sui initio recte opinatur Mita.

Sermo CVII. licet stylo, & doctrina insignis, inquit Mita, ab sermonibus Chrysologianis longissime distat. Fabricius in Bibliotheca mediæ Latin. Tom. I Lib. III. pag 1055, & Tillemontius Tom. v pag 485. editionis Venetæ, jure quidem Chrysologo adimunt. Inscribitur in Codice MS *in Divum Petrum Episcopum* Titulus autem *Divi* recentiorem ætatem redolet. Præterea longe ab more nostri Auctoris nimia hic dictio apparet; quam nec circumloquutiones infarciunt, nec insuetæ expressiones extollunt. Fateri autem oportet de Petro alicujus loci Episcopo in eo loqui: nec insuetum erat Antiquis, inter Auctorum opera ea recensere, quæ vel ipsis inscribebantur, vel in eorum honorem cesserant. Unde du libentissime manus opinantibus Sermonem hunc in laudem Petri nostri Chrysologi, Ravennæ pronunciatum fuisse.

Sermo CXXVII. Franciscus Garcia de Valle in Evangelico Concionatore Lib. 3., Disc. XXV., numero 38. nervis omnibus contendit, Sermonem hunc deberi Joanni Chrysostomo homil. XVI. ex variis in Matth. locis. Et revera inter Chrysostomianos occurrit in editione Parisiensi per Sebastianum Nivellum sub Ciconiis anno 1581., Tom. II. pag. 1074., sed addito signo in ora libri, ut eum inter spuria amandandum ipse editor Lectores admuneat. Lapis autem, vel stipes sit oportet, qui ab eo Chrysostomi gravitatem abesse non sentiat, & contra puram putamque sapere Chrysologi dictionem.

Sermo CXXIX *Sermo hic*, inquit Latinius, *nil habet Chrysologi*, cui adstipulatur Mita, animadvertens verbum *Carissimi*, nunquam inveniri apud Chrysologum: cui aliud familiare est, nempe *Fratres*. Suppositiium etiam putat Tillemontius Tom. v., pag. 866: quod præ cœteris styli puritas, facilisque verborum ductus suadent.

Sermo CXXXV. De hujusmodi Sermone, ejusdem commatis cum superiori, hæc etiam habent Tillemontius, & Latinius Ruinartius Acta Martyr. pag. 158. eum uti nostri Auctoris genuinum fœtum amplectitur, eumque vocat *egregium Sermonem*.

Ser-

Sermo cxxxvi. lacinia est alicujus Sermonis, Auctoris ab Chrysologo diversi; cui nescio quis Episcopus Adelphus intererat.

Sermo cxxxvIII. S. Germani Antissiodorensis fœtum opinatur Mita. Sanctus hic Præsul dum Ravennæ apud Chrysologum hospitaretur, hæc pauca de pace disseruisse, non vero est absimile. Sub initium *Patrem* & *Magistrum* vocat Chrysologum, propter ipsius in ea urbe pontificiam dignitatem, exuberantemque doctrinam; se vero *peregrinum* & *agrestem* dicit, veluti ex locis Barbarorum profectum. Quamvis vero hæc ariolandi modo proferantur, in tuto est Sermonem non esse Chrysologi. De Sancto Germano alibi.

Sermo cxlIII. Nunnulla in eo habentur, quæ occurrunt in Sermone de Annunciatione penes Hieronymum Tom. ultimo pag. 501. edition. Parisiensis apud Nivellum anno 1579. ad Paulam, & Eustochium: eaque præcipue, quæ laudantur ab D. Thoma in Catena, Tom. v. ejus Operum, pag. 54., recent. editionis Venetæ. Observat autem Possevinus in *Apparat.* Tom. II. pag. 44., & ex eo Nicolai in *notulis* ad prædictam Catenam, Sermonem hujusmodi inter Hieronymi spuria ablegandum; & Græco potius, quam Latino homini adscribendum; cum in eo græcum auctorem latine loquentem videre liceat. Sophronii autem esse D. Hieronymi amici: illius nempe, qui ejusdem Catalogum de Scriptoribus græcum reddidit, pro compertissimo, ut loqui amant, credunt non pauci haud inferioris subsellii Scriptores.

Sermo cxlIx. Divo Severiano Gabulorum Episcopo dubio procul adscribendus: sub cujus nomine occurrit inter opera Sancti Joannis Chrysostomi Tom III, pag. 410. recent. editionis Parisiensis, curante Domino de Montfaucon, qui hæc eadem præfatur. „ Severianus „ Gabulorum Episcopus, qui Constantinopoli tunc degebat, & simulatis officiis Sancti Præ„ sulis amicitiam sibi conciliaverat, ac frequenter ad Populum conciones habebat, absen„ tis, ac in Asiam profecti, Chrysostomi, occasione captata, Populum sibi devincire, ejusque „ ut putatur studia ab Chrysostomo avertere satagebat. Qua de re monitus ab Serapione Chryso„ stomus, cum ex Asia rediit, ut vidit Populum sibi grarulantem, lætitiaque plenum, rem non „ multum curasse videtur. Sed cum inde Severianus in Serapionem indignatus, impietate plena „ verba protulisset, tumultuante Populo, & in iram concitato, Constantinopoli pulsus est. „ Deinde curante Eudoxia Augusta, ipsoque Imperatore revocatus, & ab Chrysostomo ægre li„ cet admissus est. Sed quia indignatus Populus, nonnisi Pastoris sui monitis, conceptam in Se„ verianum iram sedare poterat, hac Oratiuncula (extat ibi pag. 412.) Chrysostomus exasperatos „ animos mitigavit, & ad Severianum admittendum deduxit. „ Hæc doctissimus editor in Monitis ad præfatam Homiliam. In sequenti vero die, Severianus ipse ad Populum habuit orationculam, ubi de conciliata pace gratulatur: quam ille pacem partam *communi Patre curante*, summis laudibus commendat. Hujusmodi autem Oratiuncula Severiani, inter Sermones Chrysologi irrepsit, & centesimum quadragesimum nonum in Ordine confecit. Formulam autem illam: *communis Pater*, præsentem Chrysostomum significare nullus dubito: uti observatur in aliis homiliis, & præsertim in illa, quam Presbiter quidam Antiochenus habuit coram Flaviano illius Civitatis Antistite, inter Opera spuria Chrysostomi Tom. vI. pag. 555. laudatæ nuper editionis. Quod autem Baronius ab Martyrologio Romano Severianum hunc expunxerit, tanquam acerrimum Chrysostomi hostem, falso asseritur: dicamque hanc ei ab Rosvveido immerito inustam Clar. Georgius in Notis ad Martyrologium Adonis exterfit Tom. I pag. 63. In nonnullis editionibus Sermoni huic præfigitur Titulus: *quem quidam Severiani putant, sed falso:* illud tamen *non temere factum*, notat Latinius, *nam nil*, inquit, *habet Chrysologi.*

Sermo clI. latine legitur inter alias Patrum Homilias ab Alcuino collectas; nec desunt, qui eum Sermonibus D. Severiani adnectendum esse opinantur. Irascitur autem Mita in Notis; & invidentiam, ut ait, illorum, qui Sermonem hunc Chrysologo auferre conati sunt, comparat ipsius Herodis in vitam Innocentium invidentiæ, aversoque in eos animo; subditque nunquam aptius Chrysologi cognomen convenisse, nisi hujusmodi Sermonis causa. „ Siquidem in „ hoc vere aureum eloquentiæ flumen effudit, & summam professus est eruditionem. Stylo & „ doctrina ab eminentioribus ejus homiliis haud discrepat, nec aliquis prudens hanc esse Divi „ Severiani compositionem dixerit; cum tota phrasi, & doctrina ab ejus Sermone, hic in ordi„ ne clxIx. relato, discrepet. Fuit insuper Severianus natione græcus, græceque scripsit. At præ„ dictus Sermo tota origine latinus, nulla ex parte græcismum redolet: neque ab exemplari græ„ co in latinum idioma traductum, quispiam linguarum peritus usque modo judicavit. „ Hæc Mita, plurimis aliis in hujusmodi Sermonis laudes abundantius excurrens. Revera cum Chrysologiana phrasi ita convenit, ut ovum ovo similius esse non dixeris.

Denique huic editioni Appendicem addidi, paucos quosdam in ea referens Chrysologi Sermones, qui huc usque alieno nomine circumferebantur. Primas tenent Sermones quinque de Oratione Dominicali, quos ab Dacherio Spicileg. Tom. vII. pag. 120 mutuatus sum. Hos olim ex fide Codicis Corbejani retulerat ad Petrum Damiani, postea admonente Petro de Marces, comperit, esse Chrysologi. Sermones LxxIII. & xcvII in Appendice Divi Augustini Tom v. pag. 92., & 120. de quibus jure merito Lovanienses dubitarunt, ab doctissimis nuperis editoribus Monachis S. Mauri, Auctori nostro adjudicantur. Tantorum Virorum testimonio succenturiatus & id ego præstiti.

Sunt, qui nonnullorum Codicum fide freti, Sermonem quoque cxx. ipsius Appendicis genuinum

num Chryſologi fœtum afferunt. At hoc aſſerere non patitur ſtylus Sermonis tumens propemodum, nec ita, ut noſtri Auctoris mos eſt, brevior & inciſus, quique Petavio Lib. de Incarnatione xiv., nimis conturnatus videbatur. P. Labbè Biblioth. pag. 783. alium ſub ſuo nomine laudat *de B. Virginis nativitate*: ſed, ut alias obſervatum eſt, Sermonum intitulationes corruptę ſunt; nec temporibus Chryſologi hujuſmodi Feſtum adhuc celebratum ſcimus. Aerem verberant, & in nubibus fabricant, qui Sermones lxvii., lxviii., lxx., lxxi. in ordinem redigunt, & Petro Damiano ſcribunt: nam cum proſtent in prima collectione S. Felicis Epiſcopi Ravennatis, quod ſub initium ſęculi viii. eveniſſe ſcimus, & longe poſterior vixerit Damianus; jam patet quam inanibus fulcris eorum opinio innitatur. Dictio etiam nitidior, & facilior Serm cxxix de S. Cypriano, & cxxi. de S. Laurentio alicui fucum fecere, & ſuſpicandi anſam prębuerunt.

VI.

V I T A
S. PETRI CHRYSOLOGI

Ex Libro Pontificali Agnelli, qui & Andreas, edito ab Cl. Bacchinio Tom. 1. pag. 321.

Additis nunc Variis Lectionibus MS. Vallicellani.

Etrus XXI. pulcher aspectu, delectabilis forma; ante eum nullus (1) Pontifex sapientia similis illi, & post eum non surrexit. Multorum librorum, & voluminum conditor, & velut irriguus fons ita in eum divina sapientia quotidie emanabat; unde pro suis eum eloquiis Chrysologum vocavit (2) idest aureus (3) sermocinator. Natus est Corneliense Territorio: nutritus & doctus (4) a Cornelio illius Sedis Antistite, & pro sui Nutritoris amore Petrus iste Beatus, (5) qui dudum Imolas prædictum vocabat Territorium, ab illo jam tempore *Corneliense* nominavit. Sed ajunt alii ideo Corneliense, quod Cornelii forum fuisset. Iste primi Leonis Sanctissimi Papæ Ravennatis Ecclesiæ Cathedram regebat. In ipsis diebus sævissimus Eutyches Presbyter maligno spiritu instigatur & circa Sanctam & individuam fidem Catholicam suis pessimis cogitationibus malignam cœpit hæresim excitare. Quem Sanctissimus Leo per suam Epistolam in conspectum Sanctorum multorum Dei Episcoporum (6) admonivit, (7) Nunquam potuit ejus superstitiosam credulitatem ad bonum revocare propositum. Sanctus igitur Leo ad Beatum Petrum (8) hujus Ravennatis Urbis Pontificem, res notas celeriter fecit; qui scribens Epistolam ad ipsum hæreticum direxit, per quam in Chalcedonensi Synodo (9) non consensit; demersus est. Sed ipse Ss. Leo multas vices per sua Epigrammata in Constantinopolitanam Urbem misit non solum ad Gallani Placidiam, verum etiam ad Valentinianum & Honorium (10) & ad cœteros alios fidei robustos, simulque ad Divum (11) Gratianum & Eudoxiam (12) sequestratim contra prædictum Eurychen Presbyterum diversas, ut diximus, Epistolas & tanto tempore (13) prolata fuit, usque ad tempora Martiani Imperatoris. Igitur, ut diximus, cum multa altercatio de Sancta intemerata Fide Catholica facta fuisset multis diebus, contigit, ut cum Episcoporum consilio fuisset allatus prædictus hæreticus coram omnibus Sacerdotibus, Theodorus Episcopus cum eo certare cœpit: ostendens singula volumina de Sanctis Scripturis, & diversa testimonia, quod Sancta & Indivisa sit Trinitas & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unus esset Deus coæqualis (14) ex duabus manens naturis, Dei & Hominis. Non consensit. Tunc auctoritate Apostolica demonstrata non resipuit. Ostensaque est B. Petri Chrisologi Epistola in qua ex parte continebatur ita: *Humanæ leges intra XXX. annos (15) inter nos omnes litigiosas interimunt quæstiones, & tu circa quingentos annos cur tanto præsumis in Christo conviciare sermone? vere oportet te humiliari ad Sanctum Romanum Pontificem, & diligenter ejus præcepta custodire, & non aliter extimes nisi quod B. Petrus Apostolus vivus sit, & Apostolatus Cathedræ Romanæ sedis in carne teneat principatum*: Post hæc autem ipse Eutyches sævissimus in ipso cecidit (16) Concilio. Sacerdotum vero cætus post solutum Concilium una cum plebe omnium Christianorum Deo immensas gratias agentes, (17) & maximas laudes Imperatoris Catholicam, & certam fidem observantis, valedicentes abierunt.

C A P U T II. (18)

Petri Chrysologi Ordinatio Cælitus imperata.

IGitur charissimi quod residuum est de Chysologi vita in medium proferamus, & loquiramus quomodo, aut qualiter in tali orthodoxa sede non ex propriis ovibus, sed ab subjecta Corneliense Ecclesia Ravennenses (19) Cives Pontificem ordinaverunt. Tempore namque illo postquam defunctus est Beatissimus (20) ante nominatus Præsul Joannes, convenerunt universus cœtus populi una cum Sacerdotibus, sicut mos est in Ecclesiæ ritu, & elegerunt sibi Pastorem, (21) cumque eo properantes Romam venerunt ad Sanctum Papam Apostolicæ Sedis, ut eorum ordinaret Electum, ne talis Ecclesia viduata esset Pontifice tantis diebus. Die vero crastina erant omnes parati, ut (22) eum quem elegerant (23) Sanctis apostolicis præsentarent

(1) *MS. Vallicellanum*: ex Pontificibus. (2) Vocavere. (3) Aureum sermocinatorem. (4) Electus. (5) Quod dudum Imolas prædictum vocabatur Territorium. (6) admonuit. (7) Et numquam potuit. (8) hujus &c. *Desunt in MS.* (9) Non consentiens. (10) Imperatores. (11) *Reponendum*: Martianum. (12) Sequestratim autem. (13) protelatum fuit. (14) *Hæc de Christo Domino apte intelligenda.* (15) Inter nos: *desunt in nostro Codice.* (16) Consilio. (17) Et maximas laudes inferentes Catholicam, & rectam item observantibus &c. (18) *In nostro Codice notatur in margine* II. (19) Ravennates. (20) Ante nominatus: *desideratur in Codice.* (21) Cumque omnes cum eo properantes, Romam venissent. (22) Ut eum Virum. (23) Sanctis. *Deest.*

rent adſpectibus. Igitur nocte eadem apparuit (1) ad Sanctum Sixtum Urbis Romæ Epiſcopum per viſionem B. Apoſtolus Chriſti claviger Petrus, una cum Apollinare Diſcipulo ſuo, & inter ambo ſtans B. Petrus Chryſologus: & parum B. Petrus Apoſtolus pedem figens dixit ad S. Papam Sixtum: vide hunc virum, quem elegimus Nos, (2) qui ſtat in medium noſtrorum, ipſum conſecra non alium. Ideirco expergefactus Papa, juſſit valde introduci diluculo Plebem univerſam, & Virum, qui ordinandus erat. Intuitus eſt eum diutiſſime S. Papa & ait: Ite, tollite eum de medio: hunc non agnoſco. Niſi adduxeritis mihi, qui oſtenſus eſt, alium non ordinabo. At illi cœperunt inquirere inter ſe mutuo, quæ eſſet hujuſmodi res, ejectiſque omnibus foras contriſtati ſunt. Alia vero die juſſit (3), ut Populus cum omnibus (4) Electis maximis, & mediocribus, & puſillis ante ſe introducti fuiſſent, & cum non vidiſſet formam Viri, quæ illi oſtenſa fuerat, ait: requirite ex vobis, forſitan non omnes veniſtis, & (5) complures eſtis. At illi dixerunt: non ex (6) nobis quempiam invenies Domine Papa. (7) Ite & egredimini foras: nondum electum video. Tertia (8) die denique iterum apparuit (9) ad eundem Papam, nec vigilans pleniter, nec pleniter dormiens Apoſtolorum Princeps cum Diſcipulo ſuo ſicut & prius (10) & Sanctiſſimus Petrus Chryſologus inter ſe tenentes dicentes illi: diximus jam Tibi ne ſuper alium manus imponas niſi ſuper hunc Virum: quia in illis temporibus Ravennæ Ecclesia, ut pinguedo olei lucernæ illuminans (11), ſi ab igne fuerit applicata, ita illius pingueſcet, & illuminabitur doctrina. Altera die introducuntur omnes, & non invenitur. Tunc Sanctus Papa (12) Sedis Romanæ dixit ad Cornelienſem Epiſcopum, qui illo tempore cum Ravennienſibus Civibus Romam jerat; introduc omnes Sacerdotes, & Clericos tuos, forte, ibi inveniam Virum, qui mihi oſtenſus eſt. Cui ille cum ſupplicatione reſpondit dicens: non habeo talem Virum, niſi unum diaconum, qui præeſt omnibus rebus meis: ſuper cujus manus ego ſervus tuus incumbo. Si jubes, ut in medium veniat, deferatur. Cui Beatiſſimus Papa: veniat, non ſolum ille, ſed & cœteri omnes; ſi videro quem cupio gratanter ſuſcipio. At ubi ingreſſi ſunt omnes, ſtatim ut vidit S. Papa virum, (13) quem ſibi per viſionem oſtenſum fuerat, conſpexit eum ut gemmam fulgentem, & hinc atque illinc per ſpiritum cognoſcens vultum B. Apoſtoli Petri, & Apollinaris Pontificis, Chyſologi (14) Petri dextram ſiniſtramque tenentes; & ut hæc omnia Sanctus Papa conſpexit, ſtatim de ſede ſurgens, & obviam illi quaſi medium atrium ivit; & libenti animo alterutrum ſe ſalutaverunt, uſque ad genua. At ubi ſubtrahere ſe Petrus Chryſologus Papæ voluit, Beatiſſimus Papa non (15) ſinivit. Statim cœpit fremitum dare Populus inter ſe & maximum clamorem ad Cœlum. Alii dicebant quia Neophitum non recipimus, non ex noſtro fuit ovile, ſed ſubito invadit Cathedram Epiſcopalem, quaſi latro. Tollite, tollite eum de medio: non recipimus, quia de ſubjecta Eccleſia non licet in majorem transferre. Alii contra (16) ajebant: juſtus eſt hic Homo, non recte dicitis: ſuſcipiamus eum, ut bene ſit noſtræ Civitati; quia prudentiſſimus eſt, & caſtiſſimus, & Doctor bonus, omnique gloria dignus: ex noſtra cognatione eſt, nihil in eum mali ſentimus, timore Domini plenus: ſine cauſa eum perdere vultis. Sanctus vero Xiſtus (17) III. in tali altercatione Populum hinc illucque diviſum conſpiciens, palam omnibus retulit viſum, ut ſupra diximus (18) quomodo per admonitionem apoſtolicam eum conſecrare debuiſſet. Et ſi iſtum non vultis Patrem, a me recedite, & a Sancta Eccleſia Catholica (19) alienati vos omnes. Tunc illi, quaſi una voce, cœperunt clamare: ordinetur, ordinetur. Conſcripſerunt celeriter decretum: & per impoſitionem manus recepit Spiritum Sanctum, ordinatuſque eſt in Pontificem cum gloria, & (20) Ravennam ſedem reverſus eſt. Ex illo jam die cœperunt omnes (21) venerari tanquam Angelum Dei.

CAPUT III. (21)

Ædes Petro curante conſtructæ. Ejuſdem cum Projecto Cornelienſe Synchronologia. S. Barbatiani ſunus.

ÆDificavit hic Beatiſſimus Fontem in Civitate juxta Eccleſiam, quæ vocatur Petriana, quam Petrus Antiſtes fundavit. Qui Fons miræ magnitudinis duplicibus muris, & altis mœnibus ſtructus (23) arithmeticæ artis. Iterumque Domum (24) infra Epiſcopium (25) Ravennæ ſedis, quæ dicitur Tricolis, eo quod tria cola contineat: quæ (26) ædificia nimis ingenioſa inferius ſtructa eſt. Fecitque non longe ab eadem domo Monaſterium S. Andreæ Apoſtoli, (27) ſuaque effigies ſupra valvas ejuſdem Monaſterii eſt inferius teſſellis depicta: totas vero Parietes (28) proconniſſis marmoribus decoravit & in ingreſſu januæ extrinſecus ſuper liminare verſus metricos (29) continentes ita:

Aut

(1) S. Sixto urbis Romæ Epiſcopo. (2) Qui ſtat in medium noſtrorum. *Deſunt*. (3) Papa ut. (4) Clericis. (5) Utrum plures eſtis? (6) Novis. (7) At ille dixit. (8) Nocte. (9) Eidem Papæ nec vigilanti pleniter, nec pleniter dormienti. (10) Sanctiſſimum Petrum Chryſologum inter ſe tenentes. (11) Cum igni. (12) Sedis romanæ, *Deſcrit in MS.* (13) Qui ſibi per viſionem oſtenſus fuerat. (14) Petri, *Deeſt*. (15) Sivit. (16) Dicebant coram, (17) III. *Deeſt in noſtro Codice*. (18) Quoniam. (19) Romanis alienate vos. (20) Ravennatem. (21) Eum. (22) *In Codice ſignatur in margine* V. (23) Architectonicæ. (24) Domus in Archiepiſcopatu Ravennæ. (25) Ravennatis. (26) *Bacchinius legendum putat* Ædes; *at MS. habet* ædificia. (27) Suamque effigiem — depictam (28) perconniſſis. (29) Fecit contineri ita.

Aut lux hic nata est, aut capta hic libera regnat.
Lux est ante venit Cæli decus unde modernum.
Aut privata diem pepererunt tecta nitentem,
Inclusumque jubar secluso fulget Olympo.
Marmora cum radiis vernantia cerne serenis,
Cunctaque (1) sereno percussa in murice saxa
Auctoris pretio splendescunt munera Petri.
Huic honor huic meritum tribuit sic (2) comere parva;
Ut valeant spatium amplum superare coactis.
Nil modicum Christo est. Arctas bene possidet ædes,
Cujus in humano (3) consistunt pectore templa.
Fundamen Petrus, Petrus (4) fundator & (5) Aula.
Quod Domus hoc Dominus quod factum Factor, & idem
Moribus atque opere. Christus possessor habetur
Qui duo consocians mediator (6) reddit & unum.
Huc veniens fundat parituros gaudia fletus
Contritam solidans percusso in pectore mentem.
Ne jaceat, se sternat humi, morbosque latentes
Ante pedes Medici cura properante recludat;
Sæpe metus mortis, vita fit causa beata.

Multa condidit volumina, & valde sapientissimus fuit. Iste una cum Projecto a B. Cornelio Imolensis Ecclesiæ una hora in Diaconos ambo consecrati sunt. Post vero divina providentia, ambo solium Episcopale tenuerunt. Petrus (7) Ravennæ Ecclesiæ, Projectus servatus est Imolensi. Postquam hic Pontifex ordinatus est, postmodum ab ipso iste alter Episcopus Ecclesiæ Corneliensis consecratus est, (8) temporibus Gallæ Placidiæ Augustæ, sicut scriptum (9) reperimus. Corpus B. Barbatiani idem Petrus Chrysologus cum prædicta Augusta aromatibus condiderunt, & cum magno honore sepelierunt, non longe (10) ad Posterulam Ovilionis, consecravitque Ecclesiam S. Joannis Baptistæ, quam (11) Baudarius ædificavit.

CAPUT IV. (12)

Petrus mortem suam prævidet, prædicitque: Forum Cornelii pergit, ibique decedit. Locus Sepulchri.

COgnovit autem post hæc Beatissimus Petrus per Spiritum finem vitæ suæ. Ivit ad Corneliensem Ecclesiam, & ingressus infra Basilicam B. Cassiani obtulit munera: idest craterem aureum unum, & pateram argenteam alteram, & diademata aurea magna pretiosissimis gemmis ornata. Hæc omnia ad S. Cassiani corpus imbuit, (13) positaque super aram illius Ecclesiæ, & stans super crepidinem juxta Altare expansis manibus, benedixit cunctam plebem, Sacerdotes, ac Populum, & oravit dicens: Tu dedisti Deus animam in corpore isto: tu iterum misericors suscipe eam, quia tua sum creatura. Non (14) occurrat (15) mihi iniquissimus Diabolus, sed Angelus (16) tuus sanctus (17) suscipiat eam, & collocare jubeas in finibus Patriarcharum, ubi lux permanet, & gaudium immensum est. Et nunc, Domine, te confiteor labiis (18) corde. Tu qui cuncta patrasti ex nihilo, qui solus nosti prisca & præsentia, & futura, da Populo huic cor docibile, ut timeant Te, & agnoscant, quia es Deus in Cœlo sursum, & in terra deorsum, qui per sanctum Filium tuum totius generis humani salutem recuperasti, in quem credimus Deum, & Dominum Angelorum, qui es benedictus in sæcula sæculorum. Mitte illis, Domine, verum Pastorem, qui tuas congreget oves non disperdendo, sed ad caulas Ecclesiæ revocando. Non (19) sopiat ut mercenarius, non sit (20) alienæ ovis custos, sed verus Pastor, qui oves cum agnis (21) commissas immaculatas tuo adspectui repræsentet; ne ille ferox immanissimus Lupus, qui prædam rapere quærit a Te, (22) Pastoris corda excita, rapida voluptas depellatur, vellera fidelium ovium non diripiat, ne Sancta Ecclesia vocis balatibus gemat. (23) Tu bonum Pastorem tribue huic Populo (24), mitte Pastorem, non percussorem, sed nutritorem: non ut allidat, sed defendat: non spernentem, sed revocantem: non raptorem, sed largitorem. Non ut...... (25) sed compescat, non cupidum, sed tributorem: non elatum, sed humilem, non sævum, sed blandum: Custodi eos: Populus tuus est, & opus manuum tuarum qui es benedictus in sæcula. Ad lugentem Populum ait: Filii carissimi audite me. Ego vado, & ingredior viam universæ carnis, ubi constituta est domus omnis viventis. Nunc Filii confortamini, & estote viri prudentes. Dabit vobis Dominus Deus Pastorem, & Rectorem sicut scriptum est: *non repellet Dominus plebem suam in finem, & hereditatem suam non derelinquet*. Ille docebit Vos. Ille vos per amœna pascua ducet, ille

b sui

(1) Sydereo. (2) Condere. (3) Consistit templum. (4) Fundavit. (5) Aulam. (6) Reddidit. (7) Ravennatem Ecclesiam, Projectus sortitus est Imolensem. (8) Temporibus. (9) Est. (10) Pusterula. (11) Beduarius. (12) *In margine Codicis signatur* 72. (13) Posuitque. (14) occurrat. (15) Ei. (16) Tuus *deest*. (17) Suscipiet. (18) Et corde. (19) Surripiat. (20) Alienus. (21) Commissis. (22) Pastore corda excitata, rapida voluptate depellat. (23) Tu bonus Pastor Pastorem tribue. (24) Meum. (25) Laceret.

ſui verbi pabulo vos reficiet : ipſum audite, non conturbemini. Et vos viſcera mea, non contra eum in tumorem cordis elevetis, non cum tumultu, & jurgio Paſtorem eligatis. Non Patrem hujus Patriæ (1) pro pecunia hanc obtineat ſedem, ſed (2) hoc diligite quem Dominus elegerit. Eſtote perfecti Filii: ab omni hæreſi ſervate vos. Cavete ab Ariano dogmate. Sanctam, incontaminatam (3) Catholicam Fidem tenete. Corpora veſtra ſervate ſine pollutione, quia Templa Dei animata ſunt. Hæc cuſtodite, & agite: ut mereatis vos cum veſtro Paſtore (4) in univerſorum placitorum cœleſti Domino viam parare. Præcepta ejus ſatis cuſtodite: obedite ei, ut ille pro vobis oret: quia Omnipotens Deus non vult hilarem, ſed cor contritum ſuſcipit, & humiliatum ſpiritum. Sit benedictio Domini Dei omnipotentis ſuper vos, & ſuper Filios veſtros in generatione, & progenie, nunc & ſemper in ſæcula ſæculorum. Cumque omnes reſpondiſſent Amen, converſus ad aram B. Caſſiani ait: deprecor Te, Beate Caſſiane, intercede pro me. Tuæ Domui quaſi vernaculus fui a Cornelio (5) iſtius ſedis in Eccleſiæ gremio nutritus: iterum ad Te reverſus animam nunc Deo Omnipotenti trado, corpus autem meum Tibi commendo. Hæc & his ſimilia cum diceret, quaſi qui eructans, ovans, & exultans, flentibus cunctis qui aderant, reddidit Spiritum III. Non. Decembris. Cœmentarii vero poſt Sedem ipſius Eccleſiæ paraverunt celeriter ſepulchrum in loco, ubi ipſe præcepit: & ibidem ſanctum corpus receptum eſt, & permanet uſque in hunc diem. (6) Sedit autem Annos ...... Menſes ...... Dies ......

OBSERVATIONES

D. Benedicti Bacchinii Abbatis &c. ad Vitam S. Petri Chryſologi ex Agnelli Pontificali Tom. 1. pag. 335.

Petri ætas expenſa. Narratio de ejuſdem electione divino impulſu facta contra Dupinium aſſeritur. Agnellus Ravennatem Eccleſiam Romanæ ſubditam agnoſcit. Petri Epiſtola ad Eutychetem. An aliam ſcripſerit. An ſcripſerit poſtremas illius periodos. Ædes Tricoli an ab Chryſologo excitata. Petriana Eccleſia. Sacellum S. Andreæ an ab Chryſologo conſtructum ſit, Munera Cornelienſi Eccleſiæ tributa.

I. Divi Petri Chryſologi ætatem in poſtrema Diſſertatione indicavimus, quantum quidem ſufficere poterat ad tollendam temporum confuſionem; nunc expreſſe, quantum licuerit, de ea decernendum eſt. Et pro Epiſcopatus ejuſdem initiis, in ea ſententia perſevero, ut vel anno 440: qui Sixti III. Summi Pontificis poſtremus fuit, vel præcedenti 439. ordinatum credam. Annus ejuſdem emortualis, nec ante annum 448. collocari, nec poſt 451. deferri poteſt. Poſterioris aſſerti veritas ex eo patet, quod Æmiliæ civitatibus clades, & direptio, Attila late furente, anno 452. eſt illata: eoque Ravennam properante, Joannes ſedebat Epiſcopus: nec fortaſſis is ejus Sedis annus prior erat, ſed præcedenti anno 451. cœperat. Prior autem aſſertio ex Actis S. Germani Antiſiodorenſis a Conſtantio fideliter, & accurate deſcriptis evincitur, cum ex iiſdem certa demonſtratione elicuerit Eminentiſs. Card. Noriſius, Germanum Ravennæ obiiſſe, anno eodem 448. die 31. Julii: Hiſt. Pelag. Lib. 2. cap. 12. Conſtat autem Petrum Chryſologum ejuſdem Sancti funus curaſſe. Idem Eminentiſs., & Eruditiſs. Cardinalis de Petri Chryſologi emortuali anno hæc habet: *Eo anno (450.) vel ſuperiori forte deceſſiſſe 2. Decembris, qua die ejus memoria recolitur, patet ex Epiſtola Leonis 35. ad Leonem Ravennatem, data die 24. Octobris Marciano Coſ. hoc eſt anno 451. nam anno 448. idem Chryſologus litteras ad Eutychetem male jam ob hæreſim audientem dedit; Eutyches vero in Italia eo ipſo anno ad Kal. Junias inter Catholicos habebatur, ex literis Leonis ad ipſum eadem die datis: in quibus Eutychetis zelum laudat, quo contra Neſtorianos depugnabat: ea eſt Epiſtola Sexta. Hæc inſerenda putavi, ut eor corrigerem qui Petrum Chryſologum circa annum 440. obiiſſe ſcribunt, quæ fuit Hieronymi Rubei, & communis Scriptorum Ravennatum ſententia: quæ ſi vera eſſet, ſane ante annum 440. Germanus Antiſiodorenſis Ravennæ Chryſologo Præſule diem obiiſſet.* Rubeus Petri Chryſologi obitum non anno 440., ſed 450. conſignat Hiſtor. Ravenn. Lib. 2. unde immerito refellitur. Porro cum ad Kal. Junias anni 448. Eutyches in Italia bene audiret, non potuit 440. anno a Petro Epiſtola, quæ extat, conſcribi: cum enim conſcripta eſt, Eutyches in Italia male audiebat, ut ex ejuſdem Epiſtolæ tenore conſtat, quare Epiſtola Chryſologi non potuit ante annum 449. conſcribi. Epiſtola S. Leonis, quæ Leoni, ſeu Neoni dicitur ſcripta ex dictis ſupra in Diſſertatione, non probat intentum, licet cum Pagio contra Queſnellum, ad annum 451. retrahatur, ac propter conjecturam, quam in Diſſertatione exhibui, de Ravennii nomine in Inſcriptionis ejus mendo forte cubante, adjicere placuit Joanni fortaſſe ſcripta fuiſſe, qui exſcriptorum vitio in Leonem mutatus ſit. Id tamen, ſi admittatur nil argumentum juvat, cum Queſnelli argumenta cogant eandem Epiſto-

(1) Cui. (2) Hunc. (3) Catholicam *deeſt*. (4) In ovium ſanctarum placitarum. (5) In hujus Eccleſiæ gremio. (6) Sedit *&c. Deſunt in noſtro Codice: loco quorum verborum leguntur hæc.* Regnante vero Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, Filio, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Epistolam ad annum 458. transferre : & in prima quæstio de redeuntibus a Barbarorum captivitate, quæ referri nequit ad extorres illos, qui ob Genserici persequutionem solum vertere coacti sunt, quandoquidem illi non redibant a Barbaris, quod quæstio ipsa supponit. Quod probat Joannem ante annum 452. sedisse, est Attilæ incursio, quæ anno eodem evenit, cui Joannes ipse occurrit, ut narrat noster. His omnibus perspectis efficitur, Petrum Chrysologum anno 450. vel 451. obiisse, eodemque Joannem suffectum, nec Neoni inter hos locum esse; qui ob multa præclare gesta, quæ in ejus Vita narrantur, pluribus annis sederit oportet.

II. Ut autem ordo temporis servetur ab Agnello neglectus, observanda est Petri electio ad Episcopatum, Numinis nutu, & Sanctorum Petri, & Apollinaris apparitione peracta. Rem omnium primus ex Nostro in lucem produxit Ferretus; inde diserte, ut solet in sua Historia narravit Rubeus, ex eo Baronius, cæterique. Verum quod fluminum aquis accidit, quæ pro soli unde fluunt natura, vario imbuuntur sapore, ita quod demum non sint quales a fonte manarunt; id narrationi huic accidisse facile deprehendet, qui Agnelli fontes gustaverit, quamvis rei substantia servata sit. Verum mirari subit hominum plures ita comparatos, ut facile nimis omnia credant, alios autem è contra ut omnia in dubium vertant. Dupinius in Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum de hacce historia, hæc ex gallico in latinum versa habet: at nequit historiæ hujusmodi narrationi credi; etenim illam nullus fide dignus Auctor exhibet. „ Agnellus tandem in lucem prodiens, an Dupinio Auctor fide dignus futurus sit ignoro, Illud ajo, hinc agnosci hujus historiæ traditionem prout ab Agnello narratur antiquitate eximie commendari.

III. Notari merentur privilegia ab Valentiniano Ravennati Ecclesiæ tributa, si qua fuere, quæ quidem Joannes Petri immediatus Prædecessor nactus sit, Agnello ipso teste, licet alias Primatus Romani impatiente, nullo modo Episcopos ipsos a Romani Pontificis jure exemisse: etenim si quando id exemptionis efficere valuissent, tum idipsum fieri debebat, cum ipso Valentiniano imperante, qui Privilegium paulo ante tribuerat, novum Episcopum ordinandum esse, mors illius, cui privilegium tributum fuerat, efficiebat. Qui itaque narrat Populum, & Sacerdotes (quorum nomine intelligendos etiam puto Episcopos Provinciales) facto de certi viri electione Decreto, cum eo Romam properasse ad Sixtum Sanctum Apostolicæ Sedis Papam *ut eorum ordinaret electum*; quique in subsequentibus adjicit, diffidente, & tumultum agente Ravennatum plebe, Sixtum visione narrata dixisse: *& si istum non vultis Patrem, a me recedite, & a Sancta Catholica Ecclesia alienati vos estis*: quare cuncti una voce clamaverunt: *ordinetur*; & conscripto celeriter decreto *per impositionem manus recepit*, Petrus, *Spiritum Sanctum, ordinatusque est in Pontificem*: manifesto ostendit Valentinianum Privilegium dedisse, si quod unquam dedit, potuit enim nobis ignotum dedisse, quod nullo modo S. Sedis jura violaret; nec inde factum, ut Ravennatum Episcopi autonomi quodammodo essent. Hæc & similia, quæ suis locis pro opportunitate observabimus ab Agnello narrata, efficiunt, ut satis mirari nequeam, quid rei fuerit, ut ipse qui alicubi Pontificale suum scribens erga Romanæ Sedis Primatum, se rite recteque affectum ostendit, alibi, & hic putido commento præfixo Schismaticarum partium sectatorem se prodat. At ea mendaciis, & malæ causæ conditio est, ut suo se gladio perimat.

IV. Regrediendum modo ad ea, quæ Agnellus de Sancto Petro priori loco narrat, licet postremis ejusdem annis evenerint, quæque pertinent ad Eutychetis Abbatis Constantinopolitani hæresim. Ea vero tanta sermonis stribiligine, rerumque confusione infecit noster, ut divinandum sit, quid mente tenuerit. Actorum in causa Eutychetis hic ratio habenda est, ut suis apte temporibus restituantur vera, si quæ ex Agnelli historia elici poterunt; id etiam ai, quod numero primo diximus ad postremos Chrysologi annos spectanti, lucem affundet. Damnata itaque Nestorii hæresi in Ephesina Generali Synodo partium studia effecere, ut qui quam maxime ab ea recedere voluere, in oppositam atque impiam dilaberentur. Eutyches omnium absurdius peccavit, qui in Christo naturarum distinctionem pertinax negavit; & oppositum sentientes Nestorianismi accusavit, datis Leonis Summo Pontifici literis, quibus Leo ipse respondit prima Julii, anno 448. Anno eodem in Concilio Constantinopolitano, Novembri mense habito ab Flaviano ejusdem Urbis Episcopo, accusante Eusebio Dorileense Eutyches sæpe citatus, ac tandem comparens, asserensque proterve hæresim, damnatur. Hinc è vestigio Leoni denuo scribit, seque per nefas damnatum lamentatur, agitque apud Imperatorem, ut Concilium Generale cogatur, qui interim, conventu Constantinopoli triginta Episcoporum habito prima Aprilis, die anni 449., rem majoribus tricis implicuit. Leo die 18. Februarii Flaviano scripserat, ac Theodosio inquirens causas, ob quas Eutyches damnatus fuerat, quibus ab Flaviano intellectis ejusdem zelum pietatemque commendavit epistola, data die 21. Maii, anni ejusdem. Ante hanc diem non potuit ab Chrysologo Eutycheti Epistola scribi, in qua disertis verbis hæresim sugillat: alias quod Summus Pontifex nesciverat, ipse agnovisset. Ephesi inde coacta nova Synodo, Leo ipse S. Sedis Legatos misit, eosdemque literis datis munivit: inter quas omnium laudibus, communique Ecclesiæ consensu, ea laudatur, quæ in editione Quesnelliana est num. 24 data die 13. Junii: in qua Incarnationis mysterium ea elegantia, puritate, ac claritate explicatur, ut vix in tota antiquitate monumentum illustrius, ad rectum Dogma firmandum invenire sit. Synodus Ephesi cœpta est die 8. Augusti, ejusdem anni 449. quæ ob in ea per nefas gesta *prædatoria* postmodum dicta est, catholicamque Fidem in summum discrimen conjecit, Eutychete absoluto, & Flaviano damnato: qui paulo

post ærumnis, injuriisque affectus, dum in exilium duceretur, è vivis excessit. Ob hæc Leo Pontifex pluribus Epistolis egit apud Theodosium, ut Concilio Generali res Catholica restitueretur. Extant Epistolæ ad Augustum binæ, sub die 13., & 15. Octobris: & aliæ ad alios. Egit etiam ea de re cum Valentiniano, Placidia, Eudoxiaque, & Legatos Constantinopolim misit. Nil tamen in ea re gravissima ab Theodosio obtinuit. At eo defuncto, substitutoque Martiano, Pulcheria ejus uxore agente, Concilium primò Constantinopoli ab Anatolio habitum est, cui interfuere Apostolicæ Sedis Legati; in quo lecta Leonis Epistola ad Flavianum, & Episcoporum subscriptionibus firmata, Nestorius æque, ac Eutyches damnati sunt: deinde in Concilio, cœpto celebrari die octava ejusdem anni, Epistola eadem Magni Leonis regula fuit, qua firmatum est Dogma de duabus in Christo naturis, contra Eutychetis hæresim, illique Actionibus secunda, & quarta lectæ Concilium subscripsit.

V. His ex Eutychianæ hæresis historia delibatis, ad Agnelli tricas revertamur. Primo itaque ait, Eutychetem a Sanctissimo Leone per Epistolam monitum minime resipuisse; at Epistolam in Conventu multorum Episcoporum lectam. Leonis Epistola nulla ad Eutychetem data, in Concilio ullo lecta est; quinimo in nullo, ex præcedentibus Constantinopolitanum sub Anatolio, lecta est Epistola celeberrima ad Flavianum, de qua in superioribus. De hac igitur, ut loquatur reliquum est: at illi Concilio Eutyches non adfuit, nec res amplius integra erat. Subjicit paragraphum omnium implicatissimum. *Sanctus igitur*, inquit, *Leo ad Beatum Petrum hujus Ravennatis Urbis Pontificem res notas celeriter fecit: qui scribens Epistolam ad ipsum hæreticum direxit, per quam in Chalcedonense Synodo non consensit, demersus est.* Ex his, ut puto, argumentum nonnulli habere crediderunt, quo dicerent B. Chrysologi Epistolam in Chalcedonensi Synodo lectam fuisse; quod tamen repugnat Actibus ejusdem Concilii, in quibus nil de ea re; nec potuit fieri, ut Episcopi Ravennatis, pro regula Fidei epistola legeretur apud eos, qui primum sentiebant solummodo insistendum symbolis Conciliorum Nicæni, Constantinopolitani, & Ephesini: admissis secunda Cyrilli ad Nestorium Epistola, & altera ejusdem ad Joannem Antiochenum, & eo nomine laudatam S. Leonis Epistolam ad Flavianum recepere, quod ab dictorum sensu minime abluderet, explicaretque dilucide, quid de Eutychetis hæresi sentiendum. Dominicus Mita rem in hunc modum dirimi posse censet, in Responsionibus ad opposita Vitæ Chrysologi ab se conscriptæ num. 5. 6. 7. & 8. ut S. Leo intellecta a Flaviano Eutychetis hæresi, & causa, Romam vocaverit, Petrum qui Pontifice jubente, Epistolam illam omnium celeberrimam conscripserit, Pontificis ipsius nomine ad Flavianum, quæ primum in Constantinopolitana sub Anatolio, deinde in Generali Chalcedonense Synodo credendorum regula, contra Nestorium, æque ac Eutychetem lecta fuit. Ut autem effugiat, quod contra regeri ex styli diversitate ab aliis Petri monumentis potest, conjecturam ita circumscribit, ut sentiat Leonem, conscriptam a Petro Epistolam *proprio transcripsisse stylo, & aliqua* suo marte adscripsisse. Id omne ex Sermone 7. Chrysologi confirmare nititur: ubi se ex itinere, Ravennam quadragesimali tempore reversum, ac propterea fessum admodum dicit. Conjectura se veritatem assequutum fortassis credidisset Mita, si nostrum legisset: cum ex allato loco adstrui videatur, Petrum ab Leone vocatum, Epistolam scripsisse, quæ in Chalcedonensi Concilio Eutychetis hæresim jugulaverit. At ex subsequentibus agnoscitur, Agnellum de Epistola omnibus consentientibus scripta, locutum; ait enim *ostensam B. Petri Chrysologi Epistolam*, cujus etiam partem exhibet, de qua statim. Mitæ itaque conjectura hinc nullo modo fulciri potest, quæ aliunde dehiscit ruitque. Etenim post Quadragesimam anni 449. scripta est Epistola Leonis, de qua fit quæstio, die videlicet 13. Junii; cum præcedens ad eundem Flavianum data fuerit etiam post Quadragesimam, die videlicet 21. Maii. At quis de ea re dubitari possit, cum stylus, ac verba ipsa Leonem sonet?

VI. Sequuntur apud Agnellum, quæ spectant ad alias Leonis Epistolas ob impetrandum Augustorum auxilium, quo res Catholica in pseudo-Synodo Nicæna male habita, novo Generali Concilio restitueretur. Fœde labitur, nisi exscriptorum vitio Augustorum, & Augustarum nomina sint mutata, Honorium memorans, ac Gratianum, qui è vivis dudum ante Eutychianæ hæresis tempora abierant. Honorii loco cogitaveram, an Honoria substitui posset; at cum nulla extet Leonis Epistola ad eandem, pessima etiam ob stuprum fama laborantem, emendationem hujusmodi sustineri non posse cognosco. Martiani etiam loco facili lapsu Gratianum intrusum suspicabar: at illud obstat, quod eadem periodo rem usque ad Martianum prolatam dicit. Theodorum insuper, quem in sacro Concilio ait cum Eutychete certasse, & ostensis Sacræ Scripturæ voluminibus, Sanctorumque Patrum testimoniis Catholicam fidem de duabus Naturis stabilivisse, tota veterum Actorum Concilii a Flaviano coacti (in quo tantum Eutyches auditus est, Eusebio Dorileense, & Flaviano ipso Hæreticum urgente) series ignorat. Omnia itaque hic apud Nostrum ab veritate abeunt.

VII. Illud è re esse inficiabitur nemo, quod ad Epistolæ, de qua in superioribus sermo fuit integritatem pertinet, quam ex Agnelli loco uberrime probatam habemus contra nonnullos, qui contendunt postrema verba ad Summi Pontificis, in Fidei dogmatibus supremam auctoritatem spectantia, Chrysologi non esse, sed recentius addita a Romanæ sedis studioso, eique addicto. Gerardi Vossii hi auctoritate nituntur, qui Epistolam Chrysologi Græco-Latinam edidit cum aliis nonnullis, subjunctis Gregorii Thaumaturgi operibus impressis Moguntiæ anno 1604. monuitque in duplici Vaticano Codice postrema illa verba deesse. Inde Dupinius prælaudatus in Bibliotheca hæc, quæ latine exhibeo, habet: *porro litera finiri videtur ante ea verba: & quod sequitur additum est ad Sanctæ Sedis auctoritatem commendandam*. At Agnello, ut

adno-

adnotavimus, & suis locis constat, erga S. Sedem non bene affecto, & nihilominus verba ex Epistola seu sensum eorumdem referenti, nullus sane crisis studiosus refragabitur. Constat profecto usque ad Agnelli tempora in Ravennatis Ecclesiæ, licet longo schismate afflictæ, Codicibus integram Chrysologi extasse Epistolam, quam postmodum decurtaverint, qui S. Sedis auctoritatem in rebus Fidei diffiniendis impugnavere: idque potissimum imputandum iis, qui græca fide in græcam linguam latinam Epistolam transtulere. Hic operæ pretium esse cogitavi latinam ipsam vulgatam apud Baronium aliosque, & è regione Textum ejusdem, qualem in Codice Estensi reperi, describere: adjectis suo loco periodis Agnello relatis, ut Lector quid in hac re sentiendum sit dijudicet.

LATINA EPISTOLA D. PETRI CHRYSOLOGI *VULGATA.*

Dilectissimo, & merito honorabili Filio EUTYCHETI PRESBYTERO

PETRUS EPISCOPUS RAVENNÆ.

TRistis legi tristes literas tuas, & scripta mæsta mærore debito percurri: quia sicut Nos pax Ecclesiarum, Sacerdotum concordia, tranquillitas Plebis gaudere facit gaudio cælesti, ita nos affligit, & deicit fraterna dissensio: præterea cum talibus oriatur ex causis. (1) *Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæstiones, & Christi generatio quæ Divina lege scribitur inenarrabilis post tot sæcula disputatione temeraria ventilatur? Quid Origenes principiorum scrutator incurrerit, quomodo Nestorius lapsus sit disputans de Naturis, non latet prudentiam tuam. Magi Deum in cunabulis mysticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quis sit qui virginali partu de Spiritu Sancto natus est dolenda interrogatione disquirunt. Cum vagitus daret Jesus in cunis, gloriam in excelsis Deo Cælestis clamat exercitus, & modo quando in nomine Jesu omne genuflectitur Cælestium, Terrestrium & Infernorum, originis ejus quæstio commovetur? Nos Frater carissime, una cum Apostolo dicimus: & si novimus Jesum secundum carnem, sed nunc jam non novimus, nec possumus curiose perscrutari, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare, non discutere quem Judicem confitemur. Hæc breviter respondi literis tuis, plura rescripturus, si ad me Frater, & Coepiscopus noster Flavianus aliqua de hac causa scripta misisset: si enim tibi displicet, quod quidem scribis, tibi ipsi electum judicium, nos quomodo de his judicare poterimus, quos neque vidimus propter absentiam, & quod intellexerunt eorum taciturnitate nescimus? Justus mediator non est qui sic unam partem audit, ut nihil alteri parti reservet.* (2) *In omnibus autem hortamur Te, Frater honorabilis, ut his, quæ a Beatissimo Papa Romanæ Civitatis scripta sunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria sede vivit, & præsidet, præstat quærentibus Fidei veritatem. Nos enim pro studio pacis, & Fidei extra consensum Romanæ Civitatis Episcopi causas audire non possumus. Incolumem suam dilectionem Dominus tempore longissimo conservare dignetur, carissime, & honoratissime Fili.*

EADEM EX CODICE ESTENSI

Dilectissimo, & merito honorabili Filio EUTYCHETI PRESBYTERO

PETRUS EPISCOPUS.

TRistis legi tristes literas, scripta mæsto mærore, & luctu percurri, quia sicut Nos pax Sacerdotum, tranquillitas Plebis gaudere facit gaudio cælesti, ita nos affligit, & dejecit fraterna dissensio, præsertim cum talibus oriatur ex causis. Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæstiones; & Christi generatio quæ divina lege scribitur inenarrabilis post tot sæcula disputatione temeraria ventilatur? quid Origenes principiorum scrutator incurrerit, quomodo Nestorius lapsus sit disputans de naturis, non latet prudentiam tuam. Magi Jesum in cunabulis Deum mysticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quid sit, qui virginali partu de Spiritu Sancto natus, est dolenda interrogatione discurrunt? Cum vagitum daret Jesus in cunis gloria in excelsis Deo clamat Cælestis exercitus, & modo quando in nomine Jesu omne genuflectitur Cælestium, Terrestrium, & Infernorum originis ejus quæstio commovetur? Nos Fratres cum Paulo dicimus; & si novimus Jesum secundum carnem, sed nunc jam non novimus, nec possumus curiose replicare, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare non discutere quem Judicem confitemur: His omnibus respondi, Frater, literis tuis. Cætera desunt.

VIII.

(1) Agnelli paraphrasis. *Humanæ leges intra. XXX. annos in nos omnes litigiosas interimunt quæstiones: & Tu circa quingentos annos cur tanto præsumis in Christum conviciari sermone?* (2) Agnelli paraphrasis. *Vere oportet Te humiliari ad Sanctum Romanum Pontificem, & diligenter ejus præcepta custodire, & non aliter æstimes, ac si quod ipse B. Petrus Apostolus vivus sit, ac Apostolatus Cathedra Romanæ Sedis in carne teneat Principatum.*

VIII. Cum diversissimis verbis iidem sensus explicentur in vulgatis, & apud Agnellum in his, quæ ipsi referre placuit, argumento id est illum ex Chrysologi Epistola sensum sumpsisse non verba; quæ etiam Agnelliana stribiligine vitiata, nemo non videt. Quod spectat ad priora, ubi ex præscriptione annorum triginta ab humana lege inducta argumentum desumitur contra Eutychetem, accepta ea sunt, vel ab eodem Chrysologo utrobique dicta, a Sermone 145. *Humanæ leges intra triginta annos litigiosas omnes interimunt quæstiones, & Christus circa quingentos annos nativitatis suæ causas præstat, ortus sui lites patitur, status sui sustinet quæstiones? Hæretice, desine judicare Judicem tuum, & adora in Cælis Deum, quem Deum .... adoravit in terris*. Licet autem post legem a Valentiniano latam, Arcturo, & Protogene Coss. XV. Kal. Julii de triginta annorum præscriptione, sermo ille ab Chrysologo sit recitatus, & circa Adventus Domini festa anni 449. attente tamen legenti apparet Nestorii hæresim ibi præcipue impugnari illosque, qui *græco turbine latinam nubilare nisi sunt puritatem*: ἀνθρωποτόκον, χριστοτόκον, ut θεοτόκον *tollerent blasphemantes*. Ex quo argumentum minime leve desumitur, productæ post annum prædictum vitæ, & epistolæ ab Chrysologo scriptæ serius, quam putatur.

IX. Inter opera magnifico sumptu Chrysologo curante excitata secundo loco recensetur domus intra Episcopium Ravennatis Ecclesiæ, quam dixere *Tricoli: eo quod*, inquit Noster, *tria cola contineret*: quia videlicet in tria insignia membra distinguebatur: quæ Græci τὰ κῶλα dixere. Audiri ergo non merentur, qui ideo Ædem illam *Tricoli* dictam volunt, quod ad speciem trium collium repræsentandam accederet. At Agnellum Chrysologo Petro tribuisse, quod Petro ejus nominis tertio tribuendum erat, evidenter agnoscitur ex versibus, quos Agnellus ipse testatur lectos in æde *Tricoli*, a Maximiano Episcopo consummata, in quibus Pontificum Ravennatum series exponitur, qui *Tricoli* construendo operam impenderunt, & Petrus cognomento Junior, ut distinguatur ab Seniori, & ab Chrysologo, fundator dicitur ejus ædis, quos juvat ex parte a suo in præsentem locum transferre.

Hic Petrus junior Christi concepta secutus
Ut docuit, sacris moribus exposuit
Hanc quoque fundavit mirandis molibus arcem
Nominis ipse sui hæc monumenta dedit.
Hujus post obitum Aurelianus gessit honores,
Post hunc Antistes extitit Ecclesius,

Petrus itaque, qui Tricoli fundamenta jecit, is fuit, qui Aurelianum præcessit, non Chrysologus, cui Joannes alter successit: ac Agnellus ita Agnellum emendat, qui fortassis hinc errandi ansam habuit, & Petrum, cognomento Chrysologum, ponendi immediate ante Aurelianum, quamvis dimidio quasi sæculo ille hunc præcesserit.

X. Primo tamen loco bene Chrysologo inter cœteras ædes tribuitur Fons Baptismalis, miræ magnitudinis, duplicibus, & altis muris conclusus. Cum autem Agnellus diserte tradat Fontem hunc *juxta Ecclesiam, quæ vocatur Petriana, quam Petrus Antistes fundavit*, constructum, nec hujus operis notitiam Rubeus aliunde haurire potuerit, quam ex hoc Agnelli loco, mirum est Chrysologo quidem tribuisse Fontis structuram pag. 103., at deleto ex Ravennatibus Dypticis priori Petro, Petrianam Basilicam Petro illi tribuisse, qui Symmachi Pontificis tempore floruit, & Aurelianum in Ravennati sede præcessit. Ex hoc itaque loco aperte constat ante Petrum Chrysologum, alium Petrum sedisse: quandoquidem Fontem, qui eidem Chrysologo tribuitur, cogimur Basilicæ Petrianæ additum agnoscere, cui primitus Fons erat adjunctus cum exiguo sacello S. Jacobi Agnelli ætate superstite, in quo Petri Episcopi corpus repertum, quod senioris esse idem Agnellus censuit. Altera ædes Chrysologo tributa est Monasterium, sive Sacellum S. Andreæ Apostoli, non longe a Domo Tricoli, in qua S. Petri effigiem, & versus conscriptos fuisse Agnellus asserit. Hæc autem subdubito Chrysologum ne, an Petro juniori sit adscribenda, cum videatur Domus ipsius Tricoli commodo ædificata, & versus ipsi nec Chrysologi stylum, ac ejusdem ætatem sapere videantur, sed recentius quid sonent. Vox postrema secundi versus τὸ *modernum* Cassiodori ætatem sapit, & frasis ipsa ab Cassiodori frasi minime abludit. Rubeus loco supracitato sacellum hoc elegans quidem dicit, sed *ligneis columnis suffultum*. Versus adscripti nil tale adstruunt, sed breve quidem sacellum describunt ex fenestris angustis diei lumine minime pervium, sed pretiosis marmoribus murice comptis splendidum, excluso externo lumine, suoque lucens, ut sonant priores versus: *aut lux nata est, aut capta hic libera regnat*, cum cæteris quæ sequuntur. Postremi versus expiationem peccatorum per secretam exomologesim factam ostendunt, quod merito adnotavit Rubeus. Cum vero scripti sint hi versus post Nectarii Patriarchæ Constantinopolitani tempora, evidens est, nil a celebri controversoque in Historiis ejus Patriarchæ facto habere heterodoxos, quo sublatam auricularem confessionem existiment, quinimo praxim, & post Nectarium perseverasse manifestum hinc efficitur. Effigiem etiam, quam super valvas tesseilis expressam Agnellus Chrysologi fuisse credidit, existimo Juniori Petro potius, sicut & Sacellum, adtribuendam esse.

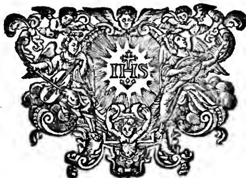
XI. Quæ sequuntur de Sancto Projecto Corneliense perspicua sunt, sicuti & illa de Ecclesia S. Joannis, quam S. Barbatianus Placidiæ carus tenuit, & Baduarius ædificaverat, ex S. Barbatiani actis lumen mutuantur. Clara etiam sunt, quæ de obitu S. Petri Chrysologi tradit Noster, nec quidquam habent quod legentem remorentur. Illud addendum videtur, ex muneribus, quæ Chrysologus ad Ecclesiam accedens obtulit, pateram argenteam summa veneratione

serva-

servari: cujus exemplum ære sculptum tradidit Dominicus Mita ante suam Sermonum D. Petri editionem: ad cujus oram versus recentioris modi sunt sculpti, quos adscribendos puto: & sunt qui sequuntur,

Quam plebs tunc cara Crucis agnus fixit in Ara
Hostia fit Gentis primi pro labe Parentis.

Idem Mita veram, ut tibi suadet, Petri Chrysologi effigiem libro præfixit, & quam opere musivo elaboratam extare ait Ravennæ in testudine Chori Metropolitanæ Ecclesiæ. Illa tamen, nonnisi post undecimum a Christo nato sæculum, fieri potuit; ut & post illud tempus Templi pars illa restituta est; sed & Pallii forma recentior est. De Patera prædicta expectari ab erudito Viro D. Abbate Pastrizio doctam lucubrationem audio. Eam fortassis legere dabitur, antequam hæc mea in lucem edantur. At hæc ad Chrysologi vitam sufficiant.

VI.

VITA
S. PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
EX CASTILLO.

EST in Italia, notissima regione Europæ, quædam è sexdecim Provinciis ejus, non minus celebris portio, satis jucundissima, amœnissima, & fausta, Æmilia nuncupata quondam: nunc vero Flaminia, sive Romandiola dicta, fertilis adeo, & feracissima, utpoteque a Vatreno circumalluitur amne. Effugatis ab Ilio Troadis flammeo gladio Græcorum Trojanis, avolantes hi in Italiam, oppidum in perpulchra Æmiliæ regione, Ilium etiam nomine, condidere. Non semel repetito sæculo, cum Lucius Cornelius Sylla Romanus, nobilis ex Corneliorum progenie Quæstor, posteaque Dictator, relegato Mario majori Romano (jam VII. Consule) totam subegisset ditioni suæ Asiam, Romanis suis Cornelianis Æmiliam tradidit pro colonia, Ilium designans forum, ubi jus diceretur, liberæque agerentur novendinæ. Hinc habitatores Ilii totiusque Æmiliæ (quæ jam exinde incœpit Imola nuncupari) (1) in sui Lucii Cornelii obsequium, oppidum illud Forum Syllæ, communius autem Forum Cornelii, vocitarunt. Plinius autem lib. 3. histor. cap. 16. post medium, Imolæ situm Forocorneliensem agrum appellat. Hæc igitur Flaminiæ Provincia, hæc Romandiolæ regio, hæc Æmiliæ, sive Imolæ, terræ Italiæ portio, patria communis nostri fuit præsulis Chrysologi: peculiare autem solum Forum Cornelii fuit, tanto fœlicissimum, quanto Sanctissimi Viri natali condecoratum, (2) faustissimum. Apollinarius (3) S. Petri Apostoli Discipulus, & primus Ravennatum Antistes Forum-Cornelii, sanctissimo exemplo, & prædicatione in Christi Domini roboravit fide. Verum Gentium spurcissimis civitas maculata moribus, in idololatriam lapsa, denuo indiguit Cassiani (4) Sabionæ in Germania Epis-

---

IN VITAM CHRYSOLOGI
EX CASTILLO
NOTÆ.

(1) *Imola nuncupari*. Quisquiliarum loco habenda sunt, quæ de ejus origine ab Trojanis fabulantur. Neque Urbs alioquin antiqua, & celebris, satisque elegantia ædificiorum, aeris salubritate, ubertate agri, populorum frequentia commendata, & celebriorum Virorum Mater, his commentitiis fatilibusque inventis indiget, ut præ multis laudetur. Scipio Claromontanus in historia Cæsenæ Lib. v. pag. 93. *Imolam* dictam scribit, postquam Cleophis Alboini successor Forum Cornelium ab Narsete dirutum restauravit. Quod ei nomen alii effluxisse dicunt, vel ab corrupto *Æmilia* vocabulo, vel ab arce ab Antiocho Narsetis Duce in ea ædificata.

(2) *Natali condecoratum*. Ericus vel Ericus Monachus, qui labente sæculo IX. scribebat in Galliis, in vita S. Germani Episcopi Antisiodorensis, Chrysologum antiquo, & nobilissimo sanguine ortum, testatur.

Principis Ecclesia meritoque, ac nomine pollens
Petrus, apostolica dicta servabat in Urbe
Forte gregem: Vir precelso splendoris avito
Stemmate conspicuus, multa & probitate coruscans.

(3) *Apollinarius*. Ejusdem vitam ex antiquo MS. erutam, retulit Surius: & ex eo Petrus in Catalogo Lib. VI. cap. 125. S. Gregorius in Reg. Lib. V. cap. 33. Beda, Usuardus, Martyrologium Rom. & alii. Sub Vespasiano, annoque mortem ejus præcedenti, scilicet anno æræ vulgaris 78. illustriori martyrio, illustrem vitam absolvit. Vide quæ de eo disseruimus in notis ad Serm. Chrysologi CXXVIII.

(4) *Cassiani*. Cujus vitæ laciniam profert Ughellus in Episcopis Imolensibus, pag. 620. recent. edit. ex Chronica antiqua, ejusque passionis Acta syncera, ex libro περὶ στεφάνων Prudentii, habes apud Ruinartium, pag. 532. Cætera, quæ circumferuntur, sublestæ sunt fidei: nec melioris notæ, quæ Baronius ad Martyrologium, Romæ se invenisse professus est, & in quibus Cassianum Brixiensem tenuisse sedem scribitur. Sed fortasse errore Scriptoris pro *Brixina*, *Brixia* in Baronio legebatur. ut advertitur in Annotationibus Ferrarii, pag. 505. & in quam, eversa Sabiona, sedes episcopalis translata fuit. Florentinius noster in Martyrologio ad diem 11. Augusti, pag. 747. eum Forocorneliensem fuisse Episcopum perperam tradit: Ferrarius, & Mita in vita Chrysologi Sabionensem, a Fortunato Aquilejensi ordinatum: quem tamen scimus vixisse temporibus Constantii Augusti, & Ariana labe infectum fuisse. Sed Martyrologium romanum parvum, Richenoviense ad diem XI. Augusti; Augustanum ad diem XIII. ejusdem mensis; & hac ipsa die Reginæ Svecorum; Ottobonianum, Antisiodorense apud Martene Tom. VI. collect. Anecdot; Stabulense Adonis; Florentinii ad diem XI. Augusti; Prudentius hymno IX. Libellus Bedæ, ejusdem tanquam Martyris tantum, nunquam veluti Episcopi meminere. Consule Bollandianos ad diem XIII. Augusti. Anonymus Imolensis in Chronica apud Ughellum Tom. II. pag. 619. eum Brixiæ, seu Brixinæ, quæ olim Sales dicta est, in Germania, in provincia Tirolensi, cujus Episcopatus Salisburgensi Metropolitæ subest, christiana probitate conspicuum vixisse, scribit; indeque ab hostibus ejectum Imolam venisse. Sed de ejus Episcopatu nec vola quidem. Quo anno passus fuerit incertum. Pastritius de Patena S. Petri Chrysologi, passionem ejus ad annum 362. consignat. Nam Julianus, sub quo Cassianum passum dicunt, adeptus est imperium anno 361. III. Non. Octobris, sequenti anno

Episcopi auxilio, qui sua doctrina, & sanctitate Forum-Cornelii spiritualiter instauravit, firmavit, & stabilivit in fide; quin etiam anno Domini trecentesimo sexagesimo secundo, idibus Augusti sub Juliani Apostatæ dominatu, martyrio, suoque sacro consecravit cruore.

II. Bellis concussa civitas, modo ab hæreticis, modo a Gentilibus occupata fidem per tempora amisit. At Deus eam ut plantarium tot rosarum Virginum, liliorum Confessorum, inter quæ candidum præcellit Chrysologi lilium, violarumque Martyrum tot custodiens, atque reservans, non semel reduxit ad gremium. Post quadraginta & tres annos a D. Cassiani martyrio Forocorneliensis Ecclesiæ instauratæ Sedem obtinuit Cornelius, natione Romanus, vita conspicuus, moribus ornatissimus, utpote qui post obitum meruit concionatorie laudari a Chrysologo, Sermone centesimo sexagesimo quinto. Vix Ecclesiæ Forocorneliensis Cathedram Episcopalem occuparat Cornelius (5) anno Domini quadringentesimo quinto, vel sexto: cum jam è nobili prosapia (6) Forocorneliensium Virorum, nova lux Chrysologi oriri visa est; cum Ecclesiæ illi novæ petræ, in petra fulcrum nascitur solidissimum. Nostro enim viro in sacro baptismatis fonte, in novo regenerationis lavacro, nomen imponitur Petrus, ut tanti Antistitis futurarum virtutum cumulum præsagiret. Hinc de nostro Chrysologo S. Adelphus Metensis Episcopus, (7) Sermone in numero 107: sic perorat: *Petrum enim vocari in aliis appellatio nominis est, in hoc* (scilicet Petro Chrysologo) *prærogativa virtutum*. Sed & ipse Noster Sermone 154. ita fatur: *Nomina ipsa sæpe Sanctorum merita indicant, Sicut Petrus a Petra nomen adeptus est, quia primus meruit Ecclesiam fidei firmitate fundare*. Etenim cum a pueritia Petrus præstantia ingenii puerulos cœteros antecelleret, & adultus jam latina græcaque eloquentia majores natu, & alios superaret Doctores, a Græcis qui è Byzantio, gratia Cæsaria Ravennam petebant, cognominatus est Chrysologos, seu Chrysologus: a *Chrysos, aureus*, & *logos, Sermo*: quasi aureus sermo, seu aureus sermocinans. Sic etiam ipsimet Græci Byzantini, non ante annos plurimos temporis natalis Chrysologi, suum præsulem Joannem Atticis facundissimum elementis, *Chrysostomum* appellavere, nempe *aureum os*. Apud omnes igitur tum sui temporis, tum nostri talem *Chrysologi* perpetuo meruit retinere nomenclaturam Petrus: ut etiam ejus Homiliæ, sive Sermones *aurei* a doctis communiter vocitentur.

§. II.

Chrysologi educatio, ad Episcopatum Ravennæ electio, & ejusdem consecratio referuntur.

III. AB incunabilis se totum Chrysologus orationi primum, & bonarum, sacrarumque literarum consecravit studio, ædes cursabat sacras, & Metropolim invisebat, ubi ad Martyris Cassiani suæ Patriæ Patroni aras provolutus diem integrum cum noctis parte non minima transigebat. Hæc mira Petri nostri pietas, hæc devotio S. Cornelii, tunc præfati Forocorneliensis oppidi Præsulis, sic rapuit animum, sic attraxit affectum, ut advocando ad se Petrum, eum sub pastorali clientela reciperet, & educaret: quem satis in Dei servitute præfatus Pontifex erudivit. Do testem eumdem Chrysologum Sermone centesimo sexagesimo quinto, ubi ait: *Cornelius namque memoriæ beatissimæ vita clarus, cunctis virtutum titulis ubique fulgens, operum magnitudine notus universis, Pater mihi fuit: ipse me per Evangelium genuit: ipse me pius pissime nutrivit: ipse Sanctus sancta instituit servitute*. Adultum jam Petrum Cornelius Sanctus sibi creavit Diaconum, quem cum agnovisset ille in pauperum ardentissima dilectione

c flagra-

no tenuit, & anno 363. xxvi. Junii ex Fastis Idacii fulmine ictus interiit. Joannes Malela notat, Julianum obiisse hora quinta nocte die 27. Junii, idest noctis diem hunc præcedentis; & cum nox illa intermedia ad utrumque diem referatur, hinc factum, quod alii Scriptores diem ejus emortualem, die 26. statuant. De mortis genere variæ admodum sententiæ, ut ostendit Gothofredus in Dissert. in Lib. 7. Philostorgii, cap. 15. Sed hæc extra semitam. Addam tantum Pastritium non ex illimi fonte hausisse, eum fulmine ictum occubuisse. Constat enim hastæ mucrone transfixum divina Numinis ultione, impios dies impiissima morte clausisse.

(5) *Occuparat Cornelius*. Nec unum quidem reperies ex Chrysologi vitæ Scriptoribus, qui vel minima hæsitatione hujusmodi Cornelium Imolensem fuisse Episcopum, ambigat. Omnes constantissime asserunt: eumque apud Ughellium primo loco positum, & ab Cœlestino Papa anno 400. consecratum habes. Mirum autem, quod Chrysologus in consecratione Episcopi Projecti Serm. clxv. in ejus laudes non nihil excurrens, loquendi de hujusmodi dignitate occasionem, sibi sponte obviam, non arripuerit. Sed tantum dicit, amari ab eo Urbem, quæ Cornelii, a quo ipse sacris fuerat initiatus, nomen obtinuerat. Unde Tillemontius Tom. v. pag. 865. Venet. edit. Cornelium, de quo Chrysologus, cujusvis alterius Civitatis Episcopatum tenuisse, opinabatur.

(6) *E nobili prosapia*. Vide Notam 2.

(7) *S. Adelphus Episcopus Metensis*. Antistitem illum, a quo Sermo cvii. inter Chrysologianos fuit concinnatus, Metensem fuisse Episcopum, ex Mita in Observat. ad hunc Sermonem, esset Castillo. Mitæ autem fidem præbuit Baronius, qui in Notis ad Martyrolog. die 29. Augusti, hæc habet: *Adelphus Episcopus ponitur hic decimus in ordine in seriis Episcoporum Metensium apud Democh. de Sacrif. Missæ. Agit de translatione ejusdem hac die Nolanus in Addition. ad Usuardum. Est Sermo S. Petri Chrysologi* cxxxvi. *in Natali S. Adelphi: an autem sit ille, de quo agitur, non audeo affirmare*. Baronio autem, opinatur Mita, aquam hærere fecisse Paulum Diaconum, in historia de Episcopis Metensis Ecclesiæ, in Bibliotheca Patrum Tom. viii. quartæ edit. scribentem, Adelphum sedisse decimum in ordine, at quonam anno non indicasse. Eo magis, quod in Tabella nominum Episcoporum ad calcem historiæ, ex annorum supputatione, colligitur, ætate Chrysologi Adelphum illum vivere desiisse. Sed ad Baronii sententiam firmandam, ejusque dubietatem eliminandam Tabellæ hujusmodi fidem inanibus argumentis conatur labefactare. Chrysologus laudato Serm. cxxxvi. vocat eum loco *primum*. At antequam Ravenna metropolitico jure donaretur, nullum alium sui superiorem agnovit, nisi Romanum Pontificem, & Mediolanensem, vel fortasse Aquilejensem Antistitem. Nullus ea tempestate in his sedibus Adelphus. Adhærendum igitur Tillemontio Tom. v. pag. 189. Adelphum scilicet hunc, incertæ sedis Episcopum, ætate tantum Chrysologum anteiisse: quod & alibi repetendum. Vide Serm. cxxxvi. Not. 1.

flagitare, sibi dispensatorem, sacrumque elegit œconomum; ei (ut alter Sixtus Papa Laurentio) Ecclesiæ facultates, & opes tribuens, ut è penario sacro fidelissima sua distributione suppetias ferret egenis, succenturiaretur & miseris. Nec minus excordabant Cornelium arguta Chrysologi eloquentia, Philosophia, Theologia, & sacrarum literarum peritia, in quibus omnibus, tanquam lucerna ardens in templo Dei, mirifice refulgebat.

IV. Elapsis aliquibus annis Ravennæ (8), quæ est Urbs Sabinorum in octava Italiæ regione, in ora Adriatici littoris fundata, & sita inter duos non admodum divites fluvios, nuncupatos *Sabio*, & *Roneo*, muros ejus isto lambente: respicitque Imolam, Faventiam, Cæsenam, & Forum-Livii, adeo perantiqua, ut post confusionem linguarum sua viderit fundamenta. Ex ea orti sunt Cassiodorus Senator, Beatus Apollinaris primus ejus Episcopus, S. Vitalis, Gervasius, & Protasius, atque Petrus Ravennas Foricornelii Episcopus, de quo infra. Non est illa Ravenna villa Faustinæ, in agro Tarracinensi XX. ab urbe lapide. De nostra enim vide Plinium lib. . cap. 15. & Martialem lib. 3. Epigramm. 56. Obdormivit in Domino ejus Antistes Joannes hujus nominis primus, vigesimus tamen Ravennatum Præsul, qui Græce a Græcis ob Sanctitatem, puritatem, & innocentiam suam dicebatur Angelopros (9). Causa novi Præsulis eligendi, ex usitato more, venerunt Ravennam suffraganei, & Episcopi Arimini Cæsenæ, Forl-Livii, Faventiæ, Brintii, Bononiæ, Mutinæ, Rhegii, Parmæ, Placentiæ, & Fori-Cornelii, qui tunc erat, dictus S. Cornelius. Hic venit una simul cum suo diacono Chrysologo, ut Metropolitani sui Ravennatum Archiepiscopi (10) assisteret electioni: ad quam tunc etiam Cives concurrebant per puncta, sive suffragia. Dissentientibus igitur Episcopis in Comitiis, post varias quæstiones inter eligendum habitas; unus ex Ravennatum Civibus seligitur in Episcopatum. Legatos suos Cives mittit Romam Ravenna, ut a summo Christi Vicario Sixto III. sui Antistitis electi obtineat benedictionem (11). Eo tempore, fertur Cornelium Episcopum cum Chrysologo Diacono suo adventasse Romam, aut causa prædictæ electionis Episcopi Ravennatis confirmandæ, aut pro suæ Forocorneliensis Ecclesiæ peragendis negotiis. Pontifex igitur Summus Sixtus III. tunc temporis, è cœlis visionem intuetur delapsam per somnium; nempe Petrum Apostolorum Principem, & Sanctum Apollinarem, ejusdem D. Petri discipulum, atque primum Ravennæ Præsulem. Hi speciem Diaconi Chrysologi repræsentant Sixto, innuentes eum (alio quem obtulerant Ravennates reprobato) debere eligi in Episcopum, eumque creari Ravennatum Antistitem gratius esse Deo Optimo Maximo. Adeunt Ravennates Pontificium tribunal, & quem ipsi Civem elegerant in Episcopum, offerunt Sixto, flexo poplite deprecantes, suo vivæ vocis oraculo obfirmare electionem. At Ecclesiæ Caput jam satis illuminatum è superis, cœleste facessit negotium, oblatum repudians, & cæteros Ravennates præsto esse jubens. Adest Cornelius Episcopus Forocorneliensis, cui Sixtus præcipit suos comi-

(8) *Ravenna*. Celebris Urbis dignitas commandationa non indiget. Augustis in occidentem sedem eligentibus, Ravennæ primum regnatum ast, & exinde, tanquam a Metropoli, per Africam, Hispaniam, & Germaniam jura derivata, legelque præscriptæ. Gothorum Regum majestas ex ea refulsit: hisque per Constantinopolitanos Cæsares exactis, recepitque Italia, Exarchorum sedes fuit; & tantis licet sequiorum sæculorum calamitatibus vexata, nominis celebritatem auxit potius, quam minuit.

(9) *Angelopros*, Id est continuus, vel frequens Angelorum consuetudine, scribit Ferrarius pag. 721. 722. ejusque festum ad diem XXI. Novembris consignat. Eum primum Ravennatum Archiepiscopum credant nonnulli, veteri cuidam documento innixi, cui Baronius ann. 432. falsitatis notam perquam merito inurit. An autem fuerit Chrysologi immediate Antecessor, vide Tillemontium pag. 181. & Not. 5, pag. 266. & Ughellium Tom. II. pag. 351.

(10) *Ut Metropolitani sui Ravennatum Archiepiscopi*. Ravenna vel ab anno 408. erat ad minus Metropolis Provinciæ Flaminiæ, cui adscribitur. Sed hæc dignitas in ea civilia tantum jura spe tabat. Verum ejus Episcopus, una cum aliis Flaminiæ, Metropolitano Mediolanensi subarat. Flaminia enim Galliæ Cisalpinæ, quam Vicariatum Italiæ nuncupant, finibus definiebatur. Ignotum hucusque, cur labentibus annis metropolitico jura meruerit insigniri. Fallor autem, nisi hoc adscribendum sit Imperialis dignitatis præsentiæ, qua ab anno 402. decorabatur, cum Honorius Imperator, Mediolano digressus, Ravennæque per aliquot menses moratus, ibidem eodem anno sedem fixit, & Valentinianus III. ab anno 426. unde in eam quædam effluxit prærogativa, ut Metropolis declarari mereretur, decreto Pontificis, & Imperatoris: cui decreto alii nisi sunt contraire, & fortasse Mediolanensis, cujus jura imminuebantur. Hoc sere modo, causa Vicariorum Italiæ, qui Mediolani degebant, eminere cœpit ejus Urbis Antistes, cui ordinandorum Episcoporum, cogendæque Synodi per Italiam, contractiori acceptione sic dictam, onus incumberet. Dubitari autem posse arbitrantur nonnulli, Ecclesiam Ravennatem honore metropolitico auctam fuisse, postremis Joannis Angelopti temporibus, opera Valentiniani junioris, & Gallæ Placidiæ pussimæ Augustæ; at Petrum Chrysologum tantum ob turbas & tricas excitatas, hujusmodi munus exercuisse, Vice-habentinum Episcopum ordinando. Quamvis Henschenius Tom. II. Maii, pag. 154. eo propendere videatur, ut credat Chrysologum ipsum sub S. Leone Magno, & Valentiniano, circa annum Domini 450, hujusmodi dignitate fuisse condecoratum: qui antea ab Leonis decessore Sixto III. simplicem Episcopi titulum & potestatem acceperat. Consule quæ edidi ex Pastritio in Sermonum Notis. Dum autem hæc scribo, audio Ravennæ doctissimos esse Viros, quibus, expilatis Archivorum forulis, id bonis avibus evenit, ut in vastiora quædam monumenta inciderent, nulli usque dum cognita, quorum ope ita Ravennæ metropolitica dignitas velut antiquissima asseri possit, ut in hac re omne dubium exhauriatur, & lites dirimantur. Doleo ab me quamvis per literas, & officia Clar. Doctiss. Viri P. Paciaudi Cler. Reg. compellatos nil rescripsisse. Unde mihi extaro homini nil aliud datum, nisi ea proferra, quæ ab accuratioribus Scriptoribus tradita sunt. Serior fortasse dies meliora pariet.

(11) *Obtineat benedictionem*. Quæ de ordinatione Chrysologi, ex Agnelli Pontificali, tradunt Mita, Castillo, & alii subinde ingenii Viri, ad fabulas amandanda esse contendunt. At miram subit, inquit Bacchinius Observat. in Agnellum supra pag. XI. n. II. homines pluresita comparatos, ut facile nimis omnia credant; alios autem è contra, ut omnia in dubium vertant. At falsitatis notam in his narratiunculis incumbentem sensit etiam Tillemontius; ex eo præcipue quod Ravennatum Præsulum ordinatio Mediolanensis Metropolitæ, non Romani Pontificis jura spectabat. Et hujusmodi consuetudo Præsulum, Romanum Pontificem accersendi, ut ab eo consecrationem acciperent, jam inde ab Leonis Pontificis temporibus antiqua dicebatur. *Hujus temporibus*, inquit Anastasius in Leone VI. *restituta est Ecclesia Ravennatensis sub ordinatione Sedis Apostolicæ, ut defuncto Archiepiscopo, qui electus fuerat, juxta antiquam consuetudinem, in Civitatem Romanam veniret ordinandus*. Et id in pœnam fortasse tentatæ olim autocephaliæ. Quod autem sequioribus temporibus in usum vaneret, hoc & Chrysologi ætati convenire, parvo negotio crediderunt recentiores Scriptores,

comites, & sodales ad consistorium trahere. Obtemperans tanto jussni Cornelius una cum pueris suis, atque ministris, Diaconum adducit Chrysologum.

V. Hunc cum vidisset Sixtus, illico didicit, ipsum esse sibi cœlitus demonstratum, & a supremo Numine Episcopum jam designatum Ravennæ. Unde innumeris tum è Forocornelio, tum è Ravenna adstantibus, & auscultantibus, vivæ vocis oraculo proclamavit: non alium quam virum hunc, Archiepiscopum Ecclesiæ Ravennati præficimus. Quibus perspectis cuncti Ravennates mœrore occupati, eventum veluti sibi ominosum deplorarunt, eo quod contra avitum morem non Civis, Episcopus crearetur, electus, sed extraneus Forocorneliensis eligeretur ad munus. Hæc bene callens Dynasta Summus, ut conturbatos Civium Ravennæ animos pacaret, coram Chrysologo renuente Archiepiscopalem infulam acceptare; ne illi cum isto divinæ restiterent voluntati, revelationem sibi cœlitus factam tali eloquentia, spiritu, & verborum aperuit energia, ut non modo Ravennates evinceret, sed & cogeret Chrysologum abdicatam ut admitteret dignitatem. Post pedum osculum, post invisa limina Apostolorum, novus Ravennæ Episcopus Chrysologus, cum tutelari suo Cornelio, cumque non minimo Civium Ravennæ comitatu, revertitur in patriam Forocornelium; non solum ut pia urbanitate comitaretur Cornelium Forocorneliensem Episcopum; sed ut D. Cassiani Martyris salutaret aras. Ibi Sancti Martyris sarcophago adhærens, magna lacrymarum copia ad gubernium suarum ovium anxie patrocinium exoptat, egenis totius domus suæ temporales distribuit opes: & dilecta Foricornelii salutata Patria, cum comitatu familiari pergit, & revertitur in Ravennam.

VI. Creditur, simul cum Chrysologo adventasse Ravennam Cornelium, quos Sanctissimos Viros festiva pompa, & hilari applausu, ad portæ introitum exceperunt Valentinianus Cæsar, hujus nominis III., & Galla Placidia (12) ejus mater: qui tunc clavum tenebant imperii, & sedem Ravennæ, uti in ea urbe, quæ post Romam tunc primum in Italia locum sibi vindicabat. Populi Ravennatis concursum, & occursum superest enarrare. Anno Domini quadringentesimo trigesimo tertio, quadam ante consecrationem solemni die, è S. Cornelii manu Sacerdotium recipit Chrysologus, vim lacrymarum vix comprimere valens. Ad sacram igitur consecrationis functionem dies Dominicus designatur, & publice evulgatur, ne humilis in conspectu Dei, & hominum, exaltationem ab ipso Deo promissam, amitteret apud suos. Conveniunt cæteri provinciales Præsules, & in magna Ravennæ Basilica, adstantibus Principibus Christianis Cæsare, & ejus Matre cum nobilibus Populi, vetusto illo more, a Sancto Cornelio in Episcopum Chrysologus consecratur. Unde ipse Chrysologus Sermone 165. ita habet loquens de Cornelio: *Ipse Pontifex Sacris me obtulit, & consecravit altaribus: & ideo mihi charum colendum, mirabile Cornelii nomen.* Creatus Episcopus Chrysologus celeberrimam brevemque habuit ad populum Concionem, in qua boni Præsulis debita, & munera, sublimi delineavit spiritu; gratias obtenti muneris, & festivalis pompæ egit, deditque viciois, Cæsaris, & Matris ejus Gallæ Placidiæ assistentiam, & christianam pietatem collaudans. Totum liquet ex sermone Chrysologi centesimo trigesimo (13). Videsis ibi. Novo Præsule, novoque Patre, & Magistro, Provincia tota exultavit Æmiliæ, siva Imolæ, in qua erat Ravenna amplissima Civitas; & occidentalis imperii Augusta sedes. Jam antea circa annum Domini trecentesimum nonagesimum, Mediolano concesserat Deus Ambrosium. Sic etiam paulo ante tempora nostra, ad annum quadringentesimum trigesimum Hipponensi Ecclesiæ dederat Augustinum: jam vero Æmiliæ non oblitus Dominus, ad annum quadringentesimum trigesimum tertium ei præbuit Chrysologum, ut sanctitate sua Ravennatum obfirmaret fidem, & facundia sua, mirabilique doctrina cunctas Æmiliæ hæreses extirparet.

§. III.

Varia Chrysologi Archiepiscopi Ravennatis gesta, virtutesque recensentur.

VII. NON fuit noster Petrus Chrysologus, ille Petrus Ravennas (14) Ravennæ natus, & Ravennæ Antistes, in numero vigesimus quartus, qui etiam fuit Præsul Forocorneliensis, & interfuit Concilio Romano sub Symmacho, vixitque multum post nostrum Chrysologum, circa annum Domini quingentesimum secundum. Sive enim Petrus iste Ravennas, a patria, & a Præsulatu sic dictus, cognominatus fuerit Altinas, qui a Theodorico Gothorum Rege Romam missus fuit, ob summam, qua pollebat, Theologiam (de qua multa scripsit) sive non, parum refert. Noster enim etiamsi a multis, & ab ordinaria

(12) *Galla Placidia*. Theodosii Imp. Filia, Soror Arcadii, & Honorii Augg. anno 411. nupsit invita Gothorum Regi Ataulpho. Postea in libertatem vindicata; Gothorum enim captiva fuit, occisoque ab eis Ataulpho, Honorii Fratris auctoritate, ad secunda vota transivit, cum Constantio Cæsari: ex quo Ravennæ peperit Valentinianum III.

(13) *Centesimo trigesimo*. Vide quæ adnotata sunt in Notis ad Serm. cxxx.

(14) *Petrus Ravennas*. Celebris hic temporibus Theodorici Regis, quique non leves partes perfunctus est in Conciliis, habitis in causa Symmachi PP. anno 500. & 504. Sexaginta circiter annis Ravennæ sedisse scribunt. Sed ex Epistola S. Leonis ad Neonem Ravennatem Antistitem, data anno vel 451. vel 458. & ex altera Simplicii PP. Joanni itidem illius Sedis Antistiti, recte eruitur, Petrum illum, qui anno circiter 448. vel 449. vivebat, jam diem obiisse suum. Vide S. Leonem Epistol. 135. pag. 716. & Conciliorum Tom. IV. pag. 1068. & 1069. Successit Joannes II. juxta Ughellium anno 494. vel, ut correctius habet Bacchinius, 496. Unde autem hauserit Castillo, Petrum hanc Forocorneliensem sedem occupasse, mihi ignotum adhuc.

Glossa Petrus Ravennas nuncupetur, hoc non est, quia Ravennæ natus; cum non nisi Forum-Cornelii patriam agnoverit, sed quia Ravennæ celeberrimus fuit Antistes, & Doctor.

VIII. Vix Chrysologus noster Archipræsulatum obtinuerat Ravennæ, cum illico se totum consecravit suorum proventui, grana a paleis separando, & gentilitios, superstitiososque ritus radicitus evellendo. Observatores Kalendarum Januarii, in gratiam novi annualis gyri nimis superstitiosos aut relegavit, aut ad bonos & orthodoxos mores convertit, uti liquet elicere ex Sermone 155. auctoris. Sic etiam Ravennatum vitiosa, & nimis adulterata compescuit jejunia; nam Quadragesimales hebdomadas, modo valde rigidas amplectebantur cives, modo nimis indulgentes, & laxas diligebant. Videsis de hoc totum Sermonem 166. Sed & Catechumenos sacrum in longum tempus differentes lavacrum, & reduxit, & ex toto emendavit, ut constat ex Sermonibus 10. & 59. Quin etiam Ethnicos innumeros causa negotiorum ad Valentinianum Cæsarem è variis venientes plagis, sacro lavit fonte Baptismatis liquore: sacræ doctrinæ pabulo imbutos, imo & materiali annona satiatos dimittebat, ut ex Sermone 62. Cathecumenos, non per coadjutores, seu Ministros, sed per se ipsum in Orationis Dominicæ, & Apostolorum Symboli instruebat fide; quod ex Sermonibus 40. & 56. usque ad 62. inclusive, & 67. usque ad 72. inclusive depromere fas erit. Sed ut e morte vanitatum pueros suscitaret, (ut Eliseus alter in moribus) se attemperabat juvenibus, ut eorum subtilissima refrænaret ingenia: eorum enim noxias argutias compescebat, quorum sublimes vanæ philosophiæ cogitationes ad veram semitam orthodoxæ veritatis reduxit. Hoc in Chrysologo resplenduit, quod S. Adelphus Metensis Episcopus; qui causa invisendi Cæsarem, & Gallus perrexerat Ravennam, in quadam concione (quæ in ordine Sermonum Auctoris est 107.) tangens sacros Chrysologi mores, ita publice perorabat: *Est etiam ipse beatissimus, & Apostolicus auceps, qui animas juvenum volantes calamo divini sermonis attingit.* Juvenes enim vane philosophantes, si non ore, more dicebant, atque timebant Plauti in Milite verbis: *Circumspicito, dum nequis nostro auceps sermoni fiat.* At cœlitus datus est eis Apostolicus auceps Chrysologus, qui eos ut malas per aera volitantes occuparet aves, & in caveam incideret Ecclesiæ.

IX. Nec casu ab Adelpho appellatur Chrysologus *Vir beatissimus & Apostolicus*: sic enim Apostolicam adamabat vitam, ut alter appareret Apostolus. Hinc clero suo communem, apostolicamque vivendi induxit formam, quem assidue regularibus ministeriis inservire docebat; ut innuit citatus Adelphus eodem Sermone, ubi ait: *Quemadmodum igitur Sanctitatis regulam disciplinis monasterialibus imbutus exercet &c.* Quod & ipsemet satis indigitat Chrysologus Sermone 39. per totum, ubi de Canonicis horis, quæ recitantur diluculo, memoriam facit. Verum ut hoc totum commodius facer nancisceretur Antistes, juxta Ursinam, Ravennæ ædem, ingens marmoratum erexit opus, quod deinceps *Tricolem* appellavere Concives, eo quod ad specimen collium trium (15) adfabre foret constructum. Hujus sacra structura ædis, vulgata voce *Canonica Chrysologi* dicta est; nam qui in Metropolitana degebant, & serviebant Clerici, in *Canonica* disciplinæ regulari invigilabant, & veluti in communitate conventualiter viventes, & Deo famulabantur, & morabantur sponte. Sic ante Chrysologum fecerat meus D. Martinus, circa annum 370. de quo Breviarium Romanum die Novembris xi. refert: *Factus Episcopus Turonensis, monasterium ædificavit, ubi cum octoginta Monachis sanctissime aliquandiu vixit.* Similiter & Hypponæ fecit Aurelius Augustinus ante annum Domini 340. uti referunt ejus Historiographi. Dicavit etiam Chrysologus Sacrum Templum Divo Andreæ Apostolo, quod a fundamentis juxta prædictam ædem Ursinam erexit: in cujus fronte fornicis delineata Chrysologi videbatur Imago, testante Ravennæ Annalista Rubeo lib. 2. Historiæ, pro anno 449. Morte præoccupatus Noster, ultimam manum non dedit Basilicæ D. Petri Apostolorum Principis, quam affectuose inchoarat, eique ex animo, & voto jam dicarat. Et assistentia, & expensis non parum contulit erectioni Ecclesiæ Sanctæ Crucis, sicut & Sacello Sanctorum Nazarii, & Celsi, ubi memorata Cæsaris parens, & Imperatrix Augusta Mausoleum sibi erexerat, & sarcophagum.

X. Etenim qui baptismalem Cisternam tot aperuit Gentilibus, qui sacri fontis aquam ita studiose, & anxie infidelibus propinabat, ipse etiam curavit, qua bonus Pastor, non solum doctrinæ lymphis suum adaquare gregem, sed & ovibus suis materialem aperire fontem. In oppidulo enim vicino Ravennæ dulcissimæ aquæ scaturiginem indagatus Chrysologus, fontanam erexit, & duplici muro, sive turri munivit, ut non modo Ravennæ populo inserviret; sed etiam pateret & gregibus, in ipsa ebullitione securior. Id de Ozia tanquam laude dignum divinum commendat Oraculum 2. Paralip. cap. 26. vers. 10. de quo adhuc Dominum requirente habetur: *Extruxit turres in solicitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora.* Sic etiam inter celebrantissima, quæ Sanctissimus Pontifex Innocentius X. elapsis annis opera fecit, quibus illustravit Urbem: fons, sive *fontana* est, quæ dicitur Innocentii: quam etiam turri duplici, & statuis variis decoravit onychinis. Omittimus permultas, variasque eleemosynas, quibus aperta manu pauperum, & egenorum sublevabat angustias, redimebat miseriam: quod non subobscure potest colligi ex Sermone centesimo tertio Auctoris. In jejuniis, orationibus, & ciliciis ita fuit pœnitens, & austerus, ut adhuc vivens ex ore concionantis Adelphi Episcopi, merue-

(15) *Ad specimen collium trium.* Nugæ. Tricoli, inquit Agnellus, quod tria cola contineret, quia videlicet in tria insignia membra distinguebatur: quæ Græci τὰ κῶλα dixere. At hic Petro Chrysologo tribui, quod Petro hujus nominis *III.* tribuendum est, observare licet ex Bacchinio supra pag. xxv. quem consulas velim circa alia ædificia, quæ Chrysologo nostro adscribuntur.

meruerit audire epitheta illa: *Sanctus*, *ac Beatissimus*, ut ex Sermone 107. liquet. Aliæ Chrysologi laudes desumi possunt ex Natali, Tritemio, Baronio tom. 5. annal. ann. 435. & ex S. Felica Archiepiscopo Ravennate in Præfatione ad Homilias Chrysologi, ex Mita, & aliis. Quoad Pontificalia, duos Episcopos consecravit Chrysologus, (16) nempe Projectum Forocorneliensem Episcopum, Sancti Cornelii Romani successorem, ut constat ex Sermone 165. & Marcellinum Vicohaventinum Episcopum, quem in die natali Domini anno 449. vel ad initium 450. Chrysologus consecravit Ravennæ: nam Vicohaventia (ex qua erat oriundus Marcellinus) urbs erat Æmiliæ subjacens Ravennæ ditioni, & Archiepiscopatui, modo enim Pagus ditionis Ferrariensis existit.

§. IV.

De pretiosa Chrysologi morte, ejusque Sepulchro glorioso.

XI. Octodecim annos suo in munere Pontificio feliciter jam egerat Chrysologus, dum circa ann. Domini quadringentesimum quinquagesimum Forocornelium, propriam petit patriam suæ mortis præsagus, ibi cupiens dissolvi, & esse cum Christo, ubi primam viderat mundi lucem, & ubi primum se Diaconatus munere, sacris noverat addictum aris. Introeuntem Ravennatem Episcopum Chrysologum excipiunt magno cum gaudio, & hilari plausu conterranei Forocornelienses una cum suo Episcopo Projecto; gratulantur omnes Chrysologo sua auctoritate, & præsentia Patriam decorasse. Benigne exceptis a Patre filiis altera die ad D. Cassiani Martyris pergit Templum, ut publice inibi Eucharisticum immolet Sacrificium. Suum devotum Cassianum salutat, anxieque exorat apud Deum hora mortis patronum, utpote qui jam sibi vitæ finem noverat adfuturum. Juxta Sacri Martyris Cassiani aras Episcopo, & Clericis, amore Dei Sepulchrum expostulat, offerendo Martyri Sacro provolutus in terram mitratam cidarim auro variegatam, & gemmis, cum poculo aureo, & argentea patella, quibus ipse sæpe fuerat usus in sacris. Sed inter alia, quæ alta voce direxerat in Patronum Cassianum, subdit: *Deprecor te, Beate Cassiane Martyr, intercede pro me, tuæ domus quasi vernaculus fui, a Cornelio hujus sedis Antistite, in hoc Templo nutritus: iterum ad te reversus, animam nunc Omnipotenti Deo reddo: corpus autem meum tibi commendo*. His & aliis similibus peroratis, Episcopalem in signo Crucis benedictionem dat populo, & quiete, nimisque tranquille inibi juxta altare prope meridiem obdormivit in Domino die secunda Decembris anno Domini quadringentesimo quadragesimo (17), sub Leone I. Pontifice Maximo, sub Consulatu Marciani Augusti, imperante in Occidente Valentiniano III. & Theodosio Juniore in Oriente, ætatis suæ anno quadragesimo quarto, ut colligitur ex Epistola 37. Leonis Papæ I. sub Consulatu prædicti Marciani Augusti, directa ad Neonem Episcopum Ravennatem successorem Chrysologi. Inter Vestes Chrysologi inventa sunt cuculla, & cilicium Sancti Germani Antisiodorensis Episcopi (18), qui cum Ravennæ mortem, a se etiam prævisam, cum cœlesti commutasset vita, Cadaver ejus a Chrysologo conditum, transmissum in Galliam fuit; & Sanctissimi viri Sanctus hæres factus cucullam atque cilicium induerat, quod post mortem Chrysologi totum revelatum fuit.

XII. Tertio nonas Decembris omni populo conveniente pomeridiana hora, funus Chrysologi celebratur ab Episcopo Forocorneliensi Projecto, & Sancto Donato ejusdem Civitatis, & Ecclesiæ Diacono, cum universo Clero, & Prætoris Civitatis assistentia. Corpus Sancti Viri in urna conditum juxta D. Cassiani (ubi ipse selegerat) aram tumulatur. Non post multos dies (negotio bene perspecto) universus populus cum Projecto Episcopo conveniens in Templum, acclamatione, & communi omnium suffragio, auctoritate Episcopi Projecti, inter Divos annumeravit Chrysologum. Olim enim canonizare Servos Dei, canonizatione particulari, pro una scilicet Provincia, Natione, vel Regno, consentiente Populo, ad Episcopos spectabat, uti satis clare elicitur ex verbis D. Cypriani Martyris, & Episcopi Carthaginensis, qui lib. 3. Ep. 6. post medium ita habet, loquendo de Martyribus: *Denique, & dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus*. At summi Eccle-

(16) *Consecravit Chrysologus*. Adi quæ disseruimus in notis ad Serm. clxv. & clxxv.

(17) *Quadringentesimo quadragesimo*. Annum emortualem Chrysologi, nec ante annum 448. collocari posse, nec post annum 451. differri, diserte firmat Bacchinius. Pastritius de Patena &c. opinatur Chrysologum, se Romam contulisse anno 499. reversumque Ravennam anno 450. in Paschate. Ex Epistola item S. Leonis Papæ Neoni Ravennati data an. 451. inferi, Chrysologum jam ab anno 450. ad superos commigrasse.

(18) *S. Germani Antisiodorensis*. Cum Armoniaci ann. 445. jam secundo ab Valentiniano defecissent, ut se in libertatem vindicarant, Aetius, qui tunc temporis Occidentis imperium vice Imperatoris moderabatur, Eocaricum, seu quovis vocetur nomine, principem virum religione, & moribus barbarum, validissimis instructum copiis, contra eos immisit. Quam facem dilectissimis populis imminentem ut averteret, per eorum Legatos exoratus S. Germanus Antisiodorensis Præsul, viæ se dedit, Ravennamque ad Imperatorem pervenit, veniam expostulaturus. Urbem ingressus apud Chrysologum hospitatus fuit: ubique ab Imperatrice Placidia muneribus auctus, magnoque honore habitus, nonnulla edidit miracula: donec morbo correptus occubuit, septimo post decubitum die, mensis autem Julii trigesimo primo an. 445. sub qua die è pluribus Provinciarum Galliæ Kalendariis, effluxit in Parisiense. De eo agunt Martyrologium Adonis ab Cl. Georgio editum pag. 366. Hieronymianum, Gellonense, Rabanus, & Notkerus Rabanum exscribens, Initio Missalis Gallicani veteris apud Thomasium, habetur Missa S. Germani, sed nihil de die, in qua ejus Festum celebrabatur. Ex nonnullis Martyrologiis apparet Kalend. Octobris ejusdem translationem solemniter habitam. Certe in Galliis sæculo ix. Kalend. Octobris Remigio, & Germano erant sacræ.

Ecclesiæ Pastores, ut nonnullis occurrerent impedimentis, quæ ex præcitato, & usitato oriebantur more, decreverunt, hoc Canonizationis negotium solummodo ad supremum Ecclesiæ spectare caput. Ita etiam habetur ex Alexandro III. in cap. *Audivimus*, & Innocentio III. cap. *Cum ex eo; de reliq.*, *& vener. Sanct.* Ita Felix Contelorius de Canoniz. Sanct. n. 17. Troilus Malvetius dub. 2. a num. 1. Augustinus Triumphus de potest. Ecclesiæ, quæstione 14. num. 2. & alii communiter. Vexabat tunc Attilas sævissime Italiam (19), cum Chrysologus migravit in Cœlum: idcirco sumptuosa ejus Corporis elevatio, seu collocatio dilata fuit ad annum Domini quadringentesimum quinquagesimum quintum, in quo sepulchrum gloriosum Chrysologi, gloriose, sumptuoseque expensis Forocorneliensis Ecclesiæ, condecoratum fuit, & ejus corporis jaspidea urna in sublime erecta, magna cum veneratione exornata fuit. Successit Chrysologo in Episcopatu Ravennæ Vir modestissimus, & eruditissimus Neon (20) sub eodem Leone Papa I. ad quem ipse Pontifex quandam scripsit Epistolam, quæ inter Leonis Epistolas trigesimum septimum sibi vendicat locum.

XII. Brachium S. Petri Chrysologi, auro ornatum, & gemmis, integrum, & illæsum usque hodie videtur, & veneratur in Ursina Sede Ravennæ. Similiter habetur inibi ejus argentea Patina (21), quæ sic cunctis tam ægris, quam valetudinariis proficua est, ut aqua per eam demissa, & a fidelibus potata & a pestilentiis præservet, & canis rabidi morsum sanet, aliosque varios medicetur morbos. Hinc venit, ut omnes, qui prædictis tenentur febribus, ad tumulum accurrant Chrysologi, qui sanitatem illico consequuntur. Corpus S. Chrysologi post 1042. annos, incorruptum, & illæsum inventum legitur ab Episcopo, & Clero Forocorneliensis Ecclesiæ. Postea enim, anno videlicet Domini 1497. die 29. Augusti, sub Alexandro Papa VI. per Episcopum Ravennæ Simonem, & Cathedralis Ecclesiæ Imolensis Præpositum Matthæum a Phaello Corpus D. Chrysologi denuo legimus collocatum. Diximus post annos 1042. quia cum dicit Phaellus in sua Epistola: *Fide profiteor, a quatricentesimo quinquogesimo quinto anno Concivis nostri Chrysologi Corpus honorifice sepultum, propriis manibus attrectasse &c.* non vult dicere, tot tantummodo intercessisse annos 455. a sepultura Chrysologi usque ad suum tempus; cum ab anno 450. quo Chrysologus vita fuit functus, usque ad Phaelli tempus decurrerint mille quadraginta duo anni: vult enim memorari annum 455. in quopost Attilæ flagellum Corpus D. Chrysologi fuit sepultum, & ad sublime elevatum, uti diximus supra §. IV. num. XII.

§. V.

De Scriptis Divi Petri Chrysologi.

XIV. SErmones D. Petri Chrysologi, qui modo ejus nomine volitant, & assidue citantur in pergulis, in numero sunt clxxvi. Incipiunt a Sermone *de Filio Prodigo* his verbis: *Hodie nobis Dominus &c.* & finiunt Sermone *de Cæco* hisce verbis: *surget in gloria.* Sed ex his 176. Homiliis, sive Sermonibus, sex non sunt D. Chrysologi juxta probabiliorem peritorum opinionem: nam Sermo 53. a S. Barbatiano, Placidiæ Imperatricis a Consiliis, conscriptus creditur. Sermo autem 107. S. Adelphi Episcopi Metensis opus est, & ab altero illius temporis Sacerdote Sermo 129. & scriptus, & concionatus fuit. S. Germanus Episcopus Antisiodorensis Sermonem 138. confecit: sicut etiam dictavit Sermonem 149. D. Severianus Episcopus Gabalensis. E contra vero eidem Severiano tribuitur Sermo 152. cum vere Chrysologi sit, ut stylus, & ipsa doctrina satis comprobant. Sermones 50. & 127. nonnulli attribuunt D. Joanni Chrysostomo, cum sint vere a Chrysologo concionati. Videsis circa dicta tomum quintum Bibliothecæ Veterum Patrum, quartæ editionis, in principio: ubi reperies nonnullos Sermones falso tribui Chrysologo, qui non sunt ejus; & aliqui è contra qui sunt Chrysologi, modo D. Hieronymo, modo D. Chrysostomo injungi.

XV. Præter supradictos Sermones, multa alia scripsit Chrysologus, quæ temporis vetustate periere. Scripsit quædam Commentaria, & nonnullas Epistolas contra Arianos, quæ una cum Sermonibus 171. a Viro Nobili Balthassare de Prosapia Chrysologi, Imolæ servata, & ad purum fuere redacta. At cum Vir iste in obsidione, & tyranni Theodorici Ostrogothorum Regis persecutione, carceri mancipatus ob defensionem Fidei, ibi inedia consumptus finiret; Opera omnia Chrysologi ab eodem Viro custodita, igne combusta periere in conflagratione illa, qua sævus ille Tyrannus Ravennam, & Forocornelium immaniter devastavit circa annum Domini 524. Sed quia alia originalia manuscripta, è quibus forsan Balthassar ille sua deprompserat exemplaria, nescio quo abdita in Theodorici invasione, illæsa reperta sunt: postea anno Domini 700. tempore Damiani Episcopi Ravennatis XXXIX. flammis casu tota Archiepiscopali Bibliotheca devorata, iterum opera Chrysologi passa sunt ignem. Inventi sunt hoc anno in domo cujusdam

(19) *Vexabat tunc Attila Italiam.* Direptio Italiæ per Attilam incæpit anno 452. & dum properabat, Ravennæ sedebat Joannes Episcopus. Ex quo ponderosius eruitur argumentum, Chrysologi mortem post annum 451, retrahi non posse.

(20) *Et eruditissimus Neon*, Conjecturam, ex qua desumpsere Auctores, Neonem fuisse Chrysologi successorem, abunde Bacchinius expungit.

(21) *Patina argentea.* De hac dissertationem adornavit Abbas Joannes Palritius, eamque edidit Romæ typis Antonii de Rubeis anno 1706. Ego etiam nonnihil de ea commentatus sum in opusculo publici juris facto Neapoli anno 1746.

dam doctissimi Sacerdotis Sermones Chrysologi 176. qui nunc extant, cum Epistola ad Eutychen.

XVI. Accidit itaque nostri Chrysologi tempore, ut Eutyches Byzantinus Abbas potentum præsidio adjutus, & suffultus juvamine malignantium, prætextu Fidei, confitens, & promittens, se contra Nestorium scribere, (qui docebat duas in Christo fuisse Personas) per omne Imperium hæreticam, falsamque seminaret doctrinam, edocens, divinam Christi naturam cum humana in idem recidisse. Hanc Hæresim Flavianus Episcopus Byzantinus in Synodo contra Eutychetem congregata damnavit: & ad Leonem Pontificem hujus nominis primum, in Concilio acta remitti jussit. Sanctus igitur Pontifex Leo, de facundia, subtilitate, & doctrina D. Chrysologi bene conscius, eum ad se vocavit, & post varia resoluta dubia, Encyclicam epistolam (nempe circularem, eo quod ad plures eisdem fuisset scripta verbis) dictare, & scribere jussit Chrysologo: quam uti dignam tanto nomine, ipse Leo Pontifex proprio nomine decoratam remisit Flaviano Constantinopolitano Episcopo. Incipit Epistola: *Lectis dilectionis tuæ literis*, & finit (sex divisa capitibus) *Asterio, & Protogene Viris clarissimis Consulibus*. Æra 486. Est Epistola 50. in ordine Decretalium S. Leonis Papæ, recepta in Concilio Chalcedonensi per sexcentos, & triginta Patres. Habetur in Concil. Chalced. sv. act. 2. & a Gelasio Papa sub pœna anathematis jussa est venerari, & observari. Atqui Eutyches iniquus Abbas, Epistolæ Chrysologi sub nomine Leonis præsentiens efficaciam, & pungentia verba, arripiens furiosus calamum, denuo aliam scripsit contra Flavianum Epistolam, & ad occidentales Episcopos; ut veluti læthalis basiliscus halitu suo, eos ad suum attraheret errorem. Sed Chrysologus amore Fidei incensus, Eutychetis non valens sustinere insolentiam, proprio nomine aliam Eutycheti rescripsit Epistolam, quæ incipit: *Tristis legi tristes literas tuas*; & finit: *honoratissime fili*. Habetur hæc Epistola in Vaticano n. 2574. & 2580. & tom. 2. Cociliorum in præambulis ad Chalcedonense in principio, ex impress. Coloniæ anno Domini 1644. Adducit etiam Dominicus Mita Ficchius in principio Sermonum D. Petri Chrysologi; quam citat ex Rodulpho in vita Chrysologi, & ex Archivio Senatus Imolensis.

XVII. Post citatum Damianum Raveonæ Episcopum, successor ejus B. Felix quadragesimus Ravennatum Archiepiscopus, circa annum Domini 715. Sermones Chrysologi recollegit, & selecta scripsit serie: qui Manuscripti nunc extant in nostra Seraphica Cæsenæ Conventus Bibliotheca. Post prodierunt primo, opera, & labore Agapiti Vicentini Rectoris Canonicorum Lateranensium ann. 1534. Eos emendavit postea in multis F. Petrus Rodulphus Episcopus Senogalliensis anno Domini 1594. Sed opus istud hodie non extat, nec reperitur. Demum illustris Dominus Dominicus Mita Ficchius a Ceronio Imolensis Sacerdos, & Parochus S. Agnetis, anno Domioi 1642. Sermones Chrysologi denuo emendavit, correxit, & auxit Scholiis, & Notis, licet brevissimis; sed indiculis altissimis: prodierunt Bononiæ anno Domini 1643. cum exemplari Patinæ argenteæ D. Chrysologi (de qua dictum est supra §. IV. n. xj) & cum effigie D. Pefologi, corporis medietate, juxta exemplar, quod depictum est in Coronide Chori Ecclesiæ Metropolitanæ Ravennæ.

Nota pro scriptis Chrysologi id, quod supra præfigimus. Nam multoties reperies ad verbum integras sententias, imo & Sermones Chrysologi apud D. Hieronymum, Chrysostomum, imo & apud Augustinum; sed tunc prædicti Sermones, aut falso tribuuntur Chrysologo, aut perperam prædictis Patribus, ut loco supra citato adnotavi. Sententias autem iotegras Chrysologi, circa D. Matthæi Evangelium; v. g. in Sermonibus *de Centurione*, *de Socru Petri*, *de ejectione Dæmonum*, *de tempestate sedata* &c. invenies in Paschasio Rathberto Abbate Corbejensi, in libris sup. Matthæum Tom. 9. Sæculo [illegible]. Bibliothec. Veter. Patrum. Sed noster Chrysologus antiquior fuit Rathberto; nam iste vixit circa ann. Domini 900. temporibus Ludovici Pii Imperatoris, & Caroli Calvi Galliarum Regis; Chrysologus vero anno Domini 450. in Sæculo quinto. Et hæc de Chrysologi vita sufficiant.

D O-

quirebant, quam Elenchum. Utque facile indicata reperias in margine Sermonum numeros adscripsi, ut invento Sermone pars etiam ipsius, ubi sententia præcise notatur, mox queat reperiri.

Tautologia Indicibus vitio esse non solet, quod varia cum sint lectorum ingenia, nec idem verbum cunctis semper occurrat, & ad diversa quilibet ex voto sententias in illis perscrutetur, id ipsum pluribus in locis collocandum putant, ut citius, quod requiritur, quisque inveniat.

Elenchum juxta ritum Evangeliorum, quæ in sacro pro tempore leguntur, neotericis ad Conciones usurpatum, ceu supervacaneum in hoc opere non requiras, quia ex compositis Indicibus poterit Orator, quæ velit, sibi gratius sua disquisitione parare.

Vitam tamen hujus sanctiss. Viri stylo mediocri sententias quam apertissime exprimenti uberrime descriptam offendes, ut purior veritas, quam antea a nonnullis sit explicata, demonstretur, ac qualis, quantusque sit D. Petrus noster per eam innotescat. Opus elaboratum pellexit ad inscribendum: *Sermones maxima ex parte illustrati*, quod eorum Codex, Vitæque index e tenebris erutus, & a sordibus vindicatus magis, quam antea sit legentibus enucleatus, ac declaratus: Nitore insuper, atque splendore longe omnibus Exemplaribus hac opera præstet. In quo faciundo quos sumptus, labores, & pericula subierim, quam ægra sæpius valetudine prostratus jacuerim; quosque adversarios, ac desertores domi, forisque fuerim perpessus, scit ipse, qui tandem e Cœlo protexit, Chrysologus Sanctus: sciunt multi docti probatique Patres, qui me etiam inter sylvas ad animarum curam longe a sapientum congressu residentem, librorum, & bonæ valetudinis expertem adversa prope omnia superasse, & opus propositum aliqua demum ex parte absolvisse, mirantur. Quod adhuc in tenebris delitesceret, nisi illorum sincero judicio nunc edere fuissem compulsus.

In eo componendo juxta Senecæ monita magis quæsivi, quid scriberem, quam Epistol.
quemadmodum scriberem; propterea stylus multorum, & ex multis constans non idem 116.
semper habetur, quia aliorum sententias referens propriis verbis transcribendas censui, ut sua auctoritate fulgerent. Facile tamen tam in componendo, quam in transcribendo exciderint multa, quæ vel oscitanter, vel minus apte posita fuerint: Sed hoc Dei permissu factum arbitrare, ut tandem: *Sciant gentes quoniam homines sunt*. Psalm. 9.
Et hæc satis tibi sint de meo hoc opere monita, lector amice. Sed quid dixi meum? immo jure non meum, cum præter errata, & si quid ineptius, ac pingui Minerva descriptum est, hic aliud de meo agnoscere nequeam. Sermones namque Divi sunt Chrysologi; Indices ab eisdem desumpti: Correctiones, Observationes, & Scholia ejus patrocinio suggesta; illius Vita ipso juvante collecta. Quamobrem si quid insit, Deo, ac Divo gratum, vel utile Ecclesiæ, Altissimo tribuenda est universa laus, & gloria, B. Petro Chrysologo veneratio, & honor; Mihi autem nil aliud, nisi pro tua pietate (humanissime lector) a Patre misericordiæ erratorum venia est exoranda. Vale.

Omnia, & singula S. Romanæ Ecclesiæ censuræ subjecta esse intendit Auctor atque perpetuum subjicienda ex animo profitetur.

V I T A
S. PETRI CHRYSOLOGI
FOROCORNELIENSIS,
Ravennatum Archiepiscopi,

Ex ipsius Homiliis, & variis Scriptorum monumentis tum impressis, tum Manuscriptis accurate conquisita, studiose collecta, & hic ordinatim digesta,

PER DOMINICUM MITAM SACERDOTEM PAROCHUM.

Anno Domini M. DC. XLII.

Memoria justi cum laudibus. Prov. 10. 7.

VITAM scripturus Viri sanctimonia æque, ac eruditione clarissimi, *Petri Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopi*, cui cognomen postea *Chrysologi* ex eloquentia fuit; priusquam hujusce rei initium expediam, res ipsa hortari videtur, pauca de *Forocornelio*, ejus Patria, supra repetere, quo dicenda omnia illustria magis, magisque in aperto sint. Ilio igitur a Græcis capto, ferro, flammaque everso multi nobiles ex Trojanis (sicuti nostri putant) (a) qui Antenore Duce profugi in Italiam venerunt, cum aliquando pervenissent in Æmiliam, quæ præclara est ejusdem Italiæ regio, apud Vatrennum amnem, ac secus viam Flaminiam considentes, ibi loci pulchritudine, ac soli fertilitate capti Oppidum Ilium noncupatum condidere, atque habuere. Sed posteaquam Lucius Sylla e Cornelia gente, maxima omnium quæ Romæ fuerint opulenta atque Patritia, oriundus, de Africa, atque Asia subactis, & domitis, triumphavit, devictoque Mario ad Imperii summum pervenit; Oppidum hujusmodi (sicuti ex multis ego percepi) (b) emeritis militibus suis una cum incolis habitandum concessit, ibique Forum, ubi jus diceretur, Nundinæque agerentur instituit. Utque posteri hanc Romanorum Coloniam, & a quo institutam scirent, Oppidum posthac a proprio suæ gentis cognomine Forum Cornelii cunctis nuncupandum præscripsisse ferunt. Hi milites postquam paulatim per connubia nostras sibi miscuere gentes, Forocornelium Ædificiis, ac populi multitudine ita celebre reddiderunt, ut brevi in amplam, atque munitissimam coaluerit Urbem, quæ non solum Octaviani Cæsaris (c) firmos exercitus capere, ac retinere potis esset; verum etiam post aliqua sæcula Athaulpho maximo Gothorum Regi, ex celeberrima Baltborum gente orto, (d) sic probaretur, ut nuptias cum Galla Placidia, Patre, ac fratribus Augustis clarissima, summo apparatu ibidem concelebrare, & ultra annum cum Proceribus, & maximo exercitu considere ex cunctis hanc unam deligeret.

Ilium in Æmilia conditur.

Forum Cornelii appellatur.

II. Hæc initio, sicuti finitimæ Gentilium Civitates cum semper Idola coluissent, tandem Evangelicam Fidem a Divo (e) Apollinare primo Ravennatum Antistite per universam Æmiliam prædicatam suscepisse, & paucis post annis Episcopo donatam fuisse, traditum est. Verum labentibus annis cum sæpius fuerit hostilia passa, & a Barbaris nationibus, quæ Diis Gentium litabant, promiscue cum nostris habitata, dum alius alio more viveret, & vires prævalerent Gentilium, facile & animarum Pastore caruisse, & Christi nomen diuturnitate temporis apud nostrates pene obliteratum remansisse, Majorum semper fuit gravis opinio. Cæterum Deus omnipotens ubi Forocorneliensium misertus, Cassianum, Virum doctrina, & Sanctitate illustrem, (f) qui Sabione in Germania Episcopus erat, tanquam novum Apostolum e partibus illis ad Urbem nostram transmisit, qui docendo, & prædicando incolas in Fide Christiana diu instruxit, ac proprio demum corroboravit martyrio, (g) Universi Cornelienses Evangelicam Fidem toto animo suscepere; & ut perennem haberent, a Beatissimo Christi Vicario in terris firmissimo animarum Pastore sunt fulti.

Forum Cornelii audit Evangelium.

Recipit Episcopum.

III. At-

a Annales Imol. MS. Jo: Baptistæ Coris, alius Hieronimi penes nobilem Familiam de Quaris, seu potius Annalium fragmenta. Chronicon Imol. quod circumfertur sub nomine Philippi Saxi M.S. Jacobi Philippus Bergom. in supplem. Chron. b Annales Imol. qui super Prudent. poeta in D. Cass. Hymn. Signant de Antiquo jure Italiæ lib. 2. Jo. Andr. Palatius in Oratione de Foro Cornelii edita Bononiæ anno 1573. Aliorum est opinio hoc nomen Foro Cornelium ab ipsis accolis sponte susceptum, quo gratiam Dictatoris inirent. c Cic. lib. 12. ad Cajum Cassium epist. 5. d Hieronym. Rubeus in secunda editione Hist. Ravennæ lib. 2. sub ann. Dom. 412. Chorum ad. Peutinger. in Epitom. de Inclinatione Imp. Rom. Volateran. lib. 9. Geogr. Baron. in Annal. Eccl. tom. 5. ann. 411. Jordanus Ravennas in Chron. Gothorum. Florius, & Saxus qui sup. MS. e Annal. Im. qui sup. Illustriss. D. meus D. Ferdinandus Millinus in Catalogo Episcoporum Eccl. Imolen. in ejus prima Synodo Diœcesana perscripto Rub. lib. 1. Hist. & lib. 5. an. Domini 1040. f Florius, Saxus, & reliqui Scriptores vitæ S. Cassiani vel impressi, vel manuscripti. g An. Dom. 362. Idibus Aug. D. Cassian. martyrio coronatur. V. notitias Nos. in Serm. 105. Auctoris.

Petrus Chrysologus nascitur.

III. Atque inter alios Præsules, quorum memoria temporum injuriis apud nos delata non fuit, eminens erat Cornelius natione Romanus, (*h*) vitæ Sanctitate conspicuus, cunctisque virtutum titulis ubique fulgens. Per cujus tempora, antequam B. Joannes Chrysostomus Byzantii Episcopus migravit ad Deum, a Virgineo partu quadrigentesimo sexto ex honesta, & christiani nominis religiosa Forocorneliensium Familia natus est infans, (*i*) cui parentes in Sacro Regenerationis lavacro ob honorem Principis Apostolorum Petri nomen imponi jusserunt, quasi jam futura pueri merita prænoscentes, divino judicio cunctis prædicerent, Petrum vocari in eo nedum nominis appellationem fore, sed & prærogativam virtutis.

Scholæ datur.

IV. Hic igitur Puer pulcher aspectu, & delectabilis forma eum (*k*) mirificam virtutis idolem præseferre videretur; ut primum per ipsius ætatem licuit, opera genitorum Scholæ adscribitur, ubi in primis litterarum rudimentis, Christianisque moribus, ac divino timore ita sane proficiebat, ut coætaneos longe superaret, & virilem in puerili corpore animum gerens levia quæcunque ac infirma aspernaretur; quare vel ipsa relaxationis tempora ad Sancti Cassiani Martyris, ac Patroni Aram (*l*) humili ad Deum oratione frequentissime transigebat; seque ipsius B. Cassiani vernulam insigni quadam dilectione & esse, & ab aliis libere vocari piissime gloriabatur.

Servit Episcopo.

V. Quod cum crebro Venerabili Pastori Sancto Cornelio admirabundo conspicere contigisset, ex præsentibus futura prænoscens B. Antistes, humilem scilicet adolescentem magnum in Ecclesia Dei aliquando futurum, si magis studiose institutus Divino cultui consecraretur, illum tandem hoc ipsum peroptantem suorum Ecclesiæ familiarium numero adscripsit, (*m*) exindeque humanas, & divinas litteras ipsum adeo scite perdocuit, ut qua erat ingenii docilitate, & linguæ celeritate, celeriter omni præclaro eruditionis genere imbutus sit, ac eam vitæ sanctimoniam adeptus, ut a prudentissimo Episcopo sacro etiam Levitarum ordine rite initiatus; & Corneliensis Ecclesiæ, quasi Stephanus alter Jerosolymitanæ, seu Laurentius Romanæ Ecclesiæ primarius Diaconus fuerit constitutus.

Sacris initiatur.

Levitarum munus.

VI. Erat tunc temporis Diaconorum munus Mensis ministrare, hoc est (*n*) Sacerdoti sacra facienti adstare; eo impedimentis detento Sanctorum Patrum Homilias populo recitare: Ecclesiarum bona (*o*) penes ipsos conservata in pauperes erogare: ac quibuscunque perlustratis, omnia, quæ opus essent Episcopo referre, ut stantes confirmaret, sustineret collabentes, lapsos erigeret. Quod munus non nisi probitate, (*a*) & doctrina pollentes obibant; qui Episcoporum quasi oculi, (*p*) ac Tabellarii, immo verius Angeli, (*q*) & Prophetæ vocitabantur.

Petri Levitæ virtutes.

VII. Petrus itaque in hoc Levitatum numero constitutus, ut erat idea Virtutum, & summus Theologus; ita prudentia, castimonia, & insigni erga Deum, & proximum charitate eminens, se verum sectatorem, quinimmo filium ne in minimo quidem a sacro Præceptore degenerem civibus juxta, & exteris demonstrabat. (*r*) Veruntamen quia præclarum hoc lumen virtutum non Patriæ tantum Urbi, sed universo Orbi ut pelluceret, divinitus statutum erat, quod tunc temporis quasi sub modio absconditum existimabatur, inde ex obscura latebra in eminens Ecclesiasticæ dignitatis fastigium attolli debebat, velut jubar Ecclesiæ in Domo Dei effulgens, ut sua charitate errorum caliginem longe, lateque profligaret; efferatorum hominum vitia, quæ tempora illa tristia, miseraque reddiderant, e medio tolleret, ac deleret.

Archiepiscopus Ravennæ moritur.

VIII. Accidit propterea, ut, elato ad Creatorem Joanne hujus nominis primo, quem græca voce Ἀγγελόπτερον appellabant, (*s*) & vigesimo eorum, qui Ravennatis Ecclesiæ gubernacula tenuerant, vitæ sanctimonia claro, Provinciales Episcopi pro consueta temporum illorum Metropolitani Antistitis electione Ravennam divarterent, quos inter adfuerit & Sanctus Cornelius cum suo Diacono Petro, ubi post varias, frequentesque populi, ac Cleri in comitiis dissensiones, unus tandem ex Ravennatibus deligitur, qui properanter ad Urbem cum Legatis Ravennatibus, & Sancto Cornelio Episcopo, Divino afflatu comitem itineris S. Levitam Petrum ducente, ad Canonicam Summi Pontificis confirmationem obtinendam contendit.

IX. Clavum Ecclesiasticæ navis tenebat tunc Sanctus Sixtus hujus nominis III. cui per quietem Apostolus Petrus, & Martyr Apollinaris medium inter se se venerabilem Adolescentem habentes oblati sunt, (*t*) quem ut in Archiepiscopum Ravennatem, quocunque postposito, crearet, Pontifici edixerunt. Sixtus Divina revelatione commonefactus cum postera die Ravennates pro confirmatione Pontificiam Aulam ingressos sibi adstare videret, rejecto primum ab eis electo, inde ad se omnes, qui illic essent accedere jussit. Ceterum cum inter Ravennates præmonstratam Juvenis speciem animo alte impressam nondum esset conspicatus, Cornelio Episcopo jussit, uti & suos in conspectum proferret, quod ubi factum est, vix dum Pontifex Max. Venerabilem Petrum Cornelii Diaconum intuitus est, eum ipsum esse, qui cœlitus sibi demonstratus fuerat, agnovit, & læto animo cunctis audientibus dixit: Hunc quidem divina providentia electum Ravennatensi Ecclesiæ Archiepiscopum præficimus, non alium.

Petrus declaratur Episcopus.

X. Ceterum Pontificis inopinata sententia non leviter & animos Ravennatum perculit, quod Cive ipsorum rejecto contra avitum morem exterus eligeretur, & mentem Petri gravi pondere concussit, visceraque turbavit, quod onus Angelicis humeris formidandum exemplo summa auctoritate sibi imponi conspiceret. Qnare ab Ravennatum querelis mutuata excusationis opportunitate, cum alioquin ex reverentia, & humilitate sibi jus magnæ contradictionis non esset, ad pedes Pontificis Max. provolutus, supplex precabatur, maximum hujusmodi munus, valde a sua mente, & conditione alienum ut averteret.

d 2 XI. Qua-

h D. Chrysol. in d. Ser. 165. Petr. Rodulphus Tussignanensis in Vita S. Chrysologi penes me MS. ac in Archivo Senatus in Imolæ ... Comment. ipsius Senatus an. 1595. relata. *i* Annal. in Baron. Natalis, Rodulph. & in MS. ... Adelphus Episcopus Ser. 107. inter auctoris, & nostræ in eum observ. *k* Florius Rodulphus qui supra. *l* Rodulphus MSS. multa a me visa. *m* Chrysol. serm. 165. de S. Projecto Episcopo Cornelio, & nostræ ibi notat. *n* Act. c. 6. a. Concil. ... sente 2. cap. 2. Baron. tom. 1. Annal. Eccles. an. 34. *o* Baron. t. 5. an. 402. in nute Chrysol. serm. 135. *p* Act. 6. 3. Baron. t. 8. ... dist. ca. Diaconi quasi oculi. *r* Clemens Const. Apostol. lib. 2. c. 30. *s* Rodulph. ubi sup. & Chrysol. ipse serm. 165. *t* Rub. sup. lib. 2. ann. 433. Rodulph. Florius, & alii; licet Baron. tom. 5. eod. ann. 433. dicat Sanct. Cornelium catu adfuisse Romæ cum S. Petro Chrys. nihilominus Rubeo se remittit. *t* Petrus de Natalibus in Vita Chrys. Rodulph. Rub. Annal. Im. & Brevier. S. Pet. Chrysol. de quo infr. in observ. in Vitam Chrys. n. 9. & Baron. An. Domini 433.

XI. Quapropter Beatiss. Sixtus ad pacandos Ravennatum animos, & vires humilis Petri sublevandas rem omnem cœlitus præmonstratam satis luculenter aperit, validisque rationibus utrisque suadet, Divinæ ut acquiescant voluntati: Tantumque Pontificis vel auctoritas, vel sacra eloquentia potuit, ut Petrus licet invitus, & tremefactus Pontificium Ravennatis Ecclesiæ munus Divinæ voluntatis significatione, & Apostolica institutione delatum ulterius respuere non sit ausus; itaque imposito oneri humeros submittens, ne munus a Deo assignatum refugisse diceretur, mox se totum Divinæ voluntati addictum consecravit. Ravennates vero Petrum, licet a Columba, ut alii multi præcedentes Antistites (u) haud præmonstratum, cœlitus tamen miro modo indicatum, & eorum Ecclesiæ opere tot Dei electorum præpositum novum Antistitem venerabundi susceperunt, & consalutatum summo in honore quasi Angelum Dei jugiter habuerunt.

Basilicas visitat.

XII. Petrus itaque Archiepiscopus vigesimus primus Ravennatis Ecclesiæ designatus anno a Dominica Nativitate trigesimo tertio supra quadrigentesimum, (x) postquam Sacerdos ordinatus limina Apostolorum veteri ritu invisit, & reliqua Urbis loca summa religione referta pie demisseque perlustravit, (y) Altissimum Sanctis intercedentibus exorans, ut quemadmodum Moysi olim fecit, ita sibi nunc vires ad tanti muneris onus apte sustinendum impertiri dignaretur; tandem cum Sancto Cornelio, & Ravennatibus Ravennam profecturus iter arripiens, ubi ad Forum Cornelii pervenit, singulari devotione Divi Cassiani Martyris dilectum Templum ingressus fusis lacrymis, ac humili oratione Sanctum Patronum iteratis vicibus precatus est, ut in tanta necessitate sese deserere nollet, quinimmo per Divinam illuminationem favere, quatenus suscepto Pontificatus muneri digne valeret inservire per Deum. Moxque re familiari sancte disposita Ravennam a præfatis deductus est, ubi a Valentiniano Cæsare, & Galla Placidia ejus Matre Augustis (z) primum, inde ab Ravennatibus omnibus summo desiderio, ac lætitia exceptus fuit, quibus id unum ab eis petere se dixit, ut quoniam tantum oneris pro salute ipsorum subire non renuit, studerent & ipsi monitis suis obtemperare, Divinisque præceptis non obsistere.

Ravennæ excipitur.

Consecratur & prædicat.

XIII. Demum proximo die Dominico præsentibus Christianis Principibus, & Populo universo incredibili apparatu, & exultatione inenarrabili summo in Templo a Sancto Cornelio, ut credimus, & aliis Coepiscopis vetusto more (a) Archiepiscopus consecratus est Ravennatis Ecclesiæ post Romanam secundo loco tunc in Italia (b) habitæ, quod ipse Petrus aureo sermone mox habito in quadam parte testatur dicens: *Hodie Ecclesia Ravennati pro patre natus est filius, qui eam non pondere inclinet, non auctoritate deterreat, non commotione sollicitet, non asperitate conturbet: sed fideli sustentet obsequio; cura pervigili faciat persecuram; familiam blanda institutione componat; hospitibus occurrat; parentibus serviat; Regibus obtemperet; Potestatibus collaboret; Dei senibus reverentiam, pueris gratiam, fratribus amorem, parvulis impendat affectum, liberam per Christum cunctis exhibeat servitutem.* Quæ omnia, hisque majora exacte, ut pollicitus est, ab eodem observata fuisse rerum quam optime probavit eventus.

Pastoralia perficit.

XIV. Siquidem, ut salutari remedio paulo ante in Liguria Mediolanensis Ecclesiæ languoribus subvenerat melliflua Divi Ambrosii eloquentia & Hipponensis Ecclesiæ necessitatibus in Africa doctissimum Sancti Augustini Eloquium; sic ut Ravennatis Ecclesiæ primogenitæ Romanæ in Æmilia, ubi tunc proprie Occidentalis Imperii Sedes Augusta fulgebat, ægritudo præclare repelleretur, donavit Omnipotens auream Beato Chrysologo nostro eloquentiam, & summum magisterium, ut Principes, & populum ipsius Imperii sibi cœlitus concreditum, quæ salutis essent, lingua manibusque perdocere valeret. Quare Petrus Antistes immobile salutis fundamentum, intrepidus ad pericula, & ad laborem indefessus, qui unam commissi gregis salutem sibi propositam habebat, nec verbo, nec opere pastorali munere fugandis vitiis, virtutibusque inserendis, vel ad horam defuisse visus est.

Arguit fingentes simulacra idolorum.

XV. Quod præsertim clare enituit, dum calendis Januariis homines non tantum paganica superstitione obvolutos, sed etiam Christianos ipsos Paganis adhærentes vidit, qui Gentilitio more sese Idolorum simulacra effingebant (c) & per Augustam Urbem vitia, & crimina, quæ olim ipsos commisisse ferunt, repræsentantes, cunctis fœda specula præbebant, sese que & proximos misera peccatorum mancipia reddentes, hæc vota esse jocorum, novitatis lætitiam, anni principium prædicare non verebantur. Quod B. Petrus pro munere pastorali ferre non valens virtute plusquam humana in Concionem ascendit, & Diaboli portenta cum primum damnare cœpisset, plebemque aversam, & infensam mira dexteritate placare, adeo sacrilegium illud fugiendum acerrima suasione demonstravit, ut post allatis excusationibus populus resipuerit, & a talibus de cetero libentes propter Deum abstinere non recusaverit.

Jejunium superstitiosum vetat.

XVI. Novitates præterea circa quadragesimale jejunium contra Divinum mandatum superstitiose quidem (d) inductas, quod ex Hebdomadibus in sacra inedia aliæ essent immoderate rigidæ, aliæ nimium remissæ, & separatim callida a frigidis, separatim salita ab insipidis proprius usibus jejunantes deputarent, & totum vitæ negligerent conditorem, cohibuit, & abolevit, utque jejunium æquale, sicut traditum est a Deo, & ab Ecclesia, servaretur ad corporis, & animæ disciplinam, indixit, & obtinuit.

Cathecumenos ad Baptismum allicit.

XVII. Morem ea tempestate apud plerosque introductum maxime perniciosum, (e) Deo odibilem, ac minime ferendum, ut, qui Cathecumeni essent, sacrum regenerationis lavacrum ad longum tempus, declinantemque vitam differre consuescerent, interimque spe veniæ peccata peccatis cumularent, sæpius summa animi pietate vitari monuit, & Christi fideles per Deum obtestatus est, ut Christo ipsi baptizandos afferrent, & eos, quos sponte accedere aut neces-

sitas

u Horum postremus fuit S. Severus XII. in ordine Archiep. Raven. Rub. 1. Hist.

x Rub. Rodulph. Baron.

y Rub. Rodulph. qui supra.

z Rub. Breviarium an reductum, An. Imolens. Rodulph. & alii.

a Idem Chrysol. ser. 13. Rodulph. Rub. sub anno 449 & plures vetustis. MS. vitam ipsius describentes.

b Luitprand. Ecclesiæ Ticinen. Diacon. Rub. lib. 5. ann. 923. Idem Chrysol. serm. 130.

c Rub. Rodulph. Sur. MS. & alii. Idem Chrysol. serm. 155.

d Lege serm. 166. Auctoris, una cum not.

e Ser. 20. per tot. & serm. 59.

ſitas vetaret, vel ætas impediret, retardaret ignorantia, tenerent vitia, ſpectatio deciperet, aut falleret confuſione paupertas, attraherent, & opportuno tempore Sabbati Sancti, & Paſchæ, quando Divinum hoc Epiſcoporum manibus conferebatur Sacramentum, diligenter invitando adducerent, ut, quoniam de vita ſemper ſunt homines incerti, agendum curaret dicebat, ne ſervi, ne filii, ne conjuges, ne parentes nondum baptizati præventi morte, & præſenti vita carerent, & ad futuram haud pervenire poſſent; ſed potius in vinea Domini ſedulo laborantes & vitæ mercedem, & ſummam gloriæ coronam percipere mererentur. Qua vero doctrina, & charitate Petrus noſter, qui ſapientiæ ornamentis non minus, quam Pontificio fulgebat, perditos, ac depravatos Procerum, (f) Heroum, & Aulicorum mores corripuerit, nemo bene novit, niſi qui attentiſſime aureas illius conciones meditatus. f Lege ſer. 20, 21, & 127. Auctoris;

Petrus Piſcator, & Nauta Chriſti, XVIII. Sed adhuc in paucis moramur; majora ſunt, quæ noſter Antiſtes per ea tempora geſſit, cum mare ſæculi, ut ipſemet inquit, (g) erat tumens pompa, elatum vortice, undoſum ſectis, inſcitia fluctuans, clamoſum litibus, furens ira, ſævum perfidia, peccatis naufragum, impietate demerſum; Unde Dominica Navis extrinſecus ab undis Gentium, intrinſecus a tumidis Hereticorum fluctibus jugiter quatiebatur. (h) At Petrus navigationis peritus clavum ſecundum tenens multo acrius vigilare ad ſalutem, quam tota Inferni caterva ad animarum perniciem conſpiciebatur. Propterea Navem, ne ſævientibus procellis mergeretur, tutans, meruit, & Nautæ Chriſti, & Apoſtolici piſcatoris privilegium, quemadmodum infans ſortitus fuerat & vocabulum: Cumque turbas errorum fluctibus merſas ad ſemet hamo ſanctitatis ſuaviter traheret, doctrinæ ſuæ retibus Chriſtianam concludebat ad fidem hominum multitudinem copioſam. g Ser. 46. h Ser. 22.

Baptizat. XIX. Etenim placuit Deo, ut innumeros tum ex ipſis Ravennatibus, tum ex diverſis Italiæ Urbibus multoque magis ex Barbaris nationibus orbe jam fere toto diffuſis qua vi, qua ſponte Ravennæ habitantibus, ſeu ad Valentinianum III. tunc Occidentis Imperat. Aug. confugientibus, aut bello captis ibidem ſervientibus, vel alio quovis titulo apud Ravennates diverſantibus Petrus cuſtos fidei ex barbarico cœno, & Paganica infidelitate ad fidem, & vitam Chriſtianam Evangelica Doctrina evocatos ſacri unda Baptiſmatis expurgaret. Quod tanta animi propenſione peragebat, ut mancipiis, & ſimplicitate pueris non quadrare (i), ſed liquare ſermones, & teneris faucibus in modum lactis infundere videretur: ſeque totum imbuendia parvulorum mentibus imbecillem occupari, venia interim a prudentibus impetrata, profiteretur. i Ser. 62.

Docet. XX. Quare ex ipſa Chriſti doctrina, & dominica oratione, quid credere, ac ſperare Cathecumenos, qualiterque vivere deberent, & per fidem gratiæ, quæ per dilectionem operatur, ad vitam perpetem aſſumi poſſe arbitrarentur, tanta divini ſpiritus, & eloquentiæ ubertate Janitor hic Cœli perdocebat, ut cum illum alto ſilentio audiſſent, vel ante abſolutum Catechiſmum (k) baptiſmate expiari poſtularent; & jure optimo, ac celeri etiam per aliquot dies ab ipſo in quadrageſimali abſtinentia ob id prædicationis munere dimiſſo, & maximis laboribus gravato conſequerentur, Quare vitam, ſalutem, ac gloriam ſuam nuncupabat eos, quos haud patiebatur neſcire, quod Deus ſibi donaverat ſcire. (l) Etenim quæ a Deo acceperat, libere in Dei gratiam erogabat, ut homines captivos mortis, mancipia Dæmonum, Idolorum vernulas, criminibus compeditos lumine veritatis illuſtraret, & a malis Dominis liberatos, Sacraque unda ablutos, & ad obſequium Altiſſimi revocatos, Chriſto Reg. ſæculorum lucraretur. k Lege ſerm. 40. & omnes ſerm. in Symbolum, & orationem Dominicam. l Ser. 147.

Diſputat. XXI. Eximii decor ingenii tantus in hoc Sacro Præſule fuit, & rara eloquentia ipſius ingenii lumen, ſummaque rerum omnium ſapientia, ut homines quoſcunque mente acerrimos, & eruditione præſtantiores, ſive Gentiles, ſive Hebræos, aut Chriſtifideles, qui ex cunctis Orbis terrarum partibus tunc ad Auguſtam Urbem Ravennam conveniſſent, & de Divinis Scripturis ſubtiliſſime aliquando diſputaſſent, eruditiſſima interpretatione convinceret, ac Spiritu eodem, quo Beatiſſimi olim in Primitiva Eccleſia Apoſtoli, ad Chriſti Fidem, & morum converſionem, ni extrema tenerentur pervicacia, doctos quoſcunque captivato eorum intellectu, attraheret: ut vere dixerit S. Adelphus (m) Chryſologum noſtrum Beatiſſimum, & Apoſtolicum aucupem eſſe, qui juvenum ingenia per aera ſubtilium ſpeculationum volantia ſuavi ſuæ eloquentiæ calamo ad ſe alliceret, & ſolidæ veritati tanquam viſco inhæreſcere propria doctrina compelleret. m Lege tot ſerm. 107. una cum ſcholiis.

XXII. Agri Domini Sabaoth cultor maxime ſtrenuus cum eſſet noſter Antiſtes in eo aliquando reperiit parabolicam ficum, hoc eſt homines ſuæ ſolertiæ commiſſos, qui nullum fructum ferrent; at ipſe artis peritus circa arborem fodere, & omnem operam adhibere, ut fructum ſtaret, ſemper in votis habuit, & ſi quem non illico ad bonam frugem revocare valebat, *Agricola eſt.* Dominum interim negare, ut alterum etiam annum patienter expectaret; nec arborem exſcindi, & operam ſuam perdere permitteret, ſæpiſſime obteſtabatur. Dominum non ad juſtitiæ ſeveritatem, ſed magis ad benignitatem, & patientiam provocando, & infrugiferæ arboris culpam in ſe potius, quam in ipſam conjiciendo, impoſterum ſe diligentius culturum pollicebatur: & irriguos lacrymarum fluctus ex intimo cordis affectu per luminum canales (n) identidem profundens, & ficus ſordes abſtergere, & radicibus fructuum ubertatem cælitus impetrare vehementius elaborabat. n Ser. 107. qui ſupra.

XXIII. Veruntamen quoniam in agro Domini non tantum vigebat arbor, quæ nullum omnino fructum præberet: ſed etiam (proh ſummum detrimentum: quæ lethali umbra ceteras inficeret, & noxiis radicibus noxia ipſis germinaret pullulamenta; ita ut ex his infeliciſſime

tot

tot surgerent in Agro Domini perniciosæ Hæreses, quot ipsa Divinæ legis dogmata profiterentur, (o) Petrus noster, qui Petra fundamentalis Catholicæ Ecclesiæ, & fidei non tam propagator, quam verus propugnator a Deo datus erat, perpetuus Hæreticorum gladius, quo tales e medio tolleret, nunquam non fuit. Unde Arianos, Manichæos, Novatianos, Pelagianos, Donatistas, Nestorianos, aliosque Tartari non tam arbores, quam ministros, Catholicæ fidei maxime infensos verbo, scriptoque quasi falce ad radicem posito assidue percussos, (p) perfidos, ac deliros esse manifesta scripturæ luce demonstrabat; veramque orthodoxam fidem, ac religionem strenue tutans miserrimam illorum perditionem, qui male de Deo, & præter unanimem sensum Catholice sentirent, aperte prædicabat, & cœlesti eruditione lingua, calamoque sæpissime persuadere (q) nitebatur. *Contrarium Hæreticis.*

XXIV. Non tamen passus est Dominus Petrum Chrysologum ab insidiis Hæreticorum immunem, quo magis in conspectu hominum firma ejus fides appareret. Cum enim Eutyches Abbas Byzantinus (r) jam senecta gravis in Cathedra pestilentiæ sedens, mellito sermone sub specie fidei scindere, & distrahere fidei niteretur unitatem; Nestorio docenti in Christo duas esse personas ut firmiter adversari videretur, asserere non erubuit in Verbi Divini facta Incarnatione divinam naturam cum humana in idem recidisse, ac si alteri altera esset commiscibilis, & ex utraque commixta tertia composita, seu verius confusa consurgeret ad quod impiissimum dogma factiosorum ope sæculares non paucos attraxerat, & Ecclesiasticos Proceres. Quare Flavianus Byzantii Episcopus virus doctrinæ lethalis perimere conatus Synodo coacta (s) Hæresim cum suo Auctore damnavit, simulque gesta ad Beatissimum Leonem primum Sum. Pontif. per certos Nuntios transmitti curavit; (t) Qui Pontifex auream quandam ingenii, & eloquentiæ ubertatem Petri Ravenn. Archiepiscopi pernoscens, & de veritate fidei ab Hæreticis in controversiam vocatæ illam ex more institutoque majorum consulens, tandem magni Petri doctrina, (u) & litteris magnus Leo adjutus encyclicam epistolam a Chrysologo, ut ego ex multis probabiliter existimo, dictatam, suo tamen nomine conscriptam, Hæresim Eutychetis doctrinis, rationibusque apertissime convincentem, & plenissimam fidei catholicæ rationem continentem (x) Flaviano Episcopo dedit, omnibus tamen communem; quæ quidem postmodum in Chalcedonensi Concilio sexcentorum triginta Patrum approbata, tandem Gelasius Papa anathema esse, qui ad unum iota illam non reciperet, declaravit. Quam Sum. Pontif. epistolam ægre ferens perditissimus Eutyches, aliam fraudem aggressus litteris suis ad Occidentales, qui magni nominis erant, Episcopos adversus Flavianum conscriptis eosdem in illum concitare conabatur, ut sensim in suam hæresim induceret: inter quos præcipuus fuit Petrus noster, cujus studium Sancto Leoni præstitum haud hæreticus compertum habebat; sed fidelis Antistes nedum (y) Eutycheti auscultavit, verum etiam auream proprio nomine rescribens epistolam mira charitate ad obediendum Sum. Pont. litteris hortatus est, (z) & ut a sua cæca, & temeraria disputatione, & contradictione resipisceret, adeo angelice suasit, ut, ni diabolica pertinacia senex delirus imbutus esset, facili negotio corrigi, & ad catholicam fidem reduci potuerit.

XXV. In tanta rerum, ac temporum perturbatione Principes, ac populos Christianos concionibus instruebat assiduis, (a) quomodo catholicam Fidem tueri, ac tenere deberent in summis Gentium, & Hæreticorum procellis, in occisione gladii, in corporum, & animorum naufragiis, in Tyrannicis potestatibus Regna invadentibus, in multiplici animantium pestilentia ubique gentium grassante, in sterilitate terræ, ac aliis Dei plagis; & cum ipso ad Deum accedere, Deo vero confidere; & fortes in fide permanere, & diu, noctuque cum lacrymis, & pœnitentia Altissimum pro tranquillitate exorare commonebat: cumque semetipsum pro peccatis populi Hostiam Deo placentem offerret, quo divinam indignationem avertens peccatoribus veniam impetraret, & gratiam, quis dixerit, quam in conspectu Cœli gratam aromatum fragrantiam redoleret? (b) *Deum orat.*

XXVI. Vix dum Raveunati Ecclesiæ præfectus erat B. Antistes, cum ad instituendam, vel restituendam in ejus Clero Apostolicam vivendi rationem animum iotendit; & regularibus ministeriis, communique vita in Dei sortem electos instruere, ac detinere cogitavit. Propterea juxta Ursianam Ædem amplissimum Ædificium, quod (c) Tricolim appellabant, quia esset ad trium collium similitudinem extructum (vulgo Canonicam dicimus) pro tuta, assiduaque statione Sacerdotum, & universi Cleri, qui in ipsa Metropolitana Æde omnipotenti inservire deberent ingenti structura fundavit; idque a successoribus mira ædificatione absolutum esse, jam vetustissima carmina a Rubeo relata testantur his verbis. (d) *Canonicam erigit.*

Hic Petrus junior Christi præcepta secutus
Ut decuit, sacris moribus extitit.
Hanc quoque fundavit mirandis molibus Arcem,
Nominis ipse sui hac monumenta dedit.
Hujus post obitum Aurelianus gessit honores,
Post hunc Antistes extitit Ecclesius.
Hinc fuit Ursicinus, sequitur post ordine Victor
Temporibus junior Maximianus adest.

Quod cum temporum injuriis hujusmodi Ædificium modo non extet, ejus tamen vicem reddunt Horti, qui circa eandem Ursianam Ædem conspiciuntur. Hancque monasticam viven-

o Ser. 21.
p Lege indicem notab. Chrys. v. Hæreticus.
q Ser. 44.
r Rub. Rodulph. Baron. tom. 6. Anno 448. & omnes, qui de Chrysol. scripsere.
s Quæ habita est An. Dom. 448. Bar. ibid.
t Flavian. hac de causa martyrio cor. Baron. an. 449.
u Rodulp. sup. ait S. Leonem consilio Chrysol. in re gravissima usum fuisse. Vide inf. Adop. Responsio num. 5.
x Concil. Chalched. Act. 4. & 9. Actum an. Christi 451. mense Decembr. Concil. Rom. de libris suscipient. c. Sancta Roman. Bar. t. 6. anno 449.
y Baron. sup. Rod. & MMSS. omnia.
z Epist. Chrysol. incipient. Tristis legi tristes, de relata in Annal. a Bar. an. 449.
a Ser. 20. 21. & 45.
b Rodulp. qui supra.
c Rubeus sub ann. 438. Chrysol. ser. 39. & ser. 107.
d Rub. lib. 3. hist. prædictæ. p. 162.

Monasti- ce vivit. vendi normam cum ceteris perscripsisset Beatus Petrus, ipse sibi prius strictiorem delegerat; & quanquam erat in vita maxime activa ob munus Antistitis assumptum, nihilominus Divino Choro cum Sacratis viris jugiter intentus aderat, ubi Deum Opt. Max. nocturnis (e) vigiliis, & horis precabatur; hymnisque ac canticis divinas concelebrabat laudes; Itaque tantam in Deum Charitatem in dies fuerat assecutus, ut aliquando Sacratissimam Domini passionem populo explanaturus verba proferre nequierit præ teneritudine amoris in ipsum Deum, qua lacrymæ & gemitus ex intimis præcordiis erumpentes verba cohibuere: quapropter ipsemet silentii causam in lætitiis Paschalibus afferens dixisse fatetur; (f) *Nostra occubuere tunc viscera; Sensus est commortuus; sermo noster suo est consepultus auctori, ut ejus totam suscitaretur ad gloriam: ista exstitit silentii mei causa; ista debiti mei devota dilatio fuit, cum sermo noster toto affectionis obsequio ad inferos etiam suum secutus est largitorem.*

Charitate in sponsum fulget.

XXVII. Qualem vero charitatis affectionem in pauperes haberet, facili negotio quisque sibi persuadere potent, qui miseras illorum temporum historias evolvens, maximam, ne dicam innumerabilem fuisse pauperum, & captivorum multitudinem ex crebris hostium populationibus fere ubique gentium factam agnoscet; quos ut Christiana pietas aleret, redimeretque sæpissime Concionibus apte (g) persuasit, & proprio exemplo auditores hortatus est: cum omnia præterquam inopi suæ sustentationi, & ministrorum necessaria (h) dandis eleemosynis, captivis redimendis, ceterisque misericordiæ, & pietatis operibus præstandis erogare consuesset.

Erin pauperes.

XXVIII. Ulteriusque progrediens in via Domini B. Antistes carnem despiciens, & terram; Itaque (i) frequentibus jejuniis, nocturnis vigiliis, asperrimo cilicio, flagellis assiduis, & lacrymis uberrime fusis ita corpus in servitutem animæ redegerat, ut ora pallerent, & macie amplum, vividumque corpus, justam non excedens staturam, attenuatum esset. Quare vivens, ac præsens, & fere in principio sui Pontificatus a S. Adelpho, qui fuit, ut reor, Metensium Episcopus, Sanctus, ac Beatissimus fuit in concione appellatus: (k) adeoque fama sanctitatis, & doctrinæ Petri Ravennatum Archipræsulis totum repleverat orbem, ut ad eum undique ex diversis regionibus visendi studio turba convolaret hominum; quique invias solitudines, aut cæcas eremi latebras incolebant mirabilem Petrum magis ibant spectaturi, quam sæculum: Qui cum hoc mundo gloriose luctans adversus instructas delinquentium turbas aciem quandam disponebat Sanctitatis; quoniam in eo Viro, qui mundo, sibique crucifixus erat, (l) vivebat, regnabat, & imperabat Christus.

Pœnitentiam agit.

XXIX. Viva Dei templa construens Sanctiss. Pastor, nec inanimata, ubi Deus peculiari modo inhabitare credimus, deserebat: Quinimmo Ravennæ juxta memoriam Ursianam Ædem Divo Andreæ Apostolo (m) a fundamentis Ecclesiam construxit, ubi ipsius B. Petri imago visebatur in fornice ipsius Templi vermiculato intexto opere, taxilisque depicta, cum pissimo Epigrammate quod ab eo editum ferunt, & quod Petrum nostrum ejusdem Basilicæ fuisse conditorem clare demonstrat, cujus exemplum hoc est; (n)

Templa construit.

Carmina edit.

Aut lux hic nata est, aut capta hic libera regnat;
Lux est, antevenit Cœli decus unde modernum:
Aut privata diem pepererunt tecta nitentem,
Inclusumque jubar secluso fulget Olimpo.
Marmora cum radiis vernantia cerne serenis,
Cunctaque sydereo percussa in murice saxa.
Auctoris pretio splendescunt munera PETRI;
Huic honor; huic merito tribuit sic condere parva,
Ut valeat spatiis amplum superare coactis.
Nil modicum Christo est, arctas bene possidet ædes,
Cujus in humano consistit pectore templum.
Fundamen Petrus, Petrus *fundator, & Aula,*
Quod domus, hoc Dominus, quod factum, factor, & idem
Moribus, atque opere Christus possessor habetur,
Qui duo consocians mediator reddit & unum.
Huc veniens fundat parituros gaudia fletus
Contritam solidans percusso in pectore mentem.
Ne jaceat se sternat humo, morbosque latentes
Ante pedes medici, cura properante, recludat.
Sæpe metus mortis vitæ fit causa beata.

Neque hoc contentus, aliam Basilicam in honorem S. Petri (o) Apostolorum Principis, cujus nomen & ipse cœlitus adeptus (p) fuerat, inchoavit, quam morte præventus absolvere nequivit, in ædificationeque Templi Sanctæ Crucis, & Sacelli Sanctorum Nazarii, & Celsi, ubi Placidia Imperatrix Augusta sepulchrum sibi delegerat, plurimum laboris, & industriæ adhibuit.

XXX. Et quoniam memorata Placidia ex voto, quod in maxima maris tempestate emiserat, Augustissimum D. Joanni Evangelistæ Templum Ravennæ construxerat, & anxio, solicitoque nimis erat animo, quod Dedicationem ejusdem juxta ritum tunc temporis in Ecclesia catholica observatum a Sacro Antistite nostro consequi nequiverat, eo quod nihil reliquiarum tanti Viri Dei esset, quo posset dedicatio canonice concelebrari, (q) Divum Barbatianum

Præ-

e Ser. 39. & 107. sup.
f Ser. 77.
g Ser. 103. n 12. lege Indicem ser. Auct. v. Eleemos. & v. Paup.
h Rod. & MMSS. quæ vitam illius describunt. Cælum tantum sapiebat.
i Ser. 107. cum nostris in eum observat. Rodulph. & MS. multa.
k Ser. 107. sup.
l Ser. 116.
m Rub. lib. 2. an. 431. & seq. Rod. & alii.
n Leguntur hæc carmina in Rub. sub ann. 449. & in Rod. in Vita D. Chrysol. Extat templum adhuc, sed Imago, & carmina non cernuntur; asserunt tam Rub. & Rodul. Floriusq. non ea omnia fuit tempestate conspexisse. Nunc Templum a recentioribus instauratum, ac dealbatum est, ideo prædicta non extant.
o Rub. sub an. 438.
p Serm. 107.
q Rub. a. 433.

Presbyterum, sibi pro Capellano inservientem, miraculis in vita clarum consulere decrevit, quanam ratione huic rei succurri posse suaderet: Exemploque Viro Dei fuisse consilium tradunt, ut una sacras in ipsa Æde agerent excubias, Deumque in hac re sibi fore propitium ex animo orarent: Cumque tertia vigiliarum nocte ambo ante Altissimum in Templo adstarent, ecce Barbatianus Virum conspexit venerabilem Pontificiis amictum, ambulantem, ac thure Basilicam sufficientem. Quem B. Joannem Evangelistam ratus mox Placidiam somno oppressam monuit, ut & ipsa conspiceret, quæ illico surgens, ubi sacros Evangelistæ pergit, & molitur amplecti, ac deosculari pedes, simulacrum e conspectu delabitur, & in manibus Augustæ Sandalium pedis ab eodem Evangelista dimittitur, quod lætabunda recipiens pie, sanctèque deosculans, Valentiniano Cæsari filio, ac universo populo mira exultatione commonstravit, & ita solemni ritu, ac celeri pompa Dedicationem Templi cum cœlesti reliquia consequi merita est: Hancque Ædem cum regio cultu sacris Imaginibus Augusta ipsa ornari curasset; effigiem D. Petri nostri easdem quoque apponi voluit, in forma Sancti Episcopi sacrum facientis, & stupentis ob cœlitis præsentiam, qui preces de ore ipsius suscipere conspiciebatur. *Templa consecrat.*

XXXI. Sic eodem ritu B. Antistes Ædem S. Joannis Baptistæ (r) reddidit sacram, ubi præfatus Barbatianus verus Dei famulus morabatur, cujus obitum ex levi quidem, sed pertinaci infirmitate divino, ut par est credere, afflatu Petrus prænoscens, Placidiam tunc temporis Arimini commorantem admonuit, quæ e vestigio Ravennam advolans, Barbatianum antequam animam exhalaret, invisit; atque illius cadaver ablutum, unguentisque pretiosis linitum Chrysologus ipse in Æde prædicta sepelivit. *Mortuos tumulat.*

XXXII. Sicuti etiam Sancti Germani Antisiodorensis Episcopi (s) Britaniæ Apostoli nuncupati, qui Ravennæ ad Creatorem evocatus fuit anno Christi 435. Corpus unguentis arabica suavitate conditis oblitum ligneo loculo commisit, quo posset in Galliam exportari, ut ipse moribundus poposcerat: cujus Cucullum cum interiori cilicio Petrus ipse sibi in hæreditatem vindicavit, & Antonius alter Pauli Eremitarum principis hæres, annos, & ipse quindecim supervivens, in summa veneratione habuit.

XXXIII. Et quoniam non tantum in propriam, quam in aliorum Ecclesias erant admodum impensa B. Chrysologi studia, propterea Sanctum Projectum (t) Forocornelianum Episcopum, S. Cornelii Romani in Corneliensi Ecclesia successorem consecravit. Et (u) Marcellinum olim piscatorem piscium Vicohaventinæ Ecclesiæ Antistitem pari consecratione ordinavit anno Domini circiter 449. quem Appendix ad Usuardi Martyrologium catalogo Sanctorum adscriptum affirmat. *Episcopos consecrat.*

XXXIV. Ne vero quid officii, quod a se proficisci posse arbitraretur erga populum Ravennatem sibi cœlitus concreditum, prætermitteret, in Classe oppido Ravennæ contermino aquis potabilibus experte Cisternam, quam alii Fontem appellant., miræ magnitudinis totius populi usibus duplici alto muro construxit & habuit. *Fontem ædificat.*

XXXV. Nec in tanta rerum solicitudine, vel temporum varietate Divini verbi prædicationem (x) vel e gradu, sive suggesto, vel e sede Sacerdotali, seu sacra exedra Dominicis præsertim, & aliis festis diebus omisit. (y) Verum manifesta luce sacrorum voluminum mysticas reserans quæstiones, & præcepta justitiæ serebat in populos, & quæ Divinæ virtutis erant pro captu auditorum aurea prædicationis suæ eloquentia, atque vitæ Sanctimonia docere non desistebat; Deumque obtestabatur, & exorabat (z) ut totam doctrinæ plenitudinem in Auditorum mentis infundere dignaretur arcanum: Adeoque vehemens erat illius interdum concionis ardor, ut raptus divino quodam furore videretur, (a) ex quo omnium ora, animosque ad se convertebat, verbaque illius sic populos lætificabant, ut vel in æstu magno sese comprimerent Audientes: (b) Sicque amabilis erat, ut voce semel in Concione ammissa (c) ab omnibus commiserantibus, & collacrymantibus effusa oratione Deo fuerit commendatus. *Prædicat.*

XXXVI. Vigebat adhuc ea tempestate inter Italos latini sermonis communis, & vulgata prolatio: attamen cum a diebus Ciceronis jugiter ad interitum declinasset Romana facundia, temporibus Chrysologi præ confusione, & commixtione Barbarorum cum Italis gentibus adeo constrata jacebat, ut pena mortua diceretur. Nihilominus ne ab Ecclesia Dei penitus exul Romana eloquentia foret, cœlitus concessum, ut inter sacratos viros sæpe floreret, sicuti & id Antistiti nostro ad fructum animarum singulari quodam privilegio donatum conspicimus; dum ex eleganti, atque diserta latini eloquii, interdumque Græci sermonis prolatione, ex acumine, & gravitate ingenii, & omnium scientiarum copia eximium *Chrysologi* cognomen adeptum experimur. Plurimi namque ex Græcis, aliquorum sensu, qui paucis ante annis suo *Joanni* cognomen Chrysostomi indiderant ob Atticæ eloquentiæ facundiam, Byzantio Ravennam ad Cæsarem profecti, ejusdemque Cæsaris Aulici majori ex parte natione Græci Petri concionantis aureum orationis flumen audientes, simulque in eo ingenii permaturi, & sinceræ doctrinæ limpidissimam ubertatem, & suavitatem admirati aureum sermocinatorem, seu aureum Petri Ravennatis Archiepiscopi esse sermonem propria lingua conclamare volentes *Chrysologum* vocitabant: quod nomen exinde perpetua possessione apud quoscunque singulariter retinere (d) meruit; quod sermones illius, quos ore protulit, aurei etiam in libro exarati, veluti ex auro purissimo conflati, ac nervosius conscripti a doctis ubique gentium prædicentur. Tametsi Chrysologus ipse humilitatis ergo se pauperem spiritu, (e) exiguum ingenii, & eloquii mediocrem fatebatur; & quam divinæ Scripturæ intelligentiam haberet, (f) sibi a Deo Optimo Maximo *Chrysologus cognominatur.*

ad

r Rub. an. 436. Rod. & alii: et ser. S. Petri Damiani in Nat. S. Barbatiani die ultim. Decembr. v. not. Bar. in marty. Rom. hac die.

s Natalis Rub. & Bar. t. 5. an. 431. & 435. & Antonin. 1. p. Hist. tit. 11. c. 17. §. 6. Constant. Presbyt. de Vita S. Germani Rodulph. & Rabadanor. tam in vita Chrysl. quam in vita Sanct. Germani die 31. Jul.

t Ser. 165. cum Not.

u Serm. 175. cum Notat.

x Rodul. Rub. an. 419.

y Rodulp. & multis MS. v. ser. 118. n. 1. & serm. 137.

z Serm. 107. sic agebat Ambros. ut auct. est Aug. lib. 5. confess. c. 13. in fin.

a Ser. 43. num. 1. & 126. & 159. Rub. l. a. sub anno 451.

b Ser. 51.

c Ser. 35. & 86.

d P. Christop. Vezzucchinus in opere inscr. Porta aurea Sacræ Th. aperta MS in Archivo PP. Capuc. Bon. exist. ubi de S. Petro Chrysol. agit. quod sæpius me audiente viva voce confirmavit,

e Natalis Rub. Rod. & quotquot de eo scrips.

f Vid. ser. 136.

Gentilitia majorum non acceptat. ad salutem animarum emanatam profitebatur, ut plurimis concionibus id ab eo testatum fuisse perlegimus. Tantusque erat in hoc viro Dei omnis humanæ gloriæ contemptus, ut vel majorum Gentilitia dimittens, se tantummodo Petrum Episcopum Ravennatem appellaret, atque subscriberet. Genitorumque nomine obliterato (g) Filium Evangelicum Sancti Cornelii Episcopi Forocorneliani, a quo fuerat, ut supra memoravimus, sacris oblatus altaribus, se nuncupari magnopere lætaretur. Erat denique Vir iste Dei ea sanctimonia atque doctrina præditus, ut ni temporum injuriis, ac bellorum incendiis ea, quæ scripsit, ac gessit, nobis miserrime sublata fuissent, in utroque homine miraculum magnum extitisse cunctis perspicue pateret. Sed quis scit an Omnipotens Summæ Sapientiæ consilio hæc paucula tantum sciri permiserit, quo ex his longe majora cuique pro studio speculari daretur, & ita Deum ipsum in Sanctis colere, atque laudare?

Laudatur. XXXVII. *Petrus* igitur *Chrysologus* Ravennatis Ecclesiæ præfulgidum Decus, in vita miraculis, & Sanctitate clarissimus (h) maxime eruditionis & eloquentiæ Theologus, nec non sacræ Scripturæ sincerissimus interpres, Magnus ab Emin. Baronio in Annal. Ecclesiasticis appellatus, post multos pro Ecclesia Dei ingenti animarum fructu exantlatos labores, omnibusque officii sui partibus, ac Pontificio munere annis duodeviginti sanctissime perfunctus, meritis cumulatus, & Spiritu Sancto plenus diem repositæ sibi Coronæ divina significatione prænoscens, spiritum redditurus ibi, ubi ab Altissimo per creationem ipsum receperat, & renovationem, (i) & Corneliensem Ecclesiam (dicam ego) sacris reliquiis, & sui depositione corporis decoraturus, gradu concito natale solum repetiit. *Forum Cornelii repetit.* Cumque a Beato Antistite Projecto, sacratisque Viris, ac Civibus universis lætissime obviam egressis summo honore in Patriam grate admodum, pieque fuisset exceptus; postera die hora legitima in D. Cassiani ad Aram ipsius B. Martyris sacrosanctum Missæ sacrificium pro vivis, atque defunctis Deo sanctissime obtulit. (k) Tum astantes, qui frequentissimi convenerant, allocutus de imminente sui obitus hora commonefacere placuit. *Mortem suam prædicit.* Tumulumque sibi juxta Aram S. Cassiani eligens sacram Infulam auro, gemmisque pretiosissimis distinctam, Craterem aureum, & Patinam argenteam mysticis figuris, & characteribus exculptam, quibus in sacro fuerat usus, Aræ B. Cassiani hæreditario suæ Evangelicæ paupertatis jure reliquit. (l) Ravennates vero, qui illum secuti fuerant ut in deligendo optimo Pastore invigilarent; Cives autem suos D. Cassianum summis honoribus ut prosequerentur, cunctumque populum, ut fidem Catholicam adversus quascunque Tartari insurrecturas Legiones retineret; nec ullo tempore a Divinis mandatis abscederet, pacem veram diligeret, Pastores coleret; Verba Dei de ore ipsorum libenter audiret, & monita salutis, quæcunque strenue custodiret, (m) divina propemodum facundia, & intimis præcordiis hortatus est.

Orans moritur. XXXVIII. Cæterum cunctis vel ad prima collacrymantibus quis plene commemorare valeat, quam paterne omnes in Domino fuerit consolatus? quam sanctis monitis, & divinis colloquiis animorum mœrores sublevare tentaverit? Tandem Pontificio ritu benedictione omnipotentis Dei super illos, & eorum filios in generatione, & progenie per ævum cœlitus exorata, & signo Sanctæ Crucis super cunctos effusa, mox ad B. Cassiani Aram conversus est, demptamque suo capiti Mitram ad pedes Agni Dei pro nobis in Ara Crucis oblati super Altare deponens Deum, & Sanctum Patronum genibus flexis devotissime precatus est, ut migrantem animam suam in Cœlum reciperent, hasque præ ceteris ferunt obtulisse preces. (n) *Deprecor te, Beate Cassiane Martyr, intercede pro me; tua Domus quasi vernaculus fui a Cornelio hujus Sedis Antistite in hoc ipso templo nutritus: iterum ad te reversus animam nunc Omnipotenti Deo reddo: Corpus autem meum tibi commendo.* Dumque prolixius hæc, & similia oraret, hominem exutus, tranquilla, & serena fronte spiritum Deo reddidit, infulas æternas hic a se paratas in gloria recepturus quarto Nonas Decembris, sedente Leone Primo Pontif. Max. (o) & Valentiniano III. in Occidente, ac Theodosio Juniore in Oriente Imperatoribus Augustis, anno vero Domini quadrigentesimo quinquagesimo, ætatis suæ circiter XLIV. & sacrum illius corpus incredibili *Sepelitur.* omnium dolore, ac pietate maxima a S. Projecto ipsius Forocornelii Episcopo, ut ajunt, & Coepiscopis Provincialibus de more, atque Sancto Donato Corneliensi Diacono Primario prope corpus, & Aram Sancti Cassiani juxta electionem ejus venerabili sepulchro sequenti die post sedem ipsius Ecclesiæ conditum fuit; cui omnium consensu inter Divos relato Anniversarii honores in testimonium vitæ pie, sancteque transactæ eadem depositionis die fuere decreti; & post quinquennium, extincto jam Dei gratia Athilamo furore, qui diu vastaverat Italiam, tumulus sumptuose magis eodem in loco fuit condecoratus.

Patina ipsius. XXXIX. Mirabilis sane virtus argenteæ Patinæ Calicis ab eodem relictæ, cum aqua per eam demissa, & pie a fidelibus degustata sæpissime rabidi canis morsum sanare, (p) & febres pestilentes tollere expertum sit; ad quæ mala nullum naturale remedium sufficere constat, (q) quo fit, ut multi canino, rabidoque morsu læsi undique ad Tumulum B. Petri Chrysologi ossa ejus venerabundi, aquam potaturi, & asportaturi conveniant. Ubi ex tot, tantisque hujus sancti Viri externis reliquiis paterno affectu traditis, hæc sola Patina inter alias pretiosiores memoratæ reliquias venerabiliter asservatur, cum cetera ab eo donata aut bellorum incendiis perierint, vel fuerint hostili populatione direpta.

Scriptura XL. Verum mirabiliora profecto illins scripturarum monimenta relicta, in quibus vere acumen ingenii, doctrinæ Sanctitatem, verborum, atque sententiarum gravitatem, & sinceritatem, structuræque elegantiam, ac pene Divinam dicendi vim non jam Græci solum, sed docti omnes admirantur & obstupescunt; (r) & sicuti, aurum omni metallorum genere pretiosius, ac ju-

c eun-

g Serm. 5. serm. 39. serm. 94. 15. serm. 95. 1. ser. 109. 1. ser. 136. per tot.
h Natalis, Tritem. Baron. t. 1. an 435. & B. Felix Arch. Ravenn. in Præf. inf. relata ante serm. Chrysol. Flor. & alii.
i Nat. Rub. Baron. Rod. Flor. & Breviar. sup. memoratum, ac MS.
k Nat. Rod. Flor. F. Jac. Januensi. in legenda S. Cass. Mart. in 2. an. Domini 1582. Traditio perennis, & vetust. imagines in Æde S. Cassiani Imolæ.
l Rodul. & Rub. an. 450.
m Acta Valhcellæ & Rod. in quibus plurima verba & orationes ab eodem sanctis. prolatæ habentur.
n Acta Valhcellæ Rodulph. & MMSS. consulta.
o In Brev. prædicto pro verosiori tempore obiisse scribitur ann. 450. concordat originale Annalium Florum nostris & Baron. vel anno 449. vel 450. sic etiam Rubeus.
p Natalis, Rod. & experimentum.
q Plin. lib. 25. cap. 5.
r Sixt Senen. lib 4. Biblioth. sancta S. Ant. ubi sup. §. 7. D. Agap Vicent. in Præf. ad serm. Chrys. infr. relata.

eundius esse solet, (*s*) sic Chrysologi scripta in paucis quam plurima eruditissime, atque elegantissime complectentia omnium gravissima, & jucundissima existere fatentur; idque majori admiratione, quod non ex omnibus, quæ scripsit, & quemadmodum scripsit (commentaria enim, epistolas, & alia præclari sui ingenii volumina, & eruditionis documenta edidit) (*t*) sed ex paucis fragmentis Homiliarum, quæ temporum injuriis, seu bellorum incendiis, ac populationibus, tanquam ex busto perpaucæ reliquiæ superfuerunt, in multisque alteratæ, mutilæ, & contaminatæ Petrum Chrysologum in suis lucubrationibus, quæ extant, Divinarum, Humanarumque scientiarum Bibliothecam, Cherubicum sacræ Scripturæ Interpretem, & absolutum, nervosum simul, & breviloquentem oratorem extitisse prædicant. Unde apud Catholicos Concionatores accuratus sermo non habetur, ubi sæpius rutilum Chrysologi eloquium non effulgeat. Quod si videre omnia ab eo laconice, & perpolite conscripta digni fuissemus, Divinum magis, quam humanum habuisse ingenium, summamque illius vim in Dei gloria, & salute animarum impendisse nostra, omniumque ætas hominum aperte cognosceret. Sed Deus mirabilis in Sanctis suis fortasse voluit sic ex ungue cognosci Leonem.

Scriptura ejus perdita. Prima conjectura.

XLI. Nam (proh dolor!) periere ab ipso exarata exemplaria, aut Ravennæ, aut Forocornelii; & utrobique vel Theodorici Ostrogothorum Regis Ravennam occupantis perfidia, (*u*) qui cum Ariana labe tactus intrinsecus, & obvolutus extrinsecus esset, in Catholicos desæviens eos, & omnia ipsorum Templa, omnemque regionem illorum perdere, & gladio, ac igne consumere minabatur, tandemque Boetium, & Symmacum clarissima Italiæ lumina, quod contra Arianos essent, interemit: Immo Joannem ipsum hujus nominis primum Pontificem Max. vitæ sanctimonia clarissimum (proh nefas!) carceri Ravennæ mancipatum pedore, situ, ac inedia consumptum vitam ob id terminare coegit: Nec non Balthasarem ex Familia Sancti Petri Chrysologi, (*x*) Virum omni sacrarum litterarum eruditione sapientem, quod tantummodo illis temporibus Urbem Ravennam inviserit, Pontif. Max. in mortis genere consimilem reddidit. Quare non levis conjectura surgit perfidum Regem Chrysologi scripta quæcunque omni diligentia exquisisse, & Ravennæ, & Forocornelii, & apud ipsum Balthasarem, qui probabiliter ea possidere credebatur, & ea omnia una cum actis, & Processu Sanctitatis, & miraculorum Sancti Petri Chrysologi igni, & consumptioni tradidisse; ne quis ipsius doctrina, Concionibus, & Commentariis contra Arianos, quibus fuerat lingua, calamoque omni tempore infensus, uti valeret; Sanctimoniam, auctoritatem, & doctrinam ejusdem Herodes alter adversus suam perfidiam, & hæresim pertimescens: Diocletianum secutus, (*y*) qui omnes Christianæ Religionis Codices jussit comburi, seu Julianum Apostatam, (*z*) qui studia bonarum artium ethnicis, Christianisque magistris ademptis Christianæ juventuti improbe eripere conatus est: Cum non sit Tyrannis depopulatoribus Regionum, (*a*) seu Religionum efficacius machinamentum, quam ut libris tanquam firmissimis propugnaculis ipsas exuant: At brevi, Deo vindice, impius hic periit, mox quæ in sui facinoris pœnam cruciatus Gehennæ ignis una cum Herode Joannis Baptistæ necatore merito percepit æternos.

Balthasar ejus Cognatus.

Secunda conject.

XLII. Aut pariter Ravennæ circa Annum Domini septingentesimum, (*b*) tempore Damiani trigesiminoni Ravennatum Archiepiscopi, dum absumpta incendio Episcopi Bibliotheca, scripturæ omnes illic repositæ ad unam in cineres sunt redactæ. Quæ vero ex omnibus, quæ Chrysologus scripsit remanserunt perpaucæ Homiliæ, breves quidem numero verborum, sed graves pondere sententiarum, a B. Felice XL. Raven. Archiepiscopo Concionatore disertissimo ex præcipuis, diversisque locis, ac personis maximo labore, & industria hinc inde conquisitæ, atque Divina voluntate exemplis quibusdam inventis, in unum, licet confuse, ac indistincte nullo temporis ordine servato coactæ sunt, tanquam post uberem vindemiam pere pauci recollecti racemi circa annum Domini decimumtertium supra septingentesimum. Quanquam, quæ modo extant D. Petri Homiliæ, non esse easdem numero, ordine, & perfectione, quæ a B. Felice editæ fuerunt, (*c*) liquido constat: verum postmodum currentium negligentia temporum, vel librariorum incuria, seu aliquorum invidentia quam plurimas ex ipsis esse deperditas; & ex iis, quæ remanserunt, partim obscuratas, & contaminatas, & partim adeo mutilas, atque perplexas, (*d*) ut ne vix quidem a doctis intelligi queant. Hæ tamen qualescunque existant, usque eo sapientibus probatæ sunt, ut unico sæculi spatio duodeviginti vicibus, quod viderim, typis fuerint demandatæ.

Tertia conject. Forum Cornelii eversum & rædificatum.

XLIII. Vel forsan antiquius Forocornelii circa annum Domini quingentesimum quinquagesimumquartum, cum (*e*) Narses Eunuchus Justiniani Cæsaris Præfectus, & suo Domino tandem servus infidelis, ut Ostrogothorum reliquias, quæ ad Forum Cornelii confugerant, seque ibidem necessariis munierant, radicitus extirparet, ipsum Forum Urbem florentissimam, & amplissimam post longam obsidionem adeptum, ac dira populatione direptum temere, & crudeliter igni, ferroque funditus evertere ausus est; eoque postmodum Cæsari indignato Longobardos in Italicum Regnum e Panoniis evocante, (*f*) Clephis illorum Rex crudelissimus post sexdecim annorum intervallum juxta veteris Forocornelii relicta vestigia, loco tamen ad multos passus mutato, & satis anguste retento, Urbem eversam Vatrenum amnem intra se continentem firmissimo ponte super aquas constructo utrinque citissime reedificavit. Cujus Castrum ad alteram fluminis ripam a parte Austri super adhærentem collem ambitu rotundum munitissima ingentique fultum Arce. (*g*) ut Ravennatibus, finitimisque Civitatibus quasi perpetuum stimulum opponeret; cum ab ejus duritie, & firmitate sermone latino *Castrum Immolle*, hoc est Castrum durum, & quasi ferreum, Arcemque hostibus natura, & situ obsistentem, tametsi secus molles aquas extructam, & ipsis undique vallatam appellare jussisset, brevi Urbs

Cur Imola appelletur.

ipsa

s Ser. 39. n. 3.

t Rub. Tir. Rod. & MS. omnia, quæ vitam ejusdem perscribunt.

u Rub. hæc de Theodori co circa an. Dom. 524. confirmat. Baron. in Annal. Dolionus in Compend. hist. & pleriq. alii.

x Ann. Im. Flori Sassi, & aliorum MS.

y Eus. l. 8. cap. 2. & 3.

z Historici omnes in Vita Jul.

a Jo. Gers. de laud. Scriptor. c. 9

b Rub. l. 4. sub dd. Anno. Rod. & MS.

c Rub. sup. afferit Homil. a Felice recollectas opus adhuc extare in magna parte.

d Rod. & MS.

e Rapha. Volluteran. lib. 4 Geogr. Tarcagnot. l. 7. Histor. mundi. Dolionus in Compend. Hist. Ann. Imol. MS.

f Ann. Imol. Blond. Hi. rolivian. l. 8. hist. Rub. l. 3. ann. 577. & alii Hist.

g Rub. Tarcagn. Dolion. Blond. & plerique alii.

ipsa Arcis, Castrique nomen vulgo adepta, & continua possessione roborata novissime a recentioribus quasi per syncopen, si non corrupto vocabulo, Imola appellari, nec non scriptione notari consuevit. Quanquam D. Cassiano dicatum Templum in occidentali parte antiquæ Urbis Corneliæ constructum; ubi Corpus B. Chrysologi quiescebat, nn fuerit ab eversione, & incendio exemptum, non satis nostro tempore constat: Hoc tamen pro certo scimus, post Urbis excidium ibidem Oppidum Sanctum Cassianum nuncupatum exædificatum fuisse, ubi

Corpus Chrysol. inventum.

& Cathedralis Ecclesia, & Episcopale Prætorium permanserunt, (h) quoad Æmiliani, & Bononienses invicem sese bello prementes Oppidum illud postremo n Bononiensibus incensum funditus everterunt, præfatamque Arcem, seu Castellum Immolle a fundamentis in perpetuum sunt demoliti. Unde postmodum Ecclesia D. Cassiano dicata, (i) Sedes Episcopalis, & Sanctorum corpora multorum illic tumulo tradita in renovatam Imolensium Urbem in lacunam translata fuere: inter quæ fuit & corpus B. Petri Chrysologi ad dexteram sepulchri D. Cassiani sub

Quiescit.

Ara propria nnno Dom. MCC. collocatum, (k) quod antea a Troilo Nordilio Cive Imolensi tunc primario inventum in eadem, ubi mortem obierat, Ecclesia tumulo honorificentiori anno Christi 946. circiter fuerat conditum; dum Templum ipsum a Barbaris fœdissime conspurcatum instaurandum curavit, & munera non pauca ab Agapito II. Pontif. Max. propter hæc consequi meritus fuit.

XLIV. In novn autem, & nunc extante Divi Cassiani in ipsa Urbe Ecclesia (l) Matthæus Phaellus Cathedralis ejusdem Præpositus ex mandato Reverendiss. D. Simonis Episcopi sub an. Christi 1497. idem corpus B. Chrysologi sub Ara propria conquisitum invenit, attrectavit, recognovit, marmoreoque Sarcophago fideliter supra ipsum Altare, quod est itidem ad dexteram Aræ Sancti Cassiani pridie Kal. Septembris collocavit; cnm ad lævam Lapideo loculo supra Altare B. Projecti Civis Corneliensis, & Episcopi ossa pariter quiescant; ubi hac Sanctorum triade venerato Deo, eorum jugiter patrocinium a Civibus imploratur, & exteris non absque ingenti Christianorum fructu, & spirituali lætitia ad Altissimi laudem, & ejus Beatorum venerationem,

Ad Opposita Responsio.

ET quanquam ea, quæ a nobis, de Vita, & Actis B. Petri Chrysologi sincere scripta sunt ex auctoritatibus in margine relatis satis probata videntur, nihilominus, quia nonnulla eorum oppositione non carent, propterea contrariis pro virili satisfacere fuit consilium, quatenus relata veritas clarius elucescere, & in ea lectoris animus placide conquiescere queat.

I. Primo igitur Petrum Chrysologum Patria Ravennatem, & Ecclesiæ Corneliæ Episcopum fuisse, & Blondus Forolivianus, & qui illum transcripsit, (m) Jacobus Philippus Bergom. Eremitanus, & nlii perpauci istorum sectatores affirmant. Sed ni Blondus consueta librariorum incuria male transcriptus habetur, illum toto cœlo errasse aliorum attestationes indicant, qui e Patria Corneliensi in Archiepiscopum Ravennatem Petrum nostrum electum fuisse tradunt: ipseque Petrus sui ipsius testis omni exceptione major Forocornelii educatum, (n) sancte institutum, & Sacris initiatum a Sancto Cornelio illius sedis Antistite constanter affirmat, Sanctumque Projectum ob præcipuum sui Evangelici Patris amorem in Episcopum ejusdem Fori Cornelii amabilius consecrat: quod utique facere nequivisset, si Chrysologus ipse Cornelianæ Ecclesiæ Præsul extitisset, ut cuicunque liquido constabit, qui sermonem illius in ordine 165. una cum nostris in eum observationibus, legere non dedignabitur.

Tempus Episcopatus.

II. Apud Surium, Rnbadan, & alios in Vita Chrysologi habetur, eundem consecratum Episcopum anno Domini 430. & post decennium abiisse. At venia impertienda est scriptoribus istis, cum hæc npud Hieronymum Rubeum in Prima Historiæ Raven. editione legentes erraverint in verba magistri. Porro Rubeus ipse in altera ejusdem historiæ editione errata corrigens electionem nnno 433. & obitum anno 450. cautius veritate perquisita asseverasse legitur.

Tempus obitus.

III. Antequam Rubeus suam ederet Historiam plerique homines vitam B. Petri Chrysol. ad Simmachi Papæ tempora producere non dubitarunt; cum scriptionem Petri Episcopi Ravennatis duobus in Conciliis sub eodem Pontifice actis inspexissent, (o) quæ etiam Petro nostro in more posita erat: nihilominus Rubeus multum, multaque legens, ut asseruit, veritatem nactus, non illum, qui Conciliis subscripsit, Chrysologum; sed alium ab ipso Petrum fuisse demonstrat; & Seriem Antistitum Raven. Ecclesiæ texens Chrysologo decedenti anno Christi 450. Neonem suffectum usque ad an. 453. affirmat; Neoni Joannem usque ad annum 493. & Joanni Petrum II. Antistitem natione Raven. qui fuit vigesimus quartus Archipræsul illius Ecclesiæ, atque illis Conciliis interfuit, & subscripsit. (p) Id convincitur etiam sensu Baronii ex epistola in ordine 37. S. Leonis Papæ sub anno Domini 451. ad Neonem Episcopum Raven. data, quod si tunc vixisset Chrysologus, non utique fuisset Episcopus Neon. Ex nliis quoque non spernendis rationibus, & conjecturis non paucis probat Rubeus supra vera fuisse, quæ de tempore obitus B. Chrysologi narravimus, cui assentit Baronius ad quos lectores remisisse sufficiat.

IV. At quæ diximus prima facie nimis impugnare videntur ipsius Chrysologi verba dicentis Sermone 145. num. 16. *Christus circa quingentos annos Nativitatis suæ causas præstat; ortus sui lites patitur*. Ex quibus in margine ab eo, qui primum sermonem edidit, fuit notatum, *Chrysologi ætas*. Nam si, dum hæc ipse protulit verba, anni fore quingenti erant a Virgineo partu, quis B. Chrysologum ad illud usque tempus vitam produxisse negaverit? Veruntamen si

h Habentur hæc pluribus in act. Adm. RR. Canonic. in Archivo Cathedralis Ecclesiæ Imolen.

i Tunc appellabatur Ecclesia Corneliensis, ut lege pluribus in actis ut supra tradit etiam Glos. & Archid. in can. 12. dist. 63.

k Flor. Rodulphusq; in Vita Chrys. in fine.

l Phaelli attestatio, quam infra retuli, Flor. in Ann. Im. MS.

m Blond. l. de Italia illustrata reg. 6. ubi agit de Berg. in suppl. Chron. lib. 6. ubi de Ravenna.

n Serm. 165.

o Notat. in c. Concilia Sacerdotum 17. dist. & dist. 96. c. bene §. cumque lecta esset.

p Non Petrus Altinas, ut aliqui affirmant, licet & ipse Concilio interfuerit.

pru-

prudens lector advertat, verba illa fuisse contra Eutychen, & ejus hæresim ab Anctore nostro prolata, non alio opportnniori tempore, qnam dum virus id lethale per Dei Ecclesias serpere cœperat, hoc ipsum actum fuisse fatebitur; sed supra ostensnm est hujusmodi hæresim ortam anno Christi 448. a Concilio generali Chalcedon. sexcentorum triginta Patrum anno Christi 451. damnatam, & Catholicam Fidem roboratam extitisse; unde quod anno 449. B. Petrus Eutycheti litteris rescripsit, eodem tempore Populum Concionibus instruxit. (q) Quod utique post annos quadraginta, & ultra a dicto Concilio Chalcedon. facere non distulisset. Circa quingentos annos merito dixit, ut de sæculo quingentesimi anni cœpto, ac dimidiato, quanquam nec dum completo, loqui videretur; pro ut ad ipsum Eutychetem rescribens simili verborum phrase usus videtur, cum dixit: Christi generatio post tot sæcula disputatione temeraria ventilatur. Ita ut ad refellendum Eutychen longissimam centenarii numeri præscriptionem adhibens, locum amplificando, mortem optimi oratoris usurpasse nemo non videat.

q Serm. 145. & ser. 175.

V. Jussu S. Leonis Papæ ad Chalcedonense Concilium adversus Eutychetis hæresim, præter infrascriptam responsoriam; S. Chrysologum scripsisse & manuscripta, & impressa multorum documenta testantur, ipsamque epistolam extare, & ante acta illius Concilii descriptam haberi plerique asseverant. Verum hujusce rei veritatem satis curiose perscrutatus solam ad Eutychetem Chrysologi responsoriam epistolam, de qua etiam omnes meminere Historici, incipientem: *Tristis legi tristes litteras, &c.* reperire potui. Nec tamen tot Scriptores alioqui veridicos in hoc omnino conjunctim errasse, sed vera licet involuta dixisse sum jugiter ratus. Quamobrem, hæc quæ sæpius legens meditatus sum, quæso prudens lector attendat.

VI. Constat apud omnes Eutychetem Abbatem Constantinop. suam disseminasse hæresim circa an. Dom. 448. eoque tempore a Flaviano illius Augustæ Urbis Episcopo Synodum multorum Patrum fuisse coactam, ut pestifero pro viribus occurreret igni, contraque perfidnm, ac contumacem Abbatem, & ejus Hæresim canonice fuisse pronunciatum. Quod pertinax Eutyches gravissime ferens ope Chrysaphi Eunuchi, Imperatoris cubiculo præfecti, ob peculiare odium Flaviano infensi; confictis rationibus apud S. Leonem Pont. Max. per litteras de eodem Flaviano conquestus obtinuit, ut Sum. Pontif. suis scriptis Flavianum corriperet. Ceterum Pontifex brevi receptis a Flaviano epistolis, & totius causæ legitimo Processu habito, ipsum Abbatem falsa scripsisse, & tanquam Hæreticum rite declaratum, recteque damnatum extitisse cognovit. Verumtamen quia de maxima fidei quæstione agebatnr, & decretoria responsio sanctissimi in terris Christi Vicarii a fidelibus expectabatur, doctis Patribus de usu Ecclesiæ Catholicæ deferentem Beatissimum Leonem, ut, quæ sentirent, audiret, Petrum Chrysologum vel Romam evocasse, quod credibilius est, (r) vel saltem Processum, & Acta ad illum, tanquam ad sanctissimum, & latine omnium tunc temporis Patrum doctissimum, Græceque linguæ peritum transmisisse, ut discusso Processu, & tota quæstionis veritate indagata, quæ sibi viderentur pro fidei comprobatione scriberet, idque Petrum præcipuum Catholicæ veritatis Magistrum libentissime pro Ecclesia Dei fecisse, nemo mentis compos negabit.

r Leg. ser. 75. cum Notis.

VII. His tamen studiosus lector id opponat, quod io Concil. Chalced. nusquam apparet epistolam Chrysolog. sed tantum Sancti Leonis Papæ fuisse lectam, quin & ipse libenter subscribens dicam epist. illam Sancti Leonis Papæ in ordine X. incipientem *Lectis dilectionis tuæ Litteris &c.* ab ipsomet Chrysologo fuisse in substantia compositam, ac Divo Leoni oblatam: & ne pecnliaris Ecclesiæ Præsul, sed Universalis Pastor, & qui B. Petri Apostoli Sedem tenebat in terris, ut congruum erat, veritatem fidei quærentibus declararet, atque e via veritatis errantem corriperet, proprio Sancti Leonis nomine fuisse scriptam, Flaviano Episcopo transmissam, omnibus vero Catholicis communem. Hinc forsan aliqui negarunt (ſ) ab ipso Sancto Leone compositam, cum maxime stylo, & doctrina a reliquis ipsius litteris distare videatur. Veruntamen in ea non animadvertentes acumen ingenii, sententiarum doctrinam, & eloquentiam sine nlla, ut arbitror, ratione non Chrysologo nostro, sed aliis adscribere non dubitarunt.

ſ Marcel. Comes in Chron. ait has litteras a S. Prosp. dictatas Sancto Leoni Papæ. Id ipsum putavit Gennad. de Viris illustr. cap. 84.

VIII. Non tamen inficior Beatum Leonem Doctorem Max. & elegantissimum acceptam a D. Petro Ravennate epistolam proprio transcripsisse stylo, & aliqua suo marte adscripsisse; nihilominus in ea non potuit divinum Chrysologi ingenium, & ejus acumen omnino celari. Et hæc est illa Circularis epistola Flaviano data, & totius quæstionis ventilatæ decretoria a Concil. Chalced. 630. Patrum magna veneratione recepta, quam Petrum Chrysologum scripsisse tradunt auctores (t) licet non bene se explicent, vel eorum scripta ad nostra tempora corrupta pervenerint. Hæcque ex illis ingenii mei diuturna observatio, si adhuc sanam haud est nacta veritatem, fortasse aliquibus argumentum esse poterit, quo saniori judico illam investigare aveant.

t Est in Concil. Chalced. Actio 2. p. 204. In Edit. Rom. an. 1609. Græce, latineque retulit B aron. in Annal. t. 6. an. 449 & nos infra perscripsimus.

Effigies.

IX. Ex dictis de ætate D. Petri satis constat Effigiem ipsins nostro tempore ex vero ab aliquibus non fuisse expressam, dum illam non Virum quadragenarinm, sed senem grandævum repræsentare conspicimus; verum enim vero Pictores errore eodem, quo Scriptores decepti, qui D. Petrum jam ferme centenarium decessisse litteris mandarunt, possent in aliqua parte excusari, si se Virum nondum certe quinquegenarium purixisse dicerent, sed jejuniis, oratione, vigiliis, studio, verberatione, ciliciis, laboribus, & lacrymis nsque eo extenuatum, ut septuagenarii potius imaginem præseferre videretur. Vera igitur, & probata ipsius Chrysologi effigies opere vermiculato elaborata visitur Ravennæ in testudine Chori Metropolitanæ Ecclesiæ, quæ virum venerabilem annorum XLIV. ad summum exprimere videtur, vivida

facie,

facie, barba subrufa, & libellum præ manibus in signum singularis ejus doctrinæ tenentam.

X. Mirum, si vel dies obitus sanctiss. hujusce Viri non esset in quæstione positus: alii enim, ut Petrus de Natalibus, & Baronius in Martyrologio Rom. ac Annal. Eccles. IV. Nonas Decembris obiisse edixerunt; alii vero, ut Rubeus, & MS. multa III. Nonas ejusdem mensis decessisse scripserunt. At si fœdere distinctionis procedamus, nullam prorsus contrarietatem lector offendet. Obiit siquidem D. P. Chrysologus quarto Nonas Decembris prope meridiem ante Aram D. Cassiani in Templo, ut habeot monimenta nostra; at sacrum ejus Cadavar nonnisi postera die vesperi fuit Sepulturæ mandatum; cumque vetus Ecclesiæ nostræ consuetudo perenuis extiterit annum concelebrandi depositionis diem, quemadmodum & Ecclesia Ravennas, tunc nobiscum conveniens ad Rubei usque tempora id ipsum præstitisse liquet, facili negotio decipi potuere Scriptores, qui tertio Nonas litteris decessisse mandarunt, videntes eadem die ab his Ecclesiis anniversarios honores D. Petro nostro deferri. Porro Ferrettus, & Carrarios Historici Ravennates, Floriusque noster, & pervetustum Ecclesiæ Imolen. ejusdem: Sancti Petri Officium diem obitus quarto. Nonas, Depositionis autem tertio, ut diximus fuisse demonstrant; unde a nostris tertio, ab aliis quarto Nonas Decembris anoua hujus Sacri Pontificii recolitur Festivitas Sancta.

Stylus. XI. Quibusdam sciolis laconismum, & breviloquium sanctissimi Doctoris nostri haud integre probatum alioquin comperimus, quibus brevitatem distinguentes alteram probaodam, improbandam alteram esse dicimus: primamque esse, quæ subjectis rebus proportione respondet (u) ubi tantum verborum est, quantum ad subjectam sententiam necesse est exprimendam; hanc certe aliquam apud eruditos obscuritatem parere negamus. (x) Secundam vero inæqualem esse, & aliquo ad subjectæ rei expressionem (y) carentem, illamque unam tenebras habere non dubitamus, de qua D. Aug. tr. 67. in Jo. inquit: *Est ipsa brevitas altera obscuritas.* At quis non videat brevitatem a Chrysologo in sermonibus adhibitam, ubi textus alterati, corruptive non habentur, non solum subjectis rebus proportione adæquatam (z) verum etiam dilucidam, acumine ornatam, & ingeniis eruditis tantopere aptam, ut eam improbare fatuum, si non impium, quisque sapiens judicare queat? Hocque genere dicendi grandiloquo cum ampla & sententiarum gravitate, & majestate verborum apte usum fuisse reor, quia Nazianzeni sensu, (a) *Quicquid facile percipitur, facile quoque in contemptum venit; atque id omne, quod desiderium nostrum fugit, cupiditatem exercet.* Vel quia hoc genus virtute ceteris præstet, quemadmodum ea, quæ de Phocionis brevitate a Plutarcho in Politices scripta feruntur, id apta sunt indicare, dum ait (b): *Phocionis in dicendo brevitatem omnes admirabantur, quippe Polyeuctus Demosthenem ajebat esse oratorem amplissimum, Phocionem vero persuadendo gravissimum: brevissima enim ejus dictione uberrimas sententias contineri. Quamobrem Demosthenes ceteros non magnifaciens solitus dicere traditur, ut Phocionem surgere conspexisset: Verborum meorum gladius jam surgit.* Hæc paucula si antea Scioli libero meditati fuissent intuitu, forsitan in ferendis judiciis cautiores extitissent, nec in sua reprehensione reprehensibiles forent.

Sermones. XII. Sermones D. Chrysologi numero centum vigintiduo fuisse Sixtus Senensis, (c) & ejus in hac parte transcriptor Bellarminus tradiderunt: (d) & ni error in transcribendo fuit, Codex Senensis truncus omnino fuerit, oportet, com in exemplaribus impressis, & multis MS. centum septuaginta sex videantur: (e) quanquam ex illis quinque sunt nempe serm. 53. 107. 129. 138. & 149. quos Chrysologum nostrum haud dictasse conjicimus, ut etiam in eos nostræ observationes demonstrant.

Scriptoris protestatio. XIII. Et hæc pauca sunt (candide Lector) quæ io tanta vetustissimorum temporum, & variantium Scriptorum obscuritate diuturnis investigata laboribus scrutator veritatis, non temerarius asseverator Divino afflante spiritu ego, qui lynceus non sum, vix reperire potui: quæ in unum simpliciter collata, ot vides, ad Omnipotentis gloriam. B. Chrysologi venerationem, ac Civium nostrorum spiritalem lætitiam, vel catervas, sique futuræ sint, contradicentium æquo animo expectant, ut multiplicata disquisitione magis, magisque summa veritas innotescat, cui una cum Viris præclara, piaque eruditione præditis perpetuo inhærere valeam, & ob id Æternæ, immensæque Veritati juges persolvam æterna per sæcula grates.

u Arist. de Arte Reth. lib. 3.
x Cic. l. a. ad Quint. Fratrem.
y Horat. ad Pison. de Arte Poetica.
z Flor. in Ann. ubi de Chrys. agit.
a Nazian. orat. 16. de pauperum amore, Seneca ep. 76. vid. sup. 96. n. 1. infr.
b Apud Granatan collect. moralis Philosophiæ t. 2. verb. Eloq.
c L. 4. bibl. sanctæ.
d Defer. Ecclesiast. ubi de Petro Chrysol.
e In Bibl. Patrum 4. edit. to. 5. in princ. ubi de Pe. Chrysol. meminit auct. dum aliquos serm. non fuisse ab eodem dictatos.

PRo majori testificatione aliquorum, quæ supra in Vita auctoris memoravimus, accipe, candide Lector, litteras D. Chrysologi ad Eutychen, epistolam S. Leonis Papæ, Dom. Matthæi Phaelli attestationem, aliqua de D. Petro elogia Scriptorum, B. Felicis in aliquot Chrysol. Sermones Præfationem, ac Reverendiss. P. Petri Rodulphi Episcopi Senogal. epistolam ad Senatores Imolenses, ut infra,

Epistola S. Petri Chrysologi ad Eutichen Hæreticum.

Dilectissimo, & merito honorabili Filio Eutycheti Presbytero.

Petrus Episcopus Ravennæ,

TRistis legi tristes litteras tuas, & scripta mœsta mœrore debito percurri; quia sicut nos pax Ecclesiarum, Sacerdotum concordia, tranquillitas plebis gaudere facit gaudio cœlesti; ita nos affligit, & dejicit fraterna dissensio, præsertim cum talibus oriatur ex causis. Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæstiones; & Christi generatio, quæ Divina lege scribitur inenarrabilis, post tot sæcula disputatione temeraria ventilatur? Quid Origenes principiorum scrutator incurrerit, quomodo Nestorius lapsus sit disputans de naturis non latet prudentiam tuam. * Magi Jesum in cunabulis Deum mysticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quis sit, qui Virginali partus de Spiritu Sancto natus est, dolenda interrogatione disquirunt? Cum vagitus daret Jesus in cunis, gloriam in excelsis Deo clamat cœlestis exercitus; & modo, quando in Nomine Jesu omne genuflectitur cœlestium, terrestrium, & infernorum, originis ejus quæstio commovetur? Nos, frater charissime, una cum Apostolo dicimus: * Etsi novimus Jesum secundum carnem, sed nunc jam non novimus: nec possumus curiose perscrutari, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare, non discutere, quem Judicem confitemur. Hæc breviter respondi, frater, litteris tuis plura rescripturus, si ad me frater, & Coepiscopus noster Flavianus aliqua de hac causa scripta misisset: si enim tibi displicet, * quod quidem scribis, tibi ipsi electum judicium; nos quomodo de his judicare poterimus, quos neque vidimus, propter absentiam, & quod intellexerunt eorum taciturnitate nescimus? Justus mediator non est, qui sic unam partem audit, ut nihil alteri parti reservet. In omnibus autem hortamur te, frater honorabilis, ut his, * quæ a Beatissimo Papa Romanæ Civitatis scripta sunt obedienter attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria Sede vivit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro studio pacis, & fidei extra consensum Romanæ Civitatis Episcopi causas audire non possumus, Incolumem tuam dilectionem Dominus tempore longissimo conservare dignetur, charissime, & honoratissime fili.

* Concordat serm. 157. n. 3.

* 2. Cor. 5 Concordat serm. 60. n. 13

* Sic habet lect græca

* Loquitur de inscripta ep. a Sancto Leone ad Flav. data.

Extat hæc epistola in fine sermonum D. Petri Chrysologi in Bibliotheca Patrum 4. Edit. tom. 5. part. 2. cum notis, & variis lectionibus Greg. Vossii. Est etiam ante acta Concil. Chalcedon. 4. græce, latineque conscripta, & in annal. Baron. tom. 6. & in Vita Chrysologi a Petro Rodulpho conscripta, & in Archivo Senatus Imolæ relata.

Epistola S. Leonis Papæ primi ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum contra Eutychetis Perfidiam, & Heresim,

Leo Episcopus dilectissimo Fratri Flaviano Constant. Episcopo, ep. X.

1 LEctis dilectionis tuæ litteris, quas miramur fuisse tam seras, & gestorum Episcopalium ordine recensito, tandem, quid apud vos scandali contigerit atque contra integritatem fidei exortum fuisset, agnovimus: & quæ prius videbantur occulta, nunc nobis reserata esse potuerunt. Quibus Eutyches, qui Presbyterii nomine honorabilis videbatur, multum imprudens, & nimis imperitus ostenditur, ut etiam de ipso dictum sit a propheta: *Noluit intelligere, ut bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Quid autem iniquius, quam impia sapere, & sapientioribus doctoribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas litteras, non ad Evangelicas auctoritates; sed ad semetipsos recurrunt. Sed ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris Novi, & Veteris Testamenti paginis acquisivit, qui nec ipsius quidem Symboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

* Habetur hæc ep. in Concil. Chalc. 4. Act. 2. græce latineq. descripta, in lib. ep. S. Leon. PP. in ord. 10. in Biblioth. Patrum, & in Ann. Bar. to. 6.

Ps. 35. 34.

2 Nesciens igitur quid deberet de Verbi Dei incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen in Sanctarum scripturarum latitudine laborare illam saltem communem, & indiscretam confessionem solicito apprehendisset auditu, qua fidelium universitas profitetur Credere se in Deum Patrem Omnipotentem, & in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum Nostrum, qui natus

est de

est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quibus tribus sententiis omnium fere Hæreticorum machinæ destruuntur. * Cum enim Deus, & Omnipotens, & æternus creditur Pater, consempiternus eidem filius demonstratur, & in nullo a Patre differens, quia de Deo Deus, de Omnipotente Omnipotens, de Æterno natus est coæternus: non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloria, non divisus essentia; idem vero sempiterni genitoris unigenitus sempiternus natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. * Quæ nativitas temporalis illi nativitati Divinæ, & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit: sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit; ut & mortem vinceret, & Diabolum, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. * Non enim superare nos possemus peccati, & mortis auctorem, nisi naturam nostram ille susciperet, & suam faceret: quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu Sancto intra uterum matris Virginis, quæ ita illum salva virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit. Sed si hunc de Christianæ fidei fonte purissimo sincerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se Evangelicæ subdidisset, dicente Matthæo: *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham*, Apostolicæ quoque prædicationis expetisset instrumentum, & legens in epistola ad Romanos, *Paulus Servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum Carnem*; ad propheticas quoque paginas piam solicitudinem contulisset, & invenisset promissionem Dei ad Abraham dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Et ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit & seminibus quasi in multis; sed quasi in uno & semini tuo, quod est Christus*. Isaiæ quoque prædicationem interiore apprehendisset auditu dicentis: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus*. Ejusdemque prophetæ fideliter verba legisset: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cujus potestas super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, Admirabilis, Consiliarius, Deus Fortis, Princeps pacis, Pater futuri sæculi*. Hæc frustratorie loquens ita * Verbum diceret carnem factum, ut editus utero Virginis Christus haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem. An forte ideo putavit Dominum nostrum Jesum Christum non nostrum, esse naturæ, quia missus ad Beatam Mariam semper Virginem Angelus ait: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei*? Ut quia conceptus Virginis Divini fuit operis, non de natura concipientis fuerit caro concepti? Sed non ita nobis intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis,

** Concil. Chrysol. in ser. 58 59. 60. 62. & 145.* — ** Concord. Chrysol. ser. 20.* — ** Idem ser. 151. q. 111. 15. & 143. 17* — *Matth. 1.* — *Rom. 1.* — *Gen. 22.* — *Galat. 3.* — *Isai. 7.* — *Isai. 9.* — ** Concord. Chrysol. ser. 144.* — *Lucæ 2.*

ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis. Fœcunditatem Mariæ Virgini Spiritus Sanctus dedit: veritas autem corporis sumpta de corpore est, & *Ædificante sibi sapientia domum*, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, hoc est in ea carne, quam assumpsit ex homine, & quam spiritus vitæ rationalis animavit.

Prov. 9. — *Jo. 1.*

3 Salva igitur proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas; & ad resolvendum conditionis nostræ debitum natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut, quod nostris remediis congruebat, unus, atque idem mediator Dei, & hominum homo Jesus Christus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero. In integra ergo veri hominis, perfectaque natura est Deus totus in suis, totus in nostris. Nostra autem dicimus, quæ in nobis ab initio creator condidit, & quæ reparanda suscepit. Nam illa, quæ deceptor intulit, & homo deceptus admittit, nullum habuere in Salvatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideo nostrorum fuit particeps delictorum. Assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, Divina non minuens: quia exinanitio illa, qua se invisibilis visibilem præbuit, & Creator, ac Dominus omnium rerum unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma Dei fecit hominem, idem in forma servi factus est homo. Tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura. Et sicut formam servi Dei forma non adimit: ita formam Dei servi forma non minuit. Nam qui gloriabatur Diabolus hominem sua fraude deceptum Divinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum duram mortis subiisse sententiam, seque in malis suis quoddam de prævaricationis consortio invenisse solatium, Deum quoque justitiæ exigente ratione erga hominem, quem in tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiam; opus fuit secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non potest sua benignitate privari) primam erga nos pietatis suæ dispensationem Sacramento occultiore compleret, & homo Diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam contra Dei propositum non periret.

Concord. Chrysol. serm. 83. — *Idem ser. 47.* — *Concil. idem ser. 148. per totum optime.*

4 Ingreditur ergo hæc mundi infirma filius Dei de Cœlesti sede descendens, & a paterna gloria non recedens novo ordine, nova nativitate generatus. Novo ordine, quia invisibilis in suis visibilis factus est in nostris; incomprehensibilis voluit comprehendi. Ante tempora manens esse cœpit ex tempore. Universitatis Dominus servilem formam obumbrata Majestatis suæ immensitate suscepit. Impassibilis Deus non dedignatus est esse homo passibilis, & immortalis mortis legibus subjacere. Nova autem nativitate generatus, quia inviolata virginitas concupiscentiam nesciens carnis materiam ministravit. Assumpta est igitur de matre Domini natura, non culpa: nec in Domino Jesu Christo ex utero Virginis genito,

Idemque sup. serm. 21.

quia

quia nativitas est mirabilis, ideo nostræ est na-
turæ dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem
verus est homo, & nullum est in hac unitate men-
dacium, dum invicem sunt & humilitas hominis,
& altitudo Deitatis. Sicut enim Deus non muta-
tur miseratione; ita homo non consumitur di-
gnitate. Agit enim utraque forma cum alterius
communione quod proprium est, Verbo scili-
cet operante, quod Verbi est, & carne exe-
quente, quod carnis est. Unum horum coru-
scat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et si-
cut Verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non
recessit; ita caro naturam nostri generis non
reliquit. Unus enim idemque est, quod sæpe
dicendum est, vere Dei filius, & vere Homi-
Jo. 1. nis filius, Deus per id, quod *In principio erat
Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
erat Verbum*; Homo per id, quod *Verbum ca-
ro factum est, & habitavit in nobis*: Deus per
id, quod *Omnia per ipsum facta sunt, & sine
ipso factum est nihil*; Homo per id, quod *Fa-
ctum est ex muliere, factus sub lege*. Nativitas
carnis manifestatio est humanæ naturæ: Par-
tus Virginis Divinæ est virtutis indicium. In-
fantia parvuli ostenditur humilitate venarum.
Magnitudo Altissimi declaratur vocibus Ange-
lorum. Similis est rudimentis hominum, quem
Herodes impius molitur occidere: Sed Do-
minus est omnium, quem Magi gaudent sup-
pliciter adorare. Jam cum ad præcursoris sui
Joannis Baptismum veniret, ne lateret, quod
carnis velamine tegeretur, vox Patris de Cœ-
Matth. 4 lo intonans dixit: *Hic est filius meus dilectus,
in quo mihi bene complacui*. Quem itaque sicut
hominem Diabolica tentat astutia, eidem si-
cut Deo Angelica famulantur officia. Esurire,
sitire, lassescere, atque dormire evidenter hu-
manum est: sed & de quinque panibus quin-
que millia hominum satiare, & largiri Sama-
ritanæ aquam vivam, cujus haustus bibenti
præstat, ne ultra jam sitiat; & supra dorsum
maris plantis non subsidentibus ambulare, &
elationes fluctuum increpata tempestate con-
sternere, sine ambiguitate Divinum est. Sicut
ergo, ut multa præteream, non ejusdem na-
turæ est flere miserationis affectu amicum mor-
tuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere
sepulturæ ad vocis imperium excitare redivi-
vum; aut in ligno pendere, & in noctem lu-
ce conversa omnia elementa tremefacere; aut
clavis transfixum esse, & Paradisi portas fidei
Latronis aperire: Ita non ejusdem naturæ est
Jo. 10. dicere: *Ego, & Pater unum sumus*, & dicere:
Pater major me est. Quamvis enim in Domino
Jesu Christo Dei & hominis una persona sit;
Jo. 14. aliud tamen est, unde contumelia in utroque
communis, aliud, unde communis est gloria.
De nostro enim illi est minor Patre humanitas,
de Patre illi est æqualis cum patre Divinitas.
Conc. ser. 5 Propter hanc ergo unitatem personæ in
59. 9. utraque natura intelligendam, & filius homi-
nis legitur descendisse de Cœlo, cum filius
Dei carnem de ea Virgine, de qua est natus,
1. Cor. 2. assumpserit. Et rursus filius Dei crucifixus di-
citur, ac sepultus cum hæc non in Divinitate
ipsa, qua unigenitus consempiternus, & con-
substantialis est Patri, sed in naturæ humanæ
sit infirmitate perpessus. Unde unigenitum fi-
lium Dei crucifixum, & sepultum omnes et-
iam in Symbolo confitemur secundum illud
Apostoli, *Si enim cognovissent, nunquam Domi-
num majestatis crucifixissent*. Cum autem ipse
Dominus noster, atque Salvator fidem disci-
pulorum suorum suis interrogationibus erudi-
ret, *Quem* (inquit) *dicunt homines esse filium* Matth. 16.
hominis? Cumque illi diversas aliorum opinio-
nes retexissent, *Vos autem*, ait, *quem me esse
dicitis*? Me utique, qui sum filius hominis,
& quem in forma servi, atque in veritate car-
nis aspicitis, quem me esse dicitis? Ubi B. Pe-
trus divinitus inspiratus, & confessione sua
omnibus gentibus profuturus, *Tu es*, inquit,
Christus filius Dei vivi. Nec immerito beatus
est pronunciatus a Domino, & a principali pe-
tra soliditatem & virtutis traxit, & nominis,
qui per revelationem Patris eundem & filium
Dei est confessus, & Christum: quia unum
horum sine alio receptum non proderat ad sa-
lutem: sed æqualis erat periculi Dominum Je-
sum Christum aut Deum tantummodo sine
homine, aut sine Deo solum hominem credi-
disse. Post resurrectionem vero Domini, quæ
utique veri hominis fuit, quia alter non est
resuscitatus, quam qui fuerat crucifixus, &
mortuus, quid aliud quadraginta dierum mo-
ra gestum est, quam ut fidei nostræ integritas
ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim Act. 1.
cum Discipulis suis, & cohabitans, atque con-
vescens, & pertractari se diligenti, curiosoque Jo. 20.
contactu ab eis, quos dubietas perstringebat,
admittens, ideo & clausis ad Discipulos januis
introibat, & flatu suo dabat Spiritum Sanctum,
& donato intelligentiæ lumine Sanctarum Scri-
pturarum occulta pandebat; & rursus idem
vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia re-
centissima passionis signa monstrabat dicens:
Videte manus meas & pedes, quia ego sum: Luc. 24.
*Palpate, & videte, quia spiritus carnem, &
ossa non habet, sicut me videtis habere*. Ut agno-
sceretur in eo proprietas Divinæ Humanæque
naturæ individua permanere; & ita sciremus
Verbum hoc non esse, quod carnem, & ut
unum Dei filium & Verbum confiteremur, &
carnem. Quo fidei Sacramento Eutyches iste
nimium æstimandus est vacuus, qui naturam
nostram in Unigenito Dei nec per humilita-
tem mortalitatis, nec per gloriam resurre-
ctionis agnovit. Nec sententiam B. Apostoli,
& Evangelistæ Jo. 10. pavit dicentis: *Omnis* 1. Jo. 4.
*Spiritus, qui confitetur Jesum Christum in car-
ne venisse, ex Deo est: Et omnis Spiritus, qui
solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Anti-
christus*. Quid autem est solvere Jesum, nisi hu-
manam ab eo separare naturam, & Sacramen-
tum fidei, per quod salvati sumus, impu-
dentissimis evacuare figmentis? Caligans vero
circa naturam corporis Christi, necesse est,
ut etiam in passione ejus eadem obcæcatione
decipiat. Nam si Crucem Domini non putat
falsam, & susceptam pro mundi salute, sup-
plicium verum fuisse non dubitat, cujus cre-
dit mortem agnoscat & carnem. Nec diffitea-
tur nostri corporis hominem, quem cognoscit
fuisse passibilem: quoniam negatio veræ carnis
negatio est etiam corporeæ passionis. Si enim
Christianam suscepit fidem, & a prædicatione
Evan-

Evangelii suum non avertit auditum, videat, quæ natura transfixa clarius pependerit in Crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi intelligat, unde sanguis, & aqua effluxerint, ut Ecclesia Dei & lavacro rigaretur, & poculo,
1. Pet. 1. Nec transitorie legat ejusdem Apostoli verba dicentis: *Scienter, quod non corruptibilibus argento, & auro redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi Agni contaminati, & immaculati Jesu Christi.* B. quo-
1. Jo. 1. que Joannis Apostoli testimonio non resistat di-
1. Jo. 5. centis: *Et sanguis Jesu Christi Dei emundat nos ab omni peccato.* Et iterum: *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra, & quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est filius Dei? hic est, qui venit per aquam, & Sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum; sed in aqua, & Sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas. Quia tres sunt, qui testimonium dant, spiritus, aqua, & Sanguis; & hi tres unum sunt.* Spiritus utique sanctificationis, & Sanguis redemptionis, & aqua baptismatis: quæ tria unum sunt, & individua manent, nihilque eorum a sui connexione sejungitur, quia Catholica Ecclesia hac fide vivit, ac proficit, ut in Christo Jesu nec sine vera Divinitate humanitas, nec sine vera credatur humanitate Divinitas.

6 Cum autem ad interrogationem examinis vestri Eutyches responderit dicens: Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post adunationem vero unam naturam confiteor; Miror tam absurdam, tamque perversam ejus professionem nulla indicantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientem, nimisque blasphemum ita omissum, quasi nihil, quod offenderet, esset auditum; cum tam impie duarum naturarum ante incarnationem Unigenitus Dei filius fuisse dicatur, quam nefarie, postquam Verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur. Quod ne Eutyches ideo vel recte, vel tolerabiliter æstimet dictum, quia nulla vestra est sententia confutatum, solicitudinis tuæ diligentiam commonemus, Frater charissime, ut, si per inspirationem misericordiæ Dei ad satisfactionem causa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam hac sensus sui macula per te purgetur. Qui quidem sicut gestorum ordo patefecit, pene cœperat a sua persuasione discedere, cum vestra sententia coarctatus profiteretur se dicere, quod ante non dixerat, & ei fidei acquiescere, cujus prius fuisset alienus. Sed cum anathematizando impio dogmati noluisset præbere consensum, intellexit eum fraternitas vestra in sua permanere perfidia, dignumque esse, qui judicium condemnationis exciperet. De quo si fideliter, atque utiliter doleat, & quam recte mota sit Episcopalis auctoritas, vel sero cognoscit; vel si ad satisfactionis plenitudinem omnia, quæ ab eo male sunt sensa, viva voce, & præsenti subscriptione damnaverit: non erit reprehensibilis erga correctum quantacunque miseratio:
Jo. 10 Luc. 9. quia Dominus noster verus, & bonus Pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, & qui venit animas hominum salvare, non perdere imitatores nos vult esse suæ pietatis: ut peccantes quidem justitia coerceat, conversos autem misericordia non repellat. Tunc enim demum fructuosissime fides vera defenditur, quando etiam a sectoribus suis opinio falsa damnatur. Ad omnem vero causam pie, ac fideliter exequendam fratres nostros Julianum Episcopum, & Renatum Presbyterum tit. S. Clementis; sed & filium meum Hilarium Diaconum vice nostra direximus, quibus Dulcitium Notarium nostrum, cujus fides nobis est sæpe probata, sociavimus confidentes ad futurum Divinitatis auxilium, ut is, qui erraverat, damnata sensus sui pravitate salvetur. Deus te incolumem custodiat, Frater charissime. Data Idibus Junii, Asteril, & Protogene Viris Clarissimis Consulibus Æra 486.

Epistola Matthæi Phaelli Cathedralis Ecclesiæ Imolen. Præpositi, transumpta ex Tabella ipsius manuscripta, qua testatur se corpus B. Petri Chrysologi attrectasse.

Matthæus Phaellus Præpositus Corneliæ Urbi salutem.

TIbi gratulor, & mihi gaudeo, Cornelia parens, tantum me pignus hic fodiendo comperisse, Chrysologi scilicet concivis nostri corpus, quod tu forsitan dubitans quandoque hic latere titubasti. Id igitur ego Matthæus Phaellus hujus Ædis Præpositus licet indignus plena fide confiteor a quatricentesimo quinquagesimo quinto anno &c. honorifice sepultum propriis manibus attrectasse, juxtaque Reverendi Patris, & D. Dominici Simonis Imolensis Episcopi istoc sarcophago fideliter collocasse Anno Domini nostri Jesu Christi M. CCCC. IIIC. die vero vigesima nona Augusti, seu sextilis, sedente clementiss. Patre D. Alexandro VI. Pontif. Max. & Præsiden. Illustriss. D. Catharina Sfortia, & præclarissimo primogenito D. Octaviano Vicecomite de Riario Imolæ, Forolivii, quæ pro S. Rom. Eccl. Vicar. Rogitemus itaque Cornelienses, pientissime summum illum, Maximum, Cunctipotentem Deum, ut gregem suum Imolen. Pastor verus non deserat; sed per merita sanctorum omnium, quos nostræ Urbis Civitas humillime colit, nos a bellorum turbine protegat, vesana fame tueatur, & a dira peste incolumes conservare dignetur, qui vivit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Post Athilæ Hunnorum Regis direptiones, & incensiones per Italiam factas, sepulchrum B. Petri Chrysol. fuit honorifice conditum an. Christi 455 de quo hic meminit Phaellus.

Ergo precor, Præsul, qui nunc tua Templa recondo,
Sis mihi, sisque tuo propitius populo.

Eximii Doctoris Petri Chrysologi Vita Elogium ex Joanne Tritemio Religiosissimo Viro Abbate Spanhemensi de Ecclesiasticis Scriptoribus.

PEtrus Archiepiscopus Ravennas Vir eruditus, atque Sanctissimus, in vita multis coruscans miraculis in declamandis Homiliis ad populum excellentis ingenii fuit; multosque tam verbo, quam exemplo ad veritatis tramitem convertit. Multa scripsit pro ædificatione fidelium, de quibus feruntur:

Sermones, & Homiliæ plures lib. I.
Ad Eutychen Epistola, quæ incipit: Tristis legi tristes litteras.
Scripsit etiam Epistolas alias. Claruit sub Mart. Aug. Anno ab Orbe redempto CCCCL.

D. Petri Chrysologi elogium ex Epistola nuncupatoria Reverendiss. Patris Agapiti Vicentini Canon. Lateran. Ordin. Rectoris.

Ad Eminentiss. Card. Herculem Gonzagam, ante sermones ipsius Chrysologi ejus studio primum Bononiæ impressos an Dom. 1534. relata.

Elogium in Domnum Agapitum mox, lector, Deo dante, offendes in opere inscripto Gymn. Later. quod eruditiss. & de utraq; lingua & versu, & soluta oratione benemeritus Pater Reverendiss. D. Celsus Rosinus Cæsenas, Doctor Th. ejusd. ordinis Abbas perpetuus edere molitur, ubi heroico stylo illustr. Ordin. Later Virorum elog. prosequitur. De ist. Felice vide Rub in histor. Rav. ab an. 702. ad 708. p. 212, 213. 215. 216 Jo. 7.38 Psalm. 80. Prov. 2. Sap. 12.

CUm mihi sanctissimi pariter, ac eloquentissimi Viri Petri Chrysologi Ravennatis Archiepiscopi sermones quamplurimi, omni certe auro, gemmisque pretiosissimis longe pretiosiores in manus venerint, non injuria in avaritiæ crimen vocandus judicarer, si aut diutius clarissimis rebus tenebras obduci permitterem; aut nostros homines tam excellentis ingenii monimentis non sine magno eorum incommodo, detrimentoque spoliatos, atque orbatos æquo animo sustinerem: cum præsertim, ut quidam inquit sapiens, non plus utilitatis afferat hominum generi abscondita sapientia, quam aut gemmæ reconditæ, aut infossus, defossusque thesaurus. Propterea ut, quantum in me est, non solum mihi, sed aliis etiam prosim, eos nunc demum Chrysologi sermones in publicum proferre statui: quandoquidem in his nihil non eruditum, non excellens, non absolutum offendas. Tanta est enim hujusce Viri Divinarum omnium, humanarumque rerum cognitio, tamque incredibilis, ac propemodum divina dicendi vis, tantaque copia, ut satis admiraturum putem, cum eum viderit aureum illud eloquentiæ flumen effundentem. Nam sive occulta, atque abdita divinorum oraculorum sensa conetur explicare, quis hoc homine subtilior? Sive Cœlestis, ac salutaris disciplinæ velit rationes reddere, quis illo scientior? Aut ad virtutem cohortari cupiat, quis ardentior! Aut a vitiis revocare studeat, quis acrior? Denique vel claros Viros contendat in Cœlum laudibus efferre, quis gravior? Vel in improbos invehi, quis vehementior? Unde non immerito Chrysologus a nostris & habitus est, & nominatus: Cujus tamen in perpurgandis, ac potius instaurandis hisce sermonibus, incredibile dictu est, quantum laboris susceperim: propterea quod is Codex, quem principio nacti fuimus, proximorum sæculorum inscitia quadam quasi rubigine ita cum fœdatus erat, tum mancus, ut nulla ferme in eo pars integra, atque incorrupta reperiretur. Verum nos quantum ex antiquorum exemplarium collatione assequi potuimus, opem, auxiliumque afferre conati sumus. Quare effectum est, nisi mea me fallit opinio, ut disertissimi hujusce Viri scripta in pristinum jam bene nitorem, nonnullis tamen exceptis, restituta sint.

Cetera omittuntur, quæ ad rem non faciunt.

B. Felicis XL. Ravennatum Archiepiscopi in Sermones aliquot. S. Petri Chrysologi Præfatio.

Est in MS. Codicibus Serm. Chrysol. Valicellæ, Cœsennæque & alibi.

DIvina charismatum dona de cœlesti thesauro prolata dum largis virtutum mysteriis religiosa corda uberrime replevere, ita suavitatem sancti Spiritus odorifica narratione distribuunt, ut & manifestis pandantur elogiis, & ornamenta salutis existant, juxta Domini vocem in Sacris Evangelii paginis intonantem: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ*. Et iterum: *Aperi os tuum, & implebo illud*: Et Salomon: *Spiritus dabit sapientiam quærentibus se: Et docentium linguas facit disertas*. Quamobrem Venerabilis, Beatusque Pontifex Petrus Ravennatis Ecclesiæ præfulgidum decus, & Catholicæ veritatis præcipuus Doctor calore superni amoris accensus, & rigatione perennis gratiæ irroratus digno eloquii sui ornamento vernantium lectionum opuscula de singulis Evangeliorum Parabolis polito sermone conficiens delectabili dulcedine aures omnium replevit, & corda. Proinde, dilectissimi, Pastoris tanti intenta, & avida mente scripta legamus, & ardenti desiderio ulnis spiritalibus amplectamur; quatenus fructum laboris in nostræ mentis celario recondentes simul cum eo magnificæ laudis gloria perfruamur, & præmia æterni muneris capiamus.

Hoc humilis Præsul Felix de paupercalo cordis cellario sermone exiguo legentibus obtulit munus finis.

Epistola Reverend. P. F. Petri Rodulphi Tussignanensis ad Senatores Imolæ relata in Commentariis ipsius Senatus anno Domini 1595.

Illustribus, & nobilibus Viris DD. Confalonerio, Conservatoribus, ac Senatui Imol.

F. Petrus Rodulphus Tussignanensis Episcopus Senogaliensis, & Comes salutem atque felicitatem.

PIam sane, & salutarem, personaque vestra dignissimam cogitationem audivi, nunc vobis in animo versari de Beatiss. Petri Chrysologi, Civis olim nostri clarissimis ingenii monumentis in lucem revocandis. Quod quidem non modo summopere mihi probatur, qui video, vos tum Civi de Patria, vel potius de tota Christiana Republica benemerito parem pro viribus gratiam rependere; tum vero universis sacrarum litterarum studiosis hoc pacto prodesse: verum etiam ut ad sanctum propositum urgendum, & celeriter absolvendum vos adhortor, eo magis impellor, quod inter omnes constat, vel imperitorum negligentia temporum, vel librariorum injuria, seu fortan nonnullorum invidentia factum esse ut ejus doctissima, atque sanctissima scripta partim obscurata, partim sint deperdita; quæ vero sunt relicta, quasi naufragio tam corrupta, & contaminata, ut vix legi, quædam etiam adeo perplexa, & involuta, ut vix intelligi queant. Præterea ut ego communis Patriæ nostræ, beneficentiæque vestræ debita veluti gratiarum munera persolverem; ipsius vero Chrysologi manibus gratum officium præstarem, non ab re facturum me putavi, si vestrum istud consilium aliquo meo labore, & industria adjuvarem: Adjumentum autem nullum afferri posse majus a me comperi, quam Auctoris hujus Homiliis, quoad fieri possit, corrigendis, & emendandis, ut ab omni, quam adhuc inter sordes, & tineas passæ sunt, injuria vindicentur: sicque ab earum lectione, quapropter auream scriptoris eloquentiam, unde cognomen adeptus est, summi, & egregi Viri antea sunt delectati, nullus posthac refugiat. Vitam quoque hujus sanctiss. Viri, qua potui brevitate, ac diligentia descripsi. Pervolutavi hac de causa antiqua, veteraque Tabularia, quæ vel ex Vaticana, vel ex ampliss. Serletana Bibliotheca habere potui; sicque fideliss. vetustissimorum Codicum collatione adhibita, hunc B. Petri Chrysologi sermonum librum quam diligentissime emendare, sanareque laboravi, & proprio nitori prope restituere. Denique nullo officii, pietatisque genere omisso, non antea conquievi, quam Scholia quædam adjecerim, observationesque plurimas, quibus, & emendationum nostrarum ratio affertur, & difficiliora loca quam facillime explicantur. Hoc autem quicquid laboris est, quod libentissime vobis clarissimis Viris dedicatum, & grati animi ergo consecratum, volo, alacri vultu accipite, ac si probatur, edite, meique memores valete.

Senogaliæ pridie Idus Martii 1594.

EX EDITIONE COLONIENSI

AD LECTOREM.

Cum intelligeremus (humanissime lector) doctas Divi Petri Chrysologi conciones non parum Christianis Ecclesiasticis subservire posse, si omnia in eum ordinem congesta essent, quo sunt Ecclesiastico ritu in templis explicanda; voluimus diligentiæ nostræ nonnihil adhibere, ut tuum redimeremus laborem, Hunc itaque indicem tibi confecimus omnium Evangeliorum & Epistolarum, quæ in Chrysologo enarrata invenies.

Die sancto natalis Domini.
Evang. Luc. 2. Exiit edictum a Cæsare: Sermone 175.

Die sancti Stephani protomartyris.
Sermo. 154. citra Evangelicam lectionem.

Die sanctorum Innocentium.
Evang. Matth. 2. Apparuit Angelus Domini in somnis Joseph. Serm. 150. 151. 152. 153.

Die circumcisionis Domini.
Sermo 155. citra Evangelicam lectionem.

In Epiphania Domini.
Evang. Matth. 2. Cum natus esset Jesus. Ser. 156. 157. 158, 159, 160.

Dominica intra octavas Epiphaniæ.
Epistola Roman. 12. Obsecro vos fratres, per misericordiam Dei. Serm. 108. 109. 110.

Dominica tertia post octavas Epiphaniæ, Dominica 4. post Epiphan.
Evang. Matth. 8. Videns Jesus turbas multas, Serm. 19. 20. 21.

Dominica quarta post octavam Epiphaniæ.
Evang. Matth. 13. Simile est regnum cœlorum homini. Serm. 96. 97.

Dominica in Septuagesima.
Epistola 1. Cor. 9. Nescitis quod si qui in stadio. Serm. 119.

Feria quarta die cinerum.
Evang. Matth. 6. Cum jejunatis, nolite fieri, Serm. 7. 8. 22. 166.

Feria quinta in capite jejunii.
Evang. Matth. 8. Cum introisset Capharnaum, Sermon. 15. 102.

Feria sexta in capite jejunii.
Evang. Matth. 6. Attendite ne justitiam vestram, Serm. 9.

Dominica prima in quadragesima.
Evang. Matth. 4. Tunc Jesus ductus est. Ser. 11. 12. 13.

Feria secunda post dominicam primam.
In Psalmum 40. Sermon. 14.

Feria quarta post dominicam primam.
Evang. Matth. 12. Tunc responderunt ei quidam. Serm. 37.

Feria quinta post dominicam primam.
Evang. Matth. 15. Egressus Jesus venit in partes. Serm. 100.

Feria quinta post dominicam secundam quadragesimæ.
Evang. Luc. 16. Homo quidam erat dives: Sermon. 66. 121. 122. 123. 124.

Sabbatho post dominicam secundam quadragesimæ.
Evang. Luc. 15. Homo quidam habuit duos filios. Sermon. 1. 2. 3. 4. 5.

Feria tertia post dominicam tertiam quadragesimæ.
Evang. Matth. 18. Si peccaverit in te frater: Sermon. 139.

Feria quarta post dominicam tertiam quadragesimæ.
Evang. Matth. 15. Tunc accesserunt ad eum. Sermon. 171.

Feria quinta post tertiam dominicam:
Evang. Luc. 4. Surgens autem Jesus de synagoga. Sermon. 18.

Feria tertia post dominicam quartam.
Evang. Luc. 7. Ibat Jesus in civitatem quæ vocabatur. Sermon. 103.

Feria sexta post quartam dominicam.
Evang. Joan. 11. Erat quidam languens. Serm. 63. 64. 65.

Dominica in passione.
Evang. Joannis 8. Quis ex vobis arguet me. Sermon. 131.

Feria quinta post dominicam in passione.
Evang. Luc. 7. Rogabat Jesum quidam Pharisæus. Serm. 93. 94. 95.

Die sancto Paschæ.
Evang. Marc. 16. Cum transisset Sabbathum. Serm. 71. 73. 74. 75. 76.

Feria tertia Paschæ.
Evang. Luc. 24. Dum hæc loquuntur, stetit Jesus. Serm. 18.

Feria quarta Paschæ.
Evang. Joan. 21. Postea manifestavit se iterum Jesus. Serm. 78.

Dominica prima post Pascha.
Evang. Joan. 20. Cum ergo sero esset die illo. Serm. 84.

Dominica secunda post Pascha.
Evang. Joannis 10. Ego sum pastor bonus. Serm. 40.

Feria secunda in Rogationibus.
Evang. Luc. 11. Quis vestrum habebit amicum Serm. 55.

Die dominica Ascensionis.
Evang. Marc. 16. Novissime recumbentibus illis. Serm. 83.

Dominica prima post Pentecosten.
Evang. Luc. 16. Homo quidam erat dives. Serm. 66. 121. 122. 123. 124.

Dominica prima post Pentecosten.
Evang. Luc. 15. Erant autem appropinquantes ei. Serm. 168.

Dominica nona post Pentecosten.
Evang. Luc. 16. Homo quidam erat dives qui habebat. Serm. 125. 126.

Dominica 16. post Pentecosten.
Evang. Luc. 7. Ibat Jesus in civitatem. Serm. 103.

Dominica 24. post Pentecosten.
Evang. Matth. 9. Hæc illo loquente ad eos. Serm. 33. 34. 35. 36.

Die sancti Andreæ.
Sermon. 133. citra expositionem Evangelicam.

Die sancti Thomæ Apostoli.
Evang. Joannis 20. Thomas unus ex eis. Sermo 84.

Die Annunciationis.
Evang. Luc. 1. mense sexto missus est. Serm. 140. 141. 142. 143. 144.

Die sancti Joannis Baptistæ.
Evang. Luc. Fuit in diebus Herodis Regis. Serm. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

In festo sancti Petri.
Sermon. 107. citra expositionem Evangelicam.

Die sancti Laurentii.
Sermon. 135. citra expositionem Evangelicam.

Die sancti Matthæi.
Evang. Matth. 9. Cum transiret inde Jesus, vidit hominem. Serm. 28. 29. 30.

Die decollationis sancti Joannis Baptistæ.
Evang. Marc. 6. Audivit Rex Herodes. Serm. 172. 173. 174.

De beato Luca Evangelista.
Evang. Marc. 6. Convocavit Jesus undecim. Serm. 170.

De uno Martyre.
Sermon. 129. citra textus expositionem.
Sermon. 128. sine expositione Evangelica.
Evang. Luc. 12. Noli timere pusillus grex. Serm. 22. 23.
Evang. Luc. 12. Sint lumbi vestri præcincti. Sermon. 24.

De Virgine Martyre.
Sermon. 134. sine textu Evangelico.

Die dedicationis templi.
Evang. Luc. Ingressus Jesus perambulabat. Sermon. 54.

MAN-

MANTISSA
AD PROLEGOMENA
S. PETRI CHRYSOLOGI,
SEU
DISSERTATIO
DE
METROPOLI ECCLESIASTICA
RAVENNATENSI.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Ad umbilicum pervenerat Editio, cum diligentia & cura Cl. V. Pauli Mariæ Paciaudi Clerici Regularis Dissertatio hæc Ravenna Venetias missa ad meas manus pervenit. Hanc hic addere pro coronide horum Prologomenorum, nec editori ingratum, nec lectoribus injucundum fore, arbitratus sum. Vale.

DE
METROPOLI ECCLESIASTICA
RAVENNATENSI
AD CL. VIRUM
PAULUM PACIAUDUM CLER. REGUL.
JOSEPH ALOYSIUS AMADESIUS.

Ogitantem ea, quæ de Ravennatis Ecclesiæ dignitate superioribus diebus differueram, tenebris, & oblivioni demandare, me ex hujusmodi sententia revocaverunt persuasiones tuæ, optime Paciaude. Et quamvis diu, multumque dubitaverim, utrum tuæ voluntati resistere, an obtemperare magis expediret; illud enim obedientiæ periculum, alterum observantia, atque amor in te meus insinuabat: attamen malui huic qualicumque periculo me totum committere, ut observantiæ, & amori obsequerer, quam isthæc officia, quibus tibi obstringor, ne tantillum quidem violare, ut periculum devitarem. Imbecillitatem ingenii mei, scribendique in re critica imperitiam, tum rei ipsius, de qua actum est, difficultatem, & celeberrimorum contra nos opinantium Virorum auctoritatem, tum extremam documentorum, rationum, scriptorum inopiam, cui obnoxii sumus, tibi pluries instanti, pluries quoque objeceram, quibus rebus ab hac ratione scribendi deterrerer. Sed quoniam hisce posthabitis in proposito perseverasti, meque nutantem velis remisque in hoc velut mare impulisti, mos est tibi gerendus omnino, atque specimen aliquod opusculorum nostrorum, qualiacumque demum illa sint, publico judicio permittendum.

Tria igitur in cætu nostro litterario de hac Ravennati Ecclesia tractavimus; primum enim quæsivimus, utrum Mediolanensis Episcopi suffraganea illa fuerit quatuor prioribus æræ Christianæ sæculis. Deinde litteras Clementis II. Romani Pontificis, quibus Ravennatensi super Mediolanensem Antistitem sedendi in Conciliis prærogativa restituitur, a falsitatis nota vindicavimus. Tum quid opinandum sit de origine Metropoliticæ Dignitatis in Ecclesia Ravennatensi perpensis saniorum auctorum sententiis conquisivimus. Porro ea omnia argumenta, quæ fusiori calamo, ac vernaculo sermone, pluribusque dissertationibus scripseramus, ad tria capita modo contrahenda, breviorique oratione exponenda censemus.

CAPUT I.

Utrum Mediolanensi Ecclesiæ subjecta fuerit Ecclesia Ravennas quatuor prioribus æræ Christianæ sæculis.

§ I.

Exponuntur rationes Auctorum affirmantium.

I. EUstachius a S. Ubaldo Augustinianus Excalceatus satis prolixam dissertationem intexuit postremo exeunte sæculo de *Metropoli Mediolanensi*, in qua omni rationum, ac monumentorum genere, si Superis placet, conatus est demonstrare, inter illustriores Ecclesias, quæ Mediolanensi Episcopo subjiciuntur velut suffraganeæ, Ravennatem quoque, & Aquilejensem fuisse. Verum Augustiniani nostri una fuit cura in hac firmanda sententia, Sirmundi, Schelstratii, Norisii, & aliorum aliquot vestigiis, atque auctoritati solummodo insistere. Cum enim nullum de subjectione harum Ecclesiarum *antiquum, positivum, & inalterabile sibi superesse documentum* fateretur, & Nicæni Concilii, atque Antiocheni *decreta non leviter contrarium urgere* putaret: *auctoritas tamen tantorum Virorum ...... antiquitatum Ecclesiasticarum peritissimorum hominum pro omni antiquo* illi satisfuit *monumento*: Et optime quidem; si magna Auctorum nomina, non autem rationes, & fundamenta, quibus eorum placita innituntur, nostra hæc ætas in pretio haberet. Eustach. S. Ubaldi sect.2.c.5. n.146.

II. Porro celeberrimis etiam hisce Criticis, æque ac Mediolanensi eorum Simmistæ defuere omnino *antiqua* omnia *positiva, & inalterabilia documenta*, quibus Ravennati, & Aquilejensi Ecclesiis jugum subjectionis certissime assererent. Nam Concilia nulla primorum Sæculorum, nullæ Consecrationes Episcoporum, Visitationes Ecclesiarum nullæ, sanctiones, appellationes, consultationes, quæ vel suffraganeitatis, ut ita loquar, in minoribus, vel præminentiæ in principibus Ecclesiis indicia esse solent, multominus, vel Historicorum, vel Patrum testimonia, aliquod ejusmodi documentum eis suppeditarunt. Una igitur conjecturarum, atque argumentorum negantium via processere omnes, salebrosa enimvero, & difficultatis ple-

plenissima. In hierarchia Imperii hanc sibi viam excogitarunt ad Ecclesiasticam hierarchiam stabiliendam. Singulis fere provinciis, in quas longe, lateque Imperium dividebatur per Asiam, Affricam, atque Europam singulos Metropolitanos Episcopos tribuere non renuunt primis, quæ diximus, Ecclesiæ temporibus, eos nempe Episcopos, qui in præcipua cujuslibet provinciæ Civitate constituti, alios omnes Minorum Civitatum Comprovinciales moderarentur: Attamen ordinem hunc hierarchicum soli Italiæ denegant, cui licet in XVII. ut ajunt, provincias distributæ, duos tantum Metropolitanos Episcopos per ea tempora assignatos volunt, Romanum scilicet, & Mediolanensem, ad quartum sæculum Aquilejensis exordia protrahentes, ad quintum usque Ravennatensis.

Emanuel a Schelstrate Tom. 1. dissert. 4. cap. 5.

III. Si vero ab iisdem Auctoribus petas, *qua ratione factum, ut in reliquis Orbis Romani provinciis Metropolitani Apostolico Instituto ordinati sint, in Italia vero, ubi Paulus prædicavit, ubi Petrus Ecclesias instituit, ubi Sedes Apostolica primis Ecclesiæ temporibus erat, institutum illud statim non obtinuit;* quemadmodum a semetipso quæsierat Emanuel Schelstratius; primo responsiones illorum Auctores isti non approbant, qui rationem, & causam tanti discriminis in Apostolorum, vel Successorum instituentium voluntatem rejiciunt. Secundo autem respondent ipsi, regimen quoqua Ecclesiasticum Italiæ ad exemplar Sæcularis Apostolos, vel successores eorum composuisse; cum enim a duobus Vicariis Præfecti Prætorio Italiæ omnis hæc regio administraretur, Romano scilicet, cui decem provinciæ suberant, & Mediolanensi, cui septem; eadem pariter methodo duo fuerant Ecclesiastici Metropolitani in Italia constituendi, ut quemadmodum in reliquo orbe, ita ibi quoque Ecclesiasticæ hierarchiæ ordo Sæcularis hierarchiæ ordini responderet. Quapropter decem suburbanarum provinciarum Episcopis immediate præerat, ut Metropolitanus, ipsemet Summus Pontifex; in septem vero ceteris, quæ Italiæ cognomine distinguebantur, Metropolitani vices gerebat Mediolanensis Episcopus. Hinc distinctio Episcoporum Romanæ provinciæ ab Episcopis, quos provinciæ Italiæ appellabant; atque hinc orta est penes Auctores ipsos de subjectione Ravennatis Ecclesiæ, & Aquilejensis conjectura; Nam Æmiliæ prima erat Civitas Ravenna, Venetiarum Aquileja, quas provincias Vicariatus Italiæ comprehendebat, ideoque earum Episcopi Metropolitano Italiæ obedientiam præstasse dicendi erant.

IV. Vicariatus Italici urbes fuisse Ravennam, & Aquilejam nullus inficiatur; illarum quoque Episcopos ab Italia appellatos testantur subscriptiones Concilii Sardicensis. *Fortunatianus ab Italia de Aquleja, Severus ab Italia de Ravenna, Protasius ab Italia de Mediolano;* ac tandem Mediolanum Italiæ fuisse Metropolim asserit Athanasius in epistola ad Solitarios. *Ex quorum numero clarissimæ sunt confessionis viri religiosi, & Episcopi boni, Paulinus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis est, Lucifer Metropolitanus Episcopus Sardiniæ, Eusebius Vercellis Civitatis Italiæ, Dionysius Mediolani, quod & ipsum est Metropolis Italiæ.* Accedit testimonium Divi Ambrosii, qui tum ad Vercellenses, tum ad Episcopum Vicohabentinum scribens Venetias, & Æmiliam ad se pertinere confirmat, ut interpretatur Sirmundus. In epistola enim ad Vercellenses queritur S. Doctor, eorum Ecclesiam squallere adhuc Pastore viduatam, dum reliquæ finitimarum Civitatum Ecclesiæ ejusmodi solatio lætarentur. *Configor dolore, quia Ecclesia Domini, quæ est in vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac sola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italiæ partibus hujusmodi eget officio.* In altera vero ad Vicohabentinum illius curæ enixe commendat Imolensem Ecclesiam, donec novus ibi constituatur Episcopus. *Commendo tibi, Fili, Ecclesiam, quæ est ad forum Cornelii, quo eam de proximo intervisas frequentius, donec ei ordinetur Episcopus: occupatus diebus ingruentibus Quadragesimæ tam longe non possum excurrere.* Forum Cornelii, seu Imola urbs est Æmiliæ provinciæ, seu Flaminiæ, cujus etiam caput Ravenna: in Æmilia pariter sita erat Vicohabentia, modo Ferraria. Ex allatis ergo Ambrosii verbis constat Forum Cornelii sub ejus cura, & visitatione, & ordinatione fuisse: Vicohabentiam pariter ad eum spectasse, tum quia ejus Episcopo, quem subjectionis nomine *Filium* appellat, alterius Ecclesiæ visitationem mandat; tum quia ex homilia 175. S. Petri Chrysologi inferius afferenda subjectionem istam Vicohabentiæ arguere posse credunt Critici nostri. Venetias igitur, & Æmiliam continabat provincia Ecclesiastica Mediolanensis, consequenter Ravennam, & Aquilejam.

Firm. lib. 1. Propemp. c. 8. Ambrof epist. 82.

Ambrof. Epist. 5. V. E.

V. Schelstratius vero ad efferendam magis magisque in has provincias auctoritatem Mediolanensis Ecclesiæ, aliud mutuatur argumentum ab Epistolá Synodica, quam Eusebius illius Episcopus Leoni Magno conscripsit in celeberrimæ S. illius Pontificis ad Flavianum epistolæ approbationem. Cum enim aliquorum Æmiliæ, Rhetiarum, Alpium Cottiarum Episcoporum subscriptiones in Calce Eusebianæ epistolæ observasset Schelstratius, arbitratus est in omnem fere Italiam, & ultra jurisdictionis suæ limites dilatasse Episcopum illum. En verba Schelstratii.
„ Quam diffuse autem Mediolanensis Ecclesia per Italiam jus Metropoliticum obtinuerit ante
„ institutos RAVENNENSIS, & AQUILEJENSIS Ecclesiæ Metropolitas, colligi potest
„ ex Eusebii Mediolanensis Epistola, quæ ad Leonem Magnum missa est super fide, quam ad
„ Orientem direxerat. Illi enim non solum subscribunt Liguriæ Episcopi Crispinus Ticinen-
„ sis, Cyriacus Laudensis, Abbundantius Comensis, & reliqui, sed etiam Faventius Regiensis,
„ Majoranus Placentinus, & Cyprianus Brixellensis de provincia Æmiliæ: Abbundantius Co-
„ mensis pro Agimone Curiensi, Gradus pro Eustasio Augustano ex Rhetia, Maximus Tau-
„ rinatis, & Quintus Dernensis ex Alpibus Cottiis: quos consequenter spectasse constat ad
„ Synodum Eusebii...... His autem si addas Episcopos Flaminiæ, cujus Episcopum Forocor-
„ neliensem ad suam obedientiam spectasse indicat Divus Ambrosius... habebis omnes fere

regio-

„ regiones, quæ Ecclesiasticam Italiæ provinciam constituebant, Liguriam nimirum, Æmiliam, „ Flaminiam, Alpes Cottias, Rhetiam...... Hisque Histriæ, & Venetiæ provincia dumtaxat deesse eognoscitur, quibus exceptis, in reliquas Italiæ regiones Mediolanensis Episco- „ pus, tamquam Italiæ Metropolitanus, *jus obtinebat*.

VI. Hisce argumentis in sola prorsus conjectura positis, sunt qui pondus addunt argumenti negativi. Illud vero est, de solo Romano Pontifice, tamquam decem suburbanarum provinciarum Metropolitano, & de solo Mediolanensi Episcopo tamquam septem Italiæ provinciarum, loquutos esse veteres Scriptores, & vetera, quæ supersunt antiquitatis monumenta: de quibuscumque aliis Metropolitanis altissimum apud omnes silentium.

VII. Hæc tamen omnia, quæ Critici pene universi de hierarchia ecclesiastica tractantes singulis fere pagellis regerunt, atque infinita propemodum eruditione ad satietatem usque amplificant, facili negotio, ut arbitror, diluere, & levitatis arguere poterit, qui doctissimam legerit *Abbatis Bacchinii* de origine Ecclesiasticæ hierarchiæ dissertationem. Celebris enim Cassinensis totus ibi est in suffodiendo allatarum conjecturarum, atque argumentorum fundamento, quod egregia, eaque inconcussa doctrina omnino contrivit. Quare cum omnium probationum vis de Ravennatis, & Aquilejensis Ecclesiæ subjectione ab civilis regiminis Italiæ systemate promanet, cui Ecclesiasticam ipsius Italiæ hierarchiam Auctores ipsi accomodatam volunt: Nos cum Bacchinio systema illud commentitium demonstrabimus, atque inde firmiori gressu ad reliquas Mediolanensium rationes enervandas procedemus. Quamvis autem aliqua de Patriarchatu Aquilejensi hic obiter miscere nobis continget; protestamur tamen de illius prærogativis nullum prorsus judicium nos esse laturos, maxime si quæ P. Bernardus Rubeus in suo eruditissimo opere, & quæ Cl. Joseph Motta in Dissertatione de jure metropolitico n. 31. & seqq. super Aquilejensis Ecclesiæ origine, amplitudine, jurisdictione nuperrime scripserunt, non omnibus æque placuerint. Mediolanenses solummodo petimus ad eosque convertimur. Verum præstantissimæ Mediolanensis Ecclesiæ amplitudini nihil ideo per nos detractum volumus, satis superque contenti, si Ravennatensem ab ejus dominatu vindicaverimus, rationesque, quibus hæc impetitur inter mere supposititias rejecerimus. Nos autem non latet, ingenuis Mediolanensibus *ex vano nihil hauriri*, ut verba Ripamontii usurpem contra nimios patriæ Ecclesiæ magnificatores apte loquentis; *nec eo sumus*, (ait) *ingenio*, *ut dum miscendo falsa veris*, *primordia nostrarum rerum angustiora facimus*, *velimus mereri probra*, *& cavillos*, *& in omne deinceps ævum ire cum illa morum existimatione*, *ac fama tamquam patrio nomini speciosa dictu gratificari*, *& venditare fuerit cura*. Irridet enim iis verbis, ex lib. 4. Decadis primæ Titi Livii desumptis, Ripamontius Galvanei Flammæ concivis sui simplicitatem, qui fabellas omnes hinc inde captatas suum in Chronicon congesserat, & præcipue ubi ingentem provinciarum numerum imperite adsciverat Mediolanensis Civitatis Imperio, prout in iis versibus. Tom. 1. hist. Eccl. Med. lib. 1.

„ Urbs secunda Romæ, insulis laureata supremis
„ Imperii, sedesque Jovis, miris exarata structuris,
„ Prima Metropolis Urbes Liguriæ regis,
„ Rhetias utrasque: Bavaria, Coria, Cumæ,
„ Corsica, Sardinia, Ravenna, Janua, Pisa,
„ Gradus, Aquileja, Ticinum, Placentia, Sena
„ Augusta cum Secundia subsunt: tu Subria Romæ.

Quæ forsitan de Civili, non de Ecclesiastica jurisdictione accipi possent, nisi alibi, scilicet in Chronicis suis bonus iste Auctor temporali Mediolanensium dominatui Ecclesiasticum æquaret illis verbis: *Ecclesiæ Aquilejensis*, *& Ravennas*, *Jannensis*, *Gradensis*; *Cumana*, *Augustana*, *Coloniensis*, *Basiliensis*, *Coriensis*, *Papiensis*, *Placentina*, *& omnes alii Episcopi Italiæ fuerunt suffraganei Episcopi Mediolanensis*. Porro his omissis, ad argumenta Criticorum, quos jam laudavimus, animadversione, & responsione propius accedamus.

§. II.

Exponuntur rationes Auctorum negantium.

VIII. IN negativam sententiam aliquot præclarissimi Auctores abierunt, inter quos eminent Petrus de Marca, Benedictus Bacchinius, Hieronymus Rubeus ex Catholicis, Salmasius inter Hæterodoxos, licet non omnes ob easdem rationes, neque eodem, ut ajunt, spiritu ducti. Alii enim jugum Mediolanense ab Ravennate Ecclesia excluserunt, eam putantes Metropolitanam fuisse usque ab ejus fundatione. Alii vero quamvis hujus dignitatis initia ad quintum usque sæculum distraxerint, negarunt tamen probari ullo modo posse Ravennates Mediolanensi Ecclesiæ paruisse unquam: imo Mediolanensi ipsi quartum Christianorum sæculum vix atque ægre concedere videntur ejus metropoliticæ jurisdictionis exordiis. Nos vero utriusque opinionis examen de origine hujus prærogativæ in Ecclesia Ravennate ad Caput tertium deferentes, quæstionem autem de origine clarissimæ Ambrosianæ Metropolis integram doctioribus criticis relinquentes, satis nunc habemus Auctorum negantium responsiones in medium producere, quibus allatas in superiori articulo contra libertatem nostræ Ecclesiæ rationes refelluntur.

IX. Harum igitur prima, quæ ceterarum origo, & fundamentum est, petitur ex forma regiminis Italiæ, cui contendunt aptari debere formam regiminis Ecclesiastici. Quia ergo io duplicem Vicariatum Italia omnis partiebatur, Romanum, & Italicum, duplex tantum dicendus est fuisse ea in regione Metropolitanus, nempe Summus Pontifex, ut Romæ Episcopus, & Mediolanensis Antistes, ut Episcopus Civitatis, quæ caput erat Italici Vicariatus; & quemadmodum Episcopi decem provinciarum Suburbanarum Papæ, ut eorum Metropolitano, parebant, ita Episcopi septem provinciarum Italicarum Episcopo Mediolanensi, quos inter procul dubio Ravennas erat.

Bacch. differt. de orig. hier. Eccl. part. II.

X. Qui sic argumentantur, ait Bacchinius, vel admittant necesse est Ecclesiasticam Italiæ hierarchiam quarti, & quinti Sæculi, ab ea, quam Apostoli ibi stabiliverant, longe dissimilem, vel fateantur, eam non fuisse aptatam Civilis Imperii systemati, si illius Auctores Apostolos arbitrantur. Tempore enim Apostolorum, imo neque per integra tria priora sæcula Italicum regimen formam assumpserat duorum Vicariatuum, super quibus ædificium omne suum Scriptores ceteroquin peritissimi construxerunt. Italiam a Sicilia ad Alpes Cottias diviserat Augustus, testibus Plinio, & Tacito, in XI. regiones sub unico Præfecto; singulis tamen suum tribuisse Prætorem credidit Pancirolus, præter Decuriones, qui in Civitatibus Italicis Romani Senatus imaginem præseferebant, & Duumviros, qui Consules repræsentabant. Forma isthæc regiminis italici ab Adriano Cæsare immutata est in quatuor Præfecturas, atque earum quælibet singulis Consularibus attributa. Rursus novum induxit gubernationis systema in Italiam Aurelianus, si Pancirolo fides, qui argui posse ex Spartiano arbitratus est, sub uno Correctore omnem hanc regionem tunc revocatam. Ex Vopisco autem conjicit Bacchinius, indicia quatuor Consularium non obscure apparuisse sub Tacito Augusto. Quæ omnes variorum regiminum species cum longissime distent a specie Vicariatuum Romani, atque Italici, illæque ab Apostolorum ævo tria integra sæcula, & amplius occupent, repetere liceat, vel Apostolos non efformasse ad normam Imperii hierarchiam Ecclesiasticam in Italia, vel eam, quæ vigebat quarto, & quinto Sæculo toto cœlo distasse ab Apostolica Institutione. Nutanre igitur opinionis de Ravennatis Ecclesiæ suffraganeitate præcipuo fundamento, corruat opus est opinio ipsa, quæ nulla alia enimvero solida ratione fulcitur.

Plin. lib. 3. cap. 5. Tacit. an. lib. 5 cap. 11. Pancirol. ad Not. Imp. Occid. c. 49. omnes apud Bacchinium, Pancirol. ubi supra. Vopisc. in Tacit. ap. Bacch. ubi supra.

Zosim. hist. lib. 2. ap. Bacch.

XI. Quarto solummodo incunte sæculo Imperium universum divisit Constantinus Magnus in quatuor Præfectos Prætorio, quorum Præfectus Pætorio Italiæ Affricam, Sardiniam, Corsicam, & Siciliam cum insulis adjacentibus moderabatur præter Italiam ipsam, quam per laudatos Vicarios regebat, alterum Romæ, Mediolani alrerum residentem, cum ea italicarum provinciarum partitione superius a nobis indicata. Hæc autem ipsa Constantini Magni partitio Romani dominatus quot ab Augustis successoribus passa est vicissitudines! Quot provinciarum Italiæ cummutationes, commixtiones, variasque distributiones! Consulat, qui super hac re plura cupit, quæ Bacchinius, quæ Auctores centum veteres æque ae recentiores fusius scripserunt. Ne quarto igitur quidem sæculo ordinem hierarchicum Ecclesiarum italicarum aptatum fuisse Imperii systemati suspicari licet inter tot humanarum rerum perturbationes. His accesserunt Arianæ hæresis rempora, quibus, & præcipue Constantio Constantini Filio imperante, omnes pene italicæ Ecclesiæ turbatæ, confusæ, atque eversæ fuerunt: adeo ut a veritate, ut ego quidem opinor, aberraret, qui ejusmodi ætate turbulentissima tributas a Pontificibus summis fuisse assereret Mediolanensi Episcopo septem Italiæ stricte sumptæ provinciarum Ecclesias, maxime quia hæresi in Italia eo ipso sæculo adhuc debacchante, jam metropolitica insula præfulgebat Aquilejensis Antistes, ut apud omnes in comperto est. Quæ ergo conjectura, quæ ratio superest pro Ravennatis Ecclesiæ subjectione?

Bacchin. ubi supra.

XII. Subscriptiones aurem Concilii Sardicensis innuere quidem aliquo modo possunt, inductam jam, & firmatam italicarum provinciarum distinctionem, quo tempore idem Concilium celebrabatur, scilicet circa medium sæculi quarti, pluresque annos, postquam Costantinus Vicariatum Urbanum ab Italico distinxerat; ac propterea ad eam distinctionem fortasse indicaodam addi potuit ab Episcopis septem provinciarum, qui Concilio interfuerunt *τὸ ab Italia*. Verum frustra ab hoc addito emendicarunt doctissimi Viri indicium, vel prætextum effingendi Ecclesiam Mediolanensem omnium italici Vicariatus Ecclesiarum Metropolitanam non solum ipso sæculo quarto, verum etiam, & multo magis sæculis præcedentibus. Imo in dubium revocare jure possemus, utrum *τὸ ab Italia* ad Mediolanensis Vicariatus provincias designandas additum fuerit: primo quia eam denominationem ab Augusti ævo obtinuerat, ut pro Italia toto terrarum orbe cognoscebatur omnis ea regio, quæ, ut supra innuimus, hinc ab Alpibus Cottiis, illinc a Siculo mari circumscribitur, cum ante Augustum Galliæ Cisalpinæ nomine tractus, qui ab Alpibus ad Rubiconem fluvium, Italiæ vero, qui a Rubicone ad Sicilium pertingebat, ubique appellaretur. Secundo quia ab ipso Sardicensi Concilio non obscure declaratum est, quid ipsum intelligeret nomine *Italiæ*, nempe non Vicariatum tantummodo Mediolanensem, sed universam Italiam, & præcipue provincias suburbicarias; epistola enim ad Julium R. P. ita eum hortatur: *tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, qui in Italia sunt Fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita cognoscant*. Nam si ad Fratres, qui in Italia erant, idest ad Episcopos tantum Vicariatus Mediolanensis animum tunc intendisset Concilium, omnes alios exclusisset a scientia actorum, & decretorum suorum, qui in Campania, Brutiis, Umbria, ceterisque Romani Vicariatus provinciis residebant Episcopis; imo eos ipsos solummodo Pontifici suggessisset, qui Synodo interfuerant cum imaginario Italiæ Metropolitano, tacuisset vero eos, qui abfuerant provinciarum Vicariatus Romani, quorum vix unum aut alterum inter Patres Sardicenses reperimus.

Strab. Polib. Cluver ap. Bacch. ubi supra.

Inter Hylarii fragm.

XIII.

XIII. 3. Quia neque Athanasius, & quod magis ad rem facit, neque ipse Constantinus Magnus rationem semper habuerunt hujus strictioris *Italiæ* denominationis, qua solum Mediolanensem Vicariatum respiciebat. Alter enim in libro de Synodis Picenum Annonarium, quod inter Romani Vicariatus provincias certissime numerabatur, tamen *Italiæ* vocabulo appellat, cum ait: *Ariminum urbs Italiæ*; in Piceno enim hanc sitam fuisse Urbem, eaque ratione ad Romanæ provinciæ metropolitanum pertinuisse ejus Episcopum, non autem ad Ravennatensem, omni conatu probare nisus est Cardinalis Norisius. Noris dissert. de V. Syn. Constantinus vero Augustus scribens apud Eusebium super celebratione Paschatis: *idcirco*, inquit, *id aequum omnes, rectumque judicaverunt, quod, & vobis placiturum esse spopondi, ut scilicet quod in urbe Roma, perque omnem Italiam, Affricam, Ægyptum, &c. concordi sententia observatur, id vestra quoque prudentia libentibus animis amplectatur*. Ex quibus verbis luce meridiana clarius colligitur: *τὸ per omnem Italiam* in sensu Constantini extendendum esse tam ad septem Vicariatus Mediolanensis, quam ad decem Romani provincias, prout mehercle ab omnibus extenditur.

XIV. 4. Demum quia longe etiam post adscitum Italiæ duorum Vicariorum Magistratum, *Italiæ* vocabulum pro integra regione, quam uterque Vicariatus complectebatur, usurpatum fuit. Sic *leg.* 13. Codicis Theodosiani, quæ est de accusationibus, & *l.* 2. *de integri restitutione*, omnem simul Italiam a reliquis Imperii regionibus distinctam legimus; apud Bacchinum ubi supra. *l.* 1. *de Desertoribus*, & *l.* 9. *de Extraordinariis* integer tractus ab Alpibus ad mare Siculum nomine Italiæ indicatur. Pariter Campania, Tuscia, Picenum, Samnites, Apulia, Lucania, Brutii, Calabria, velut Italiæ provinciæ *l.* 7. *de indulgentia debitorum* imo Urbicariæ, & Suburbicariæ Italiæ provinciæ appellantur. *l.* 9. & 13. & Judices, Consulares, Correctores, Vicarii ipsarum provinciarum, Judices *intra Italiam* indistincte dicuntur. Quare cum prorsus aut æquivoca foret, & Constantino imperante, & post Constantinum, *Italiæ* denominatio, vel potius pro universa Italiæ regione acciperetur; frustra ab hujusmodi denominatione suffragium petierunt Critici doctissimi, ut distinctionem regiminis provinciarumque distributionem firmarent, multo minus ut formam ecclesiastici regiminis ante, & post Constantinum ad duos Italiæ Metropolitanos contraherent.

XV. At enim, ajunt, litem dirimit Athanasii epistola ad Solitarios, quæ & *Italiæ* denominatione indigitat provincias Mediolanensis Vicariatus, & Mediolanum ipsum Italiæ Metropolim. Esto. Sed quid inde pro Ecclesiastica Episcopi illius jurisdictione super septem provincias, præsertim vero tribus æræ nostræ superioribus seculis? Sane qui diligentius Athanasii verba attenderit, alterum ex his sensum illa præseferre inveniet; aut enim nullo modo Mediolanensem Episcopum ibi Metropolitanum intelligit S. Doctor, aut non omnibus Vicariatus provinciis eum præsidere existimat. Et revera non ait Athanasius *Dionysius Mediolani Metropolitanus Italiæ*, quemadmodum de Lucifero Calaritano, *Lucifer Metropolitanus Episcopus Sardiniæ*. Verum cum immediate post *Luciferum* appellat *Dionysium*, ipsum nominat, ut simplicem Episcopum, Mediolanum autem, ut Italiæ Metropolim, *Dionysius Episcopus Mediolani, quod & ipsum est Metropolis Italiæ*. Et id forte addidit Athanasius, ut sicuti Urbem *Trevirim* dixerat Galliarum Metropolim, ita & Mediolanum Metropolis Italiæ Solitariis suis agnosceretur, cum jam eo, quo ad illos scribebat, tempore & locum habuisset divisio Italiæ in duos Vicarios Præfecti Prætorio, atque apud multos invaluisset stricta denominatio Italiæ respectu ad provincias Mediolanensis Vicariatus. Si autem de Metropolibus Ecclesiasticis ibi loqui velis Athanasium, videas opus est, utrum *τὸ Italiæ metropolis est*, intelligendum sit de omnibus Italiæ stricte sumptæ provinciis, an de aliqua tantum ejus parte; verba enim *quod & ipsum est Metropolis Italiæ* æque interpretari possumus in primo, ac in secundo sensu. In primo sensu explicata complecterentur, ut diximus, septem italici Vicariatus provincias; in secundo sensu explicata significarent, Mediolanum unam esse ex Ecclesiasticis Italiæ Metropolibus; qua ratione alias Metropoles non excluderet Athanasius, imo potius admitteret in ipso Vicariatu Mediolanensi. Quod autem fortasse verius in hoc secundo sensu accipienda sint allata verba, *quod & ipsum est metropolis Italiæ*, patet ex comparatione, qua Mediolanum cum Treviri confert Athanasius: dixerat enim *Paulinus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis est*, & inde *Dionysius Episcopus Mediolani quod & ipsum est Metropolis Italiæ*. Sicuti ergo Treviris unica tunc non erat Galliarum Metropolis Ecclesiastica; vigebant enim primis etiam Christianorum seculis *Arelatensis*, *Lugdunensis*, *Viennensis* Metropoles; ita neque Mediolanum unica erat, aut ab Athanasio intelligebatur unica Italiæ Metropolis Ecclesiastica. Parum ergo proficiunt laudati Scriptores tanti Patris testimonio abutentes, tum quia ejus verba nullo modo probant, tribus superioribus seculis Mediolanensem Episcopum fuisse septem provinciarum Metropolitam, quod præcipue erat ex eorum sententia de non tranducendo; tum quia ipsa Athanasii verba, vel interpretari non possunt de Mediolano, ut Ecclesiastica Metropoli, vel intelligenda sunt de Mediolano non tamquam totius Italiæ Metropoli, sed tamquam una ex Metropolibus Italiæ.

XVI. Non majoris deinde sunt momenti ad subjiciendam Mediolanensi Episcopo Ecclesiam Ravennatem, quæ desumuntur argumenta ab epistolis Divi Ambrosii, ita ut miremur valde, emunctæ naris viros hujusmodi documentis plus æquo fidisse. Nam quod attinet ad Ambrosii epistolam, quæ est ad Vercellenses, verba illa: *confligor dolore, quia Ecclesia Domini, quæ est in vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac sola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italiæ partibus hujusmodi eget officio* ea, inquam, verba Sirmundus triumphantis in morem opinioni suæ de Mediolanensi per Italiam Metropolitano,

Sirm. lib. 1. Prof. cap. 8. — Nor. Diss. de V. Syn. cap. 10.

nimia sane confidentia aptaverat, *an non*, ait, *abunde confirmat* (Ambrosius) *omnes Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceterarum finitimarum Italiæ partium Ecclesias ad Mediolanensis Ecclesiæ sollecitudinem pertinuisse?* Sensit tamen futilitatem Sirmundianæ interpretationis Cardinalis Norisius, qui verborum Ambrosii intelligentiam scite consecutus, *Ambrosius*, inquit, *in epistola ad Vercellenses illarum provinciarum meminit, non quod omnes sibi subjectæ erant, sed quod uti viciniores, ac sibi notiores in exemplum facilius adducere poterat.*

Amb. ep. 2. V. E.

XVII. Qua una doctissimi Cardinalis responsione ab epistola ad Vercellenses expediti, ad alteram Vicohabentino Episcopo inscriptam procedamus. *Commendo tibi, Fili*, ait S. Doctor, *Ecclesiam quæ est ad ForumCornelii, quo eam de proximo intervisas frequentius, donec ei ordinetur Episcopus; occupatus diebus ingruentibus Quadragesimæ tam longe non possum excurrere.* En tibi Ecclesia Imolensis dubio procul Mediolanensi suffraganea, cum pro ordinatione Episcopi ab Ambrosio pendeat, & ejus Visitationi subjaceat; imo Vicohabentina quoque ipsa, tum quia *Fili* titulo Episcopum interpellat Ambrosius, qui subjectionis titulus est, tum quia quinquaginta fere post annos D. Petrus Chrysologus in consecratione Marcellini Vicohabentini fassus est, se contradicente Mediolanensi Episcopo (ita enim interpretantur) primum illud jurisdictionis Metropoliticæ actum exercuisse. Cum autem Ecclesiæ istæ ForiCornelii, & Vicohabentiæ in provinciis Æmiliæ, & Flaminiæ constitutæ fuerint, consequens est, has provincias, ideoque Ravennam etiam, earum caput, Mediolanensis Episcopi jurisdictionem sensisse.

Tom. II. Rer. Ital. pag. 13. — Joan. Diac. Vit. S. Greg. lib. 3. c. 7. — D. Greg. lib. IV. ep. v.

XVIII. Si Ludovici Antonii Muratorii sententiam de hac Ambrosii epistola consuleremus, forte illam dubiæ fidei, atque, ut ajunt, Apocrypham celeberrimus Auctor arbitraretur, ea ductus ratione, quod ibi Ambrosius *Filium* appellat Episcopum Vicohabentinum; titulum enim istum vitio vertit Muratorius diplomati D. Gregorii Magni dato ad Marinianum Archiepiscopum Ravennæ, quem S. ille Pontifex *Confratrem*, *Filiumque carissimum* dicit; atque ob id etiam criminis inter apocrypha diploma illud amandavit, Hieronymum vero Rubeum, & Ferdinandum Ughellum levitatis insimulavit, qui documentum ejusmodi suis inseruerint historiis. Quod igitur Gregorio Magno Summo Pontifici non licuisse putat Muratorius erga Marinianum, quem ipse inter claustra Monachum instruxerat, excoluerat, dilexerat; licuisse dicemus Ambrosio erga Constantinum, in quem nulla, quam sciamus, ei erat paternitatis ratio, nisi forte Metropolitani, si adversariis credimus? Ubi vero legimus, Metropolitanum Comprovinciales Episcopos Filii nomine appellasse? Sed ista mittamus, quæ ad rem nostram minime conducere videntur. Hisce autem, ac similibus in D. Gregorii literas cl. Muratorii objectionibus abbi a nobis satis, ut putamus, factum est.

Bacchin. ubi supra. — Idem 1. & 2. part. ubi supra.

XIX. Responderi vero Criticorum nostrorum argumentationi posse crediderim, quod etiamsi admitteretur, Imolensem, & Vicohabentinam Ecclesias aliquando subditas fuisse Mediolanensi; negari tamen posse, quod inde inferatur Ravennatis quoque subjectio. Leve enim, & futile argumentum est in sententia Bacchinil ex forma, & regimine civili particularium Provinciarum consequentiam trahere ad formam, & regimen ecclesiasticum ipsarum. Longum esset documenta omnia proferre, quibus probatissimam tanti Viri sententiam firmari animadvertimus: quorum tamen summa est. Primo improbabile prorsus esse, sanctissimam, & Apostolicam Ecclesiæ hierarchiam coarctatam fuisse ad civilium provinciarum limites, qui modo contrahebantur, modo protendebantur, & juxta earum regiminis speciem, quam variatam millies fuisse indubium est, cum duas in unam provincias unitas legamus, tum unam in duas divisam, modo alteram, quæ suum Præsidem habuerat, alterius provinciæ Præsidi obtemperasse, modo aliis, iisque frequentibus obnoxias fuisse variationibus. 2. Cum Apostoli non ex divisione provinciarum Imperii, sed ex Gentium conversione, & Ecclesiarum fundatione, earum hierarchiam metiti fuerint, ut ipse Bacchinius mira eruditione fusius probavit, nosque in III. cap. breviter innuemus) idcirco non ex limitibus, non ex gubernio, non ex materiali tractu provinciarum, ideoque non ex una, vel altera civilis provinciæ civitate, deduci potest, vel debet illius, vel alterius Ecclesiæ subordinatio ad aliquam Metropolitanam, præsertim primis æræ nostræ periodis, quibus non omnes Civitates Christi Fidei statim adhæserunt, non omnes, licet ad Christum conversæ, Episcopatum obtinuerunt, non integris civilibus provinciis, sed multiplicibus populis in circuitu ad Christum lucratis, Ecclesiisque a se fundatis Apostoli, & Discipuli Christianas provincias metiebantur.

Bacchin. ubi supra.

XX. Verum ad hominem magis respondendum est interpretationi contra Ravennates allatæ verborum D. Ambrosii; & primo dicendum, nullum omnino indicium, quod aut certum, aut probabile sit, Ambrosianis verbis subesse, Episcopi Imolensis Ordinationem, seu consecrationem a Mediolanensi pendere; neque enim ait S. Doctor, *donec A ME ordinetur*, *vel probetur Episcopus*, sed simpliciter Ecclesiam illam Vicohabentino commendat, *donec ei ordinetur Episcopus*, quæ commendatio ex charitate promanans, cuicumque Episcopo, ut statim observabimus, conveniret. 2. Quod vero attinet ad Visitationis munus, quod sibi iis verbis vindicare videtur Ambrosius in Ecclesia Imolensi *occupatus diebus ingruentibus Quadragesimæ tam longe non possum excurrere:* facile patebit Ambrosii tempora consideranti, visitationem illam non metropoliticæ jurisdictionis, sed Apostolicæ prædicationis, & legationis signum, & opus in eo fuisse. Meminisse hic autem oportet, quæ de hæreseos Arianæ cladibus superius leviter attigimus, Italiæ fidem corruptam, disciplinam sursum versum turbatam, plurimas Ecclesias Catholicis Episcopis spoliatas, ab lupis Arianis invasas. Est qui credat, Auxentii Mediolanensis usurpatione, tunc primum provinciam Ecclesiasticam Mediolanensem coaluisse, non paucis Italiæ circumquaque Episcopis in sensum, & in conciliabula Hæretici illius convenientibus,

bus,

bus, ut Augustorum, Auxentii, & hæresis fautorum minis se eriperent, exilia, & mortes evitarent. Hanc miseræ Italiæ faciem non paucis annis confirmarunt, etiam post Constantii Imperatoris obitum, tum Juliani Apostatæ infeliciora tempora, tum Arianorum præpollens tyrannis, tum Justinæ Arianæ Imperatricis favor, Damaso Pontifice cum secunda ab eo Romæ celebrata Synodo, anathematis, & depositionis fulmina contra Auxentium nequidquam intorquente.

XXI. Porro *post Auxentii seram mortem Mediolani Ambrosio Episcopo constituto omnis ad fidem rectam Italia convertitur*, ut testatur D. Hieronymus, & de semet ipso Ambrosius loquens. *Dissensionum omnium procella deferbuit; cuncti Sæcularis cupiditatis ardores, æstusque omnes, quibus Italiæ populus per judaica olim Arianæ proximæ levitatis incendia coquebatur, sereno jam spiramine temperatur.* Nam cum Episcopali infula Apostolatum, & Sanctæ Sedis legationem assumpsit Ambrosius, perversasque circumiens Italicarum provinciarum Ecclesias, prædicatione, disputatione, doctrina, labore, contentione omni catholicam Fidem restituit, Ecclesias reparavit, arianos lupos qua ejecit, qua in legitimos pastores convertit, qua novos Episcopos constituit. Ex quo factum conjecerunt aliqui, ut quæ jurisdictio metropolitica sub invasore Auxentio illegitime irrepserat, sub vero Apostolo, ac Patre sanctificata confirmaretur super Ecclesias variarum provinciarum ab eo ad Fidem restitutas. Cui opinioni neque repugnamus, neque annuimus.

Hieron. in Chron. ad an. 21. Gratiani. Ambros. omment. in Luc. l. 9. c. 20.

XXII. Nos autem Ambrosii apostolatum prosequimur, illique, & pontificiæ, qua fungebatur legationi, non Metropoliticæ dignitati acta ejus in Ecclesia Imolensi, atque etiam si placet in Vicohabentina tribuimus. Ambrosius vero in alienis provinciis, & in alienis Ecclesiis prædicationis, visitationis, & ordinationis munera exercuisse, mirabitur nemo, qui Ecclesiasticam historiam tantisper calluerit. Centum hæc historia suppeditat Episcoporum exempla, quibus populorum, & Ecclesiarum etiam propriæ curæ non commissarum cura alte inerat animo, ac propterea sive apostolica legatione fungentes, vel alio quovis legitimo titulo illas visitabant, Synodos ibi celebrabant, Episcopos ordinabant, vicinioribus, seu principalioribus commendabant. Quis est autem qui nesciat Eusebii Vercellensis, Osii Cordubensis, Pictaviensis Hylarii, & Luciferi Calaritani, per Orientem itinera, labores, celebrata concilia, Episcopos consecratos? Quis Cypriani Epistolas pro Galliarum Ecclesiis, Theodoreti pro Affricanis ignorat? Athanasium legimus Damaso Pontifici veluti succensere, qui Mediolanensi Ecclesiæ, Auxentio pulso, non consuleret, *scripsimus dilecto Damaso Episcopo magnæ Romæ contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiæ ..... miramurque, cur nondum depositus, ejectusque sit ex Ecclesia.* Cyrillum vero Alexandrinum, cui damnati Nestorii causa Orientales universos, ipsumque juniorem Theodosium infensos reddiderat, nihilominus centies protestantem audimus, sibi omnium Ecclesiarum, non suæ tantum, curam habendam esse. Hauserat ille fortasse zelum istum apostolicum ex Cypriano, qui ad Stephanum Romanum Pontificem scribens de Ecclesia Arelatensi, quam Martianus ex Novatiani secta Episcopus inficiebat, asserere non dubitavit, *cui rei nostrum est consulere, & subvenire, Frater carissime, qui divinam clementiam cogitantes, & gubernandæ Ecclesiæ libram tenentes &c.* Nempe sua quoque interesse debere Ecclesiæ Arelatensis bonum, zeli, & charitatis causa judicabat Sanctissimus Antistes, Pontifici autem Stephano id incumbere, supremæ jurisdictionis in universam Ecclesiam potestate, & auctoritate.

Athan. ep. Synod. ad Affric.

Epist. 67.

XXIII. Apostolum igitur, & pontificium legatum agens Ambrosius, inter tot Ecclesias, quas vel ad fidem revocaverat, vel Episcopis donaverat, hisce beneficiis cumulare facile potuit Imolensem quoque, & Vicohabentinam, fortasse Arianorum labe prius infectas, vel præpotentia Episcopis spoliatas, quamvis ad suæ ditionis jura minime spectarent. Porro dubium omne tollit quorumdam scriptorum assertio de Ambrosii Pontificia legatione, qua Damasi, & Siricii Summorum Pontificum vices gerens, ea omnia peragere licite, & valide potuit in hisce Ecclesiis, quæ ceteroquin non potuisset. De hac legatione dubitare haud licet, si Ecclesiæ etiam primorum sæculorum disciplinam, si sacros Canones inspiciamus: præcipue vero id dubitare non licet Auctoribus illis, inter quos Bacchinius, Thomassinus, & alii, qui nullum in Italia Metropolitanum fuisse, præter Romanum Antistitem, omnibusque illum hujus regionis Ecclesiis præfuisse, non tamquam Primatem solummodo, sed etiam tamquam immediatum Archiepiscopum per tria, vel quatuor priora sæcula mordicus senserunt, & docuerunt; omnium enim prudentiorum Criticorum opinio est, si quando vel alienæ Provinciæ Synodo præesse Episcopum aliquem, vel alienæ Ecclesiæ novos Episcopos ordinare, aut quemcumque alium jurisdictionis actum emittere legimus, nonnisi pontificia auctoritate id factum, vel apostolica legatione, esse credendum. Quapropter cum Paulino Antiochiæ Episcopo consecrationis benedictionem impertitus fuerit Lucifer Calaritanus, illum legatione romana munitum asseruit Christianus Lupus; eoque ministerio insigniti etiam creduntur Eusebius Vercellensis, & Hylarius Pictaviensis.

Bacchin. ubi supra. Thomass. part. 1. lib. 1. cap. 30. Cabassut. ap. Thom. Thomass. part. 1. lib. 11. c. 117. De Marca de Concord. l. 5. c. 15. n. 3. & 4.

XXIV. Verum de D. Ambrosio diserte id asserit Franciscus Ballarinus ex antiquo Breviario Patriarchico, quod Comensi Ecclesiæ usque ad Clementis VIII. tempora in usu fuit. *Beatus Ambrosius temporibus Damasi Papæ, & Theodosii Imperatoris Ecclesiam Mediolanensem regebat, apostolica fungens legatione, qui & vicinarum regionum Liguriæ, Æmiliæ, Venetiæ, Rhætiarumque, & Alpium Cottiarum Christianis præerat, quo per superiorum temporum calamitates Episcopis destituti fuerant.* Idem Benedictus Jovins, idem Christianus Lupus nuper citatus crediderunt. Cui assertioni vim quidem maximam addit res Syrmii gesta, atque a Baronio ad ann. 330. relata,

Ballar. in Chron. Com. Jovius l. 2. de Ep. Comen. Christ. Lup. Concil.

lata,

part. 5. Dissert. de Rom. Ep. ordin. cap. 5.

lata, multoque prius a Paulino in Vita Ambrosii. Defuncto Syrmii Episcopo orta est contentio inter Catholicos, & Arianos super novo eligendo Pastore. Catholicum illi, Arianum isti petebant, & his quidem adhærebat Justina hæretica Imperatrix. Re ad Ambrosium delata, accurrit S. Doctor, & Catholicum Episcopum eligi curat, electum Anemium consacrat. Syrmium dubio procul caput erat illyrici, atque etiam Ecclesiastica Metropolis: igitur in illius Ecclesiam nullum jus adquisitum fuerat Episcopis Mediolanensibus. Quapropter acta electionis, & ordinationis Anemii nonnisi Legationi Apostolicæ, cujus facultatibus utebatur Ambrosius, veniunt tribuenda. Concludendum igitur ex Epistola S. Doctoris ad Vicohabentinum falso erui Imolensis Episcopi vel ordinationem, vel approbationem, ejusque Ecclesiæ, itemque Vicohabentinæ subjectionem, eoque minus Ravennatensis.

XXV. De tumido Schelstratii argumento, quo Mediolanensis jurisdictionem amplificare conatur ex Concilio, & epistola Synodica Eusebii ad Leonem Magnum, pauca adhuc supersunt hic delibanda. Quamquam ubi dixerimus, Schelstratium hoc concilio, hisce literis gloriari, ut ostendat, quæ fuerit amplitudo Mediolanensis Metropolis *ante institutos Ravennensis, & Aquilejensis Ecclesiæ Metropolitas*; gloriosum istud argumentum per se statim evanescet omnino, tum quia Synodo illi vix unus, & forte ne vix quidem ex tot Aquilejensis provinciæ Episcopis interfuit, adeo ut ex illorum præsentia nequiverit ad suffraganeitatem illius provinciæ consequentiam trahere; & quod mirabilius est, id notavit, & fassus est loco citato ipse Schelstratius iis verbis: *Hisque Histriæ, & Venetiæ provincia dumtaxat deesse dignoscitur, quibus exceptis in reliquas Italiæ regiones Mediolanensis Episcopus tamquam Italiæ Metropolitanus jus obtinebat.* Unde ergo jactatæ amplitudinis argumentum habet Synodus Eusebiana ante institutum Aquilejensem Metropolitam? Tum etiam quia Synodus isthæc Mediolanensis habita fuit medio sæculo quinto, anno scilicet 451. ut in Baronio, Binio, aliisque Scriptoribus videri potest. Aquilejensis autem Ecclesia, testante ipso Schelstratio, sub Damaso Papa ad Metropoliticam dignitatem evecta creditur: (de qua opinione legendus Bernardus Rubeus, qui Aquilejensis Ecclesiæ jura, doctissimo edito opere, nuper vendicare contendit,) nempe fere integro sæculo ante celebratam synodum Eusebianam. Ravennatensis vero viginti saltem jam annos eadem præfulgebat prærogativa, scilicet ab anno 431. ut Tillemontius, & forte multo ante, ut alii arbitrantur, sed indubie quidem Petro Chrysologo eam moderante, ut omnes ad unum conveniunt: qui S. Doctor cum ad Superos evolasset anno 451. & cum Episcopum Vicohabentinum in præcedentibus D. N. J. C. Natalitiis consecrasset, imo anno 446. Sanctum quoque Projectum Imolensem Episcopum (de quibus rebus omnibus in III. capite fusius dicemus) evidens est, eum jam Metropolitanum induisse ante Synodi Mediolanensis celebrationem. Ubi igitur amplitudo illa, a Schelstratio jactata, ex hujusmodi Synodo ante institutos Aquilejensem, & Ravennatensem Metropolitas?

Bar. ad an. 451. n. 13. Bin. Tom. 2. Concil. pag. 1019. Ripamon. lib. 6 hist. Ecclesiast. Mediol. Tillem. in Vita S. Petr. Chr.

XXVI. Fatendum est ergo, ne per Synodum quidem Eusebianam, aut per epistolam ejus synodicam contra libertatem Ravennatensium quidquam probari posse. Quod si eam ab Episcopis Placentino, Brixilliensi, & Rhegiano subscriptam quis objiciat, atque inde argumentum instauret, Æmiliam provinciam, cujus civitates erant Placentia, Brixillum, & Rhegium, Mediolanensi Episcopo paruisse, atque adeo Ravennam Æmiliæ caput, saltem ante acceptum Pallium Archiepiscopale, eadem subjectionis nota laborasse; multiplices occurrunt æque magni ponderis responsiones.

Bar. ad an. 432. & 451. Ughel. in Ep. Papien. col. 6. 21.

XXVII. Et primo quidem dubitatum est a quibusdam, an Synodus hæc Eusebii provincialis fuerit, scilicet solius provinciæ Mediolanensis Synodus. Baronius, Ughellus, aliique illam provincialem arbitrati sunt, omnesque suffraganeos Episcopos ad eam convenisse, literasque synodicas proprio nomine signasse. *Extat quidem*, ait Baronius, *de his epistola Synodalis omnium comprovincialium Episcoporum subscriptionibus consignata*: Negant tamen Ticinenses Scriptores, qui patriam Ecclesiam speciali libertatis privilegio a primis usque sæculis donatam volunt, negant, inquam, Crispinum Papiensem Episcopum, cujus subscriptio legitur ad Epistolæ calcem, Concilio interfuisse, ut Mediolanensis suffraganeum, multasque rationes in medium afferunt, quas Criticis examinandas relinquimus. Idem sentiunt Comensis Ecclesiæ historici, atque Patriarchatus Aquilejensis amplificatores, quibus persuasum fuit, Comensem Episcopum, alterum ex præsentibus Eusebianæ Synodo, nunquam Mediolanensem, semper vero Aquilejensem in Archiepiscopum suum agnovisse. Accedunt Ravennatenses ad negativam sententiam, asserentes Brixilliensem, Rhegiensem, & Placentinum Episcopos Æmiliæ, Synodo Mediolanensi interesse nullo modo potuisse, ut suffraganeos; vel enim a primordiis rei Christianæ Æmilia omnis Episcopo Ravennati addicta fuit, vel quinto tantum sæculo nostra hæc Metropolitica in Æmiliam dignitas emersit: evidens est, nunquam tres illos Episcopos inter Mediolanenses suffraganeos numerari posse; cum ab omnibus utriusque sententiæ de initiis hujus dignitatis Auctoribus admitti nequeat, neque admittatur, dimidiata Æmilia, aliquas ex ejus Ecclesiis Mediolanensi datas, alias Ravennati, contra universalissimam omnium hypotesim, scilicet hierarchiam Ecclesiasticam ubique aptatam fuisse hierarchiæ civili, quod præsertim quarto, & quinto Sæculo in particularibus Italiæ provinciis fieri cæpisse existimat, cum plerisque Criticis Abbas Bacchinius. Si igitur nostri illi Æmiliæ Episcopi Synodum Eusebianam petierunt, literasque ad Leonem Magnum consignarunt, non ideo de Mediolanensi provincia credendi sunt, neque per consequens illa Synodus habenda est mere provincialis.

Bacch. ubi supra.

XXVIII. Urget 2. non levis etiam ponderis animadversio. Si enim dicamus ad hanc Synodum *omnes* convenisse provinciales, nullos autem alterius provinciæ Ecclesiasticæ Episcopos, admit-

admittendum necessario erit in regiminis ecclesiastici ordine absurdum non exiguum, truncatas scilicet non paucas Italiæ provincias, consusamque ut cum maxime, quæ pulcherrima erat in aliis Ecclesiæ partibus, hierarchiam: provincia enim ecclesiastica Mediolanensis primorum sæculorum, composita dici deberet ex tribus Æmiliæ Episcopis, ex duobus Rhetiæ, ex totidem Alpium Cottiarum, ex uno Venetiarum præter Liguriæ Episcopos: quod apud Criticos omnes absurdissimum esset, juxta nuper allatam eorum de hierarchia Ecclesiastica sententiam.

XXIX. Advertendum tertio ad hanc ipsam Eusebii Synodum missos fuisse a Leone Magno legatos Abundantium, & Senatorem: Cui quidem Apostolicæ Legationi, quatenus vera fuerit, tribui commode potest convocatio ad Eusebii conventum aliquot Episcoporum alienæ provinciæ, quemadmodum non paucis exemplis probari potest, id nec novum, nec insuetum fuisse. Eustachius ipse a S. Ubaldo, propugnans contra Cl. Muratorium Diploma Attonis Episcopi Vercellensis, lectum in Synodo Mediolani habita an. 945. sub Olrico Archiepiscopo animadversionem hujusmodi nobis suppeditavit; cum enim inter suspicionis notas, quas Muratorius in hoc diploma congesserat, illam dilueret de præsentia isti Synodo aliquot Episcoporum, qui non erant de provincia Mediolanensi, hæc habet Eustachius: *Legatum Pontificium Concilio, de quo loquimur, præsedisse velim animadverti: intelligere hinc enim est, sub Metropolitani jurisdictione non comprehensos Antistites potuisse ab eodem* (Legato) *ad illud convocari*. Advertendum quoque censemus, eam ipsam ob causam, damnandæ scilicet Eutychianæ hæresis, & epistolæ magni Leonis ad Flavianum approbandæ, alias in Occidente Synodos coactas fuisse, & præcipue in Galliis, in Hispania, & in Illyrico, omnesque istas non provinciales, sed plurium provinciarum Nationales, a quibus similes huic nostræ Eusebianæ fuerunt ad S. Pontificem scriptæ epistolæ Synodales. Quare nihil prohibet, imo ratio suadet, Eusebianam quoque non provincialem, sed Nationalem fore appellandam, opinandumque aliquot ex aliis Italiæ provinciis Episcopos ad eam vocatos fuisse fortasse a Leonis Magni legatis. Et revera Natalis Alexander huic opinioni suffragari videtur, cum ait convocatum ab Eusebio Diœceseos Italiæ conventum, quod certe & mandato Leonis, & Nuntiorum Apostolicorum auctoritate fecit.

Bar. ad an. 451. Ughel. in epist. Papien. ubi supra. Sect. III. cap. 7. n. 266. Append. ad Tom. I. Anecd. c. ultim. Natal. ab Alex. Sæc. V. Dissert. de Epist. Leonis M. Natal. Al. ubi supra.

XXX. Neque nobis stomachum moveat Eustachius a S. Ubaldo inani illa nominis *Coepiscoporum* interpretatione, qua sub hujusmodi appellatione cadere dictitat Episcopos tantum suffraganeos, ideoque cum in laudata Synodica *Coepiscopos* apellet Eusebius, quos ibi subscriptos videmus, hos ejus suffraganeos fuisse omnes. Nam in meridiana luce talia objectantem cæcutire arbitramur, quando plena omnia sunt vetera Patrum monumenta isto *Coepiscopi* vocabulo, vel cum de alterius provinciæ, vel cum de æquali, vel cum de inferiori, aut superiori Episcopo loquuntur. Consulatur pro omnibus D. Cyprianus, qui epistola ad Stephanum Romanum Antistitem, Gallicanos diserte vocat *Coepiscopos nostros*. Verum in re adeo evidenti grave est diutius immorari. Quare argumentum absolvimus, & quia Eusebii Concilium probari non potest provinciale, concludendum est, frustra præsentia Episcoporum Æmiliæ, illorum suffraganeitatem conjectari.

Eustach. n. 216. & seqq. Cypr. ep. 67.

XXXI. Ceterum duo adhuc consideranda super hac ipsa præsentia nobis supersunt, alterum quod primis Ecclesiæ sæculis, & fortasse etiam aliquot posterioribus præsentia isthæc Episcoporum alicui Synodo certum indicium subjectionis non erat; alterum, quod etiamsi vere tres illi Æmiliæ Episcopi tunc fuissent Eusebio Suffraganei, non ideo posset idem argui de Ravennate Ecclesia ante adquisitam dignitatem Archiepiscopalem. Primum quod spectat satis habemus ad Concilia prioris illius, & posterioris etiam ætatis oculos convertere, ut de propositionis nostræ veritate certiores fiamus. In Concilio Arelatensi primo contra Donatistas, Constantini magni cura celebrato, notum est, quot ab diversis totius Occidentis provinciis adfuerunt Episcopi, quos certo certius Arelatensi non dixeris suffraganeos. Sub Liberio Papa aliud in eadem civitate habitum est Concilium, nec tamen omnes, qui illuc confluxerant Ecclesiæ Pastores, atque inter eos Paulinus Trevirorum, Saturninum Arelatensem Metropolitanum habuere. Scimus Osium Cordubensem, Eusebium Vercellensem, Hylarium Pictaviensem Ægyptiacis, atque Orientalibus Conciliis adstitisse: ideone vel Alexandrini, vel Antiocheni Episcopi comprovinciales vocabuntur? Tandem Aquilejensem Synodum in causa Palladii sub Valeriano Episcopo composuerunt tum Itali, tum Affricani, tum Gallicani Præsules, penitus ab Aquilejensi jurisdictione exempti: secus Mediolanensis ipse Pastor Ambrosius, qui & ipse intererat, Valeriano subditus foret censendus.

XXXII. Neque objicias cum Baronio Aquilejensi Concilio præfuisse Ambrosium, & quamvis Valerianus primus sederet, primus subscriberet, id ætatis, & ordinationis prærogativæ concessum, qui primorum Conciliorum mos fuerat. Nam etsi morem istum facile concedamus, licet non semper, & ubique observatum: tamen eadem facilitate negamus morem istum spectasse Metropolitanos, apud quos Synodi habebantur, vel earumdem Præsides, quemadmodum cum Leone Allatio sentit Petrus de Marca, ostendens, citatis canonibus Apostolico XXXV. Antiocheno IX. & Bracarense XXIV. si quando in Conciliis Episcopi confuso ordine sederent, & subscriberent, Metropolitanis tamen in eorum Provinciis, & Præsidibus Conciliorum, priorem sessionis, & subscriptionis ordinem servatum esse: ait enim Bracarensis Canon: *conservato Metropolitani Episcopi primatu ceteri Episcoporum secundum suæ ordinationis tempus alius alii sedendi deferat honorem*. Videant autem Mediolanenses, ne dum Ambrosium Aquilejensi Synodo præfuisse pertinaciter contendunt, quamvis secundus a Valeriano & sederet, & subscriberet; in dubium & ipsi inducant, num Eusebius Synodi Mediolanensis, de qua modo agimus, præses fuerit, licet prior sua subscriptione epistolam ad Leonem Magnum consignaverit; & nobis arma præstent contra jactatam ab eis sessionem in Conciliis Mediolanensis Antistitis supra Raven-

Bar. ad an. 381.

nate-

natensem. Quoad exempla Conciliorum post eam ætatem habitorum, sufficiat pro omnibus Synodus Ticinensis celebrata an. 876. & quæ deinde confirmata fuit ab alia Synodo apud Pontigonem ejusdem anni, (Tom. XI. Concil. pag. 279.) Illi autem Ticinensi Synodo subscripserunt inter multos alios Mutinensis, Placentinus, & Florentinus Episcopi, qui certissime eo tempore non erant provinciæ Mediolanensis. Prætermimus superius memoratam Olrici Synodum an. 945. ubi Boso Placentinus, Sigifridus Parmensis, Wido Mutinensis, & alii alienarum Provinciarum Episcopi interfuerunt, & subscripserunt. Prætermimus alteram Synodum, quam Ticini celebravit Anspertus Archiepiscopus Mediolanensis an. 876. ubi nullo præsidente, nec præsente Apostolico Nuncio, adfuerunt Mutinensis, Comensis, atque Aretinus certissime non subjecti Metropolitano Liguriæ. Ticinensem pariter alteram non adducimus an. 966. a Walperto Archiepiscopo convocatam, quam præsentia, & subscriptione sua firmarunt Episcopi Parmæ, Placentiæ, & Novicomii. Satis enim superque ex dictis innotescit, subscriptiones, & præsentiam Episcoporum alicui Synodo non semper arguere eorum subjectionem. Solummodo pro coronide istius animadversionis addere liceat, in more fuisse apud antiquos primorum sæculorum Archiepiscopos, seu Metropolitanos, alienæ etiam provinciæ Episcopos in causis gravioribus ad proprias Synodos, vocare ut ex Canonibus Antiochenis, atque ex notis Zonaræ, & Balsamonis conjicit Cl. Joseph Motta in aurea dissertatione de Jure Metropolitico num. 212. & seqq.

Eustich. ubi supr. n. 257. & seqq. Id. n. 251. Id. n. 2 +

XXXIII. Alterum quod nobis erat propositum, postremo loco animadvertendum illud est, quod licet Mediolanensibus concederemus suffraganeos, eos Æmiliæ Episcopos, quos in Eusebii Synodica scriptos reperimus; nulla tamen inde promanaret consequentia ad probandum, tam ipsam Æmiliam, quam Flaminiam, & cum eis Ravennatem Urbem ante Eusebiana tempora Metropolitano Liguriæ obedientiam præstitisse, si quæ de Foro-corneliensi, & Vicohabentina Ecclesia num. XIX. & seqq. superius conjecimus cum Bacchinio, ad examen revocemus, nempe tum quia prioribus sæculis regimen provinciarum Ecclesiasticarum non potuerit finibus civilium provinciarum semper circumscribi, adeo ut limites earum civiles iidem essent, ac limites ecclesiastici; tum quia Arianum Schysma Ecclesiasticos Italiæ ordines perturbaverit, & Civitates illæ a Ravennatis Episcopi subjectione ad Auxentii Mediolanensis sequelam facile deficere potuerint in ea rerum omnium perturbatione, quæ postmodum ab Ambrosio in Ortodoxa fide redintegratæ benefactricem Mediolani Ecclesiam adhuc sub Eusebio prosequutæ sint, licet proprio Metropolitano jam restitutæ ex Pontificis decreto, & Imperatoria sanctione.

XXXIV. Expensis hactenus Criticorum conjecturis, quæ ex regiminis Italici forma, ex Athanasii, & Ambrosii Epistolis, atque ex Synodica Eusebii Mediolanensis derivarunt: eas in præsens examinandas assumimus, quas illis suppeditat argumentum negativum. De nullo alio, inquiunt, Italiæ Metropolitano mentionem faciunt vetera monumenta, nisi de Romano, ac de Mediolanensi in primis æræ christianæ temporibus; Ecclesiæ igitur omnes Italiæ eorum alterutri fuerint subjectæ necesse est. Notissima autem est Suburbicariarum provinciarum pervetusta descriptio, quæ Romano Pontifici, ut Metropolitano, parebant, & quarum Episcopos consecrabat. Has inter neque Æmiliam, neque Flaminiam, neque Venetias habet notula illa suburbicariarum provinciarum; quapropter cum neque Aquilejam, neque Ravennam adhuc fuisse Metropoles per ea tempora inveniamus, numerandæ profecto sunt inter Mediolanensis Archiepiscopatus suffraganeas.

XXXV. Contra hujusmodi negativum argumentum, quo omnes præter Romanam, & Mediolanensem, aliæ Metropoles excluduntur primis Ecclesiæ sæculis, differendum erit consulto in Cap. III. Interea breviter respondemus cum Bacchinio, idem negativum argumentum retorqueri posse contra Mediolanenses, cum neque de Metropolitica eorum jurisdictione innegabile aliquod documentum proferant illa ipsa priora tempora. *Metropolitanum in Italia ante Ambrosium nullus certis afferat documentis*, ait Bacchinius, atque allata in medium antiquiora, quæ pro Mediolanensi Metropoli facere videntur, omnia gravissime distringit, explicat, rejicit. Præsertim vero in Apocrypharum numerum amandare non dubitat, narratiunculas quasdam de S. Barnaba Apostolo, quem Mediolanensis Ecclesiæ institutorem primum, atque Italiæ Metropolitanum effingunt. Nos autem in eam quæstionem sensum nostrum non immiscemus, neque præstantissimæ Ambrosianæ Ecclesiæ jura, præeminentias, ornamenta invidemus, præsertim postquam Cl. Joseph Antonius Saxius traditionem Patriæ Ecclesiæ de adventu Mediolanum S. Barnabæ eruditissimis vindiciis illustravit. Ravennatensis æque illustris, æque celebris Ecclesiæ libertatem propugnamus tantummodo; & satis pro nunc, superque habemus, nullum profecto, vel minimum *documentum antiquum, positivum, & inalterabile*, ut ipsi fatentur, imo nullum veteris Scriptoris testimonium, nullum probabile indicium, ut jam ostendimus Mediolanensibus superesse, quibus de subjecta sibi Ravennate Ecclesia vel minimum glorientur.

Bacch. ut supra.

Eustach. S. Ubald. sect. 2. cap. 5. n. 146.

XXXVI. Quapropter omittimus ad trutinam vocare, quæ de consecratione aliquorum Æmiliæ Episcoporum, ac de nonnullis aliis jurisdictionis actibus illi magnificant, neque examinandum censemus, quibus Auctoribus fidunt, quomodo vetusta aliquot verba interpretantur; longius enim ac proposueramus, nostra protraheretur oratio. Unum est, in quo insistimus, nullum omnino vel tenuissimum probationis genus contra Ravennatem Episcopum pro Mediolanense militare. E contrario autem aliquot positiva nostræ exemptionis ab jactatæ servitutis jugo nos utique proferre possemus indicia, inter quæ præcipuum illud esset, Ravennates Antistites ab Romano Pontifice consecrari consuevisse, quos Metropolitani Mediolanenses passi non essent,

essent, si jus Metropoliticum supra Ravennatem Ecclesiam obtinuissent, juxta antiquissimam, & inconcussam Ecclesiæ disciplinam. Id probant S. Severi acta, qui ante Ambrosium, id acta S. Petri Chrysologi, qui annos fere quinquaginta post Ambrosium a Romanis Pontificibus consecrati fuerunt: Petri Chrysologi, inquam, dummodo inceptæ ab S. hoc Episcopo dignitatis Metropoliticæ sententia, licet communissima, errori non sit obnoxia, de qua inferius. Alterum exemptionis istius nostræ positivum indicium exhibent subscriptiones, de quibus in sequenti Cap. II. Conciliorum Romani I. sub Julio I. & Sardicensis, inter quas prior omnino occurrit subscriptio Episcopi Ravennatis ante Mediolanensem: *quod nequaquam fieri potuisset*, si Ravennatensis *tunc suffraganeus Episcopi Mediolanensis fuisset*: quemadmodum argumentatur Schelstratius ex subscriptione Valeriani ante D. Ambrosium in prænarrata Synodo Aquilejensi ad vindicandam per ea tempora hujus Ecclesiæ libertatem ab jugo Mediolanensis. (Schelst. Tom. II. Antiq. Eccl. Dissert. 4. cap. 5. n. 8. & seqq.)

C A P U T II.

De litteris Clementis II. Romani Pontificis præeminentia in Conciliis Ravennati Episcopo super Mediolanensem asserentis

NON exiguum propugnatæ libertatis indicium est prærogativa Sessionis, quam in Conciliis super Mediolanensem, & Aquilejensem Ravennati Archiepiscopo confirmavit Clemens II. Summus Pontifex in Synodo Romæ habita An. MXLVII. universa ipsa synodo antiquo Ravennatium juri suffragante. Nam si quando Ecclesia nostra Mediolanensis jugum subiisset, illud in fervore quæstionis, toties, ut ajunt, Romæ excitatæ pleno ore jactassent Archiepiscopi Mediolanenses, quod numquam Deo favente factum legimus, neque Pontifices summi celeberrimo Ambrosii Successori Antistites nostros præposuissent, qui tali subjectionis signo notati fuissent. Dexteram ergo Pontificis in conciliari sessione Ravennatensi Archiepiscopo confirmavit Clemens II. absente Imperatore, sinistram vero illo præsente, vetuitque Mediolanensi, & Aquilejensi, ne imposterum super hujusmodi prærogativa quæstionem moverent. Clementis diploma retulit Ughellus in Archiepiscopis Ravennatensibus, ubi de Humfrido Archiepiscopo verba facit.

Ughel. Tom. II. V. E. in Archiv. Rav. in Humfrid.

Ea res Mediolanensium animos adeo stimulavit, ut fabulæ nomine synodi, & Clementis judicium, falsitatis vero nota ejus Pontificis litteras commaculare non dubitaverint. Puricellius inter hosce obtrectatores eminet in vita, quam descripsit Laurentii Littæ: Hujus autem secutus est vestigia Eustachius a S. Ubaldo, quem ab initio usque memoravimus. Quod spectat ad Aquilejenses, hi Mediolanensium argumentorum viribus confisi, illis acquieverunt omnino, neque ulterius quæstionem prosequuti, (prout videri potest apud P. Bernardum Rubeum) nihil pro suorum Patriarcharum præeminentia vindicanda sunt conati. Retulit quidem Cl. Muratorius nescio cujus Dominici Patriarchæ testimonium, scribentis se in possessione esse ad dexteram Papæ sedendi, atque idem repetit in relata dissertatione de jure Metropolitico laudatus Motta n. 31. Verum præterquam quod ne verbum quidem iste Dominicus fecerit, an ea prærogativa potiretur in concursu Ravennatensis Archiepiscopi; nulla omnino, ni fallor, de isto Dominico mentio apud Rubeum, neque invenitur in ullo ex catalogis Aquilejensium Patriarcharum ad calcem ejus operis recensitis. Quare Mediolanensium Scriptorum, qualiscumque auctoritatis ii sint, rationes, ac testimonia, cum nusquam, quod ego sciam, a Ravennatibus perpensa fuerint, forsitan pro eorum levitate; id mihi consilium in animum venit, ut in synopsim redacta hic repeterem, excuteremque.

Eustac. S. Ubald. Sect. IV. c. II. n. 389. Bernard. Rube. 56. Mur. in annal. Tom. VI. ad ann. 1047.

§. I.

Quæ faciunt contra veritatem Diplomatis Clementis II.

XXXVII. AJunt igitur Puricellius, & Eustachius a S. Ubaldo, Clementinas litteras ab aliquo Impostore in gratiam Ravennatis Archiepiscopi concinnatas, quæ deinde, sicut Ravennæ in S. Vitalis Bibliotheca, sic etiam Romæ in Archivo Vaticano, unde illas hausit Ughellus, reconditæ fuerint. Baronius nullum verbum habet, quo se eas probare insinuet, nullum pariter habet Norisius, ubi illarum meminit. Hieronymus Rubeus Ravennatium historicus, qui primus harum litterarum tenorem narravit, auctor est in hujusmodi diplomatibus suspectus, cum ad ann. 426. aliud pro Ravennati Episcopo produxerit Valentiniani III. Imperatoris, contra quod veluti undequaque suppositum debacchati sunt post Baronium pene omnes Scriptores.

Eust. a S. Ubaldo ubi sup. n. 390. Baron. ad an. 1047. n. 2. Noris Dissert de V. Synodo. Hieron. Rub. ad an. 1047. Eust. ubi sup. num. 391. & 392.

XXXVIII. Plura autem Clementinæ confirmationis veritatem infirmant; & primo esse illam incredibilem demonstrat contrarium decretum, paucos ante Romanam Clementis II. Synodum in consimili Concilio emanatum. In coronatione enim *Conradi Salici*, quæ anno 1027. a Joanne XIX. Papa celebrata fuit in Vaticano, Heribertus Ravennæ Archiepiscopus dexteram Augusti apprehendens eum Pontifici ad altare sedenti præsentare præsumpserat. Reclamantibus autem Mediolanensibus, tumultuque exorto, Conradus ipse publice pronunciaverat, Archiepiscopo Mediolanensi officium illud præsentandi Regis ex æquo, & bono deberi, utpote qui ipsius

h Regis

Regis Italiam adeuntis consecrationem, coronationemque incohaverat: Cujus dicto audiens
Pontifex prærogativam offerendi Regem Mediolanensi adjudicaverat, coactaque Synodo VIII.
Idem n. Idus Aprilis ejusdem anni confirmaverat, lege lata, ne imposterum Archiepiscopus Ravennas
392. se in negotiis pontificalibus præferre auderet Mediolanensi. Hanc autem narrationem derivarunt
Idem n. nostri Auctores ab *Arnulpho* Mediolanensi Scriptore, tunc manuscripto, modo typis edito do-
392. ctissimorum Leibnitii primo, dein Muratorii opera, & notis aucto Tomo IV. Scriptorum Ita-
liæ. Ergo non pro Ravennate, sed pro Mediolanense controversiam resolvit Concilium. Idem
Sigon, de scribunt Galvaneus Flamma, qui citat Henricum Barbamigram, Tristanus Calchus, Sigonius,
Reg. Ital. Alboricus de Rosate. Quam Concilii legem credibiliorem reddit possessio præsentationis novo-
lib. 6. sd rum Imperatorum, quæ certe stabat pro Mediolanensei Nam Otthonem Magnum, teste ipso
ann. 962 Sigonio, in æde prius Divi Ambrosii consecratum, & corona ferrea redimitum, Romam asso-
ciavit iste Archiepiscopus, illudque Pontifici obtulit inungendum, & coronandum. Eodem mu-
nere functum etiam dicunt ipsum Mediolanensem anno 972. ex testimonio pariter Sigonii de
Otthone II. scribentis: *Conventu peracto Romam ad tertiam Imperii Romani coronam accipiendam*,
ipso Archiepiscopo deducente, pergebat. Qui ergo fieri potest, aliter sub Clemente II. anno 1047.
sancitum fuisse, & Ravennati collatam præminentiam, jam viginti retro annis pro Mediola-
nense decisam, hunc vero fuisse suo jure quæsito spoliatum? Hoc certe fidem elevat Clemen-
tinarum litteratum.

Eus. S. XXXIX. Porro Arnulphus prælaudatus, quem Auctorem oculatum volunt prænarratæ histo-
Ubal. ubi riæ de Clementis II. electione, imo de Leonis IX. ejus Successoris pontificatu scripsit, neque
sup. n. ullum de Clementinis litteris verbum addit, facturus, si veræ fuissent, nam scriptor ille neque
391. 392, & 393. ipsis Mediolanensibus Archiepiscopis pepercit. Quod majori nota dignum est, ex quo Arnul-
phus ipse narret a Nicolao II. Summo Pontifice concessum subinde fuisse Widoni Archiepi-
scopo Mediolanensi primo loco ad sui dexteram sedere in Concilio Romano. Accedit, quod
idem Auctor ita compositam asserit quæstionem in Conradi Salici inauguratione jactatam, ut
postea omnis illa quieverit controversia. Verum igitur esse non potest illam exarsisse iterum
post Conradi inaugurationem usque ad tempora Arnulphi.

Eustac, ubi XL. Quia vero in Clementino Diplomate recensentur litteræ quædam Joannis Papæ Symma-
supra n. chi Successoris, quibus præcedentia in Conciliis dabatur Ravennatensi: urgent argumentum Me-
335. & diolanenses: si ergo literæ istius Joannis, si Diploma ipsum Clementis II. genuinum est, quo-
399. modo a dextris Nicolai II. anno 1059. sedit Wido, a dextris Calixti II. anno 1122. sedit
Otricus, Archiepiscopi Mediolanenses? Gratianum adde, qui dist. 17. loquens de Synodis a
Symmaco Papa celebratis, *hoc quoque*, ait, *notandum est, quod in hoc Concilio, & in alia Synoda*
Symachi Papa ante Ravennatem Episcopum Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur, *ex quo*,
& Sedis prærogativam ante eum habere colligitur. Gratianus autem, qui suum Decretum juxta
Tritemium confecerat ab anno 1127. ad ann. 1151. apprime edoctus erat, qui tunc temporis
foret utriorumque Archiepiscoporum in Synodis sessionis modus, quapropter loquendo de tem-
pore præsenti *habere*, non de præterito *habuisse*, satis indicat eo vivente præcessisse Ravennati
Mediolanensem, nullamque habitam de Clementis Bulla rationem, quæ ideo si extasset, non
fugisset Gratianum. In Synodis vero sublimiori loco sedere, ac priorem loqui, prout de Me-
Idem p. diolanensi scriptum reperimus in Conciliis Symmachi, prærogativæ dignitatis indicium sapit,
516. ut ex ipso Gratiano, Glossa, Tiraquellio, Barbosa, aliisque probare nituntur.

XLI. Videmus autem in tribus Symmachi Conciliis an. 501. 502. & 503. habitis duplici
illo præcedentiæ honore insignitum Laurentium Mediolani præ Ravennæ Episcopo Petro;
imo illæ ipsæ Synodi, imo Ennodius in earum defensione, Theodoricus Rex ad easdem scri-
bens, Baronius, & Sigonius in ipsarum Synodorum relatione, cum utrumque Prælatum me-
morant, primo Laurentium, tum Petrum nominant. Concilio etiam sub Agathone anno 680.
Romæ celebrato prior subscripsit Mansuetus Mediolanensis, deinde Episcopus Aquilejensis, tertio
Theodorus Ravennas: quem fuisse verum subscribendi ordinem laudat Cardinalis Norisius
dissert. de V. Synodo cap. 10. Tum in alio conventu anno 963. præsidente Joanne XII. &
adstante Otthone I. Romæ habito ante Episcopum Ravennæ sedit, & subscripsit Walbertus
Mediolanensis, referentibus Luitprando, & Binio. Sedisse autem a dextris Nicolai II. & pri-
mo loco subscripsisse Widonem an. 1059. ut dictum est, affirmat citatus Arnulphus, Galva-
neus Flamma, Ughellus. Item in Concilio Lateranensi sub Calixto II. Olricus Mediolanensis
dextram Apostolici occupavit, ut ex eorum temporum scriptore Landulpho de S. Paulo eruitur,
qui de Grosulano etiam anno 1103. & de Jordano anno 1116. Archiepiscopis Mediolanensibus
idem scribit, & ex eo Puricellius in vita Laurentii Littæ cap. 23. n. 42. Verum quia non ap-
pareat Synodo Nicolai II. Ravennatem Archiepiscopum simul cum Mediolanense interfuisse;
neque ab relatione Landulphi præcise argui possit, an in Conventu Callixti adfuerit Raven-
Eustac. ubi nas, cum Olricus a dextris Papæ sedere dicitur: ante occupat difficultatem Eustachius a
sup. num. S. Ubaldo, atque opinatur, in iis Conciliis, quia eorum primo CXIII. Patres, alteri CCC.
385. & amplius, & forsitan usque ad CCCCXXVI. interfuerunt, ideo credendum esse, Ravenna-
tem etiam interfuisse, atque adeo sub Mediolanense, qui primus a dextris Papæ erat, sedisse.

Idem n. XLII. Alterum suspicionis argumentum contra veritatem Clementinarum litterarum ipse ca-
395. tum tenor Mediolanensibus præstat. Inscriptio enim *Clemens Episcopus omnibus S. Ecclesiæ Fi-*
liis, pariterque conclusis *Benevalete*, non eis arridet. Non agebatur, inquiunt, in ea contro-
versia de aliquo Fidei articulo, cujus explicatio omnes Ecclesiæ filios, quibus hæc Bulla in-
scribebatur, impropria erat, si recte perpendatur, conclusionis formula, *benevalete*. Aperitur
etiam

etiam in litteris Clementinis Petrum Ravennatem primam Sedem in Symmachi Papæ Synodis cessisse Laurentio Mediolanensi, *non aliquo jure, sed humilitatis gratia*; cum certum sit, Prælatos, quo sanctiores, eo firmiores pro suarum Ecclesiarum juribus stetisse; & locum sustinere sibi debitum, non cedere, virtutis esse partes. Sed esto cesserit præ humilitate; num etiam humilitati tribuendum erit Ennodio, Theodorico Regi, aliisque Auctoribus, qui priorem Petro Laurentium nominarunt? Ad quid autem in Synodis illis ejusmodi humilitas? Quinam vero iste titulus humilitatis, si Laurentio debebatur prima Sedes ante Ravennatem Petrum tum consecratione antiquiori, tum propriæ dignitatis præeminentia? Ostendatur saltem aliquod monumentum, quo ante Laurentii Episcopatum probetur Ravennatensi primum locum fuisse attributum.

XLIII. Ceterum ait in supposititia Bulla Clemens II. Petrum Ravennatem Laurentio cessisse in Conciliis Symmachi *illo tantummodo casu*. At cur illo, non aliis autem casibus humilitatis actus? Atque ecce contradictio: non uno tantum casu, sed tribus diversis temporibus ante Ravennatem Petrum subscripsit Mediolanensis, & sedit, scilicet in Synodis III. IV. & V. Symmachi. *Item si multoties ventilatum a retro Pontificibus Prædecessoribus nostris, aut vix, aut nullo fine sopitum est Synodi sedendi jurgium*, quemadmodum loquuntur litteræ istæ Clementinæ; quare nullibi legitur, super jure præcedendi inter hos Archiepiscopos fuisse altercatum? Et revera non aliud indicium istiusmodi altercationis apparet, nisi ex relata Conradi Salici coronatione, ubi secundum Mediolanensem est pronunciatum. Quare cum a Symmachi ætate ad annum 1027. nulla suppositæ quæstionis memoria resultet, dicendum in possessione præcedentiæ perseverasse Mediolanensem, & litteras Clementinas, quæ multoties altercatum fuisse mentiuntur, ex hoc etiam capite fidem non mereri. Idem n. 396.

XLIV. Sed ex duplici ulterius alio capite claudicat Diploma illud: cum enim legatur, quod orta in Concilio Clementis II. controversia de præcedentia sessionis inter utrumque Archiepiscopum, Mediolanenses propria jura, & monumenta protulisse: *statim prolatus quidam Catalogus nominum eorum Archiepiscoporum, qui interfuerunt Synodo Symmachi Papæ, ubi præscriptus erat Mediolanensis Archiepiscopus*, nullumque aliud allegatum fuisse jus, aut privilegium: id enimvero inverisimile prorsus videtur. Ubi enim Metropolis anterioritas? Ubi antiqua Ravennatum subjectio? Ubi jus eligendi, coronandique Reges Italiæ? Quorsum omissa obtentæ in subsequentibus Conciliis præcedentiæ exempla, de quibus non dubitatur, sub Agathone anno 680. sub Joanne XII. an. 963.? Cur sola Laurentii sessio in Symmachi Conciliis adducitur in exemplum in re tanti momenti? nulla certe in ejusmodi omissione credibilitatis species. Litteræ insuper Joannis I. fidem facientes de cessione loci facta a Petro Ravennatensi humilitatis gratia in Symmachianis Synodis, privilegium vocantur in eodem Clementis II. Diplomate: etenim Mediolanensibus exemplum illud jactantibus opposuerunt statim Ravennates memoratas Joannis primi Summi Pontificis literas. *Quo contra ostensum est privilegium Ravennatis Ecclesiæ, qualiter illa inscriptio nominum non aliquo jure, sed potius gratia humilitatis evenerit*: & iterum *placuisse Papæ Joanni Successori illius Symmachi ipsum privilegium fieri*: quæ cum solam attestationem contineant, a ratione privilegii prorsus abhorrent. Tandem quomodo verificari possunt postrema illa verba Clementinæ Bullæ: *Sedem enim Ravennatis Archiepiscopi jubemus semper esse a dextris nostris, nostrorumque Successorum secundum antiquæ Constitutionis auctoritatem*? & qualis hæc antiqua pro Ravennate Constitutio? Ea vero etiam præexistente, qua fronte paulo ante verba nuper allata dixerat Pontifex, *quisquis enim sibi juxta nos dexteri lateris locum vindicabat, & cui jure deberetur, nobis incertum erat*. Si Clementi nota erat antiqua pro Ravennate Constitutio, quomodo illi incertum, cuinam ejus dextera deberetur? Item e contra si id erat illi incertum, quomodo nota antiqua illa Constitutio? Quare concludunt Puricellius, & Eustachius: *non aliis opus est, ut eæ literæ rejiciantur argumentis*. Effictæ ergo fuerunt ab aliquo Ravennatensium privilegiorum amplificatore post annum 1027. quo ea quæstio excitata fuerat in coronatione Conradi, & decisa secundum Mediolanenses. Idem n. 397. Idem n. 398.

XLV. Quia tamen a Ravennatibus opponi facillime poterat, eorum Episcopum tum in Concilio I. Romano sub Julio I. ante Mediolanensem nominati, tum in nonnullis Scripturis, scilicet in distributione largitionum Caroli Magni ex Eginardo apud Baluzium, tum in gestis Friderici Imperatoris ab Otthone Frisigensi scriptis, tum in gestis Otthonis I. Imperatoris per Luitprandum collectis, qui secundum a Papa Archipræsulem vocat Ravennatensem: idcirco respondent Mediolanenses, anno 337. quo Julius I. Concilium celebravit Ravennatem Episcopum nondum Metropolitam fuisse, quare a denominatione simplicis Episcopi ante Archiepiscopum non potest argui Ravennatis præcedentia; quæstio enim est, quisnam post Papam primus Archiepiscopus: præterquamquod in primis illis Conciliis non servabatur præeminentiarum ordo, ut videri potest in Arelatense, ubi ante Papæ legatos aliarum provinciarum Episcopi subscribuntur, & in Romano I. antedicto, ubi ante Primatem Affricæ Rufum Cartaginensem ponitur Aquilejensis, & in Sardicense, ubi alphabeticus ordo in nominandis Episcopis adhibitus creditur, teste Binio. Idem n. 399. Bal. in Capitul. ad an. 911. Otho Frisin. l. 2. cap. 13. Luitp. l. 3. cap. 13. Bin. Tom. I. pag. 439. col. 1.

XLVI. Quo vero ad distributionem largitionum Caroli Magni, non constat utrum ab ipso Carolo, an ab ejus vitæ Scriptore prænominata fuerit Ecclesia Ravennas: quod si ab ipso Carolo, id speciali forsan benevolentiæ tribuendum. Otho Frisingensis ultra montes degens priorem nominavit, quem viciniorem sibi putavit, nempe Aquilejensem, tum Ravennatem, tertio Mediolanensem. Luitprandus autem non dixit, Episcopum Ravennæ secundum a Romano semper fuisse Archipræsulem, sed *per idem tempus*, scilicet quando Theodoræ præpotentis

fœminæ factionibus Joannes X. Ravennas Episcopus ad Pontificatus apicem ascenderat; hoc enim observato, non mirum, quod tunc temporis Ravennatensis ea de causa pluris, quam par erat, & præ aliis Metropolitis apud aliquos, atque etiam apud Sedem Apostolicam valeret. Omitto centies jactatum Regum Italiæ coronandorum jus, quinimo etiam eligendorum, cui Ecclesia pariter innixam volunt Auctores nostri Mediolanensis Episcopi prærogativam præcedendi in Ecclesiasticis functionibus, ne legentibus ansam præbeam Gelasii Papæ verba repetendi, quæ ille de Constantinopolitano Acacio: *risimus, quod prærogativam volunt Mediolanensi comparari, quia Episcopus fuerit regiæ Civitatis,*

Epist. ad Episcop. Dard.

§. II.

Mediolanensium in litteras Clementis II. animadversionibus respondetur.

XLVII. ANimadversiones istas eo animo in præcedentem paragraphum contraximus, atque iisdemmet fere verbis, & sensibus Patris Eustachii exposuimus, ut earum futilitatem uno intuitu, & absque nimio studio per semetipsum unusquisque illico sentiat. Et revera quod primam animadversionem respicit, si Cardinales doctissimi Baronius, & Norisius Bullam Clementinam non expresse apocrypham dixerunt, sed ejus fidem rejecerunt in Hieronymum Rubeum Ravennatem historicum, nonne evidens indicium est, nihil in ea tantos viros invenisse, quod de veritate Bullæ dubii aliquid moveret? Nonne ii erant Viri, qui ab authenticis discernere, qui apocripha aperte rejicere, authentica aperte scirent probare? Rubeus autem, etsi in nonnullis veterum monumentis referendis parum fortasse criterii præsetulit, quemadmodum in Valentiniani III. diplomate, Criticis omnibus nihili habito, de quo nos in sequenti Capite III. optime tamen audit apud omnes in centum, & millibus aliis, quæ narrat, & producit. Imo vero quando Rubeus ob Valentiniani diploma redarguitur tam aperte, nullo autem modo improbatur propter Clementis II. litteras a doctissimis Viris, qui adunco naso, acerrimis oculis antiquas hujusmodi merces scrutari consueverunt; nonne dicendum indubiæ potius fidei ab illis fuisse reputatas ejusmodi litteras? Tales reipsa eas censet Cl. Muratorius, qui de iis loquens: *la Bolla*, ait, *di Clemente II. accennata dal Rossi, e pubblicata dall' Ughelli, veramente ha tutta l' apparenza di non esser finta.*

Mur. tom. iv. annal. Ital. ad an. 1047.

XLVIII. At enim quas notas in iis deprehendere non valuerunt Baronius, Norisius, Muratorius, aliique sagaces Viri, deprehenderunt fortassis Puricellius, & Eustachius a S. Ubaldo, quibus miramur suffragatum quoque fuisse Cl. Joseph Antonium Saxium in notis ad Arnulphum Cap. XXXV. & in notis ad Sigonium. Igitur apud istos Auctores historia coronationis Conradi Salici, quæ incidit anno 1027. alteram falsitatis notam in Clementina Bulla indigitat, tunc enim indicatum est, ad Mediolanensem spectare præ Ravennate, dextera Regis apprehensa, illum Pontifici summo offerre coronandum. Heus boni! quid istud argumenti est? Quæstio illa posita ne erat in eo, cuinam deberetur Regum præsentandorum prærogativa; an potius in eo, cui nam in Conciliis sedendi ad Pontificis dexteram jus esset? Illud æquum fortasse erat tribui Mediolanensibus Archiepiscopis, qui Regem primo Italiam adeuntem ferrea corona redimirent. Ast ab hac quæstione nulla erat consequentia ad aliam de sessione in Conciliis. Conclusum ea occasione est pro Mediolanensi, eique datum præsentare Conradum, atque id juris illi est perpetuo quæsitum ex decreto Pontificis; non tamen actum, non tamen decretum de sessione in Synodis, quod erat quidem probandum. Muratorius supra laudatus alteram ab altera quæstione & ipse discernit; qui enim ad annum 1027. ex Arnulpho altercationem propter Conradi inaugurationem, exortam, & Synodi subsequutæ definitionem narraverat; recensens postea ad an. 1047. secundam de sessione in Conciliis, *novam* eam vocat *præcedentiæ* controversiam, inquiens, *insorse nova lite di precedenza fra gli Arcivescovi di Ravenna, e di Milano, e il Patriarca di Aquileja, e la sentenza fu data a favore del Ravennate.*

Tom. iv. Script. Ital. med. ævi.

Mur. Tom. iv. annal. Ital.

XLIX. Synodus tamen, reponunt Mediolanenses, a Joanne XIX. eam ab causam congregata VIII. Idus Aprilis ejusdem anni 1027. decrevit, *ut in omnibus negotiis pontificalibus Ravennas nullo modo in æternum se Mediolanensi Archiepiscopo præferat.* Papæ decretum! Rixabatur super Regis præsentatione, sententia autem Synodi definit de cujuscumque generis præcedentia. Novus sane ordo judiciorum! Sed esto, id totum factum sit; & fortassis in pœnam perturbatæ solemnitatis Judices, qui cum Imperatore, atque cum Mediolanensi Eriberto Romam venerant, istius consequenter fautores, decretum ediderint, in *æternum* contra Ravennatium quæcumque jura duraturum. Esto, inquam; ergo ne igitur falsa erit negotii istius retractatio in posteriori Synodo Clementis II.? Ergo ne quia præseferunt pristini judicii revocationem, apocriphæ erunt Clementinæ litteræ? Nugantur enimvero Puricellius, & Pater Eustachius hoc argumenti genere. Quis nesciat, seclusis Fidei articulis, easdem numero quæstiones, quamvis sententiis etiam Conciliaribus firmatas, ad examen revocari iterum, ac tertio posse, & consuevisse? Quis neget Concilia ipsa Conciliis emendari, & posteriora prioribus semper anteponi? Nemo profecto id inficiabitur, qui sui compos videri velit. Quoties retractatam legimus celebrem quæstionem inter Metropoles Arelatensem, ac Viennensem, licet toties pontificiis, & conciliaribus decretis, modo Arelatensi, modo pro Viennensi roboratam? Verum rei evidentissimæ exempla omittamus. Quare non solum litteræ Clementis II. apocriphæ esse non possunt, quia Joannis XIX. Synodo posteriores, quin potius majoris habendæ sunt

S. August. lib. 2. de Baptism. contr. Donat. c. 10.

aucto-

auctoritatis, quæ post iteratam controversiæ discussionem pontificio, & Synodali judicio prodiere. *Certe enim*, inquit Cicero, *recentissima quæque sunt correcta, & emendata maxime.*

Cic. Acad. quæstion. l. 1.

L. Porro huc usque processimus, quasi vera, inconcussa, atque indubitata forent ea, quæ Arnulphus omnium primus de controversia Coronationis Conradi Salici scripserat, & de Synodo posterius habita. Verum non adeo authenticum est Arnulphi testimonium, ut nullus supersit dubitandi locus. Solus ipse, octoginta si Pagio, sexaginta si Muratorio credimus, annos posterior Auctor Mediolanensis historiolam illam lepide instruxit. Glaber Rodulphus, Volpherus, atque, ut alios taceam, Wippo coævi Scriptores, inter quos oculatus Wippo, Aulicus, & Capellanus Conradi Salici, qui ejus omnia gesta collegit, præsertim ejus atque Uxoris coronationem Romæ a Joanne XIX. peractam, ne unum quidem verbum mussitant de tanto per Ravennatem excitato scandalo, de sententia Regis tam magnificata, de pugna inter Mediolanenses, ac Ravennates, quam ea de causa contigisse addit Arnulphus, neque tandem de Synodo super ea controversia postmodum celebrata. Rursus accuratissimi Conciliorum omnium collectores, qui vel nudos titulos Synodorum, actibus deficientibus, frequentissime edunt; istam non curassent, quæ licet de præcedentiarum tantummodo controversia, non levis tamen ponderis reputanda erat, ut inferius innuemus?

Pag. in catal. Auctorum Tom. II. Breviar. vit. Pont. Murator. Tom. IV. Script. Italiæ in præfat. ad Arnulph. Glaber. l. 4. Volph. ap. Mabill. Sæc. VI. Ben. p. I. n. 28. VVippo gesta Conradi Salici.

LI. Sigonius quidem sæculo ab Arnulphi commentis quinto historiam de præsentatione Conradi ab Ravennate Archiepiscopo tentata, & Mediolanensi adscripta Pontificis decreto repetit Lib. VIII. de Regno Italiæ. Verum tamen Sigonii relatio a relatione Arnulphi non parum differt, ut legenti utramque facile patebit; neque ille Synodum celebratam ait, neque *in omni bus pontificalibus negotiis* præcedentiam Mediolanensi supra Ravennatem decretum; adeo accuratissimo, doctissimoque historico fabellam redoluit Arnulphi commentarius. Ejusmodi autem est Sigonii narratio. „ Cum autem Romam omnes, ut solebat (in coronatione scilicet novi „ Imperatoris) Italiæ Proceres convenissent, Ravennas quoque Antistes accessit. Is die Resur„ rectionis, quo die in Basilica Vaticana, augustalia insignia accipere Conradus debebat, cum „ præsens pompæ adesset, absente forte Mediolanense, Conradum manu prehendit, ut ipsum „ Pontifici pro ara stanti offerret. Ea re animadversa, Legati Mediolanenses Antistitis mu„ nus id esse sui clamarunt, qui Regem Italiæ legendi, & coronandi jus obtineret. Orto au„ tem ex ea re inter astantes Principes, Antistitesque tumultu, tum Conradus audientibus „ omnibus: *Non est dubium*, inquit, *Reverendi Patres, quin quemadmodum Imperatoris unctio* „ *ad Romanum Pontificem pertinet, sic Regis Italiæ consecratio tota sit Mediolanensis Antistitis.* „ *Quare est æquum ut Mediolanensis Antistites, cujus manu futurus Imperator in Regem Italiæ jun*„ *gitur, si adsit, Regem Pontifici offerat, quem ad Imperium provehat, ut ex ejus auctoritate pos*„ *sit imperare qui ejusdem ordinatione didicit, & cœpit regnare.* Annuente vero Pontifice Me„ diolanensis ad id muneris est vocatus. Cum autem justa de causa abesse diceretur, jussit „ Pontifex, ut Ardericus Vercellensis Episcopus servatus Metropolitano suo vices impleret; „ atque ita ab Arderico Conradus oblatus aureum *Diadema suscepit*. „ Hæc Sigonii narratio, quam si quis cum Arnulphi narratione comparaverit, fraudem schysmatici Auctoris facile perspiciet. Omittimus vero in ea facti serie animadvertere, nullam Mediolanensis Ecclesiæ præ Ravennate excellentiam, jus nullum Metropoliticum, nullam Metropolis præexistentiam, &, quod caput est, nullam in superioribus Conciliis sessionis prærogativam tunc jactasse Conradum, aut Mediolanensis legatos, sed unum tantummodo Regis Italiæ coronandi munus. Omittimus pariter ex tumultu inter Principes, & astantes Præsules ea occasione commoto, argumenta non leve deducere amplitudinis Ravennatis Ecclesiæ, quæ Mediolanensi Ecclesia, vel excellentior, vel certe non inferior haberetur. Verum ut ad Arnulphi fabulas redeamus, illum tandem mendacii redarguit Landulphus senior ejusdem, qui patriæ, ingenii, sectæ, furfuris homo. Hic de ipsomet Heriberto Mediolanensi Archiepiscopo quatuordecim prolixos scripsit paragraphos, seu capita, in quibus ne syllaba quidem invenitur de tumultu in Conradi augusti inauguratione exorto, ne syllaba quidem de Synodo Joannis XIX. Imo quod magis Arnulphi auctoritatem elevat, & simul ipsius Landulphi narrationem suspectam nimis reddere videtur, jurgium inter Archiepiscopos Romæ natum, Landulphus non Heriberti, ut Arnulphus, sed Widonis Archiepiscopi temporibus attribuit; non præsentandi Regis causa, sed sessionis in Stephani Papæ Synodo: (Error adest in Papa ipso, qui non Stephanus, sed Nicolaus II. tunc erat) Pugnam quoque inter ambas nationes Romæ factam ob Præsulum suorum discordiam Arnulphus jungit cum Conradi coronatione sub Joan. XIX. Landulphus autem cum Synodo Stephani, seu Nicolai II. ob discordiam sessionis. Nonne contradictio isthæc inter Auctores coævos ejusdem patriæ & sectæ, eorum fidei, auctoritatique ut cum maxime detrahit; atque ea omnia, quæ narrant pura putida commenta esse declarant de hac quæstione, quod nos infra ulterius demonstrabimus? Interea non abs re erit lectorem monere Landulphum istum seniorem fabulas æque ac Arnulphum venditasse propemodum infinitas, de quibus videndi ejus adnotatores, ac præcipue Cl. Saxius, qui etiam in suis *vindiciis de adventu S. Barnabæ Mediolanum*, Landulphum accusat fabulantem, Clero Mediolanensi indultam fuisse a beato Ambrosio facultatem uxores ducendi: quæ una fabula genium hominis aperit omnino.

Sigon. de Reg. Ital. l. 8. ad an. 1027. Tom. IV. Scriptor. rer. Italic.

LII. Hieronymo Rubeo litterarum benemerito, multisque ab eo exaratis, editisque operibus celeberrimo auctoritatem derogare conati sunt Mediolanenses ob vulgatum Clementis II. diploma: Cui auctori an Arnulphus sit comparandus, judicium esto apud sapientes. Certe de Arnulpho id evidens est, atque moderni ejus illustratores hic, atque illic in suis notis fatentur, anacronismis, mendaciis, ac fabulis consertum esse ejus opusculum. Silemus de Nonantulæ

Tom. IV. Script. rer. Ital. ibi Arn. lib. 1. cap. 3. cum nota 8. ibi Arn. c. 10.

dona-

cum not. 43. Ibi Arn. lib. 2. c. 2. cum not. 9.

donatione a Burgundiorum Rege Ambrosianæ Ecclesiæ facta in expiationem octoginta occisorum hominum, de Otthonis II. liberatione e Græcorum & Saracenorum manibus, de electione, coronatione, atque in Italiam adventu Conradi Salici, deque aliis centum, quæ ab ejus illustratoribus notantur. Integra autem de Mediolanensi schysmate, vel potius hæresi narratio nonne putidissimis mendaciis scatet? Quot verba, tot fere calumniæ, blasphemiæ, invectivæ in doctrinam Fidei, in Sedem Apostolicam. Omnia fallaciis, commentis fraudolenter miscet, confunditque. Quod autem ad rem nostram propius accedit, Archiepiscopum Mediolanensem ante Romanum Pontificem citari, vocarique ad Synodum Romanam impatienter videtur ferre; infremit, debacchatur. Romanæ Sedi Mediolanensem vociferat æqualem ad nauseam usque. Hujusmodi ergo Scriptori subjectionem Christi Vicario impie neganti, & dicta, facta, scripta adulteranti omnia in gratiam Mediolanensis Ecclesiæ, fabula de coronationis Conradi Salici tumultu, ac de Synodi Joannis XIX. decreto, temere, & inconsulto credenda erit, tacentibus ad unum coævis omnibus auctoribus etiam oculatis?

Mur. Annal. Ital. Tom. IV. ad ann. 1027. Ibid. ad an. 1047. Pag. in Joannem XIX. Id. in Clement. II. Eustach. S. Ubaldi n. 398.

LIII. Quare ipsemet Cl. Muratorius dum historiam de coronatione Conradi Annalibus Italiæ inseruit, suspicionem suam satis aperte demonstravit illis verbis: *Se vogliamo credere ad Arnolfo storico Milanese*. De nostro autem Clementis II. diplomate constantissime pronunciavit, *la Bolla di Clemente II. veramente ha tutta l'apparenza di non esser fiata*. Pagius ipse, quam legisse Arnulphum apparet ex Auctorum Catalogo Breviarii sui Tomo II. præfixo, tamen ejus fabulam de coronatione Conradi a Ravennatense perturbata, & de Synodo a Joanne XIX. habita omnino præterit, licet postea è contrario Bullam Clementis II. pro Ravennate referat, & admittat. Quapropter eum sexaginta, vel octoginta annos post datas Clementis II. litteras Arnulphus scripserit, ideoque suspicari jure, ac merito possit, illum ad eludendam earumdem litterarum vim commentum suum elaborasse: liceat nobis Puricellii verba, quæ contra Ravennatenses nostros, quasi Bullæ hujus confictores effutiit, in Arnulphum suum potiori jure retorquere, *post annum nempe 1047. quo rursus ea quæstio* (Sessionis in Concilio) *inter Mediolanensem, & Ravennatem Archiepiscopos excitata fuerat*, historiolam illam *ab homine compositam fuisse, qui eo præsidio firmam imposterum caperet præexcellentiam, quam sibi* Mediolanensis super Ravennatem *vindicabat. Quia vero nihil ex parte Ravennatis obstare magis posse crederet, quam Synodum sub Clemente II. Papa celebratam, propterea commentum illud anni 1027. excogitasse, ut ejusmodi per eum historiola mentita, & mendacii, & ia annum prædictum 1027. conjecta, decretum Synodale Clementis II. in omnem occasionem tacite obrueret, infringeretur, quod anno 1047. conditum fuerat*.

LIV. Neque Arnulphi fabulam credibiliorem reddit possessio, in qua Mediolanenses Archiepiscopi erant anno 1027. novum Imperatorem summo Pontifici præsentandi, prout probare conantur, allatis exemplis ex Sigonio ad ann. 962. & 972. nam hujusmodi exempla non tangunt quæstionem de prærogativa sedendi a dextris Papæ in Concilio, quam unicam litteræ Clementinæ fartam tectam volunt Ravennatensibus. Hujus possessio ante illam Synodum probanda erat Mediolanensibus, non aliertus, quam non impugnamus, & quam vel minime violavit in coronatione Conradi Archiepiscopus Ravennas, vel si Regis manum vere apprehendit, ut sibi id honoris vindicaret, forte fecit, absente Mediolanense, ut Sigonius est auctor.

Sigon. ubi supra.

LV. Silentium deinde Arnulphi, qui cum scribat de Clementis II. electione, silet de Clementina Ravennatium Bulla, argumentum est non falsitatis Bullæ, sed vel ignorantiæ, vel potius malitiæ istius Schysmatici. Quia ergo neque Synodum contra Simoniacos a Clemente habitam is memorat, falsum erit quidquid de ea Synodo S. Petrus Damianus, aliique gravissimi Viri memoriæ mandarunt? Quod autem res sub Clemente gestas, aut ignoraverit Arnulphus, aut studiose adulteraverit, patet ex narratione ipsa electionis istius Pontificis, quam unicam de eo refert, si eum veritate historiarum conferatur. *Facto autem*, inquit Arnulphus, *Romæ generali conventu Præsulum, visum est Regi* (erat is Henricus III.) *& Episcopis omnibus Papam injuste tenere Cathedram. Quo statim abjecto, unum ex Theutonibus Præsulem illius loco substituit, quem mutato nomine Clementem vocavit, a quo etiam coronam accepit*. Quot in paucis lineis mendacia? Non Romæ, sed Sutrii conventus ille Præsulum celebratus est coram Henrico Rege. Non *abjectus* Papa Gregorius VI. *sed ipse agnoscens, se non posse juste honorem tanti Sacerdotii administrare, ex pontificali Sella exiliens, ac semetipsum pontificalibus indumentis exuens, postulata venia Summi Sacerdotii dignitatem deposuit*. Videsis Victoris III. Summi Pontificis lib. 3. Dialog. indubitatum, ac pene oculatum testimonium, qui narrationem ita continuat: *Post hæc Urbem ingressus* (Henricus) *congregato in Ecclesia Beati Petri Apostoli Clero, & populo una cum Episcopis, qui in prædictam convenerant Synodum* (Sutrinam) *communi consilio Clementem Bambergensem Episcopum elegerunt*. Non ergo Henricus, *statim abjecto Gregorio unum ex Theutonibus Præsulem illius loco substituit*; sed Clementis electio, post Sutrinam Synodum, ubi Gregorius sponte se abdicavit, Romæ facta est, non ab Henrico, *sed a Clero, populoque Romano*, cum Episcopis Sutrinæ Synodi juxta canonicam regulam, *communi consilio*. Nec minorem ignorantiam sapit Arnulphus in gestis Leonis IX. referendis. Quid est enim quod ait, *geminam in Italia Synodum celebravit* (Leo) *Papiæ scilicet, atque Mantuæ*? Vercellensem vero tertium, ac Romanas tres ille nescivit? Qui tot præcipua, suisque temporibus proxima aut neglexit, aut nescivit, tanquam testis negativus inducitur contra Clementis Bullam?

S. Petrus Damian. Episc. a Henricu Ravenn. Archiep. Arnulph. lib. 3. c. 2.

Ap. Pag. in Brev. in Greg. VI. & Clem. II. Concil. Tom. XI in Concil. Sutrin. sub Greg. VI.

Not. 13. ad cap. 3. lib. 3. Arnulph.

LVI. Narrat quidem Arnulphus Widonem Mediolani Præsulem a Nicolao II. Romam benigne exceptum sedisse in Concilio ad Pontificis dexteram. Id pariter confirmat Landulphus senior, de quo superius, sed factum ait in Concilio Stephani IX. incassum renitente Ravennæ

Archie-

Archiepiscopo. Cui credendum, Deus bone? Neutri profecto. Stephanus IX. brevi paucorum mensium Pontificatu, nullam Romæ nec alibi synodum habuit. Nicolaus II. Synodum quidem celebravit an. 1059. verum enimvero illi non interfuerunt neque Ravennatensis, neque Mediolanensis. Quoad Mediolanensem Widonem, is tunc Symoniaca labe infectus, juramentum, ac pœnitentiam in manibus S. Petri Damiani promissam dejeraverat in hæresim recidivus, atque una cum Clero suo Concubinario pejor priore induruerat: tantum abest, ut Romam accesserit, & ad Pontificis dexteram in Synodo accumberet. Imo in notis ipsis ad Arnulphi historiam non solum Widonem abiisse Romam, Synodoque adfuisse ex omnium Auctorum silentio negari posse videtur. [Not. 55. ad cap. 13. lib. 3. Arn.] Sed etiam ex actis Synodi ipsius, in quibus Widonis subscriptio non apparet, imo ex condemnatione Widonis ab eadem Synodo, teste Sigonio emanata, jure ac merito arguunt Adnotatores doctissimi falsam omnino esse tum Arnulphi, tum Landulphi de Widonis præsentia Nicolai Synodo assertionem. Quod Ravennatem vero spectat, qui tum erat Henricus, eum Romanæ huic Synodo adfuisse tacent Auctores omnes, atque ea quæ de ipso habemus monimenta; tacet ipsemet Ughellus, quamvis Widonem Mediolani Antistitem Synodo illi præsentem inducit, nescio quibus actis fidens, quæ legisse affirmat, ac ea propter jure vapulat apud Auctores adnotationum, quas huicmet Concilio annexas legimus. [Ugh. in Vvid. Mediol. Archiep. Tom. XII. Concil. Labb. p. 51. V. E.] Neque solus a Nicolai Synodo abfuit Archiepiscopus Ravennas, verum omnes ad unum ejus suffraganei adfuerunt. Forte autem non bene audiebat tunc temporis apud Nicolaum II. Henricus noster, aut fortasse quædam subortæ inter eos erant simultates. Id certum est qui solitus fuerat suis diplomatibus notas Pontificias inserere, prout refert Hieronymus Rubeus *temporibus Victoris Summi Pontificis, ut universalis Papæ in apostolica sacratissima Beati Petri Apostoli sede sedendo*: [Rub. Hist. lib. 5. ad an. 1056.] Nicolao sedente, & præsertim dicto ann. 1059. ommissis pontificiis, regias notas adoptavisse *sub anno Dominicæ Incarnationis millesimo quinquagesimo nono, regnante vero Henrico honesto puero, filio quondam Henrici Imperatoris anno quarto, die vigesimonono Mensis Decembris Indictione tertiadecima Ravennæ*. [Cap. G. Archiv. Archiep. Ravenn. pergam. 2772.] Easdem notas adhibebat adhuc sequenti anno 1060.

LVII. Anno autem 1122. dexteram Calixti II. tenuisse Olricum Mediolanensem in Concilio Romano scribit Landulphus junior, eo modo quo jam tenuerant Mediolanenses pariter Archiepiscopi Grosulanus anno 1103. & Jordanus an. 1116. [Cap. E. ejusdem Archiv. pergam. 325.] Imo quid in Concilio Calixti inter Olricum Mediolanensem, & Ravennatem Archiepiscopum Gualterium altercationis acciderit, suum vero Præsulem primas habuisse, se oculatum testem Landulphus gloriatur. Vah testis oculatus! Romæ certissime non erat anno 1122. Gualterius, præsertim mense Martio, & si mavis etiam Aprili, quibus Concilium generale Lateranense I. credunt nostri Mediolanenses coactum fuisse. [Tom. v. Scrip. rer. Italic.] Id probant indubiæ Archivi nostri pergamenæ: *Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimosecundo temporibus Dom. Calixti Papæ, & Enrici Imperatoris die quintadecima Mensis Martii, Indictione quintadecima Ravennæ. Gualterius Servus Servorum Dei divina gratia Archiepiscopus sacræ nostræ Ravennat. Ecclesiæ Lanterio presbytero, & Priori Ecclesiæ Sancti Jacobi positæ in insula Volana &c.* [Archiv. Archiep. Baron. Cap. E. n. 1785.] Erat ergo Gualterius Ravennæ die 15. Martii 1122. Cerviæ autem degebat die 10. Mensis Aprilis subsequentis. *Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimosecundo die decima Mensis Aprilis Indictione decimaquinta Ficoclense. Residente Domino Gualterio Archiepiscopo Sacræ Ravenn. Ecclesiæ in Ecclesia Sancti Joannis in loco Ficoclensis ad justitiam faciendam &c.* [Ib. Cap. G. num. 2832.] Verum si fides Pagio, qui non paucos citat contemporaneos Auctores, concilium illud sequenti anno coadunatum est, ac die 19. Mensis Martii inceptum. [Brev. in Calix. II.] Huic interfuit procul dubio Gualterius, atque alter fuit ex judicibus, quibus controversiæ inter Episcopos Pisanum, & Januensem dirimendæ negotium a Calixto fuit demandatum. Ast in duplicatis actibus istius Synodi, qui referuntur in Conciliorum collectione, indicium nullum quæstionis, & jurgii inter Gualterium, & Olricum. [Tom. XII. Concil. Labb. col. 1330. V. E.] Addita quidem fuit in postrema hujus collectionis editione Landulphi junioris narratio, sed fides relicta apud Auctorem. [Ibid.]

LVIII. Porro hæc ipsa narratio, cui Cl. Vir Joseph Antonius Saxius sensum suum addit de patriæ Ecclesiæ primatu supra Ravennatem, laudatque Puricellium, qui illum contra Rubeum acerrime propugnaverat; hæc ipsa, inquam, narratio vel contradictionem involvit, vel nobis favet, vel neutris. [Tom. v. Script. rer. Italic. in Landul. a S. Paul. cap. 36.] Ait enim Landulphus, se illi Synodo personaliter stetisse: *in Synodum intravi*, & valde condoluisse, eo quod viderit Ravennatem contendere Mediolanensi dexteram Pontificis, & inde sequitur: *sed tamen ipse Mediolanensis Olricus in secunda feria, qua incæpta, & celebrata fuit Synodus, loco vacante neque in palatio, neque in Synodo apparuit*. [Landul. ubi sup.] Amabo, quomodo conveniunt altercatio in Synodo pro Sessionis præcedentia, & absentia a Synodo, atque a palatio? Si aberat, quomodo altercabatur? Landulphus contendentes vidit, & Olricus longe aberat? Ecce igitur contradictio. Cur autem contendente Ravennate Gualterio, abfuit in prima Sessione Mediolanensis a Synodo, nisi certe quia prævaluerat Gualterius? Ecce igitur Landulphi narratio favet nobis. Quando vero ipse addit, Olricum in secunda Sessione expetito sedisse loco, cur non exprimit etiam, Ravennatem simul adfuisse in Synodo, ac post Mediolanensem secundam, vel tertiam, aut quartam Sedem fuisse sortitum? Cur id tacet? Nonne ut in prima Sessione Mediolanensis, sic abesse potuit in secunda Ravennas Archiepiscopus? Atque ita tandem hujusmodi narratio nemini favet. Nos autem de ipsius narrationis veritate hæremus adhuc; & quamvis qui Auctorem istum nuper ediderunt Cl. Viri, eum a Landulpho Seniori, atque ab Arnulpho dissimilem effingere conentur; tamen illius in patriæ Ecclesiæ philacteriis amplificandis nimio studio non fidimus: quam animi suspensionem actorum Synodi, & Suggerii Abbatis ipsi Synodo præsentis silentium augere nobis profecto videtur.

LIX.

Landul. ubi supr. Murat. in præfat. in Landul. ubi sup. Saxii notis ad Landul. ubi sup. Pag. Brev. in Pasch. II. Tom. XII. Conc. Labb. Archiv. Archiep. Cap. B. n. 436. Ibid. Cap. G. num. 1592.

LIX. Exempla vero Grosulani, & Jordani Archiepiscoporum, quæ Puricellius ad an. 1103. & 1116. vult accidisse, ad rem non faciunt. Primo solus ipse Landulphus ea memorat, & præsertim quæ de Grosulano, cujus tempore ipse adhuc morabatur in Galliis. 2. Nullum iis annis celebratum fuit Concilium, cui ad Pontificis dexteram sedentes interfuerint Mediolanenses Archiepiscopi. 3. Etiamsi celebrata fuerint, nullus ad ea convenire potuit Ravennæ Præsul. Non anno 1103. neque anno 1105. ut contra Puricellium probare contendit Cl. Saxius, sed anno 1104. ut Pagius, habita est Synodus Romana sub Paschale II. sed præter depositionem Brunonis Archiepiscopi Trevirensis ex fide Anonymi cujusdam Auctoris, nulla alia de hac Synodo superfuit memoria. Illud indubium est ei Synodo non adfuisse Ravennæ Archiepiscopum, qui per ea tempora nullus erat, saltem legitimus: mortuo enim Wiberto Antipapa, Enricus Augustus Paschali II. infensus Otthonem quemdam in Archiepiscopatum Ravennatem intruserat, qui ideo Enrici partibus addictus Pontifici Summo obedientiam negabat. Ultra quam quod ejus acta sub nomine *Otthonis Electi*, temporibus tantum Enrici signata, innuunt satis aperte illum consecrationem episcopalem numquam accepisse *anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo tertio imperante Enriquo anno vigesimo die tertiodecimo Mensis Augusti Indictione undecima. Ottho electus Servus Servorum Dei &c.* Quod fuerat anno 1103. fuit etiam sequenti anno 1104. *anno millesimo centesimo quarto imperante Enrico filio qd. Enrici Imperatoris anno vigesimo secundo die vigesimo mens............. duodecima. Joannes Dei gratia de Firminiana petitor quidem, quia petivi a te Ottho electo Archiepiscopo &c.*

Pag. Brev. in Pasch. II. Murator. præfat. in Landul. Tom. V. Script. rer. Ital.

LX. Quoad annum 1116. agitata profecto legitur causa Grosulani cum Jordano tunc Mediolanensi Archiepiscopo in Concilio Lateranensi sub Paschali II. ut notat Pagius ex Puricellio. Adfuisse autem Jordanum, atque a dextris Papæ sedisse, cum adhuc dubitaretur num hic legitimus foret Archiepiscopus, neque acta docent, neque est qui asserat, si Landulphum juniorem, qui certe non aderat, excipias. Attamen sederit nec ne Pontifici proximus Jordanus, nihil nostra interest, qui certo scimus id evenisse absente Ravennatium Archiepiscopo, neque enim anxii sumus de hac Mediolanensium prærogativa, quando non adsint Concilio Præsules nostri. Nullus autem anno 1116. præerat adhue nostræ Ecclesiæ legitimus Pastor, sed *Hieremias* quidam, defuncto Otthoni ab Schysmatico Imperatore Enrico suffectus, qui etiam electus tantummodo erat hoc ipso anno 1116. & forte numquam deinceps fuit Episcopus consecratus: quod conjicimus ex Archiepiscopalis Archivi nostri monumentis, & præcipue ex sequenti *anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sextodecimo temporibus Dom. Enrici Imperatoris die vigesimo octavo Mensis Junii Indictione nona Ravennæ. Dom. Sacro, & meritis Beatissimo, atque Apostolico Patri Patrum Dom. Hieremia electo Archiepiscopo Sanctæ Ravenn. Ecclesiæ Andreas de Caleinaria, seu Filiu, ex nepotibus suis &c.* Neque contra hanc nostram assertionem faciunt, quæ Ughellus pro Hieremia isto, quasi legitimus Antistes fuerit, expiscatus est ab nescio qua vetusta Comitissæ Mathildis pagina: nam Ughelli hallucinationem satis superque aperuit, atque explicavit Cl. ejus Adnotator. Quare cum neuter intrusus adire Romam, Romanisque Synodis intervenire potuerit, consequens est, neque ab Sessione in Conciliis 1104. & 1116. Grosulani, & Jordani Archiepiscoporum Mediolanensium, quatenus Landulpho juniori habenda sit fides, ullum Ravennatium juribus inferri præjudicium: maxime etiam quia Ecclesia hæc nostra suis fere omnibus principalioribus ornamentis ab ipso tunc sedente Paschale II. spoliata fuerat in Concilio anno 1106. apud Guastallam habito, & præsertim Metropolitica in Æmiliam provinciam jurisdictione, ut refert Centius Camerarius, qui fuit postea Honorius III. Pontifex Maximus: nec ad pristinam rediit amplitudinem dignitatis, nisi postquam Gualterius Hieremiæ in Archiepiscopatu Successor, Gelasio II. Christi Vicario præstita obedientia, & ejurato Schysmate est reconciliatus.

Archiv. Archiep. Cap. E. n. 1691. Ughel. Tom. II. in Archi. Ravenn. V. I. Pag. Brev. in Pasch. II. Id. in Gelas. II.

LXI. Hic vero sarcinulas parumper colligamus. Si discrepantia, & dissimilitudo narrationum de una, eademque re apud Auctores contemporaneos, maxime si ejusdem patriæ, falsitatis narratæ rei argumentum esse apud omnes consuevit; quid credendum de jactata in Synodis altercatione inter Archiepiscopos? Arnulphus an. 1027. evenisse scribit inter Heribertum Mediolanensem, & cognominem Archiepiscopum Ravennatem, asserens quod lata in Synodo Joannis XIX. pro Mediolanensi sententia, *postea omnis illa quievit controversia*, ut expresse ad rem suam notat Eustachius a S. Ubaldo Puricellii Symmista. Cum igitur fabellas suas scribillaret Arnulphus circa ann. 1085. testatur consequenter ab anno 1027. ad hunc an. 1085. amplius non excitatam inter Archiepiscopos hujusmodi altercationem. Attamen non obstante tam perspicua Arnulphi assertione, ejus Synchronus Auctor Landulphus senior, ut supra notavimus, loquens & quidem prolixa narratione de eodem Heriberto Mediolanensi, nihil habet de controversia, de tumultu, de Synodo, de sententia, de pugna inter nationales, ab Arnulpho relatis: verum ea omnia transfert ad tempora Widonis Mediolanensis Archiepiscopi triginta & amplius post Heribertum annos, cum in Concilio Nicolai II. (quem Stephanum dicit,) Widonem cum Ravennate altercantem, & prævalentem inducit, utriusque præsulis aulicos, & comites inter se commissa pugna rixantes, devictosque Ravennates, eo prorsus modo, quo Arnulphus ad ann. 1027. in coronatione Conradi retulerat; ita ut mirari cogar in duobus ejusdem ætatis, patriæ, sectæ tam enormem contradictionem.

Arnul. ubi sup. Eustach. n. 393. Murat. præfat. in Arnulph. Tom. IV. Script. rer. Ital. Landul. Senior. ubi sup.

LXII. Accedit tertius Landulphus junior, apud Editores & illustratores suos fide dignior præ aliis duobus. Is vero cum Olricum Mediolanensem in Synodo Laterani propria jura defendentem contra Gualterium Ravennatem describit, tacet & ipse famosum (si fides Arnulpho) Concilii sub Joanne XIX. habiti decretum, in quo summa rei fuisset pro Olrico: tacet

Tom. V. Scriptor. rer. Ital.

Wido-

Widonem Enrico Ravennati antehabitum in Concilio Stephani IX. (si Landulpho seniori credimus;) solumque exempla Grosulani, & Jordani indicat ad rem non facientia: quorum exemplorum *ratione, & multis aliis, quæ tunc in mente non habebantur, Dom. Olricus Mediolanensis Archiepiscopus locum illum obtinere non dubitavit;* sunt verba Landulphi: qui tamen fatetur, Olricum in prima Sessione expetitum locum non obtinuisse. Interea quis non miretur, Olricum non dubitasse locum obtinere ratione exemplorum, & multis aliis, quæ tunc in mente non habebantur? Novum sane genus probationis! Si tunc multas alias rationes, aut exempla in mente non habebat Olricus, quomodo ab eis victoriam causæ sperabat? Sed tricas istas prætereamus.

Landul. a S. Paulo ubi sup.

LXIII. Alter igitur alteri ex nostris Auctoribus contradicit, alter alteri fidem derogat, alter alterius historias in dubium, & falsi suspicionem revocat. Omnes tamen in eo mirabiliter conveniunt, quod impossibile est Puricellii, P. Eustachii, & quotquot de Mediolanensi Ecclesia scripserunt, oculos effugisse, nempe neque Arnulphum, neque Landulphum utrumque, ullibi, & multo minus occasione tantarum altercationum, Ravennatis Ecclesiæ subjectionem, ac præstitam quatuor prioribus æræ nostræ sæculis Mediolanensi suppositæ Metropolitæ obedientiam jactare, aut saltem innuere. Illud enimvero maximum, ineluctabile, justissimum exoptatæ in Synodis præcedentiæ fuisset argumentum, & fundamentum, non Regis coronandi, ac præsentandi jura, non antecessorum Archiepiscoporum inopportuna exempla, & inutilia. Quid ad hæc Mediolanenses? Ejusmodi tamen probationis, atque amplificationis genere non est profecto, cur nos offendamur; scimus enim, quo civium animos rapiat patriæ charitas, *dum civitas ad se quæque famam rerum gestarum, honorumque fallente mendacio trahit.*

Tit. Liv. lib. 8.

LXIV. Usque adhuc Clementis II. bullam a falsitate immunem demonstravimus, quam illi affinxerant Puricellius, & P. Eustachius ex auctoritate Scriptorum Mediolanensium, atque ex posterioribus Synodis. Operæ nunc pretium est ad superiora tempora pedem referre, atque de iis Conciliis sermonem habere, quæ Clementis ejusdem ætatem præcesserunt, & in quibus Mediolanensem ajunt Ravennati Episcopo præpositum in Sessione, & subscriptione. Verum Symmachi Papæ Synodos ad ultimum examen reservantes, gradu retrogrado ab Romana exordimur, quam præsidente Joanne XII. habitam fuisse an. 963. coram Othone I. Imperatore, atque in ea sedisse, & subscripsisse Walpertum Mediolanensem ante Archiepiscopum Ravennatem ajunt a Luitprando, & Binio esse narratum. Quamnam vero Synodum? Impiumne illud conciliabulum, catholicis omnibus execratum, quod præpotens Augustus, non præsidente, sed absente Joanne XII. coegit: quod sacrilegam sententiam ausum fuit in legitimum Pontificem evomere, illoque violenter deposito, Leonem VIII. Antipapam creare? Istane in Synodo præcessit Mediolanensis? Factum sit, non invidemus. In tumultuario conventu, ubi ante Walpertum nominatur Patriarcha Aquilejensis, imo Rodulphus Diaconus ejus procurator, (cui idcirco si Mediolanensium opinioni standum sit, prærogativam sedis tribuendam quis non dixerit?) ubi non intererat Pontifex, sed præerat Imperator, ideoque locus non erat quæstioni, cuinam dextera Papæ, aut sinistra deberetur; in hujusmodi, inquam, conventu præcedentiam quæritent Puricellius, & P. Eustachius; nos id genus honoris non curamus. Ceterum an perperam hic citentur Luitprandus, & Binius, consulatur quid iste in notis ad hoc conciliabulum, cum in notis ad alterum ejusdem farinæ conventiculum contra Benedictum V. Rom. Pontif. protestatur contra impostorem putidissimum, qui sub Luitprandi nomine commenta hæc in illius historiam intrusit. Ergo quid in legitima Synodo sub Agathone anno 680. actum sit potius videamus, nimium enim nos urget auctoritas Cardinalis Norisii ordinem approbantis subscriptionum hujus Synodi, scilicet Mansueti Mediolanensis primum, tum Patriarchæ Aquilejensis, tertio Theodori Ravennatis. Tertius igitur hic erit prærogativa Sedis ab Mediolanense Archiepiscopo.

Eustach. n. 385.

Baron. Pagius, & alii ad an. 963.

Concil. Tom. XI. V. E.

Eustachi n. 385.

LXV. Anno 680. vel 679. ut opinatur Pagius, scripserat Constantinus Pogonatus Græcorum Imperator ad Agathonem Romanum Pontificem de convocanda generali Synodo contra Monothelitas. Super eo negotio Episcoporum Concilium Romæ Agatho convocavit, jussitque Mediolani alteram, item in Galliis, aliisque in regionibus adunari, ut nomine omnium Occidentis Episcoporum solemnis fieret Legatorum missio ad Constantinopolitanum generale. Ex Gallicana igitur, Septemtrionali, Mediolanensi Synodis Legati Romam ad Agathonis supramemoratum Concilium convenerunt, atque inter eos, ut placet Pagio, Mansuetus Mediolanensis, & Anastasius Ticinensis pro Mediolanensis Provinciæ Episcopis. Adfuisse etiam Theodorum Ravennatium Præsulem certum est: is autem nondum schysma ejuraverat, quo sexaginta ante annos Ravennas Ecclesia ab Apostolica Sede defecerat, incentore Mauro Archiepiscopo; sed hujus Synodi occasione, Theodoro ad unitatem redeunte, schysma illud restinctum est.

Tom. VII. Conc. col. 606.

Pagius Brev. in Agathon.

Pagius ubi supra.

Anastas. Biblioth. in Agath.

LXVI. Hujus autem Agathonis Concilii nulla pene acta superfuerunt, nisi duæ epistolæ, quas lectas fuisse compertum est in Actione IV. Concilii generalis, altera videlicet Agathonis ad Constantinum Augustum, altera Synodica ab Episcopis Occidentis subscripta. Quapropter vanum est scrutari, quinam prior sederit post Papam, quinam actibus conciliaribus prior nomen dederit. Somniarunt Mediolanenses profecto, Mansuetum Theodoro præcessisse. Tantummodo ex subscriptionibus, quas modo legimus Epistolæ Synodicæ appositas, argumentum præcedentiæ sibi effingunt, & quamvis quæstio sit de Sessione ad dexteram Papæ, tamen in subscriptionibus etiam suffragium mendicant, nec meminerunt, parum, aut nihil subscriptionum ordini esse fidendum, prout & ipsi prædicant, & nos inferius repetemus. Quisquis autem eas, de quibus in præsens, superficie tenus percurret, auctorum istorum levitatem facillime dignoscet; nullus enim inter Episcopos ordo servatus est. Post Agathonem ergo Pontificem non

ſubſcribit Manſuetus Mediolanenſis, ſed plerique Apuliæ, Calabriæ, Brutiorum Epiſcopi; inde ſequuntur Siculi, præeunte Syracuſano eorum Metropolitano. Succedunt Legati Galliarum, quos excipit Manſuetus Mediolani Præſul cum ſuffraganeis ſuis, ſed neſcio an iſtos quoque interſecent aliquot alterius provinciæ Epiſcopi. Poſt illos vero Lucenſis, Piſanus, atque non pauci ex Thuſcia; deinde iterum Suburbicarii Tuſculanus, Anagninus, Alatrinus, & alii, quibus ſuccedit Agatho Aquilejenſis cum ſuis: hinc Pentapolitani, Piſaurienſis videlicet, Anconitanus, ceterique; tum Peruſinus, a quo reditur ad Epiſcopos Etruriæ. Ultimus omnium Theodorus Archiepiſcopus Ravennas, & Suffraganei ſubſcripſerunt.

LXVII. Quando igitur Mediolanenſes ex ordine ſubſcriptionum ordinem præcedentiæ arguere velint, ſibi ipſi contradicere cogentur, qui immediate poſt Papam Antiſtiti ſuo priorem locum aucupant; ceſſerunt enim in Agathonis Synodo, juxta ſeriem ſubſcriptionum non ſolum Epiſcopis ſuburbicariis, ut vocant, quos in aliis Conciliis fere omnibus poſt majorum ſedium præſules ſignatos cernimus; verum Syracuſano etiam Archiepiſcopo, ejuſque Suffraganeis, imo Legatis quoque Gallorum. At enim nemo ſanæ mentis tam confuſæ ſubſcriptionum ſeriei præcedentiarum ordinem accommodabit. Ego quidem ſuſpicor, ſynodicam Occidentalium Epiſtolam, aut a præſentibus Epiſcopis etiam nomine abſentium ſubſcriptam fuiſſe, aut verius exacta Synodo per diverſas Italiæ provincias miſſam, ab Epiſcopis, qui non interfuerant, ſubſcribendam. Neque ſit, quæſo, qui me temeritatis condemnet in hac ſuſpicione explicanda. Scio quidem omnium in ore eſſe, Synodum Agathonis ccxxv. Patribus conſtaſſe, ac totidem Epiſtolam Synodicam conſignaſſe: quod etiam ex Eddii narratione in vita S. Wilphridi Eboracenſis Epiſcopi, qui iſtimet Synodo ſubſcripſit nomine Eccleſiarum ſeptemtrionalium, videtur luculenter confirmari. Aſt ſi quod narrat Pagius, probabile eſt, ex Concilio nempe Mediolanenſi duos tantum ad Romanum delegatos fuiſſe Epiſcopos, nempe Manſuetum Archiepiſcopum, atque Anaſtaſium Ticinenſem Antiſtitem, cogor dubitare, num Auctores, qui de numero Patrum Synodo Agathonis præſentium ſcripſerunt, eum numerum mutuati fuerint tantummodo a ſubſcriptionibus Synodicæ illius Epiſtolæ, quæ lecta, atque inſerta fuit actibus Concilii Oecumenici, non autem ex certa actorum Agathonis Synodi notitia. Quomodo autem ſibi conſtant delegatio ad Synodum Romanam duorum tantummodo Epiſcoporum provinciæ Mediolanenſis, & ſubſcriptio omnium ejuſdem provinciæ Epiſcoporum? minime ſibi conſtant, niſi dicamus, vel Epiſcopos, qui Synodo interfuerunt, aliorum Epiſcoporum ſuorum nomine adjeciſſe, vel poſt abſolutam Synodum Epiſtolam per diverſas Italiæ provincias circumlatam, ut ab omnibus etiam, qui abfuerant, ſubſcriberetur.

Tom. VII. Concil. col. 606. Pagius Breviar. in Agath.

LXVIII. Hanc noſtram ſuſpicionem auget opportuniſſime ipſa ſubſcriptionum confuſio, ut quieto animo conſideranti facile patebit. Nec novum, nec mirandum id accidet memoranti, quæ Mabillonius de hoc inducto ſubſcribendi more aſſerit, ac probat argumentis, atque exemplis non paucis, quæ hic repetere nimis longum eſſet. Optime ad rem ſuam iis uſus eſt eruditiſſimus Joſeph Garampius in nupera diſſertatione *de nummo argenteo Benedicti III. P. M.* ut probaret, Lotharium Auguſtum minime interfuiſſe Synodo Romæ celebrato an. 853. licet acta Synodalia conſignata eſſent ejus ſubſcriptione poſt Leonis Papæ nomen. Ex iſta vero ipſa ſuſpicione noſtra oriri altera poteſt, ſcilicet vel Theodorum Ravennatem cum ſuis non adiiſſe Agathonis Concilium, quamvis Synodicam, ſibi poſtea allatam ſignaverit; vel ſi interfuerit, eam ſubſcripſiſſe poſt ſuum ab Urbe diſceſſum: niſi dicere velimus, quod dilata ad Concilii finem ejus cum Apoſtolica Sede reconciliatione, ultimus illi locus in Synodicæ ſubſcriptione remanſerit. Utrumque res fuerit, adeo Concilium Agathonis Puricellio, & P. Euſtachio non ſuffragatur, ut potius noceat magnitudini, atque amplitudini Mediolanenſium prærogativarum, quibus ſupra omnes omnino Italiæ Epiſcopos, imo ſupra omnes Metropolitanos proprium efferunt Antiſtitem. Atque ex his apparet, quid judicandum de teſtimonio Noriſii ab iis Auctoribus citati; non enim videtur attendiſſe Eminentiſſimus Doctor ad confuſionem ſubſcriptionum Epiſtolæ Synodicæ, neque ad Syracuſanum Archiepiſcopum ante tres alios ſignatum, & præcipue ante Mediolanenſem; quam inordinatam ſubſcriptionum ſeriem certe non probaſſet vir, ceteroquin omni eruditionum genere laudatiſſimus. Quid vero aptius ad objectum iſtud ſuper Theodori ſubſcriptione penitus evertendum excogitari poteſt, quam ipſiuſmet Patris Euſtachii a S. Ubaldo reſponſionem, eademque verba heic tandem attexere? Protulerat eruditus iſte Auguſtinianus excalceatus contra Ticinenſem Eccleſiam ab Mediolanenſe jugo ſe vendicantem, diploma quoddam Anſelmi IV. Mediolanenſis Archiepiſcopi, ſignatum præter alios ab Epiſcopo Papienſi Guilelmo. De hoc autem monumento dubitavit Cl. Muratorius, atque illi aliquot ſuſpicionis indicia appinxit, inter quæ ſubſcriptionem Epiſcopi Papienſis non ſolum poſt alios Epiſcopos, ſed etiam poſt longam Presbyterorum, atque Abbatum ſeriem. Iſtud ergo ſuſpicionis indicium hac reſponſione ad rem noſtram aptiſſima diluere ſatagit Euſtachius noſter „Poſt alios inferioris dignitatis, ſcilicet Abbates, & Presbyteros apparet certe ſubſcriptio Epiſcopi Ticinenſis. Congruus illi ad id ſine dubio poſt Archiepiſcopum locus. Sed quid ſi aliqua rationabili cauſa non ita obſervatum? Aliquando Epiſcopi loco alias ſibi non debito in Conciliis ſubſcripſere, aut quia ſubſcribendi tempore aliis detenti, aut quia partium ordo ſervatus, ita ut facta prius ſubſcriptione ab his, qui ex una parte ſedebant, ſubſcripſerint deinde, etſi digniores, qui ex altera: de quo more Hallier de Eccleſ. Hierar. lib. 4. Sect. 4. cap. 2. art. 4. §. 75. & Cantelius hiſt. Metropol. Urb. tom. 5. part. 1. diſſert. 6. cap. 2. aut etiam quia quandoque tumultuarie, nullo ſcilicet ſervato ordine, ſed ad cujuſque commoditatem; vel tandem quia ſicuti non neceſſaria in eo

Mabil. l. 2. de re dipl. & l. 15. n. 2. Tom. 1. & n. 19. n. 59. Tom. 11. Annal. Benedic.

Euſtach. Sect. IV. cap. 2.

Euſtach. n. 178.

Murator. append. Tom. 1. anecdot. cap. ult.

Euſtach. num. 251.

casu

" casu subscriptio, sic nec attentus subscribentium ordo .... Non ergo tanti Ticinensis extra " ordinem subscriptio momenti, ut cum rationabilis esse potuerit, & si quinque post sæcula " causa præcisa nequeat assignari, & insuper exemplo non caruerit, falsitatis suspicione va- " leat hoc documentum obnubilare ".

LXIX. Superest igitur, ut de Symmachi Papæ Conciliis, ubi Laurentium Mediolani ante Ravennæ Archiepiscopum Petrum subscripsisse apparet, verba faciamus. Tres præcedentiæ gradus in hisce Synodis Metropolitæ suo adquisitos mente conceperunt Mediolanenses, allocutionis, sessionis, subscriptionis. Addunt, Synodos ipsas, Theodoricum Regem, Ennodium Diaconum, aliosque, cum utrumque præsulem nominant, Mediolanensem Ravennati præferre; Gratianum ex eo quod prior Mediolanensis loquutus sit, & subscripserit, asserere ejus Sedis prærogativam. Singula breviter discutiamus.

LXX. Quia ergo in Symmachi Conciliis ante Ravennatem loquitur Mediolanensis, dignior est censendus? Unica tantummodo vice loquutum legimus in hujusmodi Synodis Laurentium, scilicet in tertia, quam Pagius *Palmarem* fuisse probat: ibi autem non Laurentius, sed primus verba facit *Cresconius Episcopus Tudertinæ Ecclesiæ*, alter *Maximus Episcopus Bleranæ Ecclesiæ*, tertius *Stephanus Episcopus Venusinæ Ecclesiæ*, quartus vero *Laurentius Mediolanensis*. Væ igitur si prioritatem alloquentium in Conciliis ad stabiliendam ipsorum præcellentiam consulamus! S. Hieronymus loquens de Fidei professione PP. Concilii Ariminensis, subjungit: *alia die in Ecclesia, quæ est apud Ariminum, & Episcoporum simul, & laicorum turbis concurrentibus, Musonius Episcopus provinciæ Bisantinæ, cui propter ætatem prima ab omnibus deferebantur, ita loquutus est &c.* Eritne ergo dicendus Musonius iste majoris prærogativæ, & sedis honorabilioris præ cæteris Episcopis Concilii Ariminensis? Quo vero ad Sessionem, quam in Conciliis Symmachi Laurentio sublimiorem confidenter tribuunt; pace Scriptorum Mediolanensium, eam pari confidentia negamus, donec certis rationibus, aut monumentis, non autem nuda subscriptione, cui nihil fidere possumus, nobis veritas elucescat; quid enim habemus in synodicis actibus, quod Sessionis hujus prærogativam ne latum quidem unguem indigitet? Litteræ autem nostræ Clementis II. Petrum Ravennatem Laurentio Mediolanensi in subscriptione, non autem in sessione potiorem locum concessisse commemorant.

Tom. v. Concil. col. 465. V. E. Pag. ad Symmachi Synod.

Hieron. Dial. adv. Lucif.

LXXI. Tandem quod subscriptionem spectat, non tam facile eam admitteremus, nisi Clementinæ litteræ mox allatæ de ea fidem facerent. Legimus enim in notis ad alteram ex illis Synodis, eam nempe an. 501. celebratam, Baluzium asserentem: *Multum autem diversæ sunt subscriptiones ab editis in antiquis exemplaribus, & diverso ordine positæ sunt in codice canonum Ecclesiæ Romanæ*. Ad alteram vero, quæ *Palmaris* a quibusdam vocatur, repetit eam Baluzii de subscriptionum ordine animadversionem Pagius. In ultima autem observavimus hanc adnotationem: *sunt eadem subscriptiones in manuscripto codice Parisiensi, sed non eodem ordine*. Imo dubitat Binius has easdem subscriptiones non pertinere ad hanc Synodum. En ejus verba. *In subscriptione plurimi Orientales nominantur, qui Concilio Chalcedonensi ante annos quinquaginta duos interfuerunt, & quorum post decem annos a tempore d. Concilii nulla mentio reperitur. Unde probabile esse apparet, quod hæc subscriptio non sit Romana, sed alterius cujusdam Synodi longe ante hæc tempora celebratæ*. Quare nesciremus profecto, quænam ratio foret habenda ejusmodi subscriptionum. Dubietas autem isthæc urgeret magis, si attendenda esset inscriptio Synodi Palmaris, *residente Ven. Viro Papa Symmacho, una cum Ven. Viris Laurentio, Maximo, Petro, Laurentio, Æmiliano &c.* Quis enim ex duobus istis Laurentiis credendus est Mediolanensis? Ecquis Maximus ille intermedius? Num Maximus Episcopus Bleranus ut in subscriptionibus? Num Marcellinus Aquilejensis? Sed iste acta Synodorum nullibi subscribit, licet secundæ saltem Synodo interfuisse certum sit ex Epistola Theodorici Regis, & ex præcepto Senatus, ipsiusque Marcellini, ubi solus Aquilejensis primo loco nomen exprimitur, nihili habita Mediolanense. Quæ igitur, inquam, habenda esset ratio de jactatis subscriptionibus, per quas præcedentiam Mediolanensis totis viribus probari contendunt? Verum de ea dubitandi locum non relinquunt Clementis II. sæpius memoratæ litteræ. At enim illæ luculenter declarant, spontanea Petri Ravennatis cessione, pro illa tantum vice, atque solius humilitatis gratia, permissum fuisse Laurentio Mediolanensi, ut primus subscriberet, datumque super hoc ad perpetuam Ravennatensis prærogativæ cautionem, & præservationem diploma a Joanne Summo Pontifice Symmachi successore, quod in Clementis II. Concilio lectum, approbatumque fuit universorum Patrum suffragio. Quid igitur ab hac Laurentii subscriptione sibi captant momenti pro indebita præeminentia Mediolanenses?

Tom. v. Concil. ubi sup.

Pag. in not. ad Syn. Synod.

Tom. v. Concil. ubi sup. Ibid.

Ibid.

LXXII. Non credendum, reponunt, hujusmodi declarationi Joannis Romani Pontificis, Symmachi successoris, neque litteris Clementinis, quæ falsæ sunt. Optime quidem. Aut ergo veræ sunt hæ litteræ, aut falsæ, quemadmodum dictitant. Si primum; concedi nobis necesse est, nihil Mediolanensibus prodesse subscriptionem, de qua contendimus. Si alterum; provocabimus Mediolanenses ad eas omnes animadversiones, quibus, ut superiori numero exposuimus, destrui facile poterit harum subscriptionum fundamentum; nutante enim earum veritate, nutant ipsæ etiam, atque in dubium revocantur. Adde, Mediolanenses ipsos, qui Divum Ambrosium Concilio Aquilejensi præfuisse affirmant cum Baronio, licet sederit, ac subscripserit secundus a Valeriano Aquilejensi Episcopo, arma nobis contra se ipsos intorquenda ministrare, etiamsi litteræ nostræ Clementinæ abjiciendæ forent inter apocrypha. Respondent enim Mediolanenses sessioni, & subscriptioni ipsis objectæ D. Ambrosii " non probari præcedentiam " concessam fuisse Valeriano ex debito, sed potius ex convenientia, & ratione antiquioris

Eustach. n. 99. & seqq.

 ordi-

„ ordinationis. In eodem Aquilejensi Concilio observat Norisius, Anemio Syrmiensi Metro-
„ politæ præpositum Nimenium Vercellensem Episcopum, idque io aliis actum Conciliis;
„ non enim semper in Synodis dignioris sedis Episcopi primo loco subscribebant; nam in
„ Sardicensi ante Protasium Mediolanensem subscriptus legitur Lucillus Veronensis Episcopus,
„ qui tamen ea tempestate erat (ajunt Mediolanenses) subditus Protasio. Ejusdem sententiæ
Baron, ad an. 451. „ auctor fuerat Baronius, qui notat, Januensem Episcopum modo anteponi Brixiano, modo
„ postponi: idem ait de Vercellensi, & de aliis pluribus; imo quod speciali nota dignum est,
Id. ad an. 465. „ in Concilio Romano sub Hilario Papa indicat post Romanum Pontificem primo loco po-
„ ni Maximum Episcopum Taurinensem, licet digniores ibi adstarent Metropolitani, atque
„ ipse Mediolanensis. Innumera alia exempla adducunt Hallier, Albertus Picolus, (qui ob-
„ servat ad rem nostram id moris fuisse in Metropolitanorum subscriptionibus), Petrus de
„ Marca, & Baluzius. Quapropter etiam in Aquilejensi Concilio Valeriani anterioritati po-
„ tuerunt quidem deferre primas Synodi Patres, & ejus intuitu præcedentiam præfatam con-
„ cedere, salvo semper jure superioritatis respectu S. Ambrosii, quem præsedisse voluit Baro-
Eustach. n. 380. „ nius. Addunt, neque Episcopos Aquilejenses ex eorum io Arelatensi, & Romano Conciliis
„ ante Mediolanenses nominatione majores præ istis honoris gradus adquisisse: quoad Arela-
„ tense quidem, quia in eo etiam Legati Pontificis Summi postpositi sunt minoribus Episco-
„ pis, & Syracusanus ipse Aquilejensi præfertur. Quoad Romanum vero, Rufus Carthaginen-
„ sis postponitur Aquilejensi, cum tamen ut Africæ Primas debuisset præponi. Et sic non ob-
„ servato in horum nominatione ordine, nec mirum si ante provinciam Italiæ, & Mediola-
„ nensem Episcopum Theodorus Dalmatiæ in Arelatensi, & in Romano Benedictus Aquilejensis
„ nominantur: ideoque sicut ex Episcopis illis, & Pontificiis Legatis, & Carthaginensi Anti-
„ stite non suo loco nominatis nulla infertur antepositorum Episcoporum aut supra Romanam
„ Ecclesiam, aut supra Papæ Legatos, aut supra Africæ Primatem major excellentia, & præ-
„ aminentia; ita neque Aquilejensem supra Mediolanensem præeminere censendum, quia iste
„ in allatis Conciliis post illum est nominatus.

LXXIII. Cetera Mediolanensium in hanc animadversionem firmandam monumenta præterimus, iis contenti, quæ usque adhuc adduximus, ut prærogativæ argumentum ex Laurentii ante Petrum nostrum subscriptione desumptum eorum armis dissolvamus. Etiamsi igitur apocryphæ putari debeant Clementis II. litteræ, nihilo tamen minus evinci non potest major prærogativa in Mediolanense, quia Ravennatense prior io Conciliis Symmachi subscriptus invenitur. Imo liceat etiam nobis conjecturas qualescumque nostras huic attexere præsupposita Clementinarum litterarum falsitate, & concesso usque Mediolanensibus, ut authentico, & vero subscriptionum synodalium ordine. Quidquid sit ergo de iis Symmachi Synodis, quas ipse Pontifex convocavit, primusque iis subscripsit; certum est tamen, alteram ex iis habitam fuisse, ubi Symmachus non præsedit, præsederunt vero Archiepiscopi Ravennas, & Mediolanensis, qui & subscripserunt primi omnium. Hanc vero Synodum a Theodorico Rege coactam, &
* V. notas ad Symmac. Syn. ubi sup. Episcopos convocatos nemo nescit, licet ipse Symmachi consensum, quem vi extorserat,* simularet. Quidni ergo Præsidentes Synodi ipse Theodoricus marte proprio designaverit Mediolanensem, ac Ravennatem alium alio priorem? Quidni violento Regi invitus adquieverit Ravennas? Aut si id de Theodorico excogitari posse negent, atque omnia ordinata velint cum Symmachi consensu; non ne censeri potest, utrumque Archiepiscopum auctoritate a Symmacho eis collata Concilio illi præsedisse, atque Mediolanensis præcedentiam a voluntate Pontificis eo casu derivasse? Dicent fortasse Mediolanenses, respexisse tunc Symmachum dignitatem Ecclesiarum? non arbitror: secus dicendum foret, Romanos Pontifices in alectione Legatorum ad generalia, aliaque Concilia, attendisse excellentiam graduum in electis, non prudentiam, non rerum tractandarum peritiam. Io ejusmodi autem casu nulla major dignitatis accessio facta est Ecclesiæ Mediolanensi supra Ravennatem, quia ex voluntate Symmachi prior Concilio præsederit Laurentius, prior alloquutus sit, prior subscripserit. Quando autem in ista Synodo vel Regis, vel Papæ mandato, Ravennatem Mediolanensis præcessit; quid Ravennatis intererat, si aliis Synodis subscriberet secundus, quibus cum præesset Summus ipse Pontifex, in prærogativam non inducebatur prior, aut posterior subscriptio?

LXXIV. Hæc addideram in gratiam suppositæ Clementini diplomatis falsitatis. Verum igitur illud sit, nec ne, potiora prærogativarum jura frustra sibi aucupant Mediolanenses ab hisce Symmachianis subscriptionibus. Gratiano autem ex illis argumentum instituenti pro Archiepiscopi Mediolanensis excellentia, aliisque omnibus recentioribus ab Eustachio citatis, nullius negotii est respondere, illos nempe antiquum Conciliorum morem ad sui temporis inductam consuetudinem perperam metiri. Nullam antiquitus sedium prærogativarum habitam fuisse rationem in subscriptionibus Conciliorum probant, quæ Mediolanenses nobis superius ingenue suppeditarunt, & quæ super hujusmodi disciplina plurimi Auctores docuerunt, & præsertim quæ in Symmachi Conciliis animadvertimus. Cæpit quidem recentioribus sæculis pristina disciplina defervescere, oblitique fuot Ecclesiæ Præsules Christi Domini præceptum,
Luc. 22. 26. *qui major est in vobis fiat sicut minor, & qui præcessor est sicut ministrator*, assumentes è contra Discipulorum non adhuc confirmatorum infirmitatem, *quis eorum videretur esse major*, ambi-
Ib. v. 24. tione induente personam necessitatis jurium propriæ Ecclesiæ tuendorum. Ad hanc respexit Gratianus, illiusque sectatores respexerunt in allatis casibus, non autem ad primorum sæculorum simplicitatem.

Eustach. n. 387. LXXV. Ob citatam tamen Gratiani auctoritatem Eustachius a S. Ubaldo subirascitur Felici

Anto-

Antonio Guarnierio, tribuenti anteriorem Mediolanensis subscriptionem in Conciliis Symmachi non præcellentiæ dignitatis, sed anterioritati ordinationis in Episcopum; cum enim ea Guarnierii ratio apprime Mediolanensium rationibus quadraret, quibus contra Aquilejenses proprii Antistitis præeminentiam defendere connantur, atque etiam consona esset saniorum Criticorum sententiæ; ideo Augustinianus noster Guarnierio Gratianum opponit dicentem, ex quo Laurentius subscripsit ante Petrum Ravennatem, *Sedis prærogativam ante eum habere*; ac notat, Gratianum non dicere *Ordinis prærogativam*, sed *Sedis*, non dicere *habuisse*, sed *habere*, scilicet dum Gratianus scriberet: quod non dixisset, si authenticæ fuissent Clementis II. litteræ; illi enim innotuissent. Ego vero credideram, opinionem illam Guarnierii, non Gratiani auctoritate, qua non adeo movetur ætas nostra, sed fortioribus argumentis enervandam fuisse, aut quærendum, an prior Petro Episcopatum adierit Laurentius, nec ne: nam si forte prior in Episcopatu Ravennas, id argumentum omnium potissimum fuisset contra Guarnierium. Ceterum nisi Gratiani assertio firmiori nitatur fundamento, quam subscriptionibus Symmachianis, eam inter innumeras alias libentissime relinquimus, quæ hujus Auctoris ab omnibus rejiciuntur; neque obstupescimus Cl. ceteroquin Decretorum Collectorem non meminisse Clementini diplomatis, cum tot alia fortasse majoris momenti, & indaginis vel tacuerit, vel omiserit, vel ignoraverit, vel male intellexerit.

LXXVI. Quod vero ex Symmachi Synodis, quod Theodoricus Rex, quod Ennodius, & centum alii, si placet, cum utrumque Metropolitanum nominant, Mediolanensem præmittunt; ridiculum enimvero est, id convertere in argumentum majoritatis. Scribit Divus Paulus ad Galatas, *cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas*: Apostolorum Principem Cepham Paulus ergo minorem credidit? Athanasius Synodicam Sardicensis Concilii Epistolam laudans, atque Episcopos, qui eam subscripserunt, enumerans, ait: *Eorum autem, qui in Synodo subscripserunt; ceterorumque aliorum ista sunt nomina, Osius ab Hispania, Julius Romæ per Archidamum, & Philoxenum presbyteros suos, Protogenes Sardicæ &c.* Erit ergo Julius Romanus Pontifex Osio Cordubensi postponendus? Væ autem præeminentiæ Mediolanensium supra Vercellenses, si ipsius Athanasii auctoritate abutamur, in Epistola ad Solitarios dicentis: *clarissimæ sunt confessionis viri religiosi, & Episcopi boni Paulinus Trevirorum, Lucifer Episcopus Sardiniæ, Eusebius Vercellis, Dionysius Mediolani*. Item quia Constantinopolitanum Concilium V. in damnatione trium capitulorum, *condemnamus*, inquit, *& anathematizamus ... quæ impie Theodoretus conscripsit contra rectam Fidem, & contra XII. Capitula S. Cyrilli, & contra Ephesinam primam Synodum &c.* minor habenda erit isthæc generalis Ephesina Synodus Sancto Cyrillo, ejusque Capitulis? Quia S. Augustinus, cui potior auctoritas quam Theodorico tribuenda est, *tunc*, ait, *accepto volumine ejusdem Concilii* (Pseudo-sardicensis) *statuta considerans, legi Athanasium Alexandrinum Episcopum Catholicum, & Julium Ecclesiæ Romanæ Episcopum nihilominus catholicum illo Concilio Sardicensi fuisse improbatos*; ergo censebimus, Augustinum anteponere voluisse Pontifici Maximo Julio Athanasium in Sedis prærogativa?

ad Galat. 2. 9.

Athanas. apolog. 2.

Collat. VIII.

Augustin. lib. 4. con. CresCon. Epist 44. & 163.

LXXVII. Verum quid plura? In Concilio Romano sub Julio I. non ne Ravennas Episcopus ante Mediolanensem nominatur? Nonne in Concilio Sardicensi ter eodem ordine subscriptos legimus ambos istos Antistites? Et præter centum, præter mille Auctores, quibus Ravennatem libuit ante Mediolanensem laudare, nonne Sigonius ipse, quem Eustachius in suas partes trahere conatur, inter Ecclesias Italiæ Principes Mediolanensi quartum solummodo locum assignat, Ravennatique postponit? Nos vero ejusmodi rationibus non adeo fidimus, ut prærogativas Ecclesiæ nostræ inde derivare curemus: Sufficit nobis exempla exemplis opponere, alia falsa ostendere, alia ad rectam rationem, mores, disciplinam explicare, ut levitatem argumentorum, quibus Mediolanenses utuntur contra Clementis II. diploma, detegamus.

Sigon. de reg. Ital. lib. 1.

LXXVIII. Nondum tamen illud oppugnare desinunt; ejusque sensus, & verba medullitus perscrutantes, ex principio illo, *Clemens Episcopus Servus Servorum Dei omnibus Ecclesiæ Filiis*, atque etiam ex salutatione *Bene valete*, nova colligunt falsitatis indicia. Non agebatur, inquiunt, de aliquo Fidei articulo, ut omnibus Ecclesiæ filiis litteræ istæ inscriberentur: universis autem Ecclesiæ filiis salutatio ista, *bene valete*, minime convenit. Nugæ! Non agebatur quidem de Fidei articulo: verum ea erat quæstio, cujus definitionem omnes Ecclesiæ filios non latere decebat, cum bonus ordo Conciliorum, ac Patrum unanimitas, & concordia, Christianorum omnium ædificatio sit; è contra vero Patrum altercationes, ambitus, discordiæ omnibus sint scandalo, & irrisioni. Agebatur etiam de iis Italiæ Metropolitanis, qui propter amplitudinem Sedis, ac dignitatis ab oculos erant universo Christiano orbi, Mediolanensis nempe, ac Ravennas. Accedit quod istiusmodi controversia excitari potuisset in quibuscumque Synodis etiam generalibus, quæ Ecclesiam universam repræsentant: quapropter expediebat legem statuere, eamque solemniter publicare, quæ ubique innotesceret, omnesque obligaret. Ceterum *universis Ecclesiæ filiis* inscriptas legimus *Urbani II.* Romani Pontificis litteras pro Turonensi S. Martini Ecclesia, quamvis neque agerent negotium Fidei, neque disciplinæ ad universam Ecclesiam spectantis. Idem dicito de millibus aliis summorum Pontificum diplomatibus, eam inscriptionem præferentibus. Quod spectat ad salutationem *bene valete*, si minus universis Christi fidelibus convenit, doceant ergo Mediolanenses aptius salutationis genus: interea nos illos monemus, plena esse medii ævi diplomata similibus salutationibus *bene valete*, licet inscripta sint omnibus Ecclesiæ filiis.

Eustach. num. 395.

Nat. Alex. Tom. XIII. pag. 73. V. E.

LXXIX. Apocryphum est etiam, addunt Mediolanenses, monumentum istud Ravennatensium, quia refert, Petrum Ravennatem cessisse Laurentio Mediolanensi in Symmachianis Con-

Eustach. num. 395.

Concilis, *non aliquo jure, sed humilitatis gratia*, cum virtutis, & muneris partes fuissent Ecclesiæ suæ jura tueri, non cedere. Levissimæ huic objectioni respondeat Mediolanensis Arnul- Arnulph. ap. Eustac. n. 392. phus cum suo illo Heriberto Archiepiscopo; dum enim Ravennas Antistes, (& ipse Heribertus nuncupatus,) contenderet cum Mediolanense Regis coronandi præsentationem ann. 1027. *Domnus Heribertus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ venit Archiepiscopus, vir strenuus, & modestus, imo & patientissimus, ne forte in populo fieret tumultus, adversus ejus* (Ravennatis Archiepiscopi) *diram insaniam opposuit sanctam temperantiam, a tantæ seditionis turbine humiliter declinavit, & Coepiscopos, & omnes suos hanc temeritatem condemnantes, & illi in faciem resistere volentes, blanda persuasione admonuit, ut scandalum ejus humiliando vitarent.* Cur ergo Archiepiscopus Mediolanensis humilitatis gratia tunc declinavit a tumultu, egressus est Templo, Coepiscopos Eustach. n. 395. suos compescuit? Nonne, Mediolanenses docent, *Prælatos, quo sanctiores, eo firmius pro suarum Ecclesiarum juribus stetisse: non locum cedere, sed sibi debitum sustinere virtus fuisset?* Hæc autem sunt P. Eustachii verba, & morale documentum. Si ergo quia litteræ Clementinæ asserunt, Petrum Laurentio cessisse *humilitatis gratia* in Synodis Symmachianis, apocryphæ habendæ sunt; tali etiam nota laborabit Arnulphi narratio, quæ Heribertum Mediolanensem Templo cessisse, Ravennati non restitisse humilitatis gratia luculenter exponit.

Eustach. ibid. LXXX. Sed urget Pater Eustachius: *at quo fine, qua necessitate, aut quod ob bonum exercenda tunc illi* (Petro Ravennati in Synodis Symmachi) *quoad locum humilitas?* Petat ergo ille ab Arnulpho suo, quo fine, qua necessitate, aut quod ob bonum Heribertus Mediolanensis in coronatione Conradi declinavit a tumultu, Templum reliquit, Coepiscopos redarguit? *Ne forte*, (respondet scriptura illa, ex qua narrationem suam descripsisse dicitur Arnulphus, te- Id. n. 392. stante Beroldo, & de qua scriptura omittimus rationem repetere, cum pretium ejus facile legentibus appareat:) *Ne forte*, inquam, *in populo fieret tumultus .... ut scandalum humiliando vitarent, nec tanta plebe impetuosa seditio cresceret, ne diabolus totius erroris auctor, bono pacis raperet de proposito Episcoporum, quod moribus decet inesse laicorum.* Verba autem hæc laudatæ scripturæ Patrem Eustachium docere possunt finem, necessitatem, & bonum, ob quod exercenda fuit Petro Ravennati in Conciliis Symmachi quoad subscriptionem, & si mavis, quoad locum sessionis humilitas.

Eustach. n. 395. LXXXI. Humilitati tamen locus non erat, iterum instat P. Eustachius, tum quia nullum monimentum afferri potest, quo probetur ante Symmachi Synodos Ravennatensem Episcopum aliquando Mediolanensi in Conciliis præcessisse, ut ex humilitate dici possit renuntiata sub Symmacho loci præeminentia: tum etiam quia *Laurentio Mediolanensi, ut consecratione antiquiori, adhuc præcisa propriæ dignitatis præeminentia, debebatur præcedentia: unde ergo illi locum* Ibidem. *cessit Petrus humilitatis gratia?* Monimenta nostræ præcedentiæ ante Symmachi tempora nobis præstat Concilium Romanum sub Julio I. & Sardicense, in quibus præpositum Ravennatem Mediolanensi legimus. Alterum monimentum est, nullibi inveniri antepositum in Conciliis ante Symmachum Ravennati Mediolanensem Episcopum. Quæ prioribus monimentis objiciunt Auctores nostri, inferius indicabimus: quæ vero secundo objiciunt negativo monumento, plane ignoramus. Dici igitur jure potuit, Petrum *humilitatis gratia* Laurentio cessisse in Conciliis Symmachi. Quod autem Laurentio, *adhuc præcisa propriæ dignitatis præeminentia*, præcedentia deberetur, quia prior in Episcopum consecratus fuerat; præterimus animadvertere, quænam fuerit *propria dignitatis præeminentia*, unde supra Ravennatem Archiepiscopum, præcipue Symmachi temporibus, sese efferre poterat Mediolanensis. Durum fortasse erit Auctoribus istis probare hanc dignitatis præeminentiam, si civitatem utramque, si Ecclesias, si earum originem, amplitudines, prærogativas, præsules ad meræ veritatis historicæ lumen, seclusis fabulis, conferemus, & expendemus. In reliquis caveant Doctissimi Mediolanenses, ne dum ab anteriore ordinationis tempore novum argumentum instaurare satagunt contra Clementinas litteras, rem nostram etsi inviti, & nolentes agant; si enim non obstante priore Laurentii consecratione, Petrus ex humilitate primas partes ei detulit, aliud argumentum nobis in promptu est, ut Ravennatium Archiepiscoporum excellentiam probemus præ Mediolanensium.

LXXXII. Præstat autem super his non immorari, ut audiamus ultimas falsitatis notas, quas Eustach. n. 396. invenire in Clementino diplomate sibi videntur Puricellius, & Eustachius a S. Ubaldo. Earum alteram arbitrantur, dictum fuisse in eo diplomate, Petrum Ravennatem cessisse Mediolanensi *illo tantummodo casu*. Res, ajunt, non sibi constat; tribus enim in Synodis Symmachianis Sevindus a Mediolanense sedit, ac subscripsit Petrus Ravennas; hic autem dicitur *illo tantummodo casu* huic cessioni indulsisse. Quam bene ratiocinantur! quasi *illo casu* apprime significaret *pro una vice*, nullo autem modo interpretari posset *pro illis Synodis*, quæ in casu Symmachi celebratæ fuerunt; seu quoniam in una tantum ex iis egerunt uterque personam præsidis, quasi *pro illa tantum Synodo* intelligi non possit præcedentia Mediolanensi concessa ex Petri humilitate. Quamquam autem Clementina verba explicanda essent *pro illa tantum vice*, cur intelligere ea deberemus *pro una tantum Synodo?* Quis unquam grammaticus tyro ita interpretaretur? Aliquot annis, iisque continuis fuerunt hæ Synodi repetitæ, & forte Patres nunquam ea causa ab Urbe discesserunt, cum tumultus non acquiesceret etiam post iterata concilia, & decreta contra Antipapæ fautores, adeo ut unum solummodo tot annis continuatum ea Concilia ab aliquibus reputentur. Quapropter optimo jure potuit Joannes I. Symmachi successor in declaratione edita pro Ravennate, quam litteræ Clementinæ meminerunt, conventus illos omnes complecti, & indicare iis verbis, *illo tantummodo casu*, seu etiam illa tantummodo vice. Admissa igitur opinione Puricelii, quod tribus vicibus præscripserit Petro Laurentius, contradictionem minime

sonant

sonaot verba diplomatis Clementini. Nihil vero mirum, si concessa ex humilitate præcedentia
in prima Synodo, eadem humilitas coocedere suasit in subsequentibus, ne forte repetita al-
tercatio scandalum excitaret, neu qui Romam venerant schysma teterrimum composituri,
aliud ipsi propter inanes præcedentiæ titulos renovare dicerentur.

LXXXIII. Pudet diutius in hisce tricis immorari, eo magis quia perseverant Auctores lau-
dati alias ejusdem farinæ notas jactare. Altera ergo est, dixisse in suis litteris Clementem II.
multoties ventilatum a retro Pontificibus prædecessoribus nostris aut vix, aut nullo fine sopitum est: Eustac. o.
nempe jurgium ob præcedentiam in Synodis inter tres illos contendentes. Ubi enim, inquiunt, 397.
apparent indicia repetiti hujus jurgii? In sola coronatione Conradi Salici legimus illud excitatum
an. 1027. cum Mediolanensis Archiepiscopi munus sibi arrogasset Heribertus Ravennas. In o
vero, nos addimus, neque in Augusti illius inauguratione de jure in Conciliis præcedendi alter-
catum est. Verum quid inde? Ergo ne in nullis aliis Conciliis contentio isthæc emergere po-
tuerat ante an. 1027.? Nonne potuerat in Symmachianis, sopita tamen humilitate Ravenna-
tis? Nonne subsecuta Joannis I. declaratio id non obscure indicat? An tot aliis io Synodis,
quibus modo Ravennatem, modo Mediolanensem subscriptum videmus post Romanum Pon-
tificem, quæstio hæc agitari nequiverat? Ergo quia Puricellio, & Patri Eustachio ignota sunt
hæc jurgia, neque nota fuerunt Patribus, ante octo sæcula in Clementis Synodo congregatis?

LXXXIV. Quare ergo, exclamant, in Synodo ista pro omnibus Mediolanensis Ecclesiæ ju-
ribus solus omnino dicitur esse „ *prolatus quidam catalogus nominum eorum Archiepiscoporum,*
„ *qui interfuerant Synodo Symmachi Papæ, ubi præscriptus erat Mediolanensis Archiepiscopus?* Cur Eustach. ibid.
„ mille alia omissa Mediolanensium potiora jura? Ubi Metropolis anterioritas? ubi antiqua
„ Ravennatium subjectio? Quorsum neglecta adquisitæ toties supra Ravennates præcedentiæ
„ exempla, sub Agathone an. 680. & sub Joanne XII. an. 963. de quibus supra? Hisne in re
„ tanti momenti prætermissis, sola Laurentii sub Symmacho sessio (dicito potius, præscri-
„ ptio) memorata? „ Bona verba queso Mediolanenses. Quorsum vos quidem jactabitis Me-
tropolis *anterioritatem*, quando sub judice adhuc lis est, an prior Ravennate orta fuerit Me-
diolanensis? Argumenta sane, quæ Capite III. sequenti producent in medium Ravennatenses,
non ita levia sunt, ut tam facilem patiantur responsionem. De antiqua vero nostræ ecclesiæ
subjectione præstat jam opinionem vestram moderari. Esto, amplissimus Insubrium Metropo-
lita sæculo cadente quarto, noster autem sæculo tantum incunte quinto ortum cognoverint:
adhuc falsissimum est, ne die quidem uno vel altero Ravennatenses Mediolanensi Episcopo
obedientiam præstasse, quod jam demonstratum puto capite præcedenti. Jus eligendi, coronan- Eustach.
dique Reges Italiæ, (illud enim hic quoque repetitis,) quid juris addidit Mediolanensi Epi- ubi sup.
scopo in Ecclesiasticis negotiis? Jus coronandi Pontifices Summos quid juris adquisivit unquam
Episcopo Ostiensi in Ravennatem, Aquilejensem, Mediolanensem Antistites?

LXXXV. Memoratam demum præcedentiam in Synodis Agathonis, & Joannis XII. vidimus
jam superius num. xliv. xlv. & xlvi. alteram nullo modo probari, alteram omnino esse fal-
sum. Quid, si Ravennates certiora proferent documenta obtentæ præcedentiæ supra Mediola-
nensem in Conciliis, post Symmachi Synodos, aote coronationem Salici, ante Clementis II.
diploma? Primum documentum, & quidem luculentissimum nobis suppeditavit Cl. Joseph Ga- Garamp.
rampius in super allata dissertatione *de nummo argenteo Benedict. III.* cujus eruditissimi Viri ea- in notis
dem verba hic liceat referre „ Hludovicum Imperatorem adfuisse huic Concilio (Romano an. ad Cap.
„ 850.) in Ecclesia Beati Petri Apostolorum Principis coacto, deduco ex quodam Synoda- III.
„ li Præcepto in causa Petri Aretinæ, & Cantii Senensis Ecclesiæ Episcopi prolato, quod edi-
„ tum primo fuit a Cl. Muratorio pag. 389. Tom. VI. antiquitat. Italic. medii ævi, & ite-
„ rum a Cl. Joanne Dominico Mansio pag. 956. Tom. I. suplement. ad Concilia Veneto-Lab-
„ beana, cui subscribunt duodecim Episcopi, quos inter *Joannes Archiepiscopus Ravennæ, An-*
„ *gelbertus Archiepiscopus Mediolanensis*, Ambrosius Episcopus Lucensis, Oschisi Pistoriensis,
„ Donatus Fesulanus, Gerardus Florentinus, Joh. Pisanus, Andreas Volaterranus, Tacepran-
„ dus Clusinus, Ottho Rossellensis, & Joh. Tuscanensis. Cum vero hæc charta nullo cer-
„ to chronologico caractere notetur, veri nimium simile visum est Cl. Muratorio, referen-
„ dam esse Concilio, quod die 8. Decembris an. 853. in Basilica Vaticana coactum fuit. At
„ in illo nec Ludovicus Imperator adfuit (quemadmodum supra observavimus num. VII. hu-
„ jus capitis,) qui tamen Synodi judicio prædicto interfuit; nec illi, quos laudavimus Epi-
„ scopi, qui chartæ subscribunt, & præsentes fuerunt, (pag. 391. apud Muratorium loco ci-
„ tato,) haud quaquam Concilio an. 853. adfuerunt, quum eorum nomina in ipsius subscri-
„ ptionibus, editis ab Holstenio Collect. Roman. par. 2. pag. 114. & Tom. IX Concil. Edit.
„ Ven. pag. 1137. nullibi legantur. Imo ipsemet Joannes Archiepiscopus Ravennas chartæ sub-
„ scripsit, & adfuit, (pag. 391. ibid.) qui tamen Concilio an. 853. absens per Legatum suum
„ subscripserat; ibi enim legitur: *Paulus Diaconus vicem agens Joannis Archiepiscopi Ravennæ....*
„ Ego vero, ut mea fert sententia, datum fuisse arbitror in Concilio, quod die 16. Decem-
„ bris Indict. XIV. an. 850. in causa Anastasii Romæ coactum fuit, cujus historiam Leo IV.
„ in Basilica Vaticana depingi fecerat cum inscriptione, in qua præ ceteris hoc notatum fuit,
„ *Post Romanum Pontificem in hac excommunicatione consenserunt Archiepiscopus Ravennatis, & Medio-*
„ *lanensis, alique num. LXXV.* (apud Holsten. in Coll. Rom. Part. 2. pag. 109. & Concil. loc. cit. pag.
„ 1145.)... Quum igitur iidem Joannes Ravennas, & Angelbertus Mediolanensis Archiepiscopi
„ tum prædicto Synodali Præcepto, tum Concilio diei 16. Decembris an. 850. interfuerint; &
„ subscripserint, vero nimium simile mihi videtur præfatum Præceptum in hoc Concilio prola-

tum,

„ tum, & sancitum fuisse: adeoque affirmare non dubitaverim Hludovicum Imperatorem Con„ cilio Romano an. 850. interfuisse &c.

Concil. Tom. XI. V. E. LXXXVI. Alterum documentum nobis præbet Ravennatense Concilium coram Joanne XIII. R. P. atque Otthone I. Imperatore celebratum an. 967. in quo Walpertus Mediolanensis Archiepiscopus post Petrum Ravennatem subscripsit condemnationi Salisburiensis Antistitis. Cum autem Concilium istud testauratum fuerit sequenti anno 968. propter negotia quædam Magdeburgensis Ecclesiæ, ibique pacta fuerit nescio quæ præmutatio inter Episcopos Magdeburgensem, & Halberstaddensem apud eamdem Ravennæ Synodum, refert Chronicon Magdeburgense, *huic etiam concambio Petrus Ravennatensis Archiepiscopus, & plurimi Episcoporum Italiæ, & Germaniæ subscripsere anno Dominicæ Incarnationis* 968. *Indictione XII.* confuso probabiliter inter plurimos Italiæ Episcopos Walperto Mediolanense. Omittimus quæritare alia istius generis exempla. Pauca isthæc jam allata, quæ nulli exceptioni obnoxia credimus, satis superque probant præeminentiam nostrorum Archiepiscoporum in Conciliis ante coronationem Salici, & litteras Clementis II. Desinant ergo nobis opponere Doctissimi Mediolanensis metropoleos patroni obtentam in primis Conciliis hanc præcedentiam, jus eligendorum Regum primævam nostrorum Præsulum suffraganeitatem; discantque, amabo, ab ipsis suis tam magnificatis Auctoribus Arnulpho, & Landulpho utroque, qui in suis annalibus nihil de priore Metropolis origine, nihil de antiqua Ravennatium subjectione, nihil de præcedentia in Synodis Agathonis, & Joannis XII. in narrandis dissidiis inter suos, & nostros Præsules mussitarunt, discant, inquam, ejusmodi prærogativas in argumentum falsitatis non assumere contra Clementinum diploma.

Ibid. in not. Pagii.

Eustach. n. 398. LXXXVII. Sed ecce alios Augustiniani nostri cavillos! Verbum illud *privilegium* Joannis I. Symmahi successoris, quod in Clementis bulla relatum est, in suspicionem trahit bullam ipsam. Hic vero adversarius noster acute aliquid sibi vidisse visus est. Pergamus audire. „ Ad summum, inquit, agebatur de simplici attestatione, ab ipso Joanne I. facta, Petrum nempe Ravennatem ex humilitate, & illo tantummodo casu Laurentio locum cessisse. Simplex autem „ attestatio *privilegium* dici non potest. Item Clemens II. Sedem Ravennati statuit a dextris „ Papæ, Imperatore absente, præsente vero a sinistris, *secundum antiquæ constitutionis auctoritatem*. Et qualis hæc antiqua pro Ravennate constitutio? & quatenus ea extitisset, quomodo „ dixerat paulo ante Clemens II. *quisquis enim sibi juxta nos dextri lateris locum vindicabat*, „ *& cui jure deberetur nobis incertum erat?* Si namque Clementi II. nota erat antiqua ad favo„ rem Ravennatis constitutio, quomodo non ipsi itidem certum erat, cui sessio a dextris „ Pontificis jure deberetur? Et si ipsi incertum; quænam, vel cujus auctoritatis hujusmodi con„ stitutio? *Non aliis opus est, ut eæ litteræ rejiciantur argumentis.* „ Bellum enimvero argumentatorem! Magnificam conclusionem!

LXXXVIII. Privilegium dici posset monumentum Joannis I. licet nudam attestationem præferret, vel quia attestatio est de privilegio Ravennatis Ecclesiæ, & Pontificis Maximi attestastatio de privilegio ipsa est privilegium; vel quia in ipsa attestatione sancitum erat, non derogatum iri prærogativæ Ecclesiæ Ravennatis ab spontanea Petri cessione pro illo tantum casu Symmachianæ Synodi; vel quia cum ipsa attestatione ab Joanne I. etiam confirmabatur Ravennatensi prærogativa Sessionis præ Mediolanense. In quolibet autem sensu constitutum, & privilegium esse, & dici poterat Joannis I. attestatio, a Clemente II. relata. Porro hæc ipsa attestatio, hoc idem privilegium esse poterat *antiqua illa constitutio*, ad cujus auctoritatem Synodus Romana cum Clemente II. sententiam dixit pro Ravennare: nisi in medium quis proferret antiquiorum etiam Pontificum privilegia, Ravennati Ecclesiæ, Apostolicæ Sedis primogenitæ concessa, quæ a S. Gregorio Magno memorantur.

LXXXIX. Quid autem, Deus bone, respondebimus dilemmati illi, quo nos irretiri, arctarique sentimus: *si Clementi II. nota erat antiqua pro Ravennate constitutio, quomodo non ipsi certum, cui sessio a dextris Pontificis jure deberetur? & si ipsi incertum, quænam, vel cujus auctoritatis hujusmodi constitutio?* Væ nobis ab hujusmodi dilemmatibus! Orta quæstione de præcedentia sessionis inter Archiepiscopos, nescit quidem Pontifex, Germanus homo, rerum Italicarum fortasse rudis, cui deberetur, quia nondum lecta fuerat in Synodo hæc antiqua constitutio, quæ illum latebat. Lecta deinde antiqua hac constitutione, & probata in Synodo, ecce nota evadit Clementi, ecce secundum eam pronuntiat pro Ravennate. Dum erat adbuc in incerto constitutio, nulla quidem pollebat auctoritate; quando autem certa evasit per lectionem, & examen in Synodo de ipsa habitum, auctoritatem omnem obtinet apud Clementem, & universos Patres. Vah facilis è labyrintho eruptio! Sufficiebat seriem Clementinarum litterarum attendere, quam nostri Auctores strenue interverterant. Dicant ergo: *opus ne est aliis, ut eæ litteræ ejiciantur, argumentis?*

XC. Sed non ignorabant Mediolanensis Metropoleos patroni, multa afferri pro Ravennate Ecclesia, quæ male sartam eorum hypothesim plurimum labefactare, imo plane subvertere possint. Itaque nonnulla ex his sibi ipsi objecerunt, eaque diluere conati sunt, sed irrito conatu. Quod itaque in Concilio Romano sub Julio I. in Episcoporum syllabo ante Mediolanensem Episcopus Ravennas nominetur, id vero ajunt nullius momenti esse ad præcedentiam Ravennatis Antistitis adstruendam, quia is per eos dies nondum erat Metropolita, sed simplex Episcopus; a denominatione autem simplicis Episcopi ante Archiepiscopum non arguitur ejus præcedentia, cum quæstio sit, quis primus post Papam Archiepiscopus? Addere etiam quiverat Eustachius Concilium Sardicense, ubi habemus Ravennatem ter præscriptum Mediolanensi,

atque

atque eadem facillima evasione vim harum subscriptionum infringere. Ceterum an in ratiociniis maximum vitium sit, aliquod incertum probari per aliud æque incertum, seu quod pejus est, aliquod certum improbari per aliud, quod dubium est, atque in quæstione positum; logicos alumnos appellabo, atque ad eos provocabo Mediolanenses nostros. Supponunt enim tempore Conciliorum Romani, & Sardicensis, aut Mediolanensem Episcopum jam Metropolitanum fuisse, quod ab veritate longe positum esse Auctores doctissimi probarunt, vix ab Ambrosii temporibus, Sardicensi, & Romana sub Julio Synodo posterioribus initium hujus dignitatis derivantes; aut supponunt, nondum ad id honoris assumptum Ravennatem Episcopum tempore Conciliorum Romani, & Sardicensis, cum non desint celeberrimi Scriptores, non desint magni ponderis rationes, quæ contrarium indicant, ac pene demonstrant. Quod si etiam daremus Mediolanensem Episcopum honore tunc Metropolitani insignitum, simplicem autem Episcopum fuisse Ravennatem; nonne etiam volunt, hunc illi eodem tempore paruisse tamquam suffraganeum? Quis autem dixerit, inter insigniores principalium Ecclesiarum præsules, minimum Episcopum, iis temporibus, Metropolitano suo anteponi, prout in allato Romano Concilio? *residentibus etiam viris venerabilibus, pariterque cum eo* (Julio Romano Pontifice) *assidentibus Benedicto Aquilejensi Episcopo, Rufo Carthaginensi Episcopo, Agapito Ravennatis Ecclesiæ Episcopo, Julio Mediolanensi Episcopo, Luciano Mauritanensi, & reliquis cum eis CXVI. Episcopis*. (Tom. 11. Concil. Ven. Edit.) Non loquimur de Sardicensi, quia cum Mediolanenses premantur a subscriptione etiam Aquilejensis Episcopi, respondent ordine alphabetico congestas fuisse subscriptiones hujus Concilii, & citant Binium: quamvis re bene perpensa, puerile est credere in tam augusto, ac numeroso consessu, Episcopos alphabetice vocatos ad subscribendum, non autem potius vel secundum dignitatem Ecclesiarum, vel secundum antiquiorem consecrationem, vel fortasse interdum ob alicujus Episcopi famam, sanctitatem, scientiam, atque in Ecclesiasticis negotiis expediendis peritiam. (Eustac. n. 399.) Nos autem dedignamur, juxta uberius dicta in superioribus paragraphis, ex tam turbido subscriptionum Conciliarium fonte argumenta certæ prærogativæ derivare.

XCI. Eginardo in distributione largitionum Caroli Magni Ravennatem Ecclesiam Mediolanensi anteponente, quæritandum volunt Auctores nostri, utrum speciali ipse Carolus benevolentia, vel Eginardus vitæ ejus historicus suo marte id fecerit. (Eustac. n. 399.) Quia Ottho Frisingensis ultimo loco inter Italiæ principes Ecclesias memorat Mediolanensem; ajunt, hominem ultra montes degentem incæpisse mentionem a Metropolibus sibi vicinioribus, Aquilejense scilicet, ac Ravennatense, & in longinquiore terminasse, nempe Mediolanense: in quo utrum ad rectas Geographiæ lineas metiti sint regiones Auctores nostri, atque utrum Frisinga Bavariæ civitas, cujus Episcopatum gessit Ottho iste, seu potius Morimundense, Cisterciensis Ordinis Monasterium in Gallia Diœcesis Lingonensis, ubi diu ante Episcopatum, & multos annos ante mortem, quam ibi oppetiit, moratus est, viciniora sint loca Ravennæ, quam Mediolano, viderint alii quemadmodum etiam viderint, cui Gelasii I. Doctissimi Pontificis vitio dandum sit, ante Mediolanum Ravennam laudasse, ubi contra Acacium Constantinopolitanum scribebat ad Episcopos Dardaniæ, dicens, *numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra mensuram sibi antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus usurparunt?* Viderint pariter, cui Cardinalis Bonæ vitio dandum sit, Mediolanensem Episcopum ab usu pallii exclusisse per plura sæcula, solique Ravennatensi in Italia tribuisse: „ Ceterum, inquit, non omnibus Archiepiscopis hunc honorem tributum, sed iis solummodo, qui inter ipsos præcipui erant, nemo ignorat, qui in veteri historia versatus sit; nam in Gallia nemini mittebatur, nisi soli Arelatensi, de qua re exstant epistolæ Vigilii ad Auxanium, Pelagii I. ad Sapaudum, & Gregorii Magni ad Childebertum Regem Francorum lib. 4. epist. 53. In Hispania soli Hispalensi, in Dalmatia Salonitano, *in Italia Ravennati*, in Sicilia Syracusano, in Sardinia Calaritano, ut ex epistolis Gregorii liquet &c. „ (Bona Liturg. lib. 1. c. 24. n. 16.) Viderint quoque, cui Sigonii vitio dandum sit, accuratissimum hunc Italiæ descriptorem, primas Ravennæ partes dedisse, postremas Mediolano, quod aut non vidit Puricellius, aut non vidisse simulavit. (Sigon. de Reg. Ital. lib. 1.) Item quia Luitprandus Ravennatem Archiepiscopum, secundum a Romano per Italiam Antistitem nuncupavit; autumant Mediolanenses, Liutprandum loquutum fuisse de sua tantummodo ætate, quando præpotentis Theodoræ factionibus plurimum Joannes X. Ravennas in Italia pollebat: (Eustac. n. 399.) in qua interpretatione facile vapulabunt, si Grammaticulus aliquis verba Liutprandi exactius legat: *Per idem tempus Ravennatis Sedis, qui secundus post Romanum Archierum Archipræsulatus habebatur, Petrus Pontificatum tenebat*; nemo enim non videt *τὸ per idem tempus* non referri ad existimationem secundi Archipræsulatus, sed ad Petrum tunc Ravennæ Pontificatum tenentem, cui Petro nihil omnino erat cum Romana impudentissima fæmina. Si autem Summorum Pontificum testimonia adduxerimus, vocantium *Primogenitam* inter Romanæ Ecclesiæ Filias, Ravennatem Ecclesiam; si Imperatores eam appellantes maximam post Romanam Ecclesiam: quas turbas, Deus bone, excitarent Mediolanenses contra hujusmodi documenta? Verum his non insistimus. Sufficiat Clementinas litteras a falsitatis nota vindicasse: sufficiat in Romana Synodo a Supremo Pontifice præhabitum fuisse Ravennatem præ Mediolanensi Episcopo, fortassis ad avidentiam probasse, (Hieron. Rub. hist. ad ann. 596. & ad an. 1124. & 1152.)

C A P U T III.

Quid opinari liceat de origine Metropoliticæ dignitatis in Ecclesia Ravennatense.

HActenus pro vindicandis Ravennatis Ecclesiæ libertate, & Sessionis prærogativa, cominus decertatum est cum Mediolanensibus. Modo autem super initiis, seu origine ejus Metropoliticæ dignitatis sermonem habituri partium studia deponimus; versamur enim in re adeo ancipiti, atque in tanta documentorum caritate, ut nihil certi, nihil, quod indubiæ fidei speciem præseferat, inter tot densas nebulas liceat introspicere. Nos igitur diversas Auctorum opiniones, earumque rationes solummodo referre, atque explanare contenti erimus: nullam vero sequemur, prudentiorum judicio alterutrius præstantiam committentes declarandam. Porro duas esse de hac origine opiniones neminem latet. Altera, quam comuniorem fatemur, ab quinto sæculo hanc originem repetit. Altera, quæ pauciorum est, licet non aspernandi nominis Auctorum, initia isthæc in primo æræ christianæ seculo collocat. Priorem opinionem ad trutinam revocemus.

§. I.

Exponitur opinio de origine hujus dignitatis in quinto sæculo.

XCII. EMmanuel Schelstratius, Sebastianus Tillemontius, Jacobus Sirmundus, Norisius, Bacchinius, centumque alii, qui primas inter Criticos tenent, hanc opinionem omni conatu, studioque omni tuentur. Commune unicuique eorum argumentum est, nullum prorsus ante sæculum quintum reperiri in Ecclesia Ravennate istius honoris indicium, primumque Ravennatium Episcoporum Metropolitica infula præfulsisse, atque ejus dignitatis jura exercuisse Divum *Petrum Chrysologum* circa istius sæculi medium. Non omnes tamen in Chrysologo pari sensu conveniunt; namque Bacchinius, (quem sequutus est Fastrizius quidam, auctor dissertationis *de patena argentea Divi Chrysologi*) a communiori recedens, primum quidem Metropolitanorum jurium exercitium huic nostro Ecclesiæ Doctori attribuit, sed negat, primum Metropolitanum illum fuisse, distinguens initia a dignitatis exercitio. Primum autem, qui ad eum gradum ascenderit, constituit Bacchinius *Joannem* cognomine *Angeloptem*, immediatum Chrysologi antecessorem in Cathedra Ravennatensi.

Bacch. Orig. Hier. Eccl. part. 3.

XCIII. Fundamentum communioris opinionis, quæ principium tum dignitatis, tum exercitii in Petro Chrysologo recognoscit, desumitur omnino ex illius homilia 175. quam in consecratione Marcellini Vicohabentiæ (modo Ferrariæ) Episcopi ad populum Ravennatem habuit. Ajunt enim ejusmodi sententiæ fautores, laudatæ homiliæ verba non obscure, non dubie, sed apertissime indicare, Marcellinum primum fuisse, qui a Ravennate Ecclesia consecrationis munus acciperet ex decreto Sedis Apostolicæ, intercedente Imperatore. Et ne aliter interpretandi locus remaneret; comparat, ajunt, Petrus Chrysologus primam hanc ab Ecclesia Ravennate impertitam consecrationem Sacratissimo MARIÆ partui, in cujus solemniis opportune hæc consecratio ceciderat: sicuti enim post edictum *Cæsaris pagani*, Maria Filium suum primogenitum pepererat; ita propter Decretum *Divi Petri, & Cæsaris Christiani* primum in Marcellino filium pariebat Ecclesia Ravennas; & quemadmodum primo MARIÆ opus fuit Sponsi Sanctissimi dubietates superare, deinde longe a propriis laribus, inter hyemis rigores, rerumque omnium difficultates, divinum partum in lucem emittere: pariformiter inter contradictiones, quæ Episcopo Mediolanensi tunc Vicohabentiæ Metropolitano tribuuntur, primos novæ jurisdictionis actus, primam nempe consecratione Episcopi suffraganei nova mater produxit. Tali propemodum explicatione declarant Doctissimi Critici hæc verba Chrysologi „ omnia quidem „ rerum primordia sunt dura, sed duriora sunt primordia generantis. Sancta Ecclesia Ravennas, „ ut Primum pareret, viam fecit, angores pertulit, sinsit dolores, & hoc egit, Fratres, ut „ ordinem partus divini toto veritatis tramite custodiret ..... edicto Cæsaris pagani Dominus „ obtemperaturus occurrit, & decreto Beati Petri, decreto Principis Christiani servus adhuc „ aliquis obsistit „.

Chrysol. homil. 175.

XCIV. Quod autem in Joanne Angelopte, ut opinatur Bacchinius, hæc dignitas non incæperit; citati Auctores, qui pro Chrysologo steterunt, antequam *Pontificale Agnelli* ederetur, satis, arbitror, habuissent asserere, nullo id probari genuino documento, illud vero, quod primum ab Hieronymo Rubeo, tum ab Ughello relatum fuerat, purum putum commentum esse juxta sensum Baronii, atque omnium, qui post Baronium de hoc documento subscripserunt. Loquimur de diplomate illo Valentiniani III. Augusti, quo Joanni Angelopti Metropolitica dignitas super quatuordecim civitates Æmiliæ, & Flaminiæ, Palliique Archiepiscopalis usus conferebatur. Papæ! Non est, inquiunt, Imperatoriæ Potestatis Archiepiscopalem jurisdictionem tribuere, multo minus Sacrosanctum Pallium, quod ipsius jurisdictionis indicat plenitudinem. Schysmatici ergo alicujus figmentum est diploma istud. Quapropter eo abrogato, nullum aliud reliquum est monumentum, quo initium dignitatis Metropoliticæ Joanni Angelopti assignari possit; sed standum homiliæ Chrysologi, quæ tam initium exercitii, tam initium dignitatis huic Sancto Doctori nimis aperte asserere videtur.

Rub. hist. l. 2. ad an. 426. Ughel. Tom. II. V. E. in Joan. Angel.

XCV. E' contra Bacchinius in communiorem quidem sententiam abiit, ubi ex Chrysologi homilia

milia primus Metropoliticæ auctoritatis actus in Ravennatensi Ecclesia admittitur, scilicet Marcellini consecratio: imo detestatur & ipse diploma illud Valentiniani, atque in Agnellum primum illius assertorem, & in Hieronymum Rubeum, atque Ughellum, uti Agnelli Symmistas irascitur: tamen a præconcepta opinione non recedit pro Joanne Angelopte. Et sane optime noverat doctissimus Cassinensis, nullatenus collocari posse in Chrysologo istius honoris primordia, quando ante illum Episcopum adeo manifesta appareant in Ecclesia Ravennate adeptæ jampridem dignitatis argumenta, ut nemo sanæ mentis de iis amplius dubitare potuerit. Neque contrarium verisimiliter sensissent Schelstratius, Tillemontius, ceterique omnes, si dum ipsi scriberent, è Bibliotheca Estensi exiisset Agnellus vetustissimus Auctor. Rubeo narranti, quæ in electione Chrysologi evenerant, fidem non habuerunt Auctores isti, præsertim Tillemontius consueta, qua omnia sus deque affirmat, ac negat, libertate. Condonandum iis est tamen: Agnellum non citaverat Rubeus ad eam narrationem; licet cum sæpe ille profiteretur, se ab Agnello plurima hausisse, quæ Ravennatium historiæ hic atque illic opportunissime inseruerat, dignus ideo fuisset, cum quo minus dure, minus superbe ageretur. Plenissimam illi fidem adhibuerat Baronius, non obtrectaverat senior Pagius Baronii adnotator, & narrationem Rubei in Breviario Romanorum Pontificum junior Pagius admiserat.

Bacch. in præf. Pontif. Agnelli.
Rub. hist. lib. 2. ad an. 432.
Tillem. Tom. xv. in Chrys.
Baron. ad ann. 433.
Franc. Pag. in Sixto III.

XCVI. Agnellum vero cum publici juris faceret Bacchinius, eumque eruditissimis notis illustraret, animadvertit ex una parte diligenter, quibus circumstantiis, Joanne Angelopte defuncto, enarrat hic Auctor successoris electionem, viditque Episcopos Æmiliæ congregatos una cum Clero, populoque Ravennate ad ejusmodi electionem. Notavit, Electum cum Legatis Ravennatium, inter quos Cornelius Imolensis Episcopus, Romam processisse, approbationem, & consecrationem, ut moris erat, a Summo Pontifice Sixto III. impetraturum. Vidit, illo Electo non admisso, Petrum Chrysologum, quem Pontifex malebat, Ravennatibus despectum, quia Diaconus esset Ecclesiæ suffraganeæ, videlicet Imolensis: admissum deinde, atque a Sixto consecratum: hisque positis, innegabilem resultare consequentiam, jam habuisse ante Chrysologum initia Metropoliticæ dignitatis Ecclesiam Ravennatem. Ex altera autem parte cum in nullius ex Prædecessoribus electione similia argumenta Bacchinius inveniat, nullusque eorum legatur istius potestatis actus emisisse; de cetero vero asserere Agnellum sciat, Joanni Angelopti a Valentiniano eam dignitatem collatam: propterea quamvis reprobanda sit hæc Agnelli assertio, tamen probabili conjecturæ remanet locus, opinarique jure quis poterit, ait Bacchinius, intercedente Valentiniano, concedente Sede Apostolica, Angeloptem omnium primum Archiepiscopali dignitate insignitum. Quia vero objicere aliquis Bacchinio nostro potuisset, difficillimum captu esse, septem, vel octo annorum intervallo, quos Bacchinius Angeloptis Episcopatui assignat, ne unum quidem accidisse casum novæ jurisdictionis exercendæ, maxime quia Angeloptis temporibus, juxta Chronologiam Bacchinii, aliquot ex novis suffraganeis fuissent consecrandi, vel saltem approbandi, inter quos certissime Foropopiliensis Episcopus, Grati Successor, qui anno 434. vita functus est: ea propter excogitare coactus est Cassinensis noster, Joanni Angelopti Archiepiscopale pallium collatum solummodo fuisse extremis ejus vitæ diebus, adeo ut illi ne momentum quidem vitæ superesset, ad vel minimum actum novæ jurisdictionis eliciendum; urgebat enim necessitas sartum tectum Chrysologo servandi istiusmodi primum actum in consecratione Episcopi Vicohabentini: quasi in hujusmodi solo actu Metropolitica jurisdictio omnis consisteret.

Bacchin. Hierar. Eccl. part. 3. n. 6.
Agnell. Pontif. in Chrysol.
Ughel. Tom. 12. V. E. in Episc. Foropopil.

§. II.

Quæ opponi possunt tam opinioni de Petro Chrysologo, quam opinioni de Joanne Angelopte.

XCVII. Quamquam laudatorum Virorum rationes non exigui ponderis primo intuitu videantur, ad fundanda vel in Joanne Angelopte, vel in Chrysologo Archiepiscopatus initia: tamen non caret utraque opinio iis difficultatibus, quæ difficillimæ sunt solutionis, meo quidem judicio, si introspiciantur attentius. Amandato igitur ad sequentes paragraphos examine argumenti negativi, quod omnibus hisce Auctoribus commune est, præmittendum hic venit, non convenire Scriptores in stabilienda Chronologia temporum Joannis Angeloptis, & Petri Chrysologi. Rubeus enim noster, quo cum Baronius, & Pagius, prodigiosam Chrysologi electionem anno Domini 433. assignant, Angeloptis vero anno circiter 418. Bacchinius autem utrumque non paucos post annos protrahit, Angeloptem ad an. 432. Chrysologum ad an. 438. Nos in quæstione hac non immiscemur, quæ fastidio procul dubio foret legentibus. Aliqua super hujusmodi Chronologia eruditissime scripsit Auctor *Meditationum in vitam S. Geminiani* Mutinensis Episcopi, qui idcirco consuli, si libuerit, facillime poterit.

Ad ann. 433.
Bacch. in Dissert. ad Agnell.

XCVIII. Præmissa igitur necessaria ista utriusque Chronologiæ notitia, videntur opiniones allatæ de primo Ravennæ Metropolitano inter se pugnare, atque altera alteram destruere. Et revera si quæ narrat Agnellus de electione Chrysologi credenda sunt, prout Bacchinius credenda asserit, non poterunt profecto Tillemontius, eique adhærentes critici, quin ante Chrysologum retrahant nostræ dignitatis primordia: Posita vero Chronologia Bacchinii, cogetur Cassinensis noster ea retrotrahere etiam ante Angeloptem, quem iniisse censet Archiepiscopatum an. 432. nam Tillemontius satis aperte probat, jam usque ab an. 431. Ravennatem

Bacch. Hierar. Eccl. part. 3.
Tillem. Tom. xv. pag. 189. in Chrys.

Episcopum inter Metropolitanos habitum, ex epistola eo anno ab Orientalibus scripta ad Mediolanensem, Aquilejensem, & Ravennatem Episcopos contra S. Cyrilli anathematismos. Quapropter saltem ad S. Exuperantii tempora, qui Angeloptem immediatæ præcesserat, in Chronologia Bacchinii recurrendum foret.

XCIX. Neque pro Tillemontio, aliisque proderit Rubei Chronologia; nam etiamsi demus electum Chrysologum anno 433. quæ Rubei, & forsitan verior est sententia; nihilominus epistola hæc Orientalium data an. 431. Tillemontium, aliosque ab præconcepta de hoc primo Metropolitano opinione recedere persuadebit. Si autem ad Chrysologi homil. 175. appellent, ab eaque argumentum mutuentur ad suam ipsi opinionem propugnandam; facile respondebit Bacchinius, verba homiliæ indicare primum Metropoliticæ potestatis usum in Marcellino Vicohabentiæ Episcopo per Chrysologum consecrato, non autem Chrysologum primum fuisse Metropolitanum. Quare velint nolint, in altero ex ejus Antecessoribus primordia ejusmodi sunt collocanda.

Bacchin. Dissert. ad Pontif. Agnel.

C. Porro neque pro Bacchinio Chronologiam Rubei (quam de cetero ipse refellere conatur) stare posse credimus, scilicet etsi electionem Angeloptis factam cum Rubeo dicamus an. 418. & Chrysologi anno 433. deducere inde consequentiam licebit ad initia Metropolitica in Angelopte stabilienda, exercitium vero in Chrysologo. Præterquam quod enim destrueretur eo casu Bacchinii hypothesis, quod extremis tantummodo vitæ suæ diebus Angeloptes honorem illum fuerit adeptus, adeo ut ne unum quidem novæ potestatis actum elicere potuerit; nam admissa Orientalium epistola, jam saltem anno 431. tribus fere ante Chrysologum, Metropolitanus erat Angeloptes, atque ut Metropolitanus ab Orientalibus agnoscebatur: quo annorum intervallo quis crediderit, amabo, Angeloptem nullum suffraganeum, aut consecrasse, aut approbasse, nullum provinciale Concilium contra recentes Conciliorum generalium Canones convocasse, nullum denique vel unum jurisdictionis indicium in amplissima provincia præstitisse? Præterquam quod, inquam, Bacchinii hypothesis destrueretur; quo deinde probabili fundamento, qua ratione natam dicemus Angeloptis tempore hanc dignitatem? Primo non ea ratione, quia Valentiniani intercessione, & Sedis Romanæ decreto illi concessa fuerit; id enim merum est Bacchinii commentum, cum si Chrysologi homiliam consulamus, sancto huic Doctori potius, Marcellinum ordinaturo, utriusque Principis favor profuisse videatur. Secundo non quia per Valentiniani III. diploma, quod Rubeus, & Ughellus referunt, gradus Metropoliticus Joanni, non Petro collatus fuerit; diploma enim istud Bacchinius cum universa eruditorum turba detestatur, dirisque omnibus devovet: quare illo rejecto, nulla poterit ex eo neque probabilis conjectura erui pro Angelopte. Tertio non quia hoc Episcopo defuncto inventa fuerit in Ecclesia Ravennate ejusmodi prærogativa, dici potest incæpta in Angelopte; ratiocinium enim istud vel nimis infelix esset, vel divinationem saperet, nempe quia Ecclesia Ravennas Metropolitana erat, dum è vivis Angeloptes excessit, ergo ipse primus fuit Metropolitanus.

CI. Confugiet fortasse, & ipse Bacchinius ad Homiliam 175. Chrysologi, quæ in super allatis verbis primum actum Metropoliticæ jurisdictionis Ecclesiæ Ravennatensi tribuit, nempe consecrationem Marcellini; quare recentissimam tunc in ea fuisse hanc potestatem necesse est, ita Joanni Angelopti collatam paucis ante mortem diebus, ut nullo modo potuisset eam exercere; neque aliter conjectari omnino potest, si tum homiliæ verba, tum dignitatis istius præexistentiam servare velimus ante Chrysologi electionem. Verum Bacchinii consugium hæ rationes convellunt: primo quia consecratio Episcopi non est unicus actus Metropoliticæ jurisdictionis; ideoque etiamsi consecratio Episcopi Vicohabentini prima fuisset consecratio Episcopi suffraganei, facta ab Ecclesia Ravennate, non propterea verba Chrysologi de primo jurisdictionis præfatæ exercitio interpretanda essent; poterat enim Joannes Angeloptes, poterat Exuperantius, Ursus, Liberius, aliique antecessores Angeloptis Synodos provinciales convocare, suffraganeas Diœceses visitare, causas Episcoporum judicare, imo electiones eorum confirmare, quin tamen eos ipsi consecrarent: qui actus, centumque id generis alii non abstulissent consecrationi a Chrysologo factæ qualitatem primæ consecrationis, neque fidem derogassent verbis Divi Chrysologi.

CII. Secundo quia nimis durum est credere, septemdecim annorum intervallo, quibus in Cathedra Ravennatensi sedit Chrysologus, si standum Chronologiæ historicorum Ravennatium, aut saltem duodecim, si Chronologiæ Bacchinii, primum omnino fuisse Metropoliticæ auctoritatis exercitium, Marcellini consecrationem; si enim verum est, ut mox dicemus, sacram hanc benedictionem collatam Vicohabentino fuisse in Natalitiis Domini nostri JESU CHRISTI an. 450. vel potius 449. paucis ante Chrysologi obitum mensibus; vero ne simile dici potest tanto annorum intervallo nullum alium suæ dignitatis munus exercuisse in provincia? Vacavit, dum ille sederet, Placentina Ecclesia, & electus an. 439. Florianus. Vacavit Bononiensis, vocatusque ad Episcopatum Adrianus, vel si quis alter Sancto Petronio successit circa annum 450. Item vacavit Foropopiliensis Ecclesia, item Ariminensis, (non desunt enim qui hanc quoque inter Ravennæ suffraganeas antiquitus numeratam velint,) tandem bis vacavit Imolensis. Quando igitur illorum sæculorum disciplinam attendamus, ad Chrysologum spectasset & Electos approbare, & si libuisset, consecrare etiam. Insuper præter Episcoporum approbationem, & ordinationem nonne tot annorum curriculo potuit, ne dicam debuit Chrysologus provinciale aliquod Concilium celebrare? Sacrosanctos Canones Spiritu Dei conditos de hujusmodi Synodis singulo quoque anno semel, & iterum convocandis, neque ignorare,

Ughel. Tom. 2. in Episc. Placent. Idem in Bonon. Idem in Foropop. & in Arim. Manz. in Episcop. Imol.

neque

neque negligere poterat eximius Ecclesiæ Doctor. Demum si per Italiam, universasque Occidentis regiones, jussu Leonis Magni, provincialia Concilia, & nationalia coacta fuerunt, ut epistolam tanti Pontificis ad Flavianum, quæ norma fuit Patribus Chalcedonensis Synodi in Fide definienda, approbarent, & subscriberent Episcopi, & Ecclesiæ omnes; inverisimile est profecto mandata Leonis ad Chrysologum non pervenisse, virum apud universam Ecclesiam sapientia, & sanctitate commendatissimum; eumque etiam Æmiliæ, ac Flaminiæ Patres pro tam celebri causa non coadunasse.

CIII. Tertio quia etiamsi consecratio Episcopi per malam hypothesim unicus admitteretur potestatis Metropoliticæ actus, tamen Marcellinus non fuisset primus Episcopus a Chrysologo consecratus. Adeamus quæso Auctores, qui de illo Vicohabentiæ Præsule verba faciunt: eum omnes opinantur consecratum fuisse exeunte anno 450. in Natalitiis Domini: imo Ughellus protrahit ad an. 451. quod tamen comprobari non potest, nisi initium anni 451. ab ipso Domini die natali juxta nonnullorum Auctorum morem repetatur; non enim dubitari potest, quin longe ante finem anni 451. ad Cœlos evolaverit Chrysologus, eique jam successerit in Episcopatu *Neon*, si epistolam S. Leonis ad hunc Episcopum an. 451. inscriptam admittamus, de qua sine rationabili fundamento, ut mihi quidem videtur, dubitavit Bacchinius. Ceterum si quæ Auctores Imolenses, aliique probant, aliquid ponderis habent, Sanctus iste Doctor extremum diem obiit ineunte Decembri an. 450. quapropter Marcellini consecratio spectare dicenda est ad Natalitia Domini an. 449. quemadmodum allati Auctores opinantur. Contra vero si quæ de S. Projecto Imolensi Episcopo scripta sunt, fidem merentur, cum ordinatione longe præcessisse Marcellinum, ideoque a Chrysologo prius consecratum cogimur asserere. Baronii quidem opinioni non assentimur cum Tillemontio, Baronii, inquam, putantis Projectum hunc Imolensem fuisse illum ipsum, quem Ephesinæ Synodo præsedisse legimus Sedis Apostolicæ legatum; tempore enim hujus Concilii, anno scilicet 431. nondum Chrysologus, qui Projectum Imolensem certissime ordinavit, inunctus fuerat Ravennatium Antistes. Verum nihil prohibet, quin rerum Imolensis Ecclesiæ Scriptoribus adhæreamus, affirmantibus consecrationem Projecti factam anno 446. quarto ante Chrysologum defunctum.

Hensch. & Papebr. Act. Sanctorum Mens. Maj. Tom. 11. in vita S. Maur. Ughell. Tom. 11. in Episc. Ferr. in Marcell. Vid. notas ad Ughel. Tom. 11. in Archie. Ravenn. Mit. in vita Chrys. n. 38.

CIV. Quomodo ergo, forte redargueret Bacchinius, vocavit hic S. Doctor Marcellinum Ecclesiæ Ravennatis primum filium, & primogenitum? Quomodo *toto veritatis tramite ordinem partus divini custodivit* nostra Ecclesia, si Marcellinus ex decreto Beati Petri, & decreto Principis Christiani primus non fuit, qui a Ravennatensi Metropolitano benedictionem acciperet, frustra contranitente *servo aliquo*, quem Mediolanensem Episcopum interpretantur? Et quomodo verificabitur, dura esse initia rerum, sed *duriora generantis primordia*? Quando ergo hi Chrysologi sensus non aliter intelligendi veniunt, nisi de prima omnino consecratione Episcopi, quam Ravennatenses Antistites peregerunt post adeptum pallium; potius dicendum esset, errasse Scriptores, vel qui ad Natalem anni 450. aut 449. Marcellinum ordinatum protraxerunt, scilicet post Projectum, vel qui Projectum an. 446. consecratum dicunt. Fatemur ingenue, non levis momenti esse Bacchinii argumentum, universorum pene criticorum interpretationi innixum, qua Chrysologi verba explicari volunt de prima omnino Episcopi consecratione.

Manzoni Episcop. Imol. pag. 25. & slu. Tilleman Chrysol. Tom. xv. pag. 189. Chrysol. homil. 175.

CV. Attamen omissa responsione, quod etiam hujusmodi interpretatione concessa, adhuc remanent inconcussa quæ paulo superius num. 100. & seqq. animadvertimus; si stylum Chrysologi, si figuratas eloquendi formulas, sensusque perpendimus, quibus ut plurimum utitur, fortasse in toto rigore non videbuntur interpretanda allata ejus verba. Filii Ecclesiæ primi, & primogeniti sunt Episcopi, quos primo omnium Ecclesia mater parit: inde autem per eos habent alii omnes esse filios tantæ matris. In hoc sensu explicavit Augustinus verba illa Psalmi 44. *pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram*. Scriptura ipsa non semper *primogeniti* nomen intelligit strictissime sumptum: *dicesque ad eum*, (Pharaonem) *filius meus primogenitus Israel: dixi tibi, dimitte filium meum, ut serviat mihi, & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum*. His autem verbis non solum appellat Deus Israelem nomine filii *primogeniti*, sed ut ostendat illum habere tamquam primogenitum, minatur Pharaoni, Israelem non dimittenti, exterminium filii ejus primogeniti, quasi pœnam tallionis, primogeniti pro primogenito. Quis autem dicat Israelem verum Dei primogenitum? Hæc sane qualitas Jesu Christi solius vere propria dicitur, & quatenus Verbum Patris est, & quatenus Homo est, ut ex Paulo didicimus, vel cum inquit ad Hebræos: *& cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei*; vel cum inquit ad Romanos: *Primogenitus in multis fratribus, & Primogenitus omnis creaturæ*. Quare illud *primogeniti* nomen Israeli tributum nec potest, nec debet intelligi in proprio, & naturali sensu. Neque eo pacto illud usurpavit S. Joannes Chrysostomus, cum dixit: *& digressus ab hac Ecclesia ad illam pervenit, quæ est Primogenitorum descriptorum in cælis*.

Exod. 4. 22. Ad Hæbr. 1. 6. Ad Rom. 8. 29. Chrysost. in orat. de S. Philogonio.

CVI. Idem dicito de *unigeniti* vocabulo, quod unico filio accommodari solet, & tamen Abrahamo a Deo intimatur: *tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac..... & non pepercisti unigenito filio tuo propter me*; id, inquam, Abrahamo dicitur, quo tempore non Isaac solum, sed Ismaelem majorem natu filium, licet ex alia conjuge habet, ita ut respective ad Abrahamum vere, & naturaliter Isaac non sit unigenitus. Referuntur ergo *primogeniti* vocabula in allatis S. Scripturæ verbis ad nescio quam majorem dignitatem, & præstantiam, qua præ ceteris nationibus Israel eminebat in cognitione, & cultu Dei, seu ad majorem Dei amorem, & benignitatem, qua Israelem præ aliis diligebat, & custodiebat tamquam *primogenitum*. Potuit itaque

Gen. 22. vers. 2. & 12.

etiam

etiam Chrysologus primum, & primogenitum Ecclesiæ Ravennæ filium, figurate loquendo, vocare Marcellinum, comparative ad minores Sacerdotes, & ad reliquos de populo, & non quasi in illo Episcopo Ecclesia Ravennas prima vice filium peperisset, sed quasi in eo peperisset unum ex primis, seu majoribus, & primogenitis filiis.

CVII. Neque nobis negotium facessit comparatio consecrationis Marcellini cum MARIÆ partu, quatenus sicut MARIA peperit primum filium, ita Ecclesia Ravennas consecravit primum Episcopum: dicimus enim comparationes omnes, & præsertim hanc S. Doctoris non ita stricte debere accipi, ut in omnibus omnino circumstantiis res comparatæ inter se conveniant, atque ita omnibus divini MARIÆ partus circumstantiis accommodentur circumstantiæ omnes consecrationis Marcellini. Sufficit autem si hi duo partus, naturalis unus, spiritualis alter conveniant in tempore, scilicet quo die natus est Christus Dominus, consecrationem Marcellinus obtinuit: tum conveniant in matrum angustiis, ut filios parerent, nempe quemadmodum MARIA patriam, propriosque lares dereliquit, iter habuit crudescente hyeme, in Bethleemitico præsepio paritura, & in maxima inopia; ita Ecclesia Ravennas ob consecrationem Marcellini contradictionibus, velut partus angoribus, fuit obnoxia, viam facere coacta est, nempe ad Romanam Sedem, atque ad Imperiale patrocinium confugere; Tertio sufficit, ut hi duo partus conveniant in edicto supremorum Principum, nam Augusti edicto, ut obediret MARIA Jesum peperit apud Bethleem; & per Romani Pontificis, & Cæsaris decretum Ecclesia Ravennas superatis contradictionibus, Marcellinum consecravit. Tandem sufficit, ut conveniant aliquo modo in qualitate partus; sicut enim filium primogenitum peperit MARIA, ita etiam Episcopum, scilicet filium dignitate primogenitum Ecclesiæ inunxit Ravennas Archiepiscopus. Cur autem credi non potest, contradictiones, de quibus Chrysologus loquitur, respicere non consecrationem simpliciter, sed personam Marcellini, ita ut necesse fuerit ad Pontificem, atque ad Cæsarem confugere, ut Electo illi benedictio Episcopalis impertiri potuerit? Licetne suspicari, aut conjicere, contradictiones illas, qualescumque fuerint, ex humili Marcellini conditione derivasse, quem non nisi piscatorem, & forte uxoratum verba Chrysologi indicare videntur, atque adeo Clero, & Vicohabentinis despectum?

CVIII. Si autem nos urgeret Bacchinius, strictissime, & in omnibus circumstantiis partum partui comparare, fortasse comparationem istam contra illius opinionem possemus aliquatenus
Chrysol. ubi supr. retorquere. Nam si *toto veritatis tramite ordinem partus divini custodire* debebat Ecclesia Ravennas, videat Bacchinius, ne Hieronymo Rubeo, ejusque fautoribus viam faciat, ad revocanda per esm comparationem impugnatæ dignitatis initia ad tempora Apostolica. Et revera sicuti *decretum Cæsaris pagani* non tribuit MARIÆ facultatem pariendi *Primogenitum*, quem purissima ejus viscera jam novem menses gestabant, cujusque mater usque ab æternis sæculis electa fuerat; ita neque *decretum B. Petri, decretum Principis christiani* Ecclesiæ Ravennati contulit facultatem prima vice consecrandi Episcopum suffraganeum in Marcellino; ea enim pollebat a primis Ecclesiæ temporibus. Imo eo modo, quo Augusti pagani decretum in MARIÆ partum influere non potuit, nisi ut ederetur in specu Bethleemitico ad prophetiarum adimplementum, quæ Jesum ibi nasciturum tot ante sæcula prænuntiarant: ita decretum Papæ, & Imperatoris christiani nihil aliter influxit in consecrationem Marcellini, nisi ut de medio tollerentur difficultates, quæ, ne fieret, obversabantur; non autem ut Ecclesia Ravennas tunc primum Metropolitiea facultate uti inciperet, quam forte quatuor ante sæcula illi contulerat ex voluntate Beati Petri Sanctissimus Apollinaris.

CIX. Ita Rubeus argumentari posser contra Bacchinium, ipse quoque beneficio utens allatæ comparationis. *Primordia vero illa duriora generantis*, quæ Chrysologus memorat, quid aliud fuerant, nisi eæ difficultates, eæ contradictiones, ad quas offendit, ubi agi cæptum est de Marcellini consecratione, & quæ eo majores forte fuerant, quo majorem emissurus erat partum, scilicet filium inter natos Ecclesiæ dignitate, & ordine primogenitum? Certe quidem omnia magnarum rerum initia æqualem ut plurimum secum habent difficultatem; non ideo tamen dici possunt tunc primum susceptæ, quia per medios labores suscipiuntur. Idem opus pluries repetitum, eumdem laborem afferre semper, aut fere semper potest, dum repeti incipitur; quare illius primordia dura semper jure dicuntur. Quapropter concludendum ex huc usque dictis videtur, Chrysologi verba, nedum primos jurisdictionis Metropoliticæ actus non indicare, cum ante Chrysologum Ecclesia Ravennas jam fuerit Metropolitana, & centum similia acta, etiam absque Episcopi alicujus consecratione, quiverit exercere; sed ne indicare quidem primam Episcopi consecrationem, tum quia in commodiorem sensum homiliæ emphatica verba traduci possunt, tum quia factum ipsum nobis suadet interpretationem istam, nempe anterior consecratio S. Projecti Imolensis Episcopi, (ne dicam aliorum) a Chrysologo peracta.

CX. Si quis autem contenderet, Marcellinum primum fuisse Vicohabentiæ Episcopum, qui a Ravennate inunctus fuerit, ideoque Chrysologi verba commode explicari debere, non quidem de prima generatim consecratione, sed peculiariter de prima Vicohabentini Episcopi; concederent fortasse nonnulli quibus, & Marcellinus apte Ravennatis Ecclesiæ primogenitus tunc dici posse videretur respectu ad Vicohabentinam, & tantorum virorum integra remanere pariter videretur interpretatio de obicibus, quos a Mediolanensi Antistite primæ illi consecrationi oppositos fuisse arbitrantur: imo si ad ea, quæ in Cap. I. opinati sumus de Ecclesiis Imolensi, atque ipsa Vicohabentina, respectus haberetur, non omnino improbabilis appareret hujusmodi conjectura; seductas namque eas Ecclesias ab Arianis, atque in Auxentii Pseudo-

Epi-

Episcopi Mediolanensis partes, aut vi, aut metu raptas non ægre suspicati sumus, & quas defervescente procella Divus Ambrosius reconciliaverit, & catholico pastore donaverit: propterea Mediolanenses Antistites veluti Patres, ac benefactores aliquot annorum intervallo respexisse, illisque fuisse obsequutas Imolensem, & Vicohabentinam Ecclesias, non esset fortasse incredibile: quibus positis nil mirum, si revocatis tandem ad Ravennatensem provinciam, Cæsareo, Pontificioque decreto Mediolanensis obstitisset.

CXI. Verum qualescumque sint ejusmodi conjecturæ, illud evidens est, tot inextricabilibus ambagibus tam Tillemontii, suorumque asseclarum assertionem, quam Bacchinii opinionem circa nostræ dignitatis primordia vel in Angelopte, vel in Chrysologo stabilienda, involvi, ut alterutram amplecti, periculum sapiat, atque ab alterutra adhuc abhorreat animus: maxime etiam quia contra eas sententias tot difficultatibus obnoxias aliud afferre possumus argumenti genus, quod penes cordatos viros, atque Ecclesiasticæ eorum temporum disciplinæ peritos aliquod pondus est fortasse habiturum, & præcipue apud Bacchinii sectatores: ipse enim contra Agnellum, & Rubeum argumentum istud acerrime intorquet, ubi in Valentiniani infœlix diploma totus imminet.

Bacch. in Præf. ad Pontif. Agnelli.

CXII. Illud vero desumimus ex universæ Ecclesiæ, & præsertim Romanorum ejusdem sæculi Pontificum sensu, & legibus contra Ecclesiasticæ hierarchiæ immutationes, ac perturbationes. Revera enim nihil tum magis oderat Ecclesia, nihil magis Romani Pontifices impugnabant, quam novarum Metropoleon, novorumque Archiepiscoporum creationem in præjudicium stabilitæ ab Apostolis hierarchiæ. Adeo autem hisce innovationibus Ecclesia, & Pontifices restiterunt, ut Imperatorum potentiam non timuerint, & ipsorum Conciliorum generalium Canones irritaverint. Omitto, quia antiquiorem Concilii Nicæni Canonem sextum, quo Orientalis Ecclesiæ discordias componere Sanctissimi illi Patres studuerunt, non aliunde exortas, nisi ab Episcoporum ambitione, qui mutatæ Imperii hierarchiæ, novisque civilibus erectis Metropolibus, hierarchiam, novasque Ecclesiasticas Metropoles aptare autumaverant. Omitto, inquam, Canonem illum, venioque ad exempla, Joannis Angeloptis, & Petri Chrysologi temporibus proximiora.

CXIII. Consuluerat Innocentium I. Romanum Pontificem Antiochenus Episcopus, utrum deberet mutationibus civilium provinciarum Ecclesiarum regimen accommodare, ita ut si provinciæ Imperii, primæque earum civitates multiplicarentur, vel minuerentur, multiplicari etiam, vel minui Ecclesiasticas provincias, & Metropoles oporteret. Cui ergo respondet Innocentius: *quod sciscitaris, utrum divisis imperiali judicio provinciis, ut duæ Metropoles fiant, sic duo Metropolitani Episcopi debeant nominari: non vere visum est ad mobilitatem mundanarum necessitatum Dei Ecclesiam commutari, honoresque, aut divisiones perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator.* Antiocheni Episcopi consultatio si Thomasino credimus, eam controversiam spectabat, quæ jam inter magnum Basilium Cæsareæ, & Antimum Thianæ Episcopos sæculo quarto excitata ob Cappadociam in duas provincias ab Imperatore Valente divisam in odium Basilii, nondum fortassis cessaverat inter illorum Antistitum successores. Quidquid sit de hoc, sensus Innocentii contra novas Metropoles nimis apertus est. Innocentius autem sedebat in Cathedra Apostolica ab anno 405. ad an. 417. Juvenalis Hierosolymitanus Episcopus, favente Theodosio juniore Augusto, in tres Palestinas, in utramque Fœniciam, atque in Arabiam sibi arrogaverat jurisdictionem: cujus ambitiosos conatus improbavit primo Cælestinus summus Pontifex, & Concilium generale Ephesinum, tum Magnus Leo, & Concilium Chalcedonense, a quo demum ad officium revocatus est Juvenalis, reservataque illi vix Palestina, Arabiam, ac Fœnicias Patriarchatui Antiocheno restituere coactus. Cælestinus vero ab an. 422. ad an. 432. & Leo Magnus ab an. 440. ad annum usque 461. Ecclesiæ universali præerant. Ejusdem Theodosii tempore, & decreto nonne Fœniciam in duplicem provinciam partita fuerat, atque unius regimen retinebat Tyri Episcopus, alterius ambiebat Episcopus Beritensis, quorum altercationes in eadem Chalcedonensi Synodo fuerunt sopitæ, lata in favorem veteris Metropolitani Tyriensis Episcopi sententia, redactoque in ordinem Beritensi? Nonne eodem tempore repressus fuit etiam Nycæni Antistitis malesanus ambitus, qui ab Augustis Nycæam creari in Metropolim curaverat, seque in Metropolitanum extulerat?

Innocent. epist. 25. ap. Thomas.

Thomass. discipl. par. 1. lib. 1. cap. 45. n. 2. & 3. Nazianz. serm. 20.

Nat. Alex. sæcul. v. differtat. xvi.

CXIV. Præter hæc exempla, summam Ecclesiæ universæ repugnantiam in has hierarchiæ suæ mutationes demonstrat evidentissime ipsiusmet Chalcedonensis Synodi duodecimus Canon, quo Augustorum licentiæ in erigendis Metropolibus Ecclesiasticis, Episcoporum vero ambitioni frænum est impositum, vetitumque, ne eas dignitates sub depositionis pœna sibi ab Augustis compararent. Et revera fuit hic perpetuus Ecclesiæ sensus, summorumque Pontificum tum priorum, tum posteriorum sæculorum, qui omni conatu restiterunt, negaruntque hierarchiam Ecclesiasticam a principatibus pendere, illamque civili politiæ accommodari. Id protestati sunt contra Græcos Hadriani II. Romani Pontificis Legati in celebri controversia super Regno Bulgariæ, cujus Ordinationes Græci Latinis arripuerant eo prætextu, quod Bulgarorum provincia membrum esset Græci Imperii: *Sicut Bulgariæ*, ajebant Legati, *nobis diverso modo ordinationem pertinere dicentes, mendacium non loquimur: ita eamdem Bulgariam ex Græco regno fuisse numquam negamus. Sed intueri vos decet, quia aliud ordinant jura sedium, aliud patiuntur divisiones regnorum: nos de divisione regnorum non agimus, sed de divisione sedium loquimur.*

Anast. Biblioth. in Hadr. II. Natal. Alex. Tom. xii. V. E. pag. 269.

CXV. Verum quia nostræ Metropolis auctorem arbitrantur quidam Leonem Magnum, licet multo ante illum Pontificem, & Cælestino sedente jam Metropolis esset, quod superallatæ ra-

tæ rationes certissime probant; attamen tanti Pontificis sensum super hujusmodi hierarchiæ perturbationibus præstat exponere. Idcirco celeberrimum Anatolii Constantinopolitani Episcopi facinus non abs re hic repetamus, qui secundam a Romano Pontifice dignitatem ausus est sibi arrogare in Ecclesiæ regimine, suffragantibus tum Orientis Imperatoribus, tum Concilii Chalcedonensis Patribus, qui donec cum Sanctissimo Leone senserunt, eumque ducem sequuti sunt, leges Spiritu Dei plenas condiderunt; ut primum autem ab ejus disciplina declinarunt, Anatolii ambitioni, Augustorumque insinuationibus cesserunt, viamque aperuerunt teterrimo schysmati. Rugiit magnanimus Leo, infractosque Nicænos Canones, perturbatamque Ecclesiæ pacem, apostolicam hierarchiam, ac disciplinam Anatolio, Augustis, Concilio exprobravit, ac Synodale Decretum pontificia auctoritate rescidit. Aliqua ex Sanctissimi Pontificis responsione ad Martianum Imperatorem excerpta verba hic liceat adducere. „ Habeat, inquit, sicut optamus, Constantinopolitana civitas gloriam suam, ac protegente dextera Dei, diuturno clementiæ vestræ fruatur imperio: alia tamen est ratio rerum sæcularium, alia divinarum; nec præter illam petram, quam Dominus in fundamento mire posuit, stabilis erit ulla constructio. Sed propria perdit, qui indebita concupiscit. Satis sit prædicto, (Anatolio) quod vestræ pietatis auxilio, & mei favoris assensu Episcopatum tantæ urbis obtinuit: non dedignetur regiam civitatem, quam apostolicam non potest facere sedem: nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri. Ex his autem verbis S. Leonis discimus, mentem Ecclesiæ numquam fuisse, Ecclesiasticam hierarchiam efformare ad civilis regiminis systema, aliamque esse rationem rerum sæcularium, aliam divinarum. Item cum ait, *præter illam petram, quam Dominus in fundamento posuit, stabilem nullam fore constructionem*, jubetque Anatolium non dedignari regiam civitatem, quam *apostolicam* sedem facere non poterat; non obscure indicat, ordinem, atque ædificium hierarchicum Ecclesiæ a Christo Domino fuisse demonstratum, mandatumque, ab Apostolis vero constructum, & præcipue Patriarchalium sedium, quæ vere Apostolicæ erant, ita ut nefas esset eam constructionem discindere, novas Metropoles erigendo, aliarumque Ecclesiarum auctoritatem, & jurisdictionem minuendo, aut immutando.

Epist. 54. seu 78. edit. Quesn.

CXVI. Id etiam vehementius ipse Leo exprobravit epist. 55. inquiens: *Superbum nimis est, & immoderatum ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata, alienum jus velle præripere, atque ut unius crescat dignitas, tres Metropolitanorum impugnare primatus*. Notum est etiam, quam severe in S. Hylarium Arelatensem animadverterit idem Leo ob usurpatam in aliena provincia jurisdictionem. Sacrorum Canonum acerrimus propugnator, atque ecclesiasticæ disciplinæ, non patiebatur pulcherrimum hierarchiæ ordinem, ab Apostolis ubique terrarum constitutum, ullo modo perturbari.

CXVII. Ejusmodi igitur erat Ecclesiæ mens, spiritus, & constantia: tales ei præerant fortissimi, atque hujus Apostolicæ Hierarchiæ tenacissimi Pontifices; tunc cum vel Angelopte, vel Chrysologo Ravennatem infulam gestante, volunt Auctores pene omnes, novam hanc Metropolim emersisse. Verum enimvero credibile ne id dicemus? Ullane in eo probabilitatis species? Dum Cælestinus, & Leo, dum Concilia, dum Ecclesia obstrepunt, repugnant, fulminant in Oriente contra novas Metropoles, quæ aliarum præstantiam, jurisdictionem, majestatem imminuunt: in Occidente, eodem tempore, iisdem Pontificibus, Mediolanensium querelæ audiuntur ob ereptam sibi jurisdictionem, ob ædificatam super Ambrosianæ Ecclesiæ jacturis novam Metropolim? Quo tempore Cælestinus Theodosio juniori, & Leo Magnus Martiano succensent, ac resistunt ob perturbatum Ecclesiæ ordinem: eodem tempore resistet Mediolanensis Episcopus ipsismet Cælestino, & Leoni ob eumdem Ecclesiæ ordinem perturbatum? Nonne Orientales, nonne Ægyptii, nonne Constantinopolitani Episcopi eadem objurgationum jacula in Cælestinum, & Leonem retorquere potuissent, quæ isti in illos tam acri stylo intorserant, si novas in Italia Metropoles contra Hierarchiam ab Apostolis inductam constituissent, fervescentibus adhuc in Oriente iisdemmet controversiis?

Rubeus hist. lib. 1. ad an. 418.

CXVIII. Huic ratiocinio pondus non exiguum addere potest sanctitas utriusque Antistitis Joannis nempe Angelopti, & Petri Chrysologi; ea enim sanctitate alterum *fuisse ferunt, ut quod Cælites ventitare ad eum familiariter consuessent, ad hæc usque tempora Joannes, qui vidit Angelum, vocetur*. Alterius vero sanctitatem, zelum, doctrinam, eloquentiam prædicat Ecclesia universa, atque ea, quæ tanti Doctoris adhuc supersunt monumenta. Ejusmodi ergo viri enorme ambitionis facinus admiserint, iis temporibus Ecclesiæ invisum, damnatum a Conciliis, atque a Summis Pontificibus, ab Oriente toto maledictis impetitum, diris omnibus devotum? Angeloptes, & Chrysologus pulcherrimum Ecclesiæ ordinem, armoniam, apostolicas regulas perturbaverint, aliena jura miscuerint, occupaverint jurisdictionem, Ecclesias sciderint, & usurpaverint? Vix crediderim, fuisse, qui talia de illis suspicati essent. Gelasius quidem hujus nominis primus Romanus Pontifex ab hujusmodi nota Sanctissimos Antistites videtur luculenter absolvere, dum inquit: *Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra mensuram sibi antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus usurparunt?*

Epist. ad Episcop. Dardan.

§. III.

§. III.

Exponitur opinio de initiis Metropoliticæ hujus dignitatis ab Apostolorum ævo repetendis

CXIX. Hieronymus Rubeus Ravennatium historicus hanc opinionem sequutus fuerat sæculo XVI. cui adstipulati sunt Petrus de Marca, Salmasius, & alii, quos citat Bacchinius. Eorum omnis ratio, meo quidem sensu, ducitur tum ab universali Ecclesiasticæ Hierarchiæ ordine, tum a præstantia urbis Ravennæ Apostolorum ævo. Quod attinet ad primum: Certum quidem est, eamdem fuisse in Ecclesia omni constitutam regiminis Hierarchiam, qua scilicet cuique provinciæ suus assignaretur Metropolitanus, cui comprovincialium urbium Episcopi subessent: hanc ab Apostolis institutam ordinis formam, quæ Ecclesiæ universæ communis esset: Metropolitanum vero illum ex Episcopis voluisse Apostolos, qui in Principe totius provinciæ civitate sedem obtineret, vel quia Præses, seu Rector civilis ibi resideret, juraque daret urbibus subjectis, vel quia & frequentia populi, & sui amplitudine, & opibus, armis, commercio celebrior esset; vel quia ibi superstitionis idololatricæ Pontifices, seu Archiflamines Divinis præessent. Floruit ergo hujusmodi Hierarchia primis etiam Ecclesiæ sæculis, etiam temporibus Apostolicis; atque non pauca supersunt adhuc vestigia Ecclesiasticarum provinciarum, primorumque cujusque provinciæ Episcoporum, nedum per Asiam, & Africam, verum etiam per Europam, si quæ de Galliarum, Hispaniarum, atque Illyrici Metropolibus Ecclesiasticis priorum sæculorum circumferuntur, ullam fidem merentur. Bacchin. Hierarch. Ecclesiast. par. 311

CXX. Quando ergo præstantissimi hujus ordinis, & Hierarchiæ regula in Dei Ecclesia esse debuerat universalis, ut quælibet provincia suum obtineret primum Episcopum, seu Metropolitam; quidest, quod nos prohibeat, quin eam ipsam regulam in Italiæ quoque provinciis observatam fuisse iisdem primis sæculis admittamus? Nullibi usque adhuc lectum est argumentum, seu ratio, seu lex, seu canon, quorum intuitu non potuerit Italiæ quoque esse communis ea ipsa, quæ alii omnibus Ecclesiæ regionibus communis erat hierarchia. Nullus adhuc ex innumeris contrariam sententiam tuentibus criticis rationem vel unam edidit, quæ nobis persuadeat, Apostolos, illorumque Successores Pontifices Summos, neglecto universæ Ecclesiæ systemate, aliud prorsus dissimile pro sola Italiæ amplissima regione excogitasse, & constituisse. Et revera non exigui momenti visa est hæc animadversio Cl. Emanueli a Schelstrate, sibique eam proponit enucleandam, ac diluendam. *Verum hoc ipsum*, ait, *quæritur, qua ratione factum, ut in reliquis orbis christiani provinciis Metropolitani Apostolico instituto ordinati fi t: in Italia vero, ubi Paulus prædicavit, ubi Petrus Ecclesias instituit, ubi Sedes Apostolica primis Ecclesiæ temporibus erat, institutum illud statim non obtinuit?* Tom. 1. dissert. 4. cap. 5.

CXXI. Tentavit quidem Schelstratius hujus argumenti pondus enervare, confugiendo ad divisionem Italiæ in duos Vicariatus Præfecti Prætorio, de quibus in Cap. I. loquuti sumus: qua divisione supposita, constitutisque duobus Metropolitanis, qui Vicariis illis responderent, Romanum nempe, & Mediolanensem Episcopum, quibus ceteri Italicarum provinciarum subderentur: arbitrabatur præstantissimus auctor, etiam in Italia se reperiisse, atque ostendisse observatam prioribus sæculis Apostolicam illam hierarchiam, quæ in reliquo Christiano orbe vigebat. Verum infœlici conatu. Nam primo indubium est, anta Constantinum Magnum recensitæ divisioni Italiam minime fuisse obnoxiam, sed modo unum Correctorem, vel Præfectum, modo quatuor Consulares illius regimini præfuisse. Quare si Schelstratii systema locum haberet, Ecclesia Italica modo unum solummodo, modo quatuor Metropolitanos numerare debuisset, numquam vero duos, tribus ære nostræ superioribus sæculis.

CXXII. Secundo etiamsi Schelstratio, omnibusque ejusdem opinionis auctoribus concederetur, Italiam iis sæculis in duos Vicariatus partitam fuisse: adhuc vigeret argumentum de universali hierarchia in ea quoque regione constituenda. Vicariatus enim isti, etiamsi extitissent, non exclusissent divisionem civilem provinciarum, ex quibus ipsi Vicariatus constabant, neque etiam exclusissent peculiarem uniuscujusque provinciæ præfecturam, magistratum, conventus, urbem denique ejus principalem, ethnicique etiam, si volumus, sacerdotii caput. Exemplo sint ceteræ Romani Imperii Præfecturæ Prætorio, quæ cum amplissimis, plurimisque provinciis componerentur, hæ singulæ proprio Præfecto, seu Consulari, seu Præsidi, seu Rectori subdebantur, proprios Conventus agebant, habebant propriam Metropolim, cui comprovinciales urbes contributæ erant: atque hæc in temporalibus. Si autem spirituale regimen inspiciamus; licet in Primates Ecclesiasticos, & Exarchos Oriens, Ægyptus, Africa, Gallia, Illyricum dividerentur, qui vastissimis iis in regionibus Christianis præerant; quis neget tamen, fere in singulis provinciis earumdem regionum proprium fuisse Metropolitanum, subjectum Patriarchæ, aut Primati, aut Exarcho, superiorem tamen omnibus minoribus suæ provinciæ Episcopis? Omitto Alexandrinum, & Antiochenum Patriarchatum, de quibus nemo dubitat, & viciniorem Africam appello. Nonne Carthaginensi Primati Africana omnis Ecclesia parebat: attamen quælibet Africæ provincia suo Metropolitano immediate suberat, qui *primus Episcopus* dicebatur?

CXXIII. Quamvis igitur per tria priora sæcula Italiam gubernasent duo illi Vicarii, quamvis duo tantum illis respondissent Primates Ecclesiastici: non ideo negandi fuissent particularibus Italiæ provinciis primi Episcopi, seu Metropolitani, qui in civitate principe cathedram tenerent, respondentes principi provinciæ magistratui, atque etiam, ut aliquibus placet, pri-

mario totius provinciæ ethnico sacerdotio : in quo casu Metropolitani isti nihil de jure Primatiæ Romanæ, aut Mediolanensis (si hæc in rerum natura fuit unquam) profecto dempsissent: eo fere modo, quo Metropolitani Patriarchatuum Antiocheni, Alexandrini, Africani nullum juribus Primatum suorum præjudicium inferebant, quin imo splendorem, dignitatemque augere videbantur. Verum hæc ideo a nobis supposita sunt, ut Schelstratio, ceterisque ei consentientibus effugium omne præcludamus ad eludendum argumentum de hierarchia totius Ecclesiæ, etiam in provinciis Italiæ admittenda. Porro cum falsa omnino fuerit divisio Italiæ in Vicariatus tribus æræ nostræ prioribus sæculis, falsa pariter est divisio in duos illos Metropolitanos, Romanum, & Mediolanensem; atque adeo spectata universali hierarchiæ Ecclesiasticæ regula, superest ut juste prudenterque conjiciamus, per Italiam quoque eundem, qui in reliqua omni Ecclesia, hierarchiæ ordinem fuisse per Apostolos distributum.

Bacchin. ubi sup. Thomas Antiquit. nov. disc.

CXXIV. Sunt etiam qui concedunt, nullam fuisse Vicariorum civilium, neque Metropolitanorum iis sæculis in Italia divisionem; negant vero, alium ibi præfulsisse Metropolitanum præter Romanum Episcopum; silentibus enim veteribus monumentis, de quovis alio Metropolitano, solus Pontifex legitur, & Episcopos consecrasse, actusque eos omnes in Italicis Ecclesiis exercuisse, qui immediatis Metropolitanis competerent, centumque producuntur exempla apud istos Auctores consulenda. Attamen id argumenti genus nihil probat, quia nimium probat, ut ajunt Dialectici. Patriarchæ etiam Alexandrinus, & Antiochenus ea omnia jura sibi arrogabant in provinciis subjectis, & præcipue Episcoporum ordinationes per Ecclesias Orientis, & Ægypti; neque ideo respondebunt prælaudati Auctores, nullos Metropolitanos tunc extitisse per Orientales, atque Ægyptiacas Diœceses, sed eos actus jurisdictionis ad Patriarchas spectasse cumulative, prout Legistæ dicerent, cum subalternis Metropolitanis, ratione eorum Primatus, atque inductæ consuetudinis. Quæ responsio opportunissima est ad rem nostram; siquidem animadvertere debuerant præstantissimi viri, Patriarchatus Alexandrinum, & Antiochenum ad formam Romani, seu Occidentalis institutos esse, si Nicænæ Synodi sextus Canon in sensu magis obvio attendatur; ita ut quæ posset in Occidente Romanus Pontifex ratione sui Patriarchatus, possent in Ægypto Alexandrinus, in Oriente Episcopos Antiochenus. Quæ ergo minoribus hisce Patriarchis licebant in provinciis cujuslibet Patriarchatus, quamvis proprios Metropolitanos illæ haberent; maximo omnium Patriarchæ, Romano Episcopo non licuerit in provinciis Italiæ, etiam immediato alicui Metropolitano subjectis? Accedit, Romanos Pontifices hujusmodi jurisdictione vere usos esse iis in regionibus sui Patriarchatus, quibus nullum apud Scriptores dubium, quin proprii Metropolitani jam pridem dati fuissent, atque illic non solum ipsos Metropolitanos, sed etiam minores Episcopos promiscue ordinasse; quemadmodum probavit Natalis Alexander, tertiam Symmachi Papæ epistolam citans, primam Nicolai I. ad Michaelem Græcorum Imperatorem, trigesimamquartam lib. 4. & decimamtertiam lib. 5. S. Gregorii Magni, tertiam Cælestini I. ad Episcopos Calabriæ, & Siciliæ, ac testimonium Joannis Diaconi in vita Magni Gregorii. Quapropter ex eo quod legatur, Romanos Pontifices jurisdictionem Metropoliticam exercuisse in particularibus Italiæ provinciis, & in particularibus Ecclesiis, desumi nequit argumentum, Papam fuisse solum, & immediatum undecim, seu decem, & septem provinciarum Italiæ Metropolitanum.

Sæcul. IV. dissert. 10. prop. 2.

Ap. Bacch. Hierarch. Eccl. par. 2. & 3.

CXXV. Neque etiam desunt, qui avaritia, & ambitione Romanorum Pontificum exclusam velint ab Italia reliqui orbis Hierarchiam in Ecclesiæ primordiis; vel si qui fuissent Metropolitani, illis afferant ereptum jurisdictionis etiam immediatæ usum ab ipsis Pontificibus, ideoque innominatos remansisse. Quæ quidem criminationes satis per semetipsas irritantur, si Petrum, & Paulum primos Ecclesiarum Italicarum ædificatores, si Sanctissimos eorum Successores priorum sæculorum Pontifices Ecclesiasticæ disciplinæ, Apostolicarum traditionum, integerrimorum vitæ morum tenacissimos, quis sana mente, & sui compos meminerit. Contraria potius conjectura, oppositumque ex diametro argumentum inde emergit; si enim Petrus, & Paulus Ecclesiarum Italicarum fundatores fuerunt, si Sanctissimi eorum Successores adeo tenaces Apostolicarum traditionum, atque integerrimæ ab eis acceptæ Ecclesiarum formæ, & disciplinæ; quemadmodum nulla ratio suppetit negandi, Apostolos Hierarchiam Italicam ad totius Ecclesiæ ordinem conformasse, ita eorum Successores omni pene studio, ac sollicitudine eumdem servasse, atque ubique dilatasse censendi sunt prioribus sæculis.

CXXVI. Hæc pro opinione Rubei, aliorumque ei adhærentium, generaliter suggerere potest universalis Ecclesiæ disciplina. Modo aliquid peculiarius differendum pro eadem opinione, argumentumque desumendum a præstantia urbis Ravennæ. Vel ergo amplectamur eorum sententiam, qui volunt, Apostolos in constituendis Ecclesiis Metropolitanis rationem habuisse ad civitates provinciarum Metropoles, illas nempe, *quibus*, ut ait Petrus de Marca, *contributæ erant provinciæ Imperii, apud quas Magistratus subjectorum causas judicabat, & quo propterea populi frequentia conveniebant, quod singulari quodam jure civitates a Matrice pendebant*: Vel sequamur aliorum assertionem, qui non tantum ad urbes, civilis provinciæ capita, respexisse Apostolos arbitrantur, sed etiam ad insigniores, celebriores, armis, opibusque potentiores, situ, commercio, exterarum nationum frequentia ad propugnandam fidem aptiores: Vel tandem iis adhæreamus, qui Ethnicæ Hierarchiæ formam præ oculis habuisse Apostolos credunt in christiana stabilienda, scilicet, ut ibi minores Episcopos collocarent, ubi Flamines suos Idololatria habebat, ubi vero Archiflamines, ibi majores Episcopos, nempe Metropolitanos constituerent: alterutram, inquam, ex hisce opinionibus sequi velimus, Ravennæ congruere certissime inveniemus exigentiam insulæ Metropolitanæ.

Concor. Sacerd. & Imper. lib. 6. c. 1. §. 3.

Marca de Primat. n. 58. & seqq.

CXXVII.

CXXVII. A Romanæ Reipublicæ temporibus Cisalpinæ Galliæ Metropolis habebatur Ravenna: Ibi Cajus Cæsar, in hybernis exercitu distributo, morabatur, conventusque celebrabat, jus dicens Gallis universis. Ibi Augustus, ibi Tiberius diu habitare consueverant. In undecim provincias cum Augustus universam Italiam partiretur, harum octava erat Æmilia in binas provincias subdivisa, quarum altera a Placentia ad Bononiam, altera a Bononia ad Ariminum usque protendebatur: utriusque tamen caput Ravenna fuit, ubi provinciæ Prætor, ubi Capitolium, Senatus, patricius ordo habebatur, qui solis principalioribus inter Metropoles tribuebatur. Ravennatium vero iis temporibus res florentissimas quis ignoret? Aptus commercio situs maris vicinitate, amplissimum, isque tutissimus portus, classis Romanæ statio, ad Imperii litrera defendenda paratæ, celeberrimum denique orbis emporium exteris nationibus frequentatum, divitiis, atque armis præ omnibus potens, atque excellens; itant secunda post Romanam urbs apellaretur, tunc cum Apollinaris, Petri discipulus, prima in ea jecit Evangelii semina, prout Martinus Polonus, a Rubeo citatus, confessus fuerat. Demum sedem ibi, ac pestilentiæ cathedram tenebant non minores Flamines, aut Archiflamines, sed Pontificum Ethnicorum collegium, quod præeminentiam urbis, veluti alterius Romæ, non obscure demonstrat.

Hieron. Rubeus histor. lib. 5.

Rub. ubi sup.

CXXVIII. Igitur si Apostolos neglexisse in Italia universalis hierarchiæ regulam, non est dicendum, aut saltem si nulla ratio positiva probabilis nobis superest taliter arbitrandi; quid convenientius, quid rectæ rationi magis consonum, quid Ecclesiasticæ universali disciplinæ, & particularium Ecclesiarum necessitati commodius conjici, imo asseri potest, hujusmodi urbem, provinciæ florentissimæ Metropolim, Italicarum civitatum potentissimam, ethnicæ superstitionis caput, per quam tot Nationibus in eam confluentibus fidem communicandi aditus amplissimus aperiebatur; hujusmodi, inquam, urbem ab Apostolis electam fuisse, ubi Sedes Episcopi constitueretur, qui ad circumjacentes urbes, & populos Evangelium transferret, ac dilataret, Ecclesias erigeret, Episcopos ordinaret, eumque doctorem suum, Patrem, Ducem conversi populi, novæque Ecclesiæ respicerent, ac venerarentur? Quod ergo tot insignibus Europæ Metropolibus dicantur Apostoli tribuisse, ut eas scilicet Ecclesiasticarum provinciarum capita constituerent, quemadmodum factum legimus per Hispaniam, Galliam, Illyricum; probabilissime censendum est, tribuisse etiam Ravennæ, nobilissimæ Italiæ Metropoli, juxta universalis hierarchiæ regulam, & inspecta tantæ urbis excellentia.

§. IV.

Exponuntur objecta contra Rubei, aliorumque opinionem.

CXXIX. ALiqua ex iis, quæ contra Hieronymum Rubeum, ejusque asseclas facere videntur, superius retulimus, & Ravennatium verbis confutavimus, qualia sunt, & commentum Vicariatuum Italiæ, duorumque Metropolitanorum, aliis quibuscumque rejectis; & verba homiliæ 175. Divi Chrysologi primum Metropoliticæ jurisdictionis exercitium Sanctissimi huic Præsuli ex adversariorum interpretatione asserentia. Verum alia sunt non minoris fortasse ponderis, quæ Rubei placitum videntur enervare. Primo enim ad illud elevandum pene omnes conspirarunt magni nominis Auctores, in Ecclesiastica historia peritissimi, eosque universus fere criticorum, historicorum, geographicorum cætus est sequutus: quæ res eorum opinioni vim maximam addere solet. Ea vero est, natam sæculo tantum quinto ineunte Ravennæ Metropolim fuisse, aut Joanne Angelopte, aut Petro Chrysologo eam Ecclesiam gubernante. Hi autem Auctores, scriptoresque omnes præter positiva, quæ conglomerarunt argumenta superius memorata, alterum achilleum enimvero, & insuperabile ad unum omnes jactare non desinunt; & jure quidem, silentium videlicet Antiquorum, deficientiam monumentorum, ex quibus unum saltem, vel alterum in Ravennate Ecclesia indicium eruatur exercitæ quatuor Ecclesiæ primis sæculis Metropoliticæ jurisdictionis. Porro sicuti Ravennates libertatem vindicant propriæ Ecclesiæ ab jugo Mediolanensium, maxime quia nullus omnino pro his adduci potest vel minimus actus ejusdem jurisdictionis, in Ravennatem Ecclesiam absolutus, nulla Episcoporum ordinatio, vel approbatio, nulla Synodus, visitatio nulla, epistola, decretum, canon, Scriptoris alicujus testimonium: pari igitur lege, si nullum ex similibus actibus ante Angeloptem, aut Chrysologum peregisse, nullum ex similibus testimoniis habuisse inveniuntur Ravennates Episcopi; dicendum profecto erit, opinionem, quæ hanc dignitatem usque ab Apostolorum ævo derivat, nihil firmitatis habere.

CXXX. Petrus ipse Chrysologus ne verbum quidem, tot editis doctissimis homiliis, de hac dignitate in suis Antecessoribus eminente fatus est, neque cum de primo Ravennatium Episcopo Apollinari sermonem haberet. Ipse Agnellus, noni cetoroquin sæculi rudis historicus, ne syllabam quidem super id genus prærogativæ mussitavit, licet amplificandæ Ravennatium Præsulum potestati plus nimio interdum studuerit, ipsius Romanæ Ecclesiæ divinum primatum ægre admodum ferens. Quid plura? Initia dignitatis Metropoliticæ Agnellus in Joanne Angelopte constituit, quamvis istius gradus, & pallii collatorem impie effinxerit Valentinianum III. Augustum. Quem igitur patronum opinionis suæ, quam rationem nobis afferent Rubeus, de Marca, Salmasius, & si qui sunt alii ejusdem opinionis assertores?

CXXXI. Nutat insuper potissimum eorum fundamentum, universali nixum Ecclesiæ hierarchiæ ordini, & regulæ per totum orbem diffusæ, nempe quod fere singulis Imperii provinciis proprium Metropolitanum dederint Apostoli, in civitate earum principe residentem, atque

Ecclesiarum regimen, civilium provinciarum regimini aptasse. Si enim vel generale totius Imperii systema attendere velimus, vel particulare quarumcumque provinciarum, quo tempore cœpit per Apostolos Ecclesiæ ordo stabiliri; ineptum prorsus fateri cogimur utrumque fuisse, cui conformatam ab ipsis Apostolis Ecclesiæ hierarchiam credamus. Auctor est gravissimæ hujus propositionis Cl. Abbas Bacchinius, qui omnibus numeris absolutam, sacra, prophanaque eruditione, validisque argumentis refertam dissertationem edidit *de origine Ecclesiasticæ hierarchiæ*. Perpensa igitur Romani Imperii forma, regiminum, ac Magistratuum distributione, provinciarum distinctione, ac partitione, tum quæ forent principaliores urbes, provinciarum Metropoles, omnibusque post prolixum examen cum regimine Ecclesiæ, illiusque hierarchiæ partitione in primo sæculo comparatis, concludit doctissimus Casinensis, non potuisse Apostolos ad formam civilis hierarchiæ respectum habere in Ecclesiarum ordine distribuendo, & componendo, cum diversa fere ubique, ut ipse ait, emerserit distributio provinciarum Ecclesiasticarum ab Imperialium distributione. Quibus argumentis conclusionem hanc suam firmaverit Cl. auctor, legere quisque poterit in primis capitibus primæ partis laudatæ dissertationis.

Bacchin. sup.

CXXXII. Ex particularium etiam provinciarum systemate argumentum auget Bacchinius contra præsumptam sacræ hierarchiæ convenientiam ad civiles magistratus. Si enim cuilibet provinciæ Metropolitanus ideo creditur assignatus, cui alii comprovinciales Episcopi parerent, quia in qualibet provincia, in qualibet provinciarum primaria urbe Rector, seu Præses, aut Consularis ceterarum provinciæ urbium magistratibus præerat: id si veritatem consulas, locum habere non potest, adeo inordinatum, adeo varium legimus fuisse particularium provinciarum regimen; quum modo eamdem provinciam moderaretur proprius Rector, modo alterius provinciæ Præses: modo plures provinciæ uni, modo pluribus Consularibus parerent: quod maxime de Æmilia nostra observatum est, quæ aliquando cum Flaminia proprium habuit Consularem, aliquando cum Liguria uni Præsidi subjecta fuit. Quare impossibile est profecto, super instabili hujusmodi fundamento ædificasse Apostolos, eorumque successores Ecclesiasticarum provinciarum hierarchiam.

Bacch. ubi sup. par. 1.

CXXXIII. Ab Imperii systemate temporum Apostolicorum, ad Synagogæ systema examinandum procedit Bacchinius. Describit, qualem per Judææ provincias, qualem extra Judææ fines Israelitica Ecclesia tunc obtineret formam: quæ synedria, seu Concilia in singulis Judææ urbibus, ubi minora, ubi majora sacro & civili regimini præsiderent, omnia a supremo Hierosolymæ generali synedrio auctoritatem, & jurisdictionem trahentia. Extra Judæam vero singulis quidem provinciis, seu magno alicui regionis spatio, unum tantummodo synedrium erat, sed in quavis civitate regionis illius scholæ, seu synagogæ habebantur, quæ a regionis, seu provinciæ synedrio, veluti a provinciali Concilio pendebant, ac moderabantur. Antiochiæ hinc, atque Alexandriæ synedria per Orientem; & Ægyptum, aliarumque civitatum per diversas regiones maxima polluisse auctoritate ostendit. Cum hujusmodi synagogæ systemate conferens deinde Bacchinius Christianæ vagientis Ecclesiæ ordinem, alteram conclusionem eruit ex collatione ista, videlicet Apostolos, ac præcipue Petrum, *in fundandis principibus Ecclesiis minime ad formam Romani Imperii respexisse, sed potius Judæorum politiæ se accommodasse, habita ratione eorumdem frequentiæ, ac prærogativarum, pro diversitate temporum, & locorum, & Gentilium etiam, cum ad baptismi gratiam admissi sunt*. Hanc opinionem aliis ante illum scriptoribus probatam fuisse, ingenue fatetur Casinensis noster, inter quos & Grotio, qui dixerat, *totum regimen Ecclesiarum Christi conformatum fuisse ad Synagogarum exemplar*; & Patri Thomasino *in vetere, & nova Ecclesiæ disciplina*, quibus nuperrime accessit Joseph Mottæ suffragium in laudata dissertatione *de jure Metropolitico n. 8. & seqq.*

Grot. in Act. Apostol. Thomass. par. 1. lib. 1. cap. 12.

Bach. ubi sup. par. II.

CXXXIV. Verum quia innumeræ in Imperio, imo in universo orbe provinciæ supererant, in quibus vel nulli, vel rari admodum Judæi reperiebantur, adeoque ibi saltem non potuisse ad normam synagogæ aptari Ecclesiastica hierarchia videbatur; idcirco Cl. Bacchinius, tribus distinctis in Apostolorum prædicatione periodis, triplicem etiam diversam distinguit Ecclesiarum Constitutionem. Prima periodus respicit apostolicæ prædicationis tempus, ex Christi Domini mandato Judæis tantum largitæ intra Judææ provincias. Altera respicit intervallum illud, quo Gentilibus, quibus mixti erant Hebræi, Fides allata est ab Apostolis per regiones longe lateque extra Judæam positas. Tertia tandem periodus apostolicæ prædicationis illud tempus designat, quo in regionibus, quas Idololatræ omnes, nulli, aut fere nulli Judæi incolebant, Evangelium diffusum est.

CXXXV. In prima prædicationis periodo satius fuit Apostolis synedriorum formam in Ecclesia ordinanda æmulari. Generali ergo, ac supremo Hierosolymæ synedrio, cui præerat summus Synagogæ Pontifex, Apostolorum ac Discipulorum Christi collegium oppositum est, Petro præsidente; in singulis autem civitatibus, ubi minora synedria, minores Ecclesiæ, ubi majora synedria, majores Ecclesiæ fundatæ sunt; & sicuti in singulis Hebræorum provinciis Samaria, Galilæa, Judæa minora a supremo uniuscujusque provinciæ synedrio pendebant, omnia ab Hierosolymitano; ita factum est, ut Christianæ Ecclesiæ minores a majore cujuscumque provinciæ, omnes autem ab Hierosolymitana penderent. In secunda vero periodo exeuntes ab Judææ finibus Apostoli, eas regiones circumierunt, in quibus mixti erant Gentilibus Hebræi, & Synagogas per singulas civitates, synedrium autem habebant per singulas provincias, seu per quosdam regionis tractus. Quia vero ineffabili Dei providentia cautum erat, ut ad gentium conversionem Synagoga ipsa viam faceret, & Judæi Christi Discipulos

in

in Gentilium notitiam, ac familiaritatem inducerent, ut eo naturali medio supernaturalem fidem cognoscerent, ad quam Dei misericordia vocabantur: hinc est, quod per id tempus tot in Asia, Africa, Europa Ecclesias, ex Judæis, & Gentilibus coadunatas, didicimus Apostolos fundasse, ibique Christianas Metropoles constituisse, ubi Provinciarum Synedria, Ephesinam, Sardicensem, atque, ut alias taceam, Antiochenam, & Alexandrinam.

CXXXVI. Ultima autem periodus Apostolicæ prædicationis, ex doctissimi Bacchinii conjecturis, ad Fidem perduxit Ecclesias Gentium, inter quas nec synedria, nec forte synagogas habebant Judæi. Primam omnium fundavit Petrus Apostolorum princeps Romanam, in ea scilicet urbe, totius orbis Metropoli, cui cum æque subderetur Hebræus, ac Gentilis, congruum erat ibi Ecclesiarum maximam erigi, ac fundari, quæ ex utroque populo coalescere, componique debebat. Ab hac igitur principe Ecclesia, quam Petrus, & Paulus ædificarunt, proprioque sanguine stabilierunt, missi sunt quaquaversum, qui Gentilibus Christum nunciarent, & Christianas ubique Ecclesias coadunarent. Ex hoc fonte in Italiam, Galliam, Hispaniam, Illyricum, Africam Fidei, Baptismatis, Traditionum rivuli fœliciter derivarunt; adeo ut jure scripserit ad Eugubinum Episcopum Innocentius I. *Legant si in iis provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse: quod si non legant, quia nusquam invenitur, oportet eos hoc sequi, quod Romana Ecclesia custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est*. Hinc qui emersisse volunt jura Romani Patriarchatus in omnem Occidentem, non longe a veritate aberrare arbitramur. Innoc. I. epist. ad Decent.

CXXXVII. Porro animadvertendum hic venit, in quo differrent inter se fundationes Ecclesiarum primæ, & secundæ periodi, & fundationes Ecclesiarum tertiæ. Nam quoad primas, non antea in illis ordinabantur Episcopi, quam Ecclesiæ ipsæ vel ex solis Hebræis, vel ex Hebræis simul & Gentilibus jam conversæ, & aliquo modo formatæ fuissent: Quoad alteras vero, antequam converterentur, aut ullo modo formarentur, ordinabantur Episcopi, & mittebantur, vel designati ad aliquam specialem provinciam, seu civitatem, ut ibi propriam sibi Ecclesiam, prædicato Evangelio, efformarent, cathedramque collocarent; vel ad nullam designati individuam provinciam, seu civitatem, sed ut ubicumque sors, aut potius divina Providentia illis viam aperiret Fidem disseminandi, ibi consisterent, sibique Ecclesiam ex converso populo componerent. Itaque alterutro modo Discipuli isti, & Episcopi ad Gentes missi, cum jam Ecclesiam aliquam præclara in urbe fundassent, hinc finitimis civitatibus, ac populis Christum annuntiabant, novas Ecclesias in circuitu sanctificantes, eisque etiam interdum, si expedire videretur, Episcopos consacrantes.

CXXXVIII. Ex hac autem sapientissima Evangelicæ prædicationis œconomia non solum intelligitur, quomodo Apostoli in ethnicis regionibus tot Ecclesias fundaverint, tot Episcopatus erexerint; verum etiam qua ratione primæ omnium constitutæ fuerint Ecclesiasticæ Metropoles. Illa enim civitas hanc dignitatem adipiscebatur, ubi Apostolorum discipuli ad prædicandum missi cathedram firmabant, ex qua cum finitimas etiam gentes, atque urbes docendo circumirent, conversisque Evangelicas leges imponerent, Ecclesias efformarent, illisque Episcopos darent; cœperunt conversi populi illos Discipulos, & Missos veluti Patres, & Doctores, superioresque in spiritualibus negotiis respicere, & venerari, eorumque cathedras, unde primo illis derivaverant Fidei rudimenta, & proprias Ecclesias, propriosque Episcopatus initium habuisse fatebantur, tamquam Matrem habere, ab ea traditiones, ab ea in dubiis consilium, ab ea disciplinæ, rituum, morum regulas, Episcoporum suorum vel consacrationem, vel approbationem mutuari, præsertim Apostolis defunctis, quorum prudentissimæ institutioni acceptam referunt istam Ecclesiastici regiminis politiam.

CXXXIX. Id vero probabile, imo prorsus innegabile videbitur, si animadvertas primo, Apostolos eam regiminis formam sibi proposuisse, quæ & perpetua foret, & aptior ad omnes populos ubique terrarum coadunandos in unum corpus, atque in unum ovile, & facilius regendos, & instruendos. Secundo per se ipsos, paucosque eorum discipulos tantum opus absolvere non licuisse: erant enim paucula illa grana per vastissimum Universi campum disseminanda, paucique illi in multa Evangelii messa Operarii. Quapropter necesse fuit aliquot fundari per orbis provincias principes Ecclesias, atque in iis aut Apostolorum, aut Discipulorum, veluti totidem Metropolitarum cathedras, Fideique, ac Traditionis depositum collocare, a quibus principibus Ecclesiis per prædicationem, progressu temporis, aliæ Ecclesiæ & nascerentur, & regerentur. Hæ autem principaliores Ecclesiæ ab Apostolis, vel ab Apostolorum discipulis erectæ, Apostolicæ vocabantur, quarum pulcherrimam distinctionem Bacchinius refert ex Tertulliano.

CXL. Ingenue ergo fatemur, hanc Cl. Casinensis opinionem de Ecclesiasticarum Metropolum origine nobis præ ceteris arridare. Eam gravissimis viris probatam esse non ignoramus, quidquid alii, præsertim Galli, in contrarium effutierint; congruit enim ut cum maxime ideæ, quam cordatus quisque concipere debet de Evangelii propagatione, incomprehensibiliter, ac non minus fortiter, quam suaviter per Mundum universum absoluta. Attamen nescimus, utrum ea opinio Bacchinii magis noceat, an faveat magis Ravennatensium placito de apostolica origine Metropoliticæ eorum dignitatis.

§. V.

Ravennatium responsiones.

CXLI. NE, quæ possunt allatarum difficultatum vim imminuere, videamur negligere Ravennatium responsiones, quæcumque eæ sint, brevissime hic exponemus. Et primo quidem illis minime negotium facessit, contrariam opinionem esse communiorem, imo communissimam, quam nempe sequantur, & propugnent pene omnes, celebrioresque scriptores, in Ecclesiastica historia, disciplina, moribus peritissimi; veritas enim opinionum hujusmodi, non a multitudine, neque a nominis claritate, sed a fundamentorum firmitate dignoscitur. Innumeræ propemodum opiniones singulis ætatibus regnarunt, quas foverat universalis consensus: modo autem falsæ sunt apud omnes. Et ne longius exempla quæritemus, nonne opinio de Mediolanensi Metropolitano, super Italiæ divisione in duos Vicariatus fundata, universalissima hue usque fuit, illisque plauserunt critici fere omnes? Verumtamen destructo falso illo fundamento, amandatisque ad fabulas tot commentis, quæ pro monumentis indubiis habebantur, sententia isthæc ab aula recedit, & evanescit.

CXLII. Secundo non magni faciunt Ravennates argumentum negativum adversariorum. Væ, si ab hujusmodi ratiocinio timendum esset, *non invenitur scriptum, ergo non fuit*: Actum omnino foret de plurimis, quæ modo pro certis omnino habentur tum in sacris, tum in prophanis. Actum foret de tot Ecclesiarum antiquitate, & vel non extitisse dicerentur prioribus sæculis, vel Episcopos non habuisse, si auctorum silentio, si monumentorum inopiæ fidendum esset. Quia ergo quarto vel quinto solummodo sæculo de alicujus Ecclesiæ Episcopo memoria, vel notitia tunc primum emersit, nullus alter, ante istum Episcopum, Ecclesiæ illi præfuisse credendus erit? Quia ergo de aliqua Ecclesia serius loquuti sunt scriptores, tunc solum eam incœpisse arbitrabimur? Undenam, amabo, argumentum desumunt Critici nostri, ut probent, natas quarto sæculo Aquilejensium, ac Mediolanensium Metropoles? Ex silentio (respondebunt) antiquiorum monumentorum; & quia eo tantum sæculo vertente, aliquem actum legere incipiunt exercitæ ab illis Episcopis Metropoliticæ jurisdictionis. Infelix enimvero ratiocinium! Quia initium non invenitur, illud igitur pendere dicendum est ab hominum conjecturis, & opinione. In nostro autem casu id prorsus ratiocinii genus prævalere volunt auctores nostri; & quia neque in Chrysologo, neque in Angelopte detegi possunt hujus dignitatis primordia, nihilominus necesse est, in eorum altero illam incœpisse, quia de eorum altero solummodo (ajunt) cœperunt legi quidam actus Metropoliticæ potestatis! Possibile ne est, ejusmodi ratiocinio tot doctissimorum virorum mentes acquievisse?

CXLIII. Atque eo major negativi hujus argumenti imbecillitas apparet, quo probabilior est eorum sententia, qui regulam Ecclesiasticæ hierarchiæ asserunt universalem esse debuisse per totum christianum orbem, nullamque omnino rationem adductam fuisse, neque adduci posse, quare hierarchia Italicarum provinciarum differre debuisset ab hierarchia reliquæ totius Ecclesiæ: Apostoli, primique sanctissimi Romani Pontifices, disciplinæ, traditionum, regularum apostolicarum tenaces admodum, eas neglexissent in Italia tantummodo? Leges ad firmamentum Ecclesiastici ordinis, sanctæque Fidei, morumque christianorum conservationem adeo necessarias, in Italia solummodo immutassent, in Italia, inquam, Universi capite, norma disciplinæ, morum, Fidei? Quid si aliarum in Italia Metropoleum, & primorum quidem sæculorum, indicia magni momenti non desint? Quid si de Syracusis, Panormo, Capua, Rhegio forte non sit amplius rationabiliter dubitandum? Certum est, eruditissimas super iis dissertationes nostro hoc ævo prodiisse, quæ vix dubitandi aditum reliquerunt, & quæ jactatæ negationis vim minuunt ut cum maxime, per quam exclusis omnibus omnino ab Italia Metropolitanis, solos Romanos Pontifices per quatuor priora sæcula exercuisse in ea regione Metropolitica jura perfidiose affirmatum est.

CXLIV. De Ravennate vero quid dicendum? Si quæ contra opiniones de ejus initiis, vel (Sup. cap. III. §. II.) a temporibus Joannis Angeloptis, vel Petri Chrysologi repetendis, aliquod probabilitatis specimen præseferunt; videtur neutra sustineri posse, & nostræ dignitatis primordia neutri illorum sanctorum Præsulum esse consignanda. Quando autem eos Metropolitanos fuisse certissime invenimus; non invenimus autem eos primos illam dignitatem fuisse consequutos; per necessariam consequentiam statuendum venit, ante eos Episcopos Ravennatem Ecclesiam fuisse Metropolitanam, & recurrendum esse ad apostolica tempora juxta universalis hierarchiæ regulam, quando in nullo ex Prædecessoribus Angeloptis, & Chrysologi principium dignitatis reperire datur: quemadmodum, ut supra dicebamus, quia solum extrema jam ætate legitur Chrysologus consecrasse Episcopum Vicohabentinum, negari absolute non potest, imo de tanto Doctore, iis Ecclesiæ temporibus asseri pro certo debet, illum ante Vicohabentini ordinationem plurimos actus exercuisse ejusmodi potestatis per longum duodeviginti annorum decursum; licet de iis nemo, neque ipsemet scripserit.

CXLV. Silentium quoque sancti hujus Antistitis contra eos non facere arbitrantur Ravennatenses, tum quia non omnia ejus opera ad nostram ætatem pervenerunt, cum ille fuerit *multorum librorum, & voluminum conditor, & veluti irriguus fons, ita in eum divina sapientia quotidie emanabat*, (Agnell. in Chrysol. cap. I.) teste Agnello, multaque perierunt non solum Chrysologi, sed Antecessorum ejus, quos non pauca, eaque gravissima scripsisse tradunt antiquiores historici,

vel

vel Barbarorum incursibus, vel Ravennatis Ecclesiæ nostræ Archivi, & Bibliothecæ incendiis, vel sequentium sæculorum in litteras odio, & Præsulum antiquiorum, præsertim schysmaticorum vel ignavia, vel malitia. Tum quia in Homiliis Chrysologi, quæ unicæ temporum injuriam superarunt, præter epistolas ad Eutychetem hæresiarcham, atque ad PP. Chalcedonensis Synodi; locus non erat, neque occasio de hoc argumento mentionem faciendi. Tum quia silet etiam Chrysologus, Ecclesiam Ravennatem hac prærogativa jam insignitam, antequam ipse ejus gubernacula jam suscepisset, quod tamen non potest amplius in dubium revocari. Item, unum, vel alterum memorat S. Doctor Metropoliticæ jurisdictionis actum a se gestum, consecrationes nempe Projecti Imolensis, & Marcellini Vicohabentini Episcopi; ergone XVIII. annorum intervallo, nullis aliis actibus tantam dignitatem illustraverat? *Idem in Damiano.*

CXLVI. Agnellus vero Schysmaticus homo, qui Imperatoribus nimis justo in ecclesiasticis rebus indulgebat, quique romanæ subjectionis impatiens, Ravennatium anacephaleosim impie aliquoties tuitus est; probabiliter ex industria eam dignitatem in Angelopiis antecessoribus tacuit, ne ab Apostolica Sede derivatam cogeretur fateri. Quæ ab Agnello de Archiepiscopis nostris præterita fuerunt, quæque innotuerunt aliunde, propemodum infinita sunt: (atque inter ea, mirifica undecim D. Apollinaris Successorum per visibilem Columbam electio, præcipua est; cum enim de singulis Agnellus scriberet, ineffabilis prodigii immemor, aut inscius videbatur, cujus tandem splendida indicia dedit in Sancto Severo eorum postremo:) mirum ne igitur erit, si quæ errorem suum damnavissent, ille non retulit? Cum autem ad sedandos aliquorum tumultus, de quibus Chrysologus allatis verbis homil. 175. Valentinianus III. Imperator Romani Pontificis decreta augustali sanctione roboraverit, qua sarctam tectam Ravennatium Episcopi dignitatem suam servarent, occasionem verisimiliter arripuit Agnellus Valentiniano tribuendi ejusdem dignitatis, sacrique pallii collationem, quæ a sola Apostolica Sede concedi poterant; si tamen ea fuit Agnelli mens, idque sonant ejus verba: probari enim fortasse ex Agnelliana relatione minime poterit, illum indicasse, tunc primum omnino creatam fuisse nostræ Metropolis dignitatem, sed potius indicasse, tunc primum circumscriptam fuisse certis finibus Ecclesiasticam Æmiliæ, ac Flaminiæ provinciam.

CXLVII. Ceterum numquam satis mirati sumus, quare tot sapientissimi viri, antiquæ disciplinæ peritissimi, contra hujusmodi assertum Agnelli nostri, & contra Hieronymum Rubeum adeo impotenter debacchantur, & Valentiniani diploma a Rubeo relatum diris omnibus *Rub. ad an. 426.* voveant. Duo enim præcipue in eo notant, & damnant absque ulla benigna interpretatione, nempe Valentiniano tribui Metropolis nostræ erectionem, & concessionem pallii Archiepiscopalis: in quibus profecto non videmus, quid novitatis, quid monstri horreant clarissimi viri. Nonne sæculum illud, nonne ipsa Valentiniani tempora hujusmodi exemplis scatebant? Primus ne, an solus Valentinianus in Ecclesiastica jura manum immiserat? Quis Fœniciæ jurisdi- *Vid. sup. n. CXIII.* ctionem diviserat inter Tyrium, & Beritensem Episcopos? Quis primatum Hierosolymitano tribuerat super Arabiam, Fœniciam, Palestinam? Quis Nycæam, quis Chalcedonem ad Metropolis fastigium sublimaverat? Nonne Imperatores illiusmet ævi? Quo Canon XII. Chalcedonensis Synodi spectabat terribili illa depositionis in Episcopos comminatione, nisi ab Augustis ejusmodi novarum Metropoleon erectiones impetrare cessaverint? Ex hoc ergo capite nec novum, nec monstruosum fuisset Valentiniani diploma, neque omnino condemnandus Agnellus, quasi novam Ravennatium Metropolim Augusto illi imputasset.

CXLVIII. Quo vero ad collationem Pallii, hic quoque fugit clarissimos viros prudens antiquæ Ecclesiæ Oeconomia. Fuerit enim nec ne Pallium istud Imperatorium insigne, Augustorum munus ad indicandum, & decorandum regale Episcoporum Sacerdotium; aut indumenti genus mere ecclesiasticum ad significandam in Metropolitanis plenitudinem potestatis; procul dubio est, aliquot post Magnum Constantinum sæculis, expectasse Pontifices Summos aut preces, aut consensum Imperatorum, & Regum, antequam Pallii usum Metropolitanis indulgerent. Cujus veritatis testes luculentissimi sunt tot epistolæ Romanorum Pontificum, & præsertim Gregorii Magni ad Cæsarium Arelatensem. De hoc autem argumento consuli potest Doctissimus Thomasinus, qui istam Ecclesiæ consuetudinem fusius explicat, præsertim iis verbis: *indubitatum est, aliquot saltem sæculis non sine voluntate Imperatoris in Oriente Pallium,* *Thomas. Eccl. disc. par. 2. lib. 11. c. 35. n. 9. & 14.* *sicut in Occidente concessum fuisse; cum enim vestimenti id genus initio regium fuisset, eoque voluissent Imperatores, quæ eximia eorum erat, & singularis pietas, regale Christi decorare sacerdotium; hanc vicissim illis per aliquot sæcula pietatem, gratitudinemque rependit Ecclesia, ut illo præter eorum assensionem indueretur nemo.*

CXLIX. Quæ igitur in Valentiniani Cæsaris concessione novitas, quod portentum, quando juxta illorum sæculorum oeconomiam tam commode intelligi poterat pro consensu, ab Augusto illo in erectionem nostræ Metropolis præstito, atque in usum Pallii? Decretum aliquod, seu concessionem, seu nostræ Ecclesiæ privilegiorum confirmationem edidisse Valentinianum III. indicari videtur per musivum opus S. Apollinaris in Classe, in quo Augusti illius imago volumen manibus tenet, scriptumque ibi legimus, *Privilegia Ravennatis Ecclesiæ*. Verum de istis alii viderint. Reliquæ autem falsitatis notæ, quas curiosius Auctores laudati scrutati sunt, ac se invenisse ajunt in Valentiniani litteris, eæ profecto non sunt, ob quas in istud diploma adeo obstrepant: quarum altera esse potest titulus *Archiepiscopi*, sæculo quinto a Ravennate Antistite nondum usurpatus; altera vero titulus *Majoris*, quem sibi tribuit Valentinianus. Voculas hasce Agnellus non scripsit; irrepserunt autem probabiliter in diplomatis exemplaria, Amanuensium culpa. Nos autem arbitramur, veras litteras Valentiniani (aliquas

enim

Agnel. in Damiano Id. in Georgio.

enim ab Augusto ipso datas fuisse, dubitare non sinunt verba homiliæ 175. Divi Chrysologi superadducta,) vel Archivi Archiepiscopalis incendio, vel Schysmaticorum malitia consumptas, vel in Georgii Archiepiscopi captivitate deperditas, qui Ecclesiæ nostræ augustiora monumenta, ad ostendendam ejus amplitudinem, in Germaniam asportaverat; scioli alicujus opera, & ingenio fuisse renovatas; & fortasse vel IX. vel X. sæculo, tunc cum *Archiepiscopi* titulo passim utebautur Ravennatensium Præsules, nec non *τὸ Major* in more erat inter titulos, cujus exempla, ubi opus esset, præsto forent in pergamenis Archivi Ravennatensis. Hanc tamen conjecturam prudentiorum judicio libenter committimus.

Sup. Cap. III. §. II.

Bacch. ubi sup.

CL. Qua autem occasione Valentiniani litteræ vere emanaverint, utrum ab Angelopte, an ab Chrysologo impetratæ, nihil certi habemus. Si autem conjecturas nostras qualescumque aperire licet, credimus, non pro nova Ravennatensis Metropolis formatione eas datas fuisse litteras ab Augusto; obstant enim, ne id credamus, gravissima, quæ superius contra Bacchinium explicuimus argumenta; sed potius ut Chrysologus, vel Angeloptes, illarum patrocinio, Ecclesias recuperarent, quas diximus ab Arianis forte distractas, & postmodum per Ambrosii prædicationem in clientelam Mediolanensium Episcoporum receptas, in ea per quinquaginta fere annos perdurasse, quorum idcirco conatibus, ne illas restituerent, auctoritatem Apostolicam, & Imperialem apponere necesse fuit. Probabile est etiam, cum sæculo quinto incæperint, ut ait Bacchinius, termini hierarchiæ Ecclesiasticæ in Italia ad civilium provinciarum terminos accommodari, factum fuisse, ut ad coarctandam, seu extendendam Metropoliticam Ravennatium jurisdictionem intra Æmiliæ, & Flaminiæ confinia, simul concurrerent, temporibus vel Angeloptis, vel Chrysologi, & Sedis Apostolicæ decreta, & Augustorum favor, ad compescendas obtrectantium querimonias. Quavis autem ex his causis Valentiniani litteræ prodierint, nil præjudicii inferunt Ravennatium opinioni de impugnata eorum dignitatis origine.

Gelas. epist. ad Episcop. Dardan.

CLI. Quam vero originem non solum allatis rationibus contra vim argumenti negativi se defendera illi arbitrantur, verum aliquo etiam positivo documento. Illud e Gelasii I. Romani Pontificis epistola ad Episcopos Dardaniæ superius citata, haurire non dubitant, ubi contra Acacium Constantinopolitanum Episcopum invehit Gelasius, conantem fimbrias quaquaversum dilatare, seseque in Orientis Patriarcham elevare, quia Episcopus esset Imperialis civitatis. Probat autem Gelasius, non ab Imperii Systemate, non ab civilis magistratus præstantia, non ab Regum residentia, verum ab institutione Apostolica formatam fuisse Ecclesiæ hierarchiam. Acacium vero exemplis urget Episcoporum, qui licet Imperialibus præessent civitatibus, se tamen iosra antiquos jurisdictionis terminos continuerunt: *Risimus*, inquit *quod prærogativam volunt Acatio comparari, quia Episcopus fuerit regiæ civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ULTRA MENSURAM SIBI ANTIQUITUS DEPUTATAM quidquam suis dignitatibus usurparunt?* Licet ergo, ajunt Ravennates, multis temporibus apud Ravennam constiterint Imperatores, nihil tamen hujus urbis Episcopi suæ dignitati auxerunt, nullumque majus jus usurparunt, ea Gelasii attestatione, sed in ea mensura dignitatis, & jurisdictionis remanserunt, quam ante Imperatores, & a priscis temporibus habuerant. Verum indubitatum quidem est, omnibusque historieis probatum, Ravennates Antistites Metropolitica dignitate pollnisse, Imperatoribus in ea civitate residentibus; igitur non illam adepti sunt Augustorum auctoritate, aut intercessione, dum in ea residerent, sed illam dignitatem in mensura sibi antiquitus deputata, nihil ulterius ei addentes, retinuerunt, & cum Ravenna Imperialis civitas facta est, jam ab veteribus temporibus Sedes erat Ecclesiastici Metropolitani.

Bacch. ubi sup. par. III. n. 8. & seqq.

Eustach. de Metr. Mediol. Sect. II. c. 4. n. 128.

CLII. Verborum Gelasii, & hujus ratiocinii pondus senserat Bacchinius, qui se primum omnium Metropolitici Ravennatium juris propugnatorum illud deprehendisse ait: (ubi autem de Metropolitana Syrmii Ecclesia loquutus est Eustachius a S. Ubaldo, forsitan ante Bacchinium vim Gelasianæ auctoritatis indicaverat.) Porro mirum est, qua ratione Bacchinii animum contorserit, *& aliquando pene in transversum egerit* istud argumenti genus, & in quem sensum explicare conatus sit Gelasii clarissima ceteroquin verba; illis enim in sensu obvio acceptis, viderat vir doctissimus, per se cadere omnino suam, ceterorumque opinionem de origine Ravennatium Metropolis. Interpretationem ergo Bacchinii præstat hic eisdem verbis adducere, ne ipsius valorem imminuisse videamur.

Bacch. ubi sup.

CLIII. „ Cum in dubium, (inquit) revocari minime possit, quod Gelasio Summo Pontifice Romæ sedente, præsul Ravennas Metropolita fuerit, reliquum esse videtur, ut ex „ Gelasii ejusdem testimonio non tunc cæperit Metropolitanum jus in Ravennate Ecclesia, „ cum urbs illa regia Augustorum Sedes evasit, sed eodem loco steterit, quo antea fuerat, „ *nec ultra mensuram sibi antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus usurpaverit*. Certe Ge- „ lasii testimonium omni exceptione majus est, tum quod floruerit paulo post ea tempora, „ quibus Ecclesiæ Ravennati Metropoliticum jus collatum fuisse diximus, tum quod præsu- „ mi debeat, rem hujusmodi doctissimo Romano Pontifici, jurium Ecclesiasticorum scientis- „ simo bene perspectam. Tanta nihilominus sunt, adeoque clara, quæ probant, serius quam „ in cetero Occidenti, in Italia jus Metropoliticum invectum; tanta, ea quibus evidenter li- „ quet de hujusmodi jure recentius Ravennati Ecclesiæ collato, consletque Ecclesias nonnul- „ las, ut Forocorneliensis, Ambrosio vivente, Mediolanensi Episcopo paruisse, & Petri Chry- „ sologi, imo ejus electionis tempore inter Ravennæ subditas numeratas, ut obvio eo sensu, „ quem præferunt Gelasii verba, eadem intelligi minime posse certum sit. Re itaque serio

„ per-

„ perpensa, Gelasium id solum intendisse reor, quod argumentum ferebat, videlicet, nil ac-
„ cedere juris, quo in alios dominentur, Episcopis quibuslibet ex eo, quod quandoque Au-
„ gusti apud eorum Civitatem resederint, sed jura Ecclesiastica ab Ecclesiæ auctoritate pen-
„ dere. Negat propterea quidquam Ecclesiastici juris accessisse Episcopis Ravennæ, Mediola-
„ ni, Syrmi, Trevirorum, ex eo præcise, quod apud illas urbes multo tempore degerint
„ Imperatores, atque ob eam Imperatorum moram, earum urbium Præsules, *ultra mensu-*
„ *ram sibi antiquitus deputatam nil suis dignitatibus usurpasse*; minime vero negat aliunde, ex
„ legitima scilicet Ecclesiæ potestare, potuisse jus augeri earumdem Ecclesiarum, eo etiam in-
„ tuitu, quod Imperatorum ibi Sedes extasset. Gelasii itaque verba ferunt, quod Patrum,
„ & Synodorum sanior, & communior sensus tulit, Ecclesiastica videlicet jura nullo modo a
„ sæculari potestate pendere, vel primarum Ecclesiarum decus primarum civitatum decori ac-
„ ceptum referri debere, sed id totum a Canonum præscripto, & a supremo Petri arbitrio ef-
„ fici, ac disponi, prout rerum, temporumque circumstantiis congruere dignoscitur. Quare
„ consequitur Ravennæ, Mediolani, Syrmii, Trevirorum Episcopos, & ceteros quoslibet, di-
„ gnitatum suarum antiquitus deputatæ mensuræ si quid additum est, non illud usurpasse, quod
„ ibi Imperatores quandoque degerint, sed legitime ex Petri auctoritate, salvo Canonum præ-
„ scripto, habuisse. Et ita quidem Gelasii verba intelligenda arbitror, quæ proinde efficiunt,
„ minus curate, nec præcedentibus cohærens, a summo viro de Metropolitani Ravennatis juris
„ initiis scriptum, illud videlicet adquisitum, *ea prorsus ratione, qua Sedes Constantinopolitana ob*
„ *imperiale thronum patriarchalia jura usurpavit, ac tandem pacifice tenuit*. Oppositum enim ait
„ Pontifex, & testatur, ob Imperatoris thronum nil supra veterem dignitatis suæ mensuram
„ Ravennates Præsules usurpasse.

CLIV. Hæc est Bacchinii interpretatio verborum Gelasii, quam ipsemet fatetur ab obvio eorum sensu deviare. Ad hujusmodi vero violentam Gelasiani sensus explicationem Bacchinium cogunt momenta, quæ probant, serius quam in reliquo Occidente in Italiam jus Metropoliticum inductum, in eaque regione solum Romanum Pontificem isto jure polluisse ad quartum, & ultra sæculum, ac præsertim quia recentius Ravennati Ecclesiæ illud fuit collatum, & quia constat, Ecclesias nonnullas, ut Forocorneliensis, Ambrosio vivente, Mediolanensi Episcopo paruisse, & Chrysologi electionis tempore numeratas inter Ravennæ subditas. Verum hæc omnia Bacchinii momenta jam expendimus, tum quæ eruit ab argumento negativo, & ab opinione solius Romani Pontificis in Italia Metropolitani, tum quæ affert de Joanne Angelopte, ac de Chrysologo, ejusque homilia 175. Quod attinet ad Ecclesias, quas, vivente Ambrosio, ait Mediolanensi paruisse, ut Forocorneliensis, satis pariter, ut arbitramur, superque respondimus in Cap. I. adeo ut dubia omnino, incerta, ac fere improbabilia videantur momenta ista Cl. Cassinensis. Quare cordato viro ea tanti esse non debent, ut per illa verborum Gelasii sensus, apertissimus per se ipsum, & obvius, in distortum sensum violentissime rapiatur: imo potius rem dubiam & incertam, qualem volunt originem hujus Ravennatium dignitatis, per verba, tam aperta, tam clara, tam obvia doctissimi Pontificis par erat explicare, præsertim quia opinio Ravennatibus favens tot aliis allatis argumentis fulcitur; contraria vero, licet communissima, tot ambagibus, tot difficultatibus involvitur.

CLV. Et sane, pace Cl. Bacchinii, ejus interpretatio contorta nimis videtur, sensusque Gelasii nimis perturbatus. Acacio ille insultat, quia cum sit Episcopus regiæ civitatis, tentat jurisdictionem suam augere, & super Orientis Patriarchas sese efferre: itaque exemplum illi opponit quatuor Occidentis Episcoporum, qui cum essent, & ipsi imperialium urbium Antistites, nullam jurisdictionem sibi usurparunt ultra eam, quam *antiquitus* obtinuerant. Verum quidem est, quod ait Bacchinius, Gelasium illis verbis non negasse *ex legitima Ecclesiæ potestate potuisse jus augeri earumdem Ecclesiarum, eo etiam intuitu, quod Imperatorum ibi sedes extasset*; sed cum Gelasius tacuerit, accessionem istam novi juris revera evenisse ex concessione Ecclesiæ, Imperatorum temporibus; evidens indicium est, quod non evenerit: tum quia argumentum, quo contra Acacium utebatur Gelasius, fortius Constantinopolitanum ursisset, ea animadversione, quod illi quatuor Episcopi, si quid jurisdictionis ultra antiquam mensuram adquisiverint, intuitu Imperatorum, nonnisi ex indulgentia Pontificum Romanorum adquisiverint; tum quia cum id factum tacuerit Gelasius, alia magni ponderis conjectura inde oritur, certissime non esse factum; nam ab exemplis quatuor illorum Antistitum, si quia fuissent Episcopi regiarum civitatum, ab Apostolica Sede majorem dignitatem obtinuissent; occasionem opportunissime arripuissent Acaciani exprobrandi Gelasio, atque Romanæ Ecclesiæ, negatum iri Acacio, etiam intercedentibus Imperatoribus, etiam concedentibus duobus Oecumenicis Conciliis, Constantinopolitano I. & Chalcedonense, quod aliis quatuor Episcopis non fuerat negatum, perturbationem scilicet Ecclesiasticæ hierarchiæ, & novæ jurisdictionis accessionem, licet Episcopi illi nullo fulcirentur Concilii Canone, aut consensu. Tum demum quia non potuisset Gelasius Acacio tam libere insultare, si Romana Ecclesia arguenda ipsa quoque fuisset ob perturbatam in Occidente, in gratiam Imperatorum, Apostolicam Ecclesiarum hierarchiam, quo tempore eam mordicus tuebantur in Oriente contra Episcopos Constantinopolitanos, contra duo generalia Concilia, contra ipsos Imperatores. Quæ quidem conjectura majorem vim Cap. III. §. II. num. 113.
consequi poterit ex iis, quæ superius notavimus de resistentia Ecclesiæ, ac præsertim Summorum Pontificum, hujusmodi novarum Metropoleon erectionibus.

CLVI. His autem rationum momentis se expedire arbitrantur Ravennates a Bacchinii interpretatione in verba Gelasii, statuuntque ex illorum sensu obvio, & naturali, probari

Ra-

Ravennates Episcopos non ab Imperatorum temporibus Metropoliticum gradum fuisse adeptos, sed eo honore ante Imperatores, & a priscis temporibus præfulsisse; atque adeo cum nulla stabiliri possit incæpti honoris epocha, ad apostolica tempora, & ad primævam Ecclesiasticæ hierarchiæ institutionem illius gradus originem esse referendam. Hic etiam obiter notatum volumus, allata Gelasii verba, juxta obvium eorum sensum, etiam a Mediolanensibus usurpari, ut probent ante Divum Ambrosium, non autem ob Imperatorum residentiam, jam ad Metropolis dignitatem ascendisse inclytam Mediolani Ecclesiam; quod non abs re erit animadvertere. Ceterum mox relatam Ravennatensium Conclusionem, verborumque Gelasii intelligentiam roborare posse neutiquam ipsi dubitant auctoritate S. Gregorii VII. pariter Romani Pontificis, æque doctissimi, æque jurium Ecclesiasticorum acerrimi vindicis. Scribens enim Gregorius ad Ravennatenses, hæc de eorum Ecclesia ipsis insinuat: *Credimus non latere vestram scientiam, Ravennatem Ecclesiam Sedi Apostolicæ præ ceteris vicinius hærere solitam fuisse, eamque specialiter ab ipsa dilectam, quidquid dignitatis, & honoris antiquitus per Beatum Apollinarem tenuit, munere scilicet præfatæ sedis concessum habuisse*. Prædilectam ait S. Pontifex Ecclesiam Ravennatem ab Sede Apostolica, nam illi acceptum habere debebat, quidquid dignitatis, & honoris *antiquitus per Beatum Apollinarem tenuit*. Si autem *antiquitus*, ac per primum ejus Apostolum, atque Episcopum nihil aliud Ecclesia Ravennas obtinuisset, nisi cum Fide Christiana simplicis Episcopatus cathedram, frustra eam specialiter dilectam Sedi Apostolicæ, frustra viciniorem adhæsionem, frustra honores, & dignitates ab ea Sede obtentas jactasset Gregorius. Loquebatur ergo Pontifex de iis honoribus, & dignitatibus, quibus ejus ætate eminebat Ravennatium Ecclesia, & quas illi a Sede Apostolica antiquitus collatas affirmat per Beatum Apollinarem, primum scilicet Ravennæ Episcopum, Petri Apostoli discipulum: neque alia dignitas, neque alii honores ibi veniunt intelligendi, si rea bene perpendatur, nisi dignitas, atque honores Metropolitici. Consonat Gregorio VII. Auctor historiæ miraculorum ipsius S. Apollinaris in territorio Divionensi, qui Auctor sæculo x. creditur floruisse, adeoque ante Gregorium. *Qui Martyr*, inquit, *ut descripta ejus passionis gesta testantur, a S. Petro Apostolorum Principe consacratus, ac Ravennæ, Metropolitanæ Italicarum urbium nobilissimæ primus Archiepiscopus est destinatus*.

Eustach. ubi sup. n. 61.

Apud Bollan. in S. Apol. Ravenn. Episcop.

Apud Bolland. ubi sup.

CLVII. Tali testimoniorum positivorum serie, atque aliorum, quæ brevitati studentes non quæritamus, & præsertim Divi Petri Damiani, credunt Ravennates contrarium negativum argumentum exinanire. Atque hinc ad doctissimas Bacchinii animadversiones animum convertentes, manus victas iis ultro dare non renuent. Concedent enim libentissime, nullo pacto efformatam fuisse ab Apostolis Ecclesiæ hierarchiam ad normam civilium magistratuum. Concedent ex generali Imperii systemate, quale fuerat temporibus Apostolicis, atque ex particulari cujusque provinciæ regimine probabilissime deduci posse veritatem Bacchinianæ opinionis: licet ad rem non facere suspicentur, quæ de instabilitate regiminis cujuscumque particularis provinciæ eruditissime congessit Abbas Casinensis; nam primo instabilitas hæc particularis provinciarum regiminis locum forte non habebat, quo tempore Evangelium disseminabant Apostoli. Accidit ea quidem temporum decursu, sed cum jam Fides christiana longe lateque diffusa erat, atque etiam stabilitus Ecclesiasticæ hierarchiæ ordo, ac systema, præsertim in Italia. Ea enim divisa ab Augusto in undecim regiones, & unicuique proprio assignato præside, decurionibus, duumviris, forma ista magistratuum, & politiæ duo pene sæcula perseveravit, donec ab Adriano Cæsare immutata est. Quare satis intervalli, & opportunitatis habere potuisset Ecclesia ad sibi firmandum in hac regione hierarchiæ statum juxta hierarchiam civilem ab Augusto constitutam, quatenus ad eam se conformasset. Stabilita autem semel ab Apostolis, eorumque successoribus hierarchia, nullis mutationibus obnoxia esse poterat, quidquid fuerit de civilis provinciarum regiminis perturbatione pluries sequuta, Adriano, Aureliano, aliisque imperantibus. Quod si etiam verum fuisset, temporibus apostolicis vel unam pluribus, vel plures provincias uni tantum præsidi paruisse; hinc opportuna resultaret ratio, quare in Ecclesiastica hierarchia non ubique uni provinciæ unus præesset Metropolitanus, sed sub uno Metropolitano plures essent provinciæ, & quæ fuerat olim unica, fieret duplex provincia, uti cum Æmilia nostra actum fuit, partita in duplicem regionem, quarum altera Flaminia, Æmilia altera. Secundo vero quamvis temporibus apostolicis instabilitas particularium provinciarum regiminis obversaretur stabiliendæ Ecclesiasticæ hierarchiæ aliquibus in regionibus; id tamen de ipsa Æmilia neque tunc, neque per diuturna tempora forsitan potest verificari; nam post allatam partitionem in Æmiliam, & Flaminiam, utriusque caput, & Metropolis fuit immutabiliter Ravenna, etiam postquam Constantinus in duos Vicariatus Italiam divisit.

Vid. sup. Cap. I. §. II.

CLVIII. Attamen his non obstantibus, datisque ultro omnibus Cl. Bacchinio, sibi adhuc gratulantur Ravennates, tanti viri opinionem de origine Ecclesiasticarum Metropoleon non solum non destruere, sed magis magisque confirmare eorum sententiam, qui temporibus, atque institutioni Apostolicæ initia hujus dignitatis in Ecclesia Ravennate tribuerunt. Si enim verisimillimum est, (imo pene certum dixerim,) sparsos ubique terrarum, & quaquaversum Apostolorum discipulos, fundasse Ecclesias Gentium a se conversas, ibique propria stabilita sede, inde vicinis regionibus, urbibus, & populis fidem communicantes, novas Ecclesias constituisse, novos Episcopos ibi ordinasse; unde factum sit ex Apostolorum sanctione, ut conversis hisce regionibus novisque Ecclesiis, earumque Episcopis discipuli isti præessent veluti primi Patres, ac Doctores, atque eorum cathedram populi novarum Ecclesiarum respicerent uti propriæ Fidei matrem, ab eaque traditiones, disciplinæ apostolicæ regulas, in dubiis consilia, in

diffi-

dissidiis, & gravaminibus refugium, in ordinationibus consensum peterent, & amplectarentur: quod procul dubio tunc fueras & Metropolitani juris principium, ac fundamentum, & Metropolitanæ dignitatis prærogativa: si, inquam, id ex Bacchinio verisimillimum censetur, acta opportunissime res est Ravennatium, qui Apollinarem Petri discipulum Ravennam, Italicarum urbium præstantissimam, ab Apostolo missum, ibi Episcopali cathedra erecta, ac firmata, ex ea toti Æmiliæ Christi Evangelium prædicasse, perque ejus urbes ex conversis populis florentissimas Ecclesias efformasse, pro certo habent, ac testatur non solum perpetua celeberrimæ Ravennatis Ecclesiæ, sed etiam ipsarum Æmiliæ Ecclesiarum traditio, quæ illam Fidei suæ magistram per Apollinarem cognoscunt, & confitentur. Id *BENEDICTUS XIV.* qui modo Petri Cathedram tenet, eruditione, doctrina, sapientia incomparabilis Pontifex, de Bononia nostra luculenter asseruit ea, quam in dedicatione novæ, ipsi S. Apollinari sacræ, magnificentissimæ Basilicæ, Romæ nuper habuit, pereleganti oratione. Doctissimo Pontifici præiverat Sigonius ab Ughello citatus, qui ait: *Bononiam christiana sacra suscepisse ab Apollinari Æmiliæ Apostolo, quem Petrus Apostolorum Princeps illuc dicitur destinasse: qui tametsi Ravennæ sedem fixerit, Æmiliam tamen totam Christi Evangelio implevit.* Omittimus autem, ne in longum nimis procedamus, quæ de aliis Æmiliæ Ecclesiis, per eumdem Apollinarem formatis, illarum historici asserunt.

Sigon. lib. 1. de Episcop. Bonon. Ughel. Tom. II. V. E. in præfat. ad Episc. Bonon.

CLIX. Longum quoque nimium foret, testimonia actorum S. Apollinaris, sacrorum scriptorum, & multarum orbis Ecclesiarum hic attexere, quæ de missione ejus, & per Æmiliam apostolatu fidem facerent amplissimam. Petrum Chrysologum, Petrum Damianum, centumque historicos, & præcipue Cl. Bollandianos consulere unicuique licebit. Fuerunt quidem auctores, qui Apollinaris vetustissima acta superbe negantes, inter apocrypha ejecerunt: alii etiam fuerunt, ut Abbas Fleury, qui ne verbum quidem dignati sunt historiæ suæ Ecclesiasticæ inserere de celeberrimo isto Petri discipulo, licet apud sanctos Doctores, licet in tot Romanorum Pontificum epistolis, & monumentis, licet inter tot historicorum memorias tam frequens occurrat ejus mentio, & Ravennatium ab eo fundatæ Ecclesiæ præstantia celebris sit apud auctores universos. Superbam hanc omissionem inter tot alias maculas, quibus Abbatis Fleury scatet Ecclesiastica historia, merito illi exprobravit nuperus auctor Observationum in eamdem ejus historiam. Quo vero ad acta antiquissima S. Apollinaris, ea propugnarunt celebres auctores, ex quibus laudati Bollandiani, de iis dubitari jure non posse, luculenter docent, ac solum notant, alicubi vitiata fuisse, atque interpolata.

Observat. Theolog. Histor. Critic. Tom. I.

CLX. Verum ne unus quidem inter tot scriptores, vel qui admittunt, vel qui rejiciunt ejusmodi acta, critice rigorem eo usque acuit, ut apostolatum Apollinaris in Æmilia, hujus provinciæ urbium conversionem, Ecclesiarum fundationem neget; nituntur enim ista Patrum, & historicorum fide, & immemorabili tot Ecclesiarum traditioni. Quare si lex ab Apostolis sancita, si mos universæ Ecclesiæ tum per Orientem fuit, quemadmodum invictissime ratiocinatur Bacchinius, ut secundæ Ecclesiæ ab ea Ecclesia ortæ, quam per discipulos Apostoli fundaverant, illam tamquam magistram, matrem, & caput recognoscerent, quæ origo fuit Metropolitici juris, & dignitatis; si assertiones Gelasii I. & Gregorii VII. Summorum Pontificum in sensu obvio, & naturali intelligendæ sunt; si ubique per Ecclesiam eadem valere debebat hierarchiæ regula; si vix, ac ne vix quidem defendi adhuc potest Auctorum opinio, qui vel in Joanne Angelopte, vel in Petro Chrysologo originem Ravennatensis Metropoliticæ dignitatis constituerunt: reliquum est, inquiunt Ravennates, ut Hieronymi Rubei, Petri de Marca, aliorumque Scriptorum placitum de repetenda ab apostolicis temporibus, atque a Divo Apollinare, primo Ravennatium Episcopo, hujusmodi origine probabilius longe esse, aliisque omnibus super hoc argumento placitis præstare videatur.

Act. Sanctorum Julii in S. Apollin.

Hæc Ravannatenses. Nos autem, quamquam eorum ratiocinii vim sentiamus, ut cum maxime, tamen insuperabilem non asserimus, sensumque omnem nostrum prudentioribus, ac peritioribus criticis, quibus cumulatissime nostra hæc ætas abundat, æquo animo permittimus. Hæc itaque erant, Cl. Paciaude, quibus litterarias Ravennatium palestras pro modulo nostro horis subsecivis exercebamus, quo tempore e Metropolitano suggestu illustrem hanc urbem, admiratione tui, corda autem omnium doctrinæ, eloquentiæ, eruditionis tuæ divitiis præco evangelicus excitabas, explebasque. Velim igitur, & spero etiam fore, ut postquam hæc nostra tranquille perlegeris, oculoque isto tuo penetrantissimo lustraveris, digna minus probes, quæ e latebris nostris erumpant, auctorisque imperitiam orbi litterario prodeant, ac testentur. Vale.

FRI-

FRIDERICUS SARTESCHI

Rector Generalis Congregationis Clericor. Regular. Matris Dei.

CUM *opus, cui titulus*: Notæ in Sermones S. Petri Chrysologi, *a P. Sebastiano Pauli nostræ Congregationis scriptum, duo ex Nostris Patribus, quibus id commisimus, examinaverint, ac in lucem edi posse testati fuerint, nos, quantum in nobis est, facultatem concedimus, ut typis mandetur, si ita iis, ad quos spectat, videbitur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus.*

Romæ ex Nostris Ædibus S. Mariæ in Porticu in Campitello 16. Septembris 1749.

Fridericus Sarteschi Rect. Gener.

Antonius Perona Secr.

NOI RIFFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del *P. F. Paolo Tommaso Manuelli* Inquisitor Generale del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato: *S. Petri Chrysologi Sermonis, ex recentione Sebastiani Pauli Congr. Matris Dei MS.* Non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro; niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Tommaso Bettinelli* Stampator di Venezia, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padoa.

Dat. li 18. Luglio 1749.

(Barbon Morosini Kav. Proc. Riff.
(Marco Foscarini Kav. Proc. Riff.

Registrato in Libro a Carte 8. al num. 85.

Michiel Angelo Marino Secr.

SAN-

SANCTI PETRI CHRYSOLOGI SERMONES.

SERMO PRIMUS.

ODIE nobis Dominus pa-
trem cum filiis duobus vo-
cavit, & produxit in me-
dium: ut immensum suæ pie-
1 tatis indicium, * sævam Ju-
daicæ gentis invidiam, redi-
tum supplicem populi Chri-
2 stiani, * pulchram panderet per figuram. *Ho-*
Luc. xv. *mo quidam habuit duos filios, & dicit adolescen-*
tior ex illis patri: Pater, da mihi portionem sub-
stantiæ, quæ me contingit. Et divisit, inquit, *il-*
lis substantiam. Quantum pius pater, tantum
3 hæres impatiens: qui patris fatigatur * ad vi-
4 tam; qui patris, quia tempus adimere * non po-
test, nititur auferre substantiam; hic ipsam
prærogativam filii meruit non habere, qui ea
quæ patris erant, noluit possidere cum patre.
Sed quæramus quæ res filium rapuit hos ad
ausus, ad petitionem tantam fiducia quæ leva-
rit. Quæ res? illa scilicet, qua cœlestem pa-
trem sciebat nullo claudendum fine, conclu-
dendum tempore nullo, nulla mortis potestate
solvendum. Et ideo cupit vivendi libertate

S. Petri Chrys.

gaudere, qui ditari noluerat * facultatibus de- 5
cedentis: Denique illam fuisse hujus petitionis
offensam, * genitoris largitas comprobavit. *Et* 6
divisit, inquit, *illis substantiam*. Petente uno, * 7
ambobus totam substantiam mox divisit; ut
scirent filii, quod ante tenebat pater, * non 8
fuisse avaritiæ, sed amoris; providentia, non
invidentia, non dedisse. Tenebat pater, serva-
re substantiam filiis, non negare; & manere ea
pignoribus * cupiens, non perire. Beati filii 9
quorum tota est in patris charitate substantia.
Beati, quibus manet tota in obsequio patris,
in patris cultura possessio. Cæterum facultates * 10
unitatem scindunt, * fraternitatem separant, co- 11
gnationem spargunt, parentum perdunt & vio-
lant charitatem, sicut ex sequentibus elucescit.
Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me con-
tingit. Et divisit, inquit, *illis substantiam. Et*
non post multos hos dies, congregatis omnibus,
adolescentior filius peregre profectus est in regionem
longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam,
vivendo luxuriose. Et posteaquam consumpsisset o-
mnia, facta est fames valida in regione illa, &
ipse cœpit egere, & abiit, & adhæsit uni civium
regionis illius, & misit illum in villam suam, ut
pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum

 de fili-

AD SERMON. PRIMUM.

NOTÆ.

1 P*ietatis indicium &c.* „ Hoc est argumentum pie-
„ tatis infinitæ, ut infra Auctor serm. XLIX. „ Mita. Formula Chrysologo familiaris. Nonnullæ editiones habent *judicium*.

2 *Populi Christiani &c.* In hac Parabola, & in his duobus filiis, duos præfigurari Populos, Judaicum nempe, & Gentilem docent etiam Dionysius Areopagita Epist. VIII. Irenæus lib. IV. adversus Hæreses cap. 70. Hieronymus Epist. XLVI. ad Damasum; Augustinus lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33. aliique.

3 *Patris fatigatur &c.* Patrem vivere ægre fert.

4 *Adimere &c.* Codices hactenus impressi corrupte *Audire*. Latinius sic legerat: *quia tempus, aut diem non potest, nititur auferre substantiam*. Ambrosius tit. I. lib. de Nabut. Cap. 4. pag. 308. col. 1. edit. Paris. *Hæres otiosus spectat; hæres fastidiosus increpat, quod sero moriamini*. Augustinus lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 29. *Avarus vellet nullum hominem esse, ut ipse solus omnia possideret*.

5 *Ditari noluerat &c.* Aliæ editiones *valuerat*. Ita etiam MS. Vallicellanum; Edit. Colon. & Bonon. Sensus est: qui ut ditaretur noluit expectare mortem patris.

6 *Offensam*. „ Hoc est improbam actionem, qua filius in hac petitione usus est „ Mita.

7 *Petente uno &c.* Opinantur nonnulli Christum hic respexisse ad morem, si non Judæorum, saltem finitimarum Gentium: penes quas filii, statim ac pubertatem attigerant, partem patrimonii paterni expetere poterant, ut quæstum facerent. Alii (inter quos noster) Patrem filiis hæreditatem libere utendam dedisse, nulla licet lege vel consuetudine obstrictum.

8 *Quod ante tenebat Pater &c.* Dissentit Chrysologus ab mente existimantium Prodigum, non bona patris, sed maternæ hæreditatis partem postulasse. Vide Du-Hamelium hic.

9 *Pignoribus &c.* Pignora pro filiis passim apud meliores ævi Scriptores. Tertullianus etiam de Idololatr. Cap. XII. Cyprianus de morte filiorum Jobi: *Post pignorum funera*.

10 *Facultates*. Dici omnes possessiones humanas ad necessitatem vitæ facientes, notat in hunc locum Chrysologi Gaspar Barthius Adversar. lib. XI. Cap. 3. Colum. 517 Ibique laudat Gaudentium ad Germinium, & Venantium Fortun. Lib. XI. Vide etiam Lactantium de Just. lib. V. Cap. 19.

11 *Unitatem scindunt*. Lege inferius Chrysologum serm. CLXII. ibique notam.

12 Cu-

*de filiquis, quas porci manducabant, & nemo il-
li dabat*. Ecce quid facit cupiditas ad cenfum
12 præceps. * Ecce quemadmodum fine patre cen-
fus nudavit filium, non ditavit: cenfus filium
tulit è gremio patris, ejecit de domo, exemit
patria, fpoliavit fama, exuit caftitate. Quod
vitæ, quod morum, quod pietatis, quod li-
bertatis, quod eft gloriæ, nil reliquit. Civem
denique in peregrinum, filium in mercenarium,
in egenum locupletem, liberum mutavit in fer-
vum, junxit porcis à patre piiffimo quem fe-
junxit, ut ferviret cœnofo pecori, qui pie-
13 tati fanctæ parere contempfit. * *Congregatis*,
inquit, *omnibus adolefcentior*. Adolefcentior ifte
14 plane non ætate, fed fenfu: * qui congrega-
15 vit bona patris, & abiit longe * plus mente
quam loco: ut dato, non accepto pretio mife-
re fe venderet fervituti. Sic mercator ad ta-
lem contractum pervenit, qui parentum debi-
tum nefcit folvere, qui vicem nefcit redhibe-
16 re * generanti. Eft penes patrem dulcis con-
ditio, libera fervitus, abfoluta cuftodia, timor
lætus, blanda ultio, paupertas dives, fecura
poffeffio. Namque ad patrem labor refpicit,
fructus redundat in filios. *Diffipavit*, inquit,
fubftantiam fuam. Quæ compofita fuerant, pa-
tre moderante, prodigente filio diffipantur: ut
vel tarde fapiat patrem cuftodem, non incu-
batorem * fuiffe fubftantiæ. *Vivendo luxuriofe*.
17 Mortalis eft ifta vita; quia moritur virtutibus:
qui vitiis vivit, fepelitur famæ, perit gloriæ:
qui manet turpitudini, crefcit infamiæ. *Et po-
ftquam confumpfiffet omnia, facta eft fames valida
in regione illa*. Luxuriæ, ventri, gulæ, fames tor-
tor apponitur: ut ibi ultrix pœna fæviat, ubi
pœnalis reatus exarferat. *Facta eft fames va-
lida*. Ad talem finem femper voracitas ten-
dit, ad talem pervenit terminum fugienda vo-
luptatis effufio. *Et ipfe cœpit egere*. Filium
data facit egere fubftantia, quæ divitem nega-
ta fervaffet: * ut penes fe deficeret habendo, 18
qui penes patrem abundaverat, non habendo,
*Et adhæfit uni civium regionis illius, & mifit illum
in villam fuam, ut pafceret porcos*. Sic invenit,
qui fe negat patri, qui fe committit extraneo:
ut fentiat feverum judicem, * qui fugit indul- 19
gentiffimum provilorem. Affectionis defertor,
pietatis refuga, deputatur porcis, porcis addi-
citur, porcorum traditur fervituti, porcorum
pafcua * lutulenta * percurrit, inquieti gregis 20
teritur, & maculatur excurfu, ut fentiat quam 21
miferum fit, amarum quam fit, quietis pater-
næ beatitudinem perdidiffe. *Et cupiebat implere
ventrem fuum de filiquis, quas porci manducabant,
& nemo illi dabat*. Quam crudele minifterium,
quia neque convivit porcis, * qui vivit porcis. 22
Mifer, qui fqualentis pecoris deficit * & efu- 23
rit in faginam. Mifer, qui fquallentis cibi * 24
cupit, nec impetrat qualitatem *. His edocti, 25
inftructi talibus, maneamus in domo patris,
matris in gremio * perduremus, cognatorum 26
conftringamur amplexibus, vifcera nos paterna
conftringant, ne nos ad fupradicta mala per-
trahat adolefcentiæ miferanda libertas. Sepiat
nos paterna reverentia, matris componat affe-
ctio, cognatorum cuftodiamur affectibus. In-
ter propinquorum lumina * non valent delicta 27
verfari. Propinquorum quot oculi, tot lucer-
næ. Dies eft afpectus matris: Sol, patris ruti-
lat in vultu. Unde viventi inter tot virtutum
luces, * criminum tenebræ propinquare non pof- 28
funt. Sed menfa patris nos alit virtutis cibo,
falutis epulo, deliciis honeftatis, & gloriæ. Et
quia latius nos de hac parabola dicere cogit
prolixa feries lectionis, quis fit pater in do-
nando facilis, facilior in recipiendo; quis fit
frater fratris triftiffimus in falute; quis fit
adolefcentior abfceffu infipiens, fapientiffimus
in regreffu, fequenti fermone votis communi-
bus * inquiremus. 29

SER-

12 *Cupiditas ad cenfum præceps*. Auguftinus quæft. XLVII. in Exod. *Græcus ὑπόστασιν habet, ubi fubftantiam Latinus interpretatus eft, quod aliquando noftri interpretantur cenfum*.

13 *Cœnofo pecori &c*. Columella lib. VII. Cap. 10: *porcorum genus nulla re magis gaudet, quam rivis, atque cœnofo lacu volutari*.

14 *Non ætate fed fenfu*. Euthymius in Not. ad Caten. ad XV. Lucæ Cap. 57: *Non quia tempore minor, fed quia fenfu indigens*. Nonnullæ editiones vitiofe, *Non ætate, fed cenfu*.

15 *Abiit longe &c*. Evang. *In regionem longinquam*. „ Quia Auctor regionem hanc longinquam myftice in„ terpretatus, placuit addere: Regionem longinquam effe „ *Dei oblivionem*: ut docet Auguft. lib. II. Quæft. Evang. „ quæft. 33. Vide appofite Ambrofium hic: quo tefte: „ *Regio longinqua eft umbra mortis*: hoc eft peccatum „ *Mita*, & Chryfoftomus Homil. de Patre & duobus filiis. Tom. II. pag. 1166. edit. Parifien. an. 1581.

16 *Nefcit redhibere &c*. Chryfologi phrafis pro: Beneficium mutuo beneficio rependere. Plautus in Menæ: *Salvum tibi, ut mihi dedifti, redhibeo marfupium*.

17 *Non incubatorem &c*. Quintilianus lib. X. *Velut thefauris claufis incubabat*.

18 *Servaffet &c*. Ita locum reftituimus ex MS. Cæfen. Aliæ editiones: *Negata fatuabat*.

19 *Severum Judicem* Alias apud Caftillum: *in fe verum Judicem*.

20 *Porcorum pafcua &c*. Nullum vilius minifterium apud Judæos, & Ægyptios, qui hujufmodi homines tanquam prophanos ab Templorum aditu arcebant. Neque ex inferiori plebe unus erat, qui cum ipfis familiaritatem, confuetudinemque vellet inire. Vide Herodotum lib. II. Cap. 47.

21 *Pafcua lutulenta*. Vitiofæ editiones habent: *Pafcua luculenta*: Ex caftigationibus Meurfii Cap. XI. pag. 130. mendum expunximus.

22 *Neque convivit porcis qui vivit porcis*. Porcorum, quibus alendis infudabat, conviviam effe nequivarat.

23 *Qui fqualentis pecoris deficit &c*. Sic reftituimus ex Edn. Bonon. Mitæ, & Caftilli. Aliæ: *Qui porcorum deficit*.

24 *Squallentis cibi*, fcilicet immundi, explicat Mita. Textus: *& cupiebat implere ventrem fuum ἀπὸ τῶν κερατίων de filiquis*. Victus hic pecudum potius quam hominum. Ex iis enim arboribus fumitur, quæ *Siliquiferæ* dicuntur. Alii nomine filiquarum intelligunt arbores nonnullas, quas Græci vocant *κεράτια*, neque aliter Galli, Hifpani, atque Itali. Et proprie filiqua Vagina eft vel integumentum, in quo legumina crefcunt. *Ceratia* autem videntur effe filiquæ felvaticæ: quarum proventus plurimus in Judæa & Syria. Erat & apud Syros quoddam filiquarum genus, ex quibus vinum eliciebant tefte Plinio lib. IV. de vinis fict.

25 *Nec impetrat qualitatem &c*. Caufam cur Prodigo defecerint filiquæ, quibus porci faturabantur, inquirit Maldonatus in Lucæ Cap. XV. num. 16.

26 *Matris in gremio &c*. Pro matre, catholicam hic figurari a Chryfologo Ecclefiam, nemo eft qui non videat.

27 *Lumina &c*. Nonnullæ editiones: *limina*; MS. Cæf. *lumina*. Facilis amanuenfium lapfus.

28 *Virtutum luces*. Omnes codices MS. & excufi habent *Duces*. Mihi, etfi audacter feci, arrifit correctio Caftilli. Etenim poft lumina, *lucernas*, *diem*, & *folem*, cur non *luces*, fed *Duces* fubfequi debent? Ulterius, *tenebræ* non *Duci*, fed *luci* opponuntur. Mirum autem quantum contrariis contraria connectere ftudeat Chryfologus.

19 *Votis communibus*. Ideft precibus communibus explicat Barthius Adverfar. lib. VI. Cap. 18. pag. 287. ubi hunc locum laudat. Et lib. VIII. Cap. 21. obfervat fpondaicum hexametrum his verbis contineri: quod & apud Chry-

SERMO II.

LUxuriosum filium, filium patris piissi-
mi desertorem, quæ perculerint mala in
1 tantum, ut fame tabidum porcorum se dede-
rit * servituti: superiore, quo valuimus,
sermone perstrinximus. Nunc ejus reditum,
nunc ejus pœnitentiam, meliore jam voto, ver-
2 bis lætioribus prosequamur. *In se*, inquit, *re-*
Luc. 15. v. 17. *versus dixit; Quanti mercenarii * patris mei abun-*
dant panibus &c. In se reversus est, * in se
3 ante redit, * ut rediret ad patrem, qui a
4 se ante recesserat, cum recessit a patre. A se
migrat, & ab homine totus transit in bestiam,
paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris ob-
litus. *Quanti mercenarii patris mei abundant pani-*
bus, ego autem hic fame pereo. Fames revocat,
5 quem saturitas exularat: * fames illi patrem de-
6 dit sapere, * cui copia tulerat sentire genito-
rem. Et si tantum præstitit vel invita fames,
probate quid voluntarium possit conferre jeju-
nium. Oneratus venter ad vitia cor deponit,
premit mentem, ne supernam valeat sentire pie-
Sapien. 9 tatem „. Corpus, inquit, quod corrumpitur, ag-
v. 5. „ gravat animam, & deprimit terrena inhabitatio
Luc. 21. „ sensum multa cogitantem. „ Unde & Dominus
v. 34. „ Attendite ne graventur corda vestra crapula &
ebrietate „. Vacuandus est ergo venter modera-
tione jejunii, ut exoneratus animus possit ad al-
ta pertendere, conscendere ad virtutes, possit
ad ipsum pietatis auctorem totus aliger pervo-
3. Reg. lare. Hoc Elias probat, qui dominici conti-
19. v. 8. nuatione jejunii defæcatus a carnali pondere,
4. Reg. 2. mortis victor evolavit ad cœlum. * *Surgam,*
v. 11. *& ibo ad patrem meum.* Jacebat qui dixit, sur-
7 gam: intellexit lapsum, sensit ruinam, jacere
se turpis luxuriæ respexit in lubrico, & ideo
exclamat: *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Qua
spe? qua fiducia? qua confidentia? * Qua spe? 8
Illa qua pater est. Ego perdidi quod erat filii
ille, quod patris est, non amisit. * Apud pa- 9
trem non intercedit extraneus, intus est in pa-
tris pectore ipse, qui intervenit, & exorat af-
fectus. Urgentur patris viscera iterum filium
genitura per veniam. Ibo ad patrem reus; sed
pater viso filio cooperit mox reatum: dissimu-
lat judicem, qui magis vult implere genitorem;
& sententiam cito vertit in veniam, qui rediro
cupit filium, non perire. *Surgam, & ibo ad*
patrem meum, & dicam illi: Pater, peccavi in
cœlum & coram te. Confessio patrem pandit,
genitorem loquitur pœnitudo. *Peccavi in cœlum*
& coram te. Cui peccatur in cœlo, * non ter- 10
renus pater est, sed & cœlestis, ideo adjecit:
Coram te. Cui in cœlo, & in terra, ante ocu-
los sunt omnia quæ geruntur. * *Peccavi in cœ-* 11
lum, & coram te, & jam non sum dignus vocari
filius tuus. Peregre profectus est iste, & in re-
gionem longinquam fugit, sed accusatores suos,
sed testes suos, divini patris oculos non refu-
git. Hoc David clarius aperit, sic dicendo: „ Psal. 138. v. 7. 8. 9. 10.
„ Quo ibo a spiritu tuo? & a facie tua quo fu-
„ giam. Si ascendero in cœlum, tu illic es: si de-
„ scendero infernum, ades: si sumpsero pennas
„ meas diluculo, & habitavero in postremo ma-
„ ris. Etenim illuc deducet me manus tua, & te-
„ nebit me dextera tua. „ Videt iste per totum
mundum nuda Dei oculis delicta consistere:
non cœlum, non terram, non maria, non
abyssum, non ipsam noctem, Deo velare
posse peccata. * Sentit quantum sit sceleris, 12
mali quantum, in ipso Dei peccare conspe-
ctu, * & ideo clamat: „ Tibi soli peccavi, 13 Psal. 50. v. 6.

 & ma-

Chrysostomum, Hyginum, Hilarium, aliosque sæpius occurrere dicit. Sed qua utilitate advertat hæc vir doctus, nescio. *Votis* pro precibus utitur Paulinus Nolanus:

Nunc juvat ora modis, & carmina solvere votis.

AD SERMON. II.

NOTÆ.

1 *POrcorum se dederit*. Sic ex MS. Vallicellano, & Latiano. In editis deest particula *se*.

2 *Quanti mercenarii Patris &c.* Chrysologus, cum Ambrosio, et Beda consentiunt Græcis, qui non habent: *in domo*.

3 *In se reversus*. Ambrosius hic: *Etenim qui ad Dominum regreditur, se sibi reddit: & qui recedit a Christo, se sibi abdicat.*

4 *In se ante redit*. Locum Evangelii legit etiam Montanus *cum rediisset*. Latinis etiam dicitur ad se redire eum qui ad meliorem frugem revertitur. Græcus habet εἰς ἑαυτὸν ἐλθών, *in seipsum veniens*. Vide Euthymium, & Theophylactum hic Luc. XV.

5 *Quem saturitas exularat*. Meursius Exercit. Cap. II. pag. 130. reponit *Expulerat*. Veretur autem, barbaro illo tempore, vocem hanc activam significationem habuisse. Quod ostendunt Glossæ Isidori.

6 *Patrem dedit sapere*. Ita MS. Cæsenæ, & Urbini, & editio Coloniensis, & Bononiensis I.: Aliæ editiones *Parte dedit sapere*. Græcum illud Πολλῶν δ' ὁ λιμὸς γίνεται διδάσκαλος, *fames docere multa mortales solet*.

7 *Evolavit ad Cœlum*. Ambrosius lib. de Elia, & Jejun. pag. 31. 312. *Jejunus curru raptus est ad Cœlum, hoc gradu Elias ascendit.*

8 *Qua confidentia*. Sic ex MS. Vallicell. & editione Colon. Mss habet *Qua conscientia*. MS. Cæsenæ *Qua Constantia*.

9 *Quod Patris est, non amisit*. Paschasius, Rathbertus lib. III. & V. in Matth. *Si ego perevi, & non sum dignus vocari filius, tu nunquam Patrem fore desisti*.

10 *Cui peccatur in Cœlo*. Pro *Cœlo* non semel in sacris literis intelligitur Deus: ac si diceret: Peccavi in Deum, eam scilicet potestatem, quæ in Cœlo maxime elucet: ut Daniel. IV., 28. I. Macchab. III. 18. Matth. XXI. 25. Lucæ XX. 4. In apocryphis etiam Vet. Testam. manifeste apparent hujus significationis exempla. Vide Vorstium Philolog. sac. cap. III. pag. 72. 73. & Seldenum Sintag. de Diis Syris II. Cap. 18. At ex verbis, quæ attulimus, ut bene notat Castillo, clarissime elucet Chrysologi mentem esse ab Evangelista non *Deum* pro *Cœlo* intelligi; sed vel Dei solium, & sedem, vel justorum cœtum & unionem. Luculentissime asserit Hilarius Enarrat. in Psal. CXVIII. Longiusculus locus notæ fines excederet. Consule etiam Chrysostomum Homil. de Patre & duobus filiis, si genuinus fœtus est, Tom. II. pag. 1167. edit. Parisiens. MDLXXXI.

11 *Ante oculos sunt omnia, quæ geruntur*. Hilarius Tom. I. pag. 628. recent. edit. „ Non longe abest qui per naturæ suæ virtutem & ipse ubique, & semper est; & totus semper & ubique est „.

12 *Velare posse peccata*. Prudentius hymno matutino

Speculator adstat desuper
Qui nos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit
A luce prima in Vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur quidquid est;
Humana, quod mens concipit,
Hunc nemo fallit judicem.

13 *Peccare conspectu*. *Coram te*, ait Evangelista. *Te teste, te judice*, explicat Brugensis.

14 Per-

„ & malum coram te feci. „ Unde & iste adole-
scentior similiter vociferatur, & clamat: *Pec-
cavi in cælum, & coram te, & jam non sum di-
gnus vocari filius tuus*. Non dicit: Non sum
dignus esse filius tuus, sed non sum dignus vo-
cari filius tuus: quia vocari ad gratiam perti-
net, esse ad naturam. Audi Apostolum dicen-
Galat. 1. tem: „ Ab eo qui vos vocavit in gratiam suam. „
Hic ergo adolescentior, quia perdiderat quod
14 erat naturæ* judicat se quod est gratiæ non me-
reri. *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*. Ec-
ce, potestatis suæ filius quo devenit? voluptas
luxuriæ, adolescentiæ libertas, ecce filium quo
promovit? *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*.
Ut locatione annua servitus innovetur; ut la-
bore jugi conditio conducta deteratur; ut die
toto in opere suspiret miseræ verna mercedis;
ut sit semper venditor sui, nec unquam negare
suam valeat servitutem. Et hoc petit, quia qui
penes extraneum servam senserat libertatem,
penes patrem credit sibi futuram liberam servi-
15 tutem, * Jam nunc, fratres, * vellem lectionis
16 hujus aperire mysterium, si non me revocaret
istius utilitatis intentio: quia vos video non qua-
si nostra audire debito cum dolore, sed quasi
extranea intellectu transvolare festino. Nostra,
nostra, & omnibus profutura nobis semper lo-
quitur Christus; & ob corrigendos nos mysti-
ca frequentat exempla dominus, qui pater suo-
rum voluit esse servorum: qui magis amari vo-
luit, quam timeri: qui panem vitæ se dedit
ipsum, qui sanguinem suum in poculum salutis
effudit. Præteritis comparationibus præsentes
corrigit, & futuros: ne bonum patrem, ne ge-
nitorem pium deserentes, ad mundi longinqua,
& nimis peregrina tendamus: ibique vivendo
luxuriose, substantiam totam salutis dissipemus,
& vitæ; omnibusque consumptis famem spei
gravissimam perferamus; & sic nos primario re-
gionis illius, hoc est, desperationis auctori dia-
17 bolo * jam tradamur: & ille nos mittat in vil-
lam suam, hoc est, ad hujus seculi illecebrosas
convalles: mittat ad pascendos porcos, eos vi-
delicet qui proni semper in terram vivunt ven-
tri, & æstus carnis in volutabro luti temperant,
in cœno premunt, refrigerant in gurgite vitio-
rum. Quod autem mercenarios suos mittat ad
porcos, facit hoc insatiata crudelitas, quæ con-
tenta non est homines criminosos fieri, nisi eos
vitiorum duces, criminum faciat & magistros.
Cum eos tales fecerit, non sinit eos ex ipso por-
corum cibo, pastuque saturari: ut esurientes vi-
tia plus delinquant; luxuriosos satietas capere
non potest: voluptas nescit expleri. Unde nos
cum bono patre simus, permaneamus apud ge-
nitorem pium: ut & diaboli laqueos possimus
evitare, & bonis patris jugiter perfruamur. Pro-
funda post scrutabimur: quia communioni * & 18
moribus plus debemus.

SERMO III.

Filii luxuriosi abscessum, regressum, culpam,
pœnitentiam percucurrimus hactenus ser-
mone geminato: occursum modo patris, boni-
tatem patris, patris ineffabilem misericordiam
prosequamur. *Surgens*, inquit, *venit ad patrem* Luc. 15.
suum, cum autem esset longe, vidit illum pater suus, v. 20.
*& misericordia motus est, & accurrit, & cecidit
super collum ejus, & osculatus est illum. Surgens,
venit ad patrem suum*. Surrexit iste mentis &
corporis de ruina: surrexit de profundo inferni,
cœli alta contingens: apud cœlestem patrem fi-
lius surgit plus de venia, * quam corruit de rea- 1
tu. *Surgens venit ad patrem suum*. Venit non
gressu pedum, sed mentis incessu: longinquus
terreni itineris non indiguit: quia compendia
vitæ salutaris invenit. Divinum patrem nescit
viarum cursu quærere: qui fide quærens, mox
sibi illum invenit esse præsentem. *Surgens venit
ad patrem: cum autem esset longe*. Quomodo
longe est is, qui venit? quia nondum pervenit.*
Iste qui venit, venit ad pœnitentiam; sed non- 2
dum pervenit ad gratiam: venit ad domum pa-
tris, sed nondum pervenit ad gloriam pristini,
vel habitus, vel honoris. *Cum autem esset lon-
ge, vidit illum pater suus*. Vidit pater ille: „ qui Ps. 112.
„ in altis habitat, & humilia respicit, & alta a v. 5. & 6.
longe agnoscit. „ *Vidit illum pater suus*. Pater
vidit illum, ut & ille patrem posset attendere:
patris visus illustravit filii venientis aspectum,
ut tota fugaretur obscuritas, quæ circumfusa
fuerat de reatu. Non sunt tales tenebræ noctis,
qua-

14 *Perdiderat quod erat naturæ*. „ Sed si nullum est „ adeo magnum vitium, Augustini sensu, quod possit de„ lere extrema naturæ vestigia, quare hic ita? Quia perdi„ derat quæ sibi ex ipsamet prolis natura competebant, „ vel honorem, vel gloriam sobolis. Vide infra ferm. V.„ Mita.

15 *Futuram liberam servitutem*. Vide Augustinum Tom. II. Ep. CXX. cap. 2. Et in Psalm. XCIX. in principio. *Libera servitus est apud Dominum. Libera servitus ubi non necessitas, sed charitas servit*.

16 *Fratres*. Sic se olim Christiani mutuo appellabant. Lactantius lib. V. Cap. XVI. *Nec alia causa est cur nobis invicem Fratrum nomen impertiamur, nisi quia pares nos esse credimus*. Hieronymus contra Elvidium Cap. VIII. *Omnes Christiani fratres vocantur, quia in commune omnes homines ex uno Patre nati, pari inter nos germanitate conjungimur*. Vide Justinum Apolog. ad Antoninum pag. 161. Asterium Amasex Episcopum apud Photium Cod. 271. Athenagoram in Apolog. Tertull. Apol. Cap. XXXIX. ibique plura Herald., & Minutium Felicem in Octavio pag. 336.

17 *Desperationis auctori Diabolo*. In Divite illo, cui adhæserat Prodigus, Diabolum agnoscunt cum Chrysologo August. lib. II. Quæst. Evang. Quæst. XXXIII. Bonavent. ad Caput XV. Lucæ, & alii plures.

18 *Communioni*. Idest reciprocæ nostræ unitati Fidelium, & societati nostræ.

AD SERMON. III.

NOTÆ.

1 P*lus de venia*, quia in reformatione per pœnitentiam solet altius gratia resurgere. V. Bernardum ferm. XVI. in Cantic. Leonem M. Serm. XII. de Pass. Domini, ex Apostolo dicente ad Rom., V. *Ubi abundavit peccatum superabundavit & gratia*, inferentem: *Validius donum factum esse libertatis, quam debitum servitutis*. Propterea dat illi stolam primam, hoc est pretiosiorem ea, quam ante ipsum crimen induerat: ut innuit Maldonatus hic n. 22. Ex Mita. Vide Guarricum Serm. II. Quadrag. de Filio Prodigo: Leonem M. Serm. XII. de Passione sub initium; Tertullianum lib. de Resurrect. cap. XXXVII.

2 *Nondum pervenit*. Lucas Brugensis hic: *longe erat a Patre, quia nondum conceptam animo pœnitentiam opere perfecerat*.

3 Sic

quales illæ sunt, quæ de confusione veniunt pec-
Psal. 39. catorum. Audi Prophetam dicentem: „ Compre-
v. 13. „ henderunt me iniquitates meæ, & non potui vi-
Psal. 37. dere. „ Et alibi: „ Iniquitates meæ gravatæ
v. 5 & 11. „ sunt super me. „ Et post: „ Et lumen oculo-
„ rum meorum non est mecum. „ Nox sepelit
hesternum lumen; peccata sensum; animum
membra confundunt. Nisi ergo cœlestis pater,
redeuntis filii radiasset in vultu: & totam con-
fusionis caliginem respectus sui lumine sustulis-
set, nunquam divini vultus vidisset iste filius
claritatem. *Vidit eum de longe, & misericordia
motus est*. Movetur misericordia, qui loco non
potest dimoveri: accurrit, non progressu cor-
poris, sed pietatis affectu. *Cecidit super collum
ejus*. Non lapsu viscerum, sed compassionis.
Cecidit super collum ejus. Ut erigeret sic jacen-
3 tem. * *Cecidit super collum ejus*. Ut amoris one-
Matth. 11. v. 28. 29. 30. re, onus tolleret peccatorum *„ Venite ad me „
inquit „ omnes qui laboratis, & onerati estis.
Tollite onus meum super vos, quia leve est: „
4 Videtis quia filius juvatur istius patris onere,
non gravatur. *Cecidit super collum ejus, & oscu-
latus est eum*. Sic pater judicat, sic emendat,
sic peccanti filio dat oscula, non flagella. De-
licta non videt vis amoris, & ideo pater pec-
5 cata filii redemit osculo, clausit amplexu, * ne
nudaret pater filii crimina, pater filium ne fœ-
daret. Pater sic curat filii vulnera, ne filio ci-
catricem, nævum filio ne relinquat. „ Beati „
inquit „ quorum remissæ sunt iniquitates, & quo-
Psal. 31. v. 1. „ rum tecta sunt peccata. „ Si adolescentis hujus
factum displicet, horret abscessus: nos a tali
patre nullatenus discedamus. Aspectus patris fu-
gat crimina: expellit noxam: cunctam nequitiam
6 & tentamenta * propellit. Certe si abscessimus: *
7 si substantiam patris totam luxuriose dispersi-
mus nos vivendo: si quicquid usquam commisi-
mus facinoris & delicti, si ad impietatis præru-
ptum totum, totam venimus ad ruinam, sur-
gamus aliquando, & ad talem patrem, tali in-
vitati redeamus exemplo. *Cum autem videret
eum, misericordia motus est, & accurrit, & ceci-
dit super collum ejus & osculatus est illum*. Rogo
quis hic desperationis locus? Quæ hic excusatio-
nis occasio? hic simulatio quæ timoris? Nisi for-
te timetur occursus: terret osculum: turbata
amplexus, & capere ad vindictam, non recipere
ad veniam pater creditur, cum filium trahit ma-
nibus, * claudit gremio, ligat lacertis. Sed hanc 8
cogitationem debellatricem vitæ, salutis inimi-
cam expugnant nimis, nimis auferunt quæ sequun-
tur. *Dixit autem pater ad servos suos, cito pro-
ferte stolam primam, & induite illum, & date
annulum aureum in manus ejus, & calceamenta in
pedibus ejus, & adducite vitulum saginatum, &
occidite, & manducemus, & epulemur, quia hic
filius meus mortuus fuerat, & revixit: perierat,
& inventus est*. His auditis adhuc moramur?
adhuc non redimus ad patrem? *Cito proferte sto-
lam primam, & induite illum*. Sustinuit filii cri-
mina, * qui non sustinuit nuditatem: hinc est 9
quod a servis ante vestiri voluit filium, quam
videri: ut soli patri nota esset nuditas; quia
pater solus videre filii non poterat nuditatem.
Cito proferte stolam primam. Pater hic qui in se- 10
cundis esse * non passus est peccatorem plus de
venia, quam de justitia gaudium vult habere.
Cito proferte stolam primam: Non dixit, unde ve-
nis? fuistis ubi? ubi sunt quæ tulisti? quare tan-
tam gloriam tanta turpitudine commutasti? sed:
Cito proferte stolam primam, & induite illum. Vi-
detis, quia delicta non videt vis amoris. * 11
Tardam misericordiam pater nescit. Delicta
qui discutit, prodit. *Et date annulum in manu ejus*.
Paterna pietas contenta non est innocentiam re-
parare solam, nisi pristinum restituat & ho-
norem. * *Et date calceamenta in pedibus ejus*. Quam 12
pauper redit qui ditatus abscesserat, & de to-
ta substantia calceamenta in pedibus non repor-
tat. *Date calceamenta in pedibus ejus*. Ne vel in
pede remaneret deformitas nuditatis: * certe 13
ut calceatus anterioris vitæ rediret ad cursum.
Et adducite vitulum saginatum. Communis vitu-
lus

3 *Sic jacentem*. Ambrosius hic: *Quasi quodam Patris amoris affectu supra collum cadit, ut jacentem erigat*.

4 *Onus tolleret peccatorum*: „ Peccatum est onus gra-
„ ve, ut in Psalm. XXXVIII. v. 5. sed amor Patris Cœle-
„ stis super hujusmodi onus cadens, illud e collo filii le-
„ vat: & jugum suave, quod Ambrosii sensu est jugum
„ Evangelii, vel sensu Chrysostomi amor ipsius Dei, &
„ observatio mandatorum illius collo imponit: Quo onere
„ non gravatur filius, sed juvatur. „ Mita.

5 *Clausit amplexu*, scilicet *abscondit*. Quandoque autem, ut advertit Castillo, *claudere* idem est ac *abigere*, *repellere*. Nonius lib. X.

Ecce maris magno clausit nos obice pontus.

6 *Tentamenta*, idest Diaboli technas: Gregorius lib. IV. in lib. I. Regum Cap. IX. *Valde laboriosum est omnia tentamenta vincere*.

7 *Certe si abscessimus &c*. Similia habet Ephrem Syrus Tom. I. lamentationa, seu precatione V. ad animam negligentem. Mirum quam bene, quam pia!

8 *Trahit manibus*. Aliàs *tradit manibus*.

9 *Sustinuit &c*. Locum in aliis editionibus depravatum restituimus ex editione Bononiensi. Nuditas confusionem parit; Deus autem non sustinet confusionem Peccatoris ad se redeuntis. Vel nuditas est carentia virtutum, quam in pœnitente non tolerat Deus; vel est confusio apud homines ex peccatis commissis, quam peccator in extremo die minime incurret, si peccata sua Sacerdoti pandat. Ex Mita.

10 *In secundis esse*, Mita explicat: Vel quia peccatorem ad se conversum Deus vult in primo numero suorum amicorum; vel quia non patitur esse in secunda peccatoribus, qui per mortem æternam damnantur. Utrumvis eliga. Ego ex genio Chrysologi interpretarem: Non passus est peccatorem esse in secundis, idest in inferioribus vestibus, quas familiari sibi contrapositorum usu vocat secundas, & prima stola voluit amiciri. Potuit & ad illud latinorum respicere: *In primis amicorum esse*, ut & Mita fortasse opinatus est.

11 *Non videt vis amoris*. MS. Cæsenæ habet *jus amoris*. Stola vestis erat oblonga ad talos usque demissa ceteris nobilior, sine qua te publicum prodire ingenuo indignum. Articulus τὴν ante στολὴν ostendit non de quavis stola loqui in Evangelio, sed de *certa*, uti paulo post τὸν μόσχον de certo vitulo, ut advertit Cajetanus. Stola ergo videtur Chrysologo significare Divinæ indulgentiæ beneficium, vel gratiam, quam Prodigus peccando exuerat. Vide Euthymium Cap. LVII. in cap. XV. Lucæ.

12 *Restituat & honorem*. Prodigum per annuli traditionem in honorem restitui asserit Auctor. Apud Hebræos enim & Romanos libertatis & ingenuitatis erat insigne. Jacob. II. 2. *Si introierit in Conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida &c*. Antiquissimus apud Hebræos annulorum usus, vel in fidei, vel auctoritatis, vel grati animi signum. Genes. XXVIII. 18. XLI. 42. Num. XXXI. 50. Mystice hic Dei in animam per gratiam inhabitantis arrha & pignus.

13 *Deformitas nuditatis*. Calceus enim (inquit hic Lucas Brugensis) habitus est & ornamentum hominis recte, & ingenue educati. Et forassis ob hoc Christus in Evang. Matth. X. 10. calceorum usum prohibuit Apostolis,

lus non sufficit, nisi fuerit pinguis, nisi fuerit
14 saginatus: * vitulus pinguis testatur paternæ pinguedinem charitatis. *Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus fuerat, & revixit,*
15 *perierat, & inventus est.* Historiam * loquimur adhuc, & jam cogitamus arcanum nudare my-
16 sterium. Mortuus filius, * vituli suscitatur ex morte, & unus vitulus totius familiæ funditur
17 in saginam. * Sed differendum est: ut senioris dolorem vetustum, vetustiorem fratris invidiam prosequamur.

SERMO IV.

DE junioris filii reditu & salute gaudentes, senioris flebiliter pandimus, & dolemus
1 invidiam, qui summum frugalitatis bonum * extremo zeli malo perdidit, & livoris. *Erat*, inquit, *filius ejus senior in agro, & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & choros, & vocavit unum de servis, & interrogavit quæ hæc essent. Isque respondit, frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & nolebat introire. Erat*, inquit, *filius ejus senior in agro.* Erat in agro terram percolens, se desertans, duritiam solvit cespitis, cordis perdurat affectum, sentes eradicat & gramina, stimulos invidiæ non evellit. Sic in segete cupiditatis fructum zeli colligit, & livoris. Et *cum veniret*, inquit, *& appropinquaret domui, audivit symphoniam & choros.* Invidum fugat symphonia pietatis, chorus charitatis excludit, & quem venire ad fratrem, & appropinquare domui, vocat ratio naturæ, hunc pervenire zelus non finit, livor non patitur introire. Invidia ma-
lum vetustum, prima labes, * antiquum virus, 2
sæculorum venenum, causa funeris. Hæc in principio ipsum angelum ejecit, & dejecit de
cœlo. * Hæc de Paradiso hominem, * princi- 3
pem nostræ generationis exclusit. Ipsa hunc se- 4
niorem fratrem, paterna seclusit e domo. Hæc
Abrahæ progeniem, * populum sanctitatis, ad au- 5
ctoris suæ cædem, ad mortem sui Salvatoris armavit. Invidia intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum; sed in ipsam cordis arietat arcem: & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam. Si ergo volumus cælestem mereri gloriam, si paradisi beatitudinem possidere, si æterni patris inhabitare domum, si volumus rei cœlestis parricidii non teneri, pervigili fide, luce spiritus tetras invidiæ
* pellamus, & excludamus insidias, invidiam to- 6
tis armorum cœlestium viribus comprimamus:
quia sicut nos Deo jungit charitas, * a Deo in- 7
vidia sic sejungit. *Pater ergo illius egressus cœpit rogare ipsum.* Cor patris anxium variis arctatur motibus filiorum, & inter diversos pignorum casus, genitoris pietas stupefacta discurrit; quia videt fratrem fratris reditu mox fugari, & salute alterius sibi alterum mox perire; ac mœrorem longum brevi gaudio pensatum invidiæ livore turbari. O zeli tumor, duos non capit domus ampla germanos! Et quid mirum, fratres? Fecit invidia, fecit ut mundi tota duobus
esset angusta fratribus latitudo, * namque ipsa 8
Cain

---

lis, non sandaliorum, vel solearum. Quæstionem agitat Svicerus in Thesauro Tom. II. pag. 1387. Nonnullæ editiones habent *calciamenta, Calciari*, & *calciare* in Plinio juniore, & Suetonio observavit Vossius de Vitiis Serm. Lib. VII.

14 *Fuerit saginatus.* Vituli & boves in conviviorum solemniorum, & Sacrificiorum usum alebantur. Quos Græci inter cibos [illegible] referebant.

15 *Historiam.* Vocat hic Chrysologus Parabolam Evangelicam. Historia enim vocatur quælibet rerum explanatio & declaratio.

16 *Mortuus filius.* Ajebat Philo, impios etiam ad extremum viventes senium mortuos esse. Ad rem Drusius laudat Hebræorum adagium: *Improbi dum vivunt mortui sunt.*

17 *Funditur in saginam.* His verbis nullus dubitet Sanctissimum Jesu Christi Corpus in Eucharistia fidelibus propinatum significari. Vide Euthymium Cap. LVII. in Lucam.

AD SERMON. IV.

NOTÆ.

1 F*Rugalitatis bonum.* Chrysostomus Tom. II. Hom. XVI. pag. 1074. Edit. Paris. *Luxuria est adversa frugalitas.*

2 *Invidia prima labes.* Virgilius II. Æneid.

Hinc mihi prima mali labes.

Invidus (ait Basilius Tom. II. Hom. de Invidia pag. 92. recent. edit., ubi plura alia congerit) *Morbum intus detinet absumentem viscera atque erodentem.* Consule Chrysostomum Hom. XL. in Matth. pag. 269. & Hom. XXXVII. in Joan. pag. 751. & alibi plures. Gregor. Nazianz. Orat. XXVIII. pag. 466. Edit. Paris. 1630. Gregor. Nyssen. Tom. I. pag. 242. Edit. Paris. 1622.

3 *Dejecit de Cœlo.* Diaboli lapsum alii quoque ad invidiam referunt. Vide Rufinum Palæstinum apud Sirmondum Tom. I. pag. 169. num. 22. *Unde ille, quem Divina Scriptura Diabolum nominare consuevit, & ejus pariter qui dicuntur Angeli enim primis hominibus inviderent, Adam dico, & Eva, a beata vita quam primum possederant, seipsos alienarunt.* Mire consonat Cyprianus in lib. de zelo & livore: *Hinc Diabolus inter initia statim mundi: & periit primus & perdidit. Ille dudum Angelica Majestate subnixus; ille Deo acceptus & charus, postquam hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in zelum malevolum livore prorupit. Non prius alterum dejecit instinctu Zeli, quam ipse ante dejectus: Captivus antequam capiens: perditus antequam perdens; dum stimulante livore gratiam data immortalitatis eripit, ipse quoque* (sic legit Sirmondus rejecta Pamelii emendatione) *id quod prius fuerat amisit.* Augustinus Tom IX. Tract. V. super Epist. Joan. Nazianzenus Orat. XXVII. luculentissime Bernardus Serm. XVII. in Cantic.

4 *Hæc de Paradiso hominem &c.* Lege infra Chrysologum Serm. XXVI. & Serm. CXLVIII. Chrysostomum Hom. LIII. in Johan. Cap. VIII. pag. 219. Edit. Paris. *Nam Diabolus cum nullam haberet, præter invidiam, causam Adam perdidit.* Nazianzenum Orat. XXVII. Zenonem Veronensem Serm. de livore: Augustinum Tom. VII. lib. IV. de Baptismo contra Donatistas Cap. VIII.

5 *Abrahæ progeniem.* Vide Chrysologum infra Serm. CLXXII. cui assentitur Zeno Veron. Serm. de livore & invidia pag. 307. edit. Veron. & Evangelista scribens: *Sciebat enim* (Pilatus) *quod per invidiam tradidissent eum.*

6 *Tetras invidiæ.* Corruptæ editiones habent *Terras invidia.* Errorem expunxit Meursius Cap. II. pag. 130.

7 *Deo jungit charitas.* Unde ab Cyrillo Alexandrino Charitas dicitur [illegible] quæ Deo conjungit, qua voce carere Lexica ait Svicerus Tom. I. pag. 1386. Verba Cyrilli Orat. in Mysticam Cœnam. *Desideremus demissionem in sublimem efficientem charitatem, quæ nos Deo conjungit.*

8 *Angusta fratribus latitudo.* Zeno Veronen. Serm. de Patientia pag. 238. de Caino invido, & Abele justo. *Miratur orbis vacuus, se duobus angustum.*

Nam,

9 Cain * junioris erexit in mortem, * ut esse solum
10 zeli livor faceret, quem primum fecerat lex na-
Genes. 4. turæ. *At ille respondens dixit patri suo, Pater
ecce tot annis servio tibi*. Sic sapit qui patris au-
11 det judicare pietatem. * *Ecce tot annis servio ti-
bi*. En patri filius nascendi beneficia, qua ser-
vitute compensat. *Nunquam mandatum tuum præ-
tervi*. Hoc tibi non tua innocentia, sed pa-
tris venia dedit, quia multa charitate delicta
filii maluit tegere, quam nudare. *Et nunquam
mihi dedisti hædum, ut cum amicis meis epularer*.
Fratri invidus animus gratus esse non potest pa-
tri: & paternæ largitatis memor non est, qui
est fraternæ immemor charitatis. Hœdum sibi
datum negat, qui substantiæ partem totam tem-
pore divisionis accepit. Tunc enim cum frater
junior dari sibi substantiæ peteret portionem, pa-
ter ambobus totum fratribus mox divisit: Evan-
gelista dicente, *& divisit illis substantiam*. Sed in-
vidus simulat semper: mentitur invidus semper.
*Et nunquam mihi dedisti hædum, ut cum amicis meis
epularer*. Amicos paternos suos esse non com-
putat: hos non amicos, sed extraneos credit:
quibus vidit in patris gratiam se amari. *Sed po-
steaquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam
suam cum meretricibus, venit, occidisti vitulum
saginatum*. Hic rediisse fratrem dolet, non do-
12 let periisse substantiam: * nec damni causa quæ-
ritur, sed livoris: qui fratrem redeuntem de
suo decorare debuit: non debuit de perdito sic
fœdare. In filio est substantia patris tota: &
ideo nil pater perdidit, filium cum recepit.
Frater credidit damnum, qui rediisse conspicit
cohæredem. Et quando invidus non avarus,
quando quicquid habet alter, se computat per-
13 didisse? * *At ipse dixit illi, fili, tu semper me-
cum es, & omnia mea tua sunt: epulari autem,
& gaudere oportebat: quia frater tuus hic mortuus
fuerat & revixit: perierat, & inventus est*. O
quid facit vis amoris! quamvis malo filio non
esse nescit, non esse non potest pater: videt fi-
lium degenerasse animo: videt paternæ pietatis,
paterni generis nil habere, & tamen nuncupat
filium: suadet effectum: ad gratiam, vel spem
revocat largitatis, dicendo: *Tu semper mecum
es, & omnia mea tua sunt*. Hoc est dicere: pa-
tere filium rediisse patri, permitte patri filium
suscepisse: nec ille aliud quam patrem quæsi-
vit, qui veniens non filii sed loco mercena-
rii voluit collocari, dicens: *Pater peccavi in
cælum & coram te: & jam non sum dignus vo-
cari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis
tuis*: Sint tibi omnia, illi sufficit pater: & ne
quid tibi de præsentibus, de veteribus existi-
mes imminutum: illi nova, & futura perqui-
ram. Certe si consilium patris sequeris, &
præceptum, participa præsentia cum fratre:
ut cum ipso tibi communia sint futura. Gau-
de ergo, & inventum gaude: ut ille te gau-
deat non periisse. Sed jam sermonem histori-
cum concludamus: ut postea quæ sunt mysti-
ca, quæ profunda, Christo revelante, pan-
damus.

SERMO V.

CAllidi debitoris * est & inverecundi, sæ- 1
pe pacta non solvere: & patientissimum
creditorum longa & artifici cavillatione prote-
lare. De abscessu, de reditu luxuriosi filii,
quintus est hic sermo nobis, qui historicum sen-
sum, sicut promisimus ad mysticam & singu-
larem deitatis intelligentiam conabimur attol-
lere. Vos orate: * ut quia in tanto credito 2
sum minus per me idoneus debitor, per Deum
vobis idoneus solutor existam. *Homo quidam
habuit*, inquit, *duos filios*. Posteaquam Chri- Luc. 15.
stus nostræ carnis suscepit onus, * & Deus in- 3
duit exuvias humanas: veraciter se Deus ho-
minem vocat: Dominus patrem vere se duo-
rum nuncupat filiorum: quia humanitati per-
mixta deitas, deitati consociata pietas, miscuit
hominem & Deum: * quæ dominum univit in 4
patrem. Hic ergo homo, Pater hic, duos fi-
lios habuit conditoris beneficio, * non necessi- 5
tate generantis, duos filios habuit, quos non
emeruit esse, sed jussit: quia Christus sic in
oculis nostris fuit homo: ut Deus semper in
majestatis suæ maneret arcano. *Duos filios ha-
buit*. Duos scilicet populos, Judaicum, Genti-
lemque: sed Judaicum seniorem prudentia le-
gis fecit: Gentilem paganitatis stultitia reddidit
juniorem. Quia sicut sapientia dat canos: ita
quicquid viri est, tollit insipientia. Hunc er-
go juniorem mores præstitere, non ætas: * se- 6
niorem illum non tempora fecerunt esse, sed
sensus. *Et dixit*, inquit, *adolescentior ex illis
patri*.

9 *Namque ipsa Cain &c.* Basilius etiam loco superius laudato exemplum Cain profert in medium, eumque vocat *primum Diaboli discipulum, edoctum ab ipso, & invidiam, & cædem*. Quo eodem nomine eum appellat Zeno Veron. loco superius laudato pag. 303.

10 *Erexit in mortem*. Similia habes apud Nazianzenum Orat. XXVII. Cyprianum Tom. II. lib. de Zelo &c. Gregorium PP. III. Par. Pastor. Cap. II:

11 *Judicare pietatem*. Idem ac *condemnare pietatem*; uti usurpant verbum hoc veteres latini.

12 *Periisse substantiam*: Vatablus: per luxuriam celeriter absumptam.

13 *Se computat perdidisse*. Ambrosius Tom. I. Lib. de Nabut. Cap. XII. *Pauperiorem se judicat, quia sibi deesse arbitratur quidquid ab aliis possidetur*.

AD SERMON. V.

NOTÆ.

1 *CAllidi debitoris*. Callidum debitorem depingit Cassiodorius Variar. Lib. V. Epist. XXXIV. pag. 84. recent. edit. eumque *Frontosum* dictum vocat: *sui nominis testem*. Frontosus enim Græce *ἀμετρόνους*, idem est ac facile mutabilis, inquit hic Castillo.

2 *Vos orate*. Paulus ad Coloss. cap. IV. v. 3. *orantes simul, & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ad loquendum mysterium Christi*.

3 *Suscepit onus*, Plures editiones corrupte: *suscepit oves*.

4 *Miscuit hominem & Deum*. Improprie, & latiori modo dicitur hic *mixtio*, unio duarum naturarum in Christo: Nihilominus hac eadem voce utitur Iræneus apud Castillo: *Filius Dei filius hominis factus est: mixtus homo verbo Dei*. Concilium Chalcedonense anni CCCCLI. Act. V. *Confitemur in novissimis diebus Filium Dei Unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum: nunquam sublata differentia naturarum propter unionem*.

5 *Conditoris beneficio*. Ita reddidimus ex editione Lugdunensi. Fatemur autem ceteras fere omnes, ac MS. Vallicellanum retinere: *conditoris pontificio*. Hac voce *beneficio* hoc sensu, utitur Auctor infra Serm. CXIII.

6 *Non ætas*. Ex MS. Cæsenæ. Editi *ætates*.

7 Pro-

patri. Pater da mihi portionem substantiæ quæ me
contingit. Cognitorem pectoris, non voce petit
iste, sed voto: quia a Deo bona, malave re-
7 portat propria voluntas * in nobis. Denique
8 iste cum patre possessor totius sortis, * ad par-
9 tem * propria voluntate pervenit: dicendo, *Da*
mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et
quæ est ista portio? quæ est? Habitus, Sermo,
Scientia, Ratio, Judicium, quæ hominem præ
ceteris animantibus in terrena habitatione con-
tingunt: hoc est, juxta Apostolum, lex natu-
ræ. Et ideo divisit illis substantiam, dando ju-
niori quinque ista quæ diximus, beneficia na-
turæ: seniori quinque legis libro divinitus in-
scribendo: per quæ substantia impar merito,
numero par esset a humanum teneret ista ordi-
nem, divino illa subsisteret instituto: utraque
10 tamen lex * filios utrosque ad notitiam patris
11 perduceret, * ad reverentiam sui servaret au-
ctoris. *Et non post multos dies*, inquit, *congre-*
gatis adolescentior omnibus peregre profectus est in
regionem longinquam: & ibi dissipavit substantiam
suam vivendo luxuriose. Diximus juniorem non
tempora fecisse, sed mores, & ideo dixit: *Non*
post multos dies. Quia cum principio ipso mun-
12 di festinavit Gentilitas * ad idolorum patriam:
ad longinquam diaboli regionem animo est pe-
13 regrinata, non loco: & per elementa * vanis est
14 pervagata cogitationibus, non est corporeis *
motibus jactata per terras: namque coram pa-
15 tre sine patre erat: * & cum in se esset, non erat
secum. Hinc est quod luxuriosus per deside-
16 rium secularis eloquentiæ * per scholarum lupa-
17 naria, * per trivia sectarum, dissipavit Dei pa-
tris dementi disputatione substantiam. Et eum
consumpsisset conjecturis quicquid erat sermo-
nis, scientiæ, rationis, judicii, egestatem sum-
mam, famem magnam cognoscendæ veritatis
miserrimus sustinebat: quia philosophia quæ-
rendæ divinitatis indixit laborem: veritatis in-
veniendæ fructum contulit nullum. Hinc est
quod adhærebat primario regionis illius, a quo
mittebatur in istud sæculum, hoc est in unam
multarum superstitionum villam: ut pasceret
porcos, id est dæmones, qui dicunt domino:
„ Si ejicis nos, mitte nos in porcos „ Ut pa- *Matth. 8. v. 31.*
sceret dæmones thure, victimis, sanguine, fal-
sarum responsionum * mercedem pro tali labo- 18
re relaturus. Occidebatur pecus; ut quod vi-
vum nil scierat, divinaret occisum: & loque-
retur ex fibris * mortuum, quod nunquam fue- 19
rat ore prolocutum. Verum cum nil divinum,
nil salutare profuturum, nil Gentilis inveniret
in talibus: desperans de Deo, de providentia,
de judicio, de futuris, ab schola ad ventris se
deponebat ingluviem, * cupiens saturari de si- 20
liquis, * quas porci manducabant. Hoc no- 21
runt Epicurei: qui cum Platonicas & Aristote-
licas percurrerent scholas, nullamque illic aut
divinitatis, aut scientiæ invenirent disciplinam,
Epicuro se tradunt ultimo desperationis, & vo-
luptatis auctori. * Et manducant siliquas, hoc 22
est, voluptatibus corporis male dulcibus in-
hiant, & pascunt dæmones qui semper corpo-
rum vitiis saginantur & sordibus: quia sicut
Domino qui se jungit, „ unus spiritus est; „ 23
ita qui se jungit diabolo, est dæmon unus. * *1. Cor. 6. v. 17.*
Sed hic junior quamvis cuperet, non tamen
satura-

---

7 *Propria voluntas*. Ita in editione prima Bonon. & in reliquis omnibus. Mita ex fide MMSS. reposuit: *prima voluntas*, hoc est, inquiens, voluntas, quæ prima in nobis est ante opus. Placuit planior sensus, & obvius.

8 *Totius sortis*: idest facultatum ac hæreditatis. Isaiæ XVII. v. 6. *in partibus torrentis pars tua: hoc est sors tua.*

9 *Ad partem*. Ex MS. Vallicellano. Nonnullæ editiones: *ad Patrem*.

10 *Utraque tamen Lex*. „ Intellige naturalis, & scripta „ Mita.

11 *Ad notitiam Patris perduceret*. D. Ambrosius Lib. III supra Caput V. ad Rom. *Legis naturalis prima pars est, ut agnitus honoretur Creator.*

12 *Festinavit Gentilitas*. Communius Patrum sententia, in hac Evangelica Parabola Filium juniorem, Gentiles significare: ut ait Chrysologus, & Hieronymus in Epist. ad Damasum CXLVI. Dyonisius Areopagita Epist. ad Demophilum Monacum. Obstat tamen, quod Gentiles nunquam Filii Dei fuerint, & consequenter nunquam a Patre discesserint. Vellem legeres Iræneum Lib. IV. advers. Gentes Caput XXIV. pag. 260. Tertullianum de Pudicit. Cap. VIII. pag. 1300. edit. Paris. 1654.

13 *Per elementa*. Nonnullæ editiones corruptissime: *per Clementiam*. Innuit Gentiles ex elementis Numina confecisse. Theophylactus hic: *Filius junior, sive Gentiles vidit Cælum, & Cælum fecit Deum: vidit Terram, & coluit eam*. Vide Librum Sapientiæ Cap. XIII.

14 *Non est corporeis*. Ex fide MMSS. In editis nonnullis additur perperam particula *Nec*.

15 *Sine Patre erat*. Augustinus in Psalm. LXXXIV. Tom. IV. pag. 675. edit. Antuerpien: *Non enim regionibus longe est quisque ab Deo, sed affectibus. Amas eum, prope es; odisti eum, longe es. Uno loco stans, & prope es, & longe es.*

16 *Secularis eloquentiæ*: idest prophanæ, & mundanæ.

17 *Per scholarum lupanaria*. „ Lupanaria scholarum
„ dicit ob immoderatam & luxuriosam appetentiam scien-
„ tiæ philosophicæ: cujus investigatio curiosa nimis tangi-
„ tur ab Divo Augustino Tom. 1. de vera Religione Cap.
„ IV, & V. „ Mita. Hieronymus Tom. IV. pag. 829. edit. Paris. 1678. in Ezechiel. Cap. XVI. v. 31. *In omnibus viarum principiis fabricat lupanar suum, qui ad perversitatem doctrinæ testimoniis male abutitur Scripturarum.*

18 *Falsarum responsionum*. Dolosas Augurum responsiones. Vide Minucium in Octavio, qui eas, æque ac hic noster, lepidissime irridet.

19 *Loqueretur ex fibris*, & hic quoque aruspicinam tangit, & modum ariolandi Gentilium.

20 *Ingluviem*. MS. Vallicellanum: *ingluvium*.

21 *De siliquis*. Anagogice *siliquas* pro voluptatibus, mundique illecebris, usurpat etiam Euthymius Cap. LVII. ad Caput XV. Lucæ.

22 *Epicuro desperationis Auctori*. Epicurum fuisse desperationis Auctorem, nulla alia ratione crediderim dictum, nisi quia dum Deos otiosos facit, & nil nostra curantes, ad eorum patrocinium confugiendi, omnem adimit spem; Vetus ille Poeta.

Namque Deos didici securum agere ævum:
Nec si quid miri faciat Natura, Deos id
Tristes ex alto Cæli demittere tecto.

Sunt qui Epicurum defendere conati sunt, ac si ipse sub beatæ Naturæ nomine, Deum primum Auctorem agnovisset. Vide Nicolaum Bandellum in Libro Gallice scripto *de vita & moribus Epicuri*: Parisiis 1679. & auctiori editione Latine 1693. Sed obstat Veterum consensus: qui Deos otiosos ab Epicuro fingi, & religionem omnem funditus deque dari, uno ore testantur. Minutius Felix pag. 179. Edit. Lugdun. Batavor. Cicero Lib. 11. de Divinat. & de Natura Deor. Lib. 1. pag. 202. Theodor. Orat. contra Græcos, pag. 57. Plutarchus de Placit. Philos. pag. 877. Nec Gassendus dicam hanc ab eo avertere studuit: nam dum Epicurum in multis laudat, dum Deum hominum curam gerere negat, acriter oppugnat. Vide Augustinum de Civ. variis in locis.

23 *Dæmon unus*. Perbelle Cyrillus, quem laudat hic Castillo, in illud Johan. Cap. VI. „ unus ex vobis Diabolus est „ *quia sicut qui adhæret Domino, unus Spiritus cum Domino fit; ita qui adhæret Diabolo, unus cum Diabolo spiritus efficitur; & ipse quemadmodum Diabolus est.*

24 Esu-

faturabat de filiquis iftis ventrem fuum. Qua-
re? quia nemo illi dabat. Diabolus quidem vo-
lebat per famem fcientiæ, per voluptatum dif-
ficultatem, Gentilem reddere avidiorem ad il-
licita perquirenda, ad perpetranda delicta: fed
24 Deus pater ideo permifit efurire Gentilem, *
ut erroris occafio falutis fieret argumentum:
25 namque Judæum fic reliquit, ne perderet: * &
Gentilem fuftinere paffus eft famem, ut redi-
ret. Redit autem ad patrem, & clamat, *Pa-
ter peccavi in Cœlum, & coram te*. Rediiffe ju-
niorem ad domum patris, & clamare Deum
patrem vox Ecclefiæ quotidiana teftatur: quæ
Matt. 6. dicit „ Pater nofter qui es cœlis. „ *Peccavi in*
v. 9. *cœlum & coram te*. Peccavit in cœlum, dum in
cœlo Solem, Lunam, Sidera, Deos effe blaf-
26 phemat: * & hæc eadem profanat adorando.
*Et jam non fum dignus vocari filius tuus, fac me
ficut unum de mercenariis tuis*. Hoc eft dicere,
quia non mereor jam filii gloriam, vel veniæ,
27 confequar pro mercenario labore mercedem. *
Et cui honor fobolis perit, faltem vitalis ma-
neat in quotidiano pane fubftantia. Sed pater
Rom. 5. occurrit, & occurrit longe. „ Cum adhuc im-
v. 8. & 9 „ pii effemus, Chriftus pro nobis mortuus eft. „
Occurrit pater, occurrit in filio, cum per i-
pfum de cœlo defcendit, & pervenit ad terras.
Joan. 8. „ Pater, inquit, qui me mifit, mecum eft. „
v. 29. *Cecidit fuper collum ejus*. Cecidit, cum per Chri-
ftum divinitas tota noftra decumbit, & incum-
28 bit * in carne. *Et ofculatus eft eum*. Quando?
Pfal. 84. quando „ mifericordia & veritas obviaverunt fi-
v. 11. bi: juftitia & pax ofculatæ funt fe. „ *Dedit fto-
29 lam primam*. Illam, quam Adam perdidit, *
immortalitatis gloriam fempiternam. *Pofuit
annulum in manu ejus*. Anulum honoris,
30 titulum libertatis, * infigne pignus fpiritus,
fignaculum fidei, arrham cœleftium nuptia-
2. Cor. 11 rum: audi Apoftolum, „ Defponfavi vos
v. 2. „ uni viro virginem caftam exhibere Chrifto. „
Et calceamenta in pedibus ejus. Ut effent cal-
31 ceati pedes * in prædicatione Evangelii „ ut ef-
Rom. 10 fent beati pedes evangelizantium pacem. “ *Et
v. 15. occidit ei vitulum faginatum*. Illud de quo
Pfal. 68. David cantabat, „ Et placebit Deo fuper vi-
v. 32. „ tulum novellum cornua producentem, &

ungulas. „ Occiditur patre vitulus fic juben-
te: quia Chriftus Deus Dei filius occidi fine
patris voluntate non potarat: audi Apofto-
lum, „ Qui proprio filio non perpecit, fed pro Rom. 8
omnibus noftris tradidit illum. „ Hic eft vi- v. 32
tulus * qui in epulum noftrum quotidie ac ju- 32
giter immolatur. Sed frater fenior, fed fe-
nior filius * veniens ex agro, populus lega- 33
lis, „ meffis quidem multa, operarii autem Luc. 10.
pauci: „ audit in domo patris fymphoniam, v. 2
audit choros, & introire nun vult. Hoc quoti-
die oculis noftris intuemur. Nam venit Judæus Luc. 10.
ad domum patris, ideft, ad Ecclefiam, ftat fo-
ris per invidiam, audit Davidicam citharam
perfonare, audit ex concentu * Prophetico fym- 34
phoniam, ex populorum vario conventu cho-
ros audit, * & introire non vult per invidiam 35
ftans foris. Dum gentilem fratrem priftinis ju-
dicat & horret ex moribus, ipfe paternis bonis
fe eximit, ipfe fe paternis excludit gaudiis.
Quod autem dixit: *Ecce tot annis fervio tibi, &
nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam
dedifti mihi hædum*. Tacendum potius, quam lo-
quendum effe jam diximus, quia Judæus loqui-
tur: & non facientis verba funt, fed tumentis.
Pater egreditur, & dicit filio, *Fili, tu femper
mecum es*. Quomodo? per Abel, per Henoch,
per Sem, per Noe, per Abraham, per Ifaac,
per Jacob, per Moyfem, per omnes fanctos,
per quos Judaica generatio in Evangelio lecta de-
rivatur, cum dicit: „ Abraham genuit Ifaac, Ifaac Matt. 1.
genuit Jacob. „ *Et omnia mea tua funt*. Quemad- v. 2
modum? Quia tibi lex, tibi prophetia, tibi
templum, tibi facerdotium, tibi facrificia, tibi
regnum, tibi munera, tibi (quod eft fuper o-
mnia) natus eft Chriftus. Sed quia tu per in-
vidiam perdere vis fratrem; paternas epulas,
patris gaudia dignus es non habere. Angufto * 36
fermone res latiffimas, non ut voluimus aperi-
re potuimus: fed fcientiæ veftræ, intellectui ve-
ftro lata funt, quæ in fermone noftro videntur
angufta. Non fit hæc ingrata, fimplex & occul-
ta collatio, quæ nos res myfticas & excelfas
non narrare, non declamare, * fed aperite com- 37
pulit, & explanare.

24 *Efurire Gentilem*. Ex editione Caftilli, & MS. Vallicellano. Aliæ editiones corruptæ: *venire Gentilem*.

25. *Namque Judæum fic reliquit, ne perderet*. Aliæ editiones & Colon. & Bonon. Mitæ: *namque diabolum, fic reliquit ut perderet*. Reftituimus ex recenfione Caftilli.

26 *Deos effe blafphemat*. Solem, Lunam, & Sydera, quæ officiofa hominibus videbantur, dediffe Gentilibus Idololatriæ initia, tradunt quamplurimi, ab quibus laudandis abftinemus. Vide Bedæum Tom. 1. pag. 135. Levitic. XVIII. 23. Deuteron. Capit. IV. verf. 19.

27 *Pro mercenario labore mercedem*. Verba illa Evangelii: *Fac me unum de mercenariis tuis*; extant in plurimis Codicibus Græcis & Latinis; licet in nonnullis defint.

28 *Decumbit, & incumbit* „ *Decumbit*, hoc eft requie„ fcit in noftra carne: *incumbit*, hoc eft hæret hypoftatice „ Mita.

29 *Quam Adam perdidit*. Tertullianus Lib. de Pudicit. Cap. IX., pag. 1201., de Prodigo loquens: *veftem priftinam recepit: ftatum fcilicet eum, quem Adam transgreffus amiferat*.

30 *Titulum libertatis*. Servi, qui e fervitute exibant, annulo donabantur.

31 *Calceati pedes*, ideft „ cooperti affectus temporales „ inquit Mita. Pœnitentibus in gratiam receptis, hoc Deus etiam concedit, ut & ipfi apti fint aliis docendis.

32 *Hic eft vitulus*. Ennodius Carm. Lib. 1. num. 9., inter alia nomina Jefu Chrifto a Veteribus attributa, & illud *Vituli* recenfet.

Fons, Via, Dextra, Lapis, Vitulus, Leo, Lucifer, Agnus.

Notat autem Mita, Chriftum dici *Vitulum faginatum*, „ quia ex millibus electum virtutibus impinguatus eft; „ vel quia obbrobriis, & patientia faginatus „ cui addi poteft illud Prophetæ: *faturabitur opprobriis*; vel ut ait Anaftafius Sinaita in Hexamer. Lib. 1. *quia Crucis jugum erat tracturus* V. Cotelerium Tom. 2. pag. 25. in Notis.

33 *Senior Filius*, Judæus fcilicet.

34 *Ex concentu*. Sic Montanus pro *Symphonia*, ut habet Evangelium, vertit *concentum*. Syrus vocat: *Cantum multorum*. Utrique affentitur Chryfologus.

35 *Ex populorum vario conventu Choros audit*. Laicos etiam, Populumque in Ecclefia veteri Pfalmos Davidicos ceciniffe, eruitur ex Cæfareo Arelatenfi apud Mabillonium. Præfat. in Sæcul. I. Benedict. num. CX. Id etiam a S. Germano Parifiorum Epifcopo provifum, teftatur Fortunatus Lib. II. Carm. X.

Pontificis monitu Clerus, Plebs pfallit, & Infans.

36 *Angufto*: In nonnullis editis: *Augufto*.

37 *Declamare*. Ita repofuimus ex editione Mitæ, & Caftilli. Reliquæ omnes minus apte *declarare*. Ceterum non male opinatur Mita, Sermonem hunc ab Chryfologo habitum fuiffe Neophitis „ & parum adhuc in Chriftiana Doctrina firmatis. „

1 ## SERMO VI. *

QUoniam redeunte filio juniore familia tota
choros egit, cœlestem cecinit sympho-
niani, convenit & nos hodie psalmum sumere,
2 dare tympanum, ponere organum, * citharam *
3 tangere, & ad tantum Dei Patris gaudium me-
4 lodiam Davidicam * personare. *Jubilate Deo*,
Psal. 99. v. 2. inquit, *omnis terra*. Quid est, quod intelligen-
tia hujus exultationis inquirit? Quid est, quod
post tanta dictatir, tam terribilia, tam mirifica
præcepta terra nunc vocatur, & invitatur ad ju-
bilum? *Jubilate*, inquit, *Deo omnis terra*. Quid
5 aliud est, nisi, * quod postcaquam terribilis Deus
mirissimi pastoris elegit efficium, personam pa-
storis induit, ut vagos populos, palantes ple-
bes, dispersas longe lateque gentes, velut erran-
tes oves in unum pastor misericors congregaret,
immo ut nationes feras, prædam mortis, car-
nis cibum, potum sanguinis, bestiarum furorem
sitientes, ad usum lactis, ad cibum graminis,
ad ovium totam duceret & redderet lenitatem?
Terræ omni pastoralem mandat, & imperat di-
sciplinam, dicendo, *Omnis terra jubilate Deo*.
6 Sicut militem tuba * terribilis producit ad bel-
lum, sic oves ad pascua dulcedo jubilationis in-
vitat. Bellandi ergo fremitum pastorali lenitate
mitigare convenit, ut gentes tam mitis gratia
7 salvaret, quas diu peremerat * feritas natura-
lis. Quod autem pastoris bonus esset reditus
cum ad terras veniret Christus, clamavit ipse
Joan. 10 v. 11. hodie. „ Ego sum pastor bonus, pastor bonus
„ animam suam ponit pro ovibus suis. “ Hinc
est quod adjutores, quod socios ad curam to-
tius orbis ipse magister inquirit, dicendo, *Ju-
bilate Deo omnis terra*. Hinc est quod oves suas
Petro vice sua, ut pasceret ad cœlum remeatu-
rus commendat. „ Petre, inquit, amas me? pa-
Jo. 21. v. 16 & 17 „ sce oves meas. „ Et ut tenuia redditus primordia
non cogeret potestate, sed pietate portaret, re-
petit. „ Petre amas me? pasce oves meas. „
Commendat oves, ovium commendat germina,
quia fœcunditatem gregis sui, pastor præscius
noverat jam futuram. „ Petre amas me? pasce
„ oves meas. „ Istis ovibus collega pastoris Petri
Paulus pio pastu plena lactis ubera porrige-
bat, dicendo. „ Lac vobis potum dedi, non 1. Cor. 3.
„ escam. „ Sensit hoc Rex beatus: & ideo pro
balatu clamat, „ Dominus pascit me, & ni- Psal. 22. v. 1. & 2.
„ hil mihi deerit: in loco viridi * ibi me col- 8
„ locavit: super aquam refectionis educavit
„ me. „ Post juges ergo bellorum gemitus, post
tristem sanguinis vitam, evangelicæ pacis ad
pascua jam redeunti versiculus sequens lætitiam
annunciat servituti. Erat homo peccati servus,
erat captivus mortis, erat mancipium dæmonum,
erat idolorum vernula, * erat vitiorum ver- 9
bero, erat criminum compeditus. Sic malis do-
minis talibus, tantisque exhibebat homo ma-
lam & miseram servitutem. Quando homo non
sub peccato tristis? Quando non sub morte lu-
gens? Quando non sub dæmonibus pallens?
Quando non sub idolis tremens? Quando non
sub vitiis suspectus? Quando non sub crimini-
bus desperatus? Et ideo homo dabat extrema
suspiria, quando tales, tam crudeles dominos
jugiter sustinebat *. Propheta ergo videns nos 10
a talibus liberatos, & revocatos ad obsequium
creatoris, ad patris gratiam, ad unius boni do-
mini liberam servitutem, merito exclamat: *Ser-
vite Domino in lætitia: intrate*, inquit, *in conspectu
ejus in exultatione*. Intrate non loco, sed cor-
de. *Intrate in conspectu ejus in exultatione*. Quia
quos ejecerat reatus, quos expulerat conscien-
tia, gratia reducit, intromittit innocentia. *In-
trate in conspectu ejus in exultatione*. Qui ingre-
ditur in conspectu ejus in exultatione, est a rea-
tu liber, est de præmio persecurus. Tamen quid
est quod hortatur? quod suadere nititur hic Pro-
pheta? *Intrate in conspectu ejus in exultatione*.
Quis in conspectu Dei liber? divinis in oculis
quis mentitur? Quis exultans ante terrorem ma-
jestatis supernæ? Archangeli tremunt, pavent
angeli, potestates metuunt, in faciem cœli pro-
ruunt seniores: elementa fugiunt, solvuntur sa-
xa, montes defluunt, terra tremit, & homo
terræ quam intrepidus intrabit? & adhuc con-
sistit exultans? unde est quod Propheta hoc nos
debere facere sic præsumit? unde est? Ex eo
quod sequitur. *Scitote*, inquit, *quod Dominus ipse
est Deus*. Quia Dominus ille Deus est, qui fuit
in carne nostra pusillus: hinc est quod ille Do-
minus Deus est, qui fuit in cunabulis nostris
capaxi

AD SERMON. VI. (1)

NOTÆ.

1 SErmo hic inscribitur in Psalmum XCIX. qui etiam a Genebardo dicitur: *Psalmus propheticus de Gentium conversione*: super quem ita scribit Lorinus: *Chrysologus Sermonem sextum insumit super præsentem Psalmum, ut doceat quanta sit lætitia de conversione Prodigi Filii, qui typus erat omnium Gentium*.

2 *Ponere Organum*. Timpana, & Organa primitus in Ecclesia Gallicana inducta fuisse, asserit Mabillonius Præfat. ad Sæc. Bened. III. *Marianus Scoto*, scribit, *sub annum Domini DCCLVII. Organum primum venisse in Franciam missum Pipino Regi a Constantino Imperatore ex Græcia*. Balæus item Angliæ Episcopus tradit: *Vitellianum Patria Signinum, vel Campanum insignem Musicum in Templis circa annum Domini DCIX. cantus & Organa adhibuisse*. Horum vetustior Chrysologus in Ravennati Ecclesia ea jam obtinuisse declarat. Imo antiquiora fuisse patet ex Prudentio, qui floruit circa annum Domini CCCLXXX. Is meminit Organi tantæ magnitudinis, ut hominem in eo delitescere nonnulli suspicati fuerint. Hæc similia habet Baldui..m Aldhelmus Anglus lib. de Virginit. Claruit anno DCCIX.

3 *Citharam*. De Cithara antiquorum vide Isidorum in Originibus Lib. III. Cap. XXI.

4 *Melodiam Davidicam*. Consentit Chrysologus iis, qui hujus Psalmi authorem, non Moysem, sed Davidem dicunt.

5 *Quid aliud est nisi &c.* Mendum in omnibus exemplaribus, quæ nobis obvia sunt, ex MS. Cesenæ emendavit Castillo.

6 *Tuba*. Non levi typographorum errore legitur in editis *Turba*.

7 *Peremerat*. Alias *Presserat*.

8 *In loco viridi*. Lorinus in expositione hujus Psalmi laudat Chrysologum, qui legit *in loco viridi* ad Hebraicum fontem respiciens. Unde etiam Apollinaris locum istum sic transtulit apud Castillo. *Bene quidem in viridi collocavit loco*.

9 *Idolorum vernula*. Familiaris vox Chrysologo, ut servum domi natum significet. Vide Pignorium de servis pag. 55. edit. Amstel. MDCLXXIV. Ipsi autem servi videntur sibi hac appellatione blandiri. Inscriptio apud eundem.

FUSCUS AUGG.
NOSTRORUM
VERNA

10 *Jugiter sustinebat*. Frequentissime in editis deest *jugiter*: quam vocem ex MS. Vallicell. apposuimus.

11. Ab.

capax: dulcis in gremio, mitis in habitu, in no-
stro contubernio blandus. Et ideo, *Intrate in
conspectu ejus in exultatione*. Quia totum pavo-
rem divinitatis, totum metum judicis in habi-
11 tum nostrum abdidit, * providenti locavit aspe-
ctu: ut ingressus non pœnas judicis metuat, sed
Parentis præsumat amplexum. Et quomodo non
exultet, qui genitorem reperit, quem timuerat
cognitorem? *Intrate in conspectu ejus in exultatio-
ne: scitote quod Dominus ipse est Deus, ipse fe-
cit nos, & non ipsi nos*. Inanis est patris, ma-
trisque labor, nisi in germine affuerit opus,
Ps. 118. v. 73. & auctoritas conditoris. „ Manus tuæ, inquit,
„ fecerunt me, & plasmaverunt me. „ Et ali-
Ps. 138. v. 5. bi. „ Tu formasti me, & posuisti super me
„ manum tuam. „ Ergo quod nascimur, quod
sumus, non debemus ipsi nobis: quia totum
debemus auctori. *Nos autem populi ejus, & oves
pascuæ ejus*. Probatum est in proverbiis sæpissime:
quia cœlitus venerit pastor, qui errantes oves,
& lethali gramine sauciatas, superno jubilo vi-
talia revocaret ad pascua. *Intrate*, inquit, *por-
tas ejus in confessione*. Sola est confessio, quæ
nos fidei facit introire per januam. *Atria ejus
in hymnis: confitemini illi, laudate nomen ejus*.
Diximus, quod nobis esset jam positis intra do-
mum patris, assumenda cœlestium canticorum
spiritualis symphonia: ut sit nobis in ingressu
12 confessio, * sint in atriis hymni, sit laus in pe-
netralibus, ubi tota deitatis inhabitat plenitudo.
*Confitemini illi, laudate nomen ejus. Confitemini il-
li, quia Deus est, Laudate nomen ejus*. Per quod
salvati sumus: & in quo cœlestis, terrestris,
infernaque genuflectit, & diligit Dominum
13 Deum creatura. *Quia suavis est Dominus*. Unde? *
quia *in æternum misericordia ejus*. Vere sua-
vis est per misericordiam, per quam solam to-
tius mundi amarissimam dignatus est auferre
14 sententiam. Ecce agnus Dei, * ecce qui tollit
peccata mundi. *Et usque in sæculum sæculi veri-
15 tas ejus*. Deus enim salva veritate * miseretur:
qui sic dat peccatis veniam, ut justitiam in ipsa
miseratione, rationeque custodiat: qui est be-
nedictus in sæcula sæculorum. Amen. * 16

SERMO VII.

UBI * Deus Dominum mutavit in patrem, 1
voluit charitate magis quam potestate re-
gnare, & amari maluit, quam timeri: unde pa- 2
terno * monuit affectu: ne quid nobis de labo-
re justissimo deperiret. * Evangelista sic ait: 3
Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: Matt. 6. v. 16.
*exterminant enim facies suas, ut videantur ab
hominibus jejunantes. Amen dico vobis, percepe-
runt mercedem suam*. Hypocrisis subtile ma-
lum, * secretum virus, venenum latens, virtu- 4
tum fucus, tinea sanctitatis. Adversa omnia
nituntur viribus suis, armis suis pugnant,
impugnant palam: unde & caventur tam fa-
cile, quam videntur. Hypocrisis secura simu-
lat, fallit prospera, curiosa mentitur, & cru-
deli arte, virtutes truncat mucrone virtu-
tum: jejunium jejunio perimit, oratione ora-
tionem evacuat, misericordiam miseratione
prosternit. Hypocrisis cognata febri * frigido 5
populo propinat ardorem. Quod corporibus
est hydrops, hypocrisis animabus, hoc est:
hydrops bibendo sitit, hypocrisia inebriata si-
tit. *Exterminant enim facies suas, ut videantur
hominibus jejunantes*. Hypocrisis dum cupit ca-
ptivare oculos, oculis fit ipsa captiva. *Ex-
terminant enim facies suas*. Et si facies exter-
minant, * ornamentum corporis quod mane- 6
bit? Vere sicut Dominus dixit: „ Si lumen quod Matt. 6.
„ in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ v. 5.
„ erunt? „ Hypocrita, sit licet, tibi * facies in-
culta, neglecta cutis, tristis vultus, extermi- 7
natus aspectus, nec ab hominibus invenisti lau-
dem: & apud Deum fructum jejunii perdidisti
Hypocrita, elaborasti jejuniis: ut labor tibi je-
junii non prodesset. Hypocrita abstinentiæ flu-
ctus intrasti, continentiæ conscendisti undas,

11 *Abdidit*. Alias *dedit*.

12 *In ingressu confessio* „ Is qui baptizari cupit, prius „ ore proprio Christi fidem profitetur: exinde in atriis „ Ecclesiæ catechizatus lætanter hymnum Deo dicit: po- „ stremo baptismate expiatus in penetralibus Ecclesiæ of- „ fert Deo sacrificium laudis, de quo in Psalmo XLIX. Et „ satis abundanter apud Ludovicum de Angelis de Vita „ & Laud. S. Augustini Lib. III. a. 16. „ Mita.

13 *Unde?* Non autem *vere* ut in editis.

14 *Agnus Dei*. Cur Christus vocetur Agnus late pro- sequitur Suicerus in Thes. Tom. 1. Col. 23. v. ἀμνός. Rem tetigi in dissertat. *de Patena Argentea Forocorne- liensi*.

15 *Salva veritate* „ Tum ex parte ipsius Christi, qui „ debitam nobis chirographi sententiam in se suscepit; „ tum ex parte nostra, quibus ab Deo datur venia cri- „ minum, si ex animo ipsis doleamus propter Deum sum- „ me dilectum. Augustini sententia est in Psal. L. v. 8. „ *Deus ignoscit confitenti, sed seipsum punienti. Ita ser- „ vatur misericordia, quia homo liberatur; & veritas, „ quia peccatum punitur*. Vide, si placet, Damascenum „ Lib. III. de Fide Cap. III. „ Mita.

16 *Amen*. Id moris antiquitus in Ecclesia obtinuit: scilicet, ut post sacras Antistitis preces populus concordi voce responderet *Amen*. Paulinus Poema XIX. de S. Felice Natale XI.

Cumque sacra pia turba ferat Pastoribus Amen.

Vide Bonam Rer. liturg. Lib. II. Cap. V. Calvorium Rituale Tit. de voce *Amen*. Sed & ipsi Præsules post pre- cationes Deo habitas sibimetipsis respondebant *Amen*: ut late patent exempla.

AD SERMON. VII.

NOTÆ.

1 *UBi*. In nonnullis deest.

2 *Unde paterno*. Ex MS. Cesenæ. In aliis editionibus deest *unde*.

3 *Deperiret*. Ita Mita & Castillo, & MS. Vallicellanum.

4 *Subtile malum*. Subtilissimum vocavit Cyprianus Serm. de Jejunio & tentatione Christi. Subsequenti voce *Virus* utitur etiam Gregorius Magnus super Lib. I. Reg. Cap. VIII. Lib. IV. exposit. Cap. II. Lege Augustinum in exposit. Psal. CXXXIX. v. 3.

5 *Cognata febri*. Ita Mita & editio Bononien. I. Castillo, & alii *Cognata febris*.

6 *Exterminant*. Alias *exterminatur*. Vocem Græcam ἀφανίζουσι vertit Hieronymus *demoliuntur*. Syrus *corrumpunt, deformant*.

7 *Sit licet tibi*. Christus enim non agit hic de macie & pallore quæ jejunium naturaliter consequuntur: sed de ficta quadam tristitia, & gestibus: quales illi apud Esaiam Cap. LVIII. v. 5.

enatasti jejunii pelagus ; & in ipso portu je-
junii naufragasti: quia non comparasti lucrum,
sed mercatus es vanitatem , qui de Dei cre-
8 dito * humanum negotium perfecisti . Hinc
est quod Deo redditurus es rationem , qui
9 ab hominibus percepisti miseræ laudis usu-
ram . * Fratres fugiendum est virus, pestilen-
tia cavenda , quæ de remediis creat morbos ,
conficit de medicina languorem , sanctitatem
vertit in crimen , placationem facit reatum ,
generat de propitiatione discrimen . Hypocri-
sim qui fugerit, vincit: qui incurrerit, cadit.
Fugiamus hypocrisim, fugiamus fratres: sit no-
10 strum de simplicitate jejunium , * de innocen-
tia sit sanctum, de puritate purum, de synce-
ritate syncerum, sit hominibus occultum, igno-
tum diabolo , Deo notum . Thesaurum qui non
abscondit ; prodit : virtutes proditæ non ma-
nebunt . Virtutes sicut proditores suos dese-
runt : sic suos instant custodire custodes . Er-
11 go jejunium quod contra vitia prima virtus *
est nobis, in arce pectoris collocetur : quia il-
lo in interioribus præsidente, vitia nos quate-
re in exterioribus non valebunt . Hoc Chri-
stus , ut Christianus habere possit , hortatur
cum dicit: *Tu autem cum jejunas , unge caput tuum:
& faciem tuam lava : ne videaris hominibus je-
junans: sed patri tuo qui est in abscondito, & pater
tuus qui videt in abscondito, reddet tibi* . Cum
12 dicit, unge caput tuum, * & faciem tuam la-
va : non ut coma capitis illecebroso redundet
unguento, serius magister injungit : neque fa-
ciem nitescere solito vult lavacro ; sed habitu
13 prandentis * vult celari jejunium Christiano,
quia Christianum vendicare non vult artifici
mœrore jejunium . Sed ad cœpta redeamus .
*Unge caput tuum, & faciem tuam lava: ne vi-
dearis ab hominibus jejunans, sed patri tuo , qui
est in abscondito* . Sic non voluptuosos indulget
aspectus, sed vultus qui simulantur, excludit :
facies mœrore dejecta invitat famam , non je-
junium voluntarium profitetur. Si vult, quare
tristis? Si non vult, jejunas quare? Merito ta-
li pœna vivit, qui sibi facit de virtute vitium,
mendacium de veritate , de mercede dispen-
dium *, de remissione peccatum . Agricola si 14
non impresserit cultrum si sulcum non defode-
rit: si non exciderit sentes: si gramina non evul-
serit: si in tuto semina non locarit : sibi mentitur,
non terræ : nec terræ facit damnum , sed sibi
non facit fructum: & ita se vacuat , ita deci-
pit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci men-
titur. Quid faciet? quid habebit ? quid inve-
niet? qui Deo, esuriente carne , hipocrysi lu-
xuriante, mentitur? Quia agricolæ fecimus men-
tionem , sciat ille sustinere se laborem incas-
sum, se nihil habiturum : qui premens jejunii
aratrum , & abscindens gulæ gramina atque
eradicans luxuriæ sentes , misericordiæ semina
nulla jactaverit . * Hoc Dominus aperire vo- 15
luit, qui de jejunio docens, mox ista subjecit,
*Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra , ubi
ærugo & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt,
& furantur . Sed thesaurizate vobis thesauros in
cœlo: ubi neque ærugo , neque tinea demolitur ,
& ubi fures non effodiunt , nec furantur* . Quid
tam paternum ? quid sic veniens de amore ?
quod tam providum de charitate consilium ?
nihil tibi perire vult, qui tua in thesauris cœ-
lestibus vult reponi . Quam securus dormit ,
qui Deum suorum meruit habere custodem ! * 16
Quam nescit curas , quam deponit angores ,
quam non est anxius , quam servorum caret
fastu *, qui sua patri servanda committit ! Quo- 17
modo paterna servat affectio, quod timor * 18
non potest sic servare servilis : pater cum dat
sua filiis , non minuit commendata filiorum .
Quid sit pater , nescit ; nescit se filium , qui
non credit patri. Tineam non excludunt clau-
stra, sed claudunt, & generant, non repellunt:
rubiginem nutriunt servata *, non vitant : quia 19
quod de re nascitur, non vitatur. Ubi est ne-
cessitas, fures deesse non possunt. Qui ergo in-
ter tineas , rubiginem, fures , sua ponit : ex-
ponit quæ sua sunt, non reponit. Sicut de ve-
stimento tinea , rubigo de metallo , de neces-
sitate fures nascuntur ; ita de divitiis avaritia,
cupiditas de quæstu , de habendo habendi ar-
dor acquiritur. Qui ergo vult avaritiam vin-
cere , divitias proroget *, non reponat . Præ- 20
mitta-

---

8 *Qui de Dei credito* „ Hoc est virtutes, quas fidei tuæ „ commisit in humanum vertisti negotium: idest , voluisti „ ab hominibus laudari. At hoc non est acquirere lucrum, „ sed mercari vanitatem : idcirco de fraude ac fœnore „ rationem Deo reddes „ Mita.

9 *Laudis usuram*. Ita restitui ex MS. Vallicell. editiones, nec inepte quidem, *miseræ fraudis usuram* . Consonat Paschasius lib. IV. in Matth. *Et ideo in præsentiarum famosas vulgi laudes, & in futuro simulationis suæ mercedem receperunt*.

10 *Sit nostrum de simplicitate jejunium* . Similia habes apud Hieronymum Tom. I. Ep. II. ad Nepotianum ; & Tom. IV. Epist. I. ad Demetriadem.

11 *Prima virtus* „ Vel origine , utpote datum Adæ „ recenter creato, quo se immunem a peccato servaret ; „ vel potentia, quia rite , & recte servatum vindicat a „ vitiis „ Mita . Fortasse prima pro principali eximiaque.

12 *Unge Caput tuum* . Monet Hieronymus ; Christum hic loqui juxta ritum Provinciæ Palestinæ ; ubi diebus festis mos erat ungere capita , a qua unctione Judæi tempore jejunii abstinebant : ut colligitur ex II. Reg. Cap. XII. v. 20. collato cum v. 16., & alibi passim.

13 *Sed habitu prandentis* . Vere enim Christus non jubet ut per delicias & formæ elegantiam caput ungatur , sed hilarem potius , quam mœstum vultum præseferatur : ut paulo post ipse Chrysologus . Chrysostomus in Psalm. XLVII. *Non hoc dicit unctionem præcipiendo , nemo enim nostrum hoc facit ; sed vult ut lætitiam , & mentis hilaritatem demonstremus ; adeoque gaudentes non mœstitiam præ nobis ferentes jejunemus*.

14 *Dispendium* . Sic Castillo & Mita . Aliæ editiones *Stipendium*.

15 *Semina nulla jactaverit* . Congruentiæ similitudinis vadem damus Ambrosium Tom. V. Serm. XL. qui est Fer. III. Domin. II. Quadrag. *Terra aratris scinditur, ut mundans sit congrua frugibus: mea terra jejuniis exaratur, ut cælestibus sit apta seminibus*.

16 *Meruit habere custodem* . Cyprianus Serm. I. de Eleemos. *In tuto hæreditas ponitur , quæ Deo custode servatur*.

17 *Caret fastu*. Latinius putat fortasse legendum : *Servorum caret actu*.

18 *Quod timor* . In pluribus editis deest particula *Quod*.

19 *Rubiginem nutriunt servata* , idest res, & metalla , quæ clausa servantur rubiginem nutriunt . Fortasse vero addidit *rubiginem*, licet in Sacro Textu non legatur, quod adverterit per *βρῶσιν* non tantum tineam , sed & rubiginem intelligi posse: saltem illam quæ segetibus adhæret.

20. *Proroget* , exhibeat scilicet. Verbum sane Chrysologianum.

21 The-

21 mittamus fratres thesauros nostros * in cœlum,
22 sint vectores pauperes, * qui possunt sinu suo
quæ nostra sunt ad superna portare. Nemo de
fraude dubitet bajulorum: tua est ista transve-
ctio, per quam nostra ad Deum Deo fidejusso-
23 re * portantur: cui est omnis honor & gloria,
virtus & imperium, & gratiarum actio in o-
mnia sæcula sæculorum, Amen. (*)

SERMO VIII.

GUbernator prudens a littore cum navim
solvit, cum mare transiturus intrat flu-
ctus, domus, patriæ, conjugis, pignorum,
1 curas * deponit, & ita totus mente, corpore,
sensu, nauticis laboribus occupatur, ut & flu-
ctuum possit superare discrimina, & stationem
2 lucrosi portus * periculi victor intrare: Sic
nos fratres ingressi iter abstinentiæ, jejunii pe-
3 lagus, quadragesimæ viam, * navim corporis
nostri solvamus a littore mundano: secularis
patriæ renunciemus curis: in crucis arbore to-
ta mentis vela tendamus: virtutum funibus,
sapientiæ remis: gubernaculis disciplinæ, navi-
gii nostri muniamus incessum, & subducti ter-
ris speculemus cœlum: ut ducatu signorum cœ-
lestium inter liquidos calles latentis viæ inoffen-
sum tramitem tenere possimus: ac si gubernan-
4 te Christo, * flante Spiritu Sancto, evictis vo-
luptatum spumis, superatis vitiorum fluctibus,
decursis criminum procellis, transvectis scopu-
lis peccatorum, atque omnium delictorum nau-
5 fragiis evitatis, Paschæ portum, * lucrum vi-
tæ, gaudia resurrectionis intremus. Verum
quia per campos nudos, per falsos vortices,
per incertas solitudines, * acturi sumus viam, 6
nobis tota est escæ & potus portanda substan-
tia: imponamus, abundantem misericordiam
nostræ sitarchiæ * profuturam. Fratres, esurit 7
jejunium, jejunium sitit, quod non pietatis ci-
bo pascitur, quod potu misericordiæ non riga-
tur. Alget jejunium, jejunium deficit, quod
non eleemosynæ vellus tegit, quod non mise-
rationis operit vestimentum. Fratres, quod
est terris Ver, hoc misericordiam scimus es-
se jejunio. Sicut Verni flatus tota facit germi-
na florere camporum: ita misericordia tota je-
junii semina producit in florem, in cœlestem
messem totam jejunii facit fructificare virtutem.
Quod oleum lucernæ est, * hoc jejunio pietas, 8
sicut lucernæ lumen olei pinguedo succendit,
& moderato pastu facit illud ad totius noctis
solatium perlucere: sic pietas facit splendere je-
junium, & ad totam radiare continentiæ clari-
tatem. Quod diei sol est, hoc eleemosyna no-
scitur esse jejunio. Sicut jubar solis clariorem
perficit diem, & totam nubium dispergit ob-
scuritatem: sic eleemosyna jejunii sanctificat
sanctitatem, totamque cupiditatis noctem * lu- 9
mine pietatis excludit. Ac ne multis immo-
rer, * quod est anima corpori, jejunio largi- 10
tas hoc habetur. Sicut enim mortificatur cor-
pus, e corpore anima cum recedit: ita mors
est jejunii, largitatis abscessus. Est quidem je-
junium vitiorum mors, vita virtutum. Est je-
junium pax corpori, membrorum decus, or-
namentum vitæ. Est jejunium robur mentium,
vigor animarum. * Est jejunium castitatis mu- 11
rus,

21 *Thesauros nostros*. Thesauri in sacris Literis sunt bona Opera I. Timoth. VI. 17. 18. Inter quæ eximium obtinent locum benefacta in pauperes: quæ potissimum Christus Lucæ XVIII. XXII. vocat *thesaurum*. Virtutes item thesauri nomine comprehenduntur. Vide Chrysostomum Hom. LXVI. in Genes.

22 *Vectores pauperes*. Augustinus Tom. X. Serm. L. de Temp. Cap. VIII. *Qui sunt pauperes quibus damus, nisi latnarii nostri? Latuario tuo das ad Cœlum portat quod das.*

23 *Deo fidejussore*. Leo Serm. VI. de Jejun. X. mensis vocat Deum *idoneum pauperum fidejussorem*.

* Vide Tom. I. Biblioth. Vet. PP. edit. Lugdunen. Ann. MDCXLIV. Commentarium S. Juliani Episcopi Toletani super Nahum Prophetam, ut scias quanta Author ille ex hoc Sermone in rem suam transtulerit.

AD SERMON. VIII.

NOTÆ.

1 P*ignorum curas*. Pignora pro filiis dicta, alibi adnotavimus. Paulinus Poe. IX. pag. 349. v. 48.

Et simul elidet solidæ sua pignora petræ.

Pro eo quod est in Psalmo: *Elidet parvulos suos ad petram.*

2 *Lucrosi portus*. In nonnullis *lucro si portus*. Castigavit Meursius.

3 *Quadragesimæ viam*. De Quadragesimali jejunio Cyrillus in Levit. Lib. X. fol. 731. Trapezuntio Interprete: *Habemus Quadragesimæ dies jejuniis consecratos*. Abcæteris abstinemus: de jejuniis etenim Christianorum pleni sunt veterum Libri.

4 *Gubernante Christo*. Augustinus in Psal. CIII. Conc. IV. *Gubernator est Christus, illic naves commeabunt.*

5 *Paschæ portum*. Ita passim Paschæ nomen inflexisse veteres ait Paulus Galeardus in notis ad S. Gaudentium pag. 25. Ex observatione Vossii Lib. I. de Analog. Cap. XX. Subdit autem τὸ πάσχα non ab Græcis, sed ab Hebræis effluxisse, & in testem advocat insignem locum Gregorii Nazianzeni Orat. II. in Sanctum Pascha. Cæterum sermo hic videtur habitus initio Quadragesimæ.

6 *Solitudines*, alias *solicitudines*.

7 *Nostræ Sitarchiæ*. " Sitarcia verbum Græcum hic an-
" nonam militarem, seu victum alimentumque significat;
" cum alias sportulam indicet, ut infra Serm. XXXIX. " Mitta. At Græcis annonæ Σιταρχίαι sunt; quo voce Σιταρχίαν utitur Suidas: Σιταρχίαν. Quod aliquibus alimenti causa datur. Philostorgius Hist. Eccles. Lib. VII. Cap. IV. pag. 90. ait Julianum τὰ σιτηρέσια τῶν ἐκκλησιῶν, *Annonas Ecclesiarum Ministris Dæmonum tradidisse*. Idem narrat Sozomenus Hist. Lib. V. Cap. V. pag. 63. ubi pariter Annonæ vocantur σιτηρέσια. Sitarcio propriæ sportula est, vel pera ad portandum victum 1. Reg. Cap. IX. v. 7. *Dixit Saul ad puerum suum, panis defecit in Sitarciis nostris.*

8 *Quod oleum lucernæ est*. Ugo Cardinalis super Isaiam Cap. XXXIV. vel in hæc incidit, vel his similia commentatus est: *Jejunium sine eleemosina quasi lampas sine oleo.*

9 *Cupiditatis noctem*. Ita restituimus ex edit. Bononien. 2. Aliæ *mortem*.

10 *Immorer*. Phrasis Quintiliano familiaris.

11 *Vigor Animarum*. Similia fere Basilius Hom. II. de Jejunio: *Jejunium custodit parvulos, sobrium facit juvenem, venerabilem senem. Venerabilior enim est canities jejunio decorata. Jejunium fœminis ornatus est congruentissimus, ætate ac robore vigentibus pro fræno est. Matrimonii custodia est, Virginitatis nutritius.* Chrysologo etiam consonat Chrysostomus Hom. CXXII. Tom. VI. antiq. edit. Gregorius etiam Nissenus Hom. in principium Jejuniorum Tom. II. pag. 248. Cyrillus Alexandrinus Orat. Paschal. I. pag. 8.

12 Eccl[esia]

rus, pudicitiæ propugnaculum, civitas sancti-
tatis. Est jejunium schola meritorum, magi-
sterii magisterium, disciplinarum disciplina.
12 Est jejunium Ecclesiasticæ viæ * viaticum sa-
lutare, Est jejunium invictus Christianæ mili-
13 tiæ principatus. * Sed in his virtutibus jeju-
nium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat,
cum duce misericordia pugnat. Misericordia &
14 pietas jejunii sunt alæ, * per quas tollitur, &
portatur ad cœlum, sine quibus jacet, & vo-
lutatur in terra. Jejunium sine misericordia si-
mulacrum famis est, imago nulla est sanctita-
tis, sine pietate jejunium occasio est avaritiæ,
non est propositum parcitatis: quia parcitas
ista quantum siccatur in corpore, tantum tu-
mescit in sacculo. Jejunium sine misericordia
non est veritas, sed figura: ubi autem miseri-
cordia, ibi & veritas: probante Propheta,
cum dicit: „ Misericordia & veritas obviave-
Ps. 84. v. 11. „ runt sibi. " Jejunium sine misericordia non
est virtus, sed hypocrisis, dicente Domino:
Matt. 6. v. 16 „ Vos autem cum jejunatis, nolite fieri sicut
„ hypocritæ tristes, exterminant enim facies
„ suas, ut videantur ab hominibus jejunantes „
15 Qui non jejunat pauperi *, Deo fingit: qui jeju-
16 nans prandium suum non erogat, sed reponit, *
cupiditati probatur jejunare, non Christo.
Jejunantes ergo fratres prandium nostrum repo-
namus in manu pauperis, ut servet nobis ma-
nus pauperis, quod venter nobis fuerat perdi-
turus. Manus pauperis Abrahæ sinus est: ubi
quicquid pauper acceperit, mox reponit. The-
saurus cœli est manus pauperis, quod suscipit
ne in terra pereat, reponit in cœlum. „ The-
Matt. 6. v. 20. „ saurizate, inquit, vobis thesauros in cœlo. „
17 Manus pauperis est gazophylacium Christi: *
quia quicquid pauper accipit, Christus acce-
ptat. Da ergo homo pauperi terram, ut acci-
pias cœlum. Da nummum, ut accipias regnum.
Da micam, ut accipias totum. Da pauperi,
ut des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu
habebis: quod pauperi non dederis, habebit
Ose. 6. v. 6. alter. Clamat Deus „ misericordiam volo. "
Qui, quod vult Deus, Deo negat, a Deo sibi
quod desiderat, vult negari. Misericordiam vo-
lo. Homo, petit Deus; * sed tibi, non sibi. 18
Misericordiam volo. Humanam misericordiam
petit, ut largiatur divinam. Est in cœlis mise-
ricordia, ad quam per terrenas misericordias
pervenitur. „ Domine, inquit, in cœlo mise- Psal. 35. v. 6.
ricordia tua. „ Dicturus causam in judicio Dei,
patronam tibi misericordiam, per quam libe-
rari possis, assume. Qui de patrocinio miseri-
cordiæ certus est, de venia sit securus, de ab-
solutione non dubitet. Misericordia non solum
causam prævenit, anticipat cognitorem, sed e-
tiam sententiam revocat, absolvit addictos.
Quod Ninivitæ probant, quos jam sententiæ Jona. 3.
subjectos, pœnæ traditos, ad victimam stantes, * 19
morti deditos, misericordia sic rapuit, sic
tenuit, sic prævenit, ut maluerit Deus dedu-
ci sententiam, * ne misericordiæ quid negaret. 20
Stabat quidem & tunc pro causa jejunium, a-
spergebat cineres, sternebat cilicium, dabat ge-
mitus, fundebat lachrymas: & quod non po-
terat excusare verbis, luctibus temperabat, sed
non valuit mutare sententiam, nisi perorans
misericordia subvenisset. Misericordia & pec-
catores liberat, & restituit sanctos: quia nisi
affuisset misericordia, etiam David cum adul- 2. Reg. 11
terat, amiserat prophetiam: & Petrus cum, Matt. 26
negat, * Apostolici ordinis perdiderat principa- 21
tum: & Paulus cum blasphemat, remanse-
rat persecutor: fatetur hoc Paulus cum dicit:
„ Qui primus blasphemus fui, & persecutor, & 1. Tit. 1
„ injuriosus: sed misericordiam consecutus sum „
Fratres per misericordias pauperum miseicor- Matt. 5
diam comparemus, * ut possimus esse a pœna 22
liberi, * de salute securi. „ Beati, inquit, mi- 23
„ sericordes: quia ipsi misericordiam consequen- Matth. 5
„ tur. „ Gratis misericordiam sperat ibi, qui
hic non fecerit misericordiam. Qui facit mise-
ricordiam, currit ad præmium: qui non facit
misericordiam, decurrit ad pœnam.

SER-

12 *Ecclesiasticæ viæ*. Ex edit. Castilli & MS. Cesenæ. Minus apposite aliæ *Ecclesiastica vita*.

13 *Christianæ militiæ principatus*. Leo Papa Serm. VII. *Præsidia militiæ Christianæ* vocat jejunia.

14 *Jejunii sunt alæ*. Chrysostomus Hom. XCIX. Tom. VI. *Si jejunium adjunctam non habet sororem suam eleemosynam, non ascendit in cælum: ejus enim compar est: nec solum compar, sed etiam vehiculum*. Chrysologo propius accedit Severianus apud Suicerum Thes. Eccles. Tom. II. pag. 409. n. 4. *Jejunium duas habet alas, orationem & eleemosynam, sine quibus currere non potest*.

15 *Qui non jejunat pauperi*, scilicet: qui jejunans non curat cibum quem non absumit in pauperum alimoniam erogari.

16 *Reponit* ex MS. Vallicellano. Alias *deponit*.

17 *Gazophilacium Christi*. Ambrosius serm. XXVI. post medium. *Manus pauperum Gazophilacium Christi est*. Erat olim in Templis locus Gazophilacium nuncupatus, in quo recondebantur eleemosinæ pauperibus distribuendæ. Frequens ejus mentio apud SS. Patres. Chrysostomus Hom. XXII. de Eleemos. & Collat. in Sanctos hæc habet: *Hoc itaque modo uniuscujusque domus, Ecclesia fiat sacratas opes in se conservans*. Hic observandum, & parergi loco sit, Chrysostomum hic non populum Constantinopolitanum alloqui, ut putat Ferrarius lib. II. cap. X. de Antiq. Eccles. Ep. genere; & Lib. I. de Ritu Sacr. Conc. Cap. XXVI. sed Antiochenum: Nam Antiochiæ habitam fuisse Homiliam contendit Rosvveidus in Notis ad D. Paulinum serm. XXXIV. Vide etiam de Gazophilacio in Ecclesia Augustinum in Psal. LXIII. & Possidium in ejus Vita Cap. XXIV. Concilium Cartaginense IV. Can. XCIII.

18 *Homo, petit Deus*. Locu hunc Librariorum fortasse vitio laboranti opem ferre conatur Latinius: legendumque putat *Hoc petit Deus*. Nil facilius quam vocalam hanc *Hoc* contractam *hoc* pro *homo* existimari. At & potuit Auctoris hunc esse sensum; O *homo, petit Deus, sed tibi, non sibi*, quam sit formula hæc loquendi Chrysologo familiaris abunde patet. Vide serm. IX. in fine.

19 *Ad Victimam stantes*, hoc est ad Sacrificium destinati, & jam divinæ ultioni designati.

20 *Deduci sententiam*, hoc est revocari, vel removeri sententiam mortis latam in ipsos. Mira. Latinius legit *induci sententiam*. *Deducere* autem pro *mutare* Ciceronis phrasis.

21 *Petrus cum negat*. Intelligit Petrum peccando amisisse quodammodo meritum ad Principatum, sicut David adulterio se indignum fecerat ut prophetaret. Hieronymus etiam in Cap. XVI. Marci Tom. VI. pag. 198. Paris. MDLXXIX. asserit Petrum judicasse se indignum Discipulatu, eo quod *ter negavit Magistrum*, & teste Gregorio hom. XXI. Christus peccata Petrum ter negando permisit: at is *qui futurus erat Pastor Ecclesiæ in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset*.

22 *Misericordiam comparemus*. Ex editione Castilli. Aliæ *misericordiam paremus*.

23 *A pœna liberi*. Sic ex MS. Cesenæ.

AD

SERMO IX.

AGit nobiscum Deus, agit in hoc sæculo,
1 ne quid nobis pereat in futuro: * sicut
Matt. 6. v. 1. ex ipso lucet principio lectionis. *Attendite, inquit, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habetis apud patrem vestrum, qui in cælis est.*
Et quomodo quod fit ab hominibus, coram hominibus non fit? patentis justitiæ latet sensus, publici operis quod secretum? Qui potest celare radios solis, justitiæ poterit occulrare ful-
2 gorem. Justitia lux rerum consiliis * non velatur obscuris. Justitia cum sibi facto claret, omnes illustrat exemplo. Et quid est quod eam Dominus coram hominibus fieri non vult, per quam statum capiunt res humanæ? Et ubi
Matt. 5. v. 16. est illud? „ Sic luceat lux vestra coram hominibus: ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. „ Quomodo justitiam vult celare, cujus opera
3 vult sic elucere? * Fratres hic præceptio cœlestis vult jactantiam tollere, auferre pompam, vanitatem demere, submovere inanem gloriam; sic justitiam vult celare. Justitia, quæ per se
4 sibi abundat ad gloriam, * spectaculum, populi vulgi laudes, favores hominum, mundi gloriam non requirit: a Deo genita, cœlum spectat; in oculis agit divinis; supernis virtutibus mixta semper a Deo solo, ut glorificetur, expectat. Sed hæc est justitia, quæ ex Deo est: illa vero justitia quæ est hypocrisis, justitia non est: mentitur oculis, fallit aspectum, videntibus illudit, decipit audientes, seducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem, fit sæculo, Deo non fit, mercedem rapit præsentem, præmium non quærit in futuro, cæcat oculos, cæca ipsa non videns vult videri: propter quam cæcitatem Christus præsenti sic inchoat in præcepto. *Attendite*, Hoc est: ne gestiatis attendi. *Ne justitiam vestram faciatis coram hominibus*. Quare? *Ne videamini ab eis*. Et si visi fueritis: quid? *Mercedem non habetis apud patrem vestrum, qui in cælis est*. Fratres, hic Dominus non judicat, sed exponit, pandit cogitationum dolos, secreta mentium nudat, injuste justitiam tractantibus, modum justæ retributionis indicit. Justitia, quæ se humanis oculis locat, divini patris non potest expectare mercedem: voluit videri, & visa est: voluit hominibus placere, & placuit: habet mercedem quam voluit: præmium quod habere noluit, non habebit. Qua vero de causa sint hæc præmissa, ex sequentibus audiamus. *Cum facis eleemosinam, noli tuba canere ante te: sicut hypocritæ faciunt*. Bene tuba, quia talis eleemosyna hostilis est, non civilis; non misericordiæ dedita, sed clamori: seditionis vernula, non alumna pietatis: ostentationis nundi-
natio, * non commercium charitatis. Eleemosy- 5
nam quisquis ostendat, insultat. *Tu*, inquit, *cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te: sicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam*. Audistis quemadmodum notat eleemosynam in conventu, in plateis, in triviis, non impensam ad levamen pauperum, sed hominum propositam ad favorem, ut probentur misericordiam vendere, non donare. Fugienda est hypocrisis, fugienda fratres quæ captiva gloriæ, verecundiam pauperum
non relevat, * sed fatigat *; quæ de gemitu 6
inopis pompam suæ gloriationis inquirit, quæ 7
suam laudem dilatat pauperis ex dolore; quæ de miseria petentis famam suæ ostentationis expandit. Sed dicit aliquis. Ergo in conventu, in plateis, in triviis neganda est misericordia? non præbendus est victus? Plane, & in omni loco, & in omni tempore facienda est misericordia, præbendus est victus, nuditas est tegenda; sed sic quomodo docuit misericordiæ auctor, ut misericordia non terræ sit nota, sed cœlo: non hominibus insinuata, sed Deo. In plateis, in triviis suum pietas habet secretum: e contra platea est, trivium est, cum in secreto facit hypocrita nil secretum. Fratres, Deus monendo sic vota culpat, non loca: sensum, non opera: studium, non datorem: arguit largientem ad suam famam, non ad pauperis famem: judicat non ubi facias, quando facias, sed qualiter facias: quia Deus de cordibus, non de manibus facta metitur: & de sen-
su, * non de locis operum colligit qualitatem. 8
Misericordiam coram se solum vult fieri, qui solus est misericordiæ, & remunerator, & te-
stis: & qui dicit „ Esurivi, & dedistis mihi Mat. 25
„ manducare „ Vult in paupere sibi dari: & v. 35
qui vult sibi dari, vult quod datum est se debere: & qui vult se debere quod datum est, vult largientibus nil perire. Deus parva poscit, maxima redditurus. Unde homo si in paupere,
Deo fœneras, * testes homines non requiras: 9
fides

AD SERMON. IX.

NOTÆ.

1 PEreat in futuro. Castillo & Mita corruptum locum ope MMSS. ita suæ integritati restituere.

2 *Consiliis*. Editi perperam *Conciliis*.

3 *Elucere*: Quæstionem quæ ex Sacrorum Verborum oritur antinomia ita dirimunt Patres, & præ cæteris Gregorius Pastor. P. III. admonit. 36. Isidorus Pelusiotes Epistolarum Lib. IV. Ep. 159. Fulgentius Episcopus Ruspensis Ep. II. ad Gallam Ep. 19.

4 *Abundat ad gloriam* „. Ambrosius de Officiis Lib. I. „ *Duplex est justitia specialis qua dat cuilibet quod suum* „ *est, nihil vindicant alienum: & est una ex virtutibus* „ Cardinalibus. *Generalis & universalis, qua est omnis* „ *virtus & perfectio: nil habens iniquitatis vel peccati*. „ Unde S. Hieronymus ad Demetriad: *Omnes virtutum* „ *species uno justitia nomine continentur*. Hic accipitur ju„ stitia pro omni opere bono, quod potest ordinari ad gra„ tiam vel præmium. „ Mita.

5 *Ostentationis nundinatio*. Dubitant Enarratores in illud Evangelii quod noster exponit: *Noli tuba canere*, an verè Pharisæi ante se per tibicines canerent; ut populi ad eorum erogationes in Synagogis convenirent. Rupertus, Liranus, Cajetanus, Jansenius, & fortasse Chrysologus affirmativam tuentur. Ex adverso stante Chrysostomus, Theophylactus, Abulensis &c.

6 *Non relevat*. Editiones omnes *revelat*, quo nihil inficetius.

7 *Sed fatigat*. Cyrillus Alexandrinus de adorat. pag. 245. & 246 *Quænam vel qualis hypocritarum vita? Nonne ut coram hominibus quidem videantur benigni, & ut videantur esse, revera autem non sunt benigni*. Ibidem multa de hypocrisi, & præclara quidem. Theophylactus in Cap. VI. Matthæi: *Hypocritæ sunt qui aliud quidem sunt, aliud vero esse videntur*. Unde Hesychius simulatio, fallacia, dolus. Sic Chrysologus paulo infra.

8 *Et de sensu*, scilicet de sensu mentis, & cordis intentione.

9 *Si in paupere Deo fœneras*. Ex Proverb. XIX. *Qui misere-*

fides arbitros noo requirit. De accipientis fide
disputat, qui sine mediatoribus nil dat: qui cre-
dita diffamat, urit verecundia debitorem. Er-
go homo daturus Deo, da secreto: ut quod
dederis, non sit oneris, sed honoris. Ob hoc
ad te venit tuus ditator in paupere; ut cum
non dubites accepta reddere, qui tibi gratis
dedit habere quod dares. Quam vero in pau-
pere sit verecunda paupertas, qui largitatis tuæ
quærat secretum, aperit ipse, cum dicit: *Te
autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua
quid faciat dextera tua*. Putas quam vult nesci-
re alterum: qui teipsum qui facis, vult aliqua
tui parte nescire? *Nesciat sinistra tua, quid fa-
ciat dextera tua*. Sicut sunt nobis in dextera
10 parte virtutes, * ita nobis pars vitiorum in si-
11 nistra. * Ergo ut opus est dexteræ, quod fa-
cit tacitus dator, quod facit dator garrulus, hy-
pocrisis est sinistræ. Hypocrisis dolus, simula-
tio, fraus, mendacium, elatio, tumor, jactan
tia, insistunt nobis, & imminent a sinistris.
Quoties ergo nobis cum bonitate, pietate, cum
misericordia causa est, nesciat hoc sinistra. Si-
nistra est, quæ nobis animarum prælia semper
indicit: & ne virtutes in effectum veniant, ela-
borat. Ne sit pietas, impietas agit: ne eleemo-
12 syna vincat, * cupiditas pugnat, furit avaritia;
ne misericordia convalescat: ne innocentia,
puritas, simplicitas, sanctitas regnet, hypocrisis
sola confligit, quam Christus a nobis tali præ-
dicatione secludit: *Te autem faciente eleemosy-
nam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*.
Fratres, in hoc sæculo fugiamus quæ a sinistris
sunt, si in futurum a dextris desideramus asta-
re, & audire. „ Venite benedicti patris mei, Matth. 2.
„ percipite regnum, quod vobis paratum est ab
„ origine mundi. „ Homo, da in terra pauperi, 6
quæ tibi manere vis in cœlo. Homo, commilita
hic pauperi, * si vis ibi regnare cum ipso Do- 13
mino nostro Jesu Christo, qui est benedictus in
sæcula sæculorum, Amen.

SERMO X.

OMnes qui arduas operum sublevant, & so-
lantur angustias, probant ad solatium la-
boris datam nobis naturaliter cantilenam. * 1
Hinc nautæ cantu * superant marina discrimi- 2
na: hinc immensa pondera adducunt levamine
canticorum: hinc viantes colles arduos facit
transcendere vox sonora: hinc præliatores ipsos * 3
præcedens cantus subire concitat amara bello-
rum. Ac ne multis, omne quod duri est ope-
ris, quod laboris, dulcis vincit & efficit can-
tilena. Sic nos fratres Quadragesimæ jejunio can-
tica divina jungamus, ut abstinentiæ pondus cœ-
lestis temperet, & sublevet symphonia, provo-
cante nos ad hæc Davide beato, * qui dum fi- 4
stula pecus carum mulcet, * & oblectatim pa- 5
scuis, cantu dura didicit superare bellorum:
cantu valuit vocare gentes, reducere Judæos,
fugare dæmonem, * Dei filios ad superoi patris 6
obsequium convocare: sicut bene invitans ejus
cecinit melodia. * *Afferte Domino*, inquit, *filii* 7
Dei. Putasne cœlestes taliter appellat iste vir- Ps. 28. v. 1.
tutes?

---

fertur pauperis fœnerat. Cyprianus in Tract. de Oper. & Eleemos. hujusmodi testimonium legit: *Qui miseretur pauperis Deo fœnerat: & plane fœnerat*, addit Gaudentius serm. XIII. pag. 163. postquam verba hæc laudaverat, *recipiet enim magna pro modicis, & Cœlestia pro terrenis*.

10 *Sunt in dextra parte virtutes*. Proverb. Cap. V. vers. 27. *Vias enim, quæ a dextris sunt, novit Dominus*. Multa ad hanc rem habent Scriptores prophani.

11 *Pars vitiorum in sinistra*. In Apophtheg. apud Plutarchum: *ad dexteram boni, ad sinistram mali*. Vide Chrysostomum in Opere Imperfect. Hom. LIV. in Matthæum. Ita fere Gaudentius Brixiensis Episcopus Serm. XVIII. pag. 212. *Nam conatur* (Diabolus) *fidem nostram, & opera nostra à centenario numero perfecta, & in dextram consistente, ad sinistræ partis dolosa compendia depravare*. Ab Macario Homilia XXII. Dæmones vocantur *Angeli sinistri*. Apud Latinos *sinistram* sæpe pro *malo* sumitur. Hinc etiam *sinistrum*, apud Ovidium: *sinistri sermones* apud Plinium juniorem.

12 *Vincat*. Alias *vindicet*.

13 *Commilita hic pauperi* „ hoc est sis & tu Christi mi-
„ les, cum paupere ipso in Ecclesia militanti pauper, &
„ egenus armis patientiæ, uti debes, adversus internos,
„ externosque hostes, dives charitate in pauperem: & sic
„ eritis commilitones „ Mita. Vide S. Leonem serm. VIII. de jejun. in fine: & serm. IV. de jejun. septemi mensis.

AD SERMON. X.
NOTÆ.

1 *NAturaliter cantilenam*. Plena sunt venusti leporis carmina, quæ ad rem cecinit Ovidius lib. IV. Tristium. Magna etenim est animæ nostræ cum numeris cognatio; unde facile movetur, & sublevatur ex congrua, & harmonica modulatione. Dissonantia laborem generat & fastidium. Vide Gassendum in Manuduct.:

2 *Nautæ cantu*. Paulinus de reditu Nicetæ.

Nautæ læti solitum celeusma
Concinunt, versis modulis in hymnos;
Et pios ducunt comites in æquor
Vocibus auras.

Asterius Amaseæ Episcopus in Phocam Martyrem: *Nautæ Regimes ubique gentium consueta celeusmata, quibus navigantibus tædium consolantur*, ad communem Martyris laudem transferunt.

3 *Præliatores ipsos*. Timotheus fidicen Alexandrum Magnum impulit cantu ut ad arma procurreret etiamsi mensæ accumberet. Sunt qui tanquam aniles fabulas ea accipiunt quæ de viribus musices eo scriptoribus tradita sunt. Haudquam vero suspecta esse possunt, quæ habentur de Saule, I. Reg. XVI. 23. de Eliseo prophetare cupiente, IV. Reg. III. 15. de Moabitarum victoria, II. Paralip. XX. 21.

4 *Davide beato*. Hæc eadem de Davide canente habet Athanasius hom. de semente. Psalmos autem Davidicos cantum licebat publice recitare vel canere: juxta Canon. LIX. Concilii Laodiceni: ubi Zonaras advertit, præter hos alios quoque reperiri, qui dicuntur Salomonis, & aliorum; quod & ibidem Balsamon advertit. Cæterum moris fuisse veterum Christianorum psalmos & hymnos in Dei honorem pargere, tradit Eusebius Lib. II. Histor. Eccles. pag. 16. Paris. anno 1554. & Lib. V. cap. XXXVIII.

5 *Dum fistula pecus mulcet*. De pastorali fistula loqui Chrysologum dubium nullum. Hujus forma non eadem sed varia: licet ut plurimum sumatur pro utriculo: Gallis *la musette*. Inter Hebræorum instrumenta fistula vocabatur: *Masacrokita e sibilando*.

6 *Fugare Dæmonem*. Saulem respicit, qui ab malo spiritu vexatus Davidicæ citharæ pulsatione solabatur.

7 *Ejus cecinit melodia*. Psalmos metricos fuisse, & ad musicam accommodatos inconfesso est apud omnes. Incertum vero quo metri genere scripti. Gomarius edidit *Lyram Davidicam*: in qua sibi blanditus est ad metra Horatiana vel his similia psalmos ita exegisse, ut veram hujus poeseos rationem invenerit. At Ludovicus Cappellus Animad. libello totum illud Gomari opus obelo transfigere conatus est: ut inde Lector discat, subdit Rivetus, vix inter doctos de eo posse convenire. At consulendus Blasius Cariophylus in sua de poesi Hebræorum dissertatione, italice scripta: ubi & metrum, & similem vocum desinentium in Hebræorum canticis eruditissime scrutatus est. Psalmi autem bifariam dividendi: quidam dicti: *Ode Psalmi*, uti XXX. & LXV., quia voces præibant, organa sequebantur: Alii *Psalmi Ode*, ut XLVIII. LXVI. quod voces præirent, organa sequerentur. De qua varietate consule Athenæum lib. XIV. & si plura desideras adi Lamy de Templo lib. VII. Sect. V. & VI.

8 Vir-

8 tutes? * aut homines Dei aptat in filios? & ter-
renam carnem cœlestem sublevat ad naturam?
Afferte Domino filii Dei. Homines, fratres, homi-
nes nuncupat hic propheta, quos Dei filios ali-
Psal. 81. v. 6. bi sic decantat. „ Ego dixi Dii estis, & filii ex-
„ celsi omnes. „ Audivimus fratres quo nos tulit
divina dignatio, quo paternitas extulit nos su-
perna: credamus nos Dei filios: respondeamus
generi: vivamus cœlo: patrem similitudine re-
feramus; ne perdamus vitiis, quod sumus per
gratiam consecuti. *Afferte Domino filii Dei*. Vi-
detis, quia cœlestis pater sentit amorem donis,
9 datis affectum, * probat muneribus charitatem.
Et revera, fratres, filium se nescit, visceribus
caret, naturam negat, ingratus est patri, qui
auctorem vitæ suæ non obsequiis placat, non de-
vincit cultu, muneribus non honorat. *Afferte
Domino filii Dei*. Videamus quid sit illud, quod
nos tanto patri hic Propheta commonet, &
hortatur afferre. *Afferte Domino filii Dei, affer-
te Domino filios arietum*. Hoc est totum quod
expetit, quod requirit, ovium fœtus, vile ter-
reni pecoris germen, stratos per viam partus,
10 semina effusa per campos, * divino patri, ut
divina soboles offerat, admonetur. Aut forte
Judaicas victimas, sacrificia cruenta, balantes
sub cultris hostias, creator omnium nunc re-
Psal. 49 v. 9. 10. 11. 12. quirit Deus? Et ubi est illud quod dicit? „ Non
„ accipiam de domo tua vitulos, neque de gre-
„ gibus tuis hircos: quoniam meæ sunt omnes
„ feræ sylvarum, jumenta in montibus, & bo-
„ ves. Cognovi omnia volatilia cœli, & speci-
„ es agri mecum est. Si esuriero, non dicam
„ tibi: meus est enim orbis terræ, & pleniru-
„ do ejus. „ Et si ista repulit, quos arietum fi-
lios sibi deposcit afferri? Ad Abraham loqui-
Gen. 22 tur: „ Accipe filium tuum dilectum, & offeres

„ mihi in holocaustum. „ Aries Abraham * 11
maturus ad innocentiam, grandævus ad fidem: * 12
perfectus ad hostiam, paratus ad holocaustum,
afferebat filium suum, filium arietis: imo se
immolabat in filio: sanctificabat mentem suam,
lætificabat fidem suam: ut esset idem victima &
Pontifex: Sacerdos & sacrificium: patris erat
passio ibi tota, ubi filius immolabatur: ignarus
filius * sistebatur: nescius filius aptabatur vin- 13
culis, * ut tolleret de passione martyrium: præ- 14
mium de pœna patris, de conflictu patris rape-
ret coronam. * Denique patris suspensa est dex- 15
tera, patris gladius est remotus: quia non quæ-
rebatur mors filii, sed patris charitas probaba-
tur: nec expetebatur sanguis filii, ubi tota victi-
ma in patris dilectione constabat, scriptura di-
cente: „ Nunc scio, quia diligis Deum: quia Gen. 22. v. 12.
„ non pepercisti unigenito filio tuo propter me. „
Abraham diximus arietem, ut Isaac arietis fi-
lium probaremus: ac si luceret, quos arietum fi-
lios propheta vult domino nos offerre. *Afferte
Domino filios arietum*. Filios Patrum, Patriar-
charum, * Prophetarum, Apostolorum, Mar- 16
tyrum, Confessorum, Christianus modo ut af-
ferat, admonetur: quando grex dominicus fidei
laxatur in pastum: quando agnos suos cœlestis
pastor ad ovile dominicum vult deferri: ne dis-
persi per inculta gentium, luporum devorentur
incursibus. Sed quid admoneat vox divina, pla-
nius jam loquamur. *Afferte Domino filios arie-
tum*. Afferte domino baptizandos, * afferte 17
quos fides concipiat, non caro: afferte quos
Dei gratia generet, non mundana natura: af-
ferte quos agnos præstet innocentia, non habeat
pecoris hebetudo: afferte, afferte, quos sponte
venire aut necessitas vetat, aut ætas impedit, *
aut ignorantia retardat, aut tenent vitia, aut 18

---

8 *Virtutes*. Et revera in scripturis quandoque pro *Filiis Dei* intelliguntur *Angeli*: Job I. 6. & II. 1. Ps. LXXXVIII. 7.

9 *Affectum*. Alias & MS. Vallicellanum, *Effectum*.

10 *Semina effusa per campos*. Ovium fœtus: ut apud Ovidium Lib. III. Fastor. v. 30.

— *Ut huic urbi semina magna dares*

11 *Aries Abraham*: Ob virtutis robur.

12 *Grandævus ad fidem*. De Fide Abraham, ex qua ejus effluxit obedientia, & patientia, vide Clementem Alex. Pædagog. Lib III. pag. 221. Theodoretum Orat. de Charit. Tom. IV. pag. 691. Basilium in Asceticis, Cap. 22. Tom. II pag. 710. & Tom. I. pag. 672. Chrysostom. Epist. II. ad Olympiad. & Epistol. CCXXXVII. Tom. IV. edit. Paris. pag. 946. & 947. Homil. X. Tom V. pag. 45. Gregorium Nyssenum, Orat. de Deo, Fil. & Sp. S. Tom. III. pag. 473 474. 475 476. Hæc indicasse sufficiat.

13 *Ignavus Filius*. Editi nonnulli Librariorum errore: *Ignarus Filius*

14 *Aptabatur vinculis*. Editi: *Aptabatur vinctus*: emendavit Meurfius: advertitque Chrysologum posuisse *aptare* propria notione frequentativa ab inusitato *Apio*, *Ligo*, ut docet Festus in *Apex*. Et revera non semel gaudet hic noster uti vocibus antiquis, & delitis.

15 *Raperet coronam*. Sic legendum putat Launius. Mita & Castello *reperiret*. Prima lectio magis arrisit.

16 *Filios Patrum, Patriarcharum &c.* Rupertus super Ecclesiast. Cap. XXIV. *Ipsum ovile Dominicum hic accipimus per nomen Elim, idest Arietum. Arietes nempe duces Gregis, & ovilis principes sunt: de quibus Psalmista Afferte, inquit, filios arietum*. Et de Prophetis ac Patriarchis, Apostolis &c. scriptum credunt Enarratores illud Isaiæ Cap. LX. v. 7. *Arietes Nabajoth ministrabunt tibi*.

17 *Afferte Domino baptizandos*. Contra procrastinantes Baptisma multæ sunt Sanctorum Patrum querelæ. Vide Gregorium Nazianz. Orat. ad Sancta lumina: & majora congerit Orat. XL. quæ est in Sanctum Baptisma: Chrysostomum item Homil. in Acta pag. 615. Edit. MDCXII. Justellum in notis ad Canon. Concil. Neo-Cæsar. & Vossium disput. de Baptis. Dilationis causam obtendebant: quod simul volebant baptizari & mori: ne post susceptum Baptismum iterum peccarent, decepti a male intellecto loco Apostoli Hebr. VI. 4. unde colligebant Novatiani nullam post Baptismum delinquentibus spem reliquam esse. Ex hoc autem Chrysologi sermone eruitur, Sanctum virum tot viribus usum, ut homines ad Baptismum adducerentur: quia instabat Pascha, quæ altera erat post Pentecosten solemnitas ad tingendum Sacro Fonte Fideles, juxta illius temporis disciplinam destinata. Hoc licet nonnulli reluctanti animo audiant, testimonia tamen SS. PP. utramque paginam implentium, hoc idem nolint velint evincunt: Tertullianus lib. de Baptis. Cap. XIX. Hieronymus ad Pammachium: Fortun. Lib. III. Carm. 7. Lib. V. Carm. 4. Socrates Histor. Eccles. Lib. IV. Cap. 22. Et ex Socrate Nicephorus Lib. XII. Cap. 34. Basilius Exhort. ad Baptism. Siricius in Epist. ad Decret. num. 2. pag. 190. Biblioth. Juris Canon. Parisiis An. MDCLXI. Decretum Leonis PP. apud Gratianum Dist. IV. *Duo tempora*: Gelasius de Cons. Dist. IV. *Baptizandi*: Capitul. Regum Francor. edita ab Baluzio Tom. II. Concil. Gerundense Ann. DXVII. Canon. IV. Triburiense An. DCCCXCV. Can. XII. Moguntinum An. DCCCXIII. Can. IV. & innumera alia. Paschæ & Pentecostes diebus Græci Epiphaniam addidere: quod tamen damnatur ab Decret. Leonis PP. VII. Biblioth. Juris pag. 124. & a Petro Blesensi init. Serm. XIII. Galli Natalem Domini diem & S. Joannis Baptistæ. Vide Avitum Viennensem in Epist. ad Clodovæum: Gregorium Turon. de gloria Confessorum Cap. LXIX. Obtinuit autem mos hic tingendi, scilicet in Paschate & Pentecoste, usque ad finem Sæculi XI. teste Teophylacto Commem. in Lucam X. Hactenus autem dicta ita accipienda sunt, ut casus necessitatis fuerit excipiendus.

18 *Aut ætas impedit*. Vel senes, vel potius infantes: quia jam tunc temporis Baptisma etiam infantibus ministrabatur. Noverunt omnes ea, quæ Synodus Africana LXVI. Episcoporum sub Cypriano statuit adversus Fidum Episcopum;

delicta remorantur, aut exspectatio decipit, aut
fallit confusione paupertas, adducite volentes,
19 attrahite nolentes, * facite vobis de aliena ne-
cessitate mercedem: servum catechumenum si
habet dominus, adducat, ut habeat jam fidelem;
filium pater offerat, non retardet: ut cui præ-
sentem vitam præstitit, conferat & futuram. Vir
conjugem deducat ad fidem, ne quod unum est
in carne, spiritu sit divisum. Amicus amicum
attrahat ad salutem, ut de gratia divina huma-
nam comprobet charitatem. Peregrinum civis,
possessor hospitem Dei ducat ad mensam: ut si-
ne suo sumptu de divinis copiis sit humanus,
Gen. 22. Attrahite nolentes: nemo dicat, non vult; quia
v. 9. & Abraham, ut offerret filium colligavit: &
Gen. 19. Loth angeli, ut subtraherent flammis, extra-
v. 16. ctum manibus sustulerunt, & Petrum Dominus
ut iret ad martyrium quo nolebat, auxilii sui
Joan. 21. virtute præcinxit, dicens „ Præcinget te alius, &
v. 18. „ deducet, quo tu non vis. „ Et pater cœlestis
non solum volentes suscipit, sed attrahit & no-
Joan. 6. lentes dicente filio. „ Nemo potest venire ad me,
v. 44. „ nisi pater qui misit me, attraxerit illum „ *
20 Quomodo se Christianum eredit, qui non Chri-
sto annosa & vetera ducit? Aut quomodo do-
mum suam judicat ovile Dei, ubi non pascuale
germen Dei pecus dat balatum? Obsecro & ob-
testor, fratres charissimi, per Dominum nostrum,
ut in hoc vigiletis omnes, quatenus his diebus
21 nullus a Dei gratia, nullus a regeneratione *
divina relinquatur extorris, quatenus quod aliis
Deus est per suam gratiam collaturus, vestrum
erescat, & redundet in gaudium. Homines
sumus sub incerto viventes; & nescimus quid
Prov. 27. pariat superventura dies. Agamus ergo dile-
ctissimi, ne servi, ne filii, ne conjuges, ne pa-
rentes præventi morte, & præsenti vita ca-
reant, & non perveniant ad futuram.

SERMO XI.

QUod curiositas humana, quod veterum la-
bor, quod sapientia mundana quærens,
& diu quærens, non potuit invenire, hoc
scire & nescire facile præstitit lex divina. Un-
de malum, culpa unde, vitiorum vis unde,
unde criminum furor, unde corporum bella,
unde conflictus animæ, unde vitæ tempestas tan-
ta, unde mortis naufragium tam crudele nesci-
ret homo, nisi Dei lex diabolum prodidisset? * 1
Diabolus mali auctor, nequitiæ origo, re-
rum hostis, * secundi hominis semper inimicus, 2
ille laqueos tendit, lapsus parat, foveas fodit,
aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas,
cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtu-
tes odio, vitia dat amori, * errores serit, dis- 3
cordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat,
conscindit unitatem, sapit malum satis, bo-
num nil, violat divina, humana tentat. Hinc
usque ad Christum tetendisse tentator temera-
rius sic refertur: *Et cum jejunasset quadraginta* *Matth. 4*
diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit: &
accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic
ut lapides isti panes fiant. Audientes ista in
Deum non vadant, non criminentur naturam, * 4
non contumelientur auctori, non accusent
carnem, de anima non quærantur, non impe-
tant tempora, astris non imputent, * infamare 5
desinant innocentiam creaturæ, malum sentiant
accidens, non creatum, * & creatorem boni 6
Deum, diabolum inventorem mali: ac sic ad-
scribant diabolo mala, bona Deo: declinent
mala,

---

pum, hic etenim, eodem referente Cypriano in Epist. ad eumdem, quæ est LXV. asserebat infantes infra secundum, vel tertium annum baptizari non oportere. Vide Augustinum Epist. ad Hieronymum XXVIII.

19 *Attrahite nolentes.* „ Quomodo id fiat, docet Au-
„ gustinus Tract. XXVI., in Cap. Joannis VI. & Serm. II.
„ de Verbis Apostol. & Maldonatus in Cap. VI. Joannis
„ v. 44. cujus verba doctissime explicat contra Calvinum,
„ Lutherum, & Pelagium. Itemque docet quomodo acci-
„ pienda sint verba Augustini Serm. II. supra laudato di-
„ centis, violentiam qua tracti dicimur, fieri cordi non
„ carni. Tria autem dat auctor exempla de Jacobo, Loth,
„ & Petro, qui libere quod jusserat Deus facere cupientes
„ obstaculis quibusdam nihilominus retenti, alieno indi-
„ guerunt auxilio, ut quod in prima eorum voluntate
„ erat libere exequi valerent. De hac re fere ad casum
„ nostrum Sanctus August. Epist. ultima Tom. II. Vide S.
„ Gregorium Nissenum Tract. in eos qui differunt Baptis-
„ ma „ Mita.

20 *Attraxerit illum.* In Evang. habetur *traxerit.* Ambrosius cum nostro ex Græco ἑλκύσει *attraherit* legunt.

21 *A regeneratione.* Sic ex MS. Vallicell. & Latinio. Editi ex Mita *Generatione.*

AD SERMON. XI.

NOTÆ.

1 *Diabolum prodidisset.* Ad Rom. Cap. VII. vers. 7. *Peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: non concupisces.*

2 *Rerum hostis.* Suspicatur Latinius, an sic legendum. Fortasse in sensu Chrysostomi in Psalm. IV. *Communis orbis terrarum hostis:* & Justini Martyris in Exhort. ad Græcos: *Humani generis hostis.* Alia similia congeruntur apud Ignatium Epist. ad Philipp. pag. 43.

3 *Dat amori.* Editi *amoris.* Emendavit Meursius.

4 *Non criminentur naturam.* Vide Augustinum Tom. I. Retract. Cap. XI. Lib I. de moribus Manichæorum Lib. II. de Fide ad Petrum Diacon., Cap. XX. & Lib. VII. Confess. Cap. XIII. Leonem M. Serm. IV. de Quadrag. pag. 38. col. 1 editionis Lugdun. qui & ipsos Manichæos damnat his verbis Chrysologi mentem satis aperientibus: *Sed vae illorum dogmati* (Manichæorum scilicet quos paulo ante dixerat *famulos diaboli*) *apud quos etiam jejunanda peccatur; damnant enim creaturarum naturam in Creatoris injuriam, & contaminari edentes afferunt iis, quorum non Deum, sed diabolum conditorem esse definiunt: cum prorsus nulla sit substantia mala, nec ejus mali sit ulla natura. Omnia enim bona, bonus Auctor instituit &c.* Observanda etiam sunt hæc contra Saturnianos, qui cum Manichæis docebant, peccatum ab natura, & non a culpa inesse hominibus.

5 *Astris non imputent.* Stellarum influxus, & aspectus, plurimum ad ea, quæ nos agimus conducere, non unus ex veteribus sibi stultissime suaserant. Gregorius M. Homil. X. in Evangelio ait, Priscillianistis hanc adhæsisse mentem, quemcumque, scilicet, hominem sub potestate stellarum nasci; unde crucrant, ab eorum motibus multa, quæ nobis debent evenire, protende. Vide Ruffinum Aquilejensem apud Sirmondum Tom. 1. pag. 167. contra Origenem, circa ista eximie delirantem. Fuit hæc & Gentilium opinio: sed non omnium; stultorum tantum, & amentium, ut notat Theodoretus quæst. XV.

6 *Malum sentiant accidens, non creatum.* „ Augustinus
„ de Fide ad Petrum Diaconum cap. XX. *Nullam esse ma-*
„ *lam naturam, quia omnis natura, in quantum natu-*
„ *ra est, bona; sed quia in ea bonum & augeri & mi-*
„ *nui potest, in tantum mala dicitur, in quantum bonum*
„ *ejus minuitur.* Malum enim, nihil aliud est, quam
„ boni privatio „ Mita: qui & alia congerit. Hieronymus homil. V. in Eccles. pag. 417. *vitium in se non consistit; sed consistit in privatione mali.* Vide Basilium Homil. II. in Hexam. pag. 22.

7 Im-

mala, faciant bona, habituri in bonis adjuto-
rem Deum, qui dat posse quod jubet, & quæ
præcipit, facit ipse: quia sicut diabolus impel-
7 lit ad mala *, sic Deus deducit ad bona. Ne-
mo ergo quasi conereatis sibi vitiis obsequatur,
& quod est criminis esse putet naturæ, sed
sumat cum Christo arma jejunii, criminum pro-
pellat impetus, prosternat castra vitiorum, &
8 de ipso auctore mali * sumat Christo dimican-
te victoriam, Diabolo victo vitia nil valebunt;
quia extincto tyranno solutæ acies sunt tyran-
Ephes. 6. ni. Audi Apostolum dicentem. „Non est no-
v. 12. „ bis colluctatio adversus carnem & sanguinem:
„ sed adversus spiritualia nequitiæ in cœlesti-
9 „ bus. „ * *Tunc*, inquit, *Jesus ductus est in*
10 *desertum a Spiritu*. Non a diabolo, * ut esset
divinus cursus, non humanus incursus, ut es-
set spiritus præscientiæ, inscitia non esset huma-
na: & esset potestas Dei, potestas non esset ini-
mici. Diabolus semper primordia boni pulsat,
tentat rudimenta virtutum, sancta in ipso or-
11 tu festinat extinguere, * sciens quod ea subver-
tere fundata non possit. Hoc non ignorans
Christus diabolo se quærenti, patienter indul-
12 sit, * ut inimicus laqueo suo ipse teneretur,
13 & caperetur inde, unde capere se putabat; *
sicque a Christo victus, cederet Christianis. *Et
cum jejunasset*, inquit, *quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus*. Videtis fratres, quia quod
quadragesimam jejunamus, non est humana in-
14 ventio, * auctoritas est divina, & est mysti-
cum, non præsumptum: nec est de terreno usu,
sed de cœlestibus est secretis. Quadragesima
quatuor decades quadratam fidei continet disci-
15 plinam, * quia semper est quadrata perfectio,

S. Petri Chrys.

Quaternarius numerus & denarius quæ in cœ-
lo, & in terra teneant sacramenta, * quia ape- 16
rire modo non vacat, explicemus domini cœ-
pta jejunia. *Et cum jejunasset quadraginta die-
bus, & quadraginta noctibus*. Homo, Deus in
te jejunat, * in te esurit: imò jejunat tibi, ti- 17
bi esurit, qui sibi sicut nescit manducare, sic
non potest esurire. Ergo cum propter te jejunat
Christus, te esurit. *Et cum jejunasset quadraginta
diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit*. Hoc
non est infirmitatis signum, sed est insigne virtutis:
quia cum dicit, *postea esuriit*; quadraginta die- 18
bus, & quadraginta noctibus, * probat in illo
esuriem non fuisse. Esuriem sentire, & vince-
re, est laboris humani: divinæ virtutis est * 19
esuriem non habere. Ergo Christus non jeju-
nio lassescit, non esurit fame, sed esurivit Chri-
stus, * ut tentandi materiam diabolus inveni- 20
ret, quia ad jejunum non audebat accedere: *
quia sic jejunantem, Deum non hominem 21
sentiebat. * Tunc sensit hominem, tunc mor- 22
talem credidit, tunc eum putavit posse tentari,
quando eum esurire callidus explorator inspe-
xit, *Et accedens tentator dixit*. Accessit ten-
tantis dolo, non obsequentis affectu. Accessit
pejus impudens quam recessit, sed esurienti
quid obtulerit, audiamus. *Dic ut lapides isti
panes fiant*. Lapides esurienti offert: humanitas
talis est semper inimici: sic pascit mortis au-
ctor: sic invidus vitæ. * *Dic ut lapides isti pa- 23
nes fiant*. Diabole, fallit te provisio tua. Potest
famem vertere in saturitatem, qui potest in
panem lapides immutare. Quid illi consilium
tuum, cui sua sufficit virtus? *Dic ut lapides isti
panes fiant*. Diabole, & prodidisti te, * & 24

C 2 tuum

---

7 *Impellit ad mala*. Latinius, & Mss. Alii, *impellit mala*.

8 *De ipso Auctore mali*, scilicet inventore mali, ut superius, qui nos ad malum provocat, & adducit. Hoc sensu Cyrillus Homil. Paschali VI. pag. 68. *Dæmon mali auctor, peccati Pater*.

9 *Nequitia in cœlestibus*. Locum hunc Apostoli Patres nonnulli, cum Chrysologo, in hunc eumdem sensum adducunt. Leo I. serm. IV. de Quadrag. cap. IV. Paschasius lib. III. in Matth. Guillhelmus Ebroicensis, serm. I. in Dom. I. Quadrig. aliique.

10 *Non a Diabolo*, sed *a Spiritu*. Ut innuat, Christum Spiritu non humano, sed Divino ductum, sponte secessisse. Severus ex græca voce ἀνήχθη vertit *subductus*; quasi a turba segregatus.

11 *Festinat extinguere*. Ut ab exemplo Christi, statim post Baptismum tentati, discamus, & nobis, vel post sinceræ vitæ professionem, tentationem imminere. Hilarius in Matth. pag. 677. *tentatur, igitur, statim post Baptismum Dominus, tentatione sua indicans, in sanctificatis nobis maxime tentamina grassari*.

12 *Diabolo se quærenti patienter indulsit*. Ne quis forte existimet Christum necessitate, & non sponte fuisse tentatum: *occasionem enim tentandi, non nisi datam tentator habuisset*, inquit Hilarius hic.

13 *Unde capere se putabat*. Christum enim esurientem Diabolus fraude & dolis aggressus est, ut eum falleret.

14 *Humana inventio*. Ab abstinentia Salvatoris in deserto, effluxisse in Ecclesiam quadragesimale jejunium, quidquid oblaterent Heterodoxi, testis est Ignatius Epist. ad Philipp. pag. 45. edit. Genev. 1623. Collector Constit. Apost. cap. 12. quæ loca frustra ab eis tentantur: Ambrosius item serm. XXXIV. Hieronym. in Isai. cap. LVIII. Augustinus Epist. 119. cap. XV. Theodoretus, Histor. cap. XXVI. Basilius, Orat. de jejunio.

15 *Quadratam disciplinam*, idest perfectam, explicat Mita.

16 *Teneant Sacramenta*. Quaternarii numeri mystica mysteria, exponunt Ambrosius serm. IV. quæ est feriæ III. post Domin. II. Quadrag. Theophylactus Patriarcha Antiochenus lib. IV. Allegor. in Evang. Gregorius Magnus homil. XVI. in Evangel. Hilarius, Maximus Basilius præ aliis Paschasius lib. III. in Matth.

17 *Deus in te jejunat*. In tua humanitate; & tibi, idest ad tuam utilitatem, explicat Mita.

18 *Quadraginta noctibus*. Addit noctes ex Evangelio; quod vel dies & noctes ponit pro integris diebus: vel innuere voluit Christum non jejunasse more Judæorum, qui interdiu jejunabant, nocte vescebantur.

19 *Divinæ virtutis est &c.* Hinc damnari possunt Cerinthiani, Ebionitæ, eorumque sectatores Paulus Samosatenus, atque Photinus, qui in Christo nil præter hominem esse asserebant. Theodosiani quoque; Theodorus enim lapsus in persecutione, ne Deum negasse videretur, purum hominem Christum dixit. Certe virtutum vocabulo, ubi de Christo sermo est, ad Divinam ipsius naturam referri tantum non semper apud Sanctos Patres, præcipue apud Hilarium, animadverti.

20 *Esurivit Christus ut &c.* Hilarius Tom. I. pag. 677. Non enim erat a Deo Diabolus, sed a carne vincendus; quem utique tentare ausus non esset, nisi in eo per esuritionis infirmitatem, quæ sunt hominis non recognovisset. Augustinus, vel quisquis est sub ejus nomine Auctor *de mirab. S. Script.* Tom. III. lib. III. cap. 6. *Famem vero, & laborem Redemptor noster consumato tanto dierum numero sustinet: quatenus & tentatori occasionem afferret, & nosceretur quam veram humanæ carnis substantiam gestaret*.

21 *Ad jejunum non audebat accedere*. Tantum enim post exactos quadraginta dies *accessit ad Jesum*. Quamvis Origenes, aut quis alius auctor homil. XXIX. sentiat eum per totos quadraginta dies fuisse tentatum.

22 *Deum non hominem sentiebat*. Similia habet Leo Magnus serm. IV. de Quadrag., qui ideo Diabolum Christum tentasse dicit, ut videret, *an Christus, hujus esset conditionis, cujus erat corporis*.

23 *Invidus vitæ*. Ex Codice Vatic. alias *invitus*.

24 *Et prodidisti te*. Locum in plurimis editionibus corruptum restitui ex edit. Bonon. & MS. Vallicell.

25 Nil

tuum dominum non pavisti. *Dic ut lapides isti*
panes fiant. Miser, malus vis esse, sed non po-
tes: cupis tentare, sed nescis: esurienti tenera
offerre, non dura debuisti: famem non asperis
palpare, sed blandis: inediam non horridis
urgere debueras, sed gulosis. Istis non modò
Dei filium, sed hominis filium tu laqueare non
posses. Ad præsentiam Christi deperire tibi ar-
tes tuas tentator intellige. *Dic ut lapides isti pa-*
nes fiant. Potest de lapidibus panes facere, qui
aquas convertit in vinum. Sed signa fidei sunt
præstanda, non dolis: credenti danda sunt,
non sunt danda tentanti: & facienda sunt ad
petentis salutem, non ad facientis injuriam.
Diabole, tibi ut quid signa, cui nil subvenit
25 ad salutem? * cui totum restat ad pœnam?
cui & signa proficiunt ad ruinam? Sed acci-
pe responsum, ut te intelligas, & subjiciaris
auctori. *Non in solo pane vivit homo, sed in*
omni verbo quod procedit de ore Dei. Audi pa-
tris verbum verba salutis nostræ esurire, non
panem, & agere ut homo semper vivat cœle-
26 sti verbo, * terreno pane non semper: ac sic
Deo vivat, ut sui nescius sit laboris: quia ve-
re illa vita est, quæ sudorem nescit, dolores
non habet, non habet finem.

SERMO XII.

1 QUoniam jejunii vernum,* & tempus bellorum
spiritualium cernimus advenisse: sicut
Christi milites, deposito corporis, ani-
mæque torpore, virtutum procedamus ad cam-
pum: ut membra quæ sunt nobis hyemali
ocio mollita, exercitio cœlestium roborentur
armorum. Dedimus corpori annum, demus
animæ dies: impendimus nobis tempora, tem-
pus deputemus auctori; vivamus Deo paulu-
lum, qui sæculo viximus totum: seponamus
domesticas curas, Ecclesiæ maneamus in ca-
stris; vigilemus in acie Christi; somnum cu-
bilium non quæramus; jungamur fortibus:
ab amplexibus separemur mollibus; amor nos
teneat triumphorum, parvulorum non avocent
blandimenta; auribus nostris insonet vox divi-
na; familiaris strepitus nostrum non confun-
dat auditum: cibus parcus de cœlesti sumatur
annona; * terreni luxus copiæ non quærantur; 2
in poculis sobrietatis mensura servetur; vires
ebrietas non enervet. * De stipendiis * quicquid 3
exuberat, commilito pauper * assumat; pesti- 4
lens effusio * nil perdat; in conflictu habebis 5
in auxilium, esurientem socium * quem ciba- 6
bis. Sic muniti fratres, instructi * sic, indice- 7
mus bella peccatis; statuamus criminibus pu- 8
gnam, conflictum vitiis nunciemus, securi de
victoria: qui nec arma cœlestia hostes pote-
runt superare terreni, nec divino regi adver-
sa poterunt contraire mundana: nec in pro-
cinctu fidei * constitutos, prævenire poterit ini- 9
mica subversio: neque cautos, vigilantes, so-
brios, diabolus perturbare suis superventioni-
bus prævalebit: certe neque nos taliter arma-
tos publico conflictu provocare audebit: dolis
appe-

---

25 *Nil subvenit ad salutem*. Damascenus Orthodox. Fid. lib. II. cap. IV. pag. 78. *Scire oportet quod hominibus mors est, hoc Angelis esse lapsum: post lapsum enim non illis pœnitentia locus, ut neque post mortem hominibus*. Observandus locus contra Origenem, & asseclas ejus, qui docuerunt Dæmones tandem aliquando ad pristinam felicitatem redituros. Leontius de Sectis Act. X. pag. 550. de Origene dicit, credidisse eum *Dæmones & Angelos restituendos iri*. Testatur Photius Epist. I. pag. 2. *Malis Dæmonibus antiquum locum & dignitatem largiebantur: nam regressus illis ad Cœlestem Gloriam patefactum iri docebant, unde exciderant*.

26 *cœlesti verbo*. Ita explicatur ab Interpretibus illud Evangelii *de omni verbo*. Cum enim homo constet anima & corpore; anima verbo Dei, corpus pane alitur. Est autem hic Hebraismus, ait Calmethus, ut verbum accipiatur pro qualibet re: *Nil non aptum cibo fit jubente Deo*.

AD SERMON. XII. (*)

NOTÆ.

* VIde quæ diximus in Præfatione.

1 *Jejunii vernum*. Sequutus est Auctor Chrysostomum Serm. de Jejun. & Genes. *Jucundi sunt jejuniorum dies spirituale animarum ver*. *Vernum* pro *ver*. Vide Barthium Adversar. lib. X. cap. XII. qui Chrysologum laudat. Ennodius Carm. IV.

Orbe captiva Venus alma fusis
Dotibus, florum per amœna ludens,
Dum facie Vernum pretium & micantis
Sydera forma.

Idem in præfatione Carm. Epiph. *Et pueritia adhuc in illo, & sæcularis licentia verna videbant*.

2 *Cibus parcus &c. sumatur annona*. „ Hoc est parce „ vivamus de fructibus, quos natura ipsa producit, non „ coquorum manus præparat. August. Tom. X. serm. LVI. „ de temp. *Nihil prodest tota die longum duxisse jejunium,* „ *si postea ciborum suavitate, vel nimietate anima obrua-* „ *tur. Illa mens repleta torpescit, & irrigata corporis* „ *vestri terra, spinas libidinum germinabit*. „ Mita. *De cœlesti annona*: scilicet de Divina Providentia, quæ nobis ad victum necessaria suppeditat. Judith. cap. V. v. 14 *Annonam de Cœlo consequuti sunt*.

3 *Non enervet*. „ S. Leo serm. VIII. de Jejun. *Quoti-* „ *diano enim experimento probatur, potus satietate acumen* „ *mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebe-* „ *tari, ita ut delectatio edendi, etiam corporum contra-* „ *ria sit saluti, nisi ratio temperantiæ obsistat illecebræ;* „ *& quod futurum est oneri, subtrahatur voluptati*. Vi- „ de serm. VIII. Septim. Mens. prope finem. Miles pro- „ pter ebrietatem removetur a militia. L. *omne* §. *per vi-* „ *num* ff. de re milit. „ Mita.

4 *De stipendiis*. „ Speciatim ad milites Cæsaris (scili- „ cet Valentiniani III.) loquitur, ut superflua pauperi „ commilitoni tradant „. Mita. Merces diurna militum incerta, si Polybio fides. Hæc erat fortasse olim peditibus Romanis duorum obolorum: ductoribus quatuor: equitibus unius drachmæ. Sequioribus temporibus aurum & argentum minoris pretii est habitum: & stipendia largiori manu tribuebantur. Hæc apud SS. PP. quandoque dicuntur Ὀψώνια. Iis sumitur illud Lucæ III. v. 6. ubi Gregorius Nazianzenus Orat. IX. pag. 155. Paris. 1630. Teophylactus in cap. 6. ad Romanos pag. 62. Londini 1636. & in cap. III. Lucæ, pag. 325. Jejunii autem cum militibur ad arma primo vere surgentibus aptissimam comparationem habes etiam apud Chrysostomum hom. III. ad populum Antiochenum: Bernardum serm. I. exhort. ad milites Templi, cap. I. Antonium Patavinum serm. II. Domin. I. Quadrag.

5 *Commilito pauper*. Socium commilitonem, & socium contubernalem passim apud Scriptores. Paulinus Nolanus Ep. XXV. pag. 162. *Socius contubernii mei*.

6 *Pestilens effusio*. Dicitur pestilens effusio, quoniam in animæ perniciem diffunditur, quidquid in peccatis distrahitur.

7 *Esurientem socium*. Aliæ editiones, & nonnulla MSS. *Esurientem saucium*, vel *esurie saucium*. Socium esurientem; hoc est pauper, quem si famescentem cibaveris, tibi succubitur in bello, si non manibus, saltem oratione apud Deum.

8 *Sic instructi*. Quod aliti habent *sic instituti*, emendare placuit ex Latinio, & MS. Vallicellano.

9 *In procinctu fidei* „. Ecclesia Catholica dicitur *Procin-* „ *ctus Fidei*; hoc est murus inexpugnabilis. Similiter je- „ junium est Procinctus contra hostes, ut infra. Catholi- „ ci dicuntur in procinctu fidei esse, quia jugiter parati „ sunt

appetere non præsumet. Animus in cœlesti spe-
culo perseveret: diaboli fraudulentas & occul-
tas deprimat, & declinet insidias. Est quidem
diabolus per se nequam: sit tamen nequior
provocatus. Audi Apostolum dicentem: „Dia-
„ bolus sicut leo rugiens circuit, quærens quem
Petr. 5. v. 8. „ devoret: „ Jejunantibus nobis, diabolus esu-
rit, qui nostris semper saturatur ex culpis. Ille
cibum nostrum deducit in crapulam: potum
nostrum in ebrietatem diffundit: ut mentem
faciat amentem, carnem luteam reddat, cor-
pus animi domicilium, animæ vas, murum
spiritus, virtutum scholam, Dei templum, in
scenam criminum, in vitiorum pompam, vo-
luptatem redigat in theatrum. Capit ille sa-
tietatem, voluptatem percipit: expletur epulis:
quando nos luxus solvit, libido stimulat, pom-
pa rapit, impellit ambitio, urget ira, furor im-
plet, succendit invidia, cupiditas inflammat,
curæ sollicitant, lites vexant, lucra capiunt,
usuræ vinciunt, chirographa ligant, premunt
sacculi, elidit aurum. Quando moriuntur vir-
tutes, vivunt vitia, voluptas effluit, honestas
perit, misericordia deficit, abundat avaritia,
regnat confusio, succumbit ordo, prosternitur
disciplina. Ista militant adversum militem
Christi: istæ sunt satanæ cohortes, istæ diabo-
li legiones, ista sunt quæ mundum sepulchris
10 obsederunt, *debellaverunt populos, vastarunt
gentes, orbem totum duxere captivum. Ista
sunt quibus nullus per se potuit obviare mor-
11 talis: * & ideo ad vincenda ista Deus venit ip-
se: cœli rex ipse descendit: ipse victor sin-
gularis advenit, jejunium quadragesimæ sta-
tuens in procinctu: ut quaterna decade jejunii
quadraturam mundi, *totam muro inexpugna- 12
bili communiret. Jejunium fratres, scimus es- 13
se Dei arcem, Christi castra, *murum spiri- Gen 3.
tus, vexillum fidei, castitatis signum, sancta- 14
tis trophæum. Hoc Adam servasset in Para- Gen. 7.
diso: *quem inde detraxit gula. *Hoc in ar- 15
ca custodivit Noe, *mundum ebrietas cum de- Gen. 19.
mersit. Per hoc Loth Sodomiticum restinxit Exod. 32.
incendium: qui per ebrietatem incesti, est adu- 16
stus incendio. Hoc Moysen divini fervoris fe- 4. Reg. 2.
cit lumine perlucere, *quando comessatio & e- 17
brietas Israeliticum populum simulachrorum te-
nebravit erroribus. Hoc Eliam pervexit ad
cœlum: *quando Achab impium ebrietas ad 18
inferna dejecit. Hoc Joannem *in natis mulie- Marc. 6.
rum fecit esse majorem, quando temulentia He-
rodem principem, imperio mulierum reddidit 19
homicidam. Quadragesimæ jejunium fratres ve-
tustas *Diaboli prodidit, & patefecit insidias. 20
Diabolus namque qui manducantem contempse-
rat Christum, bibentem velut hominem compu-
tarat, ubi jejunantem vidit, suspicatur Deum,
Dei filium confitetur. *Si filius Dei es, in-* Matth. 4
quit, *dic, ut lapides isti panes fiant.* Sic di-
cendo, diabolus hominem vult monstrare, non
Deum: non cibum parare vult, sed vult am-
putare jejunium. *Si filius Dei es, dic ut lapi-
des isti panes fiant.* Post jejunium, panem non
divina virtus, sed infirmitas humana disquirit,
nec sic lassescit; *fame Deus, ut ad providen- 21
dum sibi cibum, quod est suæ potestatis, ab-
dicat. *Ex sequentibus itaque diabolus aperit 22
quid conetur, *Si filius Dei es, mitte te deor-
sum.* *Satis se hominem probare vult, cui non 23
ascensum *providit, sed ruinam: humana con- 24
ditio

„ sunt pro Fide ipsa usque ad sanguinem pugnare, ut „ Martyres faciunt. „ Mita. Procinctus idem est ac expeditio militaris. Ammian. Marcell. lib. XXIX. pag. 579. *Obsessa a Marcomannis Aquileja, Opitergium excisum, & cruenta complura perceleri acta procinctu.* Paulinus Nolanus Epist. VII. pag. 37. *De Bucellato* (species panis militaris recocti) *Christianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus.*

10 *Sepulchris obsederant*, „ hoc est Mundum replevere sepulchris, propter innumera bella hinc sequuta. „ Mita.

11 *Obviare mortalis*. Catholicum sensum, quo docemur nullum hominum absque gratia Dei habituali posse viribus naturæ omnia vitare peccata, contra Pelagianos leviter tangit.

12 *Quadraturam Mundi*, „ Orientem scilicet, Occi„ dentem, Aquilonem, & Austrum: vel Asiam, Aphri„ cam, Europam, & Americam, quæ fortè tunc erant no„ ta. „ Mita.

13 *Christi castra*. Ambrosius Tom. V. Serm. XXXVI. circa initium: *Castra enim nobis sunt nostra jejunia.*

14 *Adam servasset in Paradiso*. Ex Mita. Aliæ editiones *servavit*.

15 *Detraxit gula*. Consonat Chrysostomus Hom. XXII. Tom. VI. *Adam ex incredulitate, & propter cibum lapsus est*. Isidorus Pelusiota lib. 1. quæst. LXIX. *An non gula primos Parentes deliciis expulit?* Vide Ambrosium lib. de Elia, & Jejunio cap. IV. post medium. Basilium Hom. de Jejun. &c.

16 *Custodivit Noe*. Hæc eadem Isidorus loco cit. Apposite S. Eligius Episc. Noviomen. Hom. in Dom. I. Quadrag. *Noe vir sobrius mundo pereunte inter undas diluvii servatur.*

17 *Perlucere*. Ex MS. Vallicell. Malè editi quidam *Perducere*.

18 *Eliam pervexit ad Cœlum*. Alii *perduxit*. Non una est SS. PP. de Ascensione Eliæ sententia. Alii putant eum non in Cœlum, sed quasi in Cœlum ascendisse. Theodoretus in Psal. XXIV. pag. 416. *Magnus Elias assumptus est quidem, at non in Cœlum, sed tamquam in Cœlum.* Apud Athanasium Orat. de Assumpt. Christi, Tom. II. pag. 4. *Assumptus est Elia tanquam in Cœlum.* Vide etiam (nos enim chartæ parcimus) Theophylactum in cap. XXIV. Lucæ pag. 546. Chrysostomum Homil. LXXXVII. quæ est de Ascensione Tom. V. pag 600. OEcumenium in cap. I. Actorum. Causam vero cur ii aliique decepti sint, in lectionem Septuaginta Interpretum in II. Reg. II. 11. Sincerus refundit. Alii cum Scriptura, quibus & nostee assentitur, docent Eliam in ipsum Cœlum assumptum fuisse. Idem Chrysostomus Hom. CXXI. Tom. VI. pag. 792. & Homil. II. ad Populum Antiochenum Tom. I. pag. 37. edition. Paris. Gregorium Nazianz. Orat. XXXIV. pag. 549: Tertull. lib. V. adversus Marcionem cap. XII. pag. 795.

19 *Hoc Joannem*. Ab Chrysostomo Tom. VI. Homil. LXXXIV. Joannes dicitur *ἄσιτος, inedia laborans*. Ab Gregorio Naziano. Orat. XXIX. pag. 633. *ἄτροφος impastus*.

20 *Vetustas Diaboli insidias*. Nam & initio Mundi suasit Evæ ut amputaret jejunium. Ex Mita. Satis a longe petitum. Crederem hic *Vetustas* appositum, pro *fraudulentas* ut infra *Fraudulentas Diaboli versutias*. Sic Claudianus de Rufino, Hominem vaferrimum *vetulam vulpem* nuncupavit.

21 *Lassescit fame*. In Editis perperam *lacessit*.

22 *Abdicat*. Sic emendat Latinius quod habent omnes lexici *addicat*.

23 *Mitte te deorsum*. Sequitur Chrysologus ordinem tentationum, secundum Matthæum; quem genuinum esse inde constat, quod in nonnullis veteribus exemplaribus, quæ vidisse testatur Faber apud Jansenium Concord. Cap. XV. idem sit & apud Lucam, ut notat Sepulensis: Et illud *ὕπαγε*, ubi melius connectitur, quàm cum impudentissima illa adorationis retentione, quæ tertia est apud Marcum, apud Lucam secunda. At nimirum an hoc potius vel illud antea factum, *nihil tamen ad rem, dum omnia esse facta manifestum sit*, inquit Augustinus lib. II. de Consens. Evangel. Cap. XVI.

24 *Ascensum*. Ex MS. Vallicell. Editiones nonnullæ *Assensum*.

AD

ditio ad ascensum difficilis, facilis invenitur ad
lapsum. *Si filius Dei es, mitte te deorsum*. Er-
ras diabole: nec tentare nosti: cadere non pot-
est Deus. *Tunc ostendit ei omnia regna mundi,
& gloriam eorum, & dixit ei, Hæc omnia tibi
dabo, si procidens adoraveris me*. O ausus dia-
boli! Deo dicit, adora me: sed sensit mox vir-
tutibus Deum, pœnis judicem, supplicem præ-
miis quem quærebat: nam Christi nomine,
nomine jejunantis cœpit ab obsessis corporibus
effugari, & dare tremens illi gloriam, cui su-
perbus callide irrogarat injurias: jejuniis vicit,
ut nobis vincendi vires, vincendi formam ta-
Matt. 17, 20. liter largiretur. „Hoc, ait, genus non ejicitur,
„ nisi in jejunio & oratione. „ Jejunemus ergo,
fratres, si volumus imitari Christum, si volu-
mus fraudulentas diaboli superare versutias.

SERMO XIII.

ECce tempus quo miles procedit ad campum,
recurrit ad Dei jejunia Christianus. Ec-
ce tempus quo carnis ocia, quo mentis
ignavia, quo ventris cura, & tota est familia-
ris obsequii deponenda torpedo. Ecce tempus
quo in armorum cœlestium meditatione, ani-
mæ & corporis exercendæ sunt vires. Ecce
tempus quo residente Christo, adstantibus an-
3 gelis, * nostra luctaminis exercenda est forti-
tudo. Nunc est tempus quo gula cum jejunio,
abstinentia cum crapula, cum luxuria castitas,
cum perfidia fides, pietas cum impietate, pa-
tientia cum furore, cupiditas cum liberalitate,
misericordia cum avaritia, humilitas cum su-
perbia, sanctitas cum reatu, Christo remune-
rante confligit. Si quis ergo spectante Deo,
cœlesti resonante jam tuba, angelico insistente
occursu, cubiculi irretitus illecebris, enervatus
mollitie palmarum, resolutus in totum jugali-
5 bus blandimentis, ad exercitium virtutis, * ve-
nire neglexerit: perdit luctaminis præmium,
virtutis gloriam, certaminis palmam, justitiæ
6 coronam; desertoris etiam crimine * mulcta-
bitur in futurum. Hodie, fratres, Christus rex
noster commilitones suos de Evangelico allo-
cutus est tribunali, indixit hostibus bella, pro-
misit præmia pugnaturis, retulit bellorum cau-
sas, inimicorum dolos prodidit, & conatus:
ubi, & quando, & quomodo confligendum
sit nobis triumphali constitutione signavit. Et
quamvis solus possit obtinere victoriam, pro-
pter nos tamen, & nostram formidinem, ades-
se tota jussit præsidia de supernis. * Qui ergo 4
ista noluit audire, qui statuta regis nostri ta-
lia, & tanta, scire contempsit, judicate si non
ipse se exuit nostræ militiæ sacramentis, & cœ-
lesti contubernio reddidit, & fecit extorrem.
At vos fratres, qui sequi vultis in hoc qua-
dragesimæ jejunio, jejunii dominici formam,
pugnaturos vos, sicut prædiximus, contra vi-
tiorum turmas, contra acies criminum, con-
tra informes concupiscentiarum formas, con-
tra dæmonum totas aerias, * totas diffusas, & 5
innumeras legiones, triumphaturos vos ex ip-
sis quæ dominicum jejunium subsequuntur, ten-
tationibus, approbate, Ubi enim Dominus,
quadragesimæ jejunium indefesso illo virtutis suæ
aggressus est documento, mox diabolus occurrit
pugnaturus dolis: quia jejunanti viribus obsi-
stere non valebat. Quantum enim crapulationi
deditis dominatur, & ebriis *, orantes timet 6
tantum, tantum refugit ille jejunos; dicente
Domino: „ Non ejicitur nisi in jejunio & ora- Matt. 17.
„ tione „ Sed qua fraude diabolus tentare au-
sus sit, audiamus: *Si filius Dei es, dic ut lapi-
des isti panes fiant*. Audistis quid de jejuniis ipse
sentiat, & judicet inimicus. *Si filius Dei es*.
Videtis quia jam non hominem, sed Dei filium
credit, * quem liberum à ventris conspexerat 7
servitute. Sensit, sensit diabolus jejunium cun-
ctis virtutibus anteferri. Joannem viderat ur-
bium delicias, squalentis eremi * habitatione 8
mutasse; molliciem carnis vestis asperitate cal-
casse; agresti cibo mundi totam frenasse luxu-
riam; & quod solum deitatis insigne est, ho-
minibus dimisisse peccata, * Et tamen non ei 9
dixit: *Si filius Dei es*, At ubi Dominum vidit
jugi-

AD SERMON. XIII.

NOTÆ.

1 *ADstantibus Angelis*. Nescio quid simile S. Asterius Episcopus Amaseæ Hom. VIII. in Ingres. Jejunios. *Noveris, o homo, ejus qui jejunat domus custodes esse Angelos, & nostri veluti continui stipatores*.

2 *Exercitium virtutis*. Alias *exercitum virtutis*.

3 *Desertoris crimine*. Transfugarum, & deficientium pœna varie apud varios fuit. Lib. III. de re milit. L. Desertor. cap. VI. de Re milit. Cod. de Desert. lib. XII. Vide Alexand. ab Alex. lib. XII. cap. 13.

4 *Præsidia de supernis*. Hilarius Comment. in Matth. cap. III. pag 679. §. 5. *Post hanc ergo Diaboli fugam Angeli Christo ministrant; ostendentes ab nobis victo calcatoque Diaboli capite, & Angelorum ministeria, & Virtutum in nos Cœlestium officia non defutura*.

5 *Totas aerias*. Hieronymus Tom. VI. super cap. VI. Epist. ad Ephesios pag 430. E. *Hæc autem omnium Doctorum opinio est, quod aer iste, qui cœlum & terram medius dividens inane appellatur, plenus sit contrariis Fortitudinibus*, idest Dæmonibus. Apposite ad rem nostram Gregorius Moral. lib. XIII. cap. XVII. Bernardus Tom. 2. Serm. LXIII. de stetu Purgatorij Art. 1. cap. 3. Nescio autem, & nec adfirmare ausim vel negare, fuerit ne Chrysologus ex opinione eorum, qui Dæmones ex materia aerea subtilioque, ita ut morti non sit obnoxia, creatos fuisse crediderunt. A que non multum visus est abhorrere Augustinus lib. III. de Genes. ad Litteram cap. X. Tom. III. pag. 113. E. Edit. Antuerp. 1700. *Et si Dæmones aeria sint animalia, quoniam corporum aeriorum natura vigent, & propterea morte non dissolvuntur, quia prævalet in eis elementum, quod ad faciendum quam ad patiendum est aptius*. Ad Paulinum tamen Epist. XCV. hac de re scribens, rursus simili quodam modo disputat: sed ab eo tandem petit, ut si quid aliquid excogitaverit, vel ab aliis acceperit se faciat certiorem. Tatianus Assyrus Orat. ad Græcos pag. 154. *Dæmones omnes non carnem, sed spiritali concretione constant, qualis est ignis, & aeris*,

6 *Dominatur & ebriis*. Vide Clementem Alexandrinum Strom. lib. II. cap. 8 & Pedagog. lib. II. cap. I. pag. 148. D. ubi ebriis & helluonibus dicit *præesse Dæmonem*, quem non veretur appellare κοιλιοδαίμονα *Dæmonem ventriloquum, Dæmonum omnium pessimum & perniciosissimum*.

7 *Dei filium credit*. Sane Diabolus non solum ex Prophetis, & ex eis quæ nato Christo acciderant, & ex Joannis testimonio, sed etiam ex vita immaculata agnoverat Christum filium Dei esse. Suspicabatur autem ne adoptivus. Videatur Augustinus Tom. VII. lib. IX. pag. 179. de Civit. Dei cap. XXI. & omnes Enarratores in illud D. Jacobi cap. 11. 19. *Dæmones credunt & contremiscunt*.

8 *Squalentis Eremi*. Virgilius 1. Georgic. *Squalent abductis arva colonis*.

9 *Dimisisse peccata*. „ Quia dabat baptismum pœnitentiæ „ in remissionem peccatorum: non quod baptismus Joan-
„ nis

jugiter jejunantem, proclamat. *Si filius Dei es.*
Errat diabolus, qui contra Dominum astutiæ
Matth. 3. suæ nequitias, & argumenta jaculatur. *Si filius*
Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quid est
quod jejunante Christo deitatis signa tota in so-
la panis promissione perquirit? Et quem Dei
10 filium continua jejunii significatione * præsen-
tit, esse Dei filium de provisione panis, de cu-
ra ventris desiderat approbare? *Si filius Dei es,*
dic ut lapides isti panes fiant. Quare non dixit:
Si filius Dei es, dic ut homines, aut angeli,
aut aliquid aliud fiant, sed dic ut lapides isti
panes fiant? Signum panis petit, qui signum
jejunii pertimescit. Signum panis petit, ut jeju-
nii tremendum sibi refugiat signum. Panem ma-
11 lus ingerit consultor *, ut virtutem mutet, ut
propositum violet jejunantis. Sed videamus quid
responderit de pane, Panis qui de cœlo descen-
dit. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni*
verbo quod procedit de ore Dei. Quam vere vi-
vit in verbo Dei, Dei verbum. Quam vere
panis non indiget pane. Quam divine lapides
Matth. 3 convertit in homines, qui de lapidibus Abrahæ
12 filios * ad indicium suæ majestatis exsuscitat.
Et quia impudens inimicus nescit semel vinci,
ad multiplicem vincentis triumphum. *Statuit*
13 *Dominum super pinnaculum templi, * & ait; Si*
filius Dei es, mitte te deorsum. O signum! Mit-
te te deorsum: convenientius dixerit, si filius
Dei es, ascende ad cœlum *: cum sit hominis 14
utique ad ima cadere, Dei sit ad superna con-
scendere. *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Sic
suis suadet, sic suis providet semper: sic suos
elevat, ut de alto præcipitet validius in rui-
nam. *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Consiliis
suis Diabolus se prodit, * *Mitte te deorsum.* La- 15
psus quærit, præcipitia imperat, & tali consi-
lio per Africam martyres facit *, sine clamo- 16
re, dicendo: si vis martyr esse, mitte te deor-
sum, ut eos impellat de alto ad mortem, non
de humili tollat, & elevet ad coronam. Et
sicut se Diabolus consiliis suis prodit, ita res-
ponsione sua Dominus se revelat, dum ait:
Non tentabis Dominum Deum tuum. Se utique Deut. 6.
Dominum, se utique Deum intelligi voluit,
hæc dicendo: qui non de pinna templi tan-
tum se dedit ad terram, sed è cœlis se ad in-
feros usque jactavit, ut non cadentium forma,
sed esset resurrectio mortuorum. Advertite,
fratres, si possit sævus inimicus, quamvis sæ-
pe victus, homini cedere, qui audit & sentit
Dominum Deum, & tamen adhuc tentare non
desinit. *Posuit eum super montem excelsum &*
ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,
& ait

„ nie per se daret remissionem peccatorum, sed quia ad „ illam comparandam homines excitabat per pœnitentiam. „ Vide infra Serm. CXXXVII. „ Mita. Hæc quæ sequuntur ea Latinio „ Contrarium asserit infra Serm. L. Locus „ notandus, sed repudianda sententia omnino videtur. „ Dei enim solius est peccata dimittere, nec unquam le- „ gimus potestatem dimittendi peccata prius collatam fuis- „ se Apostolis suis a Christo, nisi post resurrectionem; „ tunc enim tributa Sacramentis novæ legis gratia, & „ inspirato Spiritu Sancto in Apostolos, virtus remittendi „ peccata collata est Apostolis. Johannes autem ingenue „ fassus est, & demonstrato Jesu vero Dei Agno, ab eo „ peccatorum remissionem mundo esse dandam confirma- „ vit. Idem asserit Basilius Serm. II. de Baptis. „ Hæc Latinius. Non defuere tamen ex Patribus qui a Baptis- mo Johannis peccata rebantur dimitti, dispositive tamen, & præparando homines ad pœnitentiam, per quam conse- quimur gratiam. Unde Justinus martyr vocavit baptismum Johannis *Præludium Evangelicæ gratiæ*. Basilius ipse a La- tinio laudatus, Tom. II. lib. I. de Baptis. cap. II. pag. 632. licet ubique prædicet baptisma Evangelicum excellentius esse baptismate Johannis: *Simul atque ad gratiam Dei, & Christi ejus aliquis accesserit, quantacumque & qua- liacumque peccata fuisset confessus, & baptizabatur in Jor- dane fluvio, & statim gratiam consequebatur peccatorum,*

10 *Jejunii significatione*, „ hoc est. quamquam assidua „ jejunii demonstratione Dæmon argumentatur Jesum esse „ Filium Dei, quid est quod firmius has cupit argumenta- „ tiones stabilire, si Jesus sibimet esurienti providerat pa- „ nem „. Mita.

11 *Consultor*. Ex MS. Vatican. Alias, nec male, *Con- solator*. Inferius vero, *Virtutem mutet*, ait, scilicet *tollat, evertat*: verbum hoc sensu passim usitatum apud Plau- tum.

12 *Abrahæ filios*. Augustinus Tom. III. in Psal. XLVI. *Qui erant lapides, nisi Gentes, quæ lapides adorabant?* Intelligit ergo Chrysologus, Deum ex lapidibus, idest Gentilibus, Abrahæ filios, idest Fideles excitasse. Hæc ea- dem Ignatius in Epist. ad Magnesios pag. 95. Clemens Ale- xandrinus in Protrept. ad Gentes pag. 3. Aliam allusio- nem etiam Chrysostomus Hom. XI. in Matth. Tom. II. pag. 961. quasi incredibile videri non posset, si Deus ex lapidibus faciat liberos Abrahamo, cum ipse Isaac ex Abra- hamo jam effœto natus sit. Nam effœtum Abrahami corpus lapidi comparatur Is. LI. I. Hanc sententiam tuetur Theo- phylactus in cap. III. Matth. p. 19. Photius autem Epist. LXXVII. pag. 125. 126. post has sententias enarratas, lau- dat mentem eorum, referentium hæc ad conversionem Ju- dæorum, qui tempore Dominicæ passionis, cum saxa omni sensu destituta scindi viderent, Christum vera fide amplexi sunt. Nec dissentit Theophylactus ipse l. c. *Excitavit autem Deus filios Abrahæ ex lapidibus: quando? Cum mul- ti, eo Cruci affixo, vidissent ruptas petras, & credidis- sent.* Auctor autem noster hæc satis apposite ingerit, cum loqueretur Ravennæ, quod plures ex Gentilibus Ro- ma illuc convenissent, ut in Cæsaris aula frequentes es- sent.

13 *Super pinnaculum Templi*. Quæstio olim fuit: an Christus revera & corpore super pinnas Templi fuerit con- stitutus. Negat id inter alios vetustus Auctor de oper. Cardin. apud Cyprianum de Jejunio & tentationibus pag. 425. Cui sententiæ non adhærendum. Quis enim sola mentis cogitatione in sublime actus in præcep. se dare potest? Christus ergo vere a terra attolli debuit, ut locus esset tentationi. Quid autem fuerit *Pinnaculum*, ubi Jesus fue- rat constitutus, ego frustra tentarem, nisi facem præberet doctissimus Lamy de Templo pag. 798. Ambiguitatem, quæ est in voce latina *Templi*, fons Græcus aufert. Erat, inquit, τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ nomen autem τὸ ἱερὸν distinguendum est a ναὸς quod proprium est Ædis sa- cræ. Itaque erratum hucusque ab iis, qui opinabantur Je- sum adductum a Diabolo in summitatem Ædis sa- cræ. Non enim legitur τοῦ ναοῦ, sed τοῦ ἱεροῦ. No- men autem πτερύγιον, quod legitur in Matthæo & Lu- ca, non esse græcum putat Grotius, sed hellenismum, quod Hellenes, sive Judæi adumbrarunt ex Hebræo *Canaph*, quod est margum, oram, summitatem. Omnia autem ea ædificia, quibus atria Templi circumdabantur, habebant τὰ πτερύγια *summitates*, quibus coronabantur muri, ne quis ex illis caderet & simul ne tutius possent propel- li hostes, qui muros scandere tentarent. Vide Josephum de bello lib. V. cap. IX. & Antiquit. Lib. XIII. cap. item IX. Credimus igitur in hoc Evangelii loco, in quo ver- samur, sermonem fieri de Pinnaculo Porticuum, quæ A- trium Gentium circumdabant, quarum pars meridionalis imas despiciebat valles, quæ despectari non poterant, in- quit, Josephus, *absque vertigine, visu deficiente ob nimiam profunditatem*. Nullus aptior præcipitio locus. Summum au- tem Ædis sacræ fastigium horrebat verubus, quibus abi- gebantur aves, nec locus erat idoneus, in quo Diabolus sisteret Jesum.

14 *Ascende ad Cœlum*. Similia velut ovo ovum habet Maximus Taurinensis Homil. I. de Jejun.

15 *Consiliis suis Diabolus se prodit*. Editi *Conciliis suis se &c.* Sanavimus ex castigatione Meursii pag. 131.

16 *Per Africam martyres facit*. „ Hæc de re Augusti- „ nus Hæres. LXIX. & lib. I. de Civit. Dei a cap. XVII. „ usque ad XXVIII. & lib. II. contra Epistolam Gauden- „ tii

17 *& ait illi, hæc omnia tibi dabo si procidens* * *adoraveris me*. Hæc dicit, non qui possit dare, sed fallere: nec promissa conferre, sed ipsa auferre promissionibus, quæ habentur. *Hæc omnia tibi dabo*. Offert quæ Dei sunt Deo: auctori quæ auctoris sunt, repromittit: suadet ut adoret ab omnibus adorandus, & cæcatus ausibus suis ante judicium judici quemadmodum simplices deciperet, confitetur: cui Dominus non tam testimonio legis, quam divinitatis suæ ref-
Deut. 6. pondet imperio. *Dominum Deum tuum adorabis*. Tu Dominum Deum illum, cui genu flectunt
Philip. 2. omnia non solum cœlestia & terrestria, sed etiam inferna. Adorabis ergo tu in inferno stridens & ejulans eum, quem ad te adorandum modo temerarius desertor invitas. Itaque diabolus toties, & taliter repercussus a Domino, circa nos servos ejus modo toto furore discurrit: & sic Christus milites suos, ita ille suos alloquitur, & armat ministros. Dicit ergo diabolus: tempus nos modo graviter jejunii observatione debellat: per gulam, per crapulam,
18 per ebrietates, * per luxuriam, homines attentare non possumus: armate lites, seminate discordias, excitate odia, concitate iras, inspirate mendacia, extorquete perjuria, suggerite blasphemias, vaniloquia diffundite, infundite dolos, conflate avaritiam, lucra turpia providete; ut quod venter modo ad luxuriam non dependit, vel sacculus claudat, & reponat ad pœnam. Cavete ante omnia, ne misericordia, ne eleemosyna, ne humanitas præteritos labores nostros deleat, præsentes auferat, tollat futuros. Sed nos, fratres, & nostri regis agnoscentes monita, & quæ diabolus suis mandaverit audientes, jejunia nostra sine lite, sine clamore, sine ira, sine dolo, sine simulatione, cum tota misericordia, charitate, pietate peragamus: ut Dominus Christus, qui spretis pecorum cruentis victimis, spiritus contriti & contribulati cordis sacrificium requisivit, cum silentio pacis jejunii nostri hostias placatus & propitiatus assumat.

SERMO XIV.

PRæliorum peritis militaris tuba personat disciplinam, imperitis tantum terrificum dat clamorem: ut magistra bellorum dat suis vires, hostibus dat pavorem. Qui sine tuba dimicat, miles non est: fertur furore, non prælio: virtute non agit, sed periculo: quærit perire, non vincere. Hoc diximus, ut Christi miles intelligat, cœlestis quare provisa sit cantilena. Constituti in campo sæculi pugnam cum diabolo, cum vitiis sustinemus. Quoties ergo nobis intonat propheticus clangor, toties nos in pace cautos, & in acie fortes, & in prælio reddidit in-
victos. Namque hodie beatus Psalmista * ad 1
intelligentiam nos supernam convocat per cla-
morem. * *Beatus qui intelligit super egenum &*, 2
pauperem. Et quæ est intelligentia, ubi est Psalm. 40.
professa paupertas? * Vis est intelligentiæ, si v. 2.
rimetur viscera, si deprehendat occulta, si te- 3
cta nudet. Verum subjecta oculis, exposita in publico, ingesta rebus, non est intelligere, sed videre. Nuditate algidus, tabidus fame, siti aridus, lassitudine tremens, defectu luri-
dus, quod egenus sit intelligere quis labor? * 4
Et si labor intelligentiæ nullus est, unde est intelligentiæ fructus? Oremus, fratres, ut ipse nobis intelligere intelligenda concedat, qui se
intelligi in paupere sic demonstrat: * quod ipse 5
qui cœlum tegit, sit nudus in paupere, quod in esuriente esuriat saturitas rerum, quod sitiat in sitiente fons fontium, intelligere quomodo non magnum est? Quomodo non beatum intelligere, quod ei sit ampla paupertas, cui angustum est cœlum? qui ditat mundum, quod egeat in egente? quod frustum panis, aquæ calicem dator omnium quærit? quod se Deus amore pauperis sic deponat, ut non adsit pauperi, sed ipse sit pauper? hoc cui videre dederit Deus, ipse videt. Sed quomodo aut in se transfuderit pauperem, aut se in pauperem fu-

---

„ tis „ Mita. Loquitur Auctor de falsis martyribus Donatistarum, quos Augustinus in lib. I. de Hæresibus Hæres. LXIX. Tom. VIII. pag. 16. recentioris editionis. *Vocantur Circumcelliones genus hominum agreste & famosissimæ audaciæ*, quique in utriusque Numidiæ partibus tanquam Monachi censebantur. Hi per mortes varias maximeque præcipitiorum (unde apte hic eorum mentio apud Chrysologum) & aquarum & ignium sibi vitam adimere consueverant. Aliquando quos obvios invenerant rogabant, ut in eos violentas manus injicerent, mortem illis comminantes, ni fecerint. Sed quam Augustino Auctor noster cohæreat, advertat Lector ex verbis ejusdem ad Epistolam Gaudentii lib. I. Tom. IX. pag. 442. *Ipse ut se de pinna Templi præcipitaret, etiam ipsi Domino audacissima tentatione suggessit. Ad Diabolum sine dubio pertinentia, cum tria genera mortis, aquam, ignem, præcipitium in vestris mortibus frequentatis.*

17 *Si procidens*. In antiquo Matthæi Textu non *cadens*, sed *procidens* legunt cum nostro Ambrosius Serm. in Domin. I. Quadrag. Chrysostomus Hom. XIII. in Matthæum; Maximus Hom. I. & II. de Jejun. & tentat. &c.

18 *Per crapulam, per ebrietates*. Laudat locum hunc Valesius in notis ad Ammianum Marcellinum pag. 578. col. I. Atque hujus temporis latinos Auctores crapulam ab ebrietate distinguere. Chrysologus Sermone superiori: *Cibum nostrum in crapulam, potum in ebrietatem diffundit.*

AD SERMON. XIV.

NOTÆ.

1 BEatus Psalmista. Cum David a Patribus communiter audiat Psalmista, pater Chrysologum hujus Psalmi XL. reputasse eum Auctorem contra eos qui non satis recte Ezechiæ adscripserunt.

2 *Per clamorem*. Mos erat in veteri Ecclesia, ut sacræ scripturæ ab Lectoribus, quorum munus erat, alta voce populo pronunciarentur. Qua lectione absoluta Antistes concionabatur. Justinus martyr Apolog. II. pag. 98. C. Edit. Coloniens. MDCLXXXVI. *Commentaria Apostolorum, vel scripta Prophetarum leguntur quousque tempus fert. Deinde lectore quiescente Præsidens orationem habet, qua populum instruit, & ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortatur.*

3 *Professa paupertas*, „ hoc est aperta & manifesta „ Mita. Intelligit Auctor nos debere aliorum indigentiam rimari, occultæque miseriæ subvenire, non tantum aperte omnibus. Chrysologo Petrum Damianum supparem vide Opusc. IX. de Eleemosina cap. III. pag. 474. edit. Lugdunen. MDCXXIII.

4 *Quis labor?* Castillo Colonien. I. & MS. Cesenæ habent *Quis laborat?*

5 *Sic demonstrat*. Ex P. P. ampla testimoniorum strues adferri posset, qui Psalmi locum hunc de Christo paupere intelligunt. Jacobus Billius in sua Anthologia sancta vocat pauperem *Larvam Dei*.

6 Da-

fudierit, dicat ipse jam nobis: „ Esurivi, inquit,
Matt 15. v. 35. „ & dedist s mihi manducare „ Non dixit esuri-
vit pauper, & dedistis illi manducare: sed esuri-
vi ego, & dedistis manducare mihi. Sibi datum
6 clamat * quod pauper acceperit, se manducare
dicit quod comederit pauper: quod bibit pau-
per, sibi testatur infusum. O quid agit amor
pauperis, gloriatur in cœlo Deus! unde pauper
erubescit in terra, & hoc reputat in honorem
sibi, quod pauperi computatur injuria. Dixisse
7 suffecerat; dedistis mihi manducare *, dedistis
mihi potum; sed præmittit, esurivi, sitivi: quia
parvus fuisset amor pauperis quod pauperem su-
scepisset, nisi & passiones pauperis suscepisset;
& certe verus amor non nisi passionibus proba-
8 tur. Verus amor est fecisse suas angustiati * an-
gustias; nimis est quod sapit Deo pauperis ci-
bus, qui totius creaturæ bona non esurit, sagi-
natum se in esca pauperis prophetizat in Regno
cœli, coram omnibus Angelis, in conventu re-
Gen. 4. surgentium. Quod Abel passus sit, quod serva-
Gen. 6. vit mundum Noe, quod Abraham fidem susce-
Gen. 15. Ex. 20. pit, quod Moyses legem tulit, quod Petrus cru-
cem resupinus ascendit, Deus tacet, & hoc
clamat solum quod comedit pauper. In cœlo
9 prima est esurientis annona, * prima stipendia
pauperis tractantur in cœlo, erogatio pauperis
10 prima divinis scribitur in diurnis. * Beatus cu-
jus nomen toties Deo legitur, quoties ratio pau-
peris recitatur in cœlo. Sed istius beatitudinis
audiamus & fructum: *In die mala liberabit eum
Dominus*. Qui se novit per mala sæculi vitam
ducere, eleemosynæ semper secum auxilium du-
cat, ad præsidium sibi turmas pauperum vocet,
11 in pastu pauperum largus prorogator exube-
ret, pauperum frequentet donum *, non trepidet
erogando; deficere nescit cui porrigit manum
parcus acceptor: exhauriri thesaurus is non po-
test, de quo sufficit numus s *In die mala libe-
rabit eum dominus*. Io die mala illi Deus libera-
tor assistet, qui a malis pauperem liberavit. In
angustiis illum Deus clamantem audiet, qui pau-
perem cum clamaret, audivit: Non videbit diem
malum, qui dies bonos habere pauperem fecit,
Videbit diem malum, qui diem judicii sine ad-
12 vocatione paupertatis intraverit: * Sine causa

S. Petri Chrys.

accusant peccata, quem pauper excusat. Excu-
sari non potest, quem fames pauperis accusarit.
Dominus, ait, *conservet eum & vivificet eum*.
Non dixit, conservat & vivificat: sed dixit
conservet & vivificet. Dixit, non ut denun-
tiantis vox sit ista, sed rogantis. Qui audi-
vit rogantem egenum, ecce audivit orbe to-
to pro se Ecclesiam sic rogantem: *Dominus con-
servet eum & vivificet eum*. Conservet, ne ra-
piatur ad penam: vivificet, ut resurgat a mor-
tuis, & recipiat vitam. *Et non tradat eum in ma-
nu inimici ejus* *. Cujus inimici? nempe diaboli: 13
ipse est inimicitiarum princeps: despicit inimi-
cos, qui ipsum inimicitiarum calcarit aucto-
rem. *Dominus autem adjuvet eum super lectum
doloris ejus*. Exequitur Propheta omnes ærum-
nas fragilitatis humanæ. *Dominus autem adjuvet
eum super lectum doloris ejus*. Quis est lectus do-
loris nostri, nisi corpus nostrum? * in quo ani- 14
ma jacet, & jacet dolens, & dolet, quæ cœ-
lum repetere cupiens premitur corporis terra.
Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.
Justum non versat in stratum, nec injustum: sed
stratum Dominus versat infirmo *. Caro ergo 15
est, quæ versatur & versat. Ipsa est ergo quæ in
adversis volvitur, in prosperis versat. Domi-
nus ergo versat stratum nostrum, * quando no- 16
bis adversa vertit in prospera: & quia in lecto
doloris, hoc est in lecto corporis animus vo-
lvebatur ægrotus, ipse qui volvebatur, procla-
mat: *Ego dixi, Domine, miserere mei, sana ani-
mam meam, quia peccavi tibi*. Quia per con-
sensum carnis sentit animi se contraxisse lan-
guorem, ut anima sanetur, implorat: & mise-
ricordiam petit fidens, quia in pauperem mise-
ricordiam fecit. Beatus qui fœnerando pauperi,
ipsum sibi judicem præstitit debitorem. * 17

SERMO XV. *

AUdituri estis hodie, fratres, quemadmo-
dum cohortis Romanæ Centurio *, dux 1
factus est militiæ Christianæ: & merito, quia
ante cœpit docere, quam credere *Venit*, inquit, Matt. 8 v. 5.
Jesus Capharnaum, & accessit ad eum Centurio

D ro-

6 *Datam clamat*. Castillo habet *Datum extimat*.

7 *Dedisti mihi manducare*. Verba hæc in editis multis perperam sublata sunt.

8 *Angustiati*. Alias *angustiantes*.

9 *Esurientis annona*. „ Hæc est, prima causa quæ discu-
„ titur in Cœlo est cibus pauperi donatus, & stipendia
„ eidem erogata: Hoc enim in capite Divinorum Codi-
„ cum notatur, ut primo se legenti pateat „ Mita.

10 *Scribitur in Diurnis*. In Diurnis enim quidquid die-
tim fiebat describebatur. *Diurna pittacia* in Leg. II. Co-
dicis Theodos. de erogat. Milit. Græcis ἡμερησίας *diurnum*.
Videsis Pignorium de Servis pag. 315. Vetus marmor apud
eundem.

PROC. AB EPHEMERIDE PROC. A
MANDATIS PROC. AD PRÆDIA. &c.

Idem vero ab *Ephemeride* ac ab *Diurno*. Diurnarii autem, quorum meminere Valentinianus & Valens AA. lib VIII. Codic. Theodos. de Cohort. Princip. non hujus loci sunt, sed ejusdem ordinis cum *Scribendariis*, *Tabulariis*, & id genus aliis.

11 *Frequentet donum*. Sic ex MS. Vallicell. & Vatic. Alii, nec improprie, *Domum*.

12 *Diem intraverit*. Apud Ovidium Fast lib. V. *Intra-
re menses*.

13 *Inimici ejus*. Ita legit Arnobius, Cassiodorius.

14 *Corpus nostrum*. Ambrosius Tom. III. lib. V in Lucam pag. 463. L. Edit. Parisien. MDLI. *Lectus doloris*, *in quo anima nostra gravi conscientia ægra cruciatu jacebat*.

15 *Versat infirmo*. Mirum quanta caligine in nonnullis editionibus obruatur locus hic, qui Latinio etiam negocium facesserat.

16 *Stratum nostrum*. Vide Augustinum Enarrat. in hunc Psalmum.

17 *Præstitit debitorem*. Gregorius Nazianzenus in Tetrastichis.

Ac debitorem præter omnibus Deum
Frustro rependit sceptra qui cælestia
Alit tegitque pauperes pascens Deum

AD SERMON. XV.

NOTÆ.

1 CEnturio. Tunc temporis Judæi subjacebant Romanis: & Romani non tantum in Judæa, sed & in aliis Imperii sui partibus in primoribus Civitatibus, militum præsidia servabant ad continendos in officio populos. Ho-
rum

rogans, & dicens: Domine, puer meus jacet in
domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi
Jesus, Ego veniam & curabo eum: & respon-
dens Centurio, ait: Domine, non sum dignus ut
intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo,
& sanabitur puer meus: nam & ego homo sum
sub potestate constitutus, habens sub me milites,
& dico huic, vade, & vadit, & alii, veni,
& venit: & servo meo, fac hoc: & facit. Vi-
detis Centurionem, antequam discipulatus subi-
ret officium, locum magisterii fuisse sortitum.
Præbet enim petendi formam; dat normam
credendi; fidei pandit causas; virtutum com-
mendat exempla, qui nondum Christianæ scho-
læ ingressus est disciplinam. *Accessit ad eum Cen-*
2 *turio rogans eum.* Hoc est sapere * non rogare.
Puer meus jacet in domo. Causas pueri quasi ma-
gister agit: vere Centurio, qui stipendia terre-
na centenarium cœli mutavit in fructum; &
3 servitutem militiæ sæcularis, * in divinam su-
stulit dignitatem. *Domine, puer meus jacet in*
domo. Qui vocat Dominum, fatetur suam fide-
liter servitutem. Et quomodo hic Centurio,
4 qui sic agnoscit Dominum, puerum suum *
ausus est profiteri; quasi nesciens servi pecu-
5 lium * ad Dominum pertinere? Aut ignorat
communia qui docet tam secreta, tam profun-
da? *puer meus.* Meum dico quia jacet: si tuus
esset Domine, non jaceret. Probat hoc Prophe-
Ps. 133. v. 1. ta, cum dicit: „ Ecce nunc benedicite Domi-
„ num omnes servi Domini, qui statis in do-
„ mo Domini. „ Qui statis, non jacetis; ait:
stant servi tui, hominum servi jacent. Puer
meus qui jacet, ut tuus sit, surgat; meus, quia
6 paralyticus: * ut tuus sit, jam sanetur. Meus,
quia male torquetur: ut tuus sit, jam non sit in
pœna. Domine, tuos servos non decet malis sub-
jacere: injuria est tua, tuorum pœna servorum:
tuos servos possidere non debet vis malorum:
servi tui & si patiuntur mala, non patiuntur ad
pœnam, sed subeunt ad coronas. Adversa illis
non sunt necessitatum causæ, sed sunt causa vi-
ctoriæ. Servi hominum sunt, qui mala patiun-
tur inviti: quia illis in desperatione sui domi-
ni nequeunt subvenire. Tu autem, Domine, cui
virtutes serviunt, curationes parent, obtempe-
rant sanitates, quomodo computabis servum
tuum, quem servum tantorum conspicis esse
morborum? Nota est circa malos bonitas tua:
pietatem tuam etiam impii confitentur: clamant
exteri misericordiam tuam. Hunc tuum dice-
rem, quem jacentem tua benignitas non requi-
rit? *Jacet in domo, & male torquetur.* Hinc est
quod offerre eum, & offerre tibi, pœnæ non
sinit magnitudo: * ne familiaris infirmitas * pu- 7
blice ostensa * & dolori sit, & pudori. Movit 8
Centurio judicem talia, & tanta dum perorat: 9
& sic movit, ut ad servum suum cœli Domi-
num ipsum ire velle, perficeret. *Ego*, inquit
Christus, *veniam & curabo illum.* Fratres, non
Centurio ad pietatem pietatis traxit auctorem:
neque ad hoc ille ire compulit Christum, ad
quod venerat Christus: sed Centurio magis sic
sentire, sapere sic docetur, * quare ad servum 10
in servo venerit Christus: quare ad hominem in
homine venerit Deus: * utique ut levaret jacen- 11
tes, elisos erigeret, solveret compeditos, &
eos, quos jam nemo nec afferre, nec offerre
poterat, ipse operis sui vector clementissimus
bajularet. Sed jam quid responderit Centurio
audiamus. *Domine*, inquit, *non sum dignus ut*
intres sub tectum meum. Dedit debitum de hu-
militate * responsum; & ipsum esse Dominum 12
singulari pavore signavit, deducere dum vere-
tur

rum autem minor numerus Cæsareæ, Capharnaumi &c., quam Hierosolymis. Vocem Romanam *Centurio* veluti notissimam Syrus retinuit. Vide Grotium hic: & de Centurionis munere consule Vegetium lib. II. cap. XIV. Addent tamen Centuriones apud Romanos quondam vocatos Vites, iis enim ab Imperatoribus dabatur Vitis ad plectendos milites. Sceva apud Lucanum VI. 145.

.... *Ibi sanguine multo*
Promotus latiam longo gerit ordine vitem.

Vide Salmasium in notis ad Spartianum; Eusebium historia Ecclesiast. lib. VII. cap. XV. pag. 341. recent. edit. ubi locus implexus enodatur ab Valesio in notis.

2 *Hoc est sapere.* Latinius legit *rapere*, & fortasse melius. Attamen lectionem Codicum retinui, utpote iis quæ præcedunt magis congruam.

3 *Militiæ sæcularis.* His similis Ugo Cardinalis super lib. I. Reg. cap. VIII. *Tribunus & Centurio sunt nomina dignitatum: numerantur autem inter angarias, exactiones, & servitutes.*

4 *Puerum suum.* Hoc est, quem suum esse profitetur. Puer autem servum significat, ut ex Collatione Lucæ VII, cap. III. Hebræi enim ita loquuntur I. Reg. cap. XX. 14. Esther II. 2, sed & Gentiles. Aristophani *παῖς*, Terentio, Horatio, & Ciceroni *puer* servum notat. Mos enim veteribus, inquit Grotius, dura molliter efferendi. Vide Servium in illud Virgilii: *Claudite jam rivos pueri.* Et Plinium in Epistolis, unde hodie quoque ad tollendam servorum contumeliam Familiares vocantur. Verum morem veluti vetustum notat Macrobius lib. I. cap. II. pag. 210. Edit. Pat. *nam & majores nostri omnem Dominis invidiam, servis contumeliam detrahentes, Dominum Patremfamilias, servos familiares appellaverunt.*

5 *Servi peculium.* Duplex apud Hebræos servorum genus. *Extraneum*, quorum Personæ, bona, corpus, vita denique de jure Dominorum erant. *Hebræorum*: qui adigebantur in servitutem vel a parentibus, cognatisve necessitate coactis; vel ipsi semet in captivitatem dabant, fame scilicet, extremaque inopia oppressi. Horum melior conditio: nec eorum servitus ultra annum Jubilæi protrahebatur: nisi ipsi sponte privilegio Legis renunciassent. De prioribus sermo est Chrysologo.

6 *Paralyticus.* Lucas addit in extremis vitæ suæ laborasse. Quare verosimile est hanc Servi Paralysim non unius partis, sed totius corporis resolutionem significare, *Apoplexiam* scilicet. Nam & hanc etiam dictam fuisse Paralysim ex Celso advertit Grotius.

7 *Pœna magnitudo.* Quæstionem vel solvit, vel exagitat auctor, Cur Centurio puerum non adduxit ad Jesum. Vide Chrysostomum Hom. XXV. alias XXVII. in Matthæum Tom. VII. pag. 393. C. recent. edit. G. L.

8 *Familiaris infirmitas.* Idest intra domesticos Lares hucusque coercita, nec omnibus nota. Vel familiaris infirmitas, hoc est infirmitas unius ex mea familia. Seneca Epist. XLVII. *Majores nostri servos appellaverunt familiares.*

9 *Publice ostensa.* In omnibus fere editionibus, magno hujus loci detrimento, deest vox hæc *Ostensa*.

10 *Sapere sic docetur.* Centurio enim Christum Redemptorem Judæis fuisse promissum ex commercio Hebræorum edoctus fuerat. Ita cum Chrysologo nostro Lucas Brugensis. Licet enim ex P.P. nonnulli opinati sint hujusmodi Centurionem fuisse Judæum, communior tamen opinio Gentilem facit. Nec desunt qui Romanum, uti Chrysologus, cui assentitur Eusebius Hom. de Servo Centurionis, & Theophylactus super Luc. VII. Recentiores interpretes Hispanum fuisse asserunt.

11 *In homine venerit Deus.* Idest in Christo homine. Usitata Patrum loquutio; etsi non rigorose theologica, ut advertit D. Thomas III. par. Quæst. IV.

12 *Dedit debitum de humilitate.* Ambrosius hic: *Pergit Dominus, excusat Centurio, militarique deposito tumore reverentiam sumit.*

13 Ad

13 tur ad animæ fuæ domum, * ad fecretum cor-
dis fui, ad tectum fuæ confcientiæ, ad penetra-
le mentis, in quo familia cogitationum incon-
dita & confufa verfatur: nec patitur aulam pe-
ctoris humani, fine vitiorum ftrepitu in fince-
ritatis filentio permanere. Magiftro ergo timo-
re refpondit: *Domine non fum dignus ut intres fub*
tectum meum. Hinc eft quod Petrus, ubi Chri-
ftum rerum cognovit auctorem, exclamavit di-
cens: „ Exi a me, Domine, quia peccator
Luc. 5. „ fum. „ Sic eum Petrus exire a fe rogat,
quomodo Centurio eum ad fe fupplicat non veni-
14 re: agit enim * uterque ne indignitas hofpitii, in
15 hofpitis manet injuriam. * *Non fum dignus ut*
intres fub tectum meum. Hoc benedictum effet
antequam Deus hofpitium noftræ carnis intra-
ret: at nunc quid fic Centurio tectum fuum
Chriftum vetat intrare, quem totum videt in-
tra tectum fui corporis jam manere? Fratres,
Centurio jam videbat in Chrifto corporis fui
formam, fed paffiones in illo fui corporis non
videbat. Natus eft in carne Chriftus, fed na-
tus eft de Spiritu fancto: accepit hofpitium car-
nis, fed in aula virginis: ut & veritas effet cor-
16 poris humani, * & de pollutione humani cor-
poris nil haberet. Bene ergo Centurio tectum
fuum indignum judicat Chrifto: quia fub fin-
gulari tecto manebat noftri corporis Chriftus:
17 juxta illud Prophetæ, * „ Vigilavi, & factus
Pf. 101. v. 7. „ fum ficut paffer folitarius in tecto. „ *Sed dic*
tantum verbo, & fanabitur puer meus. Centurio
18 ifte cum fine lege effet * nihil fine lege egit, di-
Pf. 43. v. 5. cit: *Dic tantum verbo*. Quia dictum erat, „ di-
xit, & facta funt. „ Et fi omnia perfecta funt di-
ctu, quomodo dictu folo unius infirmitas non
curetur? *Dic tantum verbo*, & fine verbo quod
dicitur? Sed ifte poftulat verbum non de lo-

quendi ufu, fed de virtute faciendi: verbum de
quo dictum eft, „ Mifit verbum fuum, & fana- Pf. 106. v. 20.
„ vit eos. „ *Dic verbo tantum*. Quia ifte cre-
didit in verbo omnes manere virtutes. Verbum
tuum Domine fanitas eft: verbum tuum vita
eft: verbum tuum ubi acceffcrit, inde confe-
ftim fugit dolor, infirmitas mox recedit, ver-
bum in quo Petrus cum laxaret retia, pifcium
multitudinem cepit, fine quo & ignorantiæ no-
ctem pertulit, & nullum fructum pervigil pifca-
tor invenit. „ Domine, inquit, laborantes per Luc. 5.
„ totam noctem nihil cepimus, fed in verbo
„ tuo laxabo retia. „ Et quafi non fufficeret
quod de verbo egerat, verbo præftari poffe
quod poftulat, rebus aftruit, commendat exem-
plo. *Nam & ego homo fum fub poteftate pofitus,*
habens fub me milites, & dico huic, vade, &
vadit: & alii, veni, & venit: & fervo meo
fac hoc, & facit. Nam & ego homo fum. Hoc
eft dicere, tu Deus. *Sub poteftate pofitus*. Hoc
eft: tu ipfa poteftatum poteftas. *Habens fub me*
milites. Hoc eft: tu virtutes. *Et dico huic, va-*
de, & vadit. Hoc eft: dic infirmitati, vade,
& vadit. *Alii, veni, & venit*. Hoc eft: dic
fanitati veni, & venit. *Et fervo meo, fac hoc,*
& facit. Ille puer meus erit & tuus fervus,
cum receperit fanitatem. Audiat: quid audiat?
Sanus factus es, jam noli peccare: faciat jufti- Joan. 5.
tiam, ut liberetur a paralyfi omnium peccato-
rum, & poffit pfallere cum Propheta: „ Con- Pfal. 12.
„ vertere anima mea in requiem tuam, quia v. 14. &c.
„ Dominus benefecit tibi: quia eripuit animam
„ meam de morte, oculos meos à lachrymis,
„ pedes meos a lapfu. Placebo Domino in re-
„ gione vivorum. „ Fratres, imitetur Centurio-
nem, qui ad centefimum fructum * defiderat 19
pervenire. Ne ergo leviter Centurionis hujus

13 *Ad animæ fuæ domum*. Sibi enim confcius erat, fe magnum vitæ fuæ partem in falforum Numinum cultu, & in aliis mundi hujus inquinamentis exegiffe.

14 *Agit enim* In editis deeft *enim*.

15 *Manet injuriam*. Advertit hic Caftillo ab aliquibus, veluti ab Laurentio a Ponte Tom. II. in Matth. cap. VIII. num. 13. Sylveira Tom. III. in Evangel. lib. v. cap. XI. quæft. XII., num. 79. legi: *maneat injuriam*. At in MS. Cafenæ habetur, *manet injuriam*: utique a verbo *mano*, non *maneo*.

16 *Et veritas effet corporis humani*. Non pauci fuere ex Hæreticorum grege, qui Chrifti carnem veram effe, eumque verum effe hominem, impie negarunt. Cerdo, Marcion, & Manes, Chriftum tanquam hominem apparuiffe dixerunt, cum humanum nihil haberet. Theodoretus lib. V., cap. de Marcione. pag. 375. Tom. II. edit. Colon. 1573. Epiphanius Hæref. XXII., vel XLII. Tom. I. P. I. pag. 302. edit. Colon. 1682. Socrates Hiftor. Ecclef. lib. 1. cap. XXII. pag. 185. Photius Epift. ultima, pag. 381. Huc etiam referri debent Gnoftici, qui, referente eodem Epiphanio hæref. XXVI., pag. 91., C. Chriftum non ex Maria natum, fed per Mariam oftenfum fuiffe afferebant. Hi omnes, aliique hujus furfuris homines, ab Theophylacto vocantur *φαντασιοδοκῆται*. Sunt qui affirmarunt, Chrifti carnem *fyderæam* effe, & *aeream*. Hos Apellitianos vocat Tertullianus lib. de carne Chrifti, cap. VIII. & Auguftinus de hæref. ad Quodvultdeum, cap. XXIII. *Apellitas*. Epiphanio hæref. XLIV. pag. 381, dicuntur Ἀπελλεϊανοί *Apellejani*. Hæc enim fuit & impii Apellis doctrina. Cujus Affeclæ Catholicos injuria afficientes, vocarunt eos *Anthropolatras*, quod Chriftum verum hominem dicerent. Cujus acris convitii memoriam facit Gregorius Nazianzenus Tom. 1., orat. 11. pag. 741. edit. Parif. demonftrando Apollinariftis, multo eos magis nomen *Sarcolatrarum* mereri: nam fi Chriftus animam humanam non habebat, eos folam carnem adorare exfti-mandos effe.

17 *Juxta illud Prophetæ*. Revera Chrifto locum hunc pfalmi convenire opinantur multi. Gloffa Interlin. *Chriftus paffer folitarius, & unicus*.

18 *Sine lege effet*. Centurio extra typum Gentilium geffit: qui propius accefferunt ad Chriftum abfentem, quam Judæi ad præfentem. At alius poterit effe horum verborum fenfus. Centurio cum libros & legem Judæorum non calleret; juxta id tamen, quod in lege fcriptum eft: *dixit & facta funt*, ipfe quoque loquutus eft: *dic tantum verbo*. Obfervandum autem, apud SS. Patres *Anomos* vocari Ethnicos; quibus lex Mofaica de ritibus data non fuerat. Theodoretus in cap. 1. Corinth. IX. 21. *Sine lege eos vocat*, Paulus, *qui fine lege vitam agebant*: & Teophylactus, *Lege carentes eos dicit, qui legem Mofaicam non habebant: qui ex Gentilibus erant, ut erat Cornelius*. Ad eandem fignificationem refpexiffe videtur *Hefychius*, quando *ἄνομον* interpretatur: *legi non fubjectum*.

19 *Ad centefimum fructum*. Ufura centefima, quæ vocabatur etiam, *ufura affis*, legitimarum omnium maxima erat: fingulifque menfibus è centum denariis reddebat unum. Vide Sidonium Apollinarem Epiftolar. lib. IV. epift. XXIV. ibique Notas apud Sirmondum Tom. 1. pag. 553. B. Chryfoftomum Tom. VII. Homil. in Matth. LVI. alias LVIII. pag. 573. recent. edit. G. L. in Notis: Marmor apud Gruterum CLXXV., 4. ubi legitur: *Donum datum*

'UT EX CENTESIMIS EJUS QUANTITATIS
QUAE EFFECIT ANNOS · X · DE
DIE VIII. KALEND. OCTOB. NATALI DIVI
AUGUSTI EROGARENTUR EX ARKA &c.

Ufuræ centefimis majores improbantur L. 50. de reb. cred. L. ultima de ufur. Vide Paulum Recept. Sent. II. 15. 2. Schoochium Exercit. Sacr. XIX. pro Salmafio contra Gronovium: Gronovium ipfum de centef. ufur. & apud Chryfoftomum Tom. IV. in Præfat. §. V.

prudentiam transeamus, hodie de ipso dicta
sufficiant: quia mysterium permagnum est,
20 quo Gentilis * geritur in figuram.

SERMO XVI. *

1 CHristus quod transferat maria, * quod lo-
ca circuit, non est res humani desiderii,
sed causa est salutis humanæ. Ambulat Chri-
stus, non ut videret loca, sed ut homines, qui
variis casibus perierant, inveniret. Qui loca fe-
cerat, quid novi videret in locis? Aut illi quid
aberat, qui ubique erat? ut homo videbatur in
locis, sed ubique videbat ut Deus: videbat uti-
que, & desperatos videbat, quibus ibat divina
remedia largiturus: ibat ad eorum curam, qui-
bus humana jam defecerat cura: sicut hodierna
probatum est lectione. *Cum venisset*, inquit,
Jesus trans fretum in regionem Gerasenorum, occur-
rerunt ei duo, habentes dæmonia, de monumentis
Matt. 8. *exeuntes sævi nimis, ita ut nemo posset transire per*
2 *viam illam*. Lubet scisse, * & vidisse Dominum
quid mali, quid periculi illis haberetur in lo-
3 cis: & ideo illuc isse * ut sic desperatis, affli-
ctis, sic miseris subveniret. *Occurrerunt ei duo*
dæmonia habentes, de monumentis exeuntes. In
4 monumentis sedem fecerant * mortis auctores *.
5 Attendite quæ sævitia, quis furor, quæ rabies
dæmonum erga humanum genus: quamvis bre-
ve tempus hominum ferre non possunt: conten-
ti non sunt mori homines, sed vivos homines
gestiunt sepelire: se sepulchris mandant, ut ho-
mines reducant in sepulchra *: pascuntur cada- 6
veribus, putredine saginantur: deliciantur fœ-
tore, quibus tota voluptas est homines interi-
re. Sed sentiamus quid machinentur fraudibus,
quid moliantur malis, quorum crudelitas mo-
dum non habet in aperto. Quid faciunt isti
quando divitias ostentant *, nisi ut avaritiam 7
ferant? Ut inferant superbiam, pompam pro-
ponunt, Singularitatem venditant, ut quod est
communionis, * excludant. Ut iram nutriant, 8
causas colorant. Ut pietatem violent, affecti-
bus dant querelas. Philosophiam fingunt, * 9
ut faciant nihil scire homines plus quærendo.
Deos multos figurant, ut Deus, qui unus &
verus est, nesciatur. *Occurrerunt ei duo, dæmo-*
nia habentes. Quando ad duos homines dæmo-
nia multa, ad unum legionem totam * signifi- 10
cat convenisse: hoc ideo facit, ut doceat ca-
vendos esse dæmones, non timendos: simulque
monstrat, quam sit potentia Christi singularis,
quod nomine solo Christi fugatur omnis dæ-
monum multitudo. *Occurrerunt ei duo, dæmonia*
habentes. Exhibiti non volentes venerunt im-
perantis jussu, * non suo ausu; attracti sunt in- 11
viti, non sua sponte currentes; denique ad præ-
sen-

20 *Gentilis*. Editiones Paris. Colon. Mogunt. Lugdun. Venet. ac tantum non omnes habent *Judæus*. Ex MS. Cæsenæ, & Vallicell. & editione Castilli reposui *Gentilis*.

AD SERMON. XVI.

NOTÆ.

EX hoc Sermone multa mutuatus est Paschasius Radbertus; qui quadringentis circiter annis vixit post Chrysologum.

1. *Quod transfretat maria*. Mare dicit cum Evangelio lacum unum. Matthæus ait venisse Jesum in regionem *Gerasenorum*; Lucas *Gadarenorum*. At Gadaram, & Gerasam, non unam fuisse civitatem, quæ opinio apud nonnullos tempore Hieronymi invaluerat, sed diversas, luculentissime demonstrat Josephus de Bello, lib. II. capit. XIX. & Hieronymus de locis Hebr. Epiphanius, hæres. LXVI. an Gergesenorum, Gadarenorum, Gergesenorum, *locum fuisse totum fortasse in medio positum*. Non videtur tamen, satis fuisse causæ, cur editum in una regione miraculum, alteri vindicetur, quod fuissent conterminæ. Quapropter adhærendum puto observationi Abb. Peronii, cui lubens subscribit Du-Hamelius, regionem scilicet *Gerasenorum* tunc temporis subditam fuisse Gadarenis: quam urbem Pompejus jusserat restaurari in gratiam Demetrii liberti sui. Quo nomine urbs illa nota erat inter præcipuas Civitates Decapoleos. Addam ex Josepho de Bel. Lib. V. cap. III. pag. 886. fuisse fortasse *Gadaram*, *Gergesenorum* Metropolim. De nomine *Gerasa* vide Origenem Comment. in Joan. edition. Huetii pag. 130. Tom. II.

2 *Lubet scisse*. In editis laborat non mediocri vitio locus hic; pro *lubet* habetur enim *lucet*.

3 *Isse*. Sic corrigendum puto Lattinio, & Castillo. Mira *Esse*.

4 *Sedem fecerant*. Monumenta in agris constituebant Hebræi, non in urbibus, ne contaminarentur. Extat insignis locus Josephi de Herode Tetrarcha ædificatore Tiberiadis lib. XVIII. cap. III: quem non vidisse pigebit. Cum vero Judæorum sepulchra alta essent, & fornicibus obducta, aedibus similia, ut habet Menochius, vel cellis vinariis, ut Maldonatus, facile poterat quis in eis habitare. Vide plura apud eruditissimum Nicolaum de Sepulchris.

5 *Mortis auctores*. Sane Dæmones circa sepulchra obversari aiebant Clemens Alexandrinus in Protrept. Lactantius lib. II. cap. II. Theophylactus in Matth. cap. X. qui putat eo tempore viguisse dogma; animas mortuorum Dæmones fieri. Vide Tatianum Assyrium Orat. ad Gentes, pag. 154.: *Porro dæmones qui hominibus imperant non sunt animæ hominum*: Clementem Alexandrinum Stromat. lib. VI. pag. 311. Quæ fuit Platonicorum sententia; a qua non abfuit Tertullianus teste Augustino de Civit. Dei lib. 12. cap. 31. Nec Josephus lib. VII. de Bello, cap. XXV. pag. 981. Chrysostomus autem Tom. V. Homil. XXXVI. cujus titulus: *Quod animæ eorum, qui violenta morte pereunt non fiant Dæmones*: hoc tantum persuasum fuisse ait de his, qui violenta morte occubuerant, & quos *Biothanatos* appellant. Vide Baronium ad annum Christi CXXXVIII. §. 45. Verosimilius aliis videtur creditum tum fuisse a multis inani philosophia deceptis, animas mortuorum hærere circa sepulchra.

6 *Reducant in sepulchra*. Sic emendavi ex MS. Vallicellano & Vaticano. Editiones *Redigant*. Putat autem Maldonatus id egisse Dæmones, ut obsessos acrius torquerent fœtore loci. Facile autem in sententiam descenderem existimantium viros hos, non solum fuisse Energumenos, sed etiam Lycantropicos: Gallis *Loup-garoux*, Italis *Lupi mannari*, & gravissima melancolia laborasse. Lucas VIII. 27. *Occurrit illi vir quidam, qui habebat Dæmonium jam temporibus multis, & vestimenta non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis*. Conferendus est cum Evangelista Paulus Medicus Lib. III. cap. XVI. *Per noctem enim egressi Lycantropici Lupos imitantur, & quoad illucescat circa defunctorum monumenta vagantur*.

7 *Ostentant nisi ut &c*. In pluribus editis deest *nisi*. Ita vero Colon. & Castillo.

8 *Quod est communionis*. Scilicet quod commune, & vulgare est omnibus.

9 *Philosophiam fingunt*. Vide quæ ad rem scribit Augustinus lib. XIII. de Trinit. cap. XIX.

10 *Legionem totam*. Apud Marcum: *Legio mihi nomen est, nam multi sumus*. Dæmones, ait Lactantius lib. II. cap. XV. non solum Dæmones se esse confitentur, sed & nomina sua produnt. Legio autem ex Hæbraica voce, quæ sonat *multitudinem*. Unde *Legio olivarum* apud Beresch. Rabb. *Facilius est Legionem olivarum nutrire*. Numerus militum in legione apud Romanos non semper idem; sæpius immutatur. Vide Livium Lib. VIII. decad. I.

11 *Imperantis jussu*. His similia habet Hieronymus in cap. VIII. Matth.

sentiam Christi homines exeunt de monumen-
12 tis, & versa vice captivos ferunt, * a quibus
fuerant captivati: sistunt pœnis, quorum cru-
ciatibus torquebantur: aptant ad sententiam, a
quibus addicti fuerant jam sepulchris. *Occurre-
runt ei duo dæmonia habentes sævi nimis, ita ut nemo
posset transire per viam illam.* Videtis quia dæ-
mones venientibus ad Christum præcluserant
viam: transitum denegarant. Etenim dæmonum
ista cura, ne ad Deum homines possint redi-
tum invenire. Non enim aliter possunt homi-
nes possidere, nisi eos ab auctoris sui societate
subducant. *Ita ut nemo posset transire per viam*
13 *illam.* Hinc est quod Christus factus est via. *
Joan. 14. *Ita ut nemo posset transire per viam illam.* Illam,
non istam. Ego sum, inquit, via. Ut ad viam
per viam, ad Deum per Deum venientibus ob-
sistere vis dæmonum non valeret: ad Deum ni-
si per Deum potest perveniri. Sed jam quid
dæmones clamaverint, audiamus. *Quid nobis &
tibi fili Dei?* Hoc est dicere: vitæ auctor quid
14 tibi cum mortuis? * Habitator cœli quid tibi
cum sepulchris? Odor paradisi quid tibi cum
fœtore? Quos de cœlo dejecisti, quos de Para-
diso exclusisti, quibus nunc tollis urbes, re-
giones habitabiles negas, permitte inhabitare
nos vel sepulchra: & si nos persecutione tanta
15 digni sumus, tu tanta non es dignus injuria. *
Quid nobis & tibi? Quid? quod judici, & reo:
quod vindici, & pœnali: quod Regi, & de-
sertori. *Quid nobis & tibi fili Dei?* Hoc dicunt
16 possessori fures, * hoc domino prædones, te-
nent spolia, prædam gestant; & quid sibi cum
eo sit, qui sua reposcit, interrogant. *Quid no-
bis & tibi fili Dei?* Quid? Ut reddatis homi-
nes, mundum restituatis auctori: & veniente
creatore sciatis vobis in creaturis amplius nil
licere. *Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti ante tem-
pus torquere nos?* Quid nobis & tibi? Et vobis
cum hominibus quid? *Quid nobis & tibi fili Dei?*
Agnoscunt, agnoscunt Deum, * judicem con- 17
fitentur, clamant judicium se debere, & de
tempore præscribunt. *Quid nobis & tibi fili Dei?
Venisti ante tempus torquere nos?* Auctori tempo-
rum tempus opponunt. *Venisti ante tempus tor-
quere nos?* De tempore sic queruntur, quasi ip-
sum cum tempore fecerint, ut vivos condide-
rint in sepulchris. *Venisti ante tempus torquere
nos?* Tempus abscindit, prævenit mortem, se-
pelit vivos crudelitas immatura: & de tempore 18
queritur, quasi ante tempus * habere debuerit,
injuste quod desiderat: & non ut exorta est ejus
malitia, mox puniri: de tempore causatur * 19
nequitia seculi indurata. Malis patientia bre-
vis est, bonis tarda ultio: quod læsis longum
est, angustum est ad lædentes. *Erat*, inquit,
*non longe ab eis grex porcorum multorum pascens.
Dæmones autem rogabant eum dicentes, Si ejicis
nos, mitte nos in gregem porcorum.* Digna petit
indigna servitus. *Mitte nos in gregem porcorum.*
De monumentis mitti se precatur in porcos ne-
quitia: quia fœtores amittere nescit, sed muta-
re. *Mitte nos in gregem porcorum.* Cœnum pe-
tunt ruentes cœlo: post æthereas habitationes
ambiunt volutabra porcorum. *Mitte nos in gre-
gem porcorum.* Grex in gregem mittitur, * ut 20
prodatur dæmonum multitudo: * ut appareat 21
hoc duos portasse homines, quod numerositas
non valuit sufferre porcorum. *At illis, Ite: at
illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu*

abiit

12 *Captivos ferunt.* Nam ad Christi præsentiam coacti venire Dæmones, non magis sui tunc compotes erant, quam fuerant antea obsessi.

13 *Christus est via.* Cur Christus via dicatur, & quomodo sit, vide Hammonium in Catena ad locum Joannis XIV. 6. Clementem Alexandrinum in Protept. pag. 63. Nissenum Orat. x. contra Eunomium; Chrysostomum Tom. v. Hom. cxlIIc. & xvIcs. Edit. Parisien. Nazianzenum Orat. xxxvI. Epiphanium hæresi lxIx. clarius in Anchorato: Cyrillum Hyerosolim. Catechesi Illuminat. x. Cyrillum Alexandrinum lib. Ix. in Joan. cap. xIv. 4. Theodoretum in hunc locum, ibique Theophylactum.

14 *Quid tibi cum mortuis.* Formula hæc dicendi apud latinos contemptum videtur inducere; at Hebræis aliud significat; quod clare patet II. Reg. xvI. 10. II. Paralipom. xxxvI. 21. Ex sententia ergo Hebræorum loquitur Chrysologus. Sed Græcis etiam hujusmodi loquutio familiaris. Anacreon. *τί μοι καὶ μεγάλοις αὐλοῖς: quid mihi cum magnis tibiis?* Demosthenes [illegible]: *quid logi cum quæstione?*

15 *Dignus injuria.* „ Qui cum fœtoribus & sepulchris „ miscearis. „ Mita.

16 *Hoc dicunt possessori fures.* „ Sed quomodo rem fur- „ to sublatam quis adhuc possidere potest? Quia fures non „ auferunt Domino rei furtivæ possessionem, cum ipsa „ possessio solo animo retineatur. L. III. §. In amittenda. L. Si id §. Finali ff. de acquir. possess. L. licet, „ C. de acquiren. & retinend. possess. Dæmones dum ho- „ minem obsident non quidem possessores, sed detentores, „ & occupatores rei alienæ; ideo fures jure ac merito ap- „ pellantur. Homo enim creatura Dei est, & ad ipsius ima- „ ginem factus: propterea ut fures a possessione rei furto „ sublatæ, arceantur per L. II. & L. vI. C. de furtis. „ Mita.

17 *Agnoscunt Deum.* An Dæmones vere Deum agnoverint, vide Maldonatum in hoc capite Matth. vIII. vers. 29. Agnovisse autem patet ex Luca Iv. 41. *Non autem voluntatis ista confessio, sed necessitatis extorsio*, ut ex Hieronymo Lucas Brugensis.

18 *Quasi ante tempus.* Mirum quam corrupte, quam depravate locus hic in editionibus jaceat, nec clariorem lucem adferant MMSS. Vaticanus Codex: *Et de tempore queritur, quasi ante tempus habere debuerit; ut exorta est mori puniri de tempore causatur. Nequitia sæculi indurata.* Ex Bononiensi veteri & Castillo & Mita restituimus. Sensus autem obscurus adhuc. Fortasse ait Chrysologus Dæmones optasse hominibus nocere: id quod injuste desiderant ante tempus, scilicet ante eorum mortem, vel quia non putabant tam cito Christum venturum; & non ut punirentur statim, ac eorum malitia perspecta fuerit.

19 *De tempore causatur.* „ Hoc est in causam suæ de- „ fensionis tempus adducit. „ Mita.

20 *Grex in gregem mittitur.* Ubinam loci tanta multitudo porcorum apud Judæos, cum Prodigus ad eos alendos in longinquam regionem commigraverit? Vel ex eo quia Judæis vetitum erat porcos edere, non alere. Et tunc temporis poterant ali ab Judæis, ad suppeditandam annonam Romanis militibus: qua de causa multa concessa Suarum privilegia leguntur; vel quia Judæorum multi inter Ethnicos commorantes propriis legibus adstringi passi non sunt, sed eas lucro suo posthabuere. Romanis enim caro suilla in pretio fuit; vel demum animalia illa non Judæorum erant, sed Gentilium, qui olim regiones trans Jordanem incoluere, & in his Gadaram, seu Gerasam. Revera autem quomodo Gadarenses fuisse Judæos confirmet Baronius anno xxxI. §. 69. non bene adhuc liquet. Gadara enim gemina fuit; utraque Græci instituti. Una ad littus maris mediterranei, de qua Strabo lxvI. Altera Pereæ Civitas fuit, quam Josephus de bello lib. 1. cap. v. Græcis hominibus tribuit.

21 *Dæmonum multitudo.* Hieronymus in vita Hilarionis pag. 95. *Qui viderant non potuissent aliter credere, exisse tantam de homine Dæmonum multitudinem, nisi grandis porcorum numerus, & quasi ab multis actus pariter corruisset.* Sic impietas Sadducæorum Angelos negantes convellebatur.

22 Ita;

22 *abiit totus grex perpraceps in mare*, * *& mortui*
sunt in aquis. Traditur vile pecus non pro vo-
luntate dæmonum, sed ut tali facto innotescat,
23 quomodo in homines sæviunt, * quomodo quæ-
runt mortes hominum, qui sic porcos ut per-
derent quæsierunt. Dæmones omne quod est,
agitur, movetur, vivit, ardent perdere, non
habere. Ne quis ergo talis fieri homo præsu-
24 mat * humano generi inimicitia vetus, fixa
ira, malitia destinate est. Dæmones nisi vincti
non cedunt, lædere non valent nisi jussi. Tra-
ditur ergo vile pecus, ut luceat dæmonibus in
homines nil licere, quibus in porcos jussum est
25 ut liceret *. Nos ergo aut vitiis nostris facimus,
ut illi accipiant potestatem nocendi, aut vir-
tutibus subjecta nobis dæmonum colla Christo
triumphante calcamus.

SERMO XVII.

Marc. 5. ℣. 3. VEnisse Dominum trans fretum in regio-
nem Gerasenorum, & exeunti ei de na
1 vi statim occurrisse hominem * de monumen-
tis habentem spiritum immundum, catenis &
compedibus vinctum, Evangelico hodie sermo
ne cognovimus, qui domicilium haberet in mo-
numentis, Auctor mortis, mortis incubat man-
siones, & humanæ necis avidus, quos crudeli-
tate sua occidere non potest, vivos gestit fera-
liter funerare: sævit, furit interitus nostri ava-
rus exactor: cui pœna est quod homo nasci-
tur: quod tardius moritur, cruciatur: homi-
nis hanc ipsam brevissimam vitam amandare
horrida nititur per sepulchra: confusus hostis,
& ad utrumque perversus ingerit sepulchris vi-
vos, mortuis apponit cibos, * mera fundit, 2
ut & vivos enecet, & mortuos inquietet. Ca-
tenis & compedibus vinctus tenebatur homo;
vinctus alieno crimine, * & habitatoris scele- 3
re, habitaculum innocens torquebatur. Diabo-
li culpa hominis redundabat ad pœnam: &
prædæ miseriis, prædo saginabatur inclusus: nec
facientem, sed patientem execrabilis exponit in-
vidia. * Huic morbo cupiens dominus subve- 4
nire, transfretat mare: hoc est, ad fluctuantis
mundi terminos * corporis nostri navigio trans- 5
mittit, ad littora pervenit salutis nostræ reple-
ta naufragiis, & regionem cæcis ignorantiæ te-
nebris infusam, lucis suæ splendore perfundit,
callidi hostis deprehensurus insidias: ipsumque
principem nequitiæ spiritualis cum suis legio-
nibus, regia potestate fugaturus; ut tandem
reddat liberos, quos diu tenuit potestas inimi-
ca captivos. *Videns*, inquit, *Jesum a longe, cu-
currit, & adoravit eum, & clamans voce ma-
gna, dixit; Quid mihi & tibi Jesu fili Dei sum-
mi? Adjuro te per Deum ne me torqueas*. Ad nu-
tum Christi conversus est ordo pœnarum; an-
te latrocinante diabolo homo vexabatur inno-
cuus; nunc homo currit, sed diabolus incur-
rit: inclinatur caro, sed immundus jacet, &
prosternitur spiritus, *Cucurrit, & adoravit*.
Quid est, diabole, quem trina tentatione pro- Matt. 4.
vocabas ad lapsum, quem promissione regni ut
te adoraret subdolus ambiebas: nunc tremens
& miserandus prolaberis, & adoras? Ecce qui
honores omnes regni promittebat & gloriæ,
habi-

---

22 *Praceps in mare*. Quod solent dæmoniaci: Hinc fortasse illustrandus Hesichius: *ἐλαμονίζειν per devia errare*. Porro mare hoc putat Baronius fuisse thermas Gadaritanas: de quibus Epiphanius hæres. xxx. num. 7. eos vero in lacum Tiberiadis demersos fuisse eruitur ab Hieronymo de loc. hebr.

23 *In homines sæviunt*. Inter plurimas causas, cur Christus hoc permiserit, hæc quoque commemorantur ab Chrysostomo, aliisque enarratoribus. Et certe in aliud humani corporis hospitium dæmones ii immigrare maluissent; at cum præviderent se id ab Christo numquam impetraturos, poposcerunt vel animalia dominandi potestatem, & quodammodo hominibus nocerent; vel animalium jacturam, quia domini eorum indignati, Christum non suscepissent. Hieronymo in vita Hilarionis consonat Euthymius. *Studens porcos occidere, ut eorum damno contristati domini gregis Jesum non susciperent*.

24 *Fieri homo præsumat*. „ Diabolus factus est inimi-
„ cus homini, ne homo eidem assimilari studeat; sed po-
„ tius mores illius, & suggestiones tanquam inimici ab-
„ horreat „ Ex Mita.

25 *Ut liceret*. Christus enim in hac re non vim agentem, ut loqui amant, exercuit, sed vim impedire volentem sustinuit. Voluit, ut liceret dæmonibus id, quod alias efficere poterant ni majori vi impedirentur.

AD SERMON. XVII.

NOTÆ.

1 OCcurrisse *Hominem*. In superiori sermone duos, nunc unum tantum Energumenum Christo obviam iuisse ait. Vere Marcus & Lucas unius Energumeni meminere: vel quod forte alter ex iis erat notior, in quo erat legio dæmoniorum, ut ait Augustinus, de Concord. Evangel. vel quod magis vexaretur; unde ejusdem sanatio longe mirabilior; aut quod hic solus a Christo sanatus fuerit.

2 *Apponit cibos*. Improbat morem apponendi cibos super sepulchra mortuorum. Quarum sepulchralium epularum usum ab Ethnicis, de quibus vide Kirchmannum de funer. Rom., in Christianos etiam in primitiva Ecclesia manasse, & non paucis abusibus volventibus annis pollutum fuisse, ex Augustino & Cypriano docet Gulielmus Stuckius Antiq. Conv. Lib. 1. cap. xxvi. Id ætate quoque Chrysologi supra Martyrum tumulis fieri consuevisse abunde docemur ex Ambrosio. Paulinus Nolanus Poema xxvi. Natal. ix. pag. 648. vers. 562.

. . . . . *ignoscenda tamen puto talia parvis*
Gaudia, quæ ducunt epulis; quia mentibus error
Irrepit rudibus: nec tanta conscia culpæ
Simplicitas pietate cadit; male credula sanctos
Perfusis halante mero gaudere sepulchris.

Hoc est *mera fundere*, quod Chrysologus damnat ut diaboli inventum, Paulinus, ut simplicitatis lapsum excusat. Vide Chrysologo cohærentem Augustinum Tom. X. Serm. in Cathedra S. Petri, & Tertullianum Lib. de Resurr. capite 1. in principio.

3 *Vinctus alieno crimine*. Fatetur Mita hoc intelligi debere de crimine Dæmonis, qui humanum genus in Evæ tentatione pessumdedit, cujus comparatione homo innocens est. Attamen mystice interpretatur de crimine Evæ, & de originali peccato. Unde dæmoniacus hic innocens quoad culpam propriam, reus erat quoad culpam Parentum.

4 *Execrabilis invidia*. „ Hoc est execrabilis invidia Dæ-
„ monis non patitur ipsum in hoc facto apparere torto-
„ rem; sed solum permittit hominem videri talia pati,
„ quatenus hominis peccatum, propter quod ipse mala
„ patitur appareat. & Dæmonis culpa non cernatur. „
Mita. Multæ editiones & MS. Vallicell. habent *miserabilis invidia*.

5 *Terminos*, idest homines peccatores, juxta illud Job xxxvii. 3. *& lumen illius super terminos terræ*. Vel potius ad omnia id, quod in suo dominatu includitur: *Dabo tibi gentes & possessionem tuam terminos terræ*.

6 Cou-

habitare fœtidis corruptione cadaverum reperi-
tur in tumulis. Sic, sic iste decipit cum pro-
mittit: ut ad inferna secum pertrahat, cum de
6 supernis se consulentis consulentes * fallax pro-
7 missor * illudit. *Quid mihi & tibi fili Dei sum-
mi?* Nam & modo ut adulator, non ut devo-
tus & obsequens hic adorat, evadere cupiens
pœnam, prædam perdere pertimescens. Credit
infelix ut eum, quem tentatione vincere, quem
muneribus nequivit inflectere, possit adulatio-
ne pulsare: sed ille consuevit vinctos absolve-
re, revocare captivos, nec acquisitos, sed con-
8 ditos a se sibi restituere terminos: * hostem
9 libera virtute percellere, nec factione pellaci *
inimicum suorum requirere possessorem. *Et cla-
mans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi Jesu
fili Dei summi? adjuro te per Deum ne me tor-
queas.* Quid agit? quid patitur fragilitas huma-
na talibus & tantis subjecta miseriis? Ecce dia-
10 bolus patrona voce hominis * hominem peti-
turus inclamat: & tota membra hominis ho-
sti suo suam militant in ruinam. *Quid mihi &
tibi Jesu fili Dei summi?* Quid mihi & tibi?
quod puniendo & judici: quod regi & deser-
tori, quod invasori & Domino. *Quid mihi &
tibi Jesu fili Dei summi?* Si agnoscis filium, uti-
que non nescis hæredem: si hæredem nosti,
11 hæreditatem rapere cur præsumis? * *Adjuro te
per Deum, ne me torqueas.* Timet tergiversator,
& simulat: fatetur filium, sed ne Deus intel-
ligatur solita arte contendit: adjurat Deum per
12 Deum, ut alterum videri ipsum faciat *, ut
astantium decipiat & fallat auditum. *Interroga-
bat eum Jesus, quod tibi nomen est?* Interrogat:
non ignorat, sed implet judicem: servat ordi-
13 nem cognitoris: * nomen interrogat, ut de
conditione discutiat, judicet de reatu, addicat
de crimine, Deum se esse data sententia per-
demonstret. *Respondit legio, quia multi sumus.*
Christi interrogatio nostram ignorantiam sic
depellit: nobis aperit quod latebat: ad unum
legio. Evidens est desidia militis, si deserat
aciem, si gressum retrahat, si confligere perti-
mescat; ubi unum numeroso hoste fortiorem
prævidet esse captivum. * Ad præsentiam re- 14
gis isti quid sunt, qui ut unum, & nec dum
tyronem * caperent, toto cohortis suæ agmine 15
convenerunt? ubi essent si vexillum ibi jam cru-
cis, si Christi signa vidissent? Age, Christiane,
incede securus, manus tanta, & tam multa
quæ sic metuit inermem, procul fugiet, si vi-
deat, si sentiat, si cognoscat armatum. *Depre-
cabantur eum spiritus dicentes, mitte nos in porcos.*
Vide ubi satanas sedem desiderat collocare. De
sepulchris in porcos. Semel infectus putredine,
habitacula fœtida & immunda perquirit: sor-
dibus delectatur, & cœno, qui utique semper
fœtore criminum, & squallore pascitur vitio-
rum. Sed sic est odor ejus tartareus & crude-
lis, ut eum nec porcorum natura sufficeret su-
stinere: denique demergi in mari, & fluctibus
maluit deperire, * quam ejus immunditiam pa- 16
ti, & putredinem tolerare. At quid * possunt 17
præsumere dæmones, qui nec porcos quidem
contingere prævalent, nisi eos potestas divina
permiserit? Miser est, qui relicto judice, * fru- 18
stra carnificis requirit favorem: qui nec vexa-
re, nec parcere, nec minuere potest tormenta,
nec addere: sed facit totum addictus ipse ver-
bero ad jus, & arbitrium judicantis.

SERMO XVIII.

HOdierna lectione didicit attentus auditor, quare cœli Dominus, restaurator universorum, terrenas & serviles intraverit mansiones. Sed nihil mirum si ad omnia dignanter accessit, qui clementer venerat omnibus subvenire. *Cum venisset*, inquit, *Jesus in domum Petri*, Matt. 8. v. 14.

6 *Consulentes*. Ex MS. Vallicell. & Vatic. Nonnullæ editiones *consulantes*.

7 *Fallax promissor*. Alias *falsus*. Qui superna consulunt, & ab falso promissore illuduntur ii sunt „ qui fu„ tura soli Deo cognita ab dæmone consulto scire deside„ rant, quod olim Gentes fecisse constat cum Idola de „ futuris consulerent „ Mita. *Quid mirum Pater mendacii*, inquit. Cyrillus Jerosol. Catechel. Illum pag. 124. *si opera mendacii speculatur?*

8 *Terminos*. Vide superiorem notam 5. Antiquis alius *limes*, alius *terminus*: de quibus consule Hofmannum Contin. Lexici Tom III. pag. 34. Salmasium ad Solinum pag. 680. Addam terminos, finesque agrorum ab Romanis quandoque dictos *Arcas finales*, quæ non tantum finiendis agris, verum etiam condendis cadaveribus inserviebant. Harum figuram expressam ex Hygino, habes apud laudatum Salmasium.

9 *Nec factione pellaci*. Christus enim non subdola arte diabolum, ut ipse diabolus Evam, sed propria virtute subvertit.

10 *Patrona voce hominis*. Scilicet diabolus voce hominis utitur, ut clamet ad Dominum.

11 *Hæreditatem rapere cur præsumis?* „ Homo est hæ„ reditas Christi Domini: Psalm. xxviii. postula a me & „ dabo tibi gentes hæreditatem tuam: ubi Augustinus: „ Gentes hæreditatem tuam, quam possides ad earum sa„ lutem. „ Mita.

12 *Ut alterum videri ipsum faciat*. Verbis ibus locum Evangelii legit: *peto ab Te, ut jures mihi per Deum:* quasi Christus, ut ait hic Chrysologus, alter fuisset a Deo.

13 *Ordinem cognitoris*. Judicis munus est primum reum interrogare Text. in cap. *Præscripta Libell.* 2. q. 8. & cap. *Forus de Verbor. signific.*

14 *Esse captivum*. Vel ait unum hominem ab diabolo obsidendum esse fortiorem legione dæmonum; vel ad eum servandum opus fuisse legione dæmonum. Mentem autem Chrysologi satis aperire videtur Basilius Orat. XXIII. *Nos enim docuit quam multis humanum genus carnificibus dæmonibus traditum non perierit, quandoquidem dæmonum multitudo in unum armata tollere non evaluerit.*

15 *Ne dum tyronem*. Opinantur nonnulli Enarratores ex duobus dæmoniacis unum fuisse Gentilem. Cui sententiæ adhæsisse videtur Chysologus, dum hunc in militia Christi nedum tyronem fuisse scribit.

16 *Maluit deperire*. Quid si legendum *maluere*? Porci enim maluerunt demergi potius, quam dæmonum tartareum odorem sustinere. Vel verbum *maluit Natura* conjunxit, quam pro *genio* vel *inclinatione*, vel naturali quodam instinctu sumpsit.

17 *At quid*. Ex MS. Vatic. Editi *aut quid*.

18 *Relicto Judice*. Contra eos qui vero relicto Deo opem dæmonis, ut olim Gentes, implorare non erubescunt.

AD

tri, vidit socrum ejus jacentem, & febrientem.
1 Videris quæ res ad domum Petri * invitaverit Christum: utique non discumbendi voluptas, sed jacentis infirmitas: non prandendi necessitas, sed salutis occasio: divinæ virtutis opus, non humani pompa convivii. In domo Petri non vina, sed lachrymæ fundebantur: turbabat ibi familiam non cura convivii, sed cura languentis: febris ibi, non edacitas æstuabat. Unde illuc Christus non epulas percepturus, sed vitam redditurus intravit. Deus quærit homines, non humana: cœlestia dare cupit, non concupiscit invenire terrena: Christus ergo recepturus nos, non nostra quæsiturus advenit. *Cum venisset*, inquit, *in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febrientem.* Ingressus in domum Petri Christus ad quod venerat, vidit: non aspexit qualitatem domus, non occurrentium turbas, non salutantium pompam, non familiæ concursum: certe non ipsum præparationis ornatum, sed inspexit gemitum lan-
2 guentis: febrientis attendit incendium *: vidit periculum desperatæ: & statim manus ad opus suæ deitatis extendit: nec ante ad humana discubuit Christus, quam mulier quæ jacebat, consurgeret ad divina. *Tenuit*, inquit, *manum ejus, & dimisit eam febris.* Videtis quomodo
3 dimittit febris, quem tenuerit * Christus: ubi non stat infirmitas, ubi auctor salutis assistit: accessus illuc mortis nullus est, ubi vivificatoris ingressus est. *Tenuit*, inquit, *manum ejus.* Quæ necessitas tangendi erat, ubi inerat jus jubendi? Sed Christus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. *Tenuit manum ejus.* Ut quod
4 manu præsumentis * amiserat, manus repararet auctoris. *Tenuit manum ejus.* Ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpserat de morte sententiam. *Et surrexit*, inquit, *& ministrabat*
5 *ei.* * Et Christus mulieris indigebat obsequio, & mulieris provectæ ætatis, senectutis summæ, filiis aggravatæ? sic in domo Petri non erat vernula, non minister: non familiaris, non
6 propinquus, certe non uxor, * quæ matris obsequium præveniret? & ad summam, Petrus ipse causas suæ verecundiæ non videbat, ut hoc anus, hoc socrus faceret magistro, discipulus quod debebat: fratres Christus ab illa humanum non exigebat obsequium, cui ministerium divinitatis impenderat: sed ministrare illam ad indicium redditæ sanitatis admisit. Christus sic fugat morbos, ut vires pristinas mox reducat: ubi curat ars, ibi infirmitatis residet lassitudo: ubi sanat virtus, ibi languor vestigium non relinquit. * Sed in hac lectione quid spiritua- 7
lis intelligentiæ lateat si scire volumus, verborum flosculos non quæramus: qui saturitatis * 8
fructum quærit, despicit amœna camporum: violæ, rosæ, lilia, narcissus, grati flores, sed gratior panis. Quod est odor naribus, hoc est, auribus sermonis ornatus: quod dat panis vitæ, hoc scientia dat saluti. Seponenda est ergo eloquentiæ voluptas, quando scientiæ deposcitur fortitudo. *Cum venisset*, inquit, *Jesus in domum Petri.* Ad domum Petri venit Christus, ut domus Petri veniret ad Christum: tunc ad domum Petri venit Christus, quando habitacula nostræ carnis intravit. *Cum venisset* Matt. 2.
Jesus in domum Petri. Quæ est domus Petri? illa, de qua dicit Dominus. „ Et tu Bethle- Mich. 5.
„ hem domus Juda, non es minima in principi-
„ bus Juda: ex te enim exiet dux, qui reget
„ populum meum Israel „. Unde & Apostolus:
„ Ex quibus Christus secundum carnem, qui Rom 8.
„ est Deus benedictus in sæcula „ *Cum venisset in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem.* Vidit synagogam jacentem * in 9
perfidiæ suæ tenebris, decumbentem sub suorum sarcina peccatorum: vitiis ad phrenesim usque febrientem: & ideo tenuit manum ejus, quia non tantum verbo, sed & manibus Judaicæ gentis operatur salutem: audi Prophetam,
„ Deus autem Rex noster ante sæcula operatus Psal. 73.
„ est salutem in medio terræ. „ *Tenuit manum ejus.* Ut ante Prophetarum sanguine manus ejus mundaretur, quam ministrationis ecclesiasticæ sumeret sacramentum. *Et surrexit & ministravit.* Hinc est quod erecta est quæ jacebat, & ministrat

AD SERMON. XVIII.

NOTÆ.

1 AD *domum Petri*. Domus hæc fuisse videtur Bethsaidæ, cujus civis erat Petrus, Johan. 1. 44. Quæ Urbs cum sesquihoræ tantum itinere a Capharnaumo distaret, poterat Jesus e Synagoga Capharnaumi iterum exiens, Bethsaidam vel pransum, vel cœnatum ire. Et hæc est mens Chrysologi, ut infra patebit. Vel domus hæc erat Socri Petri. Petri autem dicta, quod ibi hospitaretur: quæ est & Brugensis, & Maldonati sententia.

2 *Febrientis attendit incendium*. Videtur hæc de mente Galeni Lib. II. de differ. Febr. excogitasse Chrysologus: qui passim ad Hippocratem observat febrem vehementem ab eo πῦρ ignem dici. *Lampadis æstum* vocat febrem hanc Sedulius lib. III. pag. 165.

3 *Quem tenuerit*. MS. Vaticani tenuit.

4 *Præsumentis*. Præsumptor vocatur Adam & hic ab Chrysologo, & ab Sedulio lib. II. vers. 4.

Nec solus meritam Præsumptor senserat iram,

voce parum latina: & cujus vix apud Sidonium vestigium invenies. Non alia autem de causa *Præsumptor* dicitur, nisi quod adipiscendæ divinitatis vana eum ambitio tetigerat. Alcimus Avitus Poem. lib. II.

Deus esse cupit similis, serpitque venenum.
Ambitione nocens.

5 *Ministrabat ei*. Sequutus est græcam lectionem: non eis ut Matthæus, & Lucas.

6 *Non uxor*. Solus Petrus inter Apostolos legitur fuisse uxoratus. Et hæc plurimorum veterum Patrum sententia. Adesis Clementem Alexandrinum Strom. Lib. III. pag. 448. B. Epiphanium Hæres. II. Alogor. pag. 437. §. 51. & Hæresi XXX. Ebion. pag. 147. §. 22. Hieronymum Lib. I. adversus Jovinian. pag. 27. & in Epist. ad Julian. 34. Auctorem quæstionum veteris & novi Testam. apud Augustinum Tom. III. recent. edit. Quæst. CXXVII. pag. 134. E. Quapropter pener Ignatium in Epistola ad Philadelph., quam emunctioris naris Critici genuinam esse profitentur, verba illa: *& aliorum Apostolorum nomina, qui nuptiis operam dederant*: ab Græculo quodam assuta censentur. Neque hic Chrysologus negat uxorem fuisse Petro; asserit tantum ea domi non adfuisse: quia aliis ipsius potissimum muneris fuisset Matrem ab familiari rerum administratione sublevare. Vel quia communis Patrum doctrina est eam Petrum, aliosque, si qui fuere, ante Apostolatum dimisisse.

7 *Vestigium non relinquit*. Cum eam continuo a febri dimissam narret Evangelium, innuit eam statim redditam sanitati, absque eo quod opus habuisset temporis, ut vires iterum, & robur adquireret. *Sanitas quæ confertur ab Deo*, inquit Hieronymus in Matth. laudatus ab Mita, *tota simul redit*.

8 *Saturitatis*. Editi: *maturitatis*. Emendavit Meursius.

9 *Vidit Synagogam jacentem*. Febricitantem Fuminum

10 ministrat Christo *, dum sanctificat manus suas
modo in operibus bonis, quas ante malis ope-
ribus polluebat. *Vespere*, inquit, *facto obtulerunt*
ei multos, dæmonia habentes, & ejiciebat spiritus
verbo: Hoc humanitus quomodo intelligi pot-
est, ut contempto die, vespere multos, &
male saucios salutis avidi ad salutis remedia ba-
jularent? Sed vespere est, cum finitur dies sæ-
culi: mundus a luce temporum cum declinat.
Sero lucis redditor venit, ut nobis gentibus,
qui in nocte venimus sæculorum, diem red-
deret sempiternam. *Vespere autem facto, obtule-*
11 *runt ei multos dæmonia habentes.* * Vespere, hoc
est, novissimo tempore nos gentes offert Deo
Apostolorum pia & solemnis devotio; & pel-
luntur a nobis dæmones, qui nobis idolorum
Psalm 95 v. 5. cultus imperabant: audi Prophetam: „ Omnes
dii gentium dæmonia. „ Ignorantes enim unum
Deum innumeris diis serviebamus sacrilega &
Rom. 10 v. 17. sordidissima servitute. *Et ejiciebat spiritus ver-*
bo. Quia ad nos Christus carne non venit, ve-
nit verbo: ubi ergo venit fides ex auditu, au-
ditus per verbum, nos fecit liberos dæmonia-
ca servitute: dæmones reddidit ex impia domi-
natione captivos. Hinc est quod dæmones sub
manibus nostris torquentur imperantibus nobis,
qui nos subiiciebant lignis, lapidibus adjicie-
12 bant, & vacuas quotidie per figuras * inani ti-
more vexabant. Modo est, fratres, ne nos in-
fidelitas ad eorum revocet servitutem: non la-
13 queemur auguriis *, non divinatione fallamur,
14 non capiamur sortibus, * non a Manibus * in-
15 ducamur, non seducamur mortibus, * non pe-
16 stibus anhelantibus captivemur: * sed nos,
17 nostrosque actus commendemus Domino: com-
mittamus patri, credamus Deo, quia tempus
hominum sicut Deus agit: & ideo sicut pater
18 actus dirigit filiorum *, & ut Dominus curam
familiæ non relinquit.

S. Petri Chrys.

SERMO XIX.

HOdie Evangelista sic cœpit. *Videns*, inquit, Matth. 8
Jesus turbas multas circa se jussit ire trans
fretum. Quoties circa Dominum se indocilis
turba diffundit, & jactatur in conscientiæ pro-
cella, quietem deserit, petit fluctus, portum
deserit, * naufragia intrat, ad excelsa conten- 1
dens mergitur in profundum; tunc Christus
hoc mare talibus turbatum turbis transfretari
jubet. *Videns*, inquit, *Jesus turbas multas circa*
se, jussit ire trans fretum. Non ut fugeret ho-
mines, qui hominum venerat ad salutem; sed
insipientibus inducias dat credendi: errantes ut
revertantur, expectat: patientiam præbet & ve-
niam, qui non vult proferre sententiam: su-
stinet contumaces, qui vult non perdere, sed
salvare quod fecit. *Accedens*, inquit, *unus ex*
Scribis, ait illi, Magister sequar te quocumque
ieris. Discedit * non accedit qui promittit Do- 2
minum incaute sequi. Sed ad omnia posse quis
promittit? Dixisset cautius, sequar te quocum-
que jusseris: * humanius certe, quocumque vo- 3
lueris. *Sequar te quocumque ieris*. Sic dicit qui
inter se & Dominum quid intersit, ignorat:
sic dicit qui Christum Deum non intelligit,
sed magistrum. *Sequar te quocumque ieris*. Pe-
trus per mare sequitur, sed submergitur: ad
passionem sequitur, sed negat. Et si Petrus sic
deficit, succumbit ad pauca: iste quis est, qui
se ad omnia sequi Dominum sic promittit? *Se-*
quar te quocumque ieris. Sic dicit iste, quasi
posset cum Christo subire conflictum; per igno-
miniam * crucis adire gloriam; intrare mortis ar- 4
cem; mortem mortificare per mortem; penetra-
re ignotos tartari sinus *; dirumpere inferni 5
vincula; sæculis jam duratas animas, oblitas
luce, propria revocare ad corpora *, concute- 6
re terram, saxa scindere, sepulchra reserare,

Synagogæ fuisse typum, tradunt etiam Theophylus Antiochenus Lib. III. Allegor. Boneventure ad cap. IV. Lucæ: Beda Tom. V. ad cap. VIII. Matthæi &c.

10 *Ministrat Christo*, & discipulis ejus, qui eum comitati fuerant.

11 *Multos dæmonia habentes*. Cum Christus adveneret multi ab dæmonibus vexabantur, satana magis insaniente: eo quod præsenserit eum breve regnaturum: & Idolorum cultum & tenebrarum potestatem funditus ruituram.

12 *Quotidie per figuras*. Particula *per*, qua multæ carent editiones, sensum obumbrabat. Cæterum nota satis Gentilium opinio de larvis, spectris, & lemuribus. Fortasse vero ad mentem. Auctoris proprius accedit interpretatio Mitæ: qui per *figuras vacuas* intelligit Numinum ficta, vel Idola: de quibus Sapient. cap. XIII. vers. 13. *Sculpat diligenter per vacuitatem suam*. Ad rem nostram Cajetanus in locum Psalmi XCV. vers. 5. legit: *quia omnes dii populorum vacuitates: hoc est sunt sicut vasa cava nihil in se continentia.*

13 *Non laqueemur auguriis*. Idest non implicemur Aruspicinorum laqueis.

14 *Non capiamur sortibus*. Sortes dicebantur Oraculorum responsa: ex Valer. lib. I. Svetonio in Tiberio cap. LXIII.

15 *Non a manibus*. Manes dicebantur apud Gentiles animæ Defunctorum, quas nobiscum quandoque versari censebant.

16 *Non seducamur mortibus*. Ab spectris scilicet mortuorum. Opinatur Castillo ab mortibus piorum Hominum: quos aliquando vel repentino fato correptos, vel aliquo alio infortunio sublatos, hoc ipsi in Dei iram, & malorum operum ultionem sustinuisse, vulgo facile credunt.

17 *Pestibus captivemur*. Pestis, pernicies, & calamitas omnis est, Cicero in Catilin. Orat. XIX.: *in Te conferri pestem istam, quam tu in nos jam diu machinaris.*

18 *Pater dirigit actus Filiorum*. Idem fortasse ac tuetur bona, & rationes Filiorum. *Actor* enim dicebatur is, qui impedito Tutore res agebat pupillorum L. XXIV. D. de administ. Tutor: & L. XXII. §. de Tutele. Neque ideo *Actores* dicti sunt, quod ad Acta constituerentur, ut Theophylus existimat, sed ab *agendo*. unde & πραγματευταί dicuntur Græcis. Sensus autem magis obvius est, Chrysologum pro *actus* actiones, & opera Filiorum intellexisse.

AD SERMON. XIX.

NOTÆ.

1 QUietem deserit portum deserit. Nunquid vocis hujus tam propinqua repetitio Chrysologo digna, cui tanta erat verborum affluentia? Quid si dixerimus eum per antithesim figuram, quam in deliciis habebat, scripsisse *portu exit, naufragia intrat &c.*?

2 *Discedit*. Editiones *decipit*. Emend. ex MS. Vatican. & Vallicell.

3 *Quocumque jusseris*. Vide Hieronymum in Matth. cap. VIII. Tom. V. pag. 26. D. edit. Paris. 1579.

4 *Per ignominiam &c.* Aliæ: *ignominiam Crucis adire per gloriam*.

5 *Ignotos tartari sinus*. Hominibus scilicet. Sinum dicebant veteres, quidquid ad aliud recipiendum aptum erat. Virgilius.

Argolicos penetrare sinus.

Theophylactus in cap. XVI. Lucæ pag. 461.: *Etiam in mari sinus appellare solemus loca portubus, & quieti apta.*

6 *Revocare ad corpora*. Implexus sane locus. Edition. mul-

educere sepultos ab inferis, testes suæ resur-
rectionis afferre. Adhuc adjiciat iste ire quo-
cumque vadit Christus, super sedeat humе-
ris angelorum, conscendat cœlos, consideat
patri, apicem teneat omnium cœlestium digni-
tatum, ad ista Christum, ad hæc Dominum,
7 scriba stultus *, superbus vernula sequi se Do-
minum cur promittit? Sed accipit a Christo
8 tam dignum pro tanta præsumptione * respon-
sum. *Vulpes foveas habent, & aves cæli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput recli-
net.* Quid est hoc? Vulpes * viribus infirma,
9 callidate potens, inventrix doli, fraudis arti-
fex, simulationis magistra, simplicitatis vacua,
plena strophis, avium domesticarum prædo,
tectis familiaribus inimica: merito hanc Chri-
stus in typum format Herodis, principis Ju
dæorum, qui pristinæ libertatis oblitus, sub Ro-
mana potestate consistens, dominabatur arte,
calliditate regnabat, imperabat fraude, præsi-
debat dolis, simulatione pollebat: & quia ab
10 exteris gentibus non valebat referre prædam, *
11 familiarem plebem, * vernaculos populos, vel-
ut aves domesticas devorabat. Probat hoc
12 Christus quando Herodi mandat. „Ite, dicite
Luc. 13. v. 32. vulpi illi * „. Vere vulpis, qui regnum dolis
rapit, quod nec nascendo meruit, nec viven-
do. Hic ergo Herodes in cordibus Scribarum
usque ad necem Christi foveas sibi suorum sce-
lerum collocavit: nec reliquit locum ubi Chri-
stus caput suum, quod Deus est, reclinaret, 1. Cor. 11. v. 3.
Vulpes foveas habent & aves cæli nidos. Aves
hic quoque appellat dæmones in aere volitan-
tes, * qui & ipsi in pectoribus Scribarum ma- 13
litiæ suæ nidos fecerunt: ubi tota nequitiæ suæ
germina procrearent. Hinc est quod ubi se
diabolus Judæ animo immiscuit, mox & con-
cepit doli fructum, & crimen peperit prodito-
ris. Videtis, quia Scribam Christus non re-
pulit volentem * sed fingentem prodidit, * & 14 15
horruit præsumentem. Aut quare Christus, aut
quare pietatis auctor, largitor salutis, istum
venire volentem prohiberet, qui mox alium
discipulum * ire cupientem retinuit, ne abiret? 16
Alius, inquit, *discipulus ait, Domine, permitte mihi primum ire & sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi, sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Nunquid sic Christus ne-
gat ultimum pietatis obsequium? vetat extre-
mum munus parentibus, quod debetur? Non
pietatis obsequium negat, sed divinam prapo-
nit humanis affectibus servitutem. Audite quid
discipulus dixerit. *Permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum.* Hoc ei non primum esse
debu-

---

mulitæ: *Sæculis jam duratas animas oblitas, ad lucem propria revocare per corpora.* Mss: *Sæculis jam diu gratam animas oblitas ad lucem, revocare per corpora.* Sequi placuit lectionem Codicis Vaticani; ubi particulæ *Per corpora*: ab aliquo qui consulit superinductum fuit: *Ad corpora*. Dixit fortasse *animas* sæculis jam *duratas*, quæ vel per sæcula tenebrarum patientes fuere. *Durare* pro *pati* Comicus: *Quis hic durare si sic sit potest?*

7 *Scriba stultus*. Scribarum nomine in sacra Scriptura veniunt legis doctores, sapientesque Homines tractandis negotiis periti I. Paralip. xxvii. 32. Jerem. xxxvi. 10. 12. 20. 26.: Eccles. x. 5. 1. Esdr. vii. 61. nec non qui descriptorum militum catalogum servabant, eosque recensebant, Judic. v. 14. II. Paralip. xxvi. 11. Jerem. lii. 25. I. Machab. v. 45. At horum munus nobile apud Hebræos, spectatumque, non pateretur eos vocari *stultos*, & *vernulas*: qua voce in servorum significatione tam sæpe utitur Chrysologus. Pronum ergo est credere, hujusmodi scribam, in sensu Auctoris, scribam fuisse mercenarium & alicui homini privato vel a secretis, vel ab rationibus dati & accepti. Cui assentire videtur Hieronymus, l. c. qui eum ad Christi sequelam sola spe lucri inductum fuisse credit. Et in hac eadem significatione Scribæ nomen sumitur in Scriptura. II. Reg. viii. occurrit Saraï Davidis scriba: III. Reg. iv. 3. Elihoreph ex Alia, Salomonis: iv. Reg. xxii. 8. 9 Saphan Josiæ. Et cum apud Hebræos pauci fuissent scribendi periti, facile evenire potuit, ut hujus generis Scribæ alterius essent nationis, ab Judæis mercede conducti, & in famulatum adsciti. Sententiam tuetur Hilarius comment. in Matth. Tom. I. Oper. pag. 702. B.B. edit. Veron. qui in Scriba Gentes, & Infideles adumbratos esse docet.

8 *Pro tanta præsumptione*. Miraculis enim Christi commotus, eum, ambitionis & gloriæ cupiditate, sequi cupiebat.

9 *Vulpes*. Bugensis vocat vulpes: *inutiles, & invisas hominibus bestias*. Scriptoribus Ecclesiasticis *vulpes* pro fraudolento est. Theophylactus in capit. iii. ad Coloss. v. 9. pag. 661. *Scriptura equos, canes, & vulpes nominat eos, qui propter voluntates, & mores suos, hujusmodi animalibus facti sunt similes.* Latinis etiam. Persius Sat. v. v. 115.

Astutam vapido servas sub pectore vulpem.

Apud quos *vulpinari* est, subdole agere. Vide Augustin. Psalm. lxxxviii. & Hilarium comment. in Matth. Tom. 1. pag. 702 B.

10 *Non valebat referre prædam*. Gentiles enim non persolvebant tributa, sed tantum Judæi.

11 *Familiarem plebem*. Non quia Judæus, nam pater ejus Ascolonita, & de Idumæorum genere; sed propterea quod intra Judæorum, & Galilææ fines dominabatur.

12 *Dicite vulpi illi*. Mea opinione, hic Chrysologum loqui de utroque Herode, scilicet Ascalonita: & filio ejus Antipa, qui & Herodes cognominatus est. Imo „ propter „ nominis, & sanguinis congruentiam, ea Principatus quod „ de uno protulit, de altero quoque intellexisse credendum „ est: nisi maxime Textus contradiceret, prout in multis aliis locis, hic etiam a graece liceat „. At dum addit inferius Herodem *vulpem* dictum, videtur loquutus fuisse Auctor, de Herode Antipa, Herodis Magni ex Malthace Filio, qui Baptistam capite minuit, & Christum illusit quem vulpem Dominus vocavit, cui Pilatus Christum, quem Galilæum putabat, remisit; utpote illi Tetrarchiæ subjectum. Hic postquam a Cajo Cæsare regium nomen acceperat, Agrippæ calumniis circumventus, regioque nomine & dignitate exutus, Viennæ ad Rhodanum ex animi mœrore obiit. Vocatur ab Nostro *Principe Judæorum*: erat enim Galilææ Tetrarcha, qui pristinæ Judæorum libertatis oblitus, sub Romana potestate obediebat Romanis: colligebatque tributa, quæ Cæsari impendebantur, sed fraudibus & versutiis ut ex Josepho Antiq. lib. xviii. capit. 1. & ex Origene in Matth. Tract. xxii.

13 *Dæmones in aere volitantes*. Nescio quid simile invenies apud Paulinum, Epistol. xxiv. ad Severum, pag. 116. num. 14 *Quis ergo me armabit contra tot agmina hostis aerii*. Alibi Poem. xv. Natal. iv. quos *Hostes* dixerat, vocat: *Proceres aerios*.

Aerios Proceres vincens in corpore nostro.

Ad Ephes. ii. v. 2. *Principem aeris hujus*.

14 *Non repulit volentem*. Quæritur est inter Patres, an Christus Scribam illum a discipulatu expulerit; vel suo arbitrio reliquerit eum sequi. Primum sentiunt nonnulli; alii vero cum nostro, contrarium. Vide Ambrosium, lib. vi. in Luc. Augustinum, serm. vii. de Verb. Dom. Gregorium, Homil. xiii. in Ezechiel. & Chrysostomum, Homil. xxvii. in Matth.

15 *Fingentem prodidit*. Commune cum Chrysologo placitum est Patrum; responsum Christi: *non ad sonum verborum scribæ, sed ad sensum accommodatum fuisse*: ut ait Chrysostomus, Homil. xxviii. in Matth. Impio enim, & fraudolento Scribæ mens erat, in Christi famulatu esse, ut inde lucrum assequeretur.

16 *Alium discipulum*. Fuisse Johannem ex antiqua traditione perhibetur. At Textus Matth. non habet, ut Noster, *discipulus*; sed *alius ex discipulis*. Supple *futurus*, ait Hugo Card., *quia nondum erat discipulus*.

17 Cæ-

debuit, sed secundum: terrenus pater cœlesti
17 postponendus est patri. * *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos*. Hoc est dicere, me sequere ad contumeliam passionis, ut
mecum possis ad resurrectionis gloriam pervenire. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos*. Fidei filius ad domum perfidiæ cur rediret? Salutis proles perditum cum perditis cur deflere?
18 ret? Resurrectionis pignus * ad sepulchra geni-
19 toris quid curaret? * *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos*. Quomodo mortui
Joan. 14. sepeliunt mortuos suos? Fratres, ipse dixit.
v. 6. „ Ego sum vita. „ Quod est anima corpori,
hoc est animæ Christus, sine anima corpus non
20 vivit, non vivit anima sina Christo: * recedente anima, mox corpori fœtor, corruptio, putredo, vermis, cinis, horror, & omnia visu detestanda succedunt: discedente Deo, confestim venit in animam peccatorum fœtor, corruptio criminum, vitiorum putredo, conscientiæ vermis, vanitatum cinis, infidelitatis horror, & fit in corporis sepulchro vivo, funus
21 animæ jam sepultæ *. Accedebat ad causam,
quod cadaver perfidiæ perfidis agebatur obse-
22 quiis * & impietatis ministerio pietas curabatur. *Ingressus*, inquit, *Jesus domum principis*,
Matth. 9. *vidit symphoniam*. Nunquid tales piaculum de
pietate non faciunt, qui ad luctum musicam,
ad funera suorum extranea lamenta * conducunt?
23 ubi vero planctus non est, ibi est empta & mercenaria cantilena: Mortuum non artifex fistula, sed simplex plangit affectio. Christus ergo discipulum suum non deesse voluit exe-

quiis paternis, sed prophanis luctibus noluit interesse.

SERMO XX.

ECclesiasticæ lectiones sic divino dispensantur arcano, ut & peritis scientiam conferant altiorem; & simplicibus salutaria intelligentiæ gratiam largiantur. Ascendente, inquit, in na-
viculam Christo, * fecisse motum magnum re- 1
fertur ausa tempestas. *Ascendente*, inquit, *eo in* Matth. 8
naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus, & ec- v. 23.
ce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse autem dormiebat.
Mare quod pedibus Christi * tumentia terga * 2
submisit, stravit in plano vertices suos, motus 3
frenavit, astrinxit fluctus: & per liquentem Joan. 6.
viam * saxea soliditate servivit modo, * quid 4
est quod usque ad periculum sui sævit, furit, 5
contendit auctoris? Quid ipse Christus futurorum præscius, præsentium sic videbatur ignarus, ut instantem procellam, tempestatis horam, tempus periculi non caveret: sed inter vigilantes omnes tunc solus teneretur in so-
mno, * quando imminebat sibi, suisque tam 6
grande discrimen? Fratres, gubernatoris peritiam non probat temperies serena, sed procellosa tempestas: blandiente aura, navim regit ultimus nauta: in confusione ventorum, primi quæritur ars magistri. Hinc est quod discipuli posteaquam viderunt sibi industriam nauticorum deperisse, in se maria sævire, se fluctus pete-

---

17 *Cœlesti postponendus est Patri*. Ambrosius, Tom. 11, in Psalm. 1. v. 1. *Pietas enim prima in Deum, secunda in parentes*.

18 *Resurrectionis pignus*. Pignora pro *Filiis*: Familiare Chrysologo verbum. Lucæ x. 20: *& filii sunt Dei, cum sint filii Resurrectionis*.

19 *Quid curaret*. „ Christi fidelis, est filius resurrectio„ nis: hoc est ipsius Christi filius, qui dixit: *ego sum re„ surrectio & vita*: habetque jus, ut ad vitam una cum „ capite Christo resurgat. Cæteri homines infideles, quan„ quam & ipsi in novissimo die resurgent, non tamen fi„ lii resurrectionis proprie dici possunt; cum minime sint „ resurrecturi ad vitam, sed ad pœnam. Nil ergo Fidelis „ ad sepulchrum Genitoris infidelis, curare debet, cum „ resurrectio non sit Patri profutura, sed Filio. „ Mita.

20 *Non vivit anima sine Christo*. Augustinus super Psalm. lxx. serm. 11. *Sicut vita corporis est anima, sic vita animæ Deus. Quomodo, si anima deserat, moritur corpus; sic anima moritur, si deserat Deus*.

21 *Jam sepultæ*. Ita MS. Vatican. Aliæ editiones: *jam sepultum*.

22 *Perfidis agebatur obsequiis*. Cœpit hic morem ad habenda in funeribus cantus Tibias, Fistulas, & Symphonias: quem a Gentilibus in Judæos affluxisse credunt nonnulli. Vide Brugensem, Maldonatum, Tirinum, Schultetum, Schimidium, præ cæteris Calvorium Ritual. ubi de re funer. & de tibiis funer. pag 910. & 912. Et sicut apud Græcos, Romanosque Tibicines in usu fuisse notat Isidorus, Orig. Lib. 11. cap. xx. pag. 90. ita apud Hebræos; ut patet ex Historia Evangelica Matth. x. 23. Non autem improbantur hi cantus Psalmorum, & Hymnorum, dum cadavere efferuntur: quos meminere Chrysost. Homil. cxvi. Tom. vi. & Homil. xiv. in I. ad Timoth. pag. 309. Gregorius Nazianz. Orat. in Soror. Eusebius Lib. 1. pag. 193. B. Gregor. Nyssenus, de vita S. Macrinæ, Tom. 11. pag. 201. ubi de ejus funer. Macarius, Homil. xv. pag. 184. Quos autem Psalmos cantaverint ex Chrysostomo Homil. iv. in Epist. ad Hebræos, pag. 454. edocemur.

23 *Extranea lamenta*. „ Ambrosius, in cap. viii. Lu„ cæ de Filia Principis Synagogæ a mortuis excitata: *mo„ re veteri tibicines ad incendendos, excitandosque luctus „ ferebantur adhibiti*. Uberius explicat Maldonatus cap. „ ix. Matth. num. 23. hunc morem fuisse Gentium, & „ ad Judæos quoque permanasse. „ Mita. Vocat Auctor *extranea lamenta*, quæ inferius *mercenariam cantilenam* dixit: scilicet virorum, vel mulierum mercede conductarum; ut pretio emptis lamentis, alatum cadaver plangerent. Hoc ust fortasse, quod in Lib. Sapient. xix, 13. dicitur: *lamentari ad sepulchra mortuorum*.

AD SERMON. XX.

NOTÆ.

1 IN *naviculam Christo*. Vatablus legit *Navim* ex græco textu πλοῖον apud Evangelistas, qui græce scripserunt. Nostro in Generico exemplo *Navem* hanc vocavit πολυκωπία: quæ naves, ut plurimum, ingentis molis vel utrinque trabibus compactæ, multorum agunt ministerio. Nostro autem πλοῖον. *scapha* videtur esse, qua lacum transfretabant. Optime Sedulius. Lib. 11. vers. 15. „ *Exigua conscendunt robora cymba*.

2 *Pedibus Christi*. Tangit aliam historiam ex Matth. cap. xiv. Marco cap. vi. Joan. cap. item vi. Locum hunc Chrysologi, de more excribit Paschasius Lib. v. in Matth.

3 *Tumentia terga*. Prudentius præfat. in Lib. 11. contra Symmachum. *Sistitque, & cogit ingredi tergum per humidum mare*. Arnobius, Lib. 1. *Calcabat Ponti terga undis ipsis stupentibus*. Claudianus, de bello Germ. *glacialia terga fluviorum*.

4 *Liquentem viam*. Virgil. vi. Æneid. *Liquentes campos*.

5 *Saxea soliditate servivit modo*. Implexum in editionibus locum ex Meursii, interpunctione restituitur. In nonnullis: *saxa soliditate serviunt*. Theophylactus, ad cap. vi. Matth. locum Psalmi lxv. sic legit: *qui ambulat super mare, ut super pavimentum*. Latinius: *per liquentem viam saxi soliditate serviunt: idest fluctus*.

6 *Teneretur in somno*. Somno vero, ac naturali: labo-

7 re, adversum se ventorum turbines convenisse:*
ad ipsum gubernatorem rerum, rectorem mun-
8 di *, elementorum magistrum trepidi confuge-
runt, petentes ut sedaret fluctus, periculum
submoveret, salutem redderet desperatis. Deni-
que ubi jussio sola addixit mare, recussit ven-
9 tos, * tulit turbines *, dedit quietem, navi-
10 gantes ipsum esse omnium sentiunt, credunt,
fatentur auctorem. Sed jam quod intus est pro-
11 feramus. Ubi Christus Ecclesiæ suæ navim *
mare sæculi transfretaturus ascendit, gentium
flabra, Judæorum turbines, persecutorum pro-
cellæ, vulgi nubes, dæmonum nebulæ, sic ru-
erunt; ut totius mundi fieret una tempestas,
Regum spumabant undæ, fervebant potestatum
12 fluctus, sonabat rabies subditorum *, populorum
gurgites rotabantur, perfidiæ notabantur scopu-
13 li, mugiebant littora * Christiana, lapsorum
14 naufragia versabantur, * & erat totius mundi
unum discrimen, unumque naufragium. *Tunc
discipuli accedunt ad Dominum, & suscitaverunt
eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus: &
dicit eis Jesus, quid timidi estis modicæ fidei?*
Suscitatus ergo a discipulis Christus, mare,
hoc est, mundum, corripit, tranquillat or-
bem, reges mitigat, potestates placat, sedat
fluctus, componit populos, Romanos efficit
Christianos. Ex ipsis quoque *, executores ver-
15 bi Christianæ fidei reddidit, qui fuerant perse-
cutores nominis Christiani. Hanc tranquillita-
tem servant principes Christiani, Ecclesia te-
net, habet Christianitas, gentilitas admiratur.
Tunc, inquit, *surgens imperavit ventis & mari,
& facta est tranquillitas magna. Porro homines
illi mirati sunt dicentes, qualis est hic, quia &
venti & mare obediunt ei.* Discipuli sunt hi,
qui accedunt ad Dominum, qui suscitant eum,
qui salvare se humili supplicatione deposcunt:
homines vero dicuntur *, qui elementa Christo 16
taliter obedisse mirantur. Vere homines sunt,
& sæculi homines, qui mirantur ad obedien-
tiam Christi mundum sic esse conversum, qui
templorum vertice velut undarum tumores stu-
pent sic esse dejectos, qui idolorum spumas,
dæmonum vident turbines sic fugisse: quos atto-
nitos reddit Christiani nominis toto orbe pro-
funda & diffusa tranquillitas. Et vere fratres,
dormiente in morte Christo, in Ecclesia ma-
gna est exorta tempestas: resurgente a mortuis
Christo, Ecclesiæ reddita est, sicut scriptum
est, tranquillitas magna. Modo nos dormien-
tem in nobis Christum toto præcordium gemi-
tu, fidei voce, Christianis lachrymis, ploratu
alto, apostolicis clamoribus excitemus, & di-
camus: *Domine, salva nos, perimus*. Et quia le- Prov. 28.
ctio apte tempori convenit, & sicut scriptum v. 23.
est: Aquilo durus ventus, nomine autem dex-
ter vocatur: * qui nobis gentes sic feras, sic 17
amaras advexit: hic ergo Aquilo ventus du-
rus per dextrum per Africum, per Austrum,
per Eurum * diffundit se tristi turbine, * ma- 18
ria confundit, delet aera, * montes dejicit, 19
sorbet urbes, provincias mergit, totius orbis 20
cogit unum esse naufragium. Hinc est quod na-
vicula Christi nunc tollitur ad cœlum, nunc
in trepidationum ima descendit, nunc Christi
regi-

ribus enim fessus erat: At voluntario, sive accersitu: ut tempestas sine ejus consilio oriri videretur.

7 *Turbines convenisse*. Ita Mita & Castillo. Aliæ ap- posite quoque: *irruisse, concrevisse*.

8 *Rectorem mundi*. Editi omnes, & MM. SS. Vallicell. & Cæsen. habent: *rectorem Mundi*. Vatic. & Lectio Latinii *Rectorem*.

9 *Recussit ventos*. Ita omnes. Latinius legit: *retudit*, *seu repercussit*.

10 *Tulit turbines*. Meursius putat legendum: *sustulit turbines*.

11 *Ecclesiæ suæ navim*. Hæc, & sequentia ad mentem Tertulliani, de Baptismo, cap. XII. *Cæterum navicula illa Ecclesiam præferebat, quod in mari idest sæculo fluctibus, idest persequutionibus, & tentationibus inquietetur, domino per patientiam veluti dormiente: donec orationibus sanctorum in ultimis suscitatus compescat sæculum, & tranquillitatem suam reddat*. Ab aliis SS. PP. testimoniis, quæ utramque implerent paginam, abstineo. Vide Prosperum, de vocat. Gentium, cap. IV. Augustinum, Serm. LXXXI. de divers. Hilarium, in Comm. Matth. cap. VI. Ambrosium, lib. VII. in Luc. & lib. I. de Salom. cap. IV. unde apud Chrysost. Homil. LXV. Tom. VI. pag. 675. & ibid. Homil. LXXIX. pag. 784. Arca Noe est Typus Ecclesiæ.

12 *Rabies subditorum*. Ex fide Manuscript. Editi: *Traditorum*.

13 *Mugiebant littora*. Nemorum *mugitus*, apud Plinium lib. XVII. capit. 35.

14 *Naufragia versabantur*. Sic Castillo, & MS. Cesenæ. Editi & ipsi Vatic. *vexabantur*.

15 *Ex ipsis quoque, executores*. Ita legit Latinius: cui favent MM. SS. in edit. *ipsisque executores*. „Hoc est, inquit Mita „ fecit Romanos, vel ex Romanis ministros, „ exequentes verbum Christianæ fidei: quod ast credere. „

16 *Homines vero dicuntur*. Videtur hic Chrysologus, adhærere sententiæ eor, qui in Evangelio nutant sunt, non fuisse Discipulos, sed vel evangelicæ naviculæ nautas, vel in aliis navibus, vel in littore existentes homines, & ita ensit Origenes, & Maldonatus, in cap. VIII. Matth. num. 27. At Hieronymus ibidem: Basilius, Orat. XXIX. in fine: Hugo Card. Cajetanus &c. opinati sunt, hic Apostolos vocari Homines, ob nutantem fidem eorum.

17 *Aquilo ventus durus, nomine autem dexter vocatur*. Marginaliæ, ut vocant, Chrysologi notant locum hunc, velut desumptum ab lectione LXX. Interpretum. At ibidem legitur: *sed ventus aquilo suscitat nubes*. Lectio Auctoris, secundum quod putat Castillo, respicit effectum Aquilonis qui utpote frigidissimus nives, aquasque in glaciem indurat. Ovidius Metamorphos. lib. VI.

Induroque nives, & terras grandine pulso.

18 *Per dexterum per Africum, per Austrum, per Eurum*. „ S. Augustinus, Tom. III. de consensu Evang. lib. „ II. cap. 4. *Mundus ipse quatuor partibus terminatur*, „ *quas aliquando ab ventorum nomine Scriptura commemorat*. „ Ab Oriente, Aquilone, & Meridie. Sic Auctor noster „ quatuor orbis partes intelligit, in quibus per ea tempo„ ra, licet non semper illarum annis ac mensibus, ma„ ximum erat in Mundo naufragium. Quandoquidem An„ gli, domitis Scotis, Pictisque e Scythia oriundis, Bri„ tanniam subegerunt. Africa sub Genserico ab Vandalis „ capta, direpta, & Ariana labe infecta, flamma ferroque „ consumpta est. Sicilia depraedata, Panormo obsidione „ cincta. Armorici ab Imperatore Occidentali deficiunt: „ Attila Dei flagellum cognominabatur, Thraciam Illyricum „ vallavit, Galliasque invasit. & demum ad Aquilejæ ob„ sidionem, & Italiæ vastitionem se accinxit. In Gallia „ Imperator occidentis nobilissimum exercitum amisit: du„ ces ab Imperatore defecerunt ad hostes, ita ut tunc, bel„ lo, pestilentia, terræmotu, cladibus, incendiis Britonorum „ totus orbis agitatus sit ob Gentilitatem imperatorem, & „ hæresim Christianorum. Vide in prænotatis Annales „ Baronii, Tom. V. & VI. ab anno Christi CCCCXXX. ad an„ num CCCCL. Rubeum Ravenn. & Dalconem Terragnor. „ Mita. Auctori Aquilo dicitur *dexter*; fortasse quia si apponis faciem contra Occidum, hic enim situs cælorum motibus proprior est, & convenientior, Aquilo semper tibi dexter erit.

19 *Tristi turbine*. Ita legere placuit ex conjectura: licet ultra decem editiones, quas sub oculis habeo, & MM. SS. Vallicel. & Cæsen. habeant *Christi turbine*.

20 *Delet aera*. Suspicatur Latinius, an sic legendum,
21 Tre-

regitur viribus, nunc formidine jactatur, nunc operitur fluctibus passionum, nunc confessionum remigiis enatat. Sed nos fratres iterum atque iterum clamemus: *Domine, salva nos, perimus*. Et revera, fratres, si essemus unum, & humanum corpus, si eos qui pereunt nostra esse viscera crederemus, afflictione jejunii, precum gemitu, effusione fletuum, jugiter clamaremus: *Domine, salva nos, perimus*. Et studeremus nobis in nostris fratribus subvenire: nec furente gladio sanguinis nostri mare videremus in terris, nec tanta corporum, sed nec animarum jam naufragia sentiremus, atque humili voce precaremur. *Domine, salva nos, perimus*. Nec tamen ulla compassio, pietas ulla, ullus pavor, quicunque pudor nos, vel compunctio exsuscitat ad dolorem. Dei, Dei est, quod urgemur malis, quod verberamur semper, quod gentes valent, quod ruit grando, quod rubigo inficit, quod impietas potest, quod dominantur mor-
21 bi, quod sævit mors, quod tremit terra: *
nos tamen nec tremimus, nec timemus, nec declinamus a malis, nec appetimus bona. Avaritia furit, anhelat pompa, iniquitas placet, aliena delectant, sed nostra pereunt: Dei flagella veniunt, sed nostræ provocant culpæ. Si Deus justus, utique nostri misericors. Fratres revertamur ad dominum, ut revertatur ad nos Deus: renunciemus malis, ut respondeant bona: serviamus Deo bono, ut non malis gentibus, & potestatibus iniquis serviamus, Christo Domino, ac gubernatore nos auxiliante, honor cujus & majestas sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXI. (*)

* QUoties Christus nostra dormit in navi, & ignaviæ nostræ somno soporatur in corpore, irruit procella tota confusione ventorum, sæviunt minaces undæ, & dum spumosis fluctibus sæpius elevantur & decidunt, amara navigantibus gignunt expectatione naufragia: sicut præsens Evangelistæ lectio declara-
1 vit, dicens: *Et ait illis Jesus illa die*, cum se-
Marc. 4. *ro esset factum, transeamus contra; & dimittentes turbam, assumunt eum, ita, ut erat in na-*
2 *vi*. * *Et ait illis Jesus illa die*. Qua die? illa nempe qua juxta Isaiam, „ consurgit confringere „ terram „ illa die, qua tota mundanæ lucis claritas vesperascit: illa, qua imminente tentationum nocte crebrescunt imagines fugiendæ vanitatum. *Cum sero esset factum*. Sero tunc est, cum tempus extremum, & hora novissima sensibus humanis confusiones rerum nunciant, quæ procedunt. *Transeamus contra*. De terrenis ad cœlestia, de præsentibus ad futura. Et bene contra, quia divina semper contraria sunt humanis: dum ista subjectos attrahunt ad fragilitatem, ad virtutem illa qui sequuntur, attollunt. *Et dimittentes turbam*. Dimittunt turbam, qui popularem auram & vulgum deserunt incerto semper judicio pervagantem: neque addicti rumoribus humanis a virtutis itinere retardantur, sed de bono conscientiæ stabiles, & securi laudum, & derogationum mendaces fluctus Christo comitante pertranseunt. *Et assumunt eum*, inquit, *ita, ut erat in navi*. Quid hoc? aliter est Christus in cœlo, aliter habetur Christus in navi, aliter in majestate patris, aliter in hominis humilitate sentitur, aliter coæternus patri, aliter ætatum nostrarum gradibus cernitur temporalis, aliter nostro dormit in corpore, aliter in sui vigilat spiritus sanctitate. *Assumunt eum, ita, ut erat*, inquit, *in navi*. Laus fidei est, ita Christum recipere ut est, & habetur in navi, hoc est in Ecclesia: ubi natus, ubi adolevit, ubi passus, ubi crucifixus, ubi sepultus, ubi ascendisse in cœlum, patris ad dexteram consedisse, unde vivorum & mortuorum judicem esse venturum singularis salutis est confiteri: qui taliter in navi nostra Christum confessus assumpserit, & si tunditur fluctuum scandalis, non tamen periculis mergitur, & operitur undarum. *Et facta est*, inquit, *procella magna venti & fluctus mittebat in navim, ita ut adimpleretur navis*. Et facta est procella magna: non ausa est explorare domini dormientis virtutem, sed discipulorum pulsare fidem, timorem prodere; ut auctori suo quantum servitutis deberet, ostenderet *Et erat*, inquit, *in puppi dormiens*. Ad dormientem confugiunt vigilantes: & credunt obsistere sævientibus elementis eum, cui so-
mnum dominari summa compressione * conspi- 3
ciunt: contemplantur irruisse taliter humanæ necessitatis soporem, ut nec fragore maris, nec cla-

Isai. 2. v. 10. & 24. v. 22.

21: *Tremit terra*. „ In Oriente maximus fuit Terræmo„ tus: siquidem Cæsar Augustus, una cum populo, sub „ diu vitam egerunt: ne abrumentibus Byzantini ædificiis „ opprimerentur. Baronius anno ccccxlii. „ Mita, Falli. tur toto cælo, nisi sermo hic tunc temporis fuit pronunciatus, cum VVandali imperium & religionem Romanorum acri bello impeterant: vel id evenerit anno ccccxxx. cum Africæ potiti sunt; vel paucos post annos, scilicet ccccxxxix. cum eorum armis Carthaginem subegerunt. Nec improbanda eorum sententia, qui in eo damna & rapinas anno ccccxl. in Italia, & Sicilia ab VVandalis perpetrata, deplorari putarunt ex Tillemontio.

AD SERMON. XXI.

NOTÆ.

* ET præsenti etiam Sermone prosequitur Auctor suorum dierum calamitates. Vide superiorem Notam.

1 *Jesus illa die*. Sensus Evangelistæ est: illa die, qua bis concionaturus erat. Licet alii putent, non illa die, qua Christus præcedentia docuerat, sed aliqua alia.

2 *Ut erat in navi* Mysticum sensum eruit Chrysologus. Ad literam sonat: susceperunt eum in navi, & sese composuerat: seu pulvillum ejus capiti supposuerint, seu lignum quoddam aptaverint in puppi, ubi Christus caput suum reclinaret: quemadmodum sensit Theophylactus, super cap. iv. Marci. *Ut erat*: elegans loquutio Latinorum; quæ significat continuationem ejus, quod prius erat; *ut erat dejecta capillos*.

3 *Summa compressione*. Ita scripsit ex conjectura Mita, & ita legitur, licet MM. SS. constantissime legatur *sua compassione*: veluti dicat ab somno Christum, fuisse compressum. Quid si Christo jam fesso, lassoque somnus *compatie-*

clamore fluctuum, nec extremo imminente nau-
Psal. 120. fragio potuerit suscitari. Et ubi est illud: „ Ec-
v. 4. „ ce non dormitabit, neque obdormiet, qui
„ custodit Israel? „ Per se non dormit, ne-
que sibi dormitat majestas expers lassitudinis,
quietis ignara: sed totum per me mihi agit,
qui quoties speciem sui actus, sui vultus im-
mutat, toties nostrarum varietates arguit, &
culpas animarum: audi Prophetam dicentem.
Psal. 10. „ Palpebræ ejus interrogant filios hominum. „
v. 5. Videte quemadmodum Dei oculi clauduntur,
ne videant eos, ut vindicent, qui delinquunt.
Psal. 50. „ Averte, inquit, faciem tuam a peccatis
v. 11. „ meis. „ Et iterum patent, ut currentes in-
citent, lassescentes erigant, respiciant suppli-
cantes. Hic ergo domini somnus explorat di-
scipulorum fidem, dubitationem prodit: & mo-
dicæ eos credulitatis aperit esse, qui non mo-
do in se tantum, sed in ipsum auctorem cre-
dunt posse elementa consurgere. *Fluctus*, in-
quit, *mittebat in navim*. Quia dominicam na-
vem, quantum extrinsecus quatiunt, & infun-
dunt undæ, gentium moles: tantum intrinse-
4 cus tumidi hæreticorum * irruunt & desæviunt
fluctus. Hanc tempestatem beatus Paulus se per-
2. Cor. 7. tulisse declarat, cum dicit. „ Foris pugnæ, in-
v. 9. „ tus timores. „ *Ita, ut adimpleretur navis*.
Merito spumosis fluctibus Evangelista refert fuis-
se navem repletam: cum tot pœne hæreses Ec-
clesia patiatur, quot divinæ legis legimus esse
quæstiones. *Et erat* ait, *ipse in puppi dormiens
super cervicale, & excitant eum, & dicunt ei,
Magister, non ad te pertinet: quia perimus? &
exurgens, comminatus est vento, & dixit mari:
tace, & obmutesce: & cessavit ventus, & facta
est tranquillitas magna. Et ait illis, quid timidi
estis necdum habetis fidem?* Dum factum pandit
lectio, tempus commendat exemplo. Siquidem
magna, & satis gravis imminet procellosa tem-
pestas, dum se undique furens, ac pernicio-
sus ingerit turbo ventorum: maria mugiunt:
ipsæ quoque insulæ funditus subruuntur, &
tristi sonitu littora universa feriuntur. Sed quia,
ut diximus, Christus nostra dormis in navi,
accedamus ad eum magis fide, quam corpore:
& pulsemus eum plus opere misericordiæ, quam
5 desperantium tactu: * suscitemus non insolen-
ti strepitu, sed clamore spiritualium cantico-
6 rum: * non murmuratione improba, sed sup-
plicatione pervigili: demus Deo aliquid tem-
poris vitæ nostræ, ne totam diem infelix ista
vanitas & solicitudo miseranda consumet: ne
noctem totam perniciosus somnus, & inanis
sopor expendat, sed itidem pars diei & noctis
ipsi temporum deputetur auctori. Vigila ho-
mo, vigila, habes exemplum, ut quod tibi
gallus impendit hospiti, * tu tuo exhibeas crea- 7
tori, præsertim cum tibi ille insonat profutu-
rus, cum te ad opus suscitat, cum diem nun-
ciat iam vicinum: quanto magis hymnis cœ-
lestibus te Deum de superna sede tuam suscita-
re convenit in salutem, audi Prophetam di-
centem „ De nocte spiritus meus vigilat ad te *Isai. 26. v. 9.*
„ Deus: „ * Et Psalmista. „ Manibus meis 8
„ nocte coram eo, * & non sum deceptus. „ 9
Diei vero tria tempora idem Psalmista Deo *Psalm. 76.*
admonet deputanda, dicens „ Vespere & ma- *v. 3.*
„ ne, & meridie narrabo, & annuntiabo, &
„ exaudiet vocem meam. „ Per quæ tria *Psal. 54.*
tempora * dum Daniel Deo fidelus supplica- *v. 18.* 10
ret, impetravit non solum præscientiam futu-
rorum, sed & captivæ diu gentis suæ meruit *Dan. 6.*
libertatem. Dicamus ergo quod Propheta „ Ex- *v. 10.*
„ urge, quare obdormis domine? Exurge, & *Psal. 43.*
„ ne repellas usque in finem. „ Dicamus cum *v. 23.*
Apostolis: *Magister, non ad te pertinet, quia pe-
rimus?* Et vero magister, quia non solum fa-
ctor est omnium elementorum, sed etiam mo-
derator & rector est, qui cum nos audierit,
cum fuerit evigilare dignatus, planabuntur un-
dæ, & tumidi fluctus sternentur, & colles: ven-
ti diffugient, peribit procella, & tempestas ista
quæ imminet, & magna tempestas in tranquil-
litatem maximam commutabitur.

SERMO XXII.

PRæmia statuuntur his semper, quibus cer-
tamina dura proponuntur, ac pro magni-
tudine certaminis, præmii proponitur magnitu-
do. Hinc est quod discipulis suis Christus re-
gnum ponit in gremio, ut in certamine non ce-
dant periculis, non timori: pericula despicit,
qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus nescit
timere. *Nolite timere*, inquit, *pusillus grex:* *Luc. 12.*
quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. *v. 32.*
Grex pusillus * mundo, magnus Deo; pusil- 1
lus,

---

patiebatur? Insolens loquutio; sed ab stylo Chryso-
logi non tam absona, ut eam non nemo possit emple-
cti.

4 *Tumidi hæreticorum*. Ambrosius in laudanda Pauli
verba: *His verbis multorum Hæreticorum denotat dog-
mata*.

5 *Quam desperantium tactu*. Apposite. Nam timoris
causam fuisse ὀλιγοπιστίαν, Christus suus explicat.

6 *Clamore spiritualium canticorum*. Hinc erue anti-
quum canti usum in Ecclesia. Rupertus, Lib. v. de glor.
& honor. *Valet auditio musica dulcedinis psallendo, atque
orando, ad excitandam in pectore nostro spiritus Sancti
gratiam*.

7 *Gallus impendit hospiti*. Gallus dicitur ab Cicerone
Lib. II. de divin. *nocturnus vigil*. Vide Ambrosium, Tom.
1. Lib. v. Hexam. cap. 24.

8 *Vigilat ad Te Deus*. Marginistæ Chrysologi notant
locum hunc ex lectione LXX. Interpretum. Ego potius a
Vulgata dicerem derivatum. Ambrosius, qui LIII circiter
annis ante Chrysologum vixit, Enarrat. in Psalm. CXVIII.
Octon. XIX. legit: *de nocte vigilat ad Te spiritus meus*.
Fortasse hæc ab quadam antiqua lectione desumpta sunt,
quæ in litera nec vulgatam, nec LXX. sequebatur.

9 *Coram eo*. Vulgata habet: *contra eum*. Ita Gene-
brardus *contra* legit pro *coram* ex quadam Hebræorum
particula, quæ utrumque significat. Ita sentiunt Glossa,
Augustinus, Cassiodorus, & alii. Sic Matth. XXVII. 61.
sedentes *contra sepulcrum*, pro *coram sepulcro*.

10 *Per quæ tria tempora*. Vide Isidorum Hispal. de Ec-
clesi. Offic. Lib. I. cap. XIX. ad XXIII.

AD SERMON. XXII.

NOTÆ.

1 GRex *pusillus*. Maldonatus hic vult discipulos Chri-
sti, & omnes simul Fideles, pusillum gregem dici,
ob Christianam mansuetudinem; ex Nita.

2 *Non*

lus, quia gloriosos vocat eos, quos instituit ad ovium innocentiam & mansuetudinem Christianam: pusillus grex est, qui non de magno minuitur, sed crescit de pusillo: pusillus grex nascentis Ecclesiæ sic designat infantiam, quam venire ad regni sui infulas incrementis cælestibus mox promittit. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Adjecit quid faciendum sit regnaturus. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, facite vobis sacculos, qui non veterascunt: thesaurum non deficientem in cælo.* Vendite quæ possidetis: non potest dominari omnibus, nisi is qui propriis non tenetur: dejectæ mentis est, qui familiaris rei meminit cum vocatur ad regnum: jacens animus plebejus, nummulum thesauris regalibus anteponit: pauper sensus parvis incubans, perdit magna: & inhians temporalibus, deserit sempiterna. *Vendite,* inquit, *quæ possidetis, & date eleemosynam, facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælo.* Homo, tali monitu Christus te ditare voluit, non nudare: manere tibi tua voluit,
2 non perire: perpetuari, non vacuari sacculos*
imperavit: jussit te transferre, non perdere. *Thesaurum non deficientem in cælo: quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit.* Plus consilio patris agit, quam jure dominantis: inter insidias latronum & tinearum morsus, quare tua recondas, objurgat: pervigiles noctes, dies anxios, solicita tempora, ne tibi ipse facias, commoneris. Auri custos, servator argenti, securitatem non habet: nescit quietem: & cui deest securitas, quies perit: pœna dives est ille, non censu. *Thesaurum non deficientem in cælo.* Hoc est dicere, ubi ego sum, ibi ponite: date mihi: ego servo. Homo, da patri, crede Deo: quia & hæredi pater, & Deus homini creditum non negabit: tenere tua non potest, quia sua dedit. An humanis indiget, qui divina largitur? an est nostrorum cupidus, qui nos suorum fecit hæredes? certe quibus regnum contulit, quid negabit? O homo, si sic permansurus es, quæ tua sunt hic repone: si illuc iturus es, hic quæ tua sunt cur derelinquis? Qui relinquenda servat, alienorum custos est, non suorum. Si in hac vita, qua peregrini sumus, vivimus, & modicum temporalem esse pauperem dolet, tristem, inhonorum esse: quale erit in perpetua patria inter æternos cives, de contemptu dolorem, de ignobilitate pœnam, de nuditate opprobrium sustinere: & nunc addici pœnis, quando alii promoventur ad regnum? quando pauper ducitur ad consessum Dei, & dives trahitur ad consortium punitorum? Heu quam lamentandæ vices! quando desperati penes homines possidebunt spem divinam: & humanis bonis præditi bonis cœlestibus fraudabuntur! Et hoc facit thesaurus, qui cor hominis, aut per eleemosynam levat ad cœlum, aut per avaritiam demergit in terram. Et ideo dixit: *Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.* Homo, mitte, & præmitte thesaurum tuum in
cœlos, ne cœlestem animam * demergas in 3
terram. Aurum de profundo terræ, anima ab excelsis cœli. Melius proinde est ad sedem animæ deferri aurum, quam in sepulchro auri anima demergatur. Exutos ergo totis divitiarum curis, & jam per omnia expeditos militare sibi in sæculo jubet, quos regnare donavit in cœlo. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando*
veniat a nuptiis. Sint lumbi vestri præcincti:* 4
ibi præcingenda est virtus, ubi voluptas.* est 5
comprimenda. Nescit vincere vitia corporis, virtutis cingulum qui deponit. Cincti ergo
castitatis baltheo, * quod est insigne militiæ 6
Christianę, fluxam carnis detruncemus ignaviam: & regis nostri expectatione pervigiles insomnem, somnum sæculi nesciamus. Non
dormiunt, inquit, nisi cum male fecerint. Prov. 4.
Et lucernæ ardentes in manibus vestris. Beati, v. 16.
in quorum manibus bonorum operum lucent
lucernę. Sic enim „ luceat lux vestra coram Matt. 5. v. 16.
„ hominibus, ut videant bona vestra opera: & „ magnificent patrem vestrum qui est in cœlis. „ Et ut lucerna ante oculos, opus bonum in mentibus sic refulget. Non portanti tantum lucerna lucet, sed multis, & opus bonum dum facto in uno lucet, multos illustrat exemplo. Lucerna repellit noctium obscura, opus bonum malitiæ fugat tenebras. Accendamus lu-
cernam bonis operibus * in manibus nostris, 7
si volumus coram Domino & hominibus nos lucere. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando veniat a nuptiis.* Quia
semper nuptiis amicæ sunt faces: * luminum 8
testimonio celebratur castitas nuptiarum. Sicut enim fugit lucem illicita qui præsumit, sic multiplici coruscat in lumine licita, qui requirit.

Et

2 *Non vacuari sacculos.* Fortasse *veterasci* erat reponendum, ut dicto superiori dictioni *perpetuari* convenientius contraponeretur juxta genium Chrysologi. Cicero in Tuscul. *nihil inveterascere debet eorum, in quibus beata vita consistit.* Sacculos *βαλάντια* vocat Suidas, quos *ζώνας* Matthæus.

3 *Cælestem animam.* „ Auctor dicit animam nostram „ cælestem & ab excelsis, quia immediate ex nihilo creatur „ ab Deo, ut passim Theologi „. Mita. Vide Clementem Alexand. Strom. Lib. vi. pag. 641. ubi diserte hæc eadem docet.

4 *Sint lumbi vestri præcincti.* Non tantum militum, & iter facientium, sed & ministrantium erat habere lumbos succinctos Lucæ v. 37. Joan. xiii. 4. Hinc Tacitus Hist. ii. *alte cinctos. Accinctos* dixit. Chrysologus autem explicat locum Evangelii pro succinctione, & compressione voluptatum.

5 *Voluptas.* Sic restituimus ex fide MM. SS. Editiones omnes cum Mita habent: *voluntas.*

6 *Castitatis baltheo.* Præcipuum militiæ insigne baltheum erat, quo quicumque exueant, militiam cogebatur deserere. Unde apud Prudentium, Psycomach, v. 634. *discingere,* idem est ac *exarmari: discingitur omnis terror.* Et v. 824. *Sedem properat discincta juventus.* Ad rem vero nostram facit apposite Paulinus Nolanus epist. xxv. pag. 164. *Hunc igitur,* scilicet Dominum nostrum, *sequamur: Huic militemus: cui, cinctus, nunquam discingitur miles.*

7 *Bonis operibus.* MS. Vatic. *Bonorum operum.*

8 *Nuptiis amicæ sunt faces.* Et qui sponsum præstolabantur, & qui sequebantur faces gestabant: Lucæ xiv. 8. Esther ix. 11. Nos chartæ parcentes ab prophanis testimoniis abstinemus. Dictæ autem sunt faces *nuptiis amicæ,* pro *nuptiis conjunctæ,* vel *notæ.* Censet Mita hic ab

Chry-

Et vos similes hominibus expectantibus dominum
suum, quando veniat a nuptus. Homines sunt,
9 qui more debitæ servitutis indefessis excubiis*
adventum sui domini præstolantur: qui vero
sic ventri serviunt, ut divinam nesciant servitutem:
& de carnis voluptate soliciti, solicitudinem,
occursus dominici perdiderunt, homines
non vocandi sunt, sed jumenta. *Et vos*
similes hominibus exspectantibus dominum suum,
quando veniat a nuptus. Ex quo ad desponsan-
10 dum suam Ecclesiam Christus advenit, * tha-
11 lamus ornatur sponsæ: * & ornatur auro fidei,
argento sapientiæ, virtutum gemmis, sanctita-
12 tis velis *, verecundiæ rosis, liliis castitatis,
pudoris violis: & ad alta cæli pudicitiæ templum,
fastigium virginitatis attollitur: nec desunt
Psalmorum citharæ, Prophetica organa,
Apostolorum voces, totæque symphoniæ cœ-
13 lestium nuptiarum *. Satis servus somni est,
qui tali & tanto clamore non ad cœlestis regis nuptias suscitatur. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando veniat a nuptus: ut cum venerit & pulsaverit, confestim aperiant ei*. Veniens pulsat, cor bene conscius aperit, male conscius claudit: justa mens patescit ad præmium: injusta, quia non meruit, se præcludit. Vigilemus ergo dilectissimi, ut beatitudinem quæ sequitur, consequamur. *Beati servi illi, quos cum venerit Dominus invenerit vigilantes*. Sufficiant beatitudinis hæc promissa, sed quia Christus ipsius beatitudinis eloquitur charitatem, differamus hodie, ut plenius audiamus, quid suis filiis promiserit talis pater.

SERMO XXIII.

AUdistis hodie quemadmodum Dominus
pastorali jubilo clangorem tubæ cœlestis
adjunxit: ut diu inclinatas ovium mentes ad
divina tolleret, cœleste protinus promoveret
Luc. 12. ad regnum. *Nolite*, inquit, *timere pusillus grex*,
quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum.
Acquisivit humilitas, superbia quod amisit:
& grex pusillus ac mitis; totas & varias
edomuit propria mansuetudine feritates;
Pusillus grex vicit ac fregit tot genera bestia-
rum, * quot diversitates subdidit jugo Christi 1
nationum. Grex pusillus ac mitis diu contentus
occidi, diu devorari passus est, donec gentilis
sævitia sanguine satiata, vel carnibus, Evangelici
pabuli suavitatem, & divini fontis
fluenta degustans, totum contagium sæculi evitaret,
& pastum; atque in hominem rediret
ex bestia, qui ex homine fuerat dilapsus in
bestiam. Hoc sensisse ante Prophetas, hoc Apostolos
implesse, hoc pertulisse Martyres con-
stat: attestante illo qui dicit, „ propter te mor- Ps. 43.
„ tificamur tota die: æstimati sumus ut oves v. 22.
„ occisionis. „ Ut vero iste grex novi ordinis
aggrederetur prælium, ubi vivit ille, qui
fuerit occisus, qui occubuerit, vincit: invenit
animam, qui amittit: imitatus est suum regem,
illam ovem, illum secutus est agnum,
qui „ sicut ovis ad occisionem ductus est: & Esai. 53.
„ sicut agnus coram tondente se, non ape-
„ ruit os suum. „ Tacet, qui volens patitur:
clamat, qui laniatur invitus. Nec potest de
morte conqueri, qui mortem dignatus, non
coactus assumit. Potestatis insigne est, cum pro
multis volens quis moritur: nolens cum moritur,
est necessitatis extremæ: quia venit de
contemptu mortis alterum, alterum de conditione
naturæ. Christus ergo sicut ovis, &
volens, & tacens tondetur: ut tegat illam, * 2
quam Adam primus intulit nuditatem; velut
agnus occiditur, ut peccatum totius mundi immolatus, absolvat: ponit pro ovibus animam suam, ut impleat & pietatem pastoris, & curam. Tibi ergo rex, tibi sacerdos, tibi pastor, tibi sacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus est, qui fecerat totum. Et qui sibi nunquam, tibi toties immutatur, propter te varias monstratur in formas, qui manet unica suæ majestatis in forma. Et quid plura? dat se tibi Deus homo, ut ferre potes: quia ut est, tu non potes sustinere. Sed audiamus jam quid pusillo gregi talis promiserit pastor. *Nolite*, inquit, *timere pusillus grex quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. O bonitas effusa! O inaudita pietas! O ineffabilis affectio! In societate census pastor oves assumit, atque ad consortium domi-

Chrysologo perstringi Novatianos, qui nuptias inepte damnarunt. Fuere & qui dæmonem nuptiarum auctorem esse dixerunt: quos refellit Clemens Alexandrinus Stromat. lib. III. pag. 445.

9 *Indefessis excubiis*. Erant & servi *Excubitores*, qui januarum gerentes curam Dominum expectabant, quoadusque rediret.

10 *Ad desponsandam Ecclesiam Christus advenit*. Christum Ecclesiæ sponsum vocari, innumera clamant SS. Patrum testimonia: quæ si congerere vellem, nubem facerem. Vide Theophylactum in cap. III. Joan. pag. 602. Hammonium in Catena ad cap. III. Joan. pag. 108. Clementem Alexand. Strom. lib. III. pag. 446. &c.

11 *Thalamus ornatur sponsæ*. Thalamus in nuptiis instar conclavis camerati operis, aut tentorioli singulari artificio extruebatur. Claudianus de nuptiis Honorii.

.... Alii thalamum docto componite textu.
Stagmine gemmato, picturatisque columnis
Ædificetur apex &c.

12 *Sanctitatis velis*. Veteres in penetralibus domus vela apponere consueverunt. Et huc fortasse spectat Ausonius, Epited. in Patrem

Non occursator, non garrulus obvia cernens
Valvis, & velo condita non adii.

Ad hanc rem Pignorius de servis laudat hæc eadem verba Chrysologi: Calvorius item Ritual. Tom. I. Lib. I. pag. 145 Sed & regii cubiculi fores velis protendebantur. Corippus Lib. III. de Justin. Minor. Penett.

Vela tegunt postes: Custodes ardua servant
Limina, & indignis intrare volentibus obstant.

13 *Totaque symphoniæ cælestium nuptiarum*. Prosequens Chrysologus allusionem, meminit etiam musicæ, & symphoniæ, quas etiam in nuptiis Christianorum obtinuisse scimus. Nuptialis cantus meminere Ambrosius Serm. xxv. Chrysostomus Tom. IX. pag. 322. homil. xlII. in Actus Apostolorum refert ad hospites in nuptialibus conviviis exhilarandos adhibita fuisse cymbala, tibias & cantica.

AD SERMON. XXIII.

NOTÆ.

1 *GEnera bestiarum*. Hoc nomine audiunt penes Latinos homines feræ, ac agrestis indolis: quo sensu Apostolus vocavit Cretenses *malas bestias*. Arianus in Epitectum Lib. II. cap. IX. *alii quidem nostrum magna bestia sunt, alii vero bestiola maligna*. Theophylactus in illud ad Corinth. xv. 32. vocat contentionem adversus Judæos: *pugnam cum bestiis*: & ad Lucæ XI. Publicanum *malam bestiam* appellat.

2 *Ut tegat illam*. MS. Cæsenæ: *ut vellet illam*.

3 Pas-

dominationis servos dominus adscîscit: ad parti-
3 cipatum regni * rex, gregem populi totius ad-
mittit: sic, sic dat, cui deficere census, cui
regnum minui, vacuari potestas non potest
largiendo. Providenter autem cœpit Dominus,
dicendo: *Nolite timere pusillus grex, quia com-
placuit Patri vestro dare vobis regnum*. Promis-
sionem regni sine timore servilis status audire
non sufficit, quia qui libertate vix dignus est,
capere non valet insulas principatus. Dominus
ergo servorum mentes tali voce confirmat, ne
eos repentinus promissi regni prosternat audi-
tus. Regnum velle servum, crimen est; adi-
re periculum; temeritas non timere. Sed hoc
ad Christum quantum est? aut quam mirum,
quod dat servis regnum, quod sibi servos facit
in dominatione consortes, qui servorum pedes
lavat, ut extrema servis serviat servitute? Ve-
4 niant huc, veniant *, qui discutiunt potesta-
tem ejus, & tunc de ejus æquitate contendane,
cum potuerint tantam capere, loqui, æstima-
re pietatem; nec jam calumnientur, si se in
5 nostro corpore patre minorem * dicat, qui
non dicto, sed & facto, cum pedes lavat ser-
vorum, sed subdidit, & subjecit pedibus ser-
vulorum. Homo jam tibi parce, quia ut tibi
6 parceres, * tuos Deus lavit, tuos tenuit, tuos
amplexatus est pedes. Sed ad cœpta redeamus:
*Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit pa-
tri vestro dare vobis regnum*. Ecce qui dat,
dare loquitur patrem. Nunquid largitatem suam
denegat, sic dicendo? Absit, non potestatem
minuit, sed pandit affectum: sic dicendo non
distantiam facit, sed patris, suamque volunta-
7 tem monstrat *, firmat unitatem. Quod autem
dixit, complacuit: & non dixit, placuit, mu-
nus edocet Trinitatis: quia quod erga nos filio
placuit, hoc complacuit Trinitati. *Nolite time-
re pusillus grex, quia complacuit patri vestro da-
re vobis regnum*: post tantam ergo Dominus
largitatem, post suam gratiam tibi copiosius
collatam, abjecta & vilia peculia servitutis ju-
bet abjicere regnaturum. *Vendite quæ possidetis,
& date eleemosynam*. Plebejum cultum regia non
admittit potestas, augustus honor non nisi dia-
demate confertur, & purpura. Abjicere ergo
debet habitum servitutis, qui se regem credit

S. Petri Chrys.

divinitus consecratum. Hinc est quod rex su- *Matt. 22*
pernus illum, qui cum indigna veste majesta-
tis ejus ausus est intrare convivium, ligari, præ-
cipitari, detrudi in tenebras jussit exteriores:
quia deformitas invitati ad invitantis redundat
injuriam. Peculia quoque pristinæ libertatis,
jam divitiis, jam regiis ditatus opibus qui re-
servat, captivus, miseria * se nescit esse feli- 8
cem. Est consuetudinis, est animi felicis, ut
adscitus ad regnum, quod fuit proprium, quod
privatum, mox parentibus, mox propinquis,
civibus indigentibus liberaliter prorogare: * ne 9
sit mendicus animo, qui censu functus est, &
honore. Tali ergo providentia dominus, con-
silio tali, vilia & caduca jubet ut vendamus,
ut largiamur, ut donemus, qui in cœlesti ra-
gno omnia quæ in cœlo, & quæ in terra sunt,
volumus possidere. Sed si vis servare tuorum
pretia prædiorum, & sacculorum forte condita
te delectant, fac tibi sacculos quales ille præ-
cepit, qui jam cupiditatis tuæ custos est &
provisor. Denique, ut vidit, quod duriter di-
xit: *Vendite quæ possidetis*: mox adjecit. *Fa-
cite vobis sacculos, qui non veterascunt: thesau-
rum non deficientem in cœlis*. Iterum contrista-
tus es: quia quod habes, in cœlis cogeris
collocare? Rogo crede Deo tuo, qui servo
credis: * & magis Deo, quam homini com- 10
menda. Sed si times, ne quid inde præsumat,
ne quid dispergat pietas largitoris, signa fidei
annulo sacculos tuos: * ut tali custode dor-
mias tu securus: quia ubi ille est, ibi locus 11
nullus est furi. Non poterit tibi tuam pecu-
niam denegare, qui tibi omnia sua contulit,
qui te regni sui & honore ditavit, & gloria.

SERMO XXIV.

Semper, & ad omnia vigilias esse salutares
nullus ignorat: quia re vera plus vigilare,
plus vivere est. Nam quid tam mortis simile
quam dormientis aspectus? quid tam vita ple-
num, quam forma vigilantis? Indulgendum so-
mno est, ut corpus reparet, non resolvat: &
vires revocet, non enervet. Semper ergo ad
omnia vigilias esse salutares nullus ignorat. Quæ

F ars,

3 *Participatum regni*. Apud Julium Capitolinum in Vero: *defuncto Pio Marcus in eum omnia contulit Principatus etiam imperatoriæ potestatis indulto*. Isaac Casaubonus reponendum docet *Participatum*; quam lectionem firmat editio Mediolanensis. Ita apud Spartianum in Didio Juliano, ubi in verbis: Claudium Pompejanum e Terracinensi *ad principatum* evocavit: legendum esse *participatum* educemus ex Codice Palatino, apud Hofmannum.

4 *Veniant nunc*. „ Contra Ætium, & Eunomium hære„ ticos. Vide Augustinum Hæres. liv. „ Mita.

5 *Patre minorem*. Male enim aliquot Scripturæ loca detorquebant Hæretici. Catholicum earum sensum explicat Auctor Anonymus in Breviario fidei contra Arianos, apud Sirmondum Tom. 1. pag. 225. *Nos enim Catholici Deum nostrum Jesum Christum, & minorem dicimus Patre, & æqualem. Minorem propter humanitatem assumptam. Æqualem propter divinitatem perpetuam*. Vide Basilium adversus Eunomium toto Tom. 11. pag. 79. & Lib. 111. pag. 35.

6 *Ut tibi parceres*. Ita ex fide Manuscriptor: Edit. *ut tibi parcas*.

7 *Sed Patris suamque voluntatem monstrat*. Cyrillus Alexandrinus Lib. iv. cap. v. in Johan. ad cap. viii. v. 17. pag 414. *ponit istud a me ipso pro peculiariter, & proprie, secundum perfectissimam conformitatem, & identitatem voluntatis Patris*.

8 *Captivus miseria*. MS. Vatic. *captivus misere*.

9 *Prorogare*. Vox Chrysologo familiaris. Mita, librariorum fortassis incuria, habet *prerogare*. Parisiens. Mogunt. & aliæ *erogare*.

10 *Qui servo credis*. Innuit unum ex muneribus servorum, quod erat *Arcariorum*: sicuti Erasthus ille, cujus mentio occurrit in Epistol. ad Rom. cap. vi. Saltem hunc Chrysologi locum ita interpretatur Pignorius de Servis. Vide Zenonem Veron. ad Neophitum Serm. 3.

11 *Signa fidei annulo sacculos tuos*. Annulis potissimum pro sigillis utebantur veteres. Vide Clement. Alex. lib. iii. Pedag. cap. ii. ubi postquam dixit aureos annulos mulieribus concedendos, non ad ornatum tantum, sed ut ea quæ domi sunt servanda obsignentur; usum improbat eorum, qui Numinum figuras in eis insculpi curabant. Dignus est locus qui excribatur, & explicetur. *Sint autem nobis signacula Columba* (in cujus specie Spiritus sanctus descendit) *vel Piscis* (quo nomine Christus significabatur, ut infra videbimus,) *vel Navis, quæ cursu celeri a vento fertur* (quaque ut observatum est, figuratur Ecclesia (*vel Lyra musica, qua usus est Polycrates*) quæ forte ipse davidicam Lyram in mentem revocat: ut opinatur Scholiastes Sidonii Apollinaris apud Sirmondum, pag. 909. num. 154. (*& si sit piscans aliquis meminerint Apostoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur.*)

AD

ars, quod opus, quod tempus, quæ poteſtas,
quod officium, non vitæ lucra lucubratione per-
1 quirit? Hinc eſt quod Rex in procinctu *
pervigil callidi hoſtis præcavet, & evitat inſi-
dias: tunc in caſtris miles ſupervenientes, no-
cturnos impetus cauta pernoctatione propellit.
Sic nauta vigilando diffuſi itineris incertas vias
intrat, & calles tranſit invios, & veſtigio fur-
tivo ad lucroſi portus votivam pervenit man-
ſionem. Hinc paſtor adjungit noctes diebus, &
totum ſibi tempus denegat dormiendi: ne qua
lupis, ſuffragante ſomno, graſſandi in gregem
præbeatur occaſio. Sic viator ſolers per auras
2 noctis, æſtus ſolis prævenit: aptumque diem *
providentius deputat manſioni. Hoc Propheta
ſciens non die ſolo, ſed de nocte tota clama-
Pſal. 87. bat ad Dominum: „Domine Deus ſalutis meæ
„ in die clamavi, & nocte coram te. „Quid
Luc. 6. plura? Ipſe dominus pernoctat in oratione Dei
3 ut ante nos oratione liberet * quam redimat
paſſione. Et ſi pro ſervis dominus vigilat: me-
rito pro ſeipſis ſervos vigilare ſic jubet. *Præ-*
Luc. 12. *cincti*, inquit, *ſint lumbi veſtri, & lucernæ ar-*
dentes in manibus veſtris, & vos ſimiles homi-
nibus expectantibus dominum ſuum, quando ve-
niat a nuptiis. Sint lumbi veſtri præcincti. No-
vus ordo vigiliarum, novus habitus imperatur.
Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes
in manibus veſtris. Nil de veſtitu, nil de cal-
ceamentis, nil de ipſius occurſus apparatu ſer-
vi vigiles admonentur; ſed tota in præcingen-
dis lumbis mandatur cura, tota in conſtringen-
dis lumbis ſtatuitur vis præcepti: addito lu-
cernarum ſolatio tantum, ſine quo nec noctis
aperitur obſcuritas, nec venientis diei clareſcit
aſpectus. *Sint lumbi veſtri præcincti: & lucernæ*
ardentes in manibus veſtris. Cingulum quidem
4 eſt proprie indicium ſervitutis: * quod & in
5 curſu expeditos * reddat, & faciat obſequen-
tes. Sed dixiſſe ſuffecerat, eſtote præcincti: cur
lumbos potiſſimum nominat? cur tanta juben-
tis reverentia lumborum facit magnopere men-
tionem. Quæris quare? quia in lumbis eſt to-
ta corporis cauſa; ex lumbis tota carnis nego-
tia ſuſcitantur; in lumbis tota eſt humani la-
pſus, humanæ fragilitatis occaſio. Inde venit,
quod virtutis ignaros reddit, efficit ſegniores.
Hinc eſt ergo quod principaliter dominus lum-
bos noſtros aſtringi jubet baltheo caſtitatis:
& totum carnis noſtræ pendulum, fluidum,
reſolutum, conſtringi mandat continua zona
virtutis: ut carne ſuccincta ad domini occur-
ſum liber, velox, expeditus noſtræ mentis red-
datur inceſſus. Hæc tamen audiens homo ſcire
debes, quia non retardat ab occurſu Dei caro;
quia ipſius occurſus, officii ipſius eſt inſepa-
rabilis comes, ſi tu ejus componas ſarcinas, ſi
reveles onera ejus, ſi pendula & ſinuoſa invo-
lucra ejus tu providus viator aſtringas. Quid
plura? Erit tibi ſalubra contubernium, ſi tu
ejus deſes & reſolutus non fueris inſtitutor:
quemadmodum autem debeas æquare ſarcinas
ejus, ejus pondera injuſta moderari, Apoſto-
lus edocet, ſic dicendo. „ Mortificate mem- Col. 3. 5.
„ bra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: forni-
„ cationem, immunditiam, libidinem, con-
„ cupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt
„ idolorum ſervitus. „ Coſtringenda eſt ergo
caro continentiæ cingulo, ne effuſa vitiis, ac
toto peccatorum gravata pondere, ſupernis &
cæleſtibus inſiſtere non poſſit inceſſibus. Bene
ergo dominus adjecit; *Et lucernæ ardentes in*
manibus veſtris. Quia ſemper ad innocentiæ
teſtimonium lucernæ nocturno portantur in
tempore: & ſicut vitiis amicæ ſemper ſunt te-
nebræ, ita lucernæ ſemper inimicæ criminibus;
ſociæ ſemper boni operis ſunt lucernæ: Sed in
manibus ſanctorum, ipſa bona opera ſunt lu-
cernæ, dicente Domino. „ Sic luceat lux ve- Matt. 5.
„ ſtra coram hominibus, ut videant veſtra bo-
„ na opera: & magnificent patrem veſtrum
„ qui in cœlis eſt. „Et vere portant lucernas
ſuas, vere fomentis operum, vere miſericordiæ
unguento inflammant lampades ſuas: quæ cum
loco, propoſito ſtudio, latitant, opere, virtu-
te coruſcant, ac ſplendent toto orbe terrarum.
Et quia expectationis ſuæ Dominus ſatis triſtes,
ſatis anxios noverat mores: ne quis ſuperaretur
tædio, ne quis laſſeſceret tarditate, ne quis lon-
gæ expectationis fatigatione ſuccumberet, per-
ſeverantibus in beatitudinem cæleſtem, cœleſte
promittit obſequium. *Beati*, inquit, *ſervi illi*
quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes.
Et ne ipſius beatitudinis qualitas haberetur in-
certa, mox adjecit: *Amen dico vobis, quia præ-*
cinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens
miniſtrabit eis. Præcinget ſe Deus, * & faciet 6
ſervos diſcumbere, & miniſtrabit eis. En mu-
tatio inaudita rerum, en terribilis correptio
dominationis, en pavenda converſio ſervitutis:
quia parumper ſervus aſſiſtit in domini ſui
expectatione ſuccinctus: & ſuſtinendi fidem bre-
vi

AD SERMON. XXIV.

NOTÆ.

1 IN *procinctu*. Ipſa imminente expeditione, ut alibi ad-
notavimus.

2 *Aptumque diem*. Emendatum ex Latinio quod ha-
bent editiones, *actumque*.

3 *Oratione liberet*. „ Chriſti oratio ad Patrem nos li-
„ beros oſtendebat, ut membra unici Filii tanto capiti inſer-
„ ta. Paſſio vero non abſolute reſpectu omnium liberos
„ facit, ſed redemptos: quia tollens nos a ſervitute dia-
„ boli, ſuos fecit ſervos pretio tanti ſanguinis emptos. „
Mita.

4 *Cingulum indicium ſervitutis*. Illud videlicet, quo
ſervorum veſtes præcingebantur, ne eis ad peragenda,
quæ juſſa erant, eſſent impedimento. Hæc alibi adnotata.
Addam ex Horatio lib. II. Sat. VIII.

.... Puer alte cinctus acernam,
Gauſape purpureo menſam praterſit.

Et ex Juvenal. Sat. VIII.

Et cum venali Cyane ſuccincta lagena,

Verba Chryſologi laudat Pignorius de ſervis.

5 *In curſu expeditos*. Malui ſic reponere ex MS. Vatic.
quam id, quod omnes habent retinere: *& diſcurſus ex-
peditos*.

6 *Præcinget ſe Deus*. Triplicem admirationis fontem ad-
vertit hic Mita. Primum ex inaudita rerum mutatione,
quod dominus noſter electis in cælo obſequium præſtabit,
& miniſterium: Alterum ex terribili correptione ſuæ do-
minationis. Corripit enim idest ſeponit, dominationem
ſuam in Homines, ne ſuum illis exhibeat obſequium: Ter-
tium ex pavenda conditione ſervitutis. Quam enim ti-
mendum eſt regnum illi, qui cum natura ſervus ſit, ex
templo aſſumitur in Regnum?

7 Tabe

vi fatigatione portavit: cui ut talionem redde-
7 ret, * dissimulat se in ipsa divinitate divinitas. *
8 *Praecinget se, & faciet illos discumbere, & trans-*
iens ministrabit eis. Discumbenti homini Deus
9 astat, & astat in cœlestibus: epulanti servo *
servit Dominus, & servit accinctus pueris suis,
10 ministris suis, ministerium facit Christus: *
& facit in patris jam gloria constitutus. Ho-
11 mo calumniaris Christum * adhuc, quod de-
tulerit patri? Qui tibi in terra lavando pedes,
12 extremum repræsentavit obsequium, * & re-
promittit in cœlestibus novissimam servitutem?
Crede, hæretice, & tu illi stude reddere talio-
nem. Ille tibi in cœlestibus parat convivium
se ministro, & tu illi in terra non desinis con-
tinuas ingerere & generare blasphemias: faciet
& ille transitus suos, quia transiens ministra-
bit illis: de dominatione ad fidelium suorum
pia transiet & migrabit obsequia: ad te de
misericordiæ patre severissimum transibit in
judicem. *Et transiens ministrabat illi*. Confiten-
tibus, expectantibus ministrabit epulas, mini-
strabit & tibi, sed dignam de tua negatione
sententiam. *Et si venerit in secunda vigilia, &*
si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, bea-
ti sunt servi illi. Si in secunda & tertia vigilia
13 venerit: vigilias mundus plures, *tres tantum
vigilias novit expectatio Trinitatis: quare ta-
men a secunda cœpit, & tacuit primam? Quia
prima jam vigilia in ortu dominicæ nativitatis
excesserat. Probant hoc pastores, qui dum su-
pra gregem suum vigilant, gregis ipsum pasto-
rem in præsepio invenire, videre, tenere me-
rentur & auctorem, sed quæ sit secunda &
tertia vigilia requiramus. Sicut utique prima
vigilia est sui ortus in carne, ita secunda est
vigilia, quia nostra redit & resuscitatur in car-
ne. Denique ut ad resurgentem veniat, an-
nus * excitatur, & evigilat mundus. Tertia 14
vigilia est illa, qua expectatio tota novissimo
venientis finitur adventu: ut sicut ille resurre-
xit nobis, ita nos illi jam perpetuam * resur- 15
gamus ad vitam.

SERMO XXV.

HOdie Dominus evangelici gregis pusilla &
terrena primordia, * quam blanda ex- 1
hortatione sit consolatus, audistis. *Nolite ti-* Luc. 12.
mere, inquit, *pusillus grex, quia complacuit pa-*
tri vestro dare vobis regnum. Aufert spes an-
xias, dubios tollit eventus, omnemque propel-
lit, & excludit timorem, quando in exordio
ipso regnum nascentibus pollicetur. *Quoniam*
complacuit patri vestro dare vobis regnum. Quis
de victu, quis de vestitu, quis de plebejo cen-
su, & vernalis cespitis vilitate suspirat, de re-
gno certus, de dominatione securus? Satis sibi
invidet qui elevatus ad summa, ipse se ad hu-
milia dejicit, ad egena deponit. Sed scire con-
venit, pater iste qui est, vel qualis est, vel
quod regnum suis filiis repromittit. Quis sit iste
pater, quotidie te confitente cognoscis, cum
clamas. „ Pater noster qui es in cœlis. „ Qua- Matth 6.
lis autem sit, ipsa operum magnitudine pervi- v. 9.
disti: ex nihilo fecit cœlum, & terram solida-
vit ex liquido, * montes statuit ad stateram, * 2
maria intra legitimos terminos sola præcepti au- 3
ctoritate conclusit. Verum si regni, quod pro-
mittit pusillis, desideras nosse qualitatem, ipse

7 *Talionem reddere*. „ Secundum Jurisconf. in §. VII.
„ Instit. de injur. *Talionem reddere*, est eadem pœna mul-
„ ctare aliquem, qua in ipse ab eo mulctatus: & propterea
„ Dominus noster pro famulatu hic sibi ab homine præ-
„ stito, talionem aliquo modo reddidit, dum eidem ho-
„ mini famuletur in gloria. „ Mita. ταυτοπαθεια dicitur
ab Græcis quæ ab nobis *Lex talionis*. Vide Canon. IV.
Concili Nicæni II. ibique Balsamonem, pag. 499. & No-
tas inferius ad Serm. XXXVIII.

8 *In ipsa divinitate divinitas*. Et id duabus rationi-
bus fieri docet Mita, ex varia hujus vocis *dissimulare* si-
gnificatione. Primo enim dissimulare idem est, quod conni-
vere, seu clausis oculis aliquid dissimulare: juxta illud Sa-
pientiæ XI. 24. *dissimulans peccata hominum*. Unde hic
divina Majestas agit, ac si non haberet in homines æter-
nam dominationem; Tum sui causa, ut fiat servus servo-
rum suorum: Tum causa hominum; ne ipsi ab tanta ma-
jestate oppressi, haud ferre possint, ut sibi a tanto do-
mino serviatur. Secundo *dissimulare* est, se in aliquo lo-
co detinere, ut Genes. XIX. 16 cum Angeli vellent Lot
a Sodomis educere Textus ait: *Dissimulante illo apprehen-
derunt manus ejus*: hoc est „ domi se detinente: detinet
„ se ergo deitas in deitate, quia, licet Deus homini bea-
„ titudinem communicet, non tamen totam bonorum u-
„ bertatem largitur; sed quam ferre possit Beatus „; & hæc
Mitæ sententia, quam longe pluribus effert.

9 *Epulanti servo*. „ Quod habent in iis epulis scribit Au-
„ ctor infra Sermo XCV. & Sermo CLXXVI. Non gustu, sed
„ visu epulantur Beati: nam visio est tota merces. „ Mita.

10 *Ministerium facit Christus*. „ Si Christus cum Pa-
„ tre & Spiritu sancto summæ gloriæ objectum sunt,
„ ut ex Theologia, quare Christus tantummodo dicitur
„ facere ministerium Beatis? Quia ut Sermo XXII. superius
„ Auctor: *quod erga nos Filio placuit, hoc complacuit*
„ *Trinitati*. Christus autem hominibus beatam gloriam
„ ministrare dicitur, quia fercula convivii, pro eoque suo
„ ipse sanguine promeritus est: ut habet in hoc loco E-
„ vangelii Barradas. „ Mita.

11 *Calumniaris Christum*. Obscurum in editionibus
nonnullis locum, ex Mita, & Castillo, & MS. Cæsen.
genuinæ lectioni restituimus. „ Arius, aliique ex hoc Tex-
„ tu *Pater major me est*, arguunt filium Dei, etiam quo-
„ ad divinitatem, Patre minorem esse. Sed textum illum
„ cum Catholicis syncere noluerunt intelligere: qui com-
„ muni sensu de humanitate tantum interpretantur, quod
„ sæpius Auctorem nostrum pluribus in locis docuisse ha-
„ betur. S. Ambrosius lib. II. cap. II. Lucæ, contra eos-
„ dem hæreticos: *& miramur, si Christus Patri defert,*
„ *qui subditur Matri?* „ Mita.

12 *Extremum repræsentavit obsequium*. „ Hæc extre-
„ ma servitus ab Christo Domino discipulis exhibita, ab B.
„ Laurentio Justiniano *Prodigium* vocatur. „ Mita.

13 *Mundus plures*. Hebræi olim diem secabant in qua-
tuor quadrantes, quos ut Romani ac Græci *vigilias* voca-
runt. Inde noctem ipsam in tribus vigiliis diviserant.

14 *Annus excitatur*. Ita ex emendatione Latinii, &
MS. Vallicell. Editiones *annuus*.

15 *Jam perpetuam*. „ Jam idest *Tunc*: signat enim
„ tempus futurum: ut Lucæ V. *ex hoc eris jam homines*
„ *capiens*: et Exod. XIX. *jam nunc veniam ad te in ca-*
„ *ligine nubis*. „ Mita.

AD SERMON. XXV.

NOTÆ.

1 *Pusilla & terrena primordia*. Illos enim alloquitur
Christus, qui disciplinæ suæ sese tradiderant, vel
brevi tradituros erant.

2 *Terram solidavit ex liquido*. Nimirum Genes. I. 2.
abyssi nomine designatur aquarum materia mixta adhuc,
& confusa cum terra. Vide Severianum Gabalorum Epis-
copum de Creat. Mundi orat. I. apud Chrysostomum Tom.
VI. pag. 448. recens. edit.

3 *Statuit ad stateram*. Respicit ad illud Isaiæ XL. 12.
& libravit in pondere montes, & colles in statera.

Matt. 19. v. 14. aperit, sic dicendo. „ Sinite parvulos venire ad „ me; talium est enim regnum cœlorum. „ Esse in cœlo mirum est: in cœlo vivere, est majestatis. Jam regnare in cœlo quanti sit, sensus desinit æstimare mortalis: & tamen homo, quod æstimare non potes, percepisti. Apostolo sic dicente. *1. Cor. 2. v. 9.* „ Quod oculus non vidit, nec „ auris audivit, nec in cor hominis ascendit, „ quæ præparavit Deus diligentibus se. „ Et quod te mereri dubitas, habere te, & possidere, jam cogeris confiteri. Quid ergo cum terra illi, qui possidet cælum? Quid illi cum humanis, qui adeptus est jam divina? nisi forte placent gemitus, eliguntur labores, amantur pericula, pessima mors delectat: & illata mala, bonis sunt gratiora collatis. Sed videamus quod dat pater tantus consilium regnaturis. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam.* Si victuros vos, si regnaturos, si vos jam divites esse creditis in supernis, ubi futuri, quo migraturi, ubi regnaturi estis, vos illa quæ vestra sunt jam præcedant; opes miseras misericordia computate: quæ humana sunt in divina convertite. Et ne cui forsitan deesset evectio ad portanda illa quæ dimittitis, angariatus est pauper [4]: ferunt pauperes onera nostra, & volentes ferunt: quia tali non deprimuntur pondere, sed levantur. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis, ubi fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Videtis, quia pater iste ditare vult filios, non nudare. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Novo modo, imo, cælesti modo, qui hunc audit, vendendo comparat, recondit erogando, dum amittit, acquirit. Quam cupit pecuniam perdurare, perpetuare sacculos divitiarum, condita permanere, qui dicit: *facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Ecce docet avaritiam, [5] qui cœperat suadere contemptum: *facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Et qui thesaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cupiditatis fomitem jubet sacculos sine fine perquiri. Christe, quo te pertrahit amor tuorum? ut avarum lucrifacias, facis eum quod desiderat, non quod oportet, audire: sacculos imperas: æternos thesauros, qui non deficiant, vis parari, ut avarus dum consueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut a virtute capiatur. Vere pater es, qui cum tuis quibuscumque parvulis sic agis. Namque & nos interdum nostris parvulis petentibus noxia, ingerimus salutaria sub specie noxiorum; fallentes insipientiam, non desipientes affectum. Dixisti. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesauros non deficientes in cælo.* Sacculus cur paratur? Quid ibi claustra, ubi ipsa custos est innocentia? ibi quid signaculum, ubi fraudis suspicio non habetur? Si & in cœlo sacculis opus est, cura non amittitur, sed mutatur. Domine, tu vidisti, quia in thesauris tota fides, tota spes in sacculis sit avaris: & ideo imputribiles in cœlo sacculos vis parari, ut qui te non sequitur ad cœlum, sequatur saltem sacculos suos. Avare, fac tibi sacculos, & fac jubente Deo: quia votis tuis annuit divina majestas. Sed fac tibi sacculos erogando, quia quicquid pauper acceperit, pater cælestis suscipit. Et ubi recondit? in cœlo. Et ne forte perdidisse te doleas vel usuram, centuplam [6] in cælesti fœnore recipies, quicquid in cœlo, paupere transmiseris perferente. Usura mundi centum ad unum, Deus unum accipit ad centum: & tamen homines cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forsitan de cautione soliciti? Quare: Nonne homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur? Deus tot, & tantis voluminibus cavet, & debitor non tenetur? Sed dicis, esto quod debeat, quo exigente restituet? seipso; quia non potest ulli mentiri: idem ipse est, & executor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profusus est in largiendo. Crede homo Deo, quod tibi Deus dedit, majora reddere vult, cum vult debere largitor.

SERMO XXVI.

QUod hodie dominus interroganti Petro respondisse legitur per figuram ad Apostolos ipsos, ad doctores tantum, & ad eos qui Ecclesiis præsident, [1] dictum, multorum *Luc. 12.* perfensit auditus. Interrogat Petrus, *Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes? Cui respondit Dominus; Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus servus ille, quem cum venerit dominus, ita invenerit facientem; vere dico vobis, quod super omnia quæ possidet, constituet eum. Quod si dicat servus ille in corde suo: moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum, partemque*

4 *Angariatus est pauper.* De Angariis vide, quæ habet Stolbergius in Dissert. cui Titulus: *de Angariis veter.* Tom. 2. Critic. sacr. pag. 101. Angaria in jure est injusta exactio: sed est Persarum vox: quibus ἄγγαρος dicebatur regius Tabellio. Persæ enim itinera sua dividebant in Parasangas: & in Parasangis attigerant Tabelliones, Bajulique quiescebant, & onera sua aliis ulterius euntibus per vices transmittenda committebant. Si plura desideras adi Meursium Castig. cap. 29. pag. 176.

5 *Docet avaritiam.* „ Spiritualem ac cælestem: ubi fœ„ neratur Domino, qui miseretur pauperi. „ Mita.

6 *Usuram, centuplam.* Vide, quæ superius adnotavimus ad Serm. xv. ubi addendum: quod lege Justiniani cautum fuit, at etiam usuræ nauticæ non nisi centesimæ essent L. xxvi. §. 1. Cod. de usur. De modo autem comparandi usuras apud Romanos, post Salmasium, Gronovium, & Gravinam, vide Gottl. Heineccium, Antiq. Rom. Tom. 11. pag. 84. edit. Venet. 1739.

AD SERMON. XXVI.

NOTÆ.

1 QUi *Ecclesiis præsident.* Vere hos dispensatores vocat Apostolus: *dispensatores ministeriorum Dei.* Non omnibus enim, inquit hic Theophylactus, pag. 190. *verbum Dei suppeditare oportet*; sed quibus opus est, & quando convenit, & sicut oportet. Ab Gregorio Nazianzeno orat. xxxii. pag. 518. vocantur Ecclesiarum Pastores τῶν ψυχῶν οἰκονόμοι, ἢ τοῦ λόγου. . . . ταμίας animarum curatores, & verbi promi condi.

que ejus cum infidelibus ponet. Ecclesiæ quidem
præsules ista quam primum similitudo constrin-
2 git, sed hominem nullum *, mortalem nul-
lum prorsus eximit hæc figura, quæ dum lo-
quitur ad dispensatorem, omnibus uno in-
terrogante, respondit: Si est quisquam, qui
a Deo nil acceperit, discussionem dispensatio-
nis, dispensatoris officium non timebit. Ho-
mo si hoc ipsum quod das, accepisti, acce-
pisse te quod habes, quomodo tu negabis? De
cœlestibus conditis, de horreis divinis ratio-
nem reddet, præstabit causas Ecclesiæ proro-
3 gator. * Et quanto majus suscipit creditum,
tanto majus se debitum non dubitat redditu-
Luc. 12. rum, dicente domino. „ Cui plus est credi-
Sap. 6,7. „ tum, plus exigetur ab eo. Et alibi: „ Po-
„ tentes potenter tormenta patientur. „ Quan-
to altius ascenderit homo, lapsus, tanto altius
cadet. Quid altius cælo? De cælo cadit in cæ-
lestibus, qui delinquit: desperatus incurrit, qui
in ipsis dominantis oculis offendit: & excusa-
tione caret, qui facinus ipso judice teste com-
mittit, Aut quam defensionem sperat, quem
testimonium cognitoris accusat? Sic diabolus
cum esset angelus, & in cælo, & coram Deo
semper clarissimus versaretur, & fulgens, dum
Dei tentat aures, dum in Dei superbit aspectu,
lapsus ad terram, ad tartara dejectus, in dia-
bolum mutatur ex angelo: & qui erat mini-
4 ster veniæ * factus est dux pœnarum. * Hinc
5 est quod Apostolus nostri ordinis hominem
commonet, ne incidat in superbiam & laqueum
diaboli. Dispensator ergo divini verbi, & cæ-
lestis doctrinæ prorogator, qui ante dominum
stat jugiter, versatur inter altaria semper, ne-
que a Dei oculis recedit unquam, qui peccato-
rum causas, dolores populi suscipit, offert, in-
gerit preces, accipit, refert, restituit impetra-
ta, ex homine totus in Angelum substitutus,
non potest nisi in ipsa Dei facie inter sancto-
rum sancta peccare: ut inde sibi sumat cri-
men, unde aliis veniam consueverat reporta-
re. Denique Nadab & Abiud sacerdotes filii *Lev. 10.*
Aaron sacerdotis, dum contaminare externo
igne altaria præsumunt, ipsius altaris consu-
muntur incendio: ut sumerent de sacrificio
pœnam, qui fecerant de propitiatione pecca-
tum: quod peccatum illis suscitaret ebrietas:
nam vini odor odorem fugarat incensi,
& ebrietatis ignis flammam provocarat altaris:
unde quia alienati vino alienum portaverant
ignem, mox divino igne referuntur extincti.
Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sa-
crilegium; * quia alter animam suam necat 6
vino, sacerdos spiritum sanctitatis extinguit,
dicente Apostolo. „ Spiritum nolite extingue- *1. Thess. 5.*
„ re. „ Merito inter cætera quæ in dispensa- *v. 19.*
tore malo arguit hodiernus sermo, vini con-
demnat insaniam, dicendo: *Quod si dicat servus
ille, moram facit dominus meus venire: & cœpe-
rit percutere pueros & ancillas, & edere & bi-
bere, & inebriari*. Proprie dixit, edere & bi-
bere, & inebriari, & percutere. Ebrietas cæ-
dis mater, * parens litium, furoris genitrix, 7
petulantiæ deformiter est magistra: hanc qui
habet, se non habet: hanc qui habet, homo
non est: hanc qui habet, non peccatum fa-
cit, sed est ipse peccatum *, Ebrietas est dæ- 8
mon blandus, * venenum dulce, rabies volun- 9
taria, invitatus hostis, illecebra honestatis, &
pudoris injuria: hanc nullus noverit Christia-
nus, ne auditu quidem sacerdos attingat: ne
qui est forma virtutum, vitiorum inde fiat,
& inveniatur exemplum. Verum quia ad nos,
& ad

---

2 *Sed hominem nullum*. Cum Chrysologo plures conveniunt Enerretores, illud ad Titum 1. 7. *Dispensatores gratiæ Dei*, ad omnes Fideles referendam esse censentes, qui dona ab Deo accepta in commodum aliorum exhibere debent.

3 *Ecclesiæ prorogator*. Vocabulum, ut alias observatum est, Chrysologo familiare. Idem ac *dispensator*. Hujus enim onus erat consuetum servis præstare demensum. Vetus Inscriptio apud Pignorium.

SIGNUM HERCULI
DORUS LARC.
DISP QUI ANTE VILLICVS
HUIUS LOCI.

Chysologus autem hic loquitur de Prorogatore Tritici; qui *Ministrator*, vel *Actor frumenti* dicebatur apud veteres Inscriptiones: nisi Ministretori & Actori hoc obtigerit, ut quandoque & hujusmodi munere fungerentur. Hos Cassiodorus vocat *Arcarios*, & *Procuratores Tritici*: & Lapis apud eundem Pignorium. *A Frumento*.

D. M.
ASCLEPIADI
ACTHITUS L.N.
A FRUMENTO

Apud Ennodium Lib. 1. Epist. 111. habetur: *prorogare litteras*: & Lib. III. Epist. XIV. *prorogari scriptu*.

4 *Minister veniæ*. Mita censet diabolum fuisse quondam *Ministrum veniæ* ob Hominum custodiam Angelis adtributam. Recte equidem. Origenes enim Lib. VIII. contra Celsum, pag. 4?0. ait; *Angelos adjuvare Homines ad salutem*. Vide Chrysostomum Homil. clix. Tom. v. pag. 958. Basilium in cap. VIII. Isaiæ, Tom. I. pag. 1012. ubi Angeli dicuntur: *Curatores generis humani*.

5 *Dux pœnarum*. „ Hominum scilicet, & Angelorum: „ quemadmodum eo duce, & persuasore Angeli sectato„ res, nec non Homines peccavere: ut dicitur Apocalyp„ XXII. 14. Traxit secum tertiam partem stellarum, „ Mita.

6 *In sacerdote sacrilegium*. Vide Canones, qui *Apostolorum* inscribuntur Regul. 42. & Advers. Barthii Lib. IV. cap. 1. Valeriani Homil. XIX. apud Sirmondum Tom. I, pag. 396.

7 *Ebrietas cædis mater*. Tanta malorum seges oritur ex ebrietate, ut si vel pauca recenserentur, Notæ modus excederetur. Vide Nyssenum Homil. de Baptismo Tom. II. pag. 221. Basilium Orat. XIV. pag. 489. Chrysostomum Homil. XVII. in I. ad Corinth. Tom. v. ubi plure ebrietatis incommoda enumerat, nec ab ea, quæ habet hic Chrysologus valde dissimilia. Augustinum item ad sacras virgines, quem hoc idem argumentum prosequentem laudat Camerarius Oper. subcis. Tom. I. pag. 443. Ad satietatem consule Stuchium Antiquit. Convival. Lib. III. cap. VIII.

8 *Sed est ipse peccatum*. „ Ebrius non facit peccatum „ dum ebrius est, quoniam ex defectu rationis liberam non „ habet voluntatem. Mox dum voluit inebriari fuit pec„ cator. S. Thomas 2. 2. quæst. 150. At contracta ebri„ etate efficitur ipsummet peccatum: quia in peccato cum „ sit ebrietatis, ab ipso nequaquam tunc surgere vel„ let, cum illud non intelligat, aut libera voluntate ab„ horreat: quare ebrius peccatum dicitur; hoc est subje„ ctum inconvertibile ad bonum pœnitentiæ, dum ipsa „ perdurat ebrietas. „ Hæc Mita. Sed fortasse tantis non indigebat Chrysologus, qui hic *peccatum* sumpsit, pro *maledictione, & opprobrio &c.*

9 *Dæmon blandus*. Ebrietatem dæmoni assimilari posse non solius Chrysologi sententia est. Basilius Orat. XIV. vocat ebrietatem *dæmonem voluntarium*. Chrysostomus Homil. LXXIV. Tom. v. pag. 582. postquam & ipse vocavit ebrietatem *dæmonem voluntarium* addit, *Ebrium dæmoniaco esse deteriorem*.

10 Pre-

& ad Ecclesiasticos viros satis dictum est, quemadmodum cunctos teneat responsio salvatoris, quod non sit qui a Dei dispensatione inveniatur extraneus, perquiramus Apostoli dictum.
Rom. 13. v. 1. „ Non est potestas nisi a Deo. „ Si a Deo potestas omnis, a Deo rex etiam dispensationis regiæ adeptus est dignitatem. Sic dux, sic miles, sic provinciarum rectores, sic urbium, rationem reddituri sunt omnes isti, si in ullo creditæ potestatis excessere mensuram: si Rex justitiam custodivit, si æquitatem tenuit, si potestatem moderatus est, si misericordiam non omisit, si tenuit sic ponderis sui libram, ut in neutram partem potestatis suæ trutina
10 propensa * declinaret, si omnium curam gessit, si civium procuravit quietem, si sic temperavit censum: ut neque militi sufficientis deesset, neque tributarius lassaretur. Et dux præstabit Deo causas, si sequentibus se præbuit virtutis exemplum, si in excubiis pervigil, si in discursibus indefessus, si pacem omnium proprio labore perquisivit. Rationem reddet & miles, si paruit imperatis, si concussit neminem, si accepta stipendia justissimo labore pensavit, Judex quoque judicii sui supernum judicem sustinebit. Et tu qui dominus es domus tuæ, dispensatorem positum plusquam dominum volo credas: ut exhibeas conjugi simplicem charitatem, doctrinamque ei quam didiceris in Ecclesia prudenter infundas; cui Apostolus in Ecclesia tacere præcepit, & domi discere te do-
1. Cor. 14. 34. cente, dicens. „ Mulieres in Ecclesiis taceant: „ si quid autem volunt discere, domi viros „ suos interrogent. „ Filiis impendas affectum sobrium, sollicitam curam, eosque fideliter in domini enutrias disciplina. Servis victum, & vestitum debitum reddas, remittas culpas, minas temperes, imperes disciplinam, & habeas eos fratres progenie cælesti, quos subditos mundana possides servitute. Vos quoque servi debetis domino fidem in ipsa quam geritis servitute: quia qui pro & puro corde carnali domino debitum non reddet obsequium, Deo ante qui corda videt, quam homini tenetur obnoxius: qui te parem fecit per gratiam, quem conditio fecerat disparem vilitate servili, De divite quid dicam? qui quanto plus habet, tanto amplius debet.

Desunt nonnulla. Denique simul reddit, simul tradit alteri: quæ si noluerit reddere, singulis committat per partes. Et tu pauper commissam tibi dispensationem non parvam paupertatis existimes si patienter feras, si ingratus non sis, si sis vel in ipsa necessitate sobrius & frugalis, si danti agas gratias, non danti non ingeras blasphemans injurias: si tantum quæras, quantum dat misericordia, non quantum cupiditas importuna compellit. Certe & tu pauper qui libenter petis, da etiam tu libenter petentibus. Sed forte dicis, non habeo: sit dandi animus, & facultas non deerit largiendi, pone advenienti sellam tuam, pone mensam tuam, candelabrum, lucernam: certe ex eo quod accepisti gratanter appone. Sic Elias, sic Elisæus dum declinant 1 Reg. 17. 4 Reg. 4.
ad viduarum vacuas & inopes mansiones, copiose quod viduis deerat, suppleverunt. Adjecit autem dominus ad confirmationem similitudinis hujus, dicendo: *Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, & non se præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. Ille quidem qui per conscientiam peccat, * merito gravius 11
solvit conscientiæ pœnas: sed & iste per ignorantiæ culpas, plagas ignorantiæ non vitabit: Deum sicut contemnere non licet, sic non licet ignorare. * 12

SERMO XXVIII.

IN procinctu belli semper vigiliæ sunt militum distributæ: ut insidiis nil liceat, nil pateat dolis. Perniciosissimus nimis est repentinus hostis, nam aut inscios prævenit, aut incautos præoccupat, aut opprimit dormientes. Hinc est quod Christus rex noster ante sæcula per totam sæculi noctem milites suos præmandatis vigiliarum vicibus commonuit contra diaboli, idest, veteris hostis subtilissimum dolum; contra latentes impetus vitiorum; contra criminum insidias irruentes, contra scandala quæ nobis variis oriuntur ex causis, contra tentamenta præsentis vitæ, contra urentes acies sæcularium pressurarum, taliter admonendo. „ Vigilate & orate, ne intretis in ten- Matt. 26. v. 41.
„ tationem. „ Et statuens qualiter vigilaretur: *
adjecit. „ Et si venerit in secunda vigilia, & 1
„ si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, Luc. 12. v. 39. v. 37.
„ beati sunt servi illi, quos, cum venerit, in-
„ venerit vigilantes „. Et plane beati, quia qui vigilant & anticipant dolos hostium, de domini sui gloriabuntur adventu. Hodie tamen dominus ipsas nostrorum ducum contra scandala exsuscitavit, & armavit excubias: dicendo ad discipulos: *impossibile est ut non veniant scandala*. Luc. 17.
Hoc est, impossibile est ut non veniant hostes. Et primum fratres scire nos convenit scandala hæc quid sint. Scandalorum genera sunt diversa, * & prima sunt illa quæ diaboli fraus

10 *Propensa*. Ita ea Latinio placuit emendare. Editiones *Perpensa*.

11 *Qui per conscientiam*. II. Petr. 11. 21. *Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti*.

12 *Non licet ignorare*. Tertull. lib. de Pœnit. *ignoranti dominum, nulla exceptio tutatur a pœna*.

AD SERMON. XXVIII.

NOTÆ.

* ET *statuens qualiter vigilaretur*. Prima vigilia cubitum itur, & eam non nominat Christus. Secunda vigilia erat nocturna nocte, & alto jam somno. Tertia vigiliæ, media jam nocte: ad cujus finem quarta appropinquat: quod est tempus exurgendi. Vult ergo Christus, nos vigilare ipso eodem tempore, quo omnes dormiunt: secunda scilicet, & tertia vigiliæ.

* *Scandalorum genera sunt diversa*. Vide Basilium in Regul.

fraus parturit. Secunda sunt, quæ generat calliditas humana. Tertia sunt, quæ parit ipsa ex nobis suspicax & incauta natura. Et a diabolo sunt illa quæ fallunt specie, quæ prætendunt bona, cum mala inserant: sicut illud ad Adam, cum nobis humana abstulit, dum di-
Genes. 3. vina promittit. Et illud, quod per Petrum:
Matt. 16 „Non tibi hoc erit„ domine: triumphum crucis vacuare contendit, cum fervere se nimio amore mentitur. Nam cum dominus loqueretur passionis suæ gloriam: respondit per Petrum, „Non tibi hoc erit „ domine: venenum quam dulce serpentis: ante facit militem regis sui negare victoriam, servus ipse dominum quam negaret: unde dominus servum post se mittit, scandalum remittit auctori; dicendo ad Pe-
Matt. 16. v. 23. trum. „ Vade post me „ & diabolo. „ Sata-
3 „ nas scandalum mihi es: „ * Et vere post dominum vadit Petrus, quia ut eum sequeretur ad cœlum, crucem resupinus ascendit. Sed & illud est scandalum tale, quod fecit Judæis. Nam lapidem firmandis vestigiis latum, in totam sulcavit, & exasperavit offensam: & totius fundamenti petram vertit in scanda-
Esai. 8. 14. lum, ut esset miseris ad ruinam. „ Ecce po-„ no, inquit, in Sion lapidem offensionis & „ petram scandali. „ Hinc est quod Psalmi-
Psal. 140. v. 9. sta anxia supplicatione deposcit: „Custodi me „a laqueo quem statuerunt mihi: & a scanda-„lis operantium iniquitatem. „ Et quia transilierat offensam, scandalum vicerat, taliter glo-
Psal. 60. 3. & 4. riatur. „In petra exaltasti me, & deduxisti me, „ quia factus es spes mea. „ Diximus primum genus scandali: dicamus & secundum quod de
Num. 31. Apoc. humana calliditate diximus evenire. Scandalum populo Israelitico Balaam divinator * objecit,
4 quando bellatoribus non cum ferratis viris,
5 sed cum puellis * toto lenocinio fucatis occurrit: ut arma verteret in luxum, triumphum mutaret in infamiam, & in reatum reatus evocaret ultores: & ad summam prophanaret totam de turpitudine sanctitatem. Hinc est quod eum Moyses tali notavit sententia cum puniret. Et Balaam, inquit, divinum occidite: quia hic misit scandalum ante filios Israel.
3. Reg. 12. Scandalum molitus est Jeroboam, qui ex auro vaccas populo in Deos figmento miserabili collocavit, ne Deum vivum, ne verum templum, ne divinam legem, ne legitimos reges,
1. Cor. 2. ne patrios ritus quæreret: sic populus mancipatus errori scandalum facit juxta Apostolum: cum quia idolis immolata quasi nihil nocitura manducat, & iosensatos lapides, & ligneos Deos, qui neque sanctificare, neque pollere quid possunt, tali facto æstimat debere contemni. Sed quod ille fidei arbitratur exemplum, fit ignorantibus erroris occasio, quia non ad contemptum, sed ad cultum provocat nescientes, & convivium religionis rideri facit inscius, quos sciens studio derisionis absumit. Unde 1. Cor. 2.
bene Apostolus concludit, & aperte. Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. Tertium genus est scandali, quod nobis nostris generatur ex sensibus, cum fallimur oculis, cum decipimur auditu, capimur odore, & sapore vitiamur. Unde Eva vetiti & lethalis cibi sic gustu est sauciata, sic visu. „ Et vidit, inquit, mulier „ quod bonum est lignum ad manducandum, & Gen. 3.
„ quod gratum oculis ad videndum, & spe-„ ciosum est ad intuendum. „ Bene ergo do- Matt. 5. 18
minus adjecit scandalizare sensus ipsos, dicendo: *Si scandalizaverit te oculus tuus, aut ma-* Marc. 9.
nus tua, abscinde, & projice abs te: melius est tibi sine oculo & manu venire ad vitam, quam toto corpore ingredi in gehennam: Et quamvis dominus lapsus, & vitia jusserit sic nos secare, non membra: tamen si hoc Eva mater humani generis sic fecisset: melius sine oculo & manu in vitam venisset, quam totam posteritatem suam lamentabilem misisset in mortem. Cavere ergo oportet nos fratres, ne scandalum faciamus aliis, ne vel ipsi alio faciente patiamur. Scandalum est quod offendit sensus, quod mentem turbat, quod confundit intelligentiæ puritatem. Scandalum est, quod diabolum fecit ex angelo, quod ex Apostolo reddidit proditorem: quod invexit peccatum mundo, quod hominem deduxit ad mortem: audi dominum dicentem,
Væ mundo a scandalis. Scandalum sanctos ten- Matth.
tat, fatigat cautos, * incautos dejicit, con- 6
fundit omnia, conturbat omnes: & licet in præsenti loco dominus de scandalo suæ passionis loquatur, & Judam denotet per quem venit ipsum scandalum scandalorum; tamen ne quis in hoc deveniret, admonuit, dicendo: *Impossibile est ut non veniant scandala: væ tamen illi per quem veniunt. Bonum est illi si lapis* Luc. 15
molaris appendatur collo ejus, & projiciatur in mare, quam scandalizet unum de pusillis istis.
Quare non lapis, sed lapis molaris: * quia la- 7
pia molaris dum triticum terit, dum farinam fun-

Regul. brevioriib. Resp. ad Interrog. lxv. pag. 550, 55.

3 *Satanas scandalum mihi es*. Non hæc vere diabolo, sed Petro dicta sunt ab Christo. Intelligendus ergo Chrysologus, quod hæc dicantur diabolo: qui per tentationem suggerebat Petro: *ea quæ Dei sunt minime sapiens; sed ea, quæ hominum sunt*: inquit Origenes in Matth. pag. 276. *Satana* autem nomen, quod est *Adversarius*, iis tribuebatur, qui divinæ voluntati adversabantur. Origenes contra Celsum Lib. vi. pag. 306. *Cæterum Satan hebræa lingua dictus, & a quibusdam forma magis græcanica Satanas nominatus, significat Adversarium*. De voce Ethymo, mirum quam blande hallucinatus Justinus, in Dialogo cum Triphone pag. 331.

4 *Balaam divinator*. Chrysologus, dum Balaam divinatorem appellat, eorum sententiæ videtur assentiri, opinantium Balaam non prophetam esse, sed virum magicis artibus deditum. Ariolus vocatur Num. xxii. 5. Vide Origenem contra Celsum; Auctor. Oper. imperf. in Matth. Homil. 11. Cyrillum Alexandrinum Lib. iv. & vi. de Ador in Spir. Ambrosium Epist. l. 1. Class. recent. edit. Lyranum, Cajetanum Brugens. Jansenium, Tirinum hic. Hieronymus vero ex Hebræorum opinione putat, Balaamum verum Deum coluisse. Certe Moses Num. xxii. 8. 9. 12. 18. 19. 20. expresse testatur, eum verum Deum coluisse; quem ipse Num. xxii. 18. Dominum Deum suum appellat. Augustinus Lib. 11. de divers. Quæst. ad Simplicium Art. 1x. quæst. 46. in Numer. rem, ut reperivit sub Judice pendentem, adhuc reliquit.

5 *Sed cum puellis*. Liquet ex Numer. xxxi. 16. Balaam Regi Balac suasisse, ut ad castra Hebræorum submitteret speciosas puellas, Moabitides, quæ eos ad fornicandum impellerent: ea lege, ut Hebræi prius ederent idolothyta, & eorum numina venerarentur.

6 *Fatigat cautos*. Ita cum Latinio. Editi; *incautos*.

7 *Lapis molaris*. Servorum manus erat molas torquere, certamque farinæ mensuram statis diebus reddere. Sed & quandoque adhibebantur Equi, vel Asini. Unde Mola asi-

fundit, a polline furfurem dum secernit, panem
pie laborantibus subministrat. Bene ergo illi,
qui eligit minister scandali magis esse, quam
pacis, ad collum lapis alligatur molaris: ut hoc
illum ad mortem trahat, quod illum trahere
debuisset ad vitam: quia sensus ad vitam da-
tos, mortis convertit in scandalum, suadendo
aliud videre, aliud audire, aliud sentire, aliud
sapere, quam erat in Christo, quam erat in
8 scientia salutari. Hinc angularem lapidem, *
Isa. 28. 16 3. Reg. 7. 12. Dan. 2. 45 hinc adjutorii lapidem, hinc lapidem sine ma-
nibus abscissum, qui est Christus: sic pusillo-
rum circuit & traxit ad scandalum: ut non
panem vitæ, sed panem lachrymarum confice-
ret, & doloris: sicut Propheta testatur, dicens:
„ Qui manducatis panem doloris. „ Bene er-
Ps. 126. 2. Matth. 18. 6. go illi, sicut alibi dixit. „ Ut mola asinaria
„ alligetur collo ejus, „ & inde sumat pœ-
nam, unde sumpsit & sensum, & exæquetur
jumentis insipientibus, qui noluit hominibus
superna sapientibus comparari.

SERMO XXVIII.

QUod sit virtutibus cognata paupertas, ter-
rena & cælestis comprobat disciplina.
Athleta ad luctamen nudus accedit, confligit
cum fluctibus nauta nudus, miles in acie non
1 nisi expeditus assistit *: qui tendit ad philoso-
phiam, totum quod in rebus est, ante conte-
mnit. Est ergo virtutibus cognata paupertas:
& si paupertas virtutum parens, virtutum socia
sic habetur, sapere convenit, quare Christus
ad virtutis officium pauperes sic elegit. Petrus
& Andreas, Jacobus, & Joannes, germanitas
combinata, imo congeminata paupertas, in A-
2 postolorum principes * eliguntur; pauperes cen-
su; loco humiles; viles arte; obscuri vita; labo-
3 re communes: * addicti vigiliis; fluctibus man-
cipati; negati honoribus; injuriis dati, præsi-
dio retis, solo piscium captu victum, vestitum-
que conquirentes. Sed in istis quantum vilis
mundanus videbatur aspectus, pretiosas tantum
animas Dei intuitus tunc videbat. Erant cen-
su pauperes, sed innocentia locupletes: loco
humiles, sed sanctitate sublimes: viles arte,
sed simplicitate pretiosi: obscuri vita, sed vitæ
merito perlucentes: labore communes, sed pro-
posito singulares: addicti vigiliis, sed ad cæle-
stes victorias jam vocati: fluctibus mancipati,
sed fluctibus non demersi: negati honoribus,
ditati magis honoribus, non negati: injuriis
dati, sed injuriis non relicti: captores piscium,
sed piscatores hominum jam decreti. „ Venite, Matth. 4. 19
„ inquit, & faciam vos fieri piscatores homi-
„ num: „ ut vitalis escæ jactu, ut hamo cælestis
verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tol-
lerent sempiternam. Captores piscium, fiunt
hominum piscatores: de labore transeunt ad
laborem; quia labor nescit lassescere medita-
tus. * Omnia quæ de usu veniunt, non fati- 4
gant. Virtus exercitio perseverat. Hinc est
quod Apostolos suos Christus humanis labori-
bus exercere voluit, ut eos indefessos redderet
in divinis: voluit eis Deus manere forti-
tudinem, de exercitio præstare virtutem; &
quia fructus provenit ex labore, voluit eos la-
bores non perdere, sed mutare: ipse ante il-
lis usum laboris indulsit, qui postea eis tole-
rantiam dedit virtutis. Hinc est quod regna,
gentes, carceres, vincula, tormenta, mortes,
sævientes homines terris omnibus sic vicerunt.
Diximus quod in Apostolis amica virtutum,
Deo chara, sit electa paupertas. Matthæum de
telonio * divitem, de usuris locupletem, lu- 5
cris seculi onustum quod in Apostolatum Chri-
stus elegerit, quid dicemus? Hodie Matthæus
de seipso sic cœpit: *Et cum transiret inde Je-* Matth. 9.
*sus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum
nomine: & ait illi, sequere me*. Matthæus pu-
blicanus * generat nobis non parvam suis quæ- 6
stibus quæstionem, & magnum nobis negotium
sua negotiatione proponit. Sed dicit aliquis;
Quam

asinaria ingentem quandam innuit, ad quam circumagendam Asino opus erat. Hieronymus hic, Vatablus, Mariana, Maldonatus aliique putavere genus fuisse supplicii apud Hebræos, flagitiosissimos Homines in mare demergere, e collo eorum mola asinaria suspensa. Lyranus autem, & ex Heterodoxis multi Grotius, Ligthfootus, Clericus, rem in dubium revocant: assetitque Calmetus, ne volam quidem hujus supplicii apud Hebræos reperiri. Opinatur tamen ab Syris, vel Romanis induci potuisse in Palestinam. Quoad Romanos vide Casaubonum in Sveton. Aug. cap. lxvii.

8 *Angularem lapidem*. Cur Christus angularis lapis vocetur passim habes apud SS. Patres. Vide Cyrillum Alex. ad vers. 16. cap. xxviii. Isaiæ: Oecumenium in 1. Petri, cap. ii. Chrysostomum Homil. cxi. Tom. v. & Homil. vi. in Epist. ad Ephes. & ex eo Theophylactum, in cap. ii. ad Ephes. Theodoretum in Psalm. cxviii. &c.

AD SERMON. XXVIII.

NOTÆ.

1 ASsistit. MS. Cæsenæ, & Vallicell. habent: *astat*.

2 *Apostolorum Principes*. Vel quia primi electi, vel abundantia virtutum. Theophylactus vocat Petrum, & Joannem *Vertices Apostolorum*. Cæterum de hujusmodi voce *Apostolus* vide Hieronymum in Epist. cxlii. ad Damasum: & late Basnagium Tom. 1. Histor. pag. 288. ubi contra Baronium contendit, eam ævo Christi non fuisse adoptatam: quam tamen invenimus apud Johannem xiii. 16. Οὐδὲ ἀπόστολος *atque missus major est eo, qui misit eum*. Eodem modo ii. ad Corinth. viii. 23. Fratres missi ab Ecclesia ad eleemosynarum collectionem Ἀπόστολοι *Ecclesiarum* nominantur: & ad Hebræos iii. 1. Christus ipse dicitur *Apostolus*: vel quia ipse Princeps est, & caput Apostolorum; vel quia, ut ait Theophylactus, missus est ad oves domus Israel.

3 *Labore communes*. Ac si diceret communem quandam, & vulgarem artem exercuisse. Omnibus fortunæ & naturæ donis expertes fuisse Apostolos, soloque nutu arbitrioque Dei vocatos, contra Maldonatum, & Theophylactum, qui in eis naturæ habilitatem non excludere, asserere possumus cum Clemente Stromat. Lib. vi. pag. 480. Hilario de Trinitate Lib. ii. Origeneque contra Celsum Lib. ii. pag. 135.

4 *Lassescere meditatus*. „ Idest exercitus. Etenim me-
„ ditari non modo valet mente agitari; sed etiam exer-
„ ceri. Unde Plauti verba in Stich. *simulque ad cursu-*
„ *ram meditabor me ad ludos* Olympia. Labor autem
„ meditatus, idest frequenter susceptus, ac exercitus, usu
„ ipso fit levior. „ Mita.

5 *De Telonio*. Tributum Græcis τέλος dicitur: unde *Telonium*. Locus videlicet, in quo publica exigebantur vectigalia: & juxta mare positus, ut ibi solverentur ab transfretantibus.

6 *Matthæus publicanus*. Hoc nomine Judæi vocabant eos, quos ipsi vel ob vitæ institutum, vel morum impuritatem veluti prophanos detestabantur. Non vero quod
omnes

Quam quæstionem? Quod negotium? Deus
Luc. 16. suscipit pauperes, sed divites non repellit.
Habentes suscipit, & ad se attrahit non habentes.
Abraham dives, dives Job, David dives.
Et quid Abraham beatius? Quid fortius
Job? Quid David sanctius? Nam & Abraham
post terrenos mœrores pias animas, & revolantes
ad cœlum in gremium suæ consolationis includit.
Et Job in ipsis divitiarum machinis diabolum
& ipse vicit, & nobis vincendi eum re-
Gen. 14. liquit exemplum. Abraham sic possedit divitias,
ut eas sæpe & oblatas contemneret & calcaret
indultas: & sic diligeret possidere divitias, non
a divitiis possideri: habere eas ad largitatis
materiam, non ad cupiditatis incendium. Sed
ad hæc respondetur, fuerunt sanctis innocentes
divitiæ, utpote a Deo datæ, non turpiter
acquisitæ: concessæ ad usum vitæ, non ad mortis
usuram. Matthæum vero publicanum divitiæ,
sic cupiditatis publicant magistrum, fornace
avaritiæ sic coquebant, sic alligabant vinculis
cautionum, sacculorum ponderibus sic
premebant, ut levari ad innocentiam, ad justitiam
surgere, ad virtutem progredi non valeret.
Unde & sedere ejus erat jam subsidere,
non sedere. Hunc ergo talem ad sua cur vocaverit
Christus, cur elegerit ad divina, nisi
quæratur altius facit altissimam quæstionem,
& non tantum quæstionem, sed & scandalum:
sicut illo tempore, circumstantium patefecit
intentio. Quomodo enim infirmitas non laboraret
humana, quando videbat apud Christum
pecuniam sic valere, ut daret fraudulento fidem;
venali gratiam; cupiditatis magistro officium
largitatis; doctori fœnoris magisterium
sanctitatis; publicano sæculi cœleste secretum?
Urebat videntes, quod usura quæ vastat terram
tollebatur ad cælum, & hanc quam detestantur
homines Deitas advocabat. Sic autem
sensisse tunc videntes aperit Matthæus ipse,
qui dicturus vera de se, non potuit hæc
tacere. *Cum autem Jesus discumberet in domo, ecce veniebant multi publicani & peccatores: & discumbebant cum eo & discipuli ejus. Pharisæi autem videntes, dicebant discipulis ejus. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?* Et hoc dicebant Pharisæi, ut esset magnum
malum, quod & malis poterit displicere:
& si erat nefas publicanos Christo partici-
7 pes, vel in cibo esse: * divinis sociare quid
erat publicanum? Fratres, in quæstione hac ingenium
laboraret interpretis, si non ipse domi-

S. Petri Chrys.

nus, cui sit ipsa quæstio, totum quod est quæstionis
auferret. Repetamus ergo ordinem lectionis:
Christus quare ad Matthæum venerit
audiamus: *Cum transiret,* * inquit *Jesus*. Non 8
dixit, cum staret ibi: transivit, & pertransivit
inde Jesus, ne Matthæus remaneret ibi:
transivit inde Jesus, ne Matthæus ibi taliter * 9
permaneret. *Vidit hominem*. Non dixit, vidit
Matthæum: quia in Matthæo hominem liberarat; Matt. 6.
hoc est; homines quos pecunia possidebat,
servire Deo nequeunt, pecuniæ servientes. „ Non
„ potestis, inquit, Deo servire & mammonæ. „
Veni, sequere me. Non dixit, affer ad me,
quia Matthæum, non Matthæi sacculos requirebat.
Veni, sequere me. Hoc est, depone pondera,
disrumpe vincula, solve laqueos. *Me sequere*.
Quære te, perde usuram, ut te valeas
invenire. Sed jam Pharisæis quid responderit,
audiamus: *Non est opus*, inquit, *sanis medicus, sed male habentibus*. Ecce quare ad
Matthæum venerat Christus, ut avaritiæ curaret
vulnera, ut saniem sanaret usuræ. *Euntes*,
inquit, *discite, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium*. Misericordiam voluit, ut
Matthæus, quod tulerat per miseriam, in misericordias
prorogaret: & inde redimeret pœnam,
unde comparaverat culpam. *Non veni vocare justos, sed peccatores*. Sic dicens, non
repulit justos, sed injustos, qui se justos mentiebantur,
* exclusit. Christus ergo quod ad 10
peccatores venit, peccata delere voluit, non
peccatoribus voluit commanere. Quod est dare 11
vitam mortuo, * hoc largitatem tribuere est avaro.
Itaque Christus quod Matthæum vocat,
non est illa pecuniæ ratio, sed est ratio tota
virtutis. Denique Matthæus mox factus est terræ
pauper, ut dives haberetur in cœlo.

S E R M O XXIX.

CUm Matthæum publicanum Dominus ad
apostolatus fastigium evocat & extollit,
dat manum lapsis, spem restituit desperatis,
reddidit vitæ, quos sibi jam mors detinebat
addictos. *Cum præteriret*, inquit, *Jesus, vidit* Marc. 2.
Levi Alphæi sedentem ad telonium. Sedebat utique,
qui stare non poterat pondere cupiditatis
oppressus, & ipsa totus conscientia fraudis incurvus.
Aurum natura grave, gravius fit avaritia
nimis. Hinc est quod plus habentem deprimit,
quam ferentem; & vehementius aggra-

G vat

---

omnes Publicani essent Ethnici, ut perperam opinatur Tertullianus lib. 1. de pudicit. cap. 12. contra quem jure insurgit Hieronymus epist. cxlvi. Damaso: ubi eos Judæos fuisse clarissime evincit: ut patet in Matthæo ex Patris nomine *Alphæo*, suoque *Levi*. Quod si velint Publicanos nonnullos fuisse Ethnicos, id de Principibus tantum Publicanorum dederim, quos Græci *ἀρχιτελώνας* vocant: idest *publicorum vectigalium redemptores*; non vero de inferioribus, eorumque Ministris, ut erat Matthæus. Publicanos honori fuisse Romanis, neminem latere puto. Hos Cicero in Epist. ad Silium Prætorem vocat: *amplissimos homines*: multisque laudibus ornat in Orat. pro Plancio. At Judæis odio & despectui erant, quod Potentum avaritiæ, tyrannidique inservirent.

7 *Vel in cibo esse*. Antiquorum Hebræorum mos constantissimus fuit, cum alterius religionis affectis, neque cum artem aliquam vilem despectamque profitentibus, cibum sumere: ne aliquid immundum contingere conarentur. Vide Genes. xliii. 32. Johan. iv. 9.

8 *Cum transiret*. E' domo videlicet egressus, eo exiturus ad mare.

9 *Taliter*. Ita retinuimus ex MS. Vaticano: nonnullæ editiones: *aliter*.

10 *Justos mentiebantur*. Cujusmodi equidem Pharisæi.

11 *Dare vitam mortuo*. „ Hoc est; quemadmodum „ muneris est divini non creatæ naturæ ad vitam mortuos „ revocare; ita opus est dexteræ excelsi, quod Avarus bo„ na sua largiatur. Propterea Matthæi revocatio ab usu„ ris, & facultatum ejus in pios usus erogatio, fuit mu„ nus divinum. „ Mita.

A D

vat corda, quam corpora. Nascitur in terra
profunda, sectatur ipsa montium fundamenta,
perque ima venarum cæcis discurrit anfracti-
bus, & dum suam semper repedat ad natu-
1 ram * cælestes animos ad inferna deponit: ob-
scurat sensus semper, alta meotium semper in
terrena demergit. Aurum erogare bonum, re-
ponere malum, contemnere validum, fugere
persecurum: quod sicut vincere virtutis est,
ita felicitas est evasisse. Auri furor ardentius
humano fervet in pectore, quam caminus to-
tus ignescit incendiis: & acrius homines dis-
solvit in terra, quam solvitur in calore flam-
marum. Crudelitatis dominus, sævus hostis,
amando lædit, nudat ditando, ipsum etiam
captivat aspectum, fidem frangit, violat affe-
ctum, vulnerat charitatem, turbat quietem,
adimit innocentiam, docet furtum, suadet frau-
des, imperat latrocinium. Et quid plura? Hoc
est, quod Apostolus dixit, „ Radix omnium
1. Tim. 6. „ malorum est avaritia. „ Est commutatio sa-
ne una; si homo prudens illud ante mittat ad
cœlum, quam mittatur ab illo, ut stultus, in
tartarum. Mittat per manum pauperis, quia
quicquid propter Deum pauperi dedit, ad cœ-
lum sine dilatione transmittit. Merito Mat-
thæus dominus talibus vinculis absolvi cupiens
præpeditum suscitat, dicendo: *Sequere me*. Hoc
est, me sequere de supernis ad superna tenden-
tem, & non aurum de inferis, ad inferna mer-
Matt. 6. gentem. „ Ubi fuerit thesaurus tuus, illic &
„ cor tuum erit. „ Aurum Patriarcharum stir-
pem, progeniem sanctam, tantam germanitatis
singularem coronam adeo corrupit: & totius
Gen. 37. reddidit pietatis extorrem, ut Joseph Ægyptiis,
fratrem barbaris, innocentem noxiis, ingenui-
2 tatem * traderent servituti. Sic siccavit men-
tes, sic corda depressit: sic quod in eis fuerat
humani sensus, ferinam in rabiem commuta-
vit: ut non offensam Dei, non sancti patris
dolorem, non proprii sanguinis sensum memi-
nisse permiserit. Intuere quid auro gravius,
quod cum mores hominum perdit, perdit &
naturem. Aurum Judaicum populum sic suo
captivavit aspectu, vicit illecebris, specie per-
decepit, ut hoc esse Deum crederent, & Deum
verum, Deum tot beneficiis cognitum denega-
rent: sic convertit homines in jumenta, ut vi-
Exod. 32. tuli caput, caput suum crederent, & omnium
3 rerum capiti caput pecudis * anteferrent. At-
tendite quam sit pernicies ista fugienda, quæ
cum mores hominum, honestatem, vitamque
perdiderit, ipsum quoque Deum voluit homi-
ni & contendit auferre. Hoc est, quod Judam Matt. 26.
fecit esse proditorem, ut hominem cogeret
Deum negare, vendere germanum sui sangui-
nis, distrahere conditorem, & ipsum sangui-
nem taxare pretio, quem sponte dominus erat
nostrum largiturus in pretium. Sed ne multa
super hoc generent exempla fastidium, transea-
mus ad reliqua. *Sequere me, & surgens secutus
est eum*. Sæpe legitur & in hoste utilis virtus,
sæpe in adversario comprobatur. Matthæus
non subtrahitur operi, sed mutatur: & telo-
nium suscipit magis, quam relinquit: ut man-
sura Deo, non homini peritura conquirat, ut
non trigesimum in quadragesimum, quinqua-
gesimumque nummum tristis redigat supputa-
tor: sed trigesimum in sexagesimum, & cen-
tesimum gaudii fructum lætus recondat divinis
commodis profuturum. *Et surgens secutus est
eum*. Generosus animus, qui sic ea quæ ma-
gna putarat, facile, & quasi nulla contempsit;
apparet illum per ignorantiam lucra ante præ-
sentia conquisisse, a quibus ut se sensit, & vi-
dit liberum, sic raptus est ad divina. * *Et fa- 4
ctum est, dum accumberet in domo illius, multi
publicani & peccatores discumbebant cum Jesu &
discipuli ejus*. Discumbebat Jesus plus in Mat-
thæi mente, quam sigmate: * & epulabatur 5
non cibis, sed reditu peccatoris, ut revocaret
convivio, collegio, humanitatis affectu, dul-
cissima sui confabulatione discumbentes, quos
sciebat posse judicis agnita potestate dissolvi;
percelli terrore majestatis suæ, de nuda mox
præsentia posse prosterni, velatus humano cor-
pore, qui homini voluit subvenire. Occulta-
vit dominum, qui servis dignatus est fiduciam
non negare: majestatem texit, qui fragilem
studuit parentis amore complecti. Sed offen-
duntur Judæi, dicentes: *Quare cum publicanis
& peccatoribus manducat & bibit magister ve-
ster?* Miraris Judæe, cur misceatur convivio
peccatorum, qui propter peccatores & nasci
voluit, & non recusavit occidi: oblatras cur
peccatorum vinum bibat, qui pro peccatori-
bus suum sanguinem fudit. Et si vis posse am-
plius, suscepit ipse peccatum, ne perderet pec-
catores, in se sententiam suam judex retorsit,
ut amasse se peccatores proderet magis solven-
do debitum, quam donando. Sed talibus ipsum
dominum respondisse sufficiat. *Non necesse ha-
bent sani medico, sed male habentes: non enim
veni vocare justos, sed peccatores*. Et quis non
erat

AD SERMON. XXIX.

NOTÆ.

1 *Repedat ad naturam*. Idest: dum natura sua ob-
scura quæque, & alte defossa loca amat.

2 *Ingenuitatem*. MS. Vaticanum *Ingenuum*. At ex ge-
nio Chrysologi lectionem MS. Cæsen. & Vallicell. liben-
tius retinui. Non autem auri pretium, quod ex Ismaelitis
perceperunt, eo perduxit Josephi fratres, ut eum venum-
darent; sed zelotypia tacti, quod eum in omnes regnatu-
rum somnia protenderent. Non desunt tamen ex Patri-
bus, quos hoc idem cum Chrysologo sensisse apparet.

3 *Caput pecudis*. Non uni ex SS. Patribus mens fuit,
ab Hebræis vituli tantum caput fuisse conflatum. In hac
sententia sunt Cyprianus. & Ambrosius Epist. lxii. La-
ctantius lib. iv. cap. x. Et inde tradunt nonnulli ortam
Ethnicorum calumniam: Judeos scilicet adorasse caput Asi-
ni: quam postea in Christianos primævæ ætatis effluxis-
se satis, superque constat; licet eam ab alio fonte promà-
nasse verosimilius sit. At Scriptura ubique *Vitulum* dicit,
nec usquam solius *Capitis* meminit. Is autem erat Apis,
seu Serapis Ægyptiorum Numen.

4 *Raptus est ad divina*. Secreta quadam vi sese mo-
veri sensit, qua suaviter quidem & jucunde, sed vehemen-
tissime trahebatur. Vide Augustinum de gratia Christi
contra Pelagium.

5 *Sigmate*. Idest Mensa, ut aliis adnotatum est. De
Sigmate vide Petrum Colum Brugensem Notæ ad Sido-
nium pag. 19. ubi Lipsium emendat Lect. lib. iii. in ex-
positione loci Lampridii hallucinatum.

6 Et

erat ægrotus, ipsa generis humani sic ægro-
tante natura? Ad omnes ergo venit, qui o-
mnes, male habenres, ut curaret invenit, sed
plane mori meruit, qui medicum contempsit
ne se accusaret, vel confiteretur ægrotum: sed
dicti sui dominus aperit mox figuram, dicen-
do: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.*
6 Non hic dominus justos respuit, sed superbos:
& eos notat, * qui cum non sint, esse se ja-
ctant justos. Et ubi erant justi? Cum juxta Pro-
Psal. 13. phetam: „Non erat qui faceret bonum, non
„ erat usque ad unum. „ Ut intelligant ægritudi-
nem „ medicum, ut curentur, admittant, con-
fiteantur se peccatores: ut modo Christus pa-
rens & conviva, largiatur veniam: ne post ju-
dex ferat in contumaces debitam sine fine
sententiam.

SERMO XXX.

HOdierna Evangelica lectio Matthæum pu-
blicanum, sic in Apostolum commuta-
vit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gra-
tiæ distributor: & de impietatis schola, ad
pietatis magisterium perveniret; fieretque do-
ctor misericordiæ, qui avaritiæ fuerat institu-
Matt. 9. tor. *Dum transiret Jesus, vidit hominem seden-
tem in telonio, Matthæum nomine.* Cum transiret
inde Jesus, bene transiret inde: transibat Ju-
dæam, ut veniret ad gentes: præteribat syna-
gogam, ut Ecclesia permaneret: prætergredie-
batur carnis patriam, ut deitatis suæ remearet
ad sedem. In Christo fratres transitoria est
carnis injuria, in quo divinitatis honor est
sempiternus. *Dum transiret inde vidit hominem.*
Vidit plus divinis oculis, quam humanis. *Vi-
dit hominem.* Ut peccata hominis non videret.
Vidit opus suum, ut despiceret opera peccato-
1 rum. Vidit illum Deus, ut ille videret Deum. *
Vidit illum Christus, ut ille pecuniæ latebras
amplius non videret. Vidit illum Christus se-
dentem, quia pressus cupiditatis pondere, sur-
gere non valebat. Fratres, deterius sedebat in
telonio publicanus iste, quam paralyticus: de
quo ante diximus, jacebat in lecto. Quia ille
carnis patiebatur paralysim, iste mentis: in il-
lo fuerat compago turbata membrorum, in isto
totus ordo fuerat sensuum dissipatus: ille ja-
2 cebat captus carne, * sedebat corpore & ani-
mo iste captivus: ille doloribus succumbebat
3 invitus, iste vitiis voluntarius serviebat: * iste
S. Petri Chrys.

sibi innocens avaritiæ videbatur in crimine,
ille se cognoscebat inter vulnera peccatorem:
iste lucrorum cumulabat peccata, ille dolorum
gemitibus peccata delebat. * Merito igitur pa- 4
ralytico dicitur, „confide fili, dimittuntur tibi
„ peccata tua, „ quia compensarat delicta dolori-
bus: publicano autem dicitur. *Veni, sequere* Matt. 9.
me. Hoc est, ut sequendo me repares, quod
consequendo pecuniam perdidisti. Sed dicit a-
liquis: Quare publicanus, qui major videtur in
crimine, major habetur in munere? Nam mox
apostolatus certa præditus dignitate, non so-
lum ipse accepit, sed aliis indulgentiam tri-
buit peccatorum: totum orbem splendore E-
vangelicæ prædicationis irradiat, & paralyticus
sola dignus venia vix habetur. Vis nosse quare
plus consecutus sit publicanus? Quia juxta Apo-
stolum, ubi abundavit peccatum, superabunda- Rom. 5.
vit & gratia. Simul ut publicanus gentilis po-
puli typum teneat, paralyticus Judaici populi
sit figura, qui hodieque malæ valetudinis tene-
tur in lecto, ut nisi portatus fuerit fide gentium,
oblatus Christo miseratione sanctorum, Chri-
stiani populi credulitate salvatus, ad domum
fidei, ad domum patriæ non potest pervenire.
Et discumbente eo in domo, ecce veniebant, in-
quit, *multi publicani & peccatores, & discum-
bebant cum eo & discipulis ejus. Videntes autem
Pharisæi dicebant discipulis ejus, quare cum pu-
blicanis & peccatoribus magister vester mandu-
cat?* Arguitur Deus, quia inclinat se homini,
quare conjacet peccatori, quare esurit pœni-
tentiam, * quare sitit reditum peccatorum, 5
quare acceptat misericordiæ fercula, quare su-
mit poculum pietatis. Fratres, venit ad pran-
dium Christus, venit ad convivium vita, ut
faceret secum convivere morituros: jacuit re-
surrectio, ut de sepulchris surgerent, qui ja-
cebant: decubuit indulgentia, ut peccatores
levaret ad veniam: venit ad humanitatem di-
vinitas, ut ad divinitatem veniret humanitas:
venit judex ad reorum prandium, ut humani-
tas præveniret reatus sententiam: venit ad lan-
guentes medicus, ut reficeret convescendo de-
fessos, inclinavit pastor bonus humeros suos,
ut ovem perditam salutares reportaret ad cau-
las. Sed hoc Pharisæus detestatur & arguit, qui
prandium dominicum putat non virtutis esse,
sed ventris: non spiritus, sed carnis: non di-
vinæ bonitatis, sed voluptatis humanæ: terre-
ni luxus, non gratiæ cœlestis. Sic, sic se vi-
det, qui Deum non videt. Quis arguit medi-

6 *Et eos notat &c.* Superbissimum Hominum genus Pharisæi, qui dum alios veluti peccatores aspernabantur, se ipsos tanquam justos prædicabant.

AD SERMON. XXX.

NOTÆ.

1 *UT ille videret Deum.* „ Deus aspectu suo pec-
„ catores illuminat, ut miseriam suæ conditio-
„ nis cognita, redeant ad ipsum per pœnitentiam. S. Gre-
„ gorius: Nullus Deum spiritualiter videt, qui carnaliter
„ vivit: qui enim Deum vidit, eo ipso moritur, ab hu-
„ jus vitæ delectationibus tota mente separatus. „ Mita.

2 *Captus carne.* Omnibus scilicet membrorum viribus destitutus.

3 *Vitiis serviebat:* Ex iis abunde patet, Matthæum in sensu Chrysologi, non fuisse nobilem quempiam publicorum vectigalium redemptorem: de quibus in Notis ad super. Serm. sed ipsius publici redemptoris Ministrum: quem aptius voces *Portitorem*, vel *Exactorem*: genus Hominum sævitiæ, avaritiæ, rapinis deditum. *Alienarum calamitatum negotiatores* vocat hos Chrysostomus Tom. vi. Homil. de Pœnis, seu lxxix. Theophylactus Hom. xv. pag. 88. *qui portitorem nominat, eo nomine complectitur avarum, injustum raptorem, & lucri cupidum.*

4 *Peccata delebat.* Licet Dominus fidem tantum illorum, qui Paralyticum portabant laudaverit; attamen dicendum est Paralyticum proculdubio, ita intima cordis compunctione comparatum fuisse, ut peccatorum veniam, & corporis incolumitatem promeruerit.

5 *Pœnitentiam.* Alias: *Pœnitentem.*

6 cum jacentibus conjacentem, * nisi humanæ salutis inimicus? quis pastorem subnixum lasso pecori reprehendit, nisi qui lucrosi gregis amorem nescit? quis judicem de pietate judicat, nisi ille, qui fuerit desperatus? quis communionem Dei, nisi sacrilegus spernit? indulgentiam quis, nisi crudelis horrescit? *Quare magister vester cum publicanis & peccatoribus manducat?* Et quis est peccator, nisi qui se peccatorem ne-
7 gat? Magis ipse peccator est: * &, ut verius dicam, ipse jam peccatum est, qui se jam non intelligit peccatorem. Et quis injustus, nisi qui se judicat justum? Legisti Pharisæe, „quia non
Ps. 141. „ justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.„ Quamdiu sumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis: & si actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non possumus, & injustitias fugere: qui si corpore possumus evitare, & si conscientiam malam devincere valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata quemadmodum possumus abolere? Pharisæe confitere peccatum, ut Christi venire possis ad mensam: ut sit tibi panis Christus & panis ipse frangatur in tuorum veniam peccatorum: Ut fiat tibi poculum Christus, qui in tuorum delictorum remissionem funditur: Pharisæe prande cum peccatoribus, ut possis prandere cum Christo: agnosce te peccatorem, ut tecum prandeat Christus: intra cum peccatoribus convivium domini tui, ut possis non esse peccator: intra domum misericordiæ cum Christi venia, ne cum tua justitia extra domum misericordiæ puniaris exclusus: agnosce Christum, audi Christum, audi Dominum tuum; audi cælestem medicum, calumnias tuas peremptorie confutantem. *Non est opus sanis medicus, sed male habentibus.* Si vis curam, agnosce languorem. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Si cupis misericordiam, confitere peccatum. *Euntes*, inquit,
Osee 6. *discite quid est misericordiam volo, & non sacrificium.* Christus misericordiam vult, & non sacrificium: aut quod sacrificium quæret, qui ut te quæreret, sacrificium factus est ipse? *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Non repulit justos, sed quia sine Christo innocens non habetur in terris. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Sic dicendo, non repulit justos, sed quia omnes reperit peccatores: audi Psalmi-
Psalm. 13. stam. „ Dominus de cœlo prospexit super filios hominum: ut videat si est intelligens „ aut requirens Deum. Omnes declinaverunt, „ simul inutiles facti sunt: non est qui faciat „ bonum, non est usque ad unum.„ Fratres simus, simus peccatores confessione nostra, ut Christi venia non simus peccatores.

SERMO XXXI.

BOnitas virtutum mater, malitia origo vitiorum: virtutes comitatur gloria, inhæret vitiis cognata confusio: sicut vitia teguntur dolis, ita illustrantur libertate virtutes. Hinc est quod Christus virtutum lux, agebat libere, loquebatur pure, præstabat ut Deus, patiebatur ut parens, ut dominus arguebat: Judæi vero viperinum germen, genitricis mors *, ge- 1
nitoris occisio, dum perimunt Christum synagogæ, matris uterum diruperunt. Vere sicut scri- Matth. 3.
ptum est. „ Progenies viperarum „ summittebant capita, adulabantur lingua, vulnera dabant dolis, blasphemiis venena fundebant: & quasi non sufficeret ad odium contemptus, des- Luc. 20.
pectus ad injuriam, sic Christum persequebantur insidiis, tentabant dolis, interrogatione pulsabant, appetebant contumeliis, & tota cupidi simulatione vallabant. Objiciebant curandos sabbatho: ut si non curasset, fieret de impossibilitate contemptus: de lege manaret calumnia si curasset. Interrogabant, in qua potestate faceret sua jussione virtutes; ut si dixisset, deitatis, invidiam commoverent; si tacuisset, artis magicæ crimen inferrent. Dicebant
enim in Beelzebub principe dæmoniorum ejicit Matt. 12.
dæmonia: & sicut hodie lectum est, apud discipulos in magistrum notam de publicanorum convivio componebant: apud magistrum discipulos jejunii nescios, gulæ deditos accusabant: sed discipulis de magistro, magistro de discipulis odiorum causas, discordia semina livore jactabant. *Accesserunt*, inquit, *discipuli Joannis,*
dicentes: Quare nos & Pharisæi jejunamus fre- Matt. 9.
quenter, discipuli autem tui non jejunant? Et cum discipulis Joannis, quæ societas Pharisæis? nisi
quia junxerat invidia, * quos disjunxerat di- 2
sciplina. Hic jam sua perdit jura zelus: junxit disjungere consuetus. Judæi postponi Moysen domino non ferebant: discipuli Joannis Christum nolebant Joanni ullatenus anteferri: sic in Christum fremebant utrique livore communi. *Quare nos & Pharisæi jejunamus frequen-*

ter,

6 *Jacentibus conjacentem.* MS. Cæsenæ: *jacentem cum jacente.*

7 *Magis ipse peccator est.* MS. Cæsenæ. *Magister ipse est peccatorum.* Utramque lectionem amplectitur Mita „ qui „ se, ait, peccatorem negat, antonomastice peccator dicitur: „ quia comparative ad alios, majus peccatum habet. Et „ enim Deo contradicit in sacris paginis dicenti: nullum „ hominem in hac vita esse sine peccato. „ Alteram quod spectat subdit. „ Quod sit Magister peccatorum falsa dogmata disseminando cum Pelagianis, & Cælestianis apud „ Augustinum serm. xx x. de verb Apostolor. asserentibus „ hominem esse, qui non sit peccator & qui Christi „ reparatione non egeat. Imo de peccatore, & peccatorum Magistro fit ipse peccatum: quia nolens se peccatorem fateri, fit impœnitens finalis: de sua miserabili conditione lætus, emendationis expers. „

AD SERMON. XXXI.

NOTÆ.

1 G*Enitricis mors.* Alludit ad illud, quod vulgo perhibetur, viperas scilicet ex eroso Matris utero ad vitam exire. Chrysostomus Homil. xi. in Matth. pag. 69. *istud animal corrumpit Matrem, ejusque ventrem devorat, ac in lucem prodit.* Eodem modo Theophylactus in cap. iii. Matth. pag. 18. Isidorus Pelusiotam Epist. cv. Lib. 1. pag. 32. 33. &c. Vide quæ abundantius dicemus in Notis ad Serm. cxxxviii.

2 *Junxerat invidia.* Discipuli Johannis zelo quodam pro Magistro suo ducti erant in invidiam Christi. Ab Pharisæis igitur submissi ii fuerant, ut Christi discipulos aggrederentur. Vel, ut vult hic Chrysologus cum Augustino de consensu &c. cap. xvii. & Chrysostomus opinatur, Pharisæis accessere, seseque illis consociarunt.

3 Est

ter, discipuli autem tui non jejunant? Quare?
3 quia penes vos est de lege, * non de volun-
tate jejunium: jejunium non jejunantem respicit,
sed lubentem. Et quis vobis jejunii fructus est,
qui jejunium jejunatis invitum? Jejunium est sin-
gulare sanctitatis aratrum, colit corda, eradi-
cat crimina, evellit delicta, vitia subruit, cha-
ritatem serit, copiam nutrit, parat innocentiæ
messem. Discipuli ergo Christi in tota sancti-
tatis segete constituti, & virtutum manipulos
colligentes, habentes panem jam novi fructus,
inveterata non possunt jejunia jejunare: quæ ja-
ctantur verbis, pallore proponuntur, vendi-
tantur defectu, placent humanis oculis, non
divinis. *Quare nos & Pharisæi jejunamus fre-
quenter, discipuli autem tui non jejunant? Res-*
4 *pondit Dominus. Numquid possunt filii sponsi* *
jejunare, quamdiu cum illis est sponsus? Quid
est hoc? Interrogatus Joannes sponsum esse sic
Joan. 3. testatus est Christum. „ Qui habet sponsam spon-
„ sus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit
„ cum gaudio, gaudet propter vocem sponsi. „
Convenienter ergo discipulis Joannes magistri
sui voce respondit, ut vel illi crederent & non
cogerent tempora sponsi læta tristis intrare je-
junii: quia qui quærit sponsam jejunia seponit:
relinquit austera, totum se dat gaudiis, epulis
indulget, totus blandus, totus amabilis, totus
festivus incedit: & facit totum quod sponsæ te-
nera requirit affectio. Christus ergo qui tunc
5 Ecclesiam desponsabat, * indulgebat se men-
sis: convivantibus se non negabat: humanum,
comem, blandum se pia charitate reddebat:
donec divinis humana conjungeret, & faceret
de terrena societate cœleste consortium. Ad-
jecit Dominus dicens: *Nemo mittit commissu-
ram panni rudis in vestimentum vetus, tollit enim*
6 *plenitudinem * ejus a vestimento, & pejor scissu-
ra fit.* Antiquæ legis supellectilem dicit Judai-
cis studiis attritam: * corruptis sensibus, se- 7
ctis scissam: impuris actibus obsoletam. Pan-
num rudem * Evangelii nuncupat indumen- 8
tum. Sed audi pannum non scissuræ partem,
sed principium texturæ. Tunc enim primum
regalis indumenti tela de Christi vellere texe-
batur, de vellere quod dabat agnus. „ Agnus Joan. 1.
„ Dei qui tollit peccata mundi. „ Texebatur
autem regium vestimentum, quod in purpu-
reum fulgorem cruor tingeret passionis. Meri-
to ergo Christus hunc pannum rudem Judai-
cæ vetustati prohibebat immitti: ne pejor scis-
sura fieret, si Judaicam vetustatem novitas
scinderet Christiana. Et geminat exemplum,
dicens: *Neque mittunt vinum novum in utres
veteres, alioquin rumpunt utres, & vinum effun-
ditur, & utres pereunt: sed vinum novum mit-
tunt in utres novos, & ambo conservantur.* U-
tres veteres Judæos vocat: novos utres nuncu-
pat Christianos: quia sicut utres pellium * ab 9
omni squallore purgantur, & pigmentis liniun-
tur odoratis, ut saporem vini possint inviola-
bilem custodire: ita jejuniis corpora humana
ab omni carnalium delictorum squallore pur-
gantur: & fiunt utres divinis torcularibus apti:
ut de prælo crucis * accipiant vinum novum: 10
& incorruptam novitatem conservent. Sed hoc
sicut accipiunt Christiani, ita Judæi nisi Chri-
stiani fuerint, non habebunt: qui corrupti vi-
tiis, & inveterati malis, vinum novum quod
ad Evangelii verbum, sic acceperint ut rum-
pantur, & fundant. * Agnoscendum est ergo, 11
quia Christus per exempla hæc non discipulos
suos noluit jejunare, sed noluit jejunium verum
fraudulento miscere jejunio.

SER-

3 *Est de lege.* Explicarem non de publicis jejuniis antiqua lege Judæis decretis Levitic. 1. 29. sed de illis quæ lege privata, & jussu Magistrorum, vel ex proprio cujusque consilio statis diebus observabantur. Quod solemne erat Pharisæis, ob famæ aucupium, bis unaquaque hebdomade quandoque pluries. Discipuli etiam Joannis, eo præcipue tempore quo Magister detinebatur in vinculis, jejunabant.

4 *Filii Sponsi*, videlicet qui interfuerant nuptiis, & quos apte Chrysologus vocat *Amicos sponsi*. Nam sicut sponsam comitabantur Virgines, ita Socii, & Amici sponsum. Judic. XIV. 11. Græcis 'φιλόλιας sunt, Latinis æquales. Ex hoc Evangelii loco Montanistæ jejunia, & Xerophagias protrahebant etiam post Pentecosten: quod ablato sponso Filii sponsi debeant jejunare. Vide Hieronymum in cap. VIII. Matth. Fortasse hic Chrysologus horum errorem perstringit.

5 *Ecclesiam desponsabat.* Christum, Ecclesiæ sponsum dici, alias observatum: Ad exemplum Dei, qui populi Hebræi ab Prophetis *Maritus* nuncupatur, inquit Grotius in capit. III. Johann. XXIX.

6 *Plenitudinem.* Implere, dicitur Hebræis committere, farcire, additoque panni frustulo vestem componere. Et plenitudo hic est scissura assuto panni surculo composita. Novum autem dispendium erit, si novum cum veteri panno committas. Tunc enim non cohærente commissura, nova scissura fit. Vide hanc eandem similitudinem Lucæ v. 36. Nec dissimilia habet Philo: ubi exponit legem, quæ pannum & linum contexere vetat: *non solum*, inquit, *diversitas consociationem respuit; sed prævalescentia alterius rupturam potius efficit, quam conjunctionem.*

7 *Judaicis studiis attritam.* Ita Hieronymus, Euthymius, Chrysostomus, Theophylactus, aliique veterem legem pro veste usu tritam, pro rudi panno Evangelium interpretantur. Hinc colligebant Marcionitæ duas has leges simul componi non posse: neque unum esse Deum utriusque Auctorem. Vide Tertullianum Lib. III. & IV. contra Marcionem: Epiphanium Heræs. XLII. Augustinum Lib. IV. contra Faustum.

8 *Pannum rudem.* Idest novum, vel nunquam interpolatum. Nam & Juris Consulti *nova vestimenta* opponunt *interpolis*. Rudem pro novo habet etiam Paulinus Epist. XXXI. pag. 198. recent. edit.

Circumdansque rudes festis altaribus agnos.

& Poema XXVII. Natal. X. pag. 654.

. . . . . . inest una venustas.
Annosis, rudibusque locis.

9 *Utres pellium.* Utres ircina coria sunt, arte parata; & instar sacci consuta, optime purgata, & suffimentis delinita, ne quid ingrati odoris in vinum irrepat. Hinc *ἀσκὸς ἄιγειος vas caprinum*: eo quod Hebræis *Nebel*, *vas coriaceum*, LXX. vertunt *ἀσκός*. Loquitur autem Christus in Evangeliis ad consuetudinem Syrorum, qui maxime iter facientes vinum secum deferendum utribus includebant.

10 *Prælo Crucis.* Idem prælum, ac torcular comprimendis uvis aptum. Crux autem sæpius torculari assimilatur, ex illo: *ego torcular calcavi solus.*

11 *Ut rumpantur, & fundant.* Ex MS. Vallicell. editi, *Et rumpuntur, & fundunt.*

AD

SERMO XXXII.

OMnia signorum Christi opera stupenda virtutum, non humanitus, neque casu, sed divina procuratione credenda sunt evenisse: sicut hodie nobis Evangelicum demonstra-
Marc. 3. vit eloquium. *Et intravit*, inquit, *Jesus in*
1 *synagogam: & erat ibi * homo habens manum a-*
2 *ridam*. Christus quidem ingreditur synagogam,*
sed Judæus nec recipit intrantem, nec agnoscit præsentem, nec operantem cæcatus intel-
3 ligit. * Cernite quam nihil sit præsentia corporalis, ubi fuerit mentis miseranda separatio; sicut contra nihil officit absentia corporalis, ubi corda fuerint sociata per fidem. *Et erat ibi homo, habens manum aridam*. In hoc homine omnium hominum imago figuratur: in hoc geritur cura cunctorum: in hoc universorum sanitas diu expectata reparatur. Aruerat enim manus hominis magis stupore fidei, quam sic-
4 citate nervorum *: & plus culpa conscientiæ, quam debilitate carnali. Antiqua nimis ista erat, & quæ in ipso mundi principio contigerat ægritudo, nec arte hominis, aut beneficio poterat hæc curari: quæ justa Dei fuerat indignatione contracta, tetigerat vetita, inconcessa præsumpserat: cum se ad arborem sciendi bo-
Gen. 3. num, malumque porrexerat, auctore indigebat, non qui malagma * imponeret, sed qui
5 posset illatam relaxare sententiam: & ignoscendo resolvere, quod religaverat indignando; In hoc homine nostræ tantum geritur umbra sanitatis: perfecta autem salus nobis reservatur in Christo: quia tunc ariditas nostræ manus miserando dissolvitur, cum cruore perfunditur dominicæ passionis: cum illo vitali ligno crucis extenditur: cum carpit fructuosam de dolore virtutem: cum totam arborem salutis amplectitur, cum clavis domini corpus affigitur, quo nunquam ad arborem concupiscentiæ, & aridæ redeat voluntatis. *Observabant*, inquit, *pharisæi si sabbathis curaret, ut accusarent eum*. Ad infamiam judicis, & ne-
6 quitiam cognitoris, quæritur de cura crimen,* de pietate accusatio, reatus de virtute, de salute supplicium. Sed mirum non est: semper offendont bona malos, pia impios, sancta profanos: aut quando non lascivus disciplinam, virtutem vitiosus, innocentiam criminosus accusat? Observabant scilicet sacerdotes sabbathis non si peccaret, sed si curaret: ut accusarent eum. Amatores criminum invigilant, insidiantur in accusatione virtutum: quasi contra salutem, non pro salute sabbathum sit provisum. Si sabbathis curaret, observant: tali legis interprete, non dico laborat nimis, sed funditus & expirat ægrotus. Sabbathum non impie curam denegavit infirmis, sed tota pietate aliquoties quietem præstitit fessis nimio labore mortalibus. *Et ait homini habenti manum aridam: surge in medium*. Professor debilitatis propriæ: supernæ pietatis exactor: testis divinæ virtutis: Judaicæ incredulitatis assertor. *Surge in medium*: ut quos non compungit virtus tanta signorum, quos non opera tantæ salutis inclinant, vel debilitatis tan-
tæ miseratio * constringat, & mitiget. *Tunc* 7
*dicit eis, licet sabbathis bene facere * an male,* 8
animam salvam facere, an perdere? Hoc dicendo, bonitatem commendat operis sui: & illorum malitiæ conceptæ conscientiam accusat; quia cum ille hominem salvum facere corpore, animoque gestiret, illi eum accusandi studio perdere moliuntur: qui & patiebantur eum sabbathis curare: insidiantes animo utrum curaret, ut cum curasset, sensus sui malignitate damnarentur: & essent tali patientia, quam ipsa malitia nequiores: & plus furentes dolo, quam tali judicio dementes. *At illi tacebant: & circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum*. Circumspiciens dixit, non conspiciens, idest, non tantum faciem ut homo intuens, sed ut Deus corpora, corda, mentes, sensus, præterita, præsentia, futura contemplatus. *Circumspiciens eos cum ira, contristatus*. Irascitur ut dominus, * contristatur
ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus. 9
Dicit homini, extende manum tuam: & extendit: & restituta est manus illius. Extende manum tuam: jussione solvitur: * quæ fuerat jussione
devincta. *Extende manum tuam*. Agnovit pœna 10

AD SERMON. XXXII.

NOTÆ.

1 *ERat ibi*. Vel ex more quia Sabbathum erat; vel introjerat, ut ab Christo sanaretur.

2 *Ingreditur Synagogam*. Synagogæ erant Accademiæ, Gymnasia, Hebræis ita dictæ ab *bet hamidrasch*, *domus doctrinæ*: ut docet Buxtorfius. Si plura desideras vide Lamy de Templo pag. 662.

3 *Nec operantem intelligit*. Athanasius Tom. 1. pag. 1075. *Restituta est ipsa manus: cæterum ariditas mentis in Judæis sanata non est*.

4 *Quam siccitate nervorum*. Cæmentarium hunc fuisse legimus in Evangelio Nazaræorum, quod græce vertit Hieronymus. Et revera ex assiduo attactu rerum frigidarum cæmenti, luti &c. oritur atrophia: qua pars sensim absumitur, & ob defectum alimenti siccatur, ut ait Noster, & arescit.

5 *Malagma*. „ Emplastrum seu medicamentum. „ Mita. Ex Græco μάλαγμα, eo quod sine igne maceretur, & comprehendatur ut ait apud Isidorum Lib. IV. cap. IX. Vide Cornelium Celsum Lib. V. cap. XVII. Augustinum Serm. XXXVIII. de Temp. Salvianum Lib. III. de Gubern. Dei: Fortunatum in vita S. Germani Paris. Episcopi: qui hoc utuntur vocabulo.

6 *Quæritur de cura crimen*. Observabant enim si sanaret: ut eum inde deferrent ad domum judicii ubi plectebantur Sabbathi violatores.

7 *Vel debilitatis tanta miseratio*. Optime. Nam illum in medium vocaverat, tum ut omnes redderet attentos; tum quia [illegible], ut ipse aspectus hominis miseri dura circumstantium corda emolliret.

8 *Licet sabbathis benefacere*. Cum putarent Hebræi nec hostem aggredi licere die Sabbathi, rogat hic Christus: an nisi liceat nocere, liceat saltem benefacere.

9 *Irascitur ut Dominus*. Non erat ira Christi appetitio vindictæ, sed indignatio in vitia: & contristabatur de peccatis, sed ut parens miseretur filiorum peccantium. Ab Clem. Alex. Strom. lib. IV. pag. 535. Deus vocatur Ἀθυμος. *Nihil ira commotus*. In textu græco Evangelii pro cæcitate, alii legunt πώρωσιν *duritiem*.

10 *Jussione solvitur*. In Evangelio solum atrophia exponitur; sed verba Christi, *extende manum tuam*, declarant laborasse duplici morbo & contractione scilicet, & atrophia. Cui sententiæ assentitur Chrisologus, dum dicit hac Christi jussione manum fuisse solutam. Quæ enim in Evangelio dicitur *arida*, Vatablo *contracta* est: græce ἐ[illegible]

11 na judicem, * opus Deum, indulgentia prodi-
dit conditorem. Orate fratres, ut sola sy-
nagoga tali debilitate fuscetur: nec sit in Ec-
clesia cujus manum arefaciat cupiditas, contra-
hat avaritia, rapina debilitet, tenacitas ægro-
tam constringat: sed si acciderit idipsum, nu-
dat dominum & cito eam in opere pietatis
extendat, relaxet, & in misericordia, in elee-
mosynis porrigat. Sanari nescit, qui nescit
pauperi fœnerari. *Tunc egressi Pharisæi statim*
cum Herodianis consilium faciebant, quomodo eum
12 *perderent*. Semper Judæus Herodianis * jungi-
13 tur, ut invadat Christianos. * *Jesus*, inquit,
cum discipulis secessit ad mare. Ut comparatio-
14 ne fluctuum * praviorem Judæorum probaret
& demonstraret errorem. Sed quia Jesus de-
15 serviente * navicula, idest, Ecclesia, seque-
stratur n confusione turbarum, & Christiani
Marc. 4. populi gubernator residet inde fessus vario ge-
nere medendi, & imperavit ventis & mari,
ut tandem tranquillitatis obedientia conquies-
cant * juxta Prophetam, „ Dirumpamus vin-
16 „ cula eorum, & projiciamus a nobis jugum
Psal. 2. „ ipsorum, „ ut sub jugo pietatis manentes,
divinæ gloriæ mereamur esse participes.

SERMO XXXIII.

1 AUdituri * estis hodie fratres, & sancto
Evangelista Marco referente mecum pa-
riter cognituri, qualiter ante Christum synago-
gæ prolabitur, & proruit principatus, & eum
duplici modo Deum & Dominum confitetur,
Deut. 6 cum adoret pro legis imperio sic dicentis. Do-
minum Deum tuum adorabis & reddito-
rem vitæ indicat, cum salutem filiæ morientis
implorat. *Venit*, ait, *ad eum quidam archisyna-*
Marc. 5. *gogus nomine Jairus: & videns eum procidit an-*
te pedes ejus: & deprecabatur eum multum di-
cens, Filia mea in extremis est, veni, impone ma-
num tuam super eam, ut salva sit & vivet.
Antequam sermo Evangelici sensus aperiat sa-
cramentum, libet in hoc loco paululum pa-
rentum prodere passiones, quas sumunt & pro-
ferunt de affectibus, & amore filiorum. Cir-
cumstante familia inter tenera & blanda ob-
sequia propinquorum, molli filia decumbit
in lectulo: pater pronus sicca jacet & versatur
in terra: illa deficit corpore, hic mente &
nnimo contabescit: illa secretas languoris sui
sustinere passiones: hic fœdus & lugubris totus,
toto fertur, & jactatur in populo: illa mori-
tur ad quietem: hic vivit ad pœnam. Et cer-
te omisimus nnxia parentium vota, cum gignunt,
periculosos ordines *, sobolem cum producunt: 2
cum nutriunt, mœstos labores: & juges pœ-
nas, cum fuerint ægrotantes: pejor est mortis
dies pignora cum præcedunt. * Heu me cur
tanta filii nesciunt? cur ista non sentiunt? cur 3
vicem parentibus reddere non desudant: & ta-
men parentum pietas perseverat; quia quicquid
filiis parentes impenderint, repensabit parenti-
bus, parens omnium, Deus. Sed ad proposita
redeamus. *Venit autem quidam Archisynagogus*,
nomine Jairus, & videns eum procidit ante pe-
des ejus & deprecabatur eum multum, dicens:
Filia mea in extremis est: veni, & impone ma-
num tuam super eam, ut salva sit. Quod sup-
plicatione flebili, extrema filiæ sic lamentatur:
quod remedium languoris sic postulat, despe-
ratum satis probat & demonstrat affectum,
unde est quod curæ ordinem sic deposcit. *Ve-*
ni, impone manum tuam super eam. Ægrotus
non quemadmodum curetur imperat, sed tan-
tum ut curetur, implorat. Sed cum esset Ar-
chisynagogus, * legis notitiam hic habebat: 4
& cum verbo cetera, hominem manu Dei le-
gerat

runt. *incurva*: nervis scilicet, eam curvantibus, & contrahentibus.

11 *Agnovit pœna judicem*. „ Hoc est ariditas manus „ experimento cognovit adesse verum Judicem, qui illam „ condemnavit. „ Mita.

12 *Herodianis*. Erant vel servi, vel Aulici, vel potius fautores Herodis, quique ab ejus partibus stabant. Herodi enim meditanti sibi asserere regnum, studebant multi, obstantibus aliis. Fuerant enim, ut videtur, religione Sadducei: & Herodem interque eos consultum volunt, ut ille ipsorum doctrinam, illius ipsi regnum stabilirent. Si autem Talmudistis assentiri velimus, docentibus eos eosdem esse ac Dositheanos, clarescceret ratio cur Christo ob violationem Sabbathi succenserent. Eorum enim dogma erat, *quod in eo situ; in quo ipsos dies Sabbathi deprehenderit, permanerent usque ad vesperam*. At refragatur Origenes adversus Celsum 1. & 6. ubi ait Dositheum posteriorem fuisse Jesu: & persuasisse Samaritis, se fuisse Christum, Filium Dei. Epiphanius item Dositheanos ab Herodianis distinguit: & hos ait esse Samaritanos, & illos Judæos. Concordat Chrysologus, qui Herodianos Judæis semper unitos fuisse dicit.

13 *Ut invadat Christianos*. „ De tribus sectis maxi„ me inter se disjunctis Pharisæis, scilicet Herodianis, & „ Sadduceis, ad irridendum autem & illudendum Domi„ num stricte conjunctis, Maldonatus in Matth. xxii. num, „ 23. arguit: eas figurasse varias hæreticorum sectas, in„ ter se de religione contrarias; nihilominus ad perse„ quendum Christum, hoc est, Ecclesiam Catholicam, per„ fide consentientes. „ Mita.

14 *Ut comparatione fluctuum*. Chrysologi mentem apertissimis comparationibus explicat Mita. „ Mare siquidem „ illum perdit, qui se ei temere committit; Judæi sponte „ Christum invadunt, ut fine causa perdant. Mare corpus „ demergit, non animum, non honores, non virtutes; „ Judæi hæc omnia in Christo perdere moliuntur: Mare „ non semper sævit: Judæi jugiter. Mare Christum reco„ gnovit Auctorem, quando eo imperante facta est tran„ quillitas magna, & sicco pede super illud ambulavit; „ Judæi in lege edocti verbum Dei pro nobis incarnatum „ agnoscere recusarunt, & agnitum occiderunt. „

15 *Deserviente* Optime dicitur Ecclesiam Deo deservire. Verbum enim hujusmodi significat in alicujus servitio permanere: ideoque passim usurpatur de pedisequis.

16 *Ut tandem tranquillitatis obedientia* &c. MS. Casenat: *ut ab inquietudine per obedientiam conquiescant*.

AD SERMON. XXXIII.

NOTÆ.

1 *AUdituri*. Quandoque, & ut plurimum Lectio sacrarum Scripturarum Conciones in Ecclesia antecibat. Patent exempla, Nos alibi.

2 *Periculosos ordines*. „ Hoc est Syderum dispositiones „ & loca dum Filii nascuntur. Loquitur nativitates homi„ num ex mente Astrologorum, ut infra Serm. clvii. in „ Notis. „ Mita. Sæpe in Scripturis memorantur ordines Stellarum Judic. v. 20. Jeremiæ xxxi. 35. & in Job xxxviii. 33. *numquid nosti ordinem Cœli?*

3 *Pignora præcedunt*. „ Hoc est dum patri præmoritur „ filius. Nonnulla MSS. habent *procedunt*: idest cum filio„ rum cadavera ad sepulturam efferuntur. „ Mita.

4 *Archisynagogus*. Hammandus censet virum hunc unum fuisse ex iis triginta tribus consistorii minoris: quod erat in singulis urbibus ad judicia peragenda constitutum; vel eorum unum, qui multitudinem moderabantur in singulis Syna-

gerat esse figuratum: credidit ergo Deo, quia
eadem manu, qua creatam senserat filiam, re-
5 creari, & reduei posset ad vitam. * Cognovi-
mus quid sit: *Veni, & impone manum tuam su-
per eam*. Ut qui sponte posuit ad creandum,
6 ad reparandum iterum exoratus * imponat.
Hoc est, quod Propheta fatetur, cum decan-
Psal. 138. tat in Psalmis. „ Tu formasti me, & posuisti
„ super me manum tuam. „ Quia qui posuit
cum formaret ex nihilo, imposuit iterum, ut
reformaret ex perdito. Denique idem Psalmi-
sta, ut manus hujus salutare sensit, & adeptus
est largitatem, repetitam prorupit in vocem.
Psal. 117 „ Dextera, inquit, Domini fecit virtutem:
„ dextera Domini exaltavit me: dextera Domi-
„ ni fecit virtutem. „ Et ut meruisse se quod
Archisynagogus poposcerat, demonstraret, ad-
Ibid. jecit. „ Non moriar sed vivam. „ Ille cum
peteret, dixerat: *Veni, impone manum tuam,
ut salva sit: & vivat*: hic jam consecutus
exultat. „ Non moriar, sed vivam. „ Dexte-
ra domini Christus est, sicut prophetico do-
cemur eloquio. Et vere „ fecit virtutem „ dia-
Matt 12. bolum dum debellat: dum alligato forti, sicut
ipse dixit, vasa fortis diripit: dum infernum
destruit: dum ipsam mortificat mortem. Et
vere exaltavit nos, quos de profundo extulit,
& elevavit ad cœlum. Sed jam ad mulierem
sermo transeat: quæ occulto vulneri, & ve-
recundo languori remedium sic quæsivit, ut
7 & suum pudorem tegeret, * & curantis: re-
verentiam custodiret. Et *abiit cum illo, & se-
quebatur*, inquit, *eum turba multa, & com-
primebant eum: & ecce mulier quæ erat in pro-
fluvio sanguinis annis XII. & fuerat multa per-
pessa a compluribus medicis, & erogaverat omnia
sua, nec profecerat quicquam, sed deterius habe-
bat, cum audisset de Jesu, venit in turba retro,
& tetigit vestimentum ejus, dicens: Si vel vesti-
mentum ejus tetigero, salva ero. Et confestim sic-
8 catus est fons * sanguinis ejus, & sensit corpore
quod curata est a plaga*. Non tantum duo ma-
ria confunduntur fluctibus suis, quantum mu-
lieris hujus animus ancipiti cogitationum cu-
mulo jactabatur. Post certamina desperata me-
dicorum, post medicamina sumptuosa, * post 9
inanem & antiquissimam curam, ubi ars &
peritia jam defecerat * curantum, ubi languen- 10
tis omnis jam consumpta fuerat substantia,
ipsi auctori reverendum vulnus * non casu, sed 11
divinitus occurrit: ut quod humana arte to t
annis curari non potuit, sola fide & humili-
tate curaretur. Mulier stabat eminus, quam
natura pudore persuderat: quam per hoc im-
mundam Judaica lex notarat, dicens: „ Im- Lev. 12.
„ munda erit, „ & sanctum non continget:
contingere metuens, ne Judaicum furorem, ne
legis posset subire sententiam. Dicere non est
ausa, ne circumstantiam confunderet, & one-
raret auditum: ne fieret populorum fabula, quæ
tot annis stadium, & σκάμμα * fuerat passio- 12
num. Siquidem & amplius ferre, & sustinere
dolor diuturnus, & continuus non sinebat: &
deliberandi tempus, Christi prætereuntis cele-
ritas amputabat: & e contra noverat, quod
tacenti, quod occultanti morbum suum sani-
tas non daretur. Inter hæc bella cogitatio-
num, solam salutis viam mulier, curam ut
furaretur, invenit: ut raperet tacita, quod pe-
tere non valebat, & pro sua verecundia, &
pro reverentia præstaturi: & quæ non mere-
batur corpore, corde perveniret ad medicum;
fide Deum, manu tantum tangeret vestimen-
tum: sciens hanc fraudem non solum veniam,
sed & remedium præstaturam: quam non vo-
luntas, sed necessitas verecunda generavit:
præsertim cum & furantis lucrum quæreret:
& ei cui auferebatur, nullum gigneret detri-
mentum. Pium latrocinium, * quod ministra 13
fide, fide attrahente committitur. Ecce ubi
virtus est quæsita contrariis, ubi fraus fide
conveniente quod nitebatur, obtinuit. Mulier
inter comprimentes, ut nesciretur accedit, &
præsumpsit furari se posse curam fide sola; ut
habitu lateret, & corpore, retro accedit: &
ad videndum se judicabat indignam. Curavit
fides intra ictum temporis, quod XII. annis
ars humana curare non potuit. Post hoc ex-
emplum

Synagogis ubi singulis sabbathis conveniebant, ut Mosis explicationem audirent. Ministerio enim Synagogarum decem numero viri addicebantur: id quod eruitur ex Maimonide Tephillah cap. 11. explicante Lightfootio. Primores horum tres Archisynagogi, quibus summa Synagogæ cura committebatur. Unum ex iis posterioribus Nostrum hunc fuisse, Chrysologo adhærens, vix dubitarem.

5 *Posset ad vitam*. MS. Vallicellian. & editio Mitæ habent *posse*.

6 *Iterum exoratus*. Optime. Nam sapientiores enarratores subintelligi hic volunt: *oro, obtestor, ut venias*.

7 *Pudorem tegeret*. Hæc eadem habet Optatus Lib. v. contra Parmen. Auctor Serm. xli. in Appendice oper. Divi Augustini, Brugensis, Piscator, aliique.

8 *Siccatus est fons*. Phrasis est Hebræorum, qui omnem scatebram *fontem* appellant: ut Zacch. xiii. 1. Rusticus Elpidius:

Siccavitque fides venas, fluviumque pudendum.

Sedulius: *Siccosque fluentis*. Apud Lucam Πῆγε Ἐξηράνθη.

9 *Post medicamina sumptuosa*. Plura, eaque magni pretii medicamenta præscribebant Hebræi feminis profluvio sanguinis laborantibus: de quibus vide Lightfootium.

10 *Ars & peritia jam defecerat*. In nonnullis editis, & in MS. Vallicell. *defecerat jam*.

Non est in Medicum semper, relevetur ut æger:
Interdum docta plus valet arte malum.

11 *Ipsi auctori reverendum vulnus*. Hoc est vulnus, ex quo, ipso Auctore, verecundus quidam pudor oriebatur.

12 *Stadium & σκάμμα*. „ Scamma passionum: ita- „ lico vocabulo *Bersaglio* „ Mita. At σκάμμα frequentissima vox apud Græcos dicebatur locus in stadio, sive circo, ubi Athletæ certabant. S. Ephrem sub initio libri de certamine spirituali: *scamma est locus medius, in quo Athletæ certabant*. Frequentius etiam locus ipse certaminis: Chrysostomus in Psalm. xlviii. *Scamma, ubi stadium, & lucta est*. Quandoque notat certamen ipsum. Hinc Hesychio σκάμματα, ἴσως ἀγῶνες, certamina. Vocem græcam alii etiam Latini Patres retinuere. Tertullianus Lib. ad Martyr. cap. iii. pag. 191. Ambrosius Lib. 1. Offic. Adhuc Athletæ in scammate sunt: proverbialiter dictum pro etiamnum de præmio certatur: eo modo quo Tertullianus ait: *ad scamma producere*. Quo in loco advertit Suicerus Thes. Tom. ii. pag. 996. male Erasmum legere *ad flamma*. Paulinus Epist. xxiv. ad Sever. pag. 161. *Nobis interim dum in scammate sumus, dum foris pugna, intus terrores, alta pro nobis sapere, aut loqui*. Mitæ interpretationem, nullibi meminimus me legisse.

13 *Pium latrocinium*. Chrysostomus etiam Homil. xxxii. pag. 262. Tom. ii. edit. Paris. 1581. dicit mulierem hanc furti ream. Vide Not. 1. Serm. xxxv.

emptum suo vitio longa trahit in languoribus tempora, & sua negligentia diu laborat, qui sola fide nescit curari, sed aromatum dis-
14 pendiis onerari. Tetigit vestimentum * mulier, & curata est: & ab antiquo est absoluta languore. Miseri, qui quotidie corpus domini tractamus & sumimus, & a nostris vulneribus non curamur. Non Christus infirmantibus, sed fides deest: nam multo magis modo in
15 nobis manens * poterit vulneratos curare, qui latentem mulierem præteriens sic curavit. Sufficit hodie, fratres, furta fidei, & domini prætereuntis narrasse virtutem: cur autem dominus veluti ignorans quærit, quam virtutis suæ opere scit curatam: quia nunc longum est, sequenti sermone narrabimus.

SERMO XXXIV.

OMnes Evangelicæ lectiones, fratres charissimi, magna nobis & præsentis, & futuræ vitæ commoda largiuntur. Sed hodierna lectio, & totum quod est spei, contulit: & quicquid est desperationis, exclusit. Est nobis
1 dura, & deflenda conditio: peccare nos cogit fragilitas innata, * & confiteri prohibet confusio cognata peccati: malum enim facere pudor non est, & pudor est confiteri: timemus dicere, quod committere non timemus. Sed
2 hodie mulier, * cum quæreret medicinam ta-
3 citam, vulneri verecundo *, invenit silentium, per quod possit peccator ad veniam pervenire. Prima est fœlicitas in peccatorum turpitudinem non venisse: sed fœlicitas est secunda peccatorum veniam peccatis latentibus invenisse.
Ps. 31. Hoc Propheta senserat, qui dicebat: „Beati, „ quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum „ tecta sunt peccata: „ *Ecce*, inquit Evange-
Matth. 9. lista, *mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur ab annis duodecim, accessit retro & tetigit fimbriam vestimenti ejus*. Confugit mulier ad fidem subitam, cui longa defecerat cura: quæ confundebatur medicinam petere, furari voluit sanitatem: nesciri se ab eo voluit, a quo se credidit posse salvari. Ut aer ventorum turbine, sic cogitationum procellis mulier turbabatur: confligebat cum fide causa; cum timore spes; necessitas cum pudore; timoris frigus extinguebat crudelitatis ardorem; obscurabat lucem fidei vis pudoris *; spei confidentiam, necessitas verecunda frangebat: sic mulier magni 4
maris instar confusis æstibus jactabatur: quærebat quomodo faceret occultum de publico, de turba secretum: agebat ut sibi & rediret sanitas, & verecundia non periret: curabat ne cura sua ad curantis redundaret injuriam: providebat, ut redderetur sibi salus, salva reverentia salvatoris. Tali ergo sensu mulier merito de summitate fimbriæ pervenit totam ad 5
deitatis summam. *Accessit*, inquit, *retro*. Sed ubi retro? *Et tetigit fimbriam vestimenti ejus*. *Accessit retro*. Sed ubi? Retro nil erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. Erat in Christo corpus multiplex, * sed erat deitas sim- 6
plex * erat totus oculus, qui post se supplicem sic videbat. *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus*. O quid ista mulier vidit 7
habitare in interioribus Christi, quæ in Christi fimbria * divinitatis totam vidit inhabitare virtutem! O quam docuit mulier quan- 8
tum sit corpus Christi, quæ in Christi fimbria, tantum esse monstravit! Audiant Christiani, qui quotidie corpus Christi attingunt, quamnam * de ipso corpore sumere possunt medicinam, quando mulier totam rapuit de sola Christi fimbria sanitatem. 9
Sed quod nobis flendum est, mulier de vulnere * medicinam tulit, nobis medicina ipsa 10
retorquetur in vulnus. Hinc est quod Apostolus tangentes indigne corpus Christi taliter admonet, & deplorat: Qui enim tangit indigne corpus Christi, judicium sibi sumit. Et

14 *Tetigit vestimentum*. Evangelista dicit *fimbriam vestimenti*. Græce autem nomine *κρασπέδου* intelliguntur filamenta illa, quæ pendent ex fimbriis vestimentorum. Sanxerat enim Moses Deuter. XXII. 12. ut Hebræi in quatuor palii angulos panniculos, & circa pallium fimbrias gestarent. Tali vestimentorum genere utebatur Christus legis observantissimus. Et si mysteria quærimus, hanc potius vestimenti partem tetigit, quia fimbria hæc insigne erat Gentis Judaicæ, & nota sanctitatis Num. XV. 38.

15 *Manens*. Alii: *manentes*.

AD SERMON. XXXIV.

NOTÆ.

1 *Cogit fragilitas innata*, „ Dum per malis complacentias nostros ligat affectus, unde quasi necessario compellimur cadere in peccatum. Quomodo inordinatæ passiones alliciant, ac voluntatem nostram ad illicita protrahant, habes hic infra Serm. XLI. „ Mita.

2 *Mulier*. Pseudo-Ambrosius Serm. XLVIII. in Appendice Operum S. Ambrosii novæ editionis, docet hanc mulierem fuisse Martham. Vide quæ habet hic Cl. Calmetus, hujusmodi opinionem merito expungens. Vide etiam quæ de hac muliere scribit Eusebius Histor. Eccl. Lib. III. cap. XVIII. & Sozomenus lib V. cap. XXI.

3 *Vulneri verecundo*. Chertusianus sibi falso persuasit, hanc fuisse a naribus hemorrhoissam. Omnes vero conveniunt, eam importuno muliebri fluxu laborasse. *Fœdum & pudendum morbum* vocat Brugensis ut & Chrysologus infra Ser. XXXV.

4 *Vis pudoris*. Mitæ convenit MS. Vatic. Vallicell. & nonnullæ editiones: *vis amoris*.

5 *De summitate fimbriæ*. „ Chrysologus supra Serm. „ XXXIII. *Fide Deum, manu solum tetigit vestimentum*: „ & Ambrosius lib. VI. in Luc. cap. IX. *Fide tangitur* „ *Christus: fide Christus videtur: non corpore tangitur*, „ *non oculis comprehenditur &c*. Per mulierem Ecclesiam „ ab Gentilitate venientem intelligit: per fimbriam Apo„ stolos, & Successores recognoscit; ut infra in hoc eo„ dem Serm „ Mita.

6 *Corpus multiplex*. „ Ob varias multiplicesque partes „ quibus constat. Vide Theol. in 1. Par. Dist. 2. Lit. D, „ vel propter corpus mysticum, in quo numerantur Apo„ stoli, Ecclesiæ Doctores &c „ Mita. Corpus multiplex quia ubique oculus, ubique manus &c. erat, ut infra.

7 *Deitas simplex*. „ Quia Deus est spiritus simplicissi„ mus. „ Mita.

8 *In Christi fimbria*. Fortasse mulier hæc in eam pravam sententiam iverat: Deum agere omnia *natura*, non *voluntate*. Hæc nonnullos olim habuit Patronos, quos solide refutat Auctor Responsionum ad Græcos.

9 *Quamnam*. Corruptum in editis locum ex edition. Bonon. I. restituimus.

10 *Mulier de vulnere medicinam*. Nonnulla MSS. habent: *de fimbria vulneri medicinam tulit*.

quod inde temeritas infirmitatem capiat, unde fides accipere debebat sanitatem, rursus intulit: 1.Cor.11 „ Propterea inter vos multi infirmi & „ imbecilles, & dormiunt multi: „ Item dormientes mortuos dicit, quos luget in vivo corpore jam sepultos. Petrus & Paulus principes fidei Christianæ, notitiam nominis Christi toto orbe diffuderunt: mulier accedendi ad Christum prima tradidit disciplinam: mulier prima dedit formam, quomodo peccator 31 tacita confessione * deleat sine confusione peccatum: quomodo delinquens, soli Deo cognitus de reatu nudare apud homines verecunda conscientiæ non cogatur: quomodo homo possit venia judicium prævenire. *At Jesus*, inquit, *conversus, & videns eam*, inquit, *Confide filia, fides tua te salvam fecit*. At Jesus conversus non motu corporis, sed divinitatis aspectu: Christus conversus est ad mulierem, ut mulier converteretur ad Christum: ut ab ipso curam sumeret, unde sumpserat vitam; & sciret sibi præsentis vulneris causam fuisse perpetuæ rem salutis. *Conversus & videns eam.* Vidit eam divinis oculis, non humanis: vidit ut saluti redderet, non ut agnosceret quam sciebat: vidis eam; donatur bonis, malis caret, quem viderit Deus. Hoc universitas sentit ex usu, de felicibus sic dicendo: *Vidit illum Deus*. Vidit ergo istam Deus, quam curando reddidit sic felicem. Et quid plura? 32 Christus mulieris docuit exemplo, quam fides sola * totam proficiat ad salutem. Sed de Synagogæ principe jam loquamur: qui dum Christum ducit ad filiam suam, viam dedit qua mulier perveniret ad Christum. Sic cœpit hodiernæ principium lectionis. *Ecce princeps unus accedens adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.* Futurorum præscium Christum non latebat, quod prædictæ mulieris eveniret occursus: per quam Judæorum princeps disceret Deum non movendum locis: non itinere ducendum: non trahendum præsentia corporali, sed credendum quam sit Deus ubique præsens, ubique totus, ubique semper; * 33 Et quam totum possit jussu facere, non labores: virtutes mittere, non deferre: mortem non manu, sed imperio effugare: vitam non arte reddere, sed præcepto. *Filia mea modo defuncta est, sed veni.* Hoc est dicere: Adhuc vitæ manet calor, adhuc animæ vestigia videntur, adhuc est in via spiritus, adhuc dominus domus habet filiam, adhuc mortuam tartarus nescit, ergo ut cuntem possis animam retinere, festina. Stultus putavit Christum non posse suscitare mortuam, nisi teneret. Hinc est, quod Christus ubi pervenit ad domum, & vidit puellam, quasi perditam fleri, ut infideles animos promoveret ad fidem, dormire eam dicit, non defunctam, ut crederent facilius de 14 morte posse surgere quam de somno. * *Non est*, inquit, *mortua puella, sed dormit*. Et vere apud Deum mors somnus est: quia velocius Deus mortuum ad vitam suscitat, quam de somno dormiens ab homine suscitetur, & ante Deus frigentibus morte membris vivificantem refundit calorem, quam homo sepultis somno corporibus vigorem possit infundere; audi Apostolum: „ In momento, in ictu oculi, mor- 1.Cor.15 „ tui resurgent. „ B. Apostolus quia velocitatem resurrectionis non potuit referre verbis, aptavit exemplis. Aut quomodo ibi celeritatem sermonis perstringeret, ubi ipsam celeritatem prævenit vis divina? At quomodo apparet ibi tempus, ubi æterna sine tempore res donatur? Sicut temporalitatem * tempus attulit, 15 sic exclusit æternitas tempus.

SERMO XXXV.

Quid sit Christum tangere, hodie docuit mulier, in profluvio sanguinis constituta: quæ cum tangit fimbriam Christi, tum divini pectoris pulsat arcanum: & furto fidei * 1 summam rapuit de fimbriæ summitate virtutem. Felix fraus, quæ & lucrum salutis * contulit, 2 & damna sustulit mox pudoris: probat hoc Evangelicæ lectionis auditus. *Ecce*, inquit, *mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur XII. annis, accedens retro, tetigit fimbriam vestimenti ejus, dicens intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.* Matt.9 In arduis languoribus dat crebro consilium vis doloris: in desperatis causis est sæpe magistra necessitas: invenit ipsa sibi passio medicinam. Hinc est quod mulier verecundo vulneri qualiter subveniret, invenit, ut fidei insinuaret silentio, quod insinuare publico clamore non poterat: ut secreta spiritus via, cœlestem perveniret ad medicum, ad quem pervenire manifesto carnis itinere non valebat. Dabat audaciam multam pietas curantis, sed fidu-

31 *Tacita confessione*. Latinius ait verba hæc, & sequentia, *vel caute legenda, vel sane interpretanda*. Et Mita mire se torquet, ut ex eis Catholicum sensum eruat & demonstret Chrysologum loqui hic de illa tacita confessione, quam primum elicere debet Peccator in corde suo, antequam peccata confiteatur. Quodnam dubium? Poterat ne Chrysologus auricularem confessionem damnare, qui paulo superius in eodem Sermone dixerat: *malum enim facere pudor non est, & pudor est confiteri: timemus dicere, quod committere non timemus*.

32 *Fides sola*. Fides mulieris ea erat, qua credidit Christum esse illum, de quo Prophetæ prædixerant hujusmodi curationis eventuras.

33 *Ubique totus, ubique semper*. Similia habet Theodoretus Orat. 11. de Princ. Isidorus Orig. Lib. VIII. Tertullian. Apologet. Lib. VII. Præ cæteris insignis locus Arnobii Lib. 1. advers. Gentes, ubi Deum alloquitur.

14 *Facilius de morte posse surgere, quam de somno*. Expungit hanc lectionem Mita, & reponit *facilius de somno posse surgere quam de morte*. Mens autem Auctoris hæc videtur esse: Christus dixit puellam mortuam dormire: ut innueret futurum fore, ut illa revocaretur ad vitam tam facile, quam aliquis alius dormiens revocaretur a somno.

15 *Temporalitatem*. Spatium temporis.

AD SERMON. XXXV.

N O T Æ.

1 *Furto fidei*. S. Fulgentius ad Trast. Lib. II. cap. XV. *occulte fimbriam tangens fideli raptu, sanitatis sibi furatur effectum*.

2 *Lucrum salutis*. Editiones nonnullæ: *lucrum salutis*.

3 Adi-

fiduciam pudendi languoris necessitas auferebat:
cogebat ad Christum doloris accedere magnitu-
3 do, sed adire Christum * foeditas ulceris non
sinebat. Sic anceps mulier, & fidei trepidante
4 consilio, maluit de fide judicari, * quam de
foedo vulnere sic perire. *Accessit retro, & te-
tigit fimbriam vestimenti ejus*. Sciens quod Deum
5 nec tactus polluit, * nec offendit visus, nec
odor exasperat, nec auditus sauciat, nec in-
quinat humana cogitatio. Nam si sol tangit
stercora, non tamen stercoribus inquinatur:
quanto magis creator solis tangit omnia, &
tamen non potest ullis contactibus inquinari?
Et si medicus cum saniem vulnerum tractat, cum
curat verecunda membrorum, non injuriam
computat, sed honorem: quanto magis Deus
non arbitratur injuriam, dum vulnera nostra
curando respicit, tangit ad remedium, visitat
ad salutem? Dei conspectum offendunt pecca-
torum vulnera, non dolorum: morbi crimi-
num, non corporum passiones: vitiorum sa-
nies, non viscerum fluxus: quia homo habe-
tur voluntarius in delictis, in languoribus te-
netur invitus. Hinc est quod peccator poenam
recipit, aegrotus recipit curam. Mulier ergo
6 non voluntatis conscia, * sed doloris, nec
confusa crimine, sed confusa languore, acces-
sit retro, ut turbae declinaret oculos, non
Christi vitaret aspectum: a populis nesciri
voluit, non a Christo: gestivit non Deum
latere, sed homines: quia non nisi a solo Deo
potuit latens videri, audiri tacens, celata cu-
rari. *Accessit & tetigit fimbriam vestimenti ejus*:
Quia in Christo nil postremum credidit, nil ju-
dicavit extremum: quia nec minoratur Deus
in homine, nec virtus attenuatur in fimbria:
nec coelestis natura membrorum variatur of-
ficiis. Hinc est, quod mulier per dorsum per-
venit ad faciem: per vestimentum penetravit
interna, & per fimbriam, capitis tetigit sum-
mitatem: nec hoc sine mysterio: audite Pro-
Psal. 132. phetam dicentem. „ Sicut unguentum quod
„ descendit in oram vestimenti ejus. „ Vide-
tis fratres in fimbriam vestimenti hujus totam
plenitudinem divini chrismatis, totam divini
capitis transisse virtutem. Scienter ergo mulier
sacram Christi fimbriam gestivit attingere, ut
de occulto mysterio vulneris posset sumere
medicinam. Fratres, magna haec mulier, &
nimium permiranda, quae scientia doctores le-
gis vicit, sacramento omnes Judaeos superavit,
fide praecessit Apostolum: nam Judaea cum
Scribis & Doctoribus suis Deum totum des-
pexit in corpore; Thomas Apostolus ut Chri-
Joan. 20. stum Deum crederet, immisit manus, injecit
digitos, patefecit vulnera: & ut Christum cre-

S. Petri Chrys.

deret, iterum pati compulit Christum. * Sed 7
haec mulier quam personam teneat, cujus ty-
pum praeferat, cujus praesentet imaginem, spi-
rituali intelligentia perquiramus. Quae est ista,
quam sic geminus sanguis, naturalis debilitas,
originalis morbus, ad causas mortis, ad le-
thale vulnus, ad foedi languoris adduxit
angustias? & quam sic sordidavit vitiis, foe-
davit criminibus, secretis vulneribus sauciavit,
ut eam ars curare, non solum videre oculus,
non solum honestas pateretur, non praevale-
ret lex ipsa mundare, imo quam lex jusserat
arceri templo, prohiberi sacris, sanctis omni-
bus abstinere: & quam sic dixerat immundam,
ut quicquid tetigisset, haberetur immundum.
Ista est fratres, ista est, ista est Ecclesia: quae
primi hominis vulnerata peccato, tota fluebat
sanguine, tota originaliter decurrebat in mor-
tem.

SERMO XXXVI.

VErecundi debitoris est mox promissa dis-
solvere: nec creditoris animum, aut de-
ludere moris, aut longa expectatione suspen-
dere. Cum Archisynagogi, vel Haemorrhoissae
mulieris connexa sibi, & producta narratio a
consueta sermonis nostri brevitate discederet,
maluimus dimidiare tractatum; ne non recrea-
retur tantum, quantum vester oneraretur au-
ditus. Domino Archisynagogus occurrit, &
totus prolabitur in terram, causam refert, in-
sinuat dolorem, movet praestantis affectum:
imperat ut properet, & accedat ad curam: e
contra mulieri dominus non quaesitus occurrit:
praeteriens, occasionem salutis ingessit: tacens,
causam tacentis agnovit: occultum vulnus,
etiam celantis aspexit. Inter dominum & mu-
lierem furtivae salutis agitur tam grande com-
mercium: & dum publica petitione viam fa-
cit rogatus, fidei cogitatio divinum penetrat,
& pervenit ad secretum. Felix mulier, quae
in tanta multitudine est sola cum Christo:
ut sola sit conscia & salutis redditae, & vir-
tutis excelsae! Beata, quae talem reperit acces-
sum, cui nullus possit obsistere. Beata, quae
tali via ad suum proripuit, & irrepsit aucto-
rem: quae antequam de vulnere suo confunde-
retur ab homine, careret ipsius vulneris foe-
ditate: sciens sibi apud homines, & per ho-
mines interclusum totius aditum sanitatis: qui
horrere magis, quam curare vulnera consue-
verunt. Deus abstergit vulnera humana, non
despicit: neque horret languores hominum,
sed depellit: nec detestatur immunditias hu-

H 2 mani

3 *Adire Christum*. Male plures editi: *audire*.

4 *Maluit de fide judicari*. Scilicet: maluit ab Judaeis & Gentilibus judicari de fide, quam in Christo habebat. De hujusmodi fide Hemorrhoissae, vide late Chrysostomum Homil. superius laudata in Nota 13. ad Serm. XXXIII.

5 *Nec tactus polluit*. Haec enim erat apud Judaeos lex ut si foeminae simili morbo laborantes quem aliquem teti-gissent, is illico pro immundo, & polluto haberetur. Unde Hemorrhoissam hanc cum immundis extra urbem habitasse notat Abulensis cap. xlix. in Matth. num. 5. Vide paulo inferius Chrysologum.

6 *Voluntatis conscia*. Lucianus emendat *voluptatis*. Communem lectionem retinui. Mulier conscia doloris erat, non voluntatis. Involuntarium ei erat malum, quod patiebatur.

7 *Iterum pati compulit Christum*. „ Figurate loquitur. „ Admodum patiens sustinuit propria vulnera tangi, ite- „ rumque apostolico digito aperiri: cum alias haberet cor- „ pus gloriosum, & impassibile. „ Mita.

Hoc absoluto Sermone diu tacuit Chrysologus: cujus silentii causam attigit in Serm. LXXXVI. Ita observat Mita.

A D

mani corporis, sed emendat: quia creaturæ suæ ad tactum nescit Deus, Deus non potest sordidari. Sed Evangelista generat quæstionem, cum dicit: *Et statim Jesus in semetipso* (Marc. 5.) *cum cognovisset virtutem, quæ exierat de eo, conversus ad turbam ajebat: Quis tetigit vestimenta mea*. Dum interrogat, velut ignorantiam
1 profitetur: * exisse virtutem de se sentit, ad quam exierat, nescit? quod præstiterat, novit, cui præstiterit, ignorat? de persona dubitat, qui certus est de salute collata? Verum non ignorantis errore, sed majestate dominus hic scientis, & præscientis interrogat: nec quod occultum sibi esset, requirit: sed & ipsum sibi bene esse cognitum, sic demonstrat: dum taliter quærendo cunctis ignorantibus, solus aperit quod latebat. Interpellatricem tacitam, & suggerentem cogitationibus solis, ac post tergum virtutis suæ consilus adhærentem, non ut discussor nescius, sed ut præscius inquisitur producit in medium, suisque facit astare conspectibus, ut quæ sibi portarat salutem, omnibus reportaret & fidem*: & quæ virtutem pro-
2 barat, agnosceret majestatem: nec rediret, ut putabat incognita, quæ plenam sui * dede-
3 rat notionem. Dum erubescit vulnus, dum in tali cura ipsum veretur ut Deum, fidei suæ mulier non parva nubila sustinebat: & mentis suæ lumine confusionum nebulis ipsa caligabat. Vox ergo inquirentis domini, velut flatus salutaris fugavit nubes: dispersit nebulas, illustravit fidem: & illam, quæ noctis latebat in tenebris, ipso sole reddidit clariorem. Aut minor est ista sole, quæ toto orbe radiat, quæ toto Ecclesiæ fulget & resplendet in cœtu? si sic redisset invisa, date veniam, eluserat medicum, non probarat: & sibi quod consecuta fuerat, ascribere potuit, non sananti: quæ se
4 curam rapuisse de fimbria curantis * crediderat, non de sensu: aut quid illius esse crediderat, cujus in se virtutem senserat, voto tamen judicabat extraneum? Quæ utique, & si ante curam verecundiæ fuerat quod latebat, humilitatis quod se judicabat indignam, cur post curam non sponte, ut ageret gratias, ut honorem redderet, ut gloriam tanti operis referret, occurrit? sed postquam vidit dominum in inquisitione persistere, & discipulis excusantibus & compressionem turbæ opponentibus, non posse conspicit se latere, postquam illam timor & tremor conscientiæ cœpit arguere, venit in medium: ut quem occulte senserat medicum, palam profiteretur, * & ado-
5 raret ut Deum: & tam præsentibus, quam futuris fieret de tanto suo languore medicina, dicente Evangelista. *Mulier autem timens, ac tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidens ante pedes ejus, dixit ei omnem veritatem*. Verum, quia historica relatio ad altiorem semper est intelligentiam sublimanda: & figuris præsentibus futura sunt noscenda mysteria; Archisynagogus, vel ejus filia, sive mulier in fluxu sanguinis constituta, quid sub harum specie personarum teneant sacramenti, allegorico nunc sermone pandendum est: Archisynagogi filia, ad quam venit Christus, vadit, & properat, & humano gradu iter facit, quid divinitus loco non potest promoveri, sine dubio synagoga est, dicente Domino: „Non (Matt. 15.) „sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel. „ Sed dum ad illam Christus tendit, Ecclesia: quæ in cunctis gentibus posita, amisso naturæ bono, perdebat & profundebat sanguinem generis humani: cujus languorem peritia humana dum curare nititur, ipsum cumulabat: nam censura fragilitatis humanæ, ac mundanæ districtio disciplinæ, & populorum semper sanguinem fudit, & tamen nec hostes abolere, nec civium bella compescere, nec criminum potuit dementiam perdelere. Hæc ergo talibus confossa curis, ubi quicquid suæ fuerat & erat substantiæ, * vidit es- 6
se consumptum, id est, animum, mentem, sensum, ingenium, laborem, industriam, rationem, quæ utique rectoribus ad profectum velut medicantibus commodamus, ubi Christi prætereuntis sensit præsentiam, retro accessit: quia videre cum sanguine polluta non merebatur: accedit retro, hoc est, fidei sequitur auditum: & extrema Christi, velut ipsam tangit fimbriam: dum non honoratur in patribus, non sanctificatur in lege, non se jactitat in Prophetis, non dominico ipso honoratur in corpore: dum ab illo generationis Christi ordine habetur extranea. Post tergum, hoc est novissimo tempore Christum sequitur, & sancitur occulto fidei sacramento, & vere tetigit vestimentum, quod in sepulchro reperit, per quod resurgentis domini credidit, & prædicavit insignia. * Sed dum circa hanc Chri- 7
stus suis virtutibus occupatur, in Archisynagogi filia deficit, & moritur synagoga: ut & ipsa ad vitam per fidem redeat, quæ per legem mortua fuerat, & perierat per naturam. *Inter hæc veniunt de domo archisynagogi, & dicunt, Noli vexare magistrum, mortua est puella.*

Hodie-

AD SERMON. XXXVI.

NOTÆ.

1 *VElut ignorantiam profitetur*. Humano enim more Christus circumspexit, & interrogavit.

2 *Reportaret & fidem*. In pluribus editionibus deest: *fidem*.

3 *Sui*. Ex MS. Cæsen. Editi: *sibi*.

4 *De fimbria curantis*. Ut alibi observatum est, opinabatur mulier cum Judæis virtutem Christi, ita esse, veluti aliquid de humanitate sua fluens. Lucæ VI. 19. *virtus de illo exibat, & sanabat omnes*. Vere autem ex illo exibat virtus, cum tactus promebatur. Unde hic *virtutem*, *virtutis effectum* explicant Interpretes.

5 *Palam profiteretur*. Maldonatus, & Menochius, aliique una putant, ideo Christum se convertisse ad mulierem, ut mulier videns, se ultra latere non posse proderet sese, & ad Dei gloriam miraculum referret.

6 *Et erat substantiæ*. Apposite equidem ad Hemorrhoissam alludens: Nam in Evangelio legitur, Mulierem hanc πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτῆς *omnem substantiam suam* insumpsisse; veteres exemplaria habent: ὅλον τὸν βίον αὐτῆς quod recentior Interpres vertit: *Totum victum suum*. Verbum autem Βίος tum victum, tum omne, quo vitam tuentur, significat. Utitur hac voce Lucas: & recte Latinus Interpres vertit: *substantiam*.

7 *Prædicavit insignia*. Vestimenta Domini vocat *insignia resurrectionis*: juxta illud: *vidit linteamina, & credidit*.

[illegible]

Hodieque Judæi nolunt vexari Christum, quem
cupiunt non venire, & mortem pronuntiant,
qui spem resurrectionis infideliter perdiderunt:
sed & illud huic assertioni nostræ quam convenit,
quod archisynagogi filia duodecim annos
egisse refertur in vita, & hæc duodecim
annos perseverasse memoratur in vulnere, cum
utriusque novissimo, & expleto tempore salus
redderetur, & vita. Nam iste numerus tempus
humanæ vitæ concludit; qui ut annum faciat
duodecimum, distinguitur & numeratur
in mensibus: unde & Propheta sub annum
8 domini * acceptum Christum indicat advenisse,
& Apostolus temporis plenitudine Chri-
Gal. 4. stum venisse approbat, dicens. „ Postquam ve
„ nit temporis plenitudo, misit Deus filium
„ suum. „ Orate fratres, ut sicut sibi & legi,
ut Christo viveret, defuncta est synagoga: ita
& nos peccatis moriamur, & carni, ut vivere
possimus in Christo.

SERMO XXXVII.

FRatres sanctorum gesta casibus non sunt
deputanda, sed signis: & quæ vitia putantur
illorum, mysteriis sunt applicanda,
1 non lapsibus: *sicut hodie dominica signavit,
Luc. 11. & patefecit instructio, dicens: *Turbis autem
concurrentibus cœpit dicere Jesus; Generatio hæc
2 nequam est *, signum quærit, & signum non dabitur
ei, nisi signum Jonæ Prophetæ: sicut enim
Jonas signum fuit Ninivitis: ita erit & filius
hominis generationi isti.* Ecce Prophetæ fuga,
ipsius domini vertitur in figuram, & quod celebratur
ferale naufragium, hoc sacramentum
Dominicæ resurrectionis exstitit. Nam quemadmodum
Jonas typum per omnia tenuerit,
& impleverit salvatoris, historiæ, quæ de ipso
scripta est, textus ostendit. Fugit, inquit,
Jon. 1. Jonas a facie Dei. * Nonne Dominus, ut ho-
3 minis faciem præferret, & formam, faciem,
formamque propriæ deitatis aufugit? Apostolo
Philip. 2. sic dicente, „ Qui cum in forma Dei esset,
„ non rapinam arbitratus est, esse se æqualem
„ Deo, sed semetipsum exinanivit, formam
„ servi accipiens. „ Formam suscepit servi
Dominus, ut lateret mundum: ut diabolum
4 præveniret, in hominem se fugat ipsum. * Et
bene typus Christi ipsius Jonæ servatur in
verbis: non dixit: fugio Deum, sed a facie
Dei ego fugio: Deus qui ubique est, quo seipsum
fugiet non est; sed Christus non ut loco,
sed sicut specie faciem deitatis aufugeret,
totum nostræ servitutis confugit ad vultum.
Descendit, inquit, Jonas in Joppen, * ut fu- 5
geret in Tharsis. * Audi descensorem: „ Ne- 6
„ mo, inquit, ascendit in cœlum, nisi qui de Jona 1.
„ cœlo descendit. „ Descendit Dominus de
cœlo ad terram, descendit deitas ad humana,
descendit ad nostram superna dominatio servitutem,
& tamen qui descenderat ad navem,
navem navigaturus ascendit: sic Christus, qui
in hunc mundum descendit, virtutibus & mirabilibus,
Ecclesiæ suæ conscendit in navem.
Quid sib. vult autem * confusa ventis procella, 7
nisi diabolum qui cor Judæ penetrans, reges,
gentes, populos, militiam, judices, marinos
elevavit, & inflavit in fluctus, ut ascendentes
& cadentes undæ auctorem suum sæculi peterent
ad quietem? audi undas sæculi, audi Pro-
phetam dicentem. „ Quare fremuerunt gen- Ps. 2.
„ tes, * & populi meditati sunt inania? Asti- 8
„ terunt reges terræ, & principes convenerunt
„ in unum adversus dominum, & adversus
„ Christum ejus. „ Et quia sors Jonam proditura
non defuit, implet super Christum Davi-
dicam propheriam, quæ dicit. „ Et super ve- Psal. 21.
„ stimentum meum miserunt sortem. „ Quod
autem Jonas auctor suæ demersionis exstitit:
cum dicit. „ Tollite me, & mittite in mare, „
voluntariam domini indicat passionem: nam
quare sibi illi sustinent hæc juberi, qui sibi in
periculo tali sponte poterant subvenire? Quando
enim multorum salus petit unius mortem,
mors in intereuntis arbitrio collocatur: quia
& moriturum retardare potest ad mortem vo-
luntas, & periclitantis mors * periculum præ- 9
venire: * sic hic ubi totum domini geritur in 10
figuram expectatur morientis auctoritas, ut
mori non sit necessitas, sed potestas: audi Do-
minum dicentem. „ Potestatem habeo ponen- Joan. 10.
„ di animam meam: & potestatem habeo ite-
„ rum sumendi eam: nemo tollit eam a me. „
Quomodo? quia Christus & si emisit spiritum,
non amisit, quia qui omnium in sua manu
recipit, & tenet animas, ipse animam suam
quemadmodum possit perdere non videtur;
audi

8 *Sub annum Domini*. Juxta versionem lxx.

AD SERMON. XXXVII.

NOTÆ.

1 NOn *lapsibus*. Ita MSS. Cæsen. & Vatic. Latinius, & secum editiones nonnullæ habent: *lapidibus*.

2 *Generatio hæc nequam*. Hæc ipsa Christi responsio testatur, hujusmodi signum quæsitum fuisse mala mente, & non discendi, sed contradicendi consilio.

3 *A facie Dei*. Non a facie Dei naturali, qua præsentia sua Deus ubique est, ut infra Chrysologus, & ut bene noverat Jonas; sed a facie spirituali, idest ab eo loco ubi aderat Deus verbo, & spiritu; ubi colebatur, & adorabatur.

4 *Se fugat ipsum*. Ex Codic. Vatic. Editi: *se fugit ipsum*.

5 *Joppen*.? Oppidum maritimum. Barbaris nunc *Jafa* vel *Jaffa*. Strabo Lib. xvi. de eo sic loquitur: *Hoc navali utuntur, qui ad mare descendunt*.

6 *In Tharsis*. Ciliciæ urbs, quam urbium Matrem vocat Solinus.

7 *Quod sibi vult autem*. Ex editione Bonon. Aliæ: *aut*. Ita etiam emendat Latinius.

8 *Quare fremuerunt gentes*. Tali sensu explicat hos psalmi versiculos Hilarius Tom. 1. pa. 34. Herodem nempe Regem, Pilatum, Romanamque militiam unanimiter in Christum surrexisse.

9 *Periclitantis mors*. Sic correximus ex castigatione Latinii. Quid enim est *periclitantis mora*, ut habent editi? Sensus Chrysologi est: cum ad multorum salutem mors unius requiritur, & ea in ejusdem sita est arbitrio, vel voluntas ejus potest retardare mortem; vel mors ejus imminens periculum prævenire.

10 *Prævenire*. Nonnullæ corruptæ editiones: *pervenire*.

Ps. 118. audi Prophetam dicentem: „ Anima mea in
Ps. 30. „ manibus tuis semper. „ Et alibi. „ In ma-
„ nus tuas commendo spiritum meum. „ Sed
11 quid plura? Currit, occurrit, adest bellua *
de profundo totum dominicæ resurrectionis
impletura & proditura, imo conceptura & pa-
ritura mysterium: adest bellua, adest imago
horrida & crudelis inferni: quæ dum fertur
avidis faucibus in Prophetam, vigorem sui sen-
sit & degustavit auctoris: incurrit namque je-
junium devorando. Sed domicilium cordis sui
tremens ad superni hospitis aptat & præparat
mansionem: ut ipsa quæ fuerat tota causa di-
scriminis, ipsa fieret necessariæ navigationis
inaudita vectura: vectorem suum servans, &
post triduum referens ad superna: & hoc da-
ret gentibus quod abstulerat Judæis, quibus
signum quærentibus, solum dandum dominus
esse signum hoc decernit: per quod scirent
gloriam, quam in Christo speraverant, to-
tam esse gentibus conferendam. *Generatio*, in-
quit, *hæc, nequam est, signum quærit, & si-
gnum non dabitur illi, nisi signum Jonæ Prophe-
tæ. Sicut enim Jonas signum fuit Ninivitis, ita
erit & filius hominis generationi isti*. Quia Ju-
daica perfidia fluctuante inferni Christus de-
mersus est in profundum: & triduano cursu
tota tartari occulta percurrens, & Judaicæ
crudelitatis, & majestatis suæ, ac peremptæ
mortis dedit indicium cum resurgeret: merito
ergo surgent Ninivitæ in judicio, & conda-
mnabunt illam generationem; quia illi unius
Prophetæ naufragi, advenæ, ignoti, præconio
corriguntur: isti post virtutes tantas, mirabilia
tanta, cum toto resurrectionis corusco, ad fi-
12 dem non veniunt, * ad pœnitentiam non mo-
13 ventur: ipsum namque resurrectionis signum *
non credunt, sed gestiunt infamare: dum pre-
tio militum claudunt oculos, corda corrum-
punt, quod scierant, quod viderant ut tace-
rent: redimentes mendacium, ut tollerent ve-
ritatem. Facinus suum in Christi retorsere di-
Matt. 28. scipulos, cum dicunt. „ Dicite, quia discipu-
„ li illius nocte venerunt, & furati sunt. „
Erras Judæe: hoc discipuli non tulerant, sed
14 magister: & ipse se furatus est, * qui videba-
tur occisus. Sed miror quod Judæus Chri-
stum requirit, quem inter duos latrones se-
raliter collocarat: committit male, custodit
impie, iniquius quærit. Judæe, Christus pe-
rire non potest, sed tu eum tibi tuo scelere
perdidisti. Veniet, veniet in judicium * regina 15
austri * & eo ipso, qui furatus putabatur ju- 16
dica, te condemnabit *: quia illa venit ab ex- 17
tremo terræ audire sapientiam Salomonis, &
tu ad te venientem * sapientiam Dei infelicis- 18
simus occidisti. Ninivitæ crediturarum gentium,
regina austri Ecclesiæ tunc provisa est in fi-
guram. Beati sumus, fratres, quia quod præ-
cessit in typo, quod promissum est in figura,
nos specie, veritate veneramur, cernimus &
habemus.

SERMO XXXVIII.

QUanta sit cœlestis Philosophiæ magnitu-
do, quanta virtus militiæ Christianæ,
hodie docuit Dominus, sic dicendo: *Si quis* Matt. 5.
*te percusserit in dexteram maxillam tuam, præ-
be illi & alteram*. Hoc putat arduum, qui
præmia patientiæ quanta sint, nescit. Putasne
potest illa vulneribus invenire victoriam, qui
nec ictu palmæ acquirere vult coronam, pot-
est iste morte inquirere gloriam, cui pro ho-
nore divino, humana gravis videtur injuria?
Homo nonne præceptis talibus infantiæ tuæ
rudimenta componuntur? Palmæ, parvulorum
sunt verbera, non virorum. Hinc est quod
levibus mandatis pueritia Christi animatur: ut
ad gravia toto jam robore Evangelica juventus
accedat: ut hoc laboribus, pœnis, morte se
gaudeat obtinere, quod per infantiam parvis
injuriis acquirere non valebat. Ut autem dura
non esse quæ præcepta sunt, approbentur,
mandatorum series ipsa replicetur. *Audistis*,
quia dictum est antiquis, Oculum pro oculo, & Exod. 21.
dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non Deut. 19.
*resistere malo: sed si quis te percusserit in dexte-
ram maxillam tuam, præbe illi & alteram: &
qui vult tecum in judicio contendere, & tunicam
tuam tollere, remitte illi & pallium: Et qui te
angariaverit mille passus, vade cum illo & alia
duo. Audistis quia dictum est antiquis*. Qui-
bus antiquis nisi utique Judæis, quos antiquos
plus

11 *Adest bellua*. Indefinite. Nil aptius. Licet Matthæus eam vocet *Cete* XII. 40. nihilominus cavendum tibi est, subdunt Enarratores, ut hic vel aut balenam, aut pristem, vel physeterem intelligas: quæ ut vastæ belluæ sint, habent tamen gulæ meatus angustos, ideoque solidum hominem nequeunt deglutire. Satius ergo est *Cete* nomine aliquem piscem ex cetaceis intelligere, veluti *Carchariam*, *Lamiam*, *Maltham*, & hujus generis alios.

12 *Ad fidem non veniunt*. Ninivitæ moribus barbari, & urbis, quæ Metropolis erat regni Assyriorum ad ripam Tigridis, Cives, religione Gentiles, lascivia effrænes, quique nullum adhuc Jonæ miraculum conspexerant, sese tamen ad pœnitentiam composuere; Judæi e contra Dei cultores, inter literas enutriti, Messiæ contribules, tot ei operanti miracula non credunt.

13 *Resurrectionis signum*. Resurrectio Christi ultimum fuit miraculum Judæis exhibitum, & primum eam Gentibus propositum, ut conversionis eorum initium, & exemplar.

14 *Ipse se furatus est*. „ Ambrosius Serm. LVII. de sepultura Domini: *Ipse enim tulit corpus suum, scilicet „ Christus, qui suscitavit: Ipse tulit corpus quod illud ja- „ cebat, & ascendens sua aspiratione collegit: ipse tulit „ corpus qui divinitatis virtute illud gestans, portat ad „ Cælos. atque ideo sapienter mulier interrogat: si tu su- „ stulisti eum dicito mihi: ubi posuisti eum*. „ Mita.

15 *Veniet in judicium*. Evangelista *surget*: idest, ut Testis coram Christo judice. Testes enim surrexisse a subselliis testimonium dicturos sicut apud Romanos, ita apud Judæos ostendit Marcus XIV. 57. Actor. VI. 13.

16 *Regina Austri*. Reginam Austri, Æthiopiæ, cujus caput Meroe est, imperasse, multis persuasit Josephus Lib. VIII. cap. VI. Assentitur Juvencus Lib. II. Mihi verosimilius est ex Arabia felici venisse. Suadent & munera oblata Salomoni.

17 *Condemnabit*. Non sibi collata judicandi potestate, sed comparationis exemplum. Depravatus locus, meliori interpunctione sanatus est.

18 *Et tu ad Te venientem*. Ex Latinio, & MS. Vallicel. Editi: *& tu advenientem*.

AD

1 plus malitia * fecerat, quam vetustas, quos
furor vindictæ cupidos sic tenebat: ut pro o-
culo caput, pro dente animam postularent.
Hinc est quod eos lex ad vindictæ vicissitudi-
nem refrænabat, ut qui veniam culpæ sapere
non valebant, vel modum saperent ultionis:
2 & tantum vindictæ exigerent, * quantum læsio-
nis intulerat vis furentis. Sed hoc antiquis,
nobis autem per gratiam innovatis divina quid
imperet bonitas, audiamus. *Ego autem dico vo-
bis*, Quibus? utique Christianis. *Non resistere
malo*. Sic cum dicit, vult nos vitia non re-
pensare vitiis, sed superare virtutibus: & in
ipsis scintillis adhuc extinguere iram, quæ si
pervenerit ad totum furoris incendium, sine
sanguine non sedatur. Ira vincitur lenitate,
mansuetudine extinguitur furor, malitia boni-
tate palpatur, crudelitas pietate prosternitur,
impatientia patientia punitur, contentio supe-
3 ratur blanditiis *, superbiam humilitas ster-
nit. Ergo, fratres, qui vult vitia vincere, pie-
tatis arma teneat, non furoris. Et quamvis
possit lucere sapienti, quid sit quod instituun-
tur injuriis primordia Christiana: tamen quia
non intelligunt quidem esse hoc virtutis, esse
hoc bonitatis culmen, pietatis esse hoc fasti-
gium, hoc esse divinæ Philosophiæ non hu-
4 manæ, non resistere malo, sed vincere in bo-
5 no malum; * maledicenti benedicere; percu-
6 tienti, iterum percutiendi * licentiam non ne-
gare, tollenti tunicam dimittere pallium, *
7 & rapienti prædam facere largitatem: angarian-
ti mille passus, * addere suam ad alia duo
millia servitutem: ut vincat necessitatem vo-
luntas, impietatem pietas: & hoc sic patien-
tis virtus, quod imperat vis cogentis. Ergo
quamvis ista doceant, quale miles Christi ad
virtutem roboretur injuriis: tamen ut plus
pateat, qua ex causa sint præcepta altius re-
quiramus. Fratres, ubi se peccatorum morbus,
vitiorum scelus, impietatis phrenesis mentibus
infudit humanis, & quicquid erat scientiæ,
sensus, & rationis extinxit, furore vesano fe-
cit per orbem diffusas gentes Deum fugere,
sequi dæmones, creaturas colere, contemnere
creatorem, desiderare vitia, horrere virtutes,
8 agi gladiis, vulneribus ruere, vivos mortibus *
deperire: unde sanari aliter homines non va-
lebant, nisi cœlestis medici armati pietate to-
ta, & patientia niterentur: qui sic laboran-
tium phrenesi paterentur injurias, maledicta
portarent, sustinerent verbera, vulneribus scin-
derentur: donec eos ad sobrietatem sensus * 9
ad sinceritatem spiritus, ad mentium reduce-
rent sanitatem: ac sic Deum quærere, fugere
dæmones, languores sentire, sapere sanitatem,
abjicere vitia, capere virtutes, declinare vul-
nera, horrere sanguinem, recusare mortem,
vitam desiderare perficerent. * Et si vultis ut 10
quod diximus, plenius innotescat, carnalium
medicorum loquamur exempla. Nonne quoties
miserum hominem choleræ inflammaverit in-
cendium, & dominante febre vesanum reddi-
derit ægrotantem, turbatur sensus, mens de-
perit, feritas accedit, recedit humanitas, & ne
multis, moriente homine furor vivit? Hinc
est quod frendit dentibus, parentes laniat,
scindit proximos, cædit pugno, morsu agit,
atque afficit obsequentes: tunc medicus ad vir-
tutis laudem, ad artis gloriam, ad famæ cu-
mulum armatur patientia: tolerantiam sumit,
injurias despicit, morsus sustinet, fert labo-
res, & non leves pœnas patitur, ut a pœna
liberet laborantem, fovet oleo, insistit curis,
erogat medicinam, certus quod mercedem bo-
noris, obsequiis repenset ægrotus dum recepe-
rit sanitatem. Rogo, quæ major phrenesis * 11
quæ gravior vis furoris, quæ par dementia,
sancti hominis percutere maxillam? mansueti
fratris faciem verberare? placidi vultus gratiam
tristi livore perfundere? nudare hominem so-
lo, quo tegitur vestimento? & ob vilem præ-
dam nil Deo, nil homini, nil naturæ relin-
quere, nil pudori? angariare hominem suis
actibus occupatum? * & alienam pœnam suum 12
solatium computare? Ergo fratres si talia per-
petrantes gravissima phrenesi laborare cogno-
vimus, obediamus Christo, & furentium fra-
trum morsus, verbera, onera, tota pietatis
virtute portemus, ut & fratres nostros libere-
mus a pœna, & nos æternum patientiæ præ-
mium consequamur: nec dedignetur servus hoc
accipere a conservis, quod dominus a servis
& pro servis dignanter accepit, palmis faciem
non negavit, tollenti tunicam & pallium di-
misit, & corpus; angariantem se ad laborem,
gra-

AD SERMON. XXXVIII.

NOTÆ.

1 *Malitia*. Nonnullæ editiones corrupte: *militia*.

2 *Tantum vindictæ exigerent*. Jus talionis, quod his verbis innuitur, & de quo alibi, vetustissimum est: Aristoteles ait dictum fuisse jus Rhadamanthi: isto versiculo descriptum: *ut idem patiatur aliquid, quod facit, justum est*. Legem hanc Moses habet apertis verbis Exod. xxi. 24. Levit. xxiv. 20. Deuter. xix. 21. Non autem Legislatoris mens fuerat, ut eadem ad summum verborum servarentur: vindictam enim ad certum usque modum, vel permittebat, vel dissimulabat. De hujusmodi lege posterioribus sane temporibus vide Canon. iv. Concilii Nicæni II. ubi vocatur ignoto Lexicis vocabulo, *τάκτοταλιόν*, ibique Balsamonem.

3 *Blanditiis*. Quam male, bone Deus! in plurimis editionibus: *injuriis*.

4 *Vincere in bono malum*. Hæc quæ Christus docet, & Chrysologus, ex consilio sunt. Vide Maldonatum, & Jansenium hic.

5 *Percutiendi*. Alias cum MS Vatic. *percutienti*.

6 *Dimittere pallium*. Duplici veste utebantur Judæi. Docet Christus tollenti *tunicam*, vestem scilicet interiorem, dimittere & pallium *exteriorem*.

7 *Angarianti mille passus*. De Angariis jam in Not. 2. Ser. xxv. Consuetum Angariarum spatium mille passus erant.

8 *Mortibus deperire*. Plurimæ editiones habent *moribus*, aliæ *morbis*. Mita, & MS Vallicell. & Cæsen. lectionem hanc, quam retinuimus, habent.

9 *Ad sobrietatem sensus*. Ad mentem Augustini Epist. ad Marcellinum num. 12. *Paratus debet esse Homo pius & justus patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius crescat bonorum, non ut pari malitia, se quoque numero addat malorum*.

10 *Perficerent*. Fortas. *Perdiscerent*.

11 *Quæ major phrenesis*. Atrox profecto injuria viro honesto alapam impingere. Ideo Basilius *ῥάπισμα alapam, infimam servorum plagam* appellat. Cyprianus de Spectaculis. *Ictibus vulnerum infelix facies locatur*.

12 *Suis actibus occupatum*. Laudat hunc locum Chry-
sologi

gratus ac libens est secutùs ad mortem. Ergo, fratres, si dignum dominus pati duxit, pati servum quomodo, quomodo videtur indignum? Erramus, erramus, fratres; qui non facit quod jussit dominus, gratis sperat Dominus quod promisit.

SERMO XXXIX.

PEr se semper sibi divina sufficiunt, sed ob hoc hominibus humanis frequenter insinuantur exemplis: quia cœlestis providentia non quid ipsa dicere, sed quid auditor capere possit, attendit. Sic fons per tenues venarum primitus erumpit meatus, atque angustis sensim serpit in rivulis, donec digno successu in totam se fluviorum latitudinem prorumpat, & valenter effundat. Et ut vobis de nobis loquar: nato parvulo mox coævum præparat succum natura, escam commutat in potum, & stupentes adhuc fauces, torpentesque internorum meatus, ad usum solidioris cibi, longa lactis infusione componit: sic nos dominus ad capienda divina vernaculis erigit, &
Luc. 11. informat exemplis, dicendo: *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte: & dicet illi, Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille deintus respondeat, noli mihi molestus esse, quia jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili; non possum surgere & dare tibi; dico vobis, si non dabit illi surgens, quia amicus ejus est; propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.* O quam dare vult, qui se inquietari taliter, taliter patitur suscitari! O quam necessitatis esse suæ, quod suæ potestatis est, vult videri! O quam pulsanti iste gestivit occurrere, qui sic secreti
1 sui cubile * ipsam collocavit ad januam! O quam negare noluit, qui sibi etiam neganti qualiter extorqueretur, ostendit! O quam non ad januam tantum Dominus, sed ipsa janua
Joan. 10. Dominus fuit! Ego sum, inquit, janua qui dormientibus servis, pulsantis necessitatem solus & primus audivi. O quam pius, quam misericors, qui quod mandatis docet, probat & informat exemplis! „ Cum facis, inquit, elee-
Matth. 6. „ mosynam, noli tuba canere. „ Et iterum, „ Ne„ sciat sinistra tua quid faciat dextra tua. „ *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte.* Parum est quod facienti misericordiam, nox velabat, quod largitatem dantis, petentis obtegebat improbitas, nisi ad cumulum pietatis velandæ ascriberetur & somnus. Indicit in hac humanitate geminam necessitatis speciem, petentis & dormientis; ut illum petere hospes, dare compellat hunc somnus: utpote qui propterea se daturum ei dicat in tempore, quod non occurrere amico, sed recurrere videatur ad somnum: & ut ei magis dormire liceat, quam dare libeat sic petenti: Quid plura? ecce pulsanti illi plus somnus, quam sonus extitit suffragator. Nec otiosum reor esse quod horam petendi sic aperit, sic designat, dicendo, *Quis vestrum habet amicum, & ibit ad illum media nocte?* Quasi non & prima, & secunda, & tertia hora noctis, * cum a
se sopor blandus dormientibus primum fundit in corpora, & visceribus diurno labore fessis dulcis, ac totus illabitur, molesta, & aspera sit inquietantis improbitas. Sed hoc tempus est, quod devotum, & juge pernoctantis demonstrat judicium: hoc tempus est, quo inter præteritos & futuros labores ardens animus, sed ad divina, nil indulget corpori, nil quieti: sed antequam finiat transacti diei opera, inchoat & anticipat jam futuri. Ista satis hora est efficax impetrandi: hoc sciens Propheta, ipsum tempus suæ supplicationis asserit extitisse, cantando „ Media nocte surge- Ps. 118.
„ bam ad confitendum tibi. „ In hac hora vigilantibus, semper sponsus ille cœlestis occurrit: qui dicit. „ Media nocte clamor fa- Matth. 25.
„ ctus est, ecce sponsus venit. „ Non potuit non impetrare quod voluit, qui ut reciperet hospitem, hospitem reficeret, totam sibi requiem denegavit. Aut quomodo sic petenti, sic pulsanti non responderet ille, qui se in hospite suscipi confitetur, cum dicit. „ Hos- Ibidem.
„ pes fui, & suscepistis me. „ Æstimo hoc dixisse pulsantem, aut forte aliter convenisse; feci quod jussisti: redde quod promisisti: tibi credidi dicenti: „ Nolite solliciti esse in cra- Matt. 6.
„ stinum. „ Unde hesterno hospiti, quod apponerem non reliquit: si tibi ego sic habenti molestus sum, quanto mihi ille extitit molestior non habenti? Et tamen ego illi me excusare non potui, quia tibi obedire contendi. Plus hic jubentis, quam non habentis verecundia nunc laborat. Hospes in domo est, & tu dormis, imo tu dormis, qui non dormis. Ego suscepi hospitem, nisi dederis panem, panem hospiti tu negasti. Merito sic pulsanti, petenti taliter, quotquot necessarios habuit Evangelicus iste fœnerator largitus est panes. Quid faciunt qui se non in cubili, sed ipso collocant in sepulchro? * qui se non somno, sed morti 3
tradunt? quos gallus non commonet, lucifer non suscitat, sol ipse non revocat & producit ad lucem? Isti & tempus supplicandi, & hospitis mercedem, & ipsa diei opera perdiderunt. Contristamur, fratres, quando nos dilu-

culo

sologi du Cangius in Gloss. Inf. Latin. Tom. 1. Col. 234.

AD SERMON. XXXIX.

NOTÆ.

1 Secreti sui cubile. In Evangelio κοίτη, & lectum, & cubile significare potest. Rem extra ordinem miratur Chrysologus Nemo enim cubile suum collocat ad januam, sed in penetralibus domus. Servorum autem erat prope januam dormire. Vide Pignorium *de Servis*, qui verba hæc laudat.

2 *Quasi non prima hora noctis*. Evangelista ipse notaverat horam seram noctis cum dixit: *Ostium clausum est*. Hanc horam Græci κλεισίθυρον vocant *occlusionem ostii*.

3 *Collocant in sepulchro*. „ Locutio metaphorica. Ut „ Ecclesiastici sæculares media nocte surgere debebant ad „ Deum orandum, vel de more illorum temporum per „ qua-

culo ftamus ante dominum, & nobifcum noftros filios non videmus. Ille noctis medio fic pulfavit, in cujus domo hofpes venerat: rogo: tu quare non vel diluculo vigilas, cui eft hofpes in domo? quod ille gratiæ, tu tribue vel pigritiæ: quod ille humanitati, tu neceffitati faltem, plus fomni, quam tui amator impende: certe ut poffis vigilare ad vitam, qui dormis ad mortem: quæ fequuntur, aufculta: *Et ego dico*, inquit, *petite, & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulfate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulfanti aperietur.* Sed dicis, efto quod petere poffim, pulfare quomodo potero cœlefte fecretum? Quemadmodum? iterando preces, & expectando judicium largitoris: moras dantis patientiffime fuftinendo, quia quicunque cum femel pulfaverit, indignatur mox fi non fuerit auditus, ifte non eft petitor fupplex, fed eft imperiofus exactor: audi
Ps. 26 Prophetam dicentem: „ Expecta Dominum, „ viriliter age, & confortetur cor tuum. „ Et fi iterum diftulerit in futurum, tu dominum tuum patienter expecta. Ubi autem quid quærere debeas, vis noffe: funt divitiæ in finu pauperis, & regnum cœlorum intra te eft.
Luc. 17. Intra vos eft regnum cœlorum, dicit Dominus: Quis fit autem amicus qui dormit, & quis amicus qui de via venit, & qui funt pueri qui dormiunt, & quis eft ifte qui pulfat, & cur fub certo numero tres tantum poftulat panes, cum petiero, quæfiero, pulfavero, & pervigil inquietator accipere meruero,
4 vobis amicis mei domini non negabo. * Sed dicitis mihi, ecce amicus domini tui venit ad te: * ifte dare, non accipere confuevit: hanc 5
denique fitarchiam * de viatici fui copia * pa- 6
ftor avidus explevit: ut de noftræ paupertatis 7
viliffima præparatione guftaret: nec paffus eft intempefta nocte, me fibi aliunde petere, hofpitum * locupletiffimus quod habebat. Nec 8
mirum fratres, femper dare vult dives ad pauperem cum declinat. Ifte illius Evangelici amici femper manet in janua: in iftius cubili ille cum pueris fuis largitor Evangelicus perfeverat: in cujus corde Pater & Filius, & Spiritus fanctus faciunt femper & collocant manfionem. Quid plura? Pater eft: ab ipfo petere, in ipfo quærere, per ipfum pulfare me credidi: & ideo me vobis daturum, non incautus promiffor afferui.

S. Petri Chryf.

SERMO XL.

UBi vernalis auræ tempus annuos ovium cœperit partus aperire, ubi per campos, prata, vias cœperit fœcundi gregis germina copiofa difpergere, paftor bonus feponit, & cantus, * & difcurfu anxio * teneros quærit, 1
legit, colligit fœtus, atque eos collo, hume- 2
ris, ulnis, lætus vector imponit, ut falvos omnes perferat, & tutas * perducat ad caulas. 3
Sic nos fratres, ubi quadragefimæ arridente verno, Ecclefiafticum gregem videmus fundere uberes partus, tractatus noftri * cantus, & 4
confueti fermonis * epulas feponentes, totam 5
curam in colligendo & comportando cœlefti germine, anxii graviffimo labore dependimus.

I Sed

„ quatuor noctis vigilias, quafi per excubias in ipfis Ecclefiis Deum laudare tenebantur, & amittebant. Merito „ igitur ab Auctore arguuntur, quod in fepulchro mortis „ jaceant: quandoquidem aures tum cordis, tum capitis „ ita obturatas habent, ut nec Galli quidem cantum, ideft „ propriam confcientiam ad furgendum clamantem, audi„ rent; nec fufcitarentur aurora, ideft evangelica infpi„ ratione, non fole ipfo, hoc eft Chrifto, revocarentur „ ad lucem. „ Mita.

4 *Non negabo*. Datam fidem, vel exfolvere nequivit Auctor, vel fermonem illum, in quo præftiterat quod hic promittit, periit.

5 *Venit ad te*. „ Hic aliqua defunt, nec fenfus eft „ abfolutus. Non tamen datum eft ex Manufcriptis aliquid „ vel fupplere, vel corrigere. Vide infra in obferv. ad „ Serm. 107. & 136. „ Mita. Mihi autem pro certo eft Chryfologum loqui hic de aliquo alio Epifcopo, qui tunc temporis apud illum fuerat diverfatus.

6 *Sitarchiam*. In 1. Reg. IX. 7. habetur: *panis defecit* „ *in fitarciis noftris & fportulam non habemus*: ubi LXX. „ legunt: *quoniam panes defecerunt in vafis noftris, &* „ *plus non eft nobifcum*: quo loco Abulenfis: *Ciftaricium* „ *eft vas de vimine complexum ad reponendum panem,* „ *& ab aliquibus vocatur calathus*. Glof. Interlin. ex„ ponit: *Sitarciis noftris ideft facculis, vel pera*. In Bi„ bliis emendatis habetur *Sitarcis*, non autem, ut erat in „ antiquioribus, *citarciis*. Maldonatus Matth. X. 10. per „ *citarciis* fportulam intelligit & fimiliter hic debet ex„ poni. „ Mita. Ejus tamen pace dixerim fitarciam hic apud Chryfologum ut fuperius Serm. V. annonam quotidianam, vel demenfum diurnum fignificare. Vide quæ ibidem dicta funt.

7 *De Viatici fui copia*. Obfcurum fenfum fic illuftrarem. Amicus qui femper dare, non accipere confuevit, hanc fibi familiarem, & diurnam confuetudinem de copia fuæ humilitatis, quam fecum ut confuetum fibi viaticum, affert, avidus fic explevit, ut non dedignatus fit *de noftræ viliffima paupertatis præparatione guftare*: nec paffus eft me aliunde petere, quod ipfe virtute & humilitate, *omnium hofpitum locupletiffimus*, habebat. Ad quid enim aliunde petere quomodo fplendide agatur cum hofpite, qui dum paucis eft contentus, omnia fecum habet? Inde in ipfius Hofpitis laudem paucis excurrit: cujus precibus adjutus futurum fore fperat, ut alterius Sermonis expleat promiffionem.

8 *Hofpitum*. MS. Vaticanum fic habet. *Nec paffus eft intempefta noctis me fibi aliunde petere, hofpitum locupletiffimus, quod habebat*. Nonnullæ editiones habent: *hofpitum*.

AD SERMON. XL.

NOTÆ.

1 SEponit & cantus. Otia fcilicet, quia & cantus, quibus tempus fallere ftudebat: feque totum labori committit.

2 *Difcurfu anxio*. Peragrando campos, & invia quæque follicite difcurrendo.

3 *Tutas*. Editi corrupte: *totas*.

4 *Tractatus noftri*. Hoc nomine fæpius apud SS. Patres audiebant conciones in Ecclefia. Optatus Milevitanus Donatiftarum omnium, & unius Parmeniani Conciones *Tractatus* appellatione, non femel nominavit. *Nullus veftrum* ait Lib. IV. *Lectiones dominicas incipitis, & tractatus veftros ad veftram injuriam explicatis*. Et Lib. V. Parmenionem alloquens: & *cum hac initio dictionis tua tractaveris in proceffu Tractatus tui horum immemor factus es*. Vide Ambrofium Epiftol. XIV. ad Marcellin. Gaudentium Brixienfem in Præf. ad Benevolum: Hieronymum Epiftol. LXV. Auguftin. Serm. XX. de Diverfis; & hæc expreffe tractantem Ferrarium de Concion.

5 *Confueti fermonis*. Ex hoc Chryfologi loco colligas

velim,

6 Sed quia agnos redditos gregi, * & totos intra Christi videmus esse jam septa, divinos lætissimi revocamur ad cautus, dominici vobis cibi exultatione tota vitalis copias apponentes: ut quos socios sensimus in labore, participes in gaudiis habere possimus. Et quia præfatio hæc nostra pastoris boni, fecit, & intulit mentionem: de ipso qui solus bonus, solus pastor, solus pastorum pastor est, tota sermonis nostri & tractatus repleatur & habeatur intentio. *Pastor*, inquit, *bonus*, *animam* (Joan. 10.) *suam ponit pro ovibus suis*. Fortem facit vis amoris, quia nil durum, nil amarum, nil grave, nil lethale, computat amor verus. Quod ferrum? quæ vulnera? quæ pœna? quæ mortes, amorem prævalent separare perfectum? Amor impenetrabilis est lorica, respuit jacula, gladios excutit, periculis insultat, mortem ridet, si amor est, vincit omnia. Sed quæramus, utrum sit ovibus, commoda mors ista pastoris, quæ destituit oves, quæ lupis tradit inerme pecus, quæ sic charum gregem ferinis morsibus derelinquit, direptioni dat, & exponit morti, sicut ipsius pastoris Christi probatur ex morte. Ex quo namque posuit ipse animam suam pro ovibus suis: seque Judaico furore permisit occidi, oves ejus gentilium, velut prædonum, diripiuntur incursu: mactatæ in carceribus, velut latronum clauduntur antris; a persecutoribus quasi sævientibus lupis sine cessatione laniantur, ab hæreticis quasi ab extraneis canibus rabido dente carpuntur. Hoc Apostolorum peremptus probat chorus: hoc martyrum toto orbe diffusus clamat sanguis: hoc Christianorum membra data bestiis, consumpta ignibus, demersa fluminibus, patenter demonstrant: quod utique totum sicut mors intulit, ita vita potuit prohibere pastoris. Ideo pro te pastor amorem morte probat, quia cum videat ovibus imminere discrimen, cum gregem defensare non possit: mavult mori antequam mali de suis ovibus quid videat. Sed quid faciamus, quia vita mori non poterat nisi voluisset? datori animæ animam quis tollere potuisset nolenti? dicente ipso. *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, nemo tollit eam a me*. Ergo mori voluit qui, se, cum mori non posset, permisit occidi. Quæramus ergo hujus quæ vis, quæ ratio sit amoris, quæ hujus causa mortis, quæ hujus sit utilitas passionis. Et plane vis certa, vera ratio, causa lucens, utilitas tanti sanguinis peraperta: namque pastoris una ex morte virtus emicuit singularis: pastor pro ovibus morti, quæ ovibus imminebat, occurrit; ut auctorem mortis diabolum, novo ordine captus caperet, victus vinceret, puniret occisus, & ovibus moriendo, viam vincendæ mortis aperiret. Nam & diabolus, dum in hominem tendit, prosilivit in Deum: dum in reum sævit, incurrit in judicem: invenit supplicium, dum ingerit pœnam: ipse accipit, dum dat sententiam; & vivens mortalium pastu mors moritur: dum devorat vitam: absorbens reos mors, absorbetur, innocentiæ dum deglutit auctorem: & perit mors ipsa, quæ perdebat omnes, dum omnium perimere vult salutem. Ergo tali forma præcessit oves pastor, pastor ab ovibus non recessit; nec illas dedit lupis, sed tradidit lupos illis, quibus donavit suos elidere sic prædones, ut occisæ viverent, laniatæ resurgerent, sanguine suo tinctæ fulgerent regali purpura, niveo vellere perlucerent: sic bonus pastor pro ovibus cum posuit animam, non amisit, & oves taliter tenuit, non reliquit: nec destituit oves taliter, sed invitavit: quas per mortales campos, per iter mortis, vitalia vocavit & perduxit ad pascua. Sed dicit aliquis, quando hæc erunt? Ecce interim oves, idest, Apostoli, Prophetæ, Martyres, & Confessores jacent sepulti: discerpti toto sparguntur in orbe, involuti sanguine, tetris clauduntur sepulchris. Et quis dubitat quod resurgant, vivant, regnent occisi martyres, quando Christus illis * 7
resurrexit, vivit & regnat occisus? Audi vocem pastoris hujus: *Oves meæ vocem meam audiunt & sequuntur me*. Necesse est ut quæ sunt ad mortem secutæ, sequantur ad vitam: quæ ad contumeliam comitatæ sunt, comitentur ad honorem: & sint participes gloriæ, quæ passionis participes extiterunt. „ Ubi sum, inquit, „ ego, ibi erit & minister meus. „ Ubi? utique super cœlos, ubi Christus est ad dexteram (Joan. 12.) Dei sedens. Homo non te turbet fides, spes te longior non fatiget: quia certa tibi res est, quæ in ipso tibi rerum servatur auctore. „ Mortui, „ inquit, estis, & vita vestra abscondita est „ cum Christo in Deo, cum autem apparuerit (Col. 3.) „ Christus vita vestra, tunc & vos cum illo „ apparebitis in gloria. „ Laborans messor quod in semine non videt, videbit in messe, & qui * 8
in sulco deflet, gaudebit in fructu.

SER.

velim, Episcopos tempore Quadragesimæ ab Concionibus abstinuisse, curamque impendisse omnem in colligendis, vectandisque Christiani gregis fœtibus ad Ecclesiam.

3 *Agnos redditos gregi*. „ Agnos appellat recenter baptizatos. Tempore Quadragesimæ Pastor noster Sanctissimus in evocandis ad fidem Gentibus plurimum præcipue insudabat, & catechismo instruens Sabbatho sancto Paschæ, quo tempore volentes baptizabat. Tumque mos erat ut in Ecclesia Dei per immersionem, & emersionem baptizarentur, prout ex D. Augustino accipimus, aliisque. Quod cum propriis manibus ageret noster Antistes, & innumeri propemodum essent baptizandi, nedum concionem eo tempore dimittere cogebatur, sed & „ gravissimo labore ob id suscepto nimis anxius erat, & „ lassus. Cumque sacratos viros in ipso labore socios habuisset, eosdem in gaudiis divinæ prædicationis participes habere properat. „ Mita.

7 *Illis*. MS. Vat. *ipse*, fortasse melius.

8 *Et qui in fulco*. Emendavimus ex Latinio. Editi omnes: *& quod*.

AD

SERMO XLI.

Bella gentium legimus superasse quampluri-
mos, quos tamen pugnas carnis legimus
non vicisse, & audivimus eos dedisse delictis
pectora qui dorsa hostibus non dederunt. Proh
dolor! Victores gentium vitiorum fuisse capti-
vos: nationum dominos turpi servisse crimini-
bus servitute: stetisse inter sævientes gladios,
& inter enervata lenocinia corruisse, regnis fuis-
se terrori, ludibrio fuisse peccatis: adversus
acies contrivisse jejunos, & crapulatos suarum
castra dissolvisse virtutum, jacuisse effuso vino,
qui jacere effuso sanguine nescierunt. Unde est
hoc? unde? quia hoc non est ratio, sed lan-
guor: non vita, sed febris: phrenesis, non
natura. Nam quotiens ciborum cruditas vita-
lia dejicit, infirmat stomachum, corrumpit
sanguinem, vitiat humores, succendit chole-
1 ram, extremum febris gignit incendium * to-
ties æger mentem perdit, amittit sensum, fer-
tur desideriis, contrariis urgetur, salutaria res-
puit, quærit noxia, fugit curam: tunc medi-
2 ci satagunt * abstinentiæ remedio subvenire ut
sanetur: ut sanet abstinentia, quod voracitas
sauciarat. Et si pro temporali cura ægri me-
dicis obediunt, servant arduam parcitatem:
quare pro sempiterna salute sit durum Christo
moderatis obedire jejuniis? corpus gubernare
mensura? mentem regere parcitate? sensum so-
brietate frænare? Sicut terræ nubes caligant cæ-
lum, sic obscurant animas intemperata convi-
via: sicut ventorum turbines elementa confun-
dunt, sic fercula congesta stomachum contur-
bant: ut navem fluctus, corpus ebrietas sic
demergit, hominem dat in profundum, lucra
vitæ aufert, mortis facit subire naufragium.
Est ergo febris, est febris quam beatus Apo-
stolus anhelare in humanis visceribus sic de-
Rom. 7. plorat. „ Scio quia non habitat in me, hoc
„ est, in carne mea, bonum: „ si non bo-
num, utique malum. Quod malum? Fragilitas
certe, quæ dum serpit in carne, in venis æ-
stuat, intrat ossa, conditur in medullis, fer-
vet in sanguine, in vitiorum phrenesim sic e-
rumpit. Fragilitas febris naturæ, languorum
mater, genitrix passionum: fragilitas est, quæ
nobis ejusmodi necessitates imponit: * & ubi 3
necessitas non voluntas: ubi extat de condi-
tione captivitas, judicium de potestate non
constat. Fragilitas est per quam vadit homo,
non quo invitat voluntas, sed quo necessitas
ducit: audi Apostolum dicentem. „ Non quod Rom. 7.
„ volo hoc ago. „ Fragilitas dum parat ho-
mini necessaria, facit illum ad non necessaria
pervenire, dum parat cibum, perducit ad cra-
pulam, ebrietatem suadet, dum potum mini-
strat: offert somnum, ut inertiam tradat: cu-
ra ventris onerat, ut salutis auferat curam:
dat carni totum, ut animæ nil relinquat: fa-
cit corpus passionum pompam: facit ut sit ho-
mo sui mors, vita vitiorum. Unde si se ho-
mo taliter sentit ægrotum, medico se cælesti
tradat, * secure ejus monitis acquiescat, a ci- 4
bis se temperet, mensuram servet in potu * 5
ut possit sic fragilitatis superare languorem,
fragilitatem fugere passionum, febrim ac phre-
nesim vitare vitiorum. Abstinentia est homi-
nis prima medicina; sed ad plenam curam,
misericordiæ requirit expensas. * Abstinentia 6
extinguit febrem, sed arefacta membra longæ
febris incendio, nisi largo infundantur unguen-
to, nisi blandissimis rigentur fomentis, nisi ju-
ventur medicinæ sumptu, ad integram sanita-
tem redire non possunt: sic jejunium quamvis
excludat vitiorum morbos, carnis amputet pas-
siones, criminum causas propellat: tamen sine
misericordiæ unguento, sine pietatis rivo, sine
eleemosynæ sumptu, perfectam salutem men-
tibus non reponit. Jejunium sanat vulnera pec-
catorum, sed cicatrices vulnerum sine miseri-
cordia non emundat. Audi Dominum dicen-
tem. „ Date eleemosynam, & ecce sunt vo-
„ bis omnia munda. „ Jejunium singulari cul- Luc. 11.
tu evellit vitia, eradicat crimina: ad fructus

AD SERMON. XLI.

NOTÆ.

1 *Febris incendium*. Vide quæ adnotantur ad Serm. XVIII.

2 *Satagunt*. Ita restituendum duximus ex MS. Cæsenæ. Editi: *studio parant abstinentia remedio subvenire*.

3 *Ejusmodi necessitates*. Editi: *jus necessitatis*. At ex MS. Cæsen. medelam loco huic attulimus alii judicent. Lectionem editorum retinuit Mita: & hæc adnotavit, „ Hoc est debilitas nostra, quæ & fomes, seu concupi- „ scentia dicitur. Humana natura post lapsum primi Pa- „ rentis proclivis facta est ad malum: & ubi vulgata le- „ ctio psalm. 102. ait: *quoniam ipse cognovit figmentum* „ *nostrum; recordatus est quoniam pulvis sumus*. Para- „ phrastes Chaldæus legit. *Quoniam ipse novit fomitem* „ *pravum, qui peccatum suggerit*. Job quoque de homi- „ ne loquens ait: *consumetur velut tinea*: etenim sicut „ tinea nascens ex ligno, vel panno laneo instar filii vi- „ peræ corradit viscera matris, ita fomes peccati intra nos „ originali labe infectos exoriens quantum est ex se, nisi „ divina gratia detineatur, spirituale humidum radicale „ absumit, & nos infirmiores ad difficultates superandas „ & imbecilliores reddit. Fomes est appetitus sensitivus „ justitia originali destitutus, qui suapte natura inclinat „ ad sequendum flavia, & delectabilia sibi, etiam si sine „ contra dictamen rectæ rationis, qui ab Apostolo Rom. „ 7. *Peccatum* vocatur; vel quia processit a peccato ori- „ ginali, vel quia vehementer, non vero necessario ad „ peccandum inclinat. Quod autem fragilitas jus necessi- „ tatis imponat declarat Bellarminus in Psalm. 24. vers. „ 18. in quo David orat Deum dicens: *de necessitatibus* „ *meis erue me*: subdit Bellarminus: *necessitates autem a* „ *quibus liberari cupis, videntur esse molestissima illa con-* „ *cupiscentia, quæ velimus, nolimus nos vexant, & ali-* „ *quando in peccatum pertrahunt*. S. Augustinus Serm. „ 13. De verbis Apostoli inquit: *Prorsus si defuerit au-* „ *xilium Dei nil boni agere poteris, & nisi ille regat ca-* „ *dis; nisi regat, jaces*. Optime Viguer. in Epistol. ad „ Rom. cap. 7. versus finem videndus. „ *Necessitates*, in- quit Chrysologus lato modo: quæ scilicet impellunt, non quæ vim faciunt.

4 *Medico cælesti tradat*. Chrysostomus Tom. v. Homil. xxxi. *Ne mihi dicas peccavi, quid agam? Medicum ha- bes infirmitate superiorem: medicum habes morbi naturam vincentem: medicum habes sola voluntate curantem: & qui potest si vult*. Macarius Homil. xxvi. *Medicus cogno- minatus est, quoniam cælestem, & divinam suppeditat medicinam, & morbos animæ sanat*.

5 *In potu*: editi nonnulli cum MS. Cæsen. *In pote- ram*.

6 *Misericordia requirit expensas*. Eleemosynis enim pec- cata sunt redimenda.

bonos agrum parat & mentis & corporis: sed
nisi misericordiæ fecerit fundamenta, senium
7 est studium jejunantis. * Jejunium est sancti-
tatis hostia, sacrificium castitatis; sed sine mi-
sericordiæ incenso, ad divinum non potest
conspectum in odorem suavitatis ascendere.
Quod anima est corpori, hoc misericordiam
constat esse jejunio: quando jejunium ex mi-
sericordia vivit, tunc vivificat jejunantem. Je-
junium virtutum navis portat quæstum vitæ,
lucrum salutis advectat: Sed qui intrat carnis
pelagus, scindit vitiorum fluctus, inter scopu-
los criminum transit, præterit littora passio-
num; nisi cito portum pietatis intraverit, ex-
ercere virtutes non potest, lucrum non potest
habere virtutum. Qui se stare novit in hujus
vitæ lubrico, qui se intelligit carnis viam tran-
sire per lapsum, qui se sentit incursionibus i-
gnorantiæ, negligentiæ casibus subjacere; sic je-
junium teneat, ut misericordiam non relin-
quat. Jejunium nobis aperit cælum, jejunium
nos intromittit ad Deum; sed nisi tunc affue-
rit nobis misericordia nostrarum patrona cau-
sarum, qui de innocentia constare non possu-
mus, securi de venia non erimus: dicente Do-
Jacob. 2. mino. „ Judicium sine misericordia illi, qui
„ non fecerit misericordiam. „ Dies gratus,
sed gratior est serenus: erit ergo jejunium no-
strum illo clarius, si nobis quadragesimæ dies
splendor misericordiæ dat serenos. Clamat Deus.
Matth. 9. Misericordiam volo. Homo da Deo quod
vult, si vis tibi dari a Deo quod vis. „ Miseri-
cordiam volo „ Dei vox est, Deus a nobis mi-
sericordiam petit, & si dederimus, quid di-
cturus est? illud quod hodie lectum est. „ E-
Matt. 25. „ surivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, &
„ dedistis mihi potum. „ Et quid? „ Venite
„ benedicti patris mei, percipite regnum quod
„ vobis paratum est ab origine mundi. „ Qui
dederit esurienti panem, dabit sibi regnum: ne-
gabit sibi fontem vitæ, sitienti aquæ calicem
qui negarit. Amore pauperis Deus suum re-
gnum vendit: & ut emere illud omnis homo
possit, fragmentum panis ponit in pretium,
quia vult habere omnes, qui tantum petit pre-
tii, quantum hominem scit habere. Deus re-
gnum suum fragmento panis vendit: quis ex-
cusare poterit non ementem, quem tanta vili-
tas venditionis accusat? Fratres, prandium no-
strum sit pauperis cœna, ut mensa Christi no-
strum paretur in prandium: promittente i-
Luc 21. pso, cum dicit: Manducabitis in mensa mea
in regno meo. Fratres, sint deliciæ pau-
perum nostra jejunia, ut temporale jejunium
nostrum in æternas possit nobis delicias im-
mutari. Homo dando pauperi das tibi: quia
quod pauperi non dederis, habebit alter. Tu
solum quod pauperi dederis, hoc habebis.

SERMO XLII.

JEjunii bona, fratres, prout potuimus supe-
riori sermone perstrinximus: & quod esset
oratio cognata jejunio, patefecimus ipsa con-
clusione sermonis. Sed quia jejunium sine mise-
ricordia deficit, jejunium sine pietate jejunat,
sine miseratione infirmatur oratio, oratio sine
largitate lassescit: reficiamus nostrum miseri-
cordiæ exhibitione jejunium: orationem nostram
pietatis erigamus auditu, adhibeamus jejunio
misericordiam patronam: quia fames est avari-
tiæ, jejunium sine misericordia: cupiditatis pœ-
na est, sine pietate jejunium: ultio, * non de- 1
votio est, non Deo jejunare, sed sacculo: at-
terere se abstinentia, & hydropi cupiditati * in- 2
flari: exonerare ventrem cibis, & mentem pe-
cuniæ pondere prægravare. Ipsum redigit in sac-
culum, qui pecuniam nescit prorogare, sed clau-
dere: iste alienorum custos, non dominus est
suorum; quia parat alii, negat sibi: cum mi-
sericors eroget, quod avarus oppressit. Est ager
cultus sine semine, sine miseratione jejunans.
Ager cultus caret sentibus, vitat gramina: evadit
totum quod est negligentiæ, quod est squallo-
ris; sed sicut sine semine fit sterilis, ipso cul-
tu fructum non dat, dat laborem, & ad bonam
frugem non valet pervenire: jejunans ita reco-
lit animam, purgat sensus, cor mundat, ab-
scindit vitia, eradicat crimina, dat menti cul-
tum, corpori dat decorem; sine misericordia
ad fructum vitæ non pervenit, ad salutis præ-
mium non vadit. Quod est sine rege aula re-
gia, hoc est sine largitate jejunium. Aula re-
gis fulget auro, nitet marmore, picturis splen-
det, grandescit spatiis, levatur culmine, amœ-
natur * viretis, ipso terribilis est secreto; * sed 3
sine rege honorem non habet, caret gloria, est 4
vacua solitudo, est clausa eremus, est horribi-
lis solitudo: sic jejunium lucet innocentia, ra-
diat castitate, fulget actu, pingitur * mori- 5
bus, incessu micat, sanctitatis toto magnifica-
tur ornatu: sed sine misericordia gloriam non
habet, mercede caret, palmam non tenet, per-
dit fiduciam supplicandi, impetrandi meritum
non capescit: attestante Scriptura, quæ dicit:
„ Qui

7 *Senium est studium jejunantis*. „ Senium est decre-
„ pita ætas: Hinc David: *usque ad senectam & senium*.
„ Comparat hic Chrysologus jejunium misericordia desti-
„ tutum senio, ætati omnium infirmissimæ, baculoque in-
„ digenti: sic jejunium labat, egetque fundamento miseri-
„ cordiæ. „ Mita.

AD SERMON. XLII.

NOTAE.

1 *ULtio*. Quasi quandam famae de se ipso, ob avari-
tiæ cupiditatem, vindictam.

2 *Cupiditati*. Alias: *cupiditate*.

3 *Amœnatur viretis*. Insolens loquutio pro: amœna
fit viretis.

4 *Ipso terribilis fit secreto*. Regium penetrale ingredi
sine pœna nemini injusso licet. Alibi observatum.

5 *Pingitur moribus*. Elegantiorum morum varietate
exornatur.

6 *Qui*

6 „ Qui claudit aurem * ne audiat infirmum ,
Prov. 21. „ & ipſe clamabit , & non erit qui exau-
Jac. 2. „ diat. „ Quomodo petet miſericordiam, qui
negavit? „ Judicium, inquit, ſine miſericordia
„ fiet illi, qui non fecerit miſericordiam , „
miſericordiam, qui non dat alteri, tollit ſibi.
Pſal. 111. Miſericordia ſibi erit , qui ſpargit pauperi .
„ Diſperſit, inquit, dedit pauperibus , juſtitia
„ ejus manet in ſæculum ſæculi. „ Miſericor-
Pſal. 125. diam qui ſeminat inopi, ſibi metet. „ Qui ſe-
„ minant, inquit , in lachrymis , in gaudio
„ metent. „ Non ſic imber infundit terram ,
quomodo jejunium lachrymæ rigant pauperum.
Homo in lachrymas pauperum jacta ſemina jejunii tui: quia ſiccantur jejunii virtutes , areſcunt jejunantium meſſes, quæ pauperum fletibus non fuerint irrigatæ. Cæli pluvia infundit terram, lachrymæ pauperis cælum rigant ; ergo ſitit cælum, & expectat de ploratu pauperum vice roris , quia miſericordia arat cæli campos, ſulcos ducit, pietas per ſuperna , illic miſericordia ſeminat, quia quæ ſuſceperit manus pauperis, ibi metit, ibi ſegetem colligit, qui ſemen ſuum pauperi commiſerit hic ſerendum. Beatus cui ſeminanti ſic æterna horrea perpetem præparantur ad vitam. Hunc ſerentem B. Apoſtolus perſcribebat, cum dice-
2. Cor. 9. ret. „ Hoc autem dico. Qui parce ſeminat ,
parce & metet: & qui ſeminat in benedictio-
„ nibus, de benedictionibus & metet : unuſ-
„ quiſque ſicut propoſuit cordi ſuo, non ex
„ triſtitia aut ex neceſſitate: hilarem enim da-
„ torem diligit Deus. „ Magna ſunt opera
domini, ſed magnitudinem præcellit miſericor-
Pſal. 110. diæ magnitudo: nam quum dixiſſet Propheta;
Pſal. 144. „ Magna opera domini, „ adjecit alibi. „ Mi-
„ ſericordiæ ejus ſuper omnia opera ejus . „
Miſericordia, fratres, implet cœlum: replet ter-
Pſal. 35. ram . „ Domine, inquit, in cœlo miſericor-
„ dia tua. „ Et idem ipſe. „ Miſericordia
Pſal. 32. „ domini plena eſt terra. „ Et revera, fratres,
periiſſet totum quod Deus fecerat, niſi miſericordia ſubveniſſet. Culpa & ultio quicquid in hunc mundum venerat , auferebant : quia & fragilitas ſemper tendebat ad lapſum , & cogebatur ad vindictam ſemper cenſura judi-
Iſa. 14. cantis . Sic angelus dejicitur e cœlo: ſic de pa-
Gen. 3. radiſo exulat homo: ſic mundus diluvio dele-
Gen. 7. tur: ſic gentes confunduntur linguis , dantur
Gen. 11. gladio; ſic exuruntur urbes incendio divino ;
Gen. 14. ſic ex Ægypto plebs educta in eremo occule-
Gen. 19. batur: ſic terra hians vorat populum : & ne
Exod. 19. multis, ſic Judæam ultor Chriſti ſanguinis Ro-
Num. 16. Matt. 24.
7 manus delevit exercitus . * Hæc eſt Chriſti magna, larga, ſola miſericordia, quæ judicium omne in diem ſervavit unum , & homini totum tempus ad pœnitentiæ deputavit inducias ; ut quod de vitiis infantia ſuſcipit, rapit adoleſcentia, invadit juventus, corrigat vel ſenectus: & de peccato vel tunc pœniteat, quando ſentit jam ſe non poſſe peccare : & tunc ſaltem reatum deſerat, quando illum reliquerit jam reatus: faciat de neceſſitate virtutem: moriatur innocens, qui totus vixit in crimine. Hinc eſt quod Propheta ad miſericordiam currit totus, quia fiduciam de ſua juſtitia non habebat: „ Miſerere, inquit, mei Deus ſecundum
„ magnam miſericordiam tuam . „ Et quare ma- Pſal. 50.
„ gnam? „ quia miſericordia tua, inquit, ma- Pſal. 85.
„ gna eſt ſuper me, & eruiſti animam meam
„ ex inferno inferiori . „ Et ſi Deus reddit per miſericordiam, quod per judicium deperierat, homo tibi quid ſtare, quid conſtare ſine miſericordia tu putabas? Probatum eſt ergo tibi non jejunium ſolum , ſed omnes ſi-
ne miſericordia nutare virtutes. Abraham cœ- Gen. 18.
leſtis convivii principem, humanitas ardens Deo impenſa, perficit: nam quia duos cum Deo terrenam ſuſcepit ad menſam, orientis & occidentis populum menſam ſuſcepit ad cœle-
ſtem. „ Venient, inquit, ab oriente & occi- Matt. 8
„ dente, & recumbent cum Abraham, Iſaac,
„ & Jacob in regno cœlorum. „ Loth quia Gen. 19
hoſpitio ſuſcepit angelos, judicium prævenit . Hinc gehennam vicit in carne: miſericordem neſcit divinus ignis exurere. Facit ergo miſericordiam qui vult gehennæ incendium non timere. Denique veniens Chriſtus ante de miſericordia diſputat , quam judicet de reatu .
„ Cum ſederit, inquit, ſuper thronum gloriæ Matt. 25
„ ſuæ, dicet: Eſurivi, & non dediſtis mihi
„ manducare. „ Non dixit , occidiſtis, furtum feciſtis: ſed eſurivi ego , & non dediſtis mihi manducare . De crimine non præ-
ſtabit cauſas, * cui de miſericordia cauſa con- 8
ſtabit. Quare? quia „ date eleemoſynam , &
„ ecce ſunt vobis omnia munda . „ Non ju- Luc. 11.
dicabitur de culpa, cui de largitate laus defertur a judice: vindictam non exigit, humani-
tatis debitum qui fatetur. „ Eſurivi, inquit , Matt. 25.
„ & non dediſtis mihi manducare. „ Manducat Deus in cœlo panem , quem perceperit pauper in terra. „ Quamdiu feciſtis uni ex
„ minimis iſtis, mihi feciſtis. „ Da ergo pa- Matt. 25.
nem, da potum, da veſtimentum, da tectum, ſi Deum debitorem, non judicem vis habere: nihil nos nocebit in terra, ſi nobis in cœlo miſericordia ſit patrona.

SERMO XLIII.

POpulis populariter eſt loquendum ; * communio compellanda eſt ſermone communi: omnibus neceſſaria, dicenda ſunt more omnium: naturalis lingua chara ſimplicibus , doctis dulcis: docens loquatur omnibus profutura: ergo hodie imperito verbo veniam dent peri-

6 *Qui claudit aurem*. Juxta verſionem lxx.

7 *Delevit exercitus*. Innuit everſionem Hieroſolymorum ſub Tito & Veſpaſiano.

8 *Præſtabit cauſas*. Præſtare cauſam, idem eſt, ac in judicio ſiſti.

AD SERMON. XLIII.

NOTÆ.

1 *POpulis populariter eſt loquendum*. „ S. Auguſtinus „ de Trinit. Lib. xiv. cap. 15. ait: *Niſi popularia* „ *prætenerentur, deſereret fides ſimplicium* . Vide ut pro „ ſu-

periti. Tria sunt, tria, fratres, per quæ stat
fides: constat devotio, manet virtus. Oratio,
Jejunium, Misericordia. Quod oratio pulsat,
impetrat jejunium, misericordia accipit. Ora
tio, Misericordia, Jejunium, sunt hæc tria u-
num, dant hæc sibi invicem vitam. Est nam-
que orationis anima jejunium; jejunii vita mi-
sericordia est. Hæc nemo rescindat: nesciunt
separari. Horum qui unum tantum habet,
2 vel * ista qui simul non habet, nihil habet.
Ergo qui orat, jejunet: qui jejunat, miserea-
tur: audiat petentem, qui petens optat audi-
ri: auditum Dei aperit sibi, qui suum suppli-
canti non claudit auditum. Jejunium jejunator
intelligat: esurientem sentiat, qui vult Deum
sentire quod esurit; misereatur, qui misericor-
diam sperat: pietatem qui quærit, faciat: qui
præstare sibi vult, præstet. Improbus petitor
est, qui quod alii negat, sibi postulat. Homo
3 esto tibi misericordiæ forma, * sic quomodo
vis, quantum vis, quam cito vis, misericor-
diam tibi fieri; tam cito aliis tantum, taliter,
ipse miserere. Ergo oratio, misericordia, je
junium, sint unum patrocinium pro nobis ad
Deum, pro nobis hæc advocatio sint una, una
hæc pro nobis oratio sint triformis. Hæc sunt
fratres, hæc sunt quæ tenent cœli arcem, quæ
4 secretum Dei* judicis pulsant; quæ ante tri-
bunal Christi causas humani generis exequun-
tur; quæ injustorum petunt indulgentiam; reo-
rum veniam promerentur. Hæc cui in cæle-
stibus non assistunt, ipse non subsistit in terris:
hæc cum teneant in cœlestibus principatum,
in terris rerum summam moderantur: hæc
regunt prospera: hæc adversa propellunt: vi-
tia extinguunt ista: virtutes ista succendunt:
hæc reddunt casta corpora, corda pura: hæc
pacem membris, mentibus dant quietem: hu-
manos ista sensus, scholam faciunt disciplinæ:
per hæc in templum Dei pectora humana con-
surgunt; hæc hominem præstant angelum: ho-
mini deitatis deferunt hæc honorem. Hinc est,
5 quod fit horum suffragio Moyses Deus, * &

ad triumphos militare sibi omnia mandat ele- *Exod.* 3.
menta: jubet mare discedere; durari undas; *Exod.* 14.
profunda siccari; cœlum pluere; dat frumenta, *Exod.* 12.
ventos spargere cogit carnes; noctem splendore *Exod.* 13.
solis illustrat, * solem nubis temperat vela- *Num.* 20.
mento, petram percutit, ut de recenti vulne- 6
re frigida sitientibus det fluenta; * primus dat *Exod.* 24. & 35.
terris legem cæli: scribit vitæ normam; figit 7
terminos disciplinæ. Per hæc Elias nescit mor- *4. Reg.* 2.
tem; relinquit terras, cœlos intrat *, commo- 8
ratur angelis, convivit Deo: & terrenus hos-
pes supernas possidet mansiones. Per ista Joan-
nes fit angelus in carne *, cælestis in terra, & 9
auditu, visu, tactu, totam solus capit, tenet,
complectitur Trinitatem. * Et nos fratres, si 10
volumus Moysi gloriæ, Eliæ vitæ, Joannis vir-
tutibus, omnium sanctorum meritis applicari,
insistamus orationi, vacemus jejunio, miseri-
cordiæ serviamus. Qui in his vixerit, qui per
ista fuerit communitus, jacula peccati, diabo-
li tela, mundi machinas, vitiorum cuneos, * 11
mala carnis, voluptatum laqueos, arma mor-
tis, Christianus armiger, bellator dominicus
non timebit: sed nos qui ad incerta consurgi-
mus, qui inter insidias diem ducimus, qui ho-
rarum varietates, momentorum motus, ver-
borum lapsus, actuum pericula sustinemus, quid
est quod Ecclesiam mane nolumus intrare? Quid
est quod Matutina prece * totius diei custodiam 12
nolumus postulare? quid est quod homini a-
stare toto tempore libet, & Deo assistere nec
puncto libet? Non est nostrum fratres, non
est nostrum: inimici est ista surreptio, decipe-
re parat quos non patitur orationibus commu-
niri. Quid de adversis queritur, qui sibi pros-
pera non precatur? Audiamus vocem Dei mo-
nentem. „ Orate, ne intretis in tentatio- *Matt.* 26.
„ nem. „ In tentationem vadit, qui ad ora-
tionem non vadit. Hoc sciens Propheta,
cantabat. „ Venite adoremus, & procidamus
„ ante eum: & ploremus coram domino qui *Ps.* 94.
„ fecit nos. „ Putasne ante Deum lachrymas
fundere dignatur, qui verba non dignatur ex-
pro-

„ auditoribus accommodate Auctor noster loquatur: & ut
„ Latino sermone utatus in declamandis homiliis: ut Serm.
„ 159. „ Mita.

2 *Tantum habent, vel.* Corruptum in editionibus lo-
cum ex MS. Cæsenæ restituimus.

3 *Misericordiæ forma.* Scilicet vel regula, vel exem-
plar, vel norma, ut inferius.

4 *Secretum Dei.* Penetrala, interiora domus: ut supe-
rius: *terribilis est secreto.*

5 *Moyses Deus.* Theodoretus Dialog. II. pag. 52. *Ty-
pus erat ille Moyses, & figura veritatis. Typus autem
non habet omnia, quæ habet veritas. Quamobrem non
erat ille quidem natura Deus; & tamen appellatus est
Deus, ut Typum impleret.*

6 *Splendore solis illustrat.* MS. Cæsenæ, & Vatic. *No-
ctem splendor illustrat.* Mita. *Noctem splendore ignis illu-
strat.* Fortasse melius certe ad sacram historiam accommo-
datius.

7 *Det Fluenta.* Ita Vatican. Vallicell. & Editio Mi-
tæ. MS. Cæsenæ. *Destillant flumina.*

8 *Cælos intrat.* Aliæ *Cœlum.* De Eliæ assumptione
non eadem veterum est sententia. Nonnulli, sequentes
versionem LXX. Interpretum, dicunt eum non in Cælum
assumptum, *sed tamquam in Cælum.* Vide Theodoretum
in Psalm. XXIV. pag. 486. Athanasium Orat. de Assum-
ptione Christi Tom. II. pag. 4. Oecumenium in cap. I.
Actor. pag. 4. Alii vere ipsum in Cælum assumptum do-
cent: Chrysostomus Homil. II. ad popul. Antioch. Tom.
I. pag. 37. edit. Paris. Nazianzenus Orat. XXXIV. pag.
549. Tertull. Lib. V. adversus Marcionem, cap. 12. pag.
795. & hoc idem docet Scriptura.

9 *Fit Angelus in carne.* Nyssenus Orat. in die Natal.
Christi, Tom. III. pag. 345. *Magnus inter Prophetas,
& Angelis æqualis Præcursor.* Theophylactus in cap. VII.
Lucæ pag. 352. *Angelus Johannes fuit, fortasse quod an-
gelicam vitam egerit: fortasse etiam, quod adventum Re-
demptoris nunciavit.* Cave autem ab errore eorum, qui
ex cap. Johan. I. 6. asseruere: Johannem non hominem,
sed purum putum fuisse Angelum: quos confutat Cyril-
lus Catan. in cap. I. Johan. cap. 2.

10 *Complectitur Trinitatem.* „ Hoc est hominum so-
„ lus præcunctis tribus sensibus, nempe auditu, visu, &
„ tactu tenet, & complectitur trinitatem: hoc est sensibus
„ ipsis quantum in se est apprehendit, intelligit, & com-
„ prehendit Trinitatem: quia tangit Filium quem bapti-
„ zat; videt Spiritum sanctum in specie columbæ supra
„ Filium descendentem, & audit vocem Patris de nube
„ intonantem: *Hic est Filius meus.* „ Mita.

11 *Vitiorum cuneos.* Uti Serm. XIII. dixerat: *Castra
vitiorum.* Cuneus translata peditum multitudo in cunei
formam. Vegetius Lib. III. cap. 19. Vide infra Serm.
CLXXIV. ex Mita.

12 *Matutina prece.* Mos erat veteribus Christianis an-
te lucem ad Ecclesias convenire, ibique orationi, & divi-
næ psalmodiæ vacare. Vide Epistolam Plinii ad Trajanum,
observationibus Vossii illustratam.

13 *Ma-*

13 promere? Manicemus, * oremus, vel huma-
no timore, si non amore divino, si non in-
vitati bonis, vel coacti malis. Mala tempora
facit nobis contemptus Dei, temporum cursus
non facit. Quod ergo contemptu perdidimus,
jejuniis conquiramus; animas nostras jejuniis
immolemus, quia nihil est quod Deo præstan-
tius offerre possimus probante Propheta, cum
Ps. 50. dicit. „ Sacrificium Deo spiritus contribula-
tus: cor contritum & humiliatum Deus non
„ spernit. „ Homo offer Deo animam tuam,
& offer oblationem jejunii; ut sit pura hostia,
sacrificium sanctum, vivens victima, quæ &
tibi maneat, & data sit Deo. Hoc qui non
dederit Deo, excusatus non erit: quia datu-
rus se non potest non habere. Sed accepta ut
sint ista, misericordia subsequatur: jejunium
non germinat, si de misericordia non rigetur:
siccatur jejunium misericordiæ siccitate, quod
imber terris, hoc jejunio misericordia est.
Quamvis cor excolat, carnem mundet, eradi-
cet vitia, virtutes serat; si misericordiæ fluen-
ta non dederit, fructum non colligit jejuna-
tor. Jejunator ager tuus misericordia jejunante
jejunat: jejunator, quod tu in misericordia fu-
deris, tibi in horreo hoc redundat. Homo
ergo ne servando perdas, collige prorogando:
homo dando pauperi, da tibi: quia quod tu
alteri reliqueris, non habebis.

SERMO XLIV.

PEritus medicus, quoties vario languore de-
fessis plenam desiderat conferre medicinam,
altas aperit morborum causas, latentes pesti-
lentiæ exponit incursus, pestiferas caveri com-
monet regiones, quamplurima remediorum ge-
nera demonstrat, herbarum vires pandit, me-
dicamentorum loquitur qualitates, obedienti-
bus promittit longissimam sanitatem; sic ægros
arduas & asperas suadet, & perducit ad cu-
ras. Hinc est, quod Propheta sanctus, corpo-
1 ris, animæque medicinam cœlitus prolaturus,
impietatis profundos patefacit * recessus: oper-
tos peccatorum nudat morbos, iniquitates o-
stentat, secretum virus, vitiorum naturas,
origines delictorum, radices criminum mirabi-
li ratione depromit. Sic ægras mortalium men-
tes moderatione pia, pro ætate, pro sexu,
pro tempore, pro viribus ad salutem perpetim
2 divina curatione perducit. Psalmus quem ho-
die cantavimus, Psalmorum præfatio est, * imo
& Psalmorum Psalmus, titulorum titulus: est
argumentum generans argumenta: est tota cau-
sa sequentium canticorum: Et sicut clavis
aulæ regalis, ubi primam januam patefecit,
penetrabiles * reddit intimas ac multiplices 3
mansiones: ita psalmus iste ubi reseraverit a-
ditus intelligentiæ primos, psalmorum omnium
pandit mysterium, pandit secretum. *Beatus vir* Psal. 1.
*qui non abiit in consilio impiorum: & in via pec-
catorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non
sedit. Beatus vir*: sicut dimicaturo cum bestiis,
& gravissimorum certaminum discrimina subi-
turo, pronuntiantur ante bravia, præmia, co-
ronæ; Propheta beatitudinem sic præmisit, ut
provocaret hominem, totam, * quam post e- 4
numerat, criminum vincere feritatem. *Beatus
vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via
peccatorum non stetit*. Quod in consilio abire,
& in via stare dixit, forsitan videatur absur-
dum: cum in consilio consistere, & in via ab-
ire magis hominum sit in usu. Perversa qui-
dem sunt universa perversis, nec possunt te-
nere ordinem, quæ per ordinem non aguntur:
tamen hic Propheta non de corporis loqui-
tur, sed mentis incessu: neque prohibet pe-
dum lapsus, sed ruinas arcet animarum. *Bea-
tus vir, qui non abiit in consilio impiorum*. Abiit,
abiit a se, a Deo impius cum recessit: nec
stat in consilio, impiis cogitationibus qui va-
gatur: Iste modo fertur ad cœlum, * modo 5
refertur ad terras, jactatur per maria, levatur
fluctibus, mergitur in profundo: cumque sua
semper mente volutetur ut ebrius, non se com-
putat, & computat cœlum: * qui se scire ex- 6
istimat totum, * se nescit: qui si sciret se, 7
numquam cœlum, solem, lunam, ligna, lapi-
des adoraret, quæ sunt omnia suæ data &
subdita servituti, sed adorat lapidem, servit
ligno, qui Deo vivo, Deo vero servire con-
tempsit. Et ut ab ipso principio rerum, im-
pietatis facta replicemus, impietatis consilium * 8
perduxit ad inferna, angelum de supernis,
nuncium cœlestis secreti in diabolum commu-
tavit: hominem de regimine vitæ ad mortalis
habitaculi transmisit exilium: de paradisi de-
liciis ærumnosos sæculi pepulit ad labores;
mulierem de virginitatis gloria gemitus con-
scios dejecit ad partus: inde est quod ante-
quam gaudeat, non ignorat dolores, & solvit
ante de reatu pœnam, quam sobolis gaudeat
de processu. „ Multiplicans, inquit, multipli- Gen. 3.
„ cabo tristitias tuas, & gemitus tuos; in tri-
„ stitia & gemitu paries filios. „ Qualis finis
est, ubi est origo pœnalis? in vita lætitia quem
tenebit, qui vitæ sumit exordium de mœrore?
Hoc Propheta noverat qui dicebat. „ In ini- Ps. 50.
„ quitatibus conceptus sum: & in delictis pe-

„ perit

13 *Manicemus*. Corrupte in pluribus editis *magnifice-
mus*. *Manicare* etenim id est, ac *mane surgere*.

AD SERMON. XLIV.

NOTÆ.

1 P*Atefacit*. Alias *patefecit*.

2 *Psalmorum præfatio*. Revera a pluribus, & tantum non omnibus enarratoribus, psalmus hic habetur, veluti proœmium, & summa omnium psalmorum.

3 *Penetrabiles*. Ex MS. Vatic. Editi omnes: *Penetrales*.

4 *Totam*. MS. Cæsenæ. *Tantam*.

5 *Modo fertur ad Cœlum*. Alii quoque Interpretes ex phrasi Hebræa explicant locum psalmi de impiis: qui inquiete, & indesinenter male agunt, tanquam mare, quod quiescere nequit, inquit Vamblius, unaque secum Pineda, & Coccejus. Vide Esai. lvii. 20. Proverb. xv. 16.

6 *Computat Cœlum*. „ Plurimi Cœlum facit quod adorat &c cum te nihil facias. „ Mita.

7 *Se scire existimat totum*. Arrogantium peccatorum describit: & in hoc quidem psalmi loco in hebræo pro *impiorum* legitur *derisorum*. Mali enim per arrogantiam pios irrident: explicat Du Hamelius.

8 *Impietatis consilium*. Videlicet sententia, institutum, propositum impiorum.

5 Tra.

„ perit me mater mea. „ Si sic fratres ab u-
tero in viam projicimur peccatorum, & delicto-
rum iter totas currimus per ætates, cogitemus
infantiæ vanitates, adolescentiæ lapsus, juven
tutis ruinas, senectutis morbos, & tunc nos
non viam vitæ, sed peccatorum viam carpere
sic videbimus. Hanc viam notat Christus, sic
Mat. 7. dicendo. „ Quam lata & spatiosa via, quæ
„ ducit ad perditionem, & multi sunt qui in-
„ trant per eam. „ Delictis lata, diffusa flu-
ctibus, criminibus spatiosa, & vere via est vi-
ta præsens, in quam venit, & vadit homo.
Eccle. 1. „ Generatio, inquit, vadit, & generatio ve-
„ nit, & terra in æternum stat. „ Et ideo
ante dixit: *Beatus vir, qui non abiit in consilio
impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Non
dixit, non venit: nemo enim in viam non
venit peccatorum, in qua nos lex ipsa natu-
ræ perducit, & mortis; sed beatus ille, qui
non stat in ea. Stat ille, ille demoratur in
ea, qui levat onera peccatorum, & onustus
viator tarde pervenit, & cœlestem clausam si-
bi invenit mansionem. Istis ponderibus impe-
Psal. 37. ditus flebat Propheta, dicens. „ Iniquitates
„ meæ superposuerunt caput meum, & sicut
„ onus grave gravatæ sunt super me. „ Et
quia toto vitæ tempore has ferebat, exclamat.
„ Miser factus sum, & incurvatus sum usque
„ in finem. „ Peccatorum viam viator ille
pertransit, qui mala huius vitæ videt, sed des-
picit: sentit, sed calcat: patitur, sed vincit:
& dum fugit illa, plus currit: unde illi oc-
currit cœlestis janitor, cœlestis illi mansio se
non claudit. Sed quid est quod peccatorum viæ
impietatis consilium sic præmisit: *Beatus vir,
qui non abiit in consilio impiorum, & in via pec-
catorum non stetit?* Quia & si natus homo mox
peccatorum venit in viam, jacet tamen pri-
mum: non mox peccati currit in viam, sed
ubi cœperit impietatis venena gustare, tunc
9 saporem trahit * de pinguedine peccatorum.
Impius in Deum tendit, a Deo vadit cum de-
linquit: peccatores Deus contemnit, qui ante
mandavit non debere peccare. Lucem tenebræ
fugiunt, tenebræ luce redeunt abscedente: ubi
Deus, peccatum nullum: ubi peccatum, non
ibi Deus. Et ut scias homo a conspectu Dei
hominem viam cursitare peccatorum, audi
Ps. 9. Prophetam. „ Non est Deus in conspectu ejus,
„ polluntur viæ ejus in omni tempore. „ Gra-
vius ergo homo tunc in via labitur peccato-
rum, quando in ea per prærupta impietatis il-
labitur. *Et in cathedra pestilentiæ non sedit.* Im-
pietatem probat, qui facit amat: qui amat,
non potest non docere: hinc est, quod do-
cens impietatem, pestilentiæ residet in cathe-
dra: * & sermone mellito virus doctrinæ læ- 10
thalis audientibus sic diffundit *. Pestilentiæ 11
cathedram Philosophiam posuit, quæ docuit,
aut deos multos; aut eum, qui est, vel non
esse, vel non posse docuit inveniri: * qui i- 12
psam creaturam naturæ dedit, ut naturæ nega-
ret auctorem. Cathedram pestilentiæ Pharisæus
proposuit, qui traditiones humanas * decretis 13
cœlestibus anteponens, vastam lucem fudit * 14
populo Judæorum. In cathedra pestilentiæ hæ-
reticus sedit, qui sub specie fidei, fidei scindit,
rumpit, distrahit unitatem. *Beatus* ergo *vir, qui
non abiit in consilio impiorum, & in via pecca-
torum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non
sedit.* Et plane beatus, quia ista tria declinan-
do ad Trinitatis beatitudinem meruit perve-
nire. Meditetur ergo in lege Domini, & me-
ditetur die ac nocte, ut quæ sequuntur, me-
reatur videre in futuro, & audira latius tem-
pore competenti.

SERMO XLV.

RESponsorium, * quod hodie Propheta 1
supplicante cantavimus, opportunum tem-
pori, aptum malis præsentibus mecum vestra
probat, & cognoscit affectio. *Domine*, inquit, Ps. 6.
*ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo
corripias me.* Et Deus tumescit ira? calescit
furore? absit, fratres. Deus nec subjacet passio-
ni, nec ira accenditur, nec furore turbatur:
sed ira Dei est delinquentium pœna: furor Dei
est supplicium peccatorum. Fratres, pulvere
concreti, plasmati luto, calcamur vitiis, sub-
dimur delictis, curis conficimur, arescimus
membris, morte dissolvimur, fœtidis horre-
mus sepulchris, & sic inhabiles ad virtutes,
ad vitia habiles invenimur. Propheta ergo me-
mor fragilitatis humanæ, & carnalis substantiæ
conscius, quia non confidebat demeritis, ad
auxilium misericordiæ convolavit: ut Dei con-
staret

9 *Trahit saporem.* Impius cum in profundum venerit, in impietate sua lætatur, & gaudet.

10 *Residet in cathedra.* Atque ita significat eum esse impietatis doctorem. Sedere enim demonstrat in psalmo doctrinam impiorum, vel audire, vel docere: nam docentes & audientes sedent. Progreditur autem per gradus: ambulare minus est, quam stare; & stare minus est quam sedere.

11 *Audientibus sic diffundit.* Theodoretus ad hunc locum pag. 400. *Solet sacra Scriptura eos nominare pestilentes, qui non solum seipsos labefactant; sed etiam cum ceteris labem communicant: instar morbi, qui & pecudes, & homines invadit: cujus participes etiam fiunt, qui ægrotantibus appropinquant.*

12 *Non posse inveniri.* Gentilium errores pulsat, qui unum Deum vel negarunt, vel nostra non curare, vel quo loco resideat resciri non posse docuerunt.

13 *Qui traditiones humanas.* Hoc eis exprobat Christus in Evangelio: *Quare & vos transgredimini mandatum Dei, propter traditiones vestras.* Matth. 15.

14 *Lucem fudit.* „ Hoc est lumen immensum, quod „ populus Hebræorum habebat prostravit, dissipavit, ad „ interitum reduxit. „ Mita.

AD SERMON. XLV.

NOTÆ.

1 R*Esponsorium.* Hoc nomine innuebant cantum, in quo cantori singulos singillatim psalmi cujusdam versiculos canenti, chorus eosdem versiculos repetens, respondebat. Qui ritus initio Ecclesiæ in Christianis conventibus videtur admissus; utpote quo faciliori modo plebs etiam imperita psalmos concinnare edisceret. Id patet ex Eusebio Lib. II. Histor. Eccles. cap. XVII. interprete Rufino; ubi referens ea, quæ de Essenis tradit Philo Judæus, ita demum concludit: *Quæ omnia supradictus vir eodem ordine, eademque consequentia, qua apud nos geruntur, expressit: & unus ex omnibus consurgens in medium, psalmum honestis modulis concinnat: atque eo præcinente*
metum

ſtaret circà eum de pietate, non de ſeveritate
judicium. *Domine, ne in ira tua arguas me*.
Hoc eſt dicere, argue me, ſed non in ira:
corripe me, ſed non in furore: argue me ut
pater, non ut judex: corripe me non ut do-
minus, ſed ut parens: argue me non ut per-
das, ſed corripias: corripe me non ut interi-
mas, ſed emendes: & hoc quare? quoniam
infirmus ſum. *Miſerere*, inquit, *mei*, *Domine*,
quoniam infirmus ſum. Quid infirmius homine,
2 quem ſenſus fallit *, ignorantia decipit, cir-
cumvenit judicium, pompa lædit, tempus de-
ſerit, mutat ætas, hebetat infantia, juventus
præcipitat, ſenectus frangit? Huic ergo Deum
iraſci in ira, indignari in furore, non eſt,
non eſt creatoris pii, ſed eſt ſeveriſſimi co-
gnitoris. *Miſerere mei, Domine, quoniam infirmus*
3 *ſum*. Et quid vis? *Sana me, Domine*. * Sentit
iſte ſtatus ſui vulnera, ſentit morſum ſerpen-
tis antiqui, ſentit primi parentis ruinam, a-
gnoſcit ſe ad has infirmitates veniſſe, naſcen-
do: agnoſcit ſe ad mortem naturaliter perve-
niſſe: & quia mortem removere non poterat
ars humana, divinam cogitur expetere medi-
cinam: & ut facilius ægritudini ſuæ impetret
curam, ipſius ægritudinis cauſas aperit, quali-
tates narrat, magnitudinem pandit, exprimit
vim doloris. *Sana me, Domine*. Quare? *Quo-
niam conturbata ſunt oſſa mea*. Totam ſtructu-
ram corporis oſſa portant * & ſi oſſa turban-
4 tur, quæ membrorum firmitas? quæ fortitudo
nervorum? ubi carnis miſeranda ſubſtantia:
Turbantur oſſa, fratres, peccatorum pondere,
metu mortis, terrore judicii: audi ipſum ali-
Pſ. 37. bi hoc dicentem. „ Non eſt, inquit, ſanitas
„ in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax
„ oſſibus meis a facie peccatorum meorum. „
Et poſt. „ Anima mea impleta eſt illuſioni-
„ bus, & non eſt ſanitas in carne mea. „
Merito ergo addidit. *Et anima mea turbata eſt
valde*. Inter Dei præcepta & cordis paſſiones,
inter virtutes & vitia, inter adverſa & pro-
ſpera, inter pœnas & præmia, inter vitam &
mortem, ſtans in acie, bella ſuſtinens, ſuſ-
piciens vulnera, raro ſtans occumbens ſenſu,
5 turbatur anima, turbatur valde *: quia carnis
impedita ponderibus, priuſquam ad virtutes
veniat, vitiorum fit ante captiva. Hæc bella
Gal. 5. deſcribit Apoſtolus, cum dicit: „ Caro concu-
„ piſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus
„ carnem: ut non quæ vultis, illa faciatis. „ Et
Rom. 7. alibi: „ Video aliam legem in membris meis,
„ repugnantem legi mentis meæ, & captivum me
„ ducentem in lege peccati. „ Allegans ergo bea-

tus Propheta has infirmitates, hæc bella, has
animorum turbationes, Deum tali voce con-
venit: *Et tu, Domine, uſquequo*? Hoc eſt, quo-
uſque pateris? * quouſque diſſimulas? quouſ- 6
que non ſubvenis? quouſque diſſipari opus
tuum, deleri imaginem tuam, tuam tibi crea-
turam perire permittis? Ubi eſt Chriſtus tuus
toties nunciatus per legem, per nos, per Pro-
phetas multifarie repromiſſus? Veniat, veniat,
prius quam pereunte ſæculo in ſæculo nil in-
veniat quod reſalvet. Veniat, veniat, ut car-
nem reparet: innovet animam, ipſam naturam
in cæleſtem commutet ſubſtantiam. Veniat,
ut peccatum tollat: mortem deleat, deſtruat
infernum, vitam reddat, donet cælum, ne
amplius terrena labes poſſit in nobis invenire
quod perdat. Hoc autem petere Prophetam,
ſequens ſermo demonſtrat. *Convertere, Domine*.
Homo Deo, reus judici, addictus ſic loquitur
cognitori? *Convertere, Domine*. Homo peccat, Iſa 53. juxta LXX.
& Deus convertitur? Ita, fratres, quia juxta
Prophetam: „ Iſte peccata noſtra portat, & pro
„ nobis dolet. „ Et beatus Joannes: „ Ecce Agnus Joan. 1.
„ Dei, ecce qui tollit peccata mundi. „ Suſcepit
peccatum, ut peccatum tolleret, non habe-
ret. *Convertere, Domine*. Unde? ubi? De Deo
in hominem: de domino in ſervum: de judi-
ce in patrem *: ut pium converſio te demon- 7
ſtret, quem poteſtas terribilem comminatur.
Convertere, Domine, libera animam meam. De in-
ferno inferiori. *Salvum me fac propter miſeri-
cordiam tuam*. Non propter meritum meum,
quem labor afficit, gemitus ſauciat, ſolvunt
lachrymæ, ira turbat, impugnat inimicus. Sed
hoc ut clareat, ipſa Prophetæ decantetur ora-
tio. *Salvum me fac propter miſericordiam tuam*.
Quare? *Quia non eſt in morte qui memor ſit tui,
in inferno autem quis confitebitur tibi? Laboravi in
gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum
meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo*.
Hoc dicebat ſanctus David in regali vertice
conſtitutus: qui ſic agebat principatum pote-
ſtatis humanæ, ut in ſe ſanctitatem ſpiritus,
Prophetæ gratiam cuſtodiret, & nos in ira
tota Dei poſiti neſcimus dicere, *Domine, ne in
furore tuo arguas me*. Terra negat fructus,
cælum temperiem, aer ſalubritatem: hinc
peſtilentia ubique diffuſa * per urbes, per a- 8
gros vario morborum genere conſumit genus
omne mortalium, & tamen nos non dicimus:
*Domine, ne in furore tuo arguas nos, neque in ira
tua corripias nos*. Ille poſt triumphos gemiti-
bus noctes, & dies lachrymis occupabat: nos
ſub hoſtili gladio ſubjacentes, nulla tempora

unum verſiculum, omnes reſpondent. Exempla ſi vis adi Martene de Antiq. Eccleſ. Diſcipl. pag. 19. num. 7.

2 *Quem ſenſus fallit*. Animi & corporis morbos una ſimul conjungit. Genebardus ita explicat ipſa verba Pſalmi videlicet: *Fragilis ſum corpore, & animo propria exciſus*. Et pars una Interpretum loquitur de corporalibus, altera de ſpiritualibus infirmitatibus docet. Utramque complectitur Chryſologus.

3 *Sana me, Domine*. Auguſtinus: *Quid ergo iſte orat, qui non vult in ira Domini redargui, vel emendari? quid, niſi ut ſanetur?*

4 *Oſſa portant*. Hanc eandem explicationem hujuſmodi verbis David, alii Interpretes quoque tribuunt. Et vere in oſſibus eſt robur corporis: ſine quibus repandum eſſet. Vel oſſa ponuntur pro toto corpore. Sic alibi oſſa dicuntur *laudare Dominum* Pſalm. xxxiv. 10. *Exultare* Pſalm. l. 10. *Terreri* Job. iv. 14. *Marceſcere* xxxiii. 19. *Pace deſtitui* Pſalm. xxxvii. 4.

5 *Turbatur valde*. Auguſtinus, quem laudat Du-Hamelius hic: *Quis non intelligit animam luctantem cum membris ſuis*.

6 *Hoc eſt, quouſque*. Sic Genebardus, Coccejus, Grotius, Itneda, Vatablus. Apoſiopeſis familiaris expectanti auxilium, & opem. Confer Geneſ. xxv. 22. Lucæ xix. 42.

7 *De judice in patrem*. Pagninus, Arias, Montanus, & alii. *Convertere ab æſtu iræ tuæ*.

8 *Peſtilentia ubique diffuſa*. Suorum temporum ærumnas, & calamitates luget Chryſologus.

Deo damus, nullas vel ad horam lachrymas
Deo fundimus: sed jugiter rapinis, fraudibus,
perjuriis, dolis, detractionibus nosmetipsos tra-
dimus & donamus, ut magis, magisque iram
Dei in nos fomentis criminum suscitemus. Ve-
Psalm. 94 nite, fratres, venite cum Propheta: „Venite,
„ adoremus, & procidamus ante eum, & plore-
„ mus coram Domino qui fecit nos: venite di-
9 camus, * *Domine, ne in ira tua arguas nos, ne-
que in furore tuo corripias nos*. Ut memor mi-
sericordiæ suæ iram mutet in misericordiam,
reddat perdita, captiva liberet: nosque sibi
cum lætitia servire jam donet, qui vivit &
regnat io sæcula sæculorum, Amen.

SERMO XLVI.

Sicut graviter æstuanti, & longo sitis ardo-
re succenso, fons frigidus, satis lætus, &
satis salubris occurrit; ita nobis positis in mœ-
rore, & nimium tribulationum pondere de-
Psal. 94. pressis, ad gaudia hodie Propheticæ vocis ex-
1 citat cantilena: * *Venite*, inquit, *exultemus*
2 *Domino*. Venite *: quo? vel unde? Ex te, Ho-
mo, in te: ubi non locorum mutatio, sed
conversio sensuum adversa depellit, mœrores
fugat, desperationes abjicit, excludit angu-
stias, & intrat domicilium sinceri pectoris,
lætitiæ divinæ æternam præparat mansionem.
Exultemus Domino. Et ubi est illud. „ Beati qui
Matth. 5. Luc. 6 „ lugent, „ & „ væ vobis qui ridetis? „ Plane bea-
ti qui lugent mundo, & væ qui rident mundo:
sed beati qui exultant Domino, qui nesciunt
de rapinis, nesciunt de fraudibus, nesciunt
lætari de lachrymis proximorum. *Exultemus
Domino*. Ille exultat Domino, qui verbo, actu,
opere, non sibi, sed suo exultat auctori. *Exul-
temus Domino*. Ille exultat Domino, cui sola
& tota lætitia semper est Deus. *Jubilemus*, in-
quit, *Deo salutari nostro*. Non est ovium vox i-
3 sta, pastoris est: qui dulci jubilo, * & varia mo-
dulatione, aut gregem producit ad pascua,
aut sub nemore umbroso fessum pecus reti-
net ad quietem: aut alta collium salubrioris
graminis hortatur cupiditate conscendere,
aut ad devexa vallium sensim tota necessita-
te descendere. Sed beatæ sunt oves illæ, quæ
sui vocem admittunt pastoris, attrahunt, nu-
triunt, congregant, & vere pastori suo jubilant:
quæ germina sui gregis Domino multiplicare
moliuntur. *Præveniamus faciem ejus in confes-
sione*. Et quis prævenit peccatorum cognitorem?
scrutatorem cordium? cogitationum conscium?
futurorum præscium? præsentem semper, &
ubique? sed præveniendus est non sensuum
vicinitate, sed ingenii sagacitate: non veloci-
tate pedum, sed provido confessionis obsequio:
siquidem non dixit, præveniamus eum tantum,
sed *præveniamus faciem ejus in confessione*. Hoc
est, cum spes misericordiæ est, * cum tem- 4
pus est veniæ, cum pœnitentiæ locus est, con-
fiteamur patri, ne judicem sentiamus: proda-
mus quæ fecimus pietati, ne severitati cogamur
exolvere quæ tacemus: dicamus indulgentiæ
tempore delicta nostra, * ne si tacemus, ad 5
excipiendam sententiam defleamus. Et quid
plura, fratres? non judicem, sed judicium nos
hortatur Propheta clementissimus prævenire.
Et in Psalmis, inquit, *jubilemus ei*. Ne todicta
pectori nostro irrationabilis jubilatio crederetur.
In Psalmis jubilemus. Ut mysticis distingueren-
tur, in psalmis * divinum resonet sacramen- 6
tum: & quod ad provectum salutis animos pro-
moveat audientium. *Quoniam Deus*, inquit,
magnus Dominus. Hic dominici corporis aperit
sacramentum: quia Deus etiam in nostro corpo-
re magnus Dominus. *Et rex magnus super omnes
Deos*. Juxta illud: „ Quis similis erit Deo in- Psal. 88
„ ter filios Dei? „ quia omnes supernæ virtutes * 7
cum regnat ceteros, ipsæ tamen reguntur a Chri-
sto. *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ*. Quia
quæ in manu Dei sunt, sine Deo nequeunt obti-
neri: si dilatare fines, si prorogare terminos, si
desideramus amissa revocare. Deum ergo fidei
viribus deprecemur: per cujus offensam nobis
ista depereunt: & ipsius propitiatione redeunt
ampliata, qui dat sicut vult, tollit, & cum
vult: si reddere non potest, omnipotens non ha-
betur: multa facit ad suæ majestatis indicium, ad
nostræ emendationis & correctionis exemplum.
Vacant aliena præsidia, si nostri regis non
subvenerint adjutoria. *Quoniam ipsius est ma-
re, & ipse fecit illud*. Ne putetis quæsitum, in-
ventum, non a Deo conditum. *Ipsius est ma-
re, & ipse fecit illud: & aridam manus ejus for-
maverunt*. Ubi sunt qui Deum de materia, * & 8
maxi-

9 *Venite dicamus*. Locum hunc allegat Claudius Du Vert *Explication des Ceremon. de la Messe. Tom. 1. pag. 90.* ut ex eo probet, Psalmos alternatim cum populo clerum cantasse: quod a me alibi observatum. Inde Augustinus in Psalm. cxix. *quem modo nobis cantatum audivimus, & cantando respondimus*.

AD SERMON. XLVI.

NOTÆ.

1 *Excitat cantilena*. Omnes editi: *Extitit cantilena*. Aperto vulneri nec Mss medicas manus adhibuit.

2 *Venite*. Est enim in Psalmo vox hæc hortantis & excitantis ad peragenda. Nam *eja, age* apud Hebræos his potissimum particulis: *veni, surge*, exprimi solet.

3 *Dulci jubilo*. Jubilus, argutus sonus, unde jubilare cantare in Psalm. lxv. Jubilum pastoralis agrestisque vocis sonum nuncupamus. Laudat hunc locum Du-Cangius in Glossario Tom. 1. col. 139.

4 *Spes misericordiæ est*. Non præveniendus est Dominus in sensu Pelagianorum qui a libero arbitrio gratiam prævenire putant: *sed cum tempus est veniæ: & cum pœnitentiæ locus est*: ut paulo superius Chrysologus.

5 *Dicamus delicta nostra*. His & sequentibus auricularis confessionis dogma ex Chrysologo aperte firmatur: quidquid blaterent Heterodoxi: qui loca hæc in malum sensum detorquent; ut inde nutantia fulcra petant, unde eorum mendacia funditus evertuntur.

6 *In Psalmis*. MS. Cæsen. *In primis*. Consonat Vallicell. Adhæsimus editioni Bonon. 1.

7 *Virtutes*. Angeli, scilicet superioresque potestates.

8 *Qui Deum de materia*. Mundum de præexistente materia ab Deo compactum fuisse sensisse Marcionem testatur

Ter-

8 maxime de aqua mundum figurasse confingunt? *
Deus noster in cælo, & in terra, non ut
inventor, sed ut conditor materiæ, ex nihilo
cuncta perfecit. *Venite*, inquit, *adoremus*. Quæ
sequuntur fratres, ignorantibus veluti immemo-
rem Prophetam exultationis suæ fuisse, demon-
strant, dum provocatos ad gaudia mox evo-
cat ad ploratus. *Venite*, inquit, *adoremus &
procidamus ante eum, & ploremus coram Domino
qui fecit nos*. Dixerat. *Venite exultemus*: ve-
rum hic Propheta secum fletus suorum nos de-
9 siderat fundere gaudiorum: * quia semper la-
chrymæ sicut dolore magno, ita producun-
tur & gaudio: quæ utique interni pectoris ex-
ponunt, & testantur affectum. Qui ergo lapi-
dibus posternebantur, & lignis, vero tandem
Deo cognito, vult nos adorare, procidere &
10 & repensare lachrymis, * atque continuo de-
votionis obsequio, quod diu, & longo tempo-
re negleximus. Plorat ergo, dum de præteri-
tis pœnitet, gaudet de præsentibus, æstuat &
metuit de futuris. Perfectæ autem lætitiæ fle-
tus fuisse ex sequentibus sic demonstrant. *Ve-
nite, adoremus & procidamus ante eum, & plo-
remus coram Domino qui fecit nos*. Et quasi in-
terrogaretur, quare? reddit causas, aperit ra-
tiones. *Quia ipse est Deus noster, & nos populus
pascuæ ejus; & oves manus ejus*. Ex hoc uti-
que quantum devotus est ille qui gaudet, tan-
tum certe qui contristatur ingratus. Sed jam
quæ admonet, audiamus intentius. *Hodie si vo-
cem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra,
sicut in irritatione secundum diem tentationis in
deserto, ubi tentaverunt me patres vestri: proba-
verunt, & viderunt opera mea. Quadraginta an-
nis proximus fui generationi illi, & dixi semper
hi errant corde: ipsi vero non cognoverunt vias meas
quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem
meam*. Cum dicit, hodie, te convenit, ad te
loquitur, quicunque homo es auditor, ne au-
dita voce ejus, contemptus reatum, contuma-
ciæ crimen incurras, quem non præcepta,
quem non correxit exemplum. Nam ob hoc
Judaicam duritiem longo sermone narravit,
ut te, Christiane, faceret cautiorem, cui non
quadraginta annis tantum conversatur, & co-
habitat Deus, sed toto vitæ tempore paret, &
militat ad salutem.

S. Petri Chrys.

SERMO XLVII.

CHristus Deus noster, quod cælum, ter-
ram, mare, & in eis magnas, multas,
varias condiderit creaturas, miranda potentiæ
suæ documenta monstravit: quod vero huma
na suscipit, agit hominem, intrat tempora,
transit ætates, * docet verbo, virtute curat, 1
similitudines loquitur, proponit exempla, af-
fectus nostri in se pondus aperit: inesse sibi
dilectionis humanæ pandit ineffabilem charita-
tem. Hinc est, quod cælestia terrenis com-
mendat exemplis: de præsentibus sapere dat fu-
tura: invisibilia visibilibus insimulat argumentis;
probant hoc similitudines, quas nobis hodie Evan-
gelicus clamat auditus. *Simile est regnum cælorum* Matt. 13
homini negotiatori quærenti bonas margaritas: * *in-* 2
*venta autem una pretiosa margarita, abiit, &
vendit omnia quæ habuit, & emit eam*. Nemi-
nem qui hoc audit nomen negotiatoris offen-
dat: hic negotiatorem loquitur qui dat mise-
ricordiam, non qui dat fœnoris semper usu-
ram: providentem ornamenta virtutum, non
irritamenta vitiorum: gravitatem morum, non
lapidum pondera perferentem: honestatis, non
luxus monilia portantem: gestantem non vo-
luptatis pompam, sed insignia disciplinæ. Iste
ergo negotiatior has cordis & corporis marga-
ritas proponit, non humano commercio, sed
divino exercitio: non ad præsens commodum,
sed ut futurum mercetur: non ad terrenam
gloriam, sed cælestem: quatenus cælorum re-
gnum possit virtutum præmio comparare, &
innumeris bonis unam redimere perpetuæ vitæ
margaritam. Adjecit autem similitudinem Do-
minus dicens: *Iterum simile est regnum cælorum
sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium
congreganti: quam cum impleta esset, educentes,
& secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa,
malos autem foras miserunt. Simile est regnum cæ-
lorum sagenæ missæ in mare*. Similitudo hæc pro-
dit cur in apostolatum piscatores elegerit Chri-
stus; & captores piscium fecerit hominum pi-
scatores, ut divini judicii typus arte piscato-
ria monstraretur. Pisces congregat captura con-
fusos, * sed in vasa discretio dat electos: sic 3
vocatio Christiana justos, & injustos, malos,
bonosque congregat; sed bonos, malosque ele-

Tertullianus Lib. v. advers. eundem cap. xix. In hac pariter blandienti hæresi fuere Hermogenes, eodem adstipulante Tertulliano contra Valentinianum cap. xiii. & contra eundem Hermogenem cap. 1. & de præscriptione, cap. xxxiii. & Manichæi: de quibus vide Chrysostomum Homil. 1. Tom. v. Theod. Hæret. Fabul. Lib. 1. cap. 26. Epiphanium Hæres. lxvi. Nyssenum de Opific. Homin. cap. xxiv. Tom. 1. pag. 105. & 106.

8 *Mundum figurasse confingunt*. Cicero Lib. ii. de Natur. Deorum cap. x. *Thales Milesius, qui primus de talibus rebus quæsivit, aquam dixit esse initium rerum: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta fingeret*. Id autem hausisse videtur Philosophus ab illo loco Mosis: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*. Consule apud Tilladet. Tom. ii. pag. 222. Epistolam Huetii, Giberto Cupero datam.

9 *Fletum gaudiorum*. Ex insperato gaudio lacrymas effundi jam compertum est. Laudatur locus hic, & illustratur ab Gaspare Barthio Advers. Lib. xlii. cap. xxi. column. 1911.

10 *Repensare lacrymis*. Observant alii cum Chrysologo his tribus Psalmistæ verbis *adoremus, procidamus, ploremus* doceri nos: 1. venerationem & cultum Deo tribuendum: 2. non solum cordis, sed & exteriori compositione 3. & Lacrymis.

AD SERMON. XLVII.

NOTÆ.

1 *TRansit ætates*. Sedulius Lib. 2.

.... Ævique meatus
Humana pro parte tulit.

Augustinus Serm. cxlv. de Temp. *Patienter expectavit ætates: patienter tempora pertulit*.

2 *Bonas margaritas*. Notum Judæis mercimonium ob maris rubri vicinitatem.

3 *Captura confusos*. Quod Græcis ἀγρίον *sagena; everriculum* dictus Latinis: cujus natura & officium est, quidquid ei obvium fit secum trahere. Grotius hic observat ex

ctio di ina discernit. *Simile est regnum cælorum
sagenæ missæ in mare* . Ad hujus sæculi mare
tumens pompa, elatum vertice, undosum se-
ctis, inscitia fluctuans, clamosum litibus, fre-
mens ira, sævum perfidia, peccatis naufragum,
impietate demersum, misit piscatores suos Chri-
stus, hoc est, Petrum, Andream, Jacobum,
Matt. 4. Joannem, probatos arte, cum dicit „ Venite
„ post me, faciam vos fieri piscatores homi-
„ num. „ Misit ergo piscatores suos retia por-
tantes præceptis legalibus, & Evangelicis inno-
data, monitis circumcincta, virtutum donis,
& gratia dilatata, Evangelico sinu congregan-
tia sine fine capturam . Hoc tempus modo,
hoc agitur, fratres: per gentes , per populos
Christi retia nunc trahuntur, & ducunt con-
4 fusas toto orbe capturas * sine discretione per-
sonas. Sed quia sæculi vicinus est finis, & ad
judicii littus capturæ nostræ retia jam propin-
quant, pisces, hoc est homines, qui profundo
sæculi discursu feriato ac libero vagabuntur,
siccitate littoris, hoc est, finis propinquitate
5 turbati, tota se rerum dispensatione collidunt *:
videntes impias gentes triumphis succedenti-
bus ampliari; angustiari captivos, toto orbe
populos Christianos: impios prosperis gaudere
successibus, pios malorum continuata successio-
ne calcari: subdi dominos servituti, dominari
dominis servos: rebelles filios in parentes: se-
nes juvenibus esse contemptui: omnemque na-
turæ statum, vitæ ordinem deperisse. Sed hæc
cum ita sint, fortes non turbant: imo infirmos
6 turbant, * fortes turbare non possunt, quia su-
munt vires de similitudine, fortitudinem de
7 figura. * Ejecti de profundo pisces parum qui-
dem in littore sui confusione volvuntur, sed
eitata diseretio dum malos abjicit, eligit bo-
nos; facit bonos, non turbat, brevis ista, &
8 cito transitura confusio. * Ista discretio super-
na, quæ dat malos pœnis, bonos rapit ad ho-
norem, impios deducit ad tartarum, pios trans-
mittit ad regnum, patres, senes, justos, ele-
ctos: omnes de contumelia exigua, perpetuam
gloriam consolatur, probat hoc autem compa-
ratio ipsa, cum dicitur. *In consummatione sæcu-
li exibunt angeli Dei, segregabunt malos de medio
justorum*. In consummatione sæculi e qui con-
summationem sæculi credit, qui de sæculi mi-
noratione causatur, qui confidit mansura suc-
cedere, habere quid quærit transitura? Fratres,
mundus de fine principium sumit: fine inno-
vatur, non deficit creatura: sæculum deficit
non creatori, sed crimini: neque justis, sed
peccatoribus finiuntur elementa. *In consumma-
tione sæculi exibunt angeli, separare justos:* * Nec 9
quisquam, dubitet sanctis angelos esse paritu-
ros, quibus obsequium suum promittit & Chri-
stus: Christi vox est: Præcingam me, &
ministrabo vobis; *Exibunt angeli Dei & se-* Luc. 17.
gregabunt malos de medio justorum. Portate justi,
portate, * imo inducias justi date, brevis ista 10
mixtura longa separatione pensabitur. *Separa-
bunt malos de medio justorum, & mittent eos in
caminum ignis*. Ecce qui ejiciunt vicinos, * qui 11
expellunt hospites, qualem sibi eligunt mansio-
nem: ecce qui sibi hic delicias pauperis fame,
pœnis præparant alienis, ibi ignem sibi quan-
eum de exigua voluptate succendunt; *Ibi erit
fletus & stridor dentium*. Quam male stridet ibi,
qui hic male ridet: & qui nunc malis paupe-
rum gaudet, de bonis pauperum tunc lugebit,
quia potuit cum paupere gaudere, sed noluit:
vos autem fideles gaudete in Domino sem-
per.

SERMO XLVIII.

EVangelista hodie Judæorum circa Christum
proditurus invidiam, sic cœpit: *Venit*, in-
quit, *Jesus in patriam suam, & docebat eos in* Matt. 13.
*synagogis eorum, ita ut mirarentur & dicerent:
Unde huic sapientia & virtus? Nonne hic est fa-
bri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? &
fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, &
Judas: & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?
unde ergo huic omnia ista?* Non sic nubes cæ-
lum, nox diem, solem caligo, quomodo men-
tem cæcat, & tenebrat invidia. Livor hoc Ju-
daicus probat, qui Christi sapientiam miratur,
virtutes stupet, attollit opera, dicta suscipit,
& tamen ne in ipso videatur divinitas, deitas
sentiatur, carnalium parentum nomina com-
monet, & divulgat. *Venit*, inquit, *Jesus in pa-
triam*

Plutarcho, & Homero hoc ipsum retis genus vocari σαγήνη.

4 *Toto orbe capturas*. Ex MS. Vatic. Mita & alii *credituras*. Fortasse non male.

5 *Dispensatione collidunt* „ Hoc est cæci mortales, „ justorumque Dei judiciorum minime capaces hujusmodi „ rerum humanarum administrationem iniquam & per- „ versam existimant: etenim tota se rerum dispensatione „ collidere nil aliud est quam scandalizari, hoc est gra- „ viter offendi ob cunctas res male ut illi videtur di- „ stributas videntes impias gentes ampliari & cetera quæ „ dicuntur in Textu. Et hi qui ita scandalizantur, in- „ firmi sunt, non fortes. S. Hilarius Comment. in „ Matth. 25. ait: *atque his quidem vexationibus multi „ turbabuntur & tantis insurgentibus malis scandaliza- „ buntur, & usque in mutuum odium excitabuntur & „ falsi Prophetæ erunt &c.* „ Mita.

6 *Infirmos turbant*. Aliter Mita. *Sed hæc cum ita sint infirmos turbant, fortes turbare non possunt: quia &c.*

7 *Fortitudinem de figura*. Scilicet sagenæ Evangelicæ: quæ omnia piscium genera includit, divinæ autem electionis est bonos a malis discernere.

8 *Transitura confusio*. Interim. *Brevis ista mixtura*; Augustinus serm. ccclxi. alias cxxi. divers. *Boni tolerant malos, donec in fine separentur.*

9 *Separare justos*: Nonnullæ editiones habent: *parere justis*.

10 *Portate*. Idest sustinete, supportate adhuc modicum.

11 *Ejiciunt vicinos* „ Hic & superius in hoc eodem „ Sermone de hostibus imperium Occidentis infestantibus „ agit: & hospites e propriis civitatibus & provinciis ex- „ pulsos tangit, quod liquet ex historiarum lectione „ Mita.

AD

triam suam. Nemo miretur, si conditor rerum,
1 cælorum dominus, Deus omnium, patriam *
locumque sortitur, quando se claudit utero,
metitur cunis, uberibus occupat, arctat gremio,
dat in ulnas: & ut angustias tollat humanas,
humanis se dedit, atque aptavit angustiis.
Homo ad te Deus se per ista deponit,
te per ista sequitur, per istas te perquirit angustias,
ut quem formavit opere, reformet exemplo:
quem judicio repulit, reducat affectu,
& in se servet, quem præter se conspicit de-
2 periisse. * *Venit*, inquit, *Jesus in patriam suam,
& docebat eos in synagogis eorum*. Non in tem-
3 plo suo, sed in synagogis eorum: * synagogæ
non poterant ejus esse, in quibus se turbæ perfidiæ,
non fidei congregabant: in quibus conveniebat
invidiæ populus, non amoris: in quibus
consedebat consilium malignantium, non
bonæ consilium disciplinæ. *Docebat in synagogis
eorum, ita ut mirarentur*. Mirabantur indignatio-
4 ne, non gratia: stupebant livore, * non laude:
furebant, quia quod sapere non poterant
5 superba subsellia, stans humilitas producebat *,
*ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic hæc
sapientia?* Sic dicit qui Deum, ex quo est sapientia,
ex quo virtus, ignorat: sic dicit, qui
Christum nescit esse Dei sapientiam, Dei esse
virtutem. Unde sit sapientia, Salomon probat:
qui cum regni apicem parvulus suscepisset, ut
creditum sibi populum regeret virtute, non fastu:
sapientia, non tumore; corde, non vertice,
a Deo sapientiam voluit, poposcit, accepit.
Unde huic hæc sapientia, & virtus? Virtutem
quæ dat oculos, quos natura non dedit:
quæ auditum reddit debilitate conclusum:
quæ in mutis sui solvit vincula sermonis: quæ
claudos reducit ad cursum: quæ animas apud
inferos jam devinctas, propria redire cogit ad
corpora, a Deo esse, nisi salutis invidus non
negaret. At Judæi sciebant Christi opera divinæ
virtutis esse, non esse possibilitatis humanæ,
sed livoris nubilum *, malitiæ fumus, visum 6
spectantium caligabant, ne lumen Christi, ne
tempus Evangelii pervidérent dicendo: *Nonne
hic est fabri filius?* Dicebant, hic est fabri filius,
sed cujus fabri filius non dicebant: dicebant
fabri filius, ut arte vili ars lateret auctoris:
& deitatis nomen, fabrile nomen absconderet.
Christus erat fabri filius, sed illius, qui
mundi fabricam fecit non malleo, * sed præ- 7
cepto: qui elementorum membra non ingenio,
sed jussione compegit: qui massam sæculi auctoritate,
non carbone conflavit: qui solem
non terreno igne, sed superno calore succendit:
qui lunam, tenebras, noctem formavit,
& tempora, qui stellas variata luce distinxit:
qui cuncta fecit ex nihilo, & fecit, o homo,
tibi, ut opificem operis æstimatione pensares.
Sed tu Judæe hujus fabri filium notas, cui pro
tantis beneficiis repensare vicem deberes in filium:
hine est, quod non accipis futura, quia
de præsentibus existis ingratus. *Nonne hic est
fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria?* iterum
Judæe matris nomen clamas, occultas pa-
tris: * patrem dicis, nomen non dicis: fabrum 8
dicis, opus non dicis. Judæe decipiunt te ista,
non decipiunt credituros. *Nonne mater ejus di-
citur Maria? & fratres ejus Jacobus, & Joseph *, 9
& Simon, & Judas, & sorores ejus nonne
omnes apud nos sunt?* Si mater, si fratres, si
sorores apud vos sunt, pater ubi est? vobiscum
non est, quia Deus odit fictos, iovidos
deserit, declinat ingratos, sibi non facit crudeles
& impios commorari. *Et fratres ejus &
sorores ejus, nonne omnes apud nos sunt?* Callide
fratres ingeris, ostentas sorores, ut numeroso
partu sanctæ matris virginitas lateat, * obscu- 10
retur integritas, & sentiatur de filio totum
quod

AD SERMON. XLVIII.

NOTÆ.

1 P*Atriam*. Patria Christi quodammodo triplex. Betlem ubi natus; Nazareth ubi educatus: Capharnaum ubi domicilium posuit. Hic autem innui Nazareth omnes conveniunt.

2 *Conspicit deperiisse*. „ Periaret homo, cui Cælorum „ ingressus nequaquam patebat, priusquam Deus sum- „ psisset hominem servetur ab Deo ipso cum Dei Filius „ hypostatice humanam naturam sumpsit „ Mita.

3 *In Synagogis eorum*. Juxta vulgatam Græcus Textus habet: ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν: *in Synagoga eorum*. Recteque nonnulli putant. Nazareth enim oppido obscurissimo plures Synagogæ vix esse poterant.

4 *Livore*. Novar. in VVal. *Tanquam aliqua calamitate premerentur; quia Christi auctoritatem, quam sibi tot miraculis pepererat, invidis oculis intuebantur*.

5 *Producebat*. Ex MS. Cæsenæ & Vall. Editi quam plurimi *perducebant*.

6 *Livoris nubilum*. Non enim calumniabantur Christum, quasi præstigiorum aut veneficii vi hæc omnia gereremtur. Non enim quid tale eis exprobat Christus, sed ut notat bene Chrysologus invidia perciti: quod ex infimis natalibus unus tantam famam promeruisset.

7 *Non malleo*. Paulo inferius *non carbone conflavit*. Ferrariam artem exercuisse Josephum putativum Christi patrem, sentire videtur Chrysologus. Illud Fabri Filium in Evangelio varias peperit de Josephi arte sententias. Pseudo-Eustachio in Hexam. pag. 37. *domorum ædificator* habetur Hugoni Card. in Evangel. Marci vi. *Aurifex*: neque eos condemnat qui eum *Cæmentarium* faciunt. Hilarius in Matth. cap. xv. pag 737. *Fabrum Ferrarium* credit: *Plane hic Fabri erat Filius, ferrum igne vincentis, omnem sæculi virtutem judicio decoquentis, massamque formantis in omne opus utilitatis humanæ*. Nihil itaque fuit cur Sculterus hanc Hilarii opinionem notaret veluti facinus nullis flammis piacularibus eluendum. Nam eandem sententiam induisse videntur Theophylus Antiochenus in Matth. Ambrosius in Luc. Lib. 111. num. 2. ubi exscribit verba laudati Theophyli: Beda in Marc. Cap. 11. & Chrysologus hic. Potior autem sententia est eum fuisse *Fabrum lignarium*. Nam cum vox τέκτων absolute ponitur, ut in Evangelio, *Fabrum lignarium* innuere observatum est ex libro v. Xenophontis de Cyropædia. Adi Justinum antiquissimum Scriptorem patria Palestinum, qui Josephum habuit pro *Fabro lignario* in Dialogo cum Tryphone pag. 316. quod novit etiam impius ille Libanius: cui perlepidum ab Pædagogo datum responsum videre est apud Theodoretum Lib. 111. Histor. Cap. xxiii. pag. 142. edit. Veles. & Sozomenum Lib. vi. Cap. 2. Sed jam Notæ fines excessimus.

8 *Occultas Patris*. Id factum plerique existimant, quod adhuc in vivis non degeret Josephus.

9 *Joseph*. Græci Codices hunc Josen vel Johannem nominant. Est autem quem Ecclesia Jacobum Minorem dicit.

10 *Virginitas lateat*. Etiamsi Judæos elloqui videatur Chrysologus, fortasse vel Ebionitas, vel Helvidium, qui antetiori sæculo vixerat; vel Jovinianum respicere poterat. Uterque in Mariam Virginem impie blasphemus eam alios post Jesum peperisse Filios ausus est effutire. Vide Epiphan. Tom. 11. Lib. 1. Hæres. edit. Petavii, Tertullian. Lib. de Velan. Virgin. Cap. vi. pag. 368. edition. Peris.

quod humanum est , nihil divinum . Judeæ
quos dicis fratres & sorores Christi , Cleo-
11 phæ sororis Mariæ filii sunt, * non Mariæ :
12 * & fratrum & sororum filios, fratres nuncu-
pat & divina lex, & humana cognatio. Ergo
Christi fratres fecit non matris virginitas, quæ
permansit virgo post partum , sed materteræ
ejus fecit propinquitatis assertio. Beata Maria,
si alios filios habuisset, a Christo , mater in
13 ipso crucis tempore , in articulo ipso mortis
Esa. 14. non discipulo traderetur , * non commendare-
Gen. 3. tur extraneo. Invidia de cœlo abjecit angelum,
Gen. 4. de Paradiso exclusit hominem : Ipsa primum
Gen. 37. contaminavit terras germano sanguine : Ipsa
Exod. 2. *Num. 12.* germanos compulit venundare germanum: Ipsa
Moysen fugavit, Aaron in fratris excitavit in-
juriam: Mariam maculavit livore germani: ac
ne multis, quod pavet mens, quod visus tre-
14 mit, quod auditus non capit, ipsum * Christi
attendit & pervenit ad sanguinem . Invidia o-
mnibus malis pejor: quos cœperit, liberari ne-
queunt: quos vulneraverit, ad curam non ve-
niunt, non redeunt ad salutem. Invidia deli-
ctorum venenum, criminum virus , peccato-
rum mater, origo vitiorum : hanc qui non
viderit, bona videt: hanc qui nescierit , ma-
la nescit: hanc qui fugerit, vivit. Invidia vi-
tari fuga potest, non potest superari conflictu.
Sed jam quid dominus responderit, audiamus:
*Non est Propheta sine honore , nisi in patria sua
& in domo sua*. Christus quidem venit in pa-
triam suam & in domum suam quia scriptum
Joan. 1. est. „ In sua venit, & sui eum non receperunt. „
Verum dicendo: *Non est Propheta sine honore* ,
nisi in patria sua & domo sua. Docet quia in-
ter suos posse morsus est, adustio est : inter
cives eminere proximos, proximorum urit glo-
15 riam: * propinqui propinquo si honorem de-
beant, computant servitutem . *Et non fecit* ,
inquit, *ibi virtutes multas propter incredulitatem
illorum*. Non fit ibi virtus , ubi incredulitas
non meretur. Et si mercedem cum sanat, non
exigit Christus; indignatur tamen dum pro ho-
nore sibi fertur injuria „ qui est super omnia
„ Deus benedictus & gloriosus in sæcula sæcu-
„ lorum „ Amen.

SERMO XLIX.

Quoties humana Dominum Sanctus Evangelista sustinuisse , aut egisse commemorat , toties carnalium sensus tota velut fluctuum commotione conturbat : imbecilles namque mentes, nesciunt dominici corporis audire, discernere & dispensare mysteria : sicut hodierna lectio monstrat, quæ dicit: *Egressus* *Marc. 6.*
inde Jesus, abiit in patriam suam. Egredietur unde, quo ingreditur , qui nullo continetur , nullo concluditur loco? ad quam patriam vadit , orbem qui fecit & possidet universum ?
dicente Propheta „ Tui sunt cœli, & tua est *Ps. 88.*
„ terra: orbem terrarum, & plenitudinem ejus „ tu fundasti . „ Verum non sibi per se, sed per te tibi egreditur, & ingreditur Christus, donec te intromittat expulsum, exulem revocet, reducat, & reportet ejectum. *Abiit ergo Jesus in patriam suam*. Non ut suam sibi, sed ut tuam tibi , quam Adam perdiderat, patriam redonaret . *Abiit in patriam suam*. Si natus, quomodo non homo? si homo, quomodo non civis? si civis, esse illi patriam quis miretur? Sed hic humanitatis modus, non divinitatis ordo est, quem fatetur: quia qui est, & qui erat ante sæcula Deus noster, parens noster, novissima voluit esse per sæcula: ut quos potestate fecerat, pietate salvaret: & compatiendo reciperet, quos extorres arguendo fecerat, & jubendo. Quicquid enim per hominem susceptum legimus egisse, aut pertulisse Christum, non ad divinitatis audiamus injuriam, sed profecisse hominis ad gloriam. *Et sequebantur* , inquit, *illum discipuli ejus*. Merito discipuli Christum redeuntem suam sequuntur ad patriam: quos jam in
superni ordinis * albo descriptos cælestis pa- 1
triæ cives, & municipes electio tanta , tantæ gratiæ perfecerat plenitudo: dicente Domino .
„ Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in *Luc. 10.*
„ cælis . „ *Et facto sabbatho, cœpit in synagoga docere, & multi audientes mirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia, & quæ est sapientia, quæ data est illi? & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Infelix Judaicæ mentis ,

---

11 *Sororis Mariæ Filii sunt*. Probabilior utique hæc sententia , scilicet hos, qui Fratres Domini nuncupantur in Evangelio, fuisse ei sobrinos ex Matre Sorore Deiparæ uxore Cleophæ, vel Alphei licet eam Chrysologus Cleophem & non Mariam dictam putet. Hyeronimus de viris illustr. Jacobus qui appellatur Frater Domini : at nonnulli existimant Josephi ex alia uxore: ut autem mihi videtur Mariæ Sororis Matris Domini Filius . Consule Basnag. in Annal. Tom. 1. pag. 91. fusius pag. 95. quæ narrat Nyssenus Orat. de Nat. Dom. ex Apocryphis desumpta nullam merentur fidem.

12 *Non Mariæ* . Imo nec Josephi licet illum ex alia uxore, cui nomen Eschæ ex arbitrio indidere Ebionitæ alios accepisse filios filiasque nonnulli veteres innuerint . Consule Hilarium in Matth. cap. 1. pag. 671. Epiphanium Hæres. LXXVIII. num. 7. Theophylactum in Matth. Hos Origenes in Matth. ex editione Huetii pag. 223. ad id adductos putat traditione Evangelii, quod secundum Petrum inscribitur. Rectissime autem Hieronymo contra Helvidium videtur *ipsum Joseph Virginem fuisse : ut ex Virginali connubio Virgo Filius nasceretur* .

13 *Non discipulo traderetur*. Hoc eodem argumento ad asserendam Virginis puritatem utitur Hilarius Comment. in Matth. Tom. 1. Oper. pag. 671. in fine ex edit. Veron. 1730. Licet ex Josepho procreatos fuisse Fratres Domini credat. *Quod si Mariæ Filii fuissent , & non potius Joseph ex priore conjugio suscepti, nunquam in tempore passionis Johanni Apostolo transcripta esset in Matrem : Domino ad utrumque dicente : Mulier ecce Filius tuus : & Johanni ecce Mater tua; nisi quod ad desolatæ solatium caritatem Filii in discipulo relinquebat*. Hilario consentiunt & Chrysologo , Chrysostomus Hom. v. in Matth. Epiphanius loc. cit. Ambrosius lib. II. in Luc. quanquam , ut observat Scholiastes Hilarii , Joseph passionis tempore superstitem ponens, eo aliter utatur. Paulinus item Epist. ad Augustinum l. alias al. II. pag. 295. edit. Veron. *quo ostenderet eam prater se , qui ex ea Virgine natus esset , nec habuisse Filium nec habere : quia nec Salvator tantopere curam desolationis habuisset ejus, si illi unicus non fuisset* .

14 *Ipsam*. MS. Cæsen. *Ipsa*.

15 *Urit gloriam*. Per quam opposite de invidia urere dicitur.
Urit enim fulgore suo qui prægravat artes.
Infra se posita .
Livius lib. XL. *quia tu omissa ista nocturna Fabula ad id quod doles, quod invidia urit pervertere*. Ammianus Marcellinus : *urebant Juliani virtutes* : ubi Valesius observat: quod quidquid pulchritudine excellit *urit* oculos : ut apud Terentium: *urit me Glicera nitor*.

AD SERMON. XLIX.
NOTÆ.

1 Superni Ordinis *. Nonnulla MSS. habent : *In superno ordine descriptos* .

2 In-

tis, & detestanda nequitia, ad discutiendum
semper promptior, quam ad credendum: di-
vinis virtutibus non ad fidem, sed ad calum-
niam solicite commovetur, vel quia meruit au-
dire sapientiam tantam: sed unde sit malitiose
curiosa, vel querula, in bonis suspicax, ad
noxia latis facilis, doctrinam despicit, quam
miratur: quæ probat præcepta, contemnit: ad
Deum cunctatur, ad idola perproclivis, in
divinis astuta, ligno, lapidibus tota resoluta,
Prophetiæ rebellis, contraria veritati, auguriis,
mendaciisque perdita. Rogo, cui cautum, quod
cœcus videt? cui solicitum, quod mortuus sur-
git? cui dubium, quod loquitur mutus? cer-
te quis nesciat esse Deum, cujus sola curatur
omnis debilitas jussione? Moyses signa fecerat
multa. Elias maxima monstraverat documen-
ta virtutum, nec dissimilia opera fecerat Eli-
sæus: cur nemo personam discutit? cur nemo
status commovet quæstionem? cur nemo unde es-
sent, quive essent, unde ista, & per quem fa-
2 cerent curiositate sic requisivit ingratus. * Sed
judicatur hic solus, qui solus judicare noluit
ne puniret: improba severitate discutitur, qui
ut largiretur veniam, nil quæsivit: & cum so-
lus innocens invenerit omnes reos, ad indi-
3 cium * pietatis immensæ suscipere maluit,
quam abrogare sententiam: ut vitam morta-
1. Tim. 3. libus olim perditam redderet, & repararet oc-
4 cisos. * Vere sicut dixit Apostolus. Magnum
pietatis est sacramentum, quod Christi nostri
manifestatur in carne. Extendit tamen adhuc
curiositatem suam carnalis ista æmulatio, cui
5 semper est inimica veritatis cogitatio? * nec
patitur Christum virtutibus, & sapientia Deum
credi, sed proximorum, parentum, fratrum,
affinium documento, hominem tantum asse-
6 rit, * gestit, optat, intelligit, dicendo: *Non-*
7 *ne iste est fabri filius & Mariæ? * frater Jacobi*
Joan. 11. *& Joseph, & Simonis & Judæ? nonne & so-*
8 *rores * ejus hic nobiscum sunt?* Caiphas propha-
no prophetat ore: Et cum sacerdos esset, fal-
sitatis suæ sensum vicit officio veritatis: sen-
tentiam non suo, sed addicti probat impe-
9 rio. * Balaam maledico benedicit ore, & con-
Num. 23. ductus ad nequitiam, tota loquitur mysteria
& 24. veritatis: & sicut in spinis rosa, hoc est, in
frutice horrenti miri odoris flosculi germinan-
tur; ita sensus aliquoties pessimorum ad bo-
na divinitatis, impulsu aguntur inviti, ut non
sit meriti, sed mysterii, quod loquuntur: quod
tunc malitiæ Judaicæ videmus evenisse, quæ in
contumeliam dominicæ generationis, cum per
artem Joseph, prosapiæ Christi exaggerat ve-
ritatem, veri genitoris confitetur, & loquitur
qualitatem, dicendo: *Iste est fabri filius*. Bene
personam tacuit, ut proderet ex arte genito-
rem, dicendo, non Joseph, sed fabri filius.
Et quis talis faber, qualis est iste, qui ex ni-
hilo tantum, talem fabricatus est mundum? &
quis faber talis, qui totius bonæ artis solus au-
ctor, solus largitor existit? Dic ergo, Judæe, fa-
bri filium, ut Dei filium fatearis invitus: dic
Mariæ, ut verum hominem, sed virginis filium
confitearis impulsus: dic fratres, ut tantam di-
gnationem tui prædices & proferas creatoris.
Et licet ipse genitricis sanctæ per hoc virtutes
moliaris abscondere: tamen Evangelistæ veritas
non Joseph & Mariæ, sed Cleophæ sororis e-
jus filios, quos tu fratres appellas, probat &
asserit extitisse: usus enim temporis etiam præ-
sentis, germanorum & germanarum filios, fra-
tres noscitur nuncupasse. Nunquam enim con-
tra pietatis ordinem matrem Dominus extero,
hoc est Joanni commendasset ex cruce, si alios
ipsa præter illum filios suscepisset: * sed virgi- 10
ni virginem tradit, ut inter tales cura tota Sa-
cramenti, sola societas religionis haberetur:
nec mundanæ solicitudini discipulus tantus iste
serviret, sed prædicaturus virginitatis partum, *
domi haberet unde hoc dubitantibus appro- 11
bare: at Jacobus * unius fœminæ & matris * 12
habere non potuit curam: qui inter primor- 13
dia, & in illo Judaico tunc furore Hierosoly-
mitanam singulariter rexit Ecclesiam: bene ad-
didit Dominus: *Non est Propheta sine honore,*
nisi in patria sua. Ecce qualiter carnales sapiunt
cives: ecce qualiter mundani parentes sentiunt
& honorant. Beatus qui cum patrem meruit
habere Deum, præter cælestem patriam nil re-
quirit.

SERMO L. (*)

CHristum in humanis actibus divina gessis-
se mysteria, & in rebus visibilibus invi-
sibilia exercuisse negotia, lectio hodierna mon-
stravit. *Ascendit*, inquit, *in naviculam, & tran-* Matt. 5
sfretavit, & venit in civitatem suam. Nonne Exod. 14
ipse est qui fugatis fluctibus maris profunda
nudavit: ut Israeliticus populus inter stupentes
undas sicco vestigio, velut montium conca-
va, pertransiret? Nonne hic est, qui Petri Matth. 11
pedi-

2 *Ingratus*. Ex MS. Vatic. Alias. *Ignarus*.

3 *Ad indicium*. Editi perperam *Judicium*. Inferius *ab-rogare*, Editi *rogare*.

4 *Occisos*. Nonnullæ Editiones ex oscitantia Typographorum *Ociosos*.

5 *Inimica veritatis cogitatio*. In Editis plurimis deest *Veritatis*.

6 *Hominem tantum asserit*. Error hic Judæorum ab primis Ecclesiæ temporibus in hæresim transiit. Tempore enim Ignatii Martyris fuerunt qui dicerent Filium nudum esse hominem. Tales Ebionitæ, & Cerinthiani Joanne Apostolo adhuc superstite, qui contra eos scripsit Evangelium.

7 *Filium Mariæ*. Nazareni offendebantur etiam in Matre Christi: Quam Nutricem fuisse, vel aliquo alio manuum labore victum sibi quæritasse, Census impium illud caput, objiciebant Christianis.

8 *Nonne & Sorores*. Consobrinas fortasse Patrueles Nepotes Josephi ex aliis fratribus, vel sororibus: Quas pauperculas fuisse ex hoc eodem patet, quod ab Nazarenis criminabantur.

9 *Addicti probat imperio*. Corruptum fortasse locum, nec ope MSS. sanare possumus. Legerem *addicti muneris probat imperio*.

10 *Filios suscepisset*. Vide Notam 10. superioris Sermonis.

11 *Virginitatis partum*. In Evangelio enim Verbum Carnem assumpsisse, & hominem factum docuit.

12 *Jacobus &c.* Ob distinctionem ab Jacobo majori Herodis jussu occiso, Minor dictus. Post Christi in Cælum ascensum ab Apostolis, eorum manus Christo dirigente, inquit Photius epist. cxvii., Primus Hierosolymorum Episcopus fuit consecratus. Procuratore vero Anano juniore Pontifice ab Synedrio damnatus: Et de pinna Templi præcipitatus interiit Anno Christi xxxi. ætatis lxi.

13 *Et Matris*. Nonnulli volunt fuisse Mariam Sororem Ma-

pedibus marinos vertices inclinavit, ut iter li-
quidum * humanis gressibus solidum præberet
obsequium? Et quid est quod sibi maris sic de-
2 negat servitutem, ut brevissimi lacus * transi-
tum sub mercede nautica transfretaret? *Ascen-
dit*, inquit, *in naviculam, & transfretavit*. Et
quid mirum, fratres? Christus venit suscipere
infirmitates nostras, & suas nobis conferre vir-
tutes: humana quærere, præstare divina: ac-
cipere injurias, reddere dignitates: ferre tædia,
referre sanitates: quin medicus qui non fert in-
3 firmitates, infirmitates * curare nescit: & qui
4 non fuerit cum infirmo infirmatus, * infirmo
non potest conferre sanitatem. Christus ergo,
si in suis mansisset virtutibus, commune cum
hominibus nil haberet: & nisi implesset carnis
ordinem, carnis in illo esset otiosa susceptio.
Sustinuit ergo has necessitates, ut homo verus
humanis necessitatibus probaretur. *Ascendit*,
inquit, *in naviculam*. Christus Ecclesiæ suæ na-
vem, sæculi fluctus semper mitigaturus ascen-
dit, ut credentes in se ad cælestem patriam
tranquilla navigatione perducat: & municipes
civitatis suæ faciat, quos humanitatis suæ fecit
esse consortes. Non ergo Christus indiget navi,
sed navis indiget Christo: quia sine cælesti
gubernatore navis Ecclesiæ per mundanum pe-
lagus tali, & tanto discrimine ad cælestem por-
tum non valet pervenire. Hæc diximus, fratres,
quantum ad intelligentiam pertinet spiritualem:
verum nunc ipsius historiæ ordinem prosequa-
mur. *Ascendit*, inquit, *in naviculam & transfreta-
vit, & venit in civitatem suam*. Creator rerum,
orbis Dominus, posteaquam se propter nos no-
stra angustiavit in carne, cœpit habere huma-
5 nam patriam, * cœpit civitatis Judaicæ esse ci-
vis: parentes habere cœpit, parentum omnium
ipse parens, ut invitaret amor, attraheret cha-
ritas, vinceret affectio, suaderet humanitas;
quos fugarat dominatio, metus dispersérat, fe-
cerat vis potestatis * extorres. *Venit in civita- 6
tem suam, & ecce offerebant ei paralyticum ja-
centem in lecto, & respiciens*, inquit, *Jesus fidem
illorum, dixit paralytico: Confide, fili, dimittuntur
tibi peccata tua*. Audit veniam, & tacet para
lyticus, nec ullam respondet gratiam, quia plus
corporis quam animæ tendebat ad curam: &
temporales ærumnas resoluti corporis * sic de- 7
flebat, ut æternas pœnas resolutionis animæ
non defleret: gratiorem sibi præsentem vitam
judicans, quam futuram. Merito Christus offe-
rentium fidem * non respicit, & vecordiam 8
respicit sic jacentis, ut fidei alienæ suffragio
paralytici anima ante curaretur, quam corpus.
Respiciens, inquit, *fidem illorum*. Cernitis in
hoc loco, fratres, Deum non quærere insipien-
tium voluntates, * non spectare ignorantium fi- 9
dem, non infirmorum stulta desideria perscru-
tari, sed ad alterius fidem subvenire, quod
per solam gratiam conferebat, cum quicquid
divinæ voluntatis, est non negaret. Et re vera,
fratres, quando medicus languentium aut quæ-
rit, aut respicit voluntates, cum semper con-
traria desideret, & requirat infirmus; hinc est
quod nunc ferrum, nunc ignem, nunc amara
pocula ingerit, & apponit invitis, ut curam
sani sentiant, quam non poterant sentire ægro-
tantes. Et si homo injurias despicit, maledi-
cta contemnit, ut sauciatis morbo sponte vitam
conferat & salutem; quanto magis Christus me-
dicus bonitate divina morbis saucios peccato-
rum, & phrenesi criminum laborantes, ad sa-
lutem etiam invitos attrahit, & nolentes? O
si velimus, fratres, o si velimus omnem mentis
nostræ paralysim pervidere, animam nostram
virtutibus destitutam jacere in vitiorum stratis
cerne-

Mater ac [illegible], ut sit [illegible] ac proinde dictus Frater [illegible], quia ejus [illegible] secundum carnem [illegible]gnatus.

AD SERMON. L. (*)

NOTÆ.

(*) Vide quæ de hujusmodi Sermone diximus in Præfatione.

1 *Iter liquidum*. Nonnullæ editiones Bononiens. & Colon. habent *Inter liquidum*.

2 *Brevissimi lacus*. Genesareticus lacus hic, quo emenso Jesus venit Capharnaum; ut mihi certum est ex Marco ii. 1. inquit Grotius, quo Christum immigrasse jam ab Matthæo fuerat proditum. Hujusmodi lacus appellatur quandoque Mare Tiberiadis: in sacra enim Scriptura quandoque lacus vocantur θάλασσαι, & e contra quandoque Mare lacus dicitur. Quod & in prophanis Scriptoribus occurrit. Homerus & Sophocles Maria vocant λίμνας & Plinius septem Adriatici maris lacunas vocat septem Maria: ut observat Fabricius Teolog. Aquarum pag. 178. Vide etiam Hadrianum Rolandum lib. 1. Palest. Illustr. cap. xxxviii. pag. 259. Hinc patet quam infirmis hæreat fundamentis Porphirii Crimen, de quo Hieronymus Quæst. Hebr. in Genes. 1. *Frustra Porphirius Evangelistas ad faciendum ignorantibus miraculum, & quod Dominus super mare ambulaverit pro lacu Genesareth mare appellasse calumniatur*.

3 *Qui non fert infirmitates*. Sic cum nonnullis editionibus. Mita ex antiquissimo Breviario MS. habet: *Medicus qui affert sanitatem, infirmitates curare nescit*. Lectio quam retinuimus aptiori nexu cum sequentibus cohæret, & stylum Chrysologi apertius redolet.

4 *Cum infirmo infirmatus*. Juxta illud Apostoli 1. Cor. 9. Ubi S. Hieronymus in Epist. ad Augustinum xi. Tom. ii. Operum D. Augustini: *Fit enim tanquam æger qui ministrat ægroto: Non enim se febre habere precatur; sed cum animo condolentis cogitat quemadmodum sibi serviri vellet, si ipse ægrotaret*. Auctor noster infra Serm. cl. Qui non compatitur amputare non potest passiones. Ex Mita.

5 *Humanam Patriam*. Capharnaum intellige, quam Evangelista vocat *Civitatem suam*.

6 *Vis potestatis*. Sic cum Latinio & MS. Vallicell. Editi: *Jus potestatis*.

7 *Resoluti corporis*. Sedulius lib. iii. pag. 167. v. 19. de hoc eodem Paralytico *Resolutaque membra jacebant*. Vatablus quoque legit: *Resolutum pro Paralyticum*. Paralysis enim est dissolutio nervorum; ex qua dissolutione exteriora membra viribus destituta tremula redduntur. Unde Hebræi hujusmodi ægrotos vocant *dissolutos membris*: & Græci eos qui a morbo hoc retinentur *ligari* dicunt. Infirmitatem describit Guillelmus Ader de Morb. Evangel. cap. 11. *Obsidetur enim in paralysi tota spina dorsi: quæ suapte natura frigida cum sua nervorum propagine a morbo frigidissimo, & glaciali, paralysi nempe, aut convulsione nunquam vindicatur*.

8 *Offerentium Fidem*. In nonnullis: *operantium*. Offerentium fidem respexit Jesus. Nam sicut servo Centurionis profuerat fides amicorum Domini sui, ita huic ægroto profuit fides amicorum una cum sui ipsius fide. Nam & Paralytico fiduciam non defuisse vero simile est, qui se ad eum modum offerri passus est, & alioquin Christus ei peccata non remisisset.

9 *Spectare ignorantiam*. Sic emendat Latinius. Editi omnes *expectare*.

10 Stra-

cernere: * luceret nobis quemadmodum Chri-
stus, & nostras quotidie noxias respicit volun-
tates, & ad salutaria nos remedia pertrahit, &
11 perurget invitos. * *Fili*, inquit, *remittuntur ti-*
bi peccata tua. Hæc dicens, Deum se volebat
intelligi, qui per hominem oculis adhuc late-
bat humanis: virtutibus enim & signis compa-
rabatur Prophetis, qui per ipsum fecerant, &
ipsi virtutes: peccatis autem dare veniam, quia
penes hominem non est, & est singulare dei-
tatis insigne, Deum illum pectoribus inserebat
humanis. Probat hoc Pharisaicus livor: nam
cum dixisset. *Remittuntur tibi peccata tua*. *Re-*
12 *sponderunt Pharisæi. Hic blasphemat:* * *quis enim*
potest peccata remittere nisi solus Deus? Pharisæe,
qui sciendo nescis, confitendo negas, cum te-
staris, impugnas: si Deus est qui remittit pec-
cata, cur tibi Christus Deus non est, qui unius
indulgentiæ suæ munere totius mundi probatur
Joan. 1. abstulisse peccata? „ Ecce, *inquit*, agnus Dei,
„ ecce qui tollit peccata mundi. „ Ut autem
possis majora capere ejus divinitatis insignia t
13 audi eum pectoris tui penetrasse secretum: *
aspice eum ad cogitationum tuarum latebras
pervenisse: intellige eum cordis tui tacita nu-
dare consilia. *Et cum vidisset*, inquit, *Jesus co-*
gitationes eorum, dixit: quid cogitatis mala in
cordibus vestris? Quid enim est facilius dicere, re-
mittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge &
ambula? Ut autem sciatis, quia filius hominis ha-
bet potestatem dimittendi peccata: dixit paralytico,
surge, tolle lectum tuum, & vade in domum
tuam: & surrexit & abiit in domum suam. Scru-
tator animarum prævenit mentium maligna con-
silia, & deitatis suæ potentiam, operis attesta-
tione monstravit, dum dissipati corporis mem-
bra componit, nervos stringit, jungit ossa,
complet viscera, firmat artus, & gressus ad
cursum suscitat in vivo cadavere jam sepultos.
Tolle lectum tuum. Hoc est, porta portantem,
omnes muta vices: ut quod est infirmitatis te-
14 stimonium, * sit probatio sanitatis: ut lectus
doloris tui sit meæ curationis indicium, ut re-
ceptæ fortitudinis magnitudinem, ponderis af-
ferat magnitudo. *Vade*, inquit, *in domum tuam*:
ne Christiana fide curatus, in viis Judaicæ per-
fidiæ jam moreris.

S. Petri Chry-

SERMO LI.

QUia solito plus sese terris æstus insuderat,
diu tacui, ne compressio quæ ex deside-
rio nascitur audiendi, ipsa nobis cyno-
caumatum * generaret incendium: nunc ubi 1
aerem temperies mitigavit autumni, * domini- 2
cum, ju ante Domino, revocamur ad verbum.
Cum filium suum quidam surdi & muti spiri-
tus furore possessum ingereret domino * curan- 3
dum, Dominum præter morem patientiæ suæ,
Evangelista sic retulit, fuisse commotum, ut
ante in patris vulnus ipse inveheretur, quam
ad filii moveretur curam. *Respondens*, inquit, Marc. 9.
unus de turba, dixit, Magister, attuli filium
meum ad te, habentem spiritum mutum: qui ubi-
cunque eum apprehenderit, allidit eum & spumat,
& stridet dentibus & arescit: & dixi discipulis
tuis, ut ejicerent eum, & non potuerunt: qui re-
spondens eis dixit: O generatio incredula. Re-
spondens unus de turba, quid est quod uno
interrogante feriuntur multi? * quid est quod 4
conquirente uno, incredulitatis notantur omnes?
quid est quod ad unius vocem tota generatio
superba perfidiæ nuncupatur? Quid est? quia
iste non ad Deum venerat, sed ad magistrum
venerat: curam, non a virtute exigens, sed ab
arte: tarditatem curæ non causæ deputans, sed
curanti: * impossibilitatem discipulorum, ma- 5
gistri imperitiæ assignans: Judaico livori, in-
vidiæ Scribarum talem satisfaciens per clamo-
rem, *Et dixi discipulis tuis, ut ejicerent eum,*
& non potuerunt. Hoc est dicere, esse
diabolum, qui Christo non crederet: esse dæ-
monem, qui parvi possit Christi nominis ha-
bere virtutem. Discipuli non suo, sed Christi
nomine dæmones de obsessis corporibus effuga-
bant. Quod ergo dæmon discipulis imperanti-
bus non cedebat; iste ad infirmitatem Christi
nominis, non discipulorum trahebat ad cul-
pam. * Videns ergo Dominus Judæorum sic 6
circumstantes sapere catervas: in filiis patrum
perfidiam sic inurit, & in genitoribus germina
sic venenosa percellit. *O generatio incredula! Ve-*
niens, inquit, *Dominus ad discipulos suos, vidit*
circa illos turbam magnam, & Scribas conquiren-
tes cum illis: & confestim omnis populus videns
Jesum stupefactus est, & expaverunt. Timentes
utique ne quod insultaverant discipulis, venien-
te magistro hoc perderent: & tanto dæmone

L fugato

10 *Stratis cernere*. Adhæsimus MS. Cæsenæ. Editi *cer-*
neremus.

11 *Perurget invitos*. Vide Notam 19. Serm. 1. „ Di-
„ citur autem pertrahere invitos cum contumaces flagellat,
„ vel bonis cumulat, ut Deum auctorem agnoscentes ad
„ ipsum redeant per pœnitentiam „ Mita.

12 *Blasphemat*. Non Deo maledicendo sed quod Dei
est remissionem scilicet peccatorum sibi arrogando.

13 *Penetrasse secretum*. Erat id ; videlicet secreta cor-
dis inspicere inter Notas Messiæ, ut contra Barchochebam
observant Talmudistæ Titulo de Synedrio.

14 *Infirmitatis testimonium*. Hæc eadem verba in hunc
locum usurpavit Lucas Brugensis.

AD SERMON. LI.

NOTÆ.

1 CYnocaumatum. Ardentissimum æstum innuit,
quem Populi ad audiendum frequentes, pressis
ad invicem corporibus, efficiebant. Cynocauma enim est
vel æstus canicularis, vel morsus rabidi canis.

2 *Mitigavit Autumni*. Locum hunc laudat Elmenhor-
stius in illud Minucii Felicis pag. 14. nu. 1. post æstivam
diem in temperiem sese autumnitas dirigebat.

3 *Ingereret Domino*. Descendenti de monte in cujus ver-
tice transfiguratus fuerat & ad discipulos redeunti.

4 *Feriuntur multi*. Feriri interrogatione dixit Bachia-
rius de recep. lapf. Verba Chrysologi laudat & illustrat
Barthios Advers. lib. xxvii.

5 *Sed curanti*. Dubitabant enim, an Christus eum pos-
set sanare Du Hamelius hic.

6 *Discipulorum ad culpam*. Et revera cum Chrysologo
putant

fugato ipſa fieret diſcipulis cauſa gloriæ , quæ
fuerat confuſionis occaſio . Hinc eſt quod do-
minus uno omnibus interrogante reſpondit . *O
generatio incredula, quamdiu apud vos ero?* Quo-
rum incredulitate neque unus dæmon ,captivo
fugatur ex corpore : *quamdiu apud vos ero?*
7 Et non ad gentes mittam ? * ubi ad unius di-
ſcipuli mei vocem templa corruunt, ſimulacra
fugiunt, conſumuntur aræ, cadunt idola, cæ-
duntur luci , tota dæmonum poteſtas antiquis
& veternoſis ſedibus ſuis gemens & tremens ,
& ejulans effugatur : commutantur in Eccleſias
delubra , in altaria vertuntur aræ , pecorum
victimæ mortuorum in vivam cordis hoſtiam
transferuntur, auguria, divinationes , ſomnia ,
in ſolo Dei nutu , in Dei tantum conſtituun-
tur arbitrium. *Quandiu apud vos ero? quamdiu*
8 *patiar vos?* Patitur patientia , * non timore :
non neceſſitate, ſed miſericordia : expectatione,
non metu hos patitur, portat, expectat , qui
redire vult impium, non perire. *Afferte illum
ad me*, quaſi longe poſitum curare non poſſit,
ſed afferte vos incredulitatis veſtræ cauſam ,
infidelitatis titulum, perfidiæ documentum. *Af-
ferte illum*. Ut qui ſaltem docenti Deo nolui-
ſtis credere, vel dæmone confitente credatis ,
& ſentiatis vos ipſo diabolo nequiores , cum
videritis illum confiteri, tremere ſui mox præ-
ſentia cognitoris. *Et attulerunt eum , & cum
vidiſſet eum, ſtatim ſpiritus conturbavit illum ,
& eliſus in terra volvebatur ſpumans*. Volveba-
tur homo, ſed diabolus torquebatur: invaſum
vexabat cura , ſed invaſorem majeſtas judicis
arguebat : ſiſtebatur captus, ſed puniebatur ho-
ſtis , diaboli pœna cruciatu humani corporis
apparebat. Opus eſt, fratres, opus eſt Dei lu-
mine, ne in opere Dei oculi ſic fallantur hu-
mani. *Et interrogavit patrem ejus , quantum tem-
poris eſt, ex quo hoc accidit ei? at ille ait, ab in-
fantia* . Requirit paſſionis tempus auctor tem-
poris, medicus paſſionis tempus requirit, non
ut neſcius, ſed ut ſciens neſcientibus prodat :
denique interrogatione tali tempus aperit , æ-
tatem pandit, revolvit infantiam, ut tanti ma-
li cauſa non tangat ſobolem , ſed parentem :
quia a Deo ſibi datum pignus ad diaboli gra-
tiam, dæmonum retulit ad honorem: dicente
Pſal. 105. Scriptura, „ Et obtulerunt filios ſuos & filias
„ ſuas dæmoniis : „ Infantia ut in ſe diabolo
locum faceret, quid criminis admiſerat ? quid
reatus? ſed replentur dæmone parvuli, quando
a parentibus ſuis offeruntur diabolo , dæmo-
num ducuntur ad curam. Denique patris fide
ſolvitur, quem patris infidelitas alligarat . Pa-
tris vox eſt. *Si quid potes, adjuva nos miſertus
noſtri*. Hoc eſt, nos adjuva , miſerere nobis ,
quorum reatus aggravat innocentem : ad quo-
rum pœnam infantis periculum ſic redundat .
Et bene dominus a parentibus fidem repetit ,
dicens: *Si potes credere omnia poſſibilia ſunt cre-
denti*. Et pater. *Credo, Domine, adjuva increduli-
tatem meam*. Pater credit : & ſicut diximus ,
patris liberatur fide, qui patris fuerit infideli-
tate damnatus . Nam cui genitoris fides pro-
fuit, quomodo ei genitoris perfidia potuit non
obeſſe? Quomodo autem ſanatus ſit, vel quare
diſcipuli, qui multos ejecerant dæmones, hunc
nequiverint effugare, juvante Domino ſecuturo
ſermone pandemus.

SERMO LII.

DOctoris officium eſt * lecta differere , & 1
myſticis obſcurata ſenſibus lucido aſtrue-
re & demonſtrare ſermone , na minor intelli-
gentia inde perniciem generet auditori , unde
ſcientiam conferre debuit, & potuit ſalutarem.
Hæc eſt igitur hodiernæ conſonantia lectionis.
Et reſpondens unus de turba, dixit: Magiſter , Marc. 9.
*attuli filium meum habentem ſpiritum ſurdum &
mutum*. Non dixit, attuli filium meum ſurdum
& mutum , ſed attuli filium meum habentem
ſpiritum * ſurdum & mutum. Nunquid nequi- 2
tia ſpiritalis humanis diſtinguitur membris, &
ſenſibus anguſtatur humanis; ut debilitates no-
ſtras, noſtras perferat paſſiones ; nec videre
poſſit, niſi feneſtris oculorum; & foraminibus
aurium capere auditum ; ſermonem linguæ, aut
oris officio proferre: & per hoc ſurdi, muti-
que ſtatum miſerabilem ſuſtinere , cum tenuis
& aerea natura carnem neſciat , refutet oſſa ,
velut aura ſpirans orbem totum temporis tran-
ſeat in momento: * diverſas ſpecies aſſumat , 3
varias mutetur in formas, corda penetret , il-
ludat animabus, inſpiret impias & turpiſſimas
cogitationes: nec unde veniat, aut quo redeat,
ſentiatur: ac ſic innocuas mentes, velut jacu-
lum volans, lethali vulnere , & tota facilitate
tranſverberet? Parum eſſet ſi hoc pater ſolus
ſua ſupplicatione dixiſſet, cum dixit: *Attuli fi-
lium meum habentem ſpiritum ſurdum & mutum:*
niſi dominus ipſe immundum ſpiritum tali in-
crepatione depuliſſet. *Surde & mute ſpiritus ego
præcipio tibi, exi ab eo*. Sed jam, quæ ad ſolu-
tionem quæſtionis pertinent , proſequamur .
Deus qui dæmones eſt perpetuo crematurus * 4
incendio, qui jam eos, & in præſentia aſtrin-
git

putant alii Apoſtolorum quoque , ſeu Diſcipulorum fidem
vacillaſſe, ob conceptam iei difficultatem, cum tot in uno
coaluiſſent mala.

7 *Et non ad Gentes mittam* . Ex ſequentibus patet mens
Chryſologi : objurgationem ſcilicet iſtam e ſua ſententia
non Apoſtolos reſpicere ut ait Origenes Homil. IV. in
Matthæ. Tom. III. pag. 13. col. 1. Antiquæ edit. apud
Junias 1536. neque Apoſtolos æque ac multitudinem cir-
cumſtantium ut Lyghtfootius, Clericus , & Gloſſa ſed Ju-
dæos tantum quos Gentilibus comparat.

8 *Patitur patientia* . Apposite dictum . Nam Chriſtus
oſtendit divinæ erga Judæos patientiæ tempora appropin-
quaſſe: & reſpicit quod in Deuteronomio dicitur de voca-
tione Gentium.

AD SERMON. LII.

NOTÆ

1 *DOctoris officium eſt* . Doctoris, ſeu docentis appel-
latio apud Latinos paſſim obvia. Auguſtinus Serm.
CXXII. de diverſ. Lirinenſis Commonit. cap. XXVII. Gre-
gorius M. lib. XVII. Moral. cap. XIV.

2 *Habentem ſpiritum* . Omnes ſane morborum cauſas
Judæi ab ſpiritibus repetebant. Hunc autem puerum reve-
ra dæmon obſidebat.

3 *Temporis in momento* . Editi tantum non omnes ,
quos emendavit Meurſius habent : *temporis in monumento* .

4 *Perpetuo crematurus* . Vide an Chryſologus hic in
illam incidat veterum ſententiam . Dæmones & nunc di-

git vinculis, angit cruciantibus, urget pœnis :
potest & cum jusserit tota debilitate truncare,
atque eo modo quo vident, quo audiunt, quo
loquuntur cœcos reddere, surdos & mutos fa-
cere ne loquantur. Sed in hoc loco quid dia-
bolus homini fecerit, declaretur. Antiquus re-
5 fuga, * ubi Deum terris reperit advenisse, ob-
struxit aures hominum, vinxit linguam, & ob-
seratis humanis sensus foribus, speluncæ suæ la-
tebram pectus fecit & paravit humanum: æsti-
mans quod illuc auditus verbi, virtus divini
nominis non veniret: simul ut est dolosus, &
callidus patrem capere, parentesque tali se cre-
didit decipere figmento, ut desperarent curari
posse eum, qui audire nec poterat, nec fari;
& ut quod erat diabolici operis, esse crederent
debilitatis humanæ, deputarent pignori, ascri-
berent naturæ, quod intulerat hostis inclusus.
Matt.17. Denique, sicut Matthæus de eodem refert, &
alia simulatione istius miseri fefellerat patrem:
nam sibi sic supplicat „Domine, miserere filii
„ mei, quia lunaricus est, & male torquetur. „
Aut humanæ naturæ aut cœlestis elementi dæ-
6 mon, quod suæ artis fuerat, * voluit tunc vi-
7 deri, aptans lunæ cursibus * hominis passiones,
vexabat corpus lunaribus incrementis: ut esse
lunæ crederent, quod erat diabolici criminis &
8 furoris. Sic homines illusit, * circumvenit i-
gnaros: infamavit apud desides creaturam, quæ
9 lumini tantum condita * lædere nescit homi-
10 nes, * quos continua magis juvare cogitur ser-
vitute. Verum posteaquam venit occultorum
cognitor, inspector validissimus secretorum,

S. Petri Chrys.

cui latentia diaboli non poterunt obviare fig-
menta, * adducitur puer sanandus præceptio- 11
ne divina: ut quicquid diabolus vinxerat, sol-
veretur a Christo. Egit, egit inimicus, ut hoc
quod videbatur, esset naturæ. Sed quare disci-
puli non potuerunt ejicere eum? Quia hic ho-
mo gentilis populi producitur in figuram: si-
quidem gentilis populus juxta Apostolum, ha-
bebat spiritum aeris hujus. „ Aeris, *inquit*, Ephes. 2.
„ spiritus, qui nunc operatur in filiis diffiden-
„ tiæ „ * Hic ergo erat surdus & mutus, qui 12
nec audire legem poterat, nec Deum poterat
confiteri, sed in igne gehennæ, & per aquas
amari semper gurgitis jactabatur: nec poterat
a discipulis, vel ullo homine sanari, quia Chri-
stus olim auditus fidei, confessio salutis, gen-
tium redemptio dicebatur & vita. Denique ubi
imperio Christi fugatus est diabolus, patescunt
clausa, vincula solvuntur, sermo redditur, au-
ditus redit, homo reparatur, & solus diabolus
deflet diuturna se possessione detrusum. Hinc
est quod veniens ex gentibus impositione ma-
num, * & exorcismis ante a dæmone purga- 13
tur, * & apertionem aurium percipit, * ut fidei 14
capere possit auditum, ut possit ad salutem pro- 15
sequente Domino pervenire.

ra pati, sed post diem judicii tantum inferni igne esse cre-
mandos.

5 *Antiquus refuga*. Vocat diabolum refugam. Refuga enim desertor est, & ut ait Glossar. Latin. MS. apud Ducangium *Apostata*, & *qui a vero Dei cultu discedunt*. Utuntur hac voce Zeno Veron. Serm. de somno Jacob; Tertullianus de Habitu muliebri cap. v. Prudentius Ode 1. Peristeph: & Hoster Serm. clv. de Herode.

6 *Quod suæ artis fuerat*. Consonant, Origenes, Chrysostomus, & Hieronymus, qui naturalem morbi causam in puero hoc non agnoscunt: opinanturque una cum nostro dæmones, ut homines fellerent, & in Lunæ creatorem convicia evomerent ægrum hunc excruciasse. Juvencus.

Nam cursus lunæ Natum mihi hunc dæmonis arte
Torquet.

Hinc est quod contra Medicos insurgit Origenes. Tom. 1. pag. 311. edition. Huetii: qui morbum hunc non dæmonii arte invectum, sed ab *humiditate lunæ* invectum arbitrantur. Reprehendendus & ipse, qui in alteram partem longius recedendo, ab recta via aberrevit: omnia enim dæmoni, nil naturæ permisit, cum e contra Euthymius in Matthæ. iv., c4. ad solam naturam referat. Recte autem existimat Huetius in Origenian. pag. 34. col. 2. fuisse *Epilepticum, Paralyticum & Dæmoniacum*. Id utrique enim insuditum non est, ut duo hæc confundantur. Vide Hesychium.

7 *Lunæ cursibus*. Comitialis quodam morbi genere laborent Lunatici vel Epileptici, & in plenilunio majori vi agitantur. Ceasam aperte laudatus de Ader de morbis Euang. Et Euthymius loco superius citato. Rusticus Elpidius lib. v. vers. 243.

Repserat in miserum rabies horrenda furoris
Dæmonis afflatus, propria qui peste nocivus
Allidit captans fœdo discrimine mentis
Menstrua deciduos cum Luna recolligit ignes.

8 *Sic homines illusit*. Theophylactus in cap. xvii. Matthæ. *Non Luna causa erat morbi: sed dæmon observabat plenilunium, & tunc insidiabatur: ut arguerentur opera Dei, tanquam Nobis mala inferentia*.

9 *Lumini tantum condita*. Idest creata, ut lumen nocta super res sublunares effunderet.

10 *Lædere nescit Homines*. Quam vana sit astrorum observatio innuit. Sortes rerum omnium vetustissimi Chaldæi & Ægyptii Syderibus deputabant; & Fortunæ quidem sortem tribuebant Lunæ, ut dæmonis sortem Soli, & huic res ad animam pertinentes, illi ver corporeas curæ esse putabant. Id quod pluribus testimoniis tum ex Macrobio tum ex Anthologiæ Vetii Valensis demonstrat Seldenus lib. de Diis Syris Syntagm. 1. cap. 1.

11 *Obviare figmenta*. Idest *contraire* explicat Barthius in Notis ad Claud. Mamert. cap. xii. pag. 384., & in Adverf. lib. x. cap. v. quod elus Patrum exemplis illustret, & ampliora congerit lib. xlvi. cap. vii. col. 2130. Rudolphus Ardentus Homil. xix. *quando præceptum terreni Patris non obviat precepto Dei*.

12 *Filios diffidentiæ*. Ab Apostolo intelligi hic Judæos & Gentiles cum Chrysologo tradunt Enarratores non pauci. Vide Grotium hic.

13 *Impositione manuum*. Alludit ad veterem Ecclesiæ ritum imponendi manus Gentilibus ad fidem accedentibus. Vide Tom. Concil. pag. 1459. edit. Venet. in Canon. vi. ibique Notam Sirmondi.

14 *Exorcismis ab Dæmone purgatur*. Concilium C. P. primum Can. vii. hin. 380. *Primo die ipsos*, Gentiles sive Judæos, *Christianos facimus*, nomen suum in tabulis referimus: *secundo Cathecumenos: Deinde die tertio exorcizamus, ter simul in faciem eorum, & aures insufflando: & sic eos cathechizamus, ut longo tempore versentur in Ecclesia, & audiant Scripturas; & tunc ipsos baptizamus*. Ex his patet Exorcismum fuisse ceremoniam per aliquot dies præcedentem baptismum, ut bene Chrysologus.

15 *Apertionem aurium percipit*. Pamelius ad Tertullianum de Baptismo referens verba Concilii Bracarensis cap. iii. *Nos omnimodo præcipimus, ut ante Baptismum xx. dies ad purgationem exorcismi Cathecumeni veniant; & in illis diebus xx. juxta Canonicum præceptum erudiantur & consecrentur. Totidem enim dies computantur ab Sabbatho hebdomada tertia*. Ad eadem, & potissimum ad tertium diem, qui in apertione aurium dicebatur, alludit B. Ambrosius lib. de iis qui Mysteriis initiantur cap.

SERMO LIII. (*)

Matth. 5. BEati pacifici: „ ait Evangelista, Chariſſimi,
„quia ipsi filii Dei vocabuntur„, Merito Christianæ virtutes ·irescunt in eo, qui unanimitatem Christianæ habet pacis, nec pervenitur ad vocabulum filii Dei, nisi per nomen pacifici. Pax est chariſſimi, quę spoliat hominem servitute, dat nomen ingenuum: mutat apud Deum cum conditione personam: ex famulo filium, liberum facit ex servo. Pax fratrum voluntas est Dei, jucunditas Christi, perfectio est sanctitatis, justitiæ regula, magistra doctrinæ, morum, custodia, atque in rebus omnibus laudabilis disciplina. Pax suffragium precum est, supplicationum facilis, atque impetrabilis via, desideriorum omnium competens plenitudo. Pax dilectionis mater est, concordiæ vinculum, ac puræ mentis indicium manifestum, quæ sibi exigit de Deo quod velit: quæ quicquid voluerit, petit, quicquid petierit, sumit. Pax præceptis regalibus conservanda est, ipso Domino
Joan. 14. Christo dicente: „ Pacem relinquo vobis, pa-
„ cem meam do vobis „ hoc est dicere: In pace vos dimisi, in pace vos inveniam: proficiscens voluit dare, quod desiderabat, rediens in omnibus invenire. Cœleste mandatum est servare quod dedit; una vox est, inveniam quod dimisi. Plantare pacem radicitus est Dei: evellere penitus, inimici. Nam sicut amor fraternitatis ex Deo est, ita odium ex diabolo t quapropter damnanda sunt odia, quoniam scri-
1. Joan. 3. ptum est „ Qui odit fratrem suum, homici-
„ da est. „ Videtis ergo, fratres dilectiſſimi, quare pax amanda est, & diligenda concordia: ista sunt enim quæ generant & nutriunt charitatem: scitis autem secundum Apostolum,
1. Joan. 4 „ quia charitas ex Deo est: „ sine Deo ergo
est, qui non habet charitatem. Pax plebis chariſſimi est gloria sacerdotis, & pacis plena lætitia est perfecta charitas filiorum. Sacerdotis est admonere quod decet, plebis est audire quod monet: quicquid non licet, pastoris est prohibere, gregis audire ac velle ne fiat: utraque si conveniant, salva sunt omnia: nec Deus invenit in plebe quod puniat, nec sacerdos potest habere quod doleat. Servemus ergo, fratres, mandata, quæ vitæ sunt; teneat se profundæ pacis nexibus colligata fraternitas, & salutari vinculo charitatis mutua se dilectione constringat, quæ operit multitudinem peccatorum; Dilectio ergo omnibus desideriis amplectenda est: quæ tot bona potest habere, quot præmia. Custodienda præ omnibus virtutibus pax est, quoniam Deus semper in pace est. Locum non demus inimico, ne in tritici segete valeat seminare zizania, & securo jam rustico, & spe longi laboris eluso, expectatos fructus ipsa messis maturitate perdat, aut vinum vetustate suave in liquorem perfidiæ demutatum, infusa fœcis permixtione conturbet; aut inter dulcia mella felle venena amariora confundat. Procul contentiones, procul lites, procul maledicta mittantur: & quia laqueus est mortis lingua susurronis & bilinguis, parcat unusquisque animæ suæ, ne in supplicium suum vincula sibi mortis innectat. Amate pacem, & tranquilla sunt omnia; ut & nobis præmia, & vobis gaudia reservetis, ut Ecclesia Dei in pacis unitate fundata, perfectam in Christo teneat disciplinam.

SERMO LIV.

BEatus Evangelista proxime * dum divi- 1
tis inhumani vitam describit, & finem,
humanos movit & mœstificavit affectus: sed
hodie Zachæi divitis humanitatem, fidemque
referendo, cœleste nos extulit, & provexit ad
gaudium. *Et ingressus*, inquit, *Jesus*, *peram-* Luc. 19.
bulat Hiericho. Quare perambulat, non ambu-
lat? Quia quod Moyses ambulaverat, * per- 2
ambulabat Christus: & populum quem Moyses
induxit in via, Jesus ad quietem promiſſæ man-
sionis adduxit. *Perambulabat Hiericho*. Hiericho Jos. 6.
civitas ipsa est, quam Jesus Nave septeno tu-
barum clangore subvertit. Sed quia Christus
venit salvare quod perierat, ingreditur Hieri-
cho; ut quod lex terribili vociferatione deje
cerat, Jesus clamore piæ prædicationis attol-
lat. *Jesus*, inquit, *ingressus perambulabat Hie-*
richo, *& ecce vir nomine Zachæus*, *& hic erat*
princeps Publicanorum, *& ipse dives*. Princeps
publicanorum * in civitate perdita, perditi o- 3
peris Zachæus egiſſe scribitur principatum: ex
loco, persona, officio, reatus magnitudo mon-
stratur, ut ex magnitudine criminis remitten-
tis luceat magnitudo. *Et quærebat Jesum vide-*
re Qui Christum videre quærit, cœlum un-
de Christus est, non terram, de qua aurum
est,

cap. 1.; & de Sacram. lib. 1. cap. 1. Item B. Augustinus Serm. ad Compet. & loco cit. ab Amalario de Divin. Offic. lib. 1. cap. VIII. Et Rupertus de Divin. Offic. lib. IV. cap. XVIII. XIX. XX. XXI. Hactenus Pamelius.

AD SERMON. LIII. (*)

NOTÆ.

DE hujusmodi Sermone, vide quæ late in Præfatione dicta sunt.

AD SERMON. LIV.

NOTÆ.

1 PRoxime. Idest paulo ante. Cicero Luccejo lib. v. *Litteras quas a te proxime accepi*.

2 *Quod Moyses ambulaverat*. Ambulare significat semper esse in motu: perambulare autem est circuire, sed ad metam & quietem. Ambulavit ergo Moyses qui Populum per viam tantummodo duxit: Perambulavit Jesus, qui populum duxit ad quietem. *Ex Mita*. At Jesus non plures obibat Civitatis vias, & plateas, ut nonnulli colligunt ex vulgata verbi *perambulabat* significatione, sed per medium transibat Civitatem, ut Hierosolymam, sui itineris metam, se conferret.

3 *Princeps Publicanorum*. Ad quem tamquam ad Præfectum, vel societatis, quæ ibi coierat, caput & præsidem inferiores Publicani Vectigalia deferebant.

4 *Agit*

est, intueatur. Dives ergo, qui sursum respicit, non portat divitias sed proculcat: nec incurvatur divitiis, sed levatur: atque agit divi-
4 tias * ad largientis obsequium, non ad divi-
5 tiarum avaritiæ servitutem: divitiarum servus,*
non Dominus est avarus: at misericors tot servos se probat habere, quot nummos. *Quærebat Jesum videre, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.* Satis hic animo magnus erat, qui pusillus videbatur in corpore; nam mente tangebat cœlos, qui corpore homines non æquabat. Nemo ergo de brevitate corporis, cui addere nil potest, curet: sed ut
6 fide emineat, * hoc procuret. *Et præcurrens, ascendit in arborem.* Quibus putas iste gradibus altissimæ arboris pervenit ad ramos? Iste calcavit terram, superascendit aurum, transcendit avaritiam, & totam divitiarum supergressus est molem; ut prosiliens in arborem ve-
7 niæ, * misericordiæ apprehenderet fructum:
8 & de specula confessionis, * indulgentiæ cerneret largitorem. *Ascendit in arbore Sycomorum.* Mysterio, non causa ascendit in arborem Sy-
9 comorum: ut unde Adam * texerat nuditatem corporis, Zachæus inde velaret fœditatem avaritiæ. *Ascendit in arborem Sycomorum, ut videret Jesum, quia inde erat transiturus.* Vere dixit transiturus: quia Christus per terrenas vias, & humanos labores non mansurus venerat, sed venerat transiturus. *Cum autem Jesus ve-
Joan. 1 nisset ad locum, suspiciens, vidit eum.* Quasi si illuc non vertisset oculos non videret, qui Nathanael cum absens esset, sub eadem arbore longe vidit: sed vidit eum, vidit ad veniam: respexit ad gratiam: intendit ad vitam: contemplatus est ad salutem. Deus quem videt non ut ignorans, agnoscere cupit, sed ut sciens: ad gloriam vult videre. *Vidit eum, & ait ad illum, Zachæe festinans descende, quia hodie oportet me in domo tua manere.* Si bene ascenderat, quare ei dicitur, descende? Superius dixit præcurrens, ascendit arborem; præcurrit servus Dominum: & ante Zacchæus ascendit arborem, quam crucem dominator ascenderet: hinc est quod dicitur ei: *Festinans descende*: si sapis, festinans descende: descende ante Dominum de Adamatica arbore, ut post crucem
Matt. 10 dominicæ passionis ascendas. „Nisi quis tulerit „ crucem suam, & secutus me fuerit „ non dixit, præcessarit me. Descende ergo, ut deponas tantæ fraudis onera, pondera cupiditatis, usurarum molem, magisterium publicani, exactionis crudelissimæ principatum, expeditus intres pauperis scholam, discipulatum misericordiæ, pietatis usum, patientiæ disciplinam, studia virtutum, scientiam divinitatis, tolerantiam passionum, philosophiam mortis, atque inter vitalis ligni ardua, jam perfectus ascendas. *Descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Cujus domum non intraverit Christus, ille ad divinam non perveniet mansionem: & cujus hic ad mensam non sederit Christus, ille cœlestem non accumbet ad mensam. *Et festinans descendit, & suscepit eum gaudens.* Gaudet, quia suscepit susceptorem suum, quia pastorem suum pascit, quia reus judicem suffragio humanitatis inclinat, quia cibi & potus fœnore debitorem suum sibi facit & acquirit: & sic fit, ut quæstum non perdat publicanus iste, sed mutet. *Et cum viderent*, inquit, *omnes murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem divertisset.* Et quis sine peccato? Et si nemo, ipse sibi veniam negat, qui Deum, quod ad peccatores ingreditur, accusat. Deus quando peccatorem quærit, non peccata, sed hominem quærit: ut peccatum, quod est opus hominis, despiciat; ut opus suum, quod homo est, non amittat.
Audi Prophetam dicentem. „ Averte faciem Ps. 50.
„ tuam a peccatis meis: „ hoc est, ab operibus meis. De se autem: „ Opera manuum Psal. 137.
„ tuarum ne despicias. „ Judex cum vult ignoscere, hominem respicit, non culpam: pater cum misereri vult filio, affectum cogitat, non delictum: sic in homine Deus sui memor est operis, ut operis obliviscatur humani. Tu ergo qui reprehendis, qui murmuras, cur ad peccatorem diverterit Christus, viam salutis, exemplum veniæ, misericordiæ spem, de tali ingressu cape, & cave ne hoc tibi sit blasphemandi materia, quod tibi occasio est salutis. Quò medicus nisi ad ægrum? „ Non est opus,
„ *inquit*, sanis medicus, sed male habentibus. „ Matt. 9.
Quò anhelus pastor, nisi ad ovem perditam:
Quando se Rex hostibus * immiscet, nisi cum 10
vult liberare captivum? Et qui pretiosam perdit margaritam, loca squallida non dedignatur intrare, & eam inter stercora ipsa perquirere non abhorret. In quod præceps post filium, non se dat mater? Et arguitur Deus „ qui crea-
„ vit hominem ad imaginem & similitudinem Gen. 1.
„ suam: „ quare hominem inter peccata charitate conditoris inquirit? Murmuras homo quare

4 *Agit divitias.* Locum laudat Barthius advers. lib. xvi. cap. xx. pag. 849.

5 *Divitiarum servus.* Claudianus.
Si metuis, si prava cupis, si duceris ira,
Servitii patiere jugum.

6 *Emineat.* Sic cum MSS. & editionibus Bonon. & Mita. Aliæ *immineat.*

7 *Arborem veniæ.* Mita putat sycomorum Zacchæi dictam arborem veniæ, eo quod ex hujus foliis Adam & Eva post lapsum fecerunt sibi succinctoria, cum eos peccasse puderet. Et laudat Augustinum de verb. Apost. Serm. VIII., Tom. X. Unde arbor veniæ ea dicitur sub qua suis Progenitoribus venia ab ipso Deo pronunciata. Crederem autem Chrysologum hic de arbore Adam nec somniasse quidem. Vocat arborem veniæ illam, quam Zacchæus conscendens, veniam a Christo Domino meruit impetrare.

8 *Specula confessionis.* Iterum Mita ariolatur, & ficum hæc putat vocari *specula confessionis*, quia sub ea Protoparentes nostri tegendo pudenda sua, fassi sunt peccata. Ex hac arbore veluti e specula eminentiori Zachæus intuitus est Jesum prætergredientem, eumque Dominum esse cognovit *misericordiæ largitorem.*

9 *Sycomorum, ut unde Adam.* Varias circa Arborem Adami sententias habes apud Enarratores. Sycomorus etiam vocatur ficus Ægyptiaca, quam describit Plinius lib. XI, cap. VII. Unde Chrysologus & alii hanc eandem putant cum fico, de cujus foliis prima sibi integumenta Patres nostri contexuere. Magistri autem Hæbræorum, & Arabes interpretantur *Morum*. Nomen autem græcum indicare videtur hanc Arborem ita *Moro* esse similem; ut ficum aliquatenus referat. Leo in descript. Africæ eam proprio vocabulo vocat *Giummum*; & summæ ait esse proceritatis.

10 *Se Rex hostibus.* Ita ex MS. Cæsen. restituimus cum Mita. Omnes quot vidimus editiones. *se ex hostibus*: vel: *se hostibus.*

11 *Qui*

quare hominem Deus inter peccata quærat? quid facies cum videris eum propter hominem ipsas tenebras tartari penetrare? Audi tamen quid ingressus ad peccatorem fecerit Christus. *Stans*, inquit, *Zachæus dixit*. Vides quomodo erectus est, qui jacebat. Jacemus in vitiis, & jacemus oppressi: stamus, cum bonis operibus, erigimur ad profectum. *Stans*, inquit, *Zachæus, dixit, dimidium bonorum meorum do pauperibus*. Iste post mortem se credit esse victurum, qui dimidium bonorum jam futuram transmittit ad vitam. Sit licet ille perfectus, qui totum quod habet illuc, ubi victurus est, semper hinc præmittit: est iste tamen virtutum socius, consors prudentiæ, fidei particeps, qui ad Deum vel dimidium mittit: quia homo quod hic reliquerit, hoc amittit. Et revera fratres, sicut se iste ibi credit vivere, qui illuc transmittit sua: ita ille se ibi non credit esse victurum, qui sibi illic quod habere debeat, nil pararit. Nam si paupertatem vix ferre possumus temporalem, in æternum mendicus fieri quis durabit? Quis militans non ad patriam mittit, quicquid bellico sudore conquirit, ut adolescentiæ labores senectus deliciosa compenset? Et Christianus cui militare est id, quod vivit in sæculo, quomodo non cogitat ut pericula terrena otiis cœlestibus consoletur? Qualiter hæc faciat Christianus, Zachæus ipse & verbo docet & monstrat exemplo. *Dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si cui aliquid fraude abstuli, red-*
11 *do quadruplum*. Qui aliena prorogat, * plus dando diripit, quam furando: nec compescit inde dolentum gemitus, sed producit. Audio dicere, qui de fraude Deo offert, cumulat crimina, non emundat: quia Deus in tali munere exuvias suorum pauperum, non misericor-
12 dias, intuetur *. Sine causa Deo plorat, contra quem juste causa pauperis ploraverit Deo. Dei vox est. „ Si pignus tuleris fratri tuo tu-
Exod. 1 nicam, ante solis occasum reddes illi. „ Sicut furem lucerna prodit, ita sol eos qui fraudantur, accusat. Si volumus Deo offerre nostra, si apud Deum quæ nostra sunt, possidere volumus, mereamur & nos audire talia, qualia Zachæus audivit. *Hodie domui huic salus advenit, quia & hic filius est Abrahæ*. Inhumanus dives cum esset filius Abrahæ, factus est gehennæ filius: iste cum esset rapinæ filius, dando sua, aliena reddendo, Abrahæ adoptatur in
filium. * Ne quis tamen putet Zachæum of- 13
ferendo dimidium bonorum perfectionis non tenuisse fastigium, qui post omnia sua, & seipsum sic dedit Domino, ut episcopatus hono-
re fultus, * a mensa publicani quæstus, ad 14
mensam dominici corporis perviret: & fraudulentas sæculi divitias derelinquens, in paupertate Christi veras sæculi divitias inveniret.

SERMO LV.

POsteaquam præcepta legis diffusa voluminibus, congesta libris, amorem nobis non suffecerunt commendare divinum, duris hominum præcordiis, comparationibus, exemplis,
inseritur Dei, & insinuatur affectus. *Quis, in-* Luc. 15
quit, ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ovum, nunquid
porriget illi scorpionem? * *Si ergo vos cum sitis* 1
mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester cœlestis spiritum bonum dabit petentibus se? Quis ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Charitas dolum non habet: fraudem pietas, affectio non recipit falsitatem. Si pater est, non potest non amare: si amat, nisi quod bonum est dare nescit: negat patrem, qui de patris suspectus est largitate: ignorat se filium, quem data paterna so-
licitant: * totum quod est pietatis excludit, 2
qui salutare non credit quicquid dederit Pater: aut quomodo pater poterit filiis dare mala pro bonis, qui mala semper pro filiis paratus est sustinere, qui pro filiis, mortem non refugit, pericula non declinat? Ideoque te Deus patrem fecit: ideo a te voluit hominem procreari, qui utique quod te de terra fecerat, poterat fecisse quamplurimos: sed egit ut generando scires, quanta esset generantis affectio, & in te amorem

---

11 *Qui aliena prorogat &c.* „ De bonis alienis faciens „ quis eleemosynam plus diripit in faciendo eleemosynam „ quam diripuerit in alienis furandis. Ratio est, quia furando fraudem intulit Homini: de re autem furto „ sublata faciendo eleemosynam, sibi, & proximo, & Deo „ ipso fraudem intulit. Homini, cui rem non restituit: „ sibi, quia sic faciendo sibi falso persuadet satisfecisse justitiæ: Deo, quia quantum ex se est propria sic commemoravit crimina, & furtum Deo judici ostendit. „ Mita.

12 *Misericordias intuetur*. Misericordias pro eleemosynis. Ita Fulgentius in lib. de Trinit. lib. IV. cap. XXIV.: *Misericordiam dispensare Pauperibus*. Laudat hunc locum Cangius in Glossar. Tom. 12. pag. 635. antiq. edit.

13 *Abrahæ adoptatur in Filium*. Veteres magno consensu volunt Zachæum fuisse Gentilem. Aliis verosimilius est fuisse Judæum, sed Publicanum: & uti publicanum vixisse usuris, & quæstibus addictum. Non enim Judæi Christum traduxerant, eo quod apud incircumcisum epularetur, hoc profecto non prætermissuri; sed quod apud peccatorem. Nec Judæis interdicebatur publica conducere vectigalia. Vide Grotium hic.

14 *Episcopatus honore fultus*. Auctor Const. Clem. lib. VII. Cap. XLVI. pag. 382. *Cæsareæ Palestinæ primus ordinatus est Episcopus Zachæus, olim Publicanus: post eum Cornelius tertius Theophylus*. Audiendus autem Latinus ad hunc locum Chrysologi. *Quartum Hierosolymorum Episcopum, nomine quidem Zacchæum fuisse constat, & XV. Trajani anno, post Justi mortem, eam Ecclesiam regendam suscepisse idest anno Christi 114. Fuisse tandem eumdem, qui Publicanus in Evangelio descriptus est vix, aut ne vix quidem verosimile videtur: tum post tam longum temporis intervallum hominem jam Publicani munere fungentem tum vocatus ab Christo est, & superfuisse, & usque ad regendam Ecclesiam idoneum existimatum esse, non facile credi potest*. Annus Christi CXIV. conjungendus est cum Trajani Imperio XVI. Q. Nicco Hasta & P. Manilio Vopisco Coss. De Episcopatu Zachæi concordant alia scripta Clementi attributa: nec non Rufinus in Præf. ad Recognit. & Hæresiographus Sirmondianus Hæres. XI. XII. Pseudo Clementis scripta aut non legit, aut lecta sprevit Eusebius Cæsariensis: alias tantum Ecclesiæ suæ ornamentum in operibus suis non omissurus. Quæ in Epistola 1. suppositicii Anacleti in Concilior. Tom. 1. pag. 452. leguntur, de Episcopatu Antiocheno Zachæi, nugæ sunt, quibus omnis obstat antiquitas.

AD SERMON. LV.
NOTÆ.

1 PRo ovo-Scorpionem. Scorpionum genus est quoddam album, ovoque simile.

2 *Paterna sollicitant*. Locum hunc adfert Tilmanus in Allegoriis ad cap. 11. Lucæ.

3 Et

rem tui tantum probares auctoris, quantum
ipse auctor pignoris tuo pignori conaris impen-
dere. Certe non solum in te quid esset gene-
rantis affectio, sentire te Deus voluit, sed in
feris, & in pecudibus, & avibus, hoc Deus
voluit te videre: quæ cum de terra produxe-
rit sola jussione, postea laborem sentire com-
pulit generandi: mutare patrias, loca cubilibus
apta conquirere, fœtus locorum difficultatibus
communire, gemitibus edere, maximis labori-
bus enutrire, ac se morti, si natos suos capi
viderint, non negare. Unde si non hominis,
vel ferarum comparatione, pecudum similitu-
dine, exemplis avium, disce, quanta sit in pa-
terna charitate synceritas. Si ergo Deum cre-
dis, & confessus es patrem, quicquid jusserit,
quicquid in te elegerit, crede tibi satis esse sa-
lutiferum: crede satis esse vitale. Matris data
discutere non licet, patris monita retractare
non convenit, sic licet paterni mandati spe-
cies tristior, res tamen ipsa salutifera & vi-
Gen. 17. talis. Sic Abraham ubi Deum patrem credi-
dit, mandatorum formas non attendit asperas
& acerbas; circumcisionem recipit verecundam:
& quæ cœlestis pater jubet non discutit, sed
judicat gloriosa: parricidium considerat persce-
Gen. 22. lestum; sed quia Deus imperat, totum pietat
committit. Hinc Isaac patris super se gladium
Jud. 11. cum videret, hostiam se esse, eum horrere,
cum dolere poterat, est gavisus: Hinc Jephte
filia patris munus, patris vota, sua morte to-
ta gratulatione persolvit. Quare ergo jam sciens
Deum de patris disputat datis, cum parvulus
& innocuus quærit a patre, non sibi bona &
profutura percipit? Sed cur has similitudines
Dominus fecerit, perquiramus. *Quis*, inquit,
*ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem da-
bit illi?* Potuit dicere, nunquid zizania, nun-
quid lolium, quod ex vicinitate & similitudi-
ne mentitur panem, sed generat angustias? Sed
Christus venerat filiis, id est Judæis, quos ge-
Esa. 1. nuisse tali clamore querebatur. Filios genui &
exaltavi: ipsi autem spreverunt me: venerat
ergo filiis, venerat panis de cœlo, qui dixit.
Joan. 6. Ego sum panis qui de cœlo descendi: sed Ju-
Rom. 9. dæis est conversus in lapidem offensionis, &
Esa. 8.
Esa. 28. petram scandali, dicente Domino: Ecce pono
in Sion lapidem offensionis, & petram scanda-
li. Quare petram? Quia mordere petram, non
Psal. 21. panem a patre quærere gestiebant. „Circundede-
„runt me, *inquit*, canes multi. „Denique post-
eaquam illi ex hominibus in canes probantur
esse conversi, cœlestis illis in petram conver-
sus est panis, non dantis vitio, sed accipientis
nequitia: qui illos non reficeret, sed necaret,
nec in fundamento positus promoveret ad cul-
men, sed eos qui sui patris tendebant ad ne-
cem, in profundam daret & volveret in rui-
nam. Adjecit aliam similitudinem. *Nunquid pro
pisce serpentem dabit illi?* Erat & piscis Christus 3
* Jordanis levatus ex alveo, qui carbonibus
impositus passionum, post resurrectionem suis,
id est discipulis, escam præbuit tunc vitalem:
sed Judæis in serpentem piscis iste commuta-
tur, dicente Domino: „Sicut Moyses exaltavit Joan. 3
„serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium
„hominis. „Judæi in serpente videbant Christum,
quia impius oculus Deum videre non potest:
non potest videre pietatem. Dixit & tertiam
similitudinem. *Nunquid si petierit ovum, porriget* Matt. 13.
illi scorpionem? Consuetum est, & solenne sem-
per parvulos ovum petere, & parentes ovum
pusillis petentibus non negare: sed quia Chri-
stus venerat congregare sicut gallina pullos suos,
ovum protulit verbi, per quod Ecclesiæ ger-
mina sancta nutrirentur, sed quia Judæus per
invidiam effundere magis, quam sumere ovum
id volebat, reperit ibidem scorpionem: ut jux-
ta Apostolum: Mandatum quod erat illis in Rom. 7
vitam, hoc illis esset ad mortem. In commen-
dationem pietatis tria dominus protulit, & de-
monstravit exempla, ut tribus testimoniis, sic-
ut tribus testibus, & pios ab fidem sui amo-
ris animaret: & confutaret impios, non patris
sed suo vitio charitatis gratiam non cœpisse.

SERMO LVI. (*)

SOlicitaret me acerbi partus subita & confu-
sa tempestas, & immatura germinum me
pullulamenta turbarent, nisi crebro disruptis
temporum moris, & rudi latrocinio, * & ef- 1
fractis * viscerum claustris, repentina vivendi 2
lucra quærerent, & raperent nascituri. Hinc est,
quod homo sæpe mensis decimi * despiciens 3
terminum, septimo mense angustas primæ do-
mus, & arctas uteri abjicit & deserit mansio-
nes, ut prælîator novus ante se tempus evicis-
se * gaudeat, quam dependat ipse suam tem- 4
pori-

3 *Et piscis Christus*. Hoc eum nomine vocat Paulinus Nolanus Epist. c. ad Pammachium pag. 72. *Ipse verus & aqua piscis Christus*, ubi Rosvveidus in notis varia congerit. Tertullianus lib. de Baptismo recens baptizatos & Christianos a Christo Pisce *Pisciculos* vocat. Unde Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædog. eos monebat, ut in memoriam Christi, vel Baptismatis *Piscem* in annulis suis insculperent. Optatus lib. III. adversus Parmenian. ad mentem Chrysologi: *Hic est piscis, qui in Baptismate per invocationem fontalibus undis inferitur — In uno nomine per singulas litteras turbam Sanctorum nominum continet* Ἰχθὺς *Piscis, enim latine est Jesus Christus Dei Filius Salvator*. Misterium hujusmodi litterarum aperit Augustinus lib. XVIII. de Civit. Dei cap. XXIII. pag. 353. edit. Antuerp.. Horum autem græcorum quinque verborum quæ sunt Ἰησοῦς Χριστὸς, Θεοῦ Υἱὸς, Σωτὴρ quod est latine *Jesus Christus Dei Filius Salvator*, si primas litteras jungas, erit Ἰχθὺς idest *Piscis*. Versus græcos, quibus Acrostica hæc ab Sibilla Erithrea habes apud Euseb. in Oratione Constantini cap. XVIII.

AD SERMON. LVI.
NOTÆ.

* COnstat ex lectione Sermonem hunc habitum fuisse instante Paschate, cum nondum tempus Baptismi solemniter habendi advenerat. Occasionem præbuit aliquorum pietas, qui baptismo inhiantes, tempus ad hoc debitum prævertere voluerunt. Celeritatis rationem tacet Chrysologus Tillemontius Tom. v. pag. 188. credit inter auditores hujus Sermonis nonnullos fuisse, nescio qua calamitate oppressos; inter quos unus certe ex aulæ Primatibus, audientium numerum augebat.

1 *Rudi latrocinio*. Acerbo, intempestivo.

2 *Effractis*. Ex Latinio, & MS. Vallicelliano: alias: *& fractis*.

3 *Mensis decimi*. Nonne exacto nono mense homo nascitur? Vel de mense lunari loquitur vel tempus nativitatis late suscipit.

4 *Evicisse tempus*. „Idest extorsisse tempus: vivendo „quasi per vim „ Mita.

5 In

poribus servitutem . Et si hoc humanæ licet
naturæ, naturæ cœlesti quid obsistere poterit,
& divinæ? Aut quid sanctus Spiritus non pot-
est, si hoc potest caro? Aut quomodo gratia
superna non efficit , quod fragilitas obtinet ,
& implet humana ? Nonne sic Paulus acerbo
Act. 9. dolore viam nostræ vexavit , & viscera geni-
tricis, ut cœlesti turbine , ac tota tempestate
Ecclesiæ præveniret tempora parientis : ut su-
5 bito, & in via nasceretur , * qui erat ad fi-
1. Cor. 15. dem viam gentibus præbiturus ; merito se abor-
6 tivum nuncupat : * & miratur se fuisse natum,
qui novit se nulla conceptus tempora pertulis-
se. Namque cum adhuc hostis ipse cæderet ex-
trinsecus sanctæ matris uterum , & in ipso or-
tu pignora veneranda collideret , repente san-
ctum mutatur in germen , qui ipsius germinis
Act. 8. fuerat ferocissimus persecutor. Eunuchus etiam
7 generatur in via : * ut quem castraverat huma-
na temeritas ad hominis servitutem , & intra
8 regis aulam * invita castitas collocarat , vo-
luntaria castitas , & votiva ad cœlestis aulæ
gloriam, ad æterni regis promoveret & trans-
ferret obsequium . Beatus iste cui datum est,
ut palatii infulas non amitteret, sed mutaret.
Hæc dicit ratio filioli, ut vos quos tristes su-
9 scepimus * ad matris uterum , lætissimos per-
ducamus uno , eodemque momento . Audite
fidem ; orationem discite : Sed quia impedien-
te tempore nec nos vobis possumus aperire
10 mysterium *, nec vos nobis potestis solemniter
11 reddere * quæ traduntur , agite ut & nunc
12 symboli simpliciter verba discatis : * & Paschali
tempore quo plenius hæc traduntur , sacra-
menti ipsius interiora possitis agnoscere. Acci-
pite quod vultis: quod desideratis, invadite ;
quia regnum cœlorum vim patitur: & qui vim
Matt. 11. faciunt, diripiunt illud ; accipite quod vultis:
& quod vis potest tollere, gratia largiatur .
Ingressus vitæ, janua salutis , introitus fidei ,
singularis, innocens & pura confessio perdoce-
Ps. 99 tur, dicente Propheta . „ Intrate portas ejus
„ in confessione . „ Unde idem Propheta ta-
liter admonitus , Dei in se loquentis aditum
domorum * postulat, dicens. „ Aperite mihi 13
„ portas justitiæ , & ingressus in eas confite- Psal. 117.
„ bor domino . „ Videtis quia non potest con-
fiteri , qui non fuerit ingressus hanc domum
salutis & fidei, in quam sicut intromittit con-
fessio : ita negatio de ea indubitanter excludit .
Sed quomodo confitendum sit , audiamus .
„ Corde, inquit Apostolus, creditur ad justi- Rom. 10.
„ tiam ; ore autem confessio fit ad salutem : „
Et quid crederetur, ostendit. Si credis, *inquit*,
dominum Jesum in corde tuo, & ore confes-
sus fueris, salvus eris . Corde creditur ad ju-
stitiam : ore confessio fit ad salutem : magnum
filioli per hoc fidei nostræ videmus esse com-
pendium, quando inter cor & linguam totum
salutis humanæ versatur, & geritur sacramen-
tum. Habes homo unde credere debeas , cor-
de creditur ad justitiam: habes unde debeas ,
confiteri, ore confessio fit ad salutem. Et quid
dicam? Totum in se habet homo, qui se ha-
bet : ipse autem se habet , qui Deum habet :
Deum vero habet, qui eum suum credit, &
confitetur auctorem . Signate vos . Fides quæ
capitur auditu , corde creditur : ore promitur
ad salutem, in secreto mentis est collocanda :
& ipsis est nostri pectoris committenda vitali-
bus, ne dum chartis *, & atramento describi- 14
tur incaute , non reservetur credulis ad vi-
tam, sed prodatur perfidis ad ruinam . In te
homo custodire debes, quod tibi extra te po-
situm poterit deperire.

SER.

5 *In via nasceretur* . Ita restitus est Ananias Sauli di cendo: *Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via, quam veniebas.*

6 *Abortivum nuncupat* . 1. Corinth. xv. 8. *Novissime autem omnium tanquam abortivo visus est mihi* . Quidquid extra tempus nascitur abortivum dicitur. Aliam porro ab ea, quam affert Chrysologus , hujus cognomenti rationem , vide apud D. Thomam Oper. Tom. vi. pag. 394., recent: edit. Venetæ.

7 *Generatur in via*. Abbas Pezronius existimat fontem aquæ , ex quo fuit baptizatus Eunuchus, dum iter per viam, effluxisse prope vicum Betheron vicesimo ab Jerosolymis lapide, Ebronem versus.

8 *Regis aulam* . Cur non Reginæ ? Vide Plinium lib. vi., cap. xxix. qui ex Strabone lib. xvii. ait Candacis nomen commune fuisse regnantibus in Meroe . At revera Eunuchus iste Reginæ Candaci in Peninsula Meroe in Æthiopia regnanti, erat in famulatu. Sancti hujus Eunuchi memoriam recolunt Græci die xxvii. Augusti . Consilius Tom. 1. pag. 850.

9 *Tristes suscepimus* . Putat Mita Baptizandos hos tristes fuisse: *quia illos vita anteacta in peccatis pœnitebat* . Rectius Tellemontio sedit opinio , aliquo infortunio , vel calamitate urgeri.

10 *Aperire mysterium* . Tangit fortasse Arcani disciplinam , qua jubente Catechumenis non adhuc Competentibus sacratiora mysteria religionis aperire nefas erat . Res satis superque nota.

11 *Solemniter reddere* . Mos erat Catechistis , primo Catechumenos edocere : qui illo die circa ea , quæ didicerant Episcopo interroganti respondebant .. Augustinus lib. 1. de Fid. & Oper. cap. 11. *Baptizandis Symbolum tradimus, reddendumque reposcimus*.

12 *Simpliciter verba discatis* . Primam Catechumenis nuda informatio , & instructio fuit : & in ea nuda tantum Symboli , ac Orationis Dominicæ recitatio imposita . Vide Calvorium Tom. 1. pag. 314. Pamelium ad Tertullianum de Baptismo n. 3. Augustinum loc. cit. cap. vi.

13 *Aditum domorum* . Obscurus penitus in editionibus locus, ex emendatione Mitæ clarescit.

14 *Ne dum Chartis* . Symbolum fidei ore , & verbis docebatur : nunquam libris , & literis excipiebatur . Vide Notas Serm. sequentis.

AD

SERMO LVII.

1 Beatus Isaias, Evangelista non minus,
quam Propheta, * immunda labia se habere,
& in medio populi habentis labia immunda
se habitare deplorat, dicens. „ O mi-
Esai. 6 „ ser ego, quoniam compunctus sum, quia
„ cum sim homo, & immunda labia habeam:
„ in medio quoque populi habentis labia im-
„ munda ego habitem, regem dominum sa-
„ baoth vidi oculis meis. „ Super humano
perculitur hic dolore, quia quod de Deo sen-
tit & videt, loqui non valet, annunciare non
potest, non potest confiteri. Quantum caro
angusta est, animo suo arcta sunt labia tan-
tum: lingua tantum brevis est suæ mentis in-
terpres. In carne ignis anhelat inclusus, va-
porat venas, inflammat viscera, exæstuat in
medullis, totaque hominis interna semper in
cendit, quia quod mentis contemplatur affe-
ctu, ore depromere, effundere labiis, lin-
gua distinguere, & in totum non sufficit
evaporare sermonem. Hinc est, quod Isaias
ubi vidit regem coeli, hoc est Christum,
ipsumque esse Dominum Sabaoth, clara vi-
sione conspexit sua, suique populi labia im-
munda deflevit; quia sicut illustrat corda,
purgat ora, labia emundat Christi confes-
sa divinitas, ita Christi polluit negata maje-
stas. Sed quid iste profecerit Prophetæ gemi-
tus audiamus. „ Et missus est, *inquit*, ad me
„ unus de Seraphim, qui in manu habebat
„ carbonem, quem forcipe tulerat de altari,
„ & tetigit os meum, dicens: Ecce hoc teti-
„ git labia tua & abstulit iniquitates, & pec-
„ cata circumpurgavit. „ Non est hujus tem-
poris, dicere, cur unus mittitur, & quis sit
iste qui mittitur: & quantus est qui carbonem
superni ignis sic manu gestat intrepidus, imo
2 sic suo temperat attactu, * ut Prophetæ pur-
get labia, non perurat: sed nunc nos etiam
toto cordis compungamur affectu: nosque in
hac miseria carnis miseros esse fateamur, im-
munda quoque labia nos habere piis gemitibus
defleamus, ut unus iste de Seraphim legis gra-
tiæ forcipe, acceptum de superno altari nobis
ignitum fidei deferat sacramentum; talique
moderamine nostrorum tangat ora labiorum;
ut iniquitates auferat, peccata depurget: & ora
nostra sic in flammam plenæ confessionis accen-
S. Petri Chrys.

dat; ut sit ista salutis adustio, non doloris.
Petamus etiam ut ad corda usque nostra per-
veniat calor iste carbonis, ut de tanta suavi-
tate mysterii, non solum labiis gustum, sed
ipsis totam satietatem sensibus, & mente ca-
piamus: & sicut Isaias post emundationem la-
biorum ineffabilem partum Virginis est locu-
tus, dicens: „ Ecce Virgo in utero accipiet, Esai. 7.
„ & pariet filium, „ sic nos passionis sacra-
mentum, & resurrectionis referamus gloriam.
Credo in Deum Patrem omnipotentem. * In Deum 3
vos hodie merito confitemini credidisse, quan-
do Deos, deasque sexu dispares, numero con-
fusos, turba populares, viles genere, fama tur-
pes, impietate maximos, primos scelere, cri-
mine singulares, ipsis etiam sepulchrorum suo-
rum vultibus accusatos *, lætamini vos fugis- 4
se: quia miseriæ, doloris, & infelicitatis est,
tantos, & tales habuisse servulos, quantos vos,
& quales Dominos hactenus pertulistis: sed
ad unum vivum, verum, solum, sed non so-
litarium Deum vos pervenisse gaudere, dicen-
do: *Credo in Deum patrem.* Jam confitetur fi-
lium qui nominat patrem: quia qui vocari
pater, pater dici voluit, habere se filium ele-
menter ostendit, quem non accepit ex tempo-
re, non genuit in tempore, non suscepit ad
tempus. Divinitas nec initium capit, nec reci-
pit finem, nec admittit posterum, quæ non
agnoscit occasum. Deus filium non doloribus
parturit, sed virtutibus esse manifestat: nec
præter se facit quod ex se est, sed generat,
dumque in se est, aperit, & revelat. De pa-
tre processit filius, non recessit, nec successu-
rus patri prodivit ex patre, sed prodivit man-
surus semper in patre: Audi Joannem dicen-
tem. „ Hoc erat in principio. „ Et alibi. Joan. 1.
„ Quod fuit ab initio „ Quod erat utique non
accessit: quod fuit, apparet utique non coepis-
se: „ Ego sum, *inquit*, primus, & ego no- Esa. 44.
„ vissimus. „ Qui primus est, non est iste post
alterum: qui novissimus, post se alterum non
relinquit: sed ista eum dicit, non excludit
patrem, sed in se & patre universa conclu-
dit. Sed ad ea, quæ sequuntur, * accedamus. 5
*Et in Christum Jesum filium ejus unicum Domi-
num nostrum.* Sicut reges triumphorum suo-
rum titulis nuncupantur, * & subjectarum 6
gentium nominibus conquirunt numerosissima
cognomenta: ita Christus bonorum suorum ti-
tulis nuncupatur: a chrismate enim vocatus
M est

AD SERMON. LVII.

NOTÆ.

1. *Evangelista non minus, quam Propheta.* Et potissima ratio est: quia suæ prophetiæ objectum est Babiloniæ captivitas, ab hujusmodi captivitate reditus, & futuri Messiæ regnum. Unde hoc eodem *Evangelista* nomine eum vocant Augustinus lib. XVIII. de Civit. cap. XXIX. Hieronymus Epist. XVII., & in Præfat. Isaiæ: Theodoretus item in Præfatione: & alii.

2 *Temperat attactu.* Latinius emendat: *temptat attactu.*

3 *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* De hoc Symbolo, quod Apostolicum apud nos audit, plures plura commenti sunt. Vide Vossium, præcipue in dissertatione de tribus Symbolis. Quidquid alii deblaterent antiquissimum esse patet, & jam dudum ab ætate Ruffini, tanquam ab Apostolis traditum, habebatur: & eo quoque ævo scilicet anno CCCXC., eandem, quam nunc habet, adeptus erat perfectionem. Confer Ruffin. in expos. Symboli inter opera Cypriani: Ambrosium in Symb. Apost. Augustinum de fide ac Symb. ad Catech. & in Enchirid. Leonem PP. Serm. de Pass. Dom. Quin jam pridem ante Ruffinum anno scilicet CCCVIII. ipsius antiquitatis vadem exhibet Tertullianum, Catvotius Tom. I. pag. 505., §. 3.

4 *Vultibus accusatos.* In sepulchrorum Gentilium facie, vel in antica eorum parte, non raro deorum, dearumque crimina, & Fabularum scelera insculpta conspiciuntur. Testantur, quæ supersunt sarcophaga. Vel potius ab *sepulchrorum vultibus*, ab aspectu suorum sepulchrorum, quibus fuisse Homines evincitur. *Euhemerus*, inquit Minucius in Octavio pag. 189 *eorum, Divorum, patrias, & sepulchra dinumerat.* Vide quam Minucio similia de Euhemero doceat Augustinus lib. I. de consens. Evang. cap. XXIII., fol. 271.

5 *Ad ea quæ sequuntur.* Ex MS. Cæsenç. Editi: *ad ea quæ ante sunt.*

6 *Titulis nuncupantur.* Occurrunt passim in Numismatibus

est Christus, qui divinitatis unguentum aridis
jam mortalium membris pius medicator infu-
dit: & ut a chrismate Christus, sic Jesus vo-
catus est a salute, qui ob hoc nos divino in-
fudit unguento, & ægris certam salutem, per-
ditis perpetuam redderet sanitatem. *Et in Chri-
stum Jesum filium ejus unicum*. Quia etsi sunt
multi filii per gratiam, iste unus, & singula-
ris est per naturam. *Dominum nostrum*. Qui
nos de tantorum, tam crudelium, tam tur-
pium liberatos servitio dominorum, ut non
ad conditionem pristinam vendicet, sed ut ad
perpetuam libertatem manumittat, inquirit.
Qui natus est de Spiritu sancto. Ita, & taliter
tibi nascitur Christus, donec tibi homo na-
scendi ordinem mutet: ut sit tibi novus or-
tus in vita, cui vetustus semper in morte ma-
nebat occasus. *Qui natus est de Spiritu sancto
ex Maria Virgine*. Ubi spiritus generat, virgo
parturit, totum divinum geritur, nil huma-
num: nec ullus infirmitati locus est, ubi vir-
Gen. 2. tus est sociata virtuti. Soporatus est Adam,*
7 ut de viro virgo sumeretur: nunc stupuit virgo,*
Luc. 1 ut vir repararetur ex virgine: Quid sibi de tan-
8 to, de tali partu natura poterit vendicare, ubi
dum videt novari ordinem suum, tota sua
conspicit jura mutari, venisse in suam sobo-
lem, suum sentit & miratur auctorem? Videa-
tur hoc perfidis vile, magnum est credentibus
sacramentum. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus
est & sepultus*. Audis judicis nomen, ut tem-
pus etiam passionis agnoscas: * audis crucifi-
9 xum, ut nobis salutem perditam per quod
perierat, reparatam esse agnoscas, * & ibi vi-
10 deas pendere credentium vitam, ubi mors pe-
penderat perfidorum: * audis sepultum, ne
11 mors putetur illusa. * Hoc est divinæ virtu-
12 tis insigne, cum mors morte moritur: auctor
mortis proprio mucrone truncatur, prædo ca-
pitur sua præda: infernus vita dirumpitur de-
glutita. *Tertia die resurrexit a mortuis*. Tres dies
sepulturæ suæ, tribus impendit Christus habi-
tationibus profuturus, inferis, terræ, cœlo:
instauraturus quæ in cœlo sunt: & quæ sunt
reparaturus in terra, & quæ apud inferos re-
dempturus: simul ut Trinitatis gratiam tridui
sacramento datam panderet hominibus ad sa
lutem. *Ascendit in cœlos*. Ascendit, non ut se
referret in cœlum, qui semper mansit in cœ-
lo, sed ut te perferret, quem taliter vinctum
absolvit, & subtraxit inferno. Intellige unde,
ubi, homo per Deum sis levatus, ut esses in
cœlestibus stabilis, qui eras lubricus, ac sem-
per nutabundus * in terra. *Sedet ad dexteram* 13
patris. Sed suus pater nil habet a sinistris. Con-
fessio nostra non divini consessus loca, sed
virtutis assignat indicia: Deus loca nescit: t
Divinitas recipit nil sinistrum. *Inde venturus
est judicare vivos & mortuos*. Esto vivos, mor-
tuos quemadmodum poterit judicare? Sed illi
vivunt, qui nobis mortui computantur. Ergo
resurrecturos eos confitemini ad judicium, quos
infidelitas existimat deperiisse: * ut qui mor- 14
tui fuerint, & qui reperientur vivi, pariter
suorum reddant actuum, vitæque rationem.
Credo in Spiritum sanctum. Postquam susceptæ
carnis confessus es sacramentum, oportet te
deitatem spiritus confiteri: ut Trinitatis uni-
tas æqua, patris, filii, sancti Spiritus per o-
mnia, & in omnibus, virtutis integram fidei
in nostra confessione custodiat & teneat verita-
tem. *Sanctam Ecclesiam Catholicam*. Quia neque
a capite membra, neque sponsa separatur a
sponso: sed tum tali conjunctione spiritus fit
unus, fit omnia, & in omnibus Deus. Ergo
ipse in Deum credit, qui in Deum sanctam
Ecclesiam confitetur. *Et remissionem peccatorum*.
Ipsi sibi donat veniam, qui sibi peccata per
Christum remitti posse confidit. *Carnis resur-
rectionem*. Bene credis, si te per Deum credis
resurgere ex morte posse, cui resurgunt sem-
per elementa: sic tempus ex tempore, sic ex
nocte dies, sic de sepultura sua semina: nec tu
perire poteris, cum illa reviviscant: nec diffi-
cile est Deo facere de te sene, quod tu facis
semper ipse de semine. *Vitam æternam*. Hæc
fides, hoc sacramentum non est committendum
chartis, * non scribendum literis, quia char- 15
tæ & literæ magis cautæ, quam gratiam prolo-
quuntur: ubi vero Dei gratia, donatio divina
consistit, ad pactum fides, altitudo cordis suf-
ficit ad secretum: ut hoc salutis symbolum,
hoc vitæ pactum, divinus arbiter noverit, te-
stis falsus ignoret. Signate vos, ipse autem Do-
minus Deus noster sensus vestros, corda vestra
custodiat: & in his quæ præcepit vobis, ipse
vobis fautor assistat.

SER-

mnibus, & Lapidibus: *Africanus, Germanicus, Parthi-
cus, Dacicus &c.*

7 *Soporatus est Adam*. Extasi quadam, & mentis alie-
natione, inquiunt lxx. vel profundissimo somno cum ca-
pitis gravedine, legit Symmacus.

8 *Stupuit Virgo*. „ Virgo quasi stupore soporata pu-
„ tatur, ut soporatus est Adam „ Mita. Crediderim re-
spexisse ad illud Evangelistæ: *turbata est, & cogitabat,
qualis esset ista salutatio*.

9 *Tempus passionis agnoscas*. Augustinus de Fide, &
Symb. cap. xi Tom. vi. Oper. pag. 115. edit. Ant. *Ad-
dendum erat Judicis nomen, propter temporum cognitio
nem*.

10 *Reparatam esse agnoscas*. „ Augustinus Serm. lxxvii.
„ de Tempor. Hoc enim agit Salvator, ut eisdem vesti-
„ giis, quibus admissa fuerant delicta purgarentur. Et ipse
„ Chrysologus Serm. lxxvii. eisdem lineis, quibus perie-
„ rat salus humana reparatur „ Mita.

11 *Mors perfidorum*. Adam scilicet & Evæ, ut putat
Mita. Judæorum potius sive Gentilium. Sicut enim Chri-
stus vita fuit credentium, ita mors fuit Infidelium.

13 *Ne mors putetur illusa*. Christus enim, secundum
formam servi, quam susceperat, & ut Homo vere mor-
tuus est. Contra Nestorium, qui solum Hominem mor-
tuum dicebat, vel contra Eutichen. de quo vide Notas
Serm. lx.

13 *Semper nutabundus*. Sic patet debere scribi Meursius
pag. 178. cap. xxx. licet temere mutare non audeat, quod
habent editi: *mutabundus*.

14 *Existimat deperiisse*. „ Negantes animarum immor-
„ talitatem, Mita.

15 *Committendum Chartis*. Augustinus de Symb. ad
Catechumenos: *Symbolum nemo scribit, ut legi possit, sed
recensendum: ne forte deleat oblivio, quod tradidit diligen-
tia. Sit vobis codex vestra memoria*. Observat Calvorius
Tom. 1. lib. 11. sect. 1. cap. 31. pag. 112. Jenæ 1705.
in Ecclesiastica Veterum Disciplina vocalem Institutionem
Catechismum appellari: nam κατηχέω, sive κατηχίζω idem
notet quod: ἀπὸ στόματος διδάσκω ore ac viva voce do-
ceo. Κατηχέω enim idem est ac ἠχέω resono.

A D

S E R M O LVIII.

1 QUI fidem quærit, rationem non quærit: *
2 qui divina postulat, seponit humana: *
qui Deo genitore nascitur, transcendit
naturam; & tempori nil debet, qui temporis
3 meretur auctorem. Ecce pia fidei germina * vi-
demus ante nasci vos velle, quam concipi:
ante percipere cœli regnum, quam ventris an-
gustias sustinere: sic tendere ad patris gaudia,
ut matris transeatis languores: nec putatis ab-
ortivum, quod maturum creditis esse per Chri-
1. Cor. 15 stum. Sic Paulus Apostolus per fidem maturus
nascitur, qui se abortivum clamat esse per tem-
pus. Accipite ergo fidem sola fide: nec quæra-
tis aperiri vobis ipsius fidei rationem, quam
vos ne requireretis intra fidem vestra festinatio-
ne clausistis. Ad fidem vos filii hodie fides ve-
stri auctoris invitat, qui promissionis suæ an-
te fidem implet, quam fidem vestræ percipiat
Psal. 80 sponsionis; & hoc restituit rebus humanis, ut
olim verbo promiserat per Prophetam „ Dila-
„ ta, *inquit*, os tuum & adimplebo illud. „
Hoc est, tu dilata in confessione, & ego illud
ipsius confessionis replebo sacramento: & my-
stico sermone ditabo, & replebo illud toto
eloquio cœlestis arcani. Et revera filii quicquid
audientis, quicquid respondentis obedientia pro-
fitetur, hoc donantis & docentis Dei redundat
ad gratiam. Accepturi ergo symbolum, hoc
est, pactum vitæ, salutis placitum, & inter
vos, & Deum fidei insolubile vinculum pecto-
4 ra parate, non chartam: * sensum acuite,
non calamum: & audita non atramento, sed
Spiritu ministrante describite: quia committi
non potest caducis & corruptibilibus instru-
mentis æternum, & cœleste secretum, sed in
ipsa arca animæ, in ipsa bibliotheca interni
Spiritus est locandum: ne profanus arbiter, ne
improbus quod dilaceret discussor, inveniat:
& fiat ad contemnentis & ignorantis ruinam,
quod confitentis, & credentis donatum est ad
Psal. 80. salutem: sed dicenti tibi Prophetæ: „ Dilata
„ os tuum & adimplebo illud „ tu respondere
Psal. 118. possis. „ In corde meo abscondi eloquia tua,
„ ut non peccem tibi: „ *Credo in Deum patrem
omnipotentem*. Qui confessus est patrem, confi-
tetur & filium, quia sine filio pater dici non
potest: & quia Deo augeri, Deo addi nil pot-
est: semper fuit filius, quia fuit semper & pa-
ter: nescit inchoari filius, quia deficere pater
nescit: nec crescit genitus, ubi genitor non se-
nescit; æterna, & coæterna patris, & filii sub-
stantia non gradibus humanis, sed divinis est
æstimanda virtutibus. *In Christum Jesum filium
ejus unicum, Dominum nostrum*. Christum un-
ctum accipe non communi oleo, sed sancto,
quo natus est spiritu. *Qui natus est de Spiritu
sancto*. Tali nativitate consecrata est in Deo
humanitas, non tali dignatione minorata est
in homine deitas. * *Qui natus est de Spiritu san- 5
cto ex Maria Virgine*. Virginitas Deum credidit,
quia non nisi per Deum ipsa virgo esse potuit,
& mater. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est,
& sepultus*. Judicem indicat ut tempus desi-
gnet: crucifixum memorat, ut passionis con-
ferat qualitatem: & inde fides argumentum di-
vinæ virtutis & vere resurrectionis colligat,
unde impietas materiam contumeliæ, & occa-
sionem præsumpsit erroris. Crucifixus in cru-
ce, in edito coram omnibus inimicis, & to-
ta crudelitate spectantibus, & tota acerbitate
observantibus, mortem suscepit. Sepulturam
patitur, ne mortem non adiisse ut vinceret,
sed simulasse ut eluderet, ab impiis jactaretur:
Sepultus, tertia die resurrexit. Et si in passio-
ne nostræ se carnis veram probavit habuisse
substantiam, per trium dierum figuram to-
tam Trinitatis resurgit in gloriam. *Ascendit in
cœlos*: Ascendit nos perferens, non se referens,
qui nunquam recessit e cœlo. *Sedet ad dexte-
ram patris*: Ordo ibi divinus est, non huma-
nus; sic a dextris sedet filius, ut pater non
sedeat a sinistris: unica & singularis est divina
confessio, ubi superna virtus recipit nil sini-
strum. *Inde venturus est judicare vivos & mor-
tuos*. Desinant homines, desinant hæretici ju-
dicare judicem suum: sperent veniam, ne in-
currant de tali præsumptione sententiam *Credo
in Spiritum sanctum*. Nunc perfecta est tua in
Trinitate confessio, quando Spiritum sanctum
unius cum patre, & filio substantiæ fideli vo-
ce confessus es. *Et sanctam Ecclesiam*. Quia
sic conjuncta Christo est, ut totam divinitatis
transferatur in gloriam. *Remissionem peccatorum*,
Acquire tibi tua fide veniam: quia satis sibi
inimicus est, qui hoc sibi dari non credit,
quod tota benignitate largissimus promittit in-
dultor. *Carnis resurrectionem*. Crede carnis re-
surrectionem: quia qui hoc non credit, fidem
non habet in prædictis, dicente Apostolo. „ Si 1. Cor. 15
„ mortui non resurgunt, neque Christus re-
„ surrexit. „ Quos judicabit, quibus regnabit
Deus, si vitæ, si judicio, resurrectio non red-
diderit, quos sæculo mors ademit? *Vitam æter-
nam*. Manifestum est, quia vita æterna ipsa
morte moriente succedit.

A D S E R M O N. LVIII.

N O T Æ.

1 R*ationem non quærit*. Non ideo quod, quæ Fides docet contra rationem sint; sed quod supra captum nostræ mentis sint constituta.

2 *Seponit humana*. Ex MS. Cæsenæ, & Vatic.

3 *Fidei germina*. Alloquitur eos, qui mox sacro Fonte erunt tingendi: quos *Fidei semina* vocaverit Tertullianus.

4 *Non chartam*. Adi notam ultimam superioris Sermonis: & adde Christianum Lupum Tom. I. oper. pag. 6., ubi laudat hæc eadem verba Chrysologi.

5 *In homine deitas*. Leo M. Serm. 1. de Nativ. *Nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio*.

SERMO LIX.

AUdistis vocem patris, vocem vocantis audistis, venite filii, venite, venite quia
venit tempus fidei, credulitatis dies, confessionis hora, venite petitores fidei, afferte syncerum pectus, cor mundum, puram vocem,
ut quod per nos sermo salutaris insinuat, vos
sancto capiatis auditu. Fides ex auditu, auditus ex verbo constat. Placitum fidei, pactum
gratiæ, salutis symbolum tota simplicitate sensus audite, quatenus illud confessionis tempore, & audire possitis, & reddere: quia istud
reddere est habere; divinum munus qui reddiderit, non amittit. Daturus legem Deus,
jussit ut populi lavarent vestes, lavarent corpora sua, totosque se ab omni carnis contagione mundarent, quia appropinquare Deo homo non potest fæce corporali, mundano squalore pollutus. Lex illa, quæ gratiæ umbram
tenuit, & figuram, purificationem merito quæ-
1 rit tantam *, tantam merito exigit puritatem.
Audituris divinitatis sacramentum totum, quanta mentis, quanta corporis opus est puritate?
Mundemus ergo corda, purificemus corpora,
aperiamus oculos, reseremus sensum, animæ
januas patefaciamus totas, ut symbolum quod
est fidei pactum, audire, capere, tenere, &
in ipso cordis nostri secreto semper servare
possimus. *Credo in Deum patrem omnipotentem.*
Credimus in Deum, si negamus Deos: si renunciamus idolis, si diabolum & ejus angelos
Deut. 6 abnegamus. „ Audi, *inquit*, Israel, dominus
Marc. 12 „ Deus tuus unus est. „ Et iterum: „ Non
Exod 20 „ erunt tibi dii alii absque me „ Habebit ergo
Deum verum, unum Deum, qui Deum alterum non habebit. Credimus in Deum, &
eundem confitemur patrem, ut eumdem semper habuisse filium nos credamus; habuisse autem filium, non conceptum, non inchoatum,
non separatum partu, non auctum tempore,
non minoratum gradu, non ætatibus immutatum, sed intra æternum genitorem germen per-
Joan. 14. manens in æternum. „ Ego, *inquit*, in patre
„ & pater in me est. „ Audivimus patrem,
credamus filium virtute divina, ordine non
humano: arcano Dei, non ratione mundana:
non lege sæculi sed potentia superna. Quod
scire licet, discutere non licet: credere convenit, non convenit perscrutari, nam ob hoc omnipotentem Deum diximus, ut Deo impossibile nil putemus. *Et in Jesum Christum filium
ejus unicum, Dominum nostrum.* Ab unctione
Christus, Jesus vocatus est a salute: quia &
unctio, quæ per reges, Prophetas, & sacerdo-
tes olim cucurrerat in figuram, * in hunc re- 2
gem regum, * sacerdotem sacerdotum, pro- 3
phetarum Prophetam, tota se plenitudine spiritus divinitatis effudit: ut regnum, & sacerdotium, quod per alios præmiserat temporaliter, in auctorem ipsum refunderet & redderet
sempiternum. Et Jesus quidem, id est, salvator, recte dicitur salus, quia & dedit rebus
esse, & idem * pereuntibus dat salutem. *Fi- 4
lium ejus unicum.* In se est unicus filius, qui
quod aliis per suam gratiam donat, ipse sibi
unicam possidet per naturam. * *Dominum no- 5
strum.* Sicut supra diximus, Dominus Deus.
Deus unus constat in Christo: quia quicquid
est, & deitate, & humanitate Deus unus est:
desiit in Christo substantiarum diversitas, * 6
ubi caro cœpit esse quod spiritus, quod homo
DEUS, quod nostri corporis & deitatis una
majestas. *Qui natus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine.* Quid terrenum nascitur, ubi auctore spiritu virgo vocatur in partu? quis non
divinum credat, quando quæ peperit nil sensit humanum? Deum mulier virgineo portabat
in templo: hinc est, quod & acquisivit honorem matris, virginitatis gloriam non amisit.
Qui sub Pontio Pilato crucifixus est, & sepultus.
Nomen judicis dicimus, ut passionis tempus,
ut rei gestæ veritas sic patescat. *Crucifixus est.*
Ut quia per lignum mors venerat, rediret vita per lignum. *Et sepultus.* Ut officia tota
mortis impleret, ut mors morte moreretur, ut
ex illius semine corporis, omnis humanorum
corporum satio vitalem surgeret, & levaretur
in messem. *Tertia die resurrexit a mortuis.* Ut
tribus in diebus Trinitatis beneficium panderetur, ut per triduanum tempus humana trium
temporum generatio salvaretur, id est, ante
legem, in lege, & in gratia. *Ascendit in cælos.*
Non ut potens, sed ut repetens cœlos. „ Ne- Joan. 3.
„ mo ascendit in cœlum, *inquit*, nisi qui de
„ cœlo descendit. „ *Sedet ad dexteram patris.*
Sed

AD SERMON. LIX.

NOTÆ.

1 P*Urificationem tantam.* Notum est, quam fuerint familiares Hæbreis ablutiones, & purificationes. Unde ingredientibus Templum præsto erat mare æneum: ubi se quisque lavaret. Hujusmodi morem, fuisse etiam Gentilibus (id scilicet curante Diabolo, ut quæ ad Dei cultum ordinata fuerant, ad Idola referrentur) testis est Herodotus lib. 1., inter Donaria Delphos ab Cræso missa duo vasa recensens, quibus se abluerent ingressuri. Et libro IV. de vase loquitur, quod χαλκήιον appellat sexcentarum amphorarum capaci: quod ex acuitu sagittarum factum indigenæ memorabant.

2 *Cucurrerat in figuram.* Vide Augustinum de cons. Evangel. cap. 1. Epiphanium Hæres. XIX. apud Baronium an. LVII. n. XXX. Tom. I. pag. 428., edit. Lucen.

3 *In hunc Regem Regum.* Hæc omnia Christo per Prophetas fuerunt enunciata, Lucæ 1. *regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Matthæ. XXVIII. *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra.* Psalm. CI. *Tu es Sacerdos in æternum.* Deuteronom. XVIII. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit, tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies:* Job. VI. 13. *Hic est Propheta, qui venturus est in mundum.*

4 *Idem.* MS. Cæsen. *ipse.*

5 *Per naturam.* Contra Photinum, effutientem Christum Dei Filium esse per adoptionem, non per naturam.

6 *Substantiarum diversitas.* Mita legit *subsistentiarum diversitas*, & addit „ Non autem legendum substantiarum „ diversitas, ut in impressis; ni volumus contortius substantiam interpretari. Desiit ergo in Christo subsistentiarum „ diversitas, quia humanitas in eo non habet propriam „ subsistentiam, sed formaliter per subsistentiam verbi *sub-* „ *sistet.* Impressa lectio, quæ dicit substantiarum est con„ tra symbolum Athanasii, dicentis: *Deus est ex substan-* „ *tia Patris ante sæcula genitus, & homo est ex substan-* „ *tia Matris in sæculo natus.* Ideo Scriptorum vitio cor„ ruptus textus videtur: & imo pro ly *substantiam*, *sub-* „ *sistentiam* restituimus: quia ubi error Scripturæ verosi„ militer conjicitur, cessat Bellarmini Doctrina lib. III. „ de Christo cap. XV. dicens: *Patres non semper locutos* „ *juxta exactam dialecticorum regulam; sed abstracta pro* „ *concretis, & concreta pro abstractis aliquando usurpas-* *se* „

Sed patrem non habet ad sinistram. Divinita-
tis consessus recipit nil sinistrum. *Sedet ad dex-*
teram patris. Ut patris deitate una. *Sedet ad*
dexteram. Ne sit minor gradu, posterior ordi-
ne, sed patri divinitate una, æqua potestate
Joan. 10. conregnet; „ Ego, *inquit*, & pater unum sumus. „
Inde venturus est judicare vivos & mortuos. Si
credimus venturum judicem, innocentes judici
nos præparemus: judicem negat esse: advenire
non credit: judicandum se satis iste diffidit,
qui male vivit. Judicat vivos, judicat & mor-
tuos, quos utique judicaturus exsuscitat. *Credo*
in Spiritum sanctum. Hucusque dominicæ nati-
vitatis, passionis, resurrectionis, ascensionis,
adventus mysteriorum confitentes, ad confes-
sionem sancti Spiritus jam venimus: ut sicut
in Patrem, & Filium, in sanctum Spiritum sic
credatur, ut unam in Trinitate deitatem, vir-
tutem, gloriam prædicemus. *Et sanctam Eccle-*
siam. Credimus & Ecclesiam, quam Christi
receptam, confirmatam credimus, & confita-
mur in gloriam. *Remissionem peccatorum*. In
novum hominem nasciturus, antiqui reatus,
peccati veteris quid habebit? qui præterita sibi
remissa non credit debita, dubitat percipere se
futura. *Carnis resurrectionem*. Crede homo de
morte resurgere te posse, quia antequam vive-
res nil fuisti: aut quare dubitas quod resur-
gas, cum tibi totum quod in rebus est quoti-
7 die sic resurgat? Sol occidit, * & resurgit: dies
sepelitur & redit: menses, anni, tempora,
fructus, semina, cum transeunt ipsa moriun-
tur, cum redeunt sua ipsa morte reviviscunt,
& ut resurrecturum te jugi, & ernaculo in-
struaris exemplo, quoties dormis, & vigilas,
toties moreris & resurgis. *Vitam æternam: A-*
men. Necesse est ut qui resurgit, vivat in æ-
ternum, quia si in æternum non viveret, non
vitæ resurgeret, sed morti. Signate vos. Hoc
spei pactum, hoc salutis placitum, hoc vitæ
symbolum, hanc fidei cautionem mens teneat,
conservet memoria, ne divinitatis pretiosum
8 munus depretiet * charta vilis, ne mysterium
lucis atrum tenebret atramentum, ne secretum
Dei habeat indignus & profanus auditor. Si
mihi silentium semper vestra charitas sic præ-
beret, ad omnes tractatus, mei sermonis ve-
ster perveniret auditus, sed Deus noster & mi-
hi fiduciam dicendi, & vobis audiendi deside-
rium donare dignetur.

SERMO LX.

SI Cananitis mulier clamore subito, repenti- Matth. 15
na fide, juvante Christo, & quod petebat,
accepit: & quod negabatur, extorsit: si Æ- Act. 8.
thiops spado * arcanum vitalis lavacri præter-
jens invenit in via, rapuit in transitu, si Cor- 1
nelius Centurio antequam intraret baptisma, Act. 10.
pervenit ad Christum, * si latro in ipso mo- Luc. 23.
mento mortis Paradisum invasit, & vitam vo- 2
bis, in articulo temporis quam quæritis, quis
negabit? Ex fide ergo accipite fidem, & ut fi-
dei mysterium scire possitis, accessu temporis
laborate. Moyses laturus legem cœlum vocat
& terram: sacerdos quid invocabit gratiam
prolaturus? Ille dixit, „ attende ad cœlum, Deut. 32
„ & loquar: & audiat terra verba ex ore &c.
„ meo: „ ego dicam, attende Deus, lo-
quar: & audiat homo verba ex ore meo.
Ille dixit: „ Expectetur sicut pluvia elo-
„ quium meum; & descendant sicut ros
„ verba mea: „ ego dicam, veniat si-
cut ros spiritus tuus: & inundet sicut flumen
gratia tua: fiatque nunc cœlestis verbi unda
saliens in vitam æternam. Ille dixit „ quia
„ nomen Domini invocavi, date magnificen-
„ tiam Deo nostro: „ ego dicam, quia fidem
invocavi, date credulitatem Deo vestro. Et
quia navigia corporum nostrorum quadragesi-
mæ sunt curata jejunio, * necesse est ut placi- 3
tum fidei, symbolum cœlestis commercii jam
dicamus, quatenus sub certa spe per tota mun-
di æquora, per infidos sæculi fluctus lucra
mansura sæculis conquiramus. Accipite ergo fi-
dem, expectate rem: quia cui fides non præ-
cedit in semine, res ei non sequitur in fru-
ctu. Signate vos. Sermo creat auditum, audi-
tus concipit fidem, credulitatem parturit fides,
confessionem credulitas nutrit, confessio perpe-
tuam dat salutem. Hinc est quod meo, vestroque
ore occurrit, sic sibi fides; credulitas sic ample-
ctitur se; salus se confessionis osculo sic salutat.
Credo in Deum patrem omnipotentem. Hæc vox
totum Trinitatis fatetur & aperit sacramen-
tum. Deum dicit, non Deos, quia unum
Deum in Trinitate credit Christiana fides:
scit patrem, scit Filium, scit Spiritum sanctum,
deos nescit. Divinitas in personis trina est,
sed una est in Trinitate divinitas: personis
Trinitatis distincta est, non est divisa substan-
tiis: Deus unus est, sed Trinitate: Deus solus
est, sed non solitarius, divinitas nec Trinitate
dividitur, nec confunditur unitate: hæc sentit
fides

„ *se* „ Mita. Vere autem hic Chrysologus contra Nestorium agens, rem ultra quam par est urget; & procul dubio hæresis Eutichetis tunc ei ignota erat; secus enim cautius se gessisset: ut in Serm. cxlv., ubi videtur hujusmodi hæresim præ oculis habuisse.

7 *Sol occidit*. Hac similitudine ad adstruendam resurrectionis fidem passim utuntur Patres. Tertull. apolog. cap. xlviii. Theodoret. orat. ix. de provid. Prudentius lib. ii. contra Symmachum: Ambrosius Hexam. lib. iii. cap. viii. Athenagorus Apol. pag. 49. aliique plures.

8 *Depretiet*. Pretio minuat. Hæc loquendi formula obvium fit in lectione SS. PP. unde apud Paulinum Carm. xiv. *depretiatus*.

Namque ubi corporea curatur gloria pompa,
Vilescit pretio depretiatus homo.

AD SERMON. LX.

NOTÆ.

1 *Spado*. Vide Notam primam sequentis Homiliæ.

2 *Ad Christum*. Restitutus locus ex MS. Cæsenæ. Editi: *ad spiritum*.

3 *Curata jejunio*. Fulcitur iis opinio credentium, tribus

fides cum dicit, *Credo in Deum*. Mox addidit,
Patrem. Qui credit patrem esse, filium confi-
tetur: qui credit patrem & filium, ætates non
sentiat: gradus non cogitet, non tempora su
spicetur, non conceptum quærat, nesciat par-
tum: qui Deum credit, divina confessus est,
non humana. Sed dicit hæreticus: * quomodo
4 pater, si non præcedit? quomodo filius si non
sequitur? quomodo non dat initium, qui ge-
nerat? quomodo quod generatur, principium
a generante non sumit? Hoc ratio docet, hoc
natura probat. Erras hæretice, hoc habet hu-
mana ratio, non habet hoc divina: hoc acci-
pit natura mundi, deitatis non recipit hoc na-
tura, fragilitas humana concipitur, & conci-
pit, parturitur, & parturit: generatur, & ge-
nerat: accipit initium, & dat finem: mortem
suscipit, & refundit: & reservat in sobole
quicquid suæ conditionis est, & naturæ. Deus
vero pater non genuit in tempore, quia tem-
pus ignorat: non dedit initium, qui initium
nescit: non transfudit finem, qui non habet
5 finem: * sed sic genuit ex se filium, ut totum
quod in se erat, esset: & maneret in filio.
Honor geniti, generantis honor est: perfectio
geniti, generantis forma est: minoratio geniti
revelat ad generantis injuriam. Sed hæc au-
diens, hæretice non dicas, quomodo ista sint:
dixisti Deum, credidisti patrem: omnipoten-
tem confessus es: si dubitas, mentitus es: cre-
do si dicis, quomodo non credis, si discutis?
si putas impossibile, omnipotentiam quam con-
fessus es, sustulisti: sed nos qui patrem, &
filium, & Spiritum sanctum unius majestatis
& gloriæ confitemur, fidem dominici corporis
jam loquamur. *Et in Jesum Christum filium e-
jus unicum Dominum nostrum*. Posteaquam Dei
filius sicut pluvia in vellus toto divinitatis un-
guento nostram se fudit in carnem, ab un-
guento nuncupatus est Christus; & hujus no-
minis extitit solus auctor, qui sic Deo super-
fusus est, & infusus, ut homo, Deusque es-
set unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen ef-
fudit in nos, qui a Christo dicimur Christia-
ni: & impletum est illud quod cantatur in
Cant. 2. Canticis Canticorum. „ Unguentum effusum
„ est nomen tuum. „ *Et in Christum Jesum fi-
lium ejus*. Illud sacramenti nomen est, hoc
triumphi: nam sicut a Deo unctus nomen sor-
titur ex unguine, ita eum salutem perditam
mundo reddidit, a salvando nomen salvatoris
assumit. Sæpe jam diximus, quod Jesus Hæbrai-
ca lingua dicitur, Salvator dicitur hoc Latina.

Et in Christum Jesum filium ejus. Cujus? utique Dei
Patris: cum dicis ergo in Jesum filium ejus,
confiteris Jesum qui natus est de Maria Dei
esse filium. Cave ergo ne amplius sentias in
Christo quod homo fuit, * sed semper quod 6
Deus sit, confitere; Apostolo sic dicente: Et 2. Cor. 3.
si novimus Christum secundum carnem, sed
jam non novimus. *Unicum Dominum nostrum*.
Hoc convenit ad utrumque: quia & unicus
patris est, & unicus Dominus noster est: alii
filii, alii domini esse per gratiam perceperunt:
solus Christus esse filius, esse Dominus habet,
& possidet per naturam. *Qui natus est de Spi-* Matt. 1.
ritu sancto ex Maria Virgine. Si juxta Evange- Joan. 4.
listam quod in ea natum est, de Spiritu san
cto est, quia Deus spiritus est, hæreticus jam
Deum natum virginea confiteatur ex carne:
neque amplius cœleste mysterium, virginitatis
partum, trahat ad conceptum mundi * ad ter- 7
renæ fragilitatis injuriam. *Qui sub Pontio Pila-
to crucifixus est & sepultus*. Nomen judicis au-
dis ut tempus passionis agnoscas: audis cruci-
fixum, ut ex mortis ignominia magnitudinem
sentias charitatis: mortemque quæ per lignum
venit, mortificatam scias esse per lignum: &
credas majora tibi esse reddita per crucis ar-
borem, quam perdidisse te per Paradisi arbo-
rem suspirabas: sepultum dicis, ut veram car-
nem Christi, * mortemque non perfunctoriam 8
probet confessio sepulturæ, mortem suscepisse
& vicisse, intrasse inferos & rediisse, venisse
in jura tartari, & tartari jura solvisse, non
est fragilitas, sed potestas. Confiteris *die tertia
resurrexisse*, ut intelligas resurrectionem Chri-
sti totius Trinitatis fuisse victoriam. Dicis *As-
cendisse in cælos*, ut cœli Dominum credas: ut
unde venerat rediisse fatearis, quia superato
diabolo, calcata morte, liberato mundo, su-
per cœlos triumphat Christus, qui victus pu-
tabatur in terris. Clamas, *Sedet ad dexteram
patris*. Ut quia patris & filii una est deitas,
par potestas, in cœlesti consessu nulla sit sini-
stræ sessionis injuria. *Inde venturus est judicare
vivos & mortuos*. Quia veniente Christo resur-
gent mortui, sistentur vivi, ut pariter causas
reddant de suorum ratione factorum. Et quia
dominici corporis jam diximus sacramentum,
ad confitendum deitatem spiritus perveniamus.
Credimus in Spiritum sanctum. Quem Deum no-
bis inclamat vox divina: cum dicit: „ Quia Joan. 4.
„ Deus spiritus est: „ *Credimus in sanctum Spi-
ritum*. Quem Propheta cooperatorem patris &
filii decantat. „ Verbo Domini cœli firmati Ps. 32.
„ sunt,

---

bus quadragesimæ Dominicis symbolum Fidei Catechume-
nos edoceri.

4 *Sed dicit hæreticus*. Cum Ravennæ multi Gothorum, & aliorum nationum Imperatorem Valentinianum comitarentur; & una secum ariana labe, laborarent; id potissimum curabat Chrysologus, ut populum sibi creditum ab hujusmodi veneno immunem servaret. *Vide Serm.* XCVIII. & CXLV.

5 *Qui non habet finem*. Alias MS. Cæsenæ & Vatic. *quia nec finem habet, nec initium*.

6 *Quod Homo fuit*. Vel Ebionitarum, vel potius, ut sui moris erat, Nestorianam hæresim tangit.

7 *Ad conceptum mundi*. Jovinianistæ virginitatem *Mariæ destruunt; dicentes eam pariendo violatam fuisse*. Lib. de Hæres. qui inscribitur Augustino.

8 *Veram Christi carnem*. Eutychetis error fuit. Christi carnem non esse ejusdem naturæ cum nostra: neque verbum veram assumpsisse carnem, sed quandam aliam apparentem, & phantasticam: ita verum potius se hominem passum, & sepultum simulaverit, quam revera fuerit. Havean. Epist. IX. inter Epist. S. Leonis: & ejusdem Leonis Epist. XCVII. ad Leon: Imp. Theodor. lib. IV. de Fab. hæret. in fine. Hanc opinionem ex Lutheranis sequutos fuisse Gasparem Svvenckfeldum, & Andream Musculum ex Staphilo in lib. de concord. Discipl. Lutheri advertit Bellarminus de Incarn. lib. III., cap. 2., pag. 189., edit. Venetæ.

„ sunt , & spiritu oris ejus omnis virtus eo„ rum . „ Totus Deus , totaque Dei virtus est , qui creator cœlestium probatur esse virtutum. *Credimus sanctam Ecclesiam*. Quam sic in se suscepit Christus, ut eam divinitatis suæ faceret esse consortem. *Credimus remissionem peccatorum*. Quia qui per Christum, & Ecclesiam in novum hominem fuerit natus, veteris deli-
9 cti nil habebit . * *Credimus carnis resurrectionem*. Ut credamus passionis, mortis, resurrectionis Christi hanc fuisse causam, ut nos resurgeremus ex mortuis. Resurget caro, resurget, ut ipsi sumus, ut agnitio maneat personarum , ut & Martyr de persecutoris pœna lætitiam sumat , & persecutor sumat de martyris honore supplicium . *Credimus vitam æternam*. Quia post resurrectionem nec bonorum finis est, nec malorum . Signate vos , Fidem quam credimus & docemus, non atramento , sed spiritu, committamus pectori , non chartæ: demus memoriæ, non libro, ne divinum munus violent res humanæ, ne cœleste secretum arbiter profanus assumat; ne quod est credentibus ad vitam, existat perfidis ad ruinam. Sol lippientibus oculis non lucem tribuit, sed tenebras ; vinum vires febrientium non reparat , sed enervat ; sine medico vitæ poculum fit lethale, sic perfidis perniciosum est sine fi-
Rom. 10. de, fidei sacramentum. Sicut dicit Apostolus, „ capiatur fides ex auditu : auditus autem capia„ tur ex verbo , & vitæ placitum „ pactum fidei, lex salutis non hæreat morituris , sed vivis sensibus affigatur.

SERMO LXI. (*)

Act. 9. NIsi me solaretur beati Pauli subita & inopinata conversio, vix crederem tam facile vos de terrena labe in cœlestem posse gloriam commutari. Illum namque de persecutore mox Apostolum præstitit repentina confessio , & Ecclesiæ dedit insignem magistrum ,
Act. 8. quem furentem Christiani nominis invenerat vastatorem . Nec minus animat me illius spa-
1 donis * exemplum, quem fides ante rapuit ad
2 gratiam, quam currus ad Indiam, * domum-
Luc. 23. que revocaret. Accedit illud etiam latronis mirabile documentum , qui tunc rapuit paradisum , quando latrocinii sui pœnas est appensus, ut solveret . Unde nos filioli , quia sic tempus vestræ regenerationis aptastis, ut neque nos possimus dicere quod necesse est , neque vos possitis quod oportet audire , fidem fidei committentes, tradimus breviter, quod la-
tius commendare non possumus. * Nam quem- 3
admodum exponentibus nobis potestis cognoscere symboli sacramentum , qui ipsum symbolum memoria capere vix valetis? Hoc monemus solum , ne quis committat litteris , quod est cordi mandaturus ut credat : Apo-
stolo sic monente . „ Corde creditur ad ju- Rom. 10.
„ stitiam; ore autem confessio fit ad salutem „ Audituri formam fidei, credulitatis normam , confessionis ordinem, parate simul corporis & cordis auditum . Sicut fons ore angusto manans magnis fluviorum laticibus ampliatur , sic fides symboli breviato sermone credulitatis latissimos dat meatus . Et sicut radix alte fixa in excelsum germen se protendit , fides sic radicata pectoris in profundo in excelsum credulitatis cacumen attollitur . Ergo de cordibus vestris expurgate perfidiæ cœnum , ut pura per vos fidei fluenta percurrant : incredulitatis fruteta in vobis radicitus amputate , ut excrescant ad alta credulitatis
vestræ robusta plantaria. Et quia, auctore A- Rom. 10,
postolo „ corde creditur ad justitiam, ore con„ fessio fit ad salutem „ in confessionis vocem modo date quod jam corde creditis. *Credo in Deum Patrem omnipotentem* . Qui credit in Deum , Deum discutere non præsumat : Deus quod sit, sufficit scire: qui requirit unde sit, quantus sit Deus, Deus quid sit , hic nescit: solum importunum tenebrat aspectum, ad Deum inconcessus cœcatur accessus : Deum qui vult videre , visionis ejus discat tenere mensuram : Deum suum qui vult scire , nesciat gentium Deos: qui Deos dicit, contradicit Deo . Servire uni libertas est, captivitas multis. Quem Deum confessus es , crede patrem: ut credens patrem, esse filium discas , dicens filium , genitum cognoscas esse de patre , cognoscens de patre genitum , quomodo sit genitus non requiras: quia dixisti, *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Omnipotens potest omnia , & si omnia potest quod in se, ex se, & semper secum habeat filium quis negabit? Generatio Dei initium non habet, nescit finem , non admittit excessum : quando in genitore genitus per-
manere persistit: dicente ipso Domino. „ Ego Joan. 10.
„ in patre, & pater in me est. Ego & Pater Joan. 10.
„ unum sumus „. Confessus es patrem, confessus es filium , confessus es divinitatis arcanum ,

con-

9 *Veteris delicti nil habebit*. „ Per Baptismi regenerationem omnia deleri peccata, optime docet Augustinus „ tom. VII. de peccat. merit. & remiss. contra Pelagium „ lib. II., cap. XXVII.: & contra duas Epist. Pelagii lib. „ I. cap. XII.„ Mita.

AD SERMON. LXI. (*)

NOTÆ.

* „ EX quolibet sermone in Symbolum colligitur Sanctissimum Archiepiscopum nostrum quamplurimos baptizasse infideles adultos, tum barbaros, tum Italos ac Ravenates , qui adeo sanctis exemplis , & Sacra hujusce Pastoris doctrina ad Fidem suscipiendam invitabantur , ut nec differre Baptismatis susceptionem, prout multi solebant , ob magnam Spiritus Sancti in cordibus eorum commotionem possent : quod cum ab externis indiciis Beatus Antistes argumentaretur , eos „ quamplurimum baptizare nitebatur, suis exemplis adductis: Pauli scilicet, ac spadonis, & Latronis. Ea tempestate & Romæ multi ad fidem Christi convertebantur , „ teste D. Leone Papa I. Serm. 11. de Nativit. *Cum nisi* „ *quo ad fidem primum venientibus opis nostri officium* „ *debeamus* „ Mita.

1 *Illius Spadonis*. Vel vere spado fuerit : his enim utebantur Reginæ ad avertendas suspiciones ; unde Terentius.

Eunuchum porro dixti velle te,
Quia sola utuntur his Reginæ;

Vel Regius Minister , & Princeps Palatinus ; Eunuchus enim in Scriptura idem qui Princeps , ut Daniel I. Hinc Putipharem, licet uxoratus, dicitur Eunuchus Genes. 39.

2 *Ad Indiam*. Æthiopiæ Reginam, & illius quæ Africana vocabatur , docent Acta Apostolorum . Quid ergo ? Nunquid Æthiopia in India? Hujusmodi nomen usurpasse crediderim Chrysologum , eo quod Æthiopes dicebantur ultimi hominum.

3 *Latius commendare non possumus*: Adverte sæculi di-

sciplinam

confitere incarnationis dominicæ sacramentum.
Et in Christum Jesum filium ejus. Christus a
superno vocatur unguento: est enim tota ple-
nitudine divinitatis infusus: Jesus nomen est a
salute, quod nomen omne quod in cœlo,
quod in inferno est, tremens, genuflexum,
Phil. 2. summisso vertice confitetur. *Et in Christum Je-*
sum filium ejus unicum Dominum nostrum. Ut
patris & filii est nobis una Deitas, ita do-
4 minatio una sit nobis. * *Qui natus est de Spi-*
ritu sancto ex Maria Virgine. Spiritus & virgo
copula terrena non est, cœleste sed est secre-
tum: hinc est, quod nascitur est divinum.
Ergo quod natus est, confitendum est, quo-
modo natus est, tacendum est: quia quod se-
cretum est, sciri non potest: quod clausum est
nescit aperiri: quod singulare est, non refertur
exemplo. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est &*
sepultus. Judicis nomen audis, ne tempus igno-
res: Crucifixum audis, ut tibi mortis qualitas
innotescat: & intelligas quid impenderit tibi,
qui propter te pœnam tantæ mortis excepit.
Audis sepultum, ut scias mortem non fuisse
perfunctoriam, sed veracem. * Mori nolle est
timoris humani, divinæ virtutis est surrexisse
de morte, hic ergo non offendat mortis au-
ditus, ubi resurrectionis gloria abscondit mor-
tis injuriam. *Tertia die resurrexit*. Quia homi-
nis est quod moritur: Trinitatis est quod re-
surgit. *Ascendit in cælos*. Hominem ferens illo,
ubi semper mansit. *Sedet ad dexteram patris*.
Ad dexteram sedet, quia habet deitas nil si-
nistrum. *Inde venturus est judicare vivos &*
mortuos. Judicabit vivos & mortuos, quia re-
surgent ad judicium, qui non putantur esse
post mortem, quos gentilitas existimat periisse
cum sæculo. *Credo in Spiritum sanctum*. Ut in pa-
tre & filio, & Spiritu sancto unam credas &
intelligas esse deitatem. *Credo sanctam Ecclesiam*.
Ut confitearis Ecclesiam Christi sponsam in
perpetua Christi societate mansuram. *Credo re-*
missionem peccatorum. *Carnis resurrectionem*. Qui
remissionem peccatorum, qui carnis resurrectio-
nem non credit, aufert veniam sibi, ipse sub-
trahit vitam. Quod audistis & credidistis,
quod confessi estis, cor habeat, memoria te-
neat, charta nesciat, scriptor ignoret, ne sa-
cramentum fidei divulgetur in publicum, ne
ad infidelem fidei derivetur arcanum, Deus qui
vobis sacramentum fidei & audire dedit, &
credere, ipse vos æternam pervenire faciat ad
salutem.

SERMO LXII.

NUtritor * pius nisi totus fuerit redactus 1
in parvulum, nunquam parvulum per-
fectum perducit in virum: denique tunc vo-
cem tenuat, verba ponit, agit nutibus, sensus
seponit, infirmat viscera, abjicit vires, mem-
bra dissolvit, gressum tardat, gestit non am-
bulare, sed repere: ridere simulat, timere fin-
git, flere mentitur, quia est in illo menda-
cium pietas, desipuisse prudentia est, est infir-
mitas virtus. Hoc reor beatum Paulum fecis-
se, cum dicit. „ Factus sum parvulus in me- 1. Thes. 2
„ dio vestri, tanquam si nutrix foveat filios
„ suos. „ Sed forte aliquis stupeat, cum vi-
deat nutriculum ista facientem: non irridet si
est parens, si pater est non miratur: hoc stul-
titiam dicere non potest, qui scit amare. Un-
de vos jam patres, jam fortes, jam prudentes
deprecor, ut me patiamini parvulis Domini
mei dependere debitæ nutritionis * obsequia: 2
& blandimentis hodie magis congrua, quam
peritiæ verba depromere: non quadrare, sed
liquare sermones: & eos adhuc teneris fauci-
bus in modum lactis effundere, docente Apo-
stolo, „ Lac vobis potum dedi, non escam „ 1. Cor. 3
mutare voces, amare varios affectus, & quid
plura? mente, corde, corpore, imbecillis par-
vulorum mentibus occupari. Sed jam vos Ec-
clesiæ pia germina prophetico sermone com-
pello. „ Venite filii, audite me „ imo per me,
& per meam vocem, jussa veri genitoris audi-
te: quia vos meo ore Deus vocat „ Venite Psal. 33.
„ filii „ quo venite? & ad quid?, Timorem
„ Domini, inquit docebo vos. „ Et quis ve-
niat ad timorem? ille qui vult vitam, ille qui
cupit videre dies bonos: ille qui vult bonum
facere, fugere malum: ille qui post carnis &
spiritus conflictum quietem divinæ pacis desi-
derat obtinere. Venite filii, audite me „ timo-
„ rem Domini, *inquit*, docebo vos „ Quis est
„ homo qui vult vitam, & cupit dies videre
„ bonos „? prohibe linguam tuam a malo, &
„ labia tua ne loquantur dolum „. Sicut autem
vitiant crimina conscientiam, sic dolus labia
polluit, linguam maledicta contaminant: ac si
Deo confiteri non potest labiis inquinatus &
lingua. Et quia „ corde creditur ad justitiam, Rom. 10
„ ore confessio fit ad salutem „ sanctificate cor-
da, mundate labia, justificate linguam, ut vox
fidei bajula de puro pectore toto sanctitatis
procedat exemplo. Signate vos, placitum vel
pactum, quod lucri spes venientis continet:
vel futuri symbolum nuncupari * contractu 3
etiam

sciplinam, quæ arcana Religionis Cathecumenis aperire vetuerat, ut alibi observatum.

4 *Dominatio una sit nobis*. „ Ambrosius in cap. VI. „ Lucæ dixit: *Unus Dominus, quia unus Deus*, & quomodo id exponitur habes loco citato.

5 *Sed veracem*. Appulite D. Thomas in Epist. 1. ad Corinth. pag. 15. tom. VI. Oper. pag. 193. recent. edit. Venet. *Evidens enim mortis signum abscissa, est quod sepeliatur*.

AD SERMON. LXII.

NOTÆ.

1 NUtriter. Veteres *nutricium* dixere. *Inscriptio*.

MEMMIA TERTULLA
NUTRICIO SUO.

Justin. Instit. Tit. 6. §. 5. *aut Pedagogum, aut Nutricium, aut educatorem*. Laudat verba hæc Chrysologi Pignorius de Servis, pag. 382., recent. edition.

2 *Nutritionis*. MS. Cæs. *educationis*.

3 *Symbolum nuncupari*. „ Symbolum hic est scriptura, „ seu chirographum inter duos contrahentes factum: vel „ est

etiam docemur humano: quod tamen symbo-
lum inter duos firmat semper geminata con-
scriptio, & in stipulatione cautum reddit hu-
mana cautela, ne cui surrepat, ne quem de-
cipiat perfidia contractibus semper inimica.
Sed hoc inter homines, inter quos fraus, aut
a quo facta est, aut cui facta est semper lædit:
inter Deum vero & homines symbolum fidei
sola fide firmatur: non litteræ, sed spiritui cre-
ditur: & mandatur cordi, non chartæ: quia
divinum creditum humana non indiget cautio-
ne. Deus facere fraudem nescit, pati non pot-
est: quia non excluditur tempore, non ætate
vincitur: occultatione non fallitur, videt ab-
scondita, furata tenet, negata possidet. Deo
salva est ratio sua semper, qua ille quod cre-
didit ubi pereat non est: ac si homini, non
Deo, neganti perit, non perit fœneranti. Sed
dicis, qui falli non potest, quid est quod exi-
git placitum? quid symbolum quærit? Quærit
ille propter te, non propter se: non quia il-
le dubitat, sed ut tu credas: quærit symbo-
lum, quia qui ad tuam sortem venit, ad tuum
non dedignatur venire contractum: quærit sym-
bolum, quia qui cum totum semper ipse com-
modat, vult deberi: quærit symbolum, quia
te modo non ad rem revocat, sed ad fidem:
& per placitum præsens futurum pertrahit, &
invitat ad lucrum. Hoc Apostolus commemo-
Rom. 1. rat, cum dicit „ Ex fide in fidem. „ Et alibi
Hab. 10. „ Justus ex fide vivit „ Nemo ergo immemor
symboli sit: nemo initi cum Deo placiti sit
oblitus: nemo cum fidem modo susceperit,
rem requirat: cum ad spem venerit, quare
non mox sperata percipiat, conqueratur: Au-
Rom. 8. di Apostolum dicentem: „ Spe salvi facti su-
„ mus: spes autem quæ videtur, non est spes:
„ quod enim videt quis, quid sperat? „ si
autem quod non videmus speramus, per pa-
tientiam expectamus. Spes ad futura tendit,
fides ad promissa transmittit: cum res venerint,
advenerint & promissa: spes desinit, fides ces-
sat. Dulcis est Epistola, sed usque dum ve-
niat ipse qui misit: necessarium chyrographum,
sed usque ad debiti redditionem: grati flores,
sed usque dum veniatur ad poma, sed præ-
sentia epistolam delet, rumpit solutio cautio-
nem, flores consumuntur a pomis: & ideo te
superni patris filium, hæredem Dei, cohære-
dem Christi, participem regni cœlestis, con-
fessorem divini judicis, cœli incolam, Paradisi
possessorem, modo designatum te fide noveris:
modo spe non re noveris te promotum. Et ideo
suscipite fidem, tenete spem, dicite symbo-
lum: ut ad rem & ad illa valeatis bona, quæ
prædiximus, pervenire. Signate vos. Hodie ho-
mo repræsentata est Deo anima tua. *Credo in*
4 *Deum*. Quæ * diu ante dicebat Deum: sed nescie-
bat: vocabat Deum, sed ignorabat: ignorabat
utique quem taliter per lapides & ligna require-
bat: dicat ergo modo dicat, *Credo in Deum patrem*
omnipotentem. Quæ * diu cum videret lapides, 5
cui crederet non videbat: sed est vere Deus,
qui te præstitit non videndo videre, quem vi-
dendo dii gentium fecerant non videre. Audi
dicentem dominum: „ In judicium veni in Joan. 9.
„ hunc mundum, ut qui non vident videant:
„ & videntes cæci fiant „. *Credo in Deum pa-*
trem. Inest Deo pietas, est in Deo semper af-
fectio, paternitas permanet apud illum: sem-
per ergo filium fuisse credas, ne patrem sem-
per non fuisse blasphemes. Sed dicis: si genuit,
quomodo semper habuit? quomodo genuit?
Qui interrogas, fidem denegas, quam fateris,
credo dixisti: si credis, unde venit quomodo?
quomodo sermo dubitantis est non credentis.
Credo, dixisti, in Deum patrem omnipoten-
tem: si est quod non potest, * omnipotens non 6
est: sed tu illum genuisse ex aliquo filium pu-
tas, quem totum fecisse confiteris ex nihilo:
ex aliquo utique si ex tempore: quod si pa-
ter * tempus non capit, filius initium nescit. 7
Sed quam miserum, ut tu illum facias tempo-
ralem, qui te præstitit sempiternum. Non er-
go conceptione temporum, non passione visce-
rum, sed pater filium generat nobis dum re-
velat. *Et in Christum Jesum filium ejus unicum*
Dominum nostrum. Attende homo, qua reve-
rentia tibi fides insinuatur & traditur: audi
patrem, ut sentias, intelligas, credas, non di-
scutias filium: & quia est, confitearis: non
unde, & quando, & quomodo sit, temerarius
perscrutator inquiras. Hinc est quod tibi cœ-
lestis sermo, ut annuntiet patrem, mox te ad
Christum, ad Jesum, ad filium, ad unicum
dominum nostrum tota mente transmittit, ut
cum videris ejus, quæ sunt humana te nec as-
sequi posse, nec æstimare, nec capere, non
audeas ejus quæ sunt divina contingere. *Quia*
natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine.
Age homo, si tamen homo, * progredere cor- 8
de tuo, consurge mente tua, dilatare sensibus
tuis, arrige * ingenii tui acumina, excita scien- 9
tiæ tuæ vires: quicquid in te rationis est, ex-
suscita, examina, discute, perscrutare: & tunc
stupenti * mundo solus aperi quid est, quod 10
Spiritus generat: Virgo concipit, Virgo parit,
permanet Virgo post partum: quemadmodum
fit verbum caro, Deus homo, homo trans-
fertur in Deum: quemadmodum cunabula ca-
piunt, quem non capit cœlum: quemadmo-
dum portatur humeris, orbem qui sustinet to-
tum: quare ipse qui fecit omnia, instituit uni-
versa, cuncta moderatur, de te nasci, a te re-
gi voluit, instituit nutriri, ut te parente vive-
ret, cujus ante despexerat servitutem: & si
hoc potueris de reposito divinitatis attingere
& proferre de deitatis arcano, tunc interius

„ est pignus ex utraque partium datum, ne ab initio con-
„ tractu impune resilire liceat „ ex Mita. Addam testem
Suidam ad mentem Chrysologi. *Symbola, pactiones, quas inter se Civitates pepigerunt; & suis civibus proposuerunt: statuentes, ut alius præstent ea, quę jussa sunt, & ab aliis vicissim impetrent.*

4 *Quę*. MS. Cæsen. *Quem*.

5 *Quę*. MS. Cæs. *Quem*.

6 *Potest*. MS. Cæsen. & Vatic. *possit*.

7 *Pater*. MS. Cæsen. *Patrem*.

8 *Si tamen homo*. „ Ut non magis Angelus, ut ista
„ intelligas: vel animal ratione carens, aut diabolus ma-
„ litia utens, qui temere ista disquiras. „ Mita.

9 *Arrige*. Ita Latinius, & MS. Vallicell. editi: *Arripe*.

10. *Stupenti*. MS. Cæsen. *Stupenda*.

accede, ascende altius, licentius intuere, &
tunc patris tempora, initia filii, explorator
novus, singularia inventor, proditor divinitatis
Esa. 53. expone: esto major Isaia, qui dixit: „ Sicut
„ ovis ad occisionem ductus est, & sicut a-
„ gnus coram tondente se sine voce, sic non
„ aperuit os suum, in humilitate judicium e-
„ jus ablatum est, „ generationem ejus quis e-
„ narrabit? „ Cujus? hujus generationem qui
sicut ovis ad occisionem ductus est. Si Chri-
11 sti humana generatio extitit, & divina: * & si
ut generatur, narrari non potest, quæ te ho-
mo unda, qui te fluctus, ad istud naufragium
pertulerunt? qui te Spiritus per aera volitare
impulit ad ruinam? Pater, Filius, & Spiritus
Sanctus una deitas, una virtus, una sempiter-
nitas, majestas una: quicquid autem filius mi-
12 noratur, accipit, crescit, mei est corporis, *
non substantiæ suæ. Aut miraris homo, quia
patrem vocat in cœlo, qui matrem habere
dignatur in terra? *Qui sub Pontio Pilato cruci-
fixus est, & sepultus*. Quare homo, qui in se
æqualis est patri, hoc solum quod in te mi-
nor esse voluit, accusas? quem audis sedente
Pilato astare, cognoscente Pilato judicari qua-
re hoc solum accipis addici accusantibus cri-
minosis? reo pronunciante damnari? Sed ille de
carne tua nasci voluit, tuis voluit uberibus oc-
cupari, jacere in tuo pectore, tuis voluit hu-
meris bajulari, qui semper a te amari voluit,
non timeri. Require quid in lege mandaverit
primum, & quid in gratiam quæsierit, tunc
videbis. Interrogatus Dominus, sicut Evange-
lista dixit: quod esset mandatum in lege pri-
Matt. 22. mum, ait „ Diliges Dominum Deum tuum ex
„ toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
„ tota mente tua „ hinc est quod ad cor tuum
venit, & ad mentem tuam, * quia animo,
13 corde, corpore a te ab initio diligi perquisi-
vit. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est & se-
pultus*. Hucusque Judæus, sequitur hæreticus:
expectet: ad priora illorum, nullus accedat,
14 * qui Christi pascuntur, & saginantur injuriis: *
sed vos filioli audite, ut post passionem mor-
tis, sepulturæ mœrorem resurrectionis gaudiis
effugetis. *Tertia die resurrexit*. Ut esset nostri
corporis resurrectio, virtus, gratia beneficium
Trinitatis. *Ascendit in cœlis*. Per me, qui per
se nunquam defuit cœlo. *Sedet ad dexteram pa-
tris*. Divinæ virtutis ordine, non honoris hu-
mani. Diximus, sic filius a dextris sedet, ut
nunquam pater sedeat a sinistris. *Inde venturus
est judicare vivos & mortuos*. Et quid debet
judici mors? hinc est quod resurgit, ut de-
beat. *Credo in Spiritum sanctum*. Hunc in quem
credit, negat: qui Spiritum sanctum negat. *In
sanctam Ecclesiam*. Quia Ecclesia in Christo,
& in Ecclesia Christus est: qui ergo Ecclesiam
fatetur, in Ecclesiam se confessus est credidis-
se. *Remissionem peccatorum*. Da tibi homo ve-
niam tu credendo, qui ad omnia peccata di-
lapsus es desperando, *Carnis resurrectionem*. Hoc
est totum fidei documentum: si carnem, quæ
corrupta est, quæ putrefacta est, quæ perijt,
per Deum resurgere, repaginari*, redire pos- 15
se credas, quem posse omnia, quando omni-
potentem confessus es, tunc jurasti. *Vitam æ-
ternam*. Bene addidit vitam æternam, ut se
resurrecturum crederet, qui resurget per ip-
sum, qui cum Deo patre * & Spiritu sancto 16
vivit & regnat, nunc & semper, & per im-
mortalia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXIII.

Post Apostolicam lectionem cupientibus no-
bis ad Evangelicas redire virtutes, mox
Lazarus * ab inferis reversus occurrit appor- 1
tans vincendæ mortis formam, deferens resur-
rectionis exemplum. Si ergo placet, priusquam
ingrediamur pelagus lectionis, priusquam ag-
grediamur quæstionum fluctus, antequam fa-
cti talis altitudinem penetremus, resurrectionis
tantum contemplemur aspectum: quia hoc si-
gnum videmus esse signorum, * virtutum cer- 2
nimus

---

11 *Si Christi humana generatio extitit, & Divina*. Omnia, quæ contulit MS. *generatio extitit si Divina*. Lectio nisi apte distinguatur, & pronuncietur non parit hoc loco congruam sententiam: quare sic puto legendum: *si humana Christi generatio extitit, & Divina*: hoc est: si utraque generatio in eo locum habet, & in uno Christo, cum ad occisionem ductus est, tam divina, quam humana reperitur; utramque inenarrabilem vocavit Isaias. Lectio non est mutanda, sed apte distinguenda. Hæc Latinius. „Contra Arium, & Eutychen Hæresiarchas, ut in „ Epistola. Auctoris ad Eutychen, & infr. Serm. cxlv. „ Mita.

12 *Crescit*. Adhæsi correctioni Meursianæ. Editi. *nescit*. Cæterum loca Scripturæ Johan. xiv., & 1. Chorint. xv., & si quæ alia, explicanda sunt: quod Filius solo ratione humanæ naturæ sit minor Patre. Ita Chrysostomus: Cyrillus lib. 11. Thes., Augustin. lib. 11. Trinit., capite vii., & Gaudentius in Epist. ad Paul. rejecta veterum Patrum explicatione de ratione principii, non de ratione naturæ: a qua utpote minus congrua resiluisse videtur Chrysologus.

13 *Et ad mentem tuam*. MS. Cæsenæ: *suscepit animam tuam*.

14 *Hucusque Judæus, sequitur hæreticus. Expectet ad priora illorum nullus accedat, qui Christi pascuntur, & saginantur injuriis*. Observat Mita verba hæc desiderari in MSS. Cæsenæ & Urbini; extant autem in Vatic. & Vallicellano ubi non variant ab impressis. Sensum tamen Auctoris eruit Mita. Atque hic eum agere contra Judæos, & Hæreticos. Judæus etenim, etsi fatetur Christi mortem, & sepulturam, ultra non progreditur in fide: imo ipsius Christi resurrectionem negat. Hæreticus item carnis futuram resurrectionem negabat. Contra hos insurgit Auctor: ut Christianos auditores confirmet in fide resurrectionis carnis humanæ: ex Mita.

15 *Repaginari*. Denuo sociari, compingi. Hujus vocis unum tantum ex Chrysologo exemplum profert Du-Cangius.

6 *Qui cum Deo Patre &c.* Conciones veterum Patrum sub Divinæ, ac Sanctissimæ Trinitatis invocatione, & glorificatione frequentissime conclusas ostendit Ferrarius lib. 1. de Rit. Sacr. Eccles. Conc., c. xxxii.

AD SERMON. LXIII.

NOTÆ.

1 Mox *Lazarus*. Idem ac Eleazarus, ex vocis hebraicæ contractione. Grotius ex Tertulliano, ac Prudentio. Lazarus autem juxta Bedam apud D. Thomam in Catena interpretatur: *Adjutus*. Chrysost. Homil. in cap. xvi. Lucæ, tom. ii.; pag. 1171.

2 *Signum videmus esse signorum*. Augustin. Tract. xlix. in Johan., Oper. Tom. iii., p. ii., pag. 449., edit. Antuerp. *Inter omnia miracula, quæ fecit Dominus noster, Lazari resurrectio præcipue prædicatur*.

3 Vitanto

nimus esse virtutem, mirabilium esse mirificen-
Marc. 5 tiam pervidemus. Suscitaverat Dominus filiam
Jairi principis synagogæ, sed adhuc funere ca-
lente, sed adhuc mediante morte, corpore ad-
huc præsenre, adhuc inter homines homine
3 morante, adhuc viante Spiritu, * adhuc ani-
ma claustra tartari nesciente, ac ne multis,
sic mortuæ vitam reddidit, ut jus manerer in-
Luc. 7 ferni. Suscitavit & unicum matris: sed sic,
ut retinerct pheretrum, ut anticiparet sepul-
chrum, ut corruptionem suspenderet & præ-
veniret fœtorem, ut ante mortuo vitam red-
deret, quam tota mortuus jura mortis intra-
ret: circa Lazarum vero quod geritur, totum
singulare est: cujus mors, cujus resurrectio com-
mune nil habet cum prædictis: quem circa &
vis tota mortis impleta est, & forma resurre-
ctionis plena resplendet: audeo, & dico totum
4 rapuisse resurrectionis dominicæ sacramentum *
triduanus ab inferis Lazarus si rediisset: nam
Christus rediit triduanus ut dominus, Lazarus
revocatur quatriduanus ut servus. Sed ad pro-
banda quæ diximus, jam prælibemus aliqua le-
Joan. 11. ctionis. *Miserunt*, inquit, *sorores ejus ad Domi-
num dicentes, Domine ecce quem amas, infirma-*
5 *tur*. Sic dicentes * affectum pulsant, interpel-
6 lant amorem *, conveniunt charitatem, neces-
7 situdinem necessitudine gestiunt submovere: *
sed Christus cui plus est mortem vincere, quam
removere languorem: cujus amare illud est,
non ut dilectum alleyet, sed ab inferis ut re-
ducat: dilecto non languoris medicinam, sed
resurrectionis gloriam mox paravit: denique,
Ut audivit infirmari Lazarum, sicut dicit Evan-
gelista, *mansit in eodem loco duobus diebus*. Vi-
detis quemadmodum dat locum morti, licen-
tiam dat sepulchro, corruptioni posse permit-
tit: negat nil putredini, nil fœtori: atque ut
tartarus rapiat, trahat, habeat, admittit: at-
que agit ut humana spes tota pereat, & tota
vis mundanæ desperationis accedat: quatenus
quod facturus est, divinum sit, non huma-
8 num. * Tantum autem in loco expectatione
9 mortis residet *, ut & mortuum ipse nunciet:
& tunc ad Lazarum denunciet se venire. Ait
enim, *Lazarus mortuus est, & gaudeo*. Hoc est
amasse? gaudebat Christus, quia mœror mor-
tis, vertendus mox erat resurrectionis in gau-
dium. *Et gaudeo propter vos*. Quare propter

S. Petri Chrys.

vos? quia in morte & resurrectione Lazari,
figura tota mortis & resurrectionis dominicæ
pingebatur: & quod erat secuturum mox in
Domino, jam præcedebat in servo. Dicebat Matt. 20.
semel, & iterum discipulis suis: „ Ecce ascen-
„ dimus Hierosolymam, & filius hominis tra-
„ detur Principibus sacerdotum & scribis: &
„ condemnabunt eum morte, & tradent eum
„ gentibus ad illudendum & flagellandum, &
„ ad crucifigendum: „ & ista dicens, vide-
bat eos fieri satis dubios, satis tristes, sa-
tis consolationis extorres: & noverat eos ita
opprimendos esse ipso pondere passionis, ut ni-
hil in eis ex vita, nihil in eis ex fide, nihil
in eis remanere posset ex luce: sed tota pene
perfidiæ nocte fuscandos. Et ideo mortem La-
zari usque ad quatriduanum tempus protendit,
usque ad fœtorem prævalere permittit, ut di-
scipuli dubium non haberent, posse Dominum
post triduum adhuc recentem surgere, cum
servum vidissent post quatriduum surgere jam
fœtentem: & crederent illum facile posse sibi
vitam reddere, qui alium taliter revocarat ad
vitam. Hinc est quod dicit: *Gaudeo propter vos,
& credatis*. Necesse ergo erat mors Lazari,
ut & cum Lazaro jam discipulorum fides con-
surgeret sepulto. * *Quoniam non eram ibi*. Et 10
erat locus ubi non erat Christus? & quomo-
do non erat ibi, unde mortuum Lazarum di-
scipulis nunciabat? Fratres, erat ibi Christus
Deus, sed ibi non erat homo Christus: * erat 11
ibi Christus Deus cum moreretur Lazarus, sed
nunc ad mortuum venturus erat Christus, quando
erat mortem Christus Dominus subiturus: dicebat
itaque, *Quoniam non eram ibi*. Hoc est in morte,
in sepulchro, in inferno, ubi per me, & meam
mortem potestas tota mortis est subruenda.
Martha, inquit, *ut audivit quia Jesus venit,
occurrit illi, dicens, Domine, si hic fuisses, fra-
ter meus non fuisset mortuus*. Mulier, & Deum
confiteris * & dicis, si hic fuisses? Deum nec 12
absentant loca, nec tempora repræsentant. Non
moreretur Lazarus si Dominus fuisset ibi, qui
erat ibi: scilicet si in Paradiso tu mulier
non fuisses: * mulier tu quæsisti lachrymas, 13
tu invenisti gemitus: tu mortem gulæ pretio
comparasti, & accusas absentiam Dei, quan-
do causam mortis fuisse tuam præsentiam non
recusas? Mors quando a te provisa est, * tunc 14

N 2 la-

3 *Viante spiritu*. Omnia metaphorice dicta, & rethoricis coloribus adornata. Voce *viare* pro *iter facere* alii utuntur Scriptores hujus aevi. Sidonius lib. IV. epist. III., Fortunatus lib. IX. Poem. VII., Ambrosius lib. V. Hexam. cap. 10.: *quis tribuit dispositionem viandi*.

4 *Totum rapuisse resurrectionis Dominicæ Sacramentum si &c.* Cum triduana Christi resurrectio pluribus abundet mysteriis, & Sacramentis. „Si Lazarus triduanus sur„ rexisset, id quod Dominicæ resurrectioni servatum erat, „ sibi assumpsisset, & repræsentasset in se, quod meher„ cle servum dedecebat. Resuscitatur itaque ante Domini „ resurrectionem; sed quatriduanus jam fœtens, ne Domi„ nicæ resurrectionis Sacramento præjudicium inferret, si„ mulque ne Discipulorum fidem raperet: ut hic infra; „ & Serm. LXXXI.„ Mita.

5 *Sic dicentes*. At per nuncios ad Jesum missos: qui absens erat, & trans Jordanem.

6 *Interpellant amorem*. Sorores Lazari non sua, non Fratris merita deprædicant, sed solum amorem Jesu erga ipsum: ut observat hic Brugensis. *Sufficit, ut noveris*, inquit Augustinus loco cit. pag. 451., *non enim amas, & deseris*.

7 *Submovere*. Latinius legit *submonere*.

8 *Non humanum*. Hanc eandem sententiam, Christum, scilicet, expectasse adhuc, & locum dedisse corruptioni, ut certior esset prodigii fides repetunt ad hunc locum Cyrillus, Theodoretus, Chrysostomus, Euthymius, Alcuinus, aliique.

9 *In loco residet*. Mansit, enim, Bethabaræ.

10 *Jam sepulto*. Loco huic in impressis corrupto ex MS. Cæsenæ, medelam attuli.

11 *Non erat homo Christus*: Idest, ibi non erat cum sua humanitate.

12 *Deum confiteris*. Sed infirma fide: non enim Christo nisi præsenti potestatem tribuerat ægros sanandi, ut Auctor infra.

13 *In Paradiso non fuisses*. In editis legitur: *qui erat ibi, sed si in Paradiso mulier non fuisset*. Subobscuro sensui, aliquam lucem afferre conatus sum ex Latinio. Dominus erat ibi, & Lazarus mortuus non fuisset, si Eva in Paradiso voluptatis, non peccasset.

14 *Provisa*: idest instructa ad nocendum.

15 De-

lamentandi materia fuit: nunc vero facta est virtutis occasio, quia tunc ad pœnam peccantis data est, nunc permissa est resuscitantis ad gloriam: tunc tartarus invenit hominem, nunc emittit. Sed jam quære per fidem mulier, quod per perfidiam perdidisti. *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus: sed & nunc scio, quia quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus.* Hæc mulier non credit, sed credere conatur, cujus credulitatem incredulitas confundit. *Quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus.* Deus ex se dat, non a se petit. Quid affers moras mulier supplicandi, cum jam præstaturus assistat: Mulier,
15 judex ipse est, quem tu desideras advocatum: * in hoc dantis potestas est, non necessitas est rogantis, *Scio*, inquit, *quia quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus.* Mulier hoc credere, non est credere: hoc scire, nescire est: Pro-
1. Cor. 11 bavit hoc Apostolus, quia homo quando se putat aliquid scire, tunc nescit. Sed jam quid Dominus responderit, audiamus. *Resurget frater tuus.* Et mulier: *Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.* Martha iterum scis quod nescis: scis, quia in novissimo die possit
16 resurgere frater tuus *: sed quod & hic possit, nescis: aut forte Deus qui tunc potest su-
17 scitare omnes *, unum modo mortuum non potest suscitare? Potest, potest Deus suscitare ad temporale signum mortuum unum, qui tunc omnes mortuos ad vitam perpetem suscitabit. *Scio quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus: & scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.* Martha, ante te est resurrectio, quam tam longe mittis. *Ego sum*, inquit, *resurrectio.* Et quid est, ego sum resurrectio? & non, ego resuscito? quid est? quia suscepit hominem, suscepit mortem: ut qui resuscitat jubendo unum, resurgendo in se resuscitet omnes: & quibus Adam puteus mortis extitit, his vitæ
18 fons Christus existat: * & impleatur illud A-
1. Cor. postoli, sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. *Ego sum*, inquit, *resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum: credis hoc?* Et mulier, *Utique, Domine, ego credidi, & credo, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.* Qui ad Lazarum venerat, quid sic occupatur in Martha?
19 quid? ut ante ista in fide surgeret, * quam ille resuscitaretur in carne. Sic facit qui & vivis & mortuis consulturus advenit: nec pertimescit faciendi moras, penes quem facti & effectus permanet & potestas. Fratres, patimini hodie differri verbum, si desideratis audire latius quæ sequuntur.

SERMO LXIV.

Singula scripturæ verba si libris singulis mandarentur, nec sic mysteria quæ in ipsis sunt audientibus perlucerent: & quid faciet subitus & brevis sermo, qui in modum fulguris, priusquam illustret oculos, jam refugit: nec dat lucem videntibus, sed pavorem? Orate ergo, uti quia in sæculi obscuritate versamur, & in carne positi noctis tempus agimus, non diei, lucernam nobis verbi sui Christus accendat, qua prævia mysterii cœlestis ingrediamur obscura: & gradu lento perveniamus ad scientiæ divinæ quantam possumus claritatem: sicut il- Matth. 2.
li Magi, qui mentis suæ oculos metientes, non audent splendori solis, aut divinæ se committere claritati, sed nocte tenerum stellæ lumen tenerioribus oculis assumentes, ad cubile Christi tenerrimum pervenerunt. Sed jam sicut promisimus, Evangelicæ lectionis quod superest, Joan. 11
exequamur. *Martha*, inquit, *ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi.* Sic servus non fuit, non proximus, non amicus, certe qui aderat consolaturus, ut mulier sola medias per turbas, per castrum totum: extra civitatem * & lu- 1
ctus tempore, venienti occurreret salvatori? Fratres, in his personis non causæ currunt, sed sacramenta signantur. Mulier currit pro morte, quæ cucurrit ad mortem, festinat ad veniam, quæ festinavit ad culpam: ad redemptorem pium pervenit, seductor pessimus quam prævenit: resurrectionem quærit, quæ quæsivit ruinam, & ipsa quæ mortem viro attulit, ut vitam viro referat, hæc anhelat. Hinc est quod in loco Christus restitit, expectavit Christus, quod non intravit turbas, quod non contendit ad domum, quod non ad sepulchrum diverrit, quod non ad Lazarum propter quem venerat, festinavit: sed mulierem sustinet, mulierem remoratur, mulierem primam suscepit, quam primam suasor infecit: a muliere perfidiam fugat, ad mulierem revocat fidem: ut quæ fuit perditionis obsequium, salutis eadem fit ministra: & fit tandem per Deum viventium mater, quæ per diabolum diu mater extitit mortuorum. Et quia mulier fuerat mali caput, causam mortis agit, ut ante crimen diluat, quam veniam largiatur, ante causam tollat, quam sententiam solvat, & cavet ne vir mulierem, per quam semel deceptus est, participem refugeret ad vitam: ac ne multis peruisset

15 *Desideras advocatum.* Martha enim Christum deprecabatur, velut Prophetam, cui ab Deo potestas facta fuerit imperandi prodigia, quæcumque ei placerent. Cupit ergo, ut apud Deum se gerat, ac si fuisset Lazari Advocatus. Chrysostomus Homil. lxi. *adhuc enim ei*, Christo, *quasi homini intendebant.*

16 *Posit resurgere Frater tuus.* Putat Grotius Martham ab Phisilæis aliquid subobscuram de Resurrectione didicisse. At resurrectionis fidem, fuisse tunc temporis communem apud Judæos, credunt accuratiores Interpretes. Vide inter eos Calmetum in II. Im. 2., v.: & in 11. Macab. xii., 43.

17 *Suscitare omnes.* Similia, vel tantum non eadem, Augustinus hic: *Per quem tunc resurget, potest & modo, quia ego sum resurrectio.*

18 *Vitæ fons.* Ita explicat Brugensis illud Evangelistæ: *ego sum resurrectio &c.* idest auctor, & fons resurrectionis, & vitæ. Solent Hebræi causas per effectus nominare. Tali modo Christus dicitur *justitia, sanctificatio, redemptio, salus &c.*

19 *In fide surgeret.* Christum his verbis Marthæ spem, fidemque confirmasse docent etiam Chrysostomus, Theophylactus, Maldonatus, Grotius, & Brugensis.

AD SERMON. LXIV.

NOTÆ.

1 *Extra civitatem.* Nondum enim Christus venerat in Castellum, sed eo loco, ubi erat Lazaro

rissset mulier, * si ante ad virum CHRISTUS
2 Dominus pervenisset. Hinc est, fratres, quod
per mulierem nascitur Christus: Hinc est quod
virum mulier semper ventris sui suscitat de se-
pulchro: ut doloribus revocet, quem depulit
3 blandimentis: ut flendo * reparet, quem per-
didit manducando. Denique ubi Martha con-
4 fessa est Christo, & quicquid fuit culpæ * in
persona mulieris pia confessione delevit, mitti-
tur ad Mariam, quia sine Maria nec fugari
mors poterat, nec vita poterat reparari. Ve-
niat Maria, veniat materni nominis bajula, ut
videat homo Christum, virginalis uteri habi-
tasse secretum: quatenus prodeant ab inferis
mortui, mortui exeant de sepulchris. *Jesus*,
inquit, *videns Mariam plorantem & Judæos qui
cum ea venerant plorantes, fremuit Spiritu &
turbavit seipsum, & dixit. Ubi posuistis illum?
Responderunt, Domine, veni & vide, & lachry-
matus est Jesus.* Plorat Maria, plorant Judæi,
plorat & Christus: putasne simili compassione?
Esto, quod Maria soror fleret: quia nec fra-
trem retinere potuit, nec morti potuit obvia-
5 re: quæ licet esset de resurrectione secura, *
destitutione tamen solatii præsentis, mora ab-
sentiæ tam longæ, tristitia diutinæ separatio-
nis non potuit non deflere: simul quia tam
6 trux, tam funesta, tam crudelis * imago mor-
tis, quamvis fidelem mentem non potuit non
tangere, non movere: flebant Judæi & condi-
tionis suæ memores, & futuræ vitæ desperatio-
ne possessi. Mors cum satis viventibus sit a-
mara, satis turbat ipso exitu, plus conturbat
exemplo: mortuum quotiens quis viderit, to-
tiens se morti ejulat destinatum. Sic de morte
non potest non dolere mortalis. Quid horum
Christus? & si nihil horum, quare flebat? cer-
te ipse qui dixerat, Lazarus mortuus est, &
gaudeo: de quo gaudet mortuo, ipsum cum re-
suscitat tunc lamentatur: qui cum amittit, non
flet; cum recipit, tunc deplorat: tunc fundit
mortales lachrymas, vitæ Spiritum cum refun-
dit. Fratres habet hoc natura corporis huma-
ni, ut producat lachrymas vis gaudii, vis mœ-
roris. Quotiens enim viscera, aut lætitiæ, aut
tristitiæ nimio arctantur impulsu, oculi in la-
chrymas mox erumpunt. Hinc est quod Chri-
stus non dolores mortis, sed illius lætitiæ re-
cordatione lachrymavit: * qui voce sua, vo- 7
ce una, omnes est mortuos perpetuam suscita-
turus ad vitam. Fremit Spiritu, & tota se vi-
scerum commotione conturbat, quia adhuc so-
lum Lazarum, & non jam omnes mortuos su-
scitabat. Quis ergo ex humana infirmitate exi-
stimet hic flevisse Christum, cum cœlestis pa- *Luc. 15.*
ter luxuriosum filium non quandiu abiit, sed
quando recipit tunc deplorat? Christus reci-
piens flevit Lazarum, non amittens, denique
non quando plorantes videt, tunc plorat Chri-
stus; sed quando interrogat, & in responden-
tibus videt fidei nil manere, dixerat: *ubi po-
suistis eum? At illi responderunt, Domine, veni
& vide.* Putaverunt eum nescire ubi positus es-
set in terra, qui sciebat ubi illum tartara di-
ra retinerent. Ille sic interrogans exigebat fi-
dem * scientiam porrigebat, ut astantes scirent, 8
quod mors, quod sepulchrum, quod corru-
ptio, quod putredo, quod fœtor non ex con-
ditione Dei, * sed ex delicto hominis homini- 9
bus accessisset. Nam cum dicit, ubi posuistis
eum, mulieres increpat, mulieres arguit, hoc
est: quem ego posui in Paradiso, in regione
vitæ, ecce vos ubi posuistis eum. Sed & Judæi
ad ignorantiam requirentis respondebant. *Do-
mine, veni & vide.* Quid? illum jubere mor-
ti? quid? jubere illum inferis crederent, qui cre-
debant eum quod erat in oculis non videre, qui
de lachrymis ejus taliter disputabant? *Qui po-
tuit aperire cæci oculos *, quomodo facere non po- 10
tuit, ut hic non moreretur?* Potuit facere ut non
moreretur, sed mori permisit is, qui mortuum
ad suam gloriam voluit suscitare: permisit ad
inferna descendere, ut appareret Deus ab in-
feris hominem cum reducit. Sed Judæi pare-
bunt corda vestra obstructiora inferis, viscera
vestra duriora mortuis, oculi vestri teteriores
sepulchris, cum vox quæ patefecit tartara, ve-
stra non patefecit arcana: cum jussio quæ exsu-
scitat mortuum, mentes vestras non suscitat,
cum lux quæ illustrat sepulchrum, vestram
non illuminet cæcitatem. Sed ista sufficiant,
ut cum Christo resurgentis Lazari gloriam pa-
tentius videre possimus.

SER-

---

ri sepulchrum constructum extra oppidum, juxta morem Hebræorum.

2 *Peruisset Mulier.* Christus Dominus sapientia Patris, perdita eo ordine reparat quo ceciderunt. Mulier per peccatum ante virum cecidit, ergo decuit mulierem ante virum reparari. S. Augustinus de Genes. ad liter. lib. 11. cap. xxxiv. *Præceptum enim ab Domino per Virum, usque ad Fœminam: peccatum autem ab Diabolo per fœminam, usque ad virum.* & cap. xxxvii. *prius data est pœna mulieri, quam viro.* Itaque si Redemptor ante ad virum, quam ad mulierem pervenisset, utique mulier in sua ægritudine mansisset, & solitus ordo reparationis haud fuisset servatus. Vel saltem Homo indignatus potuisset refugere illam habere participem vitæ, ex Divina reparatione acquisitæ, quam semel male caput fuerat expertus ad mortem. Vide fere ad casum nostrum S. Augustinum lib. 83. qq. q. 11. apud Magistum in 3. part. distinct. 12. lit. E. Sed quomodo, ais, aut quando pervenit Christus ante ad mulierem, quam virum? quando ex prævisis meritis Christi venturi Verbum æternum sibi elegit B. Virginem in Matrem, & illam immunem fecit ab omni labe peccati. Vel tunc ad mulierem Christus Dominus pervenit, quando missus est Angelus Gabriel ab Deo. Tunc enim B. Virgo entire Deum precabatur, ut ad redimendum genus humanum descenderet, ut promiserat per Prophetas &c. ex Mita.

3 *Flendo.* MS. Cæsen. *Fastidiendo.*

4 *Fuit culpa.* Ex eodem MS. Editi: *& quidquid sua culpa, non in persona mulieris &c.*

5 *De resurrectione secura.* Vide Notam 8. superioris Homiliæ.

6 *Tam trux, tam funesta, tam crudelis.* Depravatum in editis locus restituitur ex editione Mitæ, MS. urbinati, & Latinio.

7 *Sed illius recordatione letitia.* His male torquentur impia illa capita, quæ Christum Stoicum, & affectuum expertem penitus, nobis effingere conati sunt. At ægre ferebant Veteres, quod Christus in Evangelio lacrymasse diceretur. Unde Epiphanii ætate, ipso teste in Ancorato, cap. xxxi., pag. 36. edit. Colon. in quamplurimis Lucæ codicibus eratus fuerat locus ille, in quo Christus visa Hierosolyma collacrymasse dicitur. Quem tamen adhibuerat Ireneus lib. contra hæreses, ad refellendos eos, qui Christum specie tenus apparuisse impie docebant.

8 *Exigebat fidem.* Augustinus de Verb. Dom. Serm. l11. *Non locum sepulti ignorare utique debuerat; sed fidem Populi approbare volebat.*

9 *Ex conditione Dei.* Scilicet ex pacto, vel placito Dei.

10 *Aperire Cæci oculos.* Saticalinus est. Cæci illuminationem

SERMO LXV. (*)

QUoniam mortem Lazari, Mariæ fletus,
lachrymas Marthæ, Judæorum planctus
jam perstrinximus sermone geminato,
nunc exoneremus animos, abjiciamus curas,
exoccupemus sensus, ut resurrectionis tantæ
gaudio totis mentibus & capere & audire pos-
simus. Evangelista venisse ad monumentum sic
Joan. 11 prædicat Salvatorem. *Jesus*, inquit, *rursus fre-
mens in semetipso, venit ad monumentum: erat
autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Je-
sus fremens venit ad monumentum.* Fremit Chri-
stus, ut caro reviviscat: fremit vita, ut mors
fugetur, fremit Deus, ut resurgat homo: fre-
mit indulgentia, ne sententia contradicat: fre-
mit Christus debellans mortem, quia non pot-
1 est non fremere, * qui singularem rapit de ho-
ste victoriam: quod autem dixit, *Rursus fre-
mens*. Fremit rursum, ut geminata resurrectio-
nis demonstret insignia: quia voce Christi si-
cut mortui corpore de sepulchris suscitantur ad
vitam, perfidia mortui ad vitam fidei sic resur-
gunt. *Erat*, inquit, *spelunca*. Dixisse suffece-
rat, venisse ad monumentum: quid est quod
tantopere speluncam Evangelista commemo-
2 rat *? Spelunca plane, ubi hominem diaboli
3 latrocinium * collocavit: spelunca, ubi virum
fraus condidit mulieris: spelunca, ubi Dei pla-
sma, mortis rapacitas includebat. *Et lapis su-
perpositus erat ei*. Duræ mortis janua durior du-
rissimo lapide * claudebatur: sed plorans quid
4 proficit ad sepulchrum, quando sic duros &
congestos obices * non penetrat vox plorantis?
5 Christiani ploremus Deo pro peccatis nostris,
6 & mortuis non audientibus * cum gentibus non
ploremus. *Ait Jesus, tollite lapidem*. Inter di-
vinas virtutes humanum Christus requirit auxi-
lium? non sufficit amovere lapidem, qui mor-
tem sufficit effugare? sepulchri claustra reserare
non valet, qui portas tartari prævalet aperire?
Dixerat per Prophetam: „ Auferam cor lapi- Ezech. 11.
„ deum de carne eorum, & dabo eis cor car-
„ neum: „ præcipit ergo, ut Judæi ex se cor
lapideum tollant, * evolvant perfidiæ saxum, 7.
silicem duræ incredulitatis excludant, quate-
nus animæ per infidelitatem mortuæ de sepul-
chro pectoris prosilirent: & non tantum surre-
xisse Lazarum, quantum se Lazaro consurre-
xisse gauderent. *Tollite lapidem*. Tollite miseræ
humanitatis obsequium, * ut divinitatis beatæ 8
opera nunc clarescant. * *Tollite lapidem*. Quem po- 9
suistis vos, ut hominem quem ego posui, nunc
reponam. *Respondit Martha, jam fœtet*. Mulier
& quod fœtet cujus est? *Jam fœtet*. Modo ad
te pertinet, quod a te venit: ad sepulchrum
non sentires fœtorem, si in Paradiso suasorem
noluisses audire. *Jam fœtet*. Quod perditori fœ-
tet, non fœtet creatori. *Jam fœtet*. Quod hor-
ret alieni operis eversor, amator sui operis
non abhorret. Sed dicendo sic, testaris mor-
tem, quam tu mulier intulisti: fœtorem cla-
mas, ut plena mors audientibus innotescat, qua-
tenus quod resurget Lazarus, redeuntis sit Spi-
ritus, non latentis: Divinæ virtutis sit, non
sit artis humanæ: neque Judæi, qui nos dicunt
„ in principe dæmoniorum ejicere dæmones „ Matth. 9.
iterum dicant nos non imperio Dei, sed hu-
mano præsidio mortuos suscitare. *Jam fœtet,
quatriduanus est*. Dicit & tempus, ut sciant,
quia auctor est temporum, cui tempora nulla
præscribunt. *Jam fœtet, quatriduanus est*. Di-
cendo sic, exaggerat desperationem * ut qui ad- 10
sunt, videant: quia Deus est, qui sic vitam
mortuis, desperatis salutem, fœtentibus dat vi-
gorem. *Elevatis*, inquit, *oculis sursum*. Elevat o-
culos sursum, ut nobis formam supplicandi
tribuat, non sibi viam præparet impetrandi: * 11
namque sursum respicit, qui semper est sursum
cum patre, semper pater in ipso est, & ipse
est semper in patre: „ Ego, *inquit*, in patre, Joan. 14.
„ & pater in me est: „ *Pater*, inquit, *gra-
tias tibi ago: quia audisti me*. De præstito agit
gra-

---

nonem in dubium revocans: ac si dicerent: quid prodi-
gium cæci non prædicant? Amicum utique servasset, si cæ-
cum illuminare potuisset. Ex his vide quam apte Chryso-
logus in sequentibus perfidiam, ac infidelitatem arguat Ju-
dæorum.

AD SERMON. LXV. (*) NOTÆ.

(*) SErmo. Hæc scribens Chrysologus verosimilia quæ-
dam, ita Rethoricis coloribus adumbrat, ut dum
de Evangelica historia agebatur, nonnemini modum tran-
siisse videri possit.

1 *Non potest non fremere*. „ Hoc est: Christus Dominus
„ non potest non turbari intimis animi sensibus, & tur-
„ batus excitari ad maximam in hostem protervum indi-
„ gnationem, quem speciali, & raro modo sic vincere pa-
„ rat. Vel Christus indignatur, & obstrepit, quia unum
„ solum resuscitat, dum omnes ad vitam revocare vellis-
„ set: interimque detinebatur, quoniam tempus a divina
„ præordinatione stabilitum, nondum advenerat. „ Mita.
Vel potius amplectenda est sententia Augustini, opinantis
Christum infremuisse ob peccata hominum, a quibus mors.

2 *Speluncam commemorat*. More Hebræorum sepulchra in
speluncis excavabantur.

3 *Diaboli latrocinium*. „ Quoniam homini vitam inno-
centiæ, & cætera bona laudibus suis abstulit, ipsumque
in mortis speluncam occlusit, ne quis furtum videret, aut
reperiret.

4 *Durissimo lapide*. Lapis appositus erat ad ostium, per
quod in antrum speluncæ descendebatur. Speluncæ os qui-
dem una parte sublimius, altera depressius erat: ideoque
lapis, non hic dicitur revolvi ut Matth. XXVIII. 2. sed
auferri.

5 *Obices*. Obex, omne id quod obicitur dici potest.
Juvencus lib. IV. pennas, quibus Gallina pullos suos cir-
cumplectitur *obices* dixit. Vide Gasparem Barthium Advers.
lib. XIX. cap. XIV. qui hunc Chrysologi locum illustrat.

6 *Non audientibus*. MS. Cæsen. & Vatic. *Nil auden-
tibus*.

7 *Cor lapideum tollant*. Consonant alii Patres. Isido-
rus lib. IV. epist. clx. Theodoretus in Ezechiel. 11. Ori-
genes ad Matth. XIX. &c.

8 *Tollite miseræ humanitatis obsequium*. Justa quoque
quæ defunctis solvuntur *obsequia postrema* dicta sunt. Hic
pro *obsequio* nostræ humanitatis, intelligitur sepulchrum.

9 *Opera nunc clarescant*. Christum voluisse adstantes o-
mnes suis ipsorum oculis perspexisse Lazarum, non mor-
tuum tantum, sed fœtidum, ut miraculum resurrectionis lu-
culentius clarescerent, fere omnes Interpretes docent. Vi-
de Ambrosium lib. 1. Exam. cap. lxiiii.: & orat. de fi-
de resurrect. Maldonatum item, & Brugensem, ex Euthymio.

10 *Exagerat desperationem*. Spem ob rei difficultatem
non retinuerat Martha: jam enim in fœtido, & quatridua-
no corpore spes omnis aberat resurrectionis. Atque eo
magis, si jam tum invaluisset vetus eorum opinio: animam
scilicet vagari circa corpus, donec facies, & adspectus de-
functi immutetur. Berech Rabba fol. 114. apud Lightfoo-
tum in Notis. *Tribus diebus anima vagatur circa cor-
pus, expectans ut redeat in corpus, cum vero videt quod
immutatur adspectus faciei, recedit, & relinquit corpus.*

11 *Non sibi viam præparet impetrandi*. Superius gratias
egerat

gratias, & quod pater audierit, hoc dicitur ;
quod filius petierit, hoc tacetur. Fratres, in-
ter patrem & filium audiendi est affectio, non
est necessitas supplicandi: charitas assensus est,
non est austeritas jussionis: ibi amore geruntur
omnia, ubi non indigetur obsequio : sicut ex
sequentibus elucescit. *Pater gratias ago tibi, quia
audisti me: ego autem sciebam, quia semper me
audis*. Vocat invocandi cura, ubi fiducia certa
est audiendi. Aut quid ibi facit petendi labor,
ubi præstandi est causa communis? Nemo ergo
12 sic filium minoret precibus, * ne patrem cir-
13 ca salutem hominum sic minoret. * Quare au-
tem sic loquatur filius, ipse aperit, sic dicen-
do. *Pater gratias ago tibi, quia audisti me: ego
autem sciebam, quia semper me audis: sed propter
populum dixi, qui circumstat*. Videtis quia lo-
quendo talia suum, patrisque affectum tollit,
14 prodit, pandit gratiam, loquitur unitatem. *
Joan. 16. Dixerat. „ Omnia quæ habet pater, mea sunt „
& si sua sunt omnia, quomodo petit? Qui de
suo petit, quod petit, non necessitatis est,
sed amoris: *Pater gratias ago tibi, quia audi-
sti me: ego autem sciebam, quia semper me au-
dis: sed propter populum dixi, qui circumstat: ut
credant, quia tu me misisti*. Missum se dixit,
ut populi sciant de cœlo venisse Christum,
non recessisse de cœlo. Sic ergo mittitur, sic
& quod habet, accipit, quomodo unde vene-
15 rat non recessit: * sic ergo & filius quod ha-
bet, accipit, & pater quod dederit, non amit-
tit. Fratres, & quod auditur, & quod mitti-
tur, & quod venit, & quod accipit, & quod
nascitur, & quod patitur, & quod moritur,
& quod resurgit, non est hoc divinitatis suæ,
infirmitatis hoc nostræ est, nostræ est hoc na-
turæ: quod tamen totum causa nostri tulit in
nostro corpore, non propter se in sua pertu-
tulit majestate. Sed ad proposita redeamus.
Quid est quod dicit, *Pater, gratias ago tibi,
quia audisti me*? Quid est? Ubi Christus cœpit
16 inferi * pulsare fores, portas tartari submove-
re, januas aperire mortis, gehennæ solvere le-
gem vetustam, deturbare antiquissimum jus
pœnarum, reposcere Lazari animam, ab infe-
ris viam reditus innovare, occurrit ei tartari
tota furens potestas, præferens edictum super-
ni principis, excelsi regis portans decretum, ge-
stans latam tot sæculis Deo loquente senten-
tiam, & videns hominem sciscitabatur : quis
iste esset, quid auderet, quid sibi vellet, cur
solus, aut sine tremore tremendos mortis la-
cessat & incessat accessus. Cui dicenti quis es-
set, responderunt Prophetica voce, ministri
resurrectionis, angeli. „ Ipse est rex gloriæ, *Psal. 23*
„ ipse est fortis & potens in prælio. „ Sed
refert tartarus: Ego regem gloriæ in cœlesti-
bus scio omnibus potestatibus cœlicis præside-
re, cujus nutum tota sufferre non potest crea-
tura: hunc autem video de terrenis unum,
concretum limo, corpore mortali septum, &
in ipso habitu hominis, hominibus viliorem,
& ad summam cito dandum sepulchro, sub-
dendum meæ protinus esse ditioni. Sed persi-
stentibus angelis, & repetentibus : „ Ipse est
„ dominus virtutum, ipse est rex gloriæ ; „
ipse cœli præsul, ipse creator mundi : ipse
salvator sæculi, ipse redemptor omnium, &
de qua furis tu, lator ipse sententiæ, ipse
tuum calcaturus caput, ipse tuum contriturus
imperium, ipse te suo judicio perditurus: qui
reos jussus capere, attrahis innocentes; sanctos
diripis, ipsi Dei filio comminaris. Redde er-
go unum, priusquam multos cogaris exolve-
re. Sed tartarus adhuc ista non credens, per
consuetos nuncios recurrit ad cœlum, hæc in-
vidiosa interpellatione deploratus: Ego Domi-
ne, & si extremus creaturæ tuæ, & si tristi
servitio mancipatus præcepta tua inviolabili le-
ge servo, pervigilo, ne quis sententiæ tuæ ve-
tustum jus, novus temerator immutet: sed ap-
paruit homo, qui dicitur Christus, tuum se
filium jactans, sacerdotes tuos notat, scri-
bas tuos arguit, sabatha tua violat, legem
tuam solvit, & animas exemptas carne, &
pœnæ jam, meæque custodiæ deputatus, ad
corpora, in quibus scelerate vixerant, redire
compellit: & tantis quotidie procedit ausibus,
ut Lazarum jam carcere nostro clausum, jam
lege nostra vinctum, jam jure nostro manen-
tem, effractis claustris inferi conetur eruere :
aut cito subveni, aut si patefecerit semel ja-
nuas, omnes, quos tot sæculis servavimus,
nunc amittis. Adhæc filius de sinu patris re-
spondit: Pater justum est, ut carcer non in-
nocentes teneat, sed nocentes : pœna non ju-
stos cruciet, sed injustos. Quamdiu sub unius
hominis culpa, propter Adæ solius noxam,
Patriarchas, Prophetas, Martyres, Confesso-
res, Virgines, Viduas, in castitate conjugii
permanentes, omnes ætates, utrunque sexum,
certe parvulos nescientes bonum vel malum, * 17
hic carnifex ad se trahere crudeli infestatione
non cessat? Pater, ego moriar, ut non mo-
rian-

egerat Christus Patri suo, quod nondum orantem audie-
rat: ut intelligerent eum, similem non esse cæteris Pro-
phetis quibus necesse erat orare, ut exaudirentur.

12 *Sic Filium minoret precibus*. Ex hujusmodi enim Evangelii verbis deducebant Arianorum filii argumentum, ut Filium Dei Patre minorem adstruerent. Quis enim, ajebant, aliquid petens auditur, minor est eo, a quo auditur, & impetrat.

13 *Patrem sic minoret*. Ac si Pater ad homines sublevandos non posset, nisi magnis precibus adduci.

14 *Loquitur unitatem*. Christus enim in illud præcipue semper incubuit, ut Populus nunquam ex ejus verbis se esse minorem Patre posset eruere. Ideo cum orat, tunc enim ut homo loquitur, semper aliquid admiscet, vel post orationem aliquid semper gerit, quo ipsius cum Patre unitas, & æqualitas ostendatur.

15 *Unde venerat non recessit*. „S. Augustinus Tract. cxx.
„in Johan. *Neque enim propterea debet incredibile videri,
„quia sic ad mundum veniens exiit a Patre, ut non de-
„sereret Patrem : & sic vadit ad Patrem relicto mundo,
„ut non deserat mundum. Exiit enim a Patre, quia de
„Patre est: in mundum venit, quia mundo suum corpus
„ostendit, quod de Virgine assumpsit. Reliquit mundum
„corporali discessione: Perrexit ad Patrem hominis ascen
„sione nec mundum deseruit præsenti gubernatione* „ Mita.

16 *Inferi*. Eleganum dictum quam *Infernus*, notavit Barthius Advers. lib. xxii. cap. x. col. 1090.

17 *Parvulos nescientes bonum & malum*. Limbum, quem vocant puerorum esse, ut ait hic Chrysologus, apud Inferos, tenuere Patres Concilii Florentini: ubi sess. ultima diserte definitur: tam eos, qui mortali peccato obstricti, quam eos, qui solo originali mox in Infernum descendunt, pœnis tantum disparibus puniendos esse. Nihilominus communis Scholasticorum sententia est, quam
sequi-

triantur omnes: Pater, ego Adæ debitum sol-
vam, ut per me tibi vivant, qui per Adam
moriuntur inferno: Pater, propter sententiam
tuam ego meum sanguinem fundam; tantum
est ut ad te tua redeat creatura: pretium cha-
ri tibi sanguinis mei, redemptio sit omnium
mortuorum. Ad hæc totius Trinitatis consen-
sus, & Lazarum præcepit exire & tartarus ad
reddendos omnes mortuos Christo jussus est o-
Hebr. 4. bedire: hinc est quod filius clamat. *Pater gra-*
tias tibi ago, quia audisti me. Testatur Aposto-
lus, quod Christus advocatus noster sit apud
patrem, denique quando sedet, conjudicat pa-
tri, quando stat, officio fungitur advocati.
Tunc Christus peracta advocatione clamat vo-
ce magna: *Lazare veni foras*. Tunc tartarus
ligatis manibus & pedibus, Lazarum retulit ad
superna: timens, & tremens, ne dum solvit,
ne dum moras facit, ne dum tardius refert
unum, omnes cogeretur afferre: sic factus est
vivorum relator, qui raptor esse consueverat
mortuorum. Nam quare Christus vincula in-
ferni dirupit, mortis ligamenta dissolvit, nisi
ut nobis monstraret inferni tremendam servitu-
Judæ 9. tem? Nam si de Moysi corpore diabolus an-
gelo contradixit, quomodo non tartarus Chri-
sto de vita & de resurrectione Lazari contradi-
cet? Orate fratres, ut qui gustum resurrectio-
nis Lazaro propinante suscepimus, redeunte
Christo universalis resurrectionis voces merea-
mur audire.

SERMO LXVI.

Duas hodie a duabus Evangelistis editas,
ita recitari fecimus lectiones, * ut ser-
1 moni nostro, vester intellectus occurreret, pa-
terent abdita. Lazari resurgentis occasio, cur
2 alterius nos Lazari * compulerit facere men-
tionem, ex sequentibus audietis: modo inhu-
mani divitis, & Lazari pauperis, stupendas vi-
ces, pavendas successiones, conditiones admo-
dum lamentandas in medium producere & af-
ferre gestimus; quia dives qui participem pau-
perem in nobis presentibus audire contempsit,
in futuris malis compatientem pauperem, non
meruit invenire: nec ardens aquæ refrigerium
percepit, æstuanti pauperi fame, panis refrige-
rium qui negavit. *Cum esset*, inquit, *in tormen-* Luc. 16
tis, elevavit oculos suos, & vidit Abraham de
longe, & Lazarum in sinu ejus. Gratis respicit
modo Lazarum sursum, * qui ante deorsum 3
Lazarum videre despexit. De talibus dixit Pro-
pheta: „ Oculos suos statuerunt declinare in Ps. 16.
„ terram: „ *Cum esset in tormentis*. Pungit pœ-
na, quæ non pœnitudo compunxit, & vexant
tormenta, quem Lazari vulnera non moverunt:
nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in
purpura volutabatur ingratus. *Vidit Abraham*
de longe. Longe illi erat Abraham, cui non fue-
rat proximus pauper. Vidit Abraham * divi-
tiarum consortem, sed inhumanitatis exor- 4
tem, * & Abraham dives, sed plus humani- 5
tate, quam censu, tu dives inhumanitate tua
major tuis divitiis extitisti: Abraham sibi pe-
regrinus, civis hospitum fuit, * tu palatia pos- 6
sidens, tectum pauperi non dedisti: Abraham
dum servos suscipit, dominum sic recepit: &
cunctis hominibus ponens panes, ipsum domi-
num suam suscepit ad mensam, tu dum singu-
lari pauperi negas micas, stillam refrigerii per-
didisti. *Et ipse clamans, dixit*. Sic clamat ibi,
qui hic clamantes contempsit audire, ibi cassa
vox est, istic inanis est clamor. Audi Prophe-
tam dicentem: „ In inferno autem quis confi- Psal. 6.
„ tebitur tibi? „ In inferno quis misericordiæ
locus? in tormentis quæ spes veniæ, & in ho-
ra sententiæ tempus indulgentiæ quis requirit?
Pater Abraham miserere mei. Crudelis fili, quam
misericordiam petis, quam tibi negando pau-
peri tu negasti? *Et mitte Lazarum*. Miser fili,
si Lazarus ad tuam mensam venisset, tu ad
istum discubitum non venisses. *Ut intingat ex-*
tremum digiti sui in aquam. Qui claudit manum
pauperi, extremi stipem digiti sic deposcit, &
sitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam
daret, inclusit. *Ut intingat extremum digiti sui*.
Qui divitias suas non miserando pauperi dedit,
sibi misericordiam sic minorat. *Et refrigeret lin-*
guam meam, quia crucior in hac flamma. Quasi
reliquum corporis ab incendio haberet immu-
ne: sed lingua plus ardet, quæ misericordia
ut fieret, jubere neglexit: in lingua majus sen-
tit incendium, quæ maledixit pauperi, miseri-
cordiam contradixit: Lingua in tormentis pri-
ma

[...]fruitur Innocentius III, cap. *Majores* ex tract. de Ba-
ptismo, Limbum Puerorum altiori loco constitutum.

AD SERMON. LXVI.

NOTÆ.

1 *Duas recitari fecimus lectiones*. Antequam Sermo ad Populum haberetur, recitabantur coram Evangeliorum Lectiones, vel illa sacræ Scripturæ loca, de quibus sermocinari oportebat. Vide Actor. cap. XIII. vers. 14. Auctor Constit. Apost. lib. II. cap. XIV. Tertull. in Apol. cap. XXXIX., & alibi passim. Duas etiam lectiones quandoque recitatas fuisse docet Augustinus Serm. CXXI. de diversis: *in memoria retinentes pollicitationem nostram ex Evangelio, & Apostolo fecimus recitare lectiones*.

2 *Alterius Lazari*. Certant veteres, recentioresque Enarratores, an hæc de Lazaro historia sit, an parabola, vel demum historiis, ac parabolis immixta narratio. Historiam eam credidisse videtur Chrysologus cum Ambrosio lib. VIII. de divite. Parabolam alii. Chrysostomus hom. de divite, & Lazaro. Cyrillus Alexandrinus in Caten. Græcorum PP. ubi notatur ex Judæorum traditione Mendicum quemdam tunc fuisse Hierosolymis nomine Lazarum, satis notum, cujus meminit Dominus ad majorem Sermonis mansuefactionem. Consule Theophylactum.

3 *Lazarum sursum*. Loquitur ad phrasim hebraicam: *elevans oculos*. Chrysostomus Con. II. de Lazaro apud D. Thomam in Catena, Oper. Tom. V. pag. 275. col. I. recentioris edit. Ven. *Elevavit oculos, ut inspiceret, non ut despiceret. Lazarus enim sursum erat, ille deorsum*. Cæterum Hebræi tam Abrahæ sinum, quam infernum in subterraneis reponebant, & adeo dissitus, ut eos immane chaos discriminaret: ita tamen, ut ex uno in alterum prospiceretur. Confer quæ habet Ligthfootus in illud Apocalypseos: *Torquebitur in conspectu Angelorum Sanctorum*.

4 *Vidit Abraham*. Chrysologus res spirituales verbis sensui accomodatis explicat: nam hanc eandem rem egit Christus. Male autem Tertullianus, & Ireneus hinc argumentum ducunt: post mortem in anima remanere lineamenta quædam corporis, & simulacra membrorum.

5 *Exortem*. Non consortem, non socium.

6 *Civis hospitum fuit*. Nonnulli Interpretum recte putant hic de Abrahamo potius, quam de aliquo alio Pa-
triarcha

ma est, quæ derogando pauperi, pauperis bla-
phemavit auctorem. Sed audiamus jam, quid
responderit Abraham. *Fili*, inquit, *recordare,
quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus simi-
liter mala*. Nemo putet audiendo ista, quia di
ves pro bonis receperit bona, quando hinc ma-
gis reus est, quod cum a Deo pro malis rece-
perit bona, bona pro bonis Deo reddere con-
tempsit. Nam de divitiis tantis nec victum de-
dit pauperi, nec sacrificium Deo minima obla-
tione dependit. At pauper di es vulnere, cen-
su nudus, exutus corpore, vestitus pœnis, ani-
mam quam solam non tenebant vulnera, Deo
in hostiam jugiter offerebat. Hinc est, quod
7 recipit pro doloribus requiem *, pro opprobrio
gloriam, pro contumeliis honorem, pro despe-
ctu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro
vulneribus præmia, pro siti refrigerii fontem,
pro fame cœlestis mensæ delicias sempiternas,
& quem di itis angulus non cepit, sinus divinæ
consolationis includit: Tu dives fulgens quon-
8 dam purpura, * nunc tegere fimo, * pro coc-
9 cino estire flammis: pro molli discubitu susti-
ne tormentorum dura, pro lautis ferculis epu-
lare pœnas, copias inopia compensa, ebrieta-
tes siti digere, pro odoribus aspergere fœtore:
& cui astiterunt voluptatis obsequia, astent ti-
bi ministeria nunc pœnarum, quia ista tibi de-
spiciendo pauperem taliter tu mutasti. Adjecit
autem Abraham, dicens: *In his omnibus inter
nos & vos chaos magnum firmatum est, ut qui
volunt hinc transire ad vos non possint, neque in-
de huc transmeare*. Dicendo sic, tam justos,
10 quam injustos * ante adventum Domini apud
inferos fuisse declarat, & discretos locis tan-
11 tum, * non regionibus aperit fuisse divisos.
Postquam vero Dominus resurgens a mortuis,
aperuit infernum, patefecit cœlos, Paradisi clau-
stra reserav it, dedit sanctis Paradisi intrare re-

S. Petri Chrys.

quiem, ad cœli gloriam pervenire. Ista qui sic
credit, intelligit quid mortalibus veniens dona-
verit Christus. Insipienter ergo dives putat apud
inferos mutari loca quando hic agendo homo
bene vel male ibi sibi terminum aut pœnæ, aut
quietis indicit. * Stultus in vita di es, stultior 12
in enitur in pœna: & qui bonorum suorum
nesci it tempus, nec malorum suorum tempus
miserandus agnoscit. *Rogo te Pater*. Modo ro-
gas, modo tibi tempus patiendi est, non ro-
gandi. *Rogo te Pater?* Quid? *Ut mittas Lazarum
in domum Patr s mei*. Ante quam bene jacuit La-
zarus: ad illam januam, in qua fame sua in-
humanitatis tuæ titulos fixit, * ubi postes tuos 13
suis ulceribus laureavit *, ubi sanie sua pinxit 14
micas tuas. * Patere ergo stare vices, jam de- 1,
ponere dolos: lucet quia tu Lazarum non po-
tes videre: scitur, scitur: quia plus te felicitas La-
zari, quam gehennæ torquet incendium. *Re-
spondit Abraham, habent Moysen & Pr phetas,* Exod. 7.
audiant ill s. Hoc est, si Moysen, qui regna Exod. 4.
Ægypti elementis secum militantibus trivit, qui Exod. 17.
sicca it mare, qui duravit fluctus, qui lapides Exod. 1[illegible].
in fluenta convertit, qui solem texit nube, qui Num. 16
noctem luce radiavit, qui cœlum fecit pluere
carnes, rorare panes, non solum non audie-
runt, sed & occidere sunt moliti, isti Lazarum
dignabuntur audire, quem tot vulnera sepiunt,
quot Moysen cinxere virtutes? patere, & me
sentire quod genui, & tu patere quæ fecisti.
Non pater Abraham. Vere non pater, quia non
erat Abrahæ filius, sed gehennæ. *Non pater
Abraham, sed si quis ierit a mortuis ad eos, pœ-
nitentiam agent*. Hoc dives * de corde omnium 16
dicit, hoc de desideriis cunctorum petit, hoc
de votis omnium loquitur mundanorum, omnes
enim susurrare consuevimus. O si quis veniret
a mortuis, & quod ibi agitur, hic referret,
omnes crederent ei. Certe, ut dubitantes dice-

O rent,

---

archa fieri mentionem, nec ejus hospitalitatem. His & noster accensendus. Tropica vero est Evangelistæ locutio. Pro sinu enim Abrahæ intelligebant Hebræi locum in quo Animæ suavem vitam agerent. Hæc recte probat Mamorius male de Chrysologo sentisse Brunetum, dum eum in testem advocat suæ sententiæ: de Paradiso pag. 130.

7 *Pro doloribus requiem*. Credebant Hebræi eos qui vitam in deliciis egissent post mortem pœnis esse mulctandos: & e contra qui in ærumnis, felicitatibus cumulandos. Ita etiam Chrysostomus homil. in Luc. xvi. Maldonatus, & Grotius.

8 *Fulgens quondam purpura*. Purpuræ nomine omnia veniunt divitum ornamenta: Sidonius Epist. x Lucanus in Hippica de membris balnei. In novis be quam Cardin. Baronii beneficium possederat olim Sirmondus hæc legebantur. [illegible] : *Sis felix Macedo purpura*, idest, decus, *fratrum*. Sextus autem factum, quod Reges tantum purpura uterentur: cum antea lautioris fortunæ viri, ut hic noster, purpura item amicirentur. Hebræis majorem purpuræ copiam fecit Tyri vicinitas. Vide Blasium Carophilum Miscell. pag. 43.

9 *Tegere fimo*. Similia his quæ sequuntur habet Basilius in Catena PP.

10 *Tam justos quam injustos*. Gregorius lib. vi. Moralium cap. xxvii. *Eos enim qui cælestis Patriæ viæ ferati sunt, post egressum carnis infernus claustra tenuerunt: non ut pœna quasi peccatores sterneret: sed ut illos in locis remotioribus requiescentes ab ingressu regni reatus primæ culpæ retineret*.

11 *Discretos locis tantum*. Teophylactus: *Chasma mega, hoc est ingens hiatus, significat Justorum ab peccatoribus distantiam*. Tertullianus grecum χασμα vertit *Infernum*: atque esse immensam distantiam insinuitam, & profunditatis. Plutarchus etiam in lib. de sera num. vind. in descriptione Inferorum ponit *chasma*. Vide Ligthfootum, & Grotium in his locis Evangelii, ubi multa de Hebræorum opinione circa Inferna Animarum loca. Ex Chrysologi descriptione firmatur opinio eorum, qui Elysios campos non ab Græcis vel ab Ægyptiis, sed ab Hebræis inventos putant. Nam & apud Ethnicos quoque flumina in Elysios defluebant, ut & apud Hebræos: Vide Ezechiel. xxxi. 15. Insepultorum animas errare nec ad Elysios pervenire, utriusque Gentis opinio fuit. Ab Tartaro separabantur Elysii vasto insuperabilium murorum ambitu, & igneo torrente: & hanc fuisse Hebræorum mentem ex hoc Evangelii loco dignoscimus. Id quod minimi erat impedimenti, ut qui in Tartaris degebant eos, qui in Elysiis, viderent & audirent.

Hinc exaudiri gemitus, & sæva sonare
Verbera, tunc stridor ferri, tractæque catenæ.

Et apud Hebræos: *videntes turbabuntur timore horribili*. Ut ut sit Hebræi hac voce *Inferi* locum innuebant, ut bene Chrysologus, ubi Animæ post mortem commorabantur. Isai. xiv. 9. Ezechiel. xxxi. 15. Job xxvi. , 4. ad Petri ii. iv.

12 *Terminum quietis indicit*. Contra Origenem, ejusque sectatores, docentes terminum quondam imponendum æternis suppliciis. Vide Theophylactum ad hunc Evangelii locum.

13 *Titulos fixit*. Titulos figere postibus idem est, ac Inscriptiones, lapides, & statuas ibidem apponere, quæ Gentis nobilitatem, & munera innuerent.

14 *Ulceribus laureavit*. Quandoque mos fuit Antiquis diebus Festis postes floribus & lauro ornare. Hebræis quod spectat testis est Persius.

Herodis venere dies cunctaque fenestra
Disposita, pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas &c.

Pro diis Herodis intelligit Festa, & Sabbatha Judæorum.

15 *Pinxit micas tuas*. Latinius: *quomodo potuit pingere micas, si negavit micas?*

16 *Hoc dives*. Tali modo explicant hunc locum Evangeli-

rent, quis inde venit, unde nemo venit? Post
mortem quod sit aliquis, quis probabit? O-
mnes audita loquimur, dictis insinuata senti-
mus: nam quid veri fides habeat, mersum est
in profundum: sed perfidiæ, non ignorantiæ es-
se quod sic loquimur, cum ita credimus, ho-
die beati Joannis Evangelistæ lectio secuta mon-
stravit: Nam sicut dives petit, Deus pro Laza-
17 ro, Lazarum misit: * Sed quid missus, quid
desideratus, quid resurgens profecerit, patien-
ter audite. *Cogitaverunt*, inquit, *principes sacer-*
Joan. 12. *dotum, ut Lazarum interficerent, quia multi pro-*
pter illum abibant ex Judæi, & credebant in Jesum.
Quasi ad hoc desideratus advenerit, ut iteratæ
mortis pericula sustineret. Nolunt, nolunt re-
ferre visa, qui volunt audita non credi. Scimus,
scimus, & vitam parari bonis, & malis tormen-
ta præparari: sed dum vitiis capti virtutum
tempus nolumus adire, fingimus nescire quod
scimus, & post mortem quid sit nolumus ab
inferis venire qui dicat, cum de cœlo Chri-
stus veniens, & ab inferis ipse rediens, & quid
bonos in cœlo maneat, & quid malos expectet
in inferno, & verbo docuerit, & firmaverit
exemplo. Sed forte ideo nec ista credimus, nec
Christum volumus adire, quia mundum
transire nolumus, imo non quia mundum tran-
sire nolumus, sed quia dolemus vitia præterire.
Christus venit non vitam fugare, sed mortem:
mortem fugare, non vitam: mundum revoca-
re, non tollere: vitia perdere, non suam di-
sperdere creaturam. Sed orate, fratres, ut ve-
niens nos inveniat tales, quales regni sui cupit
& præcipit esse consortes.

SERMO LXVII.

ACcepistis auditum fidei, fratres charissimi,
formam dominicæ orationis audite. Chri-
1 stus breviter orare docuit, * qui cito vult po-
stulata præstare. Aut quid petentibus se non
2 dabit, qui seipsum non petentibus dedit? *
Aut in respondendo quam facit moram, qui
in dictandis precibus vota supplicum sic præve-
nit? Hodie quod audituri estis, stupent angeli,
miratur cœlum, pavet terra, caro non fert,
auditus non capit, non attingit mens, tota su-
stinere non potest creatura: ego dicere non au-
deo: tacere non possum: Deus det, ut & vos
audire possitis, & ego dicere. Quid est magis
tremendum, quod se dedit terris Deus, aut
quod vos dat cœlo? quod societatem carnis in-
trat ipse, aut quod vos facit consortium divi-
nitatis intrare? quod mortem sumit ipse, aut
quod vos resumit ex morte? quod ipse in ve-
stram nascitur servitutem, aut quod vos sibi
gignit in liberos? quod suscipit paupertatem ve-
stram, aut quod vos sibi facit hæredes, sui u-
nici cohæredes? Est utique terribilius, quod
terra transfertur in cœlum: homo deitate mu-
tatur: servitutis sors dominationis jura sortitur.
Sed hoc quamvis metuendum sit, tamen quia
causa non docentem respicit, sed jubentem, ac-
cedamus filioli quo vocat charitas, trahit amor,
invitat affectio: Deum patrem viscera sentiant,
vox personet, loquatur lingua, spiritus clamet,
& totum quod est in nobis, respondeat gratiæ,
non timori: quia qui judicem mutavit in pa-
trem, amari voluit, non timeri. *Pater noster* Matth. 6.
qui es in cœlis. Hoc cum dicis, non sic habeas,
quasi non sit in terris: non sic accipias, quasi
sit loco clausus, qui claudit omnia, sed intel-
lige esse tibi genus e cœlo, cujus pater habetur
in cœlo, & age ut vivendo sancte, sancto re-
spondeas patri. Dei filium ille se probat, qui
vitiis non obscuratur humanis, qui divinis vir-
tutibus elucescit. *Sanctificetur nomen tuum*. * 3
Cujus genus sumus, ejus censemur & nomine:
rogamus ergo, ut nomen ejus quod in se, &
per se sanctum est sanctificetur in nobis: no-
men enim Dei, aut honoratur ex nostro actu, * 4
aut ex nostris actibus blasphematur: Audi A-
postolum dicentem: „ Nomen Dei per vos Rom. 2.
„ blasphematur in gentibus. „ *Veniat regnum*
tuum. Et quando non regnavit Deus? Petimus
ergo, ut qui sibi regnavit semper, modo re-
gnet in nobis *, ut & nos in illo regnare pos- 5
simus. Regnavit diabolus, regnavit peccatum,
regnavit mors, & fuit diu captiva mortalitas:
petimus ergo, ut regnante Deo, pereat diabo-
lus, deficiat peccatum, * moriatur mors, ca- 6
ptivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam re-
gnemus in vitam. *Fiat voluntas tua sicut in cœ-*
lo & in terra. Hoc est regnum Dei, quando
& in cœlo, & in terra Dei voluntas est sola,
quando

gelistæ Chrysostomus homil. de Lazaro: Euthymius, Beda, Maldonatus, & Grotius.

17 *Lazarum misit*. Eum scilicet, quem Christus a mortuis suscitavit. Nec vero absimile est Christum, cum hanc edisseret parabolam, Lazarum ab mortuis suscitatum respexisse. Id plurimi Enarratores volunt.

AD SERMON. LXVII.

NOTÆ.

ORare docuit. Rogantibus Apostolis, ut sibi a Christo aliqua daretur orandi formula, hanc eos edocuit omnium excellentissimam: & quam Tertullianus vocat: *Breviarium totius Evangelii*.

2 *Non petentibus dedit*. „ Scilicet Gentibus, quæ illum „ neutiquam petebant. Nam Hebræi in lege docti Chri- „ stum ad Homines venire orabant dicentes: *Mitte, Do-* „ *mine, quem missurus es &c. veni, Domine, noli tarda-* „ *re &c.* „ Mss.

3 *Sanctificetur nomen tuum*. Maldonatus, & Brugensis: *celebre reddatur* Beda, & Menochius: *ametur, & timeatur*: Tertullianus: *in omnibus perfectissime regnet per gratiam*: Augustinus Serm. olim xlv 11. de Tempor. nunc lvi., & lvii.: *Hoc rogas, ut quod semper sanctum est, in se, sanctificetur in te*. D. Thom. exposit. in Orat. Dom Petitio 1., pag. 30., Oper. Tom. viii., edit. Ven. ut *nomen ejus in nobis manifestetur, & declaretur*.

4 *Ex nostro actu*. Druthmarus ex Divo Hieronymo: *Sanctificatio enim, & pollutio nominis Dei pendet ex operibus nostris*.

5 *Regnet in nobis*. Eo, scilicet, regno, quo Deus regnat in cordibus justorum: quod regnum Dei vere vocatur ab Apostolo ad Rom. xiv., 17. Ambrosius, Hilarius Gregorius, Maldonatus. Alii aliter explicant. Cyprianus de Orat. Dominic. Sermo vi. pag. 558. *qui se Deo, & Christo dedicant, non terrena, sed cœlestia regna desiderat*. Consentiunt Sedulius lib. iv. Chrysostomus in Matthæ. Augustinus Epistol. olim xxi., nunc cxxx. ad Probam, capit. 11.

6 *Deficiat peccatum*. D. Thomas loco cit. pag. 32. *Cum ergo petimus, quod veniat regnum ejus, oramus quod non regnet in nobis peccatum, sed ipse Deus*. Ambrosius

7 quando in omnibus hominibus Deus mens eſt, *
Deus vivit, Deus agit, Deus regnat, Deus eſt
1.Cor.15. totum, ut juxta illud Apoſtoli: „ Sit Deus
„ omnia in omnibus vobis. „ *Panem noſtrum*
quotidianum da nobis hodie. Qui patrem ſe no-
bis dedit, qui ſibi nos adoptavit in filios, qui
rerum nos fecit hæredes, qui nos nomine ſu-
blimavit, qui nos ſuo & honore donavit, &
regno, ipſe nos ut panem quotidianum poſtu-
lemus, addixit. In regno Dei, inter munera
divina, quid quærit paupertas humana? tam
bonus, tam pius, tam largus pater panem fi-
liis non niſi poſtulatus indulget? Et ubi eſt il-
Matth.6. lud? „ Nolite ſolliciti eſſe quid manducetis,
„ aut quid bibatis, aut quid veſtiamini: „ Hoc
8 petere jubet, quod prohibet cogitare, * qua-
9 tenus cœleſtis pater cœleſtem panem *, cœle-
ſtes filii ut poſtulemus, hortatur, ipſe dixit:
Joan. 6. „ Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi. „
Ipſe eſt panis, qui ſatus in virgine, fermenta-
tus in carne, in paſſione confectus, in fornace
coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus
altaribus, cœleſtem cibum quotidie fidelibus
ſubminiſtrat. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut*
& nos dimittimus debitoribus noſtris. Homo ſi ſi-
10 ne peccato * eſſe non potes, & vis ſemper di-
mitti tibi totum, dimitte ſemper: quantum vis
dimitti tibi, dimitte tantum: quoties vis di-
mitti tibi, toties tu dimitte: imo quia vis to-
tum dimitti tibi, totum dimitte: homo intel-
lige, quia remittendo aliis, tu tibi veniam de-
11 diſti. * *Et ne nos inducas in tentationem*. Quia
Job. 7. in ſæculo eſt ipſa vita tentatio: „ Tentatio,
„ inquit ille, eſt vita hominis. „ Rogemus er-
12 go, ut nos arbitrio noſtro * non relinquat,
ſed in omni actu paterna nos pietate conſtrin-
gat: & in vitæ tramite cœleſti moderatione
confirmet. *Sed libera nos a malo*. A quo malo?

a diabolo quippe, * ex quo eſt omne malum. 13
Rogamus liberari nos a malo, quia malo qui
non caruerit, frui non poteſt bono. Si adhuc
non nati, * ſi adhuc in utero conſtituti, pa- 14
nem petunt, expetunt regnum, quare ſit quæ-
ſtio, * quod ſemper Dei filius, in Dei patris 15
manſit arcano? Si Eccleſia generat, ratio non
eſt, eſt cœleſte myſterium, quod in patre
Deo, Dei filius fuerit, quomodo humana ra-
tiocinatione tractetur non eſt, non eſt huma-
no modo divinitas æſtimanda: audiſti Deum,
nil terrenum cogites, nil humanum: audiſti
patrem Chriſti, hoc per ſubſtantiam crede:
audiſti patrem tuum, hoc crede per gratiam:
ille ut eſſet filius, habuit ſemper, te eſſe filium
dedit modo. Sic ergo te filium ſcito, ut ſervum
te eſſe non neſcias: ſic audi ad Chriſti ſimili-
tudinem te reductum, ut ſemper te Chriſto co-
gnoſcas eſſe ſubjectum.

SERMO LXVIII.

CONditio mortalis, terrena compago, limo-
ſa ſubſtantia, vitæ ac mortis incerta, la-
bore attrita, conſumpta pœnis, putredini ac
pulveri ſubjecta natura capere non valet, æſti-
mare non ſufficit, fugare non audet, credere
pertimeſcit, quod hodie cogitur confiteri: tan-
tam donorum Dei gratiam, promiſſorum ma-
gnitudinem, munerum largitatem, fragilitas hu-
mana unde promereri valeat, non poteſt inveni-
re. Hoc reor non ambiguum Abacuc Prophe-
tam mentis intuitu prævidiſſe: dum ſe tanto pa-
vore concuſſum, hujus auditus taliter exagita-
tum tremore, dicit: „ Domine, audivi audi-
„ tum tuum, & timui: Conſideravi opera tua, Abac. juxta LXX.
„ & expavi. „ Auditum timuit, non quia tunc

de Sacram. cap. iv. pag. 341. edit. Pariſ. 1551.

7 *Deus mens eſt*. Editi perperam: *Deus meus eſt*.

8 *Quod prohibet cogitare*. Cum nonnulli animadvertiſ-ſent vocem ἐπιούσιον in hebræo legi *Mahar*, quod Syri, quorum dialecto uſum fuiſſe Chriſtum volunt, craſtinum eſt, & non *quotidianum*, & *hodiernum*: inde orta eſt quæſtio, quam movet Chryſologus: an ſcilicet Chriſtus in Evangelio duo ſibi invicem repugnantia docuerit. Ad cujus ſolutionem alii eandem cum Chryſologo iniere viam: dicentes in Dominicali petitione agi de pane Euchariſtico. Ambroſius lib. v. de Sacram. cap. iv. Cyprianus lib. de Orat. Auguſtinus homil. olim xlii., nunc lviii.: *imper-tire nobis Euchariſtiam tuam, quotidianum cibum*. Ac hujuſmodi explicationes mores potius, quam literam ſpectant. Hac enim petitione quærimus omnia, quibus ad vitam conſervandam, indigemus. Alii cum Hieronymo adnotarunt vocem hebræam, ex qua conflatum putatur verbum ἐπιούσιον, non quidem diem proximum, vel immediate ſequentem, ſed quidquid futurum eſt ſignificare: & dixerunt eſſe ἐπιοῦσαν omne id ſpatium vitæ, quod nobis ſupereſt emetiendum.

9 *Cœleſtem panem*. Evangeliſta ἄρτον τὸν ἐπιούσιον: quod nonnulli vertunt: *ſuperſubſtantialem*: *ſuper omnes ſubſtantias*.

10 *Si ſine peccato es*. *Debitum in ſcripturis delicti figura eſt*, inquit Tertullianus; *& peccata debita vocantur*: ſubdit Brugenſis.

11 *Tibi veniam dediſti*. His ſimilia habet alibi quoque Chryſologus: quæ non abſolute intelligenda ſunt: quaſi hac ſola impleta conditione Deus nobis peccata dimittat, ſed ſi cetera accedant: veluti pœnitentia, dolor &c. Hoc enim intereſt inter promiſſiones affirmantes, quæ cum exceptione ſuſcipiendæ ſunt, & negantes, quæ abſolute.

12 *Arbitrio noſtro non relinquat*. Deus non tantum Homines impios ſuis ſæpe vitiis relinquit, ut Rom. 1., 24., ſed eos etiam, qui viribus ſuis plus æquo confidunt. Quod malum, juxta Chryſologum, anteverttimus aſſiduis precibus, & præcipue hac eadem petitione in Orat. Dominic.

13 *A diabolo quippe*. Malum hic a SS. Patribus pro diabolo ſumi plurimis probari poteſt. At in luce meridiana lucernam accenderem. Græce in Textu: ἀπὸ τοῦ πονηροῦ: *ab illo improbo*, *ab illo maligno* vertit Tremellius, Montanus, & Syrus: quo nomine diabolus vocari ſolet Matth. xiii. 19. Johan. ii. 13. v. 18.

14 *Si adhuc non nati*. „ Hic ſe Catechumenos Dominicam Orationem docuiſſe, & Gentiles modo per Baptiſmum renatos erudiiſſe innuit „ *Mita*. At Catechumenis non licebat dicere *Pater noſter*, uſque dum per aquam regenerationis Filii Dei facti eſſent. Hoc aperte teſtatur Chryſoſtomus Homil. ii., in ii. Cor., tom. v., pag. 516. edit. Francof., & Auguſtinus homil. xxix. de Verbo Apoſtol. Theodoretus Epit. Div. Dogm. cap. xxviii. tom. iv. pag. 336. citante Suicero pag. 1284. Unde paſſim dicebatur εὐχὴ πιστῶν. *Oratio Fidelium*. Non tamen res erat illicita, ſi quis ea uteretur.

15 *Quare ſit quæſtio*. „ Hoc eſt quare diſputamus id, „ quod fide firma creditur? Scilicet quod Filius æterni Patris fuit ſemper in hoc. Vide ſupra ſerm. lviii., & „ lx., & lxii.: hæc enim contra hæreticos ſcripta ſunt „ *Mita*.

Propheta tantus audierit Dominum, sed quia tunc servus Dominum suum sibi conversum reperit, & audiit in patrem: non quia mundi hujus fabricam elementis, ita sibi dissonis consonantem contemplatus expavit, sed quia pietatis erga se tantæ considerans tunc opera admirationis tremore concussus est, & pavore. „ Consideravi, *inquit*, opera tua & expavi „ Adoptatum se tunc stupuit in filium, quando perdiderat ipsius fiduciam servitutis. Denique ut sciatis hujus orationis, quam vobis hodie divinitas insinuat, & infundit affectum, Propheta tunc audet cælitus percepti hujus muneris quodammodo pavore solutus. Quid iterum dixerit pervidere. „ Custodivi, *inquit*, & expa- „ vit venter meus a voce orationis labiorum „ meorum. „ Posteaquam divini muneris senserat largitatem, custodivit se, ne se hostem, ne inimicum, ne latronem se iterum sicut in Paradiso sustineret, sit vigilantior, sit solicitior sui custos, qui se post tantæ rei jacturam cælestem thesaurum in vasis fictilibus custodivit. „ Et expavit venter meus. „ Ventrem cordis interna nominat hic Propheta: qui sicut venter cibis, cor sic sensibus pascitur & repletur. „ Et expavit venter meus a voce orationis labio- „ rum meorum. „ Si intellectus cordis infuderat ori vocem, labiis dederat verba, cur vota sua, cur desideria sua, cur ex hoc quod est exoraturus, expavit? Quia non suggestione sui cordis, sed divini Spiritus loquebatur afflatu.
Gal. Audi Paulum dicentem: „ Misit Deus Spiri- „ tum filii sui in corda nostra clamantem: „ Abba pater. „ Quod auditum cum ad interna transmitteret, tantum se meruisse mirabatur: & interna tota hominis pavebant. Merito adjecit „: Et intravit tremor in ossa mea, „ quia ipsa Prophetæ viscera vexabantur. „ Et „ subtus me, *inquit*, commota est virtus mea. „ Quid est subtus me? quatenus ipse, idemque homo sursum per gratiam jam levatus jacebat deorsus pristinam per naturam: nec virtutem cælestem virtus poterat sustinere terrena. Jam fumavit mons Sina, cum daturus legem Deus descendit in montem. Quid caro faceret, cum descendit Deus in carnem, carni gratiam col-
Exod. 19. laturus? Venit pater quia homo Deum, servus Dominum non ferrebat. Et quia fidelis
Psal. 80. est in verbis suis, quæ dixit: „ Aperi os tuum, „ & implebo illud: „ Aperite nunc ora ve-
Matt. 6. stra, ut ipse ea tali prece, tali repleat & clamore, *Pater noster qui es in cælis*. Ubi sunt, qui de Dei promissione diffidunt? Ecce quam cito fidei est remunerata confessio: mox ut Deum unici filii confessus es patrem, tu ipse es Dei patris adoptatus in filium, ut esses cæli hæres, qui Paradisi exul habebaris, & terræ & ideo nunc vocas, *Pater noster qui es in cælis*. Quia fuit tibi quondam pater, qui te resolvit in limum, qui te ad claustra duxit, & pertraxit inferni: terram nesciat, amorem carnis ignoret, patrem pulveris non requirat, nihil in se vitii licere permittat, qui Deum patrem cœlestem repetit ad naturam. Et qui se Dei filium credit: actu, vita, moribus, honestate, tanto generi respondeat, ne iterum ad terrena descendens ad ipsam tanti genitoris tendat injuriam. *Sanctificetur nomen tuum*. Si nomen Christi cæcis visum, cursum claudis, defessis vario languore sanitatem, mortuis dat vitam, teque homo ipsum, totamque sanctificat creaturam, quemadmodum tu ipsius nominis oras, & expostulas sanctitatem? Quia a Christo vocatus es Christianus: & ideo supplicas, ut prærogativa tanti nominis meritis in te subsequentibus roboretur. *Adveniat regnum tuum*. Devotionem mandat, exigit desideria, vota perquirit ipse, qui adventum suum in sua continet potestate. Fidelis est ille miles, qui regis sui præsentiam sitit, exoptat regnum, expetit & concupiscit triumphos: sed hic petis, ut tibi, & in te adveniat regnaturus, in quo diabolus arcem, mors imperium, diu infernus gessit, & tenuit potestatem. * Oremus ergo cha- 1
rissimi, ut Christus semper suo regnet in milite: & miles * semper suo triumphet in rege. 2
Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra. Beatus dies ille, qui terrenorum jungit, sociat, exæquat cœlestibus voluntates, ut inter dispares substantias, una atque eadem sit voluntas. Hæc est fida pax, inconcussa concordia, gratia perse erans, quando per unius domini ordinem, familia natura diversa, voluntate sit una: eadem reperitur & sensu. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Post cœleste regnum panem quis postulet temporalem? Sed quotidianum, &
in diem * vult nos in sacramento sui corporis 3
panis viaticum * postulare, ut per hoc ad per- 4
petuum diem, & ipsam Christo perveniamus ad mensam, ut unde hic gustum sumpsimus, inde ibi plenitudinem, totasque satietates capiamus. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Qui sic petit, & debita non relaxat, iste se etiam per quod orat, accusat: qui sibi tantum donari postulat, remitti tantum, quantum ipse remittit, & donat, ad placitum Deum, Deum taliter invitat ad pactum. Quisque quantum ipse præstiterit alteri, tantum sibi exigat & ipse præstari. Dimittenda sunt autem fratres debita, non pecuniæ solum, sed omnium causarum, culparum,
criminum, quicquid homo incurrere poteris, * 5
in his tibi cum incurrerit alter, ignosces. Fidens peccatis suis petit veniam, qui peccanti libenter ignoscit. *Et ne nos inducas in tentationem*. Hoc petere millies multis modis cogimur, fratres, ne fragilitas plus ausa, & de se teme-
re * præsumens, nec vitium suarum modum 6
colli-

AD SERMON. LXVIII.

NOTÆ.

1 *Potestatem*. Alias: *principatum*.
2 *Et Miles*. Ex MS. Cæsenæ. Editi: *ut miles*.
3 *Et in diem*. Alias: *Exinde*.
4 *Panis viaticum*. Viaticum dicitur SS. Eucharistiæ Sacramentum: quod Nobis ad aliam vitam commigrantibus pro commeatu sit. Vide Basilium Poncium ex Familia Eremitarum S. Augustini Variar. disputat. quæst. 15. part. 1. num. 1. Confer quæ dixi in Dissertatione de Pat. argentea Gorreorn. pag. 96. in Notis.
5 *Incurrere poteris*. Alias: *incurrere potes*.
6 *Temere*. Ex MS. Vaticano. Editi: *Timore*.

7 Per

colligens, in conflictu male cauta fuccumbat: deinde offenfus Deus tradat tentationibus, quos delinquit. *Sed libera nos a malo*. Satis de fe
7 humiliter fentit, nec falvari per fe præfumit, * qui ut a malo per Deum liberetur, implorat. Signate vos. Intelligite filioli quanta perfectorum, quanta fortium gloria fit, & poteftas, quando tanta virtus in ipfo conceptu, tanta majeftas aperitur in partu. Nondum natus patrem vocat, fanctitatem poftulat, regnum petit, dat jura terris, terrenas cœleftibus exæquat voluntates, & laboribus profuturis exigit jam devotus annonam. „ Panem noftrum, *inquit*, „ quotidianum da nobis hodie. „ Beati eftis, qui cœpiftis ante pugnam vincere: ante triumphare, quam vivere: ante ad patris promptuaria, quam matris ad gremium pervenire: ante paftum gregis; quam fuccum lactis invadere: toto ante victoriarum fonare jubilo, quam vagitu refpondere cunarum. Vere, ut dixit Apo-
1. Cor. 1 ftolus „ infirmum Dei fortius eft hominibus. „ Aut quis poterit tanti conceptus referre facramentum? ubi virgo mater parit orbe quoti-
8 die, * nec relinquit pofteros ad laborem, fed
9 æternam germina præmittit ad gloriam. *

S E R M O L X I X.

PUtafne mortale pectus dominicæ charitatis erga nos magnitudinem capiat? Putafne terreni corporis pondere mens depreffa erga nos divinum intelligat ac fentiat affectum? Nam quicquid cœli micat, radiat, & fplendet ornatus, quicquid in terra fragrat in floribus, fapit in fructibus, in animantibus gaudet, nostro amore factum, noftræ addictum eft fervituti. Sed quamvis magna, parva tamen funt ad fupernæ in nos dilectionis indicium. Nobis principatus cœlorum, nobis ætheriæ poteftates, nobis fupernæ dominationes, nobis angelorum officia excubiis militant indefeffis. Sed ifta adhuc afferendæ in nos divinæ neceffitudinis parva funt, & minora, tantumque infima, quantum creatore fuo minor eft creatura. Deus vultu incontemplabilis, vifu imperfpicabilis, nullo fenfu æftimabilis, inaceffus mente, ne ipfo quidem ad plenum notus auditu, quoties, qualiter, quam varie, quam diverfe fe humanis aptavit obtutibus? Quam fe communioni, quam fe familiaritati præftitit, & conceffit humanæ? Cum Noe confilii fui facit effe participem, & expiando mundo diluvium præmonet imminere, & totum fæculum ipfo cuftode parvo arcæ defignat in fumine. Cum ad Abraham velut hofpes adventat, invitatus tota dignatione fuccedit, oblata non refpuit, appofita velut efuriens & laffus affumit, & divina collatione velut egens fufcipit; & acceptat humana. Hinc eft, quod emortua mox fenis membra revivifcunt, fterilis vetulæ jam vifcera fufcitantur extincta, & natura in vivo cadavere perfepulta prođitura fuum refurgit auctorem, & generat plurimos tranfacto jam tempore, per unum quem crediderat conditorem. * Ad Moyfen igneus Deus glomeratur in rubo, deinde confert facienda cum fer o, exercetur variis in Ægypto virtutibus, & patefit ad nutum famuli: irrogat flagella, vel tollit: & in mari quantus fit, quantumve homini dederit, * ultricis undæ demonftrant obfequia: cum ficcato gurgite cedit unda piis, * & liquore durato murum præftat, munimen exhibet liberandis: ac tota naturæ fuæ virtute de hofte fæviffimo triumphatura decurrit. Miro contubernio Ifraeliticis Deus converfatus in caftris: numerofas gentes nunc ferit fulmine, nunc tangit grandine, nunc folo turbarum clangore profternit: ut fine conflictu, fine vulnere Deus ducat victrices acies, quas præcedit: affuit defideriis, votis annuit fingulorum, mox ad interrogata refpondit, occulta prodidit, prædixit futura, quæfita patefecit, regnum contulit, donavit opes, temperavit pluvias, fecundas præftitit terras, conjugia ipfa filiorum copia, & honore decoravit. Sed adhuc parum effe credidit, fi affectum fuum erga nos præftando profpera tantum, & non etiam adverfa fuftinendo monftraret. Poft omnia, mundum fuum pauper ingreditur: jacet in cunabilis ut homo: vagitu fuo implorat, inquirit, exigit quam tibi præftitit ipfe pietatem. Parens omnium ufus eft te parente: fubjectus tibi extitit, cui omnis fubjacet altitudo: timuit, quem timenda metuunt: fugit, ad quem cuncta confugiunt: cœlorum arbiter eft hofpes in domibus peccatorum: pane pafcitur, qui pafcet omnes: & quid plura? παντοκράτωρ * tenetur fæculorum: fiftitur terræ fundator, judicatur humanæ largitor veniæ, difcutitur cordis ferutator, punitur vitæ dator & redditor: cunctorum refurrectio fepelitur, ut tarda mens hominis, & intelligentia

Gen. 2. Gen. 18 Gen. 21 1 Exod. 3 Exod. 8 Exod. 14 2 3 Deut. 33. Jofue 10. Jofue 6. 4

7 *Per fe præfumit*. Ex hac eadem petitione validiffimum argumentum defumebant Catholici adverfus Pelagianos, afferentes nulla ope gratiæ, poffe homines viribus fuis peccata devitare. Fruftra enim petimus: *ne nos inducas in tentationem*, fi hoc in noftra pofitum fic eft poteftate, ut nullo Dei adjutorio valeamus implere. Hieronymus lib. III. contra Pelagium: Auguftinus Epiftol. olim LXXXIX., nunc CLVII., ad Hilarium: & Epiftola olim LXXIV., nunc LXXVIII. ad eundem.

8 *Virgo Mater parit Orbe quotidie*. „ Hoc eft: Ecclefia „ generat filios per Baptifmum, quos morientes ante fe „ præmittit ad gloriam: ftabit enim Mater Ecclefia hic, „ donec fæculi confumatio adveniat. Sed Filios Chriftianos „ quotidie præmittit ad regnum, dum Filii electi obeunt „ mortem, „ Mita.

9 *Præmittit ad gloriam*. MS. Cæfenas: *Sed a terreno germine præmittit ad gloriam*.

A D S E R M O N. L X I X.

N O T Æ.

1 QUem *crediderat conditorem*. „ Quia Abraham „ credidit illum effe Deum, & univerforum con„ ditorem, qui fibi dixerat ex Sara uxore fene, fe pariter „ fenem filium fufcepturum, qui multarum gentium effet „ futurus parens: ideo in gratiam fidei fuæ confequitur, „ ut tranfacto generandi tempore nihilominus generet, „ & plurimos ex Ifaac fufcipiat nepotes. „ Mita.

2 *Dederit*. MS. Cæfen. & Vallicel. *patefecerit*.

3 *Cedit unda piis*. Fortaffe legendum: *Cedit unda pedibus*.

4 Παντοκράτωρ. Ideft: *Omnipotens*.

5 Co-

gentia satis pigra, vel morte in se Dei proba-
ret affectum, quæ prædictis & innumeris Dei
beneficiis, Dei erga se non intellexerat, non
senserat charitatem. Qui ergo esse fecit, dedit
vivere, docuit & orare: quia totum voluit
præstare, qui sua sibi prece voluit supplicari.
Pater noster qui es in cælis. Eece homo tua te
voce Christus hodie, ut sibi faceret cohære-
5 dem Dei patris, * adoptat in filium, dum ait,
Matt. 6. *Pater noster*. Quod suæ dignationis est, tuæ es-
Joan. 1. se voluit potestatis, juxta illud. „ Quotquot
„ receperunt eum, dedit eis potestatem filios
„ Dei fieri: „ & tamen jubet dicere, ut di-
gnatio donantis sit, non temeritas præsumen-
tis. *Qui es in cælis*. Non quod non sit inter-
ris, sed te qui cœlestem patrem jam vocas,
ad cœlestem vult tendere, & repetere jam na-
turam, ut generi tanto vita nostra respondeat,
ne terreni mores degenerent, quos cœlestis
donavit & contulit jam natura. *Sanctificetur no-
men tuum*. Non quod tua sit prece sanctifican-
dum, quod te sanctificat nomen: sed quia
Christi nomine vocatus es Christianus, peten-
dum tibi est, ut actu tuo nomen hoc sancti-
ficetur, & honoretur in te. Quia sicut virtu-
tum fama, nominis tantum respondet ad glo-
riam, ita male conversantis infamia ad ejusdem
nominis redundat injuriam: dicente Apostolo:
Rom. 2. „ nomen Dei per vos blasphematur in genti-
„ bus. „ Et revera filii, tunc Gentilis nomi-
ni derogat Christiano, quando aliter quam
profitetur, & dicitur vivere, viderit Christia-
num. *Veniat Regnum tuum*. Non ut Deo ve-
niat regnum habenti semper, sed postulas ut
tibi veniat non habenti: & percipias illud quod
tibi affectu suo Dominus pollicetur, cum di-
Matt. 25. cit: „ Venite benedicti patris mei, percipite
„ regnum, quod vobis paratum est a consti-
„ tutione mundi. „ Venite benedicti, non di-
xit, veniamus: percipite, non dixit, percipia-
mus. Nemo miretur, quia patrem vocat qui
6 nondum natus est: * nam si Joannes exultat,
Gen. 25. & Jacob colluctatur in utero, prudens æstimet
Luc. 1. quid possit natura divina, si tantum potest per
DEUM humana conceptio.

SERMO LXX.

OMnia quæ divinitus dicta, factaque refe-
runtur, sunt miraculo, sunt stupori, sunt
pavenda mortalibus: ipsis etiam cælestibus sunt
tremenda: se nihil tam stupet cœlum, pavet
terra, expavescit universa creatura, quam quod
vos estis hodie, nobis dicentibus, audituri.
Servus Dominum patrem vocare audet, judi-
cem suum reus nuncupat genitorem, conditio
terrena sua se voce Dei adoptat in filium: qui
terrena perdidit, æstimat se divinitatis hære-
dem. Sed audemus, quia præsumptio dicentis
non est, ubi auctoritas est jubentis: ipse enim
nos hodie dicere sic voluit, qui nos docuit sic
orare. Et quid mirum si homines Dei conse-
crevit in filios, quando se hominis dedit &
aptavit in filium? Carnis tunc naturem tran-
stulit in divinam, deitatem quando humanam
detulit ad naturam: tunc hominem sibi in cœ-
lestibus præstitit cohæredem, quando se parti-
cipem reddidit terrenorum. Aut homini nega-
re quid amoris potuit, quid muneris, qui to-
tum quod erat hominis, etiam peccatum su-
scepit, & mortem *? Aut quomodo hominem 1
in suis prosperis socium non habebit, qui in
adversis hominis se fecit esse consortem? Ho-
mo redi ad Deum, sic amatus a Deo: & ad
illius gloriam da totum te, qui se totum pro-
pter te ad suam * deduxit injuriam: & voca 2
patrem fidens, quem tanto amore tuum pro-
bas, sentis, intelligis esse genitorem. *Pater no-
ster*. Quod nondum natus patrem vocat, ne-
mo miretur: Deo nata sunt nascitura, futura
facta sunt Deo. Quæ futura sunt, *inquit*, jam Eccl. 3.
fuerunt. Hinc est quod in utero suum Joan- Luc. 1.
nes sentit auctorem: & extat nuncius matri, Gen. 25.
qui erat suæ nescius vitæ. Hinc est quod Ja-
cob ante legitur bellare, quam nasci: ante
triumphare, quam vivere. Hinc est quod jam
sunt DEO, qui sibi adhuc non sunt, qui ele-
cti sunt ante constitutionem mundi. *Qui es in
cælis*. Non quod ille non sit in terra, sed ut
tu per hoc germen esse noveris re cœleste: &
si te Dei filium esse fateris, vive quasi Dei fi-
lius, ut actu, vita, virtutibus, tanto possis, re-
spondere genitori. *Sanctificetur nomen tuum*.
Quia a Christo vocatus es Christianus, petis
ut prærogativa tanti nominis sanctificetur in
te: quia nomen Dei quod per se, & sibi san-
ctum est, aut sanctificatur in nobis nostro actu,
aut

5 *Cohæredem Dei Patris*. Et apposite observant hic E-
narratores in petitione dici *Pater noster*, & non *meus*:
ut intelligamus, nos esse cum Christo cohæredes, & unius
Patris Filios.

6 *Qui nondum natus*. „ S. Johannes Chrysostomus
„ Homil. xx. in cap. Matth. vi. ait: *nondum initiatum*
„ *quippe Baptismatis Sacramento, non posse Deum Patrem*
„ *vocare*; quod Auctori nostro contradicere videtur. Sed
„ Chrysostomus humano more loquitur; Chrysologus au-
„ tem divino. Siquidem tantum designatus Filius mente
„ divina, licet quo ad Nos physice non possit appellari
„ Filius, gratia baptismatis adhuc sibi deficiente; tamen di-
„ vino more, Filius Dei appellatur: cui præterita juxta ac
„ futura sunt præsentia. „ Mita. Alludit Chrysostomus
ad suorum temporum morem, quando non aperte licitum
erat Catechumenis Orationem Dominicam recitare. Vide
Notam 4. Serm. lxvii. Augustinus in Enchirid. ad Lau-
rent. cap. lxxi. *Eorum* (Fidelium) *est dicere, Pater no-
ster, qui es in Cœlis, qui jam Patre tali regenerati sunt
ex aqua, & Spiritu sancto*.

AD SERMON. LX.

NOTÆ.

1 *SUscepit & mortem*. „ Suscepit ad delendum: non au-
„ tem assumpsit ut haberet ut dicti supra Serm. xlv.
„ In Epistola D. Leonis ad Flavianum dicitur: *assumpsit*
„ *formam servi sine sorde peccati*. Ideo suscepit, ut ha-
„ betur 1. Petr. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore*
„ *suo super lignum*. Et 2. Corint. *Eum qui non noverat*
„ *peccatum, pro nobis peccatum fecit*. Idest Deus fecit Deum
„ esse hostiam pro peccato. Vide Bellarm. in Exposit. Psal-
„ mi 21. v. 1. D. Ambrosium lib. 2. in Lucam, de Chri-
„ sto baptizato ait: *unus omnium peccata suscepit, ut in*
„ *illo omnia peccata morerentur*. „ Mita.

2 *Ad suam*. MS. Cæsen. *ad Tuam*.

3 *In-*

aut nostro actu blasphematur in gentibus. *Veniat*
Luc. 17. *regnum tuum*. Ipse dicit: „ Regnum Dei in-
„ tra vos est: „ si intra nos est; veniat ut
quid oramus? Est in fide, est in spe, est in
expectatione, sed ut in re veniat, jam preca-
mur. Veniat autam nobis, non illi qui sem-
per conregnat patri suo, semper regnat in pa-
Matt. 25 tre: sed veniat nobis. „ Venite benedicti patris
„ mei, percipite regnum quod vobis paratum
„ est ab origine mundi. „ Dicimus, *Veniat re-
gnum tuum*. Ut sic DEUS regnet in nobis,
quatenus in nobis desinat mors regnare, desinat
Rom. 5. regnare peccatum. „ Regnavit, *inquit*, mors
„ ab Adam usque ad Moysen: „ Et alibi.
Rom. 6. „ Non regnet peccatum in vestro mortali cor-
„ pore. *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in ter-
ra*. Nunc in terra multa fiunt pro diaboli vo-
luntate, pro sæculi nequitia, pro desiderio car-
nis: in cœlo vero, fit nihil præter Domini vo-
luntatem: petimus ergo, ut interempto diabo-
lo, ut novo sæculo, ut mutato corpore, ut
destructo mortis imperio, ut abolita domina-
tione peccati, in cœlo & in terra, in Deo &
hominibus, una Dei fit, eademque voluntas.
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Post
regnum cœleste, terrenum panem petere non
Matth. 6 jubemur: prohibente ipso cum dicit: „ Nolite
„ soliciti esse animæ vestræ quid manducetis
Joan. 6. „ aut quid bibatis. „ Sed quia ipse „ est panis
„ qui de cœlo descendit, „ petimus & preca-
mur, ut ipsum panem, quo quotidie, id est,
jugiter, sumus in æternitate victuri; hodie, id
est, in præsenti vita, de convivio altaris san-
cti ad virtutem corporis, mentisque capiamus.
*Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos di-
mittimus debitoribus nostris*. Sic dicendo homo
3 indulgentiæ modum, * mensuramque veniæ tu
tibi dedisti, qui a Domino tantum tibi petis
dimitti, quantum dimiseris ipse conservo. Di-
mitte ergo delinquenti in te totum, si vis ipse
de tuis nihil Domino debere delictis: in alte-
ro dimitte tibi, si vis ipse vindicem vitare sen-
Jacob. 1. tentiam. *Et ne nos inducas in tentationem*. „ Deus
Gen. 3. „ sicut scriptum est, neminem tentat: „ sed
tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad ten-
4 tationum * laqueos derelinquit. Sic Adam ten-
tatoris incurrit insidias, dum sui præcepta de-
serit conditoris. Unde autem & a quo tentare-
tur homo, prodit sic dicendo. *Sed libera nos
a malo*. Hoc est, a diabolo, qui totius mali &
auctor est, & origo: diabolus natura celestis
fuit: nunc est nequitia spiritualis, ætate major
sæculo, nocendi usu tritus, lædendi arte peri-
tissimus; * unde non jam malus, sed malum di- 5
citur, * a quo est omne quod malum est. Hinc 6
est quod propriis viribus liberari homo non
potest, carnalibus vinculis illigatus. Petendum
nobis est ergo, ut Deus nos a diabolo liberet,
qui Christum terris ut diabolum vinceret,
commodavit. * Clamet homo, clamet ad Deum, 7
clamet, libera nos a malo, ut a tanto malo
solo Christo vincente liberemur. *Pater noster
qui es in cælis*. Orandi thema, materiam pe-
tendi, supplicandi normam paucissimis in ver-
bis ipse tibi, qui tibi est exorandus indulsit;
ut ex hoc tu petendi sumas sensum; intelle-
ctum postulandi capias; mensuram colligas im-
petrandi: & brevissimo magisterio orandi, la-
tissimam capias disciplinam; simul quia * ad 8
amoris indicium Rex ipse officio functus est
advocati, ut preces quibus responsurus * erat, 9
ipse dictaret. Cunctatio ablata est impetrandi
omnis, imo fiducia collata est tota promeren-
di, quando ipsum se legit in precibus qui ro-
gatur. Metus locum non habet, ubi a patre,
filius pietata interprete desiderat quæ sancta
sunt, impetrare.

SERMO LXXI.

FRatres charissimi, qui vos donavit crede-
re, ipse vos docuit & orare: & totam
petendi formam paucis aptavit in verbis: quia
cum patrem postulat, multa prece filius non
laborat: sicut enim petere cogit necessitas geni-
tum, ita urget charitas dare genitorem. Pater
ergo qui sponte præstat, non tam ut petatur,
quam quid petatur ostendit; ut filius petendo
justa placeat, qui potest stulta postulans, di-
splicere. Audite patrem, & vos filios esse jam
credite, ut quæ petieritis incunctanter impetra-
re possitis. Quid valeat fides, credulitas quid
possit, quanti sit confessio, hodie monstratur
in vobis. Ecce Trinitatis trina confessio in cœ-
lestem sobolem de terrena vos sustulit servitu-
te: ecce fides quæ DEUM locuta est patrem,
patrem vobis DEUM hodie conquisivit: ecce
vox quæ confessa est DEUM filium, vos DEI
adoptavit in filios: ecce credulitas quæ DEUM
Spiritum proclamavit, de carnis substantia mor-
tali

3 *Indulgentiæ modum*. Penes alios Interpretes τὸ ὡς ϰαὶ *Nos* dimittimus, non significat modum remittendi; Deus enim perfecte remittit; sed rationem. Non est regula quod Deus nobis & majora, & liberalius remittit, sed conditio; quod si aliis non remiserimus, nec nobis remittetur.

4 *Contumaciter euntes ad tentationem*. Augustinus: *non enim per se ipsum inducit Deus in tentationem; sed induci patitur eum, quem suo auxilio deseruerit*.

5 *Peritissimus*. MS. Cæsen. *Promptissimus*.

6 *Malum*. Vide Notam 13. Serm. lxvii.

7 *Christum terris commodavit*. „ Nota vim hujus ver„ bi *commodavit*: hoc est fruendum dedit. In commoda„ to etenim redditur idem ipsum specie, & numero quod „ fuerat commodatum: ut patet ratione commodati. Sic „ Christus terris commodatus dicitur, quia devicto diabolo, „ & homine redempto idem specie, & numero Cœlo red„ ditus est. „ Mita.

8 *Simul quia*. *Etiam quia*.

9 *Responsurus*. Ita corrigit Meursius. Ut est in editione prima Bonon. Editi fere omnes; *responsus*.

AD

talt in vitalem Spiritus substantiam vos mutavit. Quis pietatis tantæ dignus invenietur assertor? DEUS pater homines dignatur hæredes, DEUS filius non dedignatur servulos cohæredes, Deus Spiritus carnem consortem divinitatis assumit, fit cœlum possessio terrenorum, & inferis addicti jurisdictione suscipiuntur in supernis: Apostolo probante, cum dicit: „An „ nescitis quia angelos judicabimus? „ Vocate ergo DEUM patrem, vosque si nondum natos, jam tamen designatos filios esse jam eredite, & date operam: quatenus sit vobis cœlestis vita, sint vobis divini mores, & forma deitatis tota vestra præferatur in forma: quia cœlestis pater respondentes generi filios muneribus ditat divinis: degenerantes ad pœnalem revocat servitutem. *Pater noster qui es in cœlis.* Succumberet conscientia servilis, terrena conditio solveretur, nisi nos ad hunc clamorem ipsius patris auctoritas, ipsius filii Spiritus excitaret. „ Misit, ait, Deus Spiritum filii sui „ in corda nostra clamantem Abba pater. „
1 Lassescit * mens, caro nostra deficit ad divina, nisi Deus quæ fieri jubet, impleat ipse qui jubet. Quando ausa mortalitas Deum vocare patrem nisi modo, quando superna virtute hominis animantur interna? *Pater noster qui es in cœlis.* Homo quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus esse de cęlis? Ergo cęlestem vitam monstra in habitatione terrena: quia si quid in te gesserit terrena cogitatio, cęlo maculam, cęlesti generi injuriam intulisti. *Sanctificetur nomen tuum.* Nos petimus, ut sanctificet nomen suum Deus, quod sanctitate sua totam salvat & sanctificat creaturam. Fratres, hoc nomen est, quod supernæ potestates pavent, quod tremenda suscipiunt servitute: hoc nomen est, quod mundo perdito dat salutem: sed petimus, ut nomen Dei actu nostro sanctificetur in nobis: nobis enim bene agentibus, benedicitur nomen Dei: nobis male agentibus, blasphematur. Audi Apostolum dicen-
Rom. 2. tem: „ Nomen Dei per vos blasphematur in „ gentibus. „ Petimus ergo, petimus ut quantum nomen Dei sanctum est, tantum nos ejus mereamur in nostris mentibus sanctitatem. *Veniat regnum tuum.* Quasi non semper fuerit, ac sit, sic regnum Christi ut veniat nunc ro-
Luc. 17. gamus, Et ubi est illud? „ Regnum Dei in- „ tra vos est. „ Inter nos est fide, sed ut re veniat, supplicamus. Fratres, quandiu diabolus vario nequitiarum genere, multimoda arte fallendi rerum aciem turbat, sensus hominum, moresque confundit, sævit idolis, sacrilegiis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, signis decipit, illudit astris, spectaculis occupat, obsidet vitiis, peccatis vulnerat, criminibus faucia, desperatione prosternit, Christi regnum prolongat & absentat a nobis. Petimus ergo ut veniat tempus, quo mali tanti auctore pereunte, mundus totus, creatura tota, totam solius Christi regnet & triumphet ad gloriam: & fiat quod sequitur, ut sicut in cęlo, ita & in terra una Domini sit voluntas. Sit terra cęlum, vita DEUS, tempus æternitas, patria requies, census innocentia,
honor immortalitas, gloria castitas, * Deus 2
totum. Addidit, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Post paternitatem DEI, post Divini nominis sanctitatem, post cœli regnum, quotidianum panem jubemur exposcere. Christus oblivioni non subjacet, Christus mandatis
suis contraria non demandat: ipse dixit: „ No- Matt. 6.
„ lite soliciti esse animæ vestræ quid mandu-
„ cetis, aut quid bibatis. „ Sed quia ipse est Joan. 6.
panis qui de cęlo descendit, qui legis & gratiæ mola aptatus est in farinam, qui crucis confectus est passione, qui magnæ pietatis fermentatus est sacramento, qui conspersionis le-
vis * le amentum sustulit de sepulchro, qui 3
ut divinitatis suæ calore coqueretur, ipse elibanum decoxit inferni, qui ad cęlestem cibum quotidianus Ecclesiæ defertur ad mensam, qui in remissionem frangitur peccatorum, qui edentes se perpetuam pascit & enutrit ad vitam: hunc panem quotidie nobis dari petimus, donec illo in die perpetuo perfruamur. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Homo penes te est potestas ve-
niæ, * in te est indulgentiæ: tu tibi remissio- 4
nis auctor es constitutus. Gratis petis veniam, qui tibi in alio indulgere contemnis. Homo
tu tibi misericordiæ, * factus es ipse mensu- 5
ra: quantum quæris misericordiæ, fac tantum. *Et ne nos inducas in tentationem.* Tentatio est fratres, species fallens, quæ prospera in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosos educit in lapsus: petimus ergo ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus. Inducere autem DEUS dicitur, currentes ad crimina cum relinquit. *Sed libera nos a malo* Hic mali malum designat auctorem, hoc est, diabolum. Petimus
ergo * ut munere hoc uno malis omnibus cum 6
mali careamus auctore. *Pater noster qui es in cęlis.* Nemo cum se filium clamat, manere se miretur in habitu servitutis: ad divinum germen hodie designatus es, non promotus: spem,
non

AD SERMON. LXXI.

NOTÆ.

1 *Lassescit.* Meursius corrigebat · *Flaccescit mens.* Sanctificetur in Nobis. Augustinus Serm. olim xlviii. de diversis, nunc lvi., & lvii.: *Hoc rogas, quod semper sanctum in se, sanctificetur in te; idest sanctum habeatur, non contemnatur.*

2 *Gloria castitas.* Quam male bone Deus! plurimæ editiones: Veneta Sarzinæ, Lugdun. Durandi, Colon. Henningii &c. *Forta castitas.* Lugdun. Landriani curante Theophylo Raynaudo habet: *Cora castitas.*

3 *Conspersionis levis.* In nonnullis, sicut & in MS. Vatic. deest: *levis.*

4 *Penes te est potestas veniæ.* Explicandus est Chrysologus ex Augustino: qui petitionem hanc de quotidianis peccatis intelligit: quibus non carent nec justissimi Homines: quæque Deus dimittit, si nos dimiserimus. Serm. olim xlviii. de Divers., nunc lvi: Serm. olim xlii. inter L., nunc lxvii.: Serm. alias cxxxv. de Temp., nunc lix.

5 *Tu tibi misericordiæ.* Laudat hunc locum Chrysologi Du-Hamelius in Notis ad Sacr. Script. hic.

6 *Petimus ergo.* Nostræ infirmitatis memores, non solum ut vincamus petimus, sed etiam ne in certamen descendamus, ac forte vincamur. Maldonatus ex Tertulliano Cyprianus, Augustinus &c.

7 Tem.

Rom. 8. non rem te noveris consecutum . Audi Apo-
stolum: „ Spe salvi facti sumus : spes autem
„ quæ videtur non est spes , quod enim vi-
„ det quis , quid sperat? si autem quod non
„ videmus, speramus: per patientiam expecta-
„ mus . „ Hodie adoptionis est dies , hodie
promissionis tempus est: audi, crede, expecta,
crede creditori tuo, qui tibi credidit debitori,
expecta parumper ut veniat , qui te diu susti-
nuit ut venires: da illi inducias de promisso ,
qui tibi quicquid erat debiti , jam donavit .
Aut quare tu fatigaris spe Dei , cum genus
omne hominum subsistat spe, fide vivat? Agri-
cola nunquam sereret anhelus , si fructum la-
boris sui de tempore non speraret : viator la-
borem prolixi itineris non subiret , nisi se ad
destinata crederet pervenire , nauta mare non
intraret incertus, si se lucris sequentibus com-
pensaturum viarum discrimina non speraret :
miles tota juventutis tempora non ageret in
periculis , si senectutis honores copiosissimos
non speraret: filius paternæ dominationis tem-
7 pora non duraret * , si te substantiæ paternæ
non speraret hæredem. Et tu si te jam filium
Psal. 26. Dei credis, juxta Propheram; „ Expecta Do-
„ minum , viriliter age , & confortetur cor
„ tuum; „ & expecta, ut hæreditatem Dei de
expectationis fide, & de virtute patientiæ con-
Joan. 3. sequaris. Audi Apostolum: „ Filii Dei sumus,
„ & nondum apparuit quid erimus : scimus
„ quoniam cum apparuerit , similes ei eri-
Col. 3. „ mus: „ Et iterum: „ Vita vestra abscondi-
„ ta est cum Christo in Deo: cum autem ap-
„ paruerit Christus vita vestra , tunc & vos
„ apparebitis cum ipso in gloria : „ Fratres ,
beati sunt filii Dei , quia & hæreditatem re-
rum omnium possidebunt, & de excessu patris
luctus temporum non videbunt.

SERMO LXXII.

QUod ego modo cum magno tremore dicturus
sum, quod vos estis nunc terribiliter au-
dituri: imo terribiliter vocaturi, stupent
angeli, pavescunt virtutes , supernum coelum
non capit, Sol non videt, terra non sustinet,
tota non assequitur creatura . Quid ad hæc
mortale pectus ? Quid ad hæc mens hominis
imbecilla ? Quid ad hæc humani sensus angu-
stia? Quid adhæc humanæ vocis aura ? Quid
1. Cor. 2. ad istud humana lingua cito taeitura ? Hoc
1 Paulus invisibiliter cum vidisset , * prodidit
non prodendo, dicens : „ Nec oculus vidit ,

S. Petri Chrys.

„ nec auris audivit, nec in cor hominis ascen-
„ dit, quæ præparavit Deus diligentibus se. „
Hoc Isaias cum suo mox cœpisset auditu, ad Esa. 53.
hoc hominum pervenire posse dubitat, vel fi-
dem, dicens, „ Domine, quis credidit auditui
„ nostro? „ Hoc Hieremias cum divino con-
cepisset auditu , partus supernorum sensuum
non sustinebat, elamans : „ Ventrem meum , Hier. 4.
„ ventrem meum doleo, & sensus cordis mei
„ perturbati sunt. „ Hoc Abacuc divini spiri-
tus perorabat afflatu, cum dicit: „ Custodivi, Abac. 3.
„ & expavit venter meus a voce orationis la-
„ biorum meorum : & intravit tremor in os-
„ sa mea, & subtus me * commota est virtus 2
„ mea. „ Elevatus virtute Dei sensit suam sub
se succubuisse virtutem. Longum est super hoc,
sacramentum pavoris prosequi, & dinumerare
sanctorum exempla : * tempus non sinit diu 3
me in hoc timore demorari , cœlestis partus
impetus non potest tardare nascentium. * Di- 4
co ergo, & vos in utero adhuc penetrali vo-
ce compello, provida exhortatione præmoneo:
ut antequam videatis matrem , vocetis & pa-
trem, ante blandimenta matris, patris tenda-
tis & festinetis ad regnum: ante patris præve-
niatis ad panem , quam matris ad ubera pen-
deatis. Nec in vos quicquam sibi, aut matris
necessitas, aut ætatis tempora vindicent : sed
in vobis totum divino patri , totum cœlesti
respondeat & occurrat auctori. *Pater noster qui* Matth. 9.
es in cœlis. Hoc est quod pavebam dicere, hoc
est quod trepidabam proferre , hoc est quod
neque cœlestium, neque terrestrium quenquam
sinebat servitutis propriæ conditio suspicari :
cœli & terræ , carnis & Dei repente tantum
posse provenire commercium, ut Deus in ho-
minem, homo in Deum, Dominus in servum,
servus verteretur in filium: fieretque divinita-
tis & humanitatis ineffabili modo una & sem-
piterna cognatio. Et quidem deitatis erga nos
dignatio tanta est, ut scire nequeat quid potis-
simum mirari debeat creatura: utrum quod se
Deus ad nostram deposuit servitutem; an quod
nos ad suæ divinitatis rapuit dignitatem. Hinc
est homo, quod te divinitus adhortatur , qui
tanto * nunc tuo amore flammatur: quod ad- 5
huc in utero voce tua te Deus adoptat in fi-
lium : quod te non fieri solum liberum vult
ille, sed nasci : quod ipsam propter te manu-
mittit naturam : ne quem nævum , ne quam
maculam imponat ortus pristinæ servitutis. O
vos beatos, quibus dominari datum est ante ,
quam nasci: ante regnare, quam vivere: ante
ad Dei patris gloriam pervenire, quam prosa-

P piam

---

7 *Tempora non duraret*. Non sustineret. Horat. lib. 1. Od. 14.
Vix durare carina
Possunt imperiosius æquor.

AD SERMON. LXXII.

NOTÆ.

1 *INvisibiliter cum vidisset*. Paulus vidit invisibiliter, quia sine imaginibus vidit arcana per ecstasim . S. Thomas in Epist. 2. ad Corint. 3 & vidit invisibiliter, quia oculis corporalibus Deus non videtur : ut ex Augustino docet Fulgentius Resp. 111. ad Ferrandum Diaconum. Ex Mita.

2 *Subtus me*. Emendat Meursius : *subtilissime commota est*.

3 *Sanctorum exempla*. Ex MS. Vaticano. In Editis deest *exempla*.

4 *Tardare nascentium*. „ Hoc est vos, qui divina vo-
„ catione nasci spiritualiter cupitis Christiani : & quodam
„ impetu viscera Matris Ecclesiæ urgetis , ut statim nasca-
„ mini , mihi haud permittitis jamdiu in modo captis e-
„ xemplis morari. Observa , ut Gentes baptizari , & re-
„ novari cuperent. „ Mita.

5 *Qui tanto*. Alias: *Quod tanto*.

6 Per

piam propriæ vilitatis agnoscere. Ecclesia fœlix mater, quæ vos tales respicit, quæ cum virgo permaneat, genuisse tales, & tantos vos taliter se miratur. Olim partus iste præceden-
Gen. 25. tibus designabatur exemplis. Hinc est quod Jacob in utero matris cum fratre luctatur, præ-
Gen. 38 ripit & triumphos. Hinc est quod, in utero Thamar gemini de primatus honore prælian-
5 tur, retardant partus: nec ante lucem cupiunt videre, quam vincere. Hinc est quod Joannes exultat ante, & ante suo occurrit auctori, ge-
Luc. 1 nitricis ex utero quam procedat. Et si humana pignora sic ante Deo militant, quam nascantur parentibus, quam vivant sæculo; quid mirum si Ecclesiæ divina germina, si Deo sua soboles in utero adhuc, quod sit superni germinis jam fatetur? *Pater noster qui es in cœlis.* Stupor insurgit, Christus de Dei patris pectore matrem vocat, & fatetur in terra: & homo de matris utero patrem vocat, & confitetur in cœlis, *Pater noster qui es in cœlis.* Quo te homo repente provexit gratia? quo te rapuit cœlestis natura? ut in carne & in terra positus adhuc, & carnem jam nescias, & terram dicendo: *Pater noster qui es in cœlis.* Qui ergo se tanti patris filium confitetur, & credit, respondeat vita generi, moribus patri, & mente, atque actu asserat, quod cœlestem consecu-
6 tus est per naturam. * *Sanctificetur nomen tuum.* Cujus utique genus esse cœpimus, ejus utique censemur & nomine: & ideo petimus, ut in nobis illius nominis sanctificatio perseveret, honor, & prærogativa nominis, quod sublimavit sic tanti genitoris celsitudo. *Adveniat regnum tuum.* Non illi petimus, cui nunquam defuit regnum; imo qui est ipse regnum, totamque in se regni continet potestatem: sed qui nos vult ad promissam regni gloriam pervenire, monet nos expetere omnibus hoc votis: in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quantum namque est temerarius, qui discutit dege-
7 nere: ignavus est tantum, * qui non gaudet, æstuat, anhelat, cum promissum intendit & pertendit ad regnum. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra:* Sicut in cęlo, sic & in terra; tunc jam totum cęlum est; tunc agit Dei mens una omnes, tunc in Christo omnes, & in omnibus Christus, quando omnes solius Dei sa-
piunt, & faciunt voluntates: * tunc omnes u- 8
num, imo unus omnes quando Dei spiritus in omnibus vivit unus. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Sicut in Psalmo: „ Benedi- Psal. 67.
„ ctus dominus de die quotidie; „ ita hic: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Quotidianum jugem dicimus: jugis panis ille est, qui de cęlo descendit: „ Ego sum panis, qui de Joan. 6.
„ cęlo descendit. „ Perfectæ ergo beatitudinis * 9
est iste panis; hodie, hoc est in præsenti, illius panis cibo jam vivere incipimus, cujus perpetuitate, quod est quotidie saginabimur in futurum. *Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* De supplicantis pectore veniæ fons emanat, & ad veniam refluet; quicquid pietatis exuberat, & effundit in alterum, quando indulget sibi tantum, quantum alteri condonaverit. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Satis potest homo misericors, qui cum Deo de pietate confligit, cum tantum sibi dari, quantum dederit; quantum donaverit, tantum desiderat & donari. Homo sit semper in pectore tuo venia, si vis crimina non timere. *Et ne nos inducas in tentationem.* Hæc interpretatione indigent, quia tentatio diaboli prævia & amara est ministra ejus: quamdiu vero hoc fragili continemur in corpore, necessario precamur,
ut in nos nec tentationi pateat aditus, * nec 10
diabolo tribuatur accessus. *Sed libera nos a malo.* Ipse autem Dominus Deus noster liberet nos a malo, & perducat ad omne bonum, qui vivit & regnat Deus modo & semper, & infinita sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXIII. (*)

HOdierna festivitas, fratres charissimi, nobis vetera non connectit, nec carnes agni
servat * in crastinum; sed dum præterita præ- 1
sentibus solenni devotione participat, & Pascha 1. Cor. 5.
nostrum, Pascha redeunte conjungit, novæ regenerationis ablactat infantiam: quia juxta Apostolum. „ Vetera transierunt: & ecce facta „ sunt omnia nova. „ Annus domini perficitur
temporibus, non senescit, qui * tandiu suo re- 2
currit in circulo, quandiu nos ad diem retributio-

6 *Per naturam.* Alias: *consecutus es paternitatem.*

7 *Ignavus est tantum.* Ex MS. Vallicel. Editi plures: *Ignarus.*

8 *Faciunt voluntates.* Ita petitionem explicat Brugensis: *Fiat a nobis, & in nobis, quod tu vis, præcipis, consulis.*

9 *Perfectæ ergo beatitudinis.* Salebrosum locum ex MM. SS. Cæsenæ & Urbini explanavit Mita: addens: „ quam „ sit panis perfectæ beatitudinis Sacramentum Eucharisticum; in quo vi verborum adest Corpus, sanguis, & „ Divinitas Christi, cum in beatitudine una divina Perso„ na non videatur sine altera, dicas cum Theologis, quod „ Pater & Spiritus sanctus adsunt in hoc Sacramento per „ concomitantiam. Augustinus Pater Theologorum & lu„ men Serm. 111. de Tempore ait: *Filius suscepit carnem „ & non deseruit Patrem, nec se divisit a Patre: susce„ pit carnem in proprietate, sed tamen Pater, & Spiri„ tus sanctus non defuit majestate.* Et sicut Christus est „ in Incarnatione, ita in Eucharistia est sacramentaliter. „ Mita.

10 *Nec tentationi pateat aditus.* Vere his verbis Deum rogamus, ne sinat nos obnoxios esse tentationi, ut superius innuimus: Cyprianus de Orat. Dom. Augustinus Epist. clvii., cap. 2., & lib. de dono Persev., cap. vi Chrysostomus, Tertullianus: & alii.

AD SERMON. LXXIII. (*)

NOTÆ.

(*) IN Codice Bononiensi Sermo hic inscribitur: *Sermo B. Petri Ravennatis de die Pascha.* De eo Mita „ Non videtur absolutus hic sermo. Est illius argumentum „ de iis qui diu ante effecti sunt Christiani; & de iis, „ qui nuperrime. Hi secundi appensi collo eorum, qui „ jam diu baptizati, & confirmati fuere, debent ex uberi„ bus Ecclesiæ, communis Matris, verbum Dei, & instru„ ctionem in fide, quasi lac, sumere. Primi vero Corpus „ Christi recipere, & cuncti una pariter sacram Dei eru„ ditionem ab ore Pastoris audire. „ Mita.

1 *Servat in crastinum.* Codex Bononiensis: *reservat.*

2 *Qui.* Ibid: *Et*

3 Re-

butionis adducat. Paschalis hodierna solennitas
3 a lacte, quos ante genuit, nunc repellit, * ut
solidioris cibi pastu, perfectum Christi robo-
Gen. 21. rentur in virum. Fecisse Abraham epulum ma-
gnum, totiusque domus suæ lætitiam suscitasse
ablactato Isaac, historia divina referente cogno-
vimus. Et si senectutis soboles, si sterilis uni-
cus, choris tripudiantibus, cithara & tympa-
no, & toto psalterii resonante concentu, uni-
versæ familiæ corda traxit, & commovit in
4 gaudium, quanto magis nos hodie * in hymnis
spiritualibus convenit exultare, vel canticis,
5 quando virginis * in germine ablactatur univer-
sa fœcunditas? Si Anna in Saræ consterilis,
quæ lachrymis orationum suarum tamdiu ma-
defecit ariditatem sui corporis & naturæ, quam-
diu fuerat longo vitæ tempore negata posteri-
1. Reg. 1 tas, Samuelem divino munere susceptum, abla-
ctatum mox divinum refundit in munus, &
lætitiam suam sacrificiorum victimis ad pleni-
tudinem liberationis accumulat: multo magis
nos oportet laudis immolare sacrificium, vota
solvere, suavitatis incensum adolere, & tota
holocaustorum pinguedine Deo patri victimas
immolare, quando virgo mater enutrita & ab-
lactata tot numero pignora, quot stellas cœli,
patri toto orbe repræsentat, ut impleatur illud
Psal. 40. Propheticum: „ Benedices coronam anni beni-
„ gnitatis, & campi tui replebuntur ubertate: „
6 Nemo ergo otiosum esse * credat istud festivita-
tis nostræ salutare mysterium, nec existimet
7 pannum novum * veteri nos assuere vestimen-
to, ubi nihil Judaicæ vetustatis, novitati con-
jungimus Christianæ: scientes, Apostolo dicen-
2. Cor. 5 te, novam totam in Christo nobis emersisse
creaturam: sed agnationem divinam supernæ
virtutis e ehimus ad profectum, ut dum simul
nuper nati quid facere debeant, imbuuntur: &
ante geniti quantam Deo gratiam ne perfectio-
ne sua debeant, instruuntur, appendantur col-
lo ii, qui modo nati sunt: & pietate tota sub
Ecclesiæ matris uberibus occupentur: trahant
8 teneris faucibus innocentiæ pastum: * in opere
sancto brachia meditentur extendere, nitantur
in cursu fidei tremula firmare vestigia. Nun-
quid sic relinquendi sunt jam nutriti, ut non
patris cura, patris manu, patris regantur ar-
bitrio? & ita matris consilio, matris fide mu-
niantur, ut non humana solum, sed etiam di-
vina prudentia percipiant, & præripiant salu-
taria? Sic Jacob suo nimis timidus, matris con- Gen. 27.
silio satis audax *, patris ut præriperet bene- 9
dictionem, plus mysticus, quam dolosus * in- 10
cessit: nam primogenitum se mentitus non est,
quia ille primus est, quem cœlestis gratia ge-
nerat, non natura mortalis: ille nos sub hir-
corum pellibus figurabat, qui ut moriamur pec-
cato, hortatu matris Ecclesiæ mortificati cor-
poris induimur vestimento, & odore agri * 11
continuis confessionum fructibus & ubertate re-
dolemus, donec cæcitati Israeliticæ salutariter
illudentes, paternam benedictionem toto fidei
præripiamus arcano: dicente Apostolo: „ Cæ- Rom. 11.
„ citas Israel facta est, donec plenitudo gen-
„ tium introiret ex parte. „

SERMO LXXIV. (*)

ALiquantulum nos tacere, fratres charissi-
mi, & vigiliarum labor fecit *, & coe- 1
git jejunii lassitudo: & ideo hodie reddimus de
dominica resurrectione sermonem: in qua si di-
vinum est, quod ex virgine nascitur Christus,
quantum divinius est Christus a mortuis quod
resurgit? Quod ergo divinum est, humano non Matt. 28.
accipiatur auditu: * *vespere*, inquit, *sabbathi*, 2
qua lucescit in prima sabbathi. Vespera sabbathi,
hoc nescit dies sæculi, hoc non habet mundi
usus. Vesper finit, non inchoat diem: * tene- 3
brescit vesper, non lucescit: non in auroram
vertitur, quia lucis ortum ignorat. Vespera
mater noctis parturit diem: mutat ordinem,
dum agnoscit auctorem: radiat de novitate my-
sterium: anhelat creatori servire, non tempo-
ri. *Vespere*, inquit, *sabbathi*, *qua lucescit in
prima sabbathi*, *venit Maria Magdalena & alte-
ra Maria videre sepulchrum*. Sero mulier curris

3 *Repellit*. Ibid: *appulit* corrupte. „ Idest a Catechi„ smo, & teneris instructionibus, ad factam participent „ Eucharistiam. „ Mira. A Veteribus & pro cibo & ante cibum Infantibus mel dabatur, deinde lac: ut observatum est a viris eruditis Salmasio lib. de Transubstant. pag. 495. & Isaaco Vossio in Barnabæ Epistolam, ad calcem genuinarum Ignatii Epistolarum. Hinc mellis & lactis in vetere Ecclesia degustatio: *ad Infantia*, ut alicubi loquitur Hieronymus, *significationem*.

4 *Nos hodie*. Ex Cod. Bonon. In Editis deest; *hodie*.

5 *Virginis in germine*. Ex eod. Cod. Editi: *Virginei germinis*.

6 *Otiosum esse*. Ex eodem Cod. In Editis deest: *esse*.

7 *Pannum novum*. „ Hoc est Hebræorum Pascha non „ assuitur nostro Paschæ. Alludit ad illud Matthæ: IX., „ 16. de quo supra Sermo XXXI. „ Mita.

8 *Innocentiæ pastum*. Omnes editiones, & MS. Vatic. & Bon. &c. habent *pactum*. Placuit emendatio Latinii. *

9 *Satis audax*. Ex MS. Vatic. Editi: *satis ausus*.

10 *Plus mysticus, quam dolosus*. Non unus inter Patres est Chrysologus, qui Jacobi factum ab fraude & mendacio excuset, & hæc omnia ad mysterium referri oportere contendat. Vide Augustinum lib. contra mendacium, cap. X. At ut ille a mendacio excusaretur satis non esset demonstrare in actione illa mysterium, sed oporteret probare simul in sensu historico, & literali nullum præferri mendacium, ut bene Estius in hunc locum. Hoc sibi patissimum negotii suscepit Theodoretus, quæst. 81. in Genes. Gregorius Magnus lib. I., Homil. VI. in Ezechiel. & in Job, lib. XVIII., cap. III. nov. edit. S. Thomas 2. 2. quæst. I. art. III., in Vesp. ad 3. Melchior Canus lib. II., de Loc. Theolog. cap. IV. Consultus est cum eruditissimo Calmeto tom. I. pag 216. col. 2. sapiens illud Augustini lib. III. de Doctr. Christ. principium adducere: cum scilicet in Scriptura eximii alicujus viri peccatum adducitur in quo figura, & typus rerum futurarum exhibetur exemplum tamen illud ad literam minime afferendum esse. Augustinus *figuram ad intelligentiam referas*, *factum vero ipsum ad mores non transferat*.

11 *Odore agri*. MS. Bonon. *Agni*. Corrupte.

AD SERMON. LXXIV. NOTÆ.

(*) VIde quæ diximus in Præfatione.

1 *Vigiliarum labor fecit*. Vigiliarum usus in primæva Ecclesia, & jejunium prolixius in Hebdomada magna. Quin nox ipsa Paschatis *Vigiliarum Nox* vocatur ab Gaudentio Tract. in Exod. pag. 24., & ab Alcimo Avito de prima festi Rogationum Instit.; & ab Adone Viennensi in Chronico. Vide Lindenbrogium Observat. ad Marcell. pag. 545.

2 *Auditu*. In Codice Bonon. additur: *Audistis Evangelistam dicentem; Vespere*.

3 *Non inchoat diem*. Accomodat se Chrysologus ad

ad veniam, quæ mature cucurrit ad culpam.
Vespere quærit Christum, quæ in matutinis
Adam se noverat perdidisse. *Venit Maria & altera Maria videre sepulchrum*. Quæ de Paradiso perfidiam sumpserat, festinat fidem sumere
4 de sepulchro: * contendit rapere de morte vi-
5 tam, quæ de vita rapuerat mortem. * *Venit Maria*. Hoc nomen matris est Christi, venit
ergo mater in nomine, venit mulier, ut fieret
mater viventium, quæ facta fuerat morientium
Gen. 3. mater: ut quod scriptum est impleretur: „Hoc
„ est mater omnium viventium. „ *Venit Maria & altera Maria*. Non dixit venerunt, sed
venit: sub uno nomine venerunt duæ, mysterio, non casu. *Venit Maria & altera Maria*.
Venit ipsa sed altera, altera, sed ipsa, ut mulier mutaretur vita, non nomine: virtute, non
sexu: & fieret resurrectionis nuncia, quæ internuncia & lapsus extiterat & ruinæ. *Venit Maria videre sepulchrum*. Ut quam deceperat
arboris visus, visus repararet sepulchri: &
quam prostraverat illecebrosus aspectus, aspectus salutaris attolleret. *Ecce*, inquit, *terræmotus factus est magnus: Angelus enim Domini descendit de cœlo*. Tremoit terra, non quia angelus descendit de cœlo, sed quia ab inferis
6 dominator ascendit. * *Ecce terræmotus factus est*
7 *magnus*. Movetur chaos, * dissiliunt ima terrarum, timet terra, montiom tremunt pondera, orbis fundamenta quatiuntur, corripitur
tartarus, sistuntur inferna: addicitur mors quæ
8 in reos tendens * incurrit in judicem dominata servis, exarsit in Dominum: sæviens in homines, prosilivit in Deum. Merito ergo perit
lex tartari, remota sunt inferni jura, potestas
mortis ablata est, & in pœnam temeritatis suscitavit mortuos cognitoris injuria: * deniqoe
9 redduntur corpora, redintegratur homo, vita
reparatur, & constat de venia jam totum,
quia in auctorem vitæ mox est transgressa sententia. *Ecce terræmotus factus est magnus*. Modo terræmotus magnus: O si tunc vel levis
turbo arborem mortiferam dejecisset: O si nebulæ fumus illius mulieris tenebrasset aspectum:
O si tetra nubes lethalis pomi speciem caligasset; O si manus tangens inconcessa tremuisset: O si peccati diem tenebrasset nox injusta, * & lamenta mundi, & incrementa mor-
tis, & creatoris injuriam tunc tulisset: sed vi- 10
tiis semper serviunt blandimenta, lenocinantur
dulcia delictis, virtutibus vero austera & fortia sunt amica. *Angelus enim Domini descendit de cœlo*. Resurgente Christo, morte pereunte,
terrenis redditur cœleste commercium: & mulieri cui fuerat cum diabolo lethale consilium,
cum angelo colloquium fit vitale. * *Angelus* 11
enim Domini descendit de cœlo, & revolvit lapidem. Non dixit volvit, sed revolvit lapidem,
qui advolutus probavit mortem, & revolutus
extitit resurrectionis assertor. * Beatus lapis 12
qui Christum & revelare meruit & velare:
Beatus qui non minus corda aperit, quam sepulchrum: beatus qui dat resurrectionis fidem,
fideique resurrectionem, * qui divinam carnem 13
resurrexisse testatur. Mutatur hic ordo rerum:
mortem, non mortuum devorat hic sepulchrum,
domus mortis mansio fit vitalis, uteri nova
forma mortuum concipit, parit vivum. *Angelus enim Domini descendit de cœlo, & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum*.
Et angelo quæ causa sedendi erat, * cui nul- 14
la inerat lassitudo? Sed sedebat ut fidei doctor, ut resurrectionis magister: sedebat super
petram, ut soliditas sedis * daret credentibus 15
firmitatem. Ponebat angelus * super petram 16
fundamenta fidei, super quam Christus erat
Eccle-

communem aliarum nationum usum, apud quas insolens est dicere: diem in Vesperis elucescere. Locutio vero hæc propria est Judæis, qui dies sacros, ut hodiernum & nos, ab Vesperis exordiebantur. Vel elapsa hebdomada, cujus prima hebdomadæ alterius dies inciperet.

4 *Fidem sumere de sepulchro*. Hæc fere Nyssenus Orat. XII. contra Eunomium tom. II. pag. 712.: *quoniam sicut ait Apostolus: mulier seducta in prævaricatione fuit, & defectionis a Deo, quæ per inobedientiam facta est, dux fuit: idcirco resurrectionis prima fuit testis, ut ruinam, quæ ex prævaricatione sequuta est, per fidem resurrectionis, repararet. Et quemadmodum serpentem initio, serpentis ad virum ministra, & consiliaria, facta est, principium mali, & sequelam in vitam intulit; sic ejus, qui morti dedit defectorem draconem, sermones ad Discipulos proferens, hominibus dux & princeps fidei efficeretur, per quam merito prima mortis occasio dissolvitur*. Ex interp. Suiceri in Thes. tom. 2. pag. 807.

5 *De vita rapuerat mortem*. „ De qua vita? An de „ Paradiso deliciarum, ubi vitam agere debebat? An de „ cibo qui vitam reparans vitam præbere dicitur? An „ quia cibus naturaliter factus est ad protegendam vitam? „ Sic de morte rapit vitam, idest de sepulcro, quod „ mortis sedes nuncupatur „ Mita.

6 *Dominator ascendit*. Communis Sanctorum Patrum sententia est hoc terræmotu præsertim Dominicam resurrectionem Mundo fuisse annunciatam.

7 *Movetur chaos*. Græco vocabulo **σεισμὸς ἐγένετο μέγας** *motus magnus factus est*; sunt qui putant innui non terræmotum, sed turbinem. Hammondus, Clericus &c. At in novi fœderis libris, vox illa non nisi pro terræmotu usurpatur: ut hic apud Chrysologum. Vide Actor. XVI. 26. Apoc. VI., 12. XI., 13. Matthæi XXIV. 7. XXVII. 54. Marci XIII., 8. Lucæ XXI. 2.

8 *Quæ in reos tendens*. MS. Bonon. *quæ in Rege offendens*.

9 *Cognitoris injuria*. Ex eodem Codice: *suscitavit mortuos. Cognitoris injuria tartara provocantur, redduntur corpora &c.*

10 *Nox injusta*. „ Sed cur nox injusta dicitur? Forte quia servit injustis, qui tenebras amant, ut liberius „ peccent? Vel quia sua caligine ordinem rerum perturbat? Vel quia æque pulchram obscurat, & turpe, bonum & malum? Certe, quia si ante Christus diem obscuram reddidisset injuste illud egisset: vel forte noctem „ intellige mortem, ut Bellarm. in Psal. XXI. vers. 2. „ quod minus utique malum fuisset, quod Æva injuste „ moreretur, quod sic Deum offenderet. Etenim si mors, „ quæ pœna peccati est, ante ipsum peccatum contigisset „ Hominum, dici potuisset injusta. „ Mita. Auctor superius Ævæ manum *inconcessam* vocavit, eo quia ad ea, quæ vetita erant protendebatur; nunc vocat *noctem injustam*, quæ jura diei turbaverat.

11 *Fit vitale*. MS. Bonon. *Et Mulier, cui fuerat cum diabolo lethale consilium, cum Angelo fuit colloquium egisse*.

12 *Resurrectionis assertor*. His scilicet, quibus vacuum sepulchrum patebat, non quod Christi corpus resurgens, ea lapidis revolutione indigeret, licet Patribus nonnullis, scilicet Hilario hic: Leon. Epist. LXXXIII. ad Monachos Palestinæ, visum sit lapidem fuisse revolutum ab Angelis honoris gratia Christi resurgentis. Vide Grotium, & Maldonatum hic.

13 *Fideique resurrectionem*. Verba hæc desunt in Codice Bonon.

14 *Causa sedendi erat*. Maldonatus, & Grotius aliique censent Græcum vocabulum ἐφίσταναι, quod vulgo *sedere* dicitur, usurpari etiam pro *se sistere alicui*.

15 *Soliditas sedis*. MS. Bonon. *soliditas sedentis*.

16 *Ponebat Angelus &c*. Ex eodem Codice: *Sedebat Angelus supra petram, ut soliditas sedentis demonstraret fundamenta fidei, super quam &c*.

17 Non

Ecclesiam fundaturus, qui dixit: „ Tu es Pe-
trus, & super hanc petram ædificabo Eccle-
Matt. 16. „ siam meam. „ *Erat*, inquit, *aspectus ejus*
sicut fulgur, & vestimenta ejus sicut nix. Ad
17 angeli gloriam non sufficit fulgor, * ad cœle-
stem naturam quid fecit vestimentum? Sed
splendore tali referebat speciem nostræ resur-
rectionis & formam: quia resurgentes per Chri-
18 stum, Christi mutantur in gloriam. * *Præ ti-*
more autem ejus exterriti sunt custodes, & facti
sunt veluti mortui. Miseri quos tunc percutit
pavor mortis, quando securitas redditur vitæ:
19 sed crudelitatis ministri, * perfidiæ executores
alienæ fiduciam sumere, quomodo poterant de
20 supernis? Obsidebant sepulchrum, * resurre-
ctioni januas obstruebant, & ne qua posset in
21 trare vita, mors perire, * servabant: merito
22 eos angeli perculit & prostravit adventus. *
Misera, & sibi semper inimica mortalitas do-
let se mori: ne resurgere possit, oppugnat:
sepulchrum aperire convenerat, & ad resur-
gendum quicquid erat facilitatis afferre, ut es-
set miraculum de facto, de exemplo spes, de
reverso res, credulitas de vivendo. Grandis
dementia est hoc, hominem nolle credere,
quod sibi desiderat evenire. Hoc de his custo-
23 dibus hodie dixisse sufficiat: * quid autem nostra
fides habeat, ne hodie longum sit, post dice-
mus, præstante Domino nostro Jesu Christo,
qui vivit & regnat cum patre Deus in sæcula
sæculorum. Amen.

SERMO LXXV. (*)

QUantum a vobis ego, a me tantum pere-
1 grinatus est sermo: * sed orate fratres,
ut sicut me vobis Deus reddidit, ita mi-
hi dignetur reddere, & redonare sermonem.
Matt. 28. Audistis Evangelistam dicentem: *Vespera*, in-
quit, *sabbathi, quæ lucescit in prima sabbathi*.
Quid hic intelligit humanus sensus? quid hic
humana sapit sapientia? *Vespera quæ lucescit*.
Vesper finit, non inchoat diem, nec lucem
parturit, sed tenebras: sed hic elementorum
auctor, elementorum vices mutat, ut in resur-
rectione Domini totum divinum sentias, nil
humanum. Denique resurgente Christo fideli-
bus lucescit vesper, dies infidelibus tenebre-
scit: Discipulis nox mutatur in diem, Judæis
dies vertitur & mutatur in noctem. „ Ab ho- Luc. 23
„ ra, inquit, sexta, tenebræ factæ sunt super
„ universam terram usque ad horam nonam: „
Ut ipsa quæ tota est meridiana claritas * ob- 2
scuraretur, & illud quod scriptum est, imple-
retur: „ Occidet illi sol meridie: „ occidet Amos 8.
illis, id est, Judæis: nostris autem: „ Nox Psal. 138
„ sicut dies illuminabitur: „ Quia vesper, qui
in profundam semper caliginem vergit, totam
tunc Christi tetendit & erexit in lucem: * ac 3
splendore toto tota mortalium pectora ab in-
feris Christo resurgente complevit. *Vespera sab-*
bathi. Quia illuminatur per Christum sabba-
thum, non deletur. „ Non enim venit solve- Math. 5.
„ re legem, sed adimplere. „ Illuminatur, ut
in die dominico luceat, clarescat in Ecclesia,
quod in synagoga Judæis obscurantibus fusca-
batur. *Venit Maria Magdalena, & altera Ma-*
ria videre sepulchrum. Præcedunt Apostolos ad
ministerium fœminæ, quæ sexu viros, quæ or-
dine discipulos sequuntur: sed non hinc fa-
ciunt Apostolos segniores, quæ non fœmina-
rum formas, sed Ecclesiarum typum deferunt
dominicum ad sepulchrum: Maria, & Maria,
sic altera, ut ipsa: ipsa ut altera: altera ipsa
Maria, * Maria mater Christi: unum nomen 4
duas geminatur in fœminas *, quia hic Eccle- 5
sia ex duobus populis veniens, una figuratur
ex duobus populis, id est, ex Gentibus & Ju-
dæis, quia primi novissimi, & novissimi pri-
mi. Venit Maria ad sepulchrum, venit ad re- Matt. 20.
surrectionis uterum, venit ad vitæ partum, ut
iterum Christus ex sepulchro nasceretur fidei,
qui carnis fuerat generatus ex ventre: & eum
quem clausa virginitas vitam protulerat ad præ-
sentem, clausum sepulchrum * ad vitam red- 6
deret sempiternam. Divinitatis insigne est clau-
sam virginem reliquisse post partum: de sepul-
chro clauso exisse cum corpore est divinitatis
insigne. Maria & Maria venerunt, ut viderent
sepulchrum: vides quia venerunt, non ut Do-
minum cernerent, sed sepulchrum: nec quæ-
rebant

---

17 *Non sufficit fulgor*. Ex eod. Cod. *fulgur*. *Ad cœlestem naturam quid factum est vestimentum?* MS. Cæsen. & Vallicel. *quid attinet vestimentum?*

18 *Mutatur in gloriam*. Post hæc additur in MS. Bonon. *Obscura obscuritas carnis, carnis resurrectionem sic hebr. docente Domino „ Tunc justi fulgebunt, sicut sol. „*

19 *Crudelitatis Ministri*. MS. Cæsen. *simplicitatis Ministri*.

20 *Obsidebant sepulchrum*. Codex Bonon. *Ipsi, qui obsidebant sepulchrum*.

21 *Ne qua posset intrare vita, mors perire*. In Codic. prædicto: desunt *Mors perire*.

22 *Perculit adventus*. Utique Angeli adventus, non Christus resurgens. Neque enim congruum erat, ut impia illa turba Christum ab Inferis reducem, prima videret. Adverte perpetuum Pictorum errorem.

23 *Dixisse sufficiat*. Cætera, quæ sequuntur desunt in Codice Bononiensi.

AD SERMON. LXXV. (*)

NOTÆ.

(*) Sermo hic omittitur in Codice Bonon.

1 *A me tantum peregrinatus est sermo*. Discesserat ab sua sede Chrysologus, & Peregrinus ab sua, alio se contulerat: vel Romam ad Synodum sub Leone Pontifice bis celebratam contra Manichæos; vel eundem adierat pro causa hæresis Eutychianæ. Ex Mita. Exploditur conjectura hæc ab Abb. Bacchinio, quem vide in Observationibus ad vitam Chrysologi, huic editioni præmissam num. v.

2 *Tota meridiana claritas*. Ex Hebræorum nempe institutione. Prima hora cum sexta matutina conveniebat: Tertia cum nona: Sexta cum meridie: Nona cum tertia promeridiana: ita enim absolvebantur ab eis viginti quatuor horæ, quibus apud Nos dies conficitur.

3 *Erexit in lucem*. Latinius: *erepsit*.

4 *Altera ipsa Maria*. De tribus Mariis consule, si placet, quæ eruditissime disserit Calmetus Comment. in Sacr. Script. In Prolog. ad Evangel. Matth. pag. 451. Chrysologus tantum ad Mariæ nomen alludit.

5 *Duas geminatur in fœminas*. Scilicet in Mariam Magdalenam, & in Mariam Jacobi, & Josephi Matrem.

6 *Clausum sepulchrum*. Plurimorum Patrum, ac Interpretum sententia fuit, Christum ita e sepulchro egressum

rebant cum mortuis jam viventem, quæ Dominum jam resurrexisse credebant. *Angelus enim Domini descendit de cælo, & accedens revolvit lapidem*. Revolvit lapidem, non ut egredienti Domino præberet aditum, sed ut Dominum mundo jam resurrexisse monstraret: conservis ad credendum daret fidem, non ad resurgendum Domino præstaret auxilium. *Revolvit lapidem*. Revolvitur ad fidem, qui ad perfidiam fuerat advolutus. *Revolvit lapidem*: ut idem esset vitæ titulus, qui acceperat mor-
7 tis tenere custodem. * Orate fratres, ut nunc descendat angelus, & totam duritiem nostri cordis evolvat: aperiat sensuum clausa nostrorum: resurrexisse Christum nostris etiam teste-
8 tur ex mentibus: * quia sicut illud cor cœlum est, in quo vivit & regnat Christus: ita illud pectus sepulchrum, in quo Christus adhuc habetur mortuus & sepultus: Christi mors sicut fuisse, ita pertransisse credatur: Christus homo passus, mortuus & sepultus fuit: est, vivit, regnat, manet, permanet Deus. Audi A-
1.Cor.5. postolum dicentem: „ Et si novimus Christum „ secundum carnem, sed jam nunc non no-
Rom. 6 „ vimus: „ Et: „ Quod mortuus est pecca„ to, semel mortuus est, quod autem vivit, „ vivit Deo: „ hoc est, vivit Deus. *Et accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum*. Sedebat ad docendam resurrectionem, non ad lassitudinem sublevandam. Cœlestis natura ignorat lassitudinem, nescit laborem: sed factus
9 est lapis vas angelicæ sessionis, * doctrinæ cœlestis cathedra, schola vitæ, quia Judæis ad mortis januam, ad cineris servitium, ad triste silentium fuerat constitutus. *Erat*, inquit, *aspectus ejus sicut fulgur, vestimenta autem ejus sicut nix*. Vultus claritas a vestium candore separatur, & facies fulguri, nivi vestis Angeli
10 comparatur, * quia fulgur de cœlo, nix de
Psal.148. terra. Audi Prophetam dicentem: „ Laudate „ dominum de terra, ignis, grando, nix. „ In facie ergo angeli claritas cœlestis servatur naturæ: in veste vero figuratur gratia communionis humanæ, & temperatur species angeli colloquentis, ut carnales oculi, & vestium ferant placidam claritatem, & ex fulgore vultus nuncium sui tremerent, & revererentur auctoris. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes*. Quare territi. Quia custodiebant crudeli-
11 tatis studio, * non pietatis obsequio. Ruit, destruitur, stare non potest, quem conscientia destituit, impellit reatus. Hinc est quod angelus percellit impios, pios alloquitur & solatur. *Nolite timere vos*. * Hoc est, illi timeant: * 12
quærentes non timeant, timeant persequentes. 13
Nolite timere vos, scio enim quod Jesum qui crucifixus est, quæritis, non est hic. Hoc est ego veni, ut instruerem vos, non ut illum eximerem, qui & rerum factor est, & est sui suscitator. * *Non est hic, surrexit enim sicut dixit*. 14
Vides quia venit angelus, ut factis assereret servus, quæ dominus * prædixerat verbis: & 15
doceret moriendi & vivendi penes illum potestatem fuisse, qui ante suam mortem prædixerat resurrectionem: nam utique qui scire potuit, potuit & cavere, sed quia vincere potuit, declinare contempsit, quia resurgentis gloria sepelivit morientis injuriam. De sequentibus, fratres, sequenti sermone tractabimus, quia protrahere nos & dilatare sermonem adhuc recens itineris prohibuit lassitudo.

SERMO LXXVI.

Superiori sermone Mariam, & alteram Mariam Ecclesiæ ex duobus populis venientis figuram diximus habuisse: hoc ex sequentibus hodie cupimus approbare, si modo nobis vester benignus præbeatur auditus. *Respondens*, Matt.28.
inquit, *Angelus dixit: Nolite timere vos, scio enim quia Jesum qui crucifixus est, quæritis: non est hic, surrexit enim sicut dixit. Venite, videte locum ubi positus erat Dominus*. Angelus prædicat nomen, crucem dicit, loquitur passionem, fatetur mortem, sed resurrectionem mox,
mox dominum confitetur. * Et si angelus post 1
tanta supplicia, post sepulchrum agnoscit dominum, suam loquitur servitutem, & injuriam passionis totam transisse sentit resurrectionis in gloriam: cur homo aut minoratum Deum in carne judicat, aut in passione existimat ejus
defecisse virtutem, * aut consumptam domi- 2
nationem credit servitute? Digne itaque dicit * crucifixum, ostendit locum ubi positus erat dominus, ne alter & non ipse idem resurrexisse crederetur ex mortuis. Et si dominus eadem redit in carne, vulnera reportat, ipsa clavorum foramina resumit, & ipsa facit testimonia sui corporis, suæ resurrectionis indicia,

sum esse, ut e Matris utero prodiit: intacto scilicet, integroque ostio. Auctor quæst. ad Orthod. sub nomine Justini, quæst. cxvii. Chrysostomus Homil. ii., de S. Johan. Bapt. Nazianzenus, Tragæd. de Christo patiente: Hieronym. quæst. vi, ad Hedibiam: Augustinus, seu quis alius Serm. olim clix., nunc clx Append.

7 *Tenere custodem*. MS. Cæsen. *Tenere custodiam*.

8 *Ex mentibus*. Ex eodem MS. *& mentibus*.

9 *Vas Angelicæ sessionis*. Vasa appellasse videntur nonnulli, majora saxa vel columnarum frustra apta ut super iis sedeatur. Vide Gloss. Du-Cangii. Tom. iii. pag. 1379

10 *Nivi comparatur*. Nix in vestimentis nil aliud sonat, quam summum candorem, ut apud Græcos, & Latinos, ita & apud Hebræos. Num. xii., 10. Psalm. li. 7. Thren. iv. 7.

11 *Crudelitatis studio*. Morem enim gerebant Judæis: & ideo territi, ne pœnas luerent corporis oscitanter servati. Maldonatus & Brugensis.

12 *Nolite timere*. Solent Angeli hac salutationis formula pios timore perculsos consolari.

13 *Illi timeant*. Mulieres quærentes Jesum, contraponit Militibus persequentibus. Apposite. Nam Chrysostomus, apud Maldonatum, censet adjunctum fuisse illud *vos* emphatice, ut illas opponat Militibus.

14 *Sui est suscitator*. MS Cæsen. *suus est suscitator*.

15 *Quæ Dominus*. Ibid. *Quod Dominus*.

AD SERMON. LXXVI.

NOTÆ.

1 Mox *Dominum confitetur*. Nam post resurrectionem inchoabatur regnum Domini N. J. C. cui subsunt & Angeli.

2 *Ejus defecisse virtutem*. Vide Epiphanium adversus hæreses Tom. i., P. iii. pag. 1026., edit. Colon. In Cod. Bonon. deest: *Ejus*.

3 *Digne itaque &c.* Ex MS. Bonon. Quam alte obscurus fuerit locus hic, consule editiones.

4 In

cla, quæ ſuæ fuerant contumelia paſſionis: qua-
re homo ſe in alia putat, aut in ſua non pu-
4 tat carne rediturum, * aut carnem ſervus for-
te dedignatur ſuam, cum noſtram dominus
non mutarit? Acquieſce homo ipſum te futu-
rum eſſe in carne tua, ne tu ipſe non ſis, ſi
in carne ſurrexeris aliena. Adjecit Angelus,
dicens; *Et cito euntes dicite diſcipulis, quia ſur-
rexit, & præcedet vos in Galilæam: ibi eum vide-
bitis.* Angelus hic non fœminas, ſed Eccleſiam
5 duabus in fœminis mittit, unam mittit, * ut
eam mittendo ſic longe, lateque diffundat:
Angelus hic ſponſam mittit ad ſponſum: de-
nique euntibus illis occurrit dominus, & ſalu-
6 tat eas, * dicens: *Avete.* * Occurrit, & non
7 poteſtate terret, ſed prævenit charitatis ardo-
re; non auctoritate turbat, ſed ſalutat lege
ſponſi, non dominantis jure onerat, ſed hono-
Luc. 10. rat dilectione conſortis, ſalutat: *Avete.* Di-
xerat diſcipulis ſuis ipſe: „ Neminem ſaluta-
„ veritis in via, „ & quid eſt quod hic in
8 vita tam feſtivus ſalutator * occurrit? non
expectat cognoſci, intelligi non requirit,
non ut interrogetur admittit, ſed in ſaluta-
tionem vadit totus, vadit fervens, & ſuum
ſolvit ipſe ſalutatione mandatum? Fecit, fecit,
quia totum vincit, & exuperat vis amoris:
ſimul, quia Chriſtus in Eccleſia ſe ſalutat,
quam ſuam fecit eſſe, & ſic viſcera ſua, ſuum
Coloſ. 1. ſic recepit in corpus; dicente Apoſtolo: „ Et
„ ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, „ In iſtis
vero fœminis Eccleſiæ figuram manere plenam
res ipſa oſtendit evidenter, quia diſcipulos ſuos
Chriſtus de reſurrectione nutantes arguit, tre-
Luc. 24. pidantes firmat, oſtenſione lateris, clavorum
cavernis, ſumptione cibi, vix revocat ad fi-
dem: Unde & merito in fide parvulos ſic pue-
ros appellat, dicendo: „ Pueri, nunquid ha-
Joan. 21. „ betis pulmentarium? „ ipſamque alibi Ma-
Joan. 20. riam flentem quaſi de mortuo, mulierem vo-
cat, atque tangendi ſe licentiam negat: iſtas
autem ſic perfectas invenit, ſic credentes, ſic
non de ſexu trepidantes, ſic myſterio curren-
tes, ſic dominum toto fidei ardore requiren-
tes, ut habendum ſe tradat eis ſalutatione ta-
li, dicens. *Avete.* Angelus dixerat; Scio enim,
quia Jeſum crucifixum quæritis: & requirenti-
Joan. 20. bus Chriſtus, *avete* reſpondit; alibi autem Ma-
riæ nec tangendi datur facultas: * hic non ſo- 9
lum tangendi, ſed & tenendi copia tota con-
ceditur. *Illæ autem*, inquit, *acceſſerunt, & te-
nuerunt pedes ejus.* Iſtæ tenent pedes Chriſti,
quæ in Eccleſia typum Evangelicæ prædicatio-
nis tenent, & merentur ex curſu: ac ſic fide
tangunt ſui veſtigia ſalvatoris, ut ad totius
deitatis pertingant gloriam, perveniant ad ho-
norem, illa autem merito audit: Noli me tan- *Joan.* 20.
gere quæ in terris deflet dominum, & ſic in
ſepulchro quærit mortuum, ut eum in cœlis
neſciat regnare cum patre. * Noli me tange- 10
re, id eſt, obſequi tactu carnis, * quem fidei 11
tactu deberes attingere; nec quaſi hominem
tantum tangere te præſumas in terra, quem
Deum nondum ſapis in cœleſtibus adorare:
fœminea cura deſinat, muliebris ſolicitudo de-
ſiſtat, virilis credulitas tuam conſcendat in
mentem, aſcenſum meum cordis tui capiat la-
titudo, ut in cœleſtibus * æterna tactus mei 12
beatitudine perfruaris. Juxta illud Prophetæ:
„ Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te, domi- *Pſal.* 83
„ ne: aſcenſus in corde ejus diſpoſuit. „ In
terra non tangit Chriſtum, qui fide in cœlo
non conſcendit ad Chriſtum. Quod ergo ea-
dem Maria nunc in fidei vertice conſtituta,
nunc in Eccleſiæ ſublimata faſtigio, & tangit
Chriſtum, & tenet toto ſanctitatis affectu,
nunc imbecillitate carnis, & fœminea infirmi-
tate dejecta dubitat, & tactum ſui non mere-
tur auctoris, non facit quæſtionem; ſi quidem
illud de figura eſt, hoc de ſexu: illud eſt de
divina gratia, hoc de humana natura: quia
nos idem ipſi cum divina ſcimus, Dei munus
eſt: cum humana ſapimus, cæcamur ex nobis.
Sic beatus Petrus * Chriſtum, dum Dei filium 13
confitetur, patre revelante, cognoſcit; cum ne-
gat Chriſtum, carnis ſentit & patitur cæcita- *Matt.* 16.
tem. Inter hæc Judæi crimina, aut male emunt
ſua, aut diſtrahunt pejus aliena, dum peccata
taxant pretio, dum pecunia penſant & com-
penſant delicta: dum in ſceleribus ſuis fundunt,
quod toto ſcelere congregaverunt. Sic Judam
comparant traditorem domini ſui, & pretio
redemptoris mundi ſanguinem penſant: ſic a-
perti ſepulchri fidem claudunt ſacculo, * ut 14
negandæ reſurrectionis crimen nummis crimi-
num mercarentur. *Pecuniam*, inquit, *copioſam
dede-*

4 *In ſua non putat carne rediturum.* Primi omnium reſurrectionem negarunt Samaritæ, & Sadducæi, quos refellit laudatus Epiphanius Tom. 1., p. 1., pag. 25. Origeniſtæ item, Baſilidiani, Valentiniani, Marcioniſtæ, aliique hujus furfuris Homines.

5 *Unam mittit.* Deeſt in Cod. Bonon.

6 *Salutat eas.* Ex eod. Cod *ſalutator*.

7 *Avete.* Ibid. *Avete, hoc eſt: bonitate.*

8 *Feſtivus ſalutator.* Ex Mita.

9 *Nec tangendi datur facultas.* Alii Interpretes duo hæc Evangelii loca, quæ velut ad invicem pugnantia introducit Chryſologus, ad literam conciliant. Dicunt enim primo vel has duas fuiſſe appariciones diverſas, ſecundo vel Magdalenes ante, eum tetigerat; tertio vel Chriſto prohibente tetigit tamen, ut res importunas, & audax eſt amor. Conſule Maldonatum.

10 *In Cœlum neſciat regnare cum Patre.* Chryſologo conſonare videtur Auguſtinus Tract. 121., In Joan. *in hac femina recognoſcens Eccleſiam de Gentibus quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendiſſet ad Patrem.* Tom. III. pag. 590., edit. Antuerp.

11 *Tactu Carnis.* MS. Cæſenæ. *Obſequi tantum carne.*

12 *Ut in Cœleſtibus.* Docent cum Chryſologo alii enarratores Chriſtum illis verbis *Noli me tangere* innuiſſe Mulieri, Chriſtum amplectendi gratiam habituram in Cœlis: ab rebus corporeis ad ſpirituales mentem ejus attollens. S. Leo Serm. II. de Aſcenſione, pag. 72., edit. Lugdun. cura Raynaudi: *Noli me tangere. Nolo ut ad me corporaliter venias, nec me ſenſu carnis aſpicias: ad ſublimiora te differo. Cum ad Patrem aſcendero, tunc me perfectius, veriuſque palpabis: apprehenſura quod tangis, & creditura quod non cernis.*

13 *Sic Beatus Petrus &c.* Alias in MS. Bonon. *Sic Beatus Petrus, ſic Dei Filium Patre revelante cognoſcit.*

14 *Sacculo.* Ex eod. Cod. *Mundo.*

A D

dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus venerunt nocte, & furati sunt eum, nobis dormientibus, & si hoc Præses audierit, nos suadebimus ei: & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti: & diffamatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem. Apud Judæos, nunquid apud Christianos? Judæe, quod tu in Judæa obscurabas auro, fide toto claruit & eluxit in mundo: discipuli receperunt, non furati sunt Christum: tu perfidiam comparasti, sed non furatus es veritatem: Judæe, resurrexit Christus, tu pecuniam perdidisti. „ Sanguis ejus super „ nos, & super filios nostros. „ Judæe, Christus vivit: tu & te, & tuos posteros occidisti.

SERMO LXXVII.

PLenum satis & perfectæ devotionis indicium, quod tempore passionis tota creatori suo compatitur creatura. Quæ caro terra tremente non tremuit, quæ mens non torpuit, quod ingenium non defecit cum sol ante tempus occidit, lux refugit? Denique, fratres, & nostra occubuere tunc viscera, sensus est commortuus, sermo noster suo est consepultus auctori, ut ejus totam nunc suscitaretur ad gloriam. Ista extitit silentii mei causa: ista debiti mei devota dilatio fuit. Nec mirum, fratres, si provide sermo meus toto affectionis obsequio ad inferos etiam suum secutus est largitorem? quia sine ipso vobis talibus, ac tantis creditoribus, quod redderem non habebam: quod si cupidus aliquis, & avidus exactor de solutionis tardi-
1 tate conqueritur, calumniam temporis nobis desistat inferre, quia dives dominus meus multiplicem fœnoris ipsius auget & repensat usuram. Absolvat ergo nos jam Evangelicæ larga
2 lectionis humanitas, quos officii necessitas hoc tantum deduxit, & addixit ad debitum. *Vespera, inquit, sabbathi qua lucescit in prima sabbathi.* In domino resurgente non humanæ solum conversum est jus naturæ, sed etiam ipse creaturæ ordo insigniter est mutatus. *Vespera sabba-
thi qua lucescit.* Ecce domino resurgente, non Matt. 28
tenebrescit vespera, sed lucescit: & fit lucis exordium, quod principium noctis esse consueverat, *Vespera sabbathi quæ lucescit in prima
sabbathi.* Sicut mortalitas in immortalitatem * 3
corruptio in incorruptionem, caro in Deum, ita tenebræ transferuntur in lucem: ut se nox ipsa taliter non periisse gaudeat: sed esse mutatam, quæ obscuritate magis, quam tempore sic defecit, quæ intervalla, quæ vicem suæ felicius perdidit servitutis, ut in perpetuæ lucis proflueret & erumperet libertatem: dicente
Propheta. „ Et nox illuminatio mea in deli- Ps. 138.
„ ciis meis: „ *Vespera quæ lucescit in prima sab-
bathi.* Sabbathum secundarium * se lætatur ef- 4
fectum, quod jussione legis torpebat in otio; & per diei dominici primatum in divinæ virtutis opera mirabiliter excitatur, quod Judaicæ observationis inertia a virtute salutari red-
debat extraneum, dicente domino: „ Non li- Luc. 6.
„ cet sabbathis ægris curam, afflictis opem, „ cæcis visum, vitam mortuis condonare? „ & interpretando taliter a Deo diem sabbathi sanctæ legis studiis deputatum, misere tantum ventris addixerat servituti. *Vespera sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi, venit Maria Magdalena, & altera Maria.* Una venit nomine, quæ nunc alia legitur in diversa persona. *Venit Ma-
ria & alia Maria.* Quo & una * in duabus no- 5
minis unitas figuraret: & mutatam fœminam diversitas panderet personarum: venit enim; non venerunt, & cum dicit alia, in utraque eandem mystico designat affatu, ut aliam venisse ante fidem, aliam post fidem redituram esse monstraret. Venit mulier, sed redit Maria: venit quæ intulit mortem, redit quæ genuit vitam: venit Adam quæ deduxit ad inferos, redit quæ ab inferis Christum recepit. *Venit Maria & alia Maria.* Quare? *Videre sepulchram*, & non Christum quærere: tantum videre sepulchrum: reatus sui titulum, facinoris sui triste documentum, suæ cum diabolo

præ-

AD SERMON. LXXVII.

NOTÆ.

1 *CAlumniam temporis.* Actio in jure est qua quis rem quampiam sibi per solennes juris form ulas asserere conatur; aut pro qua litem intendit. Vide Glossarium Du-Cangii.

2 *Officii necessitas.* Hoc est: plangendi mortem Christi, & cum Ecclesia tanto funeri condolendi.

3 *Sicut mortalitas &c.* „ Difficilis sensus explicatio. „ Pro tenuitate ingenii arbitror Auctorem de Hominis per „ Christum in novissimo die resuscitando loqui: in cujus car- „ ne mortalitas in immortalitatem, corruptio in incorru- „ ptionem, caro in spiritum per beatam gloriam transfe- „ rentur. Tenebræ vero, quæ in lucem commutabuntur „ sunt, vel cunctæ res adversæ, quæ in lucem, hoc est, „ in prosperas res transferentur; vel certe mors ipsa, quæ „ nox dicitur, & quæ deposita obscuritate in perpetem lu- „ cem mutabitur; idest in perpetuam vitam. Non perit nox, „ idest mors, quia omnes morimur; sed mors mutatur in „ vitam, quo ad justos; qui in Domino moriuntur. „ Non deficit tempus, quia auctor temporum tempo- „ ra nescit. Nox perdit vicem suæ servitutis, quia mors „ homini, homo morti deservit; sed libera est a servitu- „ te, dum ipse homo in resurrectione luce perpetua frue- „ tur. Hoc probat Auctor ex Psalm. 138., v. 10.: *& „ nox sicut dies illuminabitur &c.* quod hic explico. Di- „ cit Homo: esto tenebræ me operient in nocte, ne ul- „ terius videam lucem: hoc erit quidem in pœnam pec- „ cati, sed nox, hoc est ipsa mors corporis, erit illumi- „ natio in deliciis meis, quia per gratiam Christi resusci- „ tati, & ego a morte resurgam, & per viam mortis „ de morte ipsa transibo ad vitam: ubi lumine gloriæ il- „ lustratus deliciis beatæ visionis perfruar. Lege Mald. in „ cap. 1. Lucæ, num. 78., & 79.: ubi per tenebras & „ lucem cunctas res prosperas & adversas respective, Patres „ intellexisse docet. Et in cap. 1. Joannis, num. 4. ver- „ sus fin. vitam lucem, mortem tenebras Scripturam ap- „ pellare ait. Sic Auctor noster infr. Serm. 79. hujus lo- „ ci explicationem innuere videtur. „ Mita. Attamen stylo Chrysologi facillime intelligitur, comparari hic nostrorum corporum resurrectionem ipsi eidem vesperi, vel, ut loqui amat, noctis resurrectionis domini: quæ suæ naturæ obscuritatem vertit in lucem, sicut & nos nostrorum corporum corruptionem, vertemus in immortalitatem.

4 *Sabbathum secundarium.* „ Diem Dominicum ob „ Christi resurrectionem Sabbathum primarium vocat; hoc „ est, festum præcipuum, ac principale. Sabbathum autem „ Hebræorum secundarium appellat: hoc est in secundo, „ & humiliori loco positum, tanquam hujus primarii si- „ gnificativum. De Sabbatho Hebræorum in diem dominicum converso, & de sanctificatione utriusque pulchre, ut „ solet, Augustinus Serm. 251. de Temp. „ Mita.

5 *Quo & unam.* MS. Cæsenæ: *quo tunc in duabus unam.*

6 Clam,

præsumptionis, sui quæstus ferale commercium, ut inde recuperaret fidem, unde perpetuum suæ prævaricationis sustinebat opprobrium. *Et ecce terræmotus factus est magnus*. Si sic terra tremuit cum suorum Dominus resurgit ad veniam; quemadmodum contremiscet, cum noxiorum consurget ad pœnam: dicente Prophe-
Ps. 75. ta: „ Terra tremuit, & quievit, cum resurgeret in judicium Deus. „ Et quæ conservi, hoc est angeli, præsentiam sustinere non valuit, quemadmodum Deum judicem sustinebit? Ecce iisdem lineis, quibus perierat salus humana, reparatur. Prima ad perfidiam mulier, prima procurator ad fidem: prima currit ad interemptorem mortis, quæ prima cucurrerat ad mortis auctorem: prima audit ab angelo, quæ prima cum diabolo fuerat collocuta. *Angelus Domini descendit de cœlo, & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum*. Non ut conferret resurrectionem tali operatione, sed
Joan. 10. ut proderet: dicente Domino: „ Potestatem „ habeo ponendi animam meam, & potesta- „ tem habeo iterum sumendi eam: „ Nobis clausa aperit, nobis occulta reserat, nec auctorem suum, qui jam non erat in sepulchro, educit ad lucem; sed conservos suos, qui positi erant in dubitationis obscuro, ad fidem resurrectionis adducit: ipso attestante, cum dicit: *Non est hic, surrexit: Revolvit lapidem, & sedebat super eum*. Quare non volvit, sed revolvit? Ut quem perfidia Pharisæorum ad offensam voluerat, & scandalum, angelus ad fidem revolveret, & salutem, dicente Prophe-
Isai. 8. ta: „ Ecce pono in Sion lapidem offensionis,
& 28. „ & petram scandali: „ Revolvitur ergo la-
Rom. 9. pis, ut evolveret mortem, qui vitam clauserat advolutus; dicente Scriptura: „ Videbitis
Deut. 28 „ vitam vestram pendentem coram oculis ve- „ stris, & non credetis. „ *Et sedebat super eum*. Non lassitudinem recreans, sed sacri & vitalis sepulchri se esse præsidem sic demonstrans; & destructam esse mortem cœlestis minister officii, tali sessioois suæ declarabat indicio: & esse Deum qui passus fuit, Deum qui intra nostri corporis est receptus angustias, Deum quem habitu superno sic residens testabatur assertor: & quid plura fratres? sedet, quia ab illo tam venerabili sepulchro nunquam angelus recedit. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes: & facti sunt sicut mortui*. Quos prosternit terror noxios, ad conscios mox recurrit. Sic, sic innocui cum resurgent, terror, & mors injustos, & impios possidebit. *Erat autem aspectus ejus, sicut fulgur & vestimenta ejus sicut nix*. Quid facit vestis, ubi nulla est nuditas? quid indumentum, ubi tegendi necessitas non habetur? Sed angelus, fratres, nostrum habitum, nostram formam, nostram similitudinem, in resurrectione taliter præfigurat, ubi homo ipsa corporis sui claritate restituitur, di-
Matt. 13. cente Domino: „ Tunc justi fulgebunt sicut „ sol in regno patris eorum. „ *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos, scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quæri-*

S. Petri Chrys.

tis. Adhuc crucifixum & mortuum requirebant, quarum fidem sæva Passionis procella turbaverat, & tentationis eas ita pondus incurvaverat, ut cœli Dominum adhuc quærerent in sepulchro. *Non est hic*. Secundum id quod in loco extitit: hic est autem, per hoc quod ubique est, & loci capacitate non clauditur. *Venite, videte locum, ubi positus erat Dominus*. Mulieres vocat angelus ad videndum, ut sacri corporis locus mundaret oculos, quos diabolo claudente * vetitæ arboris maculârat 6
aspectus. Ingrediuntur sepulchrum, ut consepultæ Domino totam fidei resurgerent in salutem: „ Si complantati sumus similitudini mor- Rom. 6.
„ ti ejus, simul & resurrectionis erimus. „ *Euntes dicite discipulis ejus*. Revertere ad virum mulier jam sanata, & suade fidem, quæ perfidiam suasisti: refer homini dominicæ resurrectioois indicium, cui ante tentationis & ruinæ consilium detulisti.

SERMO LXXVIII.

POst illam terris inexpertem, tremendam cœlis, inauditam sæculis, inferis non ferendam tempestatem dominicæ passionis, venit ad mare Dominus, & discipulos suos nocturnis in tenebris reperit fluctuantes. Fugiente enim Sole quid de splendore lunari? quid de stellis ad noctis potuit solatium remanere? Erat enim una terra, & confusa caligo, quod non solum visum corporis, sed ipsum mentis excabat obtutum: nec sinebat littus fidei, portum salutis petere, vel repetere navigantes. *Mane*, Joan. 21.
inquit Evangelista, *jam facto, stetit Jesus in littore, non tamen cognoverunt discipuli, quia Jesus est*. Creatoris injuriam tota fugerat creatura: necem Domini sui mundus evitare contendit: sciens ad totam domum vindictam pertendere, io qua fuerit servorum scelere dominator occisus. Hinc est, quod suis se deferentibus fundamentis, terra tremuit: Sol ne videret, aufugit: dies ne interesset, abscessit: petræ, quia non valebant discedere per naturam, novum scinduntur per vulnus, facinus tantum sono, quia voce non poterant accusantes: infernus ubi ad se penetrare ipsum Judicem vidit, victus, & ejulans, quos tenebat, amisit: hioc est quod redditæ corporibus suis animæ, resurrecturos mortuos, quos mundus putaverat deperiisse, viventibus nunciarunt. Ergo taliter cum mundi compago tota confuso ordine fluctuaret, & ad primordiales tenebras, atque antiquum chaos crederet se auctoris sui morte devolutam, subito resurrectionis suæ lumine Dominus diem reducit: & orbem totum pristinum reformat in corpus; ut quem sibi taliter viderat esse compassum, suam secum suscitaret ad gloriam, dicente Evangelista. *Mane jam facto*; id est, transacta nocte dominicæ passionis. *Stetit Jesus in littore*. Ut io

6 claudente. MS. Cæsenæ. Suadente.

1 antiquum terminum * revocaret universa, fir-
maret dubia, jactata compesceret, turbata com-
poneret, & statione sua ipsa fundamenta orbis,
quæ sic commota fuerant, stabiliret. quo mox
mundus ad sui recurreret auctoris obsequium,
qui ad sui diffugerat auctoris injuriam. *Mane
autem facto, stetit Jesus in littore.* Ut Eccle-
siam præcipue, in qua discipuli amaris tunc
2 fluctibus jactabantur, * ad sidum fidei suæ re-
duceret stationem: denique quia eos fidei vir-
tute reppererat destitutos, & a virili robore in-
venerat perdejectos, arguit tales pueros nuncu-
pando, cum dicit: *Pueri, numquid pulmentarium*
Matt. 26 *habetis?* Ibi enim erat Petrus, qui negaverat:
Joan. 20 Thomas, qui dubitaverat: Joannes, qui fu-
Mar. 14 gerat: non ergo ut fortissimos milites, sed
3 pueros compellat ut timidos: * & quos idoneos
needum deprehendit ad prælium, ut teneros
invitat ad mensam, dicendo: *Pueri numquid
habetis pulmentarium?* Ut humanitas ad gratiam,
4 panis ad fiduciam, pulmentum * revocaret ad
fidem: corpus enim resurrexisse non crederent,
5 nisi cum toto hominis ordine * cernerent man-
ducantem. Hinc est quod petit escas saturitas
6 tota rerum *: panis ipse manducat, quia non
ille cibum, sed suorum semper esurit charita-
tem. *Pueri, numquid habetis pulmentarium? re-
sponderunt ei, non.* Et quid habebant, qui Chri-
stum jam secum positum non habebant, qui
coram stantem Dominum suis adhuc oculis non
7 videbant? * *Non enim cognoverunt discipuli quod
Jesus est. Dicit eis, mittite in dexteram partem
navis rete, & invenietis.* Revocat ad dexteram,
quos turbo passionis egerat, & redegerat ad
sinistram. *Miserunt, inquit, & non poterant il-
lud trahere a multitudine piscium.* Miserant in
dexteram, miserant in virilem partem, sed ut
pueri adhuc trahere non valebant: senserunt
tamen ex ipso pondere, senserunt pisces venis-
8 se ad jubentis imperium, non humanæ artis *
incurrisse capturam. *Discipulus autem ille, qui
diligebatur ab Jesu, ait, Dominus est.* Primus
qui diligitur videt, quia semper amoris oculus
acutius intuetur: & semper vivacius qui dili-
9 git * sentit. *Petrus ut audivit.* Quæ res illam
Petri sic tardaverat mentem, ut ab alio audi-
ret Dominum, qui cæteris consueverat nun-
ciare? Ubi est illud ipsius singulare? „ Tu es Matt. 16
„ Christus filius Dei vivi: „ ubi est? In do- & 26.
mo aufugerat Caiphæ Principis Judæorum, tar-
dius suum Dominum videbat, qui vocem fa-
cile ancillæ susurrantis audivit. *Et audivit, in-
quit, quia Dominus est, tunica se præcinxit,
erat enim nudus.* Mirum, fratres, cum compre-
henderetur Dominus, Joannes abiecit sindo-
nem, & Petrus inventus est nudus: * quia 10
Joannem texit fuga: Petrum negatio sic nuda-
vit. Mirum, fratres, & vere mirum, quia qui Marc. 14
in navi nudatus est, in mare se demergit in-
dutus: * quia innocentia nunquam nuda est, 11
& reatus semper refugit ad velamen: denique
sicut Adam, ita & nunc Petrus * post culpam Gen. 3. 12
suam gestit tegere nuditatem, qui fuerant am-
bo utique ante culpam sancta nuditate vesti-
ti. * *Tunica se præcinxit, & misit se in mare,* 13
ut mare dilueret, quod negatio taliter sordida-
verat. *Misit se in mare.* Ut esset primus in re-
ditu, qui acceperat in ordine principatum. *Et
tunica se præcinxit.* Qui * præcingendus erat 14
martyrii passione, dicente Domino: „ Alius Joan. 21
„ te præcinget, & ducet quo tu non vis. „
*Alii autem discipuli navigio venerunt: non enim
longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis,
trahentes rete piscium.* Alii navigio perveniunt,
& capturam piscium trahunt, ut Ecclesiam sæ-
culi jactatam procellis, & eos quos Evangeli-
co reti ad supernam lucem rapiunt, & clevant
de profundo, ad Dominum secum fideli la-
bore perducant. *Non, inquit, longe erant a ter-
ra.* Non erat longe a terra viventium, quos
præsentium finis * proximos esse fecerat jam 15
futuris. *Sed quasi cubitis ducentis.* Ex Judæis
& gentibus centenarium numerum duplicat, qui
duorum vitam, salutemque jungit populorum.
Reliquam partem lectionis sequenti sermone,
Domino juvante, tractabimus.

SER-

AD SERMON. LXXVIII.

NOTÆ.

1 UT *in antiquum terminum.* Ad primævum statum a quo excideram.

2 *Fluctibus jactabantur.* Significat Christus se esse in vado, ipsos in sale versari: ait Grotius.

3 *Ut timidos.* Timidos Apostolos docet etiam Chrysostomus, & alii.

4 *Pulmentum.* Et pulmentarium sumitur pro quolibet obsonio. Ita sonat Græcus, προσφάγιον

5 *Toto hominis ordine.* Ex scilicet, eodemque modo, quo cæteri homines vescuntur.

6 *Saturitas rerum.* Vocatur Christus: vel quia omnibus rebus satur nullis indigebat: vel per quem omnes saturantur.

7 *Oculis non videbant.* Vel quia ab littore aberant; vel quia nondum satis luceret dies.

8 *Non humanæ artis.* Nam jecerant rete ad dexteram prope litus, ubi minor erat spes capiendi.

9 *Qui diligit.* Ex Latinio. Editi: *qui diligitur.*

10 *Inventus est nudus.* In calido illo climate Petrum incedebat nudus. Aut juxta mentem Bedæ dicitur nudus *ad comparationem cæterorum vestimentorum, quibus uti solebat:* Vel quod more piscatorum, studio piscandi nudus incesserat.

11 *Se demergit indutus.* Evangelium dicit: *tunica se præcinxisse.* Et vere Petrus viso Domino superiorem vestem induit, ut aliquibus videtur, palli genus, quo Phœnices, & Tyrii utuntur, inquit Theophylactus, qua præcinxit se, ut honestius iret ad dominum. Nec poterat vestis hæc, licet talaris, natatus obsistere: non enim erat natandi necessitas. Sed jam terræ vicinus poterat pedes, præcinctusque ad latus veste, ad Dominum pervenire.

12 *Sicut Adam, nunc Petrus.* Consonant alii. Theophylactus vero, & secum plures, pudorem Petri ex nuditate, non ex culpa effluxisse docent.

13 *Sancta nuditate vestiti.* „ In Adam fuit justitia ori-
„ ginalis, in Petro gratia justificationis, in utrisque in-
„ nocentia. „ Mita.

14 *Qui.* Ms Cæsen. *Quia.*

15 *Quos præsentium finis.* Vel finis vitæ præsentis, vel bonorum temporalium, quæ Christum sequentes dimiserant.

A D

SERMO LXXIX.

QUoniam Matthæi & Marci super domini-
cam resurrectionem jam cucurrimus le-
ctiones, modo quid hinc intonuerit Lu-
Luc. 24. cas beatissimus, exquiramus. *Una*, inquit, *sab-
bathi valde diluculo venerunt ad monumentum
mulieres: portantes, quæ paraverant aromata*. Sæ-
pe diximus quæ circa resurrectionem Christi
gesta sunt, gesta esse resurrectionis nostræ in
formam: hinc est quod Evangelistæ sermone
plus mystico, quam novo factorum Christi se-
riem proloquuntur, *Una*, inquit, *sabbathi*. Be-
ne una, quia resurrectionis dies alteram ne-
scit: lucis æternæ mater, noctis tempus igno-
rat: perpetuus dies perpetuo illucescit: resur-
gentium lux mori non potest: lux quæ noctem
delet, nescit extingui. *Venerunt*, inquit, *ad
monumentum portantes, quæ paraverant aromata:
& invenerunt lapidem revolutum a monumento:
& intrantes non invenerunt corpus Domini Jesu*.
Quid est, quod quæ ante de monumento fu-
1 gerant, * nunc audaces redeunt ad sepulchrum:
intrepidæ pavidum redeunt ad funus: sepulchri
tristitiam confidenter invadunt: & non inve-
nientes Dominum, constanter quærunt, con-
stantius immorantur; nec illud pavescunt, quod
2 monumento nox addita *, dum tenebras ge-
nerat, addit timorem: Fratres, mulier mali
causa, peccati auctor, via mortis, sepulchri
3 titulus, * inferni janua, lamenti necessitas to-
4 ta: * ob hoc nascuntur lachrymis, mancipan-
tur mœroribus, gemitibus addicuntur, & in
lamentis tantum fortes sunt, quantum viribus
inveniuntur infirmæ; & quantum imparatæ sunt
ad labores, tantum ad lachrymas sunt para-
tæ: hinc est quod lachrymis arma vincunt;
regna fletibus inclinant; lamentis totam forti-
tudinem virorum frangunt. Non est ergo mi-
rum, si ad lachrymas, ad funus, ad sepul-
chrum, ad obsequium dominici corporis fœ-
minæ ardentiores Apostolis hic videntur; ubi
mulier prima currit ad lachrymas, quæ prima
cucurrit ad lapsum: præcedit ad sepulchrum,
quæ præcessit ad mortem, fit resurrectionis
nuncia, quæ fuit mortis interpres: * & quæ 5
viro porrexerat interitus tanti nuncium, viris
ipsa porrigit magnæ salutis auditum: ut com-
penset fidei nuncio, quod perfidiæ ademit au-
ditu. Non est hic præposterus ordo, sed my-
sticus: non postponuntur Apostoli fœminis,
sed ad majora servantur: fœminæ obsequium
Christi suscipiunt, Apostoli Christi suscipiunt
passiones: illæ portant aromata, isti flagella:
illæ intrant sepulchrum, isti carcerem: illæ ad
obsequium festinant, isti pervolant ad catenas:
infundunt illæ oleum, * isti sanguinem fun- 6
dunt: mortem stupent illæ, suscipiunt hi mor-
tes: & quid multa? resident illæ domi, ad a-
cies isti tendunt; ut devoti milites probent ad-
versis fidem, virtutem laboribus, injuriis pa-
tientiam, periculis mortem, vulneribus tole-
rantiam, devotionem pœnis, viscerum lacera-
tione constantiam: mulieres ergo ferunt pro
Christo lachrymas: Apostoli diabolo superato,
& victis hostibus, Christo & victoriam refe-
runt, & triumphum. Verum quod apostoli Luc. 24.
resurrexisse dominum mulieribus nunciantibus,
aut non credidisse, aut deliramentum judicas-
se * referuntur, graviter nemo arguat, alte 7
dubitat, qui altius credit: decipi non potest,
qui non est facilis auditui, * ignavus nimis 8
est, qui post exemplum invenitur incautus,
rudis miles ad aciem concurrit, qui causam
belli nescit, vim bellatoris ignorat: peritia est,
non est segnities, cum sensim miles veteranus
incedit, Sic Adam novus cito cecidit, dum
cito credidit, & dum facile dat aures ad mu-
lieris auditum, se, suosque posteros pessimo
addixit inimico: at veteranus Petrus * fœmi- 9
nam non facile audit, fœminis nunciantibus

S. Petri Chrys.

AD SERMON. LXXIX.

NOTÆ.

1 Fugerant. Evangelista vocat eas *mente consternatas* ob Angelorum aspectum, & ob ea, quæ in passione Christi evenerant. Quod hic autem dicitur illas ad monumentum reversas parasse aromata, per antecessum dicitur: cum aromata non emissent, nisi elapso Sabbatho, & in vesperis alterius diei.

2 *Nox addita*. Latius explicat quod Evangelista factum dicit *diluculo*: vel de initio itineris loquitur, non de termino. Nam mulieres Dominica die ante ortum solis, Jerosolymis discessere, & pervenere circa ortum solis. Johan. xx. 1. Πρωΐ σκοτίας ἔτι οὔσης, & Marc. xvi. 2. Ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

3 *Sepulchri titulus*. „ Est sepulchri titulus sensu Zamorræ in Monarchia mystica, cap. de mala mulieribus; „ quia titulus sepulchri cum sit: *Hic jacet*: mala femina, nondum a pravis actibus, & fraudibus desistit, donec amatorem libidinosum ad ultimam deduxerit perditionem: sed moralem sapit expositionem. „ Mita. Aliunde fortasse deducenda res est. Quicumque innuere cupiebat rem aliquam sui juris esse titulum præfigebat: Augustinus Psalm. xxi. *ubi potens aliquis invenerit titulos suos, nonne jure rem sibi vindicat: & dicit non poneres titulos meos, nisi res mea esset?* Vide Du-Cangium in Glossario. Vocat ergo Mulierem *titulum sepulchri*: quod ipsa mortem, & sepulchrum universo orbi paraverit, Vide infra Serm. cliv., & clv.

4 *Lamenti necessitas*. Nil habet in se, quod non sit lamenti causa necessaria.

5 *Quæ fuit mortis interpres*. Cyrillus apud Divum Thomam in Catena Oper. tom. v., pag. 374., recent. Ven. editionis: *Namque fœmina, quæ fuit mortis ministra, venerandum resurrectionis mysterium primo percepit, & nunciavit*.

6 *Oleum*. Dicit *oleum* pro aromatibus, quæ ad condiendum Christi corpus paraverant.

7 *Deliramentum judicasse*. Lucas xxiv., 11. *& visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista*.

8 *Facilis auditui*. MS. Cæsen. & Vallicell. *Facilis auditor*.

9 *Veteranus Petrus*. Dum Petrus una cum Joanne, auditis quæ Mulieres nunciaverant, surrexit, & cucurrit ad monumentum, ut Lucæ xxiv., 12., existimasse videtur Chrysologus, id egisse, ut veluti experientia edoctus, aliis non temere credere, ea propriis oculis inspiceret vera essent, nec ne. Indeque non Fœminis, quarum arte jam in Atrio deceptus fuerat, addit Mita, sed sibi tantum fidens, quid de resurrectione credendum fuerat, deliberare. Primam ad sepulchrum accessionem, cujus ipse pars fuit, narrat Joannes xx., 3. Hic Petrus proficiscitur solus, saltem solius Petri meminit Lucas.

credit tarde, & ut veteranus deliberat, ne ut
puer incurrat. Denique ubi duo ex discipulis,
qui post resurrectionem Christum meruerunt
itineris habere collegam, reversi, nunciabant
dominum se vidisse; Apostoli quod audiunt
non delirium judicant, sed virile: dant aures,
ora figunt, aperiunt oculos, corda pandunt,
& quæ dicuntur sic commendant sensibus, ut
post cunctationis æstus sitienter bibant auditum
fidei de flumine, quod collegarum lingua fundebat.
Sicut ardorem sitis frigida pocula restinguunt
& refrigerant, ita mentis auditus lætior
sit post mœrorem. Fratres, quis causas capere
dominicæ nativitatis potest? Dominicæ resurrectionis
negotium existimare quis meretur? ista
cogitare, capere, existimare nisi qui ab ipso
Deo acceperit, non valebit: quod creator rerum
fœmineo creatur partu: quod mundi Dominus
in servitute videtur humana: quod pastor
omnium pastu indiget: reis quod addicitur,
qui absolvit universos: quod punitur vita
sæculi: quod mortuorum moritur suscitator:
quod claudens omnia sepulchro clauditur:
quod supernorum dominus apud inferos invenitur:
qui ergo ista capere potest, Apostolorum
cunctationes, trepidationes, timores, fugas, latebras
profunde judicans non miratur. Ergo
fratres quod Apostoli dubitant, quod ista tam
tarde tanta credulitate suscipiunt, non miremur
nos, qui hucusque non credimus, sed oremus;
ut de his tantum sentire mereamus,
quantum dederit ille, qui divina hominem
sentire largitur. Quod remansit de serie lectionis,
Deo juvante, proximo sermone perscrutabimur.

SERMO LXXX.

SErmone proximo, quia primam partem perstrinximus
lectionis, hodie quæ sunt in se-
Matt.28. quentibus audiamus, *Respondens*, inquit, *angelus
dixit mulieribus, nolite timere vos, scio enim,
quia Jesum, qui crucifixus est, quæritis, non est
hic: surrexit enim sicut dixit, venite, videte locum
ubi positus erat dominus.* Putasne Petri,
Joannis, discipulorum omnium absentia objur-
1 gatur *, castigatur ignavia, quod resurgenti
Christo mulieres primæ solæ pervigiles arden-
ter occurrant; ipsa etiam virilis portio * sic 2
notatur, ut ad resurrectionis gloriam muliebris
præcurrat infirmitas? Absit, fratres, est istud
causa, non casus: mysterium, non eventus:
ordo, non culpa: nam mulier hic virum sequitur,
non præcedit: ubi vir resurgit in Chri-
sto. * Sentias ergo * Petrum non mulieribus 3
cessisse, sed Christo: non ancillæ, sed domi- 4
no: sacramento, non somno: ordini, non timori:
denique jam vir erat in Christo, * 5
quando ad mulieres angelus venit, ut quantum
præcellit Dominus Angelum, * tantum vir mu- 6
lierem præcederet in honore. *Nolite timere vos.*
Quia bonos amor possidet, malos pavor: &
impios timor terret, pios solatur affectio. *Nolite
timere vos.* Hoc est dicere, timeat Judæus,
qui tradidit: Pilatus, qui addixit: qui illusit,
miles: quæ crucifixit, impietas: crudelitas, amara
pocula quæ propinavit: sævitia, quæ ob-
sedit sepultum *: perfidia, quæ emit menda- 7
cium: fidem, quæ vendidit: inhumanitas, quæ
dominum suum resurrexisse dolet, non dolet
occidisse: vos autem gaudere convenit, non timere:
quia resurrexit quem quærebatis mortuum,
vivit quem lugebatis occisum. *Scio enim,
quia Jesum, qui crucifixus est, quæritis.* Hoc 8
est, quid quæritis viventem * cum mortuis?
vitam quid quæritis in sepulchro? Ite potius
ad occursum viventis: & jam nolite concurrere
ad morientis obsequium. *Scio quia Jesum,
qui crucifixus est, quæritis: non est hic.* Sic dixit
angelus, quia aperuit ob hoc sepulchrum,
non ut inde exiret Christus, qui ibi jam non
erat, sed ut ibi Christum jam non esse monstraret.
Surrexit sicut dixit. Gemina virtus est:
& redire a mortuis, & futura præscire. *Venite,
videte locum, ubi positus erat Dominus.* Venite
mulieres, venite, videte ubi Adam posuistis
vos: ubi sepelistis hominem, ubi virum vestro
consilio contrusistis, per quod fecistis pro ser-
vis ipsis * dominum sic jacere: & intelligite 9
erga vos tantam magnitudinem veniæ, quanta
fuit domino injuriæ magnitudo. *Venite, videte
locum, ubi positus erat dominus.* Virtus angelica
esse dominum qui crucifixus est, confitetur: &
infirmitas humana discutit, utrum sit dominus
qui resurgit? * Christus sic humanas suscepit 10
passiones, ut totum quod divinitatis est, non
amittat. *Et euntes cito, dicite discipulis ejus,*

quia

AD SERMON. LXXX.

NOTÆ.

1 *OBjurgatur.* Nonnullæ editiones habent *culpatur.* Aliæ: *notatur.*

2 *Virilis portio.* Petrus scilicet, aliique Apostolorum.

3 *Vir resurgit in Christo.* Idest: virilis sexus, quem Christus dominus, nascendo inter nos, assumpserat.

4 *Sentias ergo.* MS. Cæsen. *constat ergo.*

5 *Vir erat in Christo.* „ Virilis portio hominis prius „ erat non solum ad Christi sepulchrum, sed & in Christo „ ipso per unionem hypostaticam, quando Angelus, „ Christi nuntius, venit ad docendum mulieres, de ipsius „ Christi resurrectione. „ Mita.

6 *Quantum præcellit Dominus Angelum.* „ Legendum est: *Dominus* vel *Christus* non autem *Deus*, ut in impressis Codicibus. Facile enim fuit, ut verbum Dominus per compendium literarum incaute immutaretur in verbum *Deus*: Christus autem Dominus præcellit Angelis, primo quia ipse est caput Angelorum juxta illud ad Coloss. II. *Qui est caput omnis principatus, & potestatis*: Secundo quia Christus, ut Homo, est Sacerdos in æternum, qui quotidie seipsum offert in incruento sacrificio Missæ. Ex Mita.

7 *Sævitia, quæ obsedit sepultum &c.* Obscurum in editis locum, ex interpunctione Meurlii elucidavimus.

8 *Viventem.* MS. Cæsenæ: *Vivificantem.*

9 *Pro servis ipsis.* Prima editio Bon. pro *servis ipsi.*

10 *Utrum sit Dominus, qui resurgit.* Manichæus fortasse designat, qui phantasticam non veram fuisse Christi resurrectionem blasphemabant. Vide Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi XIV. Eutyches, quemadmodum assumptionem corporis negavit, & impie docuit, Unigeniti divinitatem Cruci affixam fuisse, ita asseruit divinitatem tumulo mandatam, resurrexisse: Theodoretus hæretic. Fab. lib. IV. cap. XIII., pag. 246. Origenes putavit Christi corpus, post resurrectionem fuisse aereum, vel æthereum: sicuti colligitur ex libro ejus III. contra Celsum, pag. 136. Eandem opinionem, ex fœtidis Origenianis lacunis haustam, interpolavit Ostorodius, Socinianæ stirpis infelix propago.

11 *Ipsam*

quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis. Neque hic mulieribus apostoli postponuntur, sed mulier absolvitur a reatu, dum portat vitæ, portat resurrectionis auditum, quæ auditum mortis portaverat, & ruinæ. *Et euntes*, inquit, *cito de monumento cum timore & gaudio magno*. Mulieres intrant sepulchrum, ut fierent sepulturæ participes, sociæ passionis: exeunt de sepulchro, ut ante fide surgerent, quam resurgerent carne. *Exeuntes cum timore & gaudio magno*. Et ubi est, nolite timere. Quia timor non ablatus est, sed mutatus: timor abscesserat de reatu, sed de servitio manebat: malus timor culpæ, bonus reverentiæ timor: Adam datum perdiderant, ne
11 perderent ipsum redditum, * pertimescebant.
Ps. 2. *Cum timore & gaudio magno*. Scriptum est:
„ Servite domino cum timore & exultate ei cum
Psal. 18 „ tremore. „ *Cum timore & gaudio magno*. „ Quia „ timor domini sanctus permanet in sæculum „ sæculi. „ In sanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore. *Currebat nunciare discipulis ejus, & ecce occurrit eis Jesus dicens, avete*. Fideliter currentibus, occurrit Christus, ut quod fide crediderant, agnoscerent visu: & firmaret præsentia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit eis Jesus, dicens, avete*. Occurrit ut dominus, salutat ut parens: affectu animat, servat timore: salutat, ut per amorem serviant, non fugiant per timorem. *At illæ accesserunt, & tenuerunt pedes ejus*. Haberi se voluit, qui passus est se teneri. *Accesserunt, & tenuerunt pedes ejus*. Ut scirent in capite Christi virom esse, se esse in pedibus
12 Christi: * & datum sibi virum sequi, non præire per Christum. *Dicit eis, nolite timere*. Quod dixerat angelus, dicit, & dominus: ut quas firmaverat angelus, Christus redderet firmiores. *Sed ite, dicite fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt*. Resurgens a mortuis, Christus resumpsit hominem, non reliquit: vocat ergo fratres, quos corporis sui fecit esse germanos: vocat fratres, quos patris sui adoptavit in filios: vocat fratres, quos benignus hæres sibi præstitit cohæredes. Sed resurgente Christo impietas qualiter resurgat audite. *Ecce venerunt quidam de custodibus in civitatem: & nunciaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. At illi congregati cum senioribus consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes, dicite, quia venerunt nocte discipuli ejus: & furati sunt eum dormientibus nobis*. Qui dant pecuniam, non perdenda comparant, sed servanda: Judæi vendente Juda emerunt, ut perderent Christum: nunc pecuniam copiosam, ut se legem, templum, patriam perderent, effuderunt. Viri sanguinum, & dolosi, statuunt pretium falsitatis, perfidiæ conficiunt instrumentum, commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latrocinium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent, quod erat resurrectionis arcanum. *Venerunt discipuli ejus nocte, & furati sunt eum*. Non contenti interfecisse magistrum, quomodo discipulos possent perdere, moliuntur; discipulorum crimen esse faciunt virtutem magistri. *Venerunt nocte discipuli ejus, & furati sunt eum*. Plano amiserunt milites, perdiderunt Judæi; sed discipuli magistrum suum, non furto, sed fide: virtute, non fraude: sanctitate, non crimine: vivum, non mortuum sustulerunt; hinc est, quod in Galilæam, ut eum possint videre, mit-
tuntur, * quia Deus in loco perfidiæ non vi- 13
detur. Quod autem dixit; *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*. Quid ipse in se sibi dederit, hoc declarat probante Apostolo, cum dicit „ Deus erat in Christo mundum
„ reconcilians sibi. „ Filius Dei virginis filio, 2. Cor. 5
Deus homini, divinitas carni contulit, quod semper cum patre possedit, & spiritu. Et ideo ait: *Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filii, & Spiritus sancti*. Ut omnes gentes po-
testas una, eademque recrearet * ad salutem, 14
quas crearat ad vitam. *Et ecce*, inquit, *ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Est semper nobiscum, qui cum patre est semper: & veniet nobis per hoc quod assumpsit ex nobis. Et quid plura, fratres? Quod nascitur, quod patitur, quod resurgit, quod accipit, non est, non est necessitatis suæ, nostræ est hoc salutis.

SER-

11 *Ipsum redditum*. In Christo scilicet, qui novus fuit Adam.

12 *In Capite virum esse, se esse in pedibus*. Multa hic congerit Mita, & se mire torquet, ut suadeat sensum Chrysologi esse: Virum in capite constitutum dici, nam summus Pontifex est Ecclesiæ caput, & Mulieres sunt in pedibus: *hoc est in numero Fidelium: quibus datum est sequi virum per obedientiam, non autem per usurpationem munium Sacerdotalium*. Minori negotio res indiget. Vir potiorem partem tenet in Ecclesia: Mulier subjecta ei, & pedissequa est.

13 *In Galilæam mittuntur*. Omnes enim, qui Christum comitati fuerant e Galilæa erant, & e Galilæa profecti ad Festum Paschatis.

14 *Recrearet*. Solemnis vox apud Patres *creare* pro immutare in melius. Chrysostomus homil. in 2. Corint. 17. *Creat Deus, quando malum hominem, bonum reddit*: Basilius Orat. 4. v. contra Eunomium: Gregorius Nyssenus de scopo Christiani tom. 1. pag. 224.: Theodoretus ad 2. Corint. v. 17. ibique Theophylactus.

AD

SERMO LXXXI.

DUm rebellis Judæa creatorem suum debel-
lare contendit, & in auctoris sui necem
levat impias manus, terris abstulit pacem,
concordiam rerum solvit, elementorum sic fœ-
dus rupit, ut mundum totum ad chaos revo-
1 caret antiquum: * denique diem fugat, noctem
invadit, lucem tenebris, cœlum rebus aufert,
facit tremere terram, miscet mortuos vivis,
inferos, superosque confundit, & dissipato or-
dine in creatoris injuriam pacificum nil peni-
tus, amicum penitus nil reliquit. Hinc est,
quod reversus ab inferis Christus, ut rebus
Luc. 24. pacem reddat, exclamat, *Pax vobis. Dum hæc
loquuntur*, inquit, *discipuli, Jesus stetit in medio
eorum, & dicit eis: Pax vobis*. Bene addit vo-
bis, quia jam terre steterat, dies redierat, Sol
recurreret, & ordinem suum compago mundi
redditum jam tenebat. Discipulis autem mane-
bat adhuc bellum: & collidebat eos acriter fi-
dei, perfidiæque conflictus. Non sic terram,
sicut discipulorum cordi turbo concusseret paf-
sionis: & ideo animos eorum credulitatis &
incredulitatis acies pertinaci dimicatione vasta-
bat: insistebant mentibus eorum cogitationum
catervæ: & excursibus desperetionis ac spei,
robusta licet pectore, rumpebantur. Inter mi-
racula innumerosa signorum Christi, & multi-
moda passionis ejus genera, inter deitatis insi-
gnia, & imbecilla carnis, inter mortis damna,
& dona vitæ, discipulorum sensus, mentesque
ferebantur: nunc spiritus eorum tollebatur ad
cœlum, nunc eorum animæ collidebantur in
terram: & in intimis eorum tali procella sæ-
viente, portum quietis nullum, nullam statio-
nem pacis poterent invenire, Hoc videns scru-
tator pectorum Christus, qui jubet ventis, pro-
cellis imperet, & solo nutu tempestates tran-
quillitate commutat, mox eos sua pace confir-
mat, dicens: *Pax vobis, ego sum, nolite time-
re*. Ego sum crucifixus ille, mortuus, sepul-
tus. *Ego sum*. Per me Deus, per vos homo.
Ego sum. Non spiritus in figure carnis, sed
ipsa veritas in carne. *Ego sum*. Ego ex mor-
tuis sum vivus: ex inferis sum supernus. *Ego
sum*. Quem mors fugit, inferna tremuerunt:
tartarus Deum confessus est cum pavescit. *No-
lite timere*. Petre, quod negaveris, quod fuge-
Matt. 26 Mar. 14. ris tu, Joannes, quod deseruistis omnes, quod
infidelibus de me totis cogitationibus judicastis,
quod adhuc noo creditis, me videntes. *Nolite
timere, ego sum*. Qui vos per gratiam vocavi,
elegi per veniam, pietate sustinui: charitate
portavi, & modo vos sola bonitate suscipio:
quia culpas videre nescit pater cum filium re-
cipit, suos affectio cum resumit. *Conturbati*, in-
quit, *& conterriti existimabant se spiritum vide-
re*. Quare? quia clausis ostiis intraverat Domi-
nus. * Discipuli ergo consternati mœroris so- 2
mno, dabant Christo non quod potest divina Joan. 28
virtus, sed quod natura recipit humana. *Pu-
tabant se spiritum videre*. Namque spiritus ho-
minis in utero septa transit, penetret muros,
ut clauso corpore intret corpus inclusum: sic
anima quando dat vitæ finem, a corporis dul-
ci contubernio cum recedit, domorum claustris,
mundanis obstaculis non tenetur: substantia
cœlestis terrenis ergastulis nescit includi, juxta
illud: „ Spiritus nescis unde veniat, aut quo Joan. 3.
„ vadat. „ Discipuli ergo post resurrectionem
clausis ostiis Domino ingresso reportasse eum
soliditatem corporis non credebant: in imagi-
nem carnis solam rediisse animam suspicantes:
ut dormientibus solent corporeæ imagines ap-
parere. *Existimabant se*, inquit, *spiritum vide-
re*. Ergo, sicut diximus, in discipulis non se-
dabantur cogitationum bella, sed magis ma-
gisque cogitationum bella crescebant: & tumul-
tus mentium ipsi etiam visionibus augebatur:
& unde resurrectionis asserebatur fides, inde
totius cunctationis scrupulus nascebatur. Quod
venerat, eret res: quod clausis ostiis intrave-
rat, fides non erat: non erat fides, sed virtus
erat: humanum non erat, sed homo eret: ut
esset verum corpus in deitatis potentia, non
inanis carnis species * in resurrectionis inju- 3
riam. Ergo ad comprimendos ex hoc nascen-
tes conflictus cogitationum, respondit Christus.
*Quid turbati estis? & cogitationes ascendunt in
corda vestra?* Bene ascendunt, non descendunt:
quia depressæ carnis pondere cogitationes hu-
manæ ad altum Dei mysterium conantur a-
scendere, & conatibus in ipsis franguntur,
ruunt, deponuntur ad terram, nisi ille juverit,
qui donat homini cogitare divina. *Quid turba-
ti estis? & cogitationes ascendunt in corda vestra?
Videte manus meas & pedes*. Videte, hoc est
dicere, vigilate: quare? quia non est somnium
quod videtis. *Videte manus meas & pedes*. Quia
gravatis oculis caput adhuc respicere non po-
testis, videte carnis vulnera, quia Dei opera
non videtis: considerete inimicorum titulos, * 4
quia Dei adhuc non considerastis insignia; pal-
pate, ut vel manus fidem faciat, quia videns
oculus, sic cæcatur: oculus non videt, videat
tactus: digiti vestri intrent vestigia clavorum,
manus vestræ alta vulneris exquirant, aperite
manuum foramina, sulcate latus, renovate vul-
nere, quia negare non possum discipulis ad fi-
dem, quod inimicis in pœnam sævientibus
non negavi: palpate, palpate, & usque ad os-
sa inquisitores ardui pervenite: ut vel ossa car-
nis

AD SERMON. LXXXI.

NOTÆ.

1 R*Evocaret antiquum*. Ex amplificatione dictum, ait Mita: vel quia id tunc eventurum, tot occurrentibus prodigiis, Homines verebantur.

2 *Intraverit Dominus*. At ipsi iisdem discipuli fassi erant, Christum surrexisse: *vere surrexit Dominus*. Quid ergo nunc spiritum esse credunt? Apposite Chrysologus: quia clausis ostiis intraverunt, & nullum adventantis strepitum senserant. Consule Brugensem hic.

3 *Non inanis carnis species*. Locum illum Evangelistæ inferius positum: *spiritus ossa & carnem non habet*, aliter ab ceteris Christianis interpretabantur Marcionitæ: ex eoque colligebant, Christo resurgenti, non fuisse verum corpus, sed imaginarium. Tertullianus Lib. vi. contra Marcionem: *vult itaque sic dictum, quasi spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habentem: idest non habentem ossa, sicut spiritus*.

4 *Inimicorum titulos*. Signa & characteres vulnerum: quæ Gregorius Magnus Homil. xxvi. in Evang. vocavit: *vestigia vulnerum*: & inferius Chrysologus: *vestigia clavorum*.

5 In-

nis astruant veritatem, & me esse ipsum vel
vulnera servata testentur. Rogo quare me re-
surrexisse non creditis, qui innumeros mor-
5 tuos * sub vestris oculis suscitavi? Nisi forte
virtus quæ aliis affuit, mihi defuit: juxta il-
lam vocem quæ mihi pendenti insultavit in
* cruce, dicens: * „Alios salvos fecit, seipsum
Matt. 26. „ salvum facere non potest: si rex Israel est,
„ descendat de cruce, & credemus ei: „ Et quid
est majus, excussis clavis descendere de cruce,
aut ab inferis calcata morte conscendere? Ec-
ce & meipsum salvum feci, & ruptis inferni
vinculis ad superna conscendi: & tamen neque
apud vos fidem meæ deitatis inveni. Aut for-
Joan. 11. te triduana mors abnegat fidem credendi? Non-
ne quatriduanum Lazarum jam fœtentem vo-
bis coram vocavit ab inferis vox mea? mea
jussio revocavit ad vitam? Et si servus quatri-
duanus surgit, cur triduanus Dominus non re-
surget? *Adhuc autem illis non credentibus præ*
6 *gaudio & mirantibus*. Votiva gaudia & cum
data fuerint, vix creduntur: optata cum per-
veniant, dant stuporem: hinc est quod Apo-
stoli resurrectionem Christi celeriorem quam
speraverant, admirantur: & quod credunt tar-
dius, non est perfidiæ, sed amoris, scrutantes
enim taliter fidem non abnegant, sed requi-
runt: & dum intendunt altius, verum esse
quod intuentur, exoptant. Fratres, discipulos
ad ista tardos, stupidos ad tanta, non perfi-
diæ timor, sed causæ præstitit magnitudo: vi-
sa non videre, nescire scita, credita non cre-
dere, non incredulitas facit, sed miraculum
singulare. Fratres, ad virtutes natura est ni-
mis infans, quæ nisi per Deum creverit, ca-
pere matura non potest, non valet perfecta
sentire. Deus ergo quod per nos non possu-
mus, ipse nos capere per se, & sentire con-
cedat.

SERMO LXXXII.

QUoniam Matthæus sanctus jam nobis quæ
de resurrectione Domini cognoverat, sa-
lutariter indicavit, hodie quid etiam
beatus referat Marcus, audiamus. *Et cum tran*
Mar. 16. *sisset*, inquit, *sabbathum*, *Maria Magdalena*, *&*
* *Maria Jacobi & Salome* *, *emerunt aromata*, *ut*
venientes ungerent Jesum. Mulieres hoc loco
fœminea devotione discurrunt, quæ non ut vi-
venti fidem, sed ut mortuo unguenta deferunt
ad sepulchrum, & ut sepulto parant mœroris
obsequia, non ut resurgenti divinorum gaudia
triumphorum. Mortem Christus, ut mors mo-
reretur, accepit: Christus dum occiditur illud
quod omnes occidebat, occidit: sepulchrum
Christus infernum patefacturus intravit. Solu-
ta ergo lege tartari, & inferni carcere destru-
cto, & ipso mortis imperio perempto, jam
Christus non est ungendus ut mortuus, sed a-
dorandus ut victor. Mulieres pernoctant, vi-
gilant *, insomnes agunt; obscura penetrant 1
erumpentis auroræ: unde etiam lucem dubiam
non minus cordis videntur sustinere, quam
corporis. *Et valde mane*, inquit, *una sabbatho-*
rum, *veniunt ad monumentum orto jam sole*. Si
valde mane, quomodo orto jam sole? Sic ne-
scit Evangelista quid dicat? Evangelista quid
dicat scit, sed quid audiat, qui non didicerit
nescit, non est erroris ista relatio: veritatis
est: nec lapsum patitur sermonis humani, sed
rei gestæ cœlitus aperit veritatem: dixerat:
„ Ab hora sexta, usque ad horam nonam tene- Matt. 27.
„ bræ factæ sunt: „ ergo Sol qui * præter horam *
ut Domino compateretur, abscesserat, clarita-
te cum resurgeret Dominus ante tempus oc-
currit: & qui ut suo commoreretur auctor, ip-
sam meridianam suam mortificaverat clarita-
tem, ut consurgeret auctori suo, evictis tene-
bris antelucanus erupit. *Valde mane*. Quia tunc
sol ut mane faceret, manicavit: * & qui an- 2
te noctem fugerat, nunc ipse noctem præve-
nit fugaturus, ut reddat luci nox horas, quas
terror Dominicæ passionis invaserat. *Dicebant*,
inquit, *ad invicem*. *Quis revolvet nobis lapidem*
ab ostio monumenti? Ab ostio monumenti, an
cordis? a sepulchro, an ab oculis? Mulieres,
obseratum est pectus, oculi sunt clausi: &
ideo patefacti sepulchri gloriam non videtis,
oleum non corpori dominico, sed lucernæ
cordis vestri, si videre desideratis, infundite,
ut luce fidei pateat, quod clauditur incredu-
litatis obscuro. *Et respicientes*, inquit, *vide-*
runt lapidem revolutum: erat quippe magnus
valde. Plane magnus, & magnus valde, &
plus jam magnus merito, quam forma, qui
creatoris mundi corpus & claudere, & operi-
re sufficit. *Et introeuntes monumentum*, *vide-*
runt juvenem sedentem a dextris, *coopertum sto-*
la candida. Introierunt sepulchrum, ut conse-
pultæ Christo, Christo consurgerent de sepul-
chro: & impleretur illud Apostoli: „ Conse- Coloss. 2.
„ pulti estis ei in baptismo, in quo & resur-
„ rexistis. „ Vident juvenem: ut cernerent no-
stræ resurrectionis ætatem: vident juvenem,
quia nescit resurrectio senectutem, neque æta-
tes

---

5 *Innumeros mortuos*. Quos facile numerari non pos-
sunt, explicat Mita. Adhuc autem dubitasse Apostolos,
mentemque eorum fluctuasse, ut ait Chrysostomus Homil. 53.
& alii quoque sentiunt.

* *In cruce dicens*: MS. Bonon. *In cruce dicens*: *vah*
vah alios, *&c*.

6 *Votiva gaudia*. Ea gaudia vocantur votiva, quæ
multis votis fuerant expetita, de hac voce multis commen-
tatur Gothofredus ad L. 2. Codicis Theodosiani.

AD SERMON. LXXXII.
NOTÆ

* SAlome. MS. Bonon. *Salomena*.

1 *Pernoctant*, *vigilant*. Hic Chrysologi loco con-
ciliari possunt Evangelistæ. Dicendum enim est pias fœ-
minas in ipsis Sabbathi vesperis, scilicet post solis occasum,
elapsa solemnitate Matth. 28. 1. emisse aromata, exisse
extra urbem, ibique aliquo quodam loco noctem inso-
mnes egisse, ut primo statim alterius diei diluculo ve-
nientes ungerent Jesum: & viæ se dantes, ante solis or-
tum Lucæ 24. 1. ad sepulchrum pervenisse.

* *Sol qui &c*. Ex MS. Bonon. *Sol qui ea hora*, *qua*
Dominus pateretur abscesserat, *ut consurgeret domino*,
ante tempus occurrit.

2 *Manicavit*. Lucæ 21. 38. *& omnis populus manica-*
bat

tes recipit æterna perfectio. Homo ubi nescit
nasci, mori nescit: & ubi nasci, morique nescit,
ibi ætatum nec admittit detrimentum,
nec indiget incrementis. Vident juvenem sedentem
a dextris, quia resurrectio recipit nil
Prov. 2. sinistrum. „ Vias, inquit, quæ a dextris sunt,
3I p:15. „ novit Dominus. „ Et, „ Tunc statuet ju-
juxta. „ stos ad dexteram suam. „ Orate, fratres, ut
LXX. & nos moriamur vitiis, sepeliamur temporalibus
pompis, ut æternitati resurgamus in Chri-
Matt.25. sto, & a dextris positi mereamur audire, „ Ve-
„ nite benedicti patris mei, percipite regnum
„ quod vobis paratum est ab origine mundi. „
Coopertum stola candida. Stola ista non ex mortali
vellere, sed ex virtute vitali: splendens
cælesti lumine, non colore terreno: & clara
creatoris munere, non arte fullonis, dicente
Psal. 103 Propheta: „ Amictus lumen sicut vestimen-
Mat. 31 „ tum, „ & de justis: „ Tunc justi fulgebunt
„ sicut Sol. „ Terreni terrenis velati sunt vestimentis:
& ideo sicut novitate splendent, ita
vetustate sordescunt: cœlestes vero amictu cœlestis
luminis ambiuntur: & a terreno squalore
suspensi, nec fœdantur vetustate unquam,
nec ullis sordibus obscurantur; sed vestes
quas semel dederit resurrectio, perpetuo lumine
vestiuntur. *At illæ exeuntes de monumento, fugerunt: invaserat enim illas tremor & pavor.*
Angelus sedet in monumento, de monumento
fugiunt mulieres: quia ille de cœlesti substantia
confidit, turbantur istæ de conditione terrena.
Sepulchrum qui mori non potest timere
nescit: mulieres autem & de facto tremunt,
& sepulchrum sicut mortales adhuc mortaliter
expavescunt: hinc est quod nemini quicquam
dicunt. *Et nemini quicquam dixerunt*. Quia mulieribus
audire, non loqui datum est: discere
datum est, non docere: dicente Apostolo:
1.Cor 1, „ Mulieres in Ecclesia taceant. „ Denique eadem
Maria postea & vadit, & nunciat, sed
jam non fœminam, sed Ecclesiam gestans: ut
ibi sicut fœmina taceat, hic ut Ecclesia enunciet
& loquatur: *Post hæc*, inquit, *duobus ex his ambulantibus ostensus est*. Quare non tribus,
quare non quatuor, sed duobus? Quia duobus
populis, id est, Gentibus & Judæis resurrectionis
fides hic prædicanda monstratur: unde,
sicut diximus, probatur in duabus fœminis,
ut in discipulis * duobus Ecclesiam unam 3
figurari. *Ostensus est in alia effigie*. Nemo putet
Christum sua resurrectione sui vultus effigiem
commutasse, ut qui in vulnere erat ipse, alter
esset in vultu: sed mutatur effigies * dum efficitur 4
ex mortali immortalis, & ex corruptibili
incorruptibilis: ut hoc sit mutasse substantiam,
non mutasse personam, & acquisivisse vultus
gloriam, non vultus notitiam perdidisse. Et
ne festinus sermo aut fugiat, aut transvolet
quæstiones, quod sequitur proximo sermone,
Domino revelante, innotescamus.

SERMO LXXXIII.

HOdie beatus Evangelista sic retulit Apostolos
in ipso crucis tempore mensis deditos * inhiantes epulis, conviviis occupatos, 1
Dominicæ passionis oblitos, *Recumbentibus*, in- Mar. 16
quit, *illis undecim, apparuit Dominus*. Recumbentibus,
ubi? ad sepulchrum Domini, mox
ad mensam servi? Hæc est servorum fides?
hæc discipulorum charitas? hic Petri ardor?
hæc est Joannes de ipso Christi pectore assumpta
dilectio? hæc est tanto tempore, tantis
donis, virtutibus tantis, affectio conquisita, ut
in ipso articulo passionis * calente adhuc mor- 2
te, recenti adhuc funere, exultantibus inimicis,
insultante Judæa tota, discipuli toto tori
cultu, * totaque discumbentium voluptate pran- 3
derent? Moysi mortuo assistunt Angeli, * agit 4
sepulchri curam Deus ipse: Judaica castra si- Deu. 34.
stuntur, dissimulatur iter, horrida eremi statio
duratur, indicitur triginta dierum planctus,
& longo lamentationis obsequio servile funus
honoratur: & Christus verus unus Dominus,
creator rerum, redemptor omnium, post illam
tragicam passionem, post mortem, & mortem
crucis, triduanus a discipulis lachrymas non
meretur? Terra tremit, turbatur tartarus,
scinduntur saxa, monumenta dissiliunt, Sol
fugit, dies sepelitur, fit nox totum, & soli discipuli
alto sigmate, * choro uno, toto otio, 5
deliciis securi epulantur: & hoc fratres reversus
ab inferis ipse sic magister invenit. *Recumbentibus ergo illis undecim, apparuit dominus & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam*
con-

bet ad eum. Petrus Damianus lib 6. epist. 31. *decadente crepusculo mox ad hominem properans manicavit*. Vocem barbaram quidam negant esse. licet Augustinus quæst. 46. in lib. Judic. eam apud Latinos scriptores occurrere neget, ut sic apte ea utitur Chrysologus, utpote ab mane deducta: ut iter matutinum, unde: *Manicationes, ad Manicationes, ad matutinum* in Concilio Turonensi 2. cap. 18. & *Manicationes Festivitatum* apud Haimonium lib. 4. Histor. 81. Du-Cangius in Glossario hic laudat verba Chrysologi.

3 *Ut in discipulis*. Ex Latinio: editi: *aut*.

4 *Sed mutatur effigies*. Pristina ei erat effigies, at gloriosior, & pulchrior, inquit Brugensis. Christum pristinam effigiem retinuisse, vel ex eo liquet, quod discipulis oculis opus erat, ut eum agnoscerent. Ita optime puto Marcum cum Luca conciliari. Locus hic ita *habetur* in M. S. Bonon. *unde sicut diximus probatur sic, in duabus Fœminis ut in populis duobus Ecclesia una figurari, ostensus est se in alium effigiem commutasse*.

AD SERMON. LXXXIII. NOTÆ.

1 M*Ensis deditos*. MS. Cæsenæ: *mensis detentos*.

2 *In ipso articulo passionis*. „ Id fuit ipsa die Do-
„ minicæ resurrectionis, ut habent Euthymius, & Theo-
„ phylactus „ Mitt. Vero simile est, hanc eandem manifestationem esse, quam Johannes commemorat, licet Thomas abesset, sed Collegium Apostolicum eo numero constabat. Sic ante casum Judæ collegium duodecim vocabatur. Vide Du-Hamelium hic, & Maldonatum.

3 *Toto tori cultu*. Tori in quibus sternebantur mensæ toto cultu ornabantur: qua de re vide late disserentem Philonem de vita contemplativa, & Senecam de brevit. vitæ, cap. 12. Chrysologus autem fortasse credidit, discipulos eodem usos fuisse cœnaculo, quo Christus in ultima cœna. Erat enim jam stratum. Tuetur hanc sententiam Grotius.

4 *Moysi mortuo assistunt Angeli*. Vide dissertationem Eruditissimi Calmeti, de obitu, & sepulture Moysis, ad Epistolam Judæ Dissertationum tom. 11. p. 304. edit. Lucen.

5 *Sigmate*. De Sigmate alias observatum est, mensam significare.

6 Non

cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse,
non crediderunt. Ad hæc, Petre fidelis, Petre
devotissime, quid dicemus? *Recumbentibus illis.*
Nunquid prandentibus? Fratres, hoc non erat
6 discumbere, * sed jacere: nec convivii erat
chorus ille, doloris erat ille conventus: ibi
panis non erat gaudii, sed mœroris: ibi cru-
cis selle, non vini dulcedine pocula miscceban-
Joan. 20 tur. *Erant*, inquit, *clausi propter metum Judæo-*
7 *rum*. Si metuentes, * si clausi, certe non pran-
dentes, & si non prandentes, non erat domus
illa, sed carcer: illud figma non erat, sed se-
pulchrum: tunc tota ad discipulos pœna do-
minicæ transierat passionis, & non solum late-
ribus eorum, sed & cordibus doloris lancea
tota figebatur: tunc tristitiæ clavis affixæ ma-
nus eorum, pedesque tenebantur: tunc illis a-
cetum, tunc fel amaritudo Judaica propinabat,
tunc illis Sol occidit, dies fugit: tunc illorum
mentes animasque nox profundissima posside-
bat: tunc illos in perfidiæ scopulos, in nau-
fragium fidei cogitationum tentatio sævissima
collidebat: tunc desperatio, quæ est inter o-
mnia mala pejor, & in adversis venit semper
extrema, funereis illos sternebat sepulchris:
unde, sicut diximus, non discumbentes, non
epulantes eos dominus, sed jacentes invenit,
sed sepultos: & ideo exprobrat incredulitatem
eorum, quia tantum crediderant desperationi,
ut resurrectioni prædictæ a domino nil crede-
8 rent, a servis non crederent nunciatæ: * at-
que in se nihil fidei relinquerent & salutis,
sed sæculo mortui, sepulti mundo, unam do-
mum illam, unum sibi esse omnes crederent
jam sepulchrum. Hinc est quod eos dominus
videns exemisse se mundo, ad mundum revo-
cat, remittit in mundum, dicens: *Ite in mun-*
dum universum, prædicate Evangelium universæ
creaturæ. Venite in mundum, ut qui putatis
vos in uno omnes domicilio jam jacere, sub-
jacere vobis omnem mundum repente videatis.
Venite in mundum universum, prædicate Evange-
lium universæ creaturæ. Hoc est dicere., estote
vos spes omnibus, qui vobis ipsis desperatio-
nis causa fuistis: & incredulitas vestra quanta
sit, tunc probate, cum videritis auditui vestro
mundum credere, qui credere vestro visui non
potuistis: & cordis vestri quanta sit duritia:
tunc scitote, cum senseritis, non viso me, or-

S. Petri Chrys.

be toto gentes ferocissimas me fateri, quem
positum vestris in oculis vos negastis. Videbi-
tis in terra divisos clausos insulis, pendentes
rupibus solitudine remotos, Magorum scio-
los, * Græcorum querulos, * Romanorum 9
peritos * fidem fide sola quærere, quam ma- 10
nu, digito, sulcatis meis vulneribus vos quæ- 11
sistis. Sed quia meæ passionis, meæ mortis,
meæ resurrectionis vos mitto testes, altius vos
ista perscrutatos esse concedo, dummodo cun-
ctatio vestra * fiat eis, qui vobis credituri sunt 12
firmamentum. *Qui crediderit*, inquit, *& bapti-*
zatus fuerit, salvus erit. Fratres, quod est ani-
ma corpori, hoc est baptismati fides: hinc est
quod qui generatur ex fonte, ex fide vivit:
„ Justus, inquit, ex fide vivit. „ Moritur er- Rom. 1
go omnis quicunque fuerit sine fide, *Qui cre-*
diderit. Quia Trinitas Deus unus est, quia in
Patre & Filio & Spiritu sancto una est tota æ-
qualitate majestas, quia deitas Trinitate distin-
cta est, * non est unitate confusa, sed deita- 13
te una est, est trina personis: quia Deus tri-
nitatis nomen est, quia Pater & Filius non cen-
sendi sunt ordine, sed æstimandi sunt charita-
te: quod Spiritus sanctus non est habendus
inferior, plus, minusve, non ut exterior ha-
bendus est plus, minusve, quia nescit exteriora
divinitas: quia Christus sic ut homo factus est,
ut quod Deus est permaneret: sic est mortuus,
ut mortuos totis sæculis sua resuscitaret ex
morte: quod non sibi resurrexit ille, sed no-
bis: quod nos cœlo intulit, dum se sustulit
cœlo: quod sedet ad auctoritatem Judicis, * 14
non ad requiem fatigati: quod veniet non lo-
co, qui ubique est ad movendum: neque ut
mundum suum teneat, qui totum possidet
mundum, sed ut mundus jam semper visionem
sui mereatur auctoris. Credat homo etiam pec-
catorum remissionem, quia cœlestis regio cum
sit latissima, non capit peccatorem: neque de
suorum desperet homo magnitudine peccato-
rum, quia si est quod Deus donare non pot-
est, omnipotens non est. Credat & carnis
resurrectionem, ut sit homo ipse qui resur-
git: * ut accipiat ipse qui peccat, pœnam: 15
ipse præmium, qui laborat. Credat æternam
vitam, ne locum habeat mors secunda. Quod
autem de humanis corporibus dæmones, id est,
hostes effugantur antiqui, quod ex uno ore

R varius

---

6 *Non erat discumbere*. Merito plane se retractat Chrysologus. Nam discipuli *recumbentes*, idest *sedentes* una simul erant, non cœnantes, cum eis Christus apparuit: licet hoc tempore cœnæ contigisset, cum paratum haberent cibum; cujus comestione Dominus veritatem resurrectionis suæ probare voluit, inquiunt Brugensis & Maldonatus: vel juxta alios in fine cœnæ, eis non tam comedentibus, quam confabulantibus cum duobus illis, qui Emmaunte redierant.

7 *Si metuentes*. Tuetur hic Chrysologus sententiam opinantium, hanc eandem fuisse manifestationem, de qua Joannes. Vide supra num. 2.

8 *A servis non crederent nunciata*. Augustinus etiam lib. III. de consens. Euthymius, Brugensis, Jansenius scribunt Christum redarguisse Apostolos, quod Mariæ Magdalenæ, Petro, & duobus discipulis Emmaus, aliisque tam multis, visum ab se redivivum adfirmantibus non crediderunt.

9 *Magorum sciolos*. Astrologus enim omnia scire præsumit, dum omnia nescit.

10 *Græcorum querulos*. Si scholiasti licet Græci vocantur *queruli*, quia multiloqui: vel, ut habet Oecumenius in epistola Judæ, v. 16., pag. 230. Μεμψίμοιροι, *qui omnia est semper cavillari studet*. Helychius autem Μεμψίμοιρος vertit *querulus*.

11 *Romanorum peritos*: „ Quia longo usu in rebus hu„ mano exercitos „ Mita.

12 *Cunctatio vestra*. Dubitationes Apostolorum vos magis firmant. Radulphus Ardentius Homil. LIX. *Ne nos dubitaremus, ideo eos ad tempus incredulos esse voluit*. Vide Notam 17. Serm. seq.

13 *Trinitate distincta*. In editis *divisa*. „ Supra diser„ te dixerat Serm. lx. *Personis Trinitas distincta est, non* „ *est divisa*. Quod commimunuit Ser. lxxxvi 21. Unde Textus „ corruptus creditur incuria Scriptorum „ Mita.

14 *Ad auctoritatem Judicis*. Quod post Ascensionem dicatur: *Christum sedere ad dexteram Patris*, explicatur ab priscis Theologis officium in eo Judicis indicari. Vide Gregorium Magnum pag. 119. edit. Paris. Hom. 29. *Quid est, quod hunc Marcus sedentem, Stephanus vero stantem se videre testatur? Sed scitis, Fratres, quia sedere judicantis est: stare vero pugnantis, vel adjuvantis*.

15 *Qui resurgit*. Hæc desunt in plurimis editionibus.

16 Ta-

varius effunditur sermo linguarum, quod ta-
16 cti, * per Christum nesciunt sua venena serpentes, quod venenata pocula bibentes non valent nocere per Christum, quod morbi corporum fugantur Christum prædicantis ad tactum, est fratres summum credulitatis indicium. *Signa*, inquit, *credentes hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non nocebit eis, super ægros manus imponent, & bene habebunt*. Homo ergo esto tibi per fidem medicus, ne cogaris extraneis medicis tuo di-
17 spendio subjacere, & care, * quod gratis possides, comparare. Orate, fratres, ut & in præsenti medicinam semper fidei sentiamus: & in expectatione Christi positi in adventu ejus securi de nostra conscientia gloriemur.

SERMO LXXXIV.

DIebus quadraginta, quibus post resurrectionem suam Dominus diverso modo refertur, & creditur suis apparuisse discipulis, haud immerito sermone ipsis lectionibus, ipsis defervit, & nititur sacramentis, ut Dominicæ passionis mœrorem multiplici resurrectionis indicio perfectum vestræ charitatis convertat in gaudium: & qui ante per virtutem suam nostro resurrexit in corpore, nunc etiam per fi-
Joan. 20. dem nostris resurgat in cordibus. *Et cum esset sero die illa una sabbathorum & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio eorum*. Cum esset sero, erat plus mœrore, quam tempore: sero erat mœroris & tristitiæ nubilo, mentibus obscuratis. *Sero erat*. Quia & si crepusculum dederat aliquod resurrectionis indicium, necdum tamen eis dominus refulserat plena sui luminis claritate. *Et cum fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum*. Magnitudo terroris & facinoris tanto turbine discipulorum domum si-
1 mul & corda concluserat: * & ita totum luminis abdicarat ingressum, ut magis, magisque mœrore sensibus occupatus cæca noctis augeretur offusio. Nullæ noctis tenebræ caligini mœroris & formidinis comparantur: quia nullo possunt aut consolationis, aut consilii lumine temperari. Audi prophetam: „ Timor & tre- Psal. 54.
„ mor venerunt super me, & operuerunt me „ tenebræ. „ *Et cum fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio eorum*. Rogo, cur dubitatur clausi corporis arcanum, & obseratum tota integritate domicilium virginale absoluta divinitas potuisse penetrare, quæ post resurrectionem corporis nostri crassata my-
sterio, * foribus ingreditur & egreditur clau- 2
sis: * talique indicio se totius creaturæ demon- 3
strat auctorem, cui non obsistit, cui non deservit ad omnia creatura? Sed si conceptum, * par- 4
tumque virginitas excusare suo nescit creatori, si ingressum, egressumque clausa janua creatori suo non potest denegare, quemadmodum lapis monumenti, quam is magnus, quamvis Judaica malitia obsignatus, resurgenti poterat obsistere salvatori? Sed sicut virginitas & janua claustris suis fidem faciunt deitatis: ita revolutus lapis fidem resurrectionis affirmat, qui
nullum revolutus * domino suo præparavit egres- 5
sum, sed nocte fidei præstat & admittit ingressum. *Venit Jesus, & stetit in medio eorum: & dicit eis, pax vobis*. Discipulorum corda fidei & dubitationis, desperationis & spei, defectus, & magnanimitatis, continui conflictus prælia sustinebant: talium ergo cogitationum bella inspector præ idens, secretorum pacem primitus se videntibus reddit, ut qui taliter ablatus materiam reliquerat confligendi, redditus oculis eorum causam totam certaminis amputaret. *Gavisi sunt*, inquit, *discipuli, viso Domino*. Gavisi sunt: quantum post tenebras gratior lux est, serenitas post tempestatis obscura, tantum est acceptius gaudium post mœrorem. *Dicit eis iterum, pax vobis*. Quid repetitæ pacis largitas ista manifestat, nisi quia quietem, quam sensibus indixerat singulorum, vult etiam inter eos repetitæ pacis donatione servari: quos utique non modica habituros esse noverat in posterum de sua cunctatione certamina: dum unus se in fide perstitisse jactaret, dubitasse alter mœreret. Ut ergo & arrogantis jactantiam, tumoremque resecaret, & ejus qui infirmatus fuerat,

16 *Tacti-serpentes*. Consonant verba græca ὄφεις ἀροῦσι, *angues tractabunt, vel manibus tollent*.
17 *Care*. Non vili, sed magno pretio.

DE SERMON. LXXXIV.

NOTÆ.

1 *DOmum concluserat*. Ob similem timoris causam clausis januis convenire solitos fuisse Apostolos edocemur Actor. 12. 13.

2 *Crassata mysterio*. „ Hoc est divinitas humanitati „ juncta. *Absoluta divinitas*, hoc est simplex Deus. No„ tandum, quod Persona Christi præcise, & secundum se „ considerata, est quidem omnis compositionis expers. „ Persona autem Christi considerata, ut subsistens in na„ tura humana, seu ut est terminus resultans ex unione, „ non est simplex, sed composita, sicut ipsa unio Incar„ nationis est vera compositio: ut rationibus, & auctori„ tatibus post alios Theologice docet Bonaccina de Incar. „ disput. 2. qu. 5. punct. 3. „ Mita.

3 *Foribus ingreditur clausis*. Cyrillus Hieros: *Nemo quærat quomodo januis clausis Corpus domini penetravit, cum intelligat non de Homine nudo, sed de Omnipotenti Dei Filio hæc scribi*. Calvinus, Clericus, aliique hujus commatis homines, interpretantur hunc locum: quasi Christus ingressus sit, ipso sibi recludente fores: At si ipse Christus fores operuit, quomodo scribit Evangelista, ipsum intrasse januis clausis? Reponent: verba hæc *cum fores essent clausæ* tempus notare, quo ingressus est, in vesperis scilicet cum fores clauduntur, non autem modum, quo ingressus est. At id jam adverterat Evangelista: *cum sero esset*. Inutilis ergo hic notaretur pleonasmus. Falsa autem & futilia hæc commentantur, quia locus hic argumento erat Catholicis, veram Christi præsentiam in Eucharistia asserentibus: eoque, licet non invicto, ad eam adstruendam utebantur.

4 *Sed si conceptum*. Alias: *quod si conceptum*.

5 *Revolutus*. „ Ita correxi ex M. S. Cæsenæ ubi prius „ erat *resolutus*. Sed corrupte. Non enim Angelus revol„ vit lapidem, ut Christus resurgeret, sed post quam „ resurrexit ex clauso sepulchro Angelus revolvit lapidem, „ ut viderent homines Christum amplius non jacere in „ sepulchro: propterea revolutus lapis ab ostio monumen„ ti discipulos in fide resurrectionis Christi obfirmavit. „ Aliud MS. legit: *resignatus* „ Mita.

6 Missi

rat, ſanaret, & excluderet paſſiones, cauſæ,
non diſcipulis quicquid acciderat prius modera-
tor aſcribens, imperio pacis ſuæ bella naſcitu-
ra compreſſit: ne alter alteri improperaret,
quod ipſe, cui totum debebatur, donaverat
Matt. 26. in futuro. Petrus negat, Joannes fugit, Tho-
Marc. 14. mas dubitat, cuncti relinquunt: quibus niſi
Joan. 20. pacem ſuam Chriſtus dediſſet, & Petrus qui
primus erat omnium, putaretur inferior, &
ſequens indebite forſitan tolleretur adverſus pri-
mum. *Sicut miſit me, pater, ſic & ego mitto vos.*
6 Miſſi ſermo * non minorat filium, ſed decla-
rat: quia non mittentis poteſtatem hic, ſed
7 miſſi voluit intelligi charitatem: * cum dicit,
Sicut miſit me pater. Non dominus, ſed pater.
Sic & ego mitto vos. Non auctoritate adhuc
jubentis, ſed toto diligentis affectu: mitto vos
ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum,
ad ſquallorem carceris, ad perferenda omnia
genera pœnarum, ad ſublevandum cunctis e-
xecrabile mortis jugum, quæ omnia charitas
utique humanis mentibus imperat, non pote-
ſtas. *Quorum remiſſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Dedit po-
8 teſtatem * remittendi peccata: qui in ſufflatio-
ne ſua infudit ipſum cordibus eorum, & lar-
gitus eſt remiſſorem. *Hæc cum dixiſſet, inſuffla-
vit eis, dicens: Accipite Spiritum ſanctum: quo-
rum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ubi
ſunt qui per homines hominibus remitti peccata
non poſſe præſcribunt? qui ſemel diabolica im-
9 pulſione collapſos * opprimunt, ne ſe eri-
10 gant? * qui languoribus curam, vulneribus
crudeli ſpiritu ſubtrahunt, negantque medici-
nam? qui peccatoribus redeundi deſperationem
11 impie inſultant? * Remittit Petrus peccata, &
toto cum gaudio ſuſcipit pœnitentes, atque o-
12 mnibus ſacerdotibus * hanc a Deo conceſſam
amplectitur poteſtatem: qui poſt negationem
Matt. 26. niſi pœnitentiam repetiſſet, Apoſtolatus gloriam
& vitam pariter perdidiſſet. Et ſi Petrus per
pœnitentiam redit, quis ſine pœnitentia ſubſi-
ſtit? *Thomas autem cum audiſſet a condiſcipulis
ſuis, quod vidiſſent Dominum, reſpondit: Niſi
videro fixuram clavorum, & miſero manum meam*
S. Petri Chryſ.

in latus ejus, non credam. Cur Thomas veſtigia
fidei * ſic requirit? cur tam pie patientem, tam 13
dure diſcutit reſurgentem? cur ea vulnera, * 14
quæ manus infixit impia, devota dextera ſic
reſulcat? * cur latus, quod impii militis lancea 15
patefecit, refodere manus nititur obſequentis?
cur dolores perſecutorum furoribus irrogatos,
famulantis curioſitas renovat immitis? cur tor-
mentis Dominum, cur pœnis Deus, cur cœ-
leſtem Medicum probaturus de vulnere diſci-
pulus ſic requirit? Cecidit poteſtas diaboli,
patefactus eſt carcer inferni, diſrupta ſunt vin-
cula mortuorum, moriente Domino ſunt evul-
ſa monumenta, & reſurgente Domino tota
mortis eſt mutata conditio. Ab ipſo Domini
ſacratiſſimo ſepulchro lapis revolutus eſt, lin-
teamina reſoluta ſunt, & reſurgentis ad glo-
riam mors fugit, vita rediit, caro amplius ca-
ſum neſcitura, ſurrexit: & cur tibi ſolus Tho-
ma, ſola vulnera præſentari ad indicium fidei
nimis callidus explorator expoſtulas? quid ſi
iſta cum aliis abolita fuiſſent, quod periculum
fidei tuæ curioſitas iſta * peperiſſet. Nulla pie- 16
tatis monumenta, nulla dominicæ reſurrectio-
nis inveniri æſtimas potuiſſe documenta, niſi
manibus tuis ſulcares Judaica crudelitate exa-
rata ſic viſcera? Quæſivit fratres, pietas iſta,
exegit iſta devotio, ut reſurrexiſſe Dominum
nec in ipſa in poſterum dubitaret impietas: * 17
ſed Thomas non ſolum cordis ſui, ſed omnium
hominum curabat incertum: * & prædicaturus 18
hæc in Gentibus, quemadmodum tantæ fidei
aſtrueret ſacramentum executor ſtrenuus per-
quirebat. Certe prophetia magis, quam cun-
ctatio fuit. Nam cur talia peteret, niſi a Do-
mino ad indicium reſurrectionis * ſuæ ſervata 19
ſola vulnera prophetali ſpiritu cognoviſſet? De-
nique ſponte præſtitit cæteris, quod iſte tar-
dius implorat. *Venit*, inquit, *Jeſus & ſtetit in
medio & oſtendit eis manus & latus.* Nam qui
ingreſſus fuerat clauſis oſtiis, & merito a di-
ſcipulis ſpiritus eſſe putabatur: non aliter ip-
ſum ſe, niſi ipſa corporis paſſione, ipſis vul-
nerum notis, taliter dubitantibus, poterat ap-
probare. *Denique venit & dicit Thomæ: Infer*

 digi-

6 *Miſſi ſermo.* Hæreticos notat, qui ex hoc Evange-
lii loco Patre Filium minorem impie auſi ſunt effutire.
Arius & Arianorum Filii.

7 *Miſſi-intelligi charitatem.* Vide Gregorium M. Homil.
xxvi. pag. 116. tergo: colum. 1.

8 *Dedit poteſtatem, &c.* Unus Patrum, Conciliorum,
& totius Eccleſiæ conſenſus eſt, Chriſtum hic Apoſtolis facul-
tatem remittendi peccata communicaſſe.

9 *Qui ſemel-collapſos.* Hæreſim Novatiani tangit, qui
quondam lapſis veniam denegabat. Vide Notam 7. Serm.
xliv.

10 *Ne ſe erigant.* Alias: *ne reſurgant.*

11 *Impie inſultant.* Sic ex editione Mitæ. Aliæ: *pec-
catoribus remittendi & redeundi deſperatione impia reſul-
tant.* Quid ſi legendum: *redeundi deſperationem impie
inculcant?*

12 *Atque omnibus ſacerdotibus.* Hæc ſenſere Patres,
Concilia & omnes Catholici Enarratores. Vide Tridenti-
num ſeſſ. xiv. Can. 3. & Patres apud Bellarminum de Pœ-
nitentia: Menochium, Brugenſem &c.

13 *Veſtigia fidei.* Quod grecè τὸν τύπον locum cla-
vorum, noſter non inepte: *veſtigia fidei.*

14 *Cur ea vulnera.* Negat Clericus in Notis ad hunc
Evangelii locum extitiſſe in pedibus cicatrices, eo quod in
eis clavi infixi non fuerint. At tota reclamat antiquitas:
apud quam non dubitatur, pedes etiam Chriſti clavis fuiſ-
ſe transfixos. Quæſtioni ſolummodo datur, an uno tantum,
vel ſingulis in ſingulos pedes. Druſius, Clerico non in-
genuus Scriptor, ait, Chriſtum crucifixum quaternis clavis:
ſingulis per ſingulas manus, & ſingulis per ſingulos pedes.
Ad Clericum quod ſpectat, nullis contra eum egemus te-
ſtibus: dicente Luca: Chriſtum Thomæ quærenti veſtigia
vulnerum oſtendiſſe tum *manus*, tum *pedes*.

15 *Sic reſulcat.* Alia Lectio habet: *ſic inveſtigat.*

16 *Curioſitas iſta.* Hoc eodem vocabulo de Thoma lo-
quens utitur Gaudentius Sermon: xvi. pag. 189.

17 *Dubitaret impietas.* Gregorius Homil. xxvi. in Evan-
gelio: *plus nobis Thomæ infidelitas, quam fides diſcipulo-
rum profuit: quia, dum ille ad fidem palpando reducitur,
noſtra mens omni dubitatione poſtpoſita ſolidatur.* Gauden-
tius l.c. *Quod avidius & videre, & attrectare dominum
perquiſivit, hoc totum noſtræ procurabatur ſaluti.*

18 *Cordis ſui incertum.* Conveniunt, licet non omnes,
Thomam Jeſu Chriſti divinitatem nondum credidiſſe: &
adhuc ſtetiſſe in ambiguo, eum ſua virtute ab mortuis ſur-
rexiſſe.

19 *Ad indicium reſurrectionis.* Docent etiam Hilarius
& Leo: ideo Chriſtum in corpore ſuo glorioſo, veſtigia
vulnerum retinuiſſe: ut conſtaret idem corpus reſurrexiſſe,
quod fuerat crucifixum.

20 Re-

digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Ut effundant toto orbe, iterum te aperiente*, hæc vulnera fi-
20 to orbe, iterum te aperiente*, hæc vulnera fi-
21 dem, quæ aquam in lavacrum, * sanguinem in omnium pretium jam fuderunt. *Respondit Thomas & dixit: Dominus meus & Deus meus.* Veniant & audiant hæretici: &, sicut dixit Dominus, non sint increduli, sed fideles: Ecce non solum corpus humanum, sed per pœnalis corporis passiones, Deum & Dominum
22 esse Christum, * Thoma vociferante, manifestant. Et vere Deus est, qui vivit ex morte, resurgit ex vulnere: quia talia & tanta cum susceperit, vivit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXXV. (*)

ETsi aliqua videntur occulta sui profunditate mysterii, nulla tamen est Ecclesiastici cultus infructuosa solemnitas, divina festivitas non pro nostris est voluntatibus consecranda, sed pro suis est percolenda virtutibus. Christianus animus quæ sunt traditione Patrum, & ipsis roborata temporibus, nescit in desperationem deducere, sed venerari ea toto desi-
Joan. 7. derat devotionis eloquio. *Jam die festo*, ait, *mediante, ascendit Dominus in templum*. Quod
1. Cor. 3. templum? „ Nescitis quia templum Dei estis; & „ Spiritus Dei habitat in vobis? „ Ascendit hodie Dominus nostri pectoris in templum, qui tam clementer nostri corporis descendit in formam: quod autem ascensus Dei fit in humani cordis excelso: beatus Propheta asserit, cum decan-
Psal. 83. tat: „ Beatus vir cujus est auxilium abs te, Do- „ mine, ascensus tui in corde ejus: „ *Jam die festo mediante, ascendit Dominus in templum.* Merito die festo mediante ascendit Dominus in templum, quia nobis erat perfectum diem festum præstaturus e cœlo: quicquid sublime, quicquid ad cœlum tendens in cordibus habebatur humanis, usque ad infernum Dominicæ
Act. 1. pondus incurvaverat passionis. Id namque est, quod Christus quadraginta diebus residet & remoratur in terris: &, si dici fas est, patris occursum differt, patris suspendit amplexum, 1
donec totum se revelet, * & reformet * suæ ascensionis in gloriam. In cujus ergo templo hic 2
non ascenderit Christus, cœlum non ascendet ille cum Christo. *Ascendit in templum, & docebat, & mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit?* Bene mirantur Christum, quod non didicerit scire, quando ipsi probantur, quæ didicerint & doceant, legis præcepta nescire: dicente Domino: „ Tu Joan. 3
„ es Doctor in Israel, & hæc ignoras? „ Mirantur Judæi jam rebelles, nolunt credere: mirari norunt, detrectant sapere, nescire pos-
sunt. * *Mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic* 3
litteras scit, cum non didicerit? Quid virgo peperit derogas, non miraris: quod Deus nostro
sentit * & operatur in corpore abrogas, non 4
fateris: quod cæcus videt, surdus audit, claudus currit, surgit mortuus, & tota Christus arcana Dei loquitur, non miraris? hoc solum quod sciat cum non didicerit, hoc miraris? Hoc est ipse qui non didicit literas, sed donavit: hic est qui sensum condidit, per quem literæ finguntur: Peritus legis, auctor omnium cur literas non didicerit, admiratur? Deus utique adest origo cunctorum, qui facit esse quod non fuit: cum non didicerit, docet.

* *Deesse videntur non pauca.*

SERMO LXXXVI. (*)

MUndanus sermo, ut humano profertur ex sensu, humanis servit & obsecundat ingeniis: Divinus vero sermo in potestate dantis est, non dicentis. Audistis quemadmodum
Zacharias ille summi sacerdotii splendor * dum 1
exorae, obmutuit: tacuit pater vocis, „ Ergo, Joan. 1.
„ inquit, vox clamantis in deserto, „ genitor clamoris obmutuit: & egressus silentium retu-
lit, qui responsa relaturus, intraverat. * Vi- 2
detis ergo quia silentium meum quod antea con
srista-

---

20 *Iterum te aperiente.* Dubitavere nonnulli, Augustinus, etiam & Beda hic: an revera S. Thomas Christi vulnera pertractaverit? Negat Euthymius: Asserunt Patres, & Interpretes plerique: Augustinus hic: & Serm. 158. Tertullianus adversus Praxeam: Bernard. Sermon. V. in Cantic. & alii apud Calmetum ad hunc locum.

21 *Aquam in lavacrum.* Plures sane Interpretes consentiunt Chrysologo: per aquam Baptismum, per sanguinem redemptionem mystice fuisse designatam.

22 *Deum & dominum esse Christum.* Nunc primum Dei appellatio Jesu Christo tributa legitur in Evangelio. Concilium Constantinopolitanum IV. anathematis notam Theodoro Mopsuesteno inussit, verba hæc Thomæ ita interpretanti, ac si terrore & stupore proditent: & Deum Patrem, ut debita illa gloria de tanto prodigio referretur, non Christum respiceret. Noster autem naturas in Christo impermixtas docet disertissime contra Nestorium & Eutichen.

AD SERMON. LXXXV.

NOTÆ.

* SErmo hic in nonnullis editionibus inscribitur: in illud Joannis: *Jam die festo mediante.*

1 *Revelet.* S. Leo Serm. 1. *Quod Christus quadraginta dierum spatio differt Ascensionem, ut dominus Jesus vere agnosceretur resuscitatus, qui vere erat & natus & passus, & mortuus.*

2 *Reformet.* „ Iterum formatur Christus in mentibus „ ipsorum, ille idem qui prius erat ante mortem, Deus, „ scilicet & Homo in unitate suppositi „ Mita.

3 *Nescire possunt.* Alia exemplaria: *nescire possint.*

4 *Sentit.* In nonnullis *sentitur.*

* Nonnullæ editions id notant.

AD SERMON. LXXXVI.

NOTÆ.

(*) „ Deesse non pauca videntur „. Ex Mita.

1 S*Ummi Sacerdotii splendor.* Chrysologus in eorum sententiam it, opinantium Zachariam summo Sacerdotii munere functum, & non simplicem tantum, & de vice Abiæ: ut nonnullis videtur innuere Lucas Capit. 1. Ambrosius Lucæ 1. Tit. de ingressu Zachariæ in Templum. *Videtur autem hic Zacharias designari Sacerdos summus, quia semel in anno solus summus Sacerdos in secundo sanctuario intrabat.* Vide August. in Joan. Homil. XLIX. Bedam Homil. in vigilia S. Joan. Baptistæ, Theophylactum, Brugensem &c.

2 *Responsa relaturus.* Solitas enim fuisse Sacerdotibus contingere apparitiones Angelorum, qui dei jussa ad homines ferunt tunc maxime cum adolerent ex pluribus Rabbinorum

3 tristavit vos, venit de antiquo pontificali usu, *
non de novitatis incursu. Ille ubi sensit linguæ
suæ vincula sui januam clausisse sermonis, im-
peravit nutu, ne quis causas taciturnitatis in-
quireret, quia cœleste mysterium dicere non
didicerat, qui didicerat scire: sed hoc ad tem-
pus, quia sacerdotis differtur sermo, non au-
fertur: reconditur, non negatur: mysterio su-
spenditur, non fugatur: denique Zacharias ip-
se quod tacet, non est pœna, sed signum;
non est terrena debilitas, sed cœleste secretum:
Deus qui loqui dat, tacere facit: & imperat
silentium, qui inserit verbum: dominatur di-
vinus sermo, non servit, quia Deum verbum:
& ideo non cum jubetur, loquitur, sed cum
jubet: non cum exigitur, sed cum donat: non
cum cogitur, sed cum venit. Unde fratres: &
cum venit, audite, & cum non venit, susti-
nete, & cum se donat accipite, & cum se ne-
gat, orate: quia hoc Doctor accipit, quod
meretur auditor. Ergo tam vobis, quam mi-
4 hi præteritus suspensus est sermo, * ut proflu-
vium mulieris, & verecundi vulneris causam,
Matt. 9. & illius pudorem sic nostra verecundia celaret
ut quod illa tacuit, etiam nostro silentio clau-
deretur: sed cœptum revertamur ad verbum.
Hierosolymitanus fons abundat, cum impellit
Joan. 5. Angelus, non cum sitit auditor, sic sacerdotis
sermo exuberat: quando dat Deus, non cum
perorat sacerdos. Hinc est quod Zacharias ip-
se qui prophetias loquebatur populis, tacet
sibi, ut nos ingrati Deo non simus: si nos se-
5 mel tacere voluit, quibus semper * inoffensum
largitus est verbum. Ille non dedignatur a fi-
lio verbum recipere, cui dederat lucem: & vos
filii orate nobis vocem, ut possitis audire ser-
monem: Reparate gaudium meum, ut assuetam
possitis lætitiam possidere, & implere illud A-
2. Cor. 2. postoli. „ Quis est qui me lætificet, nisi qui
„ contristatur ex me: „ Veniat ergo, veniat
in medium beatus Zacharias, qui nos tacens
pio consolatur exemplo: & silentio suo nos de
nostro non sinit tristes esse silentio. Veniat,
veniat præcursor verbi, sacerdotii speculum,
sanctitatis exemplum, Evangelistarum Princeps,
clausula Prophetarum. * *Fuit*, inquit, *in die-* 6
bus Herodis Regis Judaæ, * *Sacerdos quidam no-* Luc. 1.
mine Zacharias. Dum dicitur sub quo Rege quis 7
Sacerdos sit, temperantur mala: adest semper
in mœrore solatium, nec consolator deest,
cui imminet persecutor. *Fuit in diebus Herodis
Regis Judaæ, sacerdos quidam nomine Zacharias.*
Usque ad Herodem judaicæ Genti sacerdotalis
sanctitas, senum gravitas, patrum pietas præsi-
debat: jus erat lex divina, ambitio nil ibi,
nil temeritas, præsumptio nil valebat: quia
gerebatur totum divino ordine, non humano:
sed Herodes veniens ex Gente aliena * invasit 8
regnum *, violavit sacerdotium, * confudit ordi- 9
nem, mutavit mores, sprevit senes *, interfe- 10
cit juvenes, * tribus miscuit, delevit stemma- 11
ta, corrupit genus, tulit quicquid erat & di- 12
vinæ & humanæ funditus disciplinæ. Sed hoc
quid ad Zachariam sanctum? Ne quid ergo
tale & in ipso Zacharia crederetur admissum:
Evangelista cogitur sic referre: *Fuit in diebus
Herodis Regis Judaæ, sacerdos quidam nomine
Zacharias, de vice Abia*. Quia usque ad ipsum * 13
ab atavis, avis, patribus, transfusum genus
mansit sacerdotii, tempus legis, sacrificii omnis
servata est disciplina, eo quod impietatem Re-
gis, iniquitatem temporis, ambitionis rabiem,
temeritatis furorem, sacerdotis meritum, &
vita compesceret. * Sed quid sequatur, audia- 14
mus: *Factum est ut incensum poneret, ingressum
in templum Domini: & omnis multitudo populi ora-
bat foris in hora incensi*. In hora incensi * fra- 15
tres, jam Sol Judaico occumbebat in templo,
ut in Ecclesia matutinus exurgeret, & Judaicæ
doctrina instabat vesper: quia Evangelii immi-
nebat aurora: legis obscurabatur dies, ut to-
tus reluceret in gratia. Hinc est quod Zacha-
rias.

---

binorum scriptis erui Drusius. Zacharias autem non sacrum penetrale ingressus erat, ut mandata Dei exciperet, sed ut adoleret.

3 *De antiquo pontificali usu*. Quandoque Pontificii muneris obeundi necessitas, Præsules ab concionibus distrahebat: quod inferius innuit. *Quod tacuimus habetote, non oblivionis fuisse, sed temporis: Divini negotii, non rationis humanæ.*

4 *Præteritus suspensus est sermo*. Rubeus Lib. 2. Histor. Ravennat. pag. 109. Chrysologus *cum acerrimus esset in dicendo, & in furore quasi raperetur divino*, *in ipso tamen ardore dicendi, vox illi extinguebatur: quod in ea maxime concione accidit, quam de muliere fluxu laborante dicebat*. Tillemontius vero putat innui hic Serm. xxxv. qui aliorum brevior est.

5 *Quibus semper*: alias: *quibus sæpius*.

6 *Clausula prophetarum*. In eo enim desierant Prophetæ. Chrisostomus ex variis Matthæi locis Homil. xx. pag. 1074. edit. Paris. vocat eum: *silentium Prophetarum*.

7 *Herodis Regis Judaæ*. Fuit hic Herodes cognomento Magnus, innocentium cæde, & aliorum criminum perpetratione famosus. Vocat Regem, ut eum ab alio Herode Tetrarcha Galileæ discerneret. Johannis autem conceptio evenit anno xxs. Herodis.

8 *Veniens ex gente aliena*. Filius enim erat Antipatri, & Nepos Antipæ, qui religione Paganus Ascalonæ vel natus vel eductus, primus judaicam amplexus fuerat religionem, cum sub Hircano Rege, Judææ præfuit. Antipæ Patris religionem sequutus Antipater, Phasellum & Herodem Magnum Filios, in Judaica lege eduxit. Mirum igitur Harduini commentum; qui eum Paganum fuisse docet, Athenis oriundum, Platonicæ sectæ addictum: quam ipse in Herodianos transfudit: Fabellas has expungit Basnagius in Historia Judæorum gallice scripta: Tom. 1. pag. 63.

9 *Invasit regnum*. Defuncto enim Antigono II. Aristobuli Filio, & Alexandri Jannei Nepote, & ex Asmoneorum stirpe ultimo: quique Antiochiæ Marci Antonii Romanorum ducis jussu vel capite minutus, vel Cruci affixus obiit, Herodes regnum usurpavit.

10 *Violavit Sacerdotium*. Aristobulum enim magnæ spei Adolescentem, Mariamnæ ejus uxoris Fratrem, Hircani Filium, summumque Pontificem, dum Balneum, exiens a prandio, intraverat ab coævis Ephebis suffocari jussit.

11 *Sprevit senes*. Hircanum Regem longævum e solio dejecit, privatamque vitam agere coegit.

12 *Interfecit Juvenes*. Alexandrum videlicet, & Aristobulum, ejus ex Mariamna Filios, capite obtruncatos. Editi nonnulli perperam: *Infecit juvenes*. Chrisostomus loco citato: *Herodes prophanavit Templum, sacerdotium sustulit, confudit Ordinem, temeravit regnum, corrupit quidquid erat religionis, quod legis, quod morum, quod fidei perdidit, & confudit — occisor Filiorum &c.*

13 *Quia usque ad ipsum*. Regalis Sacerdotii dignitas ab Deo Aaronis Familiæ fuerat addicta. Penes autem primogenitos erat summum Sacerdotium. Alii e familia simplices sacerdotes tantum: qui ab Davidis regno in xxiv. Classes distributi, vices obibant suas. Quam divisionem ad destructionem usque secundi Templi Hierosolymitani in usu fuisse, observat Josephus Antiq. Judaic. Lib. vii.

14 *Meritum & vita compesceret*. Restitutus locus ex MS. Cæsenæ: editi: *& meritum superavit & vita*.

15 *In Hora incensi*. Duæ erant horæ incensi. De matutino intelligit Grotius. Chrysologus, & una secum accuratiores Interpretes, de vespertina.

16 *Exi-*

rias in hora incensi, hoc est, in extremo tem-
pore legalium cæremoniarum prophetali Spiri-
tu incensum infert: offert preces, desideria in-
gerit, vota commendat, tempus admonet, pro-
16 missa repetit, exigit Christum. * *Et omnis mul-*
titudo orabat foris. Ut ergo populus, qui sta-
bat foris, intromitteretur, exorat: quia quos
lex adducit ad januam, gratiam intromittit in
templum. *Apparuit*, inquit, *& Angelus Domi-*
ni, stans a dextris altaris incensi, & videns Za-
charias, turbatus est & pavor occidit super eum.
Ergo non est mirum si turbatur sacerdos, si
stupet doctor, si pavescit antistes, si tacet mi-
nima, cum videt maxima: si deserit verba,
cum signa conspicit. Et ne solus Zacharias ti-
muisse videatur, audi alium Prophetam dicen-
Abac. 3. tem: „ Domine, audivi auditum tuum & ti-
„ mui, consideravi opera tua & expavi. „ Qui
cum Deo loquitur expavescit: unde loquatur
Angelus ignorat? & qui tenemus? Unde sacer-
dos taceat, jam dicamus. *Et respondens ei An-*
*gelus, dixit: Ego sum Gabriel, * qui asto ante*
conspectum Dei, & missus sum ad te hæc loqui,
& hæc tibi evangelizare: & ecce eris tacens,
nec poteris loqui. Quæ tacentis culpa, si impe-
rat silentium vis jubentis? Ergo & nos tantilli
qui tacuimus, quod tacuimus habetote non obli-
vionis fuisse, sed temporis: divini negotii, non
rationis humanæ. Ergo tristes non simus, quia
donante Deo, silentium momenti continuato ser-
mone pensabitur, & modicum quid tristitiæ no-
stræ magnum vertetur in gaudium. Gratias ago
Deo meo, qui mihi in amoris lucrum vertit
damnum sermonis: nam quanta sit in me cha-
ritas vestra, pallor prodidit: testatus est cla-
17 mor, * ostenderunt lachrymæ, oratio effusa
monstravit.

SERMO LXXXVII.

SIcut nimio dolore, & infirmitate longa lu-
minibus obscuratis, nisi sensim refusa fue-
rit, fit inimica lux: certe cum solis sit condi-
ta lux oculis, solis sit oculis lux amica, per
quos utique reliquo corpori vel traditur, vel
1 negatur: ita diuturno * perfidiæ morbo con-
tenebratis mentibus, nisi paulatim fuerit fidei
claritas restituta, subito ipso fidei splendore
magis perfidiæ crassescit caligo, longo usu aut
producitur, aut obtunditur semper natura.
Hinc est quod Dominus tetro infidelitatis nu-
bilo cordibus jam cæcatis, ut irradiaret partus
virginei sacramentum, desperatæ & annosæ ste-
rilitatis ante præmisit conceptum: ut qui vi-
debat post senectutem longam arida membra
reviviscere, & transacto curriculo jam vitæ
veteranæ in primam reflorescere pubertatem,
atque ipsam naturam in occidua ætate * ad na- 2
scentis servi insignia suscitari, pudicitiæ flo-
rem, pudoris titulum, castitatis insigne, virgi-
nitatis claustra manere post partum crederet,
posse auctore ipso ex utero procedente serva-
ri. Et ut præfationi nostræ ac similitudini,
quam de oculis sumpsimus vetusto languore
defessis: ipsa de qua loquimur modo, adsit,
& astipuletur auctoritas, ac probet oculos ho-
minum nocti male assuetos, obscuratos, pro-
motos sensim revocatos ad lucem: in Joanne
Dominus accendit sui luminis, & præmisit lu-
cernam, ut degustato lumine in se jam divi-
ni Solis jubar ipsum perferrent, * ipsam dei- 3
tatis caperent claritatem. Juxta illud quod di-
ctum est de Joanne: „ Ille erat lucerna ardens Joan. 5
„ & lucens: „ ut ille densas noctis placido
lumine aperiret tenebras, ipse noctis nescium
diem jam desiderantibus, ad lucem perpetem
redonaret. Hinc est quod & Magos adhuc no- Matt. 2.
bis incolas, & totis obstupescentes oculis, te-
nuiter micans stella assuefacit ad lucem, &
gradatim pertrahit ad ipsum fontem luminis &
dierum. Et re vera fratres, congruit, quia to-
tius anni metas temporum quadriga percurrit,
ac nobis Domini nostri natalitia festa revocat,
& gaudia jam reducit. Nunc de Joannis ortu,
de partu sterilis jam loquamur, ut compendio
credulitatis isto, ad illud ubi partus est sine
partu, ubi creatur auctor ipse procreantis, ubi
nascitur ipsa origo generantis, inter hyemales,
ac nubibus & nebulis dubias luces, lucerna
prævia, stella duce pervenire possimus. *Fuit*,
inquit Evangelista, *sacerdos quidam nomine Za-* Luc. 1
charias, & uxor ejus Elizabeth: & non erat il-
lis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis: & pro-
cessissent ambo in diebus suis. Sterilitas senectute
exageratur extrema: * & ab spe generandi to- 4
tum subducitur quicquid est corporis & natu-
ræ: & ne vel cogitatio sobolis ulla remaneret,
ad id perventum est temporis & ætatis, quo
transacto calore vitali mortale frigus sterilis
jam viscera possidebat: ut genitor ipse cogno-
sceret inde jam per hominem non posse nasci
hominem, unde abscesserant res humanæ. Sic,
sic fratres, duris hominum præcordiis credu-
litas asseritur, * & inseritur fides: & tunc to- 5
tum divinum creditur, cum fuerit nil huma-
num.

16 *Exigit Christum*. Deprecabatur Zacharias. Num pro suscipienda prole? Cum essent ambo provectæ jam ætatis id minime sperabat. Ergo deprecatio videtur fuisse pro salute populi, & adventu expectati Messiæ „. Du Hamelius hic. Vide Notam 4. Serm. lxxxviii.

17 *Testatus est clamor*. Rubeus loco citato eruit ex his, quam carus, & in deliciis Populo Ravennati esset Chrysologus.

AD SERMON. LXXXVII.

NOTÆ.

1 D*iuturno perfidiæ morbo*. Cum Latinio: Editi: *di-vino*.

2 *In occidua ætate*. MS. Cæsenæ. Alii editi: *in occiduam ætatem*.

3 *Perferrent*. Ex Latinio: Editi *præferrent*.

4 *Sterilitas senectute exageratur extrema*. MS. Cæsenæ: *sterilitate senectus duplicavit miraculum* „, ait Grotius; ad vetus sterilitatis vitium accedens impedimentum ætatis. „

5 *Credulitas asseritur*. „ Hoc est plantatur: & instar „ arborum in jam plantata credulitate, ipsa fides inseritur. „ Mits.

6 Gra-

num. *Sorte exiit ut incensum poneret Zacharias*
ingressus in templum Domini. Bene dixit, ingres-
sus in templum, non ingressus templum: quia
ipse erat Dei familiarius templum, portans in
sui pectoris puritate tota legis arcana: & ap-
ponens non tam thuris, quam puræ supplica-
6 tionis incensum. Gratius namque Deus * in
suo, quam in hominis opere requiescit: &
non tam libenter odoratur Arabicæ arboris gut-
7 tam * quam sinceri cordis & pectoris sancti-
tatem. *Apparuit ei Angelus Domini*, inquit, *stans*
a dextris altaris incensi. Dicere suffecerat, ap-
paruit ei Angelus, quid magnopere a dextris
8 altaris? * Ut esse in sanctis Angelis auditor in-
Prov. 4. Juxta LXX. telligas nil sinistrum, dicente Scriptura. „ Vias,
„ quæ a dextris sunt, novit dominus. „ *Ap-*
paruit ei Angelus. Cum jam defecerat totus ho-
mo, ut ante Joannes nasceretur ex sterili, quam
Christus nasceretur ex Virgine, dictum est de
Matt. 11 Joanne: „ Ecce ego mitto Angelum meum. „
Felix, quæ ut in Deum cresceret, in senibus
sic defecit natura: felix, quæ sterilitatis damna
virginea fœcunditate mutavit: felix, quæ uno
concepit in partu, quicquid in toto orbe con-
9 fundere * deplorabat: felix, quæ facta est vita-
10 lium germinans mater, * quæ erat ante origo
miseranda mortalium, ad dolores pariens cum
dolore, ad gemitus edens cum gemitu, ad pe-
ricula producens hominem cum periculo gene-
rantis, & in ipso ortu occasum nuncians per
lamenta & lachrymas: semper devorans partus
suos, sciens se tantis mœroribus generare mo-
rituros. Pascebatur ergo sterilitate magis natu-
ra, ne ipsa fœcunditate gravius desæviret, fle-
tus potius editura, quam pignora: quæ utique
lachrymis, mœrore, gemitu, tanto tempore
suum quærebat & interpellabat auctorem: intel-
ligens hoc sibi accidisse per culpam, non esse ab
auctore piissimo institutum, cum crearetur.
Hinc est quod Dominus conditor ipse naturæ
viam virginei conceptus, virginei partus, invi-
sibili vestigio & ignoto calle pertransit: & iter
humani ortus divino gressu ambulat, non hu-
mano; ut nascendo ipsam naturam a servitute
mortis, cui taliter addicta fuerat, primitus li-
11 beraret; & fonte purgato * supernam rivulis red-
deret puritatem. Merito Joannes in utero e-
xultat, qui originis suæ libertatem ante nosse,
quam esse meruit, ante meruit sentire, quam
vivere. In hora incensi per Angelum aperitur
sterilitas, conceptus jubetur, promittitur par-
tus, & inter sacraria nativitas sacra procura-
tur: hinc est, quod adhuc in utero cum mem-
brorum compage pene concepta in Joanne * est 12
prophetia: ante nutu Dei loquitur, * quam 13
perveniat ad vocis officium. Verum ne, dum
profunda, & mira latissimæ lectionis breviato
cupimus sermone concludere, quæ maxime di-
cenda sunt, transeam: proxime, si Deo placue-
rit, de sequentibus differemus.

SERMO LXXXVIII.

SEmper debere anxium est fratres, semper triste fœnoris vinculis alligari: sed me, quem vobis mea sæpe facit promissio debitorem, satis sibi de talis debiti natura & obligatione blanditur, qui dat, non accipit, qui promittit: & qui dando debet, sibi magis ipsum facit obnoxium creditorem: atque ubi qui credidit debet, & qui debet credidit, ibi necessitudinis, non necessitatis probatur esse contractus: & in tali fœnore animæ non oneris, sed honoris prædulcis curritusura. Posteaquam Zachariæ sacerdoti apparuisse Angelum Domini evangelicus sermo descripsit, adjecit dicens: *Et*
turbatus est Zacharias videns, & timor irruit su- Luc. 1.
per eum. Si de judicis potestate solicitus est,
qui semper de apparitoris turbatur & contremi-
scit adventu: & mandati meritum de persona
venientis æstimat, & metitur: & quamvis be-
ne conscius pavet, donec causas venientis agno-
scat & intelligat qualitatem: quid faciet, quo
pavore trepidabit, cum potestatem supernam
senserit hominis imbecilla natura, cum respe-
xerit homo Angelum, & divinæ sedis ministrum
viderit? * Caro nunquam de sua conscientia 1
est secura: sicut Zacharias ipse, de quo loqui-
mur nunc comprobavit: qui in ipso tempore
placationis, offendit: qui dum credit, dubitat,
dicente Angelo, quia non credidisti verbis meis:
dum postulata promeretur, incurrit, condemna-
tur, munera ipsa cum suscepit: qui vocem,
cum vocem percipit, tunc amittit. Hinc est
quod Angelus antequam mandata pandat, do-
na tradat, referat impetrata, metum discutit, * 2
fugat timorem, consortat animos ancipiti cogi-
tatione turbatos, ut mens quæ migraverat a se
nimio pavoris excessu, in semetipsam reversa
bene-

6 *Gratius namque Deus*, Communem lectionem placuit retinere. MS. Cæsenæ habet: *Gratia namque Dei tam in suo, quam in hominis opere requievit*.

7 *Arabicæ arboris guttam*. Exod. xxx. enumerantur quatuor thymiamatis species: e quibus timiama confici debuerat, Deo in Templo adolendum. Inter has *Nataph*, idest, ut bene notat Chrysologus, *gutta* quæ fluit ex Arbore: idcirco *Gutta* dicta, quia fluit, seu stillat.

8 *A dextris altaris*. Zacharias operabatur in orientali latere altaris, ibique adolebat. Latus occidentale erat proximus Arcæ: cui Angelus indecore tergum obvertisset, si ad illud latus stetisset: ideoque stetit in dextris altaris, nempe ad latus septentrionale.

9 *Toto orbe confundere*. MMSS. habent *concipere*, vel *conficere*. At inflictum ab Librariis vulnus, non sanatur adhuc.

10 *Germinans Mater*. MS. Cæsen. & Vallicell: *vitalium germinum Mater*.

11 *Et fonte purgato*. „ Metaphorica locutio. Liberat „ primum naturam humanam tanquam fontem: ex quo „ homines tanquam rivuli emanant: ut ab sordibus rivu„ li ipsi mundi reddantur „. Mita.

12 *Pene concepta in Joanne est prophetia*. Vide apposite ad hæc Cornelium a Lapide Comment. in Luc. v. 42. 43. pag. 24. col. 1. in princip.

13 *Ante nutu Dei loquitur*. MS. Cæsenæ: *ante nutum loquitur*.

AD SERMON. LXXXVIII.

NOTÆ.

1 M*inistrum viderit*. Aliquid semper exitiale spectantibus spectra hæc protendere censebant Hebræi, certaque vicinæ mortis omine. Genes. xvi. 13. xxxii. 30. Exod. xx. 19. Judic. vi. 22. 23. xiii. 22. Vide Euthymium, & Maldonatum hic.

2 *Metum discutit*. Similia Origenes Homil. iv. *Nova*
quippe

beneficinrum tantam sentiret & caperet largitatem: dicens: *Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem*. Putasne sacerdos tantus sic est populi, sic universitatis oblitus, ut de conceptu veteranæ con-
3 jugis, de partu desperatæ sterilis rogaret *, ut sibi soli legatus omnium tunc adesset, ut advocatus omnium pro se singulariter oraret, ut tantum Pontificatus officium intra domesticas
4 arctaret curas, * inter familiares clauderet & occuparet angustias, & incensum totius plebis in solum desiderium proprii pignoris addicere veteranus antistes, ac tali desiderio grandævus, & ipsum tempus jam respiciens, ad partum succenderetur intempestivum? Absit, fratres, absit, ut hoc de sancto Zacharia fidelis anima suspicetur. At quidem Angelus in hoc fuisse refert totius supplicationis effectum, dicens: *Exaudita est deprecatio tua, & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium*. Si Angelus ad petita respondit, sacerdos pro solo pignore supplicavit, si pro omnibus egit supplicatio sacerdotis, cur Angelus de solo pignore retulit impetrata? Quid tenemus, quid diu suspendimus animos auditorum? quam non sibi soli, sed omnibus affuerit iste venerandus antistes; quam responderit Angelus universis; quam Deus prospexerit in uno isto germine sacerdotis, quem genitoribus utique, & ipsi ob hoc delegerat naturæ, ut eum daret universitati, largiretur sæculis, populis condonaret, & fieret, sacramentis filius inter
5 sacraria delatus *, inter sacramenta concessus, esset antistes de venerando generatus antistite, esset Angelus nec Angeli sancta conceptus in viscera, esset vox Christi. „ Ego vox clamantis
Joan. 1. „ in deserto, „ esset vox Christi, ad Christum sua reservatus ad tempora, esset præco Judicis præsentiam clamaturus: esset pœnitentia populos Christi vocaturus ad veniam: quam sacerdos ergo iste jam sui nescius, jam sibi mortuus, extraneus conjugi, soboli jam negatus quid egerit, quid omnibus impetrarit mox Angelo referente discamus. *Et multi*, inquit, *in nativitate ejus gaudebunt*. Non est unigenitus qui est cunctorum creatus ad gaudium. *Erit enim magnus coram Domino*. Qui coram Deo magnus est, quantus sit penes homines quis probavit? *& vinum & siceram non bibet*. Qui natus est sancto de corpore sacerdotis, & summa senectute, ab omnibus vitiis desæcato, atque exempto juventutis incendiis, vinum nescit,
ignorat siceram *, quæ pariunt luxus ebrietatis & vitia: & tota dissipant morum decora, ornamenta virtutum. *Et vinum & siceram non bibet, sed Spiritu sancto replebitur adhuc in utero matris suæ*. Juxta illud Apostoli: „ Fratres no- Eph. 5.
lite inebriari vino, in quo est luxuria, sed „ repleamini Spiritu sancto. „ *Et Spiritu sancto replebitur adhuc in utero matris suæ*. Beatus Joannes, qui ante Dei spiritu meruit intonare, quam hominis vagiret in fletu; beatus, qui ante divina possidere meruit, quam sortiretur humana: beatus, qui ante meruit cœlum scire, quam terram: beatus, qui antequam videret præsentia, futura meruit nunciare: beatus, qui ante Deum capere potuit, quam suo ipse caperetur a corpore: beatus & singulariter est beatus, qui antequam saperet quærere, meritum conquisivit: beatus, qui non pervenit ad gratiam per laborem, sed ad labores ipsius gratiæ dignatione descendit. *Et multos*, inquit, *filiorum convertet*. Ad quem? Dicat Angelus, ut quia blasphemat, quia ne- 7
gat hæreticus, commutescat * dicat Angelus, ut audiat fidelis, & gaudeat: eredat hæreticus, & recurrat. *Convertet*. Ad quem? Ad *Dominum Deum*, inquit, *ipsorum*. Quis est hic Deus? De quo Propheta dicit. „ Hic est Deus no- Baruc. 3.
„ ster, & non est alius absque eo qui invenit „ omnem viam disciplinæ, & dedit eam Jacob „ puero suo, & Israel dilecto suo: „ Quando dedit? Tunc utique quando legalibus in tabulis totius vitæ regulam, totam disciplinæ descripsit & normam. Attentus esto auditor, ut scias quis est hic Deus noster, absque quo alius non est. Quis est? „ Post hæc in terris visus est, & cum Baruc. 3.
„ hominibus conversatus est. „ Quis est alius visus in terra nisi Christus, qui nostra est conversatus in carne? Et quis est alius conversatus cum hominibus, nisi ille qui cum hominibus humano est commoratus in corpore? Et si hic est Deus noster, & non alius absque eo, hæretice cum hunc non habueris, quem habebis? „ Non est alius inquit, absque eo: „ & nunc non dicis, ergo ubi est pater? Propheta dicit. „ Non est alius absque eo: „ & ubi est? In filio utique, quia præter filium non est pater. „ Ego in patre, dicit, & pater in me est. „ Joan. 14.
Unde & Propheta non dixit, non est alius, sed non est alius absque eo: hoc est dicere, est; sed in ipso est. Sed dicis, & si in ipso est, quo- 8
modo est alius? Hæretice, * sic est alius persona,

---

quippe facies, humanis obtutibus se præbens, turbat mentem, animumque consternat: unde Angelus sciens hanc humanam esse naturam, primum perturbationi medetur.

3 *De partu sterilitatis rogaret?* Certe de Filiis nec cogitabat quidem senex ipse, ac sterilis uxoris Maritus. Nec pro eadem sterilitate orasse pronum est credere: ut nec Chrysologus credidit. Alii nihilominus putant, Zachariam jam pridem pro susceptione prolis Deum orasse; & ad translatam illam precationem Angelum respexisse. Vide Ambrosium in Luc. cap. 1. Ad rem protinus Augustinus de quæst. Evangel. lib. II. in principio. Tom. III. Oper, P. 2. pag. 179. edit. Antuerp.

4 *Inter domesticas arctaret curas*. Longe verosimilius dicimus cum Chrysologo; Augustino lib. c. quæst. Evang Chrysostomo, Homil. Nat. S. Joann. Baptistæ; Theophylacto & alus, pro Messiæ adventu orasse: Sui enim populi salutem, quam enixis precibus expostulare, munus erat Sacerdotum.

5 *Delatus*. MS. Cæsenæ: *Annunciatus*.

6 *Ignorat siceram*. Sicera vinum erat condimentis mixtum: de quo vide Theophylum Antiochenum ad Luc. 1. vers. 15. pag. 331. Paris. 1635. Post vinum nullis potio promptior & aptior inducendæ ebrietati. Nonnulli siceram ab vino distinguunt: eamque omne vinum fictitium esse dicunt. Alii docent innui hoc vocabulo omne id, quod inebriat, excepto vino. Vide Theophylactum, Balsamonem ad Can. III. Apostol. pag. 234. Paris. 1558. Cur autem hujusmodi potionis genus vetitum fuerit Nazarenis si quæres, confidenter respondent Rabbini Arborem Adamo vetitam vitem ouiferam fuisse. Nugæ. Vox hæbraica *Sechar*, omne id significat, quod inebriare potest. Vide Du Hamelium hic. Beda in Luc. 1. veram subdit hujus prohibitionis rationem.

7 *Commutescat*, vel *detumescat* ut Latinum. Editi: *contumescat*.

8 *Hæretice*. Arcianos, Aëtianos, aliosque hujus furfuris hæreticos perstringit, qui Christo divinitatem, eamque cum Patre substantiam, negabant.

sona, ut sit ipse substantia: sic est ipse substantia, ut nulla sit confusio Trinitatis: sic est unitas Trinitatis, ut nulla sit in deitate distantia: sic in se est, & sine se tota Trinitas non est, ut insit in patre, & filio, & Spiritu sancto personalitas definita, non separata divinitas. *Et ipse præcedet ante illum*. Ante quem? Ante Christum, qui est Deus ipsorum. Deus noster, Deus omnium; Deus absque quo alius non est: *In*
9 *virtute Eliæ*. Nemo cum hoc audit, μετεμψύχωσιν * imputet: hic spiritum dicit illum, quem per divinam gratiam meruit, non quem carnis est consecutus ad vitam: & virtutem dicit illam, quam de supernis habuit: non illam, quam propter corporis adeptus est firmitatem. Joannes ergo Eliæ venit in spiritu, & in ejus virture graditur, qui totum victu, vestitu, honore, castitate, abstinentia, & omnibus Eliam virtutibus repræsentat & Christum. *Præparet Domino plebe perfectam*. Quam in vobis Deus, & Dominus noster præparare & confirmare dignetur in gloriam nominis sui.

SERMO LXXXIX.

OMnia quæ a Deo creata sunt nobis bona sunt, & bona valde: dicente Scriptura:
Gen. 1. juxta. LXX. „ Et vidit Deus omnia quæcunque fecit, &
„ ecce valde bona. „ Ergo omnia quæ a Deo
1 creata sunt, bona sunt, & valde bona: * sed inter vitia, virtutesque media sic habentur, ut ex ipsis, & periti doctrinæ materiam sumant, & erroris causam inveniant imperiti. Sapientes namque creatorem creaturæ contemplatione cognoscunt: stulti vero dum creaturas ipsas Deos existimant, sapere nequeunt creatorem. Hinc
2 est quod Solem, Lunam, Stellas, * aurum, lapides, ligna, Deos sibi fecerunt Gentiles, quæ Christiani addicta suæ sapiunt servituti. Nec
3 mirum sic esse mediam creaturam, * quando ipse creator omnium Christus est fidelibus in salutem, infidelibus in ruinam: Evangelista di-
Luc. 2. cente. „ Hic positus est in ruinam & resurre-
„ ctionem multorum. „ Apostoli etiam alis habentur in mortem, aliis habentur in vitam:
Paulo probante, cum dicit: „ Quibusdam su- 2 Cor. 2.
„ mus odor mortis in mortem, quibusdam
„ autem odor vitæ in vitam. „ Ergo & Evangelicæ lectiones fiunt bonis intelligentiæ saturatis, malis vero erroris occasio. Anteha Evangelista beatissimus, cum referret Joannem Baptistam Herodis astrictum vinculis, adulterus Herodiadis extinctum, truncatum in præmium saltatricis, sensimus aliquos fuisse permotos, cur Deus sacrilegæ sanctum, adulteræ virginem, Angelum addixerit saltatrici. Fratres, virtutes Joannis, Herodis crimina abundanter
alio sermone tractabimus: * nunc eloquamur 4
quæ vinculorum causa, carceris, quæ necessitas, quæ mortis utilitas fuerit in Joanne: Joan-
nes non potuit mori communi sorte, * qui 5
natus est privilegio singulari: cum Christus Deus nasceretur in carne, Joannes Angelus est generatus in terris, ut ita officia terrena officiis se cœlestibus miscerent, sicut humanis se divina miscebant, & in terra Deo Angelus, Domino ordo cœlestis obsequii non deesset. Sed audiamus ordinem nascentis Joannis, ut causas mortis ejus invenire possimus. *Fuit*, inquit, *in diebus Herodis Regis Judææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & uxor ejus de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth: Erant autem ambo justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela*. Oratores magni & excellentes ingenio, quoties illustrium virorum parant narrare virtutes, avos, atavosque commemorant, ut ad honorem præsentium accedat dignitas antiquorum: & laus patrum filiorum redundet ad gloriam. Major est innata gloria, quam quæsita: præcedit quod venit ab origine, quod sequitur ex labore: gloriam beatius est habere, quam quærere: hinc est, quod Evangelista ut extollat Joannis gloriam, Zachariæ patris, Elisabeth matris genus dicit, avos memorat, scribit merita, loquitur titulos, gradus digerit, vitam pandit, dilatat insignia, prædicat sanctitatem. *Fuit*, inquit, *in diebus Herodis Regis Judææ*. Tempus memorat Regis nefandi, qui sacrum sacerdotii violavit mœrorem: confudit ordinem, statu-

9 Μετεμψύχωσιν. Animorum in alia corpora transitum. Eliæ autem animam in Johannem transmigrasse nonnulli commenti fuerant, apud Augustinum quæst. XVII. in Numer. Confer Tertullianum in lib. de Anima. Hæc autem erat Pharisæorum opinio, credentium animas bonorum posse in aliud corpus immigrare; dum improborum animæ perpetuis mancipantur tormentis. Vide Calmetum in Matth.

AD SERMON. LXXXIX.

NOTÆ.

1 *Valde bona*. Idest *optima*. Carent enim Hebræi superlativo.

2 *Solem, Lunam, Stellas*. Prima fuisse Idololatriæ principia, nemo est qui nesciat. Vide Diodorum Siculum Biblioth. lib. 1. Unde Athenienses, spretæ religionis vindices, Anaxagoram garrientem in Solem, quem ipsi Deum credebant, morte mulctandum censuere. VVosser in Not. ad Octavium Minuc. pag. 73. col. 1.

3 *Mediam creaturam*. Ex una parte boni, ex alia mali monstra.

4 *Alio sermone tractabimus*. Infra Serm. CXXVII.

5 *Communi sorte*. MS. Cæsen. & Vallicel. *Communi morte*. Ambrosius Serm. LXXXIII. in Nat. S. Johan. Bapt. *Qui præter humanam nativitatem, ex repromissione generatus fuerat, hoc de Deo meruit, ut communis cum cæteris de sæculo morte discederet; sed corpus, quod Domino donante susceperat, Dominum confitendo deponeret. Ergo Johannes per omnia voluntatem Domini fecit, quia propter opus Domini & natus est & defunctus*. Ex Mita.

Ad

ſtatutum ſolvit, abſtulit inſtitutum. Et hoc ac-
cedit ad meritum Zachariæ : quia cum in o-
mnes pene Herodes auſus ſuæ temeritatis ex-
tenderit, auſus ſit nihil in iſto : virtutibus ſit
hujus oppreſſus, ut ſacerdotis immaculata ſuc-
6 ceſſio ad gloriam germinis ſervaretur . * *Et*
7 *uxor ejus de filiabus Aaron* , * Aaron primus
Pontifex in lege fuit ſacerdotii origo : propte-
rea merito prætermiſſis omnibus ejus filia dici-
tur, cujus in ſe memoria prætulit ſanctitatem,
quam tanti generis pia cuſtos glorioſiſſime tranſ-
fudit in filium. Sed hujus matris laudes Evan-
geliſta deſcribit : *Erant*, inquit, *ambo justi ante
Deum*. Eſt nova felicitas, eſt conjugium ſingu-
lare, quando manet in duobus mens una, una
ſanctitas in duobus : conſtabat mente , quod
diſtabat in ſexu : & in moribus erat unum ,
quod geminabat aſpectus : & virtutibus redde-
bat pares, impares dederat quos natura. *Erant*,
inquit, *justi ambo ante Deum*. Placere judiciis
8 humanis, coram hominibus eſſe juſtum , * eſt
virtutis humanæ, maximi eſt & laboris : ante
Deum qui ſerutatur corda , cogitationes diſcu-
tit, videt mentium motus, eſſe juſtum huma-
ni laboris non eſt, muneris eſt divini. Si ma-
gnus eſt qui non peccat in carne, quantus eſt
qui corde non peccat ? Joannes ergo ſupra car-
nem eſt natus de iſtis , qui ante Deum nec
corde, nec corpore peccaverunt . Adjecit E-
vangeliſta, dicens : *Incedentes in omnibus manda-
tis, & justificationibus Domini sine querela* . In-
cedentes, incedit qui non ſtat in triviis pecca-
torum : qui peregrinum ſe hoc ſentit in ſæcu-
lo : qui aſperas virtutum intrat intrepidus man-
ſiones : qui montes juſtificationum , mandato-
9 rum colles * indeſeſſus viator aſcendit : ut præ-
ſentia parentis Dei, patriæ cœleſtis beatitudine
perfruatur. *Incedentes in omnibus mandatis & ju-
stificationibus*. Hi in omnibus, in quibus nemo
vel pauci. In omnibus mandatis & juſtificatio-
nibus . Quis fumi neſcius cupiditatum tranſit
incendia ? qui vitæ lubricum nunquam lapſus
evadit ? per vitiorum gurgites quis impollutus
incedit ? carnis negotia, vitæ cauſas, actus mun-
10 di * quis peragit, & non erit in querela, cum
naſci ipſum plenum ſit & lachrymis & quere-
lis ? Namque parturiens queritur ex dolore ,
& natus in lachrymas queritur ex natura : ſed
in Zacharia & Eliſabeth reatus occidit, periit
querela, omnis eſt amputata cauſatio, quia in
illis parabatur unde tota ſanctitas naſceretur :
ſed hoc ex ipſa jam lectione luceat . *Et non
erat eis*, inquit, *filius, eo quod esset Elisabeth
sterilis*. Sterilitas iſta non erat maledicta , ſed
myſtica, in qua partus non ablatus eſt, ſed di-
latus : neque erat pignori clauſa, ſed tempori :
colebatur tempore, virtute ſerebatur, matura-
batur ætate, ſenectute creſcebat, ut in filio ſin-
gulari tota fœcunditas penſaretur , quando in
uno naſcebatur numeroſitas congeſta virtutum.
Beata ſterilitas quæ unum ſervabatur ad par-
tum : & expectabat Joannem, cui quia prima
omnia debebantur , primogeniti dignitas non
periret. *Et ambo processerant in diebus suis*. Pro-
ceſſerant, non deceſſerant : vixit in ſanctis ætas,
non defecit, ſed proceſſit. Aut quid illis defi-
cit, quibus accedunt ſemper incrementa virtu-
tum ? Ergo in Zacharia & Eliſabeth ſtupet ſe-
xus, frigeſcit caro , membra ſopiuntur , tem-
pus præterit, ætas tranſit , aboleſcit totum * 11
quicquid eſt & humani ordinis, & negotii con-
jugalis, ut divino munere, non partu ex ho-
minibus Angelos naſceretur . Pronuſeramus de
ortu Joannis cauſas mortis ejus expromere ,
ſed quia nos hodie longius ſermo protraxit, &
ad probationem rei ſatis nobis neceſſaria ſunt
quæ ſequuntur, quæ modo dicta ſunt , ortus
ejus deputentur ad gloriam : noſque ingrati non
ſimus vobis, qui differimus debitum, non ne-
gamus : * nam debitoribus dilatio creſcit ad 12
gratiam creditoris. Expectate ergo , quod pro-
mittit debitor, & expectate ſecuri, quia pro-
miſſa negari nequeunt, quando ſterili tam lar-
giter negata ſolvuntur.

SER-

6 *Ad gloriam germinis servaretur*. Proprium genus, fa-
miliam, avos proavosque, in publicas Tabulas deſcribebant
Hebræorum Sacerdotes. Extat inſignis locus Joſephi con-
tra Appionem oper. Tom. II. pag. 440. in fin. Edition.
Havercam : *Debet enim quisquis Sacerdotio fungitur, ex
populari sua conjuge liberos quærere : neque ad pecuniam
& honores respicere, sed genus exquirere, secundum anti-
quam successionem, multis probatam testimoniis*.

7 *Et uxor ejus de filiabus Aaron*. Sacerdotum cuilibet
fœminam quamcumque ducere licebat , dummodo de He-
bræis parentibus natam : eam de plebe hominibus pere-
grinam etiam ducere fas eſſet : exceptis ex nonnullis na-
tionibus , quibuſcum jus connubii non erat Hebræis. Qua-
re quod Zacharias uxorem duxerit ex ſtirpe Aaron non
fuit obſequium legi præſtitum , ut volunt . Lex enim
Num. 36. 8. ad ſolas Virgines paternarum facultatum hæ-
redes pertinebat . Ceterum nil nobilius Johannis Bapt. ori-
gine . Ab utroque enim ſanguine regali Davidis, & ſacer-
dotali Aaronis, deducebatur .

8 *Coram hominibus esse justum*. His enim Evangeliſtæ
verbis innui Sanctorum Conjugum , non tam pietatem , &
juſtitiam coram Deo, ſed etiam erga Proximum, communis
eſt, cum Chryſologo , ſententia Interpretum . Vide Am-
broſium , Euthymium, Maldonatum &c. Unde illis non
tantum conſcientia pura, ſed fama integra.

9 *Mandatorum colles*. Recte Nam mandata Dei in Sa-
cra Scriptura via vocantur. Beda, & Brugenſis.

10 *Actus mundi*. Vitam noſtram vocat *actum mundi*,
ac ſi nos hic fabulam ageremus. Actus penes hujus ævi
Scriptores idem eſt, ac *actio*, *officium* &c.

11 *Abolescit totum*. MS. Cæſen. *est abolitum totum*.

12 *Non negamus* . Si Chryſologus , ut pronum
eſt credere , ſe data fide exolvit , promiſſus hic Sermo,
temporum injuria, interiit.

A D

SERMO XC.

ERigi nos sanctorum lapsibus, sanctorum tre-
pidatione fundari, cunctatio nos hodie
Zachariæ docuit sacerdotis: qui cum non cre-
dit Dei promissa, sed discutit; & opera divina,
non fide percipit, sed humana ratione disqui-
rit, infidelitatis culpam longa silentii conde-
Luc. 1. mnatione persolvit: audierat ab Angelo: *Exa-
udita est deprecatio tua: & uxor tua Elisabeth
pariet tibi filium. Qui tunc respondit: Unde hoc
sciam? Ego enim sum senex, & uxor mea processit
in diebus suis*. Nonne quantum senectute longa
spem posteritatis amiserat, tantum longo vitæ
usu fuerat edoctus, quod Deus impossibile nil
haberet? Legerat tanti temporis sacerdos, scie-
bat veteranus Pontifex lege naturam, non au-
ctorem naturæ posse costringi: & tempus ho-
mini posse, suo non posse præscribere condito-
Gen. 21. 1 ri: noverat de Abrahæ & Saræ * emortuis ex-
trema senectute corporibus, & a patris, ma-
trisque nomine famosissima sterilitate summotis,
Isaac ad totam fœcunditatem Israelitici germi-
nis erupisse: cui non obsuit tantum defuisse na-
turam, quantum nasci profuit auctoris benefi-
Gen. 25. 1. Reg. 1. cio non naturæ: didicerat Rebeccæ & Annæ
effœtis diu, diu naturæ suffragio destitutis, de-
disse Deum quod sterilitas abnegaverat: edoctus
ergo tantis, quid est quod dicit? *Unde hoc sciam?
Ego enim senex sum: & uxor mea processit in die-
bus suis*. Fratres, satis ad Deum trepida, satis
ad divinas virtutes hominis est imbecilla natu-
ra: nec talem se in causa invenit, qualem se
æstimat ante causam: & satis se ignorat ante,
quam se rebus probet, & experiatur exemplis,
petit cœlum, petit alta, scrutatur superna, mo-
vet cœlum, pulsat cœlum: sed cum cœlum
moverit, cœli pondera non poterit sustinere,
ambit fidei subire verticem, ardet cœlum sua
penetrare virtute: sed æthereas in vias ubi in-
cedere humanis gressibus inchoat, & cum suam
deorsum respicit ad naturam, non tantum fi-
dit de præteritis, quantum trepidat de ruina.
Matt. 14. Sic B. Petrus cum per æquora divinos imitatur
incessus, & novus viator molle iter duris gres-
sibus calcat, ante de lapsu supplicat, quam
gaudeat de donato. Sic nunc Zacharias, qui
cum diu fleret diabolum posse, regnare mortem
culpa hominis unius: nasci homines ad labo-
res, ad gemitus, ad pericula, optare licet æru-
mnosa, moritura: nec tamen posse pignora pro-
mereri; stare inter acies criminum; obsideri vi-
tiorum catervis; infirmitatum quati, & quas-
S. Petri Chrys.
sari semper impulsu; videre eminus vexilla vir-
tutum, spem legis, gratiæ libertatem, nec ta-
men illuc quenquam propriis posse viribus per-
venire, velle bona, & non facere: crimina o-
disse, nec vincere: debere jam misereri Deum:
debere jam taliter subvenire captivis. Pontifex
ergo iste cum Dei aures continua & tali que-
rela, tali lamentatione pulsaret, Deus sic pia,
sic justa poscenti, ex germine ipsius responsio-
nis suæ sumpsit, & instituit mirabile documen-
tum: quo crederet posse Deum dare vitam mor-
tuis, salutem reddere desperatis, si senectuti
mortuæ sobolem, si sterilitati dedisset filium de-
speratæ, sicut Evangelicus aperit sermo, cum
dicit: *Exaudita est deprecatio tua: & uxor tua
Elisabeth pariet tibi filium*. Redemptionis hujus
nuncium, hujus salutis prævium: qui Deum non,
sicut tu, voce audiat, non gemitibus flectat, non
ad impetrandum nostra ille, sicut tu, suffragia re-
quirat, sed ipse in nostro ordine constitutus, &
Angelico honore fultus, Deum satis ab omnibus
desideratum, nec ulli unquam cognitum: etiam
ipsis Angelis invisum, * manu teneat, ample- 2
ctatur gremio, & jam conspicuum mundo ul-
nis * felicibus tradat: palmis beatissimis assi- 3
gnet, humanis oculis pervidendum, Deum co-
gnitum faciat universis, perducat dominum ad
consortia servulorum, misceat reis Judicem,
censorem in se testetur noxiorum suscepisse per-
sonam, ac si probet condemnationis humanæ
sententiam cessaturam, quando ipse agitur, ipse
currit per veniam, qui reos erat daturus ad
pœnam. Ut luceat hoc mysterium pietatis im-
mensæ, Zacharia, tuus filius suum dominum
pœnitentiæ demergit in baptisma, in remissio-
nem diluit peccatorum: quia voluit sons dilui,
cognitor suscipere veniam, Judex ipse suam su-
bire sententiam, ne damnaret reos, ne vindi-
ctam proferret in noxios, ascendit crucem, de-
gustat mortem, sepulturam patitur, intrat in-
fernum, quid puniri voluit, ne puniret: qui
amari magis voluit quam timeri. Quod ubi Za-
charias, fratres, audivit, tantum se meruisse
suis precibus sacramentum, rei ipsius conside-
ratione territus, sacramenti ipsius æstimatione
turbatus, nec se mereri tantum credidit, &
Deum dubitavit ad hæc talia, & tanta descen-
dere: hinc est quod dicit: *Unde hoc sciam? Ego
enim senex sum, & uxor mea processit in diebus
suis*. Hoc est dicere, quomodo me habere fi-
lium ratio non permittit humana, ita nasci &
mori Deum majestas non sinit sempiterna. Cui
Angelus veniabiliter non credenti * pœnam si- 4
ni tantum dedit, non perfidiæ: cautelæ est

AD SERMON. XC.

NOTÆ.

1 NOverat de Abraha, & Sara &c. Hæc omnia, quæ proculdubio ignota Zachariæ non erant, incredulitatis culpam in eo aggravarunt. *Quandocumque enim Deus aliquid indicat*, inquit Chrysostomus Homil. 11. de Incompr. Dei natura, *oportet in fide suscipere: nam super hujusmodi disceptare contumacis est animæ*. Vide hic Not. 4.

2 *Angelis invisum*. Idest non cognitum adæquate visione comprehensiva.

3 *Ulnis felicibus*. Edit corrupte: *ullis felicibus*. Emendavit Meursius.

4 *Angelus veniabiliter non credenti*. Peccasse Zachariam, signum ab Angelo postulando, ut superius Chrysostomus, eruunt multi, ex eo quod Angelus cunctantem punierit. Vide Augustinum Homil. cxxc. pag. 1163. novæ edit. Et diffidentiæ culpa eo fuit deterior, quod alias ei ignota non erant divinæ potentiæ exempla: & quod erat Sacerdos, Populique Magister; & quod hoc tempore, cum cessassent Prophetiæ & apparitiones, ei Angelus fuerit loquutus; & quod demum in ipso oraculorum loco, & tempore precationis. Vide Lighfootum in Harmonia. Cæterum hoc crimen veniale tantum fuisse docet Maldonatus. Chrysologus fortasse *veniabiliter* dixit; idest culpa, venia digna.

tarde de Deo humilia credere, de Deo tardius contumeliosa sentire: adjecit Angelus, dicens: 5 *Ego sum Gabriel*. Ut ex nomine tanto: * & ex merito ministri tanti, Pontifex promissionis fidem pensaret, & crederet qualitatem. *Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te*. Dum dicit nomen, designat meri 6 tum: cum se refert astare, * se missum refert: servitutem fatetur, ne prærogativa nominis debitum celaret obsequium: *Ego sum*, inquit, *Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui* Ps. 146. *ad te: & hæc tibi nunciare*. Vere „ magnus „ Dominus, & sapientiæ ejus non est numerus „ infirmantem curat de vulnere, nutantem de ultione confirmat, de supplicio fidei perficit argumentum, dicendo; *Et ecce eris tacens & non poteris loqui*. Ut ex re & in te credendi regulam consequaris: & vernaculo exemplo Deum posse credas facere quod pro- 7 mittit: nam cum vult, tuæ vocis organum * claudit: & cum vult, tui aperire oris officium, profecto potest: & cum vult fœcundam ex sterili facere, ex fœcunda sterilem cum promittit, potest: cum vult largiri partus officia, obsequia naturæ cum vult, prævalet denegare. Egit ergo Angelus, ut tali documento Pontifex eruditus non dicat amplius: *Unde hoc sciam?* Qui totius creaturæ indicio potuit approbare, quod Deus omnia possit, & qui cœlum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, ex nihilo legerat substitisse, credere debuit, quod potuit ex aliquo facere quod vult: & desperato reddere, quod promittit: & qui totum fecit ex eo quod non erat, ex eo quod est, quicquid vult facere, non laborat. *Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret in templo. Egressus autem Zacharias non poterat loqui ad illos: & cognoverunt*, inquit, *quod visionem vidisset in templo. Ille autem erat innuens illis, & permansit mutus*. Egreditur Pontifex gestans in ore sterilitatis indicium, portans in pectore conceptionis figuram, ut cum mater pareret filium, daret filius vocem, tunc verbi pater ederet sacramentum, & ante natus daret patri veniam, quam dilueret crimina vetusta populorum; & quia qui non credidit, tacuit: merito Propheta, quia credidit, Psal. 115 gloriatur, dicendo: „ Credidi, propter quod „ locutus sum: „ Fratres, dat verbum fides: negat infidelitas verbum. Si nos ergo, fratres, sicut dixi; sanctorum lapsus erigit, firmat trepidatio beatorum: nihil unquam Deo esse impossibile judicemus, neque inquiramus quemadmodum facturus sit, quod promittit, cujus voluisse, fecisse est: cujus dedisse, est promisisse.

SERMO XCI. (*)

AUrum de terra legere qui noverunt, ubi divitem senserint venam, ibi quicquid artis est, quicquid laboris impendunt: & nos quia in sancto Zacharia cœlestem novimus latere thesaurum, in ipso totum quod sermonis est nostri, quod vestri auditus est, occupemus: quatenus commune lucrum sit, quod fuerit communi labore quæsitum. *Fuit*, inquit, *in die-* Luc. 1. *bus Herodis Regis Judææ sacerdos quidam nomine Zacharias, ex vice Abia*: Hoc jam diximus: *Et uxor ejus de filiabus Aaron*. Sic cœpit Evangelista, ut in conjuge sacerdotis servata sacerdotalis stemmatis generositas monstraretur, * 1 *Erant*, inquit, *ambo justi ante Deum. Ambo justi*: Quia in ambobus erat una justitia. *Ambo justi*: Quia constabat inter eos non de diligentia, sed de sanctitate conjugium. *Ambo justi*: Quia sexu dispares, pares meritis habebantur. *Ambo justi*: Quia ut erat in duobus una caro, sic erat in duobus unus Spiritus. Imitentur conjuges, ut quos conjungit affectatio, jungat & virtus. *Erant*, inquit, *justi ambo ante Deum*, *Ambo justi ante Deum*? Et ubi est illud; „ Non justificabitur in conspectu tuo omnis Psal. 142 „ vivens? „ Ante homines forte quis putetur justus, quia homines ut culpas corporum norunt, sic vitia mentis ignorant: ante Deum vero, cui pectoris claustra patent, quem cogitationum secreta non latent, quis innocens habetur, & justus? Est ne homo qui corde non peccet, non cogitatione delinquat, non offendat dubitatione, non lapsum trepidationis incurrat? Moyses dubitat, Aaron deviat, Petrus negat, & Num. 20. quis justus? Et quomodo *ambo justi ante Deum*? Exod 32. *Ante Deum*, sed per Deum. *Ambo justi ante Deum*. Matt. 26 Non labore, sed gratia. Audi Apostolum: „ Justificati gratis per gratiam ipsius. „ Et ite- Rom. 3. rum: „ Non ex vobis, Dei donum est: non Eph. 2. „ ex operibus, ne quis glorietur. „ Et iterum. „ Quid habes quod non accepisti? si autem acce- 1. Cor. 4. „ pisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? „ Evangelista ergo sic refert, non quid non habuerit, sed quid acceperit: non quid quæsitum sit, sed quid donatum. *Erant*, inquit, *ambo justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Dei sine querela*. Incedentes dixit, ut eos ostenderet cucurrisse virtutibus, non stetisse: & ambulasse in via Justitiæ, non sedisse: nec remansisse in itinere mandatorum, sed ad mandatorum plenitudinem pervenisse. *Incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Dei sine querela*. Beati, fratres, quos culpa non percutit, non vulnerat crimen: sed beatiores isti, quos

tetigit

5 *Ut ex nomine tanto*. Gabriel sonat: *virtus Dei*; vel: *virtus mea Deus*; Angeli enim cum nominibus non indigeant, nomina accipiunt, quibus ministeria eorum indicentur. Hæbræorum Filii ajunt, Michaelem esse severitatis ministrum; Gabrielem vero misericordiæ. Ideo illum una ala volare, tardior enim ad puniendum Deus; hunc duabus, quia velox ad ignoscendum.

6 *Cum se refert astare*. Periphrasis Servi: quasi dicat; *adstare Deo, servire Deo, ministrare Deo*. Latini quoque: *stare ad pedes*; *ad cyathos* &c.

7 *Tuæ vocis organum*. Zachariæ autem ademptam fuisse, non tantum loquendi, sed & audiendi facultatem infra apparet, cum Amici eum nutibus adloquutum fuisse dicantur. Non autem improbabilis est opinio Theophylacti; verbum κωφὸς, quod infra subjungitur, non tam surdum, quam mutum significare.

AD SERMON. XCI.

NOTÆ.

(*) *Sermo*. Vide quæ diximus in Præfatione.

1 *Servata monstraretur*. M. S. Cæsen. *Servata Sacerdotali stemmate generositas monstraretur*.

3 Me.

eetigit nec querela. *Sine querela*. Si pueritia,
si adolescentia, si juventus sine querela extitit,
ubi tota querela est, qualis horum senectus?
Si tale initium, qualis finis? Ascendisse justifi-
cationem vertices, colles mandatorum, nec in
aliquo titubasse, est gratiæ singularis, est uni-
cæ felicitatis insigne. *Et non erat*, inquit, *illis
filius, eo quod esset Elisabeth sterilis*. Non di-
xit non erant illis filii, sed non erat illis fi-
lius, quia singularis futurus erat, qui erat de
talibus nasciturus. Audi Dominum dicentem:
Matt. 13. „ Non surrexit major in natis mulierum Joanne
„ Baptista: „ *Eo quod esset Elisabeth sterilis*. Sterilis
corpore, sed fœcunda virtutibus: tarda soboli,
sed non tarda Deo: non germini clausa, sed
tempori: non negata pignori, sed servata my-
sterio. *Et ambo*, inquit, *processerant in diebus
suis*. Processerant: sic describitur sacramentum
senectutis, quæ nondum decidit meritis, non
ætate deficit, sed procedit: nec sentit detri-
menta corporis, quæ sumit augmenta virtutis.
Fratres, Elisabeth sanctæ partus non ablatus
est, sed dilatus, donec transiret tempus carnis,
passio corporis, conjugii necessitas, voluptatis
causa, cupiditatis sensus, & totum quod hu-
manum confundit, gravat, onerat conscien-
tiam. Mundabatur enim longo tempore sacri-
ficii domus, sanctitatis hospitium, metatus me-
2 tatoris * Christi, Angeli domicilium, aula Spi-
1. Cor. 3 ritus sancti, Dei templum. „ Nescitis „ inquit A-
postolus, „ quia templum Dei estis, & Spiritus
„ Dei habitat in vobis? „ Denique ubi tota cor-
poris sedata querela est, & in totum facti sunt
sine querela, mox sterilitas fugit, reviviscit
senectus, fides concipit, parit castitas, nascitur
major homine, par Angelis, tuba cœli, præco
Christi, arcanum patris, filii nuncius, signifer
superni Regis, peccatorum venia, Judæorum
correctio, vocatio Gentium, & ut proprie di-
3 cam, legis & gratiæ fibula *, quæ diploidem
summi sacerdotis sancto patri jungebat in pe-
ctore. Evangelista ergo virtutes patris, matris-
que describit, ut ex generatorum tantis meri-
tis dignitas germinis nosceretur: & probaretur
major homine, qui in ortu suo excedebat le-
gem nativitatis humanæ. Sed si processurus est,
jam nascatur Joannes, quia instat nativitas Chri-
sti: surgat novus Lucifer, quia jubar jam veri
Solis erumpit: det vocem præco, quia adest ju-
dex: clamet tuba, quia venit Rex: & quia pro-
cessurus est Deus, Angelus jam præcedat. Ve-
rum, quia quod supra homines est, homo
referre non sufficit virtutes nascentis Angeli *: 4
Angelus jam loquatur. *Dixit Angelus ad Zacha-
riam, ne timeas Zacharia: exaudita est depreca-
tio tua, ecce Elisabeth uxor tua pariet tibi filium:
& vocabis nomen ejus Joannem: & erit tibi gau-
dium & exultatio: & multi in nativitate ejus
gaudebunt: erit enim magnus coram Domino: &
vinum & siceram non bibet: & Spiritu sancto re-
plebitur adhuc ex utero matris suæ, & multos fi-
liorum Israel convertet ad Dominum Deum ipso-
rum, & ipse præcedet ante illum in Spiritu &
virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios:
& incredulos ad prudentiam justorum, parare Do-
mino plebem perfectam*. Vacat humanus sermo,
silet prædicatio tractatoris, * quando angelico 5
præconio Joannis profertur gloria, virtus inso-
nat, laus collaudatur: * nec est quod illi adji- 6
ciat homo, cui Deus contulit totum. *Spiritu
sancto*, inquit, *replebitur adhuc ex utero matris suæ*.
Videtis quemadmodum Joannes ante pervenit ad
cœlum, quam tangeret terram: ante accepit
divinum Spiritum, quam haberet humanum:
ante suscepit divina munera, quam corporis
membra: ante cœpit vivere Deo, quam sibi:
imo ante vixit ille Deo, quam Deus viveret
illi: juxta illud Apostoli: „ Vivo autem jam non Gal. 2.
„ ego, vivit vero in me Christus. „ Sexto mense * 7
suæ matris exultat in utero, & in uterum
Virginis venisse nunciat Christum. Fervens
nuncius, qui ante gestivit nunciare, quam vi-
vere: impatiens dux, qui antequam perveniret
ad corpus, pervenit ad Regem: * ante rapuit 8
arma, quam membra; ante aciem petiit, quam
lucem; & ut vinceret mundum, vicit ante na-
turam, ipse sine visceribus viscera matris exu-
scitat: & quia tardabat corpus, solo spiritu
implet evangelizantis officium. Quid dicam,
Joannes antequam Christum præcederet, se
præcessit. Patris, matris, filii corda, unus at-
que idem implet Spiritus sanctus: ut uno san-
ctitatis organo resonet nativitatis dominicæ can-
tilena. Nec mirum, fratres, semper ortus regios
honorat festivitas, dulcis gratificat symphonia.
Et nos, fratres, nativitatem Christi glorifice-
mus canticis, honoremus muneribus: quia men-
titur fidei, si quod facit Magus, non facit chri- Matt. 2
stianus.

SER-

2 *Metatus. metatoris Christi*. Sic emendatus locus, ex editione Bonon. 1. & Mtæ. Reliquæ *Meatus metatoris*. Ab Chrysostomo pariter Homil. ex variis in Matthæ. Loc. pag. 1074., Tom. 11. vocatur Baptista: *Christi metator*. Frequens hujus ætatis Scriptoribus verbum *Metatus*, pro *Domicilio*: passimque apud Gregorium Turonensem. *Metatorum præbendorum onus*. In Novell. Theod. *de Metatis*: ubi plura de hoc onere: & in Codic. Justin. eodem Tit. Metatores autem Mansionum præparatores. Bene Mt-ta: *Ferigro*. Cyprianus epistol. xxii. sub initio, si Pamelio in Notis credimus, vocat Imperatorem Decium: *Metatorem Antichristi*. Laudat hunc locum Chrys. Du-Fresne in Gloss.

3 *Legis & gratiæ Fibula*. Fibularum aliquæ vocabantur *vestiaria*; quibus vestes adnectebantur. Apud Veteres occurrit *Præpositus a fibulis*, Earum usum respexit Chrysologus: quasi Joann. Baptista is fuerit, qui utramque legem univit, & complexus est.

4 *Nascentis Angeli*. Angelum vocat Johannem vel ex privilegio, quo nascitur, vel ob vitæ puritatem, vel potius ad mentem Scripturarum loquens: in quibus Angelorum nomine passim veniunt Prophetæ. Aggæi 1. 13. Judic. xiii., 2. & 11. 1. pro cujus loci intelligentia consule Augustinum quæst. xci. in Exod. & Justinum in dialogo cum Triphone: Clemens Alexandr. Lib. 1. Strom. & Tertullianus contra Judæos, Lib. v. vocant *Angelum* Malachium Prophetam ultimum, seu Esdras is fuerit.

5 *Prædicatio tractatoris*. Tractator idem ac Concionator, vel qui in Ecclesia Scripturas explicat. Vide Claudianum Mamertum Epis. Viennensem, Lib. 1. de statu Animæ, capit. iii. Sidonium Lib. ii., cap. ix. Cassiodorum, præfat. ad Librum de Inst. Gregorium Magnum in Epist. ad Leonardum Epis. cap. vi. Augustinum Serm. 212. de Verb. Apost. Paulinum, vel quemcumque tandem ille sit, in vita S. Ambrosii: Hieronymum contra Helvidium, &c.

6 *Collaudatur*. MS. *prædicatur*.

7 *Sexto mense*. Vel e tempore apparitionis Angeli, vel a conceptione.

8 *Pervenit ad Regem*. „ Rex medio in corpore exercitus morari solet: quo optimis undique vallatus præsidiis securius pugnet. „ Mta.

A D

SERMO XCII.

SEnsim nos sermo Evangelicus ad altiora promovet, ad superna extollit. Nec mirum, 4 Reg. 2 fratres, si Eliam currus ætherius evexit ad cœlum, cum quotidie ista Evangeliorum quadriga, hominum genus cœli perferat & transmittat ad regnum. Ecce jam nos ipsa, fratres, de partu sterilis ad Virginis partum & a Joannis ortu, ad ortum nostri fecit proximos Salvatoris. Sed quod superest adhuc de Zacharia Pontifice patientius audiamus, ut ad cunabula nostri Regis regali itinere pervenire possimus: qui ob hoc cœlestis quadrigæ sidam conscendimus sessionem, ut solicitas & arduas compendiorum semitas vitaremus. Sed enim lectum est: *Et fa-* Luc. 1 *ctum est ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Ita uni templo astabat tribus tota: parebant millia sacerdotum, propter quod ipsa observatio Pontificalis officii erat divisa per plurimos, dispensata per tempora, distri- 1 buta per vices, * ne aut ordinem sacerdotii multitudo confusa turbaret: aut alter legendo jugiter alteri debitum negaret officium. *Post hæc autem concepit Elisabeth uxor ejus.* Erat illis conjugii facultas, erat illis licentia donata generandi, quibus inerat adhuc legis adolescentia, iostabat adhuc religionis infantia. Lex, fratres, illicita prohibuit, licita non negavit: intra donum tenuit, supra donum conferre nil potuit: naturam rexit, supra naturam hominem non erexit. Lex fidei janua, gratiæ nuncia, Evangelii prævia, pædagogus religionis infan- 2 tiæ, remisit in sacerdotio legali * conjugii ca- 3 stitatem, ut in Pontificatu gratiæ * venturam perpetuæ virtutis gloriam nunciaret. Secundum hanc ergo indulgentiam Elisabeth annositate jam mortua, sanctum reviviscit in partum: & arida, atque exarata rugis membra medullis vitalibus in viscera fœcunda viridantur: ipsum quoque tempus, ipsum, in quo desierat revocatur ad corpus: & vetustate nimia domus uteri dilapsa, in faciem novam repente reparatur: stupet ordo, deficit consuetudo, miratur ipsa natura, & ex apparatu mansionis, hospitis meritum, dignitasque innotescit. Verum Joannes in generali habitaculo satis se miratus est esse peregrinum, qui se exclusum tempore, abdicatum natura, receptum se in eo auctoris beneficio didicit, non parentis. *Et celabat se mensibus quinque, dicens, quia sic mihi fecit Dominus.* Bene totum fecisse Dominum confitetur, quæ sibi collatum per hominem nil videbat. Et occultabat se mensibus quinque: quia etsi erat divini muneris, sui tamen temporis non erat quod habebat. *Celabat se mensibus quinque.* Erubescit anus fœta, * verecundatur 4 vetula primi partus, & puerperam senectus abscondit extrema, ne sterilitatis opprobrium risus fœcundæ senectutis augeret. Quod autem risui subjacet senilis & veterana conceptio, per- Gen. 18 similis hujus sterilitatis & ætatis Sara probat, quæ sibi cum reddi partum, donari filium, cui jam vita prope deerat Domino promittente cognosceret, & ipsa de suo partu risit: & quod risui posset esse omnibus prægnans, & onerata canicies, ipsius germinis testatur ex nomine, dicente Scriptura. „Et vocavit nomen filii sui Gen. 21. „Isaac. „Quod interpretari risum docuit, adjiciens: „Risum mihi fecit Dominus. „Hinc est quod Elisabeth sacrum vult celare mysterium, dicendo: *Quia sic mihi fecit Dominus.* Ut modo conceptus fatiget verecundia, quamdiu negati partus ærumna afflixit: pater tacet ex pœna, ex verecundia mater celat. O quanta silentio vox nascitur! O quanta taciturnitate tuba sæculis inclamatura generatur! O quod secretum divini Judicis dat præconem! *Quia sic mihi fecit Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Honor conjugii, matrimonii dignitas, est procreatio dulcium liberorum: satis enim grave est, & satis triste, & virginitatis carere præmio, & filiorum solatia non habere, sustinere onera matrimonii, & ad fructum matrimonii non venire. Hinc est, quod gaudet a se ablatum sterilitatis opprobrium, dicendo: *Quia sic mihi fecit Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Quia hoc apud homines miserum computatur, apud Deum vero reatus nullus est *, ubi parentis culpa nulla 5 est, sed judicium denegantis. Certe si hoc affert aliqua corporalis infirmitas, necessitas in causa est, non voluntas. Sed jam nunc omnis ignava carnis intelligentia sit remota, tota corporei sensus abjiciatur infirmitas: & quæcunque est ingenii humani omnis excludatur intentio, fidei pateant oculi, cordis referentur aures, mentis currat & incurrat incessus: ut pervenire ad mysterium Virginei conceptus, ad sacramentum partus Virginei penetrare possimus: adjuvante Domino Jesu Christo, qui ex ea genitus nunc in cœlestia regna cum Deo Patre, Spiritu sancto vivit per infinita sæcula sæculorum. Amen.

SER-

AD SERMON. XCII.

NOTÆ.

1. D*istributa per vices.* Familiæ Sacerdotum ex Eleazara, & Ithamore Aaronis Filiis oriundæ, numerum vigesimum quartum explebant, ut ex 1. Paralip. cap. XXIV. edocemur. Has David forte delegerat, ut unaquæque ordine suo in Templo ministraret per singulas hebdomadas: ita ut 168. diebus exactis, munus ad primam reverteretur; patet vicem Abiæ, ex qua Zacharias, octavam fuisse. Vices has græce *Ephemeria*: Lucas 1. ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά de vice Abia.

2 *Sacerdotio Legali.* Ex Latinio: Editi: *Legalis.*

3 *In Pontificatu gratia.* Clericorum cælibatum aptissime innuit.

4 *Erubescit anus fœta.* Quanam de causa Elisabeth se celaverit, obscurum. Nonnulli, ut Chrysologus, putant ob verecundiam. Propudium enim erat in Anu effœta fecunditas, sicuti in fœmina integræ ætatis sterilitas: alii, ut repente prodiens in oculis hominum tumente corpore, illustrius heret miraculum; vel ut solius Dei pro tanto beneficio laudibus vacaret; vel demum, ut ab omni immunditia careret, ac sordibus se subduceret. Filius enim Nazarenus futurus erat.

5 *Reatus nullus est.* Ex hoc Evangelii loco eruit Maldonatus id, quod Chrysologus: sterelitatem scilicet non fuisse opprobrium coram Deo: nec semper ab irato Numine proficisci.

AD

SERMO XCIII. (*)

AD prandium, & ad Pharisæi prandium venisse Christum solicitus forsitan miratur auditor. Pharisæi domum Christus intravit, non accepturus Judaicos cibos, sed divinam misericordiam largiturus: neque accubuit pocula saporata melle * floribus odorata sum-
1 pturus, sed pœnitentis lachrymas ex ipsis oculorum fontibus potaturus: Deus delinquentium gemitus esurit, sitit lachrymas peccatorum. *Ro-*
Luc. 7 *gabat*, inquit, *Dominum quidam Pharisæus, ut manducaret cum illo: & ingressus domum Pharisæi, discubuit: & ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accumberet Dominus in domo Pharisæi: attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & ungebat unguento.* Videtis quia ad Pharisæi mensam venit Christus, non ut carnalibus repleretur escis, sed ut in carne negotium cœleste monstraret: neque ut probaret posita humanitus ante se, sed post se gesta divinitus approbaret. Christum namque semper agnoscimus per humanos actus divinas exercuisse virtutes: dum nova, & præter usus mortalium cuncta esse, quæ ab eo etiam corporaliter gesta sunt, comprobantur. Pharisæus ad manducandum vocat Christum: quid ibi quærit mulier non vocata? Claustra domus non prorumpit extraneus, convivii secretum non præsumit non invitatus intrare, *
2 cibos paratos relaxandis mentibus post laborem, perturbare non audet arbiter luxuriosus: & quid est quod hæc mulier ignota, imo male nota, onusta luctibus, plena lachrymis, clamosa planctu, nescio janitore, nullo conscio, ipso ignorante pastore, domus aditus percurrit omnes, transit totas ministeriorum * caterva
3 vas *, ipsum convivii pervolat ad secretum,
4 & facit domum lætitiæ, domum lamentationis & planctus? Fratres, non rogata venit illa, sed jussa: intravit exhibita, non præsumens: ipse sic fecit eam sisti sibi, qui illam cœlesti sententia jussit absolvi. Denique dum Pharisæus veste clarus, primus in sigmate *, in ipsis ocu-
lis Christi tumens, * epulis homini, non Deo 5
placiturus, festivus infunditur, venit mulier, 6
& venit retro: quia reus animus post tergum stat ad veniam: quia per culpam novit se vultus fiduciam perdidisse: venit satisfactura Deo, non hominum placitura cum venit: venit pietatis illa, non voluptatis exhibitura convivium: denique & pœnitentiæ ponit mensam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lachrymis temperat in mensura, & ad delicias deitatis totas, totam pulsat cordis sui
& corporis symphoniam, organi planctus * 7
dat clamorem, citharam per suspiria longa 8
modulatur, gemitus aptat in fistulam: * & dum 9
pectus ipsam conscientiam arguens sæpe percu-
tit, facit placitura Deo cymbala * personare: 10
dumque taliter apportat divinis oculis cibos, totas misericordiæ copias sic reportat. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix.* Exaggerat E-
vangelista mulieris facinus, * ut accumulet in- 11
dulgentiam largitoris. *In civitate peccatrix.* Ci-
vitate * peccaverat, quia fama sua famam to- 12
tius tetigerat civitatis: sicque jam non peccatrix solum, sed ipsius civitatis facta fuerat ipsi pecca-
tum. * Hæc cognovit, quod nisi ab illo solo, 13
civitatis peccatum non posset auferri, qui solus mundi venerat abolere peccatum. *Et ut cognovit, quia accumberet Dominus in domo Pharisæi.* Non ad stantem, non ad sedentem audet venire peccatrix: Deus cum stat, corripit; cum sedet, judicat: prostratis conjacet, cum decumbit. *Ut cognovit quod accumberet Dominus in domo Pharisæi.* Inclinem ad miserandum supernam didicit majestatem: & ideo credidit, quod esset ad veniam sibi promptus, qui Pharisæi venerat tam promptus ad mensam. *Attulit alabastrum*

AD SERMON. XCIII.

NOTÆ.

(*) SErmo hic in aliis editionibus inscribitur; *de ea qua unxit Dominum unguento.*

1 *Pocula saporata melle.* Mel Hebræis, ut & cæteris orientalibus familiare multum: ut e plurimis Sacræ Scripturæ locis luculenter eruitur. Cæteris vero floribus & coronis, mos fuisse veteribus exornare, nullus nescit.

2 *Non invitatus intrare.* Inter tricliniarios servos censebatur *Invitator*, & *Vocator*: nomen sortiti ex munere. Hujus meminit Athæneus Lib. IV. illius Martialis Lib. IX. & vetus Inscriptio apud Pignorium de Servis,

AGATHOPUS
AUGG. LIB.
INVITATOR

Sed esse Invitatores Servos expressit Christus apud Matth. cap. XII. & Lucam cap. XIV.

3 *Ministeriorum.* Ita omnes. Forsasse legendum *Ministrorum*. *Hac enim*, ait Pignorius pag. 47. *justa & legitima fuit tricliniari nomenclatura.* Zeno Veron. Serm. de Invidia & Livore *Joseph non venisset in Ægyptum, nec ex Ministris Pharaonis extingui.*

4 *Catervas.* Mirum sane quantum apud Antiquos excreverit Servorum numerus. Si testimonia ad satietatem desideras adi Pignorium in Præfat.

5 *In Sigmate.* Sigma ab figura semicirculari quemadmodum Porticus C.P. Juliani, apud Zozimum lib. III. ab figura semirotunda Sigma vocabatur. Cum autem Sigmati duo essent extrema, velut cornua, dexterum occupanti primus erat in convivio locus. Alter ei obtingebat, qui sinistrum. Si ergo Pharisæus primus erat in Sigmate, dextrum ille cornu tenebat.

6 *In ipsis oculis Christi tumens.* Gregorius etiam, Hom. XXXIII. in Evangelio, Pharisæum hunc superbum *& tumentem* vocat.

7 *Totam symphoniam.* Deducta ab more Priscorum, qui in conviviis Instrumentorum pulsatione delectabantur: & Judæi præ cæteris. Vide locum Amos VI. 5. Verba Chrysologi laudat Pignorius de Servis pag. 162.

8 *Organi planctus.* Sidonius lib. IX. cap. XIII. dixit *gemere tibiam*.

Crepulis resflanda buccis
Gemit aura tibialis.

9 *In fistulam.* Unde apud Veteres *Fistulatores*. Puella item illa in regio convivio calamos modulabatur apud Abdiam Lib. IX. Histor. Apost.

10 *Cymbala.* Horum usus plurimus apud Hebræos. Vide Lamy de Templo, pag. 120.

11 *Mulieris facinus.* Fuerat enim meretrix, vel scortatrix. —Nam id genus Mulierum Græci vocant *ἁμαρτωλὰς peccatrices.*

12 *Civitate.* Alius: *Civitati: In Civitate.*

13 *Ipsius civitatis peccatum.* „ Vel quia Civitas ob „ scandalum Magdalenæ apud cæteros maleaudiebat: Vel „ tota Civitas ad lasciviam ob exemplum hujus mulieris „ fuerat redacta &c. „ Mita.

14 *bastrum unguenti*. Portavit oleum, * quia me-
dicinam lethali vulneri a superno Medico per-
quirebat. *Stans retro secus pedes ejus*. Ad pe-
des tendit sempet citam veniam qui requirit.
Et bene stans, quia jam cadere non potest,
15 qui ad pedes Christi meruit pervenire. * *Stans
retro secus pedes ejus*. Ut Christi vestigiis in-
nixa percurreret per viam vitæ, quæ per viam
cucurrerat mortis. *Lachrymis rigabat pedes ejus*,
En mutatur ordo rerum, pluviam terræ cœ-
lum dat semper: ecce nunc rigat terra cœlum:
imo super cœlos, & usque ad ipsum Domi-
num imber humanatum prosilit lachrymarum;
ut juxta Psalmistam & de aquis fletuum can-
Psal. 148 tetur illud: „ Et aquæ quæ super cœlos sunt,
„ laudent nomen Domini. „ *Lachrymis rigabat
pedes ejus*. O quanta vis in lachrymis pecca-
torum! rigant cœlum, terram diluunt, extin-
guunt gehennam, delent in omne facinus lata
divina promulgatione sententiam. *Et capillis ca-
pitis sui tergebat*. Dominicos pedes lavat lachry
16 mis, crinibus tergit *. Vacat ab excusatione
paupertas: inhumanitas veniam non habebit;
quia in totum sibi natura sufficit ad obsequium
creatoris. *Et capillis capitis sui tergebat*. In pec-
catricis caput purgandis criminibus refluebat
unda, ut sua fonte mulier in novum baptisma
suorum dilueret illuviem peccatorum. *Et capil-
lis capitis sui tergebat*. Ut juxta Psalmistam:
Psal. 67 Verticem capilli, ex quo ambulaverat in de-
lictis suis, in sanctitatem tali verteret ser-
vitute. *Et osculabatur pedes ejus*. Præcesse-
rant intervenientes lachrymæ, ut oscula devo-
ta sequerentur, quia lachrymæ satisfactionis
sunt documentum: oscula sunt reconciliationis
indicia. * *Et ungebat unguento*. Mulierem super 17
caput Domini fudisse oleum; * alio Evangeli- Matt. 26
sta referente, cognovimus: non est ergo quod 18
facit hæc mulier mollis & carnalis obsequii,
sed plenæ humanitatis est sacramentum *; quia 19
in capite Christi Deus est, * in pedibus Evan- 20
gelizantium pacem. Orate, fratres, * ut & 21
nos in unguine Domini commereamur aliqua-
tenus computari, & ungamur unguento quod
pedibus funditur Salvatoris: quia sicut oblatio
est, cum offertur unguentum: ita Chrisma per-
fectum est, * de dominicis vestigiis cum re- 22
dundat. Cujus autem mulier ista typum præ-
ferat, vel quam magnum præfiguret arcanum,
donante Deo, tunc dicemus, quando ea quæ
sunt in sequentibus exponentur.

SERMO XCIV.

QUoniam sermone proximo partem primam
hodiernæ percucurrimus lectionis, admi-
rati pariter sumus quo fervore, qua fide,
quali ausu, quanta obsequii novitate, peccatrix
mulier ipsius vestigia contigerit Salvatoris;
modo quid Pharisæus tacens dixerit, quid Chri-
stus, cui loquuntur tacita, responderit, audia-
mus. *Videns, inquit, Pharisæus, qui vocaverat* Luc. 7.
*eum, ait intra se dicens: Hic si esset Propheta,
sciret utique, qua, & qualis est mulier quæ tan-
git eum*. Pharisæe, quod conspicis non est i-
gnorantia, sed potestas: est divini judicii, non
erroris humani. Pharisæe, erras, nescire ma-
gis

14 *Portavit oleum*. Oleum sumpsit, pro quocumque unguento. Alabastrum enim, in quo hujusmodi oleum servabatur, vas erat vulgare, & in conviviis usitatum, aptumque unguentis condendis. Plinius lib. xxxvi. cap. 8. At potior fortasse sententia, opinantium alabastri nomine, ea omnia vocari vasa, in quibus unguenta condebantur. Vide Epiphan. de ponder. & Scholiastem Theocriti in Idyll. xv. pag. 151. & Aristophanis ad Acharnenses, pag. 302. Præ aliis Guillelmum Stuchium Antiq. Conviv. lib. III. cap. 15.

15 *Ad pedes meruit pervenire*. Non eum esse modum accumbendi mensis, ut nobis hodie mos est, deseruerunt Hebræi. Licet enim Proverb. XXIII. 1. Amos IV. 7. Ezechiel. XXIII. & Tobiæ II. 4. Esther I. 6. VII. 8. non obscura appareant vestigia accubitionis super strata, vel lectisternia, mos hic adhuc apud omnes non obtinueret. Quod processu temporis evenisse credunt Interpretes ex imitatione Persarum, & Chaldæorum. Certe Salvator, & in hoc Pharisæi convivio, & in ultimam discipulorum cœnam lectis incubuit. Ita vero jacebant, ut pedes versus mensam, & caput exteriorem partem respiceret. Accumbebant detractis calceis, & soleis, quas postea servus, quem Romani vocabant *ad pedes*, custodiebat.

16 *Crinibus tergit*. Heri quoque, servorum suorum capillis, tergebant manus.

17 *Oscula reconciliationis indicia*. Vide Hæbr. II. 21. & alibi sæpius: & consule VVovverium ad Minuc. Octavium pag. 18.

18 *Mulierem fudisse oleum*. Dubium an Chrysologus putaverit hanc eandem fuisse Mulierem, de qua Matthæus XXVI. Aliam ab eo existimatum crederem: illam enim vocat absolute Mulierem; hanc vero per particulam *hæc* determinat: quasi dicat: *hæc Mulier, de qua loquimur*. Chrysologo conveniunt cordatiores Interpretes. Alius hic locus: Alius Christi sermo; obmurmurat Pharisæus non Judas: & diversa propemodum est obmurmurationis causa: Hic Mulieris attactus, illic unguenti perditio redarguitur.

19 *Sed plena humanitatis est sacramentum*. Orientalibus humanitatis officium fuit, prandentibus, & cœnantibus caput, pedesque unguento delinire; cujusmodi officio fœminæ potissimum fungebantur: quibus magis quam ab viris res unguentaria curabatur. Vide 1. Samuel. VIII. 13. & hic Maldonatum. Mire ait pro oleo capiti effuso, obsequium significari Christo Domino exhibitum: pro oleo effuso pedibus, humanitas præstita Apostolis, & successoribus. Quod si Mulier Ecclesiæ personam agens, quæ ait & aliorum Interpretum mens, obsequium dimidiasset, non totum Christi Corpus mysticum unxisset. Integrum præstitit, dum Christum caput Ecclesiæ, & Sacerdotes verbique Dei præcones, qui pedes sunt, unguento perfudit.

20 *In capite Christi Deus est &c.* „ Quia idem Deus,
„ qui est in capite Christi, est etiam in pedibus ejusdem
„ corporis mystici: in quibus sunt prædicatores Evangelii:
„ qui ideo pedes Christi dicuntur, quia Christum tanquam
„ caput illos præcedit, illuminat, ac regit, ut sequan-
„ tur vestigia ejus, prout dicitur infra Serm. 95. Verum-
„ tamen observandum est, in toto hoc corpore mystico
„ Christi, & Ecclesiæ, Deum diverso modo inesse. Si-
„ quidem est eminentissime in Capite Christi, hoc est in
„ humanitate Christi per hypostaticam unionem; in pe-
„ dibus Christi, hoc est in Ecclesia, quæ præcipue ex
„ Gentibus constata est, per fidem adest & gratiam: atque
„ internam illuminationem, dirigens eorum actus, gressus
„ &c. Unxit hæc Mulier caput, & pedes Christi; ut pedi-
„ bus per caput, & capiti per pedes obsequium præstaret
„ humanitatis, argumento eorum quæ dixit Auctor infra
„ Serm. 173. *Sicut honor capitis, &c.* „ Mite.

21 *Orate, Fratres &c.* Suadet nobis orare Deum, ut & nos ungamur unguento, quod pedibus funditur Salvatoris: hoc est de Ecclesiæ sacramentis participemus.

22 *Chrisma perfectum est*. MS. Cas. *ita profecto Chrisma est*.

AD

gis potuit si fuisset Propheta: quia prophetia
non est humani arbitrii, muneris est divini:
1 unde Propheta scit non quantum vult, * sed
quantum dederit ille, qui tribuit prophe-
2 tiam. * *Hic si esset Propheta, sciret utique quæ
& qualis est mulier quæ tangit eum.* Mulieris
3 malæ tactus * urit male conscium: parem pol-
luit, suspectum notat, hominem malæ volunta-
tis infamit: ceterum peccatrix fit bona, fit
sancta, fit innocens, cum tetigerit veniæ lar-
gitorem. Stercora contingunt, sed non inqui-
4 nant Solem; medicum cum tangunt * vulnera,
putredo non polluit. Judicem quamvis tangat
reus, non potest maculare cum supplicat. Sic
peccator cum Dominum tangit, non Dominum
sordidat: sed ipse & peccato caret omni, &
rapit subito sanctitatem. Probat hoc mulier
in profluvio sanguinis constituta, quæ ut teti-
5 git fimbriam * Domini, non fimbriam polluit,
sed ipsa mox inquinamento vetustæ caruit pas-
sionis. *Hic si esses Propheta, sciret utique quæ,
& qualis est mulier, quæ tangit eum.* Pharisæus
Christum Prophetam crederet, si exposita ocu-
lis, nota populis si videret. Quid putas credítu-
rus erit, cum mox eum mentis suæ arbitrum,
cordis sui judicem, testem conscientiæ suæ, co-
gitationum suarum didicerit cognitorem? Pu-
tasne vel tunc fatebitur Deum, quem modo
post virtutes tantas judicat nec Magistrum? *Hic
si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est
mulier, quæ tangit eum.* Mulier habebat vulnus,
sciebat illud, & ideo taliter tanti vulneris Me-
dicum perquirebat: Pharisæus perfidiæ morbo
saucius, superbiæ flamma febriens, per phrene-
sim se nesciebat insanum. Hinc est quod Chri-
stus illuc primum curam vertit, ubi ignota sæ-
viebat infirmitas; ut cœlestis Medicus uno me-
dicamine duos curaret ægrotos. *Videns Phari-
sæus qui vocaverat eum, ait, intra se, dicens.*
Cui? quia intra se cogitaverat Pharisæus, Chri-
stus publica voce respondit; & dum Pharisæi
cordis patefecit arcanum, ipsum fuisse totius
prophetiæ demonstrat auctorem. *Respondens*,
inquit, *Jesus, ait: Simon, habeo tibi aliquid di-
cere.* Tibi, cui opus est medicina, & nescis
quærere medicinam; tibi, qui Deum Magistrum
vocas, & Dei deseris disciplinam: ignoras quo-
niam Magistro magnam facit injuriam, qui se
discipulum fatetur ejus, cujus non sequitur in-
stitutum? Nam sicut discipuli probitas laus est
magistri, ita magistri vituperatio discipulus ne-
sciens disciplinam. *Simon, habeo tibi aliquid di-
cere. Respondit, Magister, dic.* Iterum, Magi-
ster dic, & non Deus dic. Jam jam Deum
senties, quem vocas Magistrum. *Duo, inquit,
debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat
denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non
habentibus illis unde redderent, donavit utrisque:
quis ergo eum amplius diligit? Respondens Simon
dixit: Æstimo quod is cui plus donavit. Et Do-
minus, recte judicasti.* Audistis quemadmodum
cœlestis creditor totum debitum charitate com-
pensat, & ad incrementum totius fœnoris a-
moris solius exigit, & requirit usuram. Ple-
ctendus debitor, qui dilectione sola suam ne-
gligit redimere cautionem. Vis scire homo,
quid Deo debeas? Quod factus es, Dei credi-
tum est; quod es rationis capax, Dei fœnus
est; quod discretionem mali, bonive possides,
accepisti, & quod vivendi normam acceperis
per chirographum legis stipulanti Deo spopon-
disse te, non potes diffiteri. Sed dum te per
vitia carnis in lutum instar suis demergis, &
quadrupedum more vivens qua præditus es ra-
tione privaris, & in gurgite criminum boni,
malive perdita discretione confundis, & divi-
næ legis substantiam dissipas, mundana volu-
ptate * captivus, factus es gloriosi fœnoris de- 6
bitor luctuosus: cui deficientibus virtutum lu-
cris criminum multiplicatus usura. Sed licet in
hac re cecideris, licet fueris in ista devolutus,
vide ne desperes: * homo remansit tibi unde 7
pissimo satis facias creditori. Absolvi vis? Ama:
„ charitas cooperiet multitudinem peccato- 1. Joan. 4
„ rum. „ Negationis crimine quid pejus? &
tamen Petrus amore solo valuit hoc delere,
probante domino, cum dicit: „ Petre amas Joan. 21
„ me? „ Inter omnia Dei præcepta amor obtinet
principatum. „ Diliges dominum Deum tuum Mar. 12
„ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
„ & ex tota mente tua, & ex tota virtute
„ tua. „ Ama ergo homo Deum, & ama to-
tus: ut possis omnia sine labore vincere pec-
cata. Teneræ militiæ, delicati conflictus est,
amore solo de cunctis criminibus reportare vi-
ctoriam, sicut ex sequentibus elucescit. *Conver-
sus*, inquit, *ad mulierem, dixit Simoni.* Quid est,
quod conversus ad mulierem, Simoni loquitur
Christus? Quia cum pœnitentem respicit, ar-
guit oblatrantem. *Dixit Simoni, vides hanc mu-
lierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus
meis non dedisti; hæc autem lachrymis rigavit pe-
des meos, & capillis capitis sui tersit: osculum
mihi non dedisti, hæc autem ex quo intravi non
cessavit osculari pedes meos: oleo caput meum non
unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos.*

AD SERMON. XCIV.

NOTÆ.

1 *Scit non quantum vult.* Alii quoque Enarratores notant hic Pharisæi errorem: qui si Prophetæ omnia scire debuissent. Vide Grotium, Brugensem, & Calmetum.

2 *Qui tribuit prophetiam.* Consule Maldonatum ad hunc locum.

3 *Mulieris malæ tactus.* Nempe hæc erat Pharisæorum opinio: ex contactu hominum flagitiosorum, alios inquinari. Isaiæ lxv. 5.

4 *Medicum cum tangunt.* Ex Latinio. Editis *Medicum cum tangit.*

5 *Tetigit fimbriam.* Ex Latinio. Alias *tangit.* Ex præcepto Moysis Num. xv. 38. Hebræi quadratorum palliorum oras, teniolis ornabant: addebantque angulis panniculos, vel fimbrias græce Κρασπεδα ex lino, vel cannave cæruleo. Hoc vestium genus, gestasse Christum testatur Hemorroïssa.

6 *Mundana voluptate.* Sic emendat Latinius. Alias: *mundana voluntate.*

7 *Vide ne desperes.* In Novatianos insurgit: qui nihil spei relinquebant iis, qui semel peccaverant: docebantque impie non posse ab hominibus peccata dimitti.

Propterea dico tibi: dimittuntur illi peccata mul-
ta, quoniam dilexit multum; cui autem minus di-
mittitur, minus diligit. Probatum est, quia di-
lectio delet & abluit universa peccata. Quid
est autem quod dixit: *Cui minus dimittitur, minus*
diligit? Ergo ad peccandum satis est, ut ma-
jor charitas comparetur? Absit. Charitas de
præteritis subvenit, non liberat de futuris: cha-
ritas nescit peccare cum diligit: charitas non
est charitas, si delinquit: charitas Dei custos
est sanctitatis. Fratres, si nos esse peccatores
novimus, & esse nolumus peccatores, pedibus
8 Christi demus lachrymas, * spargamus capil-
los, figamus oscula, pietatis oleum tota devo-
tione fundamus: ut dicatur nobis: dimittuntur
vobis peccata multa, quia dilexistis multum.
Imitemur hanc mulierem, quam conspicimus
non solum caruisse peccatis, sed ad totum san-
ctitatis verticem pervenisse. Quæ sit autem hæc
mulier, quia hodiernus sermo charitatis nos
distulit, sicut jam promisimus, in sequentibus
Deo auctore pandemus.

SERMO XCV.

OMnia quæ a Christo corporaliter gesta re-
feruntur, sic subnixa sunt historica veri-
tate, ut plena semper sacramentis cœlestibus
approbentur. Et quia quod erat in facie le-
ctionis jam perstrinximus sermone repetito:
orate ut sicut promisimus, interna ejus Spiritu
sancto revelante, pandamus. Inhonora est di-
ctio quæ Dei facta, humana tantum expositio-
Luc. 7. ne depromit. *Rogavit*, inquit, *dominum quidam*
Pharisæus, ut manducaret cum illo. Pharisæus,
1 fratres, catholicus dicitur Judæorum: * nam
& resurrectionem credit, & a Sadducæo re-
2 surrectionem negante * dissentit: hinc est quod
rogat Christum, id est, resurrectionis aucto-
rem, ut manducet cum illo: quia qui convi-
vit Christo, mori nescit, utique vivit semper.
Rogabat dominum, ut manducaret cum illo. Ro-
gas Pharisæe, ut manduces cum illo, crede,
esto Christianus, & manducas ex illo. „ Ego
Joan. 6 „ sum, *inquit*, panis qui de cœlo descendi. „
Semper Deus majora tribuit quam rogatur:
nam se manducandum dedit, qui rogabatur ut
manducandi secum fiduciam largiretur, & ta-
men sic hoc dedit, ut illud quod postulatus
est, non negaret: Nonne promittit hoc & spon-
te discipulis suis? „ Vos qui perseverastis me- Luc. 22.
„ cum, manducabitis & bibetis in mensa mea
„ in regno meo. „ Christiane, qui se tibi hic
manducandum dedit, quid suum tibi denegare
poterit in futurum? Et qui tantum tibi viati-
cum paravit ad victum, quid in illa tibi man-
sione perpetua non paravit? „ Manducabitis in
„ mensa mea in regno meo. „ Audisti Dei
convivium, solicitus non sis de qualitate con-
vivii. Qui pervenire regis meretur ad mensam,
manducavit quicquid regni dominatio possidet,
& potestas: sic qui ad convivium venerit crea-
toris, habebit in delitiis suis, quicquid conti-
netur in creatura. Sed ad cœpta redeamus. *Et*
ingressus domum Pharisæi. Quam domum? Nem-
pe synagogam ingressus accubuit. In synagoga,
fratres, tunc accubuit, quando occubuit Chri-
stus: sed corpus suum Ecclesiæ transfudit ad
mensam, ut esset cœlestis caro manducaturis
gentibus ad salutem. „ Nisi manducaveritis Joan. 6.
„ carnem filii hominis, & biberitis ejus sangui-
„ nem, non habebitis vitam in vobis. „ Quem-
admodum autem manducetur caro Christi,
quomodo bibatur & sanguis ejus, norunt illi,
qui sunt sacramentis cœlestibus instituti. * *Ec-* 3
ce, inquit, *mulier quæ erat in civitate peccatrix.*
Quæ mulier? Ecclesia sine dubio. * *In civita-* 4
te peccatrix. Civitate qua? Illa de qua dixerat
Propheta: „ Quomodo facta est meretrix ci- Esai. 1.
„ vitas fidelis Sion? „ Et alibi: „ Vidi ini- Psal. 54.
„ quitatem & contradictionem in civitate, &
„ iniquitas & labor in medio ejus & injustitia,
„ & non deficit de plateis ejus usura & do-
„ lus. „ In civitate ergo perfidiæ septa mu-
ris, superbiæ turribus communita, distincta
iniquitatum plateis, obserata contradictionum
portis, depicta doli fucis, indurata silicibus u-
surarum, * negotiorum doloribus aggravata, 5
infamata lupanaribus, id est, idolorum tem-
plis, mulier hæc, id est Ecclesia, gravissimum
trahebat reatum ex tanta præcedentium collu-
vie peccatorum. Sed ubi audivit venisse Chri-
stum ad domum Pharisæi, id est, ad synago-
gam;

8 *Pedibus Christi demus lacrymas.* „ Hi pedes sunt Sa-
„ cerdotes consiliarii, ad quorum pedes peccata sunt de-
„ ponenda per confessionem, dando lacrymas contritionis;
„ spargendo capillos affectionis; peccata ore proprio nu-
„ dando; amoris oscula figendo; deum toto corde diligen-
„ do; oleum pietatis fundendo: & peccatorum satisfactio-
„ nem exhibendo: lege infra serm. 95. " Mita.

AD SERMON. XCV.

NOTÆ.

1 C*Atholicus dicitur Judæorum.* Pharisæorum secta antiquissima censetur, quamvis Hieronymus in Isai. VIII. scribat ex schola Hillel, & Sammai profluxisse. Eorum mores, instituta, superstitiones habes apud Calmetum Diction. Bibl. Ceterum eos credidisse animam immortalem, specie quadam metempsicoseos admissa, existentiam Angelorum, & corporum resurrectionem, constat ex Actor. XXIII. 8. Josepho Antiq. lib. XVIII. cap. 2. & de Bello lib. II. cap. 12.

2 *Ab Sadducæo resurrectionem negante.* Sadducæi pluribus erroribus inquinabantur. Nam Animam rationalem, quam in hominibus fatebantur, immortalem esse perfricte negabant: Joseph. lib. II. de Bello, cap. XII. Angelorum existentiam habebant ad instar fabulæ, Actor. XXVIII. 8. Matthæ. XXII. 23. Marc. XIII. 8. Lucæ XX. 27. Deumque corporeum asserebant: Arnobius lib. III. pag. 100. & ab eo providentiam abstulerant: Josephus ubi supra: unde & alterius vitæ premia, & pœnas. Præ ceteris corporis resurrectionem pro viribus impugnabant. Qua propter successu temporis, nam eversis Hierosolymis pesto hæc parumper desævit, vires iterum sumptura, Imperator Justinianus, sancita lege, ab imperii finibus adegit, ultimoque supplicio damnavit.

3 *Qui sunt sacramentis cœlestibus instituti.* Non omnibus enim sacræ Religionis mysteria pandebantur. Aug tract. XCVI. *Catechumenis Sacramenta Fidelium non produntur.* Et Eucharistiam præcipue sub Arcani disciplina latuisse norunt omnes. Consule Origenem lib. contra Celsum.

4 *Ecclesia sine dubio.* In hac Muliere Ecclesiam figurari, docet etiam Ambrosius lib. VI. in Lucam, cap. XIII. & Gregorius homil. XXXIII. in Evangel.

5 *Silicibus usurarum.* Usurarii duri ut *silices*, damnantur ab SS. Patribus apud Suicerum Tom. II. pag. 1575.

6 *Quod*

gam: ibi, hoc est, ad Judaicum Pascha, passionis suæ mysteria tradidisse, aperuisse sui corporis & sanguinis sacramentum, manifestasse nostræ redemptionis arcanum, scribas velut pessimos despiciens janitores. „ (Væ vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiæ „) irruptis contradictionum foribus, contempto ipso chori Pharisaici principatu, ardens, anhelans, æstuans ad totum legalis convivii penettale pervenit: ibique reperit Christum inter amoris epulas & dulcia pocula traditum, Judaicam occubuisse per fraudem: juxta illud Prophetæ: „ Quoniam si inimicus exprobrasset mihi, supportassem utique: & si is qui oderat me, super me mala locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus & notus meus, qui mecum dulces capiebas cibos, in domo domini ambulavimus cum consensu. „ *Ut cognovit accubuisse dominum in domo Pharisæi*, id est, in synagoga omni dolo, tota fraude addictum, passum, crucifixum & sepultum: tamen a fervore fidei tanta ista non retardatur injuria, sed portat unguentum, portat Christiani chrismatis oleum: & quia Christi faciem videre non meruit corporalem, stat retro non loco, sed tempore, inhæret ejus vestigiis, ut sequatur: & jam desiderii plus, quam conscientiæ lachrymas fundit: ut quem abeuntem videre non meruit, mereatur videre redeuntem. Lachrymas ergo ad pedes Domini profluo amore perfundit; dum pedes, e angelizantium regnum ejus, bonorum operum manibus tenet, lavat lachrymis charitatis, confessionis labiis osculatur: & totum misericordiæ profundit unguentum, donec conversus ad eam: quid est conversus? hoc est, reversus, dicat Simoni, dicat Pharisæis, dicat negantibus, dicat populo Judæorum. Intravi domum vestram, aquam pedibus meis non dedistis. Et hæc quando dicet? Quando venerit in majestate patris sui, & segregabit justos ab injustis, quasi pastor qui segregat oves ab hœdis: & dicet: „ Esurivi, & non dedistis mihi cibum, sitivi, & non dedistis mihi potum: hospes fui, & non suscepistis me. „ Hoc est dicere, aquam pedibus meis non dedistis: hæc autem, dum meorum pedes lavat, pedes ungit, pedes osculatur, fecit servis, quod vos Domino non fecistis, [6] fecit pedibus, quod capiti vos negastis: impendit minimis, quod vos vestro denegastis auctori. Tunc dicet ad Ecclesiam: Dimittuntur tibi peccata multa, quia dilexisti multum. Quia tunc erit remissio peccatorum, quando tolletur materia tota peccandi, quando corruptio induet incorruptionem, quando mortalitas immortalitatem consequetur: quando peccati caro, caro totius efficietur sanctitatis: quando terrena servitus cœlesti dominatione mutabitur: quando militia humana divinum promovebitur ad regnum. Orate fratres, ut & nos in parte Ecclesiæ constituti, ad ea quæ numeravimus, pervenire mereamur: auctore ipso Christo, cui est honor & gloria una cum Spiritu sancto in secula sæculorum. Amen.

Luc. 11. — Psal. 54. — Matt. 25. — 6 — 11

S. Petri Chrys.

SERMO XCVI.

SI dicta vel facta Christi passim carnalibus sensibus subjicerentur, [1] torpesceret animus meus, vacaret, dormiret ingenium, cor tabesceret, extingueretur quicquid humani vigoris est & caloris. *Proposuit*, inquit, *illis parabolam*. Sicut in lapide friget ignis, latet ignis in ferro: ipse tamen ignis ferri ac lapidis collisione flammatur, sic obscurum verbum verbi ac sensus collatione resplendet. Certe si mystica non essent, inter infidelem, fidelemque, inter impium atque pium discretio non maneret: & esset devotus, sicut contumax: iners, sicut qui laborat: pervigil, ut ille qui dormit: nunc vero cum petit anima, mens pulsat, quærit sensus, sperat pietas, fides exigit, meretur intentio, apparet & sudantis fructus, & pœna desidis, & justitia largitoris simul, quia plus accepta sapiunt, quam possessa: inventa magis, quam subjecta delectant. Hinc est quod doctrinam suam Christus parabolis velat, tegit figuris, sacramentis operit, reddit obscuram mysteriis. *Proposuit*, inquit, *illis parabolam*. Illis, hoc est, non suis, sed extraneis, inimicis utique, non amicis: spectantibus ad calumniam, non audientibus ad salutem. *Ideo in parabolis*, inquit, *loquor eis, quia videntes, non vident: & audientes, non audiunt, neque intelligunt*. Quare? Quia qui calumniatur præterita, videre præsentia non meretur: neque dignus est agnoscere gratiam, qui legem ne cognosceretur, abscondit. „ Væ vobis, inquit, legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. „ *Proposuit*, inquit, *illis parabolam, dicens: Simile est regnum cælorum homini*. Et quid offendit Christus, si in similitudinem hominum factus est, ut pereunti humano generi subveniret? Scandalizat Dominus, si, ut manumittat servos, inveniatur in habitu servitutis? quando quicquid est majestatis futuræ, quicquid adventus & regni, ecce homini comparatur. *Simile est*, inquit, *regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo, cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit*. Audistis quemadmodum sator mundi rerum principia bona sevit, nec ullum malum ab originis processit auctore: ab inimico superseminatum est malum, malum non est a rerum parente procreatum. [2]

1 — Matt. 13. — Luc. 11.

T 2 „ Et

6 *Quod vos domino non fecistis*. Triplici capite juxta Veterum morem debebatur aqua pedibus Christi: uti domino, & Advenæ. Genes. XVIII. 4. Regum XXV. 41. 1 Timoth. V. 10. & uti discubituro. Vide Athenæum lib. XIV.

AD SERMON. XCVI.

NOTÆ.

1 SUbjicerentur. Alias: *subjacerent*.

2 *Non est a rerum parente procreatum*. Crasse igitur Manichæi, ex sequentibus Evangelii verbis colligebant naturas ipsas bonas malasque ab Deo, & diabolo fieri, inquit Grotius.

3 Mar.

Gen. 1. „ Et vidit Deus inquit, omnia quæcumque fecit, & ecce bona valde. „ Bona, & valde bona: nam quem Deus faciens vocavit mundum, inficiens reddidit inimicus immundum: & hominem quem Deus in paradiso deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum quem carni Deus inseruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit.
Gen. 4. Cain probat hoc qui primus germano sanguine terram tinxit: & in exitium fraternum mortis
§ dignus extitit dedicator. * Sic ex discordia nata mors semper humanam scindit, & separat charitatem. Et quia longum est ire per singula, vel paucis aperire compellimur, inimicus qualiter bonis mala, virtutibus vitia, vitalibus mortalia, nostram semper superseverit ad ruinam. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram: & semine ex uno pius sator totum genus hominum tantam multiplicavit ad messem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & superseminando mala quod bene satum fuerat, delevit diluvio, non rigavit. Sic legem divinis & veracibus satam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de sacerdote fieret persecutor *, de doctore depravator existeret, de defensore legis redderetur inimicus. Sic creaturas ad agnitionem conditas creatoris, ut nesciretur Deus, deos esse mentitus est. Hinc sapientes sæculi fecit stultos, speculatores mundi, docuit nihil videre; professores scientiæ, fecit scientiam non habere; inquisitores rerum omnium, dimisit ignaros. Sic Evangelicam segetem satam cœlesti semine hæretica zizania superseminando confudit inimicus: ut manipulos fidei gehennæ fasciculos faceret, ne triticum fieret cœlestium horreorum. Et quid plura? Posteaquam est ipse in dæmonem conversus ex angelo, ne qua creatura in suo statu consisteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Sed jam præsentis parabolæ verba pandamus. *Simile est regnum cælorum homini*. Cui? utique Christo. *Qui seminavit bonum semen*. Quia in ipso rerum semine nescit malum, conditio creatoris. *In agro suo*. Hoc
Matt. 16 est, in mundo: dicente ipso Domino, „ Ager „ hic mundus est. „ *Cum autem dormierunt homines*. Id est, sancti Patres, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, in sopore mortis temporaliter dormientes, quia sanctorum mors somnus est: peccatorum vero mors est, quia in inferno pœnæ vivunt, vitæ pereunt peccatores. *Veneas inimicus ejus*. Id est, diabolus. *Superseminavit zizania*. Superseminavit, non seminavit. Præcedunt creatoris bona, mala diaboli postsequuntur: ut malum quod est ex diabolo, sit accidens, non natura. *Superseminavit zizania in medio tritici*. Quia diabolus hæreses inter fideles: inter sanctos, peccatum: inter pacificos, lites: inter simplices, dolos: inter innocentes, nequitiam gratis serere consuevit: non ut acquirat zizania, sed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quam militem petit: nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes; sic diabolus non peccatores quærit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat, sic laborat. *Superseminavit zizania in medio tritici, & abiit*. Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, sed posteaquam prostraverit, derelinquit: diabolus non quærit hominem, sed hominis interitum quærit. Fratres, ille malis nostris gaudet, turget ruinis nostris, nostris vulneribus convalescit, nostrum sanguinem sitit, nostra saturatur ex carne, nostris vivit ex mortibus. * 4
Diabolus hominem non vult habere, sed perdere. Quare? Quia ad cœlum unde ille cecidit, non vult, non fert, non patitur hominem pervenire. Et quia nos sermo trahit longius hodie, reliqua differamus, ut & communem revelemus laborem, & quæ dicenda sunt, plenius exequamur. Deus autem noster & mihi dicendi gratiam, & vobis audiendi desiderium donare dignetur.

SERMO XCVII.

QUia festinus ante hac sermo ut communem temperaret laborem, ad totum parabolæ prætereuntis non valuit pervenire secretum, nunc reliqua, Domino revelante, pandamus. *Proposuit*, inquit, *illis parabolam, dicens*: Matt. 13
Simile est regnum cælorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo: cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. *Cum autem dormirent homines*: insidiator in noctibus latitat: in diebus vigilantes fugit: appetit dormientes; fortis conflictum petit, provocat palam spectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. Maximæ infirmitatis indicium est dormientibus irruisse. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus*. Malus nunquam non stultus. Quid hic egit inimicus? Esto, quod dormierint servi, nunquid & Dominus dormiebat? Esto, quod oculos servorum sopor clauserit post laborem: nunquid & dominantis oculos ulla vicerat lassitudo? Inimice, lucis refuga, vigilasti, laborasti, sed non latuisti: nam dormientibus servis, Dominus ipse te videt: desertor cœli prævenisti, fecisti, sed non profecisti, Deo perire non potest, quod ipse custodit: fraudis auctor in Dominum non committis, sed in servos, dum facis ut negligentiæ illorum, quod tuæ fraudis est, ascribatur. Ille, ille te videt, qui totius & fraudis testis est, & laboris. Manent ergo laboris sui fructus benefacientem; manent & nequitiæ suæ pœnæ fraudantem, illi triticum ad horreum cœleste portabunt, tu tibi zizaniorum tuorum portabis fasciculos ad gehennam. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania*. Ut quid? Ut periret dominica messis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? nisi quod invidiæ spiritus hominum damnum

§ *Mortis extitit dedicator*. Cain vocatur πρωτόφονος *primus homicida*: qua voce carere Lexica inquit Suicerus Tom. II. pag. 884.

4 *Vivit ex mortibus*. MS. Cæsen. & *Nostris saginatur ex mortibus*.

A D

mnum suum computat lucrum: & quod perie-
rit hominibus, hoc se æstimat acquisivisse? Sed
diabolus hoc ideo, ut diximus, tenebris celan-
tibus est molitus, ut adulteratæ messis noxa re-
dundaret ad servos; & hinc pœnam sumerent,
unde speraverant palmam. Denique vigilantes
servi præ timore, ista cur evenerint, expave-
scunt: hoc metuentes, ne zizaniorum germina
ad illorum redirent offensam, quorum conscien-
tia præter jactum boni seminis nil habebat.
Hinc est quod auditum sui Domini prævene-
runt, ne securi de innocentia, reatum de silen-
tio sustinerent: cum vocatur innocens ad rea-
tum, dum purgari æstuat, urget & stimulat
cognitorem. *Cum autem crevisset herba & fru-
ctum fecisset, tunc*, inquit, *apparuerunt & zi-
zania*. Quod latet in herba, manifestatur in
1 spica: & quod celatur in germine *, aperitur
in fructu: sic quos credentes putamus pares,
fide dispares invenimus, sic judicii prodit mes-
sis, quod Ecclesiæ germen occultat. Juxta il-
Mat. 7. lud dictum dominicum. „ Ex fructibus eorum
„ cognoscetis eos. „ Flores multi, multitudi-
nem fructuum pollicentur, sed examinati ven-
torum flabris, ad fructum paucissimi perseve-
rant: sic credentes in Christo multi Ecclesiæ
videntur in pace, ubi autem persecutionis pro-
cella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in
2 fructu. Sed Euphemia * sancta plus solvit in
fructu, quam promisit in flore: quæ manente
virginitatis flore, copiosum martyrii pervenit
ad fructum. *Accesserunt*, inquit, *servi patris
familias, dicentes ei*. Accesserunt, fratres, men-
te non corpore: non loco, sed fide: dixerunt
non clamore vocis, sed cordis tacito cum do-
lore. *Domine, nonne bonum semen seminasti in a-
gro tuo?* Seminasti, non seminavimus: nos quod
3 perfecte facimus, * tibi semper nostro assigna-
mur auctori; & tu in iis, quæ nobis facienda
præcipis, ipse operator assistis. Ergo si nos o-
peris tui facis esse pro tua dignatione consortes,
non nobis solis quod zizania nascuntur, ascri-
bas: Domine, aut tecum nos munit innocen-
tia, aut nobiscum te reatus attingit: nos no-
stro operi non potuimus invidere, magnis su-
doribus offensam non potuimus comparare:
tu quod vis, unde vis, quando vis, habes:
nos præter tuam gratiam nil habemus, per
Act. 17. quam stamus, „ vivimus, movemur & sumus „:
& sine qua jacemus, deficimus & perimus. Er-
go nos hæc nobis sic laboravimus, ut perirent!
Sed quis hoc fecerit, qui solus non dormis,
nobis dormientibus tu vidisti: & si tu vidisti
juste Judex, (factum quis scit? ille qui vigi- Ps. 120
lat, non ille qui dormit): ergo tu prode eum,
ut nos quos sic anxios conspicis, facias, sic se-
curos. *Ait dominus, inimicus homo hoc fecit*. Ini-
micus homo hoc fecit: & tu quare hoc cum
videres Domine, permisisti? Quare? Quia time-
re fraudes non potest, cui nil potest deperire:
& quia plus est mixta discernere, quam pro-
hibere mixturam: * majus est reparare perdita, 4
quam illæsa servare: simul quia opportet ziza-
nia esse, ut qui probati sunt manifesti fiant. 1. Cor. 1.
*Servi autem dixerunt ei, Vis imus & colligimus
zizania*: Sic devoti servi indefessum promittunt
laborem: nec patiuntur dominicæ messis videre,
vel temporaliter fœditatem, sed dominus quem
tempora non fatigant, & quando vult potest
abolere suæ messis injuriam, vetat dicendo. Non
Et quare prohibuerit mox revelat. *Ne forte
colligentes zizania, eradicetis simul cum eis &
triticum*. Sic imperiti erant cultores, sic operis
nescii, sic discretionis scientiam non habentes,
ut evellentes zizania, eradicarent & triticum?
Ubi sunt Prophetæ per DEI spiritum prophe- Mar. 16.
tantes? Ubi Petrus cui pater revelat? Ubi Pau- Gal 2.
lus in quo operatur & loquitur Christus? Ubi 2 Cor. 13
omnes sancti? plane sancti, sed servi, tantum
scientes, quantum singulis scientiarum largitor
indulsit? Sed dicis, hoc occultum nil erat, nil
erat ibi occultum, quando aliud videbatur in
specie, aliud habebatur in flore: & quod ho-
die erat zizania, cras in triticum vertebatur:
sic hodie habetur hæreticus, qui crastina fit fi-
delis, & qui ad præsens peccator cernitur, ad
futurum justus assistit. Hinc est etiam, quod
auctor utraque referebat ad messem, id est,
usque ad judicium divinæ patientiæ suæ: & no-
stræ pœnitentiæ tempus, ut qui se de malo
commutarit ad bonum, dominicum deputetur
in triticum, cœlestibus horreis aggregandus:
qui se de fideli fecerit infidelem, gehennæ de-
putetur incendio. Et quid plura? Si zizaniis
non Dei patientia subveniret: nec Matthæum
de Publicano Evangelistam, nec Paulum de
persecutore Apostolum Ecclesia possideret. De-
nique Ananias eradicare triticum tunc quære-
bat, quando ad Saulum missus, ide Paulo ta- Act. 9.
lia querebatur; „ Domine, quanta mala fecit
„ sanctis

AD SERMON. XCVII.

NOTÆ.

1 Quod celatur in germine. Ex MS. Cæsen. Aliis in *gramine*: cui lectioni adhærendo Mita subdit. „ Idest in herba juxta illud Isaiæ 42. 15. *desertos faciam* „ *montes, & colles, & omne gramen illorum, exsiccabo*: „ idest omnem herbam. „

2 *Euphemia*. In quadam Constitutione Manuelis Comneni, apud Suicerum Thes. Eccles. tom. 11. pag. 25. S. Euphemia vocatur Καλλιμάρτυρ. Ita enim Græci plerumque vocabant Fœminas illas, pro Christiana religione mortem oppetentes: de ea meminit Paulinus Nolanus poema xxvi. pag. 632.

Et qua Chalcidicis Euphemia Martyr in oris,
Signat virgineo sacratum sanguine littus.

Chalcidicum hic est Chalcedonia, Chalcidone enim in Bitinia, non Chalcidis in Euboea passa est Euphemia. Ita Sidonius Carm. 11. paneg. Anthemii agens de Byzanthio, cui Eurus a proxima Chalcedone spirat

Proxima Chalcidici sensim tuba temperat Euri.

De Euphemia meminere Ennodius apud Sirmondum Tom. I. pag. 110. hymn. xvii. & pag. 1142. num. 130. ubi ejus leges Epitaphium. Calendarium Seldeni, pag. 1339. Mediolanense apud Muratorium; & Frontonis pag. 229. de qua etiam Sermonem habuit S. Asterius Amasenæ Episcopus. Ravennæ fuit Templum divæ Euphemiæ sacrum, quod Apollinaris Episcopus longo postliminio reversus, rite consecravit: ibique divæ Lipsana ab Hermacora Aquilejæ Episcopo, divique Marci discipulo accepta reposuit: teste Rubeo Histor. Ravenn. & ex eo Bacchinio in Agnelli Pontificali tom. 1. pag. 131. Pronum autem est credere in eadem Ecclesia Homiliam hanc habitam fuisse ab Chrysologo. Ibidem enim, non in aliis Ecclesiis Ravennatibus, habebantur Missæ ad Populum: idest *solemnes* in quibus Episcopus concionabatur.

3 *Nos quod perfecta facimus*. Ex MS. Cæsen. & Vallic. Editi: *quod per te facimus*.

4 *Majus est mixta* &c. Ex editione Mitæ. Aliæ: *plus est mystica discernere, quam prohibere mysterium*.

5 Hæc

„ sanctis tuis: „ hoc est, eradica zizania; quid ad lupum ovis? quid ad contumacem devotus? quid ad persecutorem talis prædicator missus? Sed cum Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cum Ananias persecutorem diceret, tunc Dominus prædicatorem sciebat: & cum ille eum zizania judicaret inferni, Christus eum vas electionis, triticum in cœlesti horreo jam ponebat. „ Vade, inquit, quia
5 „ vas electionis est mihi. „ *

SERMO XCVIII.

AUdistis hodie fratres, quemadmodum grano sinapis tota regni cœlestis comparata est magnitudo. Et quid est quod potestatem tantam, sic parva, sic minima, imo minimorum minima similitudo concludit? Sic enim ait
Luc. 13 Dominus, *Cui simile est regnum Dei? & cui simile æstimabo illud?* Cum dicit, *Cui est simile*, quasi quærentis indicat & producit affectum. Et ille solus verbum, scientiæ fons, dicendi flumen; qui omnium corda rigat, sensus aperit, ingenium dilatat, in invenienda similitudine nunc laborat? Sed quid invenerit audiamus. *Simile est*, inquit, *regnum cælorum grano sinapis*. Quærens in cœlo & in terra, nil invenit nisi granum sinapis, in quo potentiam totam supernæ dominationis includat: & illud regnum singularitate potens, æternitate felix, divinitate fulgens, diffusum toto cœlo, tota terra dilatatum, in grani sinapis coarctat & concludit an-
1 gustias? *Simile est regnum cælorum grano sinapis*. Spes ista est credentium tota? Expectatio ista est fidelium summa? Ista est felicitas Virginum longis continentiæ laboribus comparata? Ista est gloria Martyrum totius effusione san-
1. Cor. 2 guinis conquisita? Hoc est, „ quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit? „ hoc est, quod ineffabili Sacramento diligentibus Deum promittit Apostolus esse præparatum? Fratres, non facile do-
1. Cor. 1. minicis moveamur in dictis: nam si „ infirmum „ Dei, fortius est hominibus; & stultum Dei, „ sapientius est hominibus: „ hoc minimum Dei, tota magnitudine mundi magnificentius invenitur, si modo hoc granum sinapis nos sic nostris seminemus in mentibus, ut intelligentiæ magnam nobis in arborem crescat: & sensus altitudine tota levetur ad cœlum, ac totos scientiarum diffundatur in ramos: atque ita ora nostra serventia vivido fructus sui sapore succendat, & ita igne seminis sui toto nobis ardeat, & flammetur in pectore; atque nostræ ignorantiæ totum nobis auferat sua degustatione fastidium. *Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres cæli requieverunt in ramis ejus*. Grani sinapis, sicut dicit, instar est regnum Dei, quod de supernis affertur verbo, suscipitur auditu, fide seritur, credulitate radicatur, spe crescit, confessione diffunditur, virtute tenditur, & dilatatur in ramos, ad quos vocat aves cœli, id est, spirituales sensus, atque in ipsis eas quieta suscipit mansione. Veniat hæreticus, veniat, quia redeuntibus Ecclesiæ semper patescit ingressus, veniat, audiat, & pietati dominicæ jam desinat oblatrare. Si cœlestis regni majestas omnis ad grani sinapis similitudinem venit, quid quæritur, quod Deus ad hominem, dominus
servi descendit in formam *? Sic enim venit 2
hæretice, ut tibi totum per fidem cresceret, cui jam totum defecerat per naturam. *Simile est regnum cælorum grano sinapis*. Sed sinapis revertamur ad granum: sic tota regni summa manet, & consistit in regno cœlorum. Christus est re-
gnum cœlorum, qui velut granum sinapis * in 3
hortum, virginei corporis missus, orbe toto
crucis in arborem crevit *, ac tantum dedit 4
fructus sui saporem, cum teritur passione; ut quicquid est vitale suo saporaret & condiret attactu. Nam sicut in integritate grani sinapis virtus habetur occulta, apparet vero virtus ejus vehementissime, si teratur; ita Christus corpore teri voluit, qui suam noluit latere virtutem. Et nos, fratres, teramus istud granum sinapis, ut ejus vim in hac similitudine sentiamus. Christus Rex, quia tota ipse est origo regnandi: Christus regnum, quia in ipso est regni sui tota majestas: Christus homo, quia totus homo reparatur in Christo: Christus granum sinapis, unde magnitudo tota Dei, tota hominis exiguitate minoratur. * Et quid plura? Omnia ipse factus est, ut in se repararet omnes, Christus homo accepit granum sinapis, hoc est, regnum Dei accepit homo Christus, quod habuit semper Deus Christus: misit in hortum suum hoc est in Ecclesiam sponsam. Hujus horti sæpe meminit in Canticis Canticorum,
dicendo „ Hortus clausus: „ hortus est Cant. 4
Evangelii vomere orbe tota diffusus cultura, clausus stimulis disciplinæ, ab omni pessimo gramine Apostolico labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, rosis Martyrum,

Con-

5 Huic Sermoni nonnulla deesse videntur.

AD SERMON. XCVIII.

NOTÆ.

1 *COarctat angustiis*. Zizania, herba notissima, stipula exiliori, quam triticum: & lolii species, quæ ex tritico corrupto nascitur: & hæc est zizania Evangelica: Vide Julium Pomponium Sabinum, veterem Georg. Virgilii Interpretem.

2 *Servi descendit in formam*. Contra Christi humanitatem negantes insurgit: in Eutychen præ cæteris, sibi coævum: de quo S. Leo ad Julianum Coensem Episcopum, Epist. alias 11. nunc 25. ait: Eutychen unigenitum Dei Filium sic de utero B. Virginis prædicare natum, *ut humani quidem corporis speciem gesserit, sed humanæ carnis veritas Deo, unita non fuit*. Valentinus, Apollinaris, Manichæi nullam in Christo humanæ carnis dixere veritatem.

3 *Velut granum sinapis*. Similia his habet Hilarius, Comment. in Matth. cap. XIII. Tom. 1. pag. 735. recent. edit: ubi Christum grano Sinapis comparat

4 *In arborem crevit*. Minimum, aliorum comparatione, est granum sinapis. Sed in calidioribus locis longe super humanam staturam assurgit, & arborescit. Id quod in agro Babylonensi de sesamo, & milio fieri, testatur Herodotus.

5 *Exiguitate minoratur*. „ Hoc est *abbreviatur*, ut „ Psalm LXXXVIII. 14. *Minorasti dies temporis*: ubi Hebreus legit: *Abbreviasti*. „ Mita.

6 *Def-*

Confessorum viriditate amœnus, fragans floribus sempiternis. Hoc itaque granum sinapis in hortum suum misit Christus, id est, promissione regni sui, quod radicatum est in Patriarchis, natum est in Prophetis, crevit in Apostolis, in Ecclesia fecit arborem magnam, multiplices dedit in donationibus ramos, quos enu-
1.Cor.12 merat Apostolus[1], dicendo: „ Alii datus est
„ sermo sapientiæ, alii verbum scientiæ, alii
„ cura sanitatum, alii operatio virtutum, alii
„ prophetia, alii discretio spirituum, alii ge-
„ nera linguarum. „ Audistis fratres, istud granum sinapis in arborem quam prorupit, audistis quas fundavit radices, audistis quales, quantosque se jam diffuderit, & secaverit in
6 ramos[*], in quibus cœli, non aeris aves, in penois sapientiæ & prudentiæ volatu, fidei securitate requiescant. Et tu audi, si vis terrenas bestias non timere, si vis evitare aves rapaces, voraces vultures, hoc est, aves aereas, quæ sunt omnes nequitiæ spirituales, elevare a terra, terrena deserere, sume alas columbæ
Psal. 67 propheticæ deargentatas, sume pennas divini solis fulgore radiatas, evola in specie auri, ut in tantis, & talis ramis jam nullis laqueis attentanda requiescas semper, & de volatu tali valida, & de tanta mansione secura. De similitudine sequenti, sequenti verbo, domino docente, declarabimus.

SERMO XCIX.

BEne cucurrit hodiernæ series lectionis, ut Evangelica mulier, mater nostra acciperet a domino fermentum, per quod nobis hodie hoc templum tantam sanctitatis exigeretur & surgeret in massam. Sic enim cœpit Domi-
Luc. 13. nus: *Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farina mensuris tribus, donec fermentatum est totum.* Bonus dominus, amator suorum Christus, regni sui similitudines iterat, variat comparationes, quas non de occulto sumit, non captat de cœlestibus, sed profert de quotidiano usu, de communi conversatione proponit, ut ad omne genus hominum perveniat, quod est omnibus profuturum, juxta illud Prophetæ:
Psal. 48. „ Audite hæc omnes gentes, auribus percipite
„ omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ,
„ & filii hominum, simul dives & pauper. „ Si quid de divinitatis occulto, si quid de secreto regali, si quid de penetralibus divitum afferret in medium, hoc nesciret pauper, non caperet mediocritas, notum simplicitas non haberet: nunc vero loquitur nota diviti, usitata pauperi, omnibus vitæ ipsius necessitate vernacula[*], quia 1
homo in Dei vocatione quæritur, non discernitur in ejus vocatione persona. Sed lectam similitudinem replicemus. *Cui simile*, inquit, *æstimabo regnum Dei?* Sic dicendo appendit animos auditorum, & attonitos reddit stupore toto, quid regno Dei, quid imperio divino valeat comparari: atque illis mente per multa & magna pervagantibus, cœli dominus in hospi- 2
tio pauperis, in manu panicoctariæ mulieris[*] regni sui invenit, & format exemplum: dicendo. *Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ mensuris tribus, donec fermentatum est totum.* Ante regnum suum grano sinapis comparabat; nunc illud efficit simile fermento. Ante sinapis granum memorat accepisse Virum, Mulierem nunc asserit accepisse fermentum: dicit ante exiguum semen Virum sævisse in magnæ arboris incrementum; mulierem modo fermentum breve ad profectum totius massæ abscondisse manifestat. Vere, sicut dixit
Apostolus Paulus: „ Neque vir sine muliere, 1.Cor.11
„ neque mulier sine viro in Domino. „ Ad unum regnum diversum sexum varia similitudo perducit: neque virum separat a muliere vocatio Christiana, quos Deus conjungit, natura sociat, & mira similitudine similes reddit habitus, forma componit, & facit Deus, ut sit homo unus, duo: duo, unus: alter, ipse homo in copula conjugali: ne sit aut singularitas destituta, aut confusa conjunctio. Sed quare has similitudines regni sui Dominus per
virum producit & fœminam?[*] Quare maje- 3
statem tantam tam vilibus, tam disparibus format exemplis? Fratres, pretiosum latet in hac
vilitate mysterium, dicente Apostolo, „ My- Eph. 5.
„ sterium hoc magnum est, ego autem dico
„ in Christo, & in Ecclesia: „ Comparationibus istis humani generis negotium geritur principale: per virum & mulierem mundi causa seculis tractata finitur: Adam primus ho- Gen. 3.
mo, mulier prima Eva ab arbore scientiæ boni & mali, ad Evangelici sinapis ardorem deducuntur; ut oculos quos illecebrosa arbor aperiendo

6 *Diffuderit in ramos*. Futuram Evangelicæ doctrinæ vim, & incrementum prædicit Christus. Quam late vero, & quam cito sparsum fuerit verbum Domini eruitur ex Actis Apostolicis, Epistolis Pauli, & scriptoribus sequentis seculi. Confer Ireneum lib. 1. cap. III.: Origenem, homil. IV. in Ezechiel. Arnobium, lib. 11. Athanasium in Epist. Synodica, apud Theodoretum Histor. lib. IV., capit. III. Hieronymum Epist. ad Evagrium, Chrysostomum, Serm. de Pentec. Tertullianus, qui scribebat circa annum 200. inter nationes Christo subditas, commemorat: *Getulorum varietates; Maurorum multos fines; Brittanorum inaccessa Romanis loca; Sarmatarum, Dacorum, & Scytharum & multarum gentium Romanis ignotarum &c.*

AD SERMON. XCIX.

NOTÆ.

1 *Vernacula*. Deductum a *Verna*: Servo scilicet domi nato.

2 *Panicoctaria*. Ita plurimæ editiones. Aliæ cum MS. Vallicellano: *Panicoctrarix*. In Consuet. Tolosæ part. 2. Rubrica de debitis apud du-Cangium *Panecosseria*. Barbarum verbum miratur Pignorius de servis. *A furno* dicebantur pones latinos. Vide lib. XII. de fundo instructo &c.

3 *Producit & fœminam*. Vere mulier non est pars parabolæ, nisi velis dicere cum Chrysologo infra, & aliis, Ecclesiam significare. Ideo autem nominatur magis, quam vir, quia pinsendi officium magis muliebre est, quam virile.

4 *Acri.*

riendo clauserat, sinapis arbor grani sui colly-
4 rio & acritudine * ipsa dum claudit, aperiret,
ut ora quæ venenosæ arboris gustus infecerat,
salutaris arbor flammeo gustus sui sapore sana-
ret; & ista arbor igneo pastu suo conscientiam
toto conversationis suæ ardore succenderet,
quam frigidam illa toto jam rigore perfecerat.
Neque hic jam vel agit, vel confunditur, nudi-
tas, ubi hominem totum tegit venia: fidei facit
calere vestitus: sed hoc per granum sinapis
quod acceperat vir, confertur fœminæ. Quid
vero per fermentum, quod accepit mulier,
conferatur homini, solicitius perscrutemur. *Si-
mile est*, inquit, *regnum Dei fermento, quod ac-
ceptum mulier, abscondit in farinæ mensuris tribus*.
Res de usu geritur: vir in agro sinapis arbo-
rem serit, domi mulier fermentum procurat,
& panes præparat alimoniæ: quia virum foris
expectat labor, intus mulierem domestica co-
ra constringit. Hinc est quod Sara sterilis, &
anus ex ista præparatione fermenti, & ex tri-
5 bus mensuris *, tres subcinericios panes domi-
nicæ hospitalitati offert, mystico & apponit
Gen. 18. obsequio, ut sterilitas mundi tota senectute con-
clusa, in mensuris tribus, hoc est, in æquali-
6 tate Patris, * & Filii, & Spiritus sancti, fer-
mentum fidei collocaret, & Domino suo tres
panes poneret confessione trinitatis: atque pro
munere hoc totam Christiani germinis fœcun-
daretur ad prolem. Sed ad proposita redeamus.
Mulier accepit a Deo fermentum fidei, quæ
acceperat a diabolo perfidiæ fermentum: ab-
scondit in mensuris tribus, hoc est, in tribus
7 hominum temporibus, * quod est ab Adam
usque ad Noe, a Noe usque ad Moysen, a
Moyse usque ad Christum: ut mulier quæ cor-
ruperat fermento mortis in Adam, totam mas-
sam generis humani; fermento resurrectionis,
totam carnis nostræ massam redintegraret in
Christo: ut mulier quæ confecerat panem ge-
mitus & sudoris, panem vitæ coqueret, & sa-
lutis: & esset omnium viventium mater vera
per Christum, quæ erat in Adam mater o-
mnium mortuorum. Ob hoc namque Christus
nasci voluit, ut sicut per Evam venit ad o-
mnes mors, ita per Mariam rediret omnibus
vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum,
similitudinem præfert, consignat figuram, dum
de supernis suscipit fermentum verbi: & hu-
manam carnem in alvo Virginis, imo in alvo
Virginis cœlestem totam conspersit in massam.
Sed quid allegorici sensus in hac similitudine
maneat, jam prodamus. Mulier quæ accepit
fermentum, Ecclesia est: * fermentum quod 8
accepit, cœlestis doctrinæ est Sacramentum:
mensuræ tres in quibus perhibetur, abscondis-
se fermentum, Lex, Prophetæ, Evangelia, ubi
divinus sensus mystico absconditur & celatur
in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infide-
lem. Quod autem dixit: *Donec fermentatum est
totum*. Illud est quod Apostolus dicit: „ Ex par- 1. Cor. 13.
„ te scimus, & ex parte prophetamus: cum au-
„ tem venerit quod perfectum est, cessabunt quæ
„ ex parte sunt. „ In conspersione scientia nunc di-
vina est, aspergit sensus, levat corda, incre-
mentat ingenia, & doctrinarum more ad sa-
pientiæ cœlestis dilatat, suscitat, diffundit aug-
mentum, fermentatur totum quando advenien-
te Christo.

Deest finis.

SERMO C.

HOdie Beatus Marcus cum Syrophœnissæ
mulieris * commendat prudentiam, fi- 1
dem refert, credulitatis extollit ardorem, so-
licitis auditoribus non parvam generat quæstio-
nem, dicendo: *Et inde surgens Dominus abiit in
partes Tyri & Sydonis, & ingressus domum, ne-* Marc. 7.
minem scire voluit, & non potuit latere Voluit,
& non potuit: velle, & non posse, non est
divinæ majestatis, est infirmitatis humanæ, * 2
Scriptum est enim: „ Omnia quæcumque vo- Ps. 134.
„ luit Dominus fecit in cœlo, & in terra, in
„ mari, & in omnibus abyssis. „ Et Aposto-
lus. „ Voluntati ejus quis resistit? Succumbit Rom. 9.
„ necessitati quæ non libera & absoluta volun-
„ tas. „ Leprosus dicit ad Dominum: „ Si
„ vis, potes me mundare: „ & Evangelista Matt. 8.
dicit. *Voluit & non potuit*. Quid ait Beatus
Marcus?

---

4 *Acritudine ipsa*. Granum sinapis, si conteratur, accenditur, & in vim suam excitatur: & naturali quadam acrimonia lacrymas edentibus elicit. Unde Latinis adagium: *sinapi victitare: pro megram ducere vitam*.

5 *Ex tribus mensuris*. Ita pro *tribus satis* Lucæ XIII. 21. Matthæ XIII. 33. legit Chrysologus cum Arabo. *Satum* autem, vel *Seach*, tertia para est *Bathi*, seu *Epha*. Capit autem sex *Cabos*, scilicet sesquimodium Italicum. Sed cur *tria* dicit? Quia tria sata erant, ut videtur, mensura unius cocturæ. Abraham tria sata coxit: Genes. XVIII. 6. Totidem Gedeon Judic. VI. 19 & Epha unum, quod ad idem recurrit, Anna Samuelis mater. 1. Reg. 1. 24.

6 *Hoc est in æqualitate Patris &c.* Vetustior hæc vel similis expositio, & relatio: cujus meminit Hilarius Comment. in Matthæ. tom. 1. cap. XIII. pag. 735. *Quamquam ad Fidei sacramentum, idest Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unitatem, tres farinæ mensuras esse referendas, sensisse multos meminerim*. Quam tamen inmerito improbat, & refellit.

7 *In tribus hominis temporibus*. Ambrosius lib. VII. in Luc. de comparat. regni Cælest. ad Ferm. simile quid habet: *Et quia in tribus mensuris absconditum dicitur esse fermentum, congruum visum est, ut Dei Filium crederemus absconditum in Lege; ac opertum in Prophetis; Evangelicis prædicationibus adimpletum*.

8 *Mulier Ecclesia est*. Ita Ambrosius lib. VII. in Luc., cap. ubi supra. Beda item in Luc. cap. LVII. Du-Hamelius, ut probet in hac parabola ostendi progressum Ecclesiæ, laudat verba hæc Chrysologi. Huic autem Sermoni deest finis.

AD SERMON. C.
NOTÆ.

1 *SYrophœnissæ Mulieris*. Mattheo Mulier hæc dicitur ἑλληνὶς *Græca*. Judæi majorem partem Syriæ *Græciam* vocabant, eo magis quod postquam Græci rerum potiti fuerant, omnes gentes religione diversæ eis Græcorum nomine veniebant. Epist. ad Rom. I. 16. II. 9. X. 12. ad Galat. III. 28. Sane in historia Hebræorum, cum Antiochus e Judæa rediret Antiochiam, dicitur profectus in Græciam. Cananæa etiam dicitur Matth. XV. 22. quod Phœnices, Cananæorum ex genere essent.

2 *Infirmitatis humanæ*. Hilarius in Psalm. CXXXIV. tom. 1. pag. 530. *Inferioris ab eo naturæ est, ne totum quod velit, & faciat*.

I. Illam

Marcus? Nunquid extollenda ita est mulieris fi-
des, ut inclinetur Domini possibilitas, & vo-
luntas? Aut est tanta sagacitas fidei, ut nolen-
te Deo divinum valeat investigare secretum?
Tale mihi videtur & illud esse, cum Dominus
Hemorrhoissæ fidem in suæ virtutis vult pro-
Mar. 5. dere, ac probare documento, interrogando:
*Quis me tetigit? Cui discipuli dicunt: Turba te
comprimunt, & dicis, quis me tetigit?* Discipu-
lis videbatur, quod omnes tangerent Dominum
solo corpore comprimentes: & tali carnali in-
cessu omnes similiter jungerentur: similiter ille,
qui aliter senserat, & aliter inquirebat, perve-
nisse mulierem ad majestatem suam, ad suam
penetrasse virtutem, mente non corpore, non
5 communi tactu, sed fide, istam sciebat. * Un-
de clamat non homo, sed Deus: non caro, sed
Spiritus: *Quis me tetigit?* ut eum proderet vir-
tus operis, quem tunc humanitas occultabat,
Sed quid sit voluit, & quid sit non potuit,
evidentius inquiramus. Promissionis suæ memor
Christus Israelitici populi primum venerat ad
salutem, ut quod Abrahæ promiserat, & se-
Gen. 22. Psal. 131 mini ejus David, ejusque posteris, fidele red-
deret persolutum: sed quia indignos se sua per-
fidia præstiterunt, obtinuit, rapuit, traxit fi-
4 des gentium, * quod infidelitas sprevit & per-
didit Judæorum. Audi ipsum dicentem: „ Non
Matt. 15. „ sum missus nisi ad oves perditas domus Israel „
sed oves luporum contagione jam rabidæ, &
ipsis bestiis propria feritate sæviores, lania-
re, & violare suum semper voluere pastorem:
atque ideo velle suum Christus implere non
poterat, non impossibilitate sua, sed nequitia
perditorum: & quod aliis detulerat, aliis con-
ferre cogebatur, dicente ipso: „ Regnum cœ-
Matt. 11. „ lorum vim patitur, & qui vim faciunt, di-
„ ripiunt illud. „ Vim fecit fides gentium, ut
raperet hæreditatem patris: ipsam hæreditatem
totam diriperet filiorum, sicut evidentius præ-
senti lectione monstratur. *Mulier enim statim ut
audivit de eo, cujus habebat filia Spiritum im-
mundum, intravit, & procidit ante pedes ejus,
erat autem gentilis Syrophænissa genere: & roga-
bat eum, ut dæmonium ejiceret de filia ejus, qui
dixit illi: sine prius saturari filios: non enim est bo-
num tollere panem filiorum, & mittere canibus.*
Non dixit non est bonum mittere canibus;
sed non est bonum tollere filiis, & mittere ca-
nibus: quia dare panem canibus, & si huma-
nitatis non est, humanæ tamen est rationis.
Canis dormientibus * Dominis nocte & custos 5
& pervigil prodit extraneum, turbat furem,
occurrit latroni, ut curam relevet, & solici-
tudinem servulorum. Veruntamen quomodo
tulit panem filiis, quibus toties & taliter ob-
tulit, tribuit, ingessit? Sed illi oblatum, con-
culcare ad scelus, non ad vitam sumere sunt
conati: & tamen comminutum & conculcatum
a filiis, canis tota fide, toto desiderio lambe-
re festinavit. Hinc est quod sic respondit: *Uti-
que Domine: nam & catelli sub mensa * comedunt
de micis puerorum.* Merito quæ se canem con- 6
fessa est, in hominem commutatur: & juste
convertuntur in canes, * qui se filios esse no- 7
luerunt: merito adoptatur in filiam, levatur,
honoratur ad mensam, quæ se sub mensa lau-
dabili & provida humilitate dejecit: juste toto
nunc epulatur micas ex pane, quæ suis meri-
tis se intellexit, & confessa est vix mereri. Et
quid plura? Hinc est, quod propter justitiam
suam Dominus, nec Judæis dare potuit, nec
gentibus denegare. * 8

Deest aliquid.

SERMO CL

AUdistis, Fratres, quemadmodum milites
suos Christus regia exhortatione com-
pellat, ut despectu mortis interfectores corpo-
ris * non pavescant: denique eos in amicorum 1
jura transcribit, qui studio triumphi, qui amo-
re libertatis, sanguinem cum gaudio, & sine
trepidatione fuderint; sic enim ait: *Vobis autem* Luc. 12.
*dico amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt
corpus, & post hæc non habent amplius quid fa-
ciant: Ostendam autem vobis quem timeatis: time-
te eum qui postquam occiderit, habet potestatem
mittere in gehennam. Vobis autem dico amicis
meis, ne terreamini:* quia libertatem probat vir-
tus, metus indicat servitutem: nam liber ad
gloriam, servus natus est ad timorem: merito
ergo ad Dei amicitias sublimatur, qui propter
Deum humanas despicit mortes, nescit timo-
res. Si amicos morum facit imitatio, morum
similitudo conjungit: convenienter eos amicos
vocat Christus, quos imitatione sua mundi ja-

S. Petri Chrys. V cula,

3 *Istam sciebat.* Editi omnes: *ista sciebat.*

4 *Fides Gentium.* Mulieris fidei, Gentium fides comparat, eosque in ea vult significari. At quomodo Mulier Ethnica cum fuerit, Christum Filium David, & dominum suum vocavit? Crederem Græcam & Ethnicam dici, quod Judæa quidem genere non esset, sed ad Judaicam religionem quoddammodo accessisset; quam vel ab parentibus hauserat, vel Judæorum consuetudine didicerat. Nisi velimus dicere: Ethnicos etiam Messiam e genere David fore innotuisse: & Jesum sub hoc nomine per universam Judæam agnitum. De fide autem, & adoratione Cananææ vide Origenem, Hilarium, Hieronymum hic; & Chrysostomum homil. lii.

5 *Canis dormientibus &c.* Verba hæc laudantur ab Pignorio de Servis pag. 274.

6 *Et catelli sub mensa.* Antiquis Catuli etiam erant inter delicias tricliniarias. Vide Ursinum in Appendice ad Ciacconium de Triclinio. Hoc & marmorum sculpturæ passim testantur.

7 *Convertuntur in Canes.* Hoc nomine Gentiles innuit, quod impuram agerent vitam, & in sanguine Idolothytorum immolatorum versarentur, inquit Theophylactus, in cap. xv. Matthæi: vel tanquam exosos Judæis, ut idem alibi repetit. Vide Clementem Alexandrinum stromat. ii. pag. 361. Chrysostomum, homil. xxiii. in Matth. Theophylactus superius laudatus, in vii. Matthæi subdit: Canes sunt ἄπιστοι *infideles.* Vide Photium in Epist. liv. pag. 107. Isidorum Pelusiotam, lib. iv. Epistol. lxxxi.

8 Huic homeliæ aliquid deesse videtur. Mita.

AD SERMON. CL
NOTÆ.

1 *INterfectores corporis.* MS. Cæsenæ: *suorum corporum.*

2 *Non*

ćula, & ipſam mortis formidinem conſpicit ;
& prævidet calcaturos. *Vobis autem dico*. Id eſt,
non omnibus, ſed amicis. *Vobis autem dico*.
2 Quos mors abſolvit iſta, non finit. " *Vobis di-*
co. Quos corporis reſolutio promovet ad melius,
uon tranſducit ad pœnam. *Vobis dico*: Quibus
morte vita inchoatur, non finitur. *Vobis dico*.
Quorum mors pretioſa fit non ſui qualitate, ſed
cauſa: dum vitæ magis lucra invenit, quam vitæ
perdat uſuram. Sed audiamus, quid dicat amicis
ſuis. *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus*. Audi-
ant qui de bono mortis veterum vetuſta volumina
detriverunt, nihil tamen inde capere virtutis, aut
conſolationis aliquid invenire valuerunt. Quia &
ſi totis eloquentiæ viribus ad tolerantiam mortis
armarunt animos, ſiccarunt lachrymas, ſuſpi-
ria ſuſtulerunt, negaverunt gemitus, incluſe-
runt dolores: nihil tamen aut de ſpe certa,
aut de perpetua vita, aut de vera ſuis lectori-
bus ſalute conquiſierunt. Quis homini, quis
ſapienti dicat? Mori naturæ, eſt: neceſſe eſt
deperire. Nobis vixerunt veteres, vivimus nos
futuris: nemo ſibi, quod non poteſt tolli,
velle virtutis eſt: ſuſcipe voluntarius ad quod
urgeris invitus: mors antequam veniat non eſt,
cum autem venerit, veniſſe neſcitur. Nec argo
amiſiſſe te doleas, quod cum amiſeris non do-
lebis. Sed hæc talia cum dixerint, dicunt to-
3 tum de ſententia, non de vita. " Quia unde,
& quando, & quomodo tibi, & per quem
mors venerit, neſcierunt: nobis autem auctor
vitæ prodidit mortis auctorem: Deus namque
vitam fecit, diabolus machinatus eſt in vitam,
Sap. 1 divino eloquio ſic prodente. „ Deus mortem
Sap. 2 „ non fecit, invidia autem diaboli mors intro-
„ ivit in orbem terrarum. Sed dicis, quare
Deus opere diaboli opus ſuum paſſus eſt depe-
rire? O homo, ſi interrogata ſcire velles, va-
cares paululum, dares animum, aperires aures,
ut negotium principale arbiter ipſe tu tam cu-
rioſus agnoſceres: ſed tu occupatus aliis ſem-
per, tibi nunquam, quare neſcias rerum cau-
ſas, negotia tota ſæculorum, judiciorum pro-
fundum, & impenetrabile ſecretum, deſes &
otioſus accuſas. Nonne ut apices litararum,
ut elementa cognoſceres, addictus magiſtro,
ſcholis affixus, totus patiens laboris & pœnæ,
nec domum noveras, nec parentes? Quam uti-
le tibi eſt ad quod tibi magiſter addicitur, in-
geritur ſchola, & tibi pœnis tuis, labora ſuo
doctor ſupplicat, ut iſta velis ſcire, ut talia
& tanta digneris audire. Probant hoc Apoſto-
li, & maxime Paulus, qui vapulando docuit,
non cædendo: ut eximius magiſter quot ſunt
homini mores, tot ferret & exciperet paſſio-
nes. Et nos ea in puncto temporis rerum prin-
cipia, cauſas ſæculi diſcamus, quia jubemur:
& quomodo nos jubemur? & tu audis non
quomodo debes: & nos iſta ſervitus, neceſſi-
tas talis excuſat: * te libertas tanta, voluntas 4
talis, indubitanter accuſat: quod dicimus, officii
noſtri eſt: quod minus dicimus, eſt faſtidii
tui. Quæris homo, cur non mortem Deus
mox cum ipſo extinxit auctore, & lethale vi-
rus ſua providentia tunc non providit, ne ad
totius orbis, & præcipue ad ſuæ imaginis per-
niciem perveniret? Cœlum quod tu vides ho-
mo firmatum aere toto portat aquas multas,
nec portatur ab aliquo ipſum, qui ſola illud
appendit juſſio, ſola ſuſtinet vis præcepti, di-
vino eloquio ſic prodente. „ Qui extendit cœ- Psal. 103
„ lum ſicut pellem: qui tegit in aquis ſuperiora
„ ejus. „ Terra quæ tanto calcatur pondere, at-
que onere montium, ac mole ſolidatur, ſuperna-
tat liquido fundamento ", dicente Propheta: 5
„ Qui fundavit terram ſuper aquas: , ut quod Psal. 135
ſtat, mandati ſit, non naturæ. „ Ipſe, inquit, Psal. 148
„ dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & crea-
ta ſunt, „ ut quod ſtat, ſit divini operis,
non rationis humanæ. Mare quod tanto com-
motionis ſuæ vertice fertur, & elevatur ad nu-
bes, frænant tenues arenæ, ut videamus pote-
ſtatem tantam non pulveri cedere, ſed præce-
pto. " Omnia quæ in eis ſunt, moventur, ac 6
vivunt ſolo juſſu facta; iterum ſola juſſione
ſolvenda confirmat Propheta, cum dicit: „ Ini- Psal. 110
„ tio tu, domine, terram fundaſti, & opera
„ manuum tuarum ſunt cœli: ipſi peribunt,
„ tu autem permanebis, & omnes ſicut veſti-
„ mentum veteraſcent, & velut opertorium
„ mutabis eos, & mutabuntur. „ Quomodo?
Ut tempori vetuſtas, non creatori pereat crea-
tura. Sed tu jam nos quicunque quæris, eva-
gatos eſſe, dicis: quia cum tu quæris, quare
Deus mortem iu deſtructionem ſui plaſmatis
permiſerit permanere; nos cœlum, terram,
mare ex nihilo facta, & ſolvenda iterum ex
nihilo * longo ſermone deſcripſimus, tibi ma- 7
gis ac magis diſquirendi materiam conquiſivi-
mus. Dicis: Ego quæſivi cur homo pereat,
tu & ipſa elementa peritura firmaſti, ut de
generalitate pereundi ſolatium, non quietem de
ratione, feſſis mortalium ſenſibus provideres;
quaſi non doloris ſit perire cœlum, ſolvi ter-
ram, & totam rerum faciem jure mortalitatis
aboleri: Dicis, rogo quid pulchrius cœlo?
quid ſplendidius ſole? quid ornatius ſtellis?
quid luna gratius? quid ſalubrius terra? quid
utilius mari? aut quæ in iſtis vetuſtas? quæ ſi-
cut nata vel facta ſunt perſeverant, quod uti-
que gratius eſſet iſta ſtare, quam perdere. Ho-
mo, forſitan eſſet jucundius, ſed non utilius:
nam

2 *Non omnibus, ſed amicis*. Cyrillus in Catena Græ-
cor. PP. *Non quibuſcumque enim hic ſermo ſimpliciter con-
venire videtur, ſed iis qui Deum ex tota diligunt mente,
quibus convenit dicere: quis nos ſeparabit ab charita-
te Chriſti?*

3 *Dicunt totum de ſententia, non de vita*. „ De ſen-
„ tentia lata in Homines, quod ſint mortales, non de
„ vita &c. " Mita. Vel de vita æterna, quæ nos manet
poſt mortem.

4 *Neceſſitas talis excuſat*. M. Cæſenæ: *neceſſitas talis
fortaſſis excuſat*.

5 *Non pulveri cedere, ſed præcepto*. Cælius Sedulius Lib. 1.
*Qui maris undiſonas, fluctu ſurgente, procellas
Mergere vicina prohibes confinia terra.*

6 *Liquido fundamento*. Alias: *Elemento*.

7 *Solvenda iterum ex nihilo*. „ Quoad vetuſtatem, ut
„ paulo ſuperius explicat cum ait: *ut tempori vetuſtas,
„ non creatori pereat creatura*. Mundus enim purgandus
„ eſt, & innovandus per combuſtionem omnium mixtorum
„ in terra, & in aqua, vel aere exiſtentium: & mutatio
„ erit accidentalis, ut docent Theologi, apud Bonacin. de
„ Incarn. diſp. 11. punct. 5. & ultimo. Vide Bellarmi-
„ num in Pſalm. 68. verſ. 26. " Mita.

8 Qui

nam istis stantibus tu nutasti : istis lucentibus
cæcatus es, ne videres : cœli claritas stupefe-
cit sensus tuos : oculos tuos sol splendore cæ-
cavit : nam decore deceptus horum, horum
opificem tu negasti : istos rectores mundi, istos
confessus es Deos, quos tuæ Deus verus sub-
jecerat servituti, necesse est ergo solvi cuncta,
novari omnia, ut vel tunc facta credas, cum
videris esse reparata. Nec nos æstimes evaga-
tos, quos in argumentum tuæ intelligentiæ to-
tam percurrisse conspicis creaturam. Homo
quando te auctor tuus fecit ex pulvere, non
vidisti : nam si te vidisses factum, nunquam te
moriturum sic deflevisses, vidisti te perfe-
ctum, vidisti te viventem, vidisti te decorum,
auctori tuo te similem jam vidisti : unde esses,
qualis esses, quia nec nascentem, nec morien-
tem videras, nesciebas? Hinc est, quod natu-
ræ dedisti totum, tibi te, Deo nihil : propte-
rea Deus per naturam redegit te, permisit ex
nihilo in pulverem revocari, ut quid fueris
sic videas, & resurrecturus agas gratias, qui
8 factus, * qui creatus ingratissimus extitisti.
Non timeamus ergo, fratres, sicut dixit domi-
nus, eos qui occidunt corpus, quia istam vi-
tam non perimunt, sed destruunt, dum de
temporali faciunt sempiternam. Quid plura, fra-
tres? Permisit tunc mori, qui poterat suscita-
re, qui vivificare sufficit, permisit occidi : cui
est honor & gloria in secula seculorum, A-
men.

SERMO CII.

CHristus in corpore nostro manens, quod
omnes non suscitavit mortuos, omnes
non sanavit ægrotos, credamus hoc non pote-
stati defuisse, sed tempori. Tunc orbem totum
toto virtutis suæ fulgore radiasset, & sustulis-
set tempus fidei : & nihil secundi adventus sui
reservasset ad gloriam. Nec vero sic virtutum
suarum temperavit insignia, ut & divinitatis
suæ manifestaret indicium : & credendi docu-
mentum plenissimum largiretur, & excusatio-
nem callidæ infidelitatis auferret : sicut hodie
Luc. 7. Centurio, cujus Evangelista Lucas meminit,
fide sua, providentiaque monstravit, *Centurio-
nis*, ait, *cujusdam servus male habens moriebatur,
qui illi pretiosus erat*. Centurio hic Romanus
1 erat : sed plus erat hic ipse fructu centesimo *
Christianus. Et Deo magis militabat iste,
quam sæculo : & in humano bello fortis, for-
tior in divino, pacis custodia permanebat.
*Cujus servus male habens moriebatur, qui illi pre-
tiosus erat*. Servus erat, * qui pretio taxaba- 2
tur. Quæramus ergo quis est iste servus, qui
illi erat pretiosus. * Si dominabitur anima cor- 3
pus servit ; & homini nil corpore pretiosius.
Hic servus Centurionis istius pretiosus infirma-
batur ad mortem : ergo Centurio rogabat, ut
Christus solus mortali corpori largiendo vitam
perpetem subveniret. *Cum audisset*, inquit, *de
Jesu, misit ad eum seniores * Judæorum*. Genti- 4
lis Judæos ad Christum mittit ; & in lege po-
sitis, qui sine lege erat, legis demonstrat au-
ctorem. Nemo ergo miretur si Gentilis, hoc
est Christianus, * aut vocat, aut ducit, aut 5
perducit ad Christum. *Misit ad eum seniores Ju-
dæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret ser-
vum ejus. At illi cum venissent ad Jesum, roga-
bant eum solicite dicentes : Dignus est ut hoc illi
præstes : diligit enim gentem nostram, & synago-
gam ipse ædificavit nobis*. Judæi rogant pro Gen-
tili, qui pro se non rogant : & agunt satis pro
salute alieni servi, qui pro salute suorum nihil
agunt filiorum ; ajunt : *Dignus est ut hoc illi præ-
stes*. Si dignus est qui audit, credit, mittit ad
Christum : ad Christum qui venit, videt, &
non credit, quam probatur indignus? *Diligit
enim gentem nostram*. Ille diligit gentem vestram,
quam sic Christus supplicem facit : sed vos odi-
stis eam, quam sic Christo redditis contuma-
cem. Aut quomodo Christianus non diligit gen-
tem vestram, qui dum Christum fatetur ex
gente vestra, quicquid gentis vestræ est, cœle-
lestem tollit & extollit ad gloriam? *Diligit enim
gentem nostram, & synagogam ipse ædificavit * no- 6
bis*. Audistis quia semper diruta est synago-
ga, & jacet jugiter in cæmentis, nec cœlestem
surgit in fabricam, nisi eam in Ecclesiæ cul-
men Christianus fabricator instruxerit. *Jesus*,
inquit, *ibat cum illis*. Sed illi non ibant cum
Jesu, cum quo mente non ibant : nec cum il-
lo erant, qui sejuncti corde, corpore videban-
tur adjuncti. *Et cum jam non longe esset*. A quo?
A Gentili. Quantum Judæi sejungebant a Chri-
sto, Christus tamen gentibus jungebatur. *Et
cum longe jam non esset, misit ad eum Centurio
amicos*. Qui ante miserat Judæos, nunc amicos
mittit : ut Judæos sic dicendo indicet inimicos :
probante hoc Apostolo cum dicit : „ Inimici Rom. 11
pro-

1 *Qui factus*. Alias : *refectus*.

AD SERMON. CII.

NOTÆ.

1 FRuctu centesimo. Centenis enim militibus impera-
bant Centuriones ; fructusque centesimus major in
usura.

2 *Servus erat*. Fortasse & miles. Nam quandoque apud
Hebræos Milites appellabantur *Servi ducum*.

3 *Pretiosus*. Quem dominus plurimi faciebat.

4 *Seniores Judæorum*. Vel Magistratus oppidi, vel Præ-
positos Synagogæ. Utrique eorum hoc nomine gaudebant.

5 *Christianus*. E gentilitate ad fidem evocatus : vel
Christianus ob fidem qua credidit, Christum ejus potuisse
sanare servum. Et fortasse, ut advertit Grotius, Centurio
hic unius Dei cultum cum Hebræis profitebatur : vel Chri-
stum Messiam ab Deo missum credebat. Chrysostomus ho-
milia XXVI. alias XXVII. Tom. VII. oper. pag. 314. edit.
Montfauc : *Vide Centurionem veram de Christo habuisse
opinionem : nam non dixit roga, non dicit precare, sup
plica, sed solum impera*.

6 *Synagogam ædificavit*. Præceperat Augustus, cujus in-
stituta sequebatur Tiberius, necubi Judæi vetarentur in Sy-
nagogis convenire. Unde insolens videri non potest, Ho-
minem Romanum restaurandæ Synagogæ operam dedisse :
usus fortasse laboribus Militum : quos ne otium in lasciviam
verteret, solebant Romani ad publica munera applicare.
Chrysostomus loco laudato pag. 316. in fine : *Quod autem
Matthæus declarat ipsum Israelitam non esse, & Lucas
vero dicit ; quod ædificavit Synagogam non est contrarium :
potuit enim & Judæus non esse, & Synagogam construx-
isse*.

7 Re-

„ propter vos „ Judæi dum credidisse gentes, invident, quicquid erat & legis & gratiæ per-
Joan. 15 diderunt. *Misit ad eum amicos*. Audi ad Apostolos dominum dicentem; „ Jam non dicam „ vos servos, sed amicos. „ Sicut fides servos promovet in amicos, ita perfidia filios in
7 pœnalem redigit servitutem. * *Misit ad eum amicos, dicens: Domine, noli vexari*. Quare? *Quia non sum dignus ut intres sub tectum meum*. Videtis quia Christus ducebat magis Judæos quam adduceretur a Judæis, ut audirent esse penes Centurionem divinitatis reverentiam, penes Gentilem legis cultum, penes militem stipendium gratiæ, penes Romanum fidei doctrinam, in frigore pagano Christianum calorem, in terreno pectore cœleste secretum, & notitiam totam dominationis supernæ, in tota sæculi servitute. *Domine, noli te vexare*. Hoc est dicere, Deus quid te vexas humano in corpore? quid te conficis labore terreno? & viæ longitudine te fatigas? quid peregrinaris locis, qui es ubique totus? atque intra te totam tenes & possides creaturam? *Domine, noli te vexare; non sum dignus ut intres sub tectum meum*. Fratres, quod est tectum quod hominem aut dignum facit, aut reddit indignum: quo divinum invitet, aut repellat accessum? Fratres, hoc tectum corpus est, quod tegit animam, quod operit sensum spiritus, quod cordis domicilium velat, quod libertatem mentis a cœlesti visione secludit. Sub hoc ergo recto Centurio indignum ducit intrare Christum, hoc est, in corpus humanum divinam succedere majestatem. *Non sum dignus ut intres sub tectum meum*. Sed Deus qui quod humanum est, cum vult facit esse divinum, & quod nostræ carnis est cum dignatur suum commutat in spiritum, nec habitare carnem, nec tectum nostri corporis dedignatur intrare. *Propter quod*, inquit, *& meipsum indignum arbitratus sum venire ad te*. Hoc est utrumque
8 devoti *, quia & ad se Deum venire indignum ducit, & se accedere ad eum scit esse
9 non dignum. * Quis intrat ad Judicem non vocatus? quis non jussus ingreditur ad Regem? quanto magis ad Deum non venit quis non vocatus. „ Quos vocavit, inquit, eos & justi-
Rom. 8. „ ficavit. „ Centurio ergo non refugit adventum Domini, Christi præsentiam non recusat, sed agit, ut vocantis sit gratia, non sit temeritas præsumentis. Nam Deus quid possit, humano suggerit & informat exemplo dicendo: *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alii veni, & venit: & servo meo fac hoc, & facit*. Hoc est, si ego, qui sum sub potestate constitutus *, imperio verbi so- 10
lo facio mihi parere subjectos: quomodo tu qui nulli subjaces, & cujus omnia subjacent potestati, verbo non potes jubente curare? sanitatem mittere? mandare virtutes? Aut verbo reficere non potes, quod verbo fecisti? „ Dixit, inquit, & facta sunt: mandavit & „ creata sunt. „ Aut aliquid ex aliquo reparare non sufficis, cuncta ex nihilo qui parasti? Psal. 148
Dic ergo verbo, & sanabitur puer meus. Implevit illud, quod Propheta de Deo cecinit: „ Misit verbum suum, & sanavit eos, & eri- Ps. 106.
„ puit eos de corruptela eorum: „ Fratres, Centurio iste dicendo: *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum*: Christiani populi gerit figuram, qui Christi præsentiam corporalem se judicat non mereri: sed solo verbo, nuncio, auditu, fidei tantum, totas domini audit, credit, respicit in sua sanitate virtutes. Nam quod dicit: *Dico huic vade, & vadit: & alii veni, & venit: & servo meo fac hoc, & facit*: Judæorum repulsam, vocationem gentium, Christiani populi obedientiam sic demonstrat. * *Dico huic*. Hoc est, Judæo, qui non 11
credidit. *Vade, & vadit: & alii* hoc est, Gentili, quia credidit. *Veni, & venit: & servo meo*: hoc est, Christiano: *Fac hoc, & facit*. Oremus, fratres, ut mereamur Christiani non nomine tantum esse, sed fide: & ut quæ jubentur, non audiamus tantum, sed faciamus audita. Quia sicut devoti servi est fecisse jussa, ita jussa contumacis est non fecisse. *Dic ergo verbo, & sanabitur puer meus. Quo audito*, inquit, *Jesus miratus est*. Creator mirabilium miratur: * aurium conditor quasi qui non audi- 12
ta nesciat, sic stupet audita: sed dum Gentilem sic credidisse miratur, incredulitatem corripit Judæorum: denique. *Sequentibus se turbis dicit*. In morte manentes arguens sic Judæos. *Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni*. Verum est, fratres: fides sola vivit, & vivet in gentibus: signa & virtutes lassant, & nihil proficiunt in Judæis.

SER-

7 *Redigit servitutem*. MS. Cæsen. *Sicut fideles servos promoves in Amicos, ita perfidia Filios in pœnalem redigis Servitutem*.

8 *Hoc est utrumque devoti*. Homini pio, humili, devoto utrumque convenit: scilicet se indignum putare, ut ipse ad Christum, & ad se Christus accedat.

9 *Scio esse non dignum*. *Existimat indignum*. Ita MS. Cæsen.

10 *Sub potestate constitutus*. Innuit se vel Tribuno, vel Præsidi subditum. Beda hic, cap. xxv.

11 *Christiani Populi obedientiam demonstrat*. Mysticum sensum hoc tali modo explicat Beda. Insignem, sed longiusculum locum, lege apud eum cap. xxv.

12 *Miratur*. Nempe mirantis modo se habuit: & loquutus est, ut circumstantes Centurionis fidem admirari, & imitari possent. Vide Chrysostomum toties laudatum homil. xxvi. olim xxvii.

AD

SERMO CIII.

Luc. 7. HOdie beatus Evangelista, quia viduæ ma-
tris unicum jam funereis vinculis illiga-
tum, lamentabili impositum jam feretro, pro-
sequentibus turbis euntem jam carceris ad se-
1 pulchrum, * per Christum vitæ redditum nun-
ciavit, omnium concussit corda, movit men-
tes, stupefecit auditum. Sed hoc Gentes mi-
rentur, Judæi stupeant, mundus pavescat: nos
autem, qui omnes a sæculis mortuos ad unam
Esai. 26 juxta LXX. vocem Christi sepulchris excitandos credimus,
cur miramur? „ Exurgent, inquit Isaias, mor-
„ tui, & resurgent qui in monumentis sunt. „
Ioan. 5 Et Dominus: „ Veniet hora quando mortui
„ audient vocem filii Dei: & qui audierint,
1 Cor. 15 „ vivent. „ Ad hæc Apostolus: „ In momen-
„ to, in ictu oculi, in novissima tuba: canet
„ enim tuba, & mortui resurgent incorrupti. „
Quæ est ista tuba, quæ inferis infert bellum,
sepulchri resolvit moles, intonat mortuis vi-
tam, resurgentibus in lucem perpetem dat trium-
phum? Quæ est? Illa quam superius Dominus
Ioan. 5 dixit: „ Mortui audient vocem filii Dei. „
Tuba non quæ arctato spiritu per concavum
cornu ligni, vel æris tristem bellantibus dat
2 mugitum: * sed quæ de corde patris, ore fi-
lii, vitalem simul & inferis & superis dat cla-
1 Cor. 15 morem. „ Et in novissima tuba: „ tuba quæ in
principio mundum vocavit ex nihilo, ipsa in
novissimo mundum revocabit ex perdito: &
quæ initio hominem suscitavit ex limo, ipsa
in fine hominem resuscitabit ex pulvere. Fra-
tres, sic credimus, quia tuba, divinæ vocis
chaos divisit, collegit orbem, mundavit ele-
menta, distinxit mundum, suspendit cœlum,
fundavit terram, mare vinxit, mersit infernos,
dedit ordinum vices, jussit rerum continuam
servitutem, ac ne vacuus horreret orbis, apta-
vit habitatores, habitacula sic discrevit: in
cœlo posuit angelos solo spiritu viventes: in
terra constituit vitas varias terrenorum: in ae-
re dedit animas aligeras pervolare: in aquis
tam pusilla quam magna fecit, ut viveret ani-
mantium multitudo: ac miro modo sic ex dis-
junctis partibus junxit compagem mundi, ut
nec commixtio discreta confunderet, nec di-
scretio rerum scinderet unitatem. Hinc est,
quod diei ac noctis copula sic divisa est, ut
ex quiete labor, requies ex labore constaret.
Hinc Sol & Luna vicissim mundi circumeunt
3 metas, ut Sol geminata luce * amplificet cla-
4 ritatem diei: & Luna lumine suppari * ex to-
to cæca noctis tempora non relinquat. Hinc
stellæ suo cursu varios mutant ortus, ut nocti-
bus & signent tempora, & viantibus dent du-
catum. Hinc tempora * eundo veniunt, esse 5
incipiunt dum desistunt. Hinc semina nascun-
tur, crescunt, adolescunt, juvenescunt, sene-
scunt, decidunt, moriuntur, & iterum vitali-
bus sepulta sulcis, resoluta putredine, salutari
ex morte in vitam suam redeunt: de corru-
ptione perpetua * suscitantur in forma. Et si 6
hoc fratres Dei vox, tuba Christi, per dies,
per menses, per tempora, per annos vocat,
revocat, ducit, reducit, præcipit esse, facit
non esse, dat morti, vitæ reddit, quare quod
in omnibus semper facit, semel facere non pos-
sit in nobis? Aut in nobis solis virtus divina
lassescit, propter quos solos totum quod prædi-
ctum est, Dei est operata majestas? Homo, si
tibi omnia sua ex morte reviviscunt, cur tu
Deo non reviviscas ex morte? Aut te in solo
Dei creatura deperit, propter quem subsistit,
agitur, mutatur, innovatur tota quotidie * 7
creatura? Fratres, hæc dico non signorum Chri-
sti cupiens exinanire virtutes, sed hortor ut
unius resurgentis exemplo ad fidem resurrectio-
nis omnium concitemur & credamus quod
crux nostri corporis sit aratrum, * fides, se- 8
men, sulcus, sepulchrum, resolutio, germen,
expectatio, tempus, ut cum Ver dominici ad-
ventus arriserit, corporum nostrorum matura
tunc viriditas vitalem resurgat in messem, ne-
scituram jam finem, nescituram canitiem, non
passuram fasces, nec flagella sensuram. Quia
depositis in morte vetustatis paleis novum glo-
riosi corporis consurgit in fructum. Si ad unius
viduæ lachrymas temporales sic motus est Chri-
stus, ut occurreret in via, ut ex oculis stil-
lantia dolorum fluenta restingueret, ut recute-
ret mortem, * reduceret hominem, resuscita- 9
ret corpus, vitam reduceret, planctum verte-
ret in gaudium, & exequias lugubres in festi-
vitatem natalitiam commutaret, & feretro da-
tum, matri vivum redderet ex morte, quid
modo faciet quando mardescet viribus suis ad
Ecclesiæ suæ lachrymas diuturnas, ad sponsæ
suæ sanguineos sudores? Nam per supplicantem
Ecclesiam lachrymas fundit juges, per marty-
res sacrum sanguinem sudat, donec unicum
suum, hoc est populum Christianum, quem
tot ad mortem ferunt tempora, occurrens
Christus de mortali feretro perpetuæ vitæ red-
dat in supernæ matris gaudium sempiternum.
Verum quia nascentis Christi venit tempus,
& miraculum cœleste jam radiat paritura vir-
ginitas,

AD SERMON. CIII.

NOTÆ.

1 *Carceris ad sepulchrum*. MS. Vallicell. *Ad sepulchrum carceris*.

2 *Mugitum*. Tubæ tribuit mugitum, cui tribuitur reboatus.

3 *Geminata luce*. Nonnulli impressi Codices habent *germinata luce*, sed corrupte. Nam sic emendat Latinius, & habent MMSS. omnia, & prima editio Bonon. ut advertit Mita, qui varias hic affert explicationes. Aptior autem: *quod sol geminata luce splendere dicitur: primo enim ex se lucet, secundo mediante Luna, & stellis, quas sua luce illuminat*.

4 *Lumine suppari*. Luna tunc suppar videtur Soli, quando ab ipso integre illuminatur.

5 *Hinc tempora &c.* Verba hæc, ut apposite dicta, laudat Barthius Advers. lib. lviii. cap. v. pag. 2730.

6 *Perpetua*. Ex MS. Cæsen. & Vallicell. Edit. *propria*. „ Quia hæc seminum forma perpetuatur & continuatur in „ mundo ex corruptione & vivificatione „ Mita.

7 *Tota quotidie*. Alias. *Tota die*.

8 *Crux sit aratrum*. Symbolice dictum. Cæterum in Cruce aratri figuram nonnulli Scriptores observant. Vide Bosium de Cruce.

9 *Ut recuteret mortem*. Alias *percuteret*.

10 Ja-

ginitas, atque ortum divini Regis nobis non
stella jam nunciat, sed ipse Solis ascensus, ado-
raturi occurramus omnes: & muneribus sacris
Deum, Regemque virgineo processisse fateamur
ex templo: offeramus munera, quia nascenti Re-
gi semper publica paratur oblatio, offeramus mu-
Matt. 2. nera, quia indevotus satis est vacuus adorator.
Hoc probat Magus, qui onustus auro, succensus
thure, sacratus myrrha, Christi cunabulis incli-
natur. Quale est, si quod fecit Magus, non faciat
Christianus? Quale est, si ad gaudium nascentis
Christi fleat pauper, captivus gemat, hospes la-
mentetur, ejulet peregrinus? Festa cœlestia Judæus
10 decimis semper honoravit, * Christianus quid
de se sentit, si vel centesimis non honorat?
Fratres, ne quis me hoc dicere existimet de-
clamantis studio, non dolentis affectu. Doleo,
certe doleo, quando lego Christi cunabula Ma-
gos rigasse auro: & video altare corporis Chri-
11 sti Christianos vacuum reliquisse; * & in tem-
pore hoc præsertim, quando se pauperum fa-
12 mes vasta *, quando se fundit turba * lamen-
13 tabilis captivorum. Non habeo nemo dicat,
14 quando Deus ex eo quod habes *; non ex
eo quod non habes, quærit: quando duo æra
viduæ in acceptum dignanter ascribit. Devoti
simus creatori, ut nobis devota sit creatura.
Proximorum nostrorum sustentemus angustias,
ut a nostris liberemur angustiis. Repleamus al-
tare Dei, ut nostra horrea repleat fructuum
plenitudo. Certe si non damus, quia non ac-
cipimus, non queramur. Ipse autem Deus no-
ster donet vobis tam præsentia, quam futura
bona, per Dominum nostrum Jesum Christum:
cui est omnis honor & perpetua gloria, una
cum Spiritu sancto, nunc & semper, & per
omnia secula seculorum, Amen.

SERMO CIV.

QUotiens dives iste venit in medium, quem tot seculis, orbe toto, die omni, clamor divinæ vocis accusat, totiens divitiarum fallax fugatur illecebra, totiens cupiditatum furens flamma restinguitur, avaritiæ totiens rabies vesana mitigatur. Sic namque hodie cœ-
pit Dominus Jesus. *Hominis cujusdam divitis* Luc. 12.
uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se
dicens: Quid faciam? quod non habeo, quo con-
gregem fructus meos? Et dixit, hoc faciam, de-
struam horrea mea, & majora faciam: & illuc
congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea:
& dicam animæ meæ: Anima, habes bona mul-
ta posita in annos multos, requiesce: manduca,
bibe, epulare. Dixit autem illi Deus, stulte,
hac nocte animam tuam repetunt a te, quæ au-
tem parasti, cujus erunt? Miserum, quem uber-
tas sterilem, abundantia anxium * inhumanum 1
copia, divitiæ fecere mendicum. Humanus ager
inhumanum Dominum sustinebat: & quod ter-
ra fundebat largiter, concludebat & congrega-
bat anguste: ut esset alienorum custos, qui es-
se suorum noluit prorogator: ingratus Deo,
sibi nequam: hostis pauperum, divitum nota,
carcer naturæ. * *Hominis cujusdam divitis ube-* 2
res fructus ager attulit, & cogitabat intra se.
Quasi possit extra se quispiam cogitare, sed
intra se iste cogitabat, qui in corde suo im-
pietatis consilio recepto nil pietatis sibi, mi-
sericordiæ nil reliquit. *Cogitabat intra se, di-*
cens: Digno consiliario se usus, qui mali ani-
mi * non poterat habere solatium, non pote- 3
rat habere collegam. *Et cogitabat intra se, di-*
cens: Mens impia cum pietate certabat, & pa-
tiebatur intestinum bellum, qui misericordiæ
pacem perdiderat, & quietem. *Et cogitabat in-*
tra se, dicens: Quid faciam? Interrogantis vox
est: & quem putas interrogabat iste? Erat in
illo alter, quia ad ejus penetralia jam diabo-
lus possessor insederat *: & qui intraverat in 4
cor Judæ, mentis ejus tenebat arcanum. *Quid*
faciam? quod non habeo? Audistis quomodo non
habet dives? Ecce clamat. *Non habeo.* Verum
est, quia non habet semper, qui quærit sem-
per: & non habet ubi congreget, qui ut con-
greget sic requirit. Sed audiamus quid ei re-
sponderit consiliarius internus. *Destruam horrea*
mea. Evidenter apparuit qui latebat: quia a
destructione incipit semper inimicus: Agit, a-
git, ut quæ habes destruas, & quæ concupie-
ris non reformes. Miser dives, ignarus de præ-
sentibus, disputas stultissime, de futuris. Quam
melius præsentia * ubi est sedes animæ tran- 5
stulisses.

---

10 *Judæus decimis honoravit*. Decimæ apud Hebræos duplicis erant generis: & quæ Levitis impendebantur; & quæ insumebantur in Templo, occasione Festivitatum. In quarum loco successisse videntur Agapæ Christianorum. Harum decimarum mentionem fieri volunt Rabbini in Deuter. XIV. 22.; XXII. 12. & XVII. 18. Vide Liranum in Deuteron. XXVI.

11 *Altare vacuum reliquisse*. „ Christianorum mos erat „ antiquus Eleemosynas ad Pauperum sublevationem, ca- „ ptivorumque redemptionem, super aram Templi depo- „ nere: quas Diaconi sumentes, egenis opportune distri- „ buebant; ut etiam Auctor infra Serm. CXXXV. & notat „ Baronius ad ann. Christi CCCXII. „ Mita

12 *Fames vasta*. Mita cum editis legit *Fames vastat*, & plura commentatur: quasi fames se ipsam devastet, & destruat. Latinus emendat *Vasta*: & sic legi in MS. Cæsenæ, ipse Mita fatetur. Sensus est: *quando se Fames vasta, & turba fundit lacrymabilis captivorum*.

13 *Quando se fundit turba*. „ Hoc est ejulatu, lacry- „ misque adeo Christianam pietatem clamat, ut metalli „ instar fundi pauperum viscera videantur. „ Mita. *Turba se fundit*: idest: *effundit concursat &c.*

14 *Ex eo quod habes*. „ Optime concordat S. Leo „ Serm. III. de jejunio septimi Mensis. „ Mita.

AD SERMON. CIV.

NOTÆ.

1 *ABundantia anxium*. „ Plutarchus de cupiditate „ divitiarum, ajebat: *Argenti cupidinem non ex-* „ *tinguit argentum, nec aurum auri: neque si plura possi-* „ *deat, coercetur plura possidendi cupiditas* „ Mita.

2 *Carcer Naturæ*. Ea includens, quæ ad Hominum commoditatem Natura emittit. Basilius homil. VI. quæ inscribitur *de avaritia* ait: talem divitem *non meminisse humanæ naturæ*.

3 *Qui mali animi*. Interior noster collega, quo cum ipsi nos ipsos consulimus, Animus est. At Animus malus, non potest esse nobis, nec solatii, nec collegæ loco.

4 *Insederat*. Alias *insidebat*.

5 *Quam melius præsentia*. Hæc ex editione Mitæ, & MS. Vallicell. In aliis desunt.

6 Ca-

6 ſtuliſſes! at nunc catenæ horreorum * tuorum
ſtrinxerunt fauces pauperum: vinxerunt hoſpitum colla, eſurientium viſcera contriverunt: unde pauperum te præcedunt gemitus, & ſequuntur; accuſant te hoſpitum luridi vultus: te turba impetit plangens petentium: ut addictus a ſuperno Judice ſatietatem pœnarum capias, qui horreorum tuorum ſeras, negando cæteris, tibimet concluſiſti. Cogitanti intra ſe diviti *
7 Pſ. 93. merito ille taliter reſpondit, „ qui ſcit cogi-
„ tationes hominum, quoniam vanæ ſunt. „ *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam a te, quæ autem paraſti, cujus erunt?* Bene ſtulte, quia ibi totum de carne ſuerat, nil de corde: Bene ſtulte,
8 quia migraturæ mox animæ * condita ſatis longa præparabat. *Hac nocte a te repetunt animam tuam*. Convenienter hac nocte, quia ſugiens miſericordiæ lucem, avaritiæ tenebris ſe manciparat, dicendo: *Manduca, bibe, epulare*. Quod autem bibentes filii noctis ſint, non diei, A-
1. Theſ. 5 poſtolus ſic declarat. „ Et qui inebriantur,
„ nocte ebrii ſunt „ per obſcura fertur, aſſumitur per tenebras, qui vitæ ſubſidium clauſtris ſuorum mandavit & condidit horreorum. *Repetunt animam tuam a te*. Quare non dixit: qui dederat, repetit, ſed repetunt? Quia ſan-
9 ctorum Deus repetit animas, * & reducit: tartarei miniſtri repetunt & pertrahunt animas impiorum. *Et cogitabat intra ſe, dicens: Quid faciam? quod non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit, hoc faciam, deſtruam horrea mea & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos multos, manduca, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam, quæ autem paraſti cujus erunt?* Unde iſte dives ſic præventus eſt, ut magis cogitata perderet, quam parata: & impletum eſt illud Prophe-
Pſ. 145. tæ. „ Exibit ſpiritus ejus, & revertetur in ter-
„ ram ſuam, in illa die peribunt omnes cogi-
„ tationes eorum. „ Cogitavit iſte quid poſt ſe relinqueret, non quid præmitteret ante ſe;
Rom. 1. unde juxta Apoſtolum, „ Evanuerunt in co-
„ gitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens
„ cor eorum: æſtimantes ſe eſſe ſapientes, ſtul-
„ ti ſacti ſunt. „ Cui dicitur ſtulte, & excitatus de ſomno præſentis vitæ, in illa perpetuitate nihil invenit in manibus ſuis: ſicut di-
Pſal. 75 xit Pſalmiſta: „ Dormierunt ſomnum ſuum,
„ & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in
„ manibus ſuis: „ Vigila ergo dives in opere bono, in malo dormi: ut non ſit manus tua pauperi vacua, ut tibi plena ſit ſemper. Quia dives quantum largiter profundit, tantum lar-
giter redundat in rebus. * Eſto ergo dives in 10
miſericordia, ſi ſemper eſſe vis dives: & tunc erunt horrea tua majora, tunc plena, ſi non fuerint largitate vacua, cupiditate incluſa.

SERMO CV.

HOdie cura Chriſti, & divinæ virtutis dedit mirabile documentum, & diabolicæ fraudis nudavit aſtutiam, & abſolvit mulierem longo & obſcuro vulnere ſauciatam: ſicut ait
Evangeliſta: *Erat Jeſus docens in ſinagoga ſab-* Luc. 13.
bathis, & mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Quam cum vidiſſet Jeſus, vocavit illam, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt & glorificabat Deum. Habebat ſpiritum infirmitatis, & erat inclinata: patebat vulnus, ſed auctor vulneris non patebat: languorem videbant cuncti, ſed languoris materiam non videbant: erat in aperto pœna, ſed in ipſa pœna carnifex latebat incluſus: corpus aſpiciebatur incurvum, ſed non aſpiciebatur incurvi corporis pondus: in medio civium portabat mulier hoſtem ſuum, ſed hoſtem cives ut propellerent, non videbant. Ars
nequiſſimi ſpiritus, * corporis neceſſitas crede- 1
batur: * ut prædo callidus teneret captivam 2
dolo, quam tenere viribus non valebat. Diabolus nihil eſſet, ſi eſſent ſolicitiores homines & cautiores. Aut quid in homine unquam prævaluit ille virtute, niſi arte, mendacio, inſidiis, fraude, dolo, nequitia, vitiorum miniſterio, furore criminum? Ille voluntates hominum ſemper explorat, & bonas quidem voluntates refugit: malis autem voluntatibus obſecundat, ut ſit miniſter ſcelerum, criminum leno, paraſitus ipſe vitiorum. Et quia poteſtate non poteſt: dominatur turpiſſimis mentibus,
turpiſſima ſervitute. Sic mendacio decepit Evam, Gen. 3.
ſic cupiditate laqueavit Judam: ſic Judæos cæ- Mar. 14
cavit invidia, ſic Gentes idolorum caligavit er- Mar. 15.
rore, ſic confudit populus pompa rerum, ſic parvulos vanitate ne ſana ſaperent, occupavit. Denique quid circa præſentem mulierem moli-
tus

6 *Catenæ horreorum*. Similia his Baſilius homil. in divites: ubi plura de Avaritia Tom. 11. oper. pag. 51. *Educ de carcere vinctas opes*.

7 *Cogitanti intra ſe diviti*. Ex MS. Vatic. Editi: *Cogitabat intra ſe dives: merito ille &c.* Mita vero: *Dixit autem illi Deus: ſtulte. Merito ille taliter reſpondit, qui ſcit &c.*

8 *Migraturæ mox Animæ*. Gregorius moral. xxii. cap. xii. *Eadem nocte ſublatus eſt, qui multa tempora fuerat prævidens: ut ſcilicet, qui in longum ſibi colligendo proſpexerat, ſubſequentem diem, vel unum, minime videret*. Mita laudat hic locum S. Maximi Serm. de Sancto Michaele „ *Nudi in ſæculo naſcimur, nudi etiam accedimus* „ *ad lavacrum: quam ergo incongruum eſt, ut quem nudum Mater genuit, nudum ſuſcipit Eccleſia, dives velit intrare in Cœlum*.

9 *Quia Sanctorum Deus repetit animas*. Ita & alii interpretantur. Animas impiorum repetunt Angeli mali: Boni, piorum.

10 *In rebus*. Alii: *in rivulis*.

AD SERMON. CV.

NOTÆ.

1 ARS *nequiſſimi Spiritus*. Cyrillus Alexandrinus in Catena Græcorum Patrum: *Dicit autem ſpiritum infirmitatis, quia Mulier patiebatur hæc atrocitate diaboli, derelicta ab Deo propter propria crimina; vel propter transgreſſionem Adæ: ob quam humana corpora infirmitatem, & mortem incurrerant. Dat autem ſuper hoc Deus diabolo poteſtatem, ut Homines mole adverſitatis depreſſi, velint ad meliora tranſire*.

2 *Corporis neceſſitas credebatur*. Ac ſi laboraſſet epiſthotono: quæ tenſio eſt flectentium muſculorum in anteriora.

3 Cui

tus sit, audiamus. *Et ecce*, inquit, *mulier; quæ*
habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo,
& erat inclinata: nec omnino poterat sursum respi-
cere. Videtis quia hæc mulier depressa nequis-
simi spiritus onere suspirabat, qui semper one-
ribus peccatorum deprimit homines, & incli-
nat ad terram: ne cœlum videant, ne superna
sapiant, ne Deum aspectent, ne ad libertatem
suam per suum revertantur auctorem: sed in-
clinato capite, defixis oculis, prono vultu, ca-
ptivi sub jugo semper hostis teneantur antiqui.
Luc. 18. Sic premebatur Publicanus ille, qui oculos suos
ad cœlum tollere non valebat, sed percutie-
bat peccati conscium pectus, & quia negandi
locus non erat, locum misericordiæ perquire-
bat, dicendo, „ Deus propitius esto mihi pec-
„ catori. „ Hoc sustinens Propheta beatissimus
sic canebat: „ Iniquitates meæ superposuerunt
Psal. 37 „ caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt
„ super me. „ Et ut sui operis aperiret aucto-
Psal. 67 rem, alibi sic profatur: „ Verticem capilli per-
„ ambulantium in delictis suis. „ Quia qui non
resistunt delictis, sed perambulant in eis, eo-
rum diabolus & equitat, & percurrit in verti-
cem: ut qui ad mala suo vadunt studio, ad
pejora diaboli ducantur impulsu: Apostolo di-
1. Cor. 12 cente: „ Tanquam euntes ducebamini. „ Sed
quid in hac historia spiritualis intelligentiæ ma-
neat, perscrutemur. *Et ecce mulier quæ habebat*
spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat
inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.
Quæ est ista cujus infirmitatis etiam tempora
describuntur? Quæ est ista, cui ferre de ter-
3 ra, ' sed inclinare ad eam languor calidus sic
studebat? Quæ est? Hæc quæ modo est sancto-
4 rum genitrix Ecclesia sancta filiorum, * quam,
Eph. 6 sicut dicit Apostolus, „ spiritus aeris hujus,
„ spiritus diffidentiæ, spiritus erroris „ spiri-
tali vexabat incommodo, atque ita ponderibus
diversis pronam dabat & deponebat ad terram,
ut ad cœlum nunquam sublevaretur aspectu.
Sed quid est quod hæc quæ Ecclesiæ typum
portat, in synagoga sic reperitur incurva? Quid
est? Quia dum fugit gentium sacrilegia, & de-
clinat sarcinas idolorum, graviora incurrit, &
portat pondera synagogæ, · probante Domi-
5 no, cum dicit: „ Væ vobis Scribæ & Phari-
Luc. 11 „ sæi, qui alligatis onera gravia, & imponitis
„ super humeros hominum: Ipsi autem nec
Matt. 23 „ vel minimo digito ea vultis movere. „ Un-
de & beatus Petrus: „ Nunc ergo quid tenta-
Act. 15. „ tis Deum, inquit, imponere jugum super cer-
„ vices discipulorum, quod neque nos, neque pa-
„ tres nostri portare potuimus? „ Hinc est quod
Christus ab his oneribus homines cupiens allevia-
re, clamat: „ Venite ad me omnes qui laboratis Matt. 11
„ & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite ju-
„ gum meum super vos, quia suave est. „ Cum
dicit omnes, & Judæos utique vocat, & Gentes.
Sed quare per decem & octo annos mulieris hujus
trahitur ægritudo? Quia nisi decalogus legis ogdoa- 6
dis * venisset ad gratiam, nunquam sancta Eccle-
sia, nunquam mulier hæc ad plenitudinem tempo-
ris, ad diem salutis, ad tempus acceptum, ad
sui salvatoris præsentiam pervenisset. Hanc au-
tem mulierem gessisse Ecclesiæ sic figuram ipsius
qualitas curationis assignat. * *Vocavit*, inquit, 7
ad se illam, & imposuit illi manus. Sic curare
semper Ecclesiam satis novit, qui fieri Christia-
nus meruit, & quotidie fieri conspicit Christia-
nos. Namque ut incurvus peccatis erigatur Gen-
tilis ad cœlum, prius a Gentili per impositio-
nem manuum, * nequam spiritus effugatur. 8
Nam qui solo verbo fugarat dæmones, & in-
firmitates omnes sola sanaverat jussione: quare
super hanc mulierem suas imponit manus? Qua-
re circa istam curandi ordinem novat, nisi quia
jam tunc in una sanat omnes: imo quia non
ante suscipit Ecclesiam, nisi eam per impositio-
nem manuum suarum purget a diabolo, & fa-
ciat Christianam: & amplius faciendorum Chri-
stianorum curam præsentis curæ formet & in-
stituat Sacramento: Sed Archisynagogus indi-
gnatur, quare Christus sabbathis curet, hodie-
que Judæus in Ecclesiæ cura zeli furore torque-
tur: dum cœlestes sensus intelligentia terrena * 9
revolvit ac putat sabbathum jumentis, non
hominibus consecratum, qui periclitanti bo-
vi, vel asino sabbatho festinus occurrit, ho-
minique morienti sabbatho pietatis quicquam,
miserationis quicquam, non indulget. Et hoc
facit excors, ut in pectore violet sabbathum:
& in homine ipsam violet sanctitatem, ac sic Deo
Dei lege præscribit: & observando sabbathum,
Deo sabbathum sic refundit, quod Deus Judæo pro
labore terreno, & opere carnis * clementer indulsit. 10
„ Et conversi sunt in arcum perversum, „ qui Ps. 77.
in dominum legis, legis præcepta rectissima sic
retorquent. Judæe, qui te ab humanis, ut vel
uno die, vel sabbatho, saluti tuæ curatione
cessares. *Deest quippiam*. Et tu, Christiane, diem
domino dominicum serva, ' si vis illum vide- 11
re domini diem, si vis quicquid est dominicum
per dominum possidere.

3 *Cui ferre de terra*. Locus Oedipo dignus. Fortassis: *cui se auferre de terra negabat, sed inclinare ad eam languor calidus sic studebat?*

4 *Ecclesia sancta filiorum*. MS. Cæsen. habet: *ipsa est sanctorum Genitrix Filiorum Ecclesia sancta*.

5 *Pondera Synagogæ*. Alias: *portavit pondera*. Graviora erant Judæorum præcepta: vel moneam, vel severiores pœnas transgressoribus minitantia.

6 *Ogdoadis*. Ita editi omnes & MMSS. „ Tunc legis „ scriptæ decalogus ad gratiam octonarii numeri perve- „ nit, quando carnem nostram assumpsit Filius Dei, & in „ ea mortuus resurrexit nobis. " Mita.

7 *Assignat*. Alias: *designat*.

8 *Per impositionem manuum*. Exorcismi, & manus impositiones super capita baptizatorum, etiamnum moris sunt in Ecclesia.

9 *Revolvit*. Sic ex Latinio. Editi *perolvet*, vel *pravolvet*.

10 *Opere carnis*. MS. Cæs. *operibus carnis*.

11 *Diem Domino dominicum serva*. Ignatius in Epist. ad Magnes. pag. 57. edit. Genev. 1623. vocat diem hunc: *diem resurrectioni consecratum, & principem omnium dierum*. Fallitur ergo Nicephorus lib. vii. cap. xlvi. editio. Basil. 1562. dum asserit Constantinum Magnum, omnium primum, diem hunc appellasse *Dominicum*. Nisi dicamus, Nicephorum hic innuere voluisse appellationem hanc, jam obsoletam, ab Constantino iterum fuisse restitutam. Quod etiam eruitur ab Sozomeno Histor. Eccles. lib. 1. Cap. vii. pag. 13. Cave autem hinc inferas diem hanc, antea ab Christianis non fuisse in honore. Vide Canon. xxix Concilii Laodiceni, ibique Balsamonem, & Zonaram; & consule Biblioth. Juris Canon. pag. 1242. edit. Parisiens. 1661.

SERMO CVI.

SIcut peritus magister ad audiendum rudes, ad intelligendum tardos, discipulorum sensus vario genere doctrinæ pulsat, suscitat, accendit ingenium: ita dominus similitudinibus variis, diversis comparationibus, populorum pigros, tardosque animos ad evangelicum convocat & invitat auditum: namque hodie sic
Luc. 13. cœpit: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit: dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce tres anni sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide eam, ut quid & terram occupat? At ille respondens, ait illi, Domine, dimitte illam etiam hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora, & siquidem fecerit fructum: sin autem, in futuro succides illam. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua.* Rogo quid tam planum, quid tam lucidum, quid tam commune, quid rusticis sic vernaculum, quid proprium sic peritis, quam propositæ similitudinis forma? Quæ de generali usu veniens omnes & verbo instruit & convertit exemplo. Infructuosa arbor intricat cespitem, necat spatia, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio possidentem: ac sic excidere istam lucrum est, est istam commodum non habere. Sic homo utique qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam sensus, judicium mentis, artis industriam, culturæ bonum, per steriles atque inopes actus evertit, occupat, mergit, auctori fructum, cultori gratiam negat; sicut arbor e terra, sic iste e vita meretur excidi. Et sicut infœcunda arbor si fuerit in vinea, dum fundit mortiferam subjectis viribus umbram, inimica non sibi soli, sed etiam palmitibus fit fœcundis: ita homo deses, ignavus, si præsit populis, non sibi soli fit noxius, sed multis: dum sequentes se suo vitiat & perdit exemplo. Sed hanc similitudinem quare dominus dixerit, audiamus. Arbor ficus, brumali tempore transacto, dum grossos, producit in florem, & simulat suum suis floribus fructum, decipit incautos, illudit ignaros. Namque mox projicit grossos pigrum proficit & prorumpit in germen: & fit posterior cæteris fructu, quæ videbatur cæteras anteisse. Merito ergo a domi-
1 no synagoga arbori fici comparatur, * quæ calefacta tempore legali, temporaliter ecclesiastici fructus floruit in figura: Patriarcharum namque radice solidata, sacerdotali exaltata culmine, Propheticis dilatata ramis, Judaicæ observationis repleta grossis florebat, tunc spe sola fructum datura per Christum, imo ipsum
2 Christum datura post fructum, * dicente Psalmista: „ De fructu ventris tui ponam super Ps. 131.
„ sedem tuam. „ Unde sancti scientes hæc, spem fructus ex flore capiebant, & solabantur præsentia de futuris: videntes jam jamque succedere æterna mortalibus, perpetua caducis, Legi gratiam, Synagogæ Ecclesiam, cœlestia terrenis, humanis divina, omnibus Christum: quem quia venturum longa patientia sustinebant, venisse fideli gaudio sunt gavisi. Ex Luc. 2.
istis erat Simeon ille, cui promissum erat, ut non videret mortem, donec videret Christum domini, quem in ulnas habens, talem prorupit in vocem. „ Nunc dimittis ser-
„ vum tuum domine, secundum verbum tuum
„ in pace. Quia viderunt oculi mei salutare
„ tuum. „ Ignari vero dum fiduciam gerunt in lege tota, neque sunt de Christi expectatione soliciti, neque suscipere Christum, neque agnoscere meruerunt: & ita sunt legalibus decepti flosculis, sicut nescios grossis suis decipit ficus. Hinc est quod Dominus adventus sui tempora scire cupientes mittit ad ficum, dicens: „ Videte ficulneam, & omnes arbores Luc. 21.
„ cum producunt jam fructum: scitis quia pro-
„ pe est æstas, ita & vos cum videritis hæc
„ fieri, scitote, quia prope est regnum Dei. „ Videtis quia ficus non signat præsentia, sed indicat sic futura Sed jam per ordinem propositum prosequamur exemplum. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua.* Synagoga est arbor ficus, possessor arboris Christus, vinea in qua refertur plantata arbor ista, Israeliticus est populus: Isaia Propheta sic dicente:
„ Vinea Domini Sabbaoth domus Israel est: „ Isa. 5.
Venit, inquit, *quærens fructum in illa, & non invenit*. Venit Christus, & in Synagoga fructum fidei reperit nullum: quia tota dolis erat inumbrata perfidiæ. Ad ficulneam venit Christus, ad quam legitur Adam nudus fugisse post
3 culpam: * dicente Geneseos libro: „ Et co- Gen. 3.
„ gnoverunt quia nudi sunt: & consuerunt fo-
„ lia fici, & fecerunt sibi succinctoria. „ Venit ergo ad ficum Christus, ut inveniret Adam, ut nudum tegeret pio suo corporis indumento: cujus ficus non velabat, sed stimulabat pudorem: cujus ficus ista, id est Synagoga, circumcisionibus suis nudabat partem verecundi corporis, non tegebat. *Venit*, inquit, *quærens fructum, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio, succide eam.* Cultor vineæ, qui infructuosam ficum jubetur excidere, est præsul Synagogæ Angelus, qui sterilitatem, quia non potest excusare, inducias impetrat supplicando. Sed illud prætereundum non est quod dixit: *Ecce anni tres sunt.* Tres anni, tria sunt tempora per quæ Christus ad synagogam fructum quæsiturus advenit, id est, per Legem, per

AD SERMON. CVI.

NOTÆ.

1 S*ynagoga Arbori fici comparatur.* Ita communiter hæc Parabola interpretatur. Consule Ambrosium, Bedam, Theophylactum, Euthymium, & Augustinum Ser. olim xxxi. nunc cx. de verb. domin.

2 *Post fructum.* MS. Cæsen. *per Fructum.*

3 *Post culpam.* Hujus generis fuisse Arborem Adamo interdictam, tradunt Hebræi: & ex Græcis plerique. Vide Marianum hic.

4 Prophetas *, per ipsam sui præsentiam corporalem; ut infructuosa ficus, quæ jam divinitati fructus velut non necessarios denegabat, vel homini, vel esurienti, vel manducaturo Christo cibos necessarios non negaret. Sed nunc quid cultor vineæ respondeat, audiamus, *Domine, dimitte illam & hoc anno*. Cultor vineæ concedi adhuc Evangelici temporis precatur annum, de quo Isaias dicit: „ Prædicare annum
Isa. 61. „ Domini acceptum, & diem retributionis: „ Ut quid? *Usque dum fodiam circa illam*. Vult eam Apostolico vomere perfodere, * quia le-
5 galis cultri non valuit sentire culturam. *Et*
6 *mittam stercora*. Tantæ radici necessaria * quæ pro tanta pinguedine cespitis sancti tota cœle-
7 sti imbre * non meruit esse fœcunda. Ficus sterilis, synagoga misera miseratione gentium stercoratur; ut vilissimis adjuta fomentis redeat ad fructum quæ tanto & pretioso ubere decessit ad fructum, quæ si post hæc in eadem sterilitate permanserit, jam non cultoris falce; sed ipsius dominantis securi, desperata & inutilis succidetur. Et ideo non dixit in futuro succidam eam, sed succides eam: juxta illud
Matth. 3. Joannis: „ Jam securis ad radicem arborum „ posita est: Omnis ergo arbor non faciens „ fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. „ Quia post Evangelici cultum temporis infructuosas arbores securis judicii succidet, & novissimum suscipiet & cremabit incendium.

SERMO CVII. (*)

LIcet sandi sterilitas silentium mihi indicere videtur, loqui tamen vehementia cogit & sanctitas imperantis. Præstantius est enim imperitum prodere eloquium, quam officiosum negare sermonem. Quis ergo tanti viri adhortationem recuset, cui e cœlo contigit & Apo-
1 stolici vocabulum, * & summi privilegium sacerdotis? Neque enim absque divino judicio fuisse credendum est, quod prima illa vivendi rudis infantia tanti nominis adepta est dignitatem? Quem tunc assuisse, nisi Deum ipsum putamus, cum nescii parentes de futuris meritis judicarent? Petrum enim vocari in aliis appellatio nominis est, in hoc prærogativa virtutis. Vere beatus Petrus immobile fundamentum salutis, talem se exhibet in sacerdotio, quales videri volunt, qui sacerdotium concupiscunt. Quemadmodum igitur sanctitatis regulam disciplinis monasterialibus imbutus * exercet? Pal- 2
lent ora jejuniis, macies corpus attenuat, eleemosyna pro delictis supplicat, lachrimæ peccata baptizant. * Sed ne forte hoc devoti po- 3
puli turba miraretur, solet Petrus flere, cum in eum Christus intendit. Nec quisquam in Matt. 16.
Apostolo imbrem irrigui luctus accuset: Jucundæ sunt lachrimæ, quæ gaudium immorta- Mar. 16
litatis emerunt. Ipse est ergo custos fidei, * 4
petra Ecclesiæ, janitorque * cœlorum. Ipse est 5
Apostolicus piscator electus, qui ad se turbas Luc. 5
errorum fluctibus mersas, hamo sanctitatis invitat, & doctrinæ suæ rete * concludit ad fi- 6
dem hominum multitudine copiosam. Est etiam ipse beatissimus & Apostolicus auceps, qui animas juvenum per aera volantes calamo divini sermonis attingit. Jure igitur venerabilis Dei sacerdos olim Apostoli nactus * vocabulum, 7
nunc adeptus & meritum, serit in populos præcepta justitiæ, & manifesta luce reserat sacrorum voluminum mysticas quæstiones: tantumque est in cœlestibus magisterium disciplinis, ut qui convertitur, ipsi absolutionem debeat: qui non corrigitur, sibi reatum. Omnis undique ad eum ex diversis regionum partibus visendi studio turba concurrit. Quicunque invias solitudines, aut latentes eremi latebras incolebant, mirabilem Petrum magis veniunt videre, quam seculum: * Datum est illis aliquando discere, difficilius quidem, sed glorio- 8
sius, mundo præsente * luctari: & adversus 9
instructas delinquentes turbas aciem quandam disponere sanctitatis. Quanta enim in mundo positis

4 *Per legem, per Prophetas*. Hanc eandem interpretationem repetunt Ambrosius, & Theophylactus, & Gregorius homil. xxxi. Alii explicant de triplici Judaicæ reipublicæ forma sub Judicibus, Regibus, & Pontificibus. Alii de triplici Hominis ætate, pueritia, virilitate, & senectute. Alii demum de tribus annis, quibus Christus docuit. Hæc pro libito. Verior sententia est: per tres annos divinam innui misericordiam erga Populum Judaicum. Dicit autem per tres annos, quia Ficus, quæ frugiferæ sunt, diutius fructus non differant.

5 *Perfodere* Latini dicunt *ablaqueare*: unde *ablaqueatio*.

6 *Tanta radici necessaria*. Vere Ficus cæteris frigidior stercoratione indiget.

7 *Tota cœlesti imbre*. Ex Latinio. Edit. omnes: *tota cœlesti imbre*.

AD SERMON. CVII.

NOTAE.

(*) SErmo. Vide quæ diximus in Præfatione, & in Notis ad Vitam Chrysologi ex Castillo,

1 *Apostolici vocabulum*. Vide Barthium Adversar. Lib. xliii. cap. viii. pag. 1990. ubi plura commentatur de voce *Apostolici*, primis Ecclesiæ temporibus Episcopis attributa.

2 *Disciplinis monasterialibus imbutus*. Ex his verbis eruere pronum est Chrysologum, nam in ejus laudem pronunciatum fuisse Sermonem hunc, in Præfatione indicavimus, & vel adhuc ætate intra Monasterii septa dies transegisse suos. Vel adhærendum Tillemontio, cui persuasum est, hic Monasterii nomine, vel Cornelii Episcopi Imolensis domum, vel ejusdem Episcopi Seminarium indicari.

3 *Lacrimæ peccata baptizant*. Lacrimas vicem baptismatis fuisse B. Petro Apostolo, scribit Leo Magnus Serm. IX. in passion. Domin. At hallucinatur Barthius, Adverf. lib. lv. col. 1613. cum hic de Petro Apostolo loqui putat: hæc Chrysologum respiciunt.

4 *Custos Fidei*. „ Nam contra Arium, Eutychen, & „ alios hæreticos, ac fidei Christianæ hostes quoscumque, „ verbo, scriptoque, fidem ipsam tutatus est " Mss.

5 *Janitor Cœlorum*. „ Ideo janitor Cœlorum dicitur „ ab Adelpho Chrysologus noster, quia innumeros adducebat ad fidem: & peccatores suaviter trahebat ad pœnitentiam " Mss.

6 *Rete*. MS. Cæsen. *retibus*.

7 *Nactus*. Alias: *sortitus*.

8 *Quam seculum*. Hoc est Urbem Ravennatem, ea tempestate, Aula Cæsarea, & insignium virorum confluentia, & comitatu nobiliorem.

9 *Mundo præsente*. Idest: *combattre de front contre le Mond*: explicat Tillemontius.

AD

positis post certamen palma est, si in solitudine constitutis sine luctamine coronæ debentur? Unde fratres: Quoniam beatissimus Petrus omnia quæ sunt divinæ virtutis, prædicationis vos suæ doctrina instruit, pariter & exemplis edocet, deprecemur Dominum Deum nostrum ut ævo longissimo doctrinæ cœlestis vos sermone lætificet.

SERMO CVIII.

Rom. 12 Mira pietas, quæ ut precetur, ut largiatur, exorat. Hodie namque beatus Apostolus non humana petens, sed divina conferens, sic precatur: *Obsecro vos, per misericordiam Dei*. Medicus austera remedia cum recipere persuadet ægrotos, agit precibus, non compellit imperio: sciens infirmitatis, non voluntatis esse, quod salutaria respuit, quoties profutura repellit infirmus. Et filium pater non potestate, sed amore ad rigorem pertrahit disciplinæ, non ignoraos, quam sit aspera immaturis sensibus disciplina. Et si corporalis infirmitas ad curam precibus sic movetur, & si sic puerilis animus vix ad prudentiam ducitur blandimentis, quid mirum si Apostolus, qui semper est & medicus & pater, humanas mentes morbis carnalibus sauciatas, ut ad remedia divina subrigat, sic precatur: *Obsecro vos, per misericordiam Dei*. Novum genus obsecrationis inducie. Qnare non per virtutem? quare non per majestatem, non per gloriam Dei, sed per misericordiam Dei? Qui per ipsam solam Paulus & crimen persecutoris evasie, & Apostolatus tanti adeptus est dignitá-
1 Tim. 1. tem: sicut ipse fatetur, dicens: „ Qui prius „ fui blasphemus & persecutor, & injuriosus, „ sed misericordiam Dei consecutus sum: „ Et iterum. „ Fidelis sermo, & omni acceptione „ dignus: quia Christus in hunc mundum venie peccatores salvos facere, quorum primus „ ego sum, sed misericordiam sum consecutus, „ ad exemplum omnium, qui credituri sunt „ illi in vitam æternam. „ *Obsecro*, inquit, *vos per misericordiam Dei*. Rogat Paulus, imo per Paulum rogat Deus: quia plus amari vult, quam timeri. Rogat Deus, quia non tam Dominus esse vult quam pater. Rogat Deus per misericordiam, ne vindicet per rigorem: Audi
Esai. 65 rogantem Dominum: „ Tota die, inquit, expandi manus meas. „ Nonne qui expandit manus ipso habitu rogat? Expandi manus meas? Ad quem? ad populum. Et ad quem populum? Non tantum non eredentem; sed contradicentem. Expandi manus meas. Distendit membra, dilatat viscera, pectus porrigit, of-

fert sinum, gremium pandit, ut patrem se tantæ obsecrationis demonstret affectu. Audi
& aliter rogantem Deum: „ Popule meus quid Mich. 6.
„ feci tibi, aut quid contristavi te? „ Nonne dicit: si divinitas ignota est, vel caro sit nota? Videte, videte in me corpus vestrum, membra vestra, vestra viscera, ossa vestra, vestrum sanguinem. Et si quod Dei est, timetis, quare vel quod vestrum est, non amatis? Si Dominum fugitis, quare non recurritis ad parentem? Sed forte vos passionis meæ, quam fecistis, magnitudo confundit. Nolite timere. Crux hæc non meus, sed mortis est aculeus. Clavi isti non mihi infigunt dolorem, sed vestram mihi infigunt altius charitatem. Vulnera hæc non educunt gemitus meos, sed magis vos meis visceribus introducunt. Extensio corporis mei vos dilatat in gremium, non meam crescit in pœnam. Sanguis meus non mihi deperit, sed vestrum prorogatur in pretium. Venite ergo, redite, & vel sic probate patrem, quem videtis pro malis bona, pro injuriis amorem, pro vulneribus tantis tantam reddere charitatem. Sed jam quid obsecret Apostolus, audiamus: *Obsecro*, inquit, *vos, ut exhibeatis corpora vestra*. Apostolus rogando sic omnes ho-
mines ad sacerdotale fastigium provexit. * *Ut* 1
exhibeatis corpora vestra hostiam vivam. O inauditum Christiani Pontificatus officium, quando homo sibi ipse est & hostia & sacerdos: quando homo non extrinsecus, quod Deo est im-
molaturus, inquirit: * quando homo secum, 2
& in se, & quod pro se est, Deo sacrificaturus apportat: quando & eadem manet hostia, idem permanet & sacerdos: quando hostia ma-
ctatur & vivit, * sacerdos nescit occidere qui 3
litabit. Mirum sacrificium, ubi corpus sine corpore, sine sanguine sanguis offertur. *Obsecro*, inquit, *vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam*. Fratres, hoc sacrificium Christi descendit ex forma, qui corpus suum pro vita seculi vitaliter immolavit: & vere corpus suum fecit hostiam vivam, quia vivit occisus. In tali ergo victima mors expenditur, hostia permanet, vivit hostia, mors punitur. Hinc martyres morte nascuntur, fine inchoant, occisione vivunt, & in cœlis lucent, qui in terris putabantur extincti. *Obsecro*, inquit, *vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam*
sanctam. Hoc est illud quod Propheta cecinit, Psal. 39
„ Sacrificium & oblationem noluisti, corpus „ autem perfecisti mihi. „ Esto homo, esto & Dei sacrificium: & sacerdos: non amittas quod tibi divina dedit & concessit auctoritas:
induere sanctitatis stolam, præcingere baltheum * 4
castitatis: sit in velamento capitis tui Christus:

AD SERMON. CVIII.

NOTÆ.

1 AD *sacerdotale fastigium provexit*. Toletus 1.Petr. 2. 9. ubi Chrysologum laudat: *Ad hoc enim quilibet Christianus Sacerdos est*.

2 *Inquirit*. Ut olim, quando extranea animalia immolabantur.

3 *Hostia mactatur & vivit*. „ Hostia immolata adhuc „ vivit, quando Homo ab hac vita deficit, & carnalibus „ vitiis se mactat, mortificando carnem suam cum peccatis, & concupiscentiis „ ht ta.

4 *Baltheum*. Cingulum scilicet, quo Sacerdotes femora præcinguntur.

Crux in frontis tui munimine perseveret: pectori tuo appone divinæ scientiæ sacramentum; in odorem thymiama semper orationis accende: arripe gladium Spiritus: altare cor tuum pone: & sic corpus tuum admove Dei securus ad victimam. Deus fidem, non mortem quærit: votum, non sanguinem sitit: placatur voluntate, non nece. Hoc probat Deus, ad hostiam Abrahæ sancti filium cum poposcit. Nam Gen. 22. quid aliud Abraham quam corpus suum immolabat in filio? Quid aliud Deus quam fidem requirebat in patre, qui filium sicut offerri jussit, sic non permisit occidi? Tali ergo homo confirmatus exemplo, offer corpus tuum & non solum macta, sed etiam seca per omnia virtutum membra. Quia toties tibi vitiorum artes moriuntur, quoties a te Deo viscera fuerint immolata virtutum. Offer fidem, ut perfidia sit punita: immola jejunium, ut voracitas cesset: sacrifica castitatem, ut moriatur libido: impone pietatem, ut deponatur impietas: invita misericordiam, ut avaritia deleatur, & ut consumatur stultitia, semper sanctitatem convenit immolare: sic fiet corpus tuum tua hostia, si nullo peccati jaculo fuerit sauciata. Vivit corpus tuum homo, vivit, quoties a te Deo virtutum vita, vitiorum mortibus immolatur. Non potest mori qui vitali gladio meretur occidi. Ipse autem Deus noster, qui est via, veritas & vita, & a morte nos liberet, & perducat ad vitam.

SERMO CIX.

1 QUoniam præcedens sermo tantum primordia tangit * Apostolicæ lectionis, nunc de his quæ sequuntur, quod Dominus inspirat audiamus, sic enim cœpit: *Obsecro*, Rom. 12 inquit, *vos, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam*. Nunquid Apostolus sic dicendo, sola corpora digna divinis hostiis probat? & animas velut reprobas aut tacet, aut præterit, aut relinquit? Nonne anima de cœlo est, corpus e terra? hoc regitur, regit illa? illa dominatur, hoc servit? hoc vivit, vivificat illa: illa manet, hoc deficit: hoc ætates patitur, illa nescit? & ad extremum mors, quæ tantum dominatur in corpus, nec anima præsente contingit? Et quid est quod tacetur anima, & solum corpus ad Dei hostiam sic vocatur? Fratres, hic Apostolus honorat corpus, non minorat animam. Nam corpus quod capiunt peccata, quod delicta vinciunt, quod deprimunt crimina, quod vitia corrumpunt, quod dejiciunt passiones: hoc Apostolus cupit solvere, liberare studet, laborat attollere, expiare contendit, ut corpus ad originem animæ conscendat, non anima descendat corporis ad naturam: & corpus animam comitetur ad cœlum, non anima corpus sequatur ad terram. Audi Scripturam dicentem, anima qualibus & quantis corporis aggravetur: „ Corpus, quod corrumpitur, aggravat ani- Sap. 9.
„ mam: & deprimit terrena cogitatio sensum „ multa cogitantem. „ Ergo non deponi animam, sed corpus Apostolus vult levari: & animam & corpus, id est, hominem totum, ad hostiam sanctam, ad placitum Deo sacrificium vult venire. Quod autem & anima sit Dei sacrificium, Psalmista declarat dicens: „ Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. „ *Ut* Psal. 50.
exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo. Quia non homo ex eo quod vivit, placet; sed placet ex eo, quod bene vivit: nec ex eo fit homo hostia si se Deo offerat, sed si sancte offerat Deo. Quantum enim immaculata victima placat Deum, tantum Deum victima, si maculata fuerit, exacerbat. Audi dicentem Deum: „ Non offeras mihi Levit. 22.
„ claudum, non luscum, non mortis conta- „ gione pollutum, sed maturum sine macula. „ Hinc est quod Apostolus vivam Deo petit hostiam. Ergo fratres, si nos ipsius propitiationis incensum.

Desunt nonnulla. Probat hoc Cain, qui cum Gen. 4
Deo parva a quo totum perceperat ingratus Pontifex sic divisit, ut quod erat pessimum, hoc adoleret altari: quod erat optimum, in suam reservaret offensam: denique cum sua suo male partitur cum auctore, se suosque posteros & a vita, & ab humano genere perdivisit. Ergo Abel sequamur ad præmium, non Cain comitemur ad pœnam. Abel agnum portans ad Dei sacrificium, sicut agnus assumitur: Cain gestans sibi stipulam, fomentum sibi, per quod exureretur, invenit. *Ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationabile obsequium vestrum*. Quantum placat obsequium quod ratione subnixum est; tantum quod rationem non habet, exacerbat. Rationabile obsequium, quod non præsumptione turbatur, non temeritate confunditur, non violatur illicitis, non simulatione fucatur. Ad obsequium Regis militaris statio contremiscit: humana dominatio exigit solicitam servitutem, ad arbitrium jubentis timor obedientis invigilat: quia & cauta devotio præmium justæ remunerationis acquirit, & temeritatis pœnam præsumptrix servitus non evadit. Quis non vocatus ad aulæ regalis se proripit servitutem? Quis sine titulo militem se ausus est profiteri? Quis sine dignitatis insulis * nomen dignitatis invadit? Et si hæc penes homines solicita, cautaque sunt, si ratione constant, si convalescunt ordine, si tremore servantur: quanto penes Deum magis cauta est devotio, magis tremenda servitus, magis solicitus cultus, ut divinum ratione præstet obsequium? *Rationabile*, inquit, *obsequium vestrum*. Obsequium ratione calens, fervor est; furor est, quod ratione non

AD SERMON. CIX
NOTÆ.

1 T*Angit*. Alias: *cœgit*.

a *Insulis*. „ Sumitur insula aliquando pro corona „ imperiali, ut Lib. I. in fin. C. de quadr. præscript. „ Mita. Hic pro omni dignitatis ornamento ponitur.

Exod 32. non frænatur. Hinc Judaicus populus Deum
dum sibi præter rationem quærit, Deum cui
Lev. 10. cum ratione serviebat, amisit. Hinc filii Aaron
dum rationis sunt immemores, dum præsu-
munt terrenos ignes divinis ignibus admovere,
flammam sacrificii salutaris in pœnale sibi in-
3 cendium commutarunt. Hinc Saul tumens *
1 Reg. 5. regali vertice, dum putat sibi, & de sacerdo-
tio quid licere, regnum quod acceperat, alta-
ris temerator amisit. Hinc Judæus dum legem
sine legis ratione excolit, legis interemit au-
4 ctorem. Hinc Gentilis dum Deorum populis *,
5 & Deorum monstris nescius rationis * obsequi-
tur, ad Dei qui unus & verus est, pervenire
non meruit servitutem. Hinc Arrius patri se
putat obsequi filium blasphemando: & dum
filio dat initium, patri finem miserandus im-
6 ponit. Hinc Photinus * dum coæternum patri
filium negat, pater ut pater non semper fuerit
elaborat. Hinc omnes hæreses dum feruntur
ad divinitatis injuriam, dum Trinitatem men-
7 tiuntur vocabulis, blasphemiis obsequuntur. *
Nos autem fratres, & corpora nostra aptemus
in vivam Dei hostiam, obsequium nostrum rationabile procuremus, ut sit fides vera, pura conscientia, mens sobria, spes firma, cor mundum, caro casta, sanctus sensus, pius animus, tuta ratio, casta charitas, larga misericordia, vita sancta, verecundus habitus, & ad omne Christi obsequium humilitas nostrum semper comitemur incessum.

SERMO CX.

BEatus Apostolus primis & novissimis, id est, Judæis & Græcis, fidei vexillum unicum, semper & singulare erigit ad salutem: quod quisquis habere non meruerit & tenere, cœlestium possidere non poterit gloriam triumphorum. Solum est fratres, quod contra perfidiam dimicantibus aciem dirigit, Regem indicat, connectit socios, impiumque hostem, sola sui visione terrificat. Sic enim hodie cœpit.
Non est autem scriptum propter Abraham tantum,
Rom. 4. *quod reputatum est illi ad justitiam: sed & pro-*
pter nos credentes in eum: qui suscitavit Jesum Dominum nostrum a mortuis. Videtis fratres, quia dum priores futura, dum præterita credunt posteri, sic uno itinere fidei utrique perveniunt ad salutem: dum illi venturum Christum, nos jam venisse profitemur, illi usque ad mortem more hominis descensurum mirantur & credunt, nos esse mortuum, & resurrexisse gloriamur. Et quid plura fratres? Ideo salus hæc tam antecedentium, quam sequentium oculis est negata, ut tota esset in fide. Quod autem dixit: *Qui suscitavit Jesum Dominum nostrum a mortuis*. Ne quis ab alio credat, ipse sui factor & resuscitator est corporis, qui di-
xit: „ Potestatem habeo ponendi animam Joan. 10
„ meam, & potestatem habeo iterum sumendi
„ eam: „ neque enim ab alio resurrectio suscitari, neque ab alio vivificari vita potuit: nec eadem negare sibi, quod erat omnibus collatura. Quia nec fons sitit, nec panis esurit, nec Sol indiget luce, nec requies ipsa lassescit. *Qui traditus est*, inquit, *propter delicta nostra: & resurrexit propter justificationem nostram*. Traditus propter delicta: non ut ea quæ non poterat mori, vita puniretur, sed ut delicta, quæ nos a vita exulaverant, sola delerentur. *Et resurrexit propter justificationem nostram*. Manente condemnatione justificari non potest condemnatus: nos ergo quos primi culpa sic parentis addixerat, ut mors obnoxios sibi jure retineret, Christus cœlestis & verus parens soluta mortis condemnatione per mortem propriam resurrectionem justificat: ut non reus pereat, sed reatus: ipsaque pœna: id est mors, quæ reos fuerat jussa percellere, merito deficiat: & suæ amittat infulas potestatis. Cur innocentem, cur ipsum judicem crudelis & im-
pia est ausa contingere: & ideo addidit: *Justi-* Rom. 5.
ficati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum. Hoc est dicere, desinat, desinat mater dissensionum, hostis quietis, pacis inimica contentio, non extollatur Judæus per legem, Gentilis non superbiat per naturam, Philosophus ab opinionibus suis spumosis & inanibus detumescat: nemo de meritis, nemo de operibus glorietur: quia vitam, quam prævaricatio prima sustulerat, & elongaverat a nobis furiosa contentio, restituit & reddidit pax divina. *Pacem habeamus ad Deum, per dominum nostrum Jesum Christum*. Terra non rebellet in cœlos, caro non
insurgat in spiritum: * sed supernæ pacis hu- 1
milis perpetem jungatur ad gloriam. *Per quem accessum habemus*. Quare nobis ipse factus est via, *Fide in gratiam istam*. Dux vitæ istius fides est fratres. *In qua stamus & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei*. Stamus certe fide, non corpore: & in spe, non in re jam percepta gloriamur. *Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus scientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes vero non confundit*. Ecce quibus ætatibus justus perfectum roboratur in virum: in tribulatione, patientia, probatione, spe. Tribulatio fratres, velut prima justi viri concutit & conturbat infantiam: sed cum invenerit ista patientem, ad majora adolescentem jam bonæ indolis tunc erudit. *Tribulatio patientiam operatur*. Patientia est fratres,
quæ

3 *Tumens*. Nonnullæ editiones corrupte: *tremens*.
4 *Deorum Populis*. Nullo aptiori vocabulo multitudo Deorum Gentilium exprimi poterat.
5 *Nescius rationis*. Nil enim rationi magis adversatur, quam Polytheismus: ut passim Arnobius, & Minucius in Octavio.
6 *Photinus*. De Photini hæresi vide Epiphanium Tom. 1. Lib. III. Hæres. lxi. vel lxxi. pag. 825.
7 *Blasphemiis obsequuntur*. „ Hoc est voluntarie ex „ animo, ac lege blasphemant „ Mita. Morem gerunt eis, qui blasphemans Deum imperant.

AD SERMON. CX.

NOTÆ.

1 C*Aro non insurgat in spiritum*. Hic enim est primus justitiæ effectus, & reconciliationis cum Deo.

3 Spei

quæ Christi juvenem aptum probat esse virtu-
tibus. *Spes vero non confundit*. Spes est quæ vi-
rum perficit: & ad mensuram Christi plenitu-
dinis indefessa producit. Perfectæ virtutis est,
2 quod in re non teneas spei robore possidere. *
*Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per
Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Et ut
diffusæ in nos divinæ charitatis ostenderet qua-
litatem, adjecit: *Ut quid enim Christus, cum ad-
huc infirmi essemus secundum tempus pro impiis
mortuus est? Vix enim pro justo quis moritur:
nam pro bono forsitan quis audeat mori? Com-
mendat autem charitatem suam Deus in nobis:
quia adhuc cum peccatores essemus, Christus pro
nobis mortuus est*. Si Christus genus hominum
sic dilexit, ut daret pro impiis & peccatoribus
3 mortem suam: justis quid aliud * credimus lar-
giturum, quam vitam suam, regnum suum,
gloriam suam. Ex te suscepit mortem, quam
impiis impenderet super terram: reservat tibi,
quod in se, & per se semper possidet, & pos-
sidet in cœlo. Dicamus ergo cum Propheta:
Psal. 115 „ Quid retribuam domino pro omnibus quæ
„ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam. „
Hoc est, & ego moriar pro illo. Et quid si-
mile? Ille sponte pro impio & peccatore: ego
vix pro justo & bono: ego vix, quia me ad
mortem non tam voluntas, quam necessitas
Joan. 21. ducit. Audi ipsum dicentem ad Petrum: „ Cum
„ autem senueris, præcinget te alius, & ducet
„ quo tu non vis. „ In adversis fratres, ne-
cessitas voluntati non potest comparari: acquie-
scere necessitatis est, velle virtutis. Volenti
mors ipsa subjecta est, quia semper dominata
est mors nolenti. Et tamen fratres, quia divi-
næ charitatis nil simile potest homo redhibe-
re, det quod potest: quia secundum quod ha-
bet, acceptus est. Deficiat ad gloriam, moria-
tur ad vitam, pereat ad salutem. Gloriemur,
fratres, de nova istius commutatione commer-
4 cii; quia mors, * quæ erat inter homines re-
paratio tota pietatis, per Christum divinæ
commendatio est facta charitatis.

SERMO CXI. (*)

PRæsens, fratres, Apostoli lectio cum dicit,
per unum hominem mundum totum su-
Rom. 5 scepisse sententiam: non ad perorandum nos,
sed ad flendum renovato & intimo dolore com-
pellit. Si enim eximii vates singularis populi,
& unius urbis, ac solius nonnunquam homi-
nis diu lamentavere discrimen; quæ mens non
totis tenebris obscuretur; quos sensus non to-
ta hebetudo confundat; quos oculos non redi-
gat in fontes, & fluenta lachrymarum, quan-
do unius lapsus extitit ruina cunctorum; &
unius culpa omnium defluxit ad pœnam, ac
parentis vitium universo generi exitium ferale
præparavit? dicente Apostolo: *Propterea sicut* Ibid.
*per unum hominem in hunc mundum peccatum in-
travit, & per peccatum mors*. Miserum me!
ipse qui erat causa bonorum omnium, janua
factus est hic malorum. *Peccatum in hunc mun-
dum intravit*. In hunc mundum: miraris eum
posteris obfuisse, qui facinore suo damnaverit
mundum? Sed dicis, quomodo intravit, per
quem intravit? Quomodo? Per culpam. Per
quem? Per hominem. Et quid? peccatum na-
tura est, an substantia? Nec natura est, nec
substantia, sed accidens: & adversa est hæc
potestas quæ videtur in opere, sentitur in pœ-
na, impugnat animam, vulnerat mentem, i-
psam violat, confunditque naturam. Et quid
plura, fratres? Hoc est peccatum naturæ,
quod est fumus oculis, quod febris corpori,
quod dulcissimis fontibus amara salsedo. Uti-
que purus & lucidus est oculus per naturam,
sed per fumi conturbatur & obscuratur inju-
riam. At corpus membrorum partibus, & sen-
sibus suis per hoc quod est a Deo conditum,
viget: sed ubi vis febrium cœperit, & procel-
la dominari, totum efficitur imbecillum: tunc
amaritudo oris, tunc oculorum caligo, tunc
gressuum nutabunda vestigia, tunc inimica au-
ra, tunc chari graves, tunc ipsa obsequia vi-
dentur odiosa. Et fontes quantum grati sunt
per suam dulcedinem & naturam; tantum ef-
ficiuntur ingrati, cum aliquod vitium ex ac-
cessione susceperint. Sed ad cœpta redeamus.
*Sicut per unum hominem in hunc mundum pecca-
tum intravit, & per peccatum mors*. Ecce fra-
tres, janua, per hominem peccatum, & per
peccatum intrasse videmur in mortem. Pecca-
tum: o crudelis fera, & non uno capite in ho-
minum genus sævire contenta: quam vidimus
trino ore * tota humanæ stirpis germina tam 1
pretiosa devorantem: trino ore, fratres, pec-
catum capit, mors devorat, deglutit infernus.
Et quo, sicut diximus, fonte lachrymarum
talis nobis plane * deflendus est parens, qui 2
nos tantarum miseriarum reliquit hæredes, qui
non solum collata bona perdidit, sed omnes
poste-

2 *Spei robore possidere*. Nam spiritum promissionis acce-
pimus, veluti pignus, & arrhabonem regni cœlestis „ du-
Hamel.

3 *Justis quid aliud*. Corruptum locum: *Justis eum qui
credimus &c.* sanavit optime Latinius. Mita nec male (
justis cum quid credimus largiturum.

4 *Mors quæ erat*. Al. 3 *mox quæ erat*.

AD SERMON. CXI. *
NOTÆ.

* S*Ermo*. Hujusmodi Sermonis finis, & scopus est,
originalis peccati veritatem, contra Pelagianos
statuere: & corruptionem inde nobis derivatam, nec alio
remedio sanandam, nisi Deus se Hominem fecisset. Tille-
montius.

1 *Trino ore*. „ Si sermo de Originali peccato est ser-
„ mo, illud trino devorat ore ob triplices mali effectus:
„ qui sunt: diminutio boni naturalis: Macula: & reatus
„ pœnæ. Si de peccato actuali fatur, illud trino ore,
„ hoc est triplici peccato, devorat: nempe cogitatione,
„ verbo, & opere mortifero „ Mita. Se ipsum explicat
Chrysologus. Peccatum Adæ triplici nos damno afficit:
Inclinatione ad malum, morte, æterna damnatione.

2 *Plane* Alias: *plene*.

3 Nos

posteros suos tam feris creditoribus obnoxios
sic reliquit? O dura hæreditas ac crudelis! O
miseri, quibus nisi adipisci libuit, nec renun-
3 ciare licuit * nos hæredes. Audi quod sequi
tur. *Et ita in omnes homines mors transivit*, Sed
ne injustum forte videatur, cur per unum in
omnes, quia omnes per unum: per eum te
detestaris esse damnatum, per quem te editum
esse gloriaris in lucem. Sed dicis, si generi de-
beo, quod natus sum, nunquid & crimini,
ut ante me reum faciat natura, quam culpa?
Huic quæstioni tuæ mox, qui sequitur, Apo-
stoli sermo respondit dicendo: *In quo omnes*
peccaverunt. Si in illo omnes peccaverunt, me-
rito per illum omnes suscepere supplicium. *Si-*
cut per unum hominem in hunc mundum peccatum
intravit, & per peccatum mors: & ita omnes ho-
mines pertransivit, in quo omnes peccaverunt.
Sive in homine, sive in peccato: per illum,
& in illo omnes peccaverunt. Non ergo pec-
catum versum est in naturam, sed dum pec-
catum mortem ingerit, pœnam sibi debitam
exigit per naturam. Deus naturam ita fecerat,
ut homines crearet ad vitam: quæ tamen dum
morti * nolens generat, illa se peccato fatetur
4 obnoxiam, cujus pœnæ deseruit in vita. Nam
quis ista sentiat, fratres, quod extingui velit
natura partus suos, & germina sua tam chara
velit necari? Sed dum ingemiscit & condolet,
amissam suspirat & desiderat suscipere liberta-
tem. Sed per quem acceperit, Joannes primus
signanter ostendit, qui viso Christo proclamat
& vociferatur, dicens: „ Ecce agnus Dei, qui
Joan. 1. „ tollit peccatum mundi: „ peccatum mundi:
hoc est fratres, quod per unum hominem A-
postolus intrasse testatur. Gaudete ergo fratres,
quia peccatum quod nos gravi pondere depri-
mebat ad tartarum, a Christo sublatum est,
in tartara jam demersum: & nos, quos morti
culpa primi parentis addixerat, secundi & di-
vini parentis gratia a pœna revocavit ad vi-
tam. Salvari ergo sine Christo homo non po
5 terat; * quia totius mundi peccatum ante i-
psius permanebat adventum. Sed tu quod per
Christum justificaris, amplecteris: & quod per
Adam damnatus es, tu refutas: & alterius ti-
bi pœnam obsuisse conquereris, qui tibi con-
spicis alterius subvenisse justitiam: Nunquid
non in semine tota arbor? Vitium ergo semi-
nis, vitium est totius arboris. Si sibi ipsa per
se natura subvenire potuisset, nunquam eam
ad reparandum in se auctor ipse suscepisset.
Ad vitam eam creatam credis, qui adhuc eam
per auctorem dubitas esse reparatam? *Usque ad le-*
gem enim, inquit, *peccatum erat in mundo*. Usque
ad legem cum audis, usque ad finem legis,
hoc est, usque ad adventum Domini nostri
Jesu Christi, accipe. *Quia peccatum non impu-*
tabatur, ait, *cum lex non esset*. Et quando lex
non fuit, quæ cum ipso homine cœpit? * si 6
lex non fuisset, Adam prævaricator utique non
fuisset: sicut idem aperit Apostolus, cum di-
cit: *Sed regnavit mors ab Adam, usque ad Moy-*
sen. Utrique legem acceperant: sed Adam mox
prævaricatus est, ut accepit: Moyses prævari-
catoribus promulgavit acceptam: dicente Apo-
stolo: „ Lex prævaricationum causa posita Galat. 3
„ est. „ Regnavit ergo mors per legem, quia
gravius prævaricatores, quam peccatores: &
non tantum parentis vitio, sed suo jam lapsos
facinore, sæva devoravit. *Sed regnavit*, inquit,
mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos
qui non peccaverunt in similitudinem prævaricatio-
nis Adæ. Quia non tantum magnos, sed de-
vorabat & parvulos: & non tantum noxios,
sed & devastabat innoxios: innoxios dico a
culpa propria, non parentis. Et hinc gravius
erat lamentanda conditio; quia ejus paren-
tis solvebat pœnam, cujus vix vitam de-
gustarat infantulus: & luebat peccatum mundi,
qui mundum cognitum non habebat. Acquie-
scamus ergo, fratres, quod per unum, & u-
nius delicto mors regnavit, si omnes per unum
absolvi desideramus, & esse per Christum: quia
qui vivit, Christo debet, non sibi: & Adam
quod moritur, id debebit.

SERMO CXII.

SI quis poculum aquæ frigidæ sitienti porri-
git viatori, aliquantum quidem animum re-
creat æstuantis; & humanitati plane * succur- 1
rit, non tamen penitus sitim extinguit: ita &
magnum divinæ scientiæ desiderantibus nosse se-
cretum, noster sermo non sufficit, qui ad præ-
sens festinationi deservit, & tempori. Nam si
ad humana perdiscenda tota hominis brevis est
vita: quod tempus sufficere credimus ad intelli-
gentiam posse divinam? Date ergo veniam fratres,
si intra punctum temporis & horæ unius * vix 2
momentum obscura lucidare, clausa reserare,
firmare dubia, profunda contingere, tot sæ-
culorum ineffabile sacramentum per omnem
modum aperire non possum, & eloqui, si vel
caute æmulis, secure filiis, credentibus confi-
denter, constanter incredulis non valemus.
Verum quia hodie Apostolicus sermo claro se
lumi-

3 *Nec renunciare licuit*. „ Uti hæredes necessarii: quem-
„ admodum de Servo, hærede instituto disponitur in §.
„ 1. Inst. de hær. qualit. vel uti Filii hæredes sui, & ne-
„ cessarii ex jure 12. Tabul. absque Prætoris privil. sicuti
„ §. 12. eodem Tit. habetur. „ Mita.

4 *Dum morti*. Alias: *ad mortem*.

5 *Homo non poterat*. MS. Cæsen. & Vallic. *Nemo po-*
terat.

6 *Quæ cum ipso homine cœpit*. Certe præsto erant ho-
mini naturæ lex, interiorque conscientiæ lumen: qui-
bus quid malum esse, quidve bonum docebatur; sed ob-
scuriori quadam, turbatque ratione. Locum hunc Apo-
stoli Basilides apud Origenem hic lib. 5. pag. 140. inter-
pretabatur de Metempsychosi: quasi semper in mundo fue-
rit peccatum: at hominibus tunc solummodo imputatum,
quando in humana corpora commigrarunt.

AD SERMON. CXII.

NOTÆ.

1 PLene. Alias: *plane*.

2 *Horæ unius*. Habendæ concionis tempus unius
horæ spatio definiebatur. Vide Origenem homil. 113. in
Genes. Cyrillum Hierosolymit. Catech. XXII. *quæ cum*
multa sint, & tempus horæ perbreve: Augustinum etiam

Serm.

lumine, sensibus audientium totus iafudit, nec quicquam catholicis mentibus reliquit ambi-
Rom. 5 guum, cum dicit: *Si enim unius delicto mors regnavit per unum*: declamandi studium seponentes, tota simplicitate ipsis Apostolicis eloquiis janitemur: ut verum scire cupieatibus nulla sermone nostro generetur obscuritas. *Si enim unius delicto*, ut dicit, *mors regnavit per unum*: quare mortem ab uno, & primo homine esse posteris acquisitam insinuare & approbare Evangelica laborat auctoritas? Et quamvis suf-
Cap. 1. ficiat illa seatentia, quæ dicit: „ Deus mortem „ non fecit: „ quare eam tam trucem, tam crudelem, tam immitem noanulli a Deo velint esse conditam, scire aon possum. Nemo sine piaculo æstimat tam pium, tam bonum Deum, mortem creare potuisse: cujus uaiversus mundus dolore contiauo, gemitu, lachrimis, accusat, & detestatur auctorem. Si mors etiam peaes homines est criminum pœna, quo ausu concreata homini, & pœnæ ante creditur innoceuti Deo iasita esse, quam vita? Sed audiamus Apostolum: *Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Christum Dominum nostrum*. Ecce unum, & unum: Adam & Christus. Per illum peccatum regnavit in mortem: per istum gratia regaavit in vitam. Deaique duo hæc principia vitæ, & mortis, absolutionis, & pœnæ, desideratæ libertatis, & damnationis extremæ, is qui sequitur, sermo Apostoli aperit & declarat. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ita & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*. Per uaum & unum, aut mors regnat, aut vita coaceditur. Quid hic ergo addere sermo possit
3 interpretis? quibus si adjuages * sileatium, omnis æmulorum succumbit intentio. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ita & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*. Sicut fonti fluvius, sicut fructus semini: ita origini deservit, aut addicta aut erepta posteritas: sicut ex his quæ adjecit Apostolus plenius approbatur. *Sicut enim unius hominis inobedientia peccatores constituti sunt multi, ita unius obedientia justi constituentur multi*. Sit
4 homo peccator, ut sit Deus justus * quia reatus redundat ad judicem, si pœna percellit innoxium. Et ideo dixit: *Sicut per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi*. Ut scirent se ejus culpæ fuisse participes, cujus pœnæ socios se esse persentiunt. Sed jam quid lex profuerit attestante Apostolo, audiaot legis amatores, *Lex autem*, inquit, *subintravit, ut abundaret delictum*. Ecce, ut Apostolus dicit. Non immiautionem delictorum Lex fecit esse,
sed copiam: * non per se fratres, sed per eum, 5
qui legem per imbecillitatem ferre aon poterat. Non magnitudo lucis hebetat oculos, quæ solis a Deo creata est oculis, sed oculorum infirmitas lucis totam sustinere aon potest, & ferre claritatem: ita & lex fratres, quæ per se satis justa erat, & satis sancta, dum ab homine fragili saveram exigit disciplinam, magis magisque oaeravit & prodidit delinquentem. Et hoc quares fratras? Ut per gratiam & veniam conditoris rediret ad vitam, qui per tumorem & ignorantiam, cum male da innocen-
tia * gloriaretur, in debitum pareatis deduce- 6
batur & pœnam. Morbus igitur latebat occultus: per quem omnium secreta medullarum, & vanarum meatus in ipsorum vitalium tenda-
baat exitium, & quandam συνχροιαν * in omni- 7
bus geaerabat interais. Veait lex quæ & vulaus proderet, & tandem vetusto laaguori su-
pernum advenire Medicum * nunciaret. Veait 8
lex, quæ mandatorum fomentis ia cutem produceret, quod in altum lethaliter sæviebat. Veait lex, ut gladio præceptorum velut apostema longi temporis aperiret: & collectam diu saaiem salutaris subinde siccaret effusio. Nec tamen per se, fratres, aut vulnus claudere, aut ægrotanti perfectam addere valebat ipsa saaitatem. Quod ubi vidit ægrotus, & taadem statum suum miserandus agnovit, cœpit teadere festinus ad Medicum: ut quod per legem proditum, & per ipsam diu fuerat ampliatum, tanti Medici peritia curaretur, & gratia. Ampliatum vulnus dicimus, fratres, quia post incisionem, putredo, fœtor, horror, vexatio, ipsi vulneri abscisione geaeratur: & fit per curam deterior miserandi facies ipsa languoris, quam fuerat ignoraati periculum cum lateret. Veait ergo Medicus: & jam fesso curis, & curatioaum vexationibus perdefesso solius verbi auctoritate subvenit. Sicut Centurio ille confitetur, cum dicit: „ Dic verbo, & sana- Matth. 8.
„ bitur

Serm. ccxxxvi 2. de Temp. & Chrysologum nostrum Serm. cxxi., ibique Notam ultimam.

3 *Quibus si adjunges*. Ex Lasinio: in editis deest *si*. Nonnulli: *adjunges*.

4 *Ut sit Deus justus*. „ Justus omnino est Deus, quia „ homo peccator est: & Deus justitiam in hominem, „ tanquam in vere peccatorem, exercet „ Mita.

5 *Sed copiam*. In Apostolo particula: *ut abundaret*, non est loco causæ: sed quod occasione legis evenit, quanquam ipsa repugnante lege, quæ minui peccata volebat, non augeri.

6 *Cum male de innocentia &c.* „ Homo justus adhuc „ sub lege naturæ videns se agere quod rectum est, tu„ more plenus de innocentia lætabatur: quam se habere „ confidebat: & per ignorantiam minime sentiebat, se ju„ ste ab Deo puniri ob Parentis delictum, & amisisse in „ ipso Parente innocentiam. Venit lex Moysis, quæ pro„ tulit totum „ Mita.

7 *Συνχροιαν Synerisin*. Idest contagionem interpretatur Mita 2. Idest: *idem judicium*. Hoc est: *omnia interiora similiter erant affecta*: legitur in margine pag. 454. edit. Colon. 1627.

8. *Supernum advenire Medicum*. Christus dominus non raro apud Patres dicitur *Medicus*. Chrysostomus tom. v. homil. xxxi. *Ne mihi dicas peccavi: quid agam? Medicum habes infirmitate superiorem: Medicum habes morbi naturam vincentem: Medicum habes nutu sanantem; Medicum habes sola voluntate curantem: & quis potest, si vult*. Basilius Seloncienfis Orat. xxxv., vocat Christum: *Medicum sine medicamentis sanantem*. Hoc etiam de morbis corporis intelligi potest: Gregorius Nyssenus Orat. 111, contra Eunomium.

„ bitur puer meus. „ Et impleretur illud Pro- Psal. 106 pheticum: „ Misit verbum suum, & sanavit „ eos: „ Et ideo sequitur: *Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia*. Ac si diceret: ubi dilatatum est vulnus, supereffusa est sanitas. Nemo ergo ingratus sit legi, quia quem ægrotantem & jacentem invenerat, levavit, fovit, & ut saluti traderet, ipsum usque ad Medicum salubri exultatione perduxit, ut sicut dixit Apostolus: *Quemadmodum regnavit peccatum in mortem, ita gratia regnet in vitam æternam, per Jesum Christum dominum nostrum*. Gratia in vitam, peccatum regnat in mortem. Recta fides non mortem, non interitum hominis auctori Deo deputat, sed salutem. Mors sit hominis, sit peccati, ut vita creata, & reddita solum credatur esse per Christum.

SERMO CXIII.

BEatus Apostolus quando interrogat, quando manifesta perquirit, eos videlicet objurgat & increpat, qui eloquia divina sua interpretatione corrumpunt: & inde concipiunt suffragia criminum, unde assumere debuerant documenta virtutum. Sic enim hodie cœpit: Rom. 6. *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Superius dixerat fratres: „ Ubi „ abundavit peccatum, superabundavit & gratia: „ & ideo ita exorsus est: ac pro illo divino & singulari magisterio, imperitis se velut interrogatione participat: ut quæ sunt prudentiæ cœlestis plena eruditione respondeat. Si enim „ ubi „ abundavit peccatum, superabundavit & gratia. „ *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Si prona est delinquentibus pietas, si gratia copiosa peccantibus, si injustis amica largitas est divina, certe si futura bona malis præsentibus acquiruntur, quid nobis virtutum iter arduum, quid durus obtinendæ justitiæ labor, quid inter malos jugis servandæ Rom. 3. innocentiæ cruciatus? Augeantur humana facinora, ut bonitas cœlestis exuberet: faciamus mala, ut dixit, ut veniant bona: permaneamus in peccato: ut gratia abundet. Ad hæc fratres, idem qui interrogat Apostolus, ipse respondit: *Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?* Cum dicit, absit, taliter intelligentiam insipientium execratus est, * & sensum: siquidem medicus non vul- 1 neri, sed curæ proficit, & saluti: nec putredini, nec morbis, sed soli congaudet ille sanitati: ita & Deus, qui pro magnitudine vulneris adhibuit magnitudinem, vigoremque medicinæ: & nec peccato, sed homini largitus est gratiam, nec ad multiplicanda, sed ad delenda delicta imbrem suæ pietatis effudit. Nemo, nemo sic de ægritudine gratuletur, ut velit in vulnere permanere. Ingratus medico, inimicus est curæ, qui semper curari æstuat, nec unquam desiderat hic sanari: & ita Dei gratiam suis cupit exuberare peccatis, ut sibi cupiat peccata cumulari. Miser qui tali voto reus esse contendit per veniam. Fugienda, fratres, dementia ista est, fugienda, quæ etiam post curam captiva tenetur amore morborum: recidiva enim lethalis est sæpius ægritudo. Quod autem dixit: *Qui enim mortui sumus peccato*; præsentis temporis loquitur hic figuram: quia mortuos nos dixit esse peccato, non nobis jam in toto mortuum dixit esse peccatum: quia etsi peccatum ipsum actu operis sanctis & fidelibus est defunctum, vivit tamen, & adhuc in nostram desævit mortem: tunc autem peccatum ipsum morietur in nobis, * „ cum corruptibile 2 „ hoc induerit incorruptionem & mortale hoc 1. Cor. 15. „ induerit immortalitatem, & factus fuerit sermo „ qui scriptus est ubi est mors aculeus tuus? „ ubi est, inferne, victoria tua? Aculeus autem „ mortis peccatum est: „ vivit autem peccato, qui ejus, sicut in consequentibus dicit, concupiscentiis famulatur: * & stimulis mise- 3 randus inservit, qui obsecundat visus, qui criminibus infœlici & continua captivitate succumbit: qui quod delicti est, esse autumat hoc naturæ: & morbo, qui est accidens, utitur velut opere & beneficio conditoris. Et ideo ad arguendum talium ignorantiam addidit, dicens: *An nescitis, quia quicunque in Christo Jesu baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortem*. Audiant fideles, & intelligant: quemadmodum triduana Domini sepultura trina demersione figuratur in baptismo: & resurrexisse cum Christo: & si necdum corpore, vitæ jam novitate congaudeant: sitque totus homo virtutum domicilium, qui receptaculum fuerat ante vitiorum. *Ut*, sicut dixit, *quemodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Christus quicquid suarum virtutum, est refert ad gloriam patris: & homo, cujus suum nihil est, sibi vendicare, quod per Christum resurrexit elaborat: Quod autem dixit: *In novitate vitæ ambulemus*: quæ superius diximus, illa confirmat: ut si necdum hoc corpore, vita tamen jam totus immutatus incedat: intelligat se, & dominetur elementis, qui elementis hactenus per ignorantiam serviebat: largiatur sua per gloriam, qui prius turpiter furabatur aliena: & qui carnis exercebat illicita, contemnat etiam licentias corporales

AD SERMON. CXIII.

NOTÆ.

1 I*Nsipientium execratus est*. Particula *absit*: execranta est, ut Rom. 3. 46. 31.: quasi dicat: absurdissimus est, & detestabilis error.

2 *Morietur in nobis &c.* Juxta veterum Philosophorum placitum; quibus aliquid mori dicebatur, cum suis exibat finibus, in aliena transiens. Platoni homo *mori* dicebatur, & cum anima relinquit corpus: & cum anima in corpore constituta, suas exuit passiones, & ad virtutes transit.

3 *Concupiscentiis famulatur*. „ Concupiscentia quando „ vocatur peccatum; non utique quia peccatum est voca- „ tur, sed quia peccato facta sit. S. Augustinus Tom. VII. „ contra duas Epistolas Pelagian. lib. 1. cap. 21. „ Mau.

& qui innocentiam hactenus impie moliebatur extinguere, pro innocentia gloriosius ipse moriatur. Et quid plura? Si ex vetere homine jam novus effectus est, vitiorum gurgitem in fontem commutet ipse virtutum. Usque ad finem autem lectionis hoc ingerit beatus Apostolus, hoc demonstrat; illum posse cum Christo vivere, illum regnare cum Christo, qui resurgentis Christi innocentiam sequitur, imitatur vitam, implere nititur sanctitatem. Quod dicit: *Ut destruatur corpus peccati*; destruatur, fratres, actu, non substantia: opere, non figura: quia peccato, non Deo vult hominem perire, qui ait: *Existimate vos mortuos esse peccato: vivere autem Deo.* Et supernæ libertati, fratres, restituere hominem tota pietate contendit, qui dicit: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Et iterum: *Peccatum vobis non dominetur.* Non dixit, non veniat ad vos: non dixit: non provocet, non titillet: sed non regnet, non dominetur, confligat ad vincentis gloriam, dimicet & decidat ad triumphum victoris: & tandem se doleat impia peccati dominatio a servis quondam suis tota securitate calcari: & crudelis tyrannus ingemiscat subjectum se suorum pedibus captivorum: & ad eorum triumphum, de quibus diu triumphaverat, se veteranus hostis pervenisse deploret.

S E R M O CXIV.

SIcut peregrinanti reditus ad propria dulcis semper & charus est, & vernaculæ domus vestibula sunt gratiosa post tempus, ita mihi post intervalla sermonis ad apostolicarum se-
1 riem lectionum * suavior est recursus. Siquidem a proposito dicendi ordine, & continuo tramite loquendi discedere nos sæpe necessitas religiosa compellit: quia sic doctrinæ ordo moderandus est, ut non modo aliud impediatur ex alio. Unde quid hodie beatus Apostolus di-
Rom. 6. xerit, audiamus. Quid ergo ait? *Peccavimus, quia non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.* Hæc interrogatio, fratres, eorum arguit imperitiam, qui legis consuetudine captivati, gratiæ beneficio nesciunt sentire virtutes: & quos præceptorum legalium series prodidit contumaces, eos sola munerum commoda, & festivitatum pompa observationibus vanis fecit & reddidit obstinatos. Et cum legem tempus excluserit, quid cultor legis a lege faciet abdicatus? Judæe quid habes quod non perdidisti? Si autem perdidisti, quid gloriaris quasi non perdideris? Ubi est templum, ubi est sacerdos, ubi sacrificium, ubi incensum, ubi purificationes tuæ, ubi solennitatum tuarum non omittenda devotio? Sed ut sis Judæus merito circumcideris, quia bonis omnibus abscissus es supradictis.
Scriptum est enim: „ Maledictus omnis qui Deut. 27
„ non permanserit in omnibus quæ scripta sunt „ in libro legis. „ Si maledictus est qui in uno offenderit, quoties maledictus erit, qui nihil ex omnibus probabitur effecisse? *Peccavimus,*
ait, *quia non sumus sub lege, sed sub gratia?* * 2
Ac si diceret, fratres: Peccavimus, quia in cura non permansimus jam sanati? Peccavimus, quia ignem, ferrum, medicamenta reliquimus jam curati? Infelix æger, qui post curam non vult curare tormentum. Et quid plura, fratres? Nunquam curat, qui infirmantis quærit & expectat arbitrium? Nam cum ex humore frigi-
do * semper ignis succendatur in corpore, & 3
rigor nimius dum membra vexat & concutit, acrius ipse efficit & gignit incendium: ita ægrotus ad augendam flammam quæ suis semper æstuat, & anhelat in venis, dari sibi aquam frigidam impatienter expectat, nesciens quod
tunc calor calore restinguitur, * frigore nutri- 4
tur incendium. Lex ergo dum hominis semper expectat & sustinet voluntatem, nec tamen homo peccati sarcina præpeditus sufficere legalibus prævalet obedire mandatis, cultorem suum lex non absolvit a peccati vinculo, sed crimine prævaricationis obligat. Et ideo addidit, dicens: *Nescitis quod cui exhibuistis vos servos ad obediendum, servi estis ejus cui obedistis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad vitam?* Quid est, fratres, quod cum de lege loqueremur, hominem prodidit servum fuisse peccati? *Sive peccati,* ait, *ad mortem, sive obeditionis ad vitam.* Quia superius dixerat, peccatum vobis non dominetur: non enim estis sub lege, sed sub gratia, Qui ergo sub lege sunt peccati, deprimuntur, & incurvantur imperio; nec poterunt miseri de peccati turpissima servitute nisi gratia manumittente liberari. *Gratias autem ago Deo,* dixit, *quia fuistis servi peccati.* Sic gratias agit, quasi qui congaudeat hominem servum fuisse peccati? Absit. Gratias agit, non quia ante servi fuimus domini tam crudelis, sed quia etiam non sumus subjugati, sicut ex sequentibus id ipsum manifestat expressius, dicens: *Obaudistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis: liberati autem a peccato, servi facti estis justitiæ.* Obaudivimus, fratres, beneficio vocantis, non nostro: quia captivi sic tenebamur arbitrio. *Obaudistis autem ex corde in eam formam doctrinæ.* In quam? In Evangelii nempe: ubi novo libertatis genere non est omissa servitus, sed mutata: quia melior est devota famulatio, quam vaga & præsumpta libertas.

Servi

AD SERMON. CXIV.

N O T Æ.

1 S*Eriem Lectionum.* Vide Notam I. Serm. lxvi.

2 *Sed sub gratia.* Subdit hic Latinius; vide quam longe ab Apostoli vera lectione, & sententia recedat Chrysologus. Alius certe est Apostoli sensus: dum inquit *Peccavimus quia* &c. Et verbis illius *sub gratia*, repetit iterum, iterumque refellit objectionem sibi ab initio factam illis aliis verbis: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit.*

3 *Cum ex humore frigido.* „ Ex humore frigido, pu„ trido tamen, minorem resistentiam faciente, ignis in „ corpore nostro accenditur, ac putrido ipso humore fri„ gido nutritur; contrarium enim fit ex suo contrario: „ ut patet ex Aristotelis Physica " alibi.

4 *Calor calore restinguitur.* MS. Cæsen. *Calor non extinguitur frigore; sed frigore nutritur incendium.*

5 Qui

servi facti estis justitiæ. Hæc servitus, fratres, non obligat sed absolvit: non onerat, sed honorat: abstergit servitutis maculam, non inurit. Quid hic, rogo, non divinum est, ubi servitus pellitur servitute, ubi fugatur conditione conditio, ubi mors morte moritur, ubi perditio perditione sanatur, & ut proprie, ac breviter dicatur, ubi tota adversitas, ipsius adversitatis mucrone prosternitur? Quod autem dixit: *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*. Magnitudinem pietatis ostendit, cum Evangelicam doctrinam ad tam humilia & pene verecunda deponit exempla: ut sanctitati tantum, quantum immunditiæ; quantum iniquitati, justitiæ tantum imponat, & imperet servitii. Absurda, fratres, atque indecens videtur comparatio, quæ tantum gloriæ, quantum turpitudini hominem cupit esse subjectum, sed utinam vel tantum! Et quando tantum Deo, quantum mundo: quando tantum cœlo, quantum terræ: quando tantum virtuti, quantum vitiis fragilitas humana famulatur? Totus homo miser sic carni deditur, sic rebus præsentibus occupatur, ut nihil in se, quod futuræ vitæ, quod divinis bonis deserviat, derelinquat. Illecebræ temporalis vim beatus Apostolus uno sermone humanis conscientiis convenienter aptavit, convenienter expressit, ut tanta vitali pondere justitiæ voluntate, pudicitiæ ne munditiæ humana membra serviant, quanta vehementia, dementiaque, turpitudini, vitiisque se dederunt. Parva aut forte nulla exigit, qui cupit devi-
5 cta* proprietate concedere: & adimit excusatio-
nem qui possibilia tibi, & usitata præcipit* te
6 repensari debere pro maximis. Da ergo homo Deo tantum, quantum carni, vitiisque tribuisti. Et quid est, quod ante vitiis, non Deo debeas teipsum, quod a te Deus tuo tantum utique amore perquirit? Sequitur: *Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ: nunc au-*
7 *tem liberati a peccato, servi facti estis justitiæ*.*
Ante servi peccati: nunc servi justitiæ. Per Apostolum ecce succedit servitus servituti: contumax tu nunc tempus tuæ libertatis ostende: peccatum te ante mentiebatur liberum,
8 quem tenebat miserande* captivum: nunc gratia te vocat servum, quem ut vere faceret esse liberum, Dei ipsius adoptavit in filium. Impleta est ergo Christi sententia, qua dicit:

Si Petri Chrys.

„ Qui vult esse Dominus, sit servus. „ Beata est hæc servitus, quæ dominationem generat sempiternam. Illa enim libertas fructum pœnæ, & confusionem nobis intulit non ferendam, sicut dicit: *Quem enim fructum habuistis tunc in his quæ nunc erubescitis? nam finis illorum mors est*. Ecce qualiter manumittit, ecce quali præmio honorat illam diabolus servitutem: ut mors simul, & vitam finiat, & inchoet pœnam. At qui Christo serviunt, fratres, illusa
morte cum stipendiis,* sanctitatis perpetuam 9
transferuntur ad vitam: finis enim Christi non suscipit finem: quia non interficit hominem finis iste, sed perficit.

Matt. 20

SERMO CXV.

POsteaquam Davidicam citharam* spiritua- 1
lis intelligentiæ plectro, & modulatione tangentes, animos vestros & corda permulsimus: intonantis quoque Evangelii ad suscitandos sensus vestros principia metuenda præbuimus: ad Apostolicum magisterium mox credidimus esse remeandum: ut tripartitus ordo sermonis, Ecclesiasticæ doctrinæ salutiferam teneat & præbeat disciplinam. Nam & cantilena a continuo labore relaxat animos: & Evangelica auctoritas mentis reparat & exuscitat ad
laborem: & Apostolicus vigor* a tramite recto 2
removeri, & nostros non finit sensus evagari.
Hanc beati Apostoli per ordinem sequi hodie Rom. 7.
reperimus lectionem. *An ignoratis, fratres**, in- 3
quit, *scientibus enim legem loquor, quia lex dominatur homini quanto tempore vivit?* Et inducit similitudinem. *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri: igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri*. Videtis, fratres, beati Apostoli magnum cœlestis magisterii documentum, quemadmodum legis tempora legalibus testimoniis asserit præteriisse, totamque ejus prærogativam miro conjugii exinanivit exemplo. Et merito
lex carnali conjugio comparatur,* quæ non 4
obtinuit eum synagoga spirituale consortium. Nam cum accepisset eam ad observantiam disciplinæ, ad sancti germinis fœcunditatem, ad augmentum pudoris, ad custodiam castitatis, ad superni thalami sacrum, reverendumque secretum, ad mysticam thori cœlestis unitatem,

 reperit

5 *Qui cupit devicta &c.* Alius *detenta*, seu *retenta*. „ Ut fit cum res datur in Emphyteusim: ubi parum, „ quod fere pro nihilo habetur, pro Canone solvi man- „ datur ab Emphyteota: Proprietas enim, ac directum do- „ minium penes concedentem remanet: ut Cod. de jure „ Emphyt. & late per Julium Clarum „ Mita.

6 *Et usitata præcipit*. Hic suspicandum de veritate lectionis, putat Latinius. Primam edition. Bon. sequuti sumus. Lectio vero de qua Latinius: *qui possibilia sibi, & usitata præcipit, ut repensari debere pro maximis*.

7 *Justitiæ*. Resumit Chrysologus, quod Apostolus dixerat superius Rom. v. 18.

8. *Miserande* pro *misera*. Sic etiam *miseriter*, & *miserabiliter* apud Nonium.

9 *Cum stipendiis*. Stipendium peccati mors.

AD SERMON. CXV.

NOTÆ.

1 *DAvidicam citharam*. Superiores Homilias innuit: in quibus, vel Psalmorum versiculos, vel quædam Evangeliorum loca enarravit: nunc ad Apostoli Epistolas, quas superius interpretatus est, ait esse remeandum.

2 *Apostolicus vigor a tramite*. Ex Latinio.

3 *Fratres*. Judæos Romæ degentes alloquitur Apostolus, quos *Fratres* vocat etiam carnis ortu: ait Grotius.

4 *Carnalis conjugio comparatur*. Sub statu legis Mosaicæ pauci erant *spirituales*, plerique *carnales*: ait idem Grotius.

5 Mr.

5 reperit in ea totius meretricationis * illuviem.
Occurrit enim tanto viro, id est legi, non
compta moribus, non monilibus ornata virtu-
tum, non incessu gravis, non vere illo flam-
6 meo virginalis verecundiæ operta velamento: *
sed lasciva oculis, soluta gressibus, præventa
illecebris, & tota dolis & simulationibus per-
fucata. Quam cum vir tantus visam justa in-
dignatione despiceret, & eam procul a sua so-
cietate propelleret, atque toto execraretur judi-
cio gravitatis: illa nec despecta erubuit, nec
contempta se correxit, nec resipuit, sed repul-
sa; sed tota præceps ad idolorum lupanaria
convolavit, & maluit subire fornicationis infa-
7 miam, atque adulterii crimen * incurrere, quam
male placiti habitus turpitudinem non horre-
re. Unde & merito eam beatus Propheta de-
Esai. 1. plorat, dicens: „ Quomodo facta est meretrix
„ civitas fidelis Sion? „ Cujus adulteria quo-
que Ezechiel sanctus toto pene volumine præ-
scribit. Hinc est, fratres, quod cum in Evan-
gelio a Scribis & Doctoribus legis apud Do-
Joan. 8. minum ista accusaretur adultera, avertit faciem
suam Dominus, & declinavit in terram: ne cri-
men cerneret quod puniret: & maluit, fratres,
in pulvere scribere veniam, quam dare in car-
ne sententiam. Hanc Apostolus adulteram ad
Christi nititur revocare consortium, nec pati-
tur pristini lapsus timore tardari, quæ viven-
te viro merito extitit adultera, quia fuit cum
alio viro, nunc vero non deserit legem, quæ
ad legis recurrit auctorem; sed moritur legi
legalibus addicta sententiis, ut vivat gratiæ, &
resurgat per veniam, quæ fuerat interempta,
& mortificata per legem. Denique cum eam a
8 maritali jure defuncto viro asserat absolutam, *
ipsam potius, non virum, insequentibus defun-
ctam esse testatur: quia non lex homini, sed
9 homo moritur legi, * nec mandatum præterit,
sed mandato deficit ille, qui labitur a manda-
to. Audi quod sequitur. *Itaque, fratres mei, &
vos mortificati estis legi.* Nunquid dicit, mor-
tua est vobis lex? *Et vos mortificati estis legi.*
Et bene addidit, *per corpus Christi*. Quia lex
reum astringit, arctat obnoxium, punit & in-
terficit criminosum. Qui ergo per corpus Chri-
sti ab omni crimine exemptus est & erutus,
fœliciter moritur legi, ut innocentiæ vivat &
gratiæ. *Ut sitis*, inquit, *alterius, qui ex mortuis
resurrexit*. Alterius: Alter ipse effectus est,
cum nostram corruptionem in incorruptionem
mutavit: & mortalitatem immortalitatis trans-
vexit ad gloriam. *Ut fructificemus*, ait, *Deo*.

Consortes cœlestis naturæ per Christum non
terræ, sed Deo: non morti, sed vitæ, & Deo
fructum asserit deferri, non carni. *Cum enim*,
inquit, *essemus in carne, passiones peccatorum,
quæ per legem erant, operabantur in membris no-
stris, ut fructificaremus morti*. Cum dicit: Cum
essemus, præteritum tempus indicat: dum in
sola carne positi, imo magis expositi, quæ car-
ni sunt tantum sapere, facere, velle cogeba-
mur: juxta illud Apostoli. „ Qui in carne Rom. 8.
„ sunt, Deo placere non possunt. „ *Cum enim
essemus*, inquit, *in carne, passiones peccatorum,
quæ per legem erant*. Dicam sicut dictum est a
Domino. „ Si lumen quod in te est tenebræ
„ sunt, ipsæ tenebræ quantæ? „ Si per legem Matt. 6.
passiones peccatorum membris dominantur hu-
manis, quid ipsæ per se facient passiones, quæ
nascenti mox homini infœliciter & pœnaliter
obsecundant? Cum taliter nascentem, genera-
tur taliter angores deprimunt, urgent pericula,
afficiunt pœnæ: passiones sunt, fratres, per
quas infirmatur infantia, pueritia trahitur, ado-
lescentia insanit, juventus & senectus multis lu-
ctibus cumulantur: ipsæ sunt quæ totam ho-
minis vitam inimico conturbante comitantur
ad lapsum: quas lex dum prohiberet, admo-
nuit: dum discuteret, ampliavit: dum accusaret,
reddidit chariores: & quæ per ignorantiam late-
bant, fecit esse per scientiam notiores. Et si-
cut per falcem spinæ magis dum succiduntur
accrescunt: ita dum resecantur per legem, pul-
lulant passiones *: quia intrinsecus velut in ra- 10
dice carnis fixæ solidantur. Lex intrinsecus cul-
turam fidei habet satis justam, nec proficit:
unde ad frugem mortis ipsum cespitem huma-
næ carnis sua excitatione perducit. *Passiones*,
inquit, *peccatorum, quæ per legem erant, opera-
bantur in membris nostris, ut fructificaremus mor-
ti*. Instrumentum quod ad vitam erat, ad fru-
gem mortis sibi in nobis vendicant passiones.
Sauciati ergo taliter per Christi gratiam, a le-
ge mortis absolvimur, & Spiritum sanctum per-
cipimus intrinsecus debellatorem, victoremque
vitiorum: ut passiones forinsecus exclusæ pul-
sent, tentent, provocent, sed concidant ad no-
strorum gloriam triumphorum. Nobis, nobis
cupit vincere, qui cum dominaretur nobis di-
gnatus est militare, sicut dixit. * Ergo serviа- 11
mus in novitate Spiritus a carnis servitute jam
liberi, quia vera dominatio est famulatus do- 12
minicæ sanctitatis, * nam & vetus homo, * 13
& vetus litera totam corrupit & perdidit di-
sciplinam

SER-

5 *Meretricationis illuviem*. Stupri scilicet, vel adulterii.
6 *Flammeo velamento:* Quo sponsæ caput obnubebatur. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, ut notares Virginem Christi suspensis consecrandam, ait: *eam Christi flammeo reservari*.
7 *Adulterii crimen*. Similitudinem ex Apostolo apte prosequitur. Non enim putandum est, Paulum loqui de Muliere per divortium dimissa, quæ alteri nupsisset, hoc enim per legem licebat, at de Muliere nupta, quæ cum alio Viro consuevisset.
8 *Absolutam*. Alias cum sacro Textu *liberatam*.
9 *Moritur legi*. Putant Theodoretus, & Cajetanus, Apostolum hic Judæis conniventem maluisse dicere, mortui estis legi, quam lex mortua est vobis: eadem tamen est sententia: si enim Judæi ad Christum conversi mortui sunt legi, illi etiam mortua est lex.

10 *Pullulant passiones*. Naturæ nostræ corruptione, quæ Dei beneficiis abutitur, lex nostra funesta evadit; nisi illam gratia Salvatoris comitetur. Primo enim inflammat concupiscentiam, quæ cohibita, velut aggere legis opposito, majori impetu in varia desideria erumpit; secundo peccatum excitat, quod in homine sine lege vivente consopitum fuerat. Vide Natal. ab Alex. in Epistol. S. Pauli, tom. 1. pag. 101.
11 Videtur hic aliquid deesse.
12 *Famulatus dominicæ sanctitatis.* Augustinus in Psalm. xcix. *Libera servitus est apud dominum: Libera servitus, ubi non necessitas, sed charitas servit*.
13 *Vetus homo &c.* Adam, & vetusta Hebræorum lex.

A D

SERMO CXVI.

QUoties diverso genere, sed voce consona mystica resonat cantilena, mira dulcedine pascit & delectat auditum; ita cum vario modo, sed uno Spiritu, eodemque sensu divina & cœlestis doctrina depromitur, libentius & cum suavitate maxima Evangelicæ scientiæ pandit & aperit sacramentum. Et ideo post Propheticam melodiam, & virtutum Christi stupenda miracula, ad Apostolicarum redeamus ordinem lectionum. Talis ergo hodiernæ extitit continentia lectionis.
Rom. 7. *Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam non sciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Audistis, fratres, quo morbo sine Christo laboraverit humana conditio, quam captiva sine gratia fuerit humana fragilitas, quæ lege, quæ mandatis non prohibebatur, sed armabatur ad crimina: quæ ob hoc audiebat, ob hoc cognoscebat, non ut vinceret peccata, sed faceret. *Peccatum non cognovi, nisi per legem.* Vitia non nosse felicitatis est, nosse periculi, vicisse virtutis est. Rex nobilis & fortis, hostibus suis longius occurrit: & ita prævenit ingruentium dolos, ut dejici nequeat fides militum, civium nequeat conturbari constantia; sic modo generosus animus per Christi gratiam corporis sui transgreditur miserandas angustias, & ita totus delicta prævenit, proculcat vitia, & crimina totus internecione prosternit, ut nequeant fucis sensus fallere, dolis ingenium depravare, tumultuationibus misera, imbecilla corda dissolvere,
1 ardore, sanguinibus, fumantes occasiones * incendere, vario passionum genere membra naturaliter infirma vexare. Quod ignis aridæ segeti, hoc vitia corpori sunt humano, quæ sola securius separatione vincuntur: necantur ignorantia, & nescita fœliciter evanescunt. Nam si ad mentem & sensus pervenerint, si contigerint animos, si semel membra penetraverint, inextinguibile gignitur & exaltatur incendium: & nisi unda cœlestis corda rigaverit, mentes infuderit, membra madefecerit, totum quod est roboris humani, subditur & redigitur in favillam. *Lex, inquit, peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem.* Ac si diceret: Aurum avaritia non est, sed avaritiam non cognovi, nisi per aurum. Vinum ebrietas non est, sed ebrietatem non cognovi, nisi per vinum. Pulchritudo corporis non est concupiscentia, sed formæ decus concupiscentiæ me rapuit & perduxit ad lapsum. Sic ergo ipsa per se mala non sunt, quæ a Deo ad utilitatem, ad salutem, ad gratiam sunt creata, sed per ea delinquendi datur occasio. Ergo avarus aurum accusat, ebrius vinum, lascivus aut lepidus formæ vult esse quod contigit ad ruinam. Ita & lex quæ a Deo data fuerat ad salutem, quæ erat per se cœlestis & sancta, facta est per hominem miseri hominis ad ruinam: sicut ex sequentibus probat Apostolus, qui dicit: *Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum & justum & bonum:* Quod ergo bonum erat, non intulit mortem, sed peccatum, quod principaliter intulerat mortem, quod fragilem, quod imbecillem, quod humanam naturam pronam fecerat ad lapsus & vitia. Quod latebat, & hostiliter humano grassabatur in corpore, lex reprehendit, lex prodidit: dum admonet hominem de innocentia, de sanctitate, de justitia, de virtute, de fide: dum arguit de vitiis, de delictis, de criminibus. Sed homo audire quidem cœpit virtutes, cœpit velle, sed non attigit: cœpit detestari, sed sequi vitia: odisse delicta, sed facere: horrere crimina, sed implere: unde tarde se servum captivum, se male rabiei sensit addictum & cœpit clamare: *Infœlix ego homo, quis me liberabit a corpore mortis hujus?* Cui respondetur. *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Quo audito cœpit libertatem quærere per auctorem, salutem per veniam, vitam per solam sperare gratiam. Nam diu ignoraverat unde esset difficilis innocentia, unde laboriosa justitia, anxia sanctitas, virtus ardua, fides tota periculis plena, unde sic tantas copia haberent delicta: unde crimina * dum succiduntur, increscunt: virtutes deficiunt, dum coluntur. 2 Lex aperuit, lex docuit, lex tota luce monstravit, crimina per peccatum, virtutes per Deum in humanis sensibus, in humana mente dominari: nec posse ante superari delicta, quam delictorum fuerit auctor extinctus, quod est peccatum, quod Christus abstulit: attestante Joanne, cum dicit: „Ecce agnus „Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Joan. 1 „*Sine lege enim*, inquit, *peccatum mortuum erat, ego autem vivebam sine lege: aliquando, sed cum venisset mandatum, peccatum revixit: & ego mortuus sum, & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem: nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit.* Peccatum mortuum erat, non quia non erat, sed quia ignorabatur, & proprie dictum est: *Peccatum revixit.* Quia erat sepultum in ignorantia nostra: non mandatum, sed peccatum per mandatum revixit, dum facit prævaricari qui fuerat ante peccator: dum reum perficit etiam contumacem, desertorem exuscitat & rebellem. Unde merito homo jam tunc

se

AD SERMON. CXVI.

NOTÆ.

1 *Fumantes occasiones.* „Lethale peccatum, quan„quam sub cineribus pœnitentiæ sepelitur, si „peccator ipse proximam delinquandi occasionem non„dum dimiserit, & ab se ejecerit, non dicitur penitus „extinctum, sed tantum cinere coopertum, ut iterum da„ta occasione accendatur. * Mita.

2 *Unde crimina.* MS. Cæsen. & Vatic. *unde vitia.*

AD

se exclamat mortuum, quando se unde & quare, & per quem moreretur, agnovit: Peccatum, fratres, quam crudelis tyrannus sit, jam videmus. *Per mandatum seduxit me, & per illud occidit*. Quia argumentum salutis tetendit in laqueum, quia curam fecit esse languorem: quia instrumentum sanitatis exitiale mutavit in vulnus: quia vitam ipsam in gladium lethalem convertit. *Per mandatum seduxit me, & per illud occidit*. Ut sibi jam quod esset occisus quid provideret jam mortuus: nam quis poterat subvenire occiso, nisi Christus, qui vitam reparavit occisus? qui talionem morti reddidit: per mortem, mortem peremit: atque eam prodidit contumacem, quæ incubare jussa pœnis reorum, attentare ausa est ipsum judicem, invadere ipsum innocentiæ præsumpsit auctorem: unde merito mors, mors tua est, & in me non ego vivo, sed vivit, agit, regnat, imperat Christus.

SERMO CXVII.

DUos homines beatus Apostolus hodie retulit humano generi dedisse principium. Adam videlicet, & Christum: duos homines pares corpore, sed merito dispares, compage membrorum tota veritate persimiles, sed ipso sui principio tota dissimiles veritate. *Factus est*,
1 Cor. 15. inquit, *primus homo Adam in animam viventem: novissimus Adam in Spiritum vivificantem*. Ille primus ab isto novissimo factus est, a quo est & animam consecutus, ut viveret: hic est ipso se figuratus auctore, qui vitam non expectaret ab altero, sed ipse vitam solus omnibus largiretur: ille vilissimo plasmatur ex limo; ex utero pretioso Virginis hic procedit: in illo terra mutatur in carnem, in isto caro promovetur in Deum. Et quid plura? Hic est Adam qui suam tunc in illo cum fingeret imaginem collocavit. Hinc est, quod ejus & personam
1 suscipit, * & nomen recepit, ne sibi quod ad suam imaginem fecerat, deperiret. Primus Adam, novissimus Adam: ille primus habet initium, hic novissimus non habet finem. Quia
2 hic novissimus * vere ipse est primus, ipso dicente: „ Ego primus, & ego novissimus. „
Isa. 48. Ego sum primus, idest sine initio. Ego novissimus, utique sine fine. *Sed non prius*, inquit, *quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod*
spirituale. Prius utique terra, * quam fructus: 3
sed non tam pretiosa terra, quam fructus: illa gemitus exigit & labores, hic substantiam largitur & vitam. Merito Propheta de tali fructu gloriatur, dicens: „ Terra nostra dedit fru- Psal. 84.
„ ctum suum. „ Quem fructum? Illum nempe, de quo alibi dicit: „ De fructu ventris Psal. 131.
„ tui ponam super sedem tuam: „ *Primus homo*, ait, *de terra terrenus: Secundus homo, de cælo cælestis*. Ubi sunt * qui conceptum Vir- 4
ginis, Virginis partum, mulierum partibus existimant exæquandum: cum illud de terra sit, hoc de cœlo? hoc divinæ virtutis sit, illud infirmitatis humanæ? illud sit in corpore passionis, * hoc totum sit in tranquillitate divini 5
spiritus? humani corporis in quiete? Sanguis siluit, caro stupuit, soporata sunt membra, & aula Virginis tota est in cœlesti commoratione suspensa, donec auctor carnis, carnis sumeret indumentum: & fieret homo cœlestis, qui non solum terram redderet homini, sed homini donaret cœlum. Virgo concipit, Virgo parturit, Virgo permanet. Ergo virtutis est caro conscia, non doloris: quæ magis pariendo integritatis augmenta suscipit, damna pudoris ignorat: testis potius sui partus existit, quæ nullas partus pertulit passiones, & sacramentis cœlestibus interfuisse se nova mater miratur, quæ nascentis ordinem intelligit humanæ consuetudinis nil habere. Si Deum sic nasci Ma-
gus * fatetur munere, fatetur dum adorat, ad- 6
vertite quid sentire, quid credere debeat Christianus. Sed quod sequitur audiamus. *Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes*. Quemadmodum non nati taliter, tales poterunt inveniri? Non manendo quod nati sunt, sed quod renati sunt permanendo? Hinc est, fratres, quod virginei fontis uterum cœlestis spiritus arcana luminis sui admixtione fœcundat: ut quos origo limosæ stir-
pis * profuderat sub misera conditione terre- 7
nos, cœlestes pariat, & ad similitudinem sui perducat auctoris. Ergo jam renati, jam reformati ad nostri imaginem creatoris, quod præcipit Apostolus, impleamus. *Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis*. Fuerit necessitas quod de terra concre-
ti cœlestia spirare * nequivimus: quod de con- 8
cupiscentia nati, concupiscentiam non valuimus evitare: quod illecebris dominantibus acquisiti, coacti sumus illecebrarum turpitudinem sustinere:

AD SERMON. CXVII.

NOTÆ.

1 SUscipit. Alias *suscepit*.

2 *Quia hic novissimus*. MS. Cæsenæ, & Vallicel. *Adam ille primus non habet initium: non habet hic novissimus finem: sed novissimus ille est, qui est primus*.

3 *Prius utique terra*. An non prius factum esse spirituale corpus, sed animale, tam in Christo, quam in nobis. Præmittere enim solet Deus imperfectiora, ut perfectiora sequantur. Sic prius terra, quam fructus: prius pueri sumus, quam Viri.

4 *Ubi sunt*. C[illegible]um, Ebionem, Carpocratianos, aliosque hujus commatis viros vellicat. An vero Virgo Sanctissima communi Mulierum more Christum enixa fuerit? vide apud Mabillonium Præf. 21. in Sæculum IV. Bened.: pag. 354. edit. Trident. occasione recensendæ quæstionis, ortæ inter Ramtramnum Monachum Corbejensem, & Paschasium Radbertum, ejusdem loci Cœnobitam.

5 *In corpore passionis*. MS. Cæs. *in corporis passione*.

6 *Si Magus*. Hoc ipso ad hanc rem argumento utitur Noster in epistola contra Eutychetem.

7 *Origo limosæ stirpis*. Similia Augustinus Lib. XIII. de Civit. Dei, pag. 23. *Induimus imaginem terreni Hominis propagatione prævaricationis, & mortis, quam nobis intulit generatio; sed induimus imaginem Cælestis Hominis, gratia indulgentiæ, vitaque perpetua*.

8 *Spirare*. Sic legit Latinus. Edit.: *aspirare*.

nere: quod sæculi hujus habitaculo recepti, captivi fuimus malis: ad instar nostri domini, sicut diximus, jam renati, quos utique concepit virgo, vivificavit spiritus, portavit pudor, genuit integritas, nutrivit innocentia, edocuit sanctitas, virtus exercuit, Deus adoptavit in filios, imaginem totam tota similitudine nostri portemus auctoris: non majestate qua solus est, sed innocentia, simplicitate, mansuetudine, patientia, humilitate, misericordia, concordia, qua dignatus est nobis fieri & esse communis. Cesset vitiorum pruritus pestifer, delictorum lethalia blandimenta vincantur: execrandus furor: criminum comprimatur origo, discutiatur a sensibus caligo tota pompæ sæcularis, abjiciatur a mentibus mundanæ cupiditatis illusio: appetitur paupertas Christi, quæ divitias in cœlestibus possidet sempiternas, tota sanctitas animæ custodiatur & corporis, ut non magnitudine, sed actu imago creatoris nostri portetur & clarescat in nobis. Affirmat quod diximus Apostolus, cum dicit: *Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*. Ecce quomodo carnis resurrectio prædicatur, quia ibi caro possidebitur a spiritu, non caro spiritum possidebit, sicut ex sequentibus elucescit. *Neque corruptio incorruptionem possidebit*. Vides quia non caro deperit, sed corruptio: non homo, sed culpa: non persona, sed crimen: ut homo in Deo, & coram Deo vivens, finem se delictorum tandem gaudeat consecutum. De resurrectione proprius sermo proferendus est, fratres, quia transcursim, & in ipso verbi fine, non convenit dici de eo, quod nos ad æterna tempora, ac perpetuam transmittit ad vitam.

S E R M O CXVIII. (*)

QUoniam tota spes fidei Christianæ in re-
1 surrectione constituta est * mortuorum,
ne quisquam de ea ausus sit dubitare,
beati Pauli asserentis eam auctoritate, rebus,
exemplis, latissimam recitari vobis fecimus ho-
2 die lectionem *, ad quam sermo noster quod
adjicere possit, non potuit invenire. Sed quia
nostri officii vestra charitas semper exigit ser-
vitutem, repetere hæc eadem, inculcare vehe-
mentius hæc ipsa, resurrectionis ipsius ardore
gestimus. Fratres, semper de resurrectione libet
dicere, jugiter de resurrectione delectat audire,
quia mori nunquam libet, vivere semper dele-
ctat. Resonet ergo in ore nostro resurrectio
semper, semper resurrectio ad nostræ mentis
transmittatur auditum: ut mors quæ nostros
semper obsidet sensus, cum terrore suo, cum
lamentis suis a nostris sensibus effugetur. Quia
sic agricola fructus uberes, & exsatiatas * epu- 3
las cantat, ut immanem * vomeris laborem 4
non sentiat & sudorem. Sic nauta portus mo-
dulatur & lucra, ne undarum ruinas, ne ma-
ris discrimina pertimescat. Sic miles, ne vul-
nera metuat, ut gladios non pertimescat, præ-
das personat & triumphos. Unde resurrectio-
nem mente, ore, oculis, spectet, cantet, co-
gitet Christianus: ut totam mortis possit de-
spicere & calcare formidinem. Mors est, fra-
tres, desperationis domina, incredulitatis ma-
ter, germana corruptionis, inferni parens dia-
boli conjux, omnium malorum Regina, quæ
omne genus hominum tali ordine inexplebili
impugnat: ut primum susurratricem suam de-
sperationem præmittat talia suadentem. Homo,
cur tua perdis tempora? Ecce domina mors
tua venit, animam * tuam in nihilum redi- 5
gens, carnem tuam putredine, ossa tua vetu-
state consumens: ut te qui non fuisti antequam
nascereris, faciat non esse post mortem. Redde er-
go debita ante mortem, moriturus cito, tibi, æta-
tibus tuis: da lusibus infantiam, da deliciis adole-
scentiam, da voluptatibus juventutem, da sene-
ctutem mihi, ne sine causa de spe cogites despera-
tus. Post istam mittit incredulitatem suam filiam,
sic minantem. Quasi non moriturus, quasi eva-
surus mortem, * sic de vita disponis? Homo, 6
te decipit fides, tu fidei credis, quæ ut tollat
præsentia, futura promittit, & ut auferat quæ
sunt ante mortem, nescio quæ invisibilia pol-
licetur esse post mortem. Quis inde venit, aut
quis sapiens credit tot sæculis promissa, nec
reddita? O si manduces & bibas! „ manduca Isa. 22
„ & bibe, cras enim morieris: „ Tertiam ger-
manam nequitiæ suæ corruptionem tali dirigit
cum furore, ut aspectus hominum invadat,
attrahat, occupet, per sepulchra, extremos o-
stendens carceres, suos jacere ibi demonstrat
immobiliter vinculatos: & ut homines sensus
hominis horrore toto, toto pavore conturbet,
effundit putredinem, eructat saniem, spargit
fœtores: atque ad unum corpus hominis in-
numeros carnifices * ab se vermes dedisse pro- 7
clamat. Quare non desperationi, quare non
incredulitati crederent Christiani? Hæc sunt
mortis bella, his ducibus, his consiliis, tali
conflictu captivat, vastat, interficit omnes quos
natura præsentem perducit ad vitam, ducit
Reges, * trahit populos, gentes impellit, non 8
divi-

AD SERMON. CXVIII. *

N O T Æ.

* SErmo hic aliis inscribitur: *In verba ejusdem: Notum autem vobis facio, Fratres &c.*

1 *Spes. in resurrectione constituta est*. Hoc passim SS. Patres. Vide Theophylactum in 1. ad Corinth. xv. vers. 1. pag. 291. & 292. *Totus Christianismus in resurrectionis dogmate situs est.*

2 *Hodie Lectionem*. Vide Notam 1. Serm. cxv.

3 *Exsatiatas*. Exsatiatas dicimus res, in quibus desideria nostra abunde complentur.

4 *Immanem*. Ex MSS. Cæsenæ, & Vatic. editi: *imminentem*.

5 *Animam*: Hic *anima* sumitur pro vita corporali.

6 *Evasurus mortem*. Menander teste Justino, Apolog. ad Antoninum Pium, pag. 145. sectatoribus suis suasit, quod morituri non essent.

7 *Innumeros Carnifices*. Ipsa mors *Carnifex est*, inquit Chrysostomus, homil. lxxv. tom. vii.

8 *Ducit Reges*. Claudianus de raptu.

Sub tua purpurei veniunt vestigia Reges
Deposito luxu, turba cum paupere mixti.
Omnia mors æquat.

9. Non

9 divitiis redimi, non flecti precibus, * non la-
chrymis molliri, non viribus unquam potuit
ista superari. Erravere fratres, qui de bono
10 mortis scribere sunt conati. * Et quid mirum?
tunc se mundi sapientes magnos æstimant &
præclaros, si id quod est summum malum,
hoc esse summum bonum simplicibus persuase-
Esai. 5. rint: merito scriptura de istis dicit: „ Væ qui
„ dicunt bonum malum, & malum bonum. „
Væ qui ponunt tenebras lucem, & lucem te-
nebras. Et re vera quem non isti fallerent,
11 quem non cæcare potuerunt, * qui vivere ma-
lum, mori bonum, incautis credere perfece-
runt? Sed hæc fratres, veritas submovet, lux
fugat, impugnat fides: Apostolus notat, Chri-
stus delet, qui dum bonum vitæ reddit, ma-
lum mortis prodit, damnat, excludit. Sic e-
nim cæpit Apostolus: *Notum autem vobis fa-*
1. Cor. 15. *cio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis,*
quod & accepistis, in quo & statis, per quod &
salvamini: qua ratione prædicavi vobis, tenere de-
betis, nisi sine causa credidistis. Tradidi enim vo-
bis in primis, quod & accepi, quia Christus mor-
tuus est pro peccatis nostris, & quia sepultus est,
& quia resurrexit tertia die secundum scripturas
Dei largitas victurum, non moriturum ditat:
Aut cui bonum accipit, si non erit ipse qui
accipit? *In quo & statis*. Stat utique qui sem-
12 per vivit, quia mortuus* semper jacet. *In quo*
& salvamini. Si quis moritur, perit: salvatur
13 vero ille * qui semper vi it. *Qua ratione præ-*
dicavi vobis, tenere debetis, nisi sine causa cre-
didistis. Non solum, fratres, sine causa credi-
dit, sed & sine causa vixit, qui se ad hoc
solum natum credidit ut periret. Homo quid
tibi oritur quod non occidat? quid tibi quod
occiderit, non resurgit? Dies mane oritur: &
iterum resurgit in mane: sero sepelitur in no-
cte, & iterum resurgit in mane. Sol quotidie
nascitur, quotidie moritur, resurgit ipse quo-
14 tidie*: tempora dum transeunt, pereunt: dum
redeunt, reviviscunt. Unde homo si Deo non
15 credis * si non acquiescis legi, si non consen-
tis auditui, vel oculis tuis crede, vel elemen-
tis resurrectionem tuam tibi jugiter prædicanti-
bus acquiesce. Certe si ista longe sunt inferio-
ra, quæ in tuis manibus sunt, & de morte tuo
opere suscitantur, te posse Dei opere doceant susci-
1. Cor. 15. tari. Vade ad semen, Apostolo te docente: tol-
le triticum aridum sine sensu, sine motu: duc
sulcum, fodi terram, fac sepulchrum, sepeli
triticum, inspice quemadmodum morte deperit,
humore turgescit, putredine corrumpitur: &
cum pervenerit ad totum quicquid desperatio,
quicquid incredulitas, quicquid corruptela tibi
superius ingerebat: tunc subito reviviscit in ger-
mine, in herba pubescit, juvenescit in caule,
maturescit in fruge, & ad illam totam ipsam,
quam tu perijsse deflebas, speciem resurgit &
formam: ut te homo triticum non tam doceat
manducare, quam sapere: non tam cogat la-
borare, quam credere. Reliqua nos taceamus,
quia & unde, & quando, & quomodo, &
per quem mors venerit: beatus Apostolus pla-
no & satis lucido ac divino declarat eloquio.
Homo, accipe fidem, quia gratis datur: crede
resurrectionem, quia qui promittit illam, pre-
tium non requirit.

SERMO CXIX. (*)

BEatus Apostolus Paulus non solum per do-
ctrinam legis, sed seculi hujus exemplo ad
coronam nos gloriæ cœlestis hortatur. Sic e-
nim inter cætera ait, ut audivit dilectio ve-
stra. *Nescitis, quod hi qui in stadio cur-* *1. Cor.*
runt, omnes quidem currunt, sed unus accipit
bravium? Et addidit: *Sic, currite, ut com-*
prehendatis. Secundum terrenum exemplum,
multi quidem, ut ait Apostolus, in stadio cur-
runt, * sed unus accipit coronam, id est, il- 1
le qui melius currit: ita & in stadio vitæ præ-
sentis, multi quidem currunt, sed unus acci-
pit coronam. Currunt Judæi per legem, cur-
runt Philosophi per inanem sapientiam, cur-
runt & hæretici per falsam annunciationem,
currunt Catholici per veram fidei prædicatio-
nem: sed de his omnibus unus coronam acci-
pit, id est, populus Catholicus, qui recepto
fidei cursu tendit ad Christum: ut ad palmam
immortalitatis, coronamque perveniat. Quapro-
pter & Judæi, & Philosophi, & hæretici in
vacuum currunt, qui non recto fidei tramite
gradiuntur. Quid enim prodest Judæis currere
per observationem legis, qui Christum, domi-
num legis ignorant? Currunt & Philosophi per
inanem sapientiam * sæculi, sed superfluus & 2
vacuus cursus ipsorum est, qui veram Christi
sapientiam nesciunt. Vera enim sapientia Dei
Christus est, quæ non ornatur verbis, nec lu-
culenta

9 *Non flecti precibus*. Similia his Theodoretus, Orat. VI. de Provid. pag. 387. *Lacrymantis non miseretur, precibus non movetur, donis non corrumpitur* &c. Vide Basilium, Epistol. clxxxv.

10 *Scribere sunt conati*. Ethnici fere omnes mortem laudabant. Ab Rege Ptolomeo vetitus fuit Cyrenaicus Hegesias, eam in scholis laudare, eo quod multi eo audito, mortem sibi sponte consciscerent.

11 *Quem non cæcare potuerunt*. Alias: *quem non cæcarunt*.

12 *Mortuus*. Editi plures: *morituras*.

13 *Salvatur vero ille*. MSS. Cæsen. & Vallic. *Salvamur vero per illum, quod supervivit*.

14 *Resurgit ipse quotidie*. Hoc argumento libenter usi Veteres. Nyssenus, Orat. de Resurrect. Christi, tom. III. pag. 419. Nam noctem mortis imaginem putabant, diem vitæ. Tertullianus Lib. contra Marcionem: *sed nox est imago mortis*. Hilarius Genes. *Quo magis forma dies vitæ, nox mortis imago est*.

15 *Si Deo non credis*. Inter Judæos Sadducei: inter Christianos Simon Magus; Hermogenes item, teste Tertulliano de resurrect. Carnis cap. IV. Johannes Hierosolymit. Eutychius Patriarcha, licet resipuerit, resurrectionem corporum negarunt. Inter Gentiles non capitaliter errasse censebatur, qui eam crederet, aut doceret. Id autem apud eos factum, credit Lorinus, ex cap. IV. vers. 29. Actor. ad coercendos, metu futurorum, facinorosos.

AD SERMON. CXIX.

NOTÆ.

1 IN *stadio currunt*. Alludere videtur Apostolus ad Olympica, vel Isthmica certamina: quæ Corinthi celebrabantur. Stadium in quo cursu certabatur pedibus, seu equis.

2 *Sapientiam*. Alias: *scientiam*.

3 Coro.

culenta oratione, sed fide cordis agnoscitur. Currunt & hæretici per venenatam fidei suæ assertionem, currunt per jejunia, currunt per eleemosynam, sed pervenire ad coronam nequeunt: quia non currunt: falsa enim fides eorum veræ fidei gratiam accipere non meretur. Manifestat hoc Apostolus alio loco, cum di-
1.Cor.13 cit. „ Et si distribuero omnem substantiam „ meam pauperibus, & si tradidero corpus „ meum igni ut ardeat, charitatem autem non „ habeam, nihil mihi prodest: „ Non enim habet charitatem Christi, qui Christo non fideliter credit. Et ideo bene addidit Apostolus, dicendo. *Sic currite, ut comprehendatis*. Currere ergo debemus fideli cursu in fide Christi, in mandatis Dei, in operibus justitiæ, ut ad coronam æternæ vitæ pervenire possimus. Denique quemadmodum nobis currendum est: idem Apostolus consequenter ostendit, dicendo: *Omnis*, inquit, *qui in agone contendit, ab omnibus continens est: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptibilem*. Vide quibus nos Apostolus exemplis ad coronam pro-
3 missæ * immortalitatis invitat. In agone isto *
4 terreno qui vincere volunt, abstinent se a ci-
5 bis quibusdam, * a potu nimio: abstinent ab
6 omni immunditia, * sub tanta castitate, ut etiam propria conjugia non requirant: nec aliter se vincere posse sperant, nisi corpus suum ca-
7 stum, pudicumque servaverint. * Et post tantum laborem quid aliud quam parvam, & corruptibilem, & vilem quidem coronam ac-
8 cipiunt? Si ergo pro corruptibili corona * tantus labor a quibusdam suscipitur: quanto magis nos omnem laborem sustinere debemus, quibus præmium cœleste, & æternæ gloriæ corona promittitur? Est ergo nobis agonizandum non levi certamine: certamus enim contra spiritualia nequitiæ, contra diabolum & angelos ejus: certamus contra injustitiam, contra impietatem, contra malitiam, contra impudicitiam, contra diversas illecebras peccatorum. Et si certantes vincimus, tot coronas accipi-
9 mus, * quot vitiorum victores fuerimus. Magnus itaque agon iste est, in quo spectaculum Domino exhibemus: spectamur enim certantes a Domino: spectamur ab Angelis ejus: in terra vincimus, sed præmium virtutis in cœlestibus accipimus. Denique sancti martyres in agone certaminis positi, non solum vitia peccatorum, sed ipsam mortem vicerunt, & præmia immortalitatis * susceperunt. In hoc agone 10
primo Dominus & Salvator noster, & certavit & vicit, ut nobis exemplum certaminis & victoriæ demonstraret. Hæc ergo vobiscum tractantes, semen boni certaminis injicimus in cordibus vestris, tanquam sulcata invenientes pectora vestra aratro justitiæ. Colite igitur verbum quod sparsimus in vobis, ut possit germinare quod satum est. Deus autem visitatione sua, rore suæ vos pietatis infundat: & det incrementum seminibus nostris, quo possitis in collectis manipulis meritorum ad fructum centesimum pervenire.

S. Petri Chrys.

SERMO CXX.

Christus Apostolos sal esse hodie patefecit, dicendo: „ Vos estis sal terræ. „ Ne quis Matt. 5.
ergo impatienter ferat, si beati Pauli verba ut grana divini salis terimus: quatenus altius soporati, sensus intelligentiam condire possimus. Grana enim salis integra * saliunt; quatenus 1
in medullis ipsa subtilius attenuata descendant: sic sermo Apostoli communiter lectus præbet simplicem sensum, profundam scientiam præstat, lectione sedula iteratur ad illa, quæ ante perscrutati sumus. Hodie dicit beatus Apostolus. *Nolite configurari huic seculo*. Putasne Rom. 12
beatus Paulus Apostolus dicendo sic, elementorum figuris ne configuremur obsistat? neve simus ut Persarum Reges, qui subjecta nunc pedibus suis sphæra, ut polum se calcare credantur Dei vices mentiuntur: nune radiato capite ne sint homi-

Z nes,

3 *Coronam promissæ*. Alias *promissam*.

4 *In agone isto*. Pauli vestigiis inhærens Chrysologus, ab Cursoribus transit ad Agonistas: athletas scilicet, & pugiles.

5 *A cibis quibusdam*. Athletæ (quo nomine comprehendebantur apud Græcos omnes, qui corpore decertabant: apud Latinos vero pugiles tantum & Luctatores) licet essent voracissimi caricis, caseo, & nucibus alebantur: & si carnibus, eis tantum, quæ nimium succi & pinguedinis habebant: et sine ullis condimentis. Hinc eorum victus, qui apud Latinos colephium, vel coliphium dicebatur, *arida saginatio* dicitur ab Tertulliano de pallio, cap. IV. ubi vide Salmasium pag. 262. 267.

6 *Ab omni immunditia*. Horatius de cursoribus:
Multa fecit, tulitque puer, sudavit, & alsit
Abstinuit Venere, & Baccho.
Chrysostomus in verba Pauli ad Timoth., cap. II. num. 5. *nisi qui legitime certaverit*, hæc habet cum nostro. *Non sufficit ad legitimam decertationem, si Agonista in Agonem descenderit, nec si unctus fuerit = oportet insuper, ut qui coronam consequi vellet, omnem agonisticæ professionis observasset legem tam circa ciborum, quibus vel abstinendum, vel vescendum Athletis fuit, quam circa continentiæ, ac honestatis rationem*.

7 Laudat verba hæc Chrysologi Pitiscus in Lexic. Antiq. Romanar. tom. 2. pag. 197.

8 *Pro corruptibili corona*. Ælianus Var. histor. VI., 6. *qui strenue pugnassent oliva, & aliis ramis redimiti, laudibus ferebantur*.

9 *Vincimus- accipimus*. *Vicerimus accipiemus*.

10 *Præmia immortalitatis*. Hæc & ex superioribus nonnulla profert Clariss. Muratorius pag. 231. de Paradiso, contra Burnetum.

AD SERMON. CXX.

NOTÆ.

1 *Integra saliunt*. „ Integra pro re incorrupta, non „ violata sanie, neve confecta tabe: ut dicat Au„ ctor: grana salis res integras, nondum incorruptas sa„ pliunt, si ipsa grana in medullis subtilius attenuata de„ scendant. D. Chrysostomus homil. 15. in Matth., in„ quit: *quomodo fieri potest, ut ea quæ jam corrupta sunt, „ salis perfricatione reparentur?* „ Mita. MS. Cæsen. in *medullas ipsas*.

a Im-

nes, Solis resident in figura: nunc impositis si-
2 bi cornibus, * quasi viros se esse doleant, ef-
3 fæminantur in Lunam: * nunc varias velut si-
derum sumunt formas, ut hominis perdant fi-
guram: & nihil supernæ claritatis acquirant. Sed ista licet de seculi vanitate descendant: & sapientibus tam fugienda sint, quam ridenda: tamen Apostolus cum dicit: *Nolite configurari huic seculo*: seculi vitam corrigit, arguit mores, judicat institutum, castigat voluntates, luxuriam condemnat, & totam vanitatum secularium pompam propellit, effugat, excludit a mentibus Christianis. Sed hoc modo strictim commonet, quod est in principio hujus Epistolæ latius executus: ubi figuram seculi in vi-
Rom. 1. tiis sic figurat. „ Repletos, omni iniqui-
„ tate, malitia, fornicatione, avaritia, ne-
„ quitia, plenos invidia, homicidiis, conten-
„ tione, dolo, malignitate, susurratores, de-
„ tractores, Deo odibiles, contumeliosos, ere-
„ ctos, superbos, inventores malorum, paren-
„ tibus non obedientes, insipientes, incompo-
„ sitos, sine affectione, sine misericordia, qui
„ cum justitiam Dei cognovissent, non intelle-
„ xerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt
„ morte: non solum qui faciunt illa, sed qui
„ consentiunt facientibus. „ Fratres, audistis formam seculi, didicistis speciem, vidistis figuram: si tamen formam & non informe monstrum, ubi confusione criminum tota rerum facies est deleta: ubi peccatorum connubio tota mundi figura est dissoluta, ubi delictorum morbis imago ipsa ablata est conditoris, ubi homo in vitiis est sepultus, ubi corrupti corporis scatent scelera, ubi homo hominis est sepulchrum, ubi in homine non homo cernitur, sed cadaver. Apostolus ergo huic formæ nos prohibet esse conformes; & configurari nos huic vetat figuræ: huic similitudini consimiles non esse permittit, sed ad formam Dei reformat, ad similitudinem revocat Christi, & totam reducit ad imaginem conditoris, dicens: *Sed reformamini in novitate sensus vestri*. Hoc est, sitis per Christum sensibus innovati, abjecta seculi hujus figura: & tota inveteratæ imaginis
4 deformitate projecta, formam vestram * in formam vestri reducite Salvatoris: ut novitas sensuum vestrorum in vestris actibus elucescat, & cœlestis homo cœlesti habitu jam gradiatur in terra. Qualiter autem componat formam novi hominis, jam patescat. *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem habent actum: sic multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes*. Agit, agit ut corpus, quod collocat in cœlesti actu, in superna vita, in moribus sanctitatis membrorum consensu, & copulatione consistat: neque pes oculi ministerium, neque oculus pedis officium perverso tumore confundat; sed ut sanctitatis membra donis contenta sint largitoris, & credant suum esse membra omnia, quod unum fecerit membrum: quia minorari nescit membrum unum, quod totum honoratur in corpus. Hinc est quod Apostolus actus membris, membra actibus sic depingit. *Sive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortatione, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate. Charitas sine simulatione; odientes malum, adhærentes bono, invicem honore prævenientes, invicem benigni, solicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, memoriis sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes: benedicite, & nolite maledicere: gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: providentes bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes: si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: non vindicantes vosmetipsos, sed date locum iræ. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: noli vinci a malo, sed vince in bono malum*. Superius, fratres, Apostolus patefecit membra vitiorum: revelavit modo nobis membra virtutum: ut cœleste corpus tantis solidatum membris, nervis talibus roboratum, possit facile mundi bella prosternere, diaboli superare conflictus. Et ita vivens, ut Apostolus docuit, non prosternit mundum? non proterit carnem? non diabolum vincit? non æquatur Angelis? non major est cœlo? Plane major cœlo, quia cœlum non movetur sponte, non voluntate agit, non judicio facit quicquam, sed sola necessitate servit semper, quia semel jussum est servire: impollutum se non viribus, non labore custodit: unde cum non sit obnoxium pœnæ, sic tamen nec consistit ad præmium: at homo ex terrena vilitate concretus, dum terrenam labem vincit, dum sanguinis stimulos frangit, dum carnis exuberat passiones, transcendit cœlum, ad ipsam deitatis pervolat sedem: & sic fit major cœlo, meritis supergreditur Angelos, non natura. Probat hoc Apostolus Paulus, qui dum satis terram vincit, & intravit cœlum, & transivit alium, & usque ad tertium meruit pervenire. Et juste, nam primus conscendere debet cœlos, qui sic & verbo & exemplo homines penetrare docuit cœlos: Erit, erit major cœlo, qui vixerit: sicut docuit Paulus, erit clarior Sole, qui sic virtutum radiis toto orbe splendet, ut fuscari se nulla vitiorum nocte permittat. Erit, erit iste lucidior Luna, qui tenebras has non tenuato lumine temperat, sed

2 *Impositis sibi cornibus*. Successores Alexandri qui se Filium Jovis Ammonis mentiebantur, cornuta fronte prostrant in Nummis.

3 *Effæminantur in Lunam*. Quin & Gordiani Pii Nummus, dum Persas aggressurus Carras recepit, exhibet caput ipsius turritum: & in postica parte Lunam falcatam apud Patinum pag. 373. Luna in his regionibus tum masculino, tum fœminino habitu religiose colebatur. Spartianus de Caracalla: *cum iterum vellet bellum Parthis inferre, atque hibernaret Edessa, atque inde Carras LUNI DEI gratia venisset*.

4 *Formam vestram*. Differt enim *Figura*, quæ est fugax, æterna, apparens potius, quam existens, & *Forma*, quæ est constantior, & solidior.

5 Evan-

sed totam sæculi noctem pleno meritorum fulgore depellit: nec sicut Luna quotidiana lucis detrimenta persentit, sed jugi factorum lampade in superni luminis claritate persistit: nec iste sicut illa menstruo interpolatur obscuro, sed in claritate Dei continua permanebit. Et si magna est illa quod mitigat noctem, quanto hic major, cujus vita recipit nil de nocte? De stellis taceo, quia quot cœlum stellis, tot sancti virtutibus elucescunt: dicente Domino:
Matt. 5. „ Vos estis lux mundi, lucete sicut luminaria
„ in mundo. „ Ad summum, Cœlum, Sol,
Matt. 24 Luna, Stellæ, (Deo dicente) transibunt: justus autem in claritate Dei continua permanebit. Velim, fratres, de singulo Apostoli verbo proferre singulas dictiones, sed quia & frequentata lectio fastidium generat audienti, & nos diutius non possumus Evangelicas tacere
8 virtutes *: gratum sit charitati vestræ, quod compendioso sermone præsentem elucimus lectionem: Deus autem noster, & quæ diximus, & quæ tacuimus, ipse sanctis vestris sensibus insinuare dignetur.

SERMO CXXI.

Audistis, fratres, hodie & paupertatis finem; & divitiarum, qualis sit exitus cognovistis: dicente Domino: *Homo quidam erat*
Luc 16. *dives, & induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendide: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, ulceribus plenus, qui jacebat ad januam ejus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant & lingebant ulcera ejus. Factum est autem, ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Dives autem mortuus est & sepultus in inferno.* En, fratres, quam rerum lamentanda mutatio: pauperem portant Angeli: divitem deglutit infernus. En, fratres, mors pauperis totam vitam divitis vicit: & elatio sola pauperis totam divitis pompam trascendit, & gloriam. Quare sic sepultura decipit oculos? quare sic exequiarum

S. Petri Chrys.

pompa mentitur? in obsequium divitis * migrat 1
hic tota civitas, * cum funus effertur: pauper 2
vadit solus: pauperem duorum portat miseratio bajulorum: * nec quatuor * ut mortuo, 3
sed duo sub uno vecte, quasi projiciendo oneri portitores addicantur inviti. Merito ei mox 4
angelica officia, merito divina deputantur obsequia, cui tam crudeliter negata sunt ipsa humanitatis extrema. Funus divitis antecedit lugubris turba servorum: feretrum pauperis præcedit Angelorum psallentium multitudo. In marmoreo tumulo & curata veste * jacet divi-
tis corpus inclusum: pauperis caro naturali 5
quiescit * in limo: & materiali situ vermium 6
morsus nescit: * prævenit putredines & fæto- 7
res. Sed requiramus, fratres, quæ divitis culpa, quod crimen, quod scelus eum suppliciis addixit inferni; & ante judicium damnationis
ejus, elogium tot sæculis fecit, * ipso judice re- 8
ferente, cantari, dicente Domino: *Homo quidam erat dives, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam divitis, & cupiebat saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis.* Nunquid per se tantum divitiæ criminosæ sunt? aut solæ & per se penes Deum damnandæ sunt vestes? & tantum per se puniendæ sunt epulæ, ut non solum careant præmio bonorum, sed omnium malorum
ferant & mercantur exitium *? Aut ita per se 9
probata est, & sanctificata mendicitas, ulcera tam sacrata, ut Angelorum manibus Abrahæ sancti rapiantur ad gremium? Et mirum, fratres, quod Abrabam quondam di.es nunc di-
vitem spernit; dicente Scriptura: „ Erat autem Gen. 13. 2.
„ Abraham dives valde, „ & eum quem habuit in bonis præsentibus parem, nunc reprobat & patitur esse pœnalem; præsertim eum neque pauperis hujus bona, neque mala divitis istius prodiderit sermo divinus, Cur ergo nunc Abraham ambit pauperem, divitem refugit & refutat? Aut quemadmodum hunc Abraham innocentem habuere divitiæ, hunc fecere divitiæ criminosum? Illum promovere ad omnium requiem beatorum, hunc in omnium malorum

8 *Evangelicas tacere virtutes*. Sermo Episcopi quandoque Evangeliorum lectionem præcedebat.

AD SERMON. CXXI.

NOTÆ.

1 *IN obsequium divitis*. Apud Veteres *Obsequia* exequiæ funebres sunt. Nicolaus PP. I. in respons. ad consulta Bulgarorum, apud Du-Cangium in Gloss. Tom. 3. pert. 32. ubi hunc Chrysologi locum laudat. *Non est solito eum obsequiis more ad sepulchra ferendus.*

2 *Tota civitas*. Tangit veterum morem, apud quos usuvenerat, ut cum funus efferretur, propinqui, amici, cum servis &c. honoris causa anteirent. Vide Hieronym. ad Paulam de obitu Blesillæ; Sulpicium lib. 2. de vita S. Martini: Hegesippum lib. v. cap. 13.

3 *Duorum bajulorum*. Bajuli hic videntur esse νεκροφόροι Latinis *vespillones*. Ita apud Augustinum in Epist. xix. ad Hieronym. *non erit prius deductor, ac Bajulus corporis*. Hinc apud Marcellinum lib. xiv. pag. 37. *Bajulorum præcentor*. Tibicen scilicet, qui vespillonibus præcinebat; vel alius quisque, qui eos ad opus excitabat, non secus ac Celeustæ remiges. Laudat hunc locum Du Cangius in Gloss. tom. 1. pag. 482.

4 *Nec quatuor*. Deligebantur ad ministerium funeris *succullatores* ex ultima servitute homines; qui numero quatuor humeros cadaveri supponebant. Martialis Lib. viii. pag. 74.

Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
Accipit infelix qualia mille rogus.

Vide Pignorium de Servis.

5 *Curata veste*. Alias *aurata*.

6 *Naturali quiescit* &c. MS. Cæsen. *Materiali limo, & naturali situ.*

7 *Vermium morsus nescit*. „ Quod provenire poterat, „ vel ex magna siccitate corporis ipsius Medici, vel ex natura telluris sabulosæ, nimis aridæ; vel quia ut caro „ putrescere incipit, mox terra ipsa putredinem corrodit; „ imo propria virtute putredinem prævenit, & vermes ex „ ipsa gigni prohibet quod verius videtur „ Mita. Plurima sunt Beatorum Virorum corpora quæ, Deo annuente, incorrupta post obitum servantur. Huc fortasse respexit Auctor.

8 *Elogium fecit*. Elogium proprie est brevis criminis adnotatio, seu Titulus: ut dicitur in *lib. 3. C. Stellio natus*: & l. ultima, Cod. Theodos., de Navicularits. Ammianus Marcellin. lib. xiv. *multos sub uno Elogio jussit occidi*. Zeno Veron. de martyrio Isa. Proph. *Isaias cum Christum prædicaret, vel futura damnationis Elogium Israelitico Populo nunciaret* &c.

9 *Exitium*. Alias *judicium*.

10 *In-*

barathrum deputarunt ? Verum ne propositus
sermo vestrum diu fatiget animum, suspendat
auditum, acceleranda nobis est hujus solutio
quæstionis. Abraham, fratres, non sibi, sed
pauperi dives fuit, & opes non habere, sed
prorogare gestivit: magis magisque in sinu pau-
peris, quam in horreis recondere suas studuit
Gen. 81. facultates, sicut toto vitæ ejus ordine perdoce-
tur. Nam peregrinus ipse jugiter laboravit, sic-
que ne peregrinus peregrinum se esse sentiret;
sub tentorio manens ipse, sine tecto advenam
manere non passus est: & hospitem hospes sem-
per ipse suscepit, extorris patria, domicilii ne-
Gen 14. scius, ipse & Dominus omnium fuit, & pa-
10 tria: sciens se non incubatorem *, sed dispen-
satorem divinæ positum largitatis, ut vindica-
ret oppressos, absolveret captivos, eriperet jam
jamque morituros, ipsum se morti novus bel-
lator addicit, apud quem pietas in alterum
vita sua charior fuit. Abraham suscepto ho-
spiti astitit, non assedit: & fuit iste non con-
viva hospitis, sed minister: Abraham viso pe-
regrino, Dominum se esse nescivit, ipse allator
prandii, ad coquinam satis delicatam solicitus
addixit uxorem: & qui se, suaque omnia fa-
mulis suis credit ac committit, committere vix
audet hospitem conjugi quamprobatæ. Et quid
plura, fratres? Hujus denique humanitas sic
sancta, sanctis est semper manibus præparata;
ut invitaret apud illum ipsum Deum, & com-
pelleret hospitari. Ille ad Abraham, ille ad
requiem pauperum, ille ad hospitum recepta-
culum venit, qui se in hospite & paupere re-
Matt. 25. ceptum fatebitur in futuro, cum dicet: „ Esu-
„ rivi, & dedistis mihi manducare, sitivi &
„ dedistis mihi bibere: hospes fui, & suscepi-
„ stis me: „ *Factum est autem, ut moreretur
pauper & portaretur ab Angelis in sinum Abra-
hæ*. Non immerito, fratres, sua tunc omnes
sanctos suscipit in requie, & in ipsa cœlesti
11 beatitudine * fungitur dispensatoris officio: quia
dum semper hic suscepit peregrinos & pauperes,
ipsum cum Angelis suscipere Deum, ipsum sub
tentorio suo videre hospitem meruit, quem
semper habuit largitorem. Et revera, fratres,
parum se beatum credidit, si in ipsa superna
gloria ab hospitalitatis pio cessaret officio. Et
solis donis frueretur divinis, qui hic humana
bona crudelem se credidit cuiquam si negaret.
Abraham, fratres, venientibus longe semper
occurrit: prætereuntes etiam prece vocat: no-
lentes magna cum supplicatione suam compel-
12 lit ad mensam: prima, * & saginata de gregi-
bus hospitibus semper apponit: suis, & con-
jugis suæ manibus factos, calentes semper offert
panes: quos frigidos & hesternos esse utique ju-
gis humanitas non sinebat. At iste alter dives,
imo divitiarum captivus, servus opum, & ipsis
censibus compeditus, tantum pompæ ignobile
sepulchrum, in quo pietatis totus utique & vi-
sus defecerat, & auditus, non jam personam,
non pauperem, sed ipsam misericordiam despi-
cit ad januam suam Lazaro sic jacente. Purpu-
ra, bysso, delicatis vestibus, epulis blandis fer-
rea viscera crudelis anima nutriebat: quem
Deus humanæ salutis avidus inquisitor emolli-
re cupiens, non tam Lazarum, quam ipsum
pietatis conflatorium * ejus projecit ad januam: 13
conflatorium dixi, propter ferrea viscera. Im-
piis ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur,
admovetur, & ut dives dare possit, magis ma-
gisque divitis census cumulatur; sed dives ad-
amante durior, quicquid Deus pauperis pro-
pter alimoniam, divitis conferebat ad censum,
ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter re-
ponebat. Item Deus ut non taceret, ut clama-
ret, ut admoneret divitem, ut panem se quæ-
rere tantum jejunus pauper ostendat, ut vel ad
minima largienda abundantis impellat animum,
augetur pauperi fames. *Cupiebat*, inquit, *de
micis saturari quæ cadebant de mensa divitis*. At
dives variis crapulatus ferculis indigeriem suam
ructabat ad cœlum, ne vocem pauperis humi
& taliter jacentis audiret. Itemque Deus, quia
obduratis auribus unius oris nil erat vox cla-
mantis, ad aperiendum cor divitis totum cor-
pus pauperis, vulneribus aperit, ut in admo-
nendo divite tot essent pauperis ora, quot vul-
nera: solvuntur viscera, ulcera producuntur,
hiatus vulnerum dilatatur, sanies effunditur,
& tota pauperis caro componitur in scenam
pietatis: ut quem vox esurientis non moverat,
vel suspiria, vel dolores, gemitus, & tota æru-
mnarum congeries commoveret: sed dives su-
perbo oculo, insatiabili corde, hæc omnia &
audire, & videre, & sentire contemnit. Quæ-
rit adhuc Deus quemadmodum dives a sua ob-
stinatione solvatur. Solvit pauperi manus a suis
artubus, uti nec abigeret canes divitis, quos
vulneribus suis divitis erat pasturus in vulnus:
& novo modo, fratres, humanitatis ordo mu-
tatur: fit humana mendicitas, ut cupiditas pro-
datur * inhumana. Dives pauperem nec ca- 14
dentibus de mensa micis pascit: & Lazarus
pauper, quia aliud non habebat, etiam de car-
nibus suis canibus humanus extitit. Miser di-
ves, si panem non dedisti, quare vel canes
abigere noluisti? Sed mitiores te canes tui *, 15
imo tu sævior canibus tuis: nam te sæviente
illi parcunt, qui non ad morsum dentes, sed
lin-

10 *Incubatorem*. Basilius Cæsariensis in Append. Conc. IV. pag. 26. *Oportet eos, qui sapienter secum reputant, existimare divitiarum usum in amministratione esse positum, non in fruendo*. Nam hoc esset, quod est Chrysologo, *incubare* divitus. Vox autem est in sacris Gentilium usitata, de iis qui in Fanis Deorum somnia captabant. Occurrit passim apud Poetas. Vide Ciceronem de Divinat. Lib. II. Tertullianum de Anima cap. XXVII. Arnobium Libr. I. &c.

11 *Et in ipsa cœlesti beatitudine*. „ Mutat hic ordinem „ Auctor; & a Limbo Patrum ad locum beatitudinis „ ascendit, ubi Abraham fungi dispensatoris officio fertur. „ Mita.

12 *Prima* pro optima.

—— *O inter dilectos pars prima sodales*.

Ovid. lib. 4. Trist. Eleg. 9.

13 *Conflatorium*. Vas in quo metalla liquefiunt. At Lazarus ferrea viscera divitis emollire non potuit.

14 *Prodatur*. Alias *proderetur*.

15 *Mitiores te canes tui*. Ipsæ belluæ quadam in Lazarum pietate moveri videbantur. At Augustinus Serm. LXXVIII. recent. edit. comparat maledicos canibus lambentibus ulcera Lazari.

linguas ad obsequium sic producunt, ut in modum spongiæ non vexent vulnera, sed detergant. Dives, in canibus tuis famem pietas vicit; in te impietatem saturitas non evicit. Nam
16 quod canes hoc studio facere curarunt *, usus ipse, qui semper est in oculis, probat. Nam canes lambendo semper curant vulnera sua; canes curant pauperem magisterio naturæ, & homo hominem negligit, ipsa graviter accusante natura. Verum est, verum est, quod dives nec micas dare potest, dum semper avarus eget. Differendus est sermo, fratres, quia &
17 dicendi tempus absumpsimus: * & lectionis loca, quæ nobis tractanda sunt maxime, subsequuntur.

SERMO CXXII. (*)

DEberet, fratres, sermo noster hodie sancti Andreæ, in quantum sufficit, referre virtutes; sed quia de divite illo, & Lazaro Evangelico paupere, quod superest nos diximus reddituros, & B. Andreæ Apostolatus, & Martyrii sui prærogativa sufficit, & abundat ad gloriam, si placet, nos quæ promisimus, quæ debemus, ipso Domino reddente, solvamus. Scientes namque quod & dicenti & audienti semper generet lassitudo fastidium, superiore tractatu maximam partem propositæ distulimus lectionis: ut reparatis animorum viribus salutaris verbi sequentia toto vigore &
1 debito * caperemus auditu. Post illa enim quæ diximus, hæc sequuntur. *Et elevans ocu-*
Luc. 16 *los cum esset in tormentis, Abraham vidit a longe, & Lazarum in sinu ejus.* Et elevans oculos suos: sero dives sursum levat oculos suos, quos semper depressit in terram. Dives, quos oculos levas, ipsi sunt accusatores tui: quos oculos levas, ipsi non placant judicem, sed inflammant: non reportant veniam, sed reatum: & exigunt pœnarum cumulum, non solamen. Quo oculos levas? quid clamas adhuc dives? quo respicis dives? Ibi est Lazarus, ibi est impietatis tuæ proditor, testis criminis, crudelitatis assertor. *Et clamavit*, inquit, *pater Abraham, miserere mei*. Modo cognoscis patrem, & modo tibi patrem se esse nescit, quem in Lazaro patrem sic sprevisti: modo tibi justus occurrit, qui tunc, ut tibi p[illegible] esset, diu Lazarum passus est cruciari. In-
felix quem sic ipsa origo * arguit, quem sic 2
ipse lucis auctor addicit: * infœlix cui in ju- 3
dicio pro magnitudine criminis, non misereri genitor, non pater ignoscere, non affectio potuit subvenire. Quid clamas adhuc dives? Adhuc dives, sed crimine, non censu; non substantia, sed reatu. Quid clamas? quid postulas? Hoc loco jam non geritur postulatio, sed controversia: ubi e diverso consistit ipse qui passus est: sed agentium diversus est locus; hic agit de proximo, ille de longe: hic de sinu suggerit, clamat ille de tartaro: exorat ille de requie, queritur hic de pœna. Sed quid dicit dives? *Pater Abraham miserere mei.* Bene diceres, si Lazarus in sinu residens ipsum pectus judicis non teneret; bene diceres, si Lazarus justissimi cognitoris tota non possideret arcana. Gratis rogat judicem, quem sic innocens confessor accusat; & frustra sibi credit judicem posse subvenire, quando ore judicis pronunciat ipse tanta qui pertulit. *Miserere mei, & mitte Lazarum*. Adhuc tu in Lazarum sic crudelis? *Lazarum mitte*. Quo? Ad infernum de gremio, de folio sublimi ad profundissimum chaos, ad tormentorum stridorem de sancta quiete, de tanto silentio beatorum. *Et mitte Lazarum*. Ut video, quod agit dives, non est novelli doloris, sed livoris antiqui: & cœlo magis incenditur, quam gehenna. Est grave illis malum, est illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui, videre felices. Adhuc divitem malitia non deserit, quem jam possidet pœna: qui non se ad Lazarum duci postulat, sed ad se Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tui stratum dives pius Abraham Lazarum mittere non potest, quem tu ad mensam tuam non es dignatus admittere. Jam vobis versæ sunt vices; vides ejus gloriam, cujus supplicium sic sprevisti: videt ille cruciatus tuos, qui te tunc tua mirabatur in gloria. Sed videamus, fratres, quare sibi mitti Lazarum sic deplorat. *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam*. Erras, dives, hæc flamma non tam linguæ, quam mentis est: non tam linguæ, quam cordis est; & adhuc iste conscientiæ calor est, non illud extremum quid te manet & expectat incendium. Nam si te jam novis-
simi judicii totus ignis * ambiret, & illius 4
desperatæ damnationis sententia jam teneret, nunquam

16 *Facere curarunt*. Editi cum Mss *facere curanorum*. Melius noscum Latinio.

17 *Tempus absumpsimus*. Habendæ concionis tempus olim definitum fuisse ex Patribus probatur. Consule Origenem homil. XXI. in Numer. Augustinum homil. XXIII. Lib. quinquag. homil. & Serm. CCXXXVII. de Temp. & Chrysologum rursus Sermon. CXII. & ibi Notam 2.

AD SERMON CXXII. *

NOTÆ.

* EX hoc Chrysologi Sermone, uti ex aliis aliorum Patrum, velut Chrysostomi, in orat. III adversus Judæos; Augustini, in Præfation. ad exposit. Epistolæ B. Joannis; Gaudentii Brixensis &c. eruit Ferrarius de Concionibus, lib. III. cap. XI. pag. 363. concionandi consuetudinem obtinuisse apud Veteres Patres, non tantum diebus dominicis, sed & in aliis Festis, ac Martyrum præsertim.

1 *Debito*. Larinius legit *devoto*.

2 *Origo*. Hoc est ipse Abraham, a quo tu originem duxisse dicis, dum Patrem vocas.

3 *Addicit*. Addicere verbum judiciale, quando res plus offerenti addicitur. Hic autem pro *damnare*, *devovere* &c.

4 *Ignis judicii*. Passim apud veteres Patres mentio occurrit. Hilarius in psalm. 118. num. 2. *An cum ex omni otioso verbo rationem simus præstituri, diem judicii concupiscemus, in quo nobis est ille ignis indefessus subeundus?* Origenes, Homil. III. in psalm. 36. *omnes nos ad illum ignem venire necesse est*. Gregorius Nazianzenus sub initium Orat. XLI. *Ignis ille postremus, quo nostra crimina expendentur, aut purgabuntur*. Vide Cæterum in Append. Serm. August. Serm. XV. num. 4 Ambrosium, Serm. XX. num. 4. At in aliis locis, Patres pro *igne judicii* piaculares flammas intellexisse conveniunt tantum non omnes. Chrysologus vero videtur Infernum innuisse. Tertullianus enim, Apolog. num. 48. de judicio agens *jugis ignis*, *ignis judicii* meminit; attamen ibidem, solos reprobos respicit.

5. *Arti*

nunquam levares oculos, nunquam patrem colloqui, nunquam pro te rogare, nuoquam præsumeres intervenire pro fratribus. Certe si te jam possidet totus ignis inferni, si te gehennæ flamma complectitur, quare solius linguæ æstibus desideras subveniri? Nisi quia cum pectus tuum anhelat flamma sui criminis & reatus, magis lingua uritur, ardet, æstuat, quæ insultavit pauperi, quæ misericordiam denegavit: hæc præcedit ad judicium: hæc antea degustat & patitur cruciatus, hæc de toto corpore prima sentit ardorem, quæ cum prima hic varios deliciarum cibos, & odorata degustaret pocula, mandare pietatem noluit: fieri misericordiam non præcepit: sed & ipsa cum alii facerent, derogabat. Ipse est qui induebatur purpura & bysso. Quid est dives? ab æstu byssus non defendit? purpura non resistit inferno? Remanserunt ista; deseruerunt ista, & ipse nunc nudus sudas, æstuas, qui aliquando insultabas æstibus
5 artificiosa nud'tate vestitus. * *Et mitte Lazarum ut intingat ext'emum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam*. Quid est dives? ubi sunt torrentes torcularium tuorum? ubi sunt horrea ad famem pauperis non mious cupiditatibus dilatata, quam copiis? ubi sunt vina ad
6 inopiam pauperis annositatibus, * & ipsa temporum oblivione servata? ubi sunt effusiones,
7 lapsus, flumina ministeriorum tuorum? * Ista omoia tibi periere, non crimini, qui sitis extremi digiti guttam, quam si vel solam dedisses pauperi, non sitires. Immisericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus consistit & vita. Velim scire, dives, si vel ipsi tibi in pœna positus ignoscis: quia ad hæc mala non venisses, si de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dedisses. Parum est quod caro eget, quod natura exigit, quod sufficit vitæ: avaritia causa est, quod homo magna & multa recondit non sibi, sed aliis ad suum plane præsentem, vel posterum cruciatum. Sed dicis dives: Ego & si vinum oegavi, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipse omnium præstitit, & natura. Puto, dives, quod & aquam pauperi tu negasti: cui ne ingrederetur jaouam tuam, ne ad tuum puteum perveniret, canes quam plurimos
8 objecisti: * Quid est autem quod dicis? *Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti in aqua*; & non deferat aquam? ergo juxta est aqua: & si juxta est, quare de proximo non sumis? quare? quia vinctæ sunt manus tuæ merito dives, quia solutis debilitate Lazari manibus subvenire contempsisti. Debet homo, debet debilibus sua membra partiri: quæ cum Job non darct, sed redderet, sic dicebat. „Ego fui ocu- *Job. 29. Juxta LXX.*
„lus cæcorum, pes autem claudorum: ego „eram pater invalidorum: „Homo si non habes nummum, da pauperi manum, quia majorem misericordiam facit, qui ad mensam suam manu pauperem debilem ducit. Ipsum se pauperi dedit, qui se aptavit in obsequium pauperis, aptavit in pauperis servitutem. Iterum, fratres, præsentis verbi plenitudinem differamus, ut tertia auditione quam sen te n tiam ab Abraham beatissimo pertulerit dives proloquamur.

SERMO CXXIII.

INverecundi debitoris est, aut differre credita, aut promissa denegare: honesti, sine mora, & mox utraque persolvere. Promisimus ut omne quod restat de illo divite redderemus, qui cum in Lazarum visus sit immitis, in se magis sævus extitit, & crudelis. Hacteous quid dives ad Abraham locutus fuerit, & sanctus Evangelista, & noster sermo, in quantum potuit, declaravit. Dictum est: *Et elevans oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, & clamans dixit: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Cui nunc respondit Abraham, Fili, recepisti bona in vita tua*. O mira *Luc. 16.*
pietas! adhuc vocat filium, quem degenerasse propria crudelitate sic respicit. O singularis bonitas! adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum sobolem, extremum mancipium jam gehennæ. Sed vocat filium, ut magis magisque filii prodatur impietas: quando
cum tali * etiam paterni sermonis pietas per- 1
severat. Tu vocas patrem, * ego voco filium: 2
ut te graviter doleas perdidisse, quod natus es. Adhuc voco filium, ut amarius doleas perdidisse te, quod tibi gratia dederat, & natura s quia non habuisse doloris non est taoti, quanti habita mœroris est, perdidisse: voco filium, ut

5 *Artificiosa nuditate vestitus*. Auctor hic debyssi indumento loquitur: quod tenuissimi lini genus est, ex quo fiunt vestes subtilissimæ, quæ non modo æstum corpori deferentis non causant, sed potius æstum remittunt: ex Mita.

6 *Annositatibus*. Leg. xxiii. Cod. Theod. de Decurion. *annositate se tueri*. In l. ult. eodem Cod. de prædiis navicul. *annositatis cursus*. Petrus Cellensis Lib. ix. Epist. v. *Calamus noster annositate*, *& desuetudine quassatus*.

7 *Ministeriorum tuorum*. Servos quandoque *ministeria* dicta notat Pignorius, pag. 101. Seneca de benefic. Lib. iii. Cap. xviii. & apud Latinos Gallicos Scriptores *Ministerialis* servus est. Quandoque etiam *Ministeria* appellatione intelliguntur omnia vasa argentea sternendo triclinio necessaria. *Sacra pompam ministerii*, vocat vasa sacra Paulinus Nolanus.

8 *Canes objecisti*. Servi ostiarii comes quandoque fuit canis. Plautus Mostell. *Tranio age canem istam a foribus facem abducat*. Erant, & qui prope januam Canem pictum haberent: ut Trimalcio apud Petronium. Seneca, lib. iv. de ira vocavit hos: *Catenarios Canes*. Irascitur jure Pignorius in nostrorum Pictorum inscitiam: qui in ipso divitis triclinio, Lazarum humi cubantem pingunt. Scilicet Janitores admisissent hominem scatentem ulceribus: ipsi dorso luituri, quidquid Dominorum oculos offendisset.

AD SERMON. CXXIII.

NOTÆ.

1 *Cum tali*. MS. Cæsen. & Vatic. *In eum talis etiam paterni sermonis* &c.

2 *Vocas patrem, ego*. In nonnullis editis. *Adhuc ego*. &c.

3 Non

nt intelligas judicii esse, quod pateris, non fu-
3 roris: * voco filium, ut in me mea patientia,
4 & in te tua maneat * pœna. Sed iste, fratres,
intelligit se non esse filium, qui fatetur, &
pensat de suo merito, quod tam pii patris per-
didit de natura. Qui tunc utique respondisset
generi, si pius, si hospitalis, si misericors, in
pauperem si fuisset humanus. Qui genitoris
opera non facit, negat genus, Domino sic do-
Joan. 8. cente: „ Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ
„ faceretis. „ Ille fidem generis probat, qui
5 paterni operis * assertor assistit. Sed quid dicit
Abraham. *Fili, recepisti bona in vita tua*. Si tan-
tum divitis hujus istud est crimen, quia rece-
6 pit bona, * quantum reus qui invadit indebi-
ta? Si tantum criminosus qui sua claudit, qui
non largitur accepta, quam pœnalis est qui &
suis incubat, & aliena pervadit? Fratres, de-
mus nostra, si tamen nostra; demus tamen
quæ putamus nostra, vitemus aliena, decline-
mus extranea, certe si cui aliquid tulimus, to-
ta celeritate reddamus: ne hic relinquentes o-
mnia, illuc ce si pauperes, crimine divites,
ad istum divitem perducamur. Discat tamen
7 dives quia recepit bona, non accepit: * Vide-
tis, fratres, quia Abrahæ sancti verbo istius
divitis animus proditur, sensus arguitur, intel-
lectus punitur, qui non sibi data, sed reddita
credidit quæcunque domino largiente possedit.
Intelligite quo sensu incesserit, quo corde am-
bulaverit, qui Deum sibi credidit debitorem,
& dominum suum male dives usuris suis addi-
xit obnoxium: ignorans quia dominus & si
pauper incessit in terra, dives tamen ascendit
in cœlum: & dedit ille, non accepit in fœno-
re, qui dedit uni quinque talenta, alii duo,
alii unum: unde & promittit se exacturum,
non reddituruum usuram, cum dicit ad servum:
Serve nequam & piger, dedisses pecuniam meam
nummulariis, & ego venissem, & exegissem
eam utique cum usuris. Hinc autem plus im-
pius dives iste, quia non in alium pius extitit:
qui & si recepit bona, non pro nobis bona,
sed pro malis bona recepit indignus. Sed trans-
eamus ad Lazarum, & quæramus quid est
quod dicit: *Et Lazarus similiter recepit mala*.
Et id sufficiat ad meritum, abundet ad glo-
riam, si non fecit bona, sed recepit mala:
plane beatus est, fratres, qui se a Deo acci-
8 pere bona, mala recipere fideliter credit. *
Beatus qui Deo semper reddit debita: certe si
non potest, vel dimitti sibi debita tota humi-
litate deposcat, ipso Domino sic docente:
„ Dicite: dimitte nobis debita nostra: „ Bea- Matt. 6.
tus qui Deo debita, & cum non intelligit se
contraxisse persolvit, altius Propheta instituen-
te cum dicit: „ Quæ non rapui tunc exolve- Psal. 68.
„ bam. „ Beatus qui se apud Deum semper
ut excuset, accusat, Scriptura taliter admonen-
te: „ Justus in primordio sermonis sui accusa- Prov. 18
„ tor existit: „ Et si justus, quare se justus juxta
accusat? quia „ Non justificabitur in conspe- LXX.
„ ctu tuo omnis vivens: „ Homo coram ho- Psal. 142
mine de justitia, de innocentia, de merito for-
sitan glorietur: coram Deo qui se de innocen-
tia jactat, de sua justitia gloriatur, homo non
est. Hinc est, quod ille Pharisæus cum non Luc. 18
orat, sed justitias suas computat, imputat, ru-
ctat, injustus & Publicano deterior abscedit.
Sed accedamus ad reliqua. *Nunc autem hic con-
solatur*, ait, *tu vero cruciaris*. Videte, fratres,
intelligite, fratres, ex his quæ dicta sunt, quia
justos & injustos & si discretio locorum, * una 9
tamen inferni adhuc regio continebat: atque
eos & si chaos jam magnum, nondum tamen
cœlestis habitatio separabat: & si dividebat il-
les hiatus tristis, nondum tamen deputata su- Gen. 3.
perius angelis altitudo. Flammea romphæa * 10
(sicut Legislator refert) Paradisi volvebatur
in janua, ne illuc homini pateret accessus: * 11
æreis januis: & ferreis vectibus portæ inferi ob-
seratæ claudebantur, ne animabus, quæ illuc
jactatæ fuerant de supernis, ullus pateret egres-
sus. Nam & chirographum paterni debiti,
quod morti singulos adjiciebat, stylo culpæ,
& reatus ipsius atramento tenebatur ascriptum,
& ad sobolis noxam multa temporum currc-
bat usura: nec erat idoneus qui Paradisum in-
troiret, flammam extingueret divinitus institu-
tam, aut aperiret januas inferni cœlitus obse-
ratas, aut solveret chirographum, quod in ar-
ca legali Dei præcepto tenebatur inclusum.
Hinc est, quod ipse Dominus, primi homi-
nis, id est, contumacis servi, exulator advenit:
ipse dominus qui obseravit Paradisum, qui
clausit infernum, ad terras & ad inferos tota
potestate descendit, ut accensa extingueret,
clausa protinus aperiret, protoplasti facinus
aboleret. Hinc est, quod arietem suæ crucis
portat aggressurus infernum, ut conterat &
con-

3 *Non furoris*. Mysticum sensum aruit Mita: atque id quod nunc patitur Hebræus, per divitem significatus, non esse alumnem a Christo sumptum, sed justum deitatis judicium: ut qui Gentilem viam salutis docere recusavit, ipsemet ab Gentili viam salutis edicat: & laudat Serm. 211. & Serm. clxxi. Satis a longe.

4 *Maneat*. Alias *permaneat*.

5 *Qui paterni operis*. Locus restitutus ex MS. Cæsan.

6 *Recepit bona*. „ Juxta varias hujus verbi *Recipere* si-
„ gnificationes, varia explicantur ab Auctore animi sensa.
„ Hic *recipere* interpretor occultare, juxta l. fin. c. oper.
„ Lib. factum ab Impp. Valente, & Valentin. unde ha-
„ bentur crimina receptorum; eorum scilicet, qui fures
„ raptores, & ceteros malefactores, ut occultent, apud se
„ recipiunt: ut ff. de Recept. & C. de his qui Latron. &
„ in Can. sicut ait de Hæreticis. Ideo recepisti bona in
„ vita tua, est idem, ac si diceret. Tibi, tuisque impro-
„ bis usibus, cæteris occultata, bona reservasti. „ Mita.
Ingeniosius an verius alii videant. Ἀπέλαβες hic non solum *recepisti*, sed *plene accepisti* significat.

7 *Recepit bona, non accepit*. Recepit, idest habuit bona,
„ ut ea Domino reddat cum fœnore, vel pauperibus ero-
„ get. *Accipere* autem est gratis aliquid ab aliquo habere,
„ vel quod suum est sibi vindicare. Dives autem bona pos-
„ sidebat Domino largiante, non Domino reddente. Ex
Mita.

8 *Mala recipere fideliter credat*: Hoc est: dum malis justus opprimitur, fideliter credit, his ab Deo opprimi, tanquam amantissimus Filius a Patre.

9 *Discretio locorum*. De iis locis, de quibus Chrysologus, juxta Sanctorum Patrum mentem alibi disserimus.

10 *Flammea romphæa*. *Flammeum gladium*. Habet Vulgata: pro flamma in figuram gladii conformata.

11 *Pateret accessus*. Consonat Origenes, Comment. in 1. Reg. 28. edit. Huetii, pag. 36. ubi docet feliciorem esse nostram conditionem, quam eorum, qui ante Christum vixerant; quod *nulli eorum datum sit, ubi lignum vitæ erat prætergredi, & flammeum gladium pertransire*.

12 Cu-

confringat ipsas tartari januas ære munitas, & ferro. De latere fundit aquam, ut Paradisi viam temperet, ignem ex parte sanctorum extinguat inferni, totum chirographum debiti diluat, & solvat antiquum: & patiendo hoc remittat ipse, quod ipse intulit importando. Agnoscite, fratres, lætamini, fratres, post triumphum Christi sanctorum custodiam dissolutam, & in sanctos ultra inferni nil deberi: quando Christus ut justos, non injustos absolveret, ad inferos usque penetravit. Intelligamus, fratres, quantum Christus profuerit: imo quam sine Christo in nullo fuerit salus, cum præter istam corporum solutionem, sanctorum quoque animæ apud inferos tenebantur astrictæ. Beatus ergo Lazarus, qui totum Deo debuit, ut crimini nil deberet. Beatus quod hic recepit tot mala, ut ibi bona omnia possideret. Et adjecit Abraham, dicens. *Neque hinc ad vos transire neque hinc transmeare quis potest*. Terret, fratres, terret nimis hujus vocis auditus, quæ ostendit post mortem, & famel
12 apud inferos pœnali custodiæ deputatos * ad sanctorum quietem non posse transferri, nisi Christi gratia jam redempti, ab hac desperatione sanctæ Ecclesiæ intercessione solvantur: ut quod sententia negat, Ecclesia mereatur, præstet gratia. Hic tamen dives rogat adhuc, & dicit: *Pater Abraham*. Adhuc vocat patrem, qui meritis suis & patrem & patriam sic amisit. *Pater Abraham*. Hic miser & in pœna mentitur. *Pater Abraham, mitte eum in domum patris mei*. Si vere hunc patrem vocat, cujus domum patris alterius tunc requirit? nisi forte eum se in absentia habere patrem credit, quem in præsenti se taliter conspicit perdidisse: & sic sibi credit ejus patris domum ejus gratia custodiri, cujus ibi negari sibi finum videt, videt requiem pernegari. *Pater Abraham, mitte eum*. Quem? Nempe Lazarum. Ubi? *In domum patris mei*. Modo, & tarda, dives Lazarum ad domum patris sui non misericors, sed miserandus invitat, quem toto tempore substantiæ miseratione suis incum-
13 bentem * januis non recepit: & sub specie pietatis ad pristina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem prima petitione ad suos devocare non potuit cruciatus. Ante dixit: *Mitte ad me*. Modo dicit, *Mitte ad fratres meos*. Dolet, agit infelix, ne videat felicem, quem aliquando putaverat infelicem. *Mitte ad fratres meos*. Ubi? *In domum patris mei*. Ut quid? *Habeo enim*, inquit, *quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. Cui pius, qui sibi sic impius? Impudenter præsumit aliis impetrare pœnitentiam, qui sibi tam crudeliter ad veniam nil providit. *Mitte Lazarum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres*. Et putas quod quinque fratribus tuis sufficiat Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus suis, toto clamans corpore nil profecit? Merito ei respondit Abraham: *Habent Moysen & Prophetas, audiant illos*. Sine Lazarum tantos requiescere post labores, & tu defle tuas, quas tuo merito sustines, pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus, non pro tuo consilio, sed pro suo munere olim prospexit ad salutem: dedit per Moysen legem: Prophetiam largitus est per Eliam: audiant ergo illos, ne suos sentiant cruciatus. *Respondit dicens: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei*. Cui respondit Abraham: *Si Moysi & Eliæ non credunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent ei*. Nihil tam verum, fratres, qui de cœlo loquenti per legem, de cœlo venienti Christo credere noluit, jam non me-
rebitur credere * ab inferis revertenti. Ipse 14
Christus, fratres, Deus & Dominus noster ad Moysen est locutus de cœlo, ipse in terra terreno est locutus in corpore, ipse cum terreno corpore ab inferis est reversus: & tamen referenti quæ bona in cœlis, quæ sint apud inferos mala, fratres, divitis illius, qui Judaicis intelliguntur in populis, credere tota obstinatione noluerunt. Verum, fratres, quia nos, qui sit dives, aut quis Lazarus pauper, & qui sint quinque divitis fratres, dicere nunc tempus excludit: nec quid in hac historia spiritualis intelligentiæ lateat, aperire permittit: edocti per Christum, quid apud ipsum justos maneat, quid apud inferos expectet injustos, agamus, curamus verbo, opere, misericordia, ut & superna bona apprehenderet, & mala perterriti vitare & declinare possimus.

SERMO CXXIV.

Quoties nobis a Deo dives ingeritur purpuratus, quoties vulneratus pauper apponi-
tur, toties nobis misericordiæ σκάμμα * pan- 1
ditur,

12 *Custodia deputatos*. Chrysologum loqui de Limbo SS. Patrum putat Mita: in quo detinebantur Patres in pœnam originalis peccati: nec poterant nisi per mortem Christi ab illa custodia eximi.
13 *Incumbentem*. Alias: *accubantem*.
14 *Merebitur credere*. MS. Cæsen. & Vallitel. *Nec Lazaro credat ab Inferis revertenti*.

AD SERMON. CXXIV.

NOTÆ.

1 *Misericordiæ σκάμμα*. Locus scilicet apertus, in quo misericordia excurrat. Scamma in Gloss. Græco-Latin: *fossum*, vel *fossa* redditur: unde non inepte Mita Caveæ *ludorum*, sicuti & in aliis editionibus scilicet locus medius in quo Athletæ luctabant, sive quia fossæ leviter depressæ speciem præseferebat; vel quod apud Græcos fossa soleret cingi, ut apud Romanos Euripo. Chrysostomo homil. iv. Tom. v. edit. Paris. pag. 738. Scammata sunt fines curriculi, termini. *Homines Angelos reddidit, & ad spem rerum cælestium vocavit: ἐς μακρὰ σκάμματα διατείνει & stadia longius extendit*. Interpres minus apte: *longiora certamina posuit*: licet inficias non eam apud ipsum Chrysostomum homil. 1. ad Populum Antiochenum, tom. vi. pag.

ditur, toties nobis stadium pietatis aperitur: ut de spectaculo cœlesti possimus attendere, quam brevi quantumvis pauper ad palmam, dives pervenit ad ruinam. *Homo*, inquit, *erat*
Luc. 16 *dives, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis*. Induebatur dives purpura, pauper livore: dives bysso, pauper squallore: auro dives, pauper fœtore: dives plumeo decumbebat in sigmate, jacebat durissima pauper in terra: dives ructabat epulas, fame pauper anhelabat: fundebat vina dives, pauper lachrymas: exsatiatus dives projiciebat panes, micas pauper esuriens non habebat: pascebat oblatrantes pauperem dives ferculis suis, pauper vulneribus suis saturabat divitis canes. Ac ne plurimis, ad divitem bona omnia, ad pauperem mala omnia perlegimus provenisse; neque tamen pauperem fregerunt adversa, aut diviti omnia secunda profuerunt: imo pauperem provexit ad philosophiam paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam, necessitas ad voluntatem, fames ad jejunium, sitis ad tolerantiam, ad vitam mors, ad præmium pœna, ad cœlum terra, egestas ad regnum: & divitem sic extulit purpura ad superbiam, byssus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad impietatem, unguenta ad marcorem, ad cæcitatem splendor, sublimitas ad ruinam. Ergo neque prospera ignavos erigunt, neque fortes adversa prosternunt: quia neque divitiæ, neque paupertates, sed animus aut ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos. Januæ divitis pauper apponitur ulceribus plenus: ac fit hoc non humano casu, judicio fit divino, ut divitis & pauperis conflictus esset in terra, spectaculum maneret in cœlo. Dives totus indutus divitiarum stabat armis: & contra pauper jacebat ipsa vestitus in carne: nisi forte lorica erat illi, unum totius corporis vul-
2 nus. Dives morabatur servorum in choris; * pauper exutus cute, dolorum stimulis agebatur. Jaciebat impietatis tela dives, clypeum miserationis Lazarus opponebat, crudelitatem suam dives pauperis vibrabat in vulnus, fru-
3 strabatur diviti fontem animam * pauperis robur, quia corpore se deserente, totus migravit in animam; & calcata carne in spiritum totus armiger supernus ascendit, ne ubi possit
4 ferire * divitis crudelitas inveniret. Ob hoc enim egerat Deus, ut dives pauperis, pauper divitis in oculis semper essent, quatenus vicissim sibi ambo curam de vario languore præstaret. Ægrotabat pauper corpore, mente dives. Hinc est, quod differebatur cura pauperis, ut dives sumeret de vulnere medicinam, de gemitu compunctionem, de lachrymis pœnitentiam, de patientia exemplum, de fame misericordiam, da siti sensum; ad summam, cœleste de terrena compassione consortium: certe

ut tantis dives bonis fultus Deo gratus esset; quando gratus Deo pauper in malis omnibus, vidente divite, permanebat. Merito ergo portabatur ab Angelis qui jacebat; qui lugebat, Abrahæ consolabatur in gremio; & vivit Deo semper, qui se sibi vivere nec scivit in mundo. *Factum est*, inquit, *ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in sinu Abrahæ. Mortuus est autem dives, & sepultus est in inferno*. Miser accipit ante animæ, quam corporis sepulturam: nec ante quieti corporis, quam pœnali traditus est sepulchro: ut vivat pœnæ semper, cum sit semel mortuus vitæ. *Et sepultus est in inferno: & vidit Abraham de longe, & Lazarum in sinu ejus*. Immutatio quanta rerum! quo descendit dives! quo pauper ascendit! Respicit ibi sursum, quem despexerat hic deorsum: & videt eum de inferno in sinu Abrahæ, quem jacentem se coram superbo de sigmate non videbat: *Pater Abraham, miserere mei*. Stulte petit a patre misericordiam, quam negaverat fratri. *Miserere mei*. Quid illi cum misericordia, cui jam totum cessit in pœnam? Aut quæ illi supplicatio apud patrem poterit subvenire, cui in sinu patris residet accusator? Pectus patris Lazarus tenet, & totam sancti cordis pulsat æquitatem, quatenus se sibi patrem boni, mali judicem servet. *Pater Abraham, miserere mei: & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aqua: & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Mitte Lazarum: ut ipse qui cruciatus mei causa est, jam refrigerii minister extremum digiti sui solamen modo ipse porrigat, cui ego jacenti manus meæ totius solatium tunc negavi. *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aqua: & refrigeret linguam meam*. Sitit itaque guttam, qui vini lacus cum pauper sitiret, effudit: & stilla digiti extremi credit gehennæ flammas extinguere, qui mensuris per totam diem ebrietatis non extinxit incendia. Sed hanc sibi guttam ad refrigerium dari petit, ad ardorem pauperis quam negarat. Ista gutta est, dives, quæ te facit crudelem, ista gutta est, quæ os Lazari a te negata siccavit: quia ad refrigerium corporis & gutta sufficit, & mica. *Cupiens*, inquit, *saturari de micis, quæ cadebant de mensa*. Spargebatur panis, fundebatur vinum, & quod ad extremam vitam pauperis negabatur, hoc totum diviti peribat ad pompam. *Et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua; & refrigeret linguam meam*. Lingua in capite, caput malis; ipsa derogat egeno, insultat pauperi, pietatem latrat, misericordiam carpit: & merito prima est in gehenna, in cruciatu prævia, dux pœnarum, quia ipsa interdixit misericordiam, cui datum fuerat ut juberet. Et quamvis series lectionis & me compellat dicere, & vos invitet audire, qui sit purpuratus dives, qui sit Lazarus pauper, qui sint quinque fratres divitis, quomodo ante diem judicii dives cruciatus sen-
tiat gehennæ: * attamen dolor revocat ad di- 5

vi. pag. 458. Isidorum Pelusiotam, aliosque *Scamma* item significare *certamen*. Vide Not. Serm. xxxiii.

2 *Servorum in choris*. Ex Latinio.

3 *Fontem animam*. Dolebat Latinius *locum corruptum, & mancum esse*. Modo ex MS. Cæsenæ, & editione Mitæ restituitur.

4 *Ferire*. Ex emendatione Latinii. Editi omnes corrupte *ferre*.

5 *Sentiat gehenna*. Latinius putat hic aliquid deesse. At reponendum: *attamen dolor revocat ad dicendum*; *mortuus*

ţendum „ mortus est dives & scepoltus est in in-
„ ferno: „ Et si est sub terra carcer, si est καῦσις
6 ardens, * si est inferus sine fine crucians, si
7 est apparitor tristis, * qui nos ad ista rapiat
post sæculi labores: quid stupemus? ubi sumus?
quis est iste qui nos eludit somnus? quæ est
ista quæ nos tenet oblivio lethalis? quare non
omnibus contemptis evadendi a malis talibus
nobis sola sit cura, ne viventes mundo, ne aliis
currentes, ad tantas, tales, tam crudeles subi
to rapiamur pœnas? Et si est ascendendi pos-
sibilitas ad superna, si est facultas vivendi in
cœlestibus, si est Abrahæ sinus bonis omnibus
ad requiem præparatus, si est Lazarus in sinu
patris tantis imo quia dubium non est, ubi &
loca, & personæ, & nomina describuntur:
quare non cœlo mutamus terram? quare non
caducis emimus æterna? quare non perituris
manentia comparamus? ut & supplicia devite-
mus inferni: & hæc quæ audire desideramus
anguste, late videre, habere & tenere possi-
mus.

SERMO CXXV.

OMnium quidem ciborum sal salubre est
condimentum, si mensura non desit: alio-
qui sine modo & ipsum perit, & quod salierit
1 perdit: amarat enim nimietas * quod poterat
condire mensura. Sic qui in nobis est sensus, si
teneat modum, dat saporem, intellectum pa-
rit, prudentiam generat, cor dilatat, auget in-
genium, maturat dicenda, audienda componit,
fitque sibi dulcis, fit degustantibus tota dulce-
dinis plenitudo: & plane erit ille melleus sen-
sus, qui ore profert nil amarum. Hoc præmi-
simus, ut sit nobis in Evangelicis sensibus no-
stri sensus constringenda mensura: quatenus vi-
talem cibum, divinum pastum, cœlestem sa-
porem non violet, sed cautissima nobis sobrie-
tate custodiat, juxta illud Apostoli: „ Non
Rom. 12. „ plus sapere quam oportet sapere, sed sape-
„ re ad sobrietatem. „ Sed jam quid Domi-
Luc. 16 nus dixerit, audiamus: *Homo quidam erat di-
ves*. Et quis erat homo iste, nisi Christus?
Quis dives, nisi ipse, qui in paupertate nostra
totas creaturæ divitias possidebat? *Homo quidam
erat dives*. Hoc Judæis sæpius inculcabat, ut
intelligerent quod inesset locuples deitas, cui
erat humana paupertas. *Erat dives*. Erat in
majestate sua dives, qui oculis Judæorum erat
pauper. Et quomodo dives non erat, cui mi-
nistrabant Angeli? virtutes parebant? elementa
serviebant? & quæ non erant, fiebant jussa?
vocata veniebant? *Homo quidam erat dives: &
habebat villicum* Quem nisi hominem, cui ad
colendum mundum tota fuerat commissa pos-
sessio *: *Homo quidam erat dives, & habebat* 2
*villicum: & hic diffamatus * est apud illum*. 3
Quasi non præscierit, quasi non prævideri̇t,
cui occulta nota sunt, cujus oculis etiam illa
nuda sunt quæ teguntur. *Et hic diffamatus est
apud illum*. Ergo ille famæ, credidit? fama
nunciante cognovit? Absit: Sed quia illa quæ
noverat, quæ pietate velabat, quærere tunc
cœpit quando accusabat terra: „ Vox sanguinis Gen. 4.
„ fratris tui clamat de terra: „ clamabat terra,
clamabat cœlum, dolebant Angeli, quando jam
tota seculi fama loquebatur. *Et hic diffamatus est
apud illum quod dissipasset substantiam ejus*. Filius
junior ante istius hominis lectus est substantiam
dissipasse, nunc ipsius bona villicus dissipasse
perhibetur. Sicut idem Deus & homo Chri-
stus, idem paterfamilias, & pater: sic hunc
eundem esse & villicum constat, & filium: est
hic causarum diversitas; est mutatio nominum,
non est varietas personarum. *Et diffamatus est
apud illum quod dissipasset bona ipsius, & voca-
vit eum*. Vocavit per Evangelium. *Et ait illi*.
Et quid per Evangelium non agit? Per quod
mores arguit, occulta nudat, conscientiam pan-
dit, commissa castigat, dinumerat mala, & in
his persistenti * minatur pœnam, quamvis con- 4
verso veniam repromittit. *Et vocavit eum: &
ait illi: Quid hic audio de te?* Cognita velut au-
dita imputat: quia in reum non vult accelera-
re sententiam: & convictum penes se, velut
accusatum convenit, qui judicium gestit venia
sic præire. *Quid hoc audio de te? Redde rationem
villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare*.
Tam piis, tam severa cur jungit? cur ante a
villicatione submovet, quam rationem agno-
scat? *Redde rationem, jam enim non poteris villicare*.
Rationem modo instar hominis expetit: mo-
do sicut Deus instantia denunciat, & futura.
Redde rationem: jam enim non poteris villicare.
Rationem petit, non ut exigat, sed relaxet:
petit,

mortuus est dives, & sepultus est in inferno: quæ desunt
in editis plurimis.

6 *Καῦσις* Combustio, crematio.

7 *Apparitor tristis*. Latinius: *apparitor instans*: mendo-
sæ editiones *apparitor istis* Aliquando, voce obsoleta, *Ap-
paritores* dicebantur *Limocincti*. In veteri marmore: *Ap-
paritores, & Limocincti*. Chrysologus hic pro *Apparitore*,
mortem intelligit.

AD SERMON. CXXV.

NOTÆ.

1 A*Marat nimietas*. Theophylactus cap. IV. ad Coloss.
v. 6. *cibus si sale careat injucundus est: si vero
nimium salsus sit, gustui omnino ingratus est*.

2 *Tota commissa possessio*. Duplex villicorum genus.
Nonnulli mittebantur in villas, ut ceteris servis præessent:
& quorum habitationem Varro lib. 1. de re rustic. capit.
13. & Columella lib. 1. cap. 6. statui præcepere prope
Villæ januam Sed totius etiam Domus dispensatores erant.
Græcis οἰκονόμοι, Latinis *Actores* etiam dicti L. D. Famil.
l. 40. §. 7. d. itatu lib.: & talem esse se simulabat Leoni-
das ille apud Plautum Asin. II. 4. v. 53. Alii in Villis
designabantur, ut cæteris tanquam dominorum Vicarii im-
perarent, fundumque colerent: & ii etiam *Actores* dicti L.
3. D. de pignoribus. His potiores accensendum Villicum
ab Luca descriptum Chrysologus putavit: dum Hominem eum
assimilat, cui totam, sit. tu ille mundi commissam possessio-
nem. Magistratus, *Reipublicæ Villicos* dixit Cicero: & Ar-
nobius lib. III. adversus Gentes, nescio quod Numen,
vocat: *ministrum Jovis, & Villicum*.

3 *Diffamatus*. Catechesis: neque enim falsa, vel ca-
lumniosa erat, sed vera hæc diffamatio. Ex his arguit Cal-
metus hujusmodi Villicum Evangelicum, qui Heri sui bo-
na dissipavit, non Villicum fuisse, sed magnæ Domus dis-
pensatorem, penes quem dati, & accepti rationes serva-
bantur.

4 *Persistenti*. Sanavit Latinius corruptas editiones, in
quibus: *prosistenti*.

5 *Mea*

petit, ut petatur: petit hic, ne petat ibi: pe-
tit in seculo, ne petat in judicio: petit cito,
ne pœnarum tempus, tempus satisfactionis ex-
eludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim
non poteris villicare*. Quare? Quia venit finis
vitæ, tempus mortis; jam te apparitio super-
na constringit: jam judicium vocat. Festina er-
go, ne satisfactionis tempus perdas, qui tem-
pus operis perdidisti. *Redde rationem*. Hoc est
dicere, compone rationem, compone tua, ne
reddas mea: compones autem, si jam desines
dissipare: priora debita suscepi ego, cum te su-
scepi: solvi ego, cum te absolvi: ego cognitor,
pro te cognitoris audiendus astiti: judicium in
travi judex, rei mei reus factus sum, a pœna-
libus suscepi pœnas, a damnatis sententiam non
refugi, mortis perditor mortem excepi, pene-
travi inferos destructor inferni, ut te per ista
non modo subducerem tuæ pœnæ, sed & meæ
consortem facerem dignitatis. Age ergo, ut te
quem tempus tuæ villicationis exclusit, perpe-
5 tuitas meæ damnationis non * includat. Sed
villicus quid responderit jam perscrutemur. *Ait
intra se: quid faciam?* Quid faciam mo-
do? semper homo bona facere tunc cupit,
quando mors faciendi tempus ademit. *Ait*,
intra se. Quærit intra se consilium, qui fo-
ris, unde sibi jam succurreret, non habe-
bat. *Ait intra se*. Pungit cor suum, stimu-
lat mentem suam, & omnia vexat inter-
na, ut a se pœnitentiam, quam pro se dare
possit, extorqueat. *Fodere non valeo*. Non vi-
res isti, sed tempora defecerant ad laborem.
Fodere non valeo: mendicare erubesco. Confusio-
nem futuri judicii pertimescit, in quo jam non
pœnitendi tempus est, sed pœnarum, & ubi
reus plus de conscientia, quam de gehennæ
erubescit incendio. *Mendicare erubesco*. Et quis
6 non erubescit in cœlestibus mendicare [6]? Miser,
quem temporalitas habuit divitem, mendicum
sempiternitas possidebit; & habebit hunc nu-
dum tartarus, quem locupletem suscipere cœ-
lum potuit, & tenere. Præsens figura tendit
ad populum, sed bonum nobis, bonum nimis,
si ad nos illa aptemus singuli: si ad nos ista
referamus, qui in terra nos debemus sentire
villicos, dominos non putare: * prorogationis
7 temporariæ ministerium suscepisse, non invenis-
se jus perpetuum possidendi: cavere ne ad pa-
tremfamilias fama eversæ substantiæ nos præ-
cedat, juxta illud Apostoli: „ Quorundam pec-
1 Tim. 5 „ cata manifesta sunt, præcedentia ad judicium;
„ quosdam autem & subsequuntur: „ Non
S. Petri Chrys.

pervenit ad statutum terminum vitæ, qui villi-
cationis amittit tempus: quem sonarit credita
dissipasse. Hinc, hinc est immaturus exitus,
hinc est ante diem mors, hinc est vocatio ama-
ra, hinc est seipsa acerbior redhibitio, sicut
Propheta lamentatur, clamans: „ Viri sangui- Ps. 54.
„ num & dolosi non dimidiabunt dies suos. „
Sed utinam, quando nos de vocatione commo-
net ægritudo; quando febris a villicatione in-
clementer excludit; quando vis doloris ad red-
dendam villicationem properare compellit, præ-
sentis villici factum, sensumque sequeremur;
converteremur ad animæ consilium, ad com-
punctionem cordis; ad mentis pœnitentiam;
ad misericordiæ suffragium; ad pietatis patro-
cinium; ad confessionis advocationem; certe
peteremus dominicorum chirographa [8] debito- 8
rum: & si non tota, vel media, sicut iste vil-
licus, ad nostram veniam solveremus: ut qui
bona credita dissipando iniquitatis vocamur
villici, in novissimis pia fraude ipsius laudem
judicis consequamur. *Et laudavit*, inquit, *vil-
licum iniquitatis*. Et quia Evangelici factum vil-
lici non parvam generat quæstionem, qui reus
de multis unam legitur placuisse per fraudem:
quare placuerit sic, vel quis sit iste, sequenti per
Deum plenius sermone pandemus.

S E R M O CXXVI.

QUam sit commodum, quam lucrosum de-
bitorum nodos solvere, cautionum * vin- 1
cla laxare, præsentis villici nos edocet &
informat exemplum: qui dum chirographorum
cumulos prudenti [2] moderatur assensu, non 2
modo evasit arctissimas * discussionis angustias, 3
sed etiam discussoris laudem mansuram seculis
conquisivit. Et nos, fratres, quod de præsen-
ti lectione vobis fecit promissin me debere, * 4
auditu pitissimo temperate: ne me, vosque simul
oneret severa discussio, quos intelligentia pote-
rit benigne relevare. Unde quæ supersunt le-
ctionis jam sequamur: & consilium villicus
quod invenerit audiamus. *Ait*, inquit, *intra se*: Luc. 16
*Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me vil-
licationem? fodere non valeo: mendicare erubesco:
scio quid faciam. Convocatis itaque singulis debito-
ribus Domini sui, dicebat primo: Quantum debes
Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei.
Dixitque illi: Accipe cautionem tuam & sede cito,
scribe quinquaginta: Deinde dixit alii: Tu vero
quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici: Et*

5 *Meæ damnationis non &c.* Sic ex MS. Cæs. & Vatic. editi: *meæ donationis*.

6 *In cælestibus mendicare?* „ Christianus adeo bonis cæ-
„ lestibus exuberet in militanti Ecclesia, ut aliunde quæ-
„ rere sibi haud necesse sit: nam gloria & divitiæ in do-
„ mo ejus. Vide quam perperam agant, qui relictis sacris
„ Scripturis, & Patrum doctrinis pro sacris concionibus,
„ quoscumque scrutantur Auctores prophanos, ut ex dictis
„ eorum, conceptus auribus prurientes extrahant, & po-
„ pulo prædicent placentia „ Mita.

7 *Dominos non putare*. MS. Cæsen. *Non dominos exti-
mare*.

8 *Chirographa*. Vulgata: *cautionem*. Ita enim Jurisconsulti, quod Græci *syngrapham*, aut *chyrographam*.

AD SERMON. CXXVI.

N O T Æ.

1 *CAutionum*. Vide superiorem notam. Hujusmodi vocabulo in hoc eodem sensu utuntur Tertullianus, & Salvianus.

2 *Prudenti*. Ex Mita. Alias: *pio*.

3 *Arctissimas*. Ex eodem, alias: *certissimas*.

4 *Promissio me debere*. MS. Cæsenæ: *me constat promisisse*.

*ait illi; Accipe literas tuas, & scribe octoginta.
Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quod
prudenter fecisset.* Vel nunc liquet in Evangeli-
cis lectionibus obscuratas mysteriis divinis, su-
pernis velatas sensibus contineri quamplurimas
quæstiones: nec facile humano intellectui subja-
cere, quod ore Christi de cœlestibus profertur
arcanis. *Et laudavit*, inquit, *Dominus villicum
iniquitatis, quod prudenter fecisset* . Rogo quid
hoc loco mundanus capit animus? quid hic
communis capit & recipit auditus? ubi inter
villicum & dominicos debitores versutæ frau-
5 dis * laudatur inventio; ubi debitoris honestas
6 tollitur; aufertur pudor; violatur * innocen-
tia; verecundia tota sepelitur: ubi villicus red-
dendæ rationis tempore plus ardet in fraude,
quam tempore villicationis anhelavit in luxu:
in articulo discussionis ipsum dominicum plus
in dispendium sævit, quam diebus suæ sudit &
disperdidit actionis: & qui ante substantiam va-
cuaverat dissipando, vacuando chirographa quod
remanserat plus evertit: nec curat unde possit
sarcire quod deerat, sed quod remansit, quem-
admodum minorare possit, excogitat. *Dicebat de-
bitori; Quantum debes domino meo?* Non dice-
bat, quantum debes mihi. Conveniebat con-
scientiam, testabatur debitoris animum, sic di-
dicendo. Et quid est quod sine respectu Do-
mini, debitorem ad tantam fraudem villicus pro-
7 vocabat? * *Quantum debes domino meo? Dicit
ille: centum cados olei. Accipe cautionem tuam,
& scribe quinquaginta.* Ad tantam fraudem vil-
licus conspirabat, & agebat ut totam fidem
8 perderet, dum meditat cautionem. * *Quantum
debes domino meo?* Sciebant ambo quia præsens
erat ubique, & semper supernus creditor: nec
poterat fraude præveniri; sed neque in oculis
dominicis desinit, semel cœperit qui furari.
Esto tamen, sit humani moris, ut debitor quæ-
rat compendia fraudulenta, & villicus sibi con-
sulat, sic furando: Dominus iterum quare pro-
bat fraudem? furta collaudat? prædicat falsita-
tem? Quod est nequitia, prudentiam dicit; &
hoc pium judicat, quod multis pessimum falsi-
tatis præstat exemplum? Sapiat ita carnalibus
sensibus; spiritualibus, quod est divini luminis,
jam lucescat. Iterata est parabola per villicum,
quæ fuerat juniorem prælibata per filium. Vil-
9 licus iniquitatis a mammona iniquo * gentium
populus nuncupatur. *Facite vobis*, inquit, *ami-
cos di mammona iniquitatis*, qui relicto crea-
tore totum se mammonæ tradiderat servi-
tuti. Quisquis est ab hujus mammonæ capti-
vitate liber, & pecuniæ jam crudeli pondere
non gravatur, consistat in specula cœlesti, &
inde despectet mammonam mundo, & munda-
nis tyrannico furore dominantem. Imperat
gentibus, jubet regnis, bella mandat, compa-
rat bellatores, sanguinem vendit, agit mortes,
prodit patrias, urbes destruit, subdit populos,
arces urget, vexat cives, foro præsidet, jus
delet, fas, nefasque confundit, & ad mortes
usque tendendo, fidem tentat, violat veritatem,
famam carpit, honestatem dissipat, solvit affe-
ctus, innocentiam tollit, pietatem sepelit, ne-
cessitudinem scindit, amicitiam subruit. Et
quid plura? Hoc est mammona, dominus ini-
quitatis, qui inique humanis & corporibus do-
minatur & mentibus. Hujus ergo mammonæ
villicus, hoc est gentilis populus dissipatæ ta-
liter substantiæ reus a Domino per Evangelium
convenitur, ut reddat rationem villicationis
suæ, id est, naturalis boni. Cui tunc dicitur:
Jam non poteris villicare. Quando ei finis secu-
li nunciatur. Credit denique juxta Apostolum
figuram præterire mundi, transire tempora vil- 1 Cor. 7.
licationis humanæ: & intra se, in se rever-
sus, quid facere deberet, interrogat. *Ait
intra se, quid faciam?* Ingemuit cor, doluit
mens, respondit fides, credulitas dedit consi-
lium salutare, ut villicus ad verum dominum
jam rediret: & erogando mammonam, sævum
dominum suæ victor subderet servituti, ut fie-
ret salutis occasio, quod perditionis extiterat
instrumentum. * Pergit ergo villicus gentilis 10
quondam jam Christianus, ad primum debito-
rem domini sui. Quem? * Judæum debito- 11
rem, quem, quid, quantumque domino
suo debeat interrogat; quasi nesciat modum
debiti: portitor cautionis noverat jam per E-
vangelium; sed interrogando confessionem tali-
ter requirebat, denique & qualitatem, & quan-
titatem debiti confitetur, dicens: *Centum cados
olei*. Quare non argenti, vel auri pondus:
quare non centum decem, aut nonaginta, sed
centum? Ut & de debito, & de numero cœ-
leste luceat sacramentum. Debebat Judæus o-
leum, quod chirographo legis ad ungendos
Reges, Prophetas, & Sacerdotes, Christiani
chrismatis acceperat in figuram, donec ad i-
psum Regum & Prophetarum, & Sacerdotum
principem perveniret, cui tota reddenda & in-
fundenda erat centenaria chrismatis plenitudo.
Sed quia contra cautionis fidem debitor, ne
debitum redderet, occidit impius creditorem:
legalis ipsa cautio pervenit ad Gentes, hoc est
lex;

---

5 *Versuta fraudis*. Et in hac versutia, vel solertia, non in fraude, & in facti improbitate, tota vis similitudinis sita est: nam etiam Genes. III. secundum LXX. legitur, quod *serpens prudentissimus erat*: ubi prudentiam non virtutem dicit, sed astutiam: *in qua mirandus est*, subdit Origenes (vel potius Geometer, ut observat Corderius, in Caten. PP. Græcorum) *concursus, & acumen, quibus vigor mentis elicitur*.

6 *Violatur*. Ita editi, & MSS. Reponerem: *velatur*.

7 *Provocabat*, Ex MS. Cæsen. editi; *debitor ad tantam fraudem villico conspiraverat*.

8 *Cautionem*. Alius hic ab superiori hujus verbi sensus. Meditabatur Villicus sibi cavere, & prospicere. Frequens comicorum locutio. Terentius in Andria: *Puerum autem, ne resciscat mihi esse ab illa, cautio est*.

9 *Mammona iniquo*, Mammon, sive Mammona, Syriaca vox est, quæ significat divitias, & cum Punicus sermo ex Hebraico nascatur, Punice etiam *Mammona* divitiæ sunt. Vide Augustinum, lib. II. cap. XXI. de Serm. Dom in Monte. Alii Interpretes volunt. *Mammona iniquum*, vel *iniquitatis*; Hebraicam esse vocem pro *mammona vanitatis*. Eadem enim vox Hebræis *vanitas*, & *iniquitas*. Vide Natal. ab Alex., Calmetum, aliosque. Consule etiam Augustinum, de quæst. Evangel. lib II. quæst. XXXIV. Ambrosium, lib. VI. in Luc. cap. ultimo. Theophylactum hoc loco &c.

10 *Instrumentum*. Vide ad rem Tertullianum, lib. IV. contra Marcionem, & Ambrosium lib. 7. num. 245. De avaritia plura, & insignia Salvianus lib. I.

11 *Quem*. Alias: *scilicet*.

12 Chri-

lex: ut Judæus convictus per Gentilem, quia
debitum convertit in crimen, pœnitentiæ sol-
vat usuram. Vides ergo quia villicus non frau-
dem, sed pœnitentiam suadet: solicitat ad ac-
quirendam misericordiam, non impellit ad fal-
sum, cum dicit: *Accipe cautionem tuam: sede
cito, & scribe quinquaginta*. Quinquagesimum
numerum ad misericordiam pertinere David
pandit, cum psalmum quinquagesimum cantat,
Ps. 50. clamans: „ Miserere mei Deus, secundum ma-
Levit. 25. „ gnam misericordiam tuam: „ Quinquagesimus
numerus patefecit misericordiam, dum quinqua-
gesimum annum, qui est jubilæus, lex debito-
rum omnium, omnium contractuum delere,
& solvere ligamenta perscribit. Villicus ergo
agit iste, ut per misericordiam Christi idoneus
sit Judæus, qui per cautionem legis insolubili-
bus confusus debitis tenebatur. Debet Judæus
Rom. 11. oleum, qui juxta Apostolum, feracis in se oli-
væ pinguedinem incredulitatis sterilitate sicca-
verat. Unde & Evangelicæ fidei calore jam to-
12 ta redit in ramos Christianos, * totamque re-
viviscit in gratiam. *Deinde alii dicebat: Tu vero
quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici*.
Posteaquam granum tritici, quod est Christus,
satum est in terra nostræ carnis, & ad uber-
tatem supernam per dominicam fœcundatum
est sepulturam, factum est ut homo centesi-
mum fructum suo jam debeat auctori. „ Nisi,
Joan 12. „ inquit, granum frumenti cadens in terram
„ mortuum fuerit, ipsum solum manet. „ Vi-
dens ergo villicus satis providet, cum dicit:
Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Quia
sicut quinquagesimus misericordiam confert,
ita octugesimus totam fidem præfigurat & gra-
tiam. Hic est numerus, in quo decalogum le-
gis esse, & ogdoadem gratiæ satis gnarus legis,
satis studiosus Evangelii lector intelligit. Ita-
que villicus cum dicit, scribe octoginta, id a-
git, ut per gratiam solvat, quod reddere non
poterat per naturam. Bene ergo iste villicus
meruit laudem domini sui, qui in chirogra-
phis non fraudem molitus est, sed salutem:
quod autem dixit: *prudentiores sunt filii seculi
in generatione sua quam filii lucis*. Ita intelli-
gendum est, quia qui erant filii seculi quon-
dam, id est, gentiles, nunc electi sunt Dei:
& qui erant filii Dei, hoc est Judæi, nunc in
filiis seculi sunt, relicti. *In generatione sua*.
Ps. 101. Qua renati sunt, non qua nati sunt. „ Scri-
„ bantur hæc, inquit, in generatione altera. „
Altera hæc est „ generatio quærentium dominum, „ Psal. 23.
Deus autem scientiæ & illuminationis illuminet
corda vestra, & totam scientiæ suæ plenitudi-
nem in vestræ mentis infundat arcanum.

SERMO * CXXVII.

HOdie nobis Joannis virtus, Herodis fe-
ritas dum refertur, concussa sunt visce-
ra, corda tremuerunt, caligavit visus, intelle-
ctus hebuit, aufugit auditus. Aut quid con-
stat in sensibus humanis, quando perdidit vir-
tutum magnitudinem criminum magnitudo?
Herodes, inquit, *tenuit Joannem & alligavit eum*, Matt. 14
& posuit in carcere. Joannes virtutum schola,
magisterium vitæ, sanctitatis forma, norma
justitiæ, virginitatis speculum, pudicitiæ ti-
tulus, castitatis exemplum, pœnitentiæ via,
peccatorum venia, fidei disciplina; Joannes
major homine, par Angelis, legis summa, E-
vangelii sanctio, Apostolorum vox, silentium
Prophetarum, lucerna mundi, præco judicis,
præcursor Christi, metator domini, * Dei te- 1
stis, totius medius Trinitatis, * datur incestæ; * 2
traditur adulteræ, addicitur saltatrici. Merito 3
ergo concussa sunt viscera, corda tremuerunt.
At Herodes ipse est, qui prophanavit tem-
plum, Sacerdotium sustulit, confudit ordinem,
temeravit regnum, currupit quicquid erat re-
ligionis: quod vitæ, quod legis, quod mo-
rum, quod fidei, quod disciplinæ, perdidit &
confudit. Herodes sicarius * in cives, in nobi- 4
les latro, populator in socios, in domesticos
prædo, interemptor plebis, occisor filiorum,
homicida in extraneos, in proprios parricida,
inebrians cruore terram, in siti sanguinis per-
manebat. Hinc est quod Joannis sanguinem
pium ingenti poculo crudelitatis absorbuit:
sed ipsa lectio jam loquatur. *Herodes*, inquit,
tenuit Joannem, & alligavit eum. Qui vincula
solverat peccatorum, peccatoris vinculis alli-
gatur, ut vincta venia locum veniæ non re-
linquat. *Alligavit eum & posuit in carcere*. Hero-
des, tu adulterium facis, * & in carcerem va- 5
dit Joannes? Sic judicas sedens in loco judicis
reus, in loco vindicis innocentiæ persecu-
tor? Rogo ubi rerum facies? ubi fama? ubi
pudor? ubi existimatio publici cognitoris?
certe ubi Deus? ubi homo? ubi fas? ubi lex?
ubi ipsius jura naturæ? Simul omnia sunt,
Hero-

12 *Christianos*. Ex MS. Cæsenæ. Editi: *crescit in ramos Christiano totam*, &c.

AD SERMON. CXXVII.

NOTÆ.

* Vide quæ in Præfatione adnotantur.

1 *Metator domini*. Præcursor domini, vel prænuncius. Alibi de Metoribus nonnulla.

2 *Medius Trinitatis*. Medius, idest nuntius Trinitatis, explicat Mita: quia eo mediante, dum Christus baptizatur in Jordane, tota Trinitas innotuit; Pater loquens, Filius testimonium recipiens, Spiritus S. sub specie columbæ descendens.

3 *Datur incestæ*. Quod omnes editiones peccaverant: *datur incestui*, emendavit Latinius.

4 *Herodes sicarius*. Herodes ille, cujus facinora enumerat Auctor, fuit Herodes cognomento *Magnus*: & alter ab eo fuit Herodes ille, qui Baptistam capite minui jussit. Is enim erat Herodis Magni Filius ex Malthace Samaritana, Antipas dictus, Galileæ Tetrarcha, cui adhæserat Herodias, Aristobuli Filia, & Herodis Philippi ejus Fratris, quondam uxor. Absit autem quod doctissimum Chrysologum tam latæ ignorantiæ accusemus: fortasse enim se populi, vulgique mentibus accommodavit: in quibus illarum ac insonat nomen *Herodis*, illius crudelis, impiique Tyranni imago excitatur.

5 *Adulterium facis*. Credunt nonnulli (inter quos, & Nostrum adnumerandum esse ex his patet) Herodem Philippum, etiam in vivis degere, dum uxor ejus Herodias, nupsit Herodi Antipæ.

6 *Joan*.

Herodes, te agente, te judicante, te jubente confusa. *Tenuit*, inquit, *Joannem, & alligavit eum, & posuit in carcere*. Herodes, te causa petit, te arguunt vincula: te carcer accusat, te divulgat producta in publicum Joannis injuria: causam custodiæ qui requirit, invenit in te quod puniat, & in Joanne quod doleat. Joannes orbi notus, fama virtutis cognitus, celebratissimus sanctitate, dum trahit ad se suæ inquisitores injuriæ, facit ut
6 tuus cunctis innotescat incestus: * agit ut te habeat confusio publica, quem corrigere non potuit secreta correctio. Herodem Joannes monitis, non accusatione pulsabat: corrigere voluit, non perire: sed Herodes facibus libidinis ardens perire maluit, quam redire: & uxorem fratris illicite possidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odiosa fit semper libertas, virtus contraria vitiosis, sacrilegis exosa sanctitas, inimica castitas impudicis, corruptis integritas pœna, luxuriosis adversa frugalitas, crudelibus misericordia, pietas impiis, injustis justitia non ferenda: probat hoc Evangelista cum dicit: *Dicebat enim illi Joannes, non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui*.
7 Ecce unde Jonnnes offendit, * ecce unde Herodes furit: malos qui monet, offendit: incurrit odium, qui arguit criminosos. Dicebat Joannes quod erat legis, quod justitiæ, quod salutis: certe quod erat non odii, sed amoris: ecce qualem consecutus est ab impio pro pietate mercedem. *Volens*, inquit, *occidere eum, timuit populum*. Facile deviat a justitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem differre potest, auferre non potest voluntatem: unde etiam quos suspenderit a crimine, avidiores reddit ad crimen, & æstuat animo quousque perficiat, quod cogitat malum. Solus est Dei timor, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam servat, perpetem tribuit facultatem. Sed audiamus ipsam Joannis beatissimi passionem. *Die natalis Herodis saltavit Herodiadis filia in medio triclinio, & placuit Herodi: unde jurejurando pollicitus est dare ei quodcunque postulasset ab eo. At illa præmonita a matre sua, da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ*. Hæc est mulieris antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradisi deliciis; Gen. 3.
hæc cœlestes homines fecit esse terrenos: hæc humanum genus misit in infernum, hæc vitam abstulit mundo propter unius arboris pomum: hoc malum quod homines ducit ad mortem: hoc malum fugit Elias Propheta: & 3 Reg. 19.
cujus lingua clavis facta est cæli * tanquam reus, 8
fugit a facie mulieris; hæc invenit verum laborem & pressuram, quæ nunc occidit Joannem Baptistam, dejicit pueritiam, perdit juventutem, illicit & inquietat emortuam senectutem. *Præmonita a matre sua, da mihi, inquit, in disco caput Joannis Baptistæ*. De matris pectore dans rugitum nova bellua, * contempta corporis præ- 9
da, caput ipsum truncatura pervadit. *Et contristatus est Rex, propter jusjurandum tamen, & propter discumbentes jussit dari, misitque decollari Joannem, & allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & puella dedit matri suæ*. Audistis, fratres, quanta sit nata de voluptate crudelitas, de libidine impietas. *Et allatum est caput ejus in disco*. In arenam vertitur domus, * mensa migrat in caveam: fiunt 10
de pransoribus spectatores, furore mutatur convivium: fit cibus cædes, vinum transit in sanguinem, finis apponitur natali: in ortu exhibetur occasus, convivium in homicidium commutatur, organa tragœdiam personat secularem, * intrat bestia, non puel- 11
la, quærit amputare, non saltare: discurrit fera, non fœmina; spargit jubas per cervicem, * non capillos: membra dilatat anfracti- 12
bus, sævitiæ crescit augmentis, fit grandis crudelitate, non corpore, & singularis fera usque dum capiat prædam, fremit ore, dentibus frendit, ferrum non suscipit, sed producit. Verum ne quis existimet declamare nos velle de talibus, nos non declamare volumus, sed clamare, ut festivitatum gaudia sint cauta vestrarum, nataliumque vestrorum solennitas * teneat in exultatione men- 13
suram: epulis nostris intersit Christus; in facie prandeatur auctoris; honestate convivii natura ipsa, quæ vos producit, honoretur; læti-

6 *Innotescat incestus*. In Herode accedebat adulterino crimeo incestus, ex lege Moysis, qui uxorem Fratris habere vetuerat: uno dumtaxat excepto casu, si Maritus mortuus fuisset illiberis. Maritus autem Herodiadis, quo tempore eam duxit Antipas, vivebat adhuc; & ex ea acceperat Filiam Salomem saltatricem, cujus mentio in Evangelio. Ulterius Herodias neduum Philippi Herodis Antipæ, licet non ejusdem uteri Fratris, uxor fuerat; sed Filia Aristobuli, quem Herodes Magnus genuerat ex Marianne, Hircani Filia, ex stirpe Asmoneorum. Vetita autem erant ex lege connubia, non tantum cum uxore Fratris; sed & cum Fratris Filia; Levit. XVIII. 14. ex multorum cordatiorum Interpretum sententia: quamvis res difficultate non careat.

7 *Offendit*. Aliæ editiones: *incurrit*.

8 *Clavis facta est Cæli*. Ignem enim e cœlo evocavit Elias, pluviaque e nubibus suo nutu descendit, decidissque ex aere flammis Dei hostes absumpsit. Chrysostomus, lib. III. de Provid. cap. XII. vocat eum; *cælestem animam, qui sic in terra versabatur, ut simul in cælo esset*.

9 *Nova bellua*. Athenæus Dipnos., pag. 414.: *ex belluis omnibus meretrice nulla perniciosior*: & parum supra: *Thebanam sphingem omnes vocare meretrices possumus*. Ex Mita.

10 *In arenam vertitur domus*. Laudat hunc Chrysologi locum, & illustrat Pignorius de Servis.

11 *Tragœdiam sæcularem*. „ Seculare dicitur, quod „ centesimo quoque anno fiebat. In tragicis hisce ludis „ Præco prænunciabat: Populum Romanum eos visurum „ esse ludos, quo nemo ejus ætatis unquam vidisset, aut „ visurus esset posthac. Plinius, Lib. VII., cap. 48. Sic Jo„ hannis Baptistæ Decollatio Tragœdia sæcularis fuit, quia „ nemo unquam illius ætatis viderat, nec erat visurus in „ posterum „ Mita. Ludi sæculares, non centesimo quoque anno Romæ fiebant, sed ita nuncupabantur, quod quæ rara sunt, post sæculum evenire, loquentium consuetudo usurpat. Ovid. Trist. II. 25.

Jusserat, & Phœbo dies, quo tempore ludos
Fecit, quos ætas adspicit una semel.

Chrysologus mortem Johannis vocat *tragœdiam*: in tragœdia enim, non mediocris conditionis hominum, sed illustrium Personarum funesti exitus habentur: *sæcularem* dicit veluti inauditam, & insolitam.

12 *Per cervicem*. Alias: *per verticem*.

13 *Natalium solemnitas*. Dies ab Antiquis solemniter celebrati numerantur ab Gregorio Nazianzeno Orat. XL. Inter eos præcipuus erat dies natalitius, seu γενέθλια: qui optimo magnificoque cultu festus erat.

14 *Luxus*

lætitia mensæ vestræ pertingat ad pauperes,
similia vestra innocentiæ tripudiet disciplina,
14 luxus absistat, * fugetur effusio, saltatricum
pestis, lenocinia cantorum, voluptatum fomen-
15 ta, ventris onera, naufragia mentium, * cum
Herodiadis conviviis abscindantur: ut præsens gaudium vestrum ad lætitiam perveniat sempiternam. Hodie, fratres, sermonem tulimus, non in Herodem tantum, sed etiam in Herodiadem: quia satis auditor intelligit, quanta sit fælicitas martyris, quando miseriam persecutoris audierit: scire tamen nos convenit, quia & Joannes de morte sua natus est, & de natali suo mortuus est Herodes.

SERMO CXXVIII. *

1 BEatus Apollinaris * primus Sacerdotio, so-
2 lus hanc Ecclesiam * Ravennatem ver-
3 naculo * atque inclyto Martyrii honore deco-
4 ravit. Merito Apollinaris, * quia juxta manda-
tum Dei sui, hic perdidit animam suam, ut eam inveniret in vitam sempiternam. Beatus, qui ita cursum consummavit, fidem servavit, ut vere primus a credentibus suo re-
perimetur in loco. Nec cum quisquam Con-
fessoris vocabulo * minorem credat esse, quam 5
Martyrem, quem Dei nutu quotidianum, &
multiplicem reversum, conspicit ad ago-
nem. * Audi Paulum dicentem: „ Quotidie 6
„ morior. „ Semel mori parum est eum, qui 1.Cor.15
potest regi suo gloriosam sæpe de hostibus referre victoriam. Non tam mors quam fides & devotio Martyrem facit, & sicut virtutis
est in acie, in conflictu, pro Regis amore * 7
succumbere, ita perfectæ virtutis est, diu agere & consummare certamina. Non ideo persecutus est Martyrem: quia non intulit mortem, sed probavit Martyrem: quia non elicuit fidem, injecit tela quæ potuit, & omnia armorum suorum genera callidus exegit inimicus: nec tamen fortissimi ductoris movere mentem potuit, aut temerare constantiam. Summum est, fratres, pro Domino præsentem vitam, si necesse sit, contemnere, sed gloriosum est etiam cum vita mundum suo temnere & conculcare cum Principe. Festinabat Christus ad Martyrem, Martyr suum festinabat ad Regem. Bene dixi-
mus festinabat, juxta illud Prophetæ: „ Exurge Psal.58
„ in occursum mihi, & vide. „ Sed ut propugnatorem suum sibi Ecclesia sancta retineret, Christo vehementer occurrit, ut vincenti justitiæ reservaret

14 *Luxus absistat*. Nequitiæ irritamenta, quæ olim in conviviis asu veniebant, perstringit Chrysologus. Cantores ab conviviis arcebantur lege, cujus meminit Paulus Diaconus, Lib. 1. de Theodosio: eamque tangit Macrobius Lib. III., Saturnal., cap. 1. Exosa tamen luxuria hæc, quæ teste Augustino, lib. III., de Civit. cap. XXI., pag. 63. ex Asia Romam commigraverat, per vices pullulare non desiit, teste, ut vides, Chrysologo. Cæterum similia his habet Sidonius Apollinaris, Epist. lib. 1., Ep. 2. ubi laudat convivia Theodorici Regis: *nullus ibi Lyristes, Choraulus, Mesochorus, Tympanistria, Psaltria canit* &c. de Mesochoro vide Plinium Epist., lib. II. ad Maximum.

15 *Naufragia mentium*. Alias: *mentis*. Non potuerant aptiori vocabulo ebrietates, & ebrietatum effectus innui. Vide Hilarium, Tract. in Psalm. CXXV., pag. 459. qui ait: *in ebrio mortem quandam, natura insolitam, imperare*. Basilius, in Psalm. CXXXIV. vocat ebrietatem: *rationis peremptam*. Idem multa habet dignissima quæ legantur Orat. XIV., pag. 489.

AD SERMON. CXXVIII.

NOTÆ.

* PRimitus in Ecclesia acta, gestaque Martyrum legebantur inter Missarum preces in Confessionibus. *Præfationes* vocant; de quibus intelligendus est locus Hilduini Abbatis Dyonisiani, in Epistola, Areopagiticis præfixa, ad Ludovicum Pium Imperatorem: ubi ait inter celebrandum; *tormenta Martyrum succincte commemorari*. At cum hujusmodi Acta, ut plurimum, ita, referrentur, ut vix a Populis possent exaudiri, & percipi, mos fuit Episcopis fusius de iisdem disserere.

1 *Beatus Apollinaris*. Fuit hic primus Ravennatum Episcopus, quem S. Petri Discipulum fuisse tradunt. Plura de eo habes apud Clariss. Bacchinium Vitæ Pontif. Raven. ex Agnello Tom. 1. pag. 112. Vide Martyrologium Florentin., pag 667.: Surium sub die XXIII. Julii pag. 275. Bollandistas Tom. IV. Julii, die 23. pag. 341. Tillemontium Tom. II. pag. 108. Baillettum eadem die. Alia de eo Martyrologium Adonis Tom. II., pag. 249., & doctiss. Georgium in Notis. Clar. P. Sabbatinius in Kalendario Neapolitano observat, referri ab Gregorio Papa Lib. VI., Epist. 61. ad Castorium in fine pag. 538. Ravennates religioni duxisse, quidquid supra corpus S. Apollinaris pronuntiant, non observare: quæ autem de Sancto hoc narrat Chrysologus, ideo veris accensenda existimat Honoratus a S. Maria in Regul. Critic. Tom. II. pag. 66., eo quod sapientes viri ad correctionem Breviarii Ecclesiæ Parisiensis electi, ab eo homiliam hanc expungere, nefas habuere. Quam solide nitatur argumentum, alii videant.

2 *Solus hanc Ecclesiam*. „ Ex quo desumitur, usque ad „ Chrysologi tempora nullum ex Raven. Ecclesiæ Ar„ chiepiscopis fuisse martyrium præter Divum Apollina„ rem: quod illos de mendacio utique arguit, qui asse„ ruerant ex quibusdam MM,SS. habuisse S. Martianum, „ quartum in ordine Archiepiscoporum Ravennatum, „ martyrio coronatum fuisse: de quo Rubeus, lib. 1. Hist. „ Raven., sub anno CXXVII. meminit: non tamen hoc „ ipsum affirmat, sed omnino negasset si præsentem ser„ monem considerasset. „ Mita. Ex iis Nostri verbis eruit etiam Fabras, & Henschenius in Act. SS. Maii XXII., tom. V. pag. 187. edit. Antuerp. 1685. Divum Martianum, cujus memoria agitur die VI. Martii, & qui sub Trajano martyrio coronatus occubuit, aliam fuisse a Martiano Ravennatum Antistite: quorum ambo Rubeus nominis similitudine deceptus in unum conflavit. Hæc etiam asserit Pat. Damianus Serm. XXXII. de Sancto Apollin. III., pag. 222., licet sexcentis post Chrysologum annis.

3 *Vernaculo martyrio*. Idest *domi perpesso*. Sic Prudentius Præfat. in Psychomach. Vide locum laudatum apud Barthium Advers. Lib. XXIX., cap. IX.

4 *Merito Apollinaris, quia &c.* Fortasse etymologiam nominis respicit. Ἀπόλλυμι *perdo*.

5 *Confessoris vocabulo*. Non martyr dici possit Apollinaris vide Bollandianos loc. cit., pag. 341. num. 76. Insigni hoc titulo decoratur ab Gregorio Magno lib. V., Epist. XXII. In Litaniis ævo Caroli M. apud Mabillon. Analect. tom. II. pag. 683. inter martyres invocatur post Timotheum, ni forte, ut advertit Georgius ad Adonem loc. cit., sint Remenses martyres Timotheus, & Apollinaris: in aliis item Litaniis apud Martenium de antiq. discipl. pag. 630. recensetur inter martyres post Protasium. At apud Chrysologum hic, & in Litaniis apud Thomasium, de antiquis Missarum libris, accensetur Confessoribus post S. Benedictum. At licet mortem gladio non subierit, quia tamen sanguinem fudit, & martyrii desiderio exarsit hujusmodi titulo donari posse existimant.

6 *Ad agonem multiplicem*. D. Apollinaris, ut pluries fuit exilio mulctatus & cæsus, habet S. Petrus Damianus in Sermonibus de eodem, & Rubeus lib. 2. Histor. Raven.

7 *Pro Regis amore*. Sic editio 1. Bonon. & MM. SS. & ita legit Latinius, reliquæ omnes: *pro eo amatu*.

8 De-

varet coronam, & sibi belli tempore præliatoris sui præsentiam condonaret. Fundebat sæpe Confessor sanguinem suum, suisque vulneribus, fide mentis suæ, testabatur auctorem.
8 Cœlum suscipiens carnem despiciebat * & terram. Vicit tamen, tenuit, & a suo desiderio retardari Martyrem tenera adhuc Ec-
9 clesiæ impetravit infantia. * Infantiam dico, fratres, quæ totum semper obtinet, quæ plus lachrymis, quam virium ratione contendit. Neque enim tantum vultus, & sudor fortium, quantum possunt lachrymæ parvulorum, quia ibi corpora, hic corda franguntur: ibi mentis judicia vix movenrur, hic tota pietas inclinata descendit. Et quid plura, fratres? Egit, egit Ecclesia sancta mater, ut nusquam a suo separaretur antistite. Ecce vivit, ecce ut bonus pastor suo medius assistit in grege, nec unquam separatur Spiritus, qui corpore præcessit ad tempus, præcessit dico habitu: ceterum ipse inter nos corporis sui habitatione
10 quiescit. * Extinctus est diabolus, persecutor occubuit: ecce regnat & vivit, qui pro rege suo desideravit occidi, qui vivit & regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæculorum sæcula.

SERMO CXXIX. (*)

QUoniam hodie Deo in natali sancti Cypriani Martyris convenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphavit: & quia nobis virtutum suarum gloriosum reliquit exemplum: ideo exultare nos convenit & læ-
1 tari. Natalem ergo sanctorum * cum auditis, charissimi, nolite putare illum dici, quo nascuntur in terram de carne, sed de terra in cœlum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, sed fortes, & stabiles & æternas, de mundanis risibus ad coronam & gloriam: Tales natales digne martyrum celebrantur. Cum ergo hujusmodi festivitas agitur, noli æstimare, charissime, quod in solis prandiis & pro- 2
fusioribus epulis * natales martyrum celebrentur: sed imitandum tibi proponitur, quod in memoria martyris celebras. Aspice ergo, charissime, alacritatem populi circumstantis. In hac enim die aliquando turba astitit impiorum, cum sanctus Cyprianus jussu tyranni feriretur, turbæ erant malorum, expectantium chori, nunc multitudo fidelium ad collætandum devota confluxit; tunc turba sævientium, nunc exultantium: tunc desperatorum, nunc sperantium. Idcirco ergo natales martyrum annua lætitia celebrantur, ut quod semel actum est, per omne ævum in memoria maneat devotorum: Gesta res est, charissime, ne te diceres ignorare; celebrantur annua, ne dicas, oblitus sum. Ad hæc ergo imitanda vos animate, charissimi, hanc magnanimitatis gratiam concupiscite: hoc petite dari vobis, quod ille meruit adipisci. Omnes enim cœlestia cupientes terrenorum bonorum laqueis irretiri non possunt, quia conversationem suam in cœlestibus statuerunt. Sicut ait Sanctus Apostolus: „ Nostra autem conversatio in Phil. 3.
„ cœlis: „ Dirigatur ergo cordis nostri desiderium ad habitationem cœlestem, ubi quum dispersus fuerit pauperibus thesaurus vester, illic erit & cor vestrum. Thesaurus autem bonorum omnium Christus est, qui vos cum Patre & Filio & Spiritu sancto donis cœlestibus, & nunc, & in æternum cumulare & replere dignetur.

SER-

8 *Despiciebat*. Aliis: *contemnebat*.

9 *Ecclesia infantia*. „ Fuit namque martyrio coronatus „ anno Dom. lxxiv., & præfuit Ecclesiæ Ravennati undetri„ ginta. „ Mea intelligendus est autem de numero pleno, nam annos sedisse xxviii. ment. 1. dies iv. habemus ex Agnelli Pontific., qui nullatenus suffragatur opinioni, mortem Apollinaris ad annum lxxiv. consignantis. Tradit enim Apollinarem, cum Petro Apostolo Romam venisse, ab eoque post *plurimum tempus* ordinatum Episcopum, & Ravennam missum. Cum autem Petrus Romam venerit anno æræ vulgaris xliii., si Apollinaris, qui sedit ann. xxviii., obierit anno lxxiv. missus fuerit necesse est anno ii. Pontificatus Petri. Id non consentit Agnellus, qui post plurimum tempus ab adventu Petri Romam, Ravennam missum fuisse scribit. Cum autem ex severioribus Tabulis Vespasianum mortuum sciamus anno Christi vulgari lxxix, martyrium Apollinaris ultra illum annum differre, ut facit Rubeus, nefas ait Bacchinius, pag. 135., putatque rectius statui Divi Apollinaris obitum, circa annum mortis Vespasiani: qui tamen, cum defunctus fuerit ex Svetonio viii. Kal. Julii, mors Apollinaris non potuit accidisse, nisi anno præcedenti. *Qua Chronologia ratione admissa*, concludit Bacchinius, *initium Pontificatus Apollinaris retrocedendo affigetur, servata die qua natale ejusdem in omnibus martyrologiis signatur* xxiii. *Julii, anno vulgaris æræ* l, *dies vero* xix. Junii.

10 *Inter Nos quiescit*. Sepultus enim fuit Ravennæ, ait Mita.

AD SERMON. CXXIX.

NOTÆ.

* Vide quæ in Præfatione adnotata sunt.

1 *Natalem ergo Sanctorum &c.* Laudat verba hæc Binghamus Tom. 12, Orig. pag. 134., ut evincat usitatum jamdudum fuisse Ecclesiæ stylum, diem mortis *Natalem* martyris vocitare: & Du Cangius Tom. 11. pag. 808. in fine. Similia habes Chrysostomus hom. cxxix.: Origenes, vel vetustus Auctor sub ejus nomine in Job. tom. 1. lib. iii pag. 274., edit. Paris. 1604. & fere eadem Eusebius Emissenus de Natal. S. Genesii, Biblioth. PP. tom. 9. edit. Lugdun. pag. 670., Augustinus Tom. x., Serm. xcv. de S. Stephano, fol. 567. col. 9. Maximus in Natali SS. Petri & Pauli, tom. vi., Biblioth. PP.: & rursus Chrysologus Serm. Serm. cxxxiii.

2 *In profusioribus epulis*. Martyrum dies emortuales quos, ut dixi Ecclesia Natales vocat, solemniter celebrari Veteribus Christianis mos fuit. Priscis temporibus in hujusmodi dierum honorem convivia celebrabant, *Agape* nuncupata: & diversa ab Agapis illis, Apostolis cognita. Cum autem ob consuetam hominum in malum propensam naturam, immodicis commessationibus, & ebrietatibus fœdari cœpissent, & inde Manichæi calumniandi Fideles occasionem arripuerant, piorum hominum consensu eliminata fuere.

AD

S E R M O CXXX. (*)

SIcut magnæ promiffionis longa expectatio accendit animum, mentem fatigat, ita fenfus omnes, & interna ipfe vifcerum fufcitat optatus promiffionis effectus. Hinc eft quod
Isa. 61. hodie, ficut dixit Ifaias, Ecclefia mater fancta feftiva, tota gaudens & compta proceffit, induit fe tunicam jucunditatis fuæ, & ficut
1 fponfa impofuit fibi mitram, * ac vario fe compofuit & decoravit ornatu, ut cœlum ftellis fulget luminibus, & terra vernat floribus fuis: & ut hortus producit germina fua, ita produxit lætitia in confpectu omnium filiorum fuorum. Quia juxta pollicitationem Da-
Psal. 44. vid: Hodie pro patre natus eft ei filius, qui eam non pondere inclinet, non auctoritate deterreat, non commotione follicitet, non afperitate conturbet, fed fideli fuftentet obfequio: cura pervigili faciat perfectum, follicito labore neceffaria procuret, familiam blanda inftitutione componat, hofpitibus occurrat, parentibus ferviat, regibus obtemperet, poteftatibus collaboret, det fenibus reverentiam, pueris gratiam, fratribus amorem, parvulis impendat affectum, liberam per Chriftum cunctis exhibeat fervitutem.
Psal. 44. David dixit: „ Audi filia, & vide. „ Ego di-
S. Petri Chryf.

cam: Audi mater & vide, „ pro patribus tuis „ nati funt tibi filii. „ Sint prudentia fenes, gravitate patres, charitate filii, virtute juvenes, dulcedine foboles, innocentia infantes, malitia parvuli, quæ mundi funt nefcientes: totam regni Dei præfentiam poffidentes: atteftante Domino, cum dicit: „ Sinite parvulos Matt. 19.
„ venire ad me, talium eft enim regnum cœlo- „ rum: „ Tales generat perpetuæ virginitatis copula, tales generat cœleftis vitæ conjunctio, fexus nefcia, conceptus confcia, gnara partus, corruptionis ignara, pudore integra, integritate claufa, cafta pignoribus, fœcunditate diffufa. Hæc tam pia mater dum unius germinis fui hodie natalitia fefta * celebrat, finus ape- 2
rit, extendit amplexus, emittit vocem, divinis cantat * in canticis, ut omnes advocet, o- 3
mnes capiat, omnes ad congaudendum fibi gremio charitatis includat. Adeft ipfa etiam matar * Chriftiani perennis, & fidelis imperii, 4
quæ dum fide, opere mifericordiæ, fanctitate in honore Trinitatis * beatam fectatur & 5
imitatur Ecclefiam, procreare, amplecti, poffidere, auguftam meruit Trinitatem. * Sic re- 6
munerat Trinitas in fui amore & ardore ferventes, ifta meruit ut daret fibi honorem: gauderet quod fibi fecit Dei gratia religionem confimilem. * Ifta meruit ut genitricis dignitas * 7
per genitricem redundaret in pofteros. Orate, 8
B b fratres,

A D S E R M O N. CXXX.

N O T Æ.

* SErmo hic in nonnullis Codicibus infcribitur: *In confecratione Epifcopi*. Feftum enim confecrationis fuæ quotannis celebrabant Epifcopi, ficuti Imperatores Natale, feu ortum imperii. L. 11. Cod. Theod. de Feriis. In utrifque autem Panegyricos dici folere oftendunt, quoad Principes, ii qui in quinquennalibus, vel decennalibus Imperatorum dicti funt; & quoad Epifcopos fermo hic, & alter inter Chryfologianos CVII. & unus Ennodii in Natali Laurentii Mediolanenfis Epifcopi, alterque ejufdem in Natali Epiphanii Epifcopi. Anaftafius, Paulinum Nolanum ad confecrationis fuæ folemnitatem literis amantiffimis invitavit: eodem tefte Paulino lib. XVI. Ambrofius lib. 5. cap. v. ad Felicem Epifcopum Comenfem ait, natalem ejufdem orationibus celebraffe. Et Hilarius fcribens ad Epifcopos Terraconenfis Ecclefiæ inquit: *Lectis in conventu Fratrum, quos Natalis mei feftivitas congregavit, literis vestris*. Ni fallimur anniverfarii hujus inventor Damafus, qui anno 366. federe cœpit. Vide Bafnagium Ann. tom. III. pag. 512. At hunc Sermonem quod refpicit, fere omnium, qui de Chryfologo fcripferunt mens eft, ab eo fuiffe recitatum Ravennæ, non fuæ confecrationis recurrente die, fed in ipfa confecrationis folemnitate. Rubeus, Hiftor. Raven. lib. II. anno 449. Mita in ejus vita; Bacchinius ad Agnellum tom. I. pag. 315.; Paftritius de Patena &c. pag. 98. &c.

1 *Sibi mitram*. „ Quia tres Epifcopi mitra fulgentes „ confecrent aliam Epifcopum ex difpofitione Anacleti Pa- „ pæ „ Mita. Fortaffe Chryfologus inter fponfæ ornatus *Mitra* meminit: at Onuphrius in Calce libri de vocibus Ecclefiafticis obfcurioribus. Ovid. Heroid. IX. 63.

Aufus & hirfutos mitra redimire capillos.

2 *Natalitia fefta*. Natalem intellige, non vitæ fed cathedræ.

3 *Cantat*. MS. Cæfenæ habet *clamat*.

4 *Adeft ipfa etiam Mater &c.*. Mita opinatur, nec male, huic Sermoni adfuiffe Gallam Placidiam, Theodofii Imp. Filiam, & Arcadii, & Honorii Sororem. Habemus enim ex Rubeo in hiftoria Ravennatum, Valentinianum Imp. præfentia fua hanc decoraffe folemnitatem. Ex quo vult idem Mita, his verbis debere alia præcedere, ipfum Cæfarem commemorantia, quod & arguit ab particula *etiam*, quæ neceffario aliquibus verbis conjungenda effet, quæ hic defiderantur: & liquido patet, inquit, ex fine Serm. ubi Auctor rogat Sacerdotes pro Chriftianis Principibus orare, qui fuis interfuere folemnitatibus.

5 *In honore Trinitatis*. Cum Chryfologi confecratio die Dominica habita fuerit in qua Præfatio Trinitatis cani folet: „ & quoniam Augufta, quolibet die Dominico, in „ quibus Præfatio de Sanctiffima Trinitate cantabatur, facris „ intererat, ideo, ait Mita, fectatur & imitatur Eccle- „ fiam. „ An potius tribus virtutibus, fide, mifericordia, & Sanctitate Trinitatem honorando, beatam imitabatur Ecclefiam?

6 *Auguftam meruit Trinitatem*. Obfcurum locum ita explicat Mita. Placidia igitur procreaffe auguftam Trinitatem fertur, quia fuit trium Imperatorum procreatrix. Etenim ipfius caufa Conftantius olim exercituum ductor, jam ipfius Maritus factus, paulo poft *Auguftus* ab Honorio declaratur. Secundo loco ipfa procreavit Filium Valentinianum, ab Theodofio Juniore appellatum Cæfarem, & feptimo ætatis anno *Auguftum*. Tertio tandem fe ipfam quodammodo creavit *Auguftam*: cum Honorius, ne fororem præter dignitatem Conftantio collocaffe diceretur, & Conftantium ipfum & eandem Placidiam *Auguftos* appellavit. Verum, ut ait Bacchinius ad Agnelli Pontific., tom. I. pag. 315., nec ob Placidiæ merita Conftantius Auguftus creatus eft, fed ob propria. Sozomenus lib. IX. cap XVI. *Conftantium Imperator præmii loco tum forore, tum corona, tum purpura, tum Imperii confortio honoravit*: Quare non potuit dici hunc Auguftum ab Galla Placidia fuiffe procreatum. Sed nec ipfa, Augufta renunciata eft, nifi cum Valentinianus declaratus eft Cæfar. Igitur Chryfologus, juxta verborum proprietatem interpretandus eft: fcilicet: Triplici modo ad Auguftalem dignitatem referri poteft, quod Placidia Auguftam meruit Trinitatem, *procreare*, Valentinianum pariens: *amplecti*: Conftantii nuptiis: *poffidere*, Auguftæ honores affequuta.

7 *Dei gratia &c.* Putat idem Mita innui his verbis, Placidiæ obtigiffe in virum Conftantium Catholicæ religionis affectum, fibique confimilem, cum antea copulata fuerit Ataulpho Regi barbaro: & fi non Pagano, faltem Arianæ hærefis fectatori. Nonnullæ editiones habent: *quod fibi fecit ei da gratia religionem confimilem.*

8 *Genitricis dignitas*. „ Meo fenfu legendum effet vel „ Genitoris dignitas, vel Auguftalis dignitas. Siquidem per „ Placidiam dignitas Auguftalis redundavit in Pofteros: hoc „ eft in Filios ac Nepotes, ab ipfa & Conftantio viro pro- „ creatos:

fratres, ut Christiani Principes, quia pia devotione dignantur nostris occurrere gaudiis, nostris solennitatibus interesse, ipsos quoque pari gratia omnium sacerdotum longo in tempore obsecratio devota commendet.

SERMO CXXXI. (*)

SÆpe diximus, quod Deus corporeis oculis non videtur, quod divinitas non clauditur mente carnali, quod humana ratio rerum non capit conditorem, sed Deum sola fides attingit, credulitas sentit tota, nec quantus est, sed quia est, hominis quantuscunque est, intuetur aspectus. Denique Moyses, qui Exod. 33. de servo in amicum, de homine promovetur in Deum, Dei faciem quærit, sed non invenit: petit, sed non accipit: & ut posteriora tantum Dei videat, admonetur: quatenus homo Deum quærat sequi, non præcedere: neque ante Deum quæ sint quærere præsumat; sed quod per Deum sint omnia adorator agnoscat. Crebro Deus hominibus formam hominis demonstrat, & magnitudinem suam tantam, brevem nostri operis colligit in figuram, ut præsentiam divinam possit infirmus noster oculus intueri: angustus noster recipere Gen. 18. possit aspectus. Sic ad Abraham Deus venit in hominis forma, succedit hospitis in figura, & lassi viatoris in morem accepit pedibus suis aquam: sed & invitatus ad mensam vituli, & panis appositione saturatur; & ita se totus humano credit & committit obsequio, ut ipso tactu, visu, verum hominem videatur explere, & hoc eo tempore quo verus Deus sterilitati extremæ senis desperatæ patefactis visceribus in partum sobolem largiturus advenit. Gen. 32. Sic Jacob vianti conviator occurrit, & ita se humano collegio socium præbet, ut provocanti homini Deus totus in luctum inferatur, & tunc videbatur nervis aut lacertis vincere, quando victor cœlestia dat dona, munera dat Isai. 6. divina. Sic Isaias Deum regali habitu sedere conspexit, ut agnosceret nisi a Deo rege regantur reges, ipsos cum sint homines, nihil regere Dan. 7. posse rectores. Sic Daniel Deum patrem, crine niveo, senectute reverenda, antiquitate terribilem, septum angelis, ignitum sede, ad judicandum residere conspicit. Sic ipsum filium Dei in hominis filio venientem cum cœli nubibus 1 intuetur, ut ignotum ante * tantis perfidis Christum, fidelibus notum semper fuisse cognoscat. Si toties Deus ab hominibus in figura hominis videtur; quid est quod Judæus modo hominem videns Christum, sic exasperatur? nisi forte figura, honor, veritas, putatur injuria. Retulit Evangelista hodie Christum Joan. 8 dixisse: *Si quis sermonem meum servaverit, non videbit mortem in æternum*. Ad quod verbum responderunt Judæi: *Nunc cognovimus quia dæmonium habes: Abraham pater noster mortuus est & Prophetæ: & tu dicis; Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum? Nunquid tu major es patre nostro Abraham? Quem teipsum facis?* Omnes perfidia qualiter excepit! O qualiter oculos claudit livor! quantum judicium cordis nequitia præjudicata confundit! o quam dure amputat obstinatio rationem! sensus humanus perversus audire non potest, quod semel statuit odisse, malis bonitas exosa, justitia injustis inimica. Hinc est quod homines mendaces cognoscere nequeunt veritatem, judex animus invenire verum non potest inter nuncia falsitatum. * Quod vult, 2 non quod est, audit semper, qui decrevit errare. Dixerat Christus: *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum*. Judæus non discutit audita, interpretari sibi dicta non quærit: quod ipse impossibile æstimat, exigit ut ille astruat qui promittit; sed mox de conceptu mentis blasphemiam parturit, ferit injurias, maledicta diffundit, & auctoritatem dicentis ita contumeliis vacuare nititur, ut & æterna dare posse mortalibus non credatur, qui sic humanis videtur subjacere: *Nunc scimus: quoniam dæmonium habes*. Dæmon mali auctor, mala promittit, non bona: occidere, non vivificare consuevit: nec vult æternos esse homines, quos nec temporales esse permittit. Ergo non est dæmon, sed Deus est Christus, * qui redonat 3 quam donaverat vitam: & verbo suo æternos facit homines, quos diabolus persuasione sua fecerat temporales. *Abraham*, inquit, *mortuus est & Prophetæ, & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum*. Audiat fidelis, ut fide revelante cognoscat, quod infidelis nescit audire: quod videre non potest, qui semet incredulitatis demersit obscuro: dixit Christus: *Mortem non videbit*. Obstinatio tua, Judæe, merito dicere falsitatem quærit. Abraham & Prophetæ verbum audientes tenaciter servaverunt, sed tamen mortui sunt, sed non in æternum. Ergo cum dicit: *Mortem non videbit*. Et addidit: *In æternum*, Resurrectionem promittit, * non temporaliter negat esse mo- 4 rituros. Judæe, quos mors in præsenti seculo faciebat non esse, hoc resurrectio perpetuos

„ creatos: & hæc dignitas Augustalis processit ab Theodosio Cæsare, ipsius Placidiæ Genitore, per quam in Posteros memoratos exinde reflexit; „ Mita.

AD SERMON. CXXXI.

NOTÆ.

* SErmo hic alias inscribitur: *in illud Johannis: si quis Sermonem meum servaverit*.

1 *Ut ignotum ante*. Hic suspicandum an genuina sit lectio, inquit Latinius.

2 *Internuncia falsitatum*. Varians lectio: *internunciam falsitatum*.

3 *Sed Deus Christus est*. MS. Cæsenæ: *Deus ergo Christus est, non est dæmon, qui redonat*.

4 *Resurrectionem promittit*. Lege iis similia apud Augustinum, Tract. in Johan. xliii. pag. 425. oper. tom. iii. *Quid sibi vult quod ait*: mortem non videbit in æternum? *nisi quia Dominus videbat aliam mortem, de qua nos liberare venerat: mortem secundam, mortem æternam, mortem gehennarum, mortem damnationis &c.*

5 Quan-

Joan. 15. & 5. petuos reficit in futurum. Audi apertius hoc
dicentem. „ Omnis qui crediderit, non mo-
„ rietur in æternum, sed transibit de morte ad
„ vitam. „ Quomodo non moritur? Quia de
morte transit ad vitam. Moritur ergo, mo-
ritur omnis qui nascitur de conditione mor-
tali; sed vivit, & in æternum vivit omnis qui
renascitur de generatione vitali. Sed dico,
qui potuit auferre mortem: quare hominem
voluit transire per mortem? gratior enim
Medicus, qui anticipat morbos, quam qui
morbis ingerit feram, & non sine dolore me-
dicinam, Judæe, fecisset & hoc Medicus Chri-
stus, si medico ægrotus non fuisset ingra-
tus. Ille & vitam dedit, & homini mor-
tem venire prædixit; sed ille qui adversa non
senserat, prospera servare nescivit. Bona
quam sint bona, scire, nisi malorum cogni-
tione, non possumus. Ergo magnificabitur
Christus, qui & ante inhabitam vitam de-
dit, & perditam modo reddit: & homo
plus gnarus vitæ, erit sibi cautior, erit plus
gratus auctori. *Nunquid major es*, inquit, *pa-
tre nostro Abraham*? Plane major & tanto major,
quantum servo dominus, quantum Deus ho-
mine, quantum factura factori, quantum vivifi-
5 cans mortuo, quantum suscitans suscitato *
*Respondit Jesus, Abraham exultavit ut videret diem
meum, vidc, & gavisus est*. Ille ut ostenderet
vivere Abraham, dixit, illum vidisse diem
suum, id est, diem quo mundo natus est
6 Christus. * Dierum conditor non tenetur die:
temporis auctor tempora nescit: sed Chri-
stus propter hominem homo natus, & diem
suscepit & tempus. *Abraham exultavit ut vi-
deret diem meum*. Si Moyses & Elias in monte
occurrunt, ut promissum conspicerent Chri-
stum; quomodo nec Abraham occurrit ad
partum Virginis, ut promissam benedictio-
nem in gentibus, id est, in semine suo,
patientissimus expectator intenderet? *Amen,
amen dico*, inquit, *vobis, quia ante Abraham ego*
Joan. 1. *sum*. Si „ omnia per ipsum facta sunt, & sine
„ ipso factum est nihil: „ & hic est cui pater di-
Gen. 1. xit: „ Faciamus hominem ad imaginem & si-
„ militudinem nostram: „ quomodo Abraham
non vidit? Faciamus hominem ad imaginem
& similitudinem nostram. Angelus & Deus,
ut diversa est substantia, sic imago. Ergo non
7 nisi ad filium loquitur pater, * cum dicit: Fa-
ciamus hominem ad imaginem & similitudinem
nostram, quibus est imago eadem, eademque
substantia. *Tulerunt lapides ut mitterent in illum*.

S. Petri Chrys.

Et ædificantes turrem ut altius caderent, ipsi
sibi lapides providerunt: & isti lapides non ut
Deum occiderent: sed se unde occiderent, mi-
serabiles attulerunt. *Jesus abscondit se*. Non ti-
mens, sed ignoscens, Deus peccatorem cum
fugit, parcit: Deus rebellem non vult perde-
re, cum declinat.

SERMO CXXXII.

SI perfecta omnia, si robusta, si nullius in-
digna gigneret & proferret natura, pro-
fecto aboleretur pietas, ingenium deficeret,
ars periret, aurum obscuraretur in terra, gem-
ma occultaretur in lapide: utraque tamen in-
venit, purgat, distinguit, elimat opifex disci-
plina: & ars eadem usque ad murenulæ pre-
tiosæ speciem, gratiamque perducit: & quod
terra naturæ largo de fonte producit, aut a-
speratur sentibus, aut agresti luxuria domi-
nante sylvescit, nisi illud ad cultum suum so-
lers agricolæ revocet industria: & ne longius
evagemur, uno & vernaculo ea in quibus ni-
timur afferamus exemplo. In cunabulis jam
natus homo in homine est, sed latet: * est cor- 1
pus, & non est: membra videntur, & non sunt:
vivunt quæ non vigent sensu: inclinatur pie-
tas, desudat industria, ars laborat: & ut ple-
nius dicam, quod membra hominis, tot ma-
gisteria ut hominem perficiant, elaborant. Et
quid plura? cuncta quæ natura generat vel
producit, pietas nutrit, industria excolit, ars
decorat. Et quid mirum, fratres, si Deus, qui
pati propter hominem voluit, ut hominis
honorare industriam, in rebus præsentibus
infirmari voluit & naturam? Hinc est quod
sensus in litera latet, * occultatur divinum in 2
humano sermone mysterium: ut quæ creden-
tibus adhuc futura jam patent, perfidis & non
credentibus obscurentur, ac si infidelium pœ-
na fidelium redundet ad gloriam. Non enim
parvi est cruciatus visa non cernere, audita
nescire, salutifera velut noxia declinare, virtu-
tes quasi vitia sic cavere: dicente ipso domi-
no: „ In parabolis loquor, ut videntes non Mar. 4.
„ videant, & audientes non audiant: „ Et ad Luc. 8.
fideles: „ Vobis autem datum est nosse myste- Matt. 13.
„ rium Dei. „ Nulli ergo, fratres, simplicitate
sua aut communis aut vilis sermo Evangeli-
cus habeatur, præsertim cum ipsa personans
E angelicæ lectionis tuba * bene petentibus, 3
& pie cupientibus prædixerit denegandum,

5 *Quantum suscitans suscitato*. Ita emendat Lannius, quod habent Edit. *suscitando suscitatus*.

6 *Diem quo natus est Christus*. Augustinus loco modo laudato, pag. 427. num. 16. = *Incertum autem potest esse unde dixerit; utrum diem domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui nescit ortum, nescit occasum. Sed ego non dubito Patrem Abraham totum scisse*.

7 *Ergo non nisi ad Filium loquitur Pater*. S. Barnabas in sua Epistola: *loquentem Patre ad Filium: Faciamus hominem &c.* Justinus Martyr Dialogo cum Tryphone; Theophilus lib. 2. ad Autolyc. Origenes lib. 2. contra Celsum: Eusebius Cæsariens. Histor. Eccles. lib. 1. cap. 2. &c.

AD SERMON. CXXXII.

NOTÆ.

1 *SEd latet*. „ Imperfectus enim est, & non est completus. Ex Aristotile 2. & 3. de Generat. „ Mita.

2 *Sensus in litera latet*. „ Soli homini vitæ cursus in „ labore præscribitur; ut rationabile quod accepit exerceat. „ D. Ambrosius optime in Præfat. Evangelii Lucæ prope „ medium: ubi & congruentiam hujusce rei adfert. „ Mita.

3 *Personans Evangelica lectionis tuba*. Ex edition. Bonon. 1., & ex Mita. Aliæ perperam: *cum ipsa pragma Evangelica lectionis nihil &c.*

4 dicendo. *Quia si duo ex vobis* * *convenerint super*
Matth. 18 *terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis*
a patre meo. Audistis quantum possit, & prævaleat sanctæ petitionis assensus: non dixit
illud aut illud, sed totum se promittit quicquid unitas postulationis concupierit, præstaturum, cum dicit: *De omni re quamcunque*
petierint, fiet illis. Salva tamen ea cautela & reverentia, ut a Deo, quæ Deo digna sunt, po-
5 stulentur: * qui enim mala a Deo postulat,
Deum mali judicat & senini auctorem: & quia vilia & indigna precatur, præstantis potestatem
& potentiam degener petitor ignorat. Non ergo impia, sed pia: non terrena, sed cœlestia:
non illecebris, sed virtuti congrua: non digna odiis, sed apta concordiæ, a tali semper
exoranda sunt largitore. Ubi sunt qui præsumunt Ecclesiæ conventum posse contemni, &
solitarias preces venerandæ congregationi autumant anteferri: si duobus vel tribus simul po-
6 sitis medium se futurum, * & omnia se pro-
Matt. 18. mittit quæ postulatus fuerit præstaturum? Qui
nil negat tam paucis, quid in conciliis & congregatione sanctorum poscentibus denegabit?
Sic credens Propheta hoc adeptum se gloria-
Ps. 110. tur, cum dicit: „ Confitebor tibi domine in
„ toto corde meo, in consilio justorum &
„ congregatione: „ Toto corde confitetur,
qui totum sibi in consilio sanctorum, quod
7 poposcerit, audit esse præstandum. * Sed nonnulli sub specie fidei, contemptus sui excusare nituntur ignaviam: ut neglecto venerandi cœtus & congregationis ardore, illud se
tempus orationi deputasse confingant, quod domesticis dederint & impenderint curis: & dum
propriis desideriis mancipantur, divina contemnunt & despiciunt instituta. Isti sunt qui corpus Christi dissipant, membra dispergunt: nec
ad decorem suum patiuntur formam dominici habitus pervenire: quam Propheta cum vidis-
Psal. 44 set in spiritu, sic canebat: „ Speciosus forma
„ præ filiis hominum. „ Habent quidem singula membra proprium sui muneris officii, quod
tamen tunc implere poterunt, si connexa sibi & compaginata perfecti corporis perveniant ad
decorem. Hoc ergo interest inter congregationis plenitudinem gloriosam, & separationis præsumptam de ignorantia, aut negligentia vanitatem:
quod in salute & honore integri corporis species est unitas membrorum: & in separatione viscerum, est fœda, lethalis & horrenda pernicies.
Homo, quid aliud te docuit in tuo corpore, aut sic divisa conjunctio, aut tam conjuncta divisio, nisi ut ex multis unus, & unus in multis
viveres? Est membrorum commercio salutari pretiosus oculus; sed si perseverat in corpore:

alioqui ubi corpori defuerit, sibi non aderit:
debent illi membra omnia suæ lucis obsequium:
sed & ipse oculus sentit corpori se debere quod
lux est, qui utique cum omnibus membris
ministerium * membrorum provideat, evulsus 8
a corpore nec videt. Quisquis ille est qui se putat esse aliquid, tali institutus exemplo maneat in
Ecclesia, ut sit aliquid: alioqui ubi defuerit
illi, sibi esse mox desinit. Quod qui plenius 1 Cor. 12
nosse desiderat, Apostoli de corpore Christi
loquentis perlegat instituta: quia nos illa percurrere sermonis brevitas amica non patitur. Lex est data non uni, sed omnibus.
Christus non pro uno, nec ad unum, sed ad omnes, & pro omnibus venit: ut redintegraret omnes in unum, solum bonum, solum jucundum Propheta futuri præscius, sic proclamat:
„ Ecce quam bonum & quam jucundum habi- Ps. 132.
„ tare fratres in unum: „ Quia Deo non sin- Act. 2.
gularitas est accepta, sed unitas. Spiritus san-
ctus Apostolis in unum congregatis ubertate to- Act. 1.
ta sui fontis illabitur: cujus ut simul discipuli
operirentur adventum dominica sunt præceptione commoniti. Fratres, amittit divina
munera, perdit gratiæ largitatem, charitatis
fraudatur bonis, unitatis illum benedictio
non manebit, qui de se maleficus, & ex defectu suo stulte sibi sufficiens, sic præter Ecclesiam vitam quærit: quam in ipsa tantum
esse Propheta testatur, dicendo: „ Ecce quam Ps. 132.
„ bonum & quam jucundum habitare fratres
„ in unum: quia illic mandavit Dominus benedictionem & vitam usque in seculum. „

SERMO CXXXIII. (*)

BEatus Andreas merito natus hodie creditur,
quando non ad præsentem vitam materno
est effusus * ex utero, sed conceptu fidei, * 1
martyrii partu, cœlestem noscitur generatus ad 2
gloriam. Quando non cum materna cunabula
suscepere vagientem, sed superna triumphantem
secreta receperunt: quando non infirmum la- 3
ctis pastum * genitricis trahit ex pectore, sed
pro Rege suo devotissimus miles virtutis sanguinem fudit. Vivit, quia mortem cœlestis militiæ bellator occidit. Sequitur hic moriendo
Domino æstuans & anhelans, ac toto virtutis
gradu dominicis incumbit hærere vestigiis, ne
eum cursus faciat disparem fratri, quem natura similem, vocatio socium, parem gratia ipsa perfecerat. Ad unam vocem Domini sicut
ille patrem, patriam, censum reliquit: laboribus, opprobriis, itineribus, contumeliis, vigi-
liis, Christo largiente, se * indefesse germani 4
socie-

4 *Quia si duo ex vobis*. „ Miris modis hæc verba ab „ Patribus exponuntur: ut est apud Maldonatum in hoc „ textu Matth. XVIII. 19. „ Mita.

5 *Digna postulentur*. Jacob. IV. 3. *Petitis, & non accipitis, eo quod male petitis*.

6 *Medium se futurum*. Promissioni huic nititur Ecclesiæ nostræ fides: quæ Fidelium cœtibus, & Conciliis, omnibusque locis, in quibus Catholicus grex congregatur, Spiritum Sanctum præsidem constantissime credit.

7 *Audit esse præstandum*. Ex MS. Cæsen. in impressis: *audet*.

8 *Ministerium*. Ex MMSS. Cæsen. & Vatican. Editi: *ministratum*.

AD SERMON. CXXXIII.

NOTÆ.

* SErmo hic in Codice Vaticano inscribitur. *Incipit sermo de Natale S. Andreæ*.

1 *Materno est effusus*. In margine ipsius Codicis manu recentiori *Materno*: in Textu *Merito*.

2 *Conceptu fidei*. In eodem Codice: *conceptu Dei*.

3 *Lactis pastum*. Codex Vat. *lactis potum*.

4 *Christo largiente se*. Ex editione Mitæ. In MS. Vat. & in Editis aliis deest: *largiente se*. Sermonem autem hunc, qui nil corruptior erat in Editis, ad fidem MMSS. emen-

focietati donavit : folum eft quod tempore dominicæ paffionis fugit, fed neque hoc impar, quia fugit. Negare autem fi aliqua putatur culpa, non eft gravius fugere, quam negare: fed tacenda funt alia : æquavit, fratres, venia, quos fic difcreverat culpa. Et fubfecutus martirii fervor devotos perprobavit, quos metus improbaverat antecedens. Nam crucem quam refugerant, poftea conjunctis viribus ardenter invadunt, ut unde reatum fumpferant, inde confcenderent cœlum, inde præmium fumerent, & coronam. Petrus namque crucem, arborem confcendit Andreas : ut qui Chrifto compati geftiebant, in femetipfis figuram, formamque ipfius exprimerent paffionis: & redempti ligno confummarentur ad palmam. Sic Andreas nofter & fi cedit ordini, præmio tamen non cedit, & labori.

S E R M O CXXXIV. (*)

QUoniam varios martyrum, multiplicefve triumphos, quos perfecutoris crudelitas toties illufa cumulavit, tempus nos dinumerare non patitur, ad illam tota noftri fermonis confugit oratio, quæ meruit filios tot
1 habere, quot dies mundus accepit. * Vere ma-
ter luminum, fons dierum, quæ feptenario co-
rufco germinis fui toto orbe fplendet. Beata
2 quæ non folum pro lege patitur *, fed ipfius
3 legis heptalifmum * meruit mater fancta generare: heptalifmum, fratres, qui non unius & temporalis tabernaculi illuftraret arcanum, fed
Ecclefiam fempiternam facro illuminaret incen-
fo. Fœlix, quæ meruit portare tot virtutum Exod. 25
pignora, quot illa arca præceptorum volumi-
na * facrata geftavit : & ut illa verbo, ita hæc 4
doceret exemplo. Jam tunc eos, fratres, martyres genuit, quando eos partus fui feptenario numero confecravit & myftico. Huc, huc fan- Galat. 4
ctus Paulus veniat, qui adhuc parturit donec Chriftus formetur in homine. Ecce mulier iterum, atque iterum parturit, donec in virtutem mutetur infirmitas, caro tranfcendat in fpiritum, terra transferatur in cœlum. Ardebat, anhelabat, ut eos uno die facros martyres pareret, quos vix parvulos per annorum curricula generabat. Ecce mulier, ecce mater, quam ita filiorum fecit anxiam, mors fecutam. Beata, cui in futura gloria tot aftant candelabra, quot germina. Beata, quæ tot præ-
mifit ad regnum: beatior, quæ fuum in fæcu-
lo nil amifit. * Difcurrebat lætior inter con- 5
foffa cadavera, * quam inter cunabula chara 6
filiorum, quia internis oculis tot cernebat bravia, quot vulnera : quot tormenta, tot præmia: quot victimas, tot coronas. Et quid plura, fratres? Non eft, non eft vera mater, quæ nefcit filios fic amare.

SER.

emendaffe teftatur Mita. Corruptus etiam occurrit in MS. Vaticano, & Vallicellano, in quo item infcribitur: *in die Natali S. Andreæ*. De qua loquendi formula vide quæ notantur ab Clariff. Meurfio in Gloff. de Nativitate Martyrum. Et Gafparem Barthium Adverfar. lib. xix. cap. 3 & Hiftoriam de duobus Chrifti militibus Damafceno adfcriptam. Unde Veteres Martyrum Paffiones, *Baptifmum*, etiam appellavere. Vide Notam 1. Serm. cxxxv.

A D S E R M O N. CXXXIV.

N O T Æ.

* HUjus Sermonis Titulus in MS. Cæfenatico : *in Natali S. Felicitatis* : „ Beate Felicitas una cum „ Filiis Romæ martyrium paffa eft fub perfecutione Severi „ Imperatoris, circa annos Domini 200. : vel paulo ante „ fub M. Aurelio tempore Soteris Papæ anno circiter „ 176. „ Mita. S. Felicitatis peffio una cum feptem Filiis, obvenit Romæ circa annum cl., fub Publio Urbis Præfecto, & Antonino Pio Imperatore : fub quo licet placidiffimo Principe, martyria non defuere. Ejus itidem tum antiquæ Martyrologis, tum etiam Sacramentarium Beati Gregorii a Filiorum Fefto diftinguunt. illorum enim memoriam habent die 10. Julii, hujus vero die 23. Novembris. Celebrem autem fuiffe olim Romæ Felicitatis memoriam, ex eo maxime arguitur ; quod in die ejus paffionis facræ, Sanctus Gregorius Papa Homiliam ad Populum habuit : ubi Mulieris hujus conftantiam multis laudibus extollit : & olim etiam fub ejus nomine Cæmeterium Romæ extitiffe notat Baronius in Notis ad Martyrologium. Ejufdem acta fyncera exhibet Ruinartius pag. 26. Vide etiam Martyrologium Adonis ad diem 10. Julii, & 23. Novembris : ibique Notas Doctiff. Georgii.

1 *Mundus accepit*. Scilicet quot dies confumpti funt in creatione. Septem enim Filios, qui una fecum martyrium fubjere, enixa fuit; & feptimo die Mundus abfolutus.

2 *Non folum pro lege patitur*. „ Alludit ad illam Ma- „ trem feptem Filiorum II. Maccab. VII. quæ pro patriis „ legibus una cum Filiis atrociffima tormenta ab Antiocho „ Tyranno fimul cum morte, potentiffime fuftinuerunt. „ De quibus S. Gregorius Nazianzenus Orat. xx. in Mac. „ sab. pulchre. „ Mita.

3 *Legis heptalifmum*. Ita omnes. Mita addit in ora libri: *Heptalifmus ponitur pro numero feptenario*. Hic autem mendum cubare notat Macrius in Not. Eccleſ. dicit enim legi *heptalychnum* juxta vocem græcam ἑπτάλυχνος lucernam, feptem refertam luminibus, quæ erat in templo Hierofolymitano : & ad quam refpicit Chryfologus.

4 *Præceptorum volumina*. „ In arca Fœderis erat liber „ Deuteronomii fcriptus tabulis lapideis ex fententia To- „ ftati. Forte fenfu Auctoris, fi lapides erant numero fe- „ ptem, in quibus Deuteronomium erat fcriptum, quod „ præcepta continebat. Scribit Jofeph de antiquit. Jud. „ lib. IV. cap. VIII. quod ftabat liber Legis prope latus „ Arcæ, fed extra, & legebatur feptimo quoque anno in „ fefto Tabernaculorum a fummo Sacerdote. Vide fi placet „ S. Hieronymum in expofit. Deuteronomii. „ Mita.

5 *Nil amifit*. Filios enim non amifit, fed *pignora præmifit* ad Cœlum ; ut ait B. Gregorius in laudata Homilia.

6 *Difcurrebat inter confoffa cadavera*. Laudat verba hæc Ruinartius loco fuperius citato, pag. 25.

AD

SERMO CXXXV. (*)

1 HOdiernus dies baptismi * martyris Lau-
rentii corona illustratur : cujus egregii
martyris merita nulla pars Romani orbis igno-
2 rat : * Passus est in ipso capite gentium , id
est, in ipsa urbe Romana. Ibi enim diaconus
ministravit: & in ipso juventutis suæ flore de-
corem juventutis suæ sanguine purpuravit. Pas-
sio ejus insignis est, multumque mirabilis: hanc
breviter , Domino adjuvante , narrabo . Illo
3 tunc Archidiacono * Beatus Sixtus erat Epi-
scopus, cujus triumphus martyrii ante triduum
fuit. Cum ergo Sanctus Laurentius Episcopum
suum Sixtum pergentem ad martyrium seque-
retur, fide fultus, tristis affectu, non quia il-
le patiebatur , sed quia ab illo ipse deserebba-
tur, respexit venerabilis senex venerabilem ju-
venem, & ait illi: Noli esse tristis fili , post
triduum me sequeris . Tunc ille ebibita Pro-
phetia, jam corde paratissimus, ex spiritu ebrius
certum speravit futurum, quod prædixerat ille
qui noverat. Deinde apprehensus, est adductus:
& quoniam erat Archidiaconus , apud illum
4 esse utique credebantur opes Ecclesiæ , * quas
desiderabat persecutor, non tam avarus, quam
furiosus. Oderat quem occidebat; sed amabat
apud eum, quod ille contemnebat. Erat autem
Sanctus Laurentius pauper opibus , dives mo-
ribus: non se negavit Ecclesiæ habere divitias,
sed ut eas ostenderet, tridui dilationem petiit,
deinde mandavit congregari agmina pauperum.
Tunc deinde ipso die coronæ suæ præsentatus
examini , tanquam demonstraturus quod ille
quærebat, demonstravit quod habebat . Tunc
ait persecutor : Ubi sunt Ecclesiæ facultates ?
At ille manum extendens in pauperes : Hæ
sunt, inquit, Ecclesiæ facultates. Verum dixit,
sed amarum. Quid autem mirum , si veritas
auxit odium? irrisum se dolens crudelis tyran-
nus & avarus inimicus . Qui forte mitiorem
pœnam cogitaverat, ferro interficere venerabi-
lem juvenem , parari flammas præcepit : plus
ardebat, quam urebat: urebat in carne, arde-
bat in corde . Supplicium ejus tanto erat gra-
vius, quanto interius. Tunc oblata est torren-
da, & ut verius dicam, assanda martyrio no-
bilis illa Laurentii craticula: * astrictus est fer-
ro, sed ille craticulam supplicii , lectum quie- 5
tis putabat: supplicium dixi, secundum animum
punientis , non secundum conscientiam patien-
tis. Nullum est enim supplicium damnati, ubi
non est pœna peccati. Itaque beatissimus mar-
tyr ostendens quam quiete jaceret in illo igni-
to ferro, ait circumstantibus: jam me versate,
& si una pars cocta est, vorate . * Miramur 6
patientiam, donum Dei miremur . Ibi fides non
solum non arsit , sed & consolabatur arden-
tem . Quare fides consolabatur ardentem ?
Quia fidelem tenebat promittentem . Ut fides
non deficeret, ut spes non averteretur, ut cha-
ritas inter pœnas igneas corporales plus accen-
deretur , Dei dona erant. Fratres mei, nemo
arroget potentiæ suæ quod non dat nisi Deus.
Merito Apostolus alloquens martyres , ut in
epistola ejus hodie cum legeretur , audistis :
„ Vobis , *inquit* , donatum est pro Christo , *Phil.* 1.
„ non solum ut credatis in eum , sed etiam
„ ut patiamini pro eo. „ Ergo martyrum me-
rita velut Dei dona laudemus, amemus , ore-
mus, subinferamus voluntatem nostram . Vo-
luntas enim sequitur , non prævenit . Sed ta-
men non deest charitas, si non desit voluntas;
ipsa enim ardens voluntas vocatur charitas .
Quis est qui timeat volens? quis est qui amet
nolens? ferveat oratio, & festum Martyris ce-
lebretur : sed ut non sit inanis qui celebrat ,
imitetur.

SER-

AD SERMON. CXXXV.

NOTÆ.

* VIde in Præfatione.

1 *Oties Baptismi*. Diem emortualem Martyrum Baptismum etiam a veteribus dictum superius innuimus in Nota IV. Serm. CXXXIII. . Chrysostomus Homil. lxxv. V. T. *Ne miremini , quod Baptismum vocaverim, martyrium ; etenim hic spiritus etiam copiose adest , & peccata tolluntur , & anima mirabiliter purgatur: & quemadmodum , qui baptizantur aquis , ita qui martyrii coronam consequuntur proprio lavantur sanguine*. Hoc etiam sensu vox *βάπτισμα* sumi de morte Christi Matth. xx. 22. Marci x. 38. Lucæ XII. 50. notat idem Chrysostomus , homil. XXXII. tom. V. Theophylactus in cap. xx. Matthæi . pag. 117.

2 *Nulla pars orbis Romani ignorat*. Protulit verba hæc Ruinartius, Acta Martyrum, de S. Laurentio , pag. 182. Augustinus Serm. CCCIII. novæ editionis: *quam non potest abscondi Roma , tam non potest abscondi Laurentii corona*. Leo Magnus in Serm. de hoc Sancto ait : *quam clarificatam esse Jerosolymam Stephano , tam illustrem fuisse factam Romam Laurentio*.

3 *Illo tunc Archidiacono* . Innuit hoc idem Prudentius Hymno de S. Laurentio libri περὶ στεφάνων Hym. 2.

Hic primus e septemviris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior.

4 *Credebantur opes Ecclesiæ*. Hoc Archidiaconorum munus. Ibidem.

Claustris sacrorum præerat:
Cælestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votasque dispensans opes.

5 *Nobilis craticula* . Cælebris hæc jam diu Romæ. Gregorius Magnus , Indict. II. Epist. XXXIII. ad Dynamium Patricium Galliarum transmittit: *crucem parvulam, cui de catenis S. Petri beneficia inserta sunt = & per quatuor in circuitu partes de B. Laurentii craticula, in qua perustus est, beneficia continentur* . Servatur etiamnum Romæ extra muros ad Divi Laurentii in agro Verano.

6 *Et si una pars cocta est, vorate* . Augustinus Serm. CCCIII.: *Jam, inquit , coctum est, quod superest , versate me, & manducate*. Prudentius.

Tunc ille: Coctum est devora
Et experimentum cape,
Sit crudum, an assum suavius,

AD

SERMO CXXXVI. ()

1 HAbet hoc Adelphi antiſtitis * ſanctus ani-
mus, & plena pietate dignatio, ut dives
pauperis inter hoſpitium, pauperis ſe ponat ad
menſam, & humilibus ſe faciat eſſe commu-
nem, quem divitiæ, poteſtas, honor fecit &
reddidit ſingularem, Inter maximas enim vir-
tutes numeranda eſt iſta voluntas, quæ con-
tempto obſequii ſui faſtu, deſpecta magnificæ
domus reverentia, calcato etiam ſuæ faſtigio
poteſtatis, & abjecta opum ſuarum interna
conſcientia, unde tumor maximus humanis ſem-
per dominatur in mentibus, ad viliſſimas ino-
pis ſe inclinavit anguſtias, ut ſuo pauperem
contubernio ſublimaret. Beatus plane iſte ani-
mus, & ab omni morbo arrogantiæ remotus,
qui ad hoc pauperis diverſorium prius intra
vit: ut ante humanitatis debiror, quam largi-
2 tor exiſteret. [2] Imitari Deum evidenter iſte
geſtivit, qui ante humana in corpore ſuſcepit
obſequia, quam beneficia homini divina conce-
deret, quod pontificem Dei ſummi præſentem
Adelphum feciſſe conſpicimus; qui eum ſit
verbo dives, ſcientia copioſus, magnus inge-
3 nio, loco primus, * egeni ſenſus, & mediocris
eloquii noſtri audientiam concupivit: illius
Prophetæ inſtar, qui illius viduæ victum eſu-
3 Reg. 17. rivit extremum, & parvulorum ejus ſua fame
vexavit anguſtias, novum differens ſua petitio-
ne miniſterium, ut petendo tribueret, eſurien-
do ſaturaret, & exhauriendo deficientibus
horreum divina largitate cumularet. Et nos fi-
lioli, quod habuimus, dediſſe non pœnitet:
quia & ſi nos factum conturbavit ad tempus,
revelat, & ſolatur exemplum. Cito ad verbum
hujus Dei hominis exiguitas ingenii noſtri, ut
viduæ illius paſtu, cœleſti proficiet incremen
to, ac deinceps a repoſito cordis noſtri non
vitæ ſubſtantia deficiet, ſed ipſa inopia abole-
bitur, & defectus. Fœlix vena, quæ ſuo dita-
tur irriguo, & fluenta putei ſui tota acquirit,
atque attrahit ubertate. * Ecce venit, & ſu- 4
blimes veſtros animos celeſtis imber infudit:
totoque impetu ſuperni fluminis, quæ in vo-
bis eſt, civitatem Dei ſuo rigavit illapſu, ut
terra noſtra divino ore madida centeſimum uſ-
que fœcundetur ad fructum. Aperite ſenſus,
corda dilatate, & gremium veſtræ mentis ex-
tendite: ut quicquid de cœleſtibus iſte theſau-
rus vobis largiter effuderit, * ad æternam glo- 5
riam, & cenſum perpetem poſſidere poſſitis.

SERMO CXXXVII.

POſteaquam legis vomere, & jugi cultu exi-
nanita Judaici ceſpitis eſt ubertas, Beatus
Joannes gentium convolans ad deſertum, ſen-
tes criminum ſpiritus igne ſuccendens, infru-
ctuoſas arbores excidens ultionis ſecuri, com-
planans aſperos ſuperbiæ colles, humilitatis
convalles erigens exæquando, & planitiem ter-
ræ totam (gramine perdito) aptans, nutrici-
bus ſubmittens irrigua Jordanis: ac ſic Evan-
gelico ſemini novalia diffuſa præparat, fœcun-
da componit. *Factum eſt*, inquit, *verbum Do-* Luc. 3
mini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto.
„ Verbum caro factum eſt, & habitavit in Joan. 1.
„ nobis. „ Super Joannem. Quare non ad
Joannem, ſed ſuper Joannem? Quia quod de-
ſurſum eſt, ſuper omnes eſt. *Factum eſt ver-
bum Domini ſuper Joannem*. Quia Joannes vox
eſt, Deus verbum. *Factum eſt verbum Domini
ſuper Joannem*. Deus ſuper Joannem, ſuper
ſervum Dominus, ſuper vocem verbum. Sed
dicis mihi: Quid? quod vox præcedit verbum?
Præcedit, ſed non præcellit: antecedit ad ſe-
quentis obſequium, non ad propriæ poteſtatis
indicium. Vox non eſt ipſa judex, ſed eſt
nuncia judicantis: verbum judicat, vox præto-
nat: jubentem poteſtas reſpicit, non claman-
tem. Sed hoc fateatur, teſtetur, afferat vox
ipſa,

AD SERMON. CXXXVI.

NOTÆ.

° SErmo autem hic in MS. Cæſenæ inſcribitur: *de laude S. Adelphi Epiſcopi*. Scimus enim apud Veteres obtinuiſſe Epiſcopos, in quoddam inter ſe obſervantiæ ſpecimen, ſi forte alterius ſedis Epiſcopi eorum concionibus aderant, in eorum laudes digredi: cujus rei obvia ſunt exempla. Illuſtre quoddam apud Ennodium, Dictio 2. tom. 1. Operum Sirmondi pag. 1053. ubi Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis, qui ederat, pluribus laudatur. Quam tamen concionem pronuncievit Honoratus Novariæ Epiſcopus ut ſuam: quod olim conſueviſſe notat Ferrarius de Concion. pag. 203. Nazianzenus Orat. VI. præſentem Nyſſenum laudat: & Orat. XVII. Baſilium: & Eulalium Orat. XXX.: & centum quinquaginta Epiſcopos Orat. XXXII. Auguſtinus Pſalm. XCI. Epiſcopum Carthaginenſem: Gaudentius Brixienſis Ambroſium Mediolanenſem &c.

1 *Adelphi Antiſtitis*. Cujus Sedis fuerit Epiſcopus Adelphus ignotum adhuc. Mitis eum *Epiſcopum Metenſem* dicit; ſed nullis, vel futilibus ſuperſtitius argumentis ait Tillemontius. Vide Notas ad vitam Chryſologi ex Caſtillo. Num. 7.

2 *Exiſteret*. Varians lectio: *extiterit*.

3 *Loco primus*. Chryſologus hic apertiſſime innuit S. Adelphum, quis quis tandem is fuerit, ordine, & gradu ſibi ſuperiorem fuiſſe. Antequam Ravennatenſis Eccleſia jure metropolitico donaretur, nullum etiam ſibi ſuperiorem agnoverat in Italia, quam Mediolanenſem, vel forteſſe Aquilejenſem Antiſtitem. Nullus temporibus Chryſologi in his ſedibus Adelphus. Unde facile eſt, hujuſmodi virum, de quo hic habetur Sermo, Epiſcopum tantum fuiſſe Chryſologo ſeniorem. Licet enim Eccleſiam Ravennatem, dum in ea ſedebat Chryſologi Prædeceſſor Metropolitanam factam credant nonnulli, id tamen nec certe, nec jure aſſeritur. Unde non vero abſimile eſt, ex Ravennatum Antiſtitum numero, Chryſologum primum hac auctam fuiſſe dignitate.

4 *Ubertate*. Corrigimus ex MS. Vatic. & Lainio. Editi mendoſe; *libertate*.

5 *Largiter effuderit*. Apparet ex his non obſcure, & ipſum Adelphum Populo Ravennati verba fuiſſe facturum: ut tunc moris erat; nobiſque alias eſt obſervatum: Serm. CXXVIII. Not. °

AD

ipsa, præco ipse, qui clamat: „ Qui post me
Matt. 3. „ venit, *i. qui* , fortior me est . „ Quare ?
Quia in me terror est , in illo est sententia .
Venit in omnem regionem Jordanis. Venit ad Jor-
1 danem, * quia Judaicas sordes non poterat hy-
dria jam lavare , sed flumen . Sicut scriptum
Joan. 2. est : „ Erant, *inquit*, hydriæ lapideæ secundum
„ purificationem Judæorum. „ *Venit ad Jorda-
nem* . Ut pœnitentes portaret aqua , non vi-
no. *Venit in omnem regionem Jordanis, prædicans
baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum* .
Erat penes Joannem venia , sed non sine pœ-
nitentia: erat remissio , sed luctibus compara-
ta : erat cura vulneris cum dolore , erat ba-
ptisma quod culpam tolleret, conscientiam non
2 deleret. * Et quid plura? Per baptisma Joan-
3 nis purificabatur homo ad pœnitentiam, * non
promovebatur ad gratiam. At vero Christi ba-
ptisma sic regenerat, sic immutat, sic homi-
nem reddit ex vetere novum, ut præterita ne-
sciat, non recordetur antiqua, qui de terreno
cœlestis jam cœlestia possidet, & divina. Hinc
Luc. 15. est , quod redeunti post luxuriam filio pater
immortalitatis reddit stolam primam, annulum
libertatis * imponit, occidit vitulum saginatum,
4 aquas pœnitentiæ, gratiæ convertit in vinum,
ut convivium gratiæ jam pocula mera satiarent;
quatenus conscientiæ dolores , pœnitentiæ ge-
mitus , peccatorum lamenta, sobria dominici
calicis aboleret ebrietas . Dicente Propheta :
Psal. 22 „ Et calix tuus inebrians, quam præclarus est. „
Quantum enim terrena ebrietas est deformis,
tantum præclara & decora ebrietas est cœlestis.
*Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut ab illo
baptizarentur,: Progenies viperarum quis ostendit
vobis fugere ab ira ventura ? Facite ergo dignos
fructus pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere, patrem
habemus Abraham: dico enim vobis, quod potens
est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
Jam enim securis ad radices arborum posita est.
Omnis arbor non faciens fructum bonum , excidetur,
& in ignem mittetur*. Progenies viperarum . Exem-
plo corripit, comparatione notat, figura pro-
dit, ut jam non mores solum , sed ipsam natu-
ram possit venenosi germinis immutare. *Pro-
genies viperarum* . Quia quos Deus creaverat
homines , fecerat filios Abrahæ , malitia pe-
perit, & convertit in viperas: * & quos condi- 5
tor cœlestis dulcedine pietatis insuderat , hos
impietas amara fecit lethales vomitus , ser-
pentinum virus effundere : & infando crude-
litatis auspicio de morte patris concipi , ma-
tris de morte generari . *Progenies viperarum* .
Soboles ingrata naturæ, cujus ortus est genito-
ris exitium, cujus vita est mors parentis. *Pro-
genies viperarum* . Vipera conceptus sui tem-
pore intra os suum receptum caput conjugis
refertur abscindere , * ut per cruenta oscula 6
non fœtum concipiat illa , sed crimen : ac si
carnifices sceleris sui pariat filios, vindictæ or-
dine, non naturæ. Nam genimina patris con-
cepta de cæde, sanguinis antequam lactis exi-
gunt nutrimentum , & ultionem petunt, ma-
tris namque uterum viperæ dicuntur excin-
dere , & scelestum conceptus sui domicilium
adhuc immaturis visceribus , maturo furore
confringere : ut hoc sit illis vivere , matrem
suam, matrem quæ illos tales genuit, non vi-
dere . Compulsi latius comparationis , quam
Sanctus Joannes fecerat typum descripsimus &
figuram , ut non maledicti , sed veritatis sit,
quod ab illo Judæi taliter nuncupantur. *Pro-
genies viperarum*. Synagogam, fratres, ejusque
filios tales fuisse demonstrat : ad quam Chri-
stus affectu conjugis cum venisset , dicente
Joanne: „ Qui sponsam habet, sponsus est: „ Joan. 3.
inter amplexus & oscula cruenta Judæ, Christi
caput est expetitum, & ore petitum, cum di-
citur: „ Crucifige, crucifige. „ Unde pignora Joan 19.
sanguine concepta, tanto mox ad matris arman-
tur interitum , ut disrupto synagogæ utero,
ad vocem Joannis concurrerent & regene-
rarentur ad Dei progeniem . *Progenies vipera-
rum quis ostendit vobis fugere a ventura ira?* Quæ
est ista ira ventura? Illa quæ non habet finem
quæ hominem non absolvit morte , sed col-
ligat : nec jam veniæ spem habere permittit ,
quam semel tartari deputarit ad pœnam. Ad-
moniti taliter, cognoscunt & genus, & crimen,
& ideo responderunt , dicentes : *Quid facie-
mus* ,

AD SERMON. CXXXVII.

NOTÆ.

1 *VEnit ad Jordanem* , vel circa Hieruchuntem cis Jordanem, & ad Jordanis occasum ; vel Bethaniam , seu Bethabaram trans Jordanem ; vel ad Ennon prope Salim cis Jordanem. In iis nempe locis constat Johannem prædicationem exercuisse.

2 *Deleret*. Varians lectio: *ostenderet* . „ Qui baptismate „ Johannis baptizabantur, erant tantum baptizati in remis„ sionem peccatorum media pœnitentia: ita ut virtute pœ„ nitentiæ remitteretur culpa baptizati per illud baptisma. „ At hoc modo baptizati , quandocumque peccata sibi in „ illo baptismate remissa menti eorum occurrebant , tene„ bantur denuo conteri , & corde pœnitere : quia de re „ conscientiam non delebat illud baptisma : hoc est con„ scientiæ synderesim non auferebat , vel cum MS. *cul„ pam tollebat , sed conscientiam ostendebat* . Pro declara„ tione effectus baptismatis Christi Domini, ac Johannis vi„ dere poteris Suarum in 3. parte Divi Thomæ: hinc de„ sumes explicationem loci D. Chrysologi sup. Serm. XIII. „ paulo ante medium. „ Mita.

3 *Purificabatur homo ad pœnitentiam*. Johannis baptisma vera erat præparatio baptismatis Christi: Homines enim sic comparabat, ut Messiam audirent , & criminum remissionem per baptisma reciperent , Gregorius Homil. XX. in Evang. pag. 110. tergo L. edit. Paris. 1551. *Notandum itaque quod dicitur prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: quoniam baptismum , quod peccata solveret , quia dare non poterat , prædicabat* . Ab loco Chrysostomi super Matth. Homil. X. licet aptissime hic conveniret , quoniam longiusculus est , abstineo.

Annulum libertatis. Id erat præcipua Libertinorum insigne , quod veste albi , & annulo donarentur. Tertull. de Resurr. cap. LVII. Lipsius Elector. I. 8. Johann. Kirchm. de annulis XV. 16., Thomasi., de usu pract. distinct. in ingen. & Libert. : XXVI. 27. pag. 14. Justinianus Novel. LXXVIII. cum discrimen abdulit inter ingenuos, & Libertinos, annulorum usum accepit, quem illis sarctum tectumque voluit.

5 *Convertit in viperas*. Christus appellat Judæos Filios vel *progeniem viperarum* per Hebraismum , ut *filios irarum*. Unde recte Chrysologus eos viperas vocat . Vide Suicerum tom. 1. pag. 754. ubi locum explicat.

6 *Refertur abscindere*. Hæc de vipera olim passim enunciabantur. Nunc audi Recentiores: quibus hæc fabulam sapiunt . Consulas velim Matthiolum in Dioscoridem , ubi advertes ex male intellecto Aristotelis loco, hanc ethalatile. De vipera similia etiam docet Basilius tom. II. pag. 91. C. recens. edit.

7 Ne

mus, ut salvemur? *Qui respondens, ait illis.* Quod dicturus est, fratres, timeo dicere, ne quot auditores hodie video contemptores, ille tot faciat contumaces. Quid faciam? Dicere timeo, tacere non possum: aliud me prohibet pietas,
7 ad aliud impellit utilitas: Pietas, ne auditor, * dum contemnit, incurrat: utilitas, ne qui facturus sit non audiat, & per hoc doctor offendat. Dico, fratres, ut & nudus se vestiat, & ego me exuam. *Qui habet*, inquit, *duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Putasne satis petit, qui de duabus tunicis unam petit? Non satis petit: quia non petit gemmam, sed tunicam: non aurum, sed panem. Et si qui de duabus tunicis non dederit unam, reus est: qualis est unam de plurimis qui negarit? qui ad hoc vestes suas carcerat, & panem claudit, ut pauper fame pereat, frigore consumetur? Ille vestes sepelit, non reponit: non credit diligentiæ, sed sepulchris: qui quod negat pauperi, dat tineis: & ipse vestibus suis corporis
Isa. 66. vorator est, dicente domino: „ Vermis eorum „ non morietur, „ quia Christum concussit pauperis fames; dolor hominis, Dei prosilivit ad viscera; captivi gemitus ad Christi penetravit interna; inopis contemptus ad creatoris sui redundavit injuriam: proferente ipso, eum di-
Matt. 25. cit; „ Esurivi, & non dedistis mihi manduca„ re, nudus fui, & non vestistis me: „ *Venerunt & Publicani dicentes; Quid faciemus?* Audiant Publicani: *Nihil amplius quam constitutum est vobis, petatis.* Prodidit quæ res reum faciat publicanum, ne amplius petatis. Qui plus petit,
8 fraudis exactor est, non tributi: * cogitent quam Deo reus est, qui defessum & depressum publicat: magis ac magis sua fraude deprimit & fatigat: & ad debita vix sufficienti superimponit, & auget in debita: *Venerunt & milites, dicentes.* Audiant & milites * quid etiam militibus interrogantibus responderit hic magister: *Et nos quid faciemus? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniemini: contenti estote stipendiis vestris.* Verus miles est, qui non concutit, sed defendit: qui calumniam non ingerit, sed repellit: qui currit ad Regis stipendia, non qui currit ad prædam. Beatus Joannes sic di-

S. Petri Chrys.

vina docuit, ut non turbaret humana, instituit rempublicam, non dimovit: probavit a Deo ordinata esse quæ docuit, posse facere & servare justitiam. Quid sit autem inter baptisma Joannis, & Christi baptisma, quia latius explanandum est, nunc tacemus. * 10

SERMO CXXXVIII. (*)

MElius quidem fuerat, fratres, charissimi, si pater, ac magister noster communis * 1
imperitiam nostram latere permitteret, nec publicaret penuriam, quæ in nobis hactenus velamento propriæ verecundiæ tegitur. Melius fuerat, ut qui tam copiose abundat in spiritualibus doctrinæ divitiis, de navicula pauperis nequaquam tenuis verbi vectigal exigeret. Quid enim aut egenus divitibus, aut peregrinus civibus, aut agrestis & ignarus studiosis conferat? Tamen quoniam jussis parere cogimur, eadem nos humilitatis ratio, quæ excusare videtur, ad dicendum cogit: cogit ad obediendum. Quid igitur est, o religiosa plebs domini, quod vobis quamvis pauperes, quamvis ineruditissimi, atta-
men decenter offerimus? Pacem sine dubio, Luc. 10.
quam dominus noster Jesus Christus ingredientes nos offerre omni domui jubet; unde & nos in principio salutationis nostræ pacem
vobis a domino exoravimus, * quæ & haben- 2
da semper est, & semper oranda, * non il- 3
la infida, & instabilis hujus mundi pax, quæ vel pro commodis quæritur, vel pro timore servatur: sed pax Christi, quæ secundum sententiam Apostoli Pauli, superat omnem
mentem, & credentium corda custodit. Pax, Phil. 4.
quæ charitatis fœcundis nutritur uberibus. Pax, alumna fidei; columna justitiæ. Pax futuræ spei pignus idoneum. Pax, quæ præsentes sociat, absentes invitat. Pax, quæ terrena cœlestibus & divinis humana conciliat;
sic enim dicit Apostolus: „ Quod Dominus Coloss. 1.
„ noster Jesus Christus pacificavit per sanguinem suum, non solum quæ in terris „ sunt, sed quæ in cœlis. „ Hæc ergo vobis

C c cha-

7 *Ne auditor.* Plurimæ editiones mendose: *quo non audiatur.*

8 *Fraudis exactor est, non tributi.* Recte: vectigalia enim, & justa tributa a Principibus imperata, non damnat Christus, si ea ex legibus justitiæ, & æquitatis indicta sint; sed in exactionibus modum excedere, & plus justo extorquere, hoc Christus execratur. Vide Grotium ad hunc locum.

9 *Audiant milites.* Milites quos alloquitur Joannes, vel erant ex militia Herodis Philippi, vel Herodis Antipæ, vel ex Judæis, qui in castris Romanorum merebant. Hos vero quos Chrysologus, ii erant, qui sub Imperatore stipendia facientes, Ravennæ stationes habebant.

10 *Nunc tacemus.* Sermo vero hic promissus vel intercidit vel promissis non stetit Auctor.

AD SERMON. CXXXVIII.

NOTÆ.

* VIde Præfationem. Moris autem fuisse in Ecclesia, ut Episcopi Peregrini ad concionandum invitarentur, qui mos ab Canone xxxiii. Concilii iv. Carthaginensis Concilior. tom. ii. pag. 1440. stabilitus fuit, pluribus exemplis, quæ hic recensere non vacat, monstret Baronius ann. xxxvi. num. xiii. pag. 337., edit. Lucens. & Ferrarius de Concionibus, lib. ii. cap. v. pag. 178. Sermonem autem hunc extra Ravennatem Diœcesim habitum fortasse fuisse notat Tillemontius.

1 *Magister noster communis.* Nonnulli putant, Præsulem hic laudatum fuisse Archiepiscopum Mediolanensem; sed conjecturam hanc satiscenti fulcro inniti, idem observat Tillemontius.

2 *Pacem exoravimus.* Hunc morem, Populo annunciandi pacem, solemnem fuisse Chrysostomo, testatur Socrates lib. vi. cap. xiv. Sozomenus lib. viii. cap. xviii. & ex eo Nicephorus Callixtus lib. xiii. cap. xvi.

3 *Semper oranda.* MS. Vatic. *exoranda.*

A D

charissimi, pro viribus pauperis viatici, peregrinus viator exposuit, expectans magis una vobiscum apud mensam potentis magistri affluentibus, & copiosis dapibus saginari. Deus autem pacis, qui cœlestibus terrena conjunxit, concedat nobis eadem sapere in alterutrum: & plena unanimitate gaudere, per Christum Dominum nostrum, per quem est Deo Patri omnipotenti gloria in sæcula sæculorum, Amen.

SERMO CXXXIX.

Sicut in terra latet aurum, ita divinus sensus verbis celatur humanis: & ideo quoties dominica nobis eloquia panduntur mens evigilet, animus intendat, ut intellectus possit scientiæ cœlestis intrare secretum. Quare do-
Luc. 17 minus hodie sic cœperit, audiamus. *Attendite*,
inquit, *vobis*. Quid sibi ista novitas elocutionis? Quo ista tendit admonitio præter usum? *Attendite*, inquit, *vobis*. Ille attendit sibi, qui non alienis actibus importunus, impudens, curiosus intendit. *Attendite*, inquit, *vobis*. Vagus
1 oculus, lascivus intuitus, * improbus aspectus,
suas non respicit ad ruinas: alienos, currit, & decurrit ad lapsus: sua cœcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum suorum nescius, alienorum est accusator & testis: suum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis flammatur, & excandescit examen. Et ne multis; sicut dixit Dominus: Oculus in se trabem non videns, vi-
Matt. 7. det in alio festucam. Nonne oculus prævarica-
Gen. 3. tionis est auctor? „ Et vidit, *inquit*, mulier,
„ quod bonum esset lignum manducandum, &
„ quod gratum oculis ad videndum: „ Mortis janua, invidiæ fax, livoris caminus, toto cupiditatis incendio velocius per aliena percurrit, quam currit ignis arida & terrena per gramina. Dei est quod oculus in orbem sic apertus arctatur angustissimus in pupillam, quatenus moderate visum videat, non invideat: prævideat, non prospiciat: prospiciat, non despiciat: oculus sit animæ fenestra, speculum sit mentis, sit lumen corporis, membrorum dux sit, non introitus vitiorum. Sed ad præfata redeamus. *Attendite*, inquit, *vobis*. Vobis, non dixit tibi, quia quicquid alii attenderit homo, attendit sibi: & quantum videbit ipse alteri, videbit alter ipsi: sicut ex sequentibus elucescit. *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Age homo, mandante Deo, dimitte, dimitte peccata: esto misericors ad delicta: in te commissorum tu remissor esto peccatorum: tu modo ne perdas in te divinæ infulas potestatis: quicquid in alio tu non remiseris, tibi in alio tu negabis. *Si peccaverit in te frater tuus*, inquit, *increpa illum*. Increpa ut judex: ut frater remitte: quia juncta libertati charitas, charitati mixta libertas, & terrorem comprimit, & suscitat fratrem: fratrem frater est in febre cum lædit: est in furore proximo cum delinquit: est sui nescius, est humanitatis extraneus: huic qui per compassionem non subvenit, hunc qui per patientiam non curat, non per veniam sanat, sanus non est, ægrotat, infirmatur, viscera non habet, & ab humano sensu monstratur alienus. Furit frater, ascribe ægritudini, tu illum juva ut frater: ascribe tu, quod sic geritur, febri, & fratri non poteris imputare commissum; dabisque tu prudenter infirmitati culpam, fratri veniam; ut illius sanitas ad tuam gloriam recurrat, illius venia tuum redundet ad præmium. *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, increpa illum: si pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Nemo ista audiens censuram sibi remittentis assumat, & imponat fratri delinquenti vana præsumptione personam: ac sic durum putet remittere delicta. Se peccatorem, peccaturum se homo cogitet; & tunc incipit amare veniam, non amare vindictam. Audis tu quia remittere debeas: & quia tibi remitti debeat, non audis. Peccabis & tu illi cras, qui tibi hodie peccavit; & erit tibi judex, qui tibi erat reus ante, & reddet tibi veniam, si dedisti: si non dedisti, aut negabit veniam, aut
si dederit, imputabit amplius, quam donabit. * 2
Remitte peccanti, remitte pœnitenti, ut cum tu peccaveris, repensetur in venia, non donetur. Bona semper venia, sed tunc dulcissima cum debetur. Vicit pœnam, judicem prævenit, evasit judicium, qui remittendo, ante sibi veniam, quam delinqueret jam providit. *Et si septies*, inquit, *in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: pœnitet me, dimittes illi*. Quare veniam lege costringit, angustat numero, fine concludit, quam sic pulsat per misericordiam? per gratiam sic
relaxat? Si septies, si octies, * vincit numerus 3
gratiam? bonitatis calculus obsistit? & addicit una culpa pœnæ, quem commissa septem veniæ jam dederunt? Absit. Nam sicut fœlix ille qui septies remisit, ita fœlicior est iste septuagies septies qui remisit. Petrus mandati im-
memor hujus interrogat Dominum, dicens: „ Si Matt. 18
„ peccaverit in me frater meus, quoties remit-
„ tam illi? Septies? Respondit Dominus: Non
„ solum septies, sed septuagies septies. „ Præscriptus ergo numerus non angustat veniam, sed dilatat, & quod præcepto finit, sine fine relinquit arbitrio; ut si quantum jusserit remise-
ris, * & tantum sit obedientiæ, sit præmii. Ve- 4
rum

AD SERMON. CXXXIX.

NOTÆ.

1 *Lascivus intuitus*. MS. Cæsenæ, & 1. editio Bonon. habent *passivus intuitus*.

2 *Imputabit amplius, quam donabit*. „ Magis sibi ad rationem adscribet, ad suum det tum ponet, quam donabit. „ Mita.

3 *Si septies, si octies*. In sensu Sacræ Scripturæ septenarius numerus pro incerto usurpatur. Vide Maldonatum, observ. in Matth. cap. XVIII. num. 21. & 22.

4 *Si quantum jusserit remiseris*. „ Hoc est, Domini „ præceptum est fratri peccanti remittere &c. Sed esto „ si tantum usque ad numerum septenarium: usque ad „ illum numerum qui remiserit, præmium obedientiæ re„ cipiet: qui vero ultra hunc numerum condonaverit præ„ mio supererogationis donabitur, quod maximum est su„ pra præmium obedientiæ: etenim si bonum est septies di„ mittere, & optimum erit, semper, & quandocumque „ frater opus habet, ut sibi dimittatur, dimittere. „ Mita.

rum septimus numerus, qui numerus videtur
parvus, invenitur amplissimus sacramento: nam
septimus numerus per dies gradiens sabbathum
facit, quod benedixit Dominus, & deputavit
ad requiem, tam sui operis, quam laboris hu-
5 mani. Septimus numerus per ogdoadas currens, *
sic semptemplicat septimanas; ut Pentecosten
nobis impletam mysterii solemnitate concludat,
totumque Sancti Spiritus imbrem in Ecclesia-
sticam segetem cœlesti sonitu tunc effundat:
Lev. 23. Septimus numerus, cum per menses properat,
septimi mensis festa consecrat tota nobis jejunii
Deut. 15. sanctitate. Septimus numerus cum vadit per
annos, septimanas facit: facit annum qui re-
quiem dat terræ, nexus omnes fraternæ obliga-
Levit. 5 tionis absolvit. Septimus numerus annorum cum
circuit septimanas, annum quinquagesimum,
qui Jubileus vocatur, ad plenitudinem totam
veniæ & remissionis adducit: ut tollatur ser-
vitus, redeat libertas: ut cautionum documenta
& monumenta rumpantur: resurgat debitor,
debitum sit sepultum: redeat ut ager pauperis,
ut pereat divitis totus de cupiditate contractus.
Et si septimus numerus septemplicatus per
dies, per menses, per annos, totum contulit
remissionis & veniæ; septemplicatus septuagies
septies; septimus numerus quid afferre possit,
Christianus æstimet, & advertat auditor. Tunc
vere cessabit crediti contractus, & debiti, tunc
vere abolebitur tota conditio servitutis, tunc illa,
illa venit sine fine libertas, tunc æternus ager
victurus semper remeabit. Veniet, veniet re-
missio tunc vera, quando abolebitur etiam ne-
cessitas ipsa peccandi: quando pereunte im-
munditia vere mundus jam vocabitur mundus:
quando redeunte vita mors non erit: quando
regnante Christo diabolus jam peribit. Orate,
fratres, & ut nobis Dominus augeat fidem,
quatenus hæc bona credere, videre, & tene-
re possimus.

S. Petri Chrys.

S E R M O CXL. (*)

SAtis modo sit oculorum nostrorum pura
acies * ut possit in divini ortus intendere 1
claritatem: nam si nascentis jubar Solis oculo-
rum nostrorum vix suffert sanitas tota, vel
puritas, quanta interni visus est præparanda
sinceritas, ut splendorem sui ferre possit orien
tis & radiantis auctoris? *In sexto autem men-* Luc. 1.
se missus est, inquit, *Angelus Gabriel* * *in ci-* 2
vitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad Virgi-
nem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph.
Locum, tempus, personam, sanctus Evangeli-
sta designat, ut relationis veritas manifestis
ipsarum rerum comprobetur indiciis. *Missus*
est, inquit, *Angelus ad Virginem desponsatam.*
Ad Virginem Deus aligerum portitorem mittit:
nam dat arrham, dotem suscipit, qui fert gra-
tiam, * fidem refert, & tradit munera virtutis, 3
qui mox virginei consensus resolvit sponsio-
nem. * Pervolat ad sponsam festinus interpres, 4
ut a Dei sponsa humanæ desponsationis arceat,
& suspendat affectum, neque auferat ab Jo-
seph virginem, sed reddat Christo, cui est in
utero pignorata cum fieret. * Christus ergo 5
suam sponsam recipit, non præripit alienam:
nec separationem facit, quando suam sibi totam
jungit in uno corpore creaturam. * Sed quid 6
egerit angelus, audiamus: *Ingressus ad eam,*
dicit: Ave gratia plena: Dominus tecum. In hac
voce oblatio est, oblatio muneris, non simplex * 7
salutationis officium. *Ave*. Hoc est accipe
gratiam. Ne trepides, ne sis sollicita de natura.
Gratia plena. Quia in aliis gratia, in te tota
gratiæ * pariter veniet plenitudo. *Dominus te-* 8
cum. Quid est in te Dominus? Quia ad te non
visitandi studio venit, sed in te novo nascen-
di illabitur sacramento. Adjecit congrue: *Be-*
nedicta tu in mulieribus. Quia in quibus Eva
maledicta puniebat viscera, tunc in illis gau-

5 *Per ogdoadas currens*, Latinius legit: *per hebdomadas*.

A D S E R M O N. CXL.
N O T Æ.

* SErmo. Hujusmodi Festum Annunciationis jam a Sæculo III. in Ecclesiis celebratum, demonstrant tot SS. PP. Sermones in eo habiti: scilicet ab Epiphanio Episcopo Constantiensi, in insula Cypri: ab Chrysostomo: S. Acacio Episcopo Melitinensi: S. Basilio Episcopo Seleuciensi: Tito Episcopo Bostrensi: Anastasio Archiepiscopo Antiocheno: Hesychio Præsbitero Jerosolimitano: aliisque multis: de quibus consule Combefisium in Bibliotheca Concionatoria. Incidisse autem in diem XXV. Martii, eruitur ab Menologiis, & Meneis, & Calendariis Ecclesiæ Rutheniensium, Ægyptiorum, Syrorum, Coptorum, aliorumque Orientalium. Idem habent antiquissima Martyrologia Ecclesiæ latinæ: & Henschenius, præter Martyrologia ætate Caroli Calvi, uti Vandalberti, Adonis, & Usuardi, alia memorat hoc recinentia. Thomasinus de Festis, tom. II. lib. II. cap. XII. pag. 299. cui assentitur Bailletus in Vitis SS. die XXV. Decembris, ait hunc diem XXV. Martii statutum fuisse ab Patribus, non nisi communi opinione, quod Conceptio, Nativitatem novem mensibus antecedat. Utrumque vellicat P. Honoratus in Animadvers. in Regul. & usum Critices tom. II. pag. 271. & 272. Nescio autem, si ejusdem argumenta tanti sint roboris, ut contrariam opinionem evertant. Concilium Toletanum X. hujusmodi Festum transtulit ad octavum, ante Natale Domini diem: quem Hispani sub titulo Expectationis, celebrem habent: & ab Antiphonis *Festum O* appellatur. Toletana Ecclesia utramque retinet solemnitatem: alteram mense Martio, ut Romanæ Ecclesiæ Sanctissimum institutum sequatur: alteram octavo ante Natalem Domini diem. Qui plura cupit de Annunciationis Festivitate adeat Eminentiss. Lambertinium, nunc *Benedictum XIV.* de Festis B. M. V. p. II. §. XXIX.

1 *Pura acies*. MS. Cæsen. *purus intuitus*.

2 *Angelus Gabriel*. Qui missus est ad Danielem, & Zachariam missus & ad Virginem; ut huic soli demandatum videatur totum negotium annunciandi mortalibus adventum Christi: Vide S. Gregorium, Hom. XXXIV. in Evang.

3 *Dat arrham qui fert gratiam*. Nazianzenus Orat. in Christi nativit. *quod autem digna cognosceretur sponsalium, attestatus eum dicit: gratia plena: quasi enim arrha, aut dos sponsi ostenditur, quod fœcunda sit gratiis.*

4 *Resolvit sponsionem*. „ Vel forte clarius *resignat sponsionem*: Hoc est aperit ablato quasi nexu, vel patefacit: „ suo virginei consensus sponsionem Deo reddit. „ Mita.

5 *Pignorata cum fieret*. Ex hoc loco eruit Mita testimonium pro Dei Genitricis immaculata Conceptione: & vult sensu Chrysologi: *Mariam dici Christo pignoratam, statim ac cœpit fieri; ne ullo tempore diabolo pignorata diceretur.*

6 *Quod sibi jungit creaturam*. MS. Cæsenæ, & Vallicel. *in uno corpore subito jungit creaturam*.

7 *Non simplex*. Alii e contra opinantur, hanc simplicem fuisse salutationem. Vide Ligthfootum in Harm.

8 *Tota gratia*. Ita Arias Montanus ex vers. Syriaca, Arab, & Pers. Κεχαριτωμένη: *gratia, atque favore plena*.

9 *Festis*

det, honoratur, suspicitur Maria benedicta.
Et facta est vere nunc mater viventium per
gratiam, quæ mater extitit morientium per
naturam. *Quæ cum audisset, turbata est in ser-
mone ejus*. Quid est quod personam videt, &
de sermone turbatur? Quia venerat Angelus
9 blandus in specie, fortis in bello: * mitis in
habitu, in sermore terribilis: humana pro-
10 ferens, * divina repromittens. Unde & Virgi-
nem, quam leviter visus sollicitaverat, ni-
mium turbavit auditus: & quam missi præsen-
tia parum moverat, concussit toto pondere
mittentis auctoritas. Et quid plura? Mox sen-
sit in se supernum suscipi Judicem, ubi ante
jam cœlestem vidit, & contemplata est me-
11 tatorem. * Quamvis enim blando motu, affe-
ctu pio, Virginem sibi Deus in matrem, ser-
vam sibi verteret Dominus in parentem: tur-
bata sunt tamen viscera, mens refugit, ipsa est
tremefacta conditio, cum Deus, quem tota
creatura non capit, totum se intra pectus re-
cepit, & condidit humanum. *Et cogitabat*, ait,
Virgo, quæ esset ista salutatio. Advertat vestra
charitas, ut diximus, consensisse Virginem sa-
lutationi, non verborum, sed rerum, & vocem
fuisse non communis obsequii, sed supernæ vim
12 totam fuisse virtutis. Cogitat ergo Virgo, *
quia cito respondere est facilitatis humanæ,
cogitare vero ponderis est maximi, & judicii
permaturi. Quantus sit Deus satis ignorat il-
le, qui hujus Virginis mentem non stupet;
animum non miratur, pavet cœlum, tremunt
angeli, creatura non sustinet, natura non
sufficit, & una puella sic Deum in sui pecto-
13 ris * capit, recipit, oblectat hospitio, ut pa-
cem terris, cœlis gloriam, salutem perditis,
vitam mortuis, terrenis cum cœlestibus paren-
telam, ipsius Dei cum carne commercium,
pro ipsa domus exigat pensione, pro ipsius ute-
ri mercede conquirat, & impleat illud Pro-
Ps. 126. phetæ: „ Ecce hæreditas Domini, filii merces
„ fructus ventris: „ Sed jam se concludat ser-
mo, ut de partu Virginis, donante Deo, &
indulgente tempore, gratius proloquamur.

SERMO CXLI.

QUantum secretum cubiculi sit regalis: qua-
li reverentia, quo tremore locus habea-
tur, ubi ipsa Principis requiescit potestas: quam
nulli extraneo, immundo nemini, nulli infideli
pateat illuc, & permittatur accessus, * quam 1
munda, quam casta, quam fidelia, ibidem
præstolentur obsequia, imperialis aulæ manife-
stis docetur insignibus. Quis ad ipsas palatii
fores vilis, quis propinquat indignus? Certe
ad thalamum sponsi nisi satis proximus, nisi
satis intimus, nisi bonæ conscientiæ, nisi lau-
dabilis famæ, nisi probabilis vitæ nullus ad-
mittitur. Intra thalamum vero ipsum virginem
Deus capit solam: suscipitur sola virginitas il-
libata. Unde, o homo, his admonitus exem-
plis, æstima quis sis, quantus sis, qualis sis,
& tunc demum cogita, utrum possis Dominicæ
nativitatis penetrare secretum: utrum merearis
ad illius pectoris cubiculum pervenire, ubi to-
ta superni Regis, tota divinitatis requiescit
majestas: utrum debeas humanis oculis, cor-
poreis sensibus, conceptum virginis temerarius
discussor attendere: utrum possis ipsas Dei ma-
nus operantes sanctum sibi corporis tem-
plum intra alvum genitricis audax, & curio-
sus arbiter intueri: conspectibus tuis abscondi-
tum sæculis nudare mysterium: revelare tibi 2
ipsis Angelis invisibile sacramentum: * & ita cæ-
lesti fabricæ præsidere, ut deprehendas liquido
tu quomodo Deus penetrale clausæ carnis in-
traverit: quemadmodum sacri corporis in illo
venerabili utero præter Virginis conscientiam
lineamenta pinxerit: quomodo præter conci-
pientis sensum mansura sæculis ossa solidaverit:
qualiter præter hominis ordinem, hominis ve-
ram produxerit formam: quemadmodum præter
carnis sollicitudinem totam carnis assumpserit ve-
ritatem: qua ratione præter naturam nostræ car-
nis * integram susceperit qualitatem: & si ad 3
hæc tibi liber non perpatuerit accessus, jam
Deus ex carne nunc assumere non potuit, quod
in principio assumpsit ex limo? Imo quia to-
tum Deo est possibile, & tibi ne ad minima
quidem operum Dei possibile est pervenire,
conceptum Virginis noli discutere, sed crede:
Deum voluisse nasci pie senti, quia facis inju-
riam si requiris: magnum dominicæ nativitatis
sacramentum fide percipe, quia ne minima
quidem

---

9 *Fortis in bello*. Ita plures editiones, & MS. Vaticanum. Mita legit *Fortis in verbo*. Lectionem editorum retinui, propter illud Gregorii Homil. xxxiv. in Luc. tom. ii. pag. 124. L. edit. Paris. *Ad Mariam Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nunciare veniebat, qui ad debellandas aereas potestates, humilis apparere dignatus est*.

10 *Humana proferens*, „ In lucem, adspectumque hu- „ mana ostentans, at verbis divina repromittens: hoc est „ re ipsa promittens „ Mita.

11 *Metatorem*. Nil aptius. Metatorem Angelum vocat; Metator enim is est, qui præcursor. Ducem præveniens loca designat ubi sedes, & castra locanda sint. Vide Notas Serm. xci., & cxxvii.

12 *Cogitat Virgo*. Geometes in Caten. Græcorum: *audita lætitia dictum examinavit: & neque manifeste obsistit per incredulitatem; nec statim paret ex levitate*.

13 *In sui pectoris*. MS. Cæsen. *in sui pectoris thalamo recipit, & oblectat hospitio*. Alias: *in sui pectoris scriniolo capit, & oblectat*.

AD SERMON. CXLI.

NOTÆ.

1 PErmittatur accessus. Præsto enim erant Cubicularii, ut indignos arcerent: qui & armigerorum vices quandoque impleverant. Vide Ammianum Marcellinum lib. xxvii.

2 *Angelis invisibile Sacramentum*. „ Angelus naturali „ lumine Incarnationis mysterium incognitum habet, sed „ ex Dei revelatione cognitum. Ambrosius de Fid. ad „ Gratian. August. lib. iv. cap. i. „ Mita.

3 *Nostra carnis*. Varians Lectio: *natura nostra*.

4 Vit

quidem operum Dei assequi poteris sine fine ,
Psal. 32. dicente Scriptura : „ Omnia opera ejus in fide : „
4 Sed tu hic totum vis de ratione constare , *
nisi totum consistit ex fide , quod tamen non
sine ratione subsistit, sed ratione Dei, non tua,
homo . Quid tam rationabile , nisi ut Deus
quicquid voluerit, possit? Qui quod vult non
potest, Deus non est. Quæ ergo mandat Deus,
5 exequitur Angelus , * implet Spiritus, efficit vir-
tus, Virgo credit , natura suscipit, cœli nar-
rant, annunciat firmamentum, ostendunt stellæ,
magi prædicant , pastores adorant, pecora co-
Isai. 1. gnoscunt : attestante Propheta : „ Cognovit bos
„ possessorem suum, & asinus præsepe Domini
6 „ sui : „ * Tu homo, si non mox cum An-
gelis, agnosce vel tardissime cum jumentis: ne
dum moraris ipsis jumentis, quibus ante com-
paratus fueras, postponaris. Ecce jumenta adu-
lantur caudis , blandiuntur auribus , linguis
lambunt, & motu quo possunt, auctorem suum
fatentur contra naturam in tuam venisse natu-
ram: & tu cum Judæis discutis, carpis , qui
excluserunt a diversoriis suis Dominum suum,
quem jumenta suis in præsepibus susceperunt .
Unde si tandem vel Angelis es pium præstatu-
rus auditum, quæ ab Angelo dicenda sunt, si
non fœliciter vel dignanter admitte: quod nos
hodie differre , & sequenti referre sermone ,
7 sancti fratres , * satis vobis necessarius sermo
compellit.

SERMO CXLII. (*)

AUdistis hodie, fratres charissimi, Angelum
cum muliere de hominis reparatione tra-
ctantem . Audistis agi, ut homo cursibus eis-
1 dem , * quibus dilapsus fuerat ad mortem ,
rediret ad vitam. Agit, agit cum Maria Angelus
de salute , quia cum Eva Angelus egerat de
ruina . Audistis Angelum de carnis nostræ limo
templum divinæ majestatis arte ineffabili con-
struentem . Audistis in terris Deum, in cœlis
hominem sacramento incomprehensibili collo-
cari. Audistis inaudita ratione in uno corpore
Deum, hominemque misceri. * Audistis fragi- 2
lem nostræ carnis naturam ad portandam totam
deitatis gloriam Angelica exhortatione roborari.
Denique ne tanto ponderi cœlestis fabricæ in
Maria , subtilis nostri corporis arena succum-
beret , & in Virgine , * totius generis huma- 3
ni portatura fructum virga tenuis frangeretur,
fugatura metum vox Angeli , mox præcessit ,
dicens: *Ne timeas Maria*. Ante causam digni- Luc. 1.
tatis virginis annunciatur ex nomine: nam Ma-
ria Hebræo sermone , * Latine , domina 4
nuncupatur : vocat ergo Angelus dominam ,
ut dominatoris genitricem trepidatio deserat
servitutis , quam nasci , & vocari dominam
ipsa sui germinis fecit & impetravit auctori-
tas . *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam* .
Verum est , quia qui invenit gratiam, nescit
timere . *Invenisti gratiam*. Apud quem? *Apud
Deum* . Beata quæ inter homines audire sola
meruit præ omnibus. *Invenisti gratiam* . Quan-
tam? quantam superius dixerat : Plenam. Et
vere plenam , quæ * largo imbre totam fun- 5
deret & infunderet creaturam . *Invenisti e-
nim gratiam apud Deum* . Hæc cum dicit, &
ipse Angelus miratur , aut fœminam tantum ,
aut omnes homines vitam meruisse per fœ-
minam : stupet Angelus , totum Deum veni-
re intra virginalis uteri angustias, cui tota si-
mul angusta est creatura Hinc est , quod re-
moratur Angelus, * hinc est, quod Virginem 6
vocat de merito , de gratia compellat , vix
causam prodit audienti , sane ut sensum pro-
moveat , vix longa trepidatione componit .
Æstimate , fratres , qua reverentia , quo tre-
more

4 *Vis ratione constare*. Editio in Bonon. *niteris ratione constare*.

5 *Exequitur Angelus*. Alias: *nunciat Angelus*.

6 *Asinus præsepe Domini sui* . Ex iis verbis persuasum nonnullis fuit: Isaiam hic, non Judæorum tarditatem, & ingrati animi vitium erga Deum , eorum benefactorem , exprobasse, exemplo Bovis, & Asini tardiorum Animalium; sed in Bovem , Asinumque singularem aliquem digitum intendisse, qui omnium Dominum, recens in præsepe natum, agnoverint. His accensendus Chrysologus, ut vides. Longe aliter locum hunc alii Patres exponunt: ac in illis disertissime Hieronymus, in cap. 1. Isaiæ. Obtrudunt Homiliam xxxii. Chrysostomi, tom. vi. oper. hic similia recinentis. Nemo autem sumante, ut loqui amant , criticem attigit labiis, qui eandem Homiliam inter spurias amandandas , non censuerit . Ceterum ignoscendum Chrysologo , si eadem sensit, quæ Origenem , Ambrosium , Gregorium Nazianzenum, Nyssenum item , Cyrillum Hierosolimitanum , Paulinum , Prudentium, aliosque sensisse legimus . At sapientiores Critici noverunt Patres illos figurate , & allegorice loquutos fuisse: eoque Bovis, & Asini, animalium subjugalium symbolo, Pastores genere & religione Judæos, ferendo Mosaicæ legis oneri assuetos , intellexisse, qui , ex dato sibi signo ab Angelo , natum dominum intellexerunt.

7 *Sancti Fratres* . Hoc olim nomine decorabantur Fideles.

AD SERMON. CXLII.

NOTÆ.

* SErmo hic alias inscribitur: *de Annunciatione Beatæ Mariæ Virginis* : cujus festivitatis meminisse videtur Sergius Papa: *Constituit , ut in diebus Annunciationis Domini , Nativitatis &c.* ubi Rosuevvidus contendit de Nativitate Domini intelligi , non de ipsius Genitricis per Angelum Annunciatione : in quo eum graviter , fœdeque cespitasse notant alii . Gregorius Thaumaturgus Orat. ii. in Annunc. omnibus aliis solemnitatibus eam anteferre videtur. At de tribus his Orationibus subacti judicii viri pleno jure dubitant. Vid. Serm. 140. Notam *

1 *Cursibus eisdem*. Alias: *eisdem gradibus*.

2 *Deum Hominemque misceri* . Contra Eutychen , ut pluries observatum est: & errores Valentini, Manetis, & Apollinaris : quorum nemo humanæ carnis veritatem in Christo admisit. Vide similia apud Hilarium, Psalm. vi. , num. 12. & lib. de Trinit., num. 11.

3 *Et in Virgine* . MS. Cæsenæ: *Virginea virga*.

4 *Maria ex Hebræo Sermone* . Mariæ nomen alii e voce Syriaca quæ *Dominam* significat ; alii ab hebræo *Maram* , quod est excellens , & sublime, deductum volunt . Vide Suicerum Thes. Eccles. Tom. ii. pag. 303.

5 *Qua*. Alias: *apud quam*.

6 *Remoratur Angelus* . Ne dicas vero ad horam usque nonam productum fuisse colloquium : quod Antonii Belingeri, lib. de Angelo Custode commentum fuit. At multo magis ridendus Rutilius Benzonius : qui Gabrielem in Mariæ salutatione suavissimum hymnum, Carmenque longiusculum musice modulatum, occinisse somniavit, Hæ germanissime gerræ sunt.

7 Sanc-

more nos tanto interesse deceat, & conveniat
sacramento, quando ipse Angelus non sine metu
metum discutit audientis. *Ecce concipies in ute-*
ro. Bene concipies, quod caro nescit, conditio
non habet, non admittit natura. *Ecce concipies*
in utero. Quis ante ad fructum pervenit, quam
terræ laborem sentiat, & sudorem? Quis an-
te poma carpit, quam plantæ suam tribuat &
7 impendat industriam? Quis præter viam * ad
ullam pervenit mansionem? Quis præter na-
turam naturæ suscipit incrementum? Beata
ergo, & vere beata Maria, quæ præter gene-
randi curas, præter materni doloris fastidia,
tantam germinis pervenit ad gloriam. Beata,
quam divinum pignus sic suo suscepit & ser-
vavit in pectore, ut illud tota corporis exter-
na nesciret. Beata, quæ quod de supernis An-
8 gelo referente * susceperat, sic menti suæ solæ
commisit & credidit. Intra domum Virginis
negotium cœleste sic geritur, ut manentibus
claustris, ipsa domus septa non sentiant. *Con-*
cipies, & paries filium. Quis ingreditur & egre-
ditur, & introitus sui, & exitus nulla vestigia
relinquit, divinus habitator est, non huma-
nus: & qui conceptu suo virginem servat, &
ortu suo relinquit virginem, non terrenus
homo est, sed cœlestis. Nostræ ergo carnis
ordo secedat; hic sibi natura nostra nil
vindicet, ubi ad divinam progeniem cœle-
stis ordo divinam instituitur in naturam.
Conceptus & partus sermo audientis animum
non fatiget, nec leviter censum moveat Christia-
9 ni * ubi ad cœlestem progeniem virtutis Dei
10 divina peraguntur insignia, * *Concipies & paries*
filium. Non dixit tibi, dixit tuum. Quare?
Quia *sanctum vocabitur filius Dei*. Virgo te
gratia matrem præstitit, non natura: genitricem
te dici pietas voluit, quam non sinebat inte-
gritas: in tuo conceptu, in tuo partu crevit
pudor, aucta est castitas, integritas roborata
11 est, est solidata virginitas, * omnes persevera-
vere virtutes. Virgo si tibi salva sunt omnia,
quid dedisti? Si virgo, quomodo mater? Si spon-
sa, genitrix quomodo? Ille, quo tibi aucta
sunt omnia, nil minuit virgo. Virgo concipi-
12 tur ex te auctor tuus, * tua ex te oritur ori-
13 go, in tuo germine * est genitor tuus, in
tua carne est Deus tuus, & ipse lucem mun-
14 di per te recepit * qui lucem mundo dedit.

Monita ergo per Angelum virgo, ne præsumas
hunc vocare filium * tuum, sed mox ut genue- 15
ris, invoca salvatorem: quia virginitas non sibi
parit filium, sed parit pignus auctoris, & in-
tegritas suum gestat dominum, non alumnum,
dicente Angelo: *Et vocabis nomen ejus Jesum*.
Quod Salvator Latino vocabulo nuncupatur.
Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet
istud? Ecce Maria interrogat: & si qui inter-
rogat, dubitat, cur solus Zacharias velut que-
rulus percunctator incurrit: Quia pectorum co-
gnitor non verba, sed corda pervidit: non
quid dixerint, sed quid senserint, judicavit:
erat enim interrogantium causa dissimilis, spe-
cies perdivisa, hæc contra naturam credidit,
ille dubitat pro natura: hæc integræ rei ordi-
nem quærit, ille quæ Deus jubet fieri non pos-
se perscribit: ille impellentibus exemplis non
accedit ad fidem, hæc sine exemplo percurrit
ad fidem: hæc miratur de partu virginis, ille
de conceptu disputat conjugali. Merito ergo
hæc loquitur, hæc Deum suo cognoscit &
confitetur in corpore; ille tacet, donec Joan-
nem, quem negabat, convictus proprio redde-
ret ex corpore. *Quomodo fiet istud?* Quare?
Quia virum non cognosco. Mulier, quem virum
quæris? quem tu in Paradiso perdidisti? Red-
de virum, mulier, redde depositum Dei, redde
ex te quem perdidisti per te: prætermitte na-
turæ ordinem, recognosce ordinem creatoris.
Ille ex te assumet & faciet virum, qui in prin-
cipio te fecit & assumpsit ex viro; ne quæras
virum, cesset opus hominis, quia ad repara-
tionem hominis sufficit ars divina. Hinc est
quod Deus ipse ad te venit, quia te pœnituit
ad hominem pervenisse: * Nec jam caro ad 16
carnem: sed *Spiritus sanctus superveniet in te*. Joan. 3.
Quia quod de carne natum est, caro est: &
quod de Spiritu, spiritus est: qui ergo de Spi-
ritu nascitur, sine controversia Deus est, quia
Spiritus est Deus. *Spiritus sanctus superveniet in*
te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Obum-
brat Dei virtus, ne portatura Deum fragilitas
humana succumbat. * *Et virtus Altissimi obum-* 17.
brabit tibi. Æstus nostri corporis nescit, * 18
quam divinæ protegit umbra virtutis: nec se-
cretum mundanæ habitationis inquirit, quæ se
septam superni splendoris circumspicit velamen-
to. *Propterea quod nascetur ex te sanctum, vo-*
cabitur

7 *Quis præter viam &c.* Laudat verba hæc Suicerus in Thesauro Eccles. tom. II. pag. 415. in fine.

8 *Angelo referente*. Alias *deferente*.

9 *Monent Christiani*. Alias: *Christianum*.

10 *Virtutis Dei &c.* Alias: *Virtutis divina peraguntur insignia*.

11 *Solidata Virginitas*. Communissima Veterum Patrum Sententia, perpetuam agnoscit B. Virginis integritatem. Vide Hieronymum contra Helvidium, cap. 12. Origenem in Luc. homil. VII. Constantinum Magnum in Orat. ad SS. Cœtum, cap. XIX. Epiphanium hæres. LXXVIII. n. 7. Augustinum (si ipse est) de hæres. cap. LVI. Helvidii argumentum refellit Basnagius, tom. pag. 106. Tertullianus lib. de velam. Virgin. an hoc constare licet Hebion resistat. Post Helvidium, & Hebionem hæc eadem effutisse scimus Jovinianum.

12 *Auctor tuus*. Laudat hæc, & aliorum Patrum fere similibus verbis illustrat Barthius Advers. lib. 1. cap. VII. pag. 14. Eucherius homil. in Annunciat. B. V. *Creator tuus erit Filius tuus: qui fecit Te nascetur ex te*.

13 *In tuo germine*. Alias: *in tuo gremio*.

14 *Per te recepit*. Nonnullæ editiones: *Per te nobis dedit*.

15 *Ne præsumas hunc vocare Filium*. Verba hæc caute legenda, & recte explicanda advertit Latinius scilicet: ne præsumas eum habere ad instar Filii, humano more geniti: sed eum veluti Salvatorem tuum invoca, & deprecare.

16 *Ad hominem pervenisse*. Frustra hic se torquet Mita: nam Auctor loquitur de Eva, non de Maria.

17 *Fragilitas humana succumbat*. Juxta nonnullos per verba illa: *virtus Altissimi obumbrabit*: Angelus operationis modum explicat: qui consistit in divina Dei protectione, qua remota, eam divina Majestas consumpsisset: & hæc Chrysologi mens. Vide Synopsim Sacror. Critic. tom. IV. pag. 817. in principio.

18 *Æstus nostri corporis nescit*. Vide S. Thomam p. III. quæst. XXVII. art. 4. ubi docet B. V. nec fomitem habuisse.

cab tur filius Dei. Nemo hic communiter accipiat sanctum, sed illa singularitate qua clama-
Isai. 6. tur in cœlestibus: „ Saoctus, sanctus, sanctus „ Domiaus Deus Sabaoth: „ Mittitur autem Maria ad Elisabeth, virgo ad sterilem, infans ad anum, ut certamine pio sumant ambæ, percipiant pariter, altera de novitate fidem, altera de necessitate virtutem. His auditis, respondit Maria: *Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Quæ vocatur ab Angelo domina, ipsa se cognoscit, & confitetur ancillam. Quia devotus animus infulis benefi-
19 ciorum * crescit ad obsequium; augetur ad gratiam; non ad arrogantiam prosilit, non ad superbiam pertumescit. *Fiat mihi secundum ver-*
20 *bum tuum*. Quæ credit * verbo, merito con-
Joan. 1. cipit verbum: „ In principio erat verbum, & „ verbum erat apud Deum, & Deus erat ver „ bum; „ & ad totam rem pervenit, quæ se-
21 cretum fidei consentit auditu. * Quantum peccat hæreticus, qui post causam non credit, cum tantum hanc credidisse conspicit ante causam.

SERMO CXLIII. *

DEbetur quidem vobis natalitius sermo, sed ineffabile nativitatis dominicæ sacramentum credere magis convenit, quam referre. Virgo peperit. Quod natura non habet, & usus nescit, ignorat ratio, mens non capit, pavet cœlum, stupet terra, creatura miratur, quomodo sermo narrabit humanus? Denique Evangelista conceptum Virginis, Virginis partum sicut humano sermone pandit, ita divino claudit arcano: & hoc facit, ut homo quod credere jussus est, discutere non præsumat. Quis attingit arcanum Dei? partum Virginis? rerum causas? sæculorum negocium? commercium divinitatis & carnis? hominem Deumque unum Deum? Evangelista sic ait. *Missus est*
Luc. 1. *Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen erat Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, & nomen virginis Maria*. Missus est Angelus a Deo, ubi media-
1 tor est Angelus *, humana cesset opinio: ubi cœlestis est nuncius, interpretatio terrena pellatur. Curiositas humana torpescat, ubi supernus habetur interpres. *Missus est Angelus a Deo*. Qui audit attentius, quia a Deo missus sit, deitatis refugit perscrutari secretum. Quod per Angelum Deus mandat, ille meretur scire, qui timet scire. Audi dominum dicentem:
„ Super quem respiciam, nisi super humilem Isa. 66.
„ & mansuetum, & trementem verba mea? „ juxta LXX.
Humilem & mansuetum: quantum mansuetus est ille qui jussis obtemperat: immansuetus tantum est ille qui jussa discutit. *Missus est Angelus ad Virginem*. Quia semper est Angelis cognata virginitas. In carne præter carnem vivere non terrena vita est, sed cœlestis. Et si vultis scire angelicam gloriam, acquirere majus est, quam habere: esse Angelum fœlicitatis est, virginem esse virtutis: virginitas enim hoc obtinet viribus, quod habet Angelus ex natura. Angelus ergo & virgo, divinum agunt officium, non humanum. *Ingressus*, inquit, *Angelus ad eam, dixit: Ave gratia plena, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres*. Ave gratia plena, dominus tecum: videtis quibus est virgo oppignorata muneribus. *Ave gratia plena dominus tecum*. Ave: hoc est accipe. Quid? Virtutes munerum, non pudoris. *Ave gratia plena*, Hæc est gratia, quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit angelus, accepit virgo salutem sæculis reddituram. *Ave gratia plena*. Quia singulis gratia se est largita per partes. Mariæ vero simul se tutam dedit gratiæ plenitudo.
„ Omnes, inquit Evangelista, de plenitudine e- Joan. 1.
„ jus accepimus. „ Unde & David dicit: „ Descen- Ps. 71.
„ dit sicut pluvia in vellus. „ Vellus cum sit de corpore, nescit corporis passiones: sic virginitas cum sit in carne, vitia carnis ignorat: cœlestis ergo imber virgineum in vellus placido se fudit illapsu, & tota divinitatis unda bibulo se nostræ carnis celavit in vellere, donec per patibulum crucis expressum terris omnibus in pluviam salutis effunderet. „ Et sicut Psal 71.
„ stillicidia stillantia super terram, „ Ut vitalibus partita stillicidiis tempora fidei rigarent germine, non necarent. *Ave gratia plena, dominus tecum*. Missus est Angelus a Deo & quid dicit? Dominus tecum. Ergo erat cum virgi-
ne, * qui ad virginem miserat. Præcessit nun- 2
cium suum Deus, sed a Deo non recessit: teneri locis non potest, qui omnibus habetur in locis: & totus ubique est, sine quo nihil est totum. *Benedicta tu inter mulieres*. Vere benedicta virgo, quæ & virginitatis possidet decus, matris & pertulit dignitatem. Vere benedicta, quæ & superni conceptus meruit gra-

19 *Infulis beneficiorum*. Fasciis, funibus, beneficiorum.
20 *Quæ credit*. Alius: *quia credit*.
21 *Fidei consentit auditu*. „ Ad perfectam verbi incar- „ nationem, & Dei maternitatem pervenit B. V., quia „ auditu proprio, quasi per scalæ gradus fidei summitatem „ ascendit. „ Mss.

AD SERMON. CXLIII.

NOTÆ.

* SErmo. Consule Præfationem.

1 *Mediator est Angelus*. Locum exhibet Barthius Advers. lib. LVIII. cap. VI. colum. 2733. atque Mediatorem pro Legato, ab aliis etiam usurpari.

2 *Ergo erat cum Virgine*. Suspicetur forsasse aliquis, credidisse Chrysologum, Mariam Virginem jam Christum Dominum concepisse, cum ab Angelo salutaretur; quod eruendum putant ab illo Hieronymi, Epistola CL, ad Principiam: *Sancta Maria, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo divinitatis habitat corporaliter, plena gratia salutatur*. Ego tamen ægre admodum credam Hieronymum,

gloriam, & sustulit integritatis coronam. Ve-
re benedicta, quæ & divini germinis suscepit
gloriam, & Regina totius extitit castitatis.
Vere benedicta, quæ fuit major cœlo, fortior
terra, orbe latior: nam Deum quem mundus
non capit, sola cepit. Portavit eum, qui por-
tat orbem: genuit genitorem suum, nutrivit
omnium viventium nutritorem. Sed videa-
mus quid ait Evangelista: *Maria*, inquit, *ut vi-
dit Angelum, turbata est in sermone ejus.* Tur-
bata est caro, concussa sunt viscera, mens tre-
muit, tota cordis obstupuit altitudo: quia in
ingressu Angeli virgo sensit divinitatis ingres-
sum. Turbabatur humani corporis templum, &
carnalis domicilii movebantur angustiæ, cum se
in virgineo pectore, tota Dei conderet magnitu-
do. Sed si placet, priusquam fidei Christianæ
penetremus arcanum, loquamur ad eos qui par-
tum virginis, qui magnum pietatis sacramen-
tum, qui reparationem salutis humanæ referunt
ad divinitatis injuriam. Venit ad virginem
Deus, hoc est, ad opus suum opifex, creator
ad creaturam suam. Quando ad opificis hono-
rem operis restauratio non redundat? Quando
honor non deputatur ad gloriam, si factor
facturam suam reparet? Ne amittat quis o-
pus suum, nonne cum veterascit revocat? &
cum cadit, erigit? & cum destruitur, in me-
lius non reformat? Ergo quod in partu vir-
ginis agitur, non est creatoris injuria, sed sa-
lus est creaturæ. Si Deus fecit hominem, quis
arguit cur refecit? & quod ex limo formasse
digne creditur, quare ex carne reformasse ju-
dicatur indignum? Quid pretiosius, caro aut
limus? Ergo reparationis nostræ quanto pre-
tiosior materia, tanto major est gloria. Aut
quando Deus non in utero plasmator est ho-
Job 10 minis? Audi Job: „ Manus tuæ fecerunt &
„ finxerunt me. „ Et post: „ Ut caseum
„ coagulasti me: ossibus & nervis inseruisti me,
„ vitam & misericordiam dedisti mihi: „ Et
Ps. 138. David: „ Tu formasti me, & posuisti super
„ me manum tuam. „ Et ad Hieremiam Deus:
„ Priusquam esses in utero, novi te, & in
Hier. 1. „ vulva sanctificavi te. „ Si ergo parentis in
alvo Job lineamenta depinxit, si matris in ute-
ro David membra compegit, si Hieremiam
genitricis sanctificavit in vulva, si Joannem ste-
rilis in utero replevit Spiritu sancto: quid mi-
rum modo, si virginis habitavit in utero, qui
mulierem hominis sumpsit ex latere? Ipse ho-
minem mulieris resumsit ex utero, qui virginem
viri formavit ex corpore: ac perinde homo
quæ tibi videntur nova, Deo habentur anti-
qua. Sed dicis: Quæ nascendi necessitas Deo
cui suppetit faciendi potestas? Quæ? Ut ipsam
naturam nascendo reficeret, quam fecerat ope-
rando: quia quæ facta fuerat ut generaret ad
vitam, ipsa generabat ad mortem. Per pec-
catum primi hominis natura lethale vulnus
accepit, & cœpit esse origo mortis, quæ erat
initium vitæ. Hoc ergo negotium nativitatis
quod nasci compulit Christum, ut naturæ cu-
ram nativitas daret auctoris, & naturæ cura-
tio esset vivificatio filiorum.

SERMO CXLIV.

DE nativitate Christi nos comperendinare
sermonem altitudo rei facit, & cogit
mysterii magnitudo. Virgo peperit, quis lo-
quetur? Verbum caro factum est, quis nar-
rabit? Si verbum Dei infantiæ dat vagitum:
homo imperfectus quomodo clamabit in ver-
bo? Quantam stella magis nocte dedit quæ-
rentibus lucem, tantam doctoris sermo or-
tus dominici præbet audientibus claritatem:
ut Christum invenisse gaudeant, discurrere
non præsumant: honorent muneribus infan-
tiam, non minorent. Sed orate, fratres, ut qui
nostro sensim crevit in corpore, paulatim
nostro crescere dignetur in verbo. Evange-
lista hodie Angelum retulit sic locutum. Ne Luc. 1.
timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.
Ne timeas Maria, quare? Quia invenisti gra-
tiam. Timet non qui invenit, sed qui perdit.
Invenit; invenit hæc concipiendo superni ger-
minis gratiam, quæ pariendo non perdidit vir-
ginitatis insignia. *Ne timeas Maria.* Quid ti-
met, quæ securitatem rerum concipit, parit
gaudia sæculorum? Timor non est, ubi di-
vinum est negotium, non humanum: ubi
virtutis conscientia est, non pudoris. Quid
timet, quæ suscepit eum, quem timent om-
nia quæ timentur? Quid timet, cui judex
causæ est assertor, * integritas testis innocen- 1
tiæ? *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam a-* Joan. 1.
pud Deum. Quod erat in principio apud Deum,
verbum Deum * intra se virgo reperit, & fa- 2
ctum est magnum Deitatis templum, quæ erat
pusillum humanitatis hospitium, & quem non
capiebat pusillitas humani corporis, cœpit vir-
ginalis uteri magnitudo. * *Ecce*, inquit, *con-* 3
cipies in utero. Propter reverentiam dixisse
suffecerat: *concipies*: quod exaggerat, in ute-
ro quid est? Ut conceptus esset veritas, non
figura: ut partus esset proprietas, non ima-
go, ut sicut de Deo vero Deus verus natus
est, sic de vero conceptu veritas humani
corporis nasceretur. * In ortu Christi, fratres, 4
humani corporis injuria sublata est, non na-
tura:

pymum, & Chrysologum, aliosque, si qui alii sunt, ab
recto Evangelii sensu in re compertissima aberrasse. aliis-
que Patribus repugnasse, qui Christum a Virgine conce-
ptum credunt, in ipsa tantum colloquii clausula, & post
Virginis assensum: Augustino scilicet, Serm. XVIII. de
Sanctis: Gregorio Magno, lib. XVIII. Moralium, cap.
XXVII. Basilio Seleuciensi, Orat. de Annunc., Joanni Da-
masceno, lib. III. de fide, cap. II. Bernardo Serm. IV.
super *missus est*: Sedulio lib. II. Pasch.: Prudentio in Car-
mine contra Hominuncionitas: Ruperto lib. I. de Spiritus
S. operibus cap. IX. &c. Idcirco Chrysologi, & Hierony.
mi &c. testimonia emollire, & in rectum sensum deflecte-
re opus est. Consulas velim doctissimum Serry Exercit.
XXVIII. pag. 180. ubi hæc latius disputat.

AD SERMON. CXLIV.

NOTÆ.

1 CUi *judex causa est assertor.* „ Hoc est: quæ illum
„ nacta est Judicem, cui perpetua ejusdem liber-
„ tatis defensio cœlitus est demandata. „ Mita.

2 *Verbum Deum.* Emendatio Latinii. Editi: *Verbum
Deus.*

3 *Uteri magnitudo.* Alias: *meriti magnitudo.*

4 *Veritas humani corporis nasceretur.* Vide quæ ex Til-
lemontio adnotavimus in fine Serm. LIX.

5 Æterium

tura : nec est creatura deleta, sed culpa da-
mnata. Est ergo hæresis, quæ Christum ae-
5 rium corpus assumpsisse mentitur : * nec ha-
6 buisse carnem, sed hominem simulasse * con-
fingit. *Concipies in utero, & paries filium, &*
vocabis nomen ejus Jesum. Quod Hebraice Je-
sus, Græce σωτήρ, hoc dicitur Latine Salva-
7 tor. * Merito ergo virgini salva sunt omnia,
quæ omnium genuit salvatorem. *Et vocabis*
nomen ejus Jesum : Quia in hoc nomine deitatis
sola adoratur Majestas : omnes qui commorantur
in cœlis, universi qui habitant terram, euncti
qui in profundo tenentur inferni, huic proster-
nuntur nomini, hoc adorant. Audi Apostolum
Phil. 2. 10 dicentem : „ Ut in nomine Jesu omne genu
„ flectatur, cœlestium, terrestrium & inferno-
„ rum : „ Hoc nomen quod dedit cæcis vi-
sum, auditum surdis, claudis cursum, sermo-
nem mutis, vitam mortuis, totamque diaboli
potestatem de obsessis corporibus virtus hujus
nominis effugavit. Et si nomen tantum est,
quanta potestas? Sed quis est iste qui vocatur
hoc nomine? Jam dicat Angelus. *Et filius al-*
8 *tissimi * vocabitur.* Videtis quia quod concipit
Virgo, non terrenum germen est, sed cœleste.
Virgo peperit, sed Deus suscepit filium. Ergo
qui de hac nativitate humano modo disputat,
ad omnem tendit tanti genitoris injuriam. *Et dabit,*
inquit, *ei Dominus sedem David patris sui.* Hinc
9 hæreticus * generat perfidiæ suæ nebulas : hinc
sibi fingit erroris materiam. Ecce, inquit, non
ego dico, sed Angelus, dabit illi Dominus
Deus : nunquid non major est qui dat, quam
qui accipit? & qui accipit, antequam accipe-
ret, non habebat. Sed nos ista, fratres, audia-
mus, non ut perfidi, sed ut fideles : & sit no-
bis argumentum fidei, quod illis est erroris oc-
casio. *Dabit illi Dominus Deus.* Quid dat, aut
cui dat? utique Deus homini dat, divinitas car-
Joan. 1. ni. *Dabit illi Dominus Deus.* Quis Deus? utique
verbum quod erat in principio semper Deus.
Cui dat? quod caro factum est, & habitavit
2. Cor. 5 in nobis. Audi Apostolum dicentem „ Deus erat
„ in Christo mundum reconcilians sibi. „ Sibi
utique non alii : Hic ergo Deus, qui in Christo
erat, regnum sibi dabat in Christo : & confe-
rebat suscepto corpori, quod semper sua di-
vinitate possederat : sicut ex ipso Angeli pro-
batur eloquio. *Dabit illi Dominus Deus sedem*
David patris sui. Vides, quia quando accipit,
David filius dicitur : quando dat, Dei filius
Joan. 16 nuncupatur, ipse dixit : „ Omnia quæ habet

S. Petri Chrys.

„ pater, mea sunt : „ Et quæ necessitas acci-
piendi, ubi est habendi potestas? Ait, omnia
quæ habet pater, mea sunt. Quis accipit, quæ
sua sunt? Aut in gratia dantis est, si accipien-
tis est quod donatur? Fatemur quia accepit,
sed iste qui natus est, qui suscepit carnem, qui
suscepit infantiam, qui cunabula pertulit, qui
suscepit ætates, qui laborem sustinuit, qui fa-
mem sensit, qui sitim passus est, qui tot injuria-
rum genera * non refugit, qui ascendit crucem, 10
qui subiit mortem, qui intravit sepulchrum :
hæretice, huic quod accepit ascribe. At putas
quod honorem a Deo dedignatur accipere,
qui ab hominibus tantas accepit injurias? Aut
existimas quod conferri sibi regnum a patre
fastidit, qui ab inimicis pœnas, mortemque
suscepit? Hæretice, quod est injuriæ, quod in-
fantiæ, quod ætatis, quod temporis, quod da-
ti, quod accepti, quod minorationis, quod
mortis, si intellexeris non esse divinitatis, sed
corporis, tu nullam filio irrogabis injuriam,
nullam tu facies in Trinitate distantiam. Sed
revertamur ad nos, & quæ sunt nostra jam
loquamur. *Dabit illi*, inquit, *Dominus Deus*
sedem David patris sui, & regnabit in domo Ja-
cob in æternum, & regni ejus non erit finis. Qui
in cœlo semper concedit patri, nunc sedem
David accepit in terra : qui regnabit sibi sem-
per, modo nobis in domo Jacob * regnum sor- 11
titus est æternum. Gaudeamus, fratres, quia
qui sibi regnavit regnaturus est nobis : gau-
deamus, quia venit regnaturus in terra, ut
nos cum illo regnare possimus in cœlo. Au-
di Apostolum : „ Si compatimus, & conregna- 2. Tim. 2
„ bimus. „ Nobis natus est, nobis utique regnum
venit donaturus : ipso promittente, cum di-
cit : „ Venite benedicti patris mei, percipite re- Matt. 25
„ gnum, quod vobis paratum est ab origine
„ mundi. „ Vobis dixit, non mihi. Venit, ut sit
nobiscum semper : ut nostris sit semper in o-
culis, qui nunc tantum nostris habetur in
cordibus. Veniet, ut quibus est gloria de re-
gno, sit de familiaritate fiducia. *Et regni ejus*
non erit finis. Qui ejus adventum credis, gau-
de, quia regnum sine fine promisit : ubi est si-
ne successore militia, * ubi sunt perpetuæ di- 12
gnitates. Sed quid est quod permansura non
ambiunt, qui ambiunt transitura? Quid est?
Quid est quod caducos honores auro com-
parant, & nolunt gratis accipere sempiternos?
Fratres, hic parantur officia, hic decernun-
tur loca, hic honores designantur, hic qui

D d non

5 *Aerium corpus assumpsisse mentitur.* Christum aerium, & de substantiis superioris Mundi compactum corpus induisse, impia fuit doctrina Apellis, Marcionis discipuli. Contra eum surrexit Tertullianus Lib. de Præscript. cap. li. pag. 343. ejusque sectatores, in lib. de carne Christi, cap. 8. vocat *Apellitanos* : & August. lib. de hæres. ad quodvult Deum cap. xxiii. *Apellitæ* dicuntur : & ab Epiphanio hæres. xliv. pag. 166. *Apellejani*. De eodem sic Theodoretus, hæres. Fabul. lib. 1. cap. xxv. pag. 211. *Christo corpus attribuit non humanum, sed de mundi substantia.*

6 *Sed hominem simulasse.* Hæresim hanc foverunt varii : Simon, Menander, Marcion, Valentinus, Basilides, Bardesanes, Cerdo, Manes. Vide Theodoretum hæretic. Fabul. lib. iv. cap. xi. pag. 278. Idem Epist. cxv. pag. 575. Chrysostomum homil. viii. in Matth. pag. 52. Ignatium in Epist. ad Trallenses, pag. 13., Basilium de generat. Christi hum. pag. 589. ad illud Matth. 2. 20., Socratem Histor. Eccles. lib. 1. cap. xxii. pag. 585.. Photium Epist. ult. pag. 381. Leontium de Sectis, Act. iii. pag. 434 Huc quoque referri debent Gnostici, qui scribente Epiphanio hæres. xxvi. pag. 45.. docuerunt : *Christum non esse natum ex Maria, sed per Mariam ostensum : carnem vero ipsum non assumpsisse, sed speciem tantum fuisse, seu illusionem.*

7 *Salvator.* Vide Synopsim Sacr. Critic. tom. iv. pag. 34. & 35. In sacris autem receptum *Sospitator*.

8 *Filius Altissimi.* Deus dicitur *Altissimus* hic, & Gen. xiv. 9. Psalm. lxxxii. 7. Marci v. 7.

9 *Hinc Hæreticus.* Arianos perstringit.

10 *Tot injuriarum genera.* Ex Latinio. Editi : *tota injuriarum genera.*

11 *In domo Jacob.* Consonant Patres, qui pro *domo Jacob* Ecclesiam & Fideles intelligi volunt.

12 *Sine successore militia.* Vel de Syderum, vel de Angelorum militia hæc intelligas, utraque semper eadem erit, nec unquam deficiet. Ex Mita.

13 *Acci-*

non de Evangelii fide acceperit codicillos ibi æternarum infulas non habebit dignitatum. Ergo si delectat militia, si volumus semper militare, arripiamus arma Christi, vigilemus, sobriissimus, vincamus diabolum, prosternamus vitia, ut possimus accipere præmia pariter,
13 & coronas * ab ipso Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo patre regnat nunc & semper, & per omnia sæcula sæculorum, Amen.

SERMO CXLV. (*)

AUdituri estis hodie, fratres, quemadmodum nobis beatus Evangelista generatio-
Matth. 1 nis Christi retulit sacramentum. *Christi*, inquit, *generatio sic erat: Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto: Joseph autem vir ejus cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* Et quomodo justus, qui conceptum sponsæ duxit non discutere? Suspecti non exquirit causam pudoris, conjugii famam non vindicat, sed requi-
(1) rit: * *Voluit occulte dimittere eam.* Hoc pio magis videtur convenire, quam justo; sed humano judicio, non divino. Penes Deum neque pietas sine justitia est, neque sine pietate justitia: cœlesti sensu sine bonitate æquitas, sine æquitate bonitas non habetur. Virtutes si separatæ fuerint, dilabuntur: æquitas sine bonitate sævitia est, & justitia sine pietate crudeli-
1 tas. Joseph ergo merito justus, * quia pius: & pius, quia justus. Denique dum pietatem cogitat crudelitate caruit: dum causam temperat, judicium custodivit: dum vindictam differt, crimen evasit: dum refugit accusatorem, fugit sententiam. Æstuabat animus sanctus negotii novitate perculsus, stabat sponsa prægnans sed virgo: stabat plena pignore, sed non vacua pudore: stabat de conceptu solicita, sed de integritate secura: stabat vestita materno munere, sed non honore virginitatis exclusa. Sponsus quid faceret ad ista? Accusaret de crimine? Sed erat ipse innocentiæ testis. Culpam diceret? Sed erat ipse custos pudoris. Urgeret
2 adulterium? * Sed erat ipse virginitatis assertor. Quid faceret ad ista? Cogitat dimittere, quia non poterat vel foris prodere, vel intus quod evenerat, continere. Cogitat dimittere, & dicit Deo totum, quia quod homini diceret, non habebat. Et nos, fratres, quoties ras turbat, fallit species, facit color negotii internа nescire, declinemus judicium, subtrahamus vindictam, sententiam fugiamus, dicamus Deo totum, ne dum facile innocentum forte gestimus in pœnam, ipsi nobis noxiam sententiam proferamus, dicente Domino: „In quo judicio judicaveritis, judicabitur de vobis. „ Matt. 7.
Certe si nos tacuerimus, clamabit Deus: respondebit Angelus: qui Joseph, ne innocentiam desereret, sic prævenit: *Joseph*, inquit, *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Joseph fili David: Videtis, fratres, in persona genus vocari, videtis in uno totam prosapiam * nuncupari, videtis in Jo- 3
seph seriem Davidici stemmatis jam citari. * 4
Joseph fili David. Vicesima octava generatione * 5
natus, quomodo David filius dicitur, nisi quia generis aperitur arcanum, fides promissionis impletur, superna conceptio cœlestis partus virginea jam signatur in carne? *Joseph fili David.* Tali voce ad David prolata fuerat promissio Dei patris: „Juravit Dominus David veritatem, Psal. 131
„ & non frustrabitur eum, de fructu ventris „ tui ponam semper sedem tuam. „ Quod factum quidem tali gloriatur in cantico: „ Di- Psal. 109
„ xit Dominus domino meo, sede a dextris „ meis: „ De fructu ventris tui, bene fructus ventris tui, bene de utero: quia cœlestis hospes, supernus habitator: sic in uteri descendit hospitium, ut corporis claustra nesciret: sic de habitaculo ventris exiit, ut virginalis janua non pateret, & impleretur illud quod cantatur in Cantico Canticorum. „ Hortus clausus soror Cant. 4.
„ mea sponsa: hortus clausus, fons signatus „ *Joseph fili David, noli timere.* Sponsæ causas sponsus ne timeat admonetur: & vere pius animus dum compatitur, plus pavescit. *Joseph fili David, noli timere.* Ne cum de conscientia securus sis, de sacramenti cognitione succumbas. *Joseph fili David, noli timere.* Quam vides virtus est ista, non crimen: hic non humanus lapsus est, sed est divinus illapsus: hic præmium est, non reatus: hic incrementum cœli est, non corporis detrimentum: hic non est prodi-

13 *Accipere præmia ... & coronas.* Similia habes apud Theophylactum in II. ad Timot. 2. S. Athanasium, qu. cxx. de Parab. Script. Gregorium Nazianz. Orat. 11. in Pentec, Augustinum in Psalm. lx, Ambrosium Offic. lib. 1. cap. 2.

AD SERMON. CXLV.

NOTÆ.

* SErmo hic in aliquibus Codicibus inscribitur tantum: *de Generatione Christi*: reliqua desunt.

(1) *Requirit.* Alias, *relinquit.*

1 *Joseph merito justus.* Uti justus, idest patriorum rituum observator, retinendam uxorem minime censuit: uti pius, dimittere cogitavit: sed sine strepitu forensi, & criminis infamia.

2 *Urgeret adulterium.* Nec veritus est Augustinus dicere: nil aliud quam adulterium suspicasse. Justinus etiam in Colloquio cum Tryphone pag. 303. D. edit. Colon. 1686. *Quod vero Joseph occulte dimittere, non palam traducere cogitaret; ideo fuit, quod certe adulteram nesciret, sed more suspicaretur: imo potius fluctuatione, & perturbatione animi moveretur.*

3 *In uno totam prosapiam.* Promissio Dei de Christo nasciturо, non Judaicam gentem tantummodo, sed privatam Davidis prosapiam spectabat.

4 *Jam citari.* Alias: *non mutari.*

5 *Vicesima octava generatione.* „Corrupte legebatur *tricesima octava.* Facile enim fuit Librariis pro *vicesima* scribere *tricesima.* Matt. cap. 17. *omnes generationes ab Abraham, usque ad David, generationes quatuordecim: & ab David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim: & ab transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.* Ergo vicesima octava generatione a David, natus est Christus. „ Mata.

6 Mere-

proditio personæ, judicis est secretum: hic pal-
ma cognitoris est, non supplicii pœna: hic
hominis furtum non est, thesaurus est Dei: hic
non est mortis causa, sed vitæ. Et ideo noli
timere quia quæ vitam parturit, non meretur
6 occidi. * *Joseph fili David, noli timere Mariam
conjugem tuam accipere*. Sponsam vocari conju-
gem legis est hoc divinæ: sicut ergo manenre
7 virginitate mater est, ita conjux dicitur *
pudore permanente. *Joseph fili David, noli ti-
mere accipere Mariam conjugem tuam: quod e-
nim in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Ve-
niant, audiant, qui requirunt, quis sit quem
Maria genuit. *Quod in ea natum est, de Spiri-
tu sancto est*. Veniant, audiant, qui Græco tur-
8 bine Latinam nubilare nisi sunt puritatem, *
ἀνθρωποτόκον χριστοτόκον, ut θεοτόκον tollerent,
blasphemantes. *Quod in ea natum est, de Spiri-
tu sancto est*. Et quod de Spiritu sancto natum
Joan. 3. & 4. est, spiritus est, quia Deus spiritus est: Quid
ergo requiris, quis est qui de Spiritu sancto
natus est, cum tibi quia Deus est, Deus ipse
respondeat? cum te Joannes increpet, qui dicit:
„ In principio erat verbum, & verbum erat
Joan. 1 „ apud Deum, & Deus erat verbum, & ver-
„ bum Deus caro factum est, & habitavit in
„ nobis, & vidimus gloriam ejus: „ Joannes
vidit gloriam, respicit infidelis injuriam. *Quod
in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Et vidi-
mus gloriam ejus, cujus ejus? qui natus est de
Spiritu sancto, ejus qui verbum caro factum
est, & habitavit in nobis. *Quod in ea natum
est, de Spiritu sancto est*. Virgo concepit, sed
9 de spiritu: virgo parturiit, * sed eum quem
Isai. 7. prædixit Isaias: „ Ecce virgo in utero acci-
Matt. 1 „ piet, & pariet filium, & vocabunt nomen
„ ejus Emanuel, quod interpretatur nobiscum
„ Deus: „ Nobiscum Deus, cum illis homo.
Hier. 7. „ Et maledictus homo, qui spem ponit in ho-
„ mine. „ Audiant qui requirunt, quis est qui

natus est de Maria? *Paries filium*, inquit An-
gelus, *& vocabis nomen ejus Jesum*. Quare Je-
sum? Apostolus dicit: „ Ut in nomine Jesu Phil. 2.
„ omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium,
„ & infernorum: „ & tu quis sit Jesus, dolo-
sus cognitor nunc requiris? Omnis jam lingua
confitetur: „ quia Dominus Jesus in gloria est
„ Dei patris: „ & tu adhuc inquiris, quis est
Jesus? *Paries filium, & vocabis nomen ejus Je-
sum: ipse enim salvum faciet populum suum*.
Non alterius salvum faciet. Unde? *A peccatis
eorum*. Esse Deum, qui peccata donat, si Chri-
stianis non credis, crede infidelissime vel Ju-
dæis dicentibus: „ Cum sis homo, facis te- Joan. 10
„ ipsum Deum. „ Quis potest peccata dimit- Marc. 2.
tere, nisi solus Deus? Illi eum negabant Deum,
qui eum peccata dimittere non credebant: tu
ab eo peccata dimitti credis, & Deum dubitas
confiteri? Verbum caro factum est, ut homi-
nis caro promoveretur * in gloriam Dei, non 10
ut Deus in carnis verteretur injuriam, sicut di-
cit Apostolus: „ Qui se jungit Domino, unus 1.Cor.6
„ spiritus est: „ Et quomodo non quando se
jungit Deus homini, unus est Deus? Humanæ
leges * intra triginta annos litigiosas omnes in- 11
terimunt quæstiones, & Christus circa quin-
gentos annos * nativitatis suæ causas præstat: 12
ortus sui lites patitur: status sui sustinet quæ-
stiones Hæretice, desine judicare judicem tuum, Matth. 2
& adora in cœlis Deum, quem Deum magus
adoravit in terris.

6 *Meretur occidi*. Lege Moysis Deuteron. XXI, 20. statuebatur lapidatio in uxores adulterii reas.

7 *Conjux dicitur*. Sponsa est, quæ alicui pacta est uxor: nam quæ desponsata erat, uxor habebatur destinatione: ac proinde *uxor* vocatur Genes. XXIX. 21. XXII. 24. ubi punitur tanquam adulter, qui alterius sponsam corruperit. Vox autem hæc *conjux* sponsalibus de futuro, usitato hominum sermone, non convenit. Quare inter Virginem ac Josephum matrimonium ratum, non consummatum intercesserat. Vide Du Hamel. in Notis hic: & Augustinum lib. v. contra Julian. cap. XII. qui eidem Juliano suffragium quærenti, & Evangelistam ex vulgi opinione locutum esse putanti, dum Mariam Josephi conjugem dixit, arguta hac observatione occurrit: *Hoc putemus Evangelistam facere potuisse, cum vel sua, vel cujuslibet alterius Hominis verba narraret, ut secundum opinionem populi loqueretur. Numquid & Angelus loquens unus ad unum, contra conscientiam suam, & ipsius cui loquebatur, secundum opinionem potius, quam secundum veritatem fuerat loquutus? cui & dixit: noli timere accipere Mariam in Conjugem tuam?*

8 *Latinam nubilare puritatem*. Vixerat Chrysologo coævus Theodorus Mopsuestenus, secundum cujus pravam doctrinam: *Deus verbum erat in illo Homine quem Virgo peperit κατ' ἀξίαν secundum dignitatem: κατὰ ἀναφορὰν secundum relationem: κατ' ἐνέργειαν secundum operationem: unde ipsa Virgo Maria ἀνθρωποτόκος Hominipara, & χριστοτόκος Christipara; non θεοτόκος Deipara* dici poterat. Verosimilius autem est, hic ab Chrysologo vellicari hæresim Eutychetis, ut putat Bacchinius in Agnello tom. 2. Ex hoc enim eruit, vir doctissimus, Petrum Episcopum Ravennatem, diversum esse a Petro Nostro, qui recentiori ætate vixit: observetque Tillemontius tom. v. pag. 864. col. 2. Nota in hoc Sermone nonnulla legi, quæ occurrunt etiam in Epistola Chrysologi contra Eutychem.

9 *Virgo parturiit*. Alias: *concepit*.

10 *Ut hominis caro promoveretur*. MS. Cæsen. & Vallicel. *ut homo carne promoveretur*.

11 *Humanæ leges*. Legem tangit ab Valentiniano datam Arturo & Protogene Coss. XV. Kalen. Julii, de triginta annorum præscriptione. C. de Præscript.

12 *Circa quingentos annos*. Ex his nonnulli eruerant ætatem Chrysologi, sed perperam. Vide Mitam in responsionibus ad opposita de Vita Chrysologi. Antiquos parum diligentiæ in annis computandis impendisse fatentur omnes. Præcipue P. Le Ceillier *Histoire General des Auteurs Ecclesiastiques*, tom. IV. pag. 13. Quin hic ipse Sermo supputationis hujus errorem evincit. Ejusdem enim styli est, quo scripta fuit Epistola ad Eutychem, dubio procul data ann. 449. Ni velimus dicere 50. jam ab ea transactis annis, adhuc Chrysologum in habendis ad Populum concionibus exerceri.

SERMO CXLVI. (*)

QUoties transcursis anni metis dies dominicæ nativitatis adventat, & virginei partus fulgor toto orbe diffunditur flammeo coruſco, voluntatis non pavoris eſt * quod tace-
1 mus. Quæ mens in ipſo ortu divini regis objicere ſe præſumat? Solis radii cum erumpunt, viſus hebetatur humanus; radiante Deo, quomodo non totus animorum ſauciatur aſpectus? Reparatis ergo ſenſibus novi luminis poſt ſtuporem, tempus eſt quo jam nos viſa Chriſti generatione per carnem ipſius etiam divinitatis con-
Math. templemur arcana. *Chriſti*, inquit Evangeliſta, *generatio ſic erat*. Fratres, ſi volumus intelligere quæ dicuntur, divina verba modis non penſemus humanis; ſeponendus eſt humanus ſenſus, ubi totum quod dicitur eſt divinum. Sic Chriſtus quod naſcitur non eſt conſuetudo, ſed ſignum: non eſt natura, ſed virtus: non ordo eſt, ſed poteſtas: & eſt cœleſte miraculum, ratio non humana. Hic mundana ſcientia quid capiet? hic carnis intelligentia quid requiret? *Chriſti*, inquit, *generatio ſic erat*. Non dixit ſic facta eſt, ſed ſic erat; quia Chriſti generatio erat apud patrem, quando generabatur ex matre. Quod erat, ſemper erat: quod factum eſt, hoc reddebatur: erat Deus, reddebatur homo: ex utero nos ſuſcepit ille, qui nos plaſ-
2 maverat ex luto. * *Cum deſponſata eſſet mater ejus Maria*. Suffecerat dixiſſe, cum deſponſata eſſet Maria. Quid ſibi vult ſponſa mater? ſi mater, non ſponſa; ſi ſponſa, non adhuc mater. *Cum deſponſata eſſet Maria mater ejus*. Virginitate ſponſa, fœcunditate mater: mater viri neſcia, partus conſcia. Aut quomodo non ante conceptum mater, quæ poſt partum virgo mater? Aut genitrix quando non, quæ ſæculorum generavit auctorem? principium dedit rebus? natura virgo mater ſemper, ſic ſemper *
3 noverca corruptio. Eſt ergo muneris virginalis, ut regeneret per Deum virgo, quod per Deum virgo generavit: Deus & integritas eſt cœleſte conſortium, virginitas juncta Chriſto copula eſt perfecta virtutis. Quod Virgo concipit, eſt honor Spiritus, non onus eſt carnis: quod parturit Virgo, ſecretum eſt Dei, non eſt miniſterium conjugale: quod naſcitur Chriſtus, divinæ majeſtatis eſt, non eſt imbecillitatis humanæ: eſt gloria deitatis tota, ubi nulla carnis ſentitur injuria. *Cum eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto*; Quid eſt quod ad ſponſam, & non ad liberam cœleſtis innocentiæ deſtinatur arcanum? Quid eſt quod ſic zelo ſponſi, ſponſæ periculum comparatur? Quid eſt quod virtus tanta putatur crimen, ſalus certa diſcrimen? Quid eſt, quod inter innocentes taliter laborat pudor, verecundia ſuccumbit, fatigatur caſtitas, ſauciatur fides, extat accuſatio, urget cauſa, facultas tota excuſatione aufertur? Quis excuſat ſponſam, quam conceptus accuſat? Aut quid proficiet defenſor externus, quando facti teſtis internus aſſiſtit? Quid tenemus, fratres? Non apices, non literæ, non ſyllabæ, non verbum, non nomina, non perſonæ in Evangelio divinis vacua ſunt figuris. Sponſa quæritur, ut jam tunc Eccleſia Chriſti ſponſa ſignetur: juxta illud Oſeæ Prophetæ: „ Sponſabo te mihi in ju- Oſe. 2.
„ ſtitia & judicio, & in miſericordia & miſe-
„ rationibus, & deſponſabo te mihi in fide: „
Hinc Joannes ait: „ Qui habet ſponſam, Joan. 3.
„ ſponſus eſt: „ Et B. Paulus: „ Sponſavi vos 2 Cor. 11
„ uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. „
Vere ſponſa, quæ virginali partu novam Chriſti regignit infantiam. Procurator Joſeph ſponſus, ut iſte in illo Joſeph Chriſti figuram impleat paſſionis: Joſeph Prophetalibus ſomniis incurrit zelum, Chriſtus propheticis viſionibus ſuſcepit invidiam: Joſeph miſſus in lacum mortis, vivus emergit a lacu, Chriſtus mortis ſepulchro datus, vivus remeat a ſepulchro. Joſeph venundatus eſt., pretio taxatus eſt Chriſtus. Joſeph tranſducitur in Ægyptum, ad Ægyptum fugatur Chriſtus: Joſeph eſurientibus populis panem copioſe ſubminiſtrat, Chriſtus cœli pane manentes orbe toto exſaturat nationes. Sic lucet, cur Joſeph iſte cœleſtis ſponſi typum prætulerit, portaverit imaginem, ambulaverit in figuram. Maria mater vocatur, & quando non Maria mater? „ Con- Gen. 1.
„ gregationes, *inquit*, aquarum appellavit Ma-
„ ria: „ Nonne hæc exeuntem populum de Ægypto concepit uno utero ut emergeret cœleſtis in novam creaturam renata progenies? Juxta 1. Cor. 10
illud Apoſtoli: „ Patres noſtri omnes ſub nube
„ fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes
„ in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. „
Et ut ſemper Maria humanæ prævia ſit ſalutis, populum quem unda generatrix emiſit in lucem, ipſa jure præceſſit in Cantico. „ Maria,
„ inquit, ſoror Aaron ſumens tympanum in ma-
„ nu ſua, dixit: Cantemus domino, glorioſe e-
„ nim honorificatus eſt. „ Nomen hoc prophetiæ Exod. 15.
germanum eſt, * hoc renaſcentibus ſalutare, 4
hoc

AD SERMON. CXLVI.

NOTÆ.

* SErmo: Alias Titulum præfert: *de eadem*. Cætera deſiderantur.

1 *Voluntatis, non pavoris*: Alias: *Pavoris non voluntatis eſt, quod tacemus*. Verba hæc juxta mentem Tillemontii, tom. v. pag. 157. innuere videntur, Chryſologum in die Nativitatis Domini ab concionibus abſtinuiſſe.

2 *Ex luto*: Alias: *ex limo*.

3 *Natura virgo, mater ſemper, ſic ſemper &c.* MS. Cæſenæ: *Natura virgo vitiata, finem attulit Natura: ſicut rerum natura virgo Mater, ſic rerum ſemper noverca corruptio*, „ Hoc eſt cum Natura, quæ virgo ab Deo creata „ fuerat ob peccatum protoplaſti vitiata remanſit, finem „ attulit ipſi naturæ virgini, quæ ulterius parere nequi„ vit virgo, ut dicat plurimus generationem unius, alte„ rius eſſe corruptionem qua de re natura non amplius „ dicitur Mater, ſed appellatur noverca. „ Mita.

4 *Prophetiæ germanum*. Maria Aaronis ſoror, prophetiæ dono clarvit.

A D

hoc virginitatis insigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium castitatis, hoc Dei sacrificium, hoc hospitalitatis virtus, hoc collegium sanctitatis: merito ergo matris Christi nomen est hoc maternum. Diximus quare mater sponsa, quare Joseph sponsus, quare Mariæ maternum nomen, ut totum circa ortum Christi suisse mysticum panderemus: nunc quare sponsa quæsita sit ad partum Christi, aliis prodamus ex
Isa. 7. causis. Prædixerat Isaias & Virginem parere Deum cœli, Regem terræ, orbis Dominum, reparatorem mundi, mortificatorem mortis, redditorem vitæ, perpetuitatis auctorem, hoc quam essee mundanis triste, terribile regibus, pavendum Judæis, ipse dominicæ nativitatis
Matt. 2. probavit eventus. Namque ubi natum Christum nunciantibus magis audivit Judæa, Herodes didicit, mox perdere Judæi, Herodes occidere molitus est Christum; & dum successorem sibi timent, omnium perdere conati sunt salvatorem; denique quia ipsum invenire nequierunt, delent patriam: lac miscent sanguini, coævos ejus parricidali furore collidunt; laniant innocentiæ socios, quia culpæ participes invenire non poterant, quos punirent: Et si jam nato Christo hæc faciunt, concepto Christo tanta feritas quid fecisset? Hinc est quod providetur sponsus, providetur maritalis species, ut celet miraculum, ut tegat signum, ut velet Virginis partum, ut crimini non det locum, ut furentis insidias sic eludat. Christus quamvis morti deditus in utero si suisset extinctus, mors præceps quod nostræ saluti venerat, abstulisset. Et quia locus iste multa nobis conferre poterit si dicatur, prælibasse nos hodie, fratres, dominicum sufficiat sacramentum.

S E R M O CXLVII.

DOminum Christum, fratres, quæ res fecerit terreni corporis inire commercinm, intrare humanæ carnis angustias, habitare virginalis uteri mansionem, quia ante hac audire cœpimus, hodie plenius audiamus. Vos mihi vita, vos mihi salus, vos mihi gloria: & ideo non patior nescire vos, quod Deus mihi de-
[1] derit scire. * Deum scivit Evangelista cum di-
Joan 1. cit 2: „ Deum nemo vidit unquam. „ Ergo Deum quem sciebat, agnoscebat, sentiebat; quia videre non poterat creatura, ferebatur servitute dura, triste exhibebat obsequium pro invisibili majestate: obsederat pavor omnia: timor solverat universa; cuncta concusserat terror: in cœlo divinus splendor prostraverat Angelos; in terra tonitrua & fulmina corda mortalium quassabant. Sic minus pavor amorem dominantis exclusit; Angelos fugavit ad terras; homines traxit ad idola; mundum vanis erroribus occupavit: fecit omnes creatorem fugere, colere creaturas. Amare non potest, qui satis timet: hinc est, quod mundus perire maluit, quam timere: pavore mors ipsa levior. Denique Cain *Gen. 4.* ubi parricidali cœpit terrore vexari, mortem petit, requiem credit si periret. Et quid dicam Cain? Elias ille ubi sensit toto se timore *3. Reg. 19* aspergi, repetebat quam fugerat mortem, melius existimans morti succumbere, quam timori. Petrus quoque dominicæ virtutis timore turbatus, Christum ut a se discederet, supplicabat: „ Discede, inquit, a me, quia homo *Luc. 5.* „ peccator sum. „ Hoc dicebat, quia quicquid erat amoris & fidei, pondus pavoris extinxerat, sic timor nisi amore fuerit temperatus, quamvis devotam servitutem efficit contumacem. Videns ergo Deus mundum labefactari timore, continuo agit ut eum amore revocet, invitet gratia, charitate teneat, & constringat affectu. Hinc est, quod inveteratam malis ter- *Gen. 7.* ram abluit ulciscente diluvio: & Noe novi sæculi vocat parentem, blando sermone compellat, dat familiarem fiduciam, pie de præsentibus instruit, consolatur per gratiam de futuris: & jam non jussis, sed participato labore una in arca claudit totius sæculi partum: ut societatis amor, timorem servitutis auferret; & servaretur amore communi, quod fuerat communi labore salvatum. Hinc est, quod Abraham *Gen. 12.* vocat de gentibus, auget nomine, patrem fidei facit, comitatur via, inter exteros servat, ditat rebus, honorat triumphis, promissis oppignorat, eripit injuriis, hospitalitati blanditur, mirificat germine desperato: ut tot repletus bonis, tanta divinæ illectus dulcedine charitatis, Deum diligere disceret, non timere: amando colere, non pavendo. Hinc est, quod Ja- *Gen. 28.* cob fugientem solatur in somnis: redeuntem pro certamine provocat; luctatoris constringit amplexu: ut amaret patrem certaminis, non timeret. Hine est, quod Moysen patria voce *Exod. 3.* vocat, paterna alloquitur charitate, ut sit plebis suæ liberator invitat. Et quid plura? Deum facit: dedit eum in Deum Pharaonis: Deum facit, munit signis, armat virtutibus, jussis bella expugnat, militem ipso verbo vincere eribuie, præceptis triumphare concedit, atque per omnes virtutum coronas ad amicitiam suam promovet, cœlestis regni præstat esse participem, & ut ipse sit legislator indulget, totum tamen ut amaret, accepit: denique tantum esset Dei amore succensus, ut ipse ardenrer diligeret, & alios ut diligerent, sic moneret, „ Diliges Dominum Deum tuum ex toto cor- *Deut. 6.* „ de tuo, ex tota anima tua, & ex tota vir„ tute tua. „ Quicquid est cordis, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, ita Dei amore voluit possideri, ut hominis mundanus non haberet quid violaret affectus. Sed per hæc quæ memoravimus, ubi humana corda flamma divinæ charitatis accendit, & humanis sensibus amoris Dei tota se fundit ebrietas, saucia mente cœperunt Deum carnalibus velle oculis intueri. Deum quem mundus non capit, angustus quomodo capere poterat humauus aspectus?

AD SERMON. CXLVII.

NOTÆ.

1 QUod mihi Deus dedevit scire. MS. Cæsen. *quod mihis Deus scire donaverit.*

2 Per,

ctus? Quid erit, quid debeat, quid possit, non respicit jus amoris. Amor ignorat judicium, ratione caret, modum nescit. Amor non accipit de impossibilitate solatium, non recipit de difficultate remedium. Amor nisi ad desiderata pervaserit, necat amantem: & ideo vadit quo ducitur, non quo debeat. Amor parit desiderium: gliscit ardore, ardor ad inconcessa pertendit. Et quid plura? Amor quot amat, non potest non videre: hinc est quod omnes sancti omnia quæ meruerant parva duxerunt, si Dominum non viderent. Et revera, fratres: quomodo pro beneficiis reddes obsequium, si beneficiorum non videat largitorem? Aut quomodo credit a Deo se amari, cujus non meretur aspectum? Hinc est quod amor qui cupit videre Deum, & si non habet judicium, habet tamen studium pietatis. Hinc est quod Moyses audet dicere: „ Si inveni gra-
Exod. 33 „ tiam coram te, ostende mihi faciem tuam. „
Psal. 79 Hinc est quod alius dicit: „ Ostende faciem „ tuam. „ Denique & ipsi Gentiles ob hoc simulacra finxerunt, ut in ipsis erroribus oculis cernerent quod colebant. Sciens ergo Deus visendi se desiderio cruciari, lassarique mortales, unde se visibilem faceret hoc elegit, quod esset & terrenis magnum, & non minimum supernis. Nam quod in terra a Deo sibi simile factum est, in cœlo non poterat hono-
Gen. 1. rificum non haberi: „ Faciamus, inquit, ho- „ minem ad imaginem, & similitudinem no- „ stram. „ Perfecta devotio hoc debet imagini, quod debet & Regi. Si de cœlo sumpsisset Angelum, nihilominus invisibilis haberetur, si de terra minus homine, & divinitatis esset injuria, & dejecisset hominem, non levasset. Nemo ergo charissimi, Dei credat injuriam, si Deus ad homines per hominem venit & assumpsit ex nobis, ut videretur a nobis, qui vivit, & regnat Deus nunc, & per
1 omnia sæcula sæculorum, * Amen.

SERMO CXLVIII.

HOdie, fratres, hesternum debemus redhibere sermonem: hodie dominicæ nativitatis lætitiam debemus iterare: quando concipit Virgo, Virgo parit, manet Virgo: non est consuetudo, sed signum: non est ratio, sed
1 virtus, * auctor est, non natura: non est commune, sed solum: divinum est, non humanum. Cesset ergo inanis Philosophiæ labor, nasci Christum non fuit necessitas: sed potestas: fuit honor, injuria non fuit: sacramentum pietatis fuit, deitatis non fuit detrimentum: fuit reparatio salutis humanæ, imminutio substantiæ non fuit hoc divinæ. Qui non nascendo ex intacto limo fecit hominem, nascendo ipse hominem de corpore fecit intacto: manus quæ in nostrum plasma lutum dignanter assumpsit, ad reparationem nostram dignanter assumpsit & carnem. Ergo quod creator in creatura sua, quod Deus invenitur in carne, creaturæ honor est, non est creatoris injuria. Sed hoc contumeliam credit, qui credit lutum pretiosius esse, quam carnem. Fortasse pœnitet de luti injuria in honorem carnis, in hominis gloriam se mutatum? Homo quare tibi tam vilis es, qui tam pretiosus es Deo? Quare sic honoratus a Deo teipsum taliter inhonoras? Quare quæris, unde factus sis, & ad quid factus sis, non requiris? Nonne tota ista quam vides tibi facta est mundi domus? Tibi infusa lux circumfusas removet tenebras, tibi est temperata nox, tibi dimensus est dies, tibi cœlum, solis, lunæ, stellarum vario fulgore radiatum est: tibi terra floribus, nemoribus, fructibus est depicta: tibi creata est in aere, campis, in aqua speciosa continens mirabilis animantium multitudo, ne gaudium novi sæculi tristis solitudo confunderet. Hinc est, quod fecit te esse de terra, ut esses tu Dominus terrenorum: & esses ipsis in ipsius substantiæ communione communis: nec tamen te terrenum terrestribus sic æquavit: ut non etiam cœlestibus animatum te cœlitus exæqueret: & ut esset tibi cum Deo ratio communis, corpus commune cum jumentis, dedit tibi animam de cœlo, dedit tibi corpus de terra, ut in te nexa cœli, terræque concordia servaretur. Adhuc tamen quid adjiciat ad honorem tuum tuus creator excogitat: in te imaginem suam ponit, Gen. 1.
ut terris invisibilem conditorem visibilis imago præsentem poneret: & in terrenis dedit tibi vices suas, ut non fraudaretur * Domini Vi- 2
cario, mundi tam larga possessio. Et si ista ita sunt: quare modo putatur injuria, quando Deus quod per se fecit in se, in se clementer excepit, & in homine se vere videri voluit, in quo ante imaginario voluit se videri: deditque ut proprietas esset * ipse, qui ante ut simili- 3
tudo esset acceperat. Concepit Virgo, Virgo peperit, non te conceptus turbet, partus te non confundat auditus, quando virginitas quicquid est humani pudoris excusat. Aut quæ ibi vere-

1 *Per omnia sæcula sæculorum*. Hic formula absolvere Conciones solemne fuisse Patribus, testatur Ferrarius de Concion. lib. 1. cap. xxxii. pag. 153. ubi & ipsum laudat Chrysologum.

AD SERMON. CXLVIII.

NOTÆ.

1 S*Ed virtus*. Nil usitatius apud veteres, quam *virtutis* nomine divinitatem, & maxime Christi, enunciare. Sola testimonia, quæ Theodoretus collegit ad calcem Dialoghi III. contra Theopaschitas abunde faciunt. Addam illud Ambrosii lib. II. de fide, cap. VII. n. 56. *Christus, ut homo turbatur: non turbatur ejus virtus; non turbatur ejus divinitas.*

2 *Fraudaretur*. Msta mendose: *fundaretur*.

3 *Proprietas esset*. „ Homo prius tantum erat similitudo „ Dei; nunc etiam proprietas dicitur, postquam humanitas „ accepta est a verbo. „ Mita

4 Ms.

verecundiæ læsio, ubi init Deitas cum amica
sibi semper integritate consortium; ubi est in-
terpres Angelus, fides pronuba, desponsatio ca-
stitas, donatio virtus, judex conscientia, cau-
sa Deus, conceptus integritas, virginitas partus,
virgo mater? Nemo ergo judicet humano modo
quod divino geritur sacramento, nemo my-
4 sterium cœleste * discutiat ratione terrena, ne-
mo ex usu tractet novitatis arcanum, nemo
quod singulare est, metiatur exemplo, nemo
contumeliam de pietate componat, nemo pe-
riculum subeat de salute. Certe qui scire de-
siderat altiora, recurrat ad legem: per legem le-
gis scientiam quærat: auctoris factum auctori-
Gen. 2. tate cognoscat auctoris. Lex refert, quod
Deus hominem propriam creavit ad vitam,
quod homini terram jussit proferre fructus
spontanea servitute, quod bestias, pecudes, ar-
menta, humanæ jussit potestati subjicere, non
arti; ut homo laboris nescius, doloris ignarus,
beatus delicias possideret. Sed omnia hæc ne
haberet homo, Angelus, qui inter primos
habebatur, invidit, maluitque in diabolum
commutari, ne hominem plenum gloria sic
5 videret. * Denique hoc livore succensus ag-
Gen. greditur dolis fœminam, virginemque ut veti-
tum degustaret pomum inducit; inducta Vir-
go, inducit Virginem mox maritum, ac de-
cedit vitæ statum, mortis cibum: peccati pa-
bulum, dum ministrat, & ipsa fit totius ma-
teria ruinæ, quæ facta fuerat ad solatium sin-
gulare. Hinc peccatum primum, hinc origo
mortis, hinc labor, hinc dolor, hinc gemi
6 tus, hinc amara propagata est * nostræ condi-
tio servitutis. Namque homo ante Dominus o-
mnium, in omnium dejectus est servitutem: &
timet omnes qui timebatur ab omnibus: & vix
arte valet, qui potestate regnabat. Hinc est, fra-
tres, hinc est, quod Christi talis est ordo na-
scentis: ad Virginem diabolus venerat, venit
Angelus ad Mariam; ut quod malus deje-
cerat Angelus, bonus Angelus allevaret. Per-
fidiam suasit ille, hic fidem: suasori credidit
illa, ista credit auctori. Nascitur Christus,
ut nascendo corruptam redintegret naturam:
infantiam suscepit ille, patitur nutrimenta,
percurrit ætates, ut unam perfectam, manen-
tem, quam ipse fecerat, instauraret ætatem:
portat hominem, ne jam cadere homo possit:
quem terrenum fecerat, fecit esse cœlestem:
animatum humano Spiritu, Spiritum vivificat
in divinum: & sic eum totum tollit in Deum,
ut in eo quod peccati, quod mortis, quod
laboris, quod doloris, quod terræ est, nil re-
linquat: præstante Domino nostro Jesu Chri-
sto, qui cum patre vivit, & regnat in unitate
Spiritus sancti Deus, nunc, & semper, & per
immortalia sæcula sæculorum, Amen.

SERMO CXLIX. (*)

IN adventu Domini & salvatoris nostri, at-
que in præsentia ejus corporali Angeli du-
centes choros cœlestes, evangelizabant pa-
storibus, dicentes: *Annuncio vobis gaudium* Luc. 2.
magnum, quod erit omni populo. Ab ipsis er-
go sanctis Angelis etiam nos mutuati vocem,
annunciamus vobis gaudium magnum. Hodie
enim Ecclesia in pace est, & hæretici in ira:
hodie Ecclesiæ navis in portu est, & hæreti-
corum furor jactatur in fluctibus: hodie, fratres,
pastores Ecclesiæ in securitate, & hæretici in
perturbatione sunt: hodie oves domini in tuto,
& lupi insaniunt: hodie vinea domini in abun-
dantia, & operarii iniquitatis in indigentia:
hodie populus Christi, charissimi, exaltatus
est, & inimici veritatis humiliati sunt: hodie
dilectissimi Christus in lætitia, & diabolus in
luctu: hodie Angeli in exultatione, & dæmo-
nes in confusione. Et quid plura dicere? Ho-
die Christus qui est Rex pacis, cum sua pace
procedens fugavit omne dissidium, dissensiones
depulit, discordiam perturbavit, & sicut cœ-
lum splendor Solis, ita Ecclesiam fulgore
pacis illuminat. *Quia natus est vobis hodie*, ait,
salvator mundi. O quam desiderabile nomen
pacis: quam religionis Christianæ stabile fun-
damentum, & altaris dominici cœlestis orna-
tus. Et quid dignum possumus de pace prolo-
qui? Pax nomen est ipsius Christi, sicut &
Apostolus dicit: „ Quia Christus est pax no- Eph. 2.
„ stra, qui fecit utraque unum; „ quæ non
sententiis, neque fide, sed invidia diaboli dis-
sidebant. Verum sicut procedente Rege, &
plateæ mundantur, & omnis civitas diversis
floribus & ornatibus coronatur, ut nihil sit,
quod minus dignum vultui regis appareat:
ita & nunc procedente Christo Rege pacis,
omne quod triste est, auferatur a medio: &
illucescente veritate, fugetur mendacium, fugiat
discordia, resplendeat concordia. Et sicut fre-
quenter fieri videmus, ubi regum, vel fratrum
tabulæ depinguntur, ut inter utrosque unani-
mitatis declarentur insignia, artifex pictor fœ-
mineo habitu post tergum utriusque concordiam
statuit, * quæ brachiis suis utrumque comple- 1
ctens indicet: quod hi qui videntur corporibus
separati, sententiis & voluntate conveniant, ita
nunc pax domini media assistens, & utrum-
que nostrum gremio palpante connectens, di-
screta corpora in unum convenire animum
ulnis

4 *Mysterium cœleste*. Hujus vocis significationem exami-
nandam suscepit Casaubonus Exercit. xvi. pag. 542. eam-
que a *claudendo* dictam putat. Universam autem Christi,
& de Christo doctrinam appellant *mysterium*. Et 1. Cor.
iv. 1. Apostoli vocantur *dispensatores mysteriorum Dei*,
Ab Paganis vocem hanc effluxisse si quis contendat, non
renuam. Nonnulla enim eorum sacra, vocabantur: *myste-
ria*: vel *sacra opertanea*.

5 *Sic videret*. Alias: *quam hominem sic videre*.

6 *Propagata est*. Editiones correximus ex MS. Cæsen.
in quibus deest: *propagata est*.

AD SERMON. CXLIX.

NOTÆ.

* HUic Sermoni in nonnullis editionibus titulus est:
*de Nativitate Domini Sermo: quem quidam D.
Severiano Gabalensi putant, sed falso*. Consule adnotata
in Præfatione.

1 *Concordiam statuit*. Hæc apparent in Nummo Juliæ
Paulæ, & in Veterum monumentis.

a Pater

ulnis jungentibus docet, in quo sine dubio com-
Zach. 8. pletur sermo Propheticus, qui ait: „ Et erit
„ consilium pacificum inter utrosque. „ Et
2 hesterno quidem pater noster communis * E-
vangelico pacis sermone præfatus est, hodie
vero nos verba pacis expromimus: ipse nos
hesternos resupinis manibus in verbo pacis ex-
cepit, & nos hodie dilatato pectore, ulnisque
patentibus ad eum cum muneribus pacis occur-
rimus. Jam bella destructa sunt. Omnia pul-
chritudo pacis obtinuit, nunc in luctu est dia-
bolus, & in lamentatione omnis dæmonum
turma; nunc in cœlestibus lætitia, & in Ange-
lis exultatio, quibus spectalius familiaris est
pax: hanc enim etiam cœlestes admirantur
virtutes, apud quas fons ejus habetur peren-
nis: ex quo etiam terreni, guttis quibusdam
exinde distillantibus, irrorantur. Et ideo etiam
si in terris pax laudatur a sanctis, laudis ejus
splendor redundat in cœlum: laudant eam cœ-
lestes angeli, & dicunt: *Gloria in altissimis Deo:
& in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Videtis,
fratres, quomodo cœlestes omnes, & terre-
stres invicem sibi munera pacis mittunt, cœ-
lestes angeli pacem terris annunciant, sancti
in terris Christum, qui est pax nostra, col-
laudant in cœlestibus positum, & mysticis
choris conclamant: *Hosanna in excelsis*. Dica-
mus ergo & nos cum Angelis: „ Gloria in al-
„ tissimis Deo: „ qui humiliavit diabolum, &
exaltavit Christum suum: Gloria in altissimis
Deo, qui discordiam fugavit, & pacem statuit.
Videte, fratres, vocem Angelicam exultantem.
„ Gloria in excelsis Deo: & in terra pax. „
Dico enim vobis artem diaboli, cujus neque
vos ignoratis astutias. Vidit satanas firmita-
tem fidei, stabilitatemque: vidit eam pietate
dogmatum septam: vidit eam operum bonorum
fructibus abundantem; & ideo pro omnibus
ad insaniam venit, & rabie furoris exarsit,
ut inscinderet concordiam, ut convelleret cha-
ritatem, ut disrumperet pacem, sed pax sem-
per sit nobiscum.

SERMO CL.

SI conceptum Virginis, Virginis partum ser-
mo non aperit, sensus non recipit, non
capit mens humana, Deum fugisse ut homi-
nem quis loquatur? *Apparuit*, inquit, *Ange-*
Matt. 2. *lus Domini in somnis Joseph, dicens: Accipe pue-
rum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum*. Si
pietatis esse diximus, quod natus est Christus,
Christus quod fugisse legitur, quid dicemus?
Forte sicut natum diximus, ut repararet natu-
ram: dicamus, quod ut fugaces revocaret, au-
fugit. Et revera si, ut revocet errantem ovem,
in montibus ipse errat; quomodo ipse non fu-
git fugientes populos ut reducat? *Accipe pue-
rum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum*. Quid
est quod sic cœlestis causa tractatur, ut sen-
sus confundatur humanus *, lassetur animus, 1
laboret intelligentia, hebetetur auditus, fides
nutet, spes titubet, credulitas ipsa succumbat?
*Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Æ-
gyptum*. Persequente homine, Deus fugit: sæ-
viente terra, cœlum trepidat: & volitante pul-
vere, pavore turbantur angeli: & pavor patris
filio fugiente monstratur. *Accipe puerum & ma-
trem ejus & fuge in Ægyptum*. David perse-
quenti Saul, ad Judæam confugit, recepit vici- 1 Reg. 21. & 22.
nia, domus unius viduæ Eliæ sufficit ad late- 3 Reg. 17.
bras. Christo fugiente locus deest, provincia
deficit, non subvenit patria. Dum migrat,
non vicinæ gentes, non finitimæ sufficiunt re-
giones: sed Ægypti tristem locum, * extor- 2
rem habitu, lingua, moribus barbarum pro-
curat * exilium. *Accipe puerum & matrem e- 3
jus, & fuge in Ægyptum*. Si rerum refugium
fugit, auxilium latescit omnium, si formidat
fortitudo cunctorum, si se universorum defen-
sio non defensat, quare humana notatur fu-
ga, arguitur trepidatio, formido culpatur?
Quare vocatur in crimen Petrus qui negat,
Joannes qui expavescit, & fugit: discipuli o- Matt. 26
mnes, quia deserunt per pavorem? Et ista fra- Marc. 14
tres, esto facta sint, quare literis mandantur,
quare referuntur in libris, quare recitantur
sæculis, quare quotidianis lectionibus inno-
tescunt, quare omnes panduntur in gentes?
Nunquid ut divinum timorem lingua, locus,
ætas, tempus, universa cognoscant? Sicut e-
nim cum virtutes leguntur, animos erigunt
ad profectum, ita deponunt animos cum re-
citantur infirma. Quid sibi vult ergo Evan-
gelista, quod hæc scribit ad memoriam sem-
piternam? Devoti militis est regis sui tacere
fugam: referre constantiam: virtute loqui,
timores silere: aperire fortia, infirma retice-
re: adversa delere, prædicare victorias, quo
& hostium frangere ausus possit, & sociorum
excitare virtutem. Evangelista igitur refe-
rendo talia, videtur excitasse hæreticorum
latratus, defensionem fidelibus sustulisse. *Tolle*,
ait, *puerum & matrem ejus, & fuge in Æ-
gyptum*. Mandatur fuga, non profectio; im-
ponitur necessitas, non voluntas: indicit An-
gelus latentem peregrinationem, non liberum
commeatum; ut via, quæ est per se molesta,
sem-

a *Pater communis*. Chrysostomus scilicet, qui pridie quam Severianus, de Pace Sermonem habuerat & ipse.

AD SERMON. CL

NOTÆ.

1 *COnfundatur humanus*. Male vulneratum in editis locum ex MMSS. Cæsen. & olim Urbinat sanavit Mita.

2 *Ægypti tristem locum*. MS. Cesenæ: *Sed Ægypti tristis loco, exterre habitu, lingua ignotum, moribus barbarum procuratur exilium*.

3 *Procurat exilium*. Ita emendat Latinius; Editi & MMSS. *procuratur*.

4 In

semper esset molestior per timorem. Ergo ob quam causam hæc nobis scripta sint, jam tempus est ut quæramus. *Tolle puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Bellicosus quod in bello fugit artis est, non timoris: Deus quando fugit hominem, Sacramenti est, non pavoris: potens quando se subducit infirmo, insequentem non pavet, sed foris producit; vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam: occultum se non patitur inire conflictum, qui mandare suum sæculis vult triumphum. Secreta victoria, virtusque latens exemplum posteris non relinquunt. Hinc est, quod Christus fugit, ut cedat tempori, non Herodi: neque enim mortem fugit, qui venerat de hoste reportare victoriam: neque humanas insidias expavescit, qui totas venerat diabolicæ fraudis aperire versutias: neque tunc timuit, quando infans, & secundum hominem timere nescivit: & secundum Deum potuit non timere. Christus, fratres, si mactatus in illo grege lactentium tunc fuisset, mors ei casus fuerat, non voluntas; non virtus fuerat, sed infirmitas; necessitas fuerat, non potestas: & innocentiæ fuisset præmium, majestatis gloria non fuisset. Certe ubi esset, quod a Deo dictum est:
Exod. 23 & 34 Non coques agnum in lacte matris suæ: *Futurum est*, inquit, *ut Herodes quærat puerum*: Herodes quærebat, sed quærebat diabolus per Herodem, qui videbat sibi magos, quos habebat
4 in erroribus suis principes, * aufugisse. Christus si vinctus pannis, si sub matris uberibus occupatus, si tacens lingua, si latens opere, si gressu nullus, diaboli signiferos, hoc est magos in duces fidelissimos commutavit, perfectæ ætatis Christus quid posset facere diabolus jam videbat: & ideo movebat Judæos, instigabat Herodem, ut Christi suspectam sibi præveniret infantiam, ut futura virtutis ejus anticiparet insignia, ut peremptorium sibi no-
5 bis victoriosissimum * vexillum crucis callidus
6 machinator auferret. * Sentiebat diabolus, sentiebat quod Christus doctrinis, virtutibus, vitam mox repararet, & mundum totum, qui adhuc vagiens, ipsum quod erat mundani ver-
Isa. 8. ticis, occuparet, juxta illud Prophetæ: „ Priusquam sciat puer vocare patrem aut matrem, accipiet & virtutem Damasci, & spolia „ Samariæ: „ Et ut ipsis probantibus Judæis,
Joan. 12 cum dicunt: „ Videtis, quia nihil proficimus, „ ecce mundus totus post ipsum vadit: „ Christus se in carne venturum, ascensurum per ætatum gradus, annunciaturum gloriam cœlestis regni, prædicaturum fidei doctrinam, & imperio verbi solo fugaturum dæmones, daturum cæcis visum, claudis cursum, mutis verbum, auditum surdis, peccatoribus remis-
sionem, * mortuis vitam, per legem promise- 7
rat, & per Prophetas, unde hæc Christus im-
pleturus vir, * infans mortem distulit, non 8
fugit. Denique fugam ejus non de periculi metu, sed de Prophetiæ venisse mysterio Evangelista asserit, sic dicendo: *Accipe puerum, & matrem ejus & fuge in Ægyptum*: Et post: *Ut impleretur quod dictum est a domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.* *Osea 11* Christus ergo fugit, ut staret legis veritas, Prophetiæ fides, Psalmistæ testimonium, dicente ipso domino: „ Necesse erat impleri omnia *Luc. 24* „ quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me. „ Christus fugit, nobis, non sibi: Christus fugit, ut dispensata temporibus sacramenta servaret. Christus fugit, ut futuris virtutibus & perfidis materiam tolleret excusandi; & credituris fidei fiduciam largiretur, quia in persecutione melius est fugere, quam negare. Denique Petrus, quia fugere noluit, *Marc. 14* abnegavit: Joannes ne abnegaret, aufugit.

SERMO CLI.

HOdierna lectio movit corda, concussit viscera, stupefecit auditum. *Ecce*, inquit, *Matt. 2* *Angelus Domini apparuit Joseph in somnis, dicens: Surge, accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Cui nascenti virginitas non resistit, non obviat ratio, non contradicit natura, quæ potestas, quæ vis, quod discrimen prævalet, ut compelletur ad fugam. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Reverentius diceret, vade in Ægyptum, ut esset profectio, non fuga: voluntas, non necessitas: judicium, non metus: humanum saltem, si non divinum; at nunc mandatur fuga, mandatur cœlitus, mandatur per Angelum, ut videatur cœlum timor ante tenuisse, quam terram. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* In Ægyptum fuge a tuis ad extraneos, ad sacrilegos a sanctis, a templo tuo ad dæmonum fana;

4 *In erroribus suis principes*. In erroribus scilicet, in quibus Astronomicis observationibus dediti, ut plurimum, inducuntur. Ex quibus, & ex sequentibus, satis patet tradidisse Chrysologum, Magos fuisse astrologos, & vanarum stellarum apparitionum studiosos, quos infra vocat *Diaboli signiferos*. At nullus jam dubitat, Magos hos fuisse sapientes, Philosophos, & syderalis scientiæ peritos. Chrysologus fortasse nudæ vocis significationi adhæsit. Nam, ut ait Hesychius, Magum appellabant *seductorem, incantatorem*: & Suidas: *Veneficos vocarunt Magos*. Chrysologo propior Balsamon, ad Can. xxxvi. Laodicen. pag. 849. *Magi sunt, qui ad satanam accedunt*. Non autem defuere ex Patribus, qui cum Nostro, male de Evangelicis Magis sensere: Hilarius Comment. in Matthæ. cap. 2. num. 5. pag. 672. tom. 2. edit. Veron. vocat eos *Homines professionis longe a scientia divina cognitione aversa*: Ignatius Epist. ad Ephes. Justinus Dialog. cum Tryphone: Orig. lib. 1. contra Celsum: Ambrosius lib. 2. in Luc. num. 47. & 48. Hieronymus in Isai. xix. 47. qui eandem palinodiam recinere videtur in Daniel. cap. 11.

5 *Victoriosissimum*. Alias: *saluberrimum*.

6 *Auferret*. MS. Cæsen. *Evacuaret*.

7 *Remissionem*. Alias: *veniam*.

8 *Vir*. Alias: *robustiori ætate*.

1 ad idolorum patriam * a regione sanctorum. Sic
Judææ non sufficit latitudo, sic angustatur sæculi
diffusa possessio, non capit secretum templi, sa-
cerdotum turba non suscipit, non abscondit nu-
merositas investigabilis cognatorum, ut ad deita-
tis latebras profana Ægyptus conducatur, sic res
urget, si non vacat intueri verecundiam virginis,
laborem matris, sexus pudorem, periculum in
Joseph, longinquitatis fatigationem, exitium to-
tius domus, & quod his durius, Judæos pere-
grinaturos in Gentibus: quibus nec ipsa est
communio, imo est profundum legis transgres-
2 sione naufragium. * O quam durum est pere-
grinatio etiam inter cives, fratresque! sapit
quid sit sua domus, qui sentit alienam: & ubi
Ps. 89. est illud: „ Domine, refugium factus es no-
Ps. 45. „ bis? „ Et, „ Deus noster refugium & vir-
„ tus? „ Si refugium fugit, si timet virtus, si
præsidium migrat, quæ vita, quæ spes, quæ
securitas, quod munimen? Eliæ contra insidias
3.Reg.17. liberi Regis, vidua una sufficit: Christo con-
tra Herodis captivi minas Judæa tota non suf-
4.Reg. 1. ficit. Elias missos ad se cœlesti igne consumit,
Christus sola fuga fit salvus. Hucusque fugæ
Christi querimonias exaggerasse sufficiat. Fra-
tres, quod fugit Christus, fuit mysterii, non
timoris: fuit liberatio, non periculum creato-
ris: divinæ virtutis fuit, non fuit fragilitatis
humanæ: non fugit propter auctoris mortem,
sed fugit propter sæculi vitam. Nam qui mori
venerat, quare fugeret mortem? Christus totam
causam nostræ salutis occideret, si se parvulum
permisisset occidi. Christus venerat, ut quos
præceptis docuerat, firmaret exemplis: & ipse
faceret: quæ facienda mandaverat: & usu pro-
baret possibilia, quæ impossibilia videbantur
auditu. Venerat, ut mundo notitiam suæ deita-
tis infunderet: & humani generis ignorantiam
auferret. Venerat, ut pigra mortalium corda ad
fidem virtutibus excitaret. Venerat diabolum
publico superare conflictu: ut ab omnibus * &
3 divino vinceretur jussu, & humano proster-
neretur exemplo. Venerat præscientiæ suæ pro-
missa persolvere, ut quibus scire se dederat,
concederet se videre. Venerat, ut veniret Ju-
dæus de contemptu legis. Venerat introdu-
cere ad fidem gentes. Venerat eligere Apo-
stolos doctores orbis, eosque cœlestibus im-
plere doctrinis: munire virtutibus, armare si-
gnis, ut signis edomarent feros, sanarent vir-
tutibus infirmos, doctrinis dociles edocerent:
& ad summum, venerat mortem perdere mo-
riendo, penetrando inferna dissolvere, resur-
gendo sepulcra reserare, ascendendo ad cœ-
los cœlestibus donare terrenos. Omnia hæc
utique perissent nobis, si Christus cum esset
in cunabulis, non fugisset. Sed auditor dicas,
cum posset aliter, quare tantis: quare tali-
bus se summisit injuriis? Quare? Primum,
quia neque sine homine poterat salvari homo:
neque sine humanis injuriis injuriæ humanæ
poterant amputari: causam suam facit, qui
alteri * vult cavere: qui non compatitur, 4
amputare non potest passiones. Christus nos
in se suscepit, ut se daret nobis: pertulit pas-
sione nostras, ut nostras tolleret passiones. Hinc
est, quod Christus fugit, ut nostras fugas in
persecutionibus temperaret. Martyr compre-
hensus debet tenere constantiam, non com-
prehensus debet fugere persequentem: ut & per-
secutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi
tempus non auferat supplicandi, dicente Do-
mino: „ Si vos persecuti fuerint in hac civita- Matt. 10.
„ te, fugite in aliam. „ Persecutorem qui
provocat, facit: corrigit qui declinat. Fugere
debemus ergo, provocare non debemus, si sal-
vari persecutores nostros, volumus, pro qui-
bus præceptum est nos orare. „ Orate, inquit, Matt.
„ pro persequentibus vos. „ Orandum est,
fugiendum est, ut & ille qui per ignorantiam
furit, sanetur: & ille qui patitur, de patien-
tia palmam subeat, non subeat de temeritate
discrimen. Fratres, si Saulum Martyres non 5
fugissent, Paulum Martyremque non fecissent.
Hoc faciendum docuit Christus: hoc nobis
reliquit exemplum, ut fugiente Domino, fu-
gere indignum non putet servus. Et alia est
causa quod fugit Christus; quod infans tem-
pus suæ distulit passionis; quod Crucem supra
tricesimum annum vitæ corporalis ascendit: ut
qui ad vitam perfectum hominem fecerat,
perfectam repararet in vitam: & qualem terris
dederat, talem redderet cœlo. Et quod ad
Ægyptum fugit, aliam procedit ad causam. * 6
Fugit ad Ægyptum, ut perfidiam Judæorum
per fidem gentium castigaret: * nam Domi- 7
num suum quem Judæa fugaverat, Ægyptus
obsequenter accepit, ut Ecclesiam Synagogæ,
Judæis

AD SERMON. CLI.

NOTÆ.

1 *Idolorum patriam.* Fuisse Ægyptum Idololatriæ sedem, nemo est qui ambigat: & adventante Christo Ægypti simulacra corruisse jam prædixerat Isaias cap. xix. de quo vaticinio Baronius in Ann. At alio intendisse animum Prophetam sanctissimum, vide Clariss. Serry Exercit. xxviii. pag. 261. & seqq.: quem consulas vellem, ut vulgo conceptam opinionem tandem exuas.

2 *Transgressione naufragium.* Judæis ad exteros vetita peregrinatio.

3 *Ab omnibus.* Alias: *ab hominibus.*

4 *Qui alteri.* Alias: *Alterius.*

5 *Si Saulum.* Corruptus in plurimis editionibus locus medica manu indigebat. Dum autem *Martyremque* dicit, forsan S. Stephanum respicit.

6 *Aliam procedit ad causam.* Ad literam: Christus in Ægyptum se recepit, ubi nihil Herodes auctoritatis, & potestatis habebat. Nec ejus, nec Scribarum, & Pharisæorum furorem evitasset, ut observat Hieronymus Comment. in Matth. lib. 1. si extra Galilææ tantum fines aufugisset. Nam persecutor Herodes integrum tum Judæorum regnum obtinebat: & post ejus tantum obitum in Tetrarchias divisa tota fuit.

7 *Per fidem gentium castigaret.* Non quod tunc in Ægypto Christi fides recepta esset, ut gregarius quidam mysticus Scriptor innuit: nam ibidem ad annos usque reparat. cccxxix. Idololatriam durasse accuratiores Scriptores docent. Et qui tradunt ad Christi adventum Idolorum simulacra in eadem regione corruisse, si de dæmonum imperio ibidem excusso intelligant, ea tradunt, quæ elapsis temporibus, non quæ modo evenere. Cum autem in superiori nota meliori criterio examinandam dixi universam horum simulacrorum eversionem, non ideo omnia prodigia, quæ tunc in Ægypto visa scribunt, expunxi: hæc enim solius Casauboni, aliorumque Protestantium audacia est, ea sola ratione, quod Christus initium suorum signorum fecisse dicatur in Cana Galilææ.

AD

Judæis Gentes anteponendas in fide, suam pan-
deret figuram.

S E R M O CLII. *

ZElus quo tendat, quo prosiliat livor, in-
vidia quo feratur Herodiana hodie pa-
tefecit immanitas: quæ dum temporalis re-
gni æmulatur angustias, æterni regis ortum
Matt. 2. molitur extinguere, sicut ait Evangelista: *Tunc*
Herodes videns, quia illusus esset a magis, iratus
est valde: & mittens, occidit omnes pueros qui e-
rant in Bethlehem & in omnibus finibus ejus.
Videns, quia illusus esset a Magis; dolet im-
pietas se illusam, dilatam se crudelitas furit,
fremit dolositas se deceptam, & in se fraus re-
versa, colliditur. Herodes stridet cadens ipse
in laqueum quem tetendit, hinc iniquitatem
quam condiderat, evaginat: de fide perfidiæ
sumit arma: terreno quærit furore, quem na-
tum cælitus non credit; ad sinus matrum mi-
litum cogit castra: inter ubera arcem pietatis
oppugnat: in teneris uberibus ferrum durat:
lac fundit antequam sanguinem: dat ante mor-
tem sentire, quam vitam: tenebras ingerit in-
trantibus lucem. Sic ait magister mali, mini-
ster doli, iræ artifex, inventor sceleris, impie-
tatis auctor, pietatis prædo, inimicus inno-
centiæ, hostis naturæ, malus omnibus, suis
pejor, pessimus sibi: quem Christus non ut
evaderet, sed ne videret, aufugit. In altum
tendens, cedit ab alto: cœlum pulsans, intrat
profundum: in se vadit, qui vadit in Deum:
1 se occidit, qui vitam conatur occidere: [1] quia
2 capi non potest * perditione salus, occisione
vita, æternitas fine. O ambitio quam cæca
semper? O quam semper præsumptio pessi-
ma? O quam perdit concessa, qui inconcessa
captat? Herodes obsidens terrenum regnum,
impugnat cœleste: terrenis inhians, irruit in
divina: ipsamque pietatem tota impietate se-
ctatur. Audierat natum Regem, quæsierat u-
bi, quando, unde, & ad quid: at qualiter de-
buerat, non quæsivit: quia apud illum pec-
3 candi amor, * amor innocentiæ non manebat.
4 Destinatus ad scelus, * ad piaculum promptus,
paratus ad crimen, causas innocentiæ non re-
quirit, jus abrogat, confundit fas, nefasque:
cui nequitia est sodalis, cui odiosa est æqui-
tas, iniquitas semper est amica, qui cædibus
vivit, qui se munit sanguine, qui crudelitatem
sectatur: cui de timore stat totum, de amore
nil constat. Herodes tunc cæcus sic Christum
gladiis quærit, investigat cruore, crudelitate
rimatur, successorem timens, incessit in au-
ctorem; peremit innocentes, volens inno-
centiam deperire. Rector populi, morum cu-
stos, disciplinæ censor, justitiæ indagator, æ-
quitatis defensor, servator innocentiæ, am-
pliator populi, innocentis causam facit inno-
centium crimen: munus vaticinatorum * vertit 5
in pœnam: auctoris ortum, orientum man-
dat occasum: negotium salvantis, salvando-
rum jubet esse discrimen. Judex audientes
vocat, intarrogat loquentes, negantes arguit,
urget reos, percellit noxios, conscios corri-
pit, addit complices, [a] sententiæ dat dete- 6
ctos. Infantes quid? Quorum lingua tacuit,
oculi nil viderunt, nil audierunt aures, manus
nil fecerunt, & quibus actus nullus est, unde
culpa? Sumpserunt mortem [a] qui vivere nescie- 7
runt, non tempus profuit, * non excusavit ætas, 8
silentium non defendit, quibus apud Hero-
dem solum quod nati sunt, hoc fuit crimen.
Et revera, quomodo non redderent naturæ
creditum, a quibus causa exigebatur aucto-
ris? Infœlix homo, qui sibi ad accusationem
paravit omnia: ad excusandum spatium non
reliquit, sed totum paravit ad pœnam. Qui
excusabit quem pulsat innocentia, infantia im-
petit, lac ut sanguis accusat? Hoc contra He-
rodem. At Christus futurorum præscius, con-
scius secretorum, cogitationum judex, men-
tium perscrutator, quare deseruit quos scie-
bat quærendos esse propter se, & propter se
noverat occidendos? Natus Rex, & Rex cœ-
lestis quare neglexit milites innocentiæ suæ,
coætaneum sibi quare contempsit exercitum, * 9
quare cunabulis suis deputatas excubias sic re-
liquit, ut regem solum quæsiturus hostis to-
tum grassaretur in militem? Fratres, Christus
non despexit suos milites, sed provexit: qui-
bus dedit ante triumphare, quam vivere:
quos fecit capere sine concertatione victoriam:
quos donavit coronis antequam membris:
quos voluit virtutibus vitia præterire: ante
cœlum possidere, quam terram, nec ante hu-
manis inserere quam divinis. Præmisit ergo
Christus suos milites, non amisit: recepit suas
acies, non reliquit. Beati, quos martyrio
natos * vidimus esse, non sæculo. Beati, qui 10

AD SERMON. CLII.

N O T Æ.

[a] SErmo, qui in nonnullis editionibus hanc Epigra-
phem præfert: qui, non recto tamen, Divi Seve-
riani titulo circumfertur. Vide Præfationem.

1 *Occidere*. Alias: *extinguere*.

2 *Quia capi non potest*. MS. Cæsen.: *quia capere non potest perditionem salus, occisionem vita, æternitas finem*.

3 *Peccandi amor*. MS. Cæsen. *peccandi timor*. Male.

4 *Destinatus ad scelus*. „ Hoc est a perversa volunta-
„ te destinatus ad committendum scelus: *destinare* enim
„ *deliberare, statuere est*. „ Mita.

5 *Vaticinatorum*. Idest Magorum, qui eum Christi na-
tivitatis admonuerant. Ita ex MS. Cæsenæ emendandum
duxi; licet Mita cum editis retineat: *munus nati nato-
rum*.

6 *Addit complices*. Forte: *addicit*.

7 *Sumpserunt mortem*. Alias: *subierunt*.

8 *Tempus profuit*. Ex MS. Vallicellano: Editi: *tempus affuit*.

9 *Contempsit exercitum*. Exercitum vocat Infantium nu-
merum in Herodiana persecutione occisorum: quem Græ-
ci in suis Menologiis, & Æthiopes in suis Liturgiis ad
quatuordecim millia, præter omnem veri speciem, exten-
dunt. Quis enim credat in tam angusto terræ angulo,
spatio duorum tantum annorum, tot puerorum millia in
lucem produsse? Demptis insuper femellis, in quibus faci-
le non sævitum est, cum ab illis nil sibi timeret Herodes:
iisque, infra id tempus, placida proculdubio morte perem-
ptis. Et hæc ergo ad Græcas Fabulas amandanda.

10 *Martyrio natos*. Bethleemitas pueros veros Martyres
esse tenet Ecclesia, eosque eo nomine veteres Patres com-
mendant: In iis maxime S. Irænæus, lib. IV. adversus Hæ-
res., cap. VIII.: Cyprianus, Epist. LVI.: Augustinus Serm.
X. de Sanctis: Auctor Homiliæ III. in diversa Evangelii
loca

labores in requiem, in refrigerium dolores, mærores in gaudium commutarunt. Vivunt, vivunt, qui vere vivunt, qui pro Christo merentur occidi. Beati ventres qui portaverunt tales, beata ubera quæ se talibus infuderunt: beatæ lachrymæ quæ pro talibus fusæ flentibus gratiam baptismatis contulerunt. Nam diverso modo, dono uno, in lachrymis suis matres, & sui filii suo sanguine baptizantur. In martyrio filiorum passæ sunt matres; nam gladius filiorum pertransiens membra ad matrum corda pervenit, & necesse est ut sint præmii consortes, quæ fuerunt sociæ passionis. Arridebat parvulus occisori, gladio adjocabatur infantulus, nutricis loco attendebat lactans percussoris horrorem, nescia lucis ætas moritura gaudebat. Infans filius omnem hominem non hostem respicit, sed parentem. Matres tulerunt quicquid & angoris extitit, & doloris, & ideo non carebunt martyrii gaudio, martyrii lachrymas quæ sudarunt. Hoc loco attendat auditor, attendat ut intelligat martyrium non constare per meritum, sed venire per gratiam. In parvulis quæ voluntas, quod arbitrium, ubi captiva fuit & ipsa natura? De martyrio ergo debemus totum Deo, nil nobis. Vincere diabolum, corpus tradere, contemnere viscera, tormenta expendere, lassare tortorem, capere de injuriis gloriam, de morte vitam, non est virtutis humanæ, muneris est divini. Ad martyrium qui sua virtute currit, per Christum non pervenit ad coronam: sed ipse nos cœleste perducat ad pabulum, qui nostro dignatus est jacere in stabulo, Jesus Christus Nazarenus Dominus noster, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amco.

SERMO CLIII.

FRatres, humani sensus non est, virginei partus aperire mysterium: quod natura non habet, auctoris est, non naturæ: est opus superni spiritus, quod sentire non potest casso: ubi non est humanitatis judicium, ibi dei-
Isai. 7. tatis est signum, dicente Propheta: „ Ipse Dominus Deus dabit vobis signum. Ecce Virgo „ in utero accipiet „. Ubi nil est terreni usus, est ibi cœlestis ordinis totum: quod de mundo non est, mundano intellectui non potest subjacere. Conceptus qui virginem servat, par-
tus virginem qui relinquit, * divinum est quod 1
generat, non humanum: Deus graditur, ubi vestigium nullatenus humani transitus invenitur: consuetudo deficit, miracula cum geruntur: consuetudines non respiciunt signa: singularitas non admittit exemplum: sicut hodierna pandit lectio, quæ divina narrat prælia parvulorum. Coorta Regi cohors sua, magis præmori quam commori tota gestit: Christo dicati milites cœperunt ante militare, quam vivere: ante pugnare, quam ludere: fundere ante sanguinem, quam lactis ubera peroptare: ardentes animæ moras corporis non tulerunt, a gremio ad furentes hostium cuneos pervolantes: anticipant virtutibus blandimenta, vulneribus oscula, unguenta ferro, ut cœlum possint ante inhabitare, quam terram: præmia spiritus ante portare quam carnem: ante referre triumphos Deo, quam perferre hominum nutrimenta. Vere, vere, fratres, isti sunt gratiæ martyres, confitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Ergo sicut virginitas corruptionis nescia contulit honorem matri, sic infantia passionis ignara martyrii palmas rapuit & coronas. Sed quid dicemus quod Rex ipse qui stare debuit, fugit solus, & fugit monente patre? Fugere istud est amo-
ris intimi, non timoris ignavi. * Si stetisset 2
Christus, haberet eos synagoga filios, hos Ecclesia martyres non haberet.

SERMO CLIV.

SIcut dominum prædiorum limitibus affixi
tituli * proloquuntur, ita nomina ipsa 1
sæpe sanctorum merita indicant, testantur insignia. Ita Abraham, quod fide credidit, nominis adjectione monstravit: quando ex Abram Abraham divinitus nuncupatur: ut dilatandus genere, nomine ante dilataretur: di-
cente domino: „ Et non vocabitur amplius Gen. 17.
„ nomen tuum Abram, sed Abraham erit no-
„ men tuum: * quia patrem multarum gentium 2
„ posui te. „ Sic conjux sancta ejus cum de
sterili fit fœcunda, ex Sarai vocitata est Sarah, * 3
ut &

loca apud Origenem. Quo autem jure eo ornentur titulo merito disputant Theologi, Vide Estium in IV. Sentent. dist. IV. §. 21.

AD SERMON. CLIII.

NOTÆ.

1 QUi relinquit. Alii: *qui non violat*.

2 *Timoris ignavi*. Ex MS. Cæsen. Editi: *timoris ignavia*.

AD SERMON. CLIV.

NOTÆ.

1 L*imitibus affixi tituli*. Titulus proprie lapis inscriptus, vel ipsa lapidis inscriptio. Hac notione, *lapideum titulum*, habet vetus inscriptio apud J. Sponium, in Itiner. tom. III. p. 2. pag. 5. Vide Du-Cangium in Gloss. tom. VI. pag. 1252. ubi hujusmodi locum Chrysologi laudat.

2 *Abraham nomen tuum*. Mariana hic: *Abram Pater excelsus: Abraham Pater turbæ*.

3 *Vocitata est Sarah*. „ Ex eo enim quod multarum „ Gentium erat futura Parens, propterea congruo de- „ coratur & nomine. Sarai *Principem vel Dominam meam* „ indicabat, quod uni homini, & uni familiæ præcelleret; „ verum venturæ dignitati anguste satis respondebat hoc „ nomen; propterea Deus illam in posterum vocari jussit „ *Sarah*: hoc est dominam indefinite, seu Principem, ut „ mulierum Gentium stirps & origo diceretur. „ Mita. Sara.

ut & ipsa ante crescat nomine, quam crescat
4 pignore; & quia permittente domino * risum
edidit, si vetula conciperet exarata jam rugis: si pareret desperata jam fœcunditas: si sterilitas jam penes senectutis extrema, prægnans fieret, risum mox quod genuit, nuncupavit: & hoc aptavit in nomine, quod sen-
Gen. 21. su passa est cum rideret: „ & vocavit nomen
Gen. 25. „ ejus Isaac, quod interpretatur risus: „ Sic
Jacob, qui in utero cœpit ante luctari, quam vivere: ante victibus superare, quam membris: etiam inter viscera materna ipsa supplantatoris est vocabulum consecutus, eo quod antequam nasceretur, noscitur divinitus reprobatum supplantasse germanum. Et quia longum est ire per singula: sicut Petrus a petra nomen adeptus est, quia primus meruit Ecclesiam fidei firmitate fundare: ita Stephanus voca-
5 tus est a corona, * quia primus meruit pro Christi nomine subire conflictum, primus meruit sanguine militum Christi martyrium
6 dedicare *. Petrus Apostolici chori * vetustum
7 teneat principatum, aperiat intrantibus regnum cœlorum, reos potestate vinciat, pœnitentes clementer absolvat: Stephanus est martyrum primus, Stephanus purpuratum ducat
8 exercitum, * qui pro domini sui adhuc ca-
9 lente sanguine, * sanguinem suum avidus bellator effundit. Et quia eruore proprio tinctam sibi ipse purpuram conquisivit: merito a rege suo consecutus est, post coronam, qui jam cum nasceretur nomen sortitus est a corona: vere quem præscivit & prædestinavit: ipsum nunc martyrii primum vocavit ad gloriam.

SERMO CLV. (*)

UBi nostram Christus pie natus est ad salutem, mox diabolus divinæ bonitati numerosa genuit, & perniciosa portenta, ut ridiculum de religione componeret, in sacrilegium verteret sanctitatem, de honore Dei Deo pararet injuriam. Hinc est, fratres, hinc est
quod hodie Gentiles * Deos suos fœditatibus 1
exquisitis, excogitato dedecore, & ipsa turpitudine turpiores videndos trahunt, * distra- 2
hunt, pertrahunt, * quos faciunt non videndos. 3
Quæ vanitas, qualis dementia, quanta cæcitas, fateri deos, & eos ludibriis infœlicibus infamare? Irrisores sunt, cultores non sunt, qui deos quos venerantur, illudunt: injuriis afficiunt, non honorant, qui deos a quibus se formatos existimant, sic deformant, confundunt, non glorificant, qui eos de ipsa confusione componunt. Vere, sicut ait Apostolus, Rom. 1.
„ quia non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, „ ut faciant ea quæ non conveniunt: „ quando eis quibus humana abrogant, dant divina: quando eos judicant dignos cœlo, quando ipsos faciunt terra ipsa non dignos, vere dati sunt in reprobum sensum, & non est hoc judicii huma-

Sara princeps mea, Sara Princeps absolute, ob copiam posteritatis Mariana hic. Vide Philonem de nominibus mutato.

4 *Permittente domino*. Non mediocri vitio laborantem locum sanavimus ex Latinio. Editi & ipse Mita: *permittente domino risum credunt*.

5 *Vocatus a corona*. Ennodius Carm. xliv.

Quid Stephano potentius?
Ducas Coronam, Martyr est.
Fructum laboris nomen est.

6 *Martyrium dedicare*. „ Cum *dedicator mortis*, ut „ dicitur Serm. xcvi. Stephanus dedicator martyrii, „ quia fuit primus qui pro nomine Christi jam pro nobis „ passi, mortui, & resuscitati sanguinem funderet. S. Ful- „ gentius Serm. de eodem „ Mita. *Dedicare* idem, ac initium dare. S. Cyprianus Epist. xxxiii. *Hic die auspicatus est, dum dedicat Lectionem*. Gesta Constantini M. *Palatium usque ad perfectum fecit, quem non dedicavit idest incœpit*. Vox Tertulliano familiaris.

7 *Apostolici chori*. Locum exhibet Barthius, Advers. lib. v. cap. 11. pag. 2148. Scribit esse *Chorum* veteribus pro jucundissimo agmine usurpari, raro, vel nunquam pro tristi. Exempla profert.

8 *Ducat exercitum*. Alias: *ducit, duxit*.

9 *Adhuc calente sanguine*. „ Passus dicitur ab aliqui- „ bus die 3. Augusti ejusdem anni 34. quo Christus Cru- „ ci affixus est pro omnium salute. Sed & traditione Ec- „ clesiæ, Patrum testimoniis comprobata, coronatus est „ vii. Kalen. Januarii anno Christi 34. expleto: inchoan- „ te illo ipso die anno 35. a Nativitate Dom. „ Mita. Martyrologium Adonis editum ab clariss. Georgio, tom. 1. pag. 7. *Natale S. Stephani Protomartyris non longe post Ascensionem Domini passi, eodem scilicet anno Passionis Christi*. An vero die xxvi. Decembris S. Stephani natalis celebretur, vel ejus inventio, an illius translatio Constantinopolim, quæ ann. Dom. cccccxxxix. hoc die facta fuisse dicitur, consulendus Baronius in Martyr., die iii. Augusti, ac item Sollerius ad Usuardum, die iii. Augusti.

AD SERMON. CLV.
NOTÆ.

* SErmo hic laudatur ab Martene de antiq. Eccles. discipl. tom. 1. pag. 104. Notum omnibus, Kalendas Januarias, quarum tertium diem vel pridie Novarum *Vota* votitatum est, quod eo die vota pro salute Principis susciperentur, apud Christianos adhuc immodicæ libertatis, & intemperantiæ fuisse. Quamobrem antiqui Patres, & Concilia acriter contra eorum observationem invehuntur. Chrysostomus homil. xxiii. in eos qui novilunia observant tom. 1. pag. 264. edit. Francofurt. 1698., multos eo die superstitiosæ observationi & auguriis deditos esse dicit ac putare reliquum annum se hilariter transacturos, si novilunium hoc hilariter degerent. Similes, quas Chrysostomus querelas, habet Augustinus Serm. v. de Kalen. Januarii tom. 2. pag. 691. Asterius Amaseaus hom. iv. de festo Kalend. ap. Combefis. auct. nov. pag. 65. Ambrosius Serm. xvii. per totum. Prudentius lib. 1. contra Symmachum.

—— Jano etiam celebri de mente litatur
Auspiciis, epulisque sacris, quas inveterato
Heu miseri sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa Kalendarum. Sic observatio crevit
Ex atavis quondam male cœpta: deinde secutis
Tradita temporibus, serisque nepotibus aucta
Traxerunt longam corda inconsulta catenam,
Mosque tenebrosus vitiosa in sæcula fluxit.

Vide Martene de antiq. Eccles. discipl. tom. 1. pag. 104. Durantum lib. xi. cap. xlviii. pag. 380.: Du-Cangium tom. ii. pag. 13. Clariss. Sibbatinium Kalend. pag. 12. Concilium Trullanum Canon. lxii. Concilior. tom. vii. pag. 1375. Bing. Orig. Eccles. tom. ix. pag. 6. §. 3. ubi Chrysologum citat.

1 *Hodie Gentiles*. „ Ex hoc Textu dignum observatione „ censeo ea tempestate multos de plebe, ac Nobiles ipsos „ se Ravennæ, qui adhuc gentilium more viverent, Idolaque colerent. „ Mita. Sed ludicra hæc Christianis etiam usitata erant. Consule quoad Ravennates Rubeum Histor. lib. ii. pag. 106.

2 *Videndos trahunt*. Editi: *ipsa turpitudine turpiores Deos suos videndos trahunt*. Frustra repetita verba *Deos suos* expungit Meursius.

3 *Pertrahunt*. Simulacra enim Deorum tunc temporis produ-

4 humani, * est hoc sapientiæ Dei, ut ipsi sint
injuriarum Dei vindices, qui injuriæ probantur
auctores. Quæ ira, quæ ultio, sic in Deum de
idolis exequeretur offensam, ut eos quos vetu-
stas aris, incenso, victimis, gemmis, auro deos
esse mentita est, posteritas turpi cultu homines
fuisse turpissimos judicaret, & eorum vitam,
mores, actus, ipsis eorum signaret in vultibus,
ac doceret tales fugiendos esse potius quam co-
lendos? Defleamus, fratres, & eos qui talia sunt
secuti, & nos evasisse talia cœlitus gaudea-
mus. Quorum formant adulteria in simula-
chris, quorum fornicationes imaginibus man-
5 dant, quorum titulant * incesta picturis, quo-
rum crudelitates commendant libris, quorum
parricidia tradunt sæculis, quorum impietates
personant tragœdiis, quorum obscœna ludunt,
hos qua dementia deos crederent, nisi quia
criminum desiderio, amore scelerum possiden-
6 tur, deos exoptant * habere criminosos? Qui
peccare cupit, peccatorum colit & veneratur
auctores. Hinc est quod se Veneri adulter inscruit:
hinc est quod se Marti crudelis addicit. Hæc di-
7 ximus, fratres, * ut proderemus causam: qua-
re Gentiles hodie faciant deos suos talia com-
mittere, quæ sustinemus, & faciant tales qui
videntibus & horrori sint & pudori: faciant
ut eos aliquando & ipsi qui faciunt, horreant
& relinquant, & Christiani glorientur a tali-
bus se liberatos esse per Christum: si modo non
eorum ex spectaculis polluantur, si eorum non
inquinent thura tactu, si hujusmodi fugiant
de assensione discrimen: quia factis semper est
æqualis assensus, Apostolo probante, cum di-
Rom. 1. cit: „ Non solum qui faciunt ea, sed etiam
„ qui consentiunt facientibus: „ Et si tanta
est de assensione damnatio, quis satis lugeat
8 eos, qui simulacra faciunt semetipsos? * Nonne
isti amiserunt imaginem Dei; similitudinem
perdiderunt; Christi exuti sunt indumentum,
qui se simulacrorum formis sacrilegis for-
maverunt? Sed dicit aliquis, non sunt hæc
sacrilegiorum studia, vota sunt hæc jocorum:
& hoc esse novitatis lætitiam, non vetustatis
errorem: esse hoc anni principium, non gen-
tilitatis offensam. Erras homo, non sunt
hæc ludicra, sunt crimina. Quis de impieta-
te ludit, de sacrilegio quis jocatur, piaculum
quis dicit risum? Satis decipit, qui sic sen-
tit: tyrannus est, tyranni habitum qui præ-
sumit. Qui se Deum facit, Deo vero contra-
dictor existit; imaginem Dei portare noluit,
qui idoli voluerit portare personam: qui jo-
cari voluerit cum diabolo, non poterit gau-
dere cum Christo, Nemo cum serpente se-
curus ludit, nemo cum diabolo jocatur im-
pune. Si quæ sunt ergo viscera pietatis in no-
bis, si quæ est in nobis contemplatio huma-
nitatis, si quæ nos habet fraternæ salutis af-
fectio, abstrahamus eos, qui sic ad perditio-
nem currunt, rapiuntur ad mortem, tra-
huntur ad tartara, festini sunt in gehennam.
Abstrahat ergo pater filium, servum domi-
nus, parens parentem, civem civis, homo
hominem, Christianos omnes qui se bestiis
compararunt, exæquarunt jumentis, aptave-
runt pecudibus, * dæmonibus formaverunt. 9
Et ille qui liberat, invenit præmium: qui
negligit, acquirit offensam. Beatus qui suæ
vitæ custos est, & provisor est salutis alie-
næ.

SERMO CLVI.

QUoties salutaribus succis contra letha-
les morbos antidotum temperat peritia
præcauta medicorum, si præter artem,
præter medicinam, præter tempus, accipere
præsumat ægrotus, fit periculi causa, quod
provisum est ad salutem: sic Dei verbum si
præter magisterium, præter doctrinam, præter
dogma fidei, scire temerarius præsumat audi-
tor, quod est vitæ materia, fit perditionis oc-
casio. Quærendum est *, fratres, ne per audi- 1
endi imperitiam, quod ad profectum nobis
divinitus scriptum est, ad animarum veniat
detrimentum. Putasne Chaldæos * siderum 2
scrutatores, errantes per astra magos, cœli
negotia in tenebris noctium perquirentes, na-
scendi, moriendi causas, stellarum cursibus
ascribentes, bona, malave hominum de ar-
bitrio luminarium firmantes, Evangelista hodie
ortum Christi absconditum sæculis stella duce
docuit

producebantur cum omni cultu: *qui cum ridiculus esset, ridiculum facere, & insultare ipsis Diis suis talibus prolusionibus ait Chrysologus*. Barthius, Advers. lib. xiii. cap. xii. pag. 2505

4 *Non est hoc judicii humani*. De hujusmodi lectionis veritate merito suspicandum esse notat Latinius; nam in suo Codice legerat: *non est hoc judicii divini*. Genuinam lectionem restituimus.

5 *Titulant*. Exornant. Tertullianus in Poem. de Judicio Dei.

Quis mihi turicolas aptabit carmine Musas
Et vernis roseas titulabit floribus auras?

6 *Deos exoptant*. Editi: *Criminum Deos exoptant*. τὸ *criminum* bis repetitum iterum expungit Meursius.

7 *Hæc diximus, Fratres*. Totam periodum ex MMSS. & conjectura restituit Mita. Alta nox penes alias editiones.

8 *Simulacra faciunt semetipsos*. Ad instar enim deorum dearumque personati procedebant. Vide apprime ad rem Augustinum, seu quemvis alium Serm. xxix. in Appendice. Longior locus Notæ fines excederet. Audi tantum Rubeum pag. 106. de Ravenn. *Deorum simulacra induti cursitabant per urbem; idque eo gestu ac modo, ut quæ de illorum incestibus, adulteriis, & ceteris improbe actis tradita sunt, ea fere omnia viderentur sub oculis poni*.

9 *Aptaverunt pecudibus*. Et hæc quoque infimis hominum prophanorum ludorum consuetudo erat: pecudum, cervorumque assumptis formis huc, illucque discursare, & petulantius, se gerere. Vide Concilium Tolet. iv. Can. x. Augustinum, Serm. de Temp. ccxxv. Concil. Autisiod. Can. i. Ambrosium, Psalm. xli. Maximum Taur. Serm. in Kalend. Januar. *Nunquid non universa ibi falsa sunt, & insana, cum se adeo formati homines, aut in pecudes, aut in feras transformant?*

AD SERMON. CLVI.

NOTÆ.

1 *Quærendum est*. Alias: *curandum est*.

2 *Putasne Chaldæos*. Agit in Astrologos judiciarios.

docuit invenisset? Absit. Sic sentit mundus, sic
gentiles intelligunt, sic facit species lectionis:
ceterum sermo Evangelicus non humana loquitur, sed divina: non usitata, sed nova: non
arte fallentia, sed veritate subnixa: non oculis alludentia, sed cordibus infixa: non conjecturis nutantia, sed auctoritate firmata: a
Deo venientia, non a fato, non collecta numeris, sed virtutibus acquisita. *Cum natus es-*
Matth. 2 *set Jesus*, inquit, *in Bethlehem Juda, in diebus*
Herodis regis: Ecce magi ab oriente venerunt
Hierosolymam, dicentes: Ubi est qui natus est Rex
Judæorum? Vidimus stellam ejus in Oriente, &
venimus adorare eum. Cum nascitur Jesus, oritur origo rerum, generatur largitor generis:
nascitur auctor naturæ, ut repararet naturam,
genus redderet, originem recrearet. Adam primus homo, pater generis, origo generationis,
naturæ bonum, libertatem genere & germinis vitam sic perdidit, dum deliquit; ut malum
naturæ, servitutem generis, germinis mortem
successio lamentanda portaret. Hinc est quod
Christus nascendo naturam reddidit, tulit moriendo mortem, vitam revocat dum resurgit:
& qui homini animam dederat de cœlo, inde hominem fecit & carne constare: ne terrena labes cœlestem sensum rursum carnis demergat in lapsum, dicente Apostolo: „Primus
1. Cor. 15 „ homo de terra, terrenus: secundus homo
„ de cœlo, cœlestis: qualis terrenus, tales &
„ terreni, & qualis cœlestis, tales cœlestes. „
Joan. 5. Et Joannes Evangelista: „ Omnis quis ex Deo
„ natus est, non peccat, sed generatio Dei
„ servat illum. „ Hinc est ergo quod nascitur Christus, ut jacentes in terreno germine
cœlestem tolleret ad naturam. *Cum natus esset*
Jesus in Bethlehem Juda. Bethlehem, fratres,
Hebraice domus panis vocatur. His ergo vocabulis Judæ signatur domus, genus vocatur, ut
promissionis fides, ut prophetiæ veritas impleatur, dicente Jacob: „ Juda te laudabunt fra-
Gen. 49. juxta LXX. „ tres tui, manus tuæ supra dorsum inimico-
„ rum tuorum, adorabunt te filii patris tui. „
Et post: „ Non deficiet Princeps ex Juda, nec
„ Dux ex femoribus ejus donec veniat cui re-
„ posita sunt, & ipse expectatio gentium. „ Un-
Psa. 59. de & David, „ Juda Rex meus. „ *Cum natus*
esset Jesus in Bethlehem Judæ in diebus Herodis
3 *Regis*. Quid est quod tempore Regis nefandi *
Deus descendit ad terras, miscetur divinitas
carni, fit terreno corpori cœleste commercium?
Quid est & quando non verus Rex expulsurus tyrannum, vindicaturus patriam, instauraturus orbem, libertatem redditurus ad-
veniat? Herodes refuga gentis Judaicæ * in- 4
vasit regnum, libertatem sustulit, prophanavit sancta, confundit ordinem: quicquid disciplinæ, quicquid cultus est, abolevit: merito ergo genti sanctæ, quia humana desunt,
divina succurrunt, & adest Deus ipse, cui
homo non erat qui adesset. Sic iterum Christus veniet, ut Antichristum subruat, liberetur orbis, Paradisi patria reddatur, mundi
perpetuetur libertas, sæculi servitus tota tollatur. *Ecce magi ab Oriente venerunt*. Ab Oriente ad orientem veniunt magi, ut susciperet venientes, ipse qui jusserat ut venirent:
quando enim Deum magus, nisi Deo jubente perquireret, quando regem cœli nisi reve-
lante Deo Astrologus * invenisset, quando 5
unum Deum sine Deo Chaldæus adoraret in
terra, qui in cœlo Diis totidem, * quot side- 6
ribus serviebat? Plus cœleste de magis, quam
de stella signum est, quod Judæi Regem, quod
legis auctorem magus scit, nescit Judæus:
Chaldæa defert, non defert Judæa: Hierosolyma aversatur & refugit: Syria sequitur &
adorat. *Ecce magi ab oriente venerunt, dicentes:*
ubi est qui natus est Rex Judæorum? Vidimus stel-
lam ejus. Et quid tamen est quod videtur? Ve-
re sicut dixit Apostolus: „ Cum esset dives, 2 Cor. 8.
„ pauper factus est: „ cum esset in deitate sua
dives, nostra fit pauper in carne: & habere
cœpit stellam unam, totam qui fecit, habet,
& continet creaturam. *Vidimus stellam ejus*. Aliquando videt magus: qui habet stellam, non
habetur a stella: nec ipse agitur cursu stellæ,
sed ipse stellæ agit cursum: cujus per cœlum
sic cursum dirigit, sic moderatur incessum,
sic viam temperat, ut magorum serviat, * & 7
mittatur ad gressum: nam ambulante mago,
stella ambulat, sedente mago, stat stella: mago dormiente, excubat stella: sic sentit magus,
ut quibus viandi par conditio est, par sit necessitas serviendi: & stellam jam non Deum
credit, sed judicat esse conservam, quam cernit taliter suis obsequiis mancipatam. *Ubi est*
qui natus est Rex Judæorum? Vidimus stellam ejus
in Oriente, & venimus adorare eum. Dicendo,
ubi est qui natus est Rex Judæorum, non in

„ & contra Priscillianistas, opinantes Magos naturali astrorum scientia Christum natum conjecisse: quos sæpius „ Augustinus, Chrysostomus, & Gregorius arguerunt. „ Cumque noster neget Magos stella duce natum invenisse „ Christum, de naturali, & humana scientia astrorum loquitur, ut innuit in seq. Sermone „ Mta. Magos autem Chaldæos fuisse ad instar figmenti habent eruditiores. Nam Chaldæa respectu Judeæ Aquilonaris est, non Orientalis: unde toties Prophetæ malum ab Chaldæis inferendum Judæis, ab Aquilone oriturum dicunt. Verosimilius est Persas fuisse, & ab Perside venisse. Fabellam de Magorum uno coloris subnigri, ab Collectaneis Ven. Bedæ perperam adscriptis, emanavit.

3 *Tempore Regis nefandi*. Convenit hodie inter Chronologos insigniores, Christum natum esse anno mortem Herodis antecedente: Qui, notante Flavio Josepho Antiq. Judaic. lib. XVII. cap. VIII., obiit anno XXXVII. post adeptum ab Romanis Judeæ Regnum: unde Christum necesse est natum esse anno Herodis XXXVI., Imperii Augusti XLI. quandoquidem annum imperii sui quintum agebat Augustus dum Herodem Judæorum Regem constituit: ut plurimis momentis demonstrat Card Norisius, Cenotaph. Pisan. dissert. 11. cap. VI. pag. 128. edit. Lugdun. per Vanderaà.

4 *Refuga Gentis Judaicæ*. Unde refuga nisi ab Judæorum castris ad Gentilium Imperatorum religionem? Vide Not. 4. Serm. lii.

5 *Astrologus*. Magos sapientes, vocat *Astrologos*: & seipsum explicat si forte alicui scrupulum injecisset Serm. cl. Nunquam vero Magos Reges vocat: eosque nunquam hujusmodi titulo honorarunt Veteres si ab uno Tertulliano nonnullisque aliis discedas. Notabilis locus Origenis homil. lii. qui Magos *miseros homines* vocat.

6 *Diis totidem*. Sydera pro diis olim habita nemo est qui nesciat.

7 *Ut Magorum serviat*. Origenes in Joan. pag. 27. vocat Stellam *Magorum ministram*, *& servam cognitionis Jesu*.

terrogant, sed insultant: quando scientes in-
8 terrogant nescientes, non ipsi ignorant, * sed
negligentes arguunt, increpant desides, malos
produnt, contumaces verberant, servum Do-
mino non occurrisse causantur. Nam quid ab
hominibus quærunt, qui per Deum noverant
quod quærebant? Ut quid illis ad hoc hu-
manæ demonstrationis officium, quibus ad
hoc cœli sydera serviebant? Quo illis lu-
cerna templi, quibus cœli sidus mirabile per-
lucebat? *Ubi est qui natus est Rex Judæorum?*
Hoc est dicere: Cur Rex Judæorum in præ-
sepe jacet, & non decumbit in templo? Cur
non fulget in purpura, sed squallet in pan-
nis? Cur latet in specu, & manifestus in san-
ctuario non habetur? Receperunt jumenta
in præsepe, quem in domo sua recipere vos
sprevistis. „ Agnovit, sicut scriptum est,
Isai. 1 „ bos possessorem suum, & asinus præsepe do-
„ mini sui: „ tu autem Israel tuum Dominum
non quæsisti. *Vidimus stellam ejus*. Apparuit
stella non volens se jussa: non cœli nutu,
sed divinitatis impulsu: non lege siderum,
sed novitate signorum: non cœli climate, sed
virtute nascentis: non ab arte, sed a Deo:
non Astrologi scientia, sed præscientia con-
ditoris: non Arithmetica ratione, sed san-
ctione divina, superna procuratione, non cu-
riositate Chaldæa, non arte magica, sed Ju-
daica prophetia. Sic ubi vidit magus hu-
manas periisse curas, suas defecisse artes, mun-
danæ sapientiæ exinanitos labores, omnium su-
dores obriguisse sectarum, totius Philosophiæ
thesauros esse vacuatos, fugisse paganam no-
ctem, opinionum nebulas concidisse, ipsas dæ-
monum delituisse umbras: stellam non ut co-
9 metam incircunfuso erine * occultare quod
nunciat, obscurare quod lucet, sic dicit: Fas
10 est, ut * te novo radio, signifero lumine,
splendore certo radiare videam in Judæam: illic
natum regem, præter mundi legem, præter
carnis ordinem, præter humanam monstrare
naturam. Sic deposito errore, sequitur, cur-
rit, pervenit, invenit, gaudet, procidit, ado-
rat: quia non per stellam, non per artem,
sed per Deum, Deum se invenisse, humana
miratur in carne. Ergo, fratres, lectione præ-
senti non est firmatus error magicus, sed so-
lutus. Sed sufficiant ista hodie, ut per Deum
quæ sunt in sequentibus clare elucescant.

SERMO CLVII.

DOminicæ festivitates causas suas suis voca-
bulis eloquuntur: nam sicut nascendo
Christus diem dedit natalem, & resurgendo
resurrectionis diem dedit, sic lumine signorum
diem suæ illuminationis ostendit. Qui enim
nascendo ante humano corpore se velavit, po-
stea operando ipse se cœlesti revelavit arcano:
post Deus ipse apparuit trino modo, qui homo
in partu patuit singularis. Merito ergo solen-
nitas præsens * Epiphaniæ vocabulo nuncupa- 1
tur, in qua illuxit deitas, quæ nostra nobis ob-
scurabatur in carne. Ista est, fratres, ista est
festivitas, quæ concepta tempore diverso, pe-
perit tria deitatis insignia. Per Epiphaniam ma-
gi Christum Dominum * muneribus mysticis 2
confitentur, & cultores siderum, noctis inco-
læ, * auctorem lucis densis inveniunt in tene- 3
bris: ut sit hoc auctoris gratia, non sit hoc in-
dustria sic quærentis: non sit stellæ, sed Dei:
sit creatoris donum, non sit beneficium crea-
turæ: non sit humanæ artis, muneris sit divi-
ni. *Ecce magi, inquit, ab Oriente venerunt,* Matth. 2.
*dicentes: Ubi est qui natus est Rex Judæorum? Vidimus
enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare
eum. Vidimus stellam ejus*. Et quid non ejus?
Stella ejus est, non ille stellæ. *Stellam ejus*.
Quæ accepit esse, sed non dedit: stellam, cu-
jus ortum tenebat auctor, non quæ ortum te-
nebat auctoris. *Stellam ejus*. Venientem, non
a genesi *, sed a genitore: mandato, non fa- 4
to: non a computatore, sed ab auctore: non
quæ daret ortum, sed quæ sustineret occasum.
Stellam non legiferam, sed signiferam: feren-
tem non dierum ordinem, sed noctium lu-
men. Stella hæc ministra viæ, non vitæ: co-
mes magorum: non cognata Christi: non Do-
minantis domina, sed ancillula servorum. Sed
dicit aliquis: Quare magi? Quare per stellam?
si cum stellis, cum origine nulla causa est,
nulla ratio cum natura? Quare magi? Quare
stella? Ut per Christum ipsa materia erroris
sic fieret salutis occasio: quemadmodum per
Christum mortis causa, causa facta est vitæ.
Hostem proprio mucrone turbare singulare est
insigne virtutis. Apud magos in culpa erat
ignorantia, non voluntas: & erat in crimine
non studium, sed error. Quærere Deum: *
& nescire quærere, necessitas magis est, quam 5
reatus. Fuit ergo pium, ut & Deus invenire
se

8 *Non ipsi ignorant*. MS. Cæsenæ *non ignorant nescien-
tes, sed arguunt negligentes*.
9 *Incircunfuso crine*. Mita legit: *cincianato crine*.
10 *Fas est ut*. Mita: *Tempus est ut te praviam sequar,
& novo &c.*

AD SERMON. CLVII.

NOTÆ.

1 *SOlemnitas præsens*, Latinam Ecclesiam in hac die, tres jam dudum celebrasse solemnitates, hic ab Chrysologo memoratas, patet ex Isidoro de divinis Officiis, Maximo Taurinensi, homil. 1. in Epiph., & homil. VI. sub initio; aliisque plurimis.

2 *Christum Dominum*. Alias: *Christum Deum*.

3 *Noctis incolæ*. Vel quia studio syderum addicti; vel mystice, quia in nocte Gentilitatis vitam agerent. Ex Mita.

4 *Non a genesi*. Natalem hominum diem observare, ut mos est Astrologis improbat. Multa hic extra semitam ag-gerit Mita.

5 *Quærere Deum*. MS. Cæsenæ: *quærere Deum, quem nescit*.

se a quærentibus daret, & culpam deputaret
errori. Denique Paulus judicio tali de perse-
cutore factus est prædicator: quia per zelum
legis impugnabat legem, & in Deum Dei a-
6 more peccabat. * Hinc est quod fides currit
ad Paulum, perfidia ad ignorantiam recurrit;
Sed adhuc dicit auditor. Esto quod stella, non
nutu proprio, sed Dei jussu ostenderet viam
quærentibus Magis: unde tanta munerum scien-
tia mysticorum, unde donorum sacramenta
tanta? Non Chaldæa arte, sed de prisca
sanctorum traditione majorum: erant isti de
7 genere Noe, * de filiis Abrahæ, qui Christum
nasci per Deum didicerant, non per artem:
eumque hominem, Deum, Regem, moriturum
alto cognoverant sacramento. Hinc est quod
apta patrum fidei munera portaverunt; ut au-
rum Regi, incensum Deo, morituro myrrham
scienter offerrent: talique munere & pietati
Joan. 1. satisfacerent & honori. Sed de Magis ista
sufficiant. Per Epiphaniam Christus in nu-
ptiis aquas saporavit in vinum: ut Christum
nuptiis interfuisse virtutis fuerit, non volu-
ptatis, non fuerit humanitatis, sed potestatis;
signi fuerit causa, non ventris: ebrietatis non
fuerit apparatus, fuerit deitatis ostensio. De-
nique ubi aqua mutavit naturam, mox pate-
fecit auctorem, & elementorum creator mu-
8 tatione revelatus est creaturæ. * Fœlices nu-
ptiæ, fœlices illæ quibus Christus est præ-
sens, quæ non luxu, sed virtutibus consecrantur.
Matt. 3. Quid ibi non transivit in gratiam, ubi aqua
transivit in vinum? Per Epiphaniam Christus
Jordanis alveum baptisma nostrum consecra-
tus intravit, ut quos nascendo in terra su-
sceperat, hos renascendo relevaret in cœlum:
in se haberet libros, quos præter se vide-
rat esse captivos: faceret vitales ipse, quos
culpa fecerat esse mortales: perpetuos red-
deret, quos mora dederat temporales: &
quos diabolus exules fecerat terrenorum, hos
ipse in cœlestibus sibi faceret esse consortes.
Hinc est, fratres, quod Spiritus sanctus tunc
toto se fudit illapsu, quando pater de cœ-
Matt. 3. lestibus clamat: „ Hic est filius meus dile-
„ ctus: „ ut quibus in creandis nobis opera-
tio fuerat una cum filio, una fieret de nostra
reparatione dignatio: sicque Christus diver-
so tempore uno eodemque die Magorum mu-
nere, aquæ mutatione, atque patris voce Deus
trino testimonio nosceretur, fieretque de tri-
na ostensione Christi Epiphaniæ una & sacra-
ta solemnitas.

S. Petri Chrys.

SERMO CLVIII. (*)

SÆpe quærimus, quare sic mundum Chri-
stus intrat, ut ventris experiatur angustias,
partus patiatur injuriam, sustineat vincla pan-
norum, eunabula toleret imbecilla, lachrymis
uberum nutrimenta disquirat, ætatum gradus,
necessitatesque persentiat. Et qualiter venire
debuit, qui voluit apportare gratiam, timorem
pellere, quærere charitatem? Natura docet o-
mnes quid valeat, quid meretur infantia. In-
fantia, quam barbariem non vincit, quam non
feritatem mitigat, quam crudelitatem non com-
primit, quem non compescit furorem, quam
non potestatem deponit, quem non mollit ri-
gorem, quam duritiam non resolvit, quid
non amoris expostulat, quid non affectionis
extorquet, quam non imponit gratiam, quam
non imperat charitatem? Hoc ita esse sciunt
patres, matres sentiunt: probant omnes: visce-
ra humana testantur. Sic ergo nasci voluit, qui
amari voluit, non timeri: & tamen apud ma-
litiam humanam sic blanda, sic pia, sic chara,
audite quid proficit infantia. *Audiens*, inquit,
Herodes Rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma *Matt. 2.*
*cum ipso, & congregans omnes Principes sacerdo-
tum, & scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi
Christus nasceretur.* Si Hierosolyma, si Rex, si
Scribæ, si Principes sacerdotum ad Christi
sic turbantur infantiam: quid isti facerent,
Christus perfectum mox in hominem si venis-
set, si fultus divitiis, & multitudine, si cum
suspectis, si cum extraneis? Quid nil dant tem-
pori, nil ætati, nil pauperi, nil parenti; sed
ut audiunt natum, parant nascenti mortem,
innocenti dolos, scelus pio, nudo gladios, so-
li milites, vagienti necem, pœnam parenti;
& ut vis misceatur sanguini, crudelitas acerba
cunabulis bella indicit, ubera telis urget,
clypeos illidit gremiis, quatenus humanam, di-
vinamque sobolem ante sepulchrum faciat intra-
re quam mundum. Esto quod Herodes Rex
amore regni, successoris timore, coactus sit
talia moliri: quare Hierosolyma, quare Prin-
cipes, quare Scribæ? Quia nasci non vult pro-
phanus Deum, servus Dominum, judicem
reus, rebellis principem, perfidus cognito-
rem. Hierosolyma varia se contaminatione
perfuderat, sacerdotes prophanaverant san-
cta, & peccata vendentes, * in quæstum ve- 1
niam, pietatemque converterant, Scribæ do-

nesciebant, & nescire quærere, magis necessitatis est quam reatus. Non enim Deum in astris quærebant per pertinaciam, sed per ignorantiam ait Mita.

6 *Dei amore peccabat.* Nam Christum, quem esse Deum nesciebat, ob zelum divinæ legis persequebatur.

7 *De genere Noe.* Magos veri Dei fuisse adoratores, sed Judaicæ legis ignaros tradunt non pauci. Sed eos primitias Gentium, communi consensu dicuntur a Patribus. Malaferiatus Auctor anno 1636. integrum volumen in Gallia edidit, ut ostenderet Magos Christi adoratores, haud alios fuisse, quam Henocham, Eliam, & Melchisedechum. Sic insanire solet *Gens ratione carens, & mentem pasta chimeris*, ait Serry, pag. 236. qui opinionem hanc potius irridet *quam expendit.* Cæterum, id, quod afferit Noster, Magos scilicet fuisse ex Filio Abrahæ, ex Cæthura concubina, habes etiam apud Maldonatum, in cap. 11. Matthæi.

8 *Mutatione Creaturæ.* „ Quia id tam celeriter, & adeo „ absolute factum est, ut non nisi ab Deo Creatore id „ esse posse judicandum sit. „ Mita.

AD SERMON. CLVIII. NOTÆ.

* *SErmo.* „ Observa hic aureum eloquentiæ romanæ „ flumen: pro materia: de Christo Rege nato, „ Magisque Christum requirentibus fusum: pro Auditoribus. Valentiniano Imperatore, & Galla Placidia, ejusdem Matre Augusta, nec non Proceribus aulæ: pro „ tempore: ubi mores hominum corrupti erant, & depravati: pro eruditione: ut tota animi placiditate illos arguat, desumpta similitudine ab orationis argumento, „ & quomodo sanctis instruat præceptis. „ Mita.

1 *Peccata vendentes.* „ Etenim oblatas victimas ad pec- „ catorum

ctrinam cœlestem, scientiam salutarem, vitale magisterium, in sævum sensum, in perfidię lapsum, in læthale vaniloquium commutarant. Hinc est quod Christum nolunt nasci, vivere timent, quia noverant se mox ignominiæ dandos, trahendos opprobiis, ejiciendos templo, privandos Sacerdotio, oblationum munere vacuandos. Semel enim cupiditate flammati, capti pompa, vitiis sauciati, vanitate ebrii, madefacti luxu, quia de correctione nil cogitare poterant, de venia nil spetabant. Bonus villicus quando copiosum fructum continuo labore conquirit, ve-
2 nire dominum suum ad lucrum suum * cupit, suum concupiscit ad gaudium: diligens operarius quando opus suscepti laboris impleverit, ut mercedem percipiat, patrem familias desiderat advenire: devotus miles post conflictum, post victoriam, præsentiam regis optat, ut præmiis sudores & vulnera remuneratione compenset; sic ad palmam suam cupit venire Christum, qui bella mundi indefessa virtute prosternit: sic Christum venire non vult, qui superatus illecebris sæculi de pœna trepidat, de venia nil præsumit. Fratres, faciamus bona, declinemus a malis; fugiamus vitia, virtutes sequamur: dissimulemus præsentia, futura cogitemus, nostrum petamus ad regnum, nostram veniamus ad palmam, optemus ad gloriam, tendamus votis omnibus ad coronam. Sed ad illa sermo, quæ sunt in sequentibus jam recurrat. *Tunc Herodes*, inquit, *clam vocatis magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis, & mittens in Bethlehem, dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum*. Occulte vocat Magos, quia palam nil audet simulata mens, conscientia dolosa. Occulte vocat Magos, quia fur amat noctem, latro in occulto tendit insidias. Diligenter inquirit tempus stellæ: sed cum timet regnum, signum cœli non timet, temporis non pertimescit auctorem. Quid turbaris Herodes? Quid es tantum de successore sollicitus? Cui sidera militant, terreno imperio non tenetur. *Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi*. Herodes erras: Magus adorare jussus est, non deferre: testari venit ille, non prodere: videre illi datum est, ti-
1 bi non datum est invenire. *Ite, & interrogate*. Quasi magos semel interrogare non sufficit. Interrogantibus pie datum est sine pietate
3 responsum: * salutis nuncius male audientibus conversus est in ruinam. Contumax servus audit natum Dominum, sed domino nascenti parat laqueos, non honorem: mortem præparat, ut careat servitute. Sed quia nec finitt Deus, nec perire salus, nec vita poterat interire, permanet in honore dominus, servus remansit in crimine: & ad pœnam trahitur, qui ad obsequium venire contempsit: capitur ad sententiam, qui ad gratiam noluit pervenire. *Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi*. Convenienter dixit: renunciate mihi, quia semper diabolo renunciat, qui pervenire festinat ad Christum: Christianus futurus a sacerdote cum audit, renuncias diabolo, respondet, renuncio. Proprie ergo Herodes a magis sibi renunciare debere dicit, qui se diaboli sciebat tenere locum, satanæ noverat implere personam. *Ut & ego veniens adorem eum*. Vult mentiri, sed non potest: veniet, ut ad tormenta curvetur, ad supplicia jaciatur, sternatur ad pœnam, qui adorare finxerat, ut sæviret. Sed Magi ubi Judaicæ perfidiæ nubila transieruut: & in Christianæ fidei sere-
no revident, * quam viderunt stellam, ipsa 4
præ ia, ipsa duce, ad ortus dominici locum sacratissimum pervenerunt. *Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera Aurum, Thus, & Myrrham*. Aurum Regi, Thus Deo, morituro Myrrham, dominicæ devotioni offerunt, scientiæ thesauros maximos in posterum credituris, sic ad sua per innocentiæ viam redeunt, qui iter Herodianæ fraudis calcaverunt in ruinam.

SERMO CLIX.

ANte hos dies id est, diem octavum Calendarum mensis hujus, quo crescere dies cœpit, quia dies verus illuxit, in carne natum
dominum Christum Jesum, in Evangelio scri- *Luc.* 2.
ptum, facile recolunt, qui legerunt, vel qui aurem legentibus præbuerunt. Israelitici pastores super gregem suum vigilantes, angelis nunciantibus, cognoverunt: hodie in eadem carne manifestatum Gentiles Magi curiosa sectantes, signis indicantibus, invenerunt: illis ortum dominicæ nativitatis annuncians locuta est vox spiritualium ministrorum, istis stella tanquam linguæ cœlorum. Dicunt illi ad quos sepius Prophetæ missi fuerant: „ Transeamus usque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum est ad nos. „ dicunt isti, quibus nullus unquam lo-
cutus fuerat Prophetarum, * & sciscitantes inter- 1
rogant:

„ catorum expiationem sibi ipsis vindicabant, seu vindicatum p tium sibi, recondebant. „ Mita.

2 *Ad lucrum suum*. Alii *ad agrum suum*.

3 *Sine pietate responsum*. Dum enim Herodes aulica benignitate Magos abire sinit, de Christi nece impius cogitabat.

4 *Revident*. Non absre suspicantur aliqui ex Sacræ Scripturæ Enarratoribus, spectatum in Oriente ab Magis sydus, Jerosolymam usque Ducem præcessisse; unde negatum ejusdem lumen dum ibi commorati fuere, iterum se egredientibus exhibuisse, ac Betlem usque deduxisse.

AD SERMON. CLIX.

NOTÆ.

1 N*Ullus locutus fuerat Prophetarum*. „ Neque verbo ad aures, neque scripto, & per Prophetiam: licet enim per prophetiam Balaam, & veterem Majorum suorum traditionem sciverint Magi, quæ dicuntur in Textu, tamen Balaam non fuit Propheta, sed ariolus: & sicut Caiphas, non sicut Propheta prophetavit. Lege Maldonatum, in cap. 2. Matth., qu. 17. & Num. 22. 5. „ Mita.

2 *Pro-*

Matt. 2 rogant: *Ubi est qui natus est Rex Judæorum? Vidimus stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Accedunt ergo illi de proximo, hi
veniunt de longinquo, utrique tamen ad unum,
eundemque fidei locum, pia devotione conveniunt: ibique Regem Christum appositum
2 ante duo Prophetica illa jumenta, * duorum
videlicet populorum, typum, figuramque gestantia intuentur, admirantur, agnoscunt: „ A-
Isai. 1. „ gnovit enim bos possessorem suum, & asinus
„ præsepe domini sui. „ Agnovit enim bos
3 Judæus jugo legis excusso: * agnovit & asinus
paganus stultitiæ feritate deposita: ille deserens superfluum observationis laborem, hic relinquens vagum superstitionis errorem. Uterque agnovit, quia uterque ad unum præsepe domini epulaturus accessit, epulaturus non fœnum mortis, sed cibum salutis. Edite, edite pia animalia, æternæ vitæ cibaria: & perpetuæ retributionis escam avidis quantum potestis faucibus occupate, non dividentes in frusta, sed integrum, solidumque sumentes. Non potest enim edi Christus, & dividi: integer a credentibus sumitur: integer in ore cordis recipitur.
Joan. 1. „ Verbum enim caro factum est, & habitavit
„ in nobis: „ habitavit, ex quo uterum Virginis dignanter implevit. *Obtulerunt illi, ut scriptum est, Aurum, Thus, & Myrrham.* Nos fi-
4 dei Thus longinquæ regionis, * nos proximæ
5 confessionis * Myrrham boni odoris, nos suaveolentia dona charitatis: tria namque ista offerimus, quando Christum, & Regem, & dominum, & hominem confitemur: sed in Spiritu & veritate adoremus Christum, si ei munera fidei & confessionis obtulimus: & nos sicut illi magi, qui sunt fidei nostræ duces credulitatisque principes, commoniti in somnis, id est, in hac vita, quæ somno est similis, illuso Herode Rege, id est, diabolo hujus mundi Principe, per aliam viam, id est, per alteram
6 vitam, * ad illam nostram patriam revertamur, de qua per Adam ejecti infœliciter sumus, per Christum vero misericorditer nunc reducti.

SERMO CLX.

Quamvis in ipso dominicę incarnationis sacramento assuerint clara semper divinitatis insignia; Deum tamen venisse in humanum corpus multis modis aperit, & revelat hodierna solemnitas: ne perdat per ignorantiam semper obscuritatibus involuta mortalitas, quod tantum tenere meruit, & possidere per gratiam. Nam qui nobis nasci voluit, a nobis noluit ignorari: & ideo sic aperit, ne magnum pietatis sacramentum magni fieret erroris occasio. Hodie magus quem fulgentem quærebat in stellis, in cunis reperit vagientem. Hodie Magus clarum miratur in pannis, quem diu in astris patiebatur obscurum. Hodie Magus quid ubi videat profundo stupore pervolvit: in terra cœlum, in cœlo terram, in Deo hominem, in homine Deum, & universo sæculo non capacem concludi corpore perpusillo. Unde Magus quia scrutari non valet, capere non potest, mox adorat: videt enim non sic lucere in cœlo stellas, lunam, solem, qualiter illuxisse carnem contemplatur in terris: videt in uno, eodemque corpore divinitatis & humanitatis convenisse commercium. Hic dum credit Deum, sentit Regem: intelligit humani generis amore moriturum: & pavida cogitatione pertractat: quemadmodum possit mori Deus, qualiter possit vitæ restitutor occidi. Ac sic Magus cessat arte quærere, quod arte non potest invenire: & quia se in cœlo diu cum astris errantibus videt errasse, gaudet in terra se ad Deum ducatu unici sideris pervenisse: & deprehendit Magus cuncta quæ videntur in cœlo, humanis clara oculis, profundis esse obscurata mysteriis. Jam-
que videns * credere se, & non discutere my- 1
sticis muneribus confitetur: Thure Deum, Auro Regem, Myrrha esse moriturum. Thure Deum, Auro regem, ut eum diviti placaret obsequio, quem curioso & importuno incesserat, & offenderat instituto: atque implet illud, quod multi de spadone ex Ethiopia su-
spicantur: „ * Æthiopia præveniet manus ejus 2
„ Deo: „ Videt Christum Magus Judæum Psal. 67
præveniens manibus suis, quia quando Christum Judæus Herodi scelere prodebat, tunc magus Deum Christum muneribus fatebatur. Hinc est quod gentilis qui erat novissimus, factus est primus: quia tunc ex magorum fide est gentium

2 *Prophetica illa jumenta*. Ex loco Isaiæ inferius laudato, quem ad Christum natum communiter applicant.

3 *Jugo legis excusso*. Hæc est prophetiæ hujus genuina explicatio. Vide disertissime Hieronymum in cap. 1. Isaiæ.

4 *Thus longinqua regionis*. Ab Hebræis enim ad nos Fides nostra peregrinata est.

5 *Proxima confessionis*. Ab lege enim Christi nobis Sacramentum Pœnitentiæ, & peccatorum confessio effluxit: nisi potius intelligas de fidei confessione, quam corde & animo elicimus. Ex Mita.

6 *Per alteram vitam*. Per præsentis vitæ emendationem.

AD SERMON. CLX.

NOTÆ.

1 *Jamque videns credere se*. MS. Cæsen. *credit & non discutit, sed mysticis muneribus confitetur.*

2 *Suspicantur*. In hoc nempe vaticinio conversionem Gentium, Ægyptiorum maxime, & Æthiopum, quorum primitiæ in Reginæ Candacis Spadone, multi recognoscunt. Hilarius autem, cum Chrysologo, putat Magos Christum in incunabulis veneratos, ex iis regionibus esse profectos.

credulitas dedicata, & Judæorum est notata cru-
delitas. Hodie Christus, Jordanis alveum,
mundi peccatum lavaturus intravit: ad hoc eum
Joan. 1. venisse Joannes ipse testatur. „ Ecce agnus Dei,
„ ecce qui tollit peccata mundi: „ Hodie servus
dominum, homo Deum, Joannes Christum te-
net: tenet accepturus veniam, non daturus. Ho-
Psal. 28 die sicut ait propheta: „ Vox domini super a-
Matt. 3. „ quas. „ Quæ vox? „ Hic est filius meus dilectus
„ in quo mihi complacui. „ Hodie vox Dei su-
per aquas, quia pater Deus ut probaret, gene-
3 ris fidem, ipse sui * testis filii, ipse assertor assistit.
Hic est filius meus dilectus, quia alterum
qui testimonium diceret, non habebat: arca-
num patris, arbitrum non habebat: testem ge-
neratio nescit divina, divinitas externam non
recipit notionem: ipso filio dicente. „ Ne-
Matt. 11 „ mo novit filium, nisi pater, neque patrem
„ quis novit nisi filius. „ Hodie Spiritus san-
ctus supernatat aquis in specie columbæ, ut
Gen. 8. sicut illa columba Noe nunciaverat diluvium
discessisse mundi: ita ista indice nosceretur per-
petuum mundi cessasse naufragium: neque sicut
illa veteris olivæ surculum portaret, sed totam
4 in caput parentis * novi chrismatis pinguedi-
nem fundit, ut impleat illud quod propheta
Ps. 44 prædixit: „ Propterea unxit te Deus Deus tuus
„ oleo lætitiæ præ consortibus tuis: „ Hodie
dominus super aquas. Bene super aquas, &
non subtus aquas: quia Christus baptismati suo
non servit, sed imperat sacramentis. Hodie
Deus majestatis intonuit, & si pater de cœlo
intonat, si filius Jordanis insistit fluentis, si
5 Spiritus sanctus corporaliter * apparet de su-
pernis: quid est quod Jordanis qui fugit ad
præsentiam legalis arcæ, ad totius Trinitatis
Josue 3 præsentiam non refugit. Quid est? Quia qui
pietati obsequitur, incipit non esse timori.
Hic Trinitas exercet gratiam totam, totam se-
cum loquitur charitatem: ibi elementa corri-
pit, ut servulos instituat ad timorem. Inter
hæc tamen talia, & tanta intrepidus stat Jo-
annes, quia timere non potest, qui totus ad
Dei amorem natus Angelico testimonio com
probatur. Hodie Christus, initium dat signo-
Joan. 2. rum cœlestium, dum convertit aquas in vi-
num: ut quem pater voce filium jam probarat,
6 ipse se Deum virtutibus approbaret *: quia
auctor est elementorum qui elementa commu-
tat: & naturam fecit ipse, qui contra naturam
facere non laborat: aquam transfert in vinum,
ut divinitatis in vigore * naturæ nostræ profi- 7
ciat hebetudo. Nam qui panes quinque frag- Matt. 14
mento profluo, & furtivo incremento, * ad 8
quinque millia hominum tetendit & dilatavit
saginam, potuit augmentis succrescentibus ad
nuptiarum festa vini ampliare & perpetuare
mensuras. Sed aqua in sanguinis erat conver-
tenda mysterium, * ut mera pocula de vase 9
corporis sui Christus bibentibus propinaret: ut
impleret illud Prophetæ: „ Et calix tuus ine- Ps. 22.
„ brians quam præclarus est: „ Tribus autem
modis hodie Christi deitas est probata, Ma-
gorum munere, patris testimonio, aquæ mu-
tatione in vinum: quia tribus stare omne ver-
bum scripturæ firmavit auctoritas dicendo:
„ In ore duorum vel trium testium stet omne Matt. 18
„ verbum: „ Sed quia festivitas ipsa ad men-
sam nos domini, & calicis istius lætitiam com-
monet jam venire, * res amplas brevi sermo- 10
ne sufficit conclusisse, per dominum nostrum
Jesum Christum, qui vivit & regnat nunc &
semper, & per omnia sæcula sæculorum, A-
men.

SERMO CLXI.

AUdistis, fratres, quemadmodum famula-
tum divinum dominus exigit humanæ ser-
vitutis exemplo, dicendo: *Quis vestrum habens*
servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab Luc. 17.
agro dicat: statim transi, recumbe, & non dicit
ei, para quod cœnem, & præcingere, & ministra
mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu
manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet ser-
vo illi, quia fecit quæ sibi imperavit? Non puto.
Sic & vos, inquit, *cum feceritis omnia quæ præ-*
cepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus,
quod debuimus facere, fecimus. Sic & vos.
Quid simile? Imo longe dissimile. Tantum de-
bet homo Deo, quantum debet homini homo?
Absit. Nam est alter ordo, diversa causa, dis-
similis fides. * Deus hominem fecit esse, nasci 1
jussit, dedit vivere, concessit sapere, donavit
& tempora, distribuit ætates, concessit ad glo-
riam, aperuit ad honorem, præfecit animanti-
bus, & toti terræ Dominum definita lege & æ-
tate præscripsit: & cum talia, tantaque prima
homini Dei beneficia deperissent: secunda re-
paravit tanto majora, quanto divina, præstan-
tiora tanto, quanto cœlestia. Nam cœli post
habita-

3 *Ipse sui* MS. Cæsen. *Ipse sibi, sui testis Filii.*
4 *In caput Parentis.* „ Scilicet Christi, qui omnium
„ salvandorum, ac reparandorum Parens est. „ Mita.
5 *Corporaliter.* „ Quod vera, ac naturalis columba fue-
„ rit hæc, plerique negant: verumtamen corpus habuisse
„ affirmat S. Augustinus, sed corpus aereum in speciem
„ columbæ. Non tamen fuit illud corpus, quodcumque
„ esset, ab Spiritu Sancto hypostatice assumptum, ut falso
„ opinatus est Tertullianus; sed Spiritus S. fuit in illa,
„ tanquam signatus in signo: sicut Angeli, ut ab Homi-
„ nibus videantur sæpe humana corpora assumpsere. Vide
„ Maldonatum in cap. III. Matth., num. 16. „ Mita. In
hac re, inquit Calmetus, religiosi adeo non fuere Patres,
uti Recentiores Nostri: utque indignam putavere Spiritu
Sancto Columbæ speciem, cum passim in Scriptura, Dei
Filius describatur nomine Leonis Juda, Vermis Jacob, A-
gni, Lapidis &c.
6 *Virtutibus approbaret.* MS. Cæsen. *manifestaret.*
7 *Divinitatis in vigore.* MS. idem: *Deitatis vino.*

8 *Furtivo incremento.* Hoc est abscondito, & humanis
oculis impervio.
9 *Convertenda mysterium.* „ Scilicet in Sacrificio Mis-
„ sæ. „ Mita.
10 *Venire.* „ Hinc subinfero Auctorem nostrum prædi-
„ casse Populo divinum verbum ante sacrum, vel ante-
„ quam sacrum faceret. „ Mita. Vel potius inter Missarum
solemnia, proxime post Evangelii lectionem, antequam Po-
pulo sacra mysteria distribuerentur.

AD SERMON. CLXI.

NOTÆ.

1 D*issimilis fides:* „ Hoc est fidelitas, vel constantia
„ promissorum. „ Mita.

Nulla-

habitatorem dedit, quem dederat ante inco-
lam terrenorum, ut adversum nullum illi, nul-
lus incursus, nullusque serpens terrenis latens
2 in bonis, irrepere * amplius in hominem non
valeret; servaretque conditio jam certa, quem
3 perdiderat incerta libertas: * & esset homo li-
ber omnium, sola Domini servitute, cui con-
ditionem qua factus est debet, debet originem,
quod redemptus est, quod emptus est: debet
1. Cor. 7. utique servitutem, dicente Apostolo: „ Pretio
„ empti estis, nolite fieri servi hominum: „
Et Propheta ut conditionem, ut originem fa-
Ps. 115. teretur: „ Ego servus tuus, inquit, & filius
„ ancillæ tuæ. „ Deo ista, homini quid tali
debet homo? Et tamen quærit Deus vel tan-
tum; quia reddere homo Deo nil vult, cui
debet totum. Sed repetamus lectionem, & ocu-
lis nostris similitudinem proponamus ipsam, &
quod diximus tunc lucebit, quia nullam Deo,
homini totam dependimus servitutem. *Quis ve-
strum habens servum arantem aut pascentem, cui
regresso ab agro dicat, statim transi, recumbe: &
non dicit ei, para quod cœnem: & præcingere: &
ministra mihi, donec manducem, & bibam, &
post hæc tu manducabis & bibes?* Quam familia-
ris, quam vernacula, quam de quotidiano usu
veniens, quam communis est ista doctrina. Si
Dominus est, qui audit, agnoscit talia se exige-
re a servo: si servus, exhibere se Domino ista
4 cognoscit. Servus namque * post vigilias antelu-
canas, post totius diei varios & duros labores,
post trepidantes, & anxios concursus, & parat
Domino suo cœnam, & cinctus quod parave-
rat, subministrat: non est elatus, quia fecit,
sed cum devotione singula faciens contremiscit:
& apponit Domino suo cibos multiplices, arte
tota totius saporis conditos: ipse autem semi-
coctam, nec salitam forsitan cœnulam gustatu-
5 rus: porrigens crebra pocula, variat calices, *
6 vina mutat, ad longissimi convivii fabulas *
longiores stat fixus, stat moveri nescius, stat
cujus lassescere non licet servituti. Et cum Do-
minus jam partem noctis in somno deducit,
peragit in quiete, servus colligit, curat, accu-
rat, ponit, componit, reponit: & sic in re-
bus necessariis immoratur, ut nihil sibi, aut
parum noctis ad escam reservet, & soporem.
Post hæc omnia nisi pervigilet in crastinum,
& dominum prævenerit dormientem, fessus,
indefessus manicabit ad verbera, * ad præsen- 7
tem pœnam nihil hesterno ei subvenit de la-
bore, quia quicquid Dominus indebite, iracun-
de, libens, nolens, oblitus, cogitans, sciens,
nesciens circa servum fecerit, judicium, justi-
tia, lex est: imperantis ira subditu jus est, &
ad libitum Domini vocem non habet conditio
servitutis. Si ergo & servus sentit quid debeat
homini taliter serviendo, & dominando Do-
minus qualem servitutem Domino Dominorum
debeat, docetur, & intelligit se magistro. Hoc
implebat Paulus, qui servitutis suæ titulos * 8
sic scribebat: „ Usque ad hanc horam esuri- 1. Cor. 4.
„ mus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis
„ cædimur. „ Et alibi: „ Lividum facio cor- 1. Cor. 9. juxta LXX.
„ pus meum: & servituti subjicio: „ Præbebat
vindictam bonus servus, qui se usque ad livo-
rem sic agens jugiter verberabat: nec laxabat
fræna corpori, ne per indulgentiam caro laxa-
ta alterius incurreret servitutem. Sed homo
quod a servo exigis, impende ei qui te domi-
num fecit. Tu qui semper dormis, & a servo
exigis vigilias indefessas, aliquando vigila tuo
Domino pro te sine cessatione vigilanti: assiste
tuo Dominu vel momento uno jejunanti, cui
manducanti tuus servus semper assistit: remit-
te servo innocenti, cui peccanti blanditur * 9
Dominus tuus: da interim veniam, cui tuus
Dominus semper ig oscit. Certe si quicquam
boni feceris, crede te Domino * solvisse debi- 10
tum, non beneficium præstitisse. *Cum feceritis*,
inquit, *omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite,
servi inutiles sumus: quod debuimus facere, feci-
mus*. Quando per se homo utilis ad divina,
qui sic sibi est inutilis ad humana? Cogitet ho-
mo cordis mala, carnis vitia, voluptatum flu-
ctus, desideriorum procellas, irarum scopulos,
naufragia criminum, & tunc quicquid in se est
utile, dabit Deo, * sibi quicquid inutile est, 11
deputabit. Sed ad proposita redeamus: ut,
quare Dominus discipulos suos admonuerit,
jam patescat. Apostolos suos Christus ut mit-
teret * ad populos vario dolore languentes, de- 12
dit illis virtutem spiritus, porestatem super-
nam dedit, dedit gratiam sanitatum, unde per-
ambulantes illi reddebaot visum cœcis, claudis
cursum, surdis auditum, & ne per singula vos
morer, cunctis male habentibus dabant salu-
tem, unde redeuntes gloriabantur dicentes:
„ Do-

2 *Nullusque serpens*. Alta hic nox in veteribus editio-
nibus. Lucem dedimus ex Mss.

3 *Incerta libertas*. Anceps, fluctuans „ quia in mutabi-
„ li hominis arbitrio residebat „ Mss.

4 *Servus namque*. Laudantur verba hæc a Pignorio de
Servis, pag. 68.

5 *Variat Calices*. MS. Vallicell. *varios Calices*.

6 *Convivii fabulas*. Vel quia sæpe in conviviis fabula-
tur, vel respicit morem Antiquorum, in quorum conviviis
ludicra, & scenica agebantur, vel ænigmata ab Convivis
solvenda proponebantur.

7 *Manicabit ad verbera*. Has serviles delicias, inquit
Pignorius, tangit eleganter Geta Terentianus Phorm. Act.
II. Scen. I.

—— *Herus si redierit
Molendum usque in pistrino, vapulandum, habenda
compedes,
Opus ruri faciendum &c.*

8 *Servitutis suæ titulos*. Nescio quid de Viris Principi-
bus vulgo *Titolati* somniat Mss. Tituli servitutis erant
tabellæ in quibus inscribebantur mancipiorum morbi, &
vitia, & quidquid aliud, Emptorum intererat non nesci-
re. Pendebant autem hujusmodi Tituli ex eorum collo.
Propertius Eleg. 5. lib. IV.

Aut quorum Titulus per barbara colla pependit.

Ait ergo Paulus inter titulos suæ servitutis, scripsisse fa-
mem, nuditatem &c.

9 *Cui peccanti blanditur*. Blanditur Deo peccatori, vel
sfcitum non puniendo; vel largiendo temporalia; vel more
optimi Parentis, qui maledictis suorum Infantium arridet,
quo bonos efficiat; vel ut loquens de Saulo dixit Augu-
stinus Serm. XV. de verb. Apost. *sævit & miseretur*. Ex
Mss.

10 *Domino*: Alias: *dominanti*.

11 *Dabit Deo*. Idest: adscribet Deo.

12 *Ut mitteret*. Alias: *cum mitteret*.

13 Re-

Luc. 10. „ Domine, etiam in nomine tuo dæmonia sub-
„ jecta sunt nobis. „ Quos Dominus temperat,
dicens : „ Nolite gaudere , quia dæmonia
„ subjecta sunt vobis: gaudete autem quia no-
„ mina vestra scripta sunt in cœlis : „ Ergo
ne per elationem perderent quod conquisierant
per laborem , & depuiarent sibi quod divini-
tus fuerant consecuti , ad humilitatem , quæ
mater est doctrinæ, tali revocat exemplo: *Quis
vestrum habens servum arantem, aut pascentem ,
qui regresso ab agro dicat ei, statim transi , &
recumbe; & non dicit ei, para quod cœnem , &
præcingere, & ministra mihi donec manducem &
bibam: & post hæc tu manducabis & bibes?* Post
exactos labores, & magna & multa documen-
ta virtutum, Apostoli satis sibi utiles videbao
tur, sed versari in luto carnis , & limo cor-
poris hujus, & quod essent inutiles, nesciebant,
Matt. 26 sed deprehenduntur cum Judas tradit , Petrus
Mar. 14. negat, Joannes fugit, relinquunt omnes, ut so-
lus in quo erat , & ex quo erat tota utilitas
appareret. Quod autem dixit: *Et postea tu man-
ducabis*: monet discipulos ut post ascensionem
suam statim copulari se Domino in illa beati-
tudine superna gestirent. Nam denique hic re
1 licturos omnia * approbat: & præcingit ad to-
lerantiam passionis, & ministerii sui perficit ad
laborem . Nam tunc tanto tempore ministra-
tunt Apostoli discumbenti, quanto tempore in-
ter peccatorum coquinas , & gentium focos ,
cœnam Domini super mensas Ecclesiæ in me-
moriam perpetem præpararuns . Hanc cœnam
14 qui fidelis est novit, * qui nescit, & scite de-
siderat, fit fidelis.

SERMO CLXII.

AUdistis , fratres, hodie quid a Domino
hæres bonorum petierit mundanorum ,
Luc. 12. *Magister* , inquit, *dic fratri meo, ut dividat me-
cum hæreditatem*. Præceps cupiditas, & incauta,
mundanæ litis arbitrum credidit ipsum seculi
cognitorem : & cum fieri voluit divisionis au-
ctorem , qui ad restituendam venerat humani
generis unitatem . *Magister dic fratri meo , ut
dividat mecum hæreditatem* . Hic non magister
1 quæstus est, sed amor. * *Dic fratri meo , ut di-
vidat mecum hæreditatem*. Cum dicit, dic fratri
meo, præmisit quod charitatem moneat, quod
interpelles naturam, quod pulset affectum. *Dic
fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Non
potest dicere fratri, divide, qui per Prophetam
docuit: „ Ecce quam bonum, & quam jucun- Ps. 132.
„ dum habitare, fratres, in unum : „ *Dic fratri
meo ut dividat mecum hæreditatem* . Quæ major
hæreditas, quæ melior hæreditas quam divinæ
vinculum charitatis? Quia hæreditas aliquando
perit , charitas nunquam , dicente Apostolo :
„ Charitas nunquam excidit : „ Sed dicit ali- 1 Cor. 13
quis, ergo charitas nunquam perit , nunquam
violatur? Plane nunquam, quia charitas si est,
permanet: * si non permanet, non est . Sicut 2
sterilis arbor quæ vernali tempore cum tota
candescit in flore, fructum non dat * illa, sed 3
fallit: ita ista charitas quæ putatur , & non est,
occasionum concussa fluctibus, evanescit: ac sic
lædit solicitos, & decipit incautos. Sed ad cæ-
pta redeamus. *Magister, dic fratri meo: ut divi-
dat mecum hæreditatem* . Hæreditas mundana ,
ante polleris inserit jurgia, quam confert cen-
sum: antequam dividat facultates, scindit hæ-
redes; * antequam debitas tradat singulis por- 4
tiones, successores ipsos desecat , & mittit in
partes. Proinde non est hæreditas ista, sed pu-
gna: & hæc noverca filiorum est , non facul-
tas. Ille ditat filios, qui relinquit filiis plenis-
simam charitatem: At tu quisquis ille es, qui
Dominum tali petitione compellas, Dominum
provocas, Dominum producis ad litem , cum
quo tibi Apostolus hæreditatem docet , & o-
stendit esse communem: „ Hæredes , *inquit* , Rom. 8.
„ Dei sumus, cohæredes autem Christi: „ Hic
tibi sic hæres est, hic est tibi frater, qui na-
scendi sorte, conditione crescendi, vivendi or-
dine, moriendi exitu, per omnia tibi voluit si-
milis inveniri. Nam cum esset & solus Dei hæ-
res, & filius unicus per naturam te participem
sibi, te cohæredem sibi voluit, & fecit esse per
gratiam: qui eras miser , & subjectus ultimæ
servituti. Habebis itaque, & collata poteris fe-
liciter possidere, si manseris in aula patris , si
fueris in divina hæreditate communis . Dari
potest , dividi non potest sors divina , quia
cœlestia & qui dederit non amittit, & qui ac-
ceperit sibi singulariter non recondit . Unde
homo quid hunc ad divisionem vocas , quid
hunc ad discussionem miserandus invitas, quid
ab eo partem petis, qui tibi quæsivit, & con-
tulit totum? Vel expertus cessa: & jam pœni-
teas salia te petisse . Nam partem substantiæ
principalis accepisti : & acceptam peregrinus ,
vagus, luxuriosus cum luxuriosis helluo perdi-
disti. Hinc Paradisi exul, hinc hæreditatis exors, Luc. 15.
hinc extorris a vita. Homo dicit tibi Christus,
quod a me, & per me coosecutus es, sine me
non

23 *Relicturos omnia*. Non parvo loci detrimento in edi-
tis omnibus deest vox *omnia*. Supplevit Lipinus.
14 *Fidelis novit*. Sacram scilicet Eucharistiam , quæ ea
ætate Arcani tenebris obtegebatur Infidelibus, & Catechu-
menis.

AD SERMON. CLXII.

NOTÆ.

1 *SEd amor*. Editi perperam. *sed amoris*.
2 *Charitas permanet*. Juxta S. Augustinum relatum
a Magistro distinct. 31. lib. 3. *Charitas, quæ deseri potest,
nunquam vera fuit*: & Ambrosius *Ficta charitas est, quæ
in adversis deserit*. Ex Mss.
3 *Fructum non dat* . MS. Cæsen. *Fructum dat nul-
lum*.
4 *Scindit hæredes*. Chrysostomus apud Lippom. in Catena:
*Facultatum multitudo divisionem operatur, concordiam im-
pedit, & cognationis vinculum dirimit*.

5 *Extra*

non poteris possidere, quia sine me qualis fue-
ris, jam vidisti: hoc sciens pro te patrem in-
grate omnium sic poposci. Pater, quos dedisti
mihi, volo ut ibi ego sum, & illi sint me-
Joan. 17. cum. Et quia nec hoc tibi sufficere poterat ad
tutelam, nam cum mecum esses in Paradiso,
5 & extra me tu perjisses *, adjeci, dicens: Pa-
ter, sicut tu in me, & ego in te, ita & isti
in nobis unum sunt. Ego ut patris bona ha-
beam, processi de patre, a patre penitus non
recessi: & ideo tantum te in nobis habere vo-
lo, quantum nosipsi sumus, & manemus in
nobis. Desine ergo vel superna dividere, vel
de terrenis me audiente litigare: ne quem te-
nes, & habes hodie largitorem pium, severis-
simum sentias postmodum cognitorem. Sed
jam quid responderit Dominus audiamus: *Ho-
mo*, inquit, *quis me constituit judicem, aut di-
visorem super vos? Quis me constituit judicem?*
Et ubi est illud quod tu dixisti, Domine:
Joan. 5. „ Pater neminem judicat, sed omne judicium
„ dedit filio? „ *Aut divisorem super vos?* Et
Matt. 25 quis dividet justos ab injustis, sicut segregat
pastor oves ab hœdis? Si tibi judicium debe-
tur hominis, & per te est totius sæculi cele-
branda divisio, quomodo dicis, quis me con-
stituit judicem, aut divisorem super vos? Est
quidem penes Christum, & fuit, atque erit
omne judicium, sed tunc non judicaturus ve-
nerat, sed judicandus, nec addicturus reos,
sed a reis innocens addicendus. In homine
agebat Deum: in servo dominum, ut esset ver-
nula temporis, qui erat & factor & cognitor
sæculorum. Merito ergo respondit: *Quis me
constituit judicem, aut divisorem super vos?* Et
quis eum constitueret judicem, qui constituit
& restituit universa? Christus ad litigatoris ar-
bitrium arbiter esse non poterat, qui totius
6 judicii summa est & potestas. At illi jurgator *.
quare non opposuit: quomodo non invitatus
a Fratre taliter tu petisti? Nescis, quod ju-
stus mediator non est, qui ab una tantum eli-
gitur parte? Verum hæc non dixit; sed invi-
sus adstitit; ut adjudicantis illi fas esset, Fra-
tri non esset, resilire sententiam. Et quia Chri-
stus correcturus venerat, non damnaturus reum,
præcepto removet fomitem jurgiorum, dicen-
do: *Videte, cavete ab avaritia*. Hoc est dicere,
abjiciatur avaritia, & non erit in hæreditate
contentio. Avaritia, fratres, parentes negat,
germanos dividit, separat socios, amicitiam
solvit, excludit affectum: hanc qui intra se
habuerit, erit nullius, suus non erit. Avari-
tia, fratres, sicut dicit Apostolus, „ radix est 1.Tim. 6
„ omnium malorum: „ quæ cum radicari cœ-
perit in corde, sic morum dissipat ornamen-
ta: sicut arbor noxia * feralibus radicibus ne- 7
xa solvit, & dissipat monumenta majorum.

SERMO CLXIII.

BEati quorum corda hodiernus dominici
sermonis penetravit auditus, Beati quo-
rum mentes promovit ad fidem tanta, & talis
promissio Salvatoris. Beati qui credulitate cœ-
lestium mandatorum duris absoluti sunt præ-
sentium curis. Talia namque hodie discipulos
suos, imo omnes auditores suos, dominus vo- Luc. 12.
ce compellat. *Nolite soliciti esse animæ vestræ,
quid manducetis, neque corpori vestro quod vestia-
mini. Anima plus est quam esca, & corpus plus
est quam vestimentum*. Quis sic * ita invidus bo- 1
nis suis, quis sic deliciis suis inimicus, ut spon-
tanea, & cælitus præparata despiciat, & con-
cupiscat mundanis laboribus & doloribus con-
quisita? Degener nimis animus, mens tota ser-
vilis est, quæ coquorum afflatus, * squallores 2
coquinæ, hesterno horrore fœtentia perquirat
obsonia, cui, jugiter regius deservit, atque ad-
jacet apparatus. Noli ergo homo inania pro-
videndo gemere, noli laborare caduca præpa-
rando, quia prandii tui semper, & ubique
Deus præparator assistit. Quis Rex devotis mi-
litibus debitam non procurat annonam? Quis
dominus fidelibus servis ista cibaria non mini-
strat? Quis pater non dat panem filiis? Si er-
go nobis Deus, & Rex & Dominus, & Pater
est, quid negabit? Stipendiis suis militans de-
rogat miles Regi, suis sumptibus vivens domi-
num servus accusat: pro se sollicitus filius cul-
pat superstitem patrem. Noli ergo homo ex-
ponere Deum pro te taliter cogitando, qui &
justitia regnantis, & dominantis studio, & ge-
nerantis affectu, in se totam tui recepit solli-
citudinem, refudit & curam, dicendo: *Nolite
solliciti esse anima vestra quid manducetis*. Sed
te forte mellitus imber, & singularis cibus, Ju-
daici fastidii deterret exemplo: nec carnem cre-
dis humorum varietate concretam per solum
Manna sua voluntate compleri: * dicis, Deus 3
corpus sicut ex diversis voluit constare mem-
bris, ita variatis dapibus voluit & jussit enu-
triri. Superfluus est, o homo, iste qui te exa-
gitat, timor: nam creatoris ad prandium tota
concurrit & advolat creatura. Unde si te le-
galis

5 *Extra me tu perisses*. Alias: *extreme tu peristi*.
6 *At illi jurgator*. Mirum quantum tota hæc periodus in omnibus editionibus scateat erroribus. Et cum etiam Codices mendosi sint, eam ex conjectura Mitæ restituimus.
7 *Arbor noxia*. Observat plurimus Mita, primum monumenta more antiquo in agris constructa solita ex lapide laterino. „ Si vere ibidem prope Arbores plantatæ fuissent, „ illæ radicibus intra lapidum connexionibus immissis, & „ lapides titulares, & lateres, sepulchrum componentes, „ e proprio loco indistincte prosternunt. „ Mita.

AD SERMON. CLXIII.

NOTÆ.

1 Q*uis sic*. Latinius: *quis sit*.
2 *Afflatus*. MS. Cælen. Editi: *affatus*.
3 *Sua voluntate compleri*. Auctor Sapientiæ 16, 20, 21. tradit omnium gustui manna accommodari consuevisse, ut singulis saperet. S. Augustinus Retract. lib. II. cap. 20. scite animadvertit; hanc cibo virtutem, ut se omnium gustui accommodaret, non nisi pro Filiis Dei inditam fuisse. Vide Gregor. Moral. lib. VI. cap. 12.

4 *Vestor*

galis cibi singularitas & parcitas terret, invitet & provocet Evangelici convivii cœlestis effusio : quæ in uno ferculo manducaturo Petro
Act. 10. totius apponit genera creaturæ. Nam quicquid
4 Noe vector novi seculi, * seculi servavit ad semen, quicquid in aere volitat & fertur, quicquid gignitur & vivit in terra, quicquid in aquis est, & movetur, hoc uno Petri cœlitus mactatur, & exhibetur ad cœnam. Si ergo vis homo accipero & omnia manducare, despice vilia tibi providere cellaria. Et nos quidem magnis exemplis tibi superna cogitanti carnalia non de futura probare contendimus : Deus autem pro suæ majestatis insignibus de suis dubitantem promissis ad vilia & extrema remittit exempla : ut te tali examinatione re-
5 darguat, quem tanta imitatione * non traxit. *Considerate*, inquit, *corvos, quia non seminant, neque metunt : quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos : quanto magis vos pluris estis illis?* Dubium merito infidelem ad avem mittit amicam belli, furoris sociam, insatiatam sanguine, & in ipsos mortuos ferro gravius sævientem. Namque cessante gladio caroifex improbissimus exanime grassatur in corpus, laniat, dissipat, spargit, ne quid funeris iuventium, quieti misericors sepultura commendet. Itaque dominus exemplo tali exaggerat dubitantis insaniam : qui putat Deum hoc piis filiis
6 denegaturum, quod impiis avibus subministrat : * & existimant relinquentibus propter se patriam, domum, parentes, filios, conjuges victus subsidia non daturum, qui nascenti indulsit crescere, terminavit corporis incrementum. O miserum, o tota infœlicitate dignissimum, cui cum detur regnum, suspirat panem : cum perpetuitate donetur, deflet potum : cum immortalitatis gloria induatur, plangit corporis vestimentum. Genuinæ infelicitatis conscius, fieri non credit se felicem : & terreno emeritus in pulvere cœli incolam dubitat se futurum. Convenienter ergo dominus quæ sequuntur, adjecit : *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum :* Humanarum mentium cogitationes intimus scrutator exponit : nam omnis homo dum sui corporis pulchritudinem concupiscit, procerum se esse exoptat : sed cogitare homo hoc potest : hoc per se homo obtinere non potest : ad id credendo pervenit, ad hoc pervenire non potest cogitando. Hinc est quod dominus humani conscius desiderii hominem Christi tetendit in formam : ut in mensuram Christi speciositate tota decorus esset, qui in brevitate sua erat ipso erubescente deformis, unde bene subjunxit : *Si ergo neque quod minimum est potestis, de cæteris quid soliciti estis?* Hoc est, quid cogitatione homo majora præsumis, qui per fidem minora desperas? Quid vestimento minus, quid majus corporis incremento? Crede ergo tibi a Deo vestitum corporis posse præstari, a quo tibi fides corporis incrementa repromittit. Verum, quia Deus sic humanum diligit genus, ut ipsos quos dominantis jure corripit, mox paterno soletur, & mulceat blandimento, quos comparatione fœdissimæ avis exasperasse videbatur, ad floris odorati & speciosi nimium hos reducit exemplum. *Considerate*, inquit, *lilia quomodo crescunt : non laborant, neque nent : dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur, sicut unum ex istis.* O quantum se superna pietas, hominis amore deponit! Nam qui poterat præcepta sua sola auctoritate firmare, toto insinuat, & astruit labore doctoris, & qui sufficiebat in sola fide promissionis suæ terminum collocare, auditores ad fidem promissi suasoris perducit exemplo; dubios lilii comparatione confirmat, lilium Salomonis sublimat exemplo : quia ipso domino testante, inter omnes mundi reges Salomon singulari gloria, ornatu unico, speciosus effulsit : & omnes terræ flores lilium vincit & præcellit in gratia : tantumque distat ab universo germine lilium, quantum Regem specie, gloria, cunctis constat excellere. Nec a nobis latius lilii describenda est pulchritudo, cujus prærogativam dominica testatio reddit singularem : iteranda sunt sane illa, quæ ad robur fidei nostræ geminato dominus commendavit exemplo : quia Christianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de pastus & vestitus
non debet necessitate pulsari, * cum videat 7
Dcum hodia nato, & perituro in crastinum
germini tantam vestibus * gloriam contulisse : 8
sed sicut ariditate isti, sicut clibani deputantur incendio, ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi a Deo præstari dubitant, cum futura sibi jam sentiant contributa. *Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublimia tolli : hæc enim omnia gentes mundi quærunt, Pater autem vester scit quoniam his indigetis. Veruntamen quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.* Cum se patrem nostrum dicit, nostri sibi piam curam comprobat non deesse : cum nos regnum cœleste jubet quærere, subjicienda monstrat omnia : nobis quicquid cœlestis exigit apparatus, indicat affuturum.

SER-

4 *Vector novi seculi*. Aliis Epithetis eum ornant Patres. Dictus est ab Chrysostomo, homil. cx, tom. v. pag. 711. *naufragium facientis naturæ bonus Gubernator* : ab Nazianzeno, Orat. xviii. pag. 297. *secundi hujus mundi Parens* : ab Theodoreto in Psalmum xc. *generis nostris scintilla* : Et iterum Orat. v. de Provid. *Secundus humani generis Princeps &c.*

5 *Tanta imitatione*. Sic placuit reponere cum Latinio. Editi omnes : *tanta mutatione*.

6 *Avibus subministrat*. Ambrosius apud Du Hamelium hic : *Aves cœli speciale sibi nihil vindicant : & ideo pabulis indigere nesciunt, quia aliis invidere non possunt.*

7 *De pastus necessitate pulsari*. MS. Cæsen. *de pastu & vestitu non debet ambigere*.

8 *Tantam vestibus gloriam*. MS. Cæsen. *tantam vestitus gloriam*, Latinius : *tantam vestium gloriam*.

AD

SERMO CLXIV.

SIcut febrientibus amarus est semper salutaris cibus, ita & sæpe dominicus sermo contrarius imperitis: utrisque tamen taliter, aut ex corporis, aut ex mentis infirmitate contingit. Hodie dominus exasperasse nonnullorum
Luc. 12. videtur auditum, dicendo: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Et infra, *Putatis, quia pacem veni mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem*. Et ubi est
Joan. 1. illud: „ Ecce Agnus Dei? „ Ubi illud: „ Si-
Isa. 53. „ cut ovis ad occisionem ductus est, & sicut „ agnus coram tondente se mutus, sic non
Matt. 21. „ aperuit os suum? „ Sed & illud: „ Dicite „ filiæ Sion: ecce Rex tuus venit tibi „ mansuetus? „ Et quid est quod agnus iste tam dure in prædicatione percutit? Quid sic arietat in verbo, qui in passione tanta patien-
1 tia tacet, * in morte tota humilitate succumbit? Et revera, fratres, mundum suum Christus per omnia mitis & mansuetus intravit, dum nascitur nostro dulcis in germine, dum cunis blande blandior ipse fovetur: dum parvulus in gremio se fundit, & resolvit humano: dum parentis in collo stringitur, & stringit toto charitatis amplexu: & ut enutriat toto dum nutritur affectu, per omnes sensim currit & adolescit ætates: pauper agit semper, solitarius semper incedit, quia pauper communis est semper: patet omnibus solitarius semper. Et quid est quod tantum verbis spargit ignem, quod tanta & talia inflammat, & dilatat incendia, dicendo: *Ignem veni mittere in terram?* Quid est? Ager quoties longa incuria sylvescit, & toto luxuriæ agrestis sordescit horrore, peritissimi cultoris utique semper aperitur, & purgatur incendio: ac studio benigno cultor ignis apponitur, ut exustis sentibus reveletur prima facies campi,
2 præstetur agricolæ libera, * fiat facilis via vomeri, fit germinis ferax sterilis diu terra, & longa, ac mœsta otia læto lætissima jam repenset in fructu. Ergo ubi Judaicus cespes con-
3 tinuo aratro legis & jugi cultu effœtus * ad inopiam, non respondit germini, non labori, sed pro tritico lolium reddidit, protulit pro viribus spinas, Christus ad sata gentium divini cultus convertit industriam: ac diu oppressa dumis nationum cupiens novalia purgare, ignem mittit primum maximus magister in terram, & quicquid naturalis squalefecerat luxus, quicquid arefecerat brumalis rigor, artifici depurgat & consumit incendio: quatenus sola longo exhausta jejunio ipso suo cinere saginata pinguescerent, & post diuturnam duritiem tenera redderentur & mollia: ac sic Evangelico apta cultu semini redderentur commoda: & fœlici sulco jam redderent tricesimum, sexagesimum, ac centesimum fructum: sed hic ipse cultus non est novus agricolæ veteri & cœlesti, nam legem pangere, * gratiam serere, ignis 4
semper uti opere consuevit. Daturus legem ignem Exod. 5.
præmisit in rubo: sed divinum rubus portavit, non concepit incendium: jam tunc aculeis malitiæ plenum, & ingratum culturæ legis populum præfigurans *; & nunc in arva gentium 5
cum destinaret Apostolos, sic eos igneo imbre perfudit, & ignis consedit super eos, ut possent humecta siccare, sicca infundere, decoquere cruda: frigida calefacere, accendere extincta, comburere noxia: & in opere diverso uno, atque eodem igne ad cœlestem copiam tota percolere deserta terrarum, dicente Pro-
pheta: „ In omnem terram exivit sonus eo- Ps. 18.
„ rum, & in fines orbis terræ verba eorum. „ Sed ad illud jam quod sequitur transeamus. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Urget aqua ignem: cogitanda est talis, tam divisa conjunctio. Urget unda flammam: multiplicat flamma undam.
Quæ est talis, tam concors ista discordia? * Ge- 6
ritur hic, sicut diximus, agricolæ divini species: plena namque omnia calore germinant, humore nutriuntur. Unde rerum parens Deus ignis, & aquæ commercio nos germinat, nos enutrit, quorum tanto ardet, calet, exæstuat, anhelat affectu. *Baptismo habeo baptizari*. Christus suo baptizatur in sanguine, ut quidquid ex nostra carne suscepit, diluatur, renovetur, & totam suæ divinæ majestatis redigatur in formam. Baptizatur Christus suæ baptismate passionis, qui totius peccatum mundi lavit, quod non nisi ab eo qui mundum fecerat, poterat aboleri. *Putatis*, ait, *quia pacem veni mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem*. Quare? Quia conjunctio cœlestis est in ista separatione terrena. Nemo potest connecti terræ, & jungi cœlo. Grata ergo & chara sit ista terrena separatio, quæ nos sic a terrenis separat, ut inserat nos divinis. *Erunt*, inquit, *ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duo, & duo in tres: dividetur pater in filium, & filius in patrem, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam*. Cum quinque dixerit ex una domo dividendos numero, nomina sex dividentur, pater, filius, mater, filia, socrus, nurus: sed quia est ipsa socrus quæ mater est, certum est, quinque tantum personas in his nominibus inveniri;

AD SERMON. CLXIV.

NOTÆ.

1 *TAnta patientia tacet*: MS. Vatic., & Vallicel.; *qui in patientia tanta ad mortem festinat*.

2 *Præstetur agricolæ libera*. Idest: a vepribus, sentibusque soluta. Verum cum Latinio sic emendavimus. Editi omnes: *præstetur agricola libertas*.

3 *Effœtus*. Ita cum eodem Latinio. Editi: *effectus*.

4 *Pangere*: Alias *spargere*.

5 *Populum præfigurans*. Divinam legem non concepit Judæus, sed eam tantum forinsecus portavit: velut rubus in exteriori tantum parte exardescens. Ex Mita.

6 *Concors ista discordia*. Verba illa *Baptismo habeo baptizari*, diverso tempore ab Christo fuisse pronunciata existimat Maldonatus: unde inanis operæ esset eorum nexum cum superioribus quærere. Id autem egregie præstitit Chrysologus.

Dividuntur autem tres in duo, dum in spon-
so sponsa conjuncta, socrus quæ tertia est, di-
visa remanebit in domo. Ergo ista in qua Ec-
clesia conjungitur Christo synagoga, quæ ma-
ter est, & socrus, permanet suo jam marito
perdivisa. Duo ergo in tres ita dividuntur,
dum de isto Christi & Ecclesiæ consortio al-
7 tera hæres * scinditur, & dividitur synagoga,
8 ut Christus & Ecclesia divisi ab hæreticis * uno
mancant & jungantur in Spiritu. Dividitur & pa-
ter in filium, & filius in patrem, dum Judaicus po-
pulus qui per carnalem Christi generationem
paternum sortitus est oomen, a Christo filio
per invidiam separatur, pater lividus in odium
vertit affectum, cui filii gloria jugis est pœna:
est continuus cruciatus, dicente Apostolo;
Rom. 9. „ Quorum partes, ex quibus est Christus se-
„ cundum carnem: qui est super omnia Deus
„ benedictus in sæcula. „ Dividitur & mater
in filiam: est namque synagoga mater, ex qua
per Petrum & cæteros Apostolos nascitur Ec-
clesia filia, quæ ubi divini Regis Christi me-
ruit habere consortium, matrem & æmulam
pertulit, & novercam. Et quæ filiæ mater ta-
lis, qualis nurui socrus? Hæc namque synago-
ga mater, ubi Ecclesiam nurum vidit ex gen-
tibus adveoisse, occidit scelesta filium, nurus
consortium ne videret: occidit Christum: si
vel sic amorem nurus furibunda valeret extin-
guere, sed ex morte totum resurrexit in Eccle-
siæ conjugium Christus: ut probaret charitatem
non separari morte, sed crescere. Arguit eos
autem Dominus qui faciem cœli, ortus nubium,
stellarum cursus, plagas orbis student nimia cu-
riositate perquirere, & tempus salutis suæ nul-
lis studiis, nullis indiciis nituntur agnoscere,
Hypocritæ, ait, *faciem cœli & terræ nostis proba-
re: & quomodo tempus istud non probatis?* Ocu-
lus effusus perdit lumen, quia tota hominis in-
tra pupillam visio continetur, ne ergo studeas
videre multa, ut videas temetipsum; ne præsu-
mas excelsa contueri, nec longinqua ambias
conspicere, quia angustus oculus non capit mul-
ta, non penetrat excelsa, longinqua non per-
spicit, atque ita videt nihil, qui videre existi-
mat totum. Agnosce ergo diem salutis, tem-
pus acceptum per Christum Jesum Dominum
nostrum, si vis a te.

SERMO CLXV. (*)

OMnibus quidem Ecclesiis venerationem de-
bere me profiteor, & fidelissimam servi-
tutem; sed Corneliensi Ecelesiæ inservire pecu-
liarius ipsius nominis amore compellor. Corne-
lius * namque memoriæ beatissimæ vita clarus, 1
cunctis virtutum titulis ubique fulgens, operum
magnitudine notus universis, pater mihi fuit, * 2
ipse me per Evangelium genuit, ipse pius pus-
sime nutrivit, ipse sanctus sancta instituit servi-
tute, ipsa Pontifex sacris obtulit & consecravit
altaribus; & ideo mihi clarum, colendum, mi-
rabile Cornelii nomen. Amor ergo cognominis
me compellit Corneliensis Ecclesiæ desideriis de-
sideranter occurrere, & Projectum venerabilem
virum amabilius Pontificem consecrare, Proje-
ctum dixi, sed non abjectum: juxta illud: „ In
„ te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Ps. 21.
„ Deus meus es tu. „ Et vere iste Projectus ex ute-
ro humanæ matris, matris divinæ in utero ju-
giter mansit: qui domus suæ nescius, domus
Dei esse perstitit habitator: qualiter autem,
fratres, cunabulis ab ipsis gradus Ecclesiasticæ
militiæ conscenderit & officia, * quia dicere 3
mihi longum est, sicut dicit Dominus „ ætatem Joan. 2.
„ habet: ipse pro se loquatur, „ * per Dominum 4
nostrum Jesum Christum, qui vivit & regnat
cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum, A-
men.

SER-

7 *Altera hæres*. Latinius legit & jure fortasse: *altera hæresis*.
8 *Ab hæreticis*. Alias: *ab Judæis*.

AD SERMON. CLXV.

NOTÆ.

* SErmoni huic in MS. Cæsenæ præfigitur Titulus: *In ordinatione Episcopi Foro Corneliensis nomine Projecti*.

1 *Cornelius*. Vide quæ observata sunt in Notis ad vitam Chrysologi ex Castillo num. 5.

2 *Pater mihi fuit*. „ Forte per baptismum, certe per „ educationem, ordinationem, & consecrationem. De B. „ Ambrosio, D. Augustinus lib. contra Pelag. *Baptizan-* „ *tem veneror ut Patrem: in Christum Jesum per Evan-* „ *gelium ipse me genuit*. „ Mita.

3 *Gradus conscenderat & officia*. Projectum una cum Chrysologo ab B. Cornelio sacris eris addictum, & Levitam consecratum tradit Mita, Chrysologo inde ad Ravennatem sedem evecto, alter ab eo venit in Archidiaconatus dignitate, quam postea, & ipse electus Præsul, Beato Donato Levitæ Corneliensi cessis. Episcopalibus infulis ornatus videtur anno 431. Eundem credit esse Baronius, quem Cœlestinus PP. Legatum elegit, ut suo nomine Concilio Ephesino præesset. Annal, tom, VII., an. 431. num. XXII. At si hæc vera essent, communis de Chrysologi ordinatione sententia corrueret, ejusque Cathedræ natalem ante Sixti dies, annumque 431. statuere oporteret. Non autem sibi constare videtur Baronius, dum alias Rubeum sequutus, statuit ordinationem Chrysologi anno 433. Sixti PP. 2. Ibidem num. XXIV. anni 433. De Projecto Episcopo silent Martyrologia. Ejusdem tantum meminit Ferrarius de Sanctis Italiæ, sub die XXIII. Septembris: qui ei in Ecclesia Forocorneliensi sacer est. Mira de eo narrantur; qua fide, apud ipsum Auctorem videat is, cui hæc scire placuerit.

4 *Pro se loquatur*. Mos fuit, ut qui Episcopi consecrabantur verba ad Populum facerent; ut alibi observatum est.

AD

SERMO CLXVI. (*)

HAbet quidem simplicitas innocentiæ suæ
gratiam: habet fidei suæ fructum, scien-
tiæ præmium habere non potest, palmam ha-
bere non potest virtutum. Aliud est otio &
securitati suæ vivere: aliud est pro omnibus fer-
re vigilias & labores. Simplicitas civem bonum
facit, non facit militem fortem: hinc est, quod
ille censum solvit, hic stipendia percipit, &
honores. Civis aut cedit, aut succumbit ad-
versis, adversa miles sustinet & propellit: ille
pugnare non didicit, hic non timere: ille ca-
vet semper, hic vincit. Hæc diximus, ut quæ
sit distantia monstraremus inter eum qui Chri-
stianæ fidei simpliciter accipit & sequitur sa-
cramentum, & inter eum qui studet ipsius fi-
dei & apprehendere scienter, & nosse myste-
rium. Ecce Quadragesimæ jejunium, quod
devotione solemni die crastino suscipit univer-
salis Ecclesia: multi putant abstinentiæ tantum
studio, vel nobis traditum, vel pro nobis Do-
minum peregisse, nec altioris intelligentiæ con-
tinere mysterium, sed solummodo castigandis
corporibus, resecandis vitiis, temperandis men-
tibus hoc provisum. Porro quadragenarius iste
numerus tam sacratus esse a sæculis, tam my-
sticus reperitur, ut semper efficiendis rebus
divinis, & maximis Dei negotiis explicandis
adhibitus lege inviolabili perscribatur. Quod ut
luceat ad purum copiosissimis percurramus e-
xemplis. Cum mundus intra generis humani
primordia perdeflenda, nefando vitiorum squal-
lore sordesceret, & totus criminum fœteret
horrore, ac pene ipso iniquitatis suæ fumo fusca-
re cœli tantam contenderet claritatem, quadra-
Gen. 7. ginta diebus ac noctibus expiaturus terram, cœ-
lestis imber effunditur: ut, quia perire si-
1 bi mundus, quod factus fuerat, jam debebat, *
gauderet tali baptismate se renatum, sciretque
quod est, non se naturæ, sed auctoris sui gra-
tiæ, jam debere: ipsamque nostri baptismatis
formam terra, nostri corporis origo, præliba-
ret: ut quæ ante natos homines producebat
ad mortem, hos ad vitam produceret jam rena-
tos. Attendite, fratres, quantus sit quadrage-
narius numerus iste, qui & tunc cœlum ter-
ris aperuit abluendis: & nunc fonte baptisma-
tis orbem totum pandit gentibus innovandis.
Merito nos quadraginta diebus per jejunium
currimus, ut perveniamus ad fontem baptis-
matis & salutis: * Quadraginta annis popu- 2
lum Judæorum panificus in eremo pavit im- Exod.16.
ber: nec solito ministratu incrementa germi-
nis produxit e terra: sed ipse terris potius
fluxit frumenta, totumque servitutis humanæ
ademit laborem, qui blando rore esurienti-
bus cœlestem præbuit & evexit annonam.
Quadraginta diebus terram repromissionis ex- Num. 13
ploratio missa divinitus circuivit: ut hic sa-
cratus numerus promissas Israeliticum populum
evocaret ad terras; qui nos quadragenariis je-
juniorum cursibus evocat, & perducit ad cœ-
lum. Namque & nostri corporis terram qua-
draginta diebus explorat nunc, & circuit cœ-
lestis inspectio: ut expugnatis & expulsis vitio-
rum gentibus, regionem nostri cordis possi-
deat turba virtutum. Et quia nihil omittendum
est, Moyses ipse dierum quadraginta jejunio Exod. 24.
ita humano defæcatus est, & exinanitus a cor-
pore, ut totus divinitatis mutaretur in gloriam:
& adhuc in nostri corporis obscuro toto ful-
geret lumine deitatis: neque intueri eum mor-
talium visus posset, qui substantia Dei diu pa-
stus * tota mortalis cibi oblitus fuerat adju- 3
menta: unde didicit coram Deo, & cum Deo
commorantibus vitæ subsidia non deesse. Et
revera, fratres, nescit lassari, mori non potest,
cui panis, cui vita Deus est. Merito hic talis
legem sancire meruit, qui totum quicquid in
homine lex urgere poterat, peramisit. Præsti-
terat hoc Moysi juge fortasse jejunium; sed non-
dum reddiderat talem, si defuisset quadragena-
rius numerus hic sacratus. Jejunium Eliam le- 4. Reg. 2.
vavit ad cœlum, & purificato sic corpori ignei
currus addixit obsequium: ut ostenderet gehen-
na, * quæ exurit reos, innocuis quam dese- 4
ruit: sed ut ad hoc perveniat & Elias, qua-
dragenarii numeri ante viam mysticam præcur- 3. Reg 19.
rit. Ezechiel eximius Prophetarum quadragin- Ezech 4.
ta diebus jacens latere uno, * scientibus legem 5
loquor, captivitatem futuram dum præfigurat
absolvit: quia sacratus numerus iste suscipit
iniquitates ut deleat, iniquitates ut absolvat in-
greditur, vincula patitur ut relaxet. Hic est Matt. 4.
ergo quod Dominus, auctor a sæculis in hoc
numero absconditi sacramenti, intrat ipsum nu-
merum dierum quadraginta jejunii, ut quod
adumbraverat in famulis ipsa per se jam veri-
tas, facta * & cœpta perficeret, firmaret tene- 6
ra, inchoata suppleret, & quæ præceptis insti-
tuerat, roboraret exemplo: non enim suffece-
rat hoc tantum tanti numeri sacramentum im-

AD SERMON. CLXVI.

NOTÆ.

* SErmo in quo Chrysologus, ait Castillo, „ Raven- „ natum vitiosa, & nimis adulterata compescuit „ jejunia: nam Quadragesimales hebdomadas, modo valde „ rigidas amplectebantur Cives, modo nimis indulgentes „ & laxas diligebant. „

1 *Jam debebat*. Alius *desiebat*.

2 *Baptismatis & salutis*. Peracto, expletoque Quadragesimali jejunio, solemnis in Paschate habebatur Baptismus.

3 *Substantia Dei pastus*. „ Hoc est essentia divina, vel „ sermone Domini: qui Moysem per aera per quadraginta dies bis renovaverat, ut ait Auctor de Mirab. Script. „ in tom. III, Oper. S. Augustini. „ Mita.

4 *Gehenna*. De hujusmodi vocis etymo V. Hofmannum in Lexico; Fungerum in gehenna; Seldenum de diis Syris Sintag. 1. cap. 6.

5 *Jacens latere uno*. Ezechiel Prophetarum vetustissimus diebus trecentis & nonaginta in sinistrum latus, quadraginta in dexterum cubuit: omnino diebus quadringentis, & triginta per trecentos & nonaginta dies, annos totidem significantibus, Israelis iniquitas definitur: per quadraginta, diuturnitas captivitatis Judæ indicatur. De cubatione autem Ezechielis, an ad prodigium recurrendum sit, vide Chrysostomum de Provid., Basilium in Isaiæ VIII., Theodoret. in Oseæ 1. cæterosque Enarratores.

6 *Jam veritas, facta*. Corrupte in editis: *ipsa per se jam veritate facta*: vel: *ipsa per se jam veritas faciens*.

perasse verbis, nisi commendasset & facto. Et
tamen, fratres, a tempore diluvii sacramenti hu-
jus contendimus aperire mysterium, non ausi
anteriora contingere, superiora rimari, loqui
tacita, tam diu certe reposita proferre: præser-
tim cum mihi temerarium, & vobis non ne-
cessarium videam, causarum tales, tantasque
origines perscrutari. Veræ devotionis est, fide-
lissimæ servitutis est, quid fieri velit, non quare
velit dominator, inquirere. Si ergo quadra-
ginta dierum simplex, purum, æquale, tantis
testimoniis, sub tanti numero sacramenti tra-
ditum nobis a Domino jejunium perdocetur;
unde ista varietas, unde novitas ista, unde
hebdomadæ nunc resolutæ, nunc rigidæ, nunc
7 indulgentes nimium, nunc severæ? * Unde in-
temperati jejunij usus iste, qui aut afficiat sine
venia, aut remittat ad crapulam? Hoc est, se-
paratim calida, separatim frigida, separatim
salis, separatim cibi remedia suis usibus depu-
tare, & totum vitæ negligere conditorem? Cer-
te qui corporis cibos condiunt, sapienter dis-
cant animæ pabulum temperare: ne aut plus
salitum, aut penitus insulsum salutaris cibi ge-
nerat lethale fastidium. Jejunium sit æquale:
&, ut est nobis traditum, servetur ad corpo-
ris & animæ disciplinam. Certe qui jejunare
Mauh. 2 non potest, non præsumat inducere novitatem:
sed fateatur esse fragilitatis propriæ quod rela-
8 xat: & redimat eleemosynis, * quod non po-
test supplere jejunus: quia illius gemitus domi-
nus non requirit, qui pro se gemitus paupe-
rum sic redemit.

SERMO CLXVII.

OPportune nobis Joannes beatissimus ieiu-
nij tempore pœnitentiæ doctor aduenit,
doctor dicto, factoque, magister verus: quod
verbo asserit, demonstrat exemplo. Magisterium
stat de scientia, sed magisterij auctoritas con-
stat ex vita: docenda faciens, obedientem per-
ficit auditorem. Docere factis, sola est norma
doctrinæ: doctrina in dictis scientia est, in fa-
ctis virtus. Scientia ergo illa vera est, quæ
fuerit mixta virtuti: illa, illa divina est, non
humana, Evangelista probante, cum dicit „ Quæ
„ cœpit Jesus facere & docere. „ Præceptor
Act. 1. cum docenda facit, & auditu instruit, & in-
format exemplo. *In diebus*, inquit ille, *venit
Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, & di-
Matth. 3 cens: pœnitentiam agite, appropinquavit enim re-
gnum cælorum*. Pœnitentiam agite, quare non
magis gaudete? gaudete magis, quia succedunt
humanis divina, cœlestia terrenis, temporali-
bus sempiterna, malis bona, secura aoxiis,
ærumnis beata, mansura perituris. *Pœnitentiam
agite*. Pœniteat plane, pœniteat qui diviois præ-
tulit humana, qui servire voluit mundo, &
dominationem mundi cum mundi domino non
habere. Pœniteat qui maluit perire cum dia-
bolo, quam regnare cum Christo. Pęniteat qui
virtutum libertatem fugiens, captivus voluit es-
se vitiorum. Pęniteat, & satis pęniteat, qui ne
vitam teneret, manus tradidit morti. *Appropin-
quavit enim regnum cælorum*. Regnum cęlorum,
est præmium justorum, judicium peccatorum,
impiis pęna. Beatus ergo Joannes, qui pęni-
tentia judicium voluit præveniri: peccatores non
judicium voluit habere, sed præmium: impios
voluit regnum intrare, non pęnam. Et tunc
Joannes vicinum cecinit regnum cęlorum, quan-
do adhuc puer mundus, ætatum conquirebat
augmenta. Modo cęlorum regnum quam pro-
ximus jam scimus, quando mundus senectute
fessus extrema, vacuatur viribus, membra de-
ponit, amittit sensus, doloribus urgetur, curam
respuit, vitæ moritur, vivit morbis, defectum
clamat, testatur finem. Nos ergo duriores Ju-
dæis, qui fugientem sequimur mundum, qui
futurorum temporum obliviscimur: præsentibus
inhiamus, qui in ipso positi jam judicio non
timemus, qui veniente illam domino non occur-
rimus, qui volumus manere mortem, resurre-
ctionem nolumus mortuorum, qui servire vo-
lumus, nolumus regnare, ut tantum regnum Luc. 11.
nostro domino differamus. Ubi est illud „ Cum
„ orabitis, dicite: Veniat regnum tuum „? Ma-
jori ergo pęnitentia opus est nobis, & pro mo-
do vulneris modus adhibendus est medicinæ.
Pęniteamus, fratres, pœniteamus cito, quia nobis
spatium temporis jam negatur: jam nobis ipsa
hora concluditur: iudicij præsentia jam nobis
satisfactionis locum excludit. Currat pęnitentia
sententia ne præcurrat: quia dominus quod non
venit adhuc, quod adhuc expectat, quod mo-
ras facit, nos sibi redire desiderat, non perire,
quos pietate tali semper est allocutus. „ Nolo Ezech. 33
„ mortem peccatoris, sed ut revertatur impius a
„ via sua, & vivat. „ Pœnitentes ergo reverta-
mur, fratres, & ne de arcto temporis perti-
mescamus: quia auctor temporis nescit arctari:
probat hoc Evangelicus latro, qui in cruce &
in hora mortis rapuit veniam, invasit vitam, Luc. 23.
effregit Paradisum, penetravit ad regnum. Et
nos, fratres, qui de voluntate meritum non
quæsivimus, acquiramus vel de necessitate vir-
tutem, ne judicemur judices nostri simus: pę-
nitentiam debemus nobis, ut possimus nobis
auferre sententiam. Prima est fęlicitas perpetua
innocentiæ securitate gaudere, inviolatam ser-
vare mentis & corporis sanctitatem: nulla im-
munda mundi inqoinamenta sentire, reatus con-
scientiam non habere, vulnera nescire peccati,
gratiam semper possidere virtutum, semper sub
spe vivere cęlestium præmiorum, sed si quo
forte nostra mens jaculo fuerit confixa pecca-
ti, si caro tumescat ex crimine si vitiorum sa-
nie fragilitas humana corrumpatur: tunc ægris
illa, quæ non sanis, pœnitentiæ medicina suc-
currat, ferrum compunctionis accedat, appona-
tur adustio tunc doloris, adhibeantur suspirio-
rum tunc fomenta, tumentis conscientiæ fervor
evaporet, tunc reatus ulcera lachrymis abluan-
tur,

7 *Nunc severa*. „ De superstitione in hoc jejunio a plu-
„ ribus adhibita, habet S. Ambrosius Serm. 23. & 24. in
„ vetustis. „ Mita.

8 *Redimat eleemosynis*. Vide quam optime S. Leo Serm.
de jejunio septimi mensis.

tur, immunditiam corporis cilicia tunc detergant. Ferat, ferat amarum pœnitentiæ curam,
1 qui fervare debitam * noluit fanitatem. Cui
2 vita fua chara eft, dura nulla eft cura: * medicus non fit ingratus, qui per dolorem revocat ad falutem. Qui innocentiæ creditum fervat, pœnitentiæ non folvit ufuram: dominus
Matt. 9 hoc aperit dicendo „: Non eft opus fanis medicus, fed male habentibus „ Et qui male haberent patefecit, iterum dicens „: Non veni „ vocare juftos, fed peccatores. „ Revocat per pœnitentiam Joannes: Chriftus per gratiam vocat: hinc eft Joannes quod veftitu, victu, loco, totus pœnitentia formatus incedit. *Venit*, inquit, *Joannes Baptifta prædicans in deferto Judææ & dicens: Pœnitentiam agite*. Per deferta Judææ pœnitentiam elamat Joannes, quæ legis cultum, Prophetarum laborem, fœcunditatem Patrum, frugem Dei fua fterilitare perdebat: unde ad pœnitentiam merito vocantur difciplinarum deferta non hominum, non locorum: vocat clamor, ubi non affiftit auditor. *Ipfe autem Joannes habebat veftimentum de pilis camelorum.* Potuit de caprarum, fed cilicio opus non
3 erat: fed accepit tortuofiffimi pilos animantis * nihil habentis recti, nihil gratiæ, nihil decoris: quem natura dedit labori duro: addixit magno ponderi: extremæ tradidit fervituti: tali pœnitentiæ magifter indui debuit veftimento: ut qui a recti detorferant difciplina, & deformes fe totos formis reddiderant peccatorum, magnis pœnitentiæ farcinis fubderentur, adjicerentur duris fatisfactionis angoribus, fufpiria compunctionis laboriofa portarent: ut directi & attenuati in modum acus per anguftum pœnitentiæ foramen ampla remiffionis intrarent: & impleretur dominicum dictum „ Camelum per foramen acus
Matt. 19. „ poffe tranfire „ * *Efca autem ejus erant locuftæ*,
4 *& mel fylveftre*. Locufta caftigandis peccatoribus attributa merito pœnitentiæ figuratur in paftum, ut de peccati loco exiliens, in pœnitentiæ locum ad cœlum poffit pennis veniæ pervolare *: 5
Hoc Propheta fenferat, qui dicebat: „ Sicut Ps. 108. „ umbra cum declinat fublatus fum, & excuffus „ fum ficut locuftæ genua mea infirmata funt „ præ jejunio: & caro mea immutata eft propter „ mifericordiam. „ Audis quemadmodum de peccato in pœnitentiam excuffus eft ut locufta, & curvavit genua ut pœnitentiæ pondera bajularet: & adjicitur mellis cibus, ut amara pœnitentiæ dulcis mifericordia temperaret.

SERMO CLXVIII.

Sicut profunda maris ingredi, & liquentis viæ calles invios tranfmeare artifex viator invenit: ita de Dei dictis aliquid audire, & ad divini fenfus penetrare fecretum dedit & docuit lex divina. Hinc eft quod ratem noftræ mentis carnis a littore folventes, in pelagus Evangelici fermonis intramus, credentes quod flante Spiritu fancto cœleftis intelligentiæ pervenimus ad portum. Dominus nofter hodie fpem peccatorum promovit ad veniam, & fuperborum murmur piiffimo compreffit exemplo. *Erant*, inquit, *appropinquantes domino publicani* Luc. 15 *& peccatores, ut audirent illum: & murmurabant Pharifæi & Scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit & manducat cum illis*. Non minus invidi, quam fuperbi malitiam de dominica bonitate capiebant: de pietate Dei, impij reddebantur; fiebant de Chrifti miferatione crudeles; fumebant de cœlefti curatione languorem: & pœnitentium veniam * vertebant judicis in 1
reatum. *Peccatores recipit, & manducat cum illis*. Sic videt invidus, fic fuperbus fentit: avarus fic fapit, intelligit fic malignus. *Peccatores recipit*. Non dicunt fufcipit. * Quid amiferat, 2
qui recepit? Donat culpas, iram vertit in gaudium,

AD SERMON. CLXVII.

NOTÆ.

1 Debitam. Alias: *delicatam*.
2 *Nulla eft cura*. MS. Cæfenæ. *cui vita fua eft cara: nulla cura eft impura*.
3 *Tortuofiffimi pilos animantis*. Vocat Camelum *animal tortuofum*, fortaffe quia *folus Camelus*, referente Horo lib. II, cap. XCI. *femur inflectit*: habet enim quatuor articulos in femore, totidem offibus interjectis. Camelum ira percitum ita defcribit Nazianzenus.

Quid? fi Camelus quifpiam ferox tonet
Gutture, tibique tendat infeftum caput:
Stabis ne pugnans? nonne qui fapit fugit?

4 *Camelum per foramen acus poffe tranfire*. In his Chrifti verbis multi opinantur non agi hic de Camelo animali, fed de *Camelo*, aut *Camilo* fune nautico. Nam *Camilum* vocari craffum rudentem, quo Nautæ utuntur ad jaciendas anchoras, advertit Theophylactus, in cap. XIX. Matth. pag. 113. Jure autem hæret hic aqua eruditioribus. Animal intelligendum fuadet vocis acceptio, & Talmudicorum proverbium, ab Caninco pridem ufurpatum, de eo qui arduam rem aggreditur: *forte ex urbe Pombodisha es, ubi immittunt Elephantem per foramen acus?* Chriftus vero pro *Elephante*, *Camelum* ufurpavit, animal Judæis magis cognitum. At agi de rudente fuadet analogia major inter rudentem & filum, quod folet per foramen acus indui. Certe Syri, & Arabes pro rudente intelligunt. Et Talmudicos ne qui objiciat, habent & ipfi adagium de rudente per foramen anguftum, quale eft foramen acus, V. Suicerum.

5 *Pennis veniæ pervolare*. Ex his liquet crediditfe Chryfologum locuftas ἀκρίδας, de quibus paftum Joannem teftatur Evangelifta, vere locuftas fuiffe, non *laganas in melle frictas* ficut Ebionei, tefte Epiphanio, lib. contra hæref. tom. II. hæref. XXX. pag. 65. non *arborum & herbarum extremitates*, ut Theophylactus in cap. III. Matth. Nicephorus Callixtus, Hiftor. lib. I. cap. XIV. pag. 79. & Paulinus Nolanus Carm. de Joanne Bapt.

Præbebant facilem victum fylveftria mella,
Pomaque, & incultis enata cautibus herba:

Nec aliud quoddam herbæ genus, quod *Melagrum* vocant, ut refert Theophylactus loco cit. & Jacobus de Vitriaco Hiftor. Orient. lib I. cap. LIII. nec *aviculas*, nec *pifces marinos*, quod perridiculum eft. Confonat Chryfologo communior fententia Auctorum: nam Orientalibus, ut ait Hieronymus in Jovinian. lib. II. cap. VII. *locuftis vefci moris eft*: Hinc tefte Eufthatio Odiff. ὁ ἀκριδοφάγοι locuftivora dicti funt. Merito adeundus Cl. Bochartus de Anim. P. II. lib. IV.

AD SERMON. CLXVIII.

NOTÆ.

1 Pœnitentium veniam. Alias: *peccati veniam*.
2 *Non dicunt fufcipit*. „ Hoc eft Pharifæi minime „ confiderantes quod Chriftus Dominus noftrorum non in„ digens, fola mifericordia & pietate nos ipfos quærit, „ dicunt: Peccatores recipit: hoc eft peccatores, veluti rem „ fibi utilem recuperat amiffam: quafi dicere velint: divi„ nitatem ex perditione noftra, aliquid damni paffam fuiffe;

dium, dolorem mutat in gratiam, quicunque invenit quod amisit. *Peccatores recipit*. Recipit peccatores Deus, sed Deus peccatores esse non sinit, quos recipit: peccator Deum non violat appropinquans, Deus peccatorem sanctificat cum propinquat. Pharisæe, Christus peccata non recipit, cum recipit peccatorem: quia Deus non criminis, sed hominis est receptor. Unde Pharisæus non quales venerant, sed quales redibant videre debuit peccatores. Certe Paulum, quem persecutorem miserant, prædicatorem viderunt mox rediisse. Sed jam Deus gaudium suum de reditu peccatoris comparatione qua, qua similitudine insinuet, audiamus. *Et ait ad illos parabolam: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & si perdiderit ex eis unam, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit super humeros suos gaudens: & veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat. Ita dico vobis gaudium erit in cælis super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia*. Semper quidem cum perdita reperimus, novum capimus cumulum gaudiorum, & est jucundius nobis invenisse perdita, quam non perdidisse servata. Sed hæc parabola plus divinæ pietatis, quam consuetudinis humanæ loquitur, & exprimit veritatem. Magna relinquere, amare minora, Dei potestatis est, non est cupiditatis humanæ: quia Deus & quæ non sunt, facit esse: & perdita sic sequitur, ut teneat quæ reliquit: & amissa sic invenit, ut quæ servata sunt non amittat: Ergo non terrenus pastor iste est, sed cœlestis, & parabola hæc tota non figurata est laboribus humanis, sed divinis est obumbrata mysteriis: sicut ex ipso numero mox lucescit cum dicit: *Qui ex vobis homo qui habet centum oves, & si perdiderit ex eis unam*. Quare non quinquaginta, quare non ducentas, sed centum? quare non quatuor, quare non quinque, sed unam? Ut ostenderet non ex damno fuisse, sed ex numero plus
3 dolorem. * Namque amissio unius totum dissipaverat centenarium numerum, & totum de
4 dextera redegerat ad sinistram, * ut dispendio unius & sinistra clauderet omnes, & dextera nil haberet. Nonagesimus & nonus numerus, in sinistra latet clausus, constrictus hæret, tenetur oppressus; qui tamen ubi unus perceperit & senserit augmentum: mox dexteræ transit ad palmam, mox centenarii numeri pervenit ad coronam: & si non habuisse centenarium numerum doloris est, cujus doloris est perdidisse? Videtis quia per unius ovis amissionem pastor iste totum gregem cecidisse de dextera, & totum in sinistram doluerat recidisse; & ideo relictis nonaginta novem, unam sequitur, unam quærit, ut inveniret in una omnes, redinte-
graret omnes in une. * Sed jam cœlestis para- 5
bolæ pandamus secretum. Homo habens oves centum Christus est. Pastor bonus, pastor pius, qui in una ove, hoc est in Adam, posuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna Paradisi, hanc in regione vitalis pascuæ collocarat: sed illa vocem pastoris oblita est, dum lupinis ululatibus credit, & caulas perdidit salutares, & tota lethalibus sauciata vulneribus. Hanc ergo Christus veniens quærere in mundum, in utero virgineæ regionis invenit. Venit suæ nativitatis in carne, & in crucem levans humeris suæ imposuit passionis, & gaudens toto resurrectionis gaudio per ascensum ad cœlestem tulit & pertulit mansionem. *Et vocavit amicos & vicinos*. Hoc est Angelos. *Dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat*. Congratulantur & congaudent Christo Angeli super ovis Dominicæ reditu, nec indignantur in toto sibi præsidere so-
lio majestatis, quia de cœlestibus invidia * cum 6
diabolo fuerat jam fugata: nec poterat per agnum qui peccatum mundi tulerat, in super-
na amplius invidiæ penetrare peccatum. * Fra- 7
tres, ille nos quæsivit in terra, nos illum quæramus in cœlis: ille nos portavit suæ divinitatis ad gloriam, nos illum sanctitate totæ no-
stro portemus in corpore,, : Glorificate, in- 1. Cor. 6
,,quit, Apostolus, & portate Deum in corpore ,, vestro,, Ille Deum in corpore suo portat, qui nullum portat in suæ carnis operatione peccatum.

SER.

,, se. bene dixissent peccatores suscipit: hoc est peccatores ,, in suam gratiam libere & gratis admittit, ut infra Serm. ,, clxx. ,, Mita.

3 *Plus doloris*. Alias: *plus doloris*.

4 *Redegerat ad sinistram*, S. Irenæus adversus Valentinianum, lib. 1. cap. xiii. ait: *a numero nonagesimo nono, qui est in læva per unius additionem transferri in dexteram: & ibi centena constitui*. Quem locum laudat Pierius Valerianus: & ipse docet hunc numerandi methodum ab Antiquis usitatam fuisse, & quomodo. Unde Auctor noster hunc morem respiciens, inquit: *nonagesimum nonum numerum in sinistra latere clausum*. Quoniam, cum læva nonus, digitis complicatis, & pollice super medium digitum compresso, ostenderetur, nonagesimus nonus numerus indicabatur: cui numero, si unum tantum addamus, mox centenarius numerus evadit; qui non per lævam, ut supra compressam, ostenditur, sed per dexteram compresso versus palmam auriculari digito. Unde numerus ille nonagesimus nonus, si per additionem unitatis fiat centenarius, de sinistra transit ad dexteram. Ex Mita.

5 *Omnes in una*. Nonaginta novem oves humanum genus est perditum: una ovis Adam. Hac una recepta clauditur centenarius numerus, & omnes recipiuntur.

6 *De cœlestibus invidia*. ,, Favet Auctor opinioni aliquo- ,, rum Theologorum asserentium, Lucifero revelatam fuis- ,, se unionem hypostaticam humanæ naturæ cum Verbo ,, divino, & inde sumptam occasionem superbiæ, & invi- ,, diæ; quæ diabolum & asseclas ejus dejecit. Vide Suarium ,, tom. 1. disp. 42. Sect. 1. ,, Mita.

7 *Amplius invidia penetrare peccatum*. ,, Hoc est per ,, gratiam bonis Angelis concessam; vel quia invidia fuga- ,, ta fuerat e Cœlo per sempiternam Diaboli, & sectato- ,, rum expulsionem: vel quia Agnus propria morte Cœ- ,, lestibus pacem reddiderat. ,, Mita.

AD

SERMO CLXIX.

PEr omnes Evangelicas lectiones latere mysticos sensus & cœlestis intelligentiæ manere secreta, norunt soli quicunque divini spiritus gratiam percepere. Ecce posteaquam pastor supernus perditam centenarii gregis ovem perquisivit, invenit; & Angelorum lætitiam totam cœleste jam retulit ad ovile, mulier Evangelica producitur in figuram, quæ lumine accenso de decem drachmis unam drachmam perditam sic requirit, ut inventa hac de lucro suo, de suo gaudio, causam pariat cœlestium
Luc. 15. gaudiorum: sic enim dicit: *Aut quæ mulier habens drachmas decem si perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat? Et cum invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Putasne mulier ista, communis est: aut habuisse eam decem drachmas humano putatur ex sensu? aut unam casu creditur perdidisse mundano? aut simpliciter contingit quod eam nocturno requirit in tempore? aut lucernam de nostri usus more succendit? aut consuetum quod eam perdidit & invenit intra domum? aut familiare, quod amicas ad lætitiam convocat & vicinas, quas perdens convocasse non legitur ad mœrorem? Novum damni genus, & quod drach-
1 mam non oblatam patefaciat, sed dilapsam: * & quod eam domesticis absconditam tenebris, & non defossam dolis loquatur extraneis. Videtis quam singulare sit totum, quam morem transeat & supergrediatur humanum, quam divinum spiret, & redoleat sensum: quam attollat ad cęlum mentis intellectum, quam collocet in supernis, quam cogat superni cordis accendere lucernam, & instar Evangelicæ mulieris, per dominicæ lectionis obscura, drachmam quærere scientiæ salutaris. Antequam Christus ad ovem veniret errantem, & miserandis discursibus attritam misericordibus humeris sublevaret ad cęlum, & onustus pecore pio inaccessas lupis perveniret ad caulas: mulier habens decem drachmas tenebras diutinas sustinebat, & non solum drachmam perditam deflebat unam, sed ipsas novem drachmas sibi residuas non videbat. Nox ei erat jugis, erat ei profunda & perseverans caligo, cui lucerna sine divino igne ad noctis solatium non lucebat: sed posteaquam supernus ignis, ignis spiritus sancti flammeo se super Apostolos imbre diffudit, & non minus frigida, quam tetra mortalium corda toto ignis sui calore succendit. Mulier, id est Ecclesia, accendit lucernam suam, id est, internum illum sui cordis obtutum: hoc est, „ illuminatos, ut inquit Apo- Ephs 1.
„ stolus, oculos cordis vestri „. Accendit ergo lucernam suam, & illam Judaicam domum ignorantiæ cæcam tenebris evertit * Apostolicum 2
post laborem, donec jam de decem drachmis, hoc est, decalogo legis, drachmam perditam reperiret in Christo. Christus est plenum deitatis numisma. Christus est drachma nostræ redemptionis & pretii: Christus est qui & erat in legis decalogo & latebat: Christus est quem habebat & synagoga, & tenebris impugnantibus non videbat. Decem drachmas, decem legis diximus verba, ex quibus verbum perdiderat & synagoga unum. Quod unum? Illud quod in Ecclesia primus quia lucerna ar- Joan. 5.
dens erat, Joannes invenit, dicente Domino: „ Ille erat lucerna ardens „ dicente Evangelista: „ In principio erat verbum, & verbum Joan. 1.
„ erat apud Deum, & Deus erat verbum. „ Hoc fuisse in decalogo jam patefcat. „ Audi, Deut. 6. Marc. 12.
„ inquit, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus „ est. „ Hoc synagoga dum non videt in filio, amittit in patre: dum non credit in Christo, Christum lethaliter crucifigit: cui merito per decalogum consequenter dicitur „ Non oc- Exod. 20
„ cides. „ Siquidem dum Judæus ipsam mandatorum seriem capite detruncat, ante Christi quam legis extitit homicida * unde & totum 3
corpus Decalogi retorsit in Christum: „ Non „ occides, non mœchaberis: „ damnata est synagoga, quæ juncta diis gentium repulit Christum, qui seposita potestate dominantis, conju- Matt. 28.
gis ad eam descendit affectus: „ Non furtum „ facies: „ Furata est dominicam resurrectionem, quæ precium militibus dedit, ut resurrectionis infoderet & occuleret veritatem. „ Non Matt. 26.
„ falsum testimonium: „ Hæc est quæ conquisivit falsos testes, ut impleret illud: „ Exur- Ps. 34.
„ gentes testes iniqui, quæ ignorabam, inter- „ roga-

AD SERMON. CLIX.

NOTÆ.

1 NOn *ablatam sed dilapsam*. Mulier quæ perdiderat drachmam, Ecclesia Gentium erat, quæ verum Deum perdiderat, non quidem ablatum, seu ereptum, sed dilapsum, hoc est negligentius custoditum. Ex Mita.

2 *Cæcam tenebris evertit*. Ita editiones nonnullæ Colon. 1627. Venet. 1636. Lugdun. 1636. Lugdun. Raynaudi 1633. In nonnullis aliis *everrit*: Everiit autem legunt in sacro Textu Veteres Latinorum Libri, & MMSS., & editio Sixti V. 1590. At mendose. Legendum enim est ut habet Græcus *everrit*. Exemplaria olim quædam, ætate Gregorii Magni ferebant *emandat*. Quibus assentitur Ambrosius Epist. 11. initio. La Haye spretis emendationibus legi vult: *evertit*.

3 *Ante Christi, quam legis extitit homicida*. „ MS. „ Cæsenæ oppositum habet: *Legis antequam Christi exti-* „ *tit homicida: unde & totum corpus Decalogi retorsit, in* „ *Christum*. Utra sit germanior lectio Lectori dijudicandum relinquo. Mihi probatur impressa. Hoc est; cum „ Synagoga juncta diis Gentium adulterium commisit, & „ Christum verum sponsum repulit, tunc caput decem præceptorum Dei detruncavit: quod est illud: *Ego sum dominus Deus tuus &c.* Unde prius Christum mente occidit, quam legem; & totum corpus decalogi ab se retorsit, & rejecit: vel rejecit in Christum, idest Christo, „ & ejus Ecclesiæ, observantiam Decalogi remisit, quam „ ab se abdicavit. „ Mita.

„ rogabant me. „ Et revera aliter tredere non poterat veritatis auctorem, quia semper sola impugnat falsitas veritatem. Sic ruit, sic per gradus cadit, qui de scalis labitur & corruit præceptorum. Nam si Dominum Deum eredidisset unum, ad hoc ruinatum barathrum non venisset. Sed nos lucernam matris Ecclesiæ jam sequamur, & ambulantes in lumine Dominici vultus, Christi perveniamus ad drachmam; atque amicas & vicinas, id est, Ecclesias gentium convocemus, ne matrem nostram, drechmam suam, nesciant invenisse, & dicamus cum Propheta; „ Paravi lucernam Christo
[Ps. 131.] meo: „ Et quid lucerna profuerit audiamus: „ Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus „ eam in campis sylvæ. Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus: „ Ecce quod per distensos campos, & nemora diffusa quærebamus, hoc in Domino, hoc matris inveniamus ad lucernam. Super hoc lætetur & cœlum, quia in uno peccatore pœnitentiam agente totius Christiani populi claruit pœnitudo, & tota deitatis forma Christi nostra refulsit in drachma.

SERMO CLXX.

BEatus Marcus hodie cum Galilæ Dominum retulit circumisse castella, ineffabi-
[Marc. 6] lem circa nos prodidit ejus pietatem. *Et circuibat*, inquit, *Jesus castella in circuitu docens*. Audistis quemadmodum circuit, quemadmodum te, & propter te ubique pietas indefessa perquirit. Et ille qui capit ipse omnia, nec ab ulla capitur ipse creatura, intrat, & tuo angustatur in corpore, tuis in habitaculis se coarctat. Et ille cujus majestatem vox fidelium
[Eccl. in præfat. Miss.] quotidiana testatur clamans: „ Pleni sunt cœli & terra gloria tua: „ tuis propter te circuit, apparet, videtur, & tenetur in locis. Quo se movet immobilis plenitudo; quo accedit, vel unde recedit, quo sunt plena omnia? Et tamen vadit, redit, descendit, ascendit, & totum te, & propter te homo Deus patitur, quia te * nimis diligit, nimis amat. Habitus
[Exod. 3] suscipit, formas variat, commutat officia: & nunc igneus tibi resplendet in rubo, ut perfidia te frigidum fidei calore succendat: nunc eluce-
[Exod. 13.] scit cœlesti flammeus in columna, ut remotis ignorantiæ tuæ tenebris, per solitudines mundi hujus, viam possis scientiæ percurrere salutaris: nunc idem tibi nubis vertitur in columnam, ut ardentes tuorum temperet æstus animorum: nunc te ut aquila protegit pennis sapientiæ, & cœlestem provocet ad volatum:
[Deut. 32 juxta LXX.] dicente Moyse: „ Sicut aquila protegit nidum „ suum, & super pullos suos confidit, extendens alas suas accepit eos, & suscepit eos „ super scapulas suas: Dominus solus lucebat
[Matt. 23] „ eos, & non erat cum eis Deus alienus. „ Nunc sicut gallina educit, ducit, vocat, recipit, protegit, portat, fovet, ambit, amplectitur: & sui volatus oblita, suæ temporaliter immemor libertatis, tuis in penetralibus, tuo versatur in pulvere, ut te vernaculis, familiaribus, domesticis alat, erudiat, instituat nutrimentis: nunc ut pastor bonus altissimis errantem solus requirit in montibus, solus invenit, [Luc. 15.] solus suis humeris imponit, & ne amplius in terrenis pascuis luporum morsibus pervadaris, cœlestes evehit & perducit ad caulas. Sic, sicut diximus, habitus suscipit, formas variat, & ut te mutet in melius, ipse sua toties mutat & commutat officia. Et quia diu circuierat ut diriperet & devoraret inimicus: nunc necessario circuit ut te vindicet, ut eripiat Christus, dicente Scriptura: „ Adversarius [1. Pet. 5.] „ vester sicut leo rugiens circuit quærens quem „ devoret. „ *Et convocavit*, inquit, *duodecim*. Post diuturna tempora terræ noctis, auroræ suæ desiderato splendore æternus dies Christus noster reluxit in lucem, qui duodecim suas horas in Apostolis suis duodecim signanter aptaret. Hunc diem beatus Psalmista prophetali vidit spiritu: cum canebat: „ Hæc est dies quam [Ps. 117] „ fecit Dominus, exultemus & lætemur in „ ea. „ Unde & Apostolus, lucis ac diei filios appellat credentes: „ Vos filii lucis estis & [1. Thim. 5] „ diei. „ *Et convocavit duodecim*. Duodenarius numerus iste per quaternarium tripartitam nobis monstrat & format quadrigam: per quam Trinitas tota toto orbe Apostolicis vehitur & fertur excursibus, ut diabolum mitis bellator expugnet: ut mundi superbiam mansuetus victor inclinet: ut discordias gentium pacificus auferat præliator: ut destructo inferno, hoc est, peccati fovea, diuturno carcere animarum humani generis captivitatem liberem triumphi sui perducat ad gloriam. Hunc Trinitatis currum beatus Psalmista vidit Prophetali spiritu, cum dicebat: „ Ascendisti in altum, captivam [Ps. 67.] „ duxisti captivitatem, accepisti dona in hominibus. „ Hunc currum sibi, suo Patri & Spiritu sancto, Dominus cum diceret, præparat: „ Tollite jugum meum super vos, quia [Matt. 11.] „ jugum meum suave est, & onus meum leve „ est. „ Nescit lassescere bajulus misericordiæ, [Gen. 49.] pietatis evector. Duodecim Patriarchas, duode- [Exod. 15.] cim distinctos in tribubus, duodecim fontes ere- [Josue 4.] mi, duodecim lapides elevatos ex alveo in figuram, formamque Apostolici numeri fuisse descriptos scrutatori legis relinquimus altius ad probandum, quia nobis cur binos ad prædicandum discipulos miserit, propositæ lectionis series conatur aperire. *Et cœpit eos mittere binos & binos*. Binos mittebat * ne destitura singula- [2] ritas aut negaret, ut Petrus: aut fugeret, ut [Mar. 14.] Joannes. Cito cadit fragilitas humana, quæ de se superbe confisa socios despicit, non vult habere collegam, dicente Scriptura: „ Et væ „ uni cum ceciderit, & non est secundus qui [Eccl. 4.] „ erigat eum. „ Quantum autem alter alterius roboretur auxilio, eadem Scriptura testatur, cum

---

AD SERMON. CLXX.

NOTÆ.

¹ Quia Te, MS Cæsen. Qui te.

2 *Binos mittebat*. Missos fuisse binos, tacet Matthæus. Misit autem, ut collata opera, se mutuo juvarent: ut ait Brugensis: tum ad plenam testimonii fidem, at vult Grotius.

3 Deut

Prov. 18 cum dicit: „ Frater qui adjuvatur a fratre, quasi civitas munita. „ *Et cœpit eos mittere binos & binos.* Nec mirum, fratres, si Trinitas quæ ex duodenario numero tripartitatem conscendit quadrigam, nunc ascendit & bigam: ut duobus nunciis duorum vocatio monstretur,
Rom. 3. & clareat populorum, dicente Apostolo: „ Numquid Judæorum Deus tantum; nonne & ge-
Isai. 21. „ nitum? imo & gentium: „ & impleatur Isaiæ vaticinium: qui se ascensorem bigæ vidisse testatur, unde mox cecidisse Babylonem clamat, & omnia sculptilia. Quis dubitat, fratres, per has bigas Christum salutares inequitasse discursus? cum videat Apostolica prædicatione corruisse templa, idola deperiisse, cessasse pecudum mugitus, & victimas, ipsas aras cum thuris sic fumo jam tota evanisse per sæcula? Has bigas
Abac. 3. Abacuc viderat cum clamaret? „ Qui ascendis „ super equos tuos, & equitatus tuus sanitas. *Et dedit*, inquit, *ejus potestatem spirituum immundorum*. Hoc est, divinæ virtutis insigne: hoc trophæum singularis triumphi; ut prædæ suæ prædo ipse ipsis captivis suis ipse captivus, vinctis quondam suis vinctus ipse diabolus nunc tradatur: quatenus eorum subjiciatur imperio, quorum ante fuerat magnificus servitute. Merito dolet, gemit merito, merito stridet, qui se videt hominum sententia, hominum potestate percelli, qui se Deum hominibus longa diu fuerat persuasione mentitus. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, non in zona æs.* Homo cum operarios invitat ad opera, non necessaria victus solum, sed etiam largo fundit epulas apparatu, ut convivium humanitatis effusæ pondus operis superet & laborem. Deum quantum
3 credit in humanum, * qui ad opera ejus invitatus, pera, pane, pretio onustus incedit, & anxius: ut aut lassus, aut tardior ad opus operarius infidelis occurrat: aut occurrere fortassis non possit, præmia promittit ille copiosa: tot chirographis, tot testibus, largam spondet ille mercedem: tu eum neque panem, neque vestimentum impio spiritu æstimas præbiturum? Teipsum cum non esses, dedit esse: & quicquid homo habes dedit ipse, & cum tibi ac tuis voluptatibus viveres, victus necessaria non negavit: hunc suis virtutibus, suis operibus servienti, non panem, non vestimentum æstimas largiturum? Hoc ipsum quod in pera, quod in zona portas, quis dedit tibi? Quid illi de suo insultaturus occurris? Novit quia dives es. Ce-
4 de opibus tuis: * sufficit tibi divina paupertas, depone sarcinas divitiarum tuarum, onustus non potest per angustam viam ad opus dominicæ messis pervenire, veni expeditus, veni liber ad opera, antequam nudus & expoliatus, infidelis omnibus operarius rapiaris ad pœnam: quia
Ps. 48. sicut scriptum est: „ Morientem divitiæ non „ sequuntur. „ Sit tibi pera conscientia tua, sit tibi panis vita tua: ut sit verus panis Christus in vita, qui dixit: „ Ego sum panis; „ Sic Joan. 6. tibi in pretium merces tua, quia ille præmium exigit securus a Christo, qui ut sequeretur Christum, nudus despexit; respuens fideliter quod habebat.

SERMO CLXXI.

Sicut fulgura cum saxa, montes, arbores, ipsa domorum culmina, terribili collisione dissolvunt, sensus hominum, mentesque corripiunt: ita Dominus quoties in Pharisæos intonat, suos timore salutari corrigit & emendat, sicut hodie Evangelicus sermo perdocuit, Pharisæos & Scribas vituperasse aliquos discipulorum Domini, eo quod non lotis manibus manducarent. Nemo cum hæc audit, existimet discipulos Domini sub specie contemptus incultis & lutulentis manibus edere; nec mensæ Domini, nec convivii communis servare & colere honestatem: quando istud neque natura patitur, neque hospitalitatis admittit affectio. Quis aquam manibus non offerat mox ad venientis obsequium, quis ad offerentis tristitiam mox recuset? præsertim cum dominus ipse arguat Simonem invitatus ad mensam? „ Pedibus meis, Luc. 7. „ inquit, aquam non dedisti: „ Vult itaque fieri, quod sic exigere perdocetur. Sed Pharisæi non diligentiam corporis in discipulis Domini, sed superstitionis suæ baptismata perquirebant; nescientes unum baptisma, quod Dominus non lavandis solum, sed innovandis animabus & corporibus invenisset: quod non corpus ad cultum vitæ, sed conscientiam dilueret ad salutem. Hoc Propheta precabatur, cum diceret. „ Am- Psal. 50. „ plius lava me ab injustitia mea. „ Id est, quousque me legaliter lavas, & me non lavas? lava me per gratiam semel, quem lavacra legis innumera non laverunt. Sed hoc aperiat nobis ipse, qui sequitur Evangelicus sermo. *Pharisæi* inquit, *& omnes Judæi nisi crebro laverint manus non manducant, tenentes traditionem* Mar. 7. *seniorum, & cum de foro veniunt nisi baptizati fuerint non manducant, servantes baptisma calicum & urceorum ac æramentorum & lectorum.* Pharisæe, qui te mundum credis, cum tua omnia tuo sint polluta convivio? * In foro tu de innocen- 1 tis sanguine disputasti, de rapienda substantia pauperis perquisisti, perscrutatus es qualiter libertatem addiceres servituti, & cum interiora tua tanto sint confecta crimine: quemadmodum te exterior lavare & mundare sufficiat aqua? corda & corpora nostra mundare hæc poterit, cum fuerit & ipsa Spiritus sancti purificata commercio, ut visibili ministerio invisibile purificationis nostræ perficiat Sacramentum. Sed tu Judæe, calices, urceos, æramenta baptizas, quæ motu sensuque carentia per naturam, ut reatum nesciunt, ita non sentiunt: hæc honoras & te per quem contaminata sunt omnia, non

3 *Deum quantum credit inhumanum*. Voluisse Dominum in hac prima legatione, manifestum dare Apostolis divinæ providentiæ documentum, communis est cum Chrysologo Sanctorum Patrum opinio.

4 *Cede homo opibus*. Locus ex Mita correctior. Aliæ editiones: *Cessa homo operibus tuis.*

AD SERMON. CLXXI.

NOTÆ.

1 *Polluta convivio*. „ Ob Pharisaicam conscientiam, „ peccatis deturpatam, ut infra. „ Mrg.

emundas: tuis usibus, tuis obsequiis hæc mancipa-
ta purificas, & te divinis officiis, divinis my-
steriis non purificas mancipatum. Sed non, fra-
tres, non quid Judæis, sed quid discipulis suis
Dominus responderit, audiamus: *Dicebat autem,
quod quæ de homine exeunt, illa contaminant ho-
minem. Abintus enim de corde hominum procedunt
cogitationes malæ, adulteria, fornicationes, homi-
cidia, furta, avaritia, nequitia, dolus, impudi-
citia, oculus malus, blasphemiæ, superbia, stultia:
omnia hæc mala abintus procedunt & contaminant
hominem.* Quæ spatia terrarum, quæ magnitu-
do urbium, quæ latitudo regionum, tantos ho-
stes ferre, tot inimicos capere, tantas sustine-
re prævalet nationes, quot vitia, quot delicta,
quot crimina rapiunt humanos sensus, homi-
num corda patiuntur? Ad unam ovem genera
tota, feritas bestiarum, quæ magis eo sæviunt,
quo se explere nequeunt, satiari non possunt
unius captione voraci dente prædones: qui plus
hinc æstuant & tabescunt, quod capere neque-
unt & vorare: quod ad unam columbam tot
milvi, tot aquilæ, vultures tot voraces, tanta-
rum currat congeries avium sordidarum. Hanc
numerositatem, hanc multitudinem senserat Pro-
Psal. 39 pheta cum caneret: „Circundederunt me mala
„ quorum non est numerus, comprehenderunt me
„ iniquitates meæ, & non docuit ut viderem. „
Abintus de corde hominum procedunt. Tolerabilis
est hostis cum muros arietat extrinsecus, cum
foris positus cedit aliquando conflictu: cui vero
est intus inimicus, cujus adversarius in ipsis pe-
netralibus jam desævit, iste se intelligit, & sentit
oppressum: iste se & captivum perdit, & deplo-
rat: iste suus expugnator esse non potest: suis esse
2 non potest liberator: * alienum requirit auxilium:
quærit alterum defensorem. *Abintus exeunt de cor-
de*. Novus est hic ordo bellandi: de homine con-
tra hominem gentes exeunt bellaturæ: non con-
tentæ in occulto vincere, prosternere in abdi-
to, quasi quæ famam quærant hominis de rui-
na. Judæi quæ foris sunt, se & sua forinsecus
lavent: nos, fratres, ab istis vitiorum sordi-
bus emundemur intrinsecus: has nequitiarum
gentes in nostris mentibus Christo propugnan-
te vincamus: has delictorum bestias de nostris
cordibus terrore dominici nominis effugemus:
has criminum rabies, & voracissimas aves a no-
stris sensibus crucis hasta fortiter propellamus,
ut civitatis nostræ splendor, templi nostri san-
ctitas, domus nostræ integer & singularis * or-
3 natus, ad habitandum semper in nobis nostrum
provocet, & invitet auctorem. Illuc vitia re-
dire nequeunt, ubi Christus cum suis virtuti-
bus commoratur.

SERMO CLXXII.

AUdistis hodie, fratres, quemadmodum se-
clusit alios, seipsum janitor invidiosus
exclusit. *Væ vobis*, inquit, *legis peritis, quia tu-* Luc. 11.
*listis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui
introibant prohibuistis*. Audistis ergo quemadmo-
dum dum seclusit alios, seipsum janitor invidio-
sus exclusit. Acceperat claves Pharisæus non ut
clauderet, sed ut intrare desiderantibus aperi-
ret: sed ne intraret alter, ipse permanere fo-
ris maluit per livorem. Omnia quidam vitia
ad suorum semper intendunt & prosiliunt læ-
sionem, sed suos semper amplius invidia con-
sumit: invidia suorum carnifex semper extitit,
extendit sensus, torquet animos, discruciat
mentes, corda corrumpit. Et quid plura? Hanc
qui receperit, sua sustinet sine fine supplicia,
quia in se domesticum semper diligit habere
tortorem. Quis ibi malorum finis, ubi alterius
bonum * pœna est, ubi cruciatus est aliena fœ- 1
licitas? malum multiplex, quot sunt prosperi-
tates hominum, tot tormenta sunt invidorum.
Cum aliis vitiis animus poterit confligere Chri-
stianus, invidiam quisquis antequam sentiat non
fugerit, non evadit. Hæc peritis legis legem
suasit non aperire, sed claudere: & salutaris
præcepti, non commodare doctrinam, sed ne-
gare: obseratæ scientiæ fontem & vitalis fluen-
ti, originis suæ secreto, divitias obstruere. * 2
Iste velociter fugiendus est morbus: quia quos
contigerit, non patitur jam sanari. Invidia cœ-
lum tentat: ibi enim diabolum fecit ex Ange-
lo: urit terras, quæ utique Paradisi nobis amœ-
na flammeo custode seclusit. Reges urget, quia Matt. 2.
hæc Herodem in coævos Christi sic compulit
desævire, ut ante lac quam sanguis teneris fun-
deretur ex membris. Charitatem violat, nam
hæc Cain reddidit fratricidam: & innocuam ad- Gen. 4.
huc terram novi sanguinis * cruore persudit. 3
Vastat populos, namque Judæos hæc, si dici
fas est, si capit sermo, fecit esse deicidas: dei-
cidas diximus, non quo pervenit, sed quo fa-
cinus hoc tetendit. In Christo enim Judæi non
hominem tantum, sed Deum filium Dei co-
nati sunt opprimere, * necare virtutes, cum 4
dicunt: „Hic est hæres, venite occidamus eum, Matt. 12
& no-

2 *Suus esse non potest liberator.* „ MS. Cæsen. *Iste suus
„ expugnator esse potest, sed suus esse non potest liberator:*
„ hoc est: potest quidem per se pugnando vincere, sed ab
„ molestiis, damnis, periculis se eripere, aut penitus libe-
„ rare, non valet. Expugno signat pugnando vinco: Li-
„ berator vero dicitur periculi, & molestiæ ereptor. „
Mta.

AD SERMON. CLXXII.

NOTÆ.

1 BOnum. MS. Cæs. & Vallicel. *Honor*. At revera
invidia, ut ait Damascenus lib. 11. Orthod. fid.
cap. IV. pag. 128. *est tristitia ex alterius proveniens bo-
nis*. Et Basilius M. Orat. de invid. statim post initium
pag. 445. *invidia est dolor de proximi prosperitate, ac re-
rum successu conceptus*.

2 *Divitias obstruere*. Ibidem: *Vitalis fluenti originem,
per suam invidiam obturare*.

3 *Novi sanguinis*. Novus idest recens per homines in
mundum immissus. MS. Cæs. fortasse melius: *innocentis
cruore perfudit*. His similia Chrysostomus hom. xl. in
Matth. pag. 269. *Hæc sævum fecit dæmonem: hac ratione
prima cædes patrata: sic natura fuit ignorata: sic terra
fuit contaminata*. Homilia Basilii M. de invidia digna est,
quæ integra legatur.

4 *Sed Dei Filium conati sunt opprimere*. Contendit hic
pluribus Mta, Judæos in lege doctos cognovisse Christum
esse Messiam, & Dei Filium; attamen invidia & malitia
excæcatos ipsum morti adjudicasse: atque his terminis sen-
tentiam Chrysologi esse explicandam; licet in ea non o-
mnes Patres, & Scholastici conveniant. Quam, ut firmius
stabiliat, innititur præcipue Christi testimonio, in illis ver-
bis

„ & nostra erit hæreditas ejus. „ Sed quid va-
let diabolus ad Deum? Invidia quid valet ad
dominicam charitatem? Invidit diabolus terram,
sed donavit cœlum Deus: claves scientiæ Le-
gisperitus sustulit; sed claves cœlestis regni per
Matt. 26 Petrum largitus est Christus: Ac sic invidia suis
commodis est nudata, & homo ditatus est ipsa
5 necessitate damnorum. * Bene ergo in sequen-
Luc. 12 tibus Dominus adjecit, dicens: *Attendite vobis
a fermento Pharisæorum*. Quia in fermento non
est moles magnitudinis, sed tumoris; & con-
spersio tali specie inflata est, non ditata, quan-
tum enim efferbuerit ferventius, tantum farris
massa turgescit, & totam formam levitatis im-
plet, & tumoris. Congrue ergo a Domino di-
ctum est: *Attendite vobis a fermento Pharisæo-
rum, quod est hypocrisis*. Quid est hypocrisis ni-
si species arte composita, quæ aliud in re agit;
aliud promit in vultu? Hæc penes Pharisæos
per scientiam tumescebat, Apostolo sic dicen-
1. Cor. 8 te: „ Scientia inflat. „ Illos namque scientia
inflabat ad superbiam, non instruebat ad vi-
tam: & corrumpebat ad malitiam, non ad pru-
dentiam promovebat. Erat in eorum facie hy-
pocrisis: erat in eorum mente invidiæ hydrops:
erat in pectore siticulosus fons: erat ardens un-
da, quæ suis magis ac magis inflammabatur
fluentis, ut bibentis non extingueret sitim, sed
augeret incendium. Sic, sic hypocrisi mini-
strante, suis semper invidia propinat: Ab hoc
nos morbo substrahit Apostolus: „ Cum nos
1. Cor. 5. „ non in fermento veteri, neque in fermento
„ malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis synce-
„ ritatis & veritatis „ sanctum Pascha Domi-
ni celebrare compellit. Veritas nescit tumorem,
simplicitas hypocrisim prorsus ignorat. In azy-
mis synceritatis & veritatis. Hæc sunt cordis
azyma: * hæc cœlesti dulcedine confecta, hæc
gratiæ saporata pinguedine: hæc sancti Spiritus
igne decocta, hæc nos manducantes agnum Dei,
agnum qui tollit peccatum mundi, ad nostrum
Pascha solemniter immolamus: quibus Chri-
stus ad lætitiam totam, totam est natus & im-
mutatus ad gloriam.

SERMO CLXXIII.

PAstor bonus pervigiles noctes, dies anxios
ducit, ne quid callidus latro, ne quid lu-
porum feritas astuta perniciosum charo gregi,
ne quid noxium moliatur. Pastor bonus, si-
cut Dominus dixit: „ animam suam ponit pro Joan. 10.
„ ovibus suis. „ Sed & oves bonæ pastoris sui
audiunt attentis auribus vocem, pastoris sui
semper sequuntur arbitrium, pastoris sui totam
faciunt voluntatem, ascendunt colles, petunt
ardua, mutant sæpe regiones: ac sic apta pa-
scuis, irrigua fluentis, umbrosa, accommoda,
secreta quietis loca peragrant, reperiunt amœ-
nitates, & deliciis perfruuntur. Et vos filioli
Dominici gregis portio copiosa, niveo & divi-
no vestita jam vellere, molli fœtu, cœlesti ger-
mine perfœcunda, si per nostræ vocis auditum,
ad loca sæpe salutaria, ad salutaria pascua per-
venistis, si per nostri sermonis fluenta animi
vestri æstus, vestræ sitis temperastis ardorem;
si sub doctrinæ nostræ tegmine aliquanta com-
moditate recubastis, quæ ordinamus, attendi-
te: quæ dicimus, audite: quæ facimus, appro-
bate: nec pro voluntate vestra, sed pro dispo-
sitione nostra prædicationis nostræ percipite ra-
tionem: & sive cum dicimus de gradu isto, * si- 1
ve cum de sacerdotali sede * pro temporis ra- 2
tione tractamus, ut oves bonæ, ut chari gre-
ges, dilecta pignora, sine fastu impigræ, ac to-
to fidei cursu convenite, concurrite, nec vos
locorum mutatio tam propinqua, & spatia sic
arctata, aut reddant desides, aut faciant mur-
murantes: quia nec ovis ad caulas pervenit,
si pro suo libito pervagetur, nec scientiam di-
scipulus poterit obtinere, si doceri pro sua vo-
luntate contenderit: ægrotus quoque nunquam
poterit recipere sanitatem, si pro suo fuerit cu-
ratus arbitrio. Sed quia nobis hodie contra lu-
pum furentem sermo est, arrepto pastorali ba-
culo transeamus ad Evangelicam lectionem. *Au-
divit*, inquit, *Herodes Rex, manifestum enim fa-* Marc. 6
*ctum erat nomen Jesu, & dicebat, quia Joannes
Baptista resurrexit a mortuis, propterea virtutes
operantur in illo*. Stultus de mortuo pie credit,
quem feraliter persecutus est vivum: *Joannes
resurrexit*, ait, & tamen confitetur ignorans, quia
in Christo pro Christo resurgit occisus. He-

bis Joan. VII. 28. & *me scitis, & unde sim scitis*. Hebræorum scripturæ duplicem Christi generationem tradebant: alteram æternam, & hominibus ignotam; temporariam alteram, certoque tempori, loco, familiæve addictam. Unde turbæ in vulgi animis excitabantur. In allatis autem Christi verbis sonus humanam generationem sentiunt multi, quibus apte Christus respondit: *unde sim scitis*, & ex Patre dumtaxat me agnoscitis: alia vero mihi est origo, quæ vos latet. Locum diversimode interpretantur Patres Græci, & ex mente Chrysologi juxta Mitam. Nostis quid ego sum: nedum ex hominum natura, verum etiam me scitis esse Messiam, & Dei Filium; quamquam per summam malitiam dissimuletis. Arrisit explicatio hæc Maldonato. Ceterum Judæos Christum cognovisse tenent, Origenes, tract. XIX. in Matth. Auctor Oper. imperfecti, homil. XL. Hieronymus in comm. Beda, lib. III. in Matth. D. Thomas Aquinas 3. P. quæst. 47. art. 5. in corp. aliique ab Mita laudati.

5 *Ipsa necessitate damnorum*. „ Hoc est: quia Homo ex „ invidia diaboli necessario incidit in temporalia damna: „ propterea ab Christo Domino ditatus est bonis spiritualibus, quæ altioris sunt gradus. „ Mita.

6 *Hæc sunt cordis azyma*. MS. Cæs. *Veritas est cordis azyma, cœlesti dulcedine confecta, gratia saporata pinguedine &c.*

AD SERMON. CLXXIII.

NOTÆ.

1 DE *gradu isto*. Ferrarius de Concion. ut adstruat e gradibus Altaris habitas fuisse conciones, hæc eadem verba Chrysologi laudat lib. III. cap. VII. pag. 347. Sidonius Carm. Euchar. ad Faustum Rejensem sub fin.

Seu te conspicuis gradibus venerabilis aræ
Concionaturum, plebs sedula circumsistit.

2 *Sacerdotali sede*. Ex exedra Pontificali item verba faciebant Antistites. Vide laud. Ferrarium lib. III. cap. V. pag.

eodes, quid egit gladius tuus, crudelitas tua
quid profecit, quo processit impietas tua, si
ut ipse dicis, redit ad virtutes, resurrexit ad
opera divina, qui furore tuo putabatur extin-
ctus? Joannes resurrexit sicut fateris ipse: non
hic persona, sed infirmitas perit: non hic Jo-
annes, sed mors magis tali morte succubuit:
illusa est pœna: carnifex habetur irrisus: ipsa
est cognitoris miseri decepta sententia, quæ in-
teremptum non perdidit, sed promovit. *Joan-
nes resurrexit a mortuis, propterea virtutes ope-
rantur in illo.* Et si hostis legis, per legem ta-
men ille, resurrectionem promissam didicerat
3 mortuorum. * Et si resurrecturum Joannem
noverat, cur insanus occidit? Si ad totius di-
vinæ virtutis culmen, si ad totum quicquid est
potestatis insigne tali morte sciebat elevandum;
4 cur se tantæ mortis esse fecit auctorem? * Sem-
per febrit impietas: a phrenesi semper crudeli-
5 tas obtinetur: * carere dementia furor nescit:
in se namque sævit, quoties in alterum ten-
dit: se punit dum percellit insontem: sibi le-
thalis est totus, cum erga justum crudelis exi
stit. Ecce Joannes, ut ipse dicis, jam vivit in
Christo: ad tuam pœnam redit, qui venit ad
omnium cœlesti munere medicinam. *Alii autem
dicebant quia Elias est: alii vero dicebant, quia
Propheta est, aut quasi unus ex Prophetis. Quo
audito, Herodes ait: Ipse est Joannes quem ego de-
collavi, hic resurrexit a mortuis.* Malevolo qui-
dem, & veraci sensu testis ipse criminis sui,
assertor sceleris sui, sui facinoris accusator exi-
stit. *Joannes quem ego decollavi ipse est, hic re-
surrexit a mortuis.* Verum dicit: nam sicut in
Christo sui resurgunt, ita in suis ipse patitur
Christus; & sicut honor capitis ad membra
pertendit, ita membrorum pœna ad dolorem
capitis, ad capitis redundat injuriam. *Joannes,
6 quem ego decollavi, ipse est.* Iste Rex sapiens, *
egregius judex, censor morum, disciplinæ cu-
stos, vindex innocentiæ, criminum pœna, quod
decollaverit Joannem dicit, quare decollaverit
tacet: ne potestatam regiam tanti facti confun-
deret turpitudo, sed Evangelista prodit, ut in-
terfectoris dedecus interfecti producat ad glo-
riam. *Nam ipse Herodes*, inquit, *misit, ac te-
nuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter
Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia du-
xerat eam uxorem. Dicebat enim Joannes Herodi:
Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Herodias,
quæ uxor esset duorum fratrum sceleris amore
contendit, ut affectione violaret affectum, * & 7
sociaretur Herodi Herodias, ne essent vel no-
mine dissimiles, qui erant scelere, moribus,
vitaque consimiles: & jungerentur vocabulo,
quos criminum junxerat turpitudo: hæc ergo
Herodias insidiabatur Joanni. Herodes adulte-
ræ non vincebat animum, * nefas tamen adul- 8
teræ differebat. Illa, ne esset arguens, arguen-
tis tendebat ad mortem: ille ut placeret ince-
stæ, captivus ipse justum tantum tenuit, vin-
xit inclusum, quia in innocentem reus facile
non poterat dictare sententiam. *Cum accidisset*,
inquit, *opportunus dies, Herodes natalis sui cœ-
nam fecit principibus, tribunis, & primis Galilææ;
cumque intrasset filia ipsius Herodiadis, & saltas-
set, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus,
Rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo ti-
bi. Et juravit illi, quicquid petieris, dabo tibi,
etiam si dimidium regni mei.* Ingratus, inhuma-
nus rex, qui virtuti tantæ, tam glorioso la-
bori, tam memorabili facto, non totum re-
gnum suum, sed dimidium dedit. Et quare si-
bi vel pro parte servavit, qui post tantam do-
mus suæ gloriam, post tale castitatis exemplum,
esse, videri, vivere non debebat? Illa ergo cri-
minis filia, non naturæ, non tam ad matrem,
quam ad ipsam sentinam sui sceleris mox cur-
rit: ut quæ fluida tota, tota erat resoluta, sæ-
va, & truculenta revolaret, & ut de ipsis ar-
tibus loquar, ut tragœdiam nefandam caneret,
quæ impleverat turpissime comœdiam. *At illa
egressa dixit matri suæ: Quid petam? Illa vero di-
xit, caput Joannis Baptistæ. Et ingressa statim cum
festinatione ad Regem petivit dicens: Volo ut proti-
nus des mihi in disco caput Joannis Baptistæ. Et
contristatus est Rex propter jusjurandum, & pro-
pter simul recumbentes, noluit eam contristare, &
statim Rex misso spiculatore, jussit afferri caput ejus:
Ille autem abiit, & decollavit eum in carcere,
& attulit caput ejus in disco, & dedit illud puel-
læ, & puella dedit illud matri suæ.* Sic judicat
mens oppressa crapulis, soluta vino, * & toto 9
quodammodo ebrietatis demersa naufragio. *Vo-
lo, ut protinus des mihi in disco caput Joannis.*
Serpentis germen caput hominis petit, cui suum
caput sententia principali sciebat addictum, di- Gen. 3.
cente Deo: „ Ipse servabit * caput tuum, & 10

„ su

pag. 338. Aurelius Prudentius B. Hyppoliti Basilicam de-
scribens

*Fronte sub adversa gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes prædicat unde Deum.*

3 *Resurrectionem didicerat mortuorum.* Vel potius quod-
dam metempsychoseos genus credidisse videtur Herodes:
quod & Judæis persuasum fuisse edocemur, præcipue ab
Philone de somniis. Hebræorum autem Rabbini, de quibus
Grotius ad Matth. xiv. 2. tradunt: quidquid Plato, &
Pythagoras, aliique disputavere haustum esse ab Prophetis.

4 *Cur se tantæ mortis.* MS. Cæs. *Cur ejus mortis au-
ctor esse sustinuit?*

5 *Obtinetur* Ibid. *possidetur*.

6 *Iste Rex sapiens.* Omnia per ironiam dicta.

7 *Ut affectione violaret affectum.* „ Amando Herodem
„ violabat affectum activum passivumque Philippi sui legiti-
„ mi viri: & affectione in Herodem violarat Herodis, &
„ Philippi fratrum mutuum affectum. „ Mita.

8 *Non vincebat animum.* „ Quia Herodias in aviditate
„ incestus Herodem superabat: attamen illam non excitaret
„ Herodes: vel cum MS. Cæs. *Herodes Adulteræ non vin-
„ cebat animum*: hoc est Herodes non tenebat animum
„ Herodiadis sibi per vim subjectum, vel ad proprium usum
„ paratum, ita ut ab illa recedere non valeret. „ Mita.
Fortasse Herodes non vincebat animum Herodiadis, sata-
gendo ut eam ab proposito dimoveret; sed tantum quasi-
tam ab ea Baptistæ necem differebat.

9 *Mens soluta vino.* Chrysostomus tom. 1. homil.
lxxxiv. *Ebrietas nihil aliud est, nisi mentis commotio,
eversio rationis, destitutio intellectus, absentia intelli-
gentiæ.*

10 *Ipse servabat.* Exemplaria quædam latina legunt *Ip-
sa*, cum Chrysologo Hieronymo in quæst. hebr. Irenæo
lib. iv. adv. hæres. cap. lxxviii. Leone PP. Serm. 21.
de Nat. Dom. *Servabit.* Onkelos apud Calmetum hic: *re-
cordaberis, quod sibi feceris ab initio, & in fine illum
observabis*: nempe qui e femina illa nascetur Filius, exi-
get injuriæ ab te acceptæ ultionem: tu vero conceptam
in illum, seu in mulierem, jam inde ab initio, rabiem
fovebis.

A D

„ tu illius observabis calceanum. „ In longum
nos trahit prolixitas lectionis, & fatis in altum
promovit loci ipsius immensa profunditas. Differamus
hodie quæ sequuntur, ne dum sermo
festinat ad finem, quæ sunt prolixe dicenda
transmittat: Id in clausula nostri commendamus
eloquii, quod fine causa cucurrerit serpens:
nam tota germina serpentis antiqui iste
Joannes noster interemit, & effusione sui sanguinis
extinxit occisus.

SERMO CLXXIV.

HErodianæ cœnæ cruentas epulas, conjugium
sic ferale, tunc terra, tunc cœlum,
hodie mecum vester horruit & expavit auditus.
Herodes, inquit, *natalis sui cœnam fecit*.
Bene cœnam, quia non luci, sed tenebris addictus
est hic natalis, in quo noctis filius na-
Marc. 6. tus est, non diei. *Natalis sui*, inquit, *cœnam fecit
principibus, tribunis, & primis Galilææ*. Quid
egit incauta, & cæca semper impietas? Omnes
evocat potestates, ut non tam multos convivii
sui socios, quam innumeros criminis sibi
testes assumat, & tot babeat facinoris sui arbitros,
quot habuit præsides disciplinæ. *Cumque
intrasset filia ipsius Herodiadis & saltasset*,
inquit, *& placuisset Herodi*. Respondit suo turpis
generi, dum Patri complacet turpiori: de
adulterio namque non nisi turpis debuit procreari:
quæ fractis gressibus, corpore dissoluto,
disjuncta compage membrorum, fluentibus
ex arte visceribus, tota parri fieret desormirate
formosior. Et revera suam credidit tunc
1 Herodes cum talem vidit: * nam purasset alienam,
si pudicam vel aliquantulum pervidisset.
Serpens tunc latebat in fœmina, quæ reptans
gressibus flexuosis lethale toto corpore virus effudit:
ut discumbentium mentes furor, venenum
corpora sauciaret: homines verterentur in
bestias, nec vino jam tales, sed sanguine potarentur:
nec pane rabidi, sed carnibus vesce-
2 rentur * humanis. Tales urique tales reddidit,
quibus adhuc fumante sanguine caput intulit
tunc Joannis: ut illud Psalmistæ canticum probaretur:
„ Dederunt carnes sanctorum tuorum
Psal. 78 „ bestiis terræ: effuderunt sanguinem eorum
„ tanquam aquam, „ Ecce quid quid pariunt
totis noctibus protracta convivia? ecce
quid generat quod cum mensura emitur, &
sine mensura bibitur vinum? ecce quo præcipitatur
caro, cum ad luxuriæ facinus voluptatis
inflammatur incendiis? Rogo quid
tantis cuneis arctatur? Sufficit infelix caro sibi
suis casibus ad ruinam: attestante Prophe-
Psal. 61. ta cum dicit: „ Ut quid irruitis in homi-
„ nem, interficitis universi vos tanquam parie-
„ ti inclinato, & maceriæ impulsæ? „ Jacebat
in Herode caro oppressa crapulis, ebrietate captiva,
quæ titillante luxuria, & non tam ludente,
quam illudente lascivia, promitteret
quicquid turpitudo peteret se daturam. *Pete a
me quod vis*, inquit, *& dabo tibi: & juravit
illi*. Jurat miser, dum quicquid honestatis est
& virtutis abjurat. *Pete a me quod vis*. Quid
peteret luxuria, nisi castitatis interitum, pudicitiæ
necem, mortem sibi semper contrariæ
sanctitatis? *Volo ut des mihi in disco caput Joannis*.
Si caput viri est, juxta Apostolum, Chri- 1 Cor. 11.
stus, jam tunc novello ore antiquissimus serpens
Christi Domini tendebat ad mortem.
Volo, ut des mihi in disco caput Joannis. Jam tunc
avidus draco in servi capite Domini degustabat
sitiens passionem. *Volo ut des mihi in disco*.
Cur in disco, cur pretiose gestas, quem viliter
occidis, * nisi quia „ pretiosa in conspe- 3 Ps. 115
„ ctu Domini mors sanctorum ejus? „ Hoc
ipsum quod, non agis, quomodo ipsa vis:
quia agit te superna ratio aliter quam vis: in
illo quidem tunc ferali antro, non aula Regis,
rabies tunc fera pastum suum credidit,
cum caput martyris vidit: lotum suum sensit,
cum liquorem sacri sanguinis sitiens, aspexit:
ferculum crudelitatis suæ toto ore, totis faucibus
contendit, & conatur absorbere. Sed Joannes
venit in sublimi positus, ut lucerna super
candelabrum, tenebras ut fugaret, dicente
Domino. „ Ille erat lucerna ardens & lu- Joan. 5.
„ cens „ Venit Joannes, ut judex in tribunali
resplendens, ut qui arguit adulterium,
exponeret & damnaret homicidam: & qui pie
vivens incestum vocarat ad pœnitentiam, reservaverat
ad veniam, homicidium etiam damnaret
occisus. Quam quæso meretur veniam,
qui in morte Joannis ipsam pœnitentiam tam
crudeliter interemit? Gratis cucurristis Herodes
& Herodias: nomina non affectione sociata,
sed crimine: quæ vocem * intercipi posse 4
stultissime credidisti. „ Ego sum, *inquit*, vox Joan. 1.
„ clamantis in deserto. „ Vox occidi non potest,
sed magis clamat angustiis corporis absoluta.
Sic vox Abel in suo jam effusa sanguine Gen. 4.
magis sonat, magis penetrat, magis pertendit
ad cœlum. Sic nunc, Joannes toto orbe clamat,
totis sæculis facinus vestrum cunctis refert,
& ostentat in gentibus. Ecce Joannes
Christi capite gloriatur, qui capite putabatur
addictus. Ecce eo die quo tu finisti tuum,
ille sibi natalem cœli conquisivit: quia quando
tuus ortus mersit in finem, tunc illius finis
ortus est in natalem. Justus enim tunc inchoat
vivere, cum pro Christo meretur occidi:
transfertur ista morte vita martyris, non
aufertur: morte magis claruit, qui ob hoc mortuus
est, ut viveret in æternum. Ecce tu ja-
ces

AD SERMON. CLXXIV.

NOTÆ.

1 ET *revera suam credidit, cum talem vidit*. Jure Mita ait hallucinatum fuisse Chrysologum. Non enim Herodias ex hoc Herode Salomem filiam saltatricem, sed ex Herode Philippo Tetrarcha, susceperat.

2 *Nec pane, sed carnibus vescerentur*. „ Alludit ad canes rabidos, qui panem non edunt, neque edere possunt: ob rabiem tamen homines & cuncta animantia mordere satagunt, ac rabie inficere: De quibus S. Augustinus de Civit. Dei lib. XXII. cap. XXII. in medio. „ Mita.

3 *Viliter occidis*. Emendat Latinius. Editi omnes: viviliter.

4 *Quæ vocem*. Alias: *qui vocem*.

5 Ef-

ces in morte: Joannes vivit occisus. Tu fucatam murice purpuram perdidisti: Joannes cruore suo fulgenti purpura semper gloriatur indutus. Tui convivæ nunc participes efficiuntur in pœnis: Joannes cœlesti mensa cum choris vescitur Angelorum. Ille audit cœlestem jugiter symphoniam: tu audis inferni semper gemitum & stridorem. Ille meretricis tuæ, saltatricis tuæ addictus in pretium, nunc regno, nunc præmiis cœlestibus honoratur: tu mercedem sententiæ tuæ cum tua filia in tartaro percepisti. Vestimentum Joseph, cum adulteram
Gen. 39. fugeret, dereliquit: Joannes ne videret adulteram, ipsum projecit & corpus. Joseph, ne adulterium faceret, libens carcerem suscepit: Joannes ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Joseph somnia dum revelat, evasit ex morte: Joannes, ut Dei filium revelaret, suscepit & mortem. Joseph dum panem præparat temporalem, ex auro torquem me-
Matt. 11. ruit, & honorem: Joannes, ut ostenderet cœlestem credentibus panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Merito in natis mulierum cunctis major est hic Joannes: qui non solum adulteras arguit, sed & licita mulierum consortia virginitatis amore calcavit. Et si Joannes tantus, Joannes talis, tanta eremo separatus a
§ fœminis fœminarum pericula * non evasit, quis est qui inter fœminas vivens evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi is qui sancto alitur Spiritu? Qui cum genitore, natoque una cuncta disponit sæcula per ævi omnia spatia.

SERMO CLXXV. *

OMnium quidem rerum primordia sunt dura, sed duriora sunt omnibus, primordia generantis. Sancta Ecclesia Ravennas, ut primum pareret, viam fecit, angores pertulit, sensit dolores. Et hoc egit fratres, ut ordinem partus divini toto veritatis tramite custodiret: nam postaquam primogenitum totius creaturæ Virgo mater ut pareret, viam totius patriæ per-
cucurrit: sic virgineus partus, sic primitivorum Joan. 14
est dedicata nativitas. Et necessario, fratres, via generatur in via. „ Ego sum, *inquit*, via: „ ut omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem cœlum peteret, qui terreni itineris incas-
sum diu sudores pertulerat & labores, *Et fa-* Luc. 2.
ctum est in diebus illis, inquit Evangelista. Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut scriberetur universus orbis. Ascendit autem & Joseph a Galilæa de civitate Nazareth in Judæam ad civitatem David, quæ vocatur Bethlehem eo quod esset de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. Et factum est in diebus illis, impleti sunt dies ut pareret, & peperit filium suum primogenitum. Libet hic aliquid de dolore dicere. Edicto Cæsaris, & Pagani universorum Dominus obtemperaturus occurrit, & decreto beati Petri, decreto principis Christiani, servus adhuc aliquis irreverenter obsistit? Verum, quia neque prospera adversis, neque gaudiis miscenda sunt tristia, his omissis hodierni germinis lætitiam proloquamur. Habeat modo natus, qui primum na-
tus est primogeniti reverentiam *, teneat & hono- 1
rem: Marcellinus hodie vernaculi partus totum rapuit & conquisivit affectum. Circumstant filii, adsunt propinqui, cognatio tota concurrit, familia exultat omnis, & ipsa penetralia domus tripudiant & lætantur: quia videre oculis, suscipere manibus, hodie primum sanctæ genetricis partum, sobolemque meruerunt. Ipsa

quo-

---

§ *Fœminarum pericula*, MS. Vallicell. *Fœminarum insidias*.

AD SERMON. CLXXV.

NOTÆ.

* IN MS. Cæsen. & Vallicell. inscribitur: *De Marcellino Episcopo Vicohaventino, & Diva Maria Virginis partu*. Hunc autem Mita, & Tillemontius habitum credunt Ravennæ, in die Dominicæ nativitatis: occasione ordinationis Marcellini Episcopi Vicohaventini: qui primus ab Antistite Ravennati, uti Metropolitano, fuit consecratus. *Vicohabentia* Cathedra, quæ sæculo XIII. invenitur dicta *Ferrariola*, nunc *Parochia S. Georgii*, ad septentrionalem ripam minoris Padi, non diu post Lateranense concilium mansit; translationisque auctorem fuisse volunt Ferrarienses Vitalianum Papam ann. 657. Causam suspicatur Henschenius tom. 2. Maii pag. 154. fuisse Mauri, Ravennatis Archiepiscopi superbiam, qui ab Romana sede deficiens, eo insolentiæ progressus fuit, ut Romano Pontifici ab suo Tribunali judicando, diem dicere præsumpserit. Throni, & delicti successorem habuit Reparatum: qui cum cito resipuisset ab Deodato PP. Vitaliani Successore, non alia lege veniam obtinuit, quam ut Mauri nomen expungeret e dypticis. Interim factum videtur Henschenio, ut Vicohaventinus Episcopus, Archiepiscopi sui execratus superbiam, Romam se contulerit, ubi sedis suæ Ferrariam transferendæ petierit, & obtinuerit facultatem. Hæc ille.

c *Habeat modus natus, qui primum natus est primogeniti reverentiam*. „ Hic Auctor de S. Apollinari Martyre loqui videtur, qui uti primus partus Ecclesiæ Ravennæ, de quo supra, reverentiam meretur. Quod si de Marcellino loqui placet, sciendum est: quod Vicohaventia in primum suæ Ecclesiæ Episcopum habuit Oltradum, exterum ab Sancto Sylvestro PP. immediate electum, & consecratum anno Christi Domini 330. Exinde alterum habuit Episcopum, pariter alienigenam cui tertio loco suffectus est Marcellus iste, qui non advena, ut cæteri supra memorati, sed Vicohaventinus origine, educationeque fuit. Itaque Auctoris sensus videtur. Ille Episcopus, qui fuit primogenitus Ecclesiæ Vicohaventinæ, habeat reverentiam Primogeniti, quia peregrinus vim fecit, & more primogenitorum angores pertulit. At Marcellinus hodie, non quidem uti primogenitus, atque angoris, sed uti filius domi natus, & domesticus partus itineris, expers (erat enim jam in fide Catholica firmata illa Ecclesia) totum suorum sibi adquirit amorem. Forte etiam intellexit Auctor de Christo ipso primogenito Mariæ sacratiss. qui modo natus dicitur ante Marcellianum, quoniam erat annua dies Natalis ejus jam cœpta, fereque mediata, cum Marcellinus Episcopus consecratus est. „ Mita.

a Sed

quoque genetrix sponsa mater & virgo, in ipso
conjunctionis suæ cubiculo, genuisse nova gra-
2 tulatione miratur. Sed neminem turbet, * nul-
lum moveat, quod in thalamo ipso sponsa i-
psa cernitur peperisse: talis non est de crimi-
ne, sed de virginitate conceptus, quando in
tali germine celestis partus est, non humanus:
nec ullus hic est nostræ suspicionis locus, ubi
ipse sponsus sponsæ suæ testis habetur, & cu-
stos. Quicunque sollicitus es de facto, esto de
exemplo maximo persecurus: & præcedentis
trepidatio ad tuam cautelam proficiat, & mu-
nimen. Joseph ille maritus solo nomine, con-
scientia sponsus, prægnantem sponsam fluctuans
& anxius intuetur: quia neque accusare inno-
centem, neque prægnantem poterat accusare;
tacere tutum non erat, erat loqui periculum.
Admittit, non prodit crimina accusator insons-
tis. Erat ipse testimonium castitatis, erat cu-
stos pudoris: aliud noverat, aliud intuebatur:
confundebat visus quem non confudebat Vir-
3 ginis fides; * actus & vita in bivio; mens justa
& sanctus animus, ancipiti cogitatione torque-
tur: sentit, sed tantum non potest penetrare
sacramentum: quia nec accusare poterat, &
defensare penes homines non valebat. Merito
mox occurrit angelus: merito responsum sub-
venit mox divinum; cui humano deficiente
consilio justitia non defecit. Et quid dicit? *Jo-
seph fili David, noli timere*. Qui nihil fecerat,
quid timebat? Timebat, quia & si nullus in fa-
cto reatus erat, erat in causa maximus pavor.
Sanctus animus quicquid non assequitur, ex-
pavescit. Cave ergo homo de partu nostræ ma-
tris taliter disputare, cum angelum * respondis- 4
se sufficiat, *Noli timere accipere Mariam conju-
gem tuam: quod enim in illa natum est, de Spi-
ritu sancto est*. Fœliciter parturit quæ virginita-
tis coronam magis, magisque pariendo conqui-
sivit, & gloriam. Hic vero qui nobis hodie
natus est, semper retia tetendit in mare. * Ne- 5
mo ergo miretur, si piscatorem Petrus gestivit
habere collegam. Orate ergo, fratres, ut pisca-
ri mereatur homines qui hactenus pisces cape-
re hominum laboravit ad vitam.

---

2 *Sed neminem turbet*. „ Fortasse populum turbaverat
„ hujusmodi electio, nempe quod exterus non fuerat, ut
„ alius ab summo Pontifice immediate electus, & consecra-
„ tus: sed Civis, ab Civibus electus, arte piscatoria igno-
„ bilis, fortassis uxoratus, ac filiis dicatus, nec literis sa-
„ tis eruditus: propterea suspicio esse poterat, maxime
„ apud invidos, qui nunquam moriuntur, & apud plebem
„ seductam, aliquam criminis intercessisse labem. At Chry-
„ sologus noster rationibus & exemplis S. Joseph, ac Bea-
„ tissimæ Virginis, hoc neutiquam suspicandum suadet:
„ cum presertim ipse Marcellinus sponsus sit testis, & cu-
„ stos integritatis Ecclesiæ suæ sponsæ. Etenim quam opti-
„ me novit in ejusmodi electione, divinum adfuisse consi-
„ lium; cui contraire nefas est. Quomodo autem distin-
„ ctius facta sit Marcellini electio, non est meum divina-
„ re: & ex pervetustis Ferrariæ memoriis, aliud habere
„ nequivi. Unum id notum, quinque fuisse Vicohaventiæ
„ Episcopos ab anno Christi 330. ad annum 657., quo
„ tempore translata sedes Ferrariæ dicitur ab Rubeo Histor.
„ Ravennat. lib. 11. pag. 109. edit. 2. Addentes ad Mar-
„ tyrologium Usuardi hanc Marcellinum in numerum San-
„ ctorum Dei locant: sed an hoc fuerit communiter ab
„ Ecclesie Dei receptum non satis constat. „ Mur. Et in
vita altum de Marcellino in aliis Ecclesiasticis tabulis si-
lentium.

3 *Virginis fidem*. Forte corruptus in multis editionibus
locus restituitur ex Mita & MS. Vallicellano.

4 *Cum Angelum*. MS. Cæsanæ: *cum sibi Ange-
lum*.

5 *Tetendit in mare*. Vel piscator Marcellinus, seu ut opi-
natur Tillemontius aliquam publicæ piscationis Præfectu-
ram gerens.

Non inanis nunc operæ pretium esse subdere, quæ
de hujus Sermonis explicatione scripsit Pastrinus in suo O-
pusculo de Patena Chrysologi. Ea autem hæc sunt.

Expositio obscuri Sermonis CLXXV. D. Petri Chrysologi, ut veritas pateat eundem primum Metropoliticam dignitatem, & auctoritatem exercuisse.

Aliam moram, & quidem diuturniorem considerare nos monet Chrysologi Sermo 175. qui est de Marcellino Episcopo Vicohaventino a se consecrato. Ostendit enim ibi resistentiam factam contra Decretum B. Petri Apostoli, & Imperatoris Edictum. Quis autem hic fuit? Audiamus verba Sermonis. Præmittit ea fuisse primordia, & generationem primam quæ non fit sine dolore. *Omnium quidem rerum primordia sunt dura, sed duriora sunt omnibus primordia generantis*. Assumit Evangelium sibi exponendum, cum Deipara Virgo genuit Primogenitum, incipiens ab illis Ditionibus: *Exiit edictum a Cæsare Augusto*, & more suo in Evangelii processu præsentes res contemplatur, iis & verba & res Evangelii accommodans; ideoque exigens acutam legentis, vel audientis intentionem. Post igitur Proemium circa duritiem, difficultatem, & dolorem primum generantis, quod Auditores non percepissent quorsum tenderet, dubium omne tollit prosequendo: *Sancta Ecclesia Ravennas, ut primum pareret viam fecit, angores pertulit, sensit dolores*; Ergo de Ravennatensi Ecclesia in ordinationa Vicohaventini explicanda sunt Evangelii, & Deiparæ Genitricis verba & res, proindeque sicut Deipara nullum antea genuerat vel pepererat, sed primogenitum edidit Christum Jesum; ita Ravennas Ecclesia nullum antea consecraverat Antistitem, neque Matris officium exercuerat, sed tunc primum in Consecratione Vicohaventini Episcopi Matrem se demonstravit; cum primum genuit & Primogenitum. Dolores quidem Deipara in pariendo non pertulit, quia Sacra Virgo Spiritus Sancti obumbratione concepit, & Virgo peperit, nisi dicamus difficultatem & dolorem fuisse itineris suscepti e Nazaræna Domo ad Bethelemiticam Speluncam. Sed Ravennas Ecclesia quæ etiam Mater Sacra & Virgo illibata est, ut quælibet alia Christi Ecclesia, dolores veros pertulit, & angores antequam pareret. Quia scilicet dum Mater effecta est per Decretum Sedis Apostolicæ, & Imperatoris Valentiniani Tertii edictum, Metropolitanus, qui subjectas per hujusmodi Decreta Civitates Ecclesiæ Ravennati, regebat, restitit sua jura producens, & nolens Potestate Metropolitica circa easdem privari. Inde Ravennati Ecclesiæ necessitas orta fuit, privilegium novum tuendi contra priorem Metropolitanum, quanto studio, quot difficultatibus satis innuunt illa Verba: *Angores pertulit, sensit dolores*. Ad quid? Ut primum pareret.

Vicohaventinus Episcopus spectabat antea ad Mediolanensem Archiepiscopum, nam S. Ambrosius Mediolanensis scripsit Epistolam XIX. in aliis Editionibus XLIV., & io novissima Editione II. ad Constantium Vicohaveotinum Episcopum, commendans illi Ecclesiam Foro-coroeliensem, tanquam sui juris, sibique subjectam. Hæc vero Ecclesia sicut & Vicohaventia una cum aliis Civitatibus io edicto Valentiniani III. subjecta est Ravennati Episcopo, ut ibi videre est, proindeque illæ Civitates ad Mediolanensem pertinebant. Vicohaventia, nunc Ferraria nuocupatur. Cum enim multi Vici ibi essent ad Padum, Civitaa dicta Vicohabentia, quasi vicos habens, corrupto deinde vocabulo in varias desiit appellationes: quia & ipsa penitus periit a Gothis destructam, & ad alteram Padi Ripam translaris habitatoribus, atque Ferrariam condentibus jus Episcopale per Vitalianum Papam illius translatum est.

Habemus Metropolitanum, qui cum Ravennate pugnabat, & illi Ecclesiæ constitutæ jam Matri, & Metropolitanæ, angores, doloresque ingerebat antequam pareret Primogenitum. Propterea Chrysologus Sermonem suum prosequens ait: *Et hoc egit, Fratres, ut ordinem partus Divini Christo veritatis tramite custodiret. Nam posteaquam Primogenitus totius Creaturæ Virgo Mater ut pareret, viam totius Patriæ percucurrit: sic Virgineus Partus, sic primitivorum est dedicata Nativitas*. Similitudinem inculcat Partus Primogeniti Ecclesiæ Ravennatis cum Partu Primogeniti Deiparæ, tum in eo, quod ante Partum opus fuit currere, ac percurrere plures vias, & laborare percurrendo Æmiliam viam, & Flaminiam, quæ Romæ jungitur, imo quæ inde proficiscitur Apostolicam Sedem obsecrando, ejusque opem, atque auctoritatem implorando, ad Privilegium firmiter tuendum, quod semel datum fuerat & recenter; sicuti Deiparæ opus fuit percurrere viam usque ad Hierosolymæ confinia, seu Bethlem usque, tum in eo quod Deipara Primogenitum peperit in via, vel secus viam; Ravennas vero Ecclesia Primogenitum suum peperit in via Æmilia, in qua Ditio Ravennatis Metropolitani est; *& necessario Fratres* (pergit Chrysologus) *via generatur in via: Ego sum* (inquit) *via, ut omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem Cælum peteret, qui terrent itineris incassum diu sudores pertulerat & labores*. Non modo in via generatur, seu paritur Christus, sed ipse est via, & proinde cum in via errare nemo possit, quisquis enim viator errat, ideo errat quia exit e via, & sudores multos subit, ut in viam reducatur. Ravennas Ecclesia erat quidem in via Æmilia, sed non habebat Æmiliam sibi subjectam, cum hæc agnosceret Mediolanensem Ecclesiam pro Matre. Sed postquam Privilegium habuit Matris, & Metropolis cum potestate generandi, viam habuit, & *viam fecit*, ut initio Sermonis dixerat Chrysologus: adeo ut Episcopatus, qui in via Æmilia erant non errarent si obedirent Ravennati, quia validum erat & legitimum Privilegium, nec per rapinam Mediolanensi subtractum, utpote via ordinaria, auctoritate scilicet Apostolica, & Imperiali concessum.

Nec dum similitudo absoluta est, in hoc Partu Vicohaventini Episcopi consecrati per Metropolitanum Ravennatem, cum Partu Christi Domini ex Deipara. Nam in hoc intercessit edictum Cæsaris: „ Et factum est io diebus illis, inquit Evangelista, exiit edictum „ ab Cæsare Augusto, ut profiteretur univer-

sus

„ ſus Orbis. Aſcendit autem & Joſeph ab Ga- „ lilęa de Civitate Nazareth in Judęam ad Ci- „ vitatem David, quæ vocatur Bethlehem, eo „ quod eſſet de domo & familia David, ut „ profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxo- „ re prægnante. Et factum eſt in diebus illis „ impleti ſunt dies, ut pareret & peperit Fi- „ lium ſuum primogenitum. „ Et hoc quidem in partu Deiparæ. Quid vero in partu Ravennatis Matris? *Libet hic aliquid de dolore dicere: Edicto Cæſaris & Pagani Dominus obtemperaturus occurrit: & Decreto Beati Petri, Decreto Principis Chriſtiani, ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit?* In utroque igitur partu Edictum Cæſaris, & Decretum promulgatum fuit: ibi Cæſaria Auguſti, hic Valentiniani III. Auguſti; ibi hujuſmodi Decreto, & *Edicto Imper. Paganus univerſorum Dominus*, obedienter, ac ſine ulla mora, ſine ulla reſiſtentia eſt obſecutus; hic Imperat. Chriſtiani & edicto, non Dominus, ſed ſervus & ſubditus Epiſcopus Mediolanenſis audet ſine ulla reverentia reſiſtere, & diu reſiſtere; ita ut Ravennati Eccleſiæ angores gignat & dolores, ut non pariat. Dolendum plane, & maxime dolendum; eo magis quod non intercesſit ſolius Imperatoria Edictum in hoc pri ilegio Matris, ſeu Metropolis concedendo; ſed etiam Decretum B. Petri, & quidem primo loco nominandum, cum ex eo tanquam ex prima radice firmitatem habeat hujuſmodi prærogativa.

Hinc ſane Ravennates Archiepiſcopi Chryſologi ſucceſſores diſcere poterent reverentiam erga Sedem Apoſtolicam, & non buccinate autocephaliam, ſeu independentiam a Romano Pontifice, privilegio Valentiniani ſe munientes; cum in hoc Chryſologi Sermone non Cæſaris Decretum tantummodo, ſed B. Petri Decretum, tum vero Decretum Cæſaris animadvertendum fuiſſet. Hinc etiam refellendi ſunt, qui Valentiniani Tertii edictum irrident tanquam ſpurium, & abjiciendum: auctoritas enim Chryſologi cogit quemlibet ſanæ mentis ad fatendum promulgatum fuiſſe privilegium Imp. Valentiniani, ſicut etiam Decretum Summi Pontificis, ubi talis facultas dabatur Ravennati. Sed cum perierit hoc ſecundum, periit & primum fortaſſe, vel additione aliqua corruptum legitur; ſed negari nequit fuiſſe Edictum Cæſaris, quo Ravennas Epiſcopus conſtitutus fuerit Archiepiſcopus & Metropolitanus cum ſubjectione Civitatum, quæ in via Æmilia erant, & antea ſpectaverent ad Mediolanenſem Antiſtitem, qui non ſine labore & dolore Chryſologi diu pro hac re certavit; obſiſtens tum Decreto B. Petri, tum Edicto Imperatoris Valentiniani; ſed tandem parta victoria poſt tot angores, Chryſologus primus fuit, qui Epiſcopum Vicohabentium conſecrendo tanquam primogenitum, & Filium doloris (ſiquidem major dolor ab Matre percipitur, cum parit primogenitum, quam cum cæteros parit, *ſic virgineus partus, ſic primitivorum eſt conſecrata nativitas*). Metropolitani munus primarium exercuit, videlicet ſuæ provinciæ Epiſcopos conſecrando.

Videtur præterea colligendum, quod Joanni Ravennati, cognomento Angeloptæ anteceſſori Chryſologi, circa finem ſui Præſulatus Valentiniani privilegium fuerit conceſſum; ita ut in iſta concertatione Mediolanenſis diem ſuum obierit: quandoquidem poſt electionem ſuam Chryſologus in Sede Metropolitana ſermonem habens conqueritur iis verbis, quæ prætulimus, & quidem in præſenti, *ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit*; quod plane innuit, poſt victoriam adeo feliciter obtentam, ut ad conſecrationem Epiſcopi Vicohaventini Ravennas procederet, adhuc Mediolanenſem invitum obmurmuraſſe, quaſi non cederet: ſicut poſt Judicis ſententiam in cauſa aliqua diu agitata ſolet adverſarius victus, adhuc conqueri & muſſitare.

Verum quia neque proſpera adverſis; neque gaudiis miſcenda ſunt triſtia, his omiſſis, pergit Chryſologus, *hodierni germinis lætitiam proloquamur. Habeat modo natus, qui primus natus eſt primogeniti reverentiam, teneat & honorem*. Profecto habuit Sedes Ferrarienſis, quod non modo ejus Epiſcopus cum Vicohaventinus dicebatur, primus intar conſecratos ab Chryſologo fuerit; verum etiam quod primogenitus Eccleſiæ Metropolitanæ Ravennatenſis: unde ab hominibus hanc reverentiam, & hunc honorem tanquam primogenitus poſſit exigere. *Marcellinus hodie vernaculi partus totum rapuit, & conquiſivit affectum*. Partus Deiparæ cum ea peperit Chriſtum fuit Dominicus partus: quia Dominus univerſorum natus erat: partus Marcellini Epiſcopi in ſua conſecratione eſt vernæ, & ſervi partus. Rapuit primus partus totum plebis Chriſtianæ affectum, & conquiſivit: affectum inquam, qui Domino debetur adorationе quoque latriæ colendo, rapuit Marcellini partus totum plebis affectum, qui vernaculo partui, & humano poteſt competere: neque enim unus affectus alterum excutit, utpote in diverſo ordine conſtitutum diverſimode colens: ſicuti neque affectus in Creatorem affectum in creaturas excludit. Rapere autem violentiam, & efficaciam oſtendit: ſed conquirere, ex omnibus plane cordibus affectum educere, commonſtres. Vernaculi partus vocabulum, forte etiam ſervilem conditionem, atque humilem ortu familiam Marcellini dixit, ut videtur colligi ex ſequentibus. Sed cum in Eccleſiaſticis gradibus & dignitatibus non ſplendor natalium, domuſque inclytæ imagines fumoſæ reſpiciantur, ſed pietatis fulgor, virtutis atque religionis ardor: idcirco Marcellini quantumvis vernaculi partus, ut ab conſecratione eum non repulit, ita nec ab gaudiis & plena populi jubilatione prohibuit.

Circumſtant Filii, adſunt propinqui, cognatio tota concurrit, familia exultat omnis, & ipſa penetralia Domus exultant, & lætantur, quia videre oculis, ſuſcipere manibus hodie primum ſanctæ Genitricis partum, ſobolemque meruerunt. Quoniam mentis oculus & loquentia intentio duos reſpicit partus primogeniti, hæc verba de Marcellini potius partu, quam de Dominico ſunt intelligenda; cum nec Filii, nec propinqui concurrerint ad Deiparæ partum, ut viderent oculis, manibuſque ſuſciperent. Quapropter Filiorum nomine intelligi poſſunt Epiſcopi ſuffraganei, qui ſunt quaſi Filii Matris, & Metropolis: propinquorum vero nomine Epiſcopi alterius provinciæ, Romano Metropolitano ſubjecti, vel alteri. Concurrebant enim Raven-

nam, ubi erat Imperator, & Augusta, Præsules non pauci, & cum viderent hanc primam solemnitatem, & exercitium Metropolitæ nuper facti, magis confertim, majorique lætitia, & exultatione consecrationi Marcellini plaudebant, Cives itidem & exteri signa gaudii edebant, & Marcellino congratulabantur. Sed filios quoque revera genitos ab Marcellino, antea uxorato, & propinquos carnaliter possimus explicare: non enim desunt exempla illis quoque temporibus, mortua uxore vel separata, vitæque dedita religiosæ, virorum qui pietate præstantes, vel doctrina, vel meritis, ad Episcopales infulas sint promoti. Salvianus unus sufficeret in Gallia; sed in Æmilia præcesserat Severus Ravennatum Antistes, Concursus Filiorum, Propinquorum, totiusque Domus & Familiæ facile fuit in Metropolim ipsam Ravennæ; non enim Mater ad filium, sed filius ad matrem debet con olare; itaque Sancta Genitrix est sancta Ecclesia Ravennas, Mater aliarum sibi subjectarum.

Ipsa quoque Genitrix, & sponsa, Mater, & virgo in ipso sponsi sui thalamo, in ipso conjunctionis suæ cubiculo, genuisse, nova gratulatione miratur: neque hæc verba de Deipara, ejusque partu virgineo possunt accipi; proinde hæc etiam de Ravennati Ecclesia sunt explicanda quæ non solum sancta Genitrix est, sed & virgo, habens sponsum Christum Dominum, ut Deipara sponsum habuit; cum hoc tamen discrimine, quod Deipara cum sponso conjuncta non est, ut pareret suum primogenitum, aliter virgo non permansisset; sed ut sibi esset virginitatis testis & custos: Ecclesia vero, quia non carnaliter parit, sed spiritualiter, ut pariat primogenitum suum indiget sponso, ejusque thalamo, imo & conjunctione, in qua, & per quam gignens filios semper virgo perseverat, utpote spiritualia dona in consecratione communicans ex Spiritus sancti gratia, quæ in omni Ecclesia operatione imploratur. Non obscure thalamus sponsi est major Ecclesia, & Metropolitana; atque adeo hinc etiam constare potest peractam Ravennæ Marcellini consecrationem: & hanc prærogativam, quod Vicohabentinus in Metropolitana sit consecratus, novam gratulationis esse materiem Chrisologus deprehendit.

At quia thalami, & conjunctionis nomina primo aspectu videntur virginitati opponi, solvit sanctus orator, & pastor hoc pacto nodum; *sed neminem turbet, nullum moveat, quod in thalamo ipso, sponsa ipsa cernitur peperisse: talis non est de crimine, sed de virginitate conceptus: quando in tali germine cœlestis partus est non humanus: nec ullus est hic sinistra suspicionis locus, ubi ipse sponsus sponsæ suæ testis habetur & custos; quicumque sollicitus est de facto...., esto de exemplo maximo persecurus; & præcedentis trepidatio ad tuam cautelam proficiat & munimen*; nempe partus hic in consecratione Episcopi, carnalis non est, neque conjunctio carnalis est, sed spiritualis virginitas: vero carnalem conjunctionem excludit, & propterea in ipsa generatione vel partu, sponsus qui conjungitur spiritaliter, nempe Christus, testis est virginitatis & custos; sicut exemplo maximo docemur in partu Deiparæ virgineo, sponsum Josephum testem fuisse Virginitatis suæ sponsæ, atque custodem. Quamobrem securus quisque debet esse, nullam hic labem, nullam turpem notam intercessisse; nec in hoc defuisse Marcellini primogeniti partui virgineo similitudinem cum partu virgineo primogeniti Deiparæ.

Joseph ille maritus solo nomine, conscientia sponsus, prægnantem sponsam fluctuans, & anxius intuetur; quia neque accusare innocentem, neque prægnantem poterat excusare: tacere tutum non erat, erat loqui periculum. Admittit, non prodit crimina accusator insontis. Erat ipse testimonium castitatis, erat custos pudoris: actus & vita in bivio: mens justa, & sanctus animus ancipiti cogitatione torquetur: sentit, sed tantum non potest penetrare sacramentum: quia nec accusare poterat, & defensare penes homines non valebat. Merito mox occurrit Angelus, merito responsum subvenit mox divinum, cui humano deficiente consilio, justitia non defecit. Et quid dicit? Joseph fili David noli timere. *Qui nihil fecerat quid timebat? Timebat, quia & si nullus in facto reatus erat, erat in causa maximus pavor. Sanctus animus quidquid non exequitur, expavescit.* Quoniam Evangelium in ea parte, qua Marcellini consecrationi congruebat expositum erat pluribus, ne videretur Chrysologus plus justo in causam suam pronus, & id quod præcipuum in Evangelicis oraculis deseruisse, in perpendendis mysteriis ibi contentis modo moratur, transitumque facit ab consecratione Marcellini, ad Josephum sanctissimum Deiparæ sponsum; commemoratione sponsi Christi, in partu primogeniti Marcellini virgineo, studens excutere suspicionem de carnali complexu, & non virgineo partu, ex eo quod sponsus Christus erat virginitatis & custos & testis: quemadmodum Joseph virginitatis Deiparæ testis & custos fuerat. Describit ergo ejus suspicionem, non amittendo justitiam, eumque timorem divinitus excussum. Modo revertitur, & concludit cum Vicohaventini Episcopi consecratione.

Cave ergo homo de partu nostræ Matris taliter disputare, cum Angelum respondisse sufficiat: „ Noli timere accipere Mariam in conjugem „ tuam: quod enim in illa natum est, de Spi„ ritu sancto est. „ *Feliciter peperit, quæ virginitatis coronam magis magisque pariendo conquisivit, & gloriam. Hic vero, qui nobis hodie natus est, semper retia tetendit in mare. Nemo ergo miretur si Piscatorem Petrus gestivit habere collegam. Orate ergo, Fratres, ut piscari mereatur homines, qui hactenus pisces capere Hominum laboravit ad vitam*. Rediens ad consecrationem de ipsa tantum ostendit curam, innuitque fortassis aliquos non defuturos, qui talem partum suspicentur non virgineum, quandoquidem adhuc mussitabat, adhuc resistebat Mediolanensis Decreto Pontificio & Cæsareo. Propterea, non sine causa timorem Divi Josephi amplifice pertractat, exponitque late modum, quo repulsus cœlitus per Angelum fuit ille timor: quasi diceret: Matris nostræ partus Ecclesiæ Ravennatis constitutæ in munere Genitricis, & Metropoleos legitimus est; adeoque noli quisquis es suspicari quidquam mali: noli timere Ecclesia quæcumque sis ex suffraganeis, Matrem ipsam non esse veram, vel vim aliquam intercessisse Imperatoriæ majestatis, vel

dolum;

dolum: coronam conquisivit & gloriam Ecclesia Ravennas, vicit causam jam agitatam reclamante adversario, & feliciter peperit hunc partum primogenitum Marcellini hodie nobis nati, qui piscatoriam artem exercuit: non ideo tamen Episcopalibus infulis indignum se præbuit: imo B. Petrus Apostolorum Princeps, qui Romæ Sedes habet, per suum successorem Sixtum Tertium, admisit ad Episcopatum hunc Piscatorem: nec dedignatus est, qui ex piscatione piscium vocatus est ad piscationem hominum, habere collegam Marcellinum piscatorem, ut eum faceret similiter hominum Piscatorem. Quid ajo non dedignatus est? Imo gestivit, lætatusque admodum est, cum similitudinem vocationis in ipso repererit, quæ solet gaudium gignere. Hinc videtur colligi hanc primam consecrationem post victoriam in contentione cum Mediolanensi fuisse peractam, cum consensu summi Pontificis, & sic magis tutam securamque fuisse redditam, ne quisquam auderet male aliquid suspicari. Potest etiam exponi, quod Chrysologus ipse de se loquatur, quod cum Metropolitanus esset & nomine Petrus, gestiebat in Piscatoris consecratione, sortem Apostoli, cujus nomen deferebat, in eo contemplatus.

Eo totus plane Sermo Chrysologi, neque ulla vox omissa, ut per totum contextum Sermonis veritas proposita elucescat, quod B. Petrus Ravennas Archiepiscopus, non fuit quidem primus, qui hac fulserit dignitate; sed primus, qui eam exercuerit in præcipuo Metropolitani munere, suæ provinciæ Episcopos consecrandi.

Habemus quoque alterum Sermonem CLXV. in consecratione Episcopi Projecti Corneliensis, ubi tamen nil habet simile, nec unqoam aut dolorem, aut angorem inouit in pariendo, vel antequam pareret Mater Ecclesia Ravennas, sicuti nec tam ingentem lætitiam cum peperit. Quod argumentum plane evidens videtur, tunc temporis quievisse ab querelis, & turbis excitandis Mediolanensem Antistitem, fuisseque Chrysologum in pacifica possessione consecrandi, & exercendi munia Archiepiscopalia. Quamobrem præcedit proculdubio tempore Sermo habitus in Vicohaventini consecratione, quamvis numero posterior.

SERMO CLXXVI.

DEus quoties desperatas humanorum curat corporum passiones, deitatis suæ toties potentiam pandit; sed io ona eademque infirmitate, quando ordinem suæ curationis immutat, causas propter quas hoc faciat, facit nos altius perscrutari. Nam juxta viam sedenti cæco, visum sola restituit jussione: alii a nativitate ceco nato, non lumini, sed tenebris, & cui natura visum inviderat, atque ipsa quæ parat, & aperit oculos, oculos clauserat, & negarat. Christus imponit lutum; & collyrio materiali *Joan. 9.* fingit, facit, procurat oculos, non recurat: [1] ut creante, non medicante manu iode homini suppleret lumina, unde hominem fecerat totum. Iste vero cæcus, cujus nobis Evangelista Marcus retulit curam, sic novo sanatur modo, ut omnes compellat exquirere, cur contumax cæcitas moram facere sic præsumit auctori: cujus nutu, visu, jussu infirmitates pereunt, redeunt sanitates, vita oritur, mors finitur, stant omnia, cuncta dilabuntur. *Venit*, inquit, *Jesus Bethsaida, & adducunt ei caecum, & rogabant eum, ut eum tangeret, & apprehensa manu caeci, eduxit eum foras extra vicum.* *Marc. 8.* Quasi eum curare non potuerit in loco: aut beneficio loci iodiguerit, uoiversis qui contulit visum. Hæc est Bethsaida, cujus perfidiam dominus exprobat, diceos: „ Væ tibi Chorozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & *Matt. 11.*
„ Sydone virtutes factæ fuissent quæ in te fa-
„ ctæ sunt, olim in cilicio & cinere pœniten-
„ tiam egissent. „ Ergo apprehensa manu ejus de domo infidelitatis educit, levat eum de perfidiæ sessione; ut ante fidem, quam oculos daret, ante menti, quam corpori redderet sanitatem, ante præberet, humani ducatus obsequium, [2] quam divinæ virtutis operaretur insigne. Illi rogabant ut vel tangeret eum: sed Christus, qui horrere nescit pauperem, pauperem scit amare, totam dedit pauperi manum, & debilitati Deus publicam præbuit servitutem, ut homo non horreat hominem, & videns non videntem videat: & duce manu, cæcum lucis faciat nescire orbitatem: oe dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi, det ipsam manum pauperi, & plus erit manum pauperi dedisse, quam nummum: iter præbuisse pauperi, quam pauperi panis dedisse fragmentum. *Et eduxit eum foras extra vicum, & expuit in oculos ejus.* Dominico sputo vacuas oculorum replet lacunas, divino ore luciferam dat salivam, ut sancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris, ut aperiat venia, quos clauserat culpa. Nemo ergo dubitet divino imbre tota arefacta mortalia membra posse reviviscere: cum videat perva Dominici sputi gutta arentes cæcitate oculos subito sic suscitatos in

AD SERMON. CLXXVI.

NOTÆ.

1 NOn recurat. „ Hoc est pristino lumini oculos „ haud restituit quia nunquam lumen habuit, „ sed cæcus natus est. „ Mita.

2 *Humani ducatus obsequium.* „ In Nos ante Deum „ naturæ, quam gratiæ experimur: siquidem prius „ creatur homo naturalis, & exinde per gratiam baptismatis Christi regeneratur atque renascitur spiritualis. „ Mita.

Isai. 26. lucem: „ Exurgent, *inquit Isaias*, mortui & „ resurgent qui in monumentis sunt, & lætabuntur qui sunt in terra. „ Quomodo? Ros enim qui abs te est, sanitas est illis; quod est pluvia semini, hoc resurrecturis Dominicus imber. *Et imposuit illi manus*. In faciendo, in reparando, in componendo hominem Dominicæ manus curatrices hominibus semper adsunt. „ Manus tuæ, *inquit*, fecerunt
Ps. 118 „ me, & plasmaverunt me. „ *Et interrogavit eum si aliquid videret*. Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Qui videt abdita terrarum, qui cordis intuetur occulta, cui omnia sunt nuda quæ sunt tecta omnibus, in opere suo, in oculis suis videre quærit, laborat scire, alio referente cognoscit? Absit. Sed interrogat ut præsentes scirent, futuri cognoscerent, cæcitatis hujus non esse simplicem, sed mysticam curam. Denique non lumen, sed auroram quandam, lucemque erumpentem datam sibi adhuc qui curabatur, Domino interrogante, respondit: *Video*, inquit, *homines ut arbores ambulantes*. Imperfectis oculis grandescunt formæ, ‡ turbantur species, res falluntur ipsæ: quia non jam visionem capiunt, sed adhuc umbram sustinent visionis. Et quare tamen sicut arbores, non ut columnæ, aut aliud quid, neque stantes, sed ambulantes? Quia post curam Christi viderat, quod homines velut arbores transirent in hoc sæculo, non manerent: temporalem plantationem germinis humani esse in hac vita mox videt quem curaverit Christus. Iteranda est ergo cura Christi, ut perfecti oculi futura certa, manentia videant, & æterna. *Rerum*, inquit, *posuit manus super oculos ejus, & cœpit videre: & restitutus est, ita ut clare videret omnia, & misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, & si in vicum introieris, nemini dixeris*. Aperiatur jam spiritualis intelligentia, ut qui sit iste cæcus cognoscamus, & quare non sponte venit, sed ab aliis adducitur, & ducitur manu Christi, & educitur extra vicum, & alibi recipit visum, qui diu apud suos longam sui pertulerat orbitatem: & expuit in oculos ejus, & iteratur divinæ manus impositio, & cui videre extra domum datur, quid viderit, quomodo viderit, per quem viderit, suis dicere non donatur. Fratres, cæcus iste est Judæus, qui in synagoga, hoc est, in perfidiæ domo, & in vico, hoc est, in conventu malignantium ignorantiæ cæcitate tenebatur, & sedebat oppressus. Hinc est, quod non veniebat ad Christum, sed venit ad eum Christus, & apprehendit manum ejus, ut dono vocantis, non beneficio legis, non proprio curatum se gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, ut in Ecclesia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui sub legis velamine nil videbat. Imponit ei primum manum, ut videat transire umbram legis: ut Sacerdotes, Scribas, Pharisæos, & figuram totam Judaicæ observantiæ videat velut arbores præterire: quæ ut in tempore, sic cum tempore senescunt, nascuntur, virescunt, florescunt, fructificant, pereunt, evanescunt. Iterum imponit ei manum, ut resurgens non jam caduca videat, sed æterna, & videat quicquid est divini luminis, honoris, & gloriæ: sicut ille magnus ex ipsis Paulus qui extra vicum, & in via Judæus cecidit ut resurgeret Christianus, & cæcatu est Act. 9.
in lege ut videret in gratia; sicut ab ipsis perhibetur. „ Nunc videmus in speculo & in æ-
„ nigmate: Tunc autem videbimus facie ad fa- 1 Cor. 13.
„ ciem: „ Tunc quando quod sepultum est in morte, surget in vita, & quicquid satum est in contumelia, surget in gloria.

‡ *Imperfectis oculis grandescunt formæ*. „ Ex abundantia humoris Chrystalli, „ inquit Mita.

FINIS.

APPEN

APPENDIX
SERMONUM
D. PETRI CHRYSOLOGI,

Huic editioni nunc primum addita.

S. PETRI CHRYSOLOGI
SERMONES VII.
DE ORATIONE DOMINICA,

De quibus in Præfatione.

SERMO PRIMUS.

Ccepistis auditum fidei, Fratres Cariſſimi, formam Dominicæ Orationis audite: Christus breviter orare docet, qui cito vult postulata præstare: aut quid petentibus ſe non dabit, qui ſeipſum non petentibus dedit? aut in reſpondendo quam faciet moram, qui in dictandis precibus vota ſupplicum ſic prævenit? Hodie quod audituri eſtis, ſtupent Angeli, miratur Cœlum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota ſuſtinere non poteſt Creatura, ego dicere non audeo, tacere non poſſum. Deus det ut vos audire poſſitis & dicere. Quid eſt magis tremendum quod ſe dedit terris Deus, aut quod vos dat Cœlo: quod ſocietatem carnis intrat ipſe, aut quod vos facit Divinitatis conſortium intrare: quod mortem ſumpſit ipſe, aut quod vos reſumit ex morte: quod ipſe in veſtra naſcitur ſervitute, aut quod vos ſibi gignit in liberos, quod ſuſcipit paupertatem veſtram: aut quod vos facit hæredes ſuos, ſui unici cohæredes? Est utique terribilius quod terra transfertur in Cœlum, homo deitate mutatur, ſervitutis ſors dominationis jura ſortitur. Sed hoc quamvis metuendus ſit, tamen, quia cauſa non dicentem reſpicit, ſed jubentem, accedamus Filioli quo vocat charitas trahit amor, invitat affectio, Deum Patrem viſcera ſentiant, vox perſonet, loquatur lingua, ſpiritus clamet. Totum quod in vobis eſt reſpondeat gratiæ, non timori; quia judicem mutavit in Patrem, amari voluit non timeri.

Pater noſter qui es in Cœlis. Hoc cum dicis, non ſic habeas quaſi non ſit in terris: non ſic *Matt.5.9*
accipias, quaſi ſit loco clauſus qui claudit o- *Luc.11.2*
mnia; ſed intellige eſſe ſibi genus e Cœlos cujus pater habetur in Cœlo. Et age ut vivendo ſancte ſancto reſpondeas patri. Dei Filium ille ſe probat qui vitiis non obſcuratur humanis, qui divinis virtutibus eluceſcit.

Sanctificetur nomen tuum. Cujus genus ſumus ejus cenſemur & nomine. Rogamus ergo, ut nomen quod in ſe, & per ſe ſanctum eſt, ſanctificetur in Nobis, ut Nomen enim Dei aut honoratur ex noſtro actu, aut ex noſtris actibus blaſphematur. Audi Apoſtolum dicentem.
„ Nomen Dei per vos blaſphematur in Gen- *Rom.2.24*
„ tibus. „

Veniat regnum tuum. Et quando non regnavit Deus? Petimus ergo ut qui ſibi regnavit ſemper regnet in Nobis, ut & Nos in illo regnare poſſimus. Regnavit diabolus, regnavit peccatum, regnavit mors, & fuit diu captiva mortalitas. Petimus ergo ut regnante Deo pereat diabolus, deficiat peccatum, moriatur mors, captivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam regnemus in vitam.

Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra. Hoc eſt regnum Dei quando in Cœlo & in terra Dei voluntas eſt ſola, quando omnibus hominibus * Deus vivit, Deus agit, Deus re- 1
gnat, Deus eſt totus: juxta illud Apoſtoli,
„ ut ſit Deus omnia & in omnibus nobis. „ *1.Cor.15.*

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Qui Patrem ſe nobis dedit qui ſibi Nos adoptavit in filios, qui ſecum nos fecit hæredes, qui nos . . . . . . nomine ſublimavit, qui nos ſuo & honore donavit & regno, ipſe nos ut panem quotidianum poſtulemus addixit. In regno Cœli inter munera divina quid quærie pau-

AD SERMON. I.

Nota recentiorum Editorum.

1 Hominibus Deus. Hoc in loco delevimus vocem *eſt* quæ ſententiam turbabat ante vocem *Deus*. Infra ubi *qui nos nomine*, cum nonnihil deeſſe intelligeremus puncta adjecimus, quibus Lector id nos non fugiſſe perſpiceret.

AD

pauperṭas humana? tam bonus, tam pius, tam largus pater panem filiis non tamen postulatus indulget? Et ubi est illud. „ Nolite solliciti „ esse, quid manducetis, aut quid bibatis, „ aut vestiamini „ ? Hoc Pater jubet quod prohibet cogitare: quid tenemus? Cœlestis Pater, Cœlestem Panem Cœlestis Filii, ut postulemus hortatur; ipse dixit. „ Ego sum Pa„ nis qui de Cœlo descendi. „ Ipse est panis, qui satus in virgine, fermentatus in carne, in passione confectus, fornace coctus sepulchri, in Ecclesiis conditus, illatus Altaribus cœlestem cibum quotidie subministrat fidelibus.

(Matt. 6. 31) (Jo. 6. 51)

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Homo sine peccato esse non potes, & vis semper dimitti tibi, totum dimitte semper: quantum via dimitti tibi dimitte tantum. Quoties vis dimitti toties tu dimitte; imo quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. Homo intellige quia remittendo aliis tibi veniam tu dedisti.

Et ne nos inducas in tentationem. Quia in hoc seculo est ipsa vita tentatio. „ Tentatio, in-
Job. 7. 1. „ quit, est vita hominis „ rogamus ut Nos nostro arbitrio non relinquat, sed in omni actu paterna nos pietate constringat, & in vitæ tramite cœlesti moderatione confirmet.

Sed libera nos a malo. A quo malo? a diabolo, quippe ex quo est omne malum. Rogamus Nos liberari a malo, quia malo qui non caruerit, frui non potest bono. Si adhuc non nati, si adhuc in utero constituti panem petunt, expetunt regnum; quare fit quæstio quod semper Dei filius in Dei Patris mysterium, & quod in Patre Deo Dei filius fuerit? Quomodo humana ratione tractatur? Non est, non est humano modo divinitas æstimanda. Audisti Deum, nihil terrenum cogites, nihil humanum. Audisti Patrem Christi, hoc per substantiam crede: audisti Patrem tuum, hoc crede per gratiam. Ille esse Filius habuit semper, se esse filium dedit modo. Sic ergo te filium scito, & servum te esse non nescias. Sic audi ad Christi similitudinem te reductum, ut semper Christo te cognoscas esse subjectum.

SERMO II.

CONditio mortalis, terrena compago, limosa substantia ad vitæ pensa, ac mortis incerto labore attrita, consumpta pœnis, putredini pulveris subjecta natura capere non valet, credere pertimescit, quod hodie cogitur confiteri. Tantam donorum gratiam proximorum * magnitudinem, munerum largitatem, 1
fragilitas humana non potest invenire. Hoc reor, ambiguum Prophetam mentis intuitu prævidisse, dum tanto pavore concussus, & hujus auditio taliter exagitatus tremore dixit: „ Do- Abac. 3. 2.
„ mine audivi auditum tuum & timui; consideravi opera tua & expavi. „ Auditum timuit, non quia tunc Propheta tantus audierat Dominum, sed quia tunc servus Dominum suum sibi conservum reperit, & audivit in partem; vel quia mundi hujus fabricam elementia ita sibi dissonia consonantem contemplatus expavit: sed quia pietatis erga se tanta considerans, tunc opera admirationis tremore concussus est, & pavore. „ Consideravi, inquit, o„ pera tua & expavi. „ Adoptatum se tunc expavit in filium, quando perdiderat ipsius fiduciam servitutis. Denique ut sciatis hujus orationis, quam vobis hodie divinitas insinuat & infundit, affectum Prophetam tunc auditu cœlitus percepisse, hujus muneris quodammodo pavore solutum, quid iterum dixerit pervidete: Ibid. 16
„ custodivi me, inquit, & expavit venter meus, „ ab voce obsecrationis labiorum meorum. „

Posteaquam divini muneria tantam senserat largitatem custodivit se, ne se hostem, ne inimicum, ne latronem se iterum in Paradiso sustineret fit vigilantior, fit sollicitior sui custos, qui se post tantæ rei jacturam cœlestem thesaurum senserat reperisse, dicente Paulo: „ por- 2. Cor. 7.
„ tamus hunc thesaurum in vasis fictilibus. „ Custodivi me & expavit venter meus. Ventrem cordia interna nominae hæc Propheta quia sicut (venter) cibus * ita cor sen- 2
sibus pascitur & repletur: „ & expavit venter „ meus ab voce obsecrationis labiorum meorum, „ Si intellectua cordis suderat ori vocem, labiia dederat verba, cur vota sua, cur desideria sua cur . . . . . ex hoc est exhortaturus? Expavit quia non suggestione sui cordis, sed divini spiritus loquebatur affatu: audi Paulum dicentem: „ misit Deus spiritum Filii sui Gal. 4. 6.
„ in corda nostra clamantem, Abba Pater „ quod cum auditum ad interna transmitteret, tantum se meruisse mirabatur, & interna tota hominis pavebant merito adjecit, „ & intravit „ tremor in ossa mea, „ quia ipsius Prophetæ,

---

AD SERMON. II.

NOTÆ.

1 *PRoximorum*. Tot mendis scatent hæ Homiliæ quot ne perspicacissimus quidem unus ex conjectura tollere potest; quamobrem nihil hic nisi castigatum omnino lector expectet, nolim: haud pauca quidem loca fœde corrupta restituimus, sed de omnibus restituendis nec cogitavimus quidem: sunt enim nonnulla quæ nisi ope MS. Codicis emendari non possunt. Hic lego: *tantam gratiam Dei donorum promissorum magn.* Infra edidimus *auditu* ubi erat *auditus*. mox conservum ubi legebatur conversum. Cætera mihi legenda videntur: *reperit & audivit Deum Patrem. Nec quia.*

2 *Venter cibos*. Priorem vocem recte additam esse nemo sanus negaverit. Mox ubi legitur: *ex hoc est exhortaturus* fœdissimus librarii error ita emendari posse videtur: *exhorret obsecrationem.*

3 *Fama-*

tæ viscera vexabantur: „ & subtus me, inquit, „ commota est virtus mea. „ Quid subtus me? quia unus ipse, idemque homo rursus per gratiam jam levatus, jacebat subtus pristinam per naturam: nec virtutem cœlestem virtus
3 poterat sustinere terrena. Jam sumavit * mons Sion cum laturus legem Deus descendit in montem: quid caro faceret, cum descendit Deus in carnem? Carnis gratiam collaturus venit Pater, quia homo Deum, servus Dominum non ferebat. Et quia in verbis suis fide-
Psal. 80,11 lis est qui dixit, „ aperi os tuum, & imple„ bo illud; „ aperite nunc ora vestra, ut ipse ea tali prece, tali repleat & clamore. Ubi sunt, qui de Dei promissione diffidunt? Ecce quam cito est fidei remunerata confessio, mox ut Deum unici Filii confessus es Patrem, tu ipse es Dei Patris adopratus in Filium, ut esses Cœli hęres, qui Paradisi exul habebaris, & terræ. Et ideo nunc vocas: *Pater noster qui es in Cœlis:* Quia fuit tibi quondam Pater, qui te resolvit in limum, qui te ad claustra duxit & pertraxit inferni. Terram nesciat, amorem carnis ignoret, patrem pulveris non requirat, nihil in se vuii licere permittat, qui ab Deo Patre cœlestem reperit ad naturam, ut qui se Dei filium credit actu, vita, moribus, honestate tanto generi respondeat, ne iterum ad terrena descendens, ad ipsam tanti genitoris tendat injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Christi cęcis visum, cursum claudis, defessis vario languore sanitatem, mortuis vitam, teque ipsum, homo, totamque sanctificat creaturam, quemadmodum tu ipsius nominis oras & expostulas sanctitatem? quia ab Christo vocatus es Christianus, & ideo supplicas, ut prærogativa tanti nominis, meritis in te subsequentibus roboretur.

Adveniat regnum tuum. Devotinnem mandat, exigit desideria, vota perquirit ipse, qui ad-
4 ventus sui vitam * in sua continet potestate. Fidelis est ille miles, qui Regis sui præsentiam sitit, & tot regni expetit & concupiscit triumphos. Sed hic petis, ut tibi, & in te adveniat regnaturus, in quo diabolus arcem, mors imperium, diu infernus gessit, & tenuit potestatem. Oremus ergo, charissimi, ut Christus semper suo regnet in milite, ut miles semper suo triumphet in Rege.

Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Beatus dies ille, qui terrenorum, jungit, sociat, & exæquat cœlestibus voluntatem, ut inter dispares substantias una eademque fiat voluntas. Hæc est fida pax, inconcussa concordia, gratia perseverans, quia unius Domini ordinem naturam, familia per diversa voluntatem sita, una eademque reperitur & sensu,

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Post cœleste regnum panem quis postulet temporalem? sed quotidianum. Et inde vult nos in sacramento sui corporis panis viaticum postulare: Unde ex hoc ad perpetuum diem, & ipsam Christi perveniamus ad mensam, ut unde hic gustum sumpsimus, inde plenitudinem cibi, totasque satietates capiamus.

Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Qui sic petit (&) debita non relaxat, ille se etiam per quod orat accusat, qui sibi tantum donari postulat remitti tantum, quantum ipse remittit, & donat ad placitum, Deum taliter invitat ad pactum: quantum ipse præstiterit alteri, tantum sibi exigat & ipse præstari. Dimittenda sunt autem, Fratres, debita, non pecuniæ solum, sed omnium causarum, culparum, criminum quidquid homo incurrere potest. In his tibi cum incurrerit alter, ignosce: fidus peccati sui petit veniam, qui peccanti libenter ignoscit.

Et ne nos inducas in tentationem. Hoc petere multis modis cogimur, Fratres, ne fragilitas plus ausa, & de se temere præsumens, nihil virium suarum colligens in conflictu male cauta succumbat; deinde offensus Deus tradat tentationibus quos relinquit.

Sed libera nos a malo. Satis de se humiliter sentit, qui ut a malo per Deum liberetur implorat. Signate vos. Intelligite, Filioli, quanta perfectorum, quanta fortium gloria sit & potestas, quando tanta virtus in ipso conceptu, tanta majestas aperitur in partu. Nondum natus Patrem vocat, sanctitatem postulat, regnum petit. Dat jura terris, terrenas cœlestibus exæquat voluntates, & laboribus pro futuris exigit jam devotus annonam. *Panem*, inquit, *quotidianum da nobis hodie*. Beati estis qui cepistis ante pugnam vincere, ante triumphare, quam vivere, ante ad Patris gremium, ante ad Patris promptuarium, quam Matris ad gremium pervenire: ante pastum gregis, quam succum lactis invadere totum:
ante victoriam sonare jubilo, (ante) vagitu 1. Cor. 1. 25.
respondere, quam cunarum (....) vere ut dixit Apostolus „ infirmum Dei fortius est ho„ minibus. „ At quis poterit tanti conceptus referre Sacramentum, ubi virgo mater parit orbem quotidie, nec relinquit posteros ad laborem, sed a terreno germine præmittit ad gloriam?

S. Petri Chrys.

3 *Fumavit*, In editis *firmavit*, quo nihil est ineptius. Infra ubi: *repetit ad naturam* præpositionem delendam censeo nisi forte quis malit suspicari nonnihil hic deesse ac legi oportere: *Cœlestem originem repetit ac naturam*.

4 *Adventus sui vitam*. Quin legi oporteat *viam*, haud valde dubito. Statim: *Deus regni expetit*, aut aliud quid simile malo, quam quod a veteri editione servatum est, *& tot regni exp.* Mox edi curavimus *infernus gessit*, ubi erat: *infernus cessit*. Quæ sequuntur in versu *Fiat voluntas tua* aliis castigandis relinquimus. In reliqua Homilia quid additum sit ex solita nota intelliget.

SERMO III.

OMnia quæ divinitus dicta, factaque referuntur, sunt miraculo, sunt stupori, sunt pavenda mortalibus, ipsis etiam sunt cœlestibus tremenda. Sed nihil ita stupet cœlum, pavet terra, expavescit universa creatura, quam quod vos estis hodie nobis dicentibus audituri. Servus Dominum, Patrem vocare audet; judicem suum reus nuncupat genitorem; conditio terrena sua se voce adoptat in filium; qui terrena perdidit, extimat se divinitatis hæredem. Sed audemus quia præsumptio dicentis non est, ubi auctoritas est jubentis. Ipse enim vos hodie dicere voluit, qui nos hodie docuit sic orare. Et quid mirum, si tunc homines Dei consecravit in filios, quando se hominibus dedit & aptavit in Filium? Carnis tunc naturam transtulit in divinam, quando deitatem humanam detulit ad naturam. Tunc hominem sibi in cœlestibus præstitit cohæredem, quando se participem reddidit terrenorum: aut homini negare quid amoris potuit, quid muneris, quid honoris, qui totum quod erat hominis & peccatum suscepit, & mortem? Aut quomodo hominem in suis prosperis non habebit, qui in adversis homini se fecit esse consortem? Homo redi ad Deum sic amatus ab Deo: & ad ipsius gloriam da totum te, qui se totum propter te ad tuam deduxit injuriam: & voca Patrem fidens, quem
1 tanto amore tuum probas *, sentis, intelligis esse genitorem.

Pater noster qui es in cælis. Quod nondum natus Patrem vocat, nemo miretur. Deo nata
Eccl. 6. 10. sunt nascitura, futura facta sunt Deo. „Fecit, „ inquit, quæ futura sunt. „ Hinc est quod in utero suum Joannes sensit auctorem & extat nuncius Matri qui erat nescius vitæ. Hinc est, quod Jacob ante legitur bellasse, quam nasci: cœpit ante triumphare, quam vivere. Hinc est quod jam sunt Deo qui sibi adhuc non sunt: quoniam electi estis ante constitutionem mundi. *Pater noster qui es in cælis*. Non quod ille non sit in terra, sed ut tu per hoc germen esse noveris te cœleste, Et si te filium Dei tu fateris, vive quasi Dei filius, ut actu, vita virtutibus tanto possis respondere genitori.

Sanctificetur nomen tuum. Quia a Christo vocatus es Christianus, petis ut prærogativa tanti nominis sanctificetur in te, quia nomen Dei quod per se & sanctum sibi est, aut sanctificetur in nobis nostro actu, aut nostro actu blasphemetur in gentibus.

Adveniat regnum tuum. Ipse dicit: „regnum
Luc. 17. 21. „ Dei intra vos est. „ Si intra nos est, veniat quid oramus? est in fide, est in spe, est in expectatione, sed ut veniat jam precamur. Veniat autem nobis, non illi qui semper conregnat Patri suo, Matt. 25. 34.
semper regnat in Patre, sed veniat nobis: „ Venite „ benedicti Patris mei, percipite regnum, quod „ vobis paratum est ab origine mundi. „ Dicimus: *veniat regnum tuum*: ut sic Deus regnet in nobis, quatenus in nobis desinat mors regnare, desinat regnare peccatum, „ regnavit, „ inquit, mors ab Adam usque ad Moysem. „ Rom. 5. 14.
Et alibi „ non regnet peccatum in vestro mor- „ tali corpore. „ Ibid. 15.

Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Nunc in terra multa sunt pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro voluntate carnis. In cœlo vero fit nihil præter Domini voluntatem. Petimus ergo, ut interempto diabolo, ut novo sæculo, ut mutato corpore, destructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cœlo & in terra, in Deo & hominibus, una Dei & eadem sit voluntas.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Post regnum cœleste, terrenum panem petere non jubemur: prohibente ipso cum dixit: Matt. 6. 13.
„ nolite solliciti esse quid manducetis, aut quid „ bibatis. „ Sed quia „ ipse est panis qui de Jo. 41. 50.
„ cœlo descendit, „ petimus & precamur, ut ipsum panem, quem quotidie, idest, jugiter sumimus, in æternitate ad victum corporis, mentisque capiamus.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sic dicendo homo indulgentiæ modum, mensuram veniæ statuisti: & tu tibi dedisti qui a Domino tantum tibi petis, quantum dimiseris ipse conservo. Dimitte ergo delinquenti in te totum, si vis ipse de tuis nihil Domino debere delictis. In altero dimitte tibi, si vis ipse vindicem vitare sententiam,

Et ne nos inducas in tentationem. „ Deus neminem tentat „ sicut scriptum est: sed tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad tentationum laqueos, delinquit. Sic Adam tentatoris incurrit insidias, dum sui præcepta deserit Creatoris. Unde autem & a quo tentatur homo prodidit sic dicendo: *sed libera nos a malo*: hoc est a diabolo, qui totius mali & auctor est & origo. Diabolus natura fuit cœlestis, nunc est nequitia spiritualis, ætate major sæculo, nocendi usu tritus, lædendi arte peritissimus. Unde non tam malus, sed malum dicitur, a quo est omne quod malum est. Hinc est quod propriis viribus homo liberari non potest carnalibus vinculis illigatus. Petendum est ergo nobis, ut Deus nos a diabolo liberet, qui Christum terris, ut diabolum vinceret commodavit. Clamet, clamet homo ad Deum, clamet: *libera nos a malo*, ut a tanto malo solo Christo vincente liberemur.

Pater noster qui es in Cælis: Orandi thema ma-

AD SERMON. III.

NOTÆ.

1 Tuum probas. Editum erat: *tum probas*, Infra in vers. *& dimitte* edidimus: *si vis ipse*, ubi legebatur: *suis ipse*. Sub finem etiam scripsimus: *ut preces quibus*, cum editum antea esset: *ut precibus quibus*. Statim Auctorem suum non intellexerat Acherius cum *interpres* legendum esse conjecit, ubi legitur: *a Patre Filius interprete*.

AD

materiam petendi, supplicandi normam paucissimis in verbis ipse sibi, qui tibi est exorandus, indulsit: ut ex hoc su petendi sumas sensum, ut intellectum postulandi capias, mensuram colligas impetrandi: & brevi magisterio orandi latissimam capias disciplinam; simul quia ad amoris judicium Rex ipse officio functus est Advocati, ut preces quibus responsurus erat, ipse dictaret. Cunctatio ablata est tota promerendi quando ipsum se legit in precibus qui rogatur. Metus locum non habet ubi a Patre filius interprete desiderat, quæ sancta sunt impetrare.

SERMO IV.

FRatres carissimi, qui vos donavit credere ipse vos docuit & orare, & totam petendi formam paucis aptavit in verbis quia cum Patrem postulat, multa prece filius non laborat. Sicut enim petere cogit necessitas genitum, ita urget charitas dare genitorem. Pater ergo qui sponte præstat non tam ut petatur, quantum quod petatur ostendit; ut Filius petendo justa placeat, qui potest stulta postulans displicere. Audite Patrem, & vos Filios esse jam credite, ut quæ petieritis incunctanter impetrare possitis. Quid valeat fides, credulitas quid possit, sit quanta confessio, hodie monstratur in nobis. Ecce Trinitatis trina confessio in cœlestem sobolem de terrena vos sustulit servitute: ecce fides quæ Deum loquuta est Patrem, Patrem vobis Deum hodie conquisivit: ecce vox quæ confessa est Dei Filium, vos Dei adoptavit in Filios: ecce credulitas, quæ Deum spiritum proclamavit de carnis substantia mortali in vitalem spiritus substantiam vos mutavit. Quis pietatis tantæ dignus invenitur assertor? Deus Pater homines dignatur hæredes; Deus Filius non dedignatur servulos cohæredes; Deus Spiritus carnem consortem divinitati juris ditione suscipit in supernis, Apostolo probante cum
1.Cor 6 3 dicit: „ aut nescitis quia Angelos judicabi-
1 „ mus? „ Vocate ergo * Dominum Patrem, vosque & si nondum natos, jam tamen designatos Filios esse jam credite, & date operam quatenus sit vobis cœlestis vita, sint vobis divini mores, & forma deitatis tota vestra præferatur in Filium: quia cœlestis Pater respondentes generi filios muneribus ditat divinis, degenerantes ad pœnalem revocat servitutem.

Pater noster qui es in Cœlis. Succumberet conscientia servulis, terrena conditio solveretur nisi nos ad hunc clamorem ipsius Patris aucto-
Gal. 4 6. ritas, ipsius Filii spiritus excitaret. „ Misit, ait, „ Deus spiritum Filii sui in corda nostra cla„ mantem Abba Pater. „ Lassescit mens, caro deficit ad divina, nisi Deus quæ fieri jubet, impleat ipse qui jubet. Quando ausa est mortalitas vocare Patrem, nisi modo quando superna virtute homines animantur in terra? *Pater noster qui es in Cœlis*. Homo quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus esse in cœlis? Ergo cœlestem vitam monstra in habitatione terrena, quia si quid in se gesserit terrena cogitatio, Cœlo maculam, cœlesti generi intulisti injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Non petimus ut sanctificet nomen suum Deus quod sanctitate sua totam salvat, & sanctificat creaturam. Fratres, hoc nomen est, quod supernæ potestates pavent, quod tremenda suscipiunt servitute: hoc nomen est, quod fugat dæmones: hoc solum nomen est, quod absolvit animas diaboli feritate captivas: hoc nomen est, quod mundo perdito dat salutem, Sed petimus, ut nomen Dei actu sanctificetur in nobis. Nobis enim bene agentibus, benedicitur nomen Dei; nobis male agentibus, blasphematur. Audi Apo-
stolum dicentem: „ Nomen Dei blasphematur Rom.2 24
„ in gentibus. „ Petimus ergo petimus, ut quantum nomen Dei sanctum est, tantum nos ejus mereamur in nostris moribus sanctitatem.

Veniat regnum tuum. Quasi non semper fue-
rit, * sic regnum Christi ut veniat, nunc ro- 2
gamus. Et ubi est illud regnum Dei? „ Intra „ nos est. „ Intra nos est fide, sed ut re veniat supplicamus. Fratres, quando diabolus vario nequitiarum genere multimoda arte fallendi rerum faciem turbat, sensus hominum moresque confundit, sævit, idolis sacrilegis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, signis decipit, illudit artibus, spectaculis occupat, obsidet vitiis, peccatis vulnerat, criminibus sauciat, desperatione prosternit, Christi regnum prolongat, & absentat ab nobis. Petimus ergo, ut veniat tempus, quo mali tanti auctore pereunte mundus totus, creatura tota, totam solius Christi regnet, triumphet ad gloriam, & fiat quod sequitur,

Ut *sicut in Cœlo, ita & in terra*. Una Domini *voluntas* sit terra, cœlum, vita Deus, tempus æternitas, patria requies, census innocen-
tia, honor immortalitas, furia * castitas, Deus 3
totum.

Addidit: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Post Paternitatem Dei, post divini nominis sanctitatem, post cœli regnum, quotidianum panem jubemur exposcere. Christus oblivioni non subjacet, Christus mandatis suis
contraria non demandat. Ipse dicit: „ nolite Matth. 6
„ solliciti esse quid manducetis, aut quid bi- 31.
„ batis: „ Sed quia est panis, qui de cœlo descendit, qui legis & gratiæ molatus est in forma, qui crucis confectus est in farma, qui crucis confectus passione, qui magno pietatis fermentatus est Sacramento, qui conspersionis levamentum sustulit de sepulcro, qui cum divinitatis suæ calore conqueretur ipse clibanum

AD SERMON. IV.

NOTÆ.

1 VOcate ergo. Sic edidimus, ubi erat: *vocat ergo*. Mox in priori editione *quis cœlestis*.

2 *Quasi non semper fuerit*. Hic vocem accessit quæ omnino supervacanea est, delevimus ante voculam *sic*. Infra: *intra nos est fide*; edidimus ubi erat *fides*. Mox Acherius conjecit legendum artibus ubi editum *areis*.

3 *Furia*. Quid hoc sit *furia castitas* non satis intelligo: nec hanc loco satis consultum arbitror si legatur: *luxuria castitas*.

decoxit Inferni, qui ad cœlestem cibum quotidianus, 4 * Ecclesiæ defertur ad mensam, qui in remissione frangitur peccatorum qui edentes se perpetuam pascit & enutrit ad vitam: hunc panem quotidie nobis dari petimus, donec illo in die perpetuo perfruamur.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Homo, penes te est potestas veniæ, in te est indulgentia ejus, tu tibi remissionis auctor es constitutus: gratis petis veniam, qui tibi in alio indulgere contemnis. Homo, tu tibi misericordiæ factus es ipse mensura, quantum quæris misericordiam, fac tantum.

Et ne nos inducas in tentationem. Tentatio est, Fratres, specie fallens, quæ prosperat in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosos deducit in lapsus. Petimus ergo, ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus. Inducere autem dominus dicitur, currentes ad crimina eum relinquit.

Sed libera nos a malo. Hic malum mali designat auctorem, hoc est diabolum. Petimus ergo unum, ut munere hoc a malis omnibus cum malo careamus auctore.

Pater noster qui es in Cœlis. Nemo cum se Filium clamat, manere se miretur in habitu servitutis. Ad divinum germen hodie designa-
5 tus es non promptus * spem non rem nove-
Rom. 8. 24 ris consequutum. Audi Apostolum: „ spe salvi estis: spes autem quæ videtur non est „ spes: quod enim videt quis, quid sperat? Si „ autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. „ Hodie adoptionis est dies, hodie promissionis tempus est. Audi, crede, expecta: crede creditori tuo, qui tibi credidit debitori; expecta parumper ut veniat, qui te diu sustinuit ut venires: da illi inducias, sed promissori qui tibi quidquid erat debiti jam donavit. Ut qui tu fatigaris spe
6 Dei? * fide vivat. Agricola nunquam sereret anhelus, si fructum laboris sui de tempore non speraret; viator laborem prolixi itineris non subiret, nisi se ad destinata crederet pervenire; nauta maris non intraret incerta, si lucris sequentibus compensaturum discrimina non pensaret: miles tota juventutis tempora non ageret in periculis, si senectutis honores copiosissimos non speraret: filius paternæ dominationis tempora non duraret, si se substantiæ paternæ non speraret hæredem. Et tu si jam fi-
Ps. 16. 20 lium Dei credis, juxta Prophetam: „ expecta, „ viriliter age, & confortetur cor tuum, sustine Dominum. „ Expecta ut hæredem Dei expectationis fide, & de virtute patientiæ con-
sequaris. Audi Apostolum. „ Filii Dei sumus, Joan. 3. 1.
„ sed nondum paret quid sumus. Cum apparuerit, similes ei erimus. „ Et iterum: „ vi- Colos. 3. 3.
ta nostra abscondita est cum Christo: cum apparuerit Christus vita vestra, & vos apparebitis in gloria. „ Fratres, beati sunt Filii Dei: quia & hæreditatem omnium rerum possidebunt: & de excessu Patris luctus tempora non videbunt.

SERMO V.

Quod ego modo cum magno tremore dicturus sum, quod vos estis nunc terribiliter audituri, imo terribiliter vocaturi, stupent Angeli, pavescunt supernæ virtutes, cœlum non capit, sol non videt, terra non sustinet, tota non assequitur creatura. Quid ad hæc mortale pectus? quid ad hæc mens hominis imbecilla? quid ad istud humani sensus angustiæ? quid ad hæc humanæ vocis aura? Quid ad istud humana lingua cito tacitura? Hoc Paulus invisibiliter cum vidisset prodidit non prodendo di-
cens: „ nec oculus vidit, nec auris audivit, 1. Cor. 2. 9
„ nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. „ Hoc Isaias cum suo vix cœpisset auditu, adhuc hominem per-
venire posse debet, * ad auditum dicens: 1
„ Domine, quis credit auditui vestro? „ Hoc Esai. 53. 1.
Jeremias cum divino concepisset auditu, partus supernorum sensuum sustinebat clamans;
„ ventrem meum doleo, & sensus cordis mei Jerem. 4.
„ perturbati sunt. „ Hoc Abacuch divini spi- 19.
ritus perorabat afflatu cum dicit: „ custodivit Abac. 3.
„ me, & expavit venter meus a voce obsecra- 16.
tionis labiorum meorum, & intravit tremor „ in ossa mea; & subtus me commota est virtus mea. „ Elevatus virtute Dei, sensit suam sub se succubuisse virtutem. Longum est super hoc Sacramentum pavores prosequi, & dinumerare sanctorum; tempus non finit me dici in hoc timore dinumerari, cœlestis partus impetus non potest tardare nascentium. Dico ergo, & vos in utero adhuc penetrali voce compello, provida exhortatione præmoneo, ut antequam videatis matrem, vocetis istius Patrem: ante blandimenta Matris, Patris tendatis, & festinetis ad regnum: ante Patris perveniatis ad panem, quam Matris ad ubera pendeatis. Nec in vos quidquam sibi aut Ma-
tris necessitas, aut ætatis tempora vindicent,
sed in vobis totum divino, * Patris totum 2
cœlestis respondeat & occurrat Auctorem.

Pater noster qui es in Cœlis. Hoc est, quod tre-

4 *Quotidianos*. In priori editione *quotidianis*. Infra *ergo unum* lego; *ergo nunc*.

5 *Non promptus*. An non assumptus? mihi quidem ita videtur: & infra, ubi *sed promissori*, legitur nullo sensu legi oportere opinor: *se promittente*.

6 *Fatigaris spe Dei*. Hoc enim corruptum est: sed ita ut sine Codicis ope restitui non possit. Infra: *ut hæredem*, Acherius recte conjecit: *ut hæreditatem*.

AD SERMON. V.

NOTÆ.

1 *Posse debet*, Legendum est profecto: *posse dubitat*. Infra ubi *dinumerari*, Acherius in margine habet: forte *immorari*. Sed malim: *dinumerando immorari*.

2 *Totum divino*. Loco huic, quem fœdum in modum corruptum esse, facile quivis intelliget, sic medemur, *totum divino Patri, totum cœlesti respondeat & occurrat auctori*. In sequentibus. *Hinc est quod &c.* nonnihil est vitii quod alii fortasse castigabunt.

3 Joan-

tremebam proferre, hoc est, quod neque cœlestium, neque terrestrium quemquam sinebat servitutis propriæ conditio suspicari cœli, & terræ, carnis & Dei repente tantum posse provenire commercium, ut Deus in hominem, homo in Deum, Dominus in servum, servus verteretur in filium, fieretque divinitatis, & humanitatis ineffabili modo una & sempiterna cognatio. Ac divinitatis ergo nos dignatio tanta est, ut scire nequeat quid potissimum mirari debeat creatura, utrum quod se Deus ad nostram deposuit servitutem, an quod nos ad suæ divinitatis rapuit dignitatem. Hinc est quod homo, quod & divinitus adoratus tanto nunc suo amore flammatur, quod adhuc in utero voce tua se adoptat in filium...... O vos beatos quibus dominari datum est antequam nasci, ante regnare, quam vivere, ante ad Dei Patris gloriam pervenire, quam prosapiam proprie vilitatis agnoscere. Ecclesia felix Mater, quæ vos tales respicit, quæ cum virgo permanet, genuisse tantos vos & taliter se miratur.

Olim partus iste præcedentibus designabatur exemplis. Hinc est quod Jacob, & Esau gemini in utero de primatus honore præliantur, retardant partus, nec ante lucem cupiunt vidère, quam vincere. Hinc est quod Joannes exultat *, & ante scio occurrit auctori genitricis ex utero, quam procedat. Et humana 3
pignora sic ante Deo militant, quam noscantur parentibus, quam vivant sæculo. Quid mirum, si Ecclesia divina germina, si Deus sua sobole in utero adhuc, quod sit superni germinis jam fatetur: *Pater noster qui es in Cælis*. Stupor insurgit; Christus Dei Patris de pectore Matrem vocat, & fatetur in terra, & homo de Matris utero Patrem vocat, & confitetur in Cœlis: *Pater noster qui es in Cælis*. Quo te, homo, repente provexit gratia, quo te rapuit cœlestis gratia, quo te rapuit cœlestis natura, ut in carne & in terra positus adhuc & carnem jam nescires & terram dicendo: *Pater noster qui es in Cælis*. Qui ergo tanti Patris Filium confitetur & credit, respondeat vita generi moribus Patri, & mente atque actu afferat quod cœlestem consequutus est per naturam.

Sanctificetur nomen tuum. Cujus utique genus esse cæpimus, ejus utique censemur & nomine. Et ideo petimus, ut in nobis illius nominis sanctificatio perseveret honor & prærogativa nominis, quod sublimavit sic tanti genitoris celsitudo.

Adveniat regnum tuum. Nos illi petimus cui nunquam deest, nec defuit regnum, imo qui est sibi ipse regnum, totamque in se regni continet potestatem. Sed quis nos vult ad promissam regni sui gloriam pervenire, monet nos expetere omnibus hoc votis, in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quantum namque est temerarius qui discutit, * de genere ignatus est qui non audeat, æstuat, anhelat, cum promissum intendit & pertendit ad regnum. 4

Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra. Tunc jam totum est cœlum, tunc autem Dei mens una omnibus; tunc in Christo omnes & in omnibus Christus, quando omnes solius Dei sapiunt, & faciunt voluntates; tunc omnes unum, imo unus omnes, quando Dei spiritus in omnibus vivit unus.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Sicut in Psalmo: „ Benedictus Dominus die Ps 67.20
„ quotidie, „ ita hic *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, quotidianum jugem dicimus. Jugis panis ille est, qui de cœlo descendit: „ ego sum panis qui de cœlo descendi. „ Perfectæ ergo beatitudinis est ille panis. *Hodie*, hoc est in præsenti illius panis jam cibo vivere cujus perpetuitate, quod est quotidie saginabimur in futurum.

Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. De supplicantis pectore veniæ fons manat, & ad veniam refluet quidquid pietatis exuberat, * & effundet 5
in alterum, quando indulget sibi tantum, quantum alteri condonavit. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Satis potest homo misericors, qui cum Deo de pietate confligit, cum tantum sibi dari quantum dederit, quantum donaverit, tantum desiderat & donari. Homo, semper in pectore tuo venia, si vis crimina non timere.

Et ne nos inducas in tentationem. Hæc interpretatione non indigent, quia tentatio diaboli prævia, & amara ministra est. Quandiu vero hoc fragili continetur in corpore, necessario precatur, ut in nos nec tentationi pateat aditus, nec diabolo tribuatur accessus. *Sed libera nos a malo*: ipse autem Dominus noster Jesus Christus liberet nos a malo, & perducat ad omne bonum, qui vivit & regnat Deus modo & semper per infinita sæcula sæculorum. Amen.

SER-

3 *Joannes exultat*. In priori editione *Joanne exultante*, male. Statim, ubi Deus *sua sobole*, lego 2 *Deo destinata soboles*.

4 *Qui discutit*. Totum hunc locum sic restituo: qui *disputat de genere, ignis est qui non ardet, æstuat*. Infra: *tunc autem Dei*, lego *Cœlum cum Dei*

5 *Pietatis exuberat*. An *exhibebit* si quis verbo *exuberandi* usum esse hunc auctorem contendat, non equidem reluctabor, sed velim saltem legat *exuberabit*. Infra: *prævia & amara*: malim: *prævia mali*, vel *malorum*.

A D

SERMO VI. *

ADversus dæmonum nequitiam quæ nobis
Dominus arma ostendit, debemus utique
Matt. 17. 20. retinere. „ Hoc, ait, genus in nullo ejicitur
„ nisi in oratione, & jejunio. „ Hæc cum
plena fide exercentur, pietas est. Pietas autem
1. Timot. 4. 8. ad omnia utilis est professionem habens vitæ
præsentis & futuræ. Inspiciamus ergo utiliter
orationis fructus, & jejunii quia ipsa sunt ar-
ma adversus improbas cogitationes. Jejunium
purgat mentem, sublevat sensum, carnem spi-
ritui subjicit. Jejunium cor facit contribulatum,
& humiliatum, quod Deus non spernit. Jeju-
nium concupiscentiæ nebulas dispergit, libidi-
num ardores extinguit, castitatis verum lumen
accendit. Jejunium verbositatem non amat, di-
vitiarum superfluitatem judicat, superbiam sper-
nit, humilitatem commendat, præstat homini
seipsum intelligere quod est, infirmum & fra-
gilem, atque dum ita se intelligit imbecillem,
aptius virtute Dei adjutorium quærit & acci-
pit: quærit autem per frequentes orationes &
obsecrationes. Oratio quidem refectio est jeju-
niorum, & advocat gratiam Spiritus sancti.
Oratio duritiam cordis mollit, austeritatem tem-
perat, jejunium dulcificat. Sicut enim sine po-
tu non est plena refectio, sic & jejunium sine
oratione non potest animam perfecte nutrire.
Quid est autem oratio nisi adscensio animæ de
terrestribus ad cœlestia, inquisitio supernorum,
invisibilium desiderium? Abeat dissensio sæcula-
rium morum quibus premitur mens humana
quotidie. Oratio conjunctio est Spiritui sancto:
si tamen in oratione intentus sit animus sicut
Ps. 62. 2. clamat Propheta: „ Sitivit in te anima mea,
„ quam multipliciter tibi caro mea: „ Quid
autem sitiendum sit, sequitur, „ ut videat vir-
ibid. 3. „ tutem tuam: „ Credite mihi: si ad viden-
dam plenam virtutem Dei plene sitiat anima
humanæ substantiæ, nec fastidio victa dissimu-
let, replebitur adipe & pinguedine spirituali:
& sitiens illam Dei visitationem sensu proprio
ibid. 9. cum fide clamabit: „ Adhæsit anima mea post
„ te, suscepit me dextera tua. „ Jejunium tol-
lit inertiam, de animo impedimenta carnalia
aufert. Oratio vero perseverans jungit Deo;
atque ita gaudens assistere se Domino gloria-
tur. Adhærens autem anima Domino, incipit
securitatem habere, & libertatem; nec pavo-
res sustinet nec timores. Suscepto autem tan-
to patrocinio dexteræ Dei, quomodo poterit
noceri ab aliqua potestate? sicut scriptum est:
quod nemo illud rapit de manu Patris; hoc Jo. 10. 19.
præstat jejunium: hoc præstat oratio.

SERMO VII. *

DOmini vox est, Fratres carissimi: „ Pacem Jo. 14. 27.
„ meam do vobis, pacem relinquo vo-
„ bis: „ de pace dicturi, prius quæ pacis sint
commoda videamus. Est pax serenitas mentis,
tranquillitas animi, simplicitas cordis, amoris
vinculum, consortium caritatis. Hæc est quæ
simultates tollit, bella compescit, comprimit
iras, superbos calcat, humiles amat, discordes
sedat, inimicos concordat, cunctis est placita.
Nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui
accepit teneat; qui perdidit repetat; qui ami-
sit exquirat: quoniam qui in eadem non fue-
rit inventus, abdicatur a Patre, exhæredatur
a Filio, nihilo minus a Spiritu sancto alienus
efficitur. Respuit enim munus oblatum, qui
datæ legis contempserit bonum: nec poterit ad
hæreditatem Domini pervenire, qui testamen-
tum noluerit observare. Non potest concor-
diam habere cum Christo, qui discors volue-
rit esse cum Christiano. Contumaciæ ergo cri-
men est quod jubetur contemnere, quod præ-
cipitur nolle, quod imperatur declinare. Quid
tibi commune cum discordia, Christiane? quid
simultates amas, quod auctori pacis placere
non potuit? quis exercet inimicitias quas eva-
dere non potuit, nec ille qui eas primum in-
venit? Initio namque inimicitias in protopla-
stum dum Serpens exerit, interficitur; dum ho-
mini invidet, ipse prosternitur; dum Adam cu-
pit decipere, ipse primum jugulatur. Quare aut
Christi caritatem amplectere, Christiane, aut di-
scordiæ Auctori de similitudine operum * pa- 1
rem te esse cognosce.

AD SERMON. VI.

NOTÆ.

* EXtat in Appendice Operum D. Augustini tom. v. pag. 53.

AD SERMON. VII.

NOTÆ.

* EXtat in Appendice Operum Divi Augustini ad calcem tomi v. pag. 120. ubi etiam repetitur iusior ex MS. Regio, & ex Colbertino.

1 MMSS. omnes addunt vocem *ipsius*, sed alii post verbum *operum*; alii post particulam *Te*.

FINIS.

I N D E X
RERUM, ET VERBORUM
N O T A B I L I U M
In Sermones D. Petri Chrysologi locupletissimus.

Numerus Sermonem indicat.

A*aron*. Primus Pontifex in Lege fuit Sacerdotii origo. Serm. lxxxix
Filii Aaron puniuntur, cix
Abacuc. Cur expaverit lata. lxviii
Abel. Portans agnum ad Dei sacrificium, sicut agnus assumitur, cix
Vox ejus in suo assusa sanguine magis sonat. clxxiv
Abraham. Se mactabat in filio Sacerdos, & Sacrificium. x
Victima erat illius dilectio.
Princeps cœlestis convivii ob humanitatem. xlii
Deo Patri obediens. lv. Ejus encomia, lxvi
Deum, & favores illius recipit. lxix
Ablactato Isaac facit epulum, lxxiii
Decrepitus generat Isaac, xc
Se immolabat in filio, cviii
Epulonem divitem reprobat, cxxi
Innocens, & dives. cxxi. Peregrinus, & hospes adjuvat peregrinos, viii. Hospitatur Deum,
In gloria est dispensator.
Mensa illius egenis preparata.
Epuloni non miseretur. cxxii
Epulonem filium appellat. cxxiii
Deum vidit in humana forma. cxxxi
Moritur, sed non in æternum,
Diem natalis Christi vidit, xvii
Mortuus corpore, vivit animo.
Ex quibus non timeat, sed diligat Deum. cxlvii. Nomen illi mutatur, cliv, Manus pauperis est sinus Abrahæ. viii. Filium ostensis ligat. x. Fidem suscipit. xiv
Abscessus. Mensa, & loco dicitur. i. A patre quæ mala producat, iii. Redeat fidenter ad patrem, qui ab eo recessit. iii. Filius recedens a patre dives, nec calceatus redit, iii
Abscondere. Virtutes bonum est. vii
Facultates in sinu pauperum utile.
Abscondere sua, nec accepta largiri, crimen est. cxxiii.
Jesus cur se abscondat a Judæis. cxxxi
Absentia. Corporis non obest, ubi fuerint corda sociata per fidem. xxxii
Absolutio. Peccatorum datur amore. xciv. Justis, non injustis datur apud inferos a Christo. cxxiii
Abstinentia, Est prima hominis medicina, si sit cum eleemosyna, xli. Sanat, quod voracitas sauciavit. Iter abstinentiæ ingrediens, quid agat. viii
Abstrahere. Quos peccatores debeamus a peccatis, ni volumus peccare, clv
Abundantia. Ad impietatem affert, cxxiv
Accipere. Accipimus ea, quæ ante non habebamus. cxliv
Acquiescere, In adversis necessitatis est, velle virtutis. cx
Accusare, Beatus, qui se coram Deo accusat etiam de non cognitis delictis. cxxiii
Insontem accusare est crimina facere, clxxv. Convictum, velut solum accusatum Deus convenit. cxxv
Actus. Membrorum in corpore mystico qui. cxx
Adam, Jejunio servatus in Paradiso, gula extractus. xii. Vestitur ex tonsione agni Christi, xxiii. Patria donatus a Christo. xlix. Adamatico ex arbore Zachæus jubetur descendere. liv. Soporatus, ut de viro sumeretur Virgo, lvii. Puteus mortis. lxii, Cito cecidit, quia cito credidit. lxxix, Deductus a scientiæ ad sinapis arborem, xcix. Inventus a Christo ad ficum. xvi. Culpa Adæ omnes obnoxii morti, cx
Ex illius prævaricatione vita amissa.
Lamentandus Adæ lapsus, qui fuit cunctorum ruina. cxi. Et quomodo. Hæreditatem Adæ nec libuit adipisci, nec licuit renunciare. In Adam omnes peccaverunt. Mors ab Adam, vita a Christo.
Peccatum per Adam regnavit in mortem. cxi, Adam, & Christus humano generi dedere principium. cxvii. Primus Adam factus a Christo novissimo Adam, & ipso auctore figuratus. Plasmatus ex limo, mutatur in carnem. Christi figura, primus, sed habet initium,
Adam terra, Christus fructus.
Chirographum debiti Adæ solvitur a Christo, cxxiii. Naturæ, & successoribus quid fecerit. clvi
In Adam totus grex generis humani. clxviii. De manu mulieris accepit mortem. xviii. Invidia exclusus Paradiso. iv, In ætate perfecta creatus, & recreatur quomodo cli
Adelphus. Episcopus laudatus. xxxix. & cxxxvi. per tot.
Adjutorium. Alienum a Deo inutile. xlvi. Alienum adjutorium requirit, qui hostem intus habet. clxxi
Adolescens, Sensu, & ætate dicitur, i
Juniorem non tempora faciunt, sed mores v
Adorator. Vacuos inderosus est, cii
Adhortatio, Viri probi, ac magni non recusanda cvi.
Ut sit adorator in inferno. xiii
Adversa. Cum vertuntur in prospera, Dominus versat stratum nostrum. xiv
De adversis non queratur, qui sibi prospera non precatur. xliii. In adversis necessitas voluntati non comparatur. cx, Fortes non prosternunt adversa. cxxiv. Adversa qui non sentit, prospera servare nescit. cxxxi
Adversis non miscenda prospera. clxxv
Adversa omnia nituntur viribus suis. vii. In adversis homo habet Christum consortem, lxx
Adversitas. Adversitatis mucrone prosternitur in Evangelio. cxiv
Adulatio. Est dæmonis quarta, & postrema tentatio, xvii
Adultera, Fuit Synagoga, cxv
Adulter Veneri deservit. clv
Adulteros arguit Joannes. clxxiv. ubi plura habentur de materia.
Advocatus. Noster est Christus. lxx
In Cœlo sit oratio, jejunium, & misericordia. xliii, Effectus hujus advocationis, Paupertatis advocatio in Judicio. xiv. *l. Patronus*.
Ægritudo. Fragilitatis sanatur abstinentia, & eleemosyna. xli, Jussu curatus a Deo. xlix. Mulieris incurvæ cur duodeviginti annorum. cv
De ægritudine non sic congratulandum, ut permaneamus in vulnere, cxiii. Recidiva sæpius lethalis,
Quid agendum, si nos commoneat ad reddendam rationem. cxxv. *l. infirmitas*,
Ægrotus. Implorat, ut curetur, non quemadmodum. xxxiii, Cur recipiat curam. xxxv, Ægrotus ex cholera describitur. xxxviii, Cura illius a medico describitur, xl. Medico paret spirituali. xli. Ejus voluntas non respicitur a Medico, quare l. Ægri duo uno medicamine curati, xciv. Ægrotus per phrenesim se nescit insanum.
Cur non omnes a Christo sanati. cii, Salutaria respuit ex infirmitate, non voluntate. cviii. Infelix, si post curam non curat tormentum. cxiv
Ægrotus ex febre, & augmento ejus. Petit sibi noxia. Ingratus Deo Medico. cxxxi, Lædens proximum ægrotat febre, & furore. cxxxix. Non recipiat antidotum morborum præter artem medicam, & tempus, clvi. Pœnitentiæ medicina succurrat ægris, quomodo. clxvii, qui pro suo curatur arbitrio sanitatem non recipit. clxxiii. *l. Infirmus*.
Ægyptus. Recipit Christum fugientem. ci
Cur illuc fugiat. cli
Æquitas, Sine bonitate, sensu cœlesti, sævitia est, c. o

Aer.

INDEX RERUM

Aer. Turbatur ventis. xxxiv

Æstus. Insultatur ab eo, qui castissimos nuditate indutus est. cxxii. Æstus corporis nescit, qui umbra divinæ virtutis protegitur. cxlii

Ætas. Nostra ut passionibus perturbetur ad lapsum. cxv. Vixit; non defecit in Sanctis. lxxxix. Ætates hominum quibus vitiis subjiciuntur. cxviii

Æternitas, Æterna. Excludit tempus. xxxiv. Dolet æternum malum. xxii. Æterna caducis emenda. cxxiv. Homines æternos Dæmon nec temporales esse permittit. cxxxi. Orandum, ut bona æterna credere possimus. cxxxix. Homines nolunt æterna. cxliv

Quomodo hic æterna designentur.

Æthiops. Spado recepit baptismum in transitu. xl. Fidei illum ante rapuit ad gratiam, quam currus ad Indiam. lxi

Affectio. Non recipit falsitatem. lv. Vitiat affectum. clxxiii. Quid incutiat affectionis defectus. l

Affectus. Desperatus quibus probetur. xxxiii

Vitiatur affectione. clxxiii. carni naturaliter insertus a Dæmone commutatur in parricidium. xcvi. *l. passiones*.

Africa, Habet martyres Diaboli. xiii

Ager. Humanus in humanum Dominum fastiduit. cvi. Ager æternus erit in Cœlo. cxxxix. Cur igne purgetur exustis tenebris. clxiv

Agon. A quibus abstinendum in agone terreno, ut vincamus. cxix. In spirituali quid agendum, In eo quæ fiant. *l. Certamen*.

Agnus. Dei tonditur, ut vestiatur Adam. xxiii. Uti a Pastore Agni colligantur ad caulas. lx. In Pascha carnes Agnorum non reservantur in crastinum. lxxiii. Abel portet Agnum ad sacrificium Dei. cxx. Agnus Dei cur in prædicatione percutiat. clxiv. per Agnum Dei non penetrat invidiæ cœlum. clxviii. Ut Agnum Dei immolent manducantes. clxiii

Agricola. Quis sit, qui colens agrum, se desertat. iv. Male colens, sibi, non terræ causat malum. vii. Gaudet in fructu, quod defiet in sulco. xl. Serens, fructum sperat. lxxi. Cantat ubetes fructus ad levandum vomeris laborem. cxviii. Industria reducit sylvestria ad cultum. cxxxii

Aliena. Prorogare, est plus decipere dando, quam furando. liv. *l. eleemosyna*. Aliena invadere, & sibi incubare criminosum est. cxxiii. Aliena qui non restituit, ad inferos cum Epulone descendet. Aliena malis intendere, quam sit damnosum. cxxxix

Altum. Ab alto cadit, qui in altum tendit. cli

Altare. Corporis Christi recipiat eleemosynas. ciii. Dei repleatur, ut horrea nostra abundent.

Ambitio. Cæca semper. clii

Amicitia. Ad amicitiam Dei sublimamur, cum mortes despicimus, propter eum. ci. amicitiam subruunt pecuniæ. cxxvi

Amicus. Habetur ex morum similitudine. ci. Dei fit amicus homo. *l. amicitia. l. Sancti. l. Martyres. l. Justi*.

Amor. Occultat delicta. iii. Ea non videt. Filium licet contumacem recognoscit. iv. Ex donis cognoscitur amor. x. Probatur passionibus. xiv. Omnia vincit, & alia operatur, ut xl. Oculus amoris acutius intuetur, & vivacius sentit, quæ diligit. lxxviii. Possidet bonos. lxxx. Quomodo fit inter debitorem, & creditorem contractus amoris. lxxxviii. Nemo nolens amat. cxxxv. Amare non potest, qui latis timet. cxlvii

En revocatur Mundus. Jus amoris non respicit, quid erit. Ubi plura de natura Amoris. Amor nisi ad desiderata pervaserit, necat amantem. Quod amat non potest non videre. Dilectio amplectenda. liii

Amore trahitur filius ad rigorem disciplinæ. cviii

Amor Dei. Est onus, & tollit onus peccatorum. iii. In nos. xxiii. Reducit, quem Judicium repulerat. xlviii. Cognoscitur ex generationibus animalium. lv. Quomodo redegit Virum in parvulum. lxii. Amore aguntur omnia inter Deum Patrem, & Filium. lxv. Non capitur ab homine. lxix. Amor Dei omne debitum remittit homini. xciv. Plus amari, quam timeri vult Deus. cviii. Amor noster erga Deum qualis esse debeat. cxlvii. Amatores Dei cupiunt velle videre Deum.

Cupiens videre Deum habet studium pietatis. Natus ad Dei amorem timere non potest. clx. Amor Dei in genus humanum ex correptione, & blanditiis. clxiii. Erga homines varie monstratur. clxx

Andreas. Apostolus satis ad gloriam habet prærogativam Apostolatus, & martyrii. cxcii. nascitur in morte pro Christo. cxxxiii. Laudatur per tot. cxxxiii

Angelus. Peccavit invidia. iv. Datur ad nostram defensionem. xiii. Coram Deo peccans mutatur in Diabolum. xxvi

Consilium impietatis Angelum perduxit ad infernum. xliv. In consummatione sæculi Angeli parebunt Sanctis. xlvii. Angelus dialogat cum Tartaro. lxv. Pro nobis excubias facit. lxix. Laborare, & lassitudinem nescit. lxxv. Blanditur, & terret.

Ignorat unde loquatur cum Deo. lxxxvi. In Angelis nil similitum. lxxxvii

In Judicio erit timor carni. lxxxiii

Fugat a Zacharia timorem. iv. Cur illi de solo filio impetrando respondeat. Christum demonstrat. Angelus in terra v. *Jo: Baptista*.

Deus invisus Angelis. xc. loquitur virentes Jo. xci. Præsul synagogæ imperat inducias. cvi. Ab Angelis certantes spectamur. cxix. Justus supergreditur Angelos merito. cxx. Angeli pauperem ad sepulturam portant. cxci. & cxxiv. Angelis altitudo superius deputata. cxxiii. Christo ministrarunt. cxxv. Dolent de peccato publico.

Est diversa substantia, & imago a Deo. cxxxi. Angelus ad Mariam Virg. cxl. Meratne dictus, & alia de illo. Angelis invisibile Sacramentum Incarnationis. cxli. Loquitur ad Mariam. cxlii. Miratur, & quare. Cum mere discutit uterum Virginis. Angelis cognata virginitas. cxliii. Majus est Angelicam acquirere gloriam, quam habere. Angelus nobis dubia exponit. cxlv. Loquitur ad Joseph. Prostrati Angeli in cœlo a Divino splendore. cxlvi. Ad terras nimio pavore fugati. Angelus inter primos invidiam hominis. cxlviii. Maluit commutari in Diabolum, quam hominem plenum gloria videre. Cur Angelus ad Mariam. Gaudium annuntiant in Adventu Salvatoris. cxlix. Illis exultantibus Dæmones sunt in confusione. Quando volitare pulvere turbentur Angeli. cl. Natum Dominum nuntiant pastoribus. clix. Congratulantur Christo de reditu ovis Dominicæ; nec tuas prævidere cum indignantur. clxviii. Fit Diabolus ob scandalum. xxvii

Angelus Resurrectionis. Sedet super lapidem ad sepulchrum, ut Doctor Resurrectionis. lxxiv. Ejus gloria refert splendorem nostræ resurr. Cur revolvit lapidem. lxxv

Sedet, ut illam doceat. Cur ei fulgur, & alba vestis. Post sepulchrum Dominum agnoscit. lxxvi

Ecclesiam duabus in feminis mittit ad sponsum. Revolvit lapidem ad nostram fidem. lxxvii. Et contra Pharisæorum perfidiam. Rationes aliquæ cur sedeat super lapidem.

Nunquam recedit a Christi sepulchro. Vestitus nostram formam in resurrectione figurat. Cur vocat mulieres ad videndum sepulchrum. lxxx. Eum fatetur Dominum, quem sui crucifixerunt. Cur sedeat in monumento. lxxxii

Angustia. Proximorum sublevandæ, ut a propriis liberemur angustiis. ciii

Anima. Animarum salus quærenda etiam ad propriam utilitatem x. usque in fine Salus animarum esuries Christi. xi. Animæ detur aliquid. xii. Jacet in corpore, ut in lecto doloris. xiv. Describitur mortua sine Christo. xix. Ab excelsis cœli non demergenda in sepulchrum auri: xxii. Cur Deo offerenda cum jejunio. xliii. Ut turbetur stans inter vitia, ac virtutes. xlv. Destituta virtutibus jacet in stratis vitiorum. l

Symbolum fidei dicat. lxii. Diu ante vocabat Deum, quem ignorabat. Animæ tempore passionis Christi nunciabant resurrectionem mortuorum. lxxviii. Penetrat avara. lxxxi. Animarum demigrationes reprobatæ. lxxxviii. Anima de cœlo est, corpori dominatur, illud vivificat, sempiterna, immortalis. cix

Quibus corporis cruciatibus aggravetur. Est Dei sacrificium. Non exibat de Tartaro ante Christi resurrectionem. cxxiii

Animam hic perdunt Sancti, ut inveniant in cœlo. cxxviii. Pabulum animæ temperandum. clxvi. a Christo eductæ animæ a foves peccati ad sui triumphi gloriam. clxx. Innovatur baptismate Christi. clxxi

Mortificat corpus, cum ab eo recedit. viii. Cupiens repetere cœlum, premitur corporis terra. xiv. Ut convivis lædatur. xli. Habet arcam, & bi-

& bibliothecham. lviii. Anima dominante corpus servit. cii

Animalia. Duo in Præsepio, quomodo Judæum, at Gentilem significent, clix. Accedant ad Præsepe Domini pro cibo vitæ. Sed integrum sumant.

Animus. In cœlesti specula perseveret. iii, Animus incumbens parvis magna perdit, xxii, Turbatur ancipiti cogitatione. lxxxviii, Animus auditorum non diu suspendendus. Suspensus a Christo in Regni similitudine invenienda. xcix. Animus ex gratia transcendit corporis angustias, & conculcat delicta, cxvi. A vitiis semel tactus ardet. Ducit gratos ad præmium, ingratos ad pœnam, cxxiv. Devotus ex beneficiis crescit ad obsequium. cxlii. Est servilis, qui fœtentia perquirit, cum Regia possit habere obsonia. clxiii. Animo peregrinamur. v

Anna. Samuele ablactato sacrificat, & lætatur. lxxiii. ejus lachrymæ.

Annus. Domini perficitur temporibus, non senescit, currit in circulo, ut nos deducat ad diem retributionis, lxxiii. Qui sint tres anni, in quibus Christus fructum quærebat in Synagoga. cvc

Antidota. Contra morbos quomodo recipienda. clvi

Antichristus. Subruetur a Christo. clvi

Antiqui, Dicuntur Judæi plus malitia, quam vetustate. xxxviii. Et cur refrenati ad vindictæ vicissitudinem. Antiqui durum venena a Deo libenter recipiebant, lv, Eorum dignitas ut ad honorem præsentium accedat, lxxxix. Antiquiora perscrutari temerarium, clxvi

Anus. Fœta erubescit, abscondit puerperam, risui subjacet. xcii. & cliv

Apollinaris. Primus martyr Episcoporum Ravennatum. cxxviii. Cur ita appellatus, & alia de eo usque ad finem Serm.

Apostoli. Offerunt Gentes Deo. xviic. Cur pauperes electi. xxviii, Describitur ipsorum paupertas, ac divitiæ spirituales. xxviii, De labore transeunt ad laborem, Occisi cum Christo occiso resurgent in gloria. xl

Cur piscatores electi. xlvii. Cur fœminæ Apostolos præcedant ad sepulchrum. lxxv, Dicuntur pueri a timiditate. lxxviii. Non crederent corpus surrexisse, nisi manducantem Dominum vidissent. Revocantur ad dexteram, Ut pueri non poterant trahere rete.

Apostolus, qui diligitur, primus Dominum videt. Cur pisces captos navigio trahant. Quomodo longi a terra. Fœminis non postpositi, sed ad majora reservati, & quæ, lxxix. Christo victoriam referunt.

Defensi, non credentes resurrectionem mulieribus, Eam discipulis credunt. Tarde credunt ob magnitudinem mysteriorum. Illis non præjudicat mulierum annuntiatio resurrectionis. lxxx. An ad mensam, vel ad mœrorem recumberent, quando Dominus eis apparuit late. lxxxiii. Desperati, & sine fide.

Ad Mundum invitati, ut spes omnibus essent. Habentur aliis in mortem, aliis in vitam. lxxxix. Apostolico vomere synagoga fodienda ad fructum. cvi. Sunt sal terræ. cxx

Apostolorum vox fuit Jo. cxxvii

Ad quod electi a Christo. cli. Ab eo recipiunt virtutem curationum. clxi

Exemplo ad humilitatem revocati.

Sibi utiles credebantur, verum inutiles apparent, Dominum relinquunt, quare. Quanto tempore ministraverunt discumbenti. Moniti de futura beatitudine, Cur ignis imbre perfusi. clxiv. Sunt duodecim horæ diei Christi, clxx. Ubi duodecim sint figurati.

Aqua. Frigida febrem auget. cxiv. Aquæ poculum sitim non extinguit viatori. cxii

Cœlestis gratiæ vitiorum extinguit incendium, cxvi. Aqua ab Epulone Lazaro negatur. cxxii lateris Christi temperat viam Paradisi, & extinguit ignem inferni. cxxiii, Diluit chirographum debiti. Aqua est pœnitentium potus. cxxxvii, Jordanis aquam Christus intrat, ut lavet peccatum mundi. clx. Quomodo vox Domini super aquas. Cur aquis supernatat Spiritus Sanctus in specie Columbæ. Cur in sanguinis mysterium convertenda, clx. Urget ignem, & flamma multiplicat undam. clxiv

Offertur manibus hospitis venientis ad mensam. clxi. Aqua exterior ut possit mundare corda. Aqua ardens fluentis inflammatur, & bibentis auget incendium. clxxii

Aquila. Divina protegit nos pennis sapientiæ. clxx

Aquilo. Quando fecerit totius nobis naufragium. xx

Arbitrarium. Hominis quomodo tenebatur a peccato captivum. cxiv, Cum Evangelio obaudit, est beneficium vocantis. Nostrum ut a Deo moderetur, orandum. lxvii

Arbor. Illecebrosa arbor aperiendo clausit oculos, xcix. Gustus arboris infecerat ora. Sinapis arbor ut fanet. Infructuosa ne succedantur. cvi, Infœcunda palmitibus fœcundis inimica.

Post Evangelium infructuosa exciderur, Est tota in semine. cxi, Seminis vitium est totius arboris vitium. Non dat fructum, quæ vernali tempore tota candescit in flore. clxic

Noxia radicibus dissipat nexa monumenta majorum. clxii. Ut arbores ambulantes visi sunt homines a cæco illuminato. clxxvi, Arbores nascuntur in tempore, & cum tempore evanescunt, *l. Radix*. *L. Aspectus*.

Archisynagogus. Cur petat Christum imponere manum super filiam, xxxiii. Dedit viam Hæmorrohissæ perveniendi ad Christum. xxxiv, Quid ex illa discere possis, Stultus erat. Domino occurrit, & quid agat. xxxvi, Est pater synagogæ. Et quomodo.

Cur annos duodecim ejus filia haberet. Filia quando suscitetur a Christo. lxiii. Indignantur, quod Christus Sabbatis curet. cv

Arguere. Criminosos est odium incurrere. cxxvii

Arma. Versa in luxum. xxvic

Arrogantia. In divite, & potente dum cessat, est ipse beatus. cx. vi

Ars. Succurrit naturæ in opere perfectionando. cxxxi. Etiam in homine mox nato. Arte non quærenda, quæ arte inveniri non possunt. clx, Ubi curat, ibi infirmitatis residet lassitudo. xviii. Ars Nautica. *L. Nauta*.

Ascendere. Quanto altius quis ascendit, tanto altius cadit. xxvi, Christus ascendit Crucem, lviii. & cxliv.

Aspectus. Illecebrosus prostravit mulierem, salutaris levavit, lxxiv, Fumo obscuratur. Arboris maculavit oculos mulieris, sepulchri Christi mundat. lxxvii

Aspectus solus rerum non facit judicium esse securum. cxlv. Humanus Deum capere non potest. cxlvic

Astrologia. Nutat conjecturis, fallit arte, fatum pandit, colligit numeros, & alias &c. clvi. Astrologus cœli Regem non invenisset, nisi revelasset Deus. Errat cum astris errantibus. clx. Arguitur, quod stellis intendens, salutem negligit. clxiv, Vide Notat. in Serm. clvii

Attendere. Sibi, quis dicatur. cxxxiv. Sibi attendit, qui aliis attendit. Qui sibi, & proximo attendit, beatus. clv

Avaritia. Vitatur eleemosynis. vii. nascitur de divitiis, ejus simulachrum est jejunium sine misericordia. viii. Suadetur a Dæmone in Quadragesima. xiii. Per eam gravius fit aurum. xxix. Calcanda. liv. Ejus rabies mitigatur. civ, Ejus tenebris se mancipat, qui lucem misericordiæ fugit.

Generat penuriam. Cognoscitur per aurum. cxvi. Ex ea homo multa aliis recondit ad sui cruciatum. cxxii

Parentes negat &c. est radix omnium malorum, & quomodo. clxiii

Est schola impietatis. xxx

Avarus. Est invidus. iv. Computat perdidisse, quod alter habet. Quomodo servans substantiam perdat. vii

Est dives pœna, non censu. xxii. Custos alienorum. punitur in alio sæculo.

Ejus cupiditati fit satis a Christo, quomodo, xxv. Largitas illi quid sit. xxviii

Ejus mala. xxx. Custos alienorum, non Dominus suorum. xlii. In ipsum sæculum se redigit avarus. Servus divitiarum, & quomodo conculcare possit avaritiam. lxv. Derelinquit, quæ sunt futuræ vitæ. cxiv. Accusat aurum. cxvc. Quærens semper non habet semper. civ

Auctor. Mali si extinguatur, malum nil valet. xi. Despicit inimicitias, qui illarum calcat auctorem. xiv

Auctoritas. Jubentis tollit præsumptionem dicentis. lxx.
Auctoritas dicentis contumeliis evacuatur. cxxxi
Auditor. Accipit a Doctore, quod meretur. lxxxvi
Non diu suspendendus animus auditoris. lxxxiii. Postulet a Deo desiderium audiendi. xcvi. Audi eorum animi a Christo suspensi. xcix. Causæ sæculi tacentur quia debito modo non audimus eas. ci. Fastidium accipit ex frequentata lectione. cxx. Ex lassitudine. cxxi. Debite audit, cum animi vires sunt reparatæ, Qui decrevit errare, audit, quod vult, non quod est. cxxxi
Ad quid hortetur, ut audiat cum fructu. cxxxvi. Temerarius auditor verbi Dei quid faciat. clvi. Malo auditori quid evenit. clviii. Ubi non est, vacat clamor. clxvii. Verbi Dei ut se accommodet prædicatori. clxxiii
Auditus, Noscet longo sermone oneratur. xcvi
Ut sit perfectus, animi sit, & corporis. lxi. Malus tollit bonam visionem. lxxviii. Pussimo auditu temperanda intelligentia scripturarum. cxxvi. Cur Deus cognita, velut audita imputet. cxxv
Audita nescire cruciatus est. cxxxi
Aves. Sordidæ innumeræ ad columbam unam. clxxi. Criminum crucis hasta a cordibus pellendæ. Aves sunt dæmone in aera volitantes. xix
Aurum, De terræ profundo ad animæ sedem deferatur, xxii. Habet sepulchrum.
Est grave, sed per avaritiam fit gravius. xxix. Natura, malique effectus auri late. Una salus mittere aurum ad cœlum per manus pauperum. Auri mala ab exemplo. Perdit mores hominum, naturam, Deum. Ubi dives auri vena, ibi tota ars. pro habendo impenditur. xci. Aurum non est avaritia, sed per illud cognoscitur ipsa. cxvi
Latet in terra. cxxxix, Debetur Regi. clvii
Austera. Et fortia sunt amica virtutibus. lxxiv
Baculus, Pastoralis contra lupum furentem arripiendus, clxxiii
Bajulus. Noster Christus est, xv. Nostrorum bonorum est pauper, xxv. Misericordiæ nescit lassescere, clxx
Balaam. Quod scandalum objecerit populo Israelitico. xxvii. Ut maledico benedicat ore. xlix, Non fuit Propheta, clix
Baptismus, Cur datur post exorcismos. lii
Baptizati ante catechismum. lvii, Ex eo nil remanet veteris delicti. lx
Ejus anima est fides. lxxxiii. Novum baptisma Magdalenæ, xciii. Figura est triduanæ sepulturæ Domini. cxiii
In eo resurgit homo, vitæ novitate. ibid.
Potest lavare sordes Judæorum. cxxxvii
Qualis fuerit Bapt. Joannis. Qualis Christi. In Jordane tota Trinitas, & cur. clvii. Ejus effectus a baptismate Christi qui, Christum Joann. baptizavit accepturus veniam. clx. Suo baptizatori Christus non servit, sed imperat sacramentis, Cur Christus baptizatur in suo sanguine. clxiv
Ejus forma ex diluvio universali, clxvi
Fontem baptismatis aperit quadragesima. Domini baptisma unum est lavandis animabus, & corporibus. clxxi. Diluit conscientiam ad salutem. Oculi peccatoris baptizati gutta roris sancti. clxxvi. Forma baptismatis ex Christo, & cur talis, lxxi. Filius rediens figura hominis baptizati. cxxxvii. Baptismata peccatorum lacrimæ. xciii. Lacrimæ fuere baptismata Matrum Innocentium occisorum, clii
De illius virtute. xxxiv
Beatitudo. Ejus qualitas docte explicata. xxiv. Promittitur a David in psalmis, ut homines ad victoriam provocet. xliv. Perfectæ beatitudinis est panis eucharistichus, lxxii, Æterna est tactus Christi in cœlestibus. lxxvi
Perfruuntur ea viatores, & qui. lxxxix
In ipsa beati non cessant ab officiis hic sancte actis, cxxi
Cur scientes illam per fidem non quærunt habere post mortem. cxxiv
Promissa servientibus Deum. clxi
Est vere vita, xi. *l. gloria*, *l. æterna*, *l. Regnum*.
Beatus. Qui vigilat. xxii. Qui anticipat dolos hostium, xxvi. Beati facti a Christo municipes sanctæ Civitatis. l
Beati qui expectant Dominum in spe, lxxi. Et quos culpa non percutit, nec querela tetigit. xci, Beatus, qui se a Deo accipere bona, mala recipere credit, cxxiii. Beatus, qui sibi, & aliis providi. clv. Beati, curis præsentibus liberati. clxiii. Beati æterna videns, &c. clxxvi
Bellum. Indicendum peccatis, in quadragesima. xii. & xiii. Habet præmium pro æqualitate certaminis. xxii. Bellum Balaam quale. xxvii. Bella superata a multis, qui carnis pugnas perdiderant. xli, Bella cogitationum discipulorum, & pax. lxxxiv. Ubi non est pax misericordiæ, ibi intestinum est Bellum. civ. Bella mortis quæ. cxviii
Bellum ex pecunia, cxxvi. In bello pro Rege mori virtus, sed major pro eo consummare certamina. cxxviii. Bellicosus lugit arte non timore. cl
Bella mundi prosternens cupit Christum ad se venire. clviii. Bellandi novus ordo, cum homine contra hominem gentes exeunt bellaturæ, & quæ, clxxi
Tuba magistri bellorum, xiv
Beneficia. Devotum animum augent ad obsequium, non ad arrogantiam. cxlii. Pro beneficiis quomodo quis reddet obsequium, si non videat largitorem? cxlvii
Bestia. Dimicaturo cum bestiis ante pronuntiantur præmia xliv. Jussæ a Deo subjacere humanæ potestati, non arti. cxlviii. Tota bestiarum feritas ad unam ovem laniandum. clxi. crudeliores cum nequeunt prædam capere. Bestiæ fuit puella saltatrix. clxvi. clxxiv. Qui sint, qui in bestiam transeunt. ri. & xxiii
Bethlehem. Dicitur domus panis, & cur Dominus nascatur in ea, clvi
Biga. Bigam ascendit Trinitas. clxx
Quid ibi egerit,
Blandimenta. Serviunt vitiis. lxxiv. Illis ducitur animus puerilis ad prudentiam, cviii
Homini peccanti blanditur Dominus. clxi
Blasphemia. Judæorum contra Christum docentem, cxxxi
Bona opera. Figurantur in lucernis ardentibus. xxii
Offendunt malos, xxxii, Celanda. xxxix
Habent fructus sui laboris, xcvi. Sunt facienda. clviii, Facienda ex debito. clxi
In eis habemus adjutorem Deum. xl
Boni. Bonos possidet amor. lxxx. Bis vita paratur, lxvi. Confusio bonorum, & malorum non turbat bonos sed facit. xlvii
Bonitas. Mater virtutum, xxxi. Bonitate Dei suscipitur. lxxxi. Malis exosa. cxxxi
Bonitas sine æquitate apud Deum non habetur e converso. cxlv
Bonum. Pauperis in alio sæculo extrahet lacrymas ab his, qui hic de suo gavisi sunt malo. xlvii. Bona creatoris præcedunt, post sequuntur mala Diaboli, xcvi
Quando, & quomodo sumatur malum ex bono. cxiii. Bona pro malis recipere indigne, malum est, cxiii. Bona a Deo accipere, mala recipere credidit fidelis.
Obluerunt Diviti bona. cxxiv. Dissipata a Villiro. cxxv. Bona non agnoscuntur, nisi malorum cognitione. cxxi. Boni creator Deus. xi
Brevitas. Amica sermonis. cxxxii. Brevitas humani corpora delotmem reddit. clxxi
Brevitas temporis ad pœnitendum non timenda quare. clxvii
Byssus. Extulit Divitem ad luxum, cxxiv. *l. purpura*, *l. epulo*.
Cadaver. Sepultum in limo nescit vermium morsus. cxx. Vivum quale. l
Cadere. Cito cadit humana fragilitas, quæ socios despicit. clxx. Elevati validius præcipitantur in ruinam, xiii
Cæcus. Juxta viam jussione sanatur. clxxvi
Natus vero luto, & quare. Tertius cæcus extra vicum, & alia. Natus tenebris, non lumini. Cæco ante fides, quam oculi dantur. Cur interrogatus an videat. Videbat Auroram, non lumen. Iterata cura vidit.
Iste cæcus fuit Judæus.
Cælestes. Ut vestiantur. lxxxii. Cœlestis Regio peccatorem non capit, lxxxiii. Terrent homines ut cœlestes fiant. cvii
Auguste audire cælestia desideramus. cxxiv. In cœlestibus quis non erubescit mendicare. cxxv. Cœlestia cupientes irretiri non valeant laqueis terrenorum, cxlix.

cxxix. Ad cœleſtem habitationem dirigamus deſiderium. Ex verbis Domini cœleſtia intelliguntur, cxxxix. Homines cœleſtia ſpernunt, terrena comparant. cxliv. Cœleſtia qui dederit, non amittit, & accipiens ſibi ſingulariter non recondit. clxii. Non deſpicienda. clxiii. Ea cogitanti non deſunt carnalia. Cœleſtem apparatum habebit homo. Cœleſtia quæramus apprehendere. lxxiii. In cœleſtibus ſtabilis homo, qui erat naufragabundus in terra. lvii

Cœlum. Cœlo ruentes cœnum petunt. xvi
Cœlum qui poſſidet, quid illi cum terra? xxv. In eo cur neceſſarie ſaccali.
De cœlo cadit, in cœleſtibus qui deliquit. xxvi. Divites cœlum reſpicientes conculcant terrena. liv. Cœlum fit poſſeſſio terranorum. lxxi. Cœlum pulſat homo, ſed ejus pondera non ſuſtinet. xc. Cœlum aere toto firmatum portat aquas, nec portatur, ci. Quid pulcherius cœlo? Fuſe loquendum de eo, quod nos tranſmittit ad cœlum. cxvii. Neceſſitate movetur. Cœlo mutanda terra, cxxiv. Clamat de peccato publico. cxxv. Suſcipere, tenereque divites poteſt, Stellis fulget luminibus, cxxx. A cœlo per Adam ejecti ad illud per Chriſtum redacti. clix. In cœlo clara oculis humanis, obſcurantur. clx
Ad cœlum pervolat pœnitens. clxvii
Ab eo cum Diabolo fugata invidia. clxviii. Invidia tentatum. clxxi, Cœlo jungitur, qui a terra ſeparatur. clxiv.
Cœlum caligant terræ nubes. xli
Regnum noſtrum in cœlo quale. cxliv

Cœna. Pone infra. *Cœna*. Divitis deſcripta. clxi. Domini cœnam præpararunt Apoſtoli ſuper menſas Eccleſiæ. Cœna Petri quomodo inſtructa, clxiii. Herodiana. *l. Herodes*.

Cain. Fratricida ob invidiam. iv. & clxxii, Mortis dedicator. xcvi, Pontifex ingratus, Quid egerit. cix. Stipulam geſtans ſibi fomentum invenit, per quod exureretur, Ex terrore mortem petiit. cxlvii. Livore Zeli voluit eſſe ſolus. iv

Caiphas. Cur propheta non propheta. xlix.

Calor. Quando calor reſtinguatur in febriente, cxiv. Frigore nutritur incendium,
Calor Divitis in inferno, cxxii

Calumniari. Qui præterita calumniari nititur, præſentia videre non meretur. xcvi, Verus miles calumniam non ingerit, ſed repellit. cxxxvii

Camelus. Deſcribitur. clxvi

Cananæa. Repentina fide habuit, quod petebat, lx. De illa Serm. c.

Canis. Prodit extraneum, turbat furem, & relevat curam ſervulorum, c. In hominem commutatur, qui ſe canem fatetur, & in canes, qui ſe filios eſſe nolunt.
Canes divitis Lazari carnibus paſcebantur, cxxi, & cxxiv. In canibus pietas vicit famem. cxxi. Lambendo ſemper curant vulnera ſua. Canes Lazaro objecti, ne ad divitis puteum haberet aquam. cxxii, Gentilis dicitur canis, cur. c. Rabidus pane non veſcitur, ſed carnibus humanis. clxxiv
Extraneus mordet. xl

Cantica Divina. Cum aliis ſumenda in reditu peccatoris. vi. Jungenda quadrageſimali jejunio. x. Bona ex canticis David. Cur dicantur. xiv. Ad levandum mœrorem. xlvi

Cantilena. Ad laborem ſublevandum varie. x. Mercenaria eſt, ubi non eſt planctus, xix. Natalis Domini ſanctitatis organo reſonanda, xci, Animos defeſſos relaxat. cxv. Miſta, ſed voce conſona, eſt jucunda. cxvi. Agricolæ, Nautæ, Militis cur. cxvii. Reſurrectio cantanda, ut mortis formido ceſſet.

Cantores. Sunt Lenocinia. cxxvii

Captivus. De ſuo Tyranno triumphans magnum illi dolorem ingerit. cxiii. Criminum tempore ſpiritualiter odioſa libertas. cxxvii. Captivum Dæmonem trahit homo ad Dei præſentiam. xvi

Caput. Chriſti unguento linitur, quia in capite Chriſti Deus eſt. xciii. Caput Joannis a ſaltatrice devoratur. cxxvii
Honor capitis ad membra pertendit, clxxiii, Caput viri eſt Chriſtus. clxxiv. Serpentis caput homini addictum. clxxiii. Vir in capite Chriſti, lxxx

Carnifex. Ex ſe nihil facit, ideo miſer, qui illius favorem requirit. xvii. Invidia eſt carnifex ſuorum. clxxii. Carnifices hominis vermes. cxviii. *L. tortor*.

Caro. Quomodo verſatur, & verſat, xiv
Non retardat ob occurſa Dei, fiſtulæ comparantur. xxiv. Conſtringenda continentiæ cingulo. Carnis pugna haud ſuperata a fortibus. xlc. Expavit, quando Deus deſcendit in eam. lxviii. Quomodo mutetur in Spiritum. lxxi. Reſurget ad præmium laborantis, & pœnam peccatoris. lxxxiii. Nunquam de ſua conſcientia eſt ſecura. lxxxviii
Quis illius negotia peragat, lxxxix
Quomodo animis de ſe præſumat, xc
Ejus vitia demergunt in lutum. xciv
Caro peccati erit in reſurrectione caro ſanctitatis. xcv. Affectus carni inſertus ut mutatus a Diabolo. xcvi.
Mutatur Deo volente in Spiritum. cii
Non inſurgat in Spiritum. cx. Homo carni deditus eſt gloriæ immemor. cxiv. In carne poſiti cur expoſiti dicantur. cxv. In reſurrectione poſſidebitur a Spiritu, cxvi. Parvis eget. cxxii. Natum de ea caro eſt. cxlii. In carne præter carnem vivere, eſt vita cœleſtis. cxliii. Caro hominis promovetur in gloriam Dei ab Incarnatione. cxlv. Cur ſumpſit carnem, qui lutum ſumpſerat. cxlviii
Caro pretioſior luto. Quod caro ſentire non poteſt, eſt opus ſuperni Spiritus. clv, Laxata per indulgentiam deficit a Deo. clxi. Humorum varietate concreta. clxiii. Non credit expleri per ſolum manna. In luto carnis verſatur homo. clxi. Tumeſcit ex crimine. clxvii. Ad luxuriam inflammata quomodo ruat. clxxiv. Sibi laſcivit ad ruinam, non coarctanda cuneis. In Herode quid egerit. ejus mollities veſtium aſperitate calcatur. xiii

Caſſianus Martyr, vide Notat. in Serm. clxv

Caſtitas. Inſigne militiæ Chriſtianæ. xxii
Amplectenda. xxiv, Sacrificanda Deo, ut libido moriatur. cviii
Jo: Baptiſta caſtitatis exemplum. cxxvii
Inimica impudiciæ.

Cathecumenus. Nondum natus per baptiſma vocat patrem. lxix. & lxx, & lxxi. Vocat patrem antequam videat matrem. lxxii
In utero adoptatus in filium, ut liber naſcatur. lxxii. Ante regnat, quam vivat. In utero fatetur ſe ſupernæ germinis eſſe. Ad baptiſmum ab Nero adducendus, x. *L. Eccleſia. L. Serm, in Symbol. & Dominicam orationem*.

Catena. Horreorum divitis quid agerint: civ

Cathedra. Quomodo Philoſophus, Phariſæus, Hæreticus ponant cathedram peſtilentiæ. xliv, Cathedra Doctrinæ cœleſtis fuit lapis ſepulchri Chriſti, lxxv

Cauſa. Suam facit cauſam, qui pro altero vult cavere. clx. Cauſæ rerum ut poſſint inveſtigari, ci, Facile deviat a juſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed homines pertimeſcit. cxxvii

Cellaria. Vilia deſpicienda, ut manducemus omnia quomodo. clxiii

Centeſimus. Numerus quid. clxviii. Centeſimus fructus debetur Deo, cxxvi. Ad centeſimum fructum, qui pervenire avet, Centurionem imitetur. xv. Hic deſideratus ab auditoribus Divini verbi, cxxvi

Centurio. De illo vide xv, & cvi, per tot.

Certamen. Proponitur magnitudo præmii juxta certaminis magnitudinem. xxii
Graviſſima certamina ſubituro prius coronæ pronuntiantur. xliv
Certare volens a quibus abſtineat. cxix. Hic certandum pro corona cœleſti. cxliv. *L. Agon., L. Bellum, L. Luctari, L. Miles, L. Premium*.

Chaldei. Syderum ſcrutatores. clvi. Aſtrologi unum Deum ſine Deo non adorant. x. Tot Diis ſerviunt in cœlis, quot ſideribus, ibid. *L. Magus, L. Aſtrologia*.

Charitas. Nos Deo jungit. iv. Sine Deo eſt, qui charitatem non habet, liii, Servetur. vi. Dolum non habet. lv. Dei erga hominem. lxix, per tot. Charitate portamur. lxxxi. Per illam debitum Deo compenſatur. xciv, De præteritis ſubvenit: cuſtos ſanctitatis. xiv. Divinæ nil ſimile redhibet homo. cx. Chriſti charitatem non habet, qui ei non credit. cxix, Donum Dei. cxxxv. Mixta ſit libertati in correptione fratrum. cxxxix
Erga Deum quid egerit. cxlvii
Significata in auro. clix. Si eſt charitas non perit. clxii. Eſt hæreditas major, meliorque iii. Creſcit morte. clxiv
Violatur ab invidia. clxxii
Muneribus probatur. x

Chirographum. Neceſſarium uſque ad debiti reſtitutionem, lxxi.

INDEX RERUM

lxii. Paterni debiti Adæ quale ante Christum, cxxiii. Illud aperuit, delevit Christus cxxiv. Chirographa Dominicorum debitorum falrem media solvenda. cxxv. Moderanda pio assensu. cxxvi. Cur villicus laudatur de chirographis Domini sui evacuatis. cxxvi. Olei chirographum ad Gentes pervenit.

Chorus. Quid sit, lege iv. *L. Symphonia*.

Chrisma, *L. oleum*, *L. Unguentum*.

Christianus. Principatus militiæ Christianæ est jejunium. vii. Supplex reditus Christiani ostenditur in figura filii prodigi. i. Quos arietum filios ad Christum ducat. x. Non timeat dæmones. xvi. Eorum tranquillitas. xx. Gloriosus vocatus. xxii. Dicuntur utres novi, xxxi. Particeps gloriæ sub jugo pietatis. xxxii. Eorum pueritia animatur levioribus mandatis. xxxviii

Virtutibus superet vitia. v. Eorum primordia cur instituantur injuriis. xxxviii

Oratione, jejunio, ac misericordia munitus non timet. xliii. Discat ab exemplo Hebræorum. xlvi. Navigatione perducitur ad patriam. l

Non moretur in viis Judaicæ perfidiæ. Sua transmittat ad Cœlum. liv

Doctrina Christiana, *L. Doctrina*. Christianus sanctificet nomen Christi actu suo. lxix. Quando Gentilis deroget nomini Christiano. ibid. Est designatus, non promotus ad divinum germen, lxxi. Expectet Dei hæreditatem.

Sit creaturæ addictus suæ servituti. lxxxix. Manducat de Christo, xcv. Vocat, & perducit ad Christum. cii

Gentem Hebræam diligit, cum Christum ex ipsa fuisse fatetur. Verbo tantum, non corporali præsentia sensit Domini virtutes. Crudeles Christiani in pauperes, & captivos, ciii

Christiani fiunt per manus impositionem. cv. Pontifex, & hostia ordinatus a Paulo cviii. Quomodo ambulet in novitate vitæ. cxiii. Quomodo portet sui auctoris imaginem. cxvii

Ut resurgat. Ne mortem timeat resurrectionem meditetur. cxviii

Accipit coronam gloriæ. cxix

Non polluatur Gentilium spectaculis. clv. Abstrahat errantes a peccatis. clv. Diabolo renuntiat. clvii

Ut per aliam viam redeat ad Cœlum. clix. Certus de vita, Regno, immortalitate, non sit anxius de vestitu. clxiii, & per tot serm. Fidelis simpliciter, & doctus de fide differunt. clxvi. Judæis duriores Christiani, qui mundum sequuntur, & nollent venire Judicium. clxvii. Lucernam matris Ecclesiæ sequatur. clxix. Pœnitudo Christiani populi claruit in uno peccatore pœnitentiam agente. Se filium Dei credens, generi respondeat, x. Ex quo dicantur Christiani. lx. Mortuus legi, ut vivat gratiæ. cxv. Insigne militiæ Christianæ est balteum castitatis. xxii. Ut Christianorum membra debeant operari. cxx. Ut Christianorum primitivæ Ecclesiæ fuerit nativitas dedicata. clxxv

Chrysologus. Suo tempore fuit magna tempestas in Ecclesia Dei. & quæ. xx. & xxi

Ei prædicanti vox defuit. xxxv. In fin. Sermonis brevitate utebatur. xxxvi

Diluculo cum fratribus stabat ante Dominum, xxxix. Scientiam scripturarum a Deo petebat. Ut se excuset cum S. Adelpho Episcopo, & Sermone. cxxxvi

Quid pro salute infidelium faceret. xl

Suo tempore fuit pestilentia, & fames. xlv

Suo tempore piscabantur Gentes toto orbe pro Christo. xlvii. Auditores illius se comprimebant, li. Parvulos in fide Symbolum docebat, lvi. Senes ad fidem adducebat. lxi. Baptizabat Gentes etiam ante absolutum Catechismum. lviii. Gentes vocabat ad fidem. lix. Ut silerent Auditores Symboli. lix. Vetat mysteria fidei dari libris, sed memoriæ tradi jubet, habetur in Serm. de Symb. lvi. ad lxii. Docendo parvulos totus redigebatur in parvulum. lxii. Docebat Cathecumenos orationem Dominicam lxxi. Labore vigiliarum, & lassitudine jejunii siluit a prædicatione. lxxiv. Peregrinatus a suis rediens conciones resumit. lxxv. Fatigatus ex itinere. Ex compassione non valuit Passionem Domini explicare. lxxvi. Scripturas Deo revelante exponit. lxxxii. Rationes illius cur siluerit in prædicatione. lxxxvi

Lacrymatur populus in dicto silentio.

Auditores suos passim vocat fratres. lxxxviii. & alibi. Unguentum Domini esse cupit. xcii. Sacramenta Evangelii Deo auctore exponit. xciv. Revelante Spiritu Sancto. xcv. & xcvii. & cix

Scripturam non exponit ob fastidium Auditorum. ci. Dolet non dari pecunias Altari pro redemptione captivorum, & pro pauperibus. cii

Ejus concio ad horæ spatium producebatur, & ultra. cxii. In eo erat Christus. cxvi. Quem dicat compendiosum sermonem. cxx. Differebat ad audientiam alteram, quod uno sermone explicare non poterat. cxxii

Sobrie Evangelium exponebat. cxxv

Deum orabat, ut scientiam infunderet mentibus auditorum. cxxvi

Concussa illius viscera ex Herodis impietate. cxxvii. Prædicat, dum Ravennæ consecratur Archiepiscopus. cxxx. In eo Sermone agit de officio Episcopi. Laudat Imperatricem: rogat Sacerdotes orare pro Principibus ad fin. Fratres Sanctos appellat Auditores, cxlv. Vitam, salutem, gloriam suam Auditores appellat. cxlvii

Arguit Gentilium corruptelam. clv

Prædicat ante Sacrum. clx

Brevi Sermone res amplas concludit. ibid. Sermone latino prædicat: colligitur ex clix. Consecrat D. Projectum in Episcopatum Fori Cornelii, clxv. per tot. Sacris initiatus a S. Cornelio, ibid. Consecrat Marcellinum in Vicohaventiæ Episcopum: clxxv. per tot. Corripit jejunium varium, & intemperatum. clxvi. Prædicat ante diem primum Quadragesimæ. ibid.

Quid avibus suis circa suam prædicationem suadeat. clxxiii. Prædicat e gradu, & a Sede Sacerdotali. Non nisi per Deum se aptum agnoscebat ad intelligentiam scripturarum. v

Hortatur catechumenos ad Baptismum cito suscipiendum. v. & Serm. lix. *L. Petrus Episcopus*.

Cibus. Crudiras ciborum quos generet morbos, & illorum resecatio, xli. Cibi parantur relaxandis mentibus post laborem. xcii. Ut sumendus a convivantibus. cxxvii. Dominus edit multiplices cibos, servus autem semicoctam cenulam. xlii. Homo non credit sibi satis esse unicum cibum. clxiii. Salutaris cibus est febrientibus amarus. clxiv

Cibus animæ temperandus. clxvi

Noster cibus ut in crapulam deducatur a Diabolo. xii. Agresti cibo frenatur Luxuria. xiii

Cibus datus mortuis. xvii

Cilicia. Fiant ex pillis caprarum. clxviii

Detergunt immunditiam corporis,

Cingulum, Judicium servitutis. xxiv. Castitas sumendum. Eo constringenda car,

Cinis, Terram saginat. clxiv

Circumspicere, Christum circumspicere quid sit. xxxii

Civitas. *Civis*. Splendor Civitatis Principem ad habitandum invitat. clxxi. Civis civem a peccato abstrahere debet. clv

Civis solvit censum, miles stipendium percipit, clxvi. Civium invidia. xlviii

Civitas perfidiæ descripta. xcv

Clamor. Ad Dominum habendus, ubi nostra, vel fratrum pericula videmus. xx

Clamor cessat, ubi non est auditor. clxvii

Clavis. Regalis Aulæ ut primam aperit januam, ceteras quoque mansiones penetrales reddit. xliv. Quare Pharisæus acceperat claves scientiæ, clxxii

C ceno. *Est supra coena, sed pone hic*.

Cogitatio, Peccata cogitationis non vitantur. xxx

Cogitationes humanæ mysteria Dei non penetrant. sine Deo, lxxxi. Extra se nemo potest cogitare. civ. Vana hominis cogitatio. Divitiis dissipata.

Ante responsionem est maturi judicii. cxl. Quæ debeat homo cogitare, ut utile Deo, inutile sibi tribuat clxi.

Deus humanas cogitationes exponit, clxiii. Per cogitationem non pervenit homo ad quod per fidem pervenit. ibid.

Malæ cogitationes de homine contra hominem exeunt. clxxi. Ut nomine Domini, ac Crucis signo vincuntur.

Cogitationum familia confusa versatur in tecto conscientiæ. xv

Cognitio. Malorum præstat cognitionem bonorum. cxxxi

Columba, Alæ columbæ sumendæ ad serias potestates vitandas xcvii. Columba Noe nuntiat discessisse Diluvium, & Columba Spiritus Sancti mundi cessasse naufragium. clx. Ad Columbam innumeræ aves fœdidæ. clxxi

Colu-

Columna. Ignea columna ad expellendas ignorantiæ tenebras. ilxx. Nubes Columna ad temperandos animorum æstus. Serm. eod.

Communio. Cum fratre in præsenti, erit etiam in futuro. iv. Communio compellanda sermone communi. xliii. Communionem Dei sacrilegus spernit. xxx. *l. Unio*.

Compassio. Erga proximos nulla. xx. Caulat dolorem. ibid. Compassio Christi patientis quid in auctore nostra causaverit. lxxvii. Christi erga prodigum redeuntem. iii

Compensatio. Possibilium, & usitatorum pro maximus si non fiat, nulla est excusatio. cxiv

Concessa. Perdit, qui capere inconcessa. clii

Concionator. Cessit a concione ob nimium æstum exemplo auctoris. li. Benigne audiatur. lxxvi. Sine Christo non habet quod auditoribus reddat. lxxvii. Fastidio auditorum scripturam, ut tenetur, non exponit. ci. Prædicet ad fructum. cxxxvi

Tacet dicenda, ne contumaces fiant contemptores. cxxxvii. Dicit ut facturus facit, & ipse non offendat. ibid.

Jubeat auditores orare pro verbo Dei suscipiendo. cxliv. Silet, stupidus magnitudine mysterii. cxlvi. Dicendo breviter laborem relevat. xcvi. Deo sibi gratiam dicendi, auditoribus desiderium audiendi postulet. ibid. Quomodo sit piscator, & acceps. cvii. Servit interdum festinationi, & tempori. cxii. Libentius auditor, cum doctrinam vario modo declarat. cxvi

Ante cœlos conscendat, quam alios conscendere doceat. cxx. Ut audiatur cum fructu. cxxxvi. Se excusat. cxxxviii. Ex tempore prædicet. cxxxix. Faciat, quæ docet clxvii. Sit & ipse in habitu pœnitentis. Quid populo suadeat circa prædicationem audiendam. clxxii. Facta Dei tantum liberaliter non exponat. xcv. Ut auditores in prædicatione percutiat exemplo Christi. clxiv. *l. Sermo. l. Doctor, l. Magister*.

Concordia. Est, dum per unius Domini ordinem familia diversa voluntate fit una. lxviii

Concordia orantium omnia impetrat. cxxxii. *l. Unio* depicta concordia in tabulis Regum, vel fratrum ad quid. cxlix. Dæmon illam scindere quærit. Concordia Cæli, & terræ nexa quæ cxlviii

Concupiscentia. Ad illam perducit formæ decus. cxvi

Concupiscentiis famulari, est vivere peccato. cxiii. *l. Fragilitas*. Nati de concupiscentia, *l. Natus*.

Condemnatio. Ab Adventu Christi condemnationis humanæ sententiis cessavit. xc

Illa manente condemnatus non justificatur. cx. Per Christum soluta mortis condemnatio. Æterna condemnatio est ira Dei. cxxxvii

Confessio. *Fidei, & peccatorum*. Nos per januam fidei introducit. vi

Spreta mortem meretur. xxix

Cur, & quomodo confitendum. xxx. a confusione, & pudore prohibetur. xxxiv. Peccatorum confessio ut ad Christi pedes facienda. xciv. Ut peccatum remittatur sine confessione. xxxiv. Quomodo confessio Deum præveniat. xlvi. E specula confessionis veniæ largitor videtur. liv

Est ingressus vitæ salutaris lvi

Fit ore. Sit inflammata. lvii

Quæ salutem dat, unde fit. lx. Fidei confessio fit ore ad salutem. lxi

Ad quid valeat. lxxi. Fructibus confessionum odore agri. lxxiii

In exitu vitæ convertendum ad confessionis advocationem. cxxv

Confessio significata in Myrrha. clix. *l. Peccator*.

Confessor. Sanctus quotidie moritur pro Domino, cum vincit hostes. cxxviii. In eo perfectior virtus, quam in Martyre.

Optat Christum ad suam palmam venire. clviii. *l. Sancti. l. Justi*.

Confinis. Divitis, & pauperis in terra spectantur in Cœlo. cxxiv

Confusio. Inhæret vitiis. xxxi. Bonorum, & malorum in hoc sæculo non turbat bonos. xlvii

Mixtura bonorum, & malorum pensabitur separatione. Confusio futuri Judicii timenda. cxxv. Criminum. *l. Crimen*.

Congregatio, *Seu Cœtus*. Et concilia Sanctorum omnia impetrant. cxxxii. in oratione negligens Sanctorum cœtum dissipat corpus Christi.

Ex unitate membrorum salus, ex separatione pernicies. In congregatione bona, in separatione mala. *l. concordia. l. Unio. l. Charitas*.

Conjuges. Sit unus spiritus, in eis, & una virtus. cxi

A Deo junguntur & quomodo. xcix

Mors contra Diaboli. clviii

Conjugium. Singulare est, quando in duobus una mens est. lxxxix. Non requiritur ab eo, qui hic vult certare. cxix. Cur permissum sacerdotibus in veteri lege. xcii

Connubia peccatorum tota mundi figura dissoluta. cxx. *l. Matrimonium*.

Conscientia. Expulit hominem a Dei conspectu. vi

Mala impellit ad ruinam. lxxv. Caro haud secura de sua conscientia. lxxxviii. Ex arbore scientiæ frigida, ex arbore sinapis calida fit. xcix. Humanæ conscientiæ aptantur illecebræ temporales. cxiv

Calor conscientiæ Epulonis in tormentis. cxxii. In Inferno anhelat flamma sui criminis. Per Evangelium Christus conscientiam pandit. cxxv. Reus in judicio de conscientia plus erubescet, quam de incendio gehennæ. Quando conventa a Villico. cxxvi. Ex bona conscientia nullum est supplicium damnati. cxxxv. Dolosa nil palam audet. clviii. Diluitur Christi baptismate. clxxi

Timor, & tremor conscientiæ. xxxvi

Consensus. Factis semper est æquale, & quomodo. clv

Consilium. Ex consiliis proditur Diabolus. xiii

Scandalosum Balaam. xxvii. Consilium impietatis quid fecerit. xliv. *l. impius*.

Consilio impietatis recepto nil pietatis remanet. civ

Quis secus consulat. Cui deest humanum consilium, mox subvenit Divinum. clxxv

Consolator. Non deest ei, cui imminet persecutor. lxxxvi.

Malus consolator Diabolus. xiii

Consuetudo. Deficit, cum miracula geruntur. clii

Consummatio. Sæculi ut futura sit. xlvii

Contagio. Gentilis quando sæculi contagionem vitaverit. xxiii. Dicitur peccatum carnale. lix. Oves rabidæ contagione Luporum laniarunt pastorem Christum c

Contemptus. Dei facit nobis tempora mala. xliii

Contemptus provehit ad patientiam. cxxxv. Contemptores legis, ut contumaces fiant. cxxxvii

Contentio. Mater dissensionum. cx. Furiosa contentio elongaverat a nobis vitam. ibid.

Ne sit in hæreditate contentio, tollatur avaritia. clxii

Contentus. Quisque debet esse doni sibi a Deo dati. cxx

Contritio. Ut procuranda. cxxv. Ad eam convertetur homo, dum ad rationem vocatur. Ut gradatim acquiratur. clxvii

Controversia. Inter quos geratur. cxxii

Contumax. Et rebellis fit peccator, dum contra legem prævaricatur. cxvi. Ex contemptore fit contumax. cxxxvii. Pietas est, de lege non instruere contumacem. ibid.

Conversio. Peccatoris in Matthæo publicano. Lege xxviii. Homo peccat, & Deus convertitur. xlv. Conversio sensuum, adversa depellit. xlvi. Hodie fiat conversio. Conversio subita ad fidem. lx. & lxi. Peccatoris conversio aliquando debetur sacro Magistro. cvii.

Conversio peccatoris a Christo rogata. cviii. Conversio a peccatis Christus veniam promittit. cxxv. Dominus judicium moratur, ut peccator convertatur. clxvii. *L. Pænitentia. L. Timor*.

Convictus. Penes Deum ut accusetur convenitur ad veniam habendam. cxxv

Convivium. Peccatorum cur Jesus adiret. xxix. & xxx. Convivia sunt noxia animæ. xli. Secretum convivii non præsumis intrare non invitatus. xcii

Convivium pœnitentiæ Magdalenæ mirabile. Semper vivit, qui Christo convivit. xcv. in Christi convivio datur quicquid continetur in creatura.

Qualiter faciendum convivium. cxxvii. Natales Sanctorum non celebrantur in profusionibus conviviis. cxxix

Describitur divitis convivium. clxi

Convivio quærimus superare pondus operis, & laboris. clxx. Omnia polluta in convivio Pharisæorum. clxxi

Convivia longa quid mali parturiant. clxxiv. In domo Petri Christus non quærebat convivium. xviii. Convivium Herodis. *L. Herodes. L. Cibus. L. Ebrietas. L. Eucharistia*.

Coquina. Squallores perquirens, cum Regium habeat apparatum, totus est animi servilis. clxiii

Cor. Ex ventre onerato deponitur ad vitia. ii. Corde intramus ad Deum. vi

Cor

INDEX RERUM

Cor penetratur e solo Deo. l. Inter cor, & linguam est salutis negotium, lvi. Satiatur igne cœlesti. lvii

Cor arca, & bibliotheca fidei. lviii

Tollendum cor lapideum perfidiæ. lxv. Cor est cœlum, in quo regnat Christus. lxxv. Nec corda peccare, maximum est, lxxxix. Dei est patefacere cordis arcanum. xciv. Corde loquimur ad Deum, xcvii. Corde, non corpore jungimur Deo. cii. Quomodo tumultuationibus dissolvantur corda, cxvi. Ut sulcata, & sata germinent corda, cxix. Ut Deus tentaverit aperire cor Divitis. cxxi. Cor simulacrat a peccatore, ut pœnitentiam a se extorqueat. cxxv. Corda illuminanda e Deo. cxxvi. Franguntur lacrymis parvulorum, cxxviii. Corda non verba judicat Deus. cxlii, Corda hominum innumera crimina patiuntur. clxxi

Qua aqua corda mundentur. Ut peccata cordis vincantur. Deus invitatur ad habitanduea in corde mundato, Deus de cordibus facta metitur. ix. Quid habitet in corde. xv. Aula cordis non est sine vitiorum strepitu. Cordibus per fidem sociatis non officit absentia corporis. xxxii. *L. Animus. L. Mens. L. Sensus.*

Cornelius, Centurio habuit Spiritum sanctum ante baptisma. lx. Corneliensis Ecclesia e Chrysologo specialiter dilecta, clxv. Cornelius Episcopus Fori Cornelii Pater spiritualis Chrysologi, Vid. Notas in eo.

Corona, Subituro gravissima certamina pronuntiantur coronæ. xliv. Eremitis coronæ debentur, & certantibus in mundo, cvii. Ad coronam gloriæ hortati ab Apostolo, cxix, Multi currunt, sed Catholicus accipit coronam. pro corona ut currendum, ad fin. Tot coronas accipimus, quot vitia superamus. Vincenti reservata corona. cxxviii, Militantibus in terra dantur coronæ cœlestes. cxliv, *L. Miles*, *L. Triumphus.*

Corpus, Nostrum est mystica navis. viii. Mortificatur cum anima recedit ab eo.

In quid reducatur e Dæmone per crapulam, & ebrietatem. xii. Quid sit. Est lectus doloris nostri. xiv. Mortuum sine anima, xix, Humana corpora vinum novum accipiunt. xxxi. corporis præsentia nil prodest dum mens abest, xxxii. Corpus breve nemini doleat, liv, Lavandum, ut Domino appropinquemus. lix. Corporis resolutio ad melius promovet, ci. Corporum occisores non timendi quare. Corpus est servus, pretiosius, cii. Infirmatur ad mortem.

Est tecum, *L. tecum*. Quando corpus sine corpore Deo offeratur, cviii

Est hostia, si sit sine peccato; Vivit quando. Corpus a terra regitur ab anima, cix. Corpus capiunt peccata, & alia. Corpus committetur animam ad Cœlum. Corpus febrientis describitur. cxi. Corporales licentiæ e luxurioso contemnendæ. cxiii

Corpus peccati. *L. peccatum*. Quibus magis torqueatur corpus in febre. cxiv

Corpus Christi liberavit nos a crimine. cxv, Corpus & angustia animi. cxvi. A corrupto corpore scelera scatent, cxx. Corpus mysticum reformatum a Deo, ut esse debet.

Corpus nostrum ad quid ornetur virtutibus. Pauperis corpus cui plenum vulneribus. cxxi. Pecunis dominatur corporibus, cxxvi. Corporis divisa conjunctio, & conjuncta divisio quid nos docent, cxxxii. In uno corpore Deus homoque misceatur quomodo. cx'ii. Frena corpori non laxanda. clxi. Corpus diversis constat membris. clxiii. Corpus pulchrum si sit procerum, ad quod fide pervenitur, non cogitatione. clxiii. Ejus incremento nil majus. In limo corporis versatur homo. clxi. Corporum curationes a Deo fiunt cur, & quomodo, clxxvi. *L. Membra*, *L. Christus homo.*

Correctio. Secreta dum non prodest, succedit publica confusio. cxxvii. Correctio criminosi parit odium, Joannes corrigit e similli, cxxxvii. Fraterna est, increpare ut Judex; remittere, ut frater. cxxxix. In ea charitas sit libertati mixta. Et quomodo facienda. Qui nil de correctione cogitat, de venia nil sperat. clviii, a Deo correptus mox solatur. clxiii. Quomodo corripiatur servus Dei ab ipso Deo in Phariseos intonante. clxxi

Corruptio. Deperit in Resurrectione, non caro. cxvii. Corruptio germana mortis quid homini suadeat, cxviii. Est rerum semper noverca. cxlvi. Fragilitatis humanæ corruptio ex sanie vitiorum, clxvii. Corruptum corpus. *L. corpus.*

Corvus. Avis describitur. clxiii

Crapula. Et ebrietas quæ mala faciant. ii. Cibus noster a Dæmone in crapulam deducitur. xii. Diabolus dominatur crapulæ. xiii. Uevicit fortes. xli. Avarus indigeriens crapulæ ructat ad cœlum, cxxi. Mens oppressa crapulis male judicat. clxxiii. *L. ebrietas. L. cibus.*

Creata, Omnia creata a Deo sunt bona valde. lxxxix. Bona a principio, mala facta a Diabolo. xcvi. Solo jussu facta, eterum sola jussione solvenda, ci. creata perire dolor est. Quid creatis pulchrius? Eorum descriptio. ciii

Per se non sunt mala, sed per ea datur occasio delinquendi, cxvi, Res creatæ, fuerunt tanquam Deus ab homine adoratæ,

Creatio, Ex nihilo. xlviii. Creatio, & recreatio ex una, eademque potestate. lxxx. Creatio, & nostra recreatio a Trinitate tota. clvii

Creator. Cognoscitur per contemplationem creaturæ. lxxxix, Creator omnium Christus Fidelibus in salutem, infidelibus est in ruinam. Non constringitur legibus naturæ. xc, A principio fecit omnia valde bona. xcvi, Creatori non perit creatura, sed vetustas perit tempori. ci. Creatori simus devoti, ut nobis sit creatura devota. ciii. Creator ab humana ratione non capitur, cxxxi

Creatura, Nescit, an potissimum miretur, quod Deus homo, vel quod homo Deus sit. lxxii. Tempore passionis Christi tota ei compatitur, lxxvii. Fugit injuriam Creatoris, & quomodo. lxxviii. Non obsistit, sed deservit Creatori. lxxxiv, Stat, inter vitia, & virtutes. lxxxix Tenacia aera Dæmonis. xcvi, Hominis creatura juncta Deo in uno corpore. cxl. Tota non capit Deum. cxlii, In ortu Christi non est deleta creatura, cxliv. Terror Creaturæ, quæ Deum videre non poterat. cxlvii, Mala obid. Tota concurrit ad prandium Creatoris, clxiii, Omnes creaturæ pavent ad Dei conspectum. vi, L. sup. *Creator*.

Credere, Corde creditur ad justitiam. lvi. Totum habet homo, qui credit, Deum auctorem, Credenda divina mysteria. lix. Quomodo credimus in Deum. lix

Fides unde, lx, Quod credendum est, cordi, non chartæ mandandum, lxi

Quod corde credimus, ore fatemur.

Credenda remissio peccatorum, & carnis resurrectio quare. lxi. Interrogatio quomodo non conveniat credenti. lxii

Credenda nobis veniam damus, desperando labimur in peccata, ex. Nolunt referri visa, qui volunt audita non credi. lxvi. Credens se filium Dei generi respondeat, lxviii. Quid valeat credere ostenditur, lxxi. Dementia hominis nolle credere, quod sibi desiderat evenire. lxxiv, Alte dubitat, qui altius credit. Nec decipitur, qui difficile credit, lxxix. Cito credere, est cito cadere. Mundus credidit non visa Christo lxxxiii. Cautelæ est, tarde humilia de Deo credere. xc. Zacharias in se habuit regulam credendi. xc. In pace multi credunt in Christo; at in persecutione pauci martyres. xcvii. Jesus se Deum obscure manifestat ad credulitatem nostram. cii. Priores futura, posteri præterita credunt, & quomodo. cx. Sine causa credit, qui se natum, ut periret, credit. cxviii. Resurrectio credenda monstratur exemplis. ibid. *L. resurrectio*. Christo fideliter credendum. cxix. Credere non meretur reverenti ab inferis, qui Christo non credidit. cxxiii. Credulitas sentit Deum, cxxxi. Magi principes credulitatis Gentium. clix. Quæ Christianus credere habeat, & quomodo late. lxxxiii.' Christo noluerunt credere Judæi. cxxiii. Et ne ab aliis ei credatur tentant. cxxxi. Eleemosynarius credit æternam in alio sæculo vitam. liv

Creditor, Quando sit debitor, & e converso, lxxxviii

Cœlestis totum debitum charitate compensat. xciv. Cœlestis præsens, ubique, & semper est. cxxvi. Nec fraude prævenitur.

Creditum. Quanto majus est; tanto majus debitum. xxvi, Differre est inverecundi debitoris, mox solvere honesti. cxxiii

Credita Dei dissipans quid. cxxv

Creditum innocentiæ servans, usuram pœnæ non solvit, clxvii, Divinum creditum humana cautione non eget. lxii

Crimen. Crimina filii sustinet pater, qui nuditatem non sustinet, iii, Auctores criminum virtutes accusant

sunt. xxxii. Crimen conscientiam vitiat. lxi. Beati quos crimen non mogis. xci. Criminum suffragia es mala Divini verbi interpretatione. cxiii. Criminibus succumbere, est vivere peccato. Exempti ab omni crimine per corpus Christi. cxv. Increscunt crimina, dum succiduntur. cxvi
Crimen per peccatum dominatur.
Origo criminum est furor. cxvii
Criminum confusio quid agat mali. cxx. Crimen, non persone perit in resurrectione. cxvii, Criminum magnitudo perdit virtutum magnitudinem. cxxvii. Aves criminum hasta Crucis pellendæ. clxxi. Testes criminis Herodis qui. clxxiv. Quod est criminis, non putetur esse naturæ. xi. Criminis magnitudo ex loco, persona, & officio probatur. liv
Cruciatus. Non est parvus, quando. cxxxix, *l. afflictio*.
Crudelitas. Furit, quando se dilatum videt. clii
Semper possidetur a phrenesi. clxxiii
Cas Merit se adjicias crudelis. clv
Crudelibus misericordia non ferenda. cxxvii, Crudelis in pauperem, fis sævior in se. cxxiii
Crux. Portanda post Deum, non ante. liv
Est lignum visile, Per crucem majora reddita, quam amiserunt per arborem paradisi. lx. Ardenter accepta ab Andrea, & Petro, cxxxiii. Eam nobis volebat auferre Diabolus. ci
Crucis hasta pellendæ sunt aves criminum, clxxi. In Arbore Cruca vela mentis tendenda. viii
Culpa. Et altio omnia auferebant. xlii, Ex culpa quid acciderit naturæ. lxxxvii
Ex culpa perdimus fiduciam vultus. cxiii
Culpa unius defluxit ad omnium pœnam. cxi. In resurrectione culpa perit, non homo, cxvii. Culpa damnata in orce Christi. cxliv
Cultus. Divinus ratione præstandus. cix
Cunabula. Materna suscipiunt hominem vagientem. cxxxiii
Cunei. Sunt agmina vitiorum. xliii. Haud necessarii ad carnem arctandam. clxxiv
Cunei hostium. clii
Cupiditas. Præceps ad censum quid faciat. i
Acquiritur de quæstu, de habendo. vii
Est mors, vel nox. viii. Et jejunat, qui pauperi non jejunat, Satisfecit avarorum cupiditati Charitas quomodo. xiv
Opprimit cupiditas. xxix. & xxx. Manum aridam facit. xxxii. Quis incendia cupiditatum non læsus x fumo transire potest? lxxxix. Cupiditas divitiarum. civ. per tot. Humana illudit mentem. cxvi. Quomodo fit humana mendicitas, ac inhumana cupiditas prodatur. cxxi, Præceps, & incauta quid faciat. clxii. *l. Avaritia*, *l. Divitia*.
Cura. Terrenorum despicienda. clxiii
Nulla cura est dura, cui vita est chara. clxvii
Curatio. Mulieris incurvæ quæ. cv. Per tot. Curæ inimitus, qui curam, nec sanari desiderat. cxiii. Sanatus, si non permanet in cura, peccat: item si relinquat ignem, ferrum, medicamenta. cxiv. Non curat, qui infirmantis expectat arbitrium. Peccatum fatis curam esse languiorem, cxvi
Curiosi. Stellarum, & Orbis, sed propriæ salutis ignavi a Domino arguuntur. clxiv
Nimia curiositas improbata, & damnosa, *l. Astrologus*.
Currere. Qui tot melius, coronam accipit. cxix
Ut hic currant Judæi, Philosophi, Hæretici, & Christiani pro corona gloriæ. Currere debemus fideli cursu pro corona quomodo.
Cyprianus. Martyr de Diabolo triumphans virtutum nobis reliquit exemplum. cxxix
In die mortis illius adstabat turba malorum, in festivitate multitudo fidelium lætatur.
Damnatus. Damnati novissimo judicio inhabiles sunt ad cœlestia. cxxii. Damnatus cur filius vocetur ab Abraham. cxxiii
Nil habent cum misericordiæ. cxxiv
Sunt in ira Dei. cxxxvii. De felicitate beatorum magis torquentur, quam de gehenna. lxvi. *l. Infernus*.
Daniel. Vidit Deum patrem judicare, & Christum, quomodo. cxxxi
Dapes. Variæ ex hominum sententia debent enutrire corpus. clxiii. *l. Epula*.
Dare. Deo dabemus, quod vult, ut, quod volumus, recipiamus ab eo. xli. Qui non dat, non quæratur, si non accipit. ciii, Da Deo, quod potes, & eris acceptus. cx. Nostra dare debemus in eleemosynam, alienaque celeriter reddere. cxxiii
David. Propheta agit medicum peccatorum in primo Psalmo. xliv. Ut orat pro venturo Messia. xlv, Et pro se, licet Sanctus. Psalmi dicuntur Davidica cithara, cxv. Prophetica melodia. cxvi. David, persequente Saul, recipit victoria. cl. Davidica cithara personanda in reditu peccatoris. vi. Quid egeris David fistula, & cantu. x. Pater Joseph vigesima octava generatione. cxlv
Damascenus. Ut curetur a Christo. li. Cur debeat afferri ad Christum. In eo perstabat Dæmon. Cur Christus requirat in eo tempus passionis. Quomodo patiatur. xvii. *l. Obsessi*.
Dæmon. *L. Diabolus*.
Debita. Deo reddenda, vel orandum, ut dimittantur, etiam non intellecta, cxxiii. Debita remissa a Christo in passione.
Priora pro nobis Christus solvit. cxxv
Debita solvere vix sufficienti non sunt augenda indebita. cxxxvii, Petere plus debito, est exigere fraudem, non tributum.
Debitor. Non solvens pacta callidus est. v
Verecundia auctus, dum ejus credita diffamantur. ix. Verecundia mox promissa solvis. xxxvi. Semper debere anxium est. lxxviii. Ubi creditor est debitor, & e contra, ibi contractus est amoris.
Debitoribus dilatio crescit ad gratiam creditoris. lxxxix
Ejus promissio expectanda. Debitum Deo charitate compensatur. xciv, Quantum debeat homo Deo. Debitoris inverecundi est, aut differre credita, aut promissa denegare. cxxiii. Honesti vero mox utraque solvere. Homo se accuset debitorem Deo. Si debitoris auferatur pudor, violatur innocentia. cxxvi. Humanum est, quod debitor quærat compendia fraudulenta, Debitor noster, & debiti executor est Deus, quomodo. xxv. Debitorum modos solvere, lucrosum, cxxvi
Decalogus. Ejus præcepta si non observentur, quid mali eveniat. clxxc
In eo latebat Christus.
Defensor. Legis fit ejus inimicus quomodo. xcvi
Defensor debet esse miles, non concussor, cxxxvii. *l. miles*.
Deformitas. Invitati est injuria invitantis. xxiii
Deformitas hominis ex brevitate corporis. clxiii.
Deicida. Fuere Judæi quomodo. clxxii. Cum notæ.
Delicta. Qui delicta discutit, prodit. iii. Et non vides vis amoris. act. Compensantur dolore. xxx. In delictis baetur homo voluntarius. xxxv. In judicio de delictis misericordes non judicabuntur. xlii. Dulcia lenocinantur delictis. lxxiv. Qui in delictis perambulat, in verticem habet Diabolum. cv
Nostra delicta morte Christi deleta. cx, Pax ostenda delicta, ut conculcentur, cxvi. Quomodo decipiant nos. Non poterant ante saperiri, quam peccatum per Christum extingueretur. Delicta habent lethales blandimenta. cxvii. Delicta finiuntur in resurrectione carnis. cxvii. Delictorum morbis ablata est imago conditoris. cxx. Delicta remissa a Christo patiente. cxxiii. Proxima dimittenda. cxxxix. Unde ex ante delicta sint veniam providere. ii. Quomodo effugienda de cordibus nostris. clxxi. *L. peccatum*. *L. vitium*. *L. crimen*. *L. debitum*.
Descendere. Jubetur Zachæus, ut descendat. liv
Deserta. Disciplinarum, non hominum, non locorum erant, ad quæ Joannes prædicabat. clxvii
Desiderium. Christianorum dirigendum ad cœlestem habitationem. cxxix. Malum est propriis desideriis mancipari. cxxxii. Est filius amoris. cxlvii. *l. Amor*.
Desperare. Qui desperat, ad omnis peccata dilabitur. lxii. Desperato potest Deus reddere, quod promittit. xc. Ad eorum curam ibat Christus. xvi. Deus desperatis dat salutem. lxv
Desperatio. Inter omnia mala pejor in adversis venit semper extrema. lxxxiii. Exprobrata Apostolis. Procul sit a peccatore. xciv
Desperatio serva mortis quid persuadeat homini, cxviii. Prosternit hominem. lxxi
Destructio. Ab ea semper incipit Diabolus. xciv
Destructio corporis peccati qualiter fiat. cxiii
Devotio. Cauta remuneratur, servitus præsumptrix punitur. cix. Penes Deus sit magis cauta, quam penes homines.
Perfecta devotio hoc debet imagini, quod Regi. cxlvii
Devotus. Animus insulis beneficiorum crescit ad obsequium, non ad superbiam. cxlii

Deus,

INDEX RERUM

Deus, Dicitur homo. v. Ejus nomen, & misericordia, vt. Vita animæ. xix

Executor, & debitor. xxv

Soli, & Medico æquiparatus. xxxv

Jussu omnia facere potest, xxxiv. Est ubique præsens semper totus, xxxiv. Mors apud illum est somnus. Deus, qui ubique est, quo seipsum fugiat, non est. xxxvii

Magnus Dominus vel in corpore nostro. xlvi. Ex nihilo cuncta perficit.

Curat jussu. xlix. Cruciat Dæmones. lii. Ejus providentia. xviii. Ut iram habere dicatur. xlv. Nostrorum non indiget. xxii. Quomodo ministrat gloriam beatis. xxiv. Ad ejus conspectum omnia pavent. vi. Post jejunium non quærit panem, xii. Est Dominus Sanitatis. xv. Quomodo dicatur uti passionibus. xxxii. Non inquinatus sensibus, vel humanis cogitationibus. xxxv

Vulnera peccatorum, non corporum Dei conspectum offendunt. xxxv. Audit tacentes, videt absconditos. Non minoratur in homine. Non potest sordidari ad tactum creaturæ suæ. xxxvi

Ubi Deus, nullum est peccatum. xliv

Non manducat neque afuit. xi. Dei bonitas. xxiii. Videt cor hominis. l.

Creator bonis. xi. Dat posse, quod jubet; & facit, quæ percipit. Hominem manu, cetera verbo creavit. xxxiii. Dat, & tollit temporalia. xlvi. Deus solus, sed non solitarius. lvii. Deus pater habet filium, & quomodo, Multos filios habet per gratiam, unum tantum per naturam, Filius Dei coeternus patri, lviii. Filius est germen permanens in æternum intra æternum genitorem, lix. Deo nil addi potest. lviii. Deus unus est, sed Trinitate, lx. Deus pater ut generet filium. lx. Omnipotens. & Semp. lxii. Est omnipotens, in se, ex se, & semper secum habet filium, lxi. Deus nec fraudat, nec fraudatur, lxii. Furata tenet, negata possidet, Deo salva est ratio sua semper. Filius Dei semper fuit. lxii. Deus pater filium generat, nobis eum revelat, lxii. Deum nec absentant loca, nec tempora repræsentant. lxiii. Ex se dat, non a se petit. Deo non fætet, quod homini fætet, lxv. Auctor temporum. Inter patrem, & filium omnia garantur amore. Dei promissio certa. lxviii. Inaccessus mente se communicavit homini. lxix. Deus homo factus patitur adversa. Moritur. Docuit orare. Ut Deus sit panis. lxxi. Deus homo est pavor Sanctorum. lxxii

Deus est Regnum, & totam in se Regni continet potestatem. lxxii. Non minoratur in carne. lxxvi. Non videtur in loco perfidiæ. lxxx. Dei filius contulit humanitati, quod semper cum patre possedit, & Spiritu. Recreat ad salutem, qui creavit ad vitam, Deus Trinitatis nomen est. lxxxiii. Deus omnipotens, quia omnia peccata donare potest.

Deus est, qui vivit ex morte, resurgit ex vulnere, lxxxiv. Non discit litteras, sed docet. lxxxv. Dat loqui, & tacere. lxxxvi

Deus quis sit, absque quo non est alius, quomodo. lxxxviii. Omnia a Deo creata sunt bona. lxxxix. Desiderans, incognitus, & Angelis invisus, cognoscitur ex Joanne, xc. Claudit, & aperit ora hominum; facit ex sterili fœcundam, & e contra, Potest facere, quod vult, & desperate reddere, quod promittit. Deo velle, est facere: dare, promittere, Apud Deum nullus reatus, ubi nulla culpa. xcii. Cum stat, corripit, cum sedet judicat; prostratum consacet, cum decumbit. xciii. Deus est in capite Christi, & in pedibus evangelizantium pacem.

Omnia bona a principio fecit, quidque fecerit homini. xcvi. Deo non perit, quod ipse custodit. xcvi. Testis fraudis, & laboris. Dei infirmum fortius est hominibus; stultum sapientius; minimum tota magnitudine mundi magnificentius. xcviii. Quod vult potest. c.

Auctor vitæ, non mortis. ci. Ut valeant cognosci ejus profunda mysteria. ci. Cur mortem cum auctore non extinxit a principio. Suus jussio firmat aquas super cœlum, &c. in carne se manifestavit obscure, ut fidei daret locum. cii. Verbo fecit omnia, & refecit, ex nihilo creavit, ex aliquo reparat.

Deus est via, veritas, & vita, cvii. Non est auctor mortis. cxii. Deus fraude non prævenitur. cxxvi. Corporeis oculis non videtur. cxxxi. Nec quantus est, sed quia est. Est diversa substantia, & imago ab Angelo. Deus pater loquitur ad filium, cum dicit, *Faciamus hominem ad imaginem nostram*. Ante humana in corpore suscepit obsequia, quam beneficia homini divina concederet, cxxxvi. Deus est Verbum. cxxxvii. Deus super Joannem, &c. cxxxvii. Intra thalamum suum solam Virginem capit. cxli. Totum est possibile Deo, Attendit corda non verba, cxlii, Teneri locis non potest, qui totus ubique est. cxliii, Non est ejus injusta incarnatio verbi, & quomodo. In utero plasmator hominum.

Deum cepit Virginalis uteri magnitudo. cxliv. Deus verus de Deo vero, homo verus de Maria. Deo radiante, aspectus animorum sauciatur, cxlvi. Deus in carne honor creaturæ, non injuria creatoris. cxlviii. Deus fugit homine persequente. cl. Finiri non potest. clviii. Deus pater testis sui filii cur. clx. Est nobis Rex, Dominus, & Pater, clxiii. Nescit arctari tempore. clxvii. Cur magna relinquens amat minora. clxviii. Sic sequitur perdita, ut teneat, quæ reliquit. Amissa sic invenit, ut quæ servata sunt, non amittat. Capit omnia, nec ab ulla creatura ipse capitur: se coarctat in nostro corpore. clxx. Immensus circuit, apparet, videtur in locis. Cur apparet, in rubo, columna, nube. Humanum cum vult Deus, facit esse Divinum. cii. Profusus in largiendo, non est in reddendo durus. xxv. Deus non potest mentiri. Cur claudit, vel aperit oculos. xxi. *L. Pater cælestis*. *&. Trinitas*.

Deus Erga Homines, Dei patris amor in filios. v. *Pater cælestis*.

Dei affectus in malos filios ad eum redeuntes. v. Pietas miscuit hominem, & Deum. v. Pastoris induit personam ad ovium utilitatem. vi. Miseretur salva justitia, Quid det pro humana misericordia, viii. Agit nobiscum ne quid pereat in alio sæculo. ix. Corda metitur, non manus, nec loca. Gratis dat omnia, quæ habemus.

Parva poscit, maxima redditurus. ix

Adjuvat nos in bonis. xi. In nos jejunat. Ad nos descendit diaboli milites superaturus. xii. E cælis ad inferos descendit, ut esset resurrectio mortuorum. xiii. Qualis amor Dei in pauperes. Par totum. Quod pauperi injuria esse, Dei est honor. xiv

Cibus pauperis saginatio Dei. Ejus bonitas est circa malos. xv. Quare in homine ad hominem venerit. Homines quærit, non humana, xviii. Mittit flagella ob culpas nostras. xx. Dormit quando nos invadunt tempestates. Sibi immutabilis nobis mutatur. xxiii. Eleemosynariis centesimam usuram promittit. xxv. Suscipit pauperes, & divites non repellit. xxviii. Velatus humano corpore, nos ne terreat. xxix. Abstergit humana vulnera. xxxvi. Amoris pauperis vendit Regnum fragmento panis. xli. Tantum petit ab homine, quantum scit illum habere. Dei misericordia differt judicium ad mortem. xlii

Est debitor misericordi. Homo peccat, Deus convertitur quomodo. xlv. Nobis militat ad salutem. xlvi

In humanitate charitatem ostendit. xlvii

Humanis se aptat angustiis, ut salvet nos. xlviii. Quos odit, declinat. Patens per sæcula, xlix. Ex gratia subvenit infirmo ad alterius fidem. l. Deus revertitur ad peccatores, si ipsi convertantur ad eum. xx. Deus, quem videt, ad gloriam vult videre. liv. quærens peccatorem, non peccata, sed hominem quærit. Hominem inter peccata quærit, & pro ipso Tartara penetrat. Oblationes, ex rebus alienis non acceptat, Amor Dei cognoscitur ex generatione humana. lv

Deus pater dat totum ad salutem.

Vocat populos per ora sacerdotum. lxii

Deus quærit Symbolum a nobis, ut nos credamus. Dat nos se non videndo videre, Amari ab homine perquirit. Dat vitam mortuis, desperatis salutem, sentientibus vigorem. lxv

Fecit creaturas ad servitutem hominis. lxix. Etiam Angelos. Se communicavit homini, Tentat nos, cum sinit ire ad liquam tentationem. lxx. Commodavit Christum terris, ut diabolum vinceret, Ut sit panis. lxxi. Amore Dei in utero adoptati, ut liberi nascamur. lxxii. Dat hominem sentire Divina, lxxix. Et cogitare divina. lxxxi. Gratius adoratur Sanctitatem cordis, quam incensum Arabiæ. lxxxvii.

Currit per veniam hominum. xc

Delinquentium gemitus est, sitit lacrimas peccatorum. xciii. Delictum nostrum charitate compensat. xciv

Negata tribuit, qui rogatur. xcv

Quid

Quid homini fecerit a principio. xcvi

Refert ad messem collectionem zizaniorum, & tritici quomodo. cxvii

Vorat omnes absque discretione personarum. xcix. Martyribus amicus. ii

Creavit omnia propter hominem. ciii

Repetit animas Sanctorum. civ

Per Paulum rogat hominem per misericordiam cur. cviii. Per misericordiam dilatat visitari, & alia facit. Fidem, non mortem quærit. Placatur voluntate, non nece. Deo places homo, si bene vivas: placatur hostia Deus si sancte offeratur, & sit immaculata, eliis exacerbatur. iix. Acceptat ab homine id, quod ipse dare potest. cx

Naturam fecerat, ut homines crearet ad vitam. cxi. Pro magnitudine vulneris adhibuit magnitudinem medicinæ. cxiii. Homini, non peccato largitus est gratiam. Infundit pietatis imbrem ad delenda peccata, hominem perquirit hominis tantum amore. cxiv. Avidus inquisitor humanæ salutis quomodo. cxxi. In paupere clamat ad divitem. Spretus in paupere, non subvenit, ut pater. cxxii. Omnibus pro suo munere prospexit ad salutem. cxxiii. Pauperem, & divitem e conspectu ponit, ut vicissim curentur. cxxiv

Morienti Deus apparet ad judicium. cxxv. Hominibus formam hominis demonstrat, ut videatur. cxxxi

Dat munera divina. cum fugit peccatorem perit. xxi. Deo munera accepta non singulariter. cxxxii. Merita Martyrum Dei dona sunt. cxxxv. Hominem resumpsit ex utero mulieris. xxliii. Nascitur, ut reficiat naturam.

In ambiguis aperit veritatem. cxlv

Amore mundum invitat timore labentem. cxlvii. Cur humanam assumpserit naturam, non Angelicam. Voluit se videri in homine cur. cxlviii. Deus adest, cui non est homo, qui adsit. xlvi. Quæ beneficia dederit homini, & quæ reparaverit amissa. ilxi. Deus requirit nostram servitutem, humano more cur. Redarguit dubitantes de suis promissis. clxiii

Dubium in fide mittit ad corvum, cur.

Quos corripit, mox solatur. Quantum se deponat hominis amore. Pater noster iuram sumit di nobis. Mori non potest, cui vita Deus est. clxvi

Recipit peccatores, quos sanctificat, cum propinquat, clxviii. Deus non est criminis receptor, sed hominis. Gaudet de reditu peccatoris. Amor in nos ostenditur ex quo. ilxx. Cur protegat sicut Aquila, & Gallina. Errantem ovem quærit, ut pastor. Mutat, & commutat sua officia, ut nos mutet in melius. Operariis suis præmia promittit. Dedit nobis omnia. Beatis ostendit æterna, & gloriosa. ilxxvi

Homines erga Deum. Ad Dei conspectum intramus corde, & per gentiam. vi. Ad ejus conspectum omnia pavent, sed homo exultat, & cur. Deo debemus quod nascimur, & sumus. Deo negare quod vult, est velle sibi Deum negare, quod desiderat. viii. Deo filii arietum afferendi, & qui. x. Ad Deum ducendus est proximus, etiam trahendo illum. x. Deo aliquid dandum. xii. Iter ad Deum impeditur a Dæmone. xvi. Ad Deum per Deum pervenitur. Deo consignandæ opes in paupere, ut serventur. xxiii. Non movendus loco. xxxiv. Tactus a creatura non sordidatur. xxxvi. Publice laudandus ob gratias acceptas. Fugitur Deus e peccatoribus. xxxviii. Qui audit supplicantem, Dei auditum sibi aperit. xliii. Quod non placet astare Deo, est surreptio Diaboli. Dei contemptus facit nobis tempora mala. Deo vero cognito gaudendum. xlvi. Dei lumina opus est in opere Dei. li. Revertitur ad peccatores, si ipsi convertantur ad eum. xx. Oblationes ex alienis rebus Deus non acceptat. liv. Amor Dei cognoscitur ex generatione humana. lv. Dolor non posse de Deo loqui, quod sentitur. lvii. Munera Dei cum redduntur, non amittuntur. lix. Accedentes ad Deum sint mundi corpore, & animo. Quod sit Deus, credendum. lxi. Qui Deum videre cupit, visionis ejus teneat mensuram. Humane quæ Dei sunt homo non capit. lxii. Terribilius, quod homo detur cælo, quam quod Deus detur terris. lxvii. Sed amantius, quod judicem mutaverit in patrem. Dei nomen aut honoratur ex nostro actu, aut blasphematur. lxvii. Divina beneficia nos expavent. lxviii. Cum timore custodienda. Qui se filium Dei credit, generi respondeat. Ejus amorem non capit homo. lxix. Omnia divinitus gesta sunt pavenda. lxx. Timor cum Deo loqui. lxxxvi. Coram Deo magnus, quantus erit penes homines? lxxxviii. Apud Deum esse justum invocaris est divini. lxxxix. Cautelæ est tarde de Deo humilia credere, & tardius contumelias sentire. xc. Amore deletur debitum cum Deo. xciv. Deus inhonoratur si ejus facta humano modo tantum exponantur. xcv. Miratur homo, quod Deus vexetur humano in corpore. cii. Apud Deum sit cauta devotio, & cur. cix. Divinæ charitati non potest homo simile rehibere. cx

Homo sit peccator, ut Deus sit justus. cxii. Deo quis tantum famulatur, quantum Mundo servivit. cxiv

Homo est debitor Deo cur. Coram Deo non gloriatur homo de justitia, merito &c. cxxiii. Qui in causis hominem, non Deum timet facile a justitia deviat. cxxvii. Homo sequatur Deum, non præcedat quomodo. cxxxi. Exasperatur Judæus videns Christum Deum, cur. cxxxi. Quæ e Deo petenda. cxxxii. Deum timent omnia, quæ timentur. cxliv. Tristabatur creatura non valens Deum videre quomodo. cxlvii. Amor erga Deum qualis esse debeat. Amans cupit videre Deum. Homo in terrenis est Dei Vicarius. cxlviii. In se vadit, qui in Deum vadit. clii. Vero Deo contradicit, qui se Deum facit. clv. Dei imaginem portare recusat, qui Idoli portat personam. clv. Deum quærere, & nescire quærere, magis necessarium est, quam reatus. clvi. Paulus Dei amore peccabat in Deum ex ignorantia. Deum nasci non vale Prophanus. clviii. Soli Deo tenetur homo servire. xvi. Dubitans de præsentibus, cum futura jam sentiat, deputatur ignibus gehennæ. ilxiii

Cum Deo commorantibus vitæ subsidia non desunt. clxvi. Deum non violat peccator propinquans. clxviii. Peram, panem, & æs, quod portare debemus, Deo jubente. clxx. Invitatur ad habitandum splendore Civitatis, Templi, & cordis. clxxi. Dei filium dum Joannes revelat, suscipit mortem. clxxiv. Servi Dei stant, non jacent. xv. Mala patiuntur ad coronas.

Dextera Domini est Christus. xxxiii. Virtus est opus dexteræ quomodo. ix. Christus revocat Apostolos ad dexteram. lxxviii. Fugiamus, quæ a sinistris sunt, si e dextris astare desideramus. ix

De dextera ad sinistram transire quid sit. clxviii. *&. sinistra*.

Diabolus, seu Dæmon. Auctor desperationis. Quid desperato faciat, & mercenario suo. ii. Vellet homines criminosos fieri, criminumque magistros. ii. Nec sinit eos exsatiari quare. Diabolus est mendax, & porcus, & quibus pascatur. Saginatur vitiis. Non tollit famem. Auctor mali, & quæ mala agat. xi. Tentat primordia virtutum. extinguit bona in ipso ortu. Nequam per se, nequior provocatus. xii. Saturatur ex culpis. Cibum in crapulam vertit.

Qui sint ejus milites, & quid agant.

Dolis pugnat, ubi non suppetunt vires. xiii. Dominatur crapulationi. Elevat, ut præcipitet. Lapsus quærit.

Sæpe victus non cedit. Promittit ut fallat. Dum petit adorari, quæ faciat mala. e Domino repercussus contra nos sævit. Etiam tempore quadragesimali, & quomodo. Est inimicitiarum Princeps. xiv. In monumentis habitat. xvi. Gestit homines sepelire vivos. Mala patitur, ut homines intereant. Quibus fraudibus utatur, ubi aperte non potest expugnare.

Curat, ne homo redeat ad Deum. xvi

Non possidet hominem, nisi a divina servitute subductum. Injuste lamentatur de tempore. xvi. Mutat fœtores. Cœnum petit. Mittitur in gregem porcorum. Cur porci moriantur. Omnia perdere cupit. Cruciatur de vita hominis, vivos ingerit sepulchris, mortuis cibos apponit. xvii

Culpa diaboli ad homini pœnam redundat, & quomodo. Cur Regna promittit, habitetque ipse in sepulchris. xvii. Promittit superna, ut ad inferna protrahat. Adulatione utitur.

Timet, & simulat. Et tum legione ad unum. Est miles desidiosus.

Sordibus, & cœno delectatur. Ejus odor nec sustinetur a porcis. Avis cæli nidificat, & fructificat. xix

INDEX RERUM

Ex Angelo effectus diabolus. xcvi. Ejus laqueus est superbia. Abstulit humana, dum divina promisit. xcvii

Ejus scandalum. Scandalum fecit diabolus. Describitur ut spretus. lii

Quomodo humanis angustetur sensibus, surdus, mutusque dicatur.

Antiquum refuga, sensus hominum obsessit. lii. Fallit homines, ut mala obsessi credantur naturalia, incurabilia, lunatica. Pacem penitus evellit. liii. Diaboli latrocinium collocavit hominem in speluncam. lxv. Ab eo est omne malum. lxvii. Diabolus dicitur malum, quare ibi. Ut nos decipiat, & trahat in peccata. lxxi. Tentatio diaboli est prævia nuntia ejus. lxxii. Mundum reddidit immundum, hominem traxit ad mortem; & affectum commutavit in parricidium. xcvi. Bonis mala superseminavit ad nostram ruinam, & quæ. Fraude contendit, ne creatura in suo statu consistat. xcvi. Seminat hæreses inter fideles, inter sanctos peccatum, inter pacificos lites, dolos inter simplices, inter innocentes nequitiam, cur. xcvi. Laborat justos capere, non possidere peccatores. Ad ruinam hominem impellens derelinquit, ut intereat. Gaudet nostris malis, & alia. Hominem non vult habere, sed perdere, cur. Sævit dormientibus superseminat zizania. xcvii. Infamat Dei servos, ut pœnam vice præmii reportent. Nostrum damnum suum computat lucrum. Dæmones dicuntur aves rapaces, voraces, aeriæ. xcviii. Machinatus est in vitam. ci. Incipit a destructione. civ. Ejus descriptio in muliere incurvata. cv

Obsecundat malis voluntatibus, & turpissima serviente dominator. Arte decipit. Oneribus peccatorum deprimit homines ad terram. Equitat in verticem eorum, qui perambulant in delictis. Ad pejora impellit, qui suo studio vadunt ad mala. Quomodo honoret servitutem sibi ab homine factam. cxiv. Conturbat passiones hominum ad lapsum. cxv. Habet pro conjuge Mortem. cxviii. Quid contra D. Apollinarem fecerit. cxxviii. Promittit mala, non bona, homines nec æternos vult, nec temporales. cxxxi

Angelus commutari maluit in diabolum, ne hominem plenum gloria videret. cxlviii. Feminam Evam dolis aggreditur. Insanit ad firmitatem fidei, & tentat scindere concordiam. cxlix

Volebat nobis auferre Crucis vexillum. cl. Quid senserit de virtutibus Christi vir facti. Nato Salvatore, genuit numerosa portenta, & cur. clv. Diaboli locum tenens fuit Herodes. clv. Circuit, ut devoret. clxx

Mentitus fuerat se Deum. Invidia fecit diabolum ex Angelo. clxxii. Christi passionem degustabat in capite Joannis, sitiens. clxxiv. Quomodo sit superbator. xcvi. Dæmonis surreptio, quod oratur mane non intremus Ecclesiam. xliii

Christus, & Homo erga Diabolum. Diabolo qui se jungit, est Dæmon unus. v. Diabolo ignota sint nostra bona. vii. Eo victo vitia nil valent. xt

Impugnandus dimicante Christo. Christo vincitur, ut cedat Christiano. ii. Capitur suo laqueo, quando primis tentationibus resistitur. ibid. Coram Christo perdit artes. xvi. Signa sunt diabolo ad ruinam. Non prævalet vigilantibus, & sobriis. xii. Jejunantibus nobis esurit. Deus descendit, ut diabolus vinceretur. Reprimitur a Christo ejus ausus. aii. Ex consiliis proditur. xiii. Cavendi dæmones, non timendi. xvi. Fugantur solo nomine Christi. Ab homine trahuntur ad Christi præsentiam. Dæmones non cedunt, nisi victi; non lædunt, nisi jussi. Ex vitiis nostris habent potestatem nocendi, quam ex virtutibus perdunt. Christi transfretatio liberavit nos a Dæmone. xvii. Ad nutum Christi torquetur dæmon, homo liberatur. Ab obsessis patitur mala L. Obsessi. L. dæmoniacus. Timet inermem, fugit armatum. avii. Nisi Deo permittente, nec prævalet contingere porcos. Quando homo cœperit sequi dæmones. xxxviii. Non est Dæmon, qui Christo non cedat. li. Dæmon torquetur in obsesso. Diabolus confunditur a Christo. lii. Fugatur, & vincula solvuntur. Diabolo non detur locus. liii. Statim paret Christo, ne mora sibi sit damnosa. lxv

In terra fit diaboli voluntas. lxx

Dæmonis insidiæ a Domino vigilante panduntur. xcvii. Quomodo mala Dæmonum vitentur. xcviii. Nil potest in homines cautiores. cv. Christo regnante diabolus peribit. cexxxix

Superatur a Christo in publico conflictu, cur. clt. Qui jocatur cum Diabolo, non gaudebit cum Christo. clv. Diabolo renuntiant, qui festinant ad Christum pervenire. clviii

Mitis bellator expugnat Diabolum. clxx. Vincitur a suis olim victis.

Quid valeat ad Deum. clxxii. Divinæ virtutis est Dæmonem proprio truncare mucrone. lvii. Dæmon captivus hominis ab adventu Christi. xviii

Dicere. Ex ordine proposito sæpe non possumus religiosa necessitate. cxiv. Auctoritas dicentis contumeliis vacuatur. cxxxi. Dicere timet concionator, ne auditoribus contemptoribus obsit. cxxxvii

Dies. Qua Jesus locutus est de sero, quæ fuerit. xxi. Dies gratiæ, sed gratiæ serenus. xli. Dies Dominicus e Christiano servandus. cv. Dies moritur, & resurgit. cxviii. Die non tenetur conditor dierum. cxxxi. Christus propter nos diem suscepit, & tempus. Dies illustrarunt corona martyris. cxxxv. Dies verus illuxit, quando Dominus natus est. clix. Dies salutis agnoscendus. clxiv. Christus æternus dies. clxa

Dignitas. Dignitatem non invadit, qui sine infulis dignitatis est. cix. L. Domus.

Dii. Gentium criminosi. lvii. Ignorentur ab eo, qui vult scire Deum. lxi. Captivitas multis diis servire. Dii fecerant non videre Deum, quem homines videbant. liii. Ut infamarentur in Kalend. Januarii late. clv. Dii multi a Dæmone figurati, ut unus, verusque Deus nesciretur. xvi. Gentes diis innumeris serviebant, quia verum Deum ignorabant. xviii

Dilabi. Dei nutu cuncta dilabuntur. clxxvi

Dilatio. Debitoribus dilatio crescit ad gratiam creditoris. lxxxix. Differtur Sermo, cum tempus dicendi elapsum est. cxxi

Dilectio. L. amor. L. pax. L. inimicus.

Diluvium. Ad expiationem mundi. lxix. & clxvi

Ab eo tempore aperitur sacramentum jejunii quadragesimalis, & non ultra cur.

Dimittere. Peccata in nos dimittere debemus ex Dei mandato. cxxxix. Alias nobis non dimittentur. Quomodo dimittenda. Dimittendum proximo. lxviii. L. oratio Dominica.

Discere. Humana ut possimus, tota vita brevis est: quanto magis divina. cxii. Ut discatur. ci

Discessus. Dei ab anima causat ei mortem. xix

Disciplina. Aspera sensibus immaturis recipitur amore. cviii. Disciplina opifex succurrit naturæ imperfectæ. cxcii. Disciplina quadratæ fidei est in quadragesima. xi

Discipuli. Christi confugiunt ad eum in tempestate. xx. Suscitant Christum. Quare ad dormientem confugiant. xxi

Cur Christum sequantur ad suam patriam redeuntem. xlix. Eorum impotentia in curando Dæmoniacum Magistro attribuitur. li. Ut fugerit Dæmones a Gentibus. Non sanant Dæmoniacum, cur. lii. De resurrectione Christi nutantes revocantur ad fidem. lxxvi. Pueri vocantur, quia erant parvuli in fide. Discipuli Domini in tenebris passionis relicti. lxxviii.

Dicuntur fratres Domini. lxxx

Magistrum fide sustulerunt vivum.

Conflictus fidei, perfidiæque discipulorum. lxxxi. Pace confirmati a Domino.

Confortati. Christum e mortuis rediisse credebant in anima cum sola imagine carnis. Bella cogitationum discipulorum. Verba Christi ad discipulos: *Videte manus meas & pedes;* Declarata per discursum aureum. lxxxi. Invitantur ad renovanda vulnera. Tardius credidere ex amore.

Et ex magnitudine causæ. Pœna dominicæ passionis transierat ad discipulos late. lxxxiii. In orbem missi, ut sint spes omnibus, qui sibi desperationis causa fuere. Eorum in credendo mora est firmamentum nobis. Terror ex Judæis, & facinus mortis Christi concluserat domum, & corda discipulorum. lxxxiv. Conflictu Christo ablato, sed reddito pacifici. Internam, æternamque pacem illis offert Christus.

Missi a charitate Christi ad petienda mala. Etiam ad remittenda peccata. Discipulus est injuria magistro, si illius non sequatur institutum. xciv

Et Discipuli probitas laus est magistri. Discipuli crede

credebant, Domini tactum esse solo corpora, c. Discipulorum labor, & pœna in discendo litteras, ci, Discipuli Christi armantur ad Synagogæ interitum cur, & quomodo. cxcvii, Eorum fuga excusatur a Christi fuga in Ægyptum. cl
An culpabilis fuerit. cxxiii. Discipulis Christi beatitudo promissa. clxi
Cur bini a Christo missi. clxx
Cur prohibentur tollere quicquam in via. Quomodo ederent non lotis manibus. clxxi. Discipulus scientiam non obtinet, si pro sua voluntate docere contendit. clxxiii
Discordia. Concors inter ignem, & aquam. clxiv
Discordias Gentium pacificus præliator aufert. clxx. Discordias, & lites suscitat Diabolus in quadragesima. xiii
Discretio. Inter fidelem, & infidelem ex quo sumatur. xcvi. *L. separatio*.
Discutere. Delicta, prodere est. iii. Discutere aliquid est illud ampliare. cxv. Discussio severa dicentem audientemque onerat. cxxvi
Dispensator. Parabola de fideli dispensatore omnes tangit. xcvi. per tot. *L. Dux*. *L. Ecclesiastici*. *L. Pater familias*. *L. Pauper*. *L. Servus*.
Dispensator bonorum non incubator est dives. cxci
Dives. Pœna, non censu, qui custos est auri. xxii. Confundetur in alio sæculo.
Cor habet vel in cælo, vel in terra.
Quanto plus habet, tanto amplius debet. xxvi. Divites Sancti, quomodo divitias possiderunt. xxviii. Dives semper vult dare, cum declinat ad pauperem. xxxix.
Dives malus ut punitur. xlvii
Dives misericors tot servos habet, quot nummos. liv. Inhumanus, ex filio Abrahæ fit filius gehennæ. liv
Dives det pauperi, & Deo. lxvi
Despiciendo pauperem quid habeat.
De eo. civ. Describitur dives congregans divitias. Quomodo intra se cogitet, se ipsius consiliario. A divite interrogatur diabolus, qui erat in corde ipsius. Dives avidus non habet semper. Ignarus de præsentibus, disputat de futuris. civ. Claudens horrea pauperi, sibi claudit. Cur itulius.
Cogitata perdit. Vigilet in opere bono. Sit dives in misericordia, ut spiritualiter fit dives. Divitem deglutit infernus. cxxi. Est dispensator, non incubator divitiarum. cxxi. Servus est opum. Ignobile sepulchrum pompæ. Durior adamante. Semper eget avarus. Ejus cum paupere conflictus. cxxiv. Dives pauperem videat, & e converso. Diviti perit, quod pauperi negatur, vel spargitur ad pompam.
Homo dives erat Christus, & quomodo. cxxi. Dives in tempore, mendicus in sempiternum erit dives malus.
Divitum virtus in humilitate. cxxxvi
Dives serviens Christo quam peram, panem, & pretium habere debeat. clxx. *L. Avaritia*. *L. Avarus*. *L. Epulo*.
Divina. Contraria sunt humanis, & e converso. xxi. Cur humanis insinuentur exemplis. xxxix. Largitas divina fuse per tot. xxxii. Divina scire, Dei omnis est. lxxvi. Item sentire. lxxiv. Quando se miscuerunt humanis. lxxxix. Quod tempus sufficiat ad divina intelligenda. ccii
Divinus sensus verbis celatur humanis. cxcix. Divina verba modis humanis non pensanda. cxlvi. Bonis divina succurrunt, cum desunt humana. clvi
Divina generatio testem nescit. clx
Divina beneficia homini data naturalia, & supernaturalia. clxi. Divina hæreditas quare dari, nec dividi potest. clxii. Lex docuit penetrare secretum sensus divini. clxviii. Mancipata divinis Officiis ministrus purificanda. clxxi
Divina servitus præponenda humanis affectibus. xic. Divinum humano auditu non accipiendum. lxxiv. *L. Trinitas*.
Divinatio. Fugienda quare. xviii. *L. Astrologus*.
Divinitas. Nec initium capit, nec recipit finem. lvii
Nil sinistrum recipit. lix. Nec Trinitate dividitur, nec unitate confunditur. lx. Deitas una in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. lxi. Non est humano modo æstimanda. lxvii
Divinitatis, & humanitatis cognatio sempiterna pavenda. lxxii. An mirabilius, quod Deus homo, an quod homo Deus. lxxii. Deitas Trinitate distincta, non est unitate confusa. lxxxiii. Nescit exteriora. Uterum Marianum ingressa absque Virginitatis detrimento. lxxxiv. Deitas non clauditur mente carnali. cxxxi. Nota per Christum. cli. Æternam non recipit nationem. clx. Deitatis plenitudo ubi habitet. vi. Divinitas crassata mysterio quomodo. lxxxiv. *L. Trinitas*. *L. Deus*.
Divisio. Cain ex mala divisione Deum offendit in sacrificio. cic. Cupiditas vellet facere Christum auctorem divisionis. clxii. Bonorum cælestium non petenda divisio. clxii. Ut tres in duo, & duo in tres dividantur ex Christi doctrina mystice. clxiv
Divitiæ. Quæ mala agant. Et eorum cupiditas. Quomodo serventur. xxiii
Quomodo possideri debeant. xcviii
Divitiæ quid Matthæo publicano fecerint. Ut prosint respicientibus cælum. lcv. Relinquendæ a serviente Deo. clcc. Sunt onera gravantia. Earum fallax illecebra quando fugatur. civ. Illarum finis. cxxi. Per tot. Non sunt criminosæ per se.
Cur in Abraham, & Epulone diversos operatæ sint effectus. Divitiæ pereunt homini, non crimini in inferno. cxxii. Animus, non divitiæ ducit ingratos ad pœnam. cxxiv. Ex iis tumor mentium. cxxcvi. Non sequuntur morientem. clxx. Hic sumus earum prorogatores. cxxv
Docere. Non debent mulieres, sed discere. lxxxii
Quomodo Paulus docuerit. ci
Labor est docere. clxiii
Doctor. Docens omnibus profutura loquatur. xliii. Disputat lecta, ut optime intelligantur. lii. Doctori præstandus benignus auditus. lxcvi. Hoc accipit doctor, quod meretur auditor. lxxxvi. Ut fiat deprecator. xcvi. Supplicat discipulum, ut velit scire. ci. Quando possit obscurare faciam Scripturam. cxii
Doctor verbi Dei ante cælos conscendat, quam homines doceat penetrare cælos. cxx. Teneat sensus moderatos scripturæ, & cur. cxxv. Malus, si obedientes non doceat, pius non docendo contemptoret. cxxxvii. Doctor noster sit Christus in insinuandis præceptis. clxiii. Doctor faciat, quæ docet. clxvii. *L. Concionator*. *L. Scriptura sacra*. *L. Evangelium*. *L. Magister*.
Doctrina. Christiana prius ad verbum discenda, ut deinde mysteria intelligantur. lvi
Cur Christi doctrina sit obscura mysteriis. xcvi. Sit varia in docendo eadem. cvi. Quomodo variis declarande. cxii. Ejus ordo moderandus, ut aliud non impediatur ex alio. cxiv
Evangelica tripartito ordine sermonis salutifere præbetur. cxv. Cælestis vario modo, deprompta suavius aperit sacramentum Ecclesiasticæ scientiæ. cxvi
Moderata sumatur ex sensibus Scripturæ. cxxv. & cxxvi. Cælestis a Scribis corrupta. clviii. Doctrina familiaris a Christo tradita. clxi. Est filia humilitatis. Doctrina fidei est melior simplicitate. clxvi. Doctrina in dictis scientia est, in factis virtus. clxvii. *L. Verbum Dei*, *L. Concio*, *L. Scriptura Sacra*, *L. Evangelium*.
Dolor. Compensat, & delet peccata. xxx
Vis doloris in arduis languoribus sæpe dat consilium. xxxv. Revocat dolor, quod blandimenta depulerant. liv
Dolor est perire cælum, &c. ci
Dolor major est habita perdidisse, quam non habuisse. cxxiii. Dolor provehit ad virtutem. cxxiv. Revocat interdum dirensem a serie electionis. Dolor quando nos compellit ad reddendam rationem quid agendum. cxxv. Quæ moverint auctori nostro dolorem. clcxv
Dolor superhumanus est, cum est propter Deum. lvii. *L. Afflictio*, *l. Mœror*.
Dolus. Polluit labia. lii. Dolositas sentit se deceptam. clii
Dominari. Omnibus dominatur, qui propriis non tenetur. xxii. Christianus dominetur elementis. cxiii. Dominatio sempiterna ex servitute Christi. cxiv
Vera dominatio est famulatus Dominicæ sanctitatis. cxv. Patris, & filii una est nobis dominatio. lxi. *l. Præsidere*.
Dominus. Cum domi occisus est scelere servorum, ad totam domum vindicta pertendit. lxxviii. Manumittat servos. xcvi
Terrenus exigit solicitam servitutem. cex. Non Dominum, sed Villicum hic quisque se agnoscat. cxxv. Est super servum. cxxxvi. Abstrahat servum a peccatis, nec peccet & ipse. clv

INDEX RERUM

Domino nascenti parantur laquei a servo contumace. clviii. Dominus cœnans, & servus ministrans describuntur. clxi. Quicquid egerit circa servum, justitia est. Ex sibi præstita servitute intelligat quomodo debeat servire Deo. Fidelibus servis justa cibaria ministrat. clxiii. Est nobis Deus.

Non quære, sed quid fieri velit Dominus inquirendum. clxxi. Ad dominum pertinet peculium servi. xv

Domus. Ampla duos non capit ex invidia germanos. iv. Domum patris habitent filii ubi multa bona. i. Terrenam domum cur Dominus cæli intret, & quando late. xviii. per tot. Domum nostram intret Christus. lxv. Ex apparatu mansionis dignitas Hospitis innotescit. xcii

Elisabeth domus mystica ut reparetur, ibid. Claustra domus non prorumpit extraneus. xciii. Domus propria gratior post tempus. cxiv. Domus Mariæ uteri qua pensione fuerit a Deo satisfactum. cxl. Ad eam nullus pervenit præter viam. cxli. Domus mundi pro homine facta. cxlviii. Quid sit sua domus sapit, qui fecit alienam. clx

Ejus ornatus invitat auctorem ad habitandum. clxxi. Domus penetralia tripudiare, & lætari dicuntur. clxxv. In domo sua cur est Propheta sine honore. xlviii. *L. habitaculum*. *L. hospitium*.

Donum. Christi perpetuum. cxxv. Dono Dei largientis unusquisque sit contentus. cxx. Nec alterius donum velit occupare. *L. Munera*.

Dormiens. Est homo, cum male facit. xxii. Profunde dormit, qui non excitatur ad sonum cælestium nuntiorum. Dormire dicitur peccator. xxxiv. Profunde dormientes tota nocte, quid perdant. xxxiii

Dormientibus solent imagines corporeæ apparere. lxxxi. Latere in dormientes signum debilitatis. xcvii. Cum servi dormiunt, Dominus vigilabat quando. clxix

Drachma. Perdita, & inventa describitur. Multa dubia circa illam solvuntur.

Dubia. Firmanda sunt. cxii. In dubiis vitandum judicium, & Deo committendum. clv

Dubitans. De divinis promissis arguitur. clxiii. Cur ad corvum mittatur. Invectiva contra illum. Deputatur ignibus mortis, & gehennæ, & quare.

Duodenarius. Numerus Apostolorum per quaternarium formas tripartitam quadrigam, & ad quid. clxx. Duodecim Patriarchæ distincti in duodecim tribus, & aliæ figura sunt Apostolici numeri. clxx

Dux. Militum quam redditurus sit Deo rationem. xxvi. Dux vitiorum. *L. Mercenarius*.

Ebrietas. Vites enervat. xii. Potus noster in ebrietatem diffunditur a Dæmone. xii

Ebrietas omnium demersit, & alia mala fecit. Ebriis dominatur Diabolus. xiii. Est ebrietas sacrilegium in Sacerdote. xxvi. Ebrietas quid sit & effectus. xxvi. Demergit corpus. xli. Ex vino est, & in ea non est Spiritus Sanctus. lxxxvii. Filios noctis facit. civ. Cognoscitur per vinum. cxxi

Ebrius vinum accusat. Ebrietatis incendia in Epulone. cxxiv. Ebrietas calicis Domini sobria abolet lamenta peccatorum. cxxxvii. Ebrietas terrena deformis, decora cælestis. Divini amoris quid egerit. clvii. Mens ebria ut male judicet. clxxiii

Ecclesia. Rogat pro eleemosynario. xiv

Naveni Ecclesiæ ingressus Christus, mare sæculi turbatur. xx. Placatur.

Ecclesiæ tranquillitas. Tempestas.

Sponsa Christi, & thalamus ornatus quomodo. xxii. Ecclesia quando a Christo desponsata. xxxi. Figuratus in Hæmorrhoissa. xxxv. Dum Christus ad synagogam tendit, Ecclesia fundebat sanguinem humanum. xxxvi. Ecclesia accessit retro ad Christum, qu modo.

Quale vestimentum tetigit. Ecclesiæ dum Christus attendit, moritur synagoga. Mane ad orandum Ecclesiam intrare debemus. xliii. Et quare id non fiat. Ut ex Templis Idolorum fiat Ecclesia. li. Ecclesia est in Deum. lii. Conjuncta Christo. liii

Gloria Christi. lix. Consors divinitatis Christi. lx. Perpetua sponsa Christi. lxi. Est in Christo, & Christus in ea. lxii. Si generat est cæleste mysterium. lxvii. In partu ipsa quantam det filii gloriam. lxviii. Mater Virgo generat nos beatos, & quomodo. lxxii

Figuræ illius. Ablactat filios in pascha. lxxiii. Ejus filii diversarum ætatum quomodo nutriantur. Nos hortatur ad pœnitentiam. In Ecclesia claresciit Sabbatum in die Dominico. lxxv. Duæ Mariæ deferunt typum ecclesiarum ad dominicum sepulchrum. lxxv. Ecclesia ex duobus populis veniens una est. Sponsa cur salutata a Christo. lxxvi. Reducta a Christo ad fidem suæ fidei stationem. lxxviii

Io fœmina figurata loquitur. lxxxii

Ecclesia una figurata in duabus fœminis, & discipulis duobus. Habet corpus Christi ad manducandum. xcv

Figurata in Magdalena peccatrice. xcv. Lacrymatur, quia Christum absentem non videt. xcv. In judicio Christus ad Ecclesiam revertitur synagogam increpans. Semper recipit redeuntes. xcviii. Sponsa, & hortus, in ea satum granum sinapis. xcviii. Accipit a Domino fermentum xcix. Ecclesiæ lacrymæ impetrabunt resurrectionem mortuorum. ciii. Figurata in muliere inclinata. cv. Ecclesia curat per impositionem manus. Ut pariat Christo filios. cxvii. Ejus intercessio ut liberavit animas inferioribus locis. cxiii. Quid pro Apollinari consecuta sit a Christo. cxxviii. Exultavit in consecratione Chrysologi, & quare, & quomodo. cxxx. Ejus conventus non contemnendus. cxxxi. In ea quisque maneat, ut sit aliquid. Præter Ecclesiam vitam quærere, quæ stulta.

Illuminata incenso baptismi S. Felicitatis. cxxxiv. Ecclesia sponsa figurata in Maria Virg. clvi. Ecclesiæ pax, & Hæreticorum ira late. cxlix

Ejus figura, quod anteponenda erat synagogæ. cli. Ex fuga Christi habet Innocentes Martyres. clii. Habet mensas, super quas cœnam Domini Apostoli præpararunt. clxi. Ecclesia & Christus divisi ab Hæreticis, & a synagoga uno spiritu junguntur. cxliv

Ecclesia filia Synagogæ, Illius nutus, Ejus resurrectione Christi tota in ejus conjugio. Cornelienses chara Chrysologo cur. clxv. Ecclesia erat multas Drachmarum quomodo clxix. Est lucerna ardens, qua Christum invenimus. Ecclesia in principio sui partus tot fecit. clxxv. Vicohaventina, ut lætabunda genuerit Marcellinum Episcopum. clxxv. Virginitatis coronam parturiendo magis conquirit. In ea Judæus lucem fidei videt per libertatem gratiæ. clxxvi. Ante ecclesiasticam administrationem mundentur a sanguine manus. xviii. Ecclesia Ravennas *l. Raven. l. templum, l. Festivitas*.

Ecclesiastici. Ut verbum Dei, & doctrinam cælestem dispensare teneantur. xxvi. n principio circa cælestia peccantes quodnam periculum subeant. xxvi. Inde tremen summe peccantes, unde alus venium impetrant. Tangunt Christi corpus, nec curantur ob fidei carentiam. xciii. *l. Concionator, l. Christianus, l. Sacerdos, l. Lectio*.

Edictum. Cæsaris edicto, & pagani obtemperantur occurrit Dominus. clxxv

Eleemosyna. Sit comes jejunii, & maxime inde bona. viii. per tot. Imperat divinam misericordiam. Publicata est hostilis &c. ix. Venditus, non donatur. Ubique facienda, dummodo non terræ; sed Deo sit nota.

Sit secreta ob pauperis verecundiam.

In ea dextera nesciat sinistram; & quomodo. Eleemosyne in quadragesima dissuadetur a diabolo. xiii. De ea optime toto Serm. xiv. Eleemosyna prima exactitus in cælis. xiv

Facit beatum. Est auxilium adversus sæculi mala. Tota Ecclesia rogat pro eleemosynario, Eleemosyna ditat, & quomodo. xxii. Secure nostra servat, Nobis servatur a Deo. xxiii. Eleemosyna libenter a paupere ponatur in cælum. xxv. Erogata reconditur. Sanat manum aridam. xxxii. Eleemosyna cum jejunio quas afferat virtutes, & bona late. xli. Semper sit cum oratione, & jejunio. Ubi dicuntur effectus late. Quomodo credat vivere post mortem eleemosynarius. liv. Facta de toto, vel parte quid. Offerenti damnosa, cum fit de fraudibus, vel bonis alienis. liv. Eleemosynam quærit Deus ex eo tantum quod habet. viii, Quid nobis prosit. Eleemosynam quid de suis non facit, criminosus est. cxxiii. Nostra danda, aliena vitanda. Facienda est eleemosyna ab eo, qui jejunare non potest. clxvi

Facienda in gaudiis natalium. cxxvii

Supplicat pro delictis. cvii

Elementa. Peccatorum sentiunt quando. xlvi

Elementa mundi peritura ei. Prædicant jugiter resurrectionem hominum. cxviii. Serviebant Christo. cxxv. Deus auctor elementorum. clx. Ventorum turbines elementa confundunt. xli

Elias. Quid egerit suffragio orationis, jejunii, & eleemosynæ. xliii. Currus æthereus cum venit ad cælum.

lum. xcii, Ejus lingua clavis cæli. cxxvii. Tanquam reus fugit e facie mulieris. Occurrit in monte ad videndum Christum promissum. cxxxi. Esurit victum Viduæ; ut saturet, cxxavi. Ex timore mortis repetebat, quam prius fugerat. cxlvii
Ad latebras illi domus satis fuit unius viduæ. cl. Missos contra se igne cælesti consumit. clc. Ad cælum levatus Quadragesimali jejunio. clxvi, xic. Cur ei non obstit igneus currus. clxvi
Elisabeth. Sterilis, & decrepita cur pariet. lxxxvii
Sterilitas illius apertius hora incensi. Ejus laudes. lxxxx. Dicitur filia Aaron. In ea servate generositas stemmatis Sacerdotalis. xci
Ambo justi. Declaratur verie. Corpore sterilie, virtutibus fœcunda. xci. Cur partus ejus dilatus optime concipit. Ejus virtutes, & Zachariæ narrantur ad gloriam Joannis. xci
Ut præparetur ad conceptum. xcii. Totum Domino tribuit, & se occultat. Tacet ex verecundia. Ex illius taciturnitate vox nascitur. Cur Maria mittatur ad eam, cxlii. *L. Zacharias, L. Jo. Baptista.*
Eloquentia. Voluptas eloquentiæ deponende, quando possetur foecundo scientiæ. xviii. Eloquentia sæcularis superstitionem invenit, & substantiam naturalem, & Dei notitiam amisit. v. usque ad fin.
Eloquium. Imperitum prodere præstantius, quam officiosum negare sermonem. cvii
Emere. Servande, non perdenda solemus. lxxx
Homo emptus est a Deo. cxlt
Epiphania. Dicitur, quia trino modo Deitas Christi illuxit in ea. clvii. In ea Magi Deum muneribus confitentur. In ea Christus in nuptiis aquas saporevit in vinum. Et baptizatur in Jordane. cur.
Est solemnitas una de trina ostensione Christi. Revelat multis modis Deum humanatum. clx. Tribus modis revelat. *L. Magus.*
Episcopus. Dum consecratur Chrysologus facit sermonem hic in ordine. cxcx. Ubi & officium Episcopi describit, & virtutes. Lege totum Serm. Episcopus est, subditos esse vitam, salutem, gloriam suam & eos debet docere, quæ scit. cxlvii. Episcopus sponsus, & filius suæ Ecclesiæ sponsæ, & matris quomodo. clxxv. Zachæus Episcopus, liv. Cornelius, Projectus, Marcellinus. *L. suis locis.*
Epistola. Dulcis usque dum veniat, qui misit. lxii
Epulæ. Diaboli quæ. xci. Nunquid per se damnendæ. cxxi. Epulæ divitis, & pauperis. cxxiv. Epulis nostris interfuit Christus. cxxvii. Festa Sanctorum non solemnizantur in epulis. cxxix. Damur operario ad laborem levandum. clax. Epulæ cruentæ Herodianæ cœnæ. clxxiv. *L. convivium. L. ebrietas. L. cœna. L. potus.*
Epulo dives. Ejus cum Lazaro stupendæ vices. lxvi
Sursum Lazarum gratis respicit. Pungitur e pœna. Cur clamat. Negatam misericordiam petit. Sitit aquam. Cur magis cruciatur in lingua. cxxiv. pro malis a Deo recepit bona. lavi. At nunc pro bonis mala. Stultus putans apud inferos mutare locum. Lazari felicitate torquebatur. Frustra petebat mitti ad suos. Abraham dicitur suus non pater. In Epulone petimus omnes, oh si quis veniret e mortuis! sed id esset gratis. Dives Epulo ab inferno deglutitur. cxxt. Illius mors, & vita a vita & morte Lazari devicta. Funera divitis, & Lazari describuntur. Ejus culpe. Cur divitiæ hunc fecerunt criminosum. Divitiarum captivus. Ad feras viscera ejus projecit Deus constratorum pauperis. Pauperis vocem audire contemnit. Caues Epulone mitiores, & alia de hoc descriptive. Oculos sursum levat, sed contra se. cxxii. Abraham patrem vocat, sed frustra. iv. Controversia inter eum, & Lazarum e diversis loco, & situ. Quare non posset Abraham misericordiam consequi.
Adhuc crudelis in Lazarum. cxxiii. Lazaro invidet. cxxii
Cur ad stratum ejus non mittatur Lazarus. Qua torqueretur flamma.
Non erat damnatus novissimo judicio. Lingua magis uritur, quæ insultavit pauperi, & hic gustum habuit.
Temporalia illi periere, non crimina. Gutta, & mica illum reddidit misericordem. Aquam putei sui Lazaro negavit. Vinctas habet manus, ne aquam sumat, se Lazarum mittit, in se magis crudelis fuit. cxxiii. Cur filius dicitur ad Abraham. Criminosus, quia recepit bona. Deum sibi debitorem credidit. Impius, quia pius non fuit in alium. Pro malis bona recepit indignus. Patrem vocat, quem amisit, mentitur in prensa. Fratribus suis non sufficeret Lazarus ad profectum. Hi fratres figurant Hebræos. Descriptiva contrapositio divitis cum Lazaro. cxxxv. Accepit ante animæ, quam corporis sepulturam. Semper vivit pœnæ, ejus cum Lazaro immutatio.
Stulte petit misericordiam a patre, quam negaverat fratri. Cur petit Lazarum mitti. Putat stilla extinguere ignem Inferni, qui vivus multis incendia ebrietatis non extinxit.
Eremus. Eremi cultores Petrum Episcopum videntes quid discunt. cvii. eremi dicuntur squallentes. xiii
Errare. Qui decrevit, audit semper, quod vult, non quod est. cxxxi
Error. Erroris materie per Christum fit occasio salutis. clvii. Errori succurritur a Deo judicio pietatis ab exemplis.
Esuriens. Esurientes vitie plus delinquunt. xc. Esuriem sentire, & vincere est laborie humani, eam non habere divinæ virtutis est. xc. Esurientem tentat Diabolus.
Eva. Scandalum accepit ab oculo. xxvii
Melius illi, si fuisset sine oculo, & manu, quam sine justitia originali. Item si in Paradiso fuisset impedite. lxxv. Quæ vidit arborem scientiæ, videat arborem sinapis, ut senetur. xcix
Mors ad omnes per eam. Eva maledicta fuit per naturam mater morientium. cxl
Evangelium. Dicitur pannus rudis, & principium texturæ ex vellere agni Dei. xxxi. Pannus tinctus sanguine Christi.
Hinc pannus non immittitur Judaicæ vetustati. Evangelicæ lectiones commoda præsentis, futuræque vitæ largiuntur. xxxiv. A discipulis prædicandum omnibus. lxxxiii. Ejus autora quando. lxxxve
Ejus lectiones sunt bonis intelligentiæ salutaris, in malis occasio erorte. lxxxix
Ejus sensim promovet ad altiora. xcii
Quadriga Evangeliorum homines transmittit ad cælum. ibid. Evangelicam segetem cum hæretica zizania inimicus confundit. xcvi. In eo celatus sensus divinus. xcix. Quod Evangelio obediamus est ex vocante Deo. cxiv
Servitus Evangelii quid operetur in nobis. Mira pietas ex Evangelicæ Doctrina. Ejus metuenda principia intonantur ad suscitandos hominum sensus. cxv. Illius auctoritas mentes reperet ad laborem. cxv
Libentius auditur, cum vario modo declaratur. cxvi. Declarandum cum moderato sensu. cxxv. Quid egit in homines Evangelium. In eo plurimæ quæstiones velantur, nec faciles, quæ ab homine solvuntur. cxxvi. Ejus sanctio fuit Joannes. cxavii. Vilis non habetur Evangelicus sermo simplicitate sua. cxxxii. Gentibus præparatum a Joanne. cxxxvii. Ex eo coronæ æternæ. cxliv
Ejus apices literæ, syllabæ, verbum, nomina, personæ plenæ divinis figurie. cxlve
Quæ loquatur, & non loquatur, Evangelium. clvi. Mulieres typus Evangelicæ prædicationis. lxxvi. Totum plenum mysticis sensibus. clxix
Evangelista. Utuntur mystico sermone. lxxix
Evangeliorum profunditas nos promovit in altum. clxxiii
Evangelizantes. Pacem sunt pedes Christi. xcv. Et vestigia ipsius. lxxvi
Eucharistia. Cum humilitate, & pavore sumenda. xv
Cur quotidie sumpta non sanet nos a peccatis. xxxiii. Ut dat medicinam peccatis. xxxiv. Indigna sumpta dat vulnera.
De ille gustum hic, & in patria satietatem capiemus, nam est prælibatio mensæ beatæ, & viaticum. lxviii. Hic sumitur in elatis, & de ex in æternitate vivitur. lxx. Est corporis, mentisque virtus.
Eucharisticus panis ut fuerit factus. lxxi
Effectus. Dicitur panis quotidianus, quia jugis. lxxii. Perfectæ beatitudinis panis est. Si Christus se manducandum dedit hic, quid faciet in gloria? xcv. Est Viaticum. Est regale convivium. Datur in Ecclesia ad salutem. Quomodo caro Christi manducetur, scit Christianus pius.
Fuit præparata per Apostolos Domini super mensas Ecclesiæ. clxi. Eam novit tectum fidelis. Ut sumenda sit. clxxii. Munditiæ nostræ in ea sumenda innuitur. xci. *L. panis, L. Oratio Dominica.*
Evector. Pietatis vestris lassescere. clxx
Eunuchus. Voluntaria castitate transfertur in obsequium Christi, & mutat Palatii infulas. lvi

Euphr,

Euphemia. Plus solvit in fructu, quam promisit in flore, quæ manentx Virginitatis flore ad fructum martyrii pervenit. xcvii
Exactor, Avidus de solutionis tarditate conqueritur, lxxvii. *l. Publicanus*.
Excelso. Cootueri ne præsumas, & cur. clxiv
Excubiæ. Deputatæ cunabulis Christi fuerunt Innocentes. clii, *L. Vigiliæ*.
Excusatio. Non est, ubi ufitera præcepta sunt pro maximis repensanda. cxiv. Excusatio dicentis in principio orationis, cxxxviii. Excusatio non relicta Herodi. clii, Ea caret, qui facinus ipso Judice teste committit. xcvi
Exemplum. Bonum prodest. xxxiv, Vernaculis exemplis Dominus nos informat ad repienda Divina. xxxix. & xlvii. Christus exemplo hominem reformat, xlviii. Exemplis insinuatur Dei effectus. lv, Dat spem. lxxiv. Exemplo confirmamur. cviii. Singularitas non admittit exemplum. clii. Cur Deus det exempla externa, & vilia. clxiii
Cur Christus descendat ab exemplo fedissimæ xvi ad exemplum floris odorem. clxiii. Exempla roborant præcepta. clxvi. Comprobant factum, clxxv, Judæus ne exemplum mihi Christianis. xlvi. Exempla multis generare fastidium. xxix
Expectare, Servus hic Dominus expectans in gloris talionem habebit. xxiv. Longa expectatio magnæ promissionis fatigat mentem. cxxx
Experientia. Vires naturæ demonstrat, & hominis. xc
Explorator. Exploratores terram quadraginta diebus circumeuntes quid significent mystice. clxvi
Exponere. Facta Christi literaliter, & mystice debemus. xcv
Expugnator. Suus esse non potest, cui est intus inimicus, clxxi
Extraneus. Extraneus non intercedit apud patrem. ii, Qui se negat patri, & extraneo se committit, quid inveniat. i
Exultatio. Qui intrat exultans ad Deum, est liber e reatu. vi. Et cur id audeat. Qui possint exultare Domino, xlvi. & quomodo. Exultatio sit communis in Natalitiis Sanctorum. cxxix
Ezechiel. Eximius Prophetarum. Diebus jacens latere uno captivitatem futuram dum præfigurat, absolvit, & ratio. clxvi
Faber. Fabri filius dicebatur Christus cur. xlviii
Et cujus fabri esset filius. Item xlix
Facere. Debemus, quæ e Domino jussa audivimus. cii, Fecit Christus, quæ mandavit. cli. *l. Facta Christi*.
Facies, Ex facie tantum non sunt res judicandæ. cxlv, Simulatæ facies exclusæ in jejunio a Deo, & cur, vii
Facultates. *L. divitiæ*.
Falsitas, Exemplum falsitatis in Villico cur dicatur pium. cxxvi. Inter nuntia falsitatum Judex animus non invenit verum. cxxxi. Falsitas ex obstinatione.
Falsitas solo semper veritatem impugnat. clxix
Fama. Famæ Christus non credit, sed inquirit, cum terra accusat, cxxv. Si fama verfæ substantiæ nos præcedet ad patrem ante tempus moriemur. Famæ capitur ob pecuniam, cxxvi, Quis famam quærat de hominis ruina? clxxi. Eleemosynæ ad famam data est hypocrisis. ix. Fama virtutum respondet ad nominis gloriam. lxix. Ex turpitudine, & infamia sepelitur fame, perit gloria. i
Fames. Est tortor gulæ, & luxuriæ. i
Reducit filium ad Patrem. ii. & v
Simulacrum famis est jejunium sine misericordia. viii, Esuriem non habuit Christus per quadraginta dies. xi
Esuriem vincere humanum est, non habere divinum. Ex fame diabolus judicat posse tentare. Fames tempore Chrysologi. xlv. Fames Christi non est pro cibo, sed pro suorum charitate. lxxiii. Provehit ad jejunium. cxxiv
Fastidium. Sumitur ex frequentato sermone. cxx
Ex lassitudine tam dicentis, quam audientis. cxxii
Febris. Ut ex frigido humore succendatur. cxiv
Quid agendum, cum febris vitiorum nos excludit, cxxv. Febre æstuat frater, qui fratrem lædit. cxxxix. Febrientibus cibus salutaris amarus. clxiv
Febris æstuabat in domo Petri. xviii. *l. Phrenesis*, *l. ægrotus*, *l. infirmus*, arefacta membra longa febre ut curentur. xlx
Felicitas Sancta. Tot habuit filios, quot mundus dies, cxxxiv. Mater luminum, fons dierum, & alia de illa per tot. cxxxiv. cum notis.
Felicitas. Prima est non peccasse, secunda peccatis veniam invenisse. xxxiv, Unica felicitas justum in omnibus esse. cxi. Prima felicitas est perpetua innocentia. clxvii
Felicitas aliena est invido cruciatus. clxxix
Felix. Ex felicitate aliena livor. cxxii
Dolor est felicem videre illum, quem aliquando putavimus infelicem. cxxiii
Ferculum. Crudelitas fuit caput Joannis Baptistæ. clxxiv
Feræ. Innumeræ ad unam ovem, crudeliores, quod capere nequeunt, & vorare. clxxi
Feritas, Lenitate mitigatur. vi
Fermentum. Est similitudo Regni Dei. xcix. per tot. & cur dicatur granum accipi ab homine, fermentum a muliere. xcix. In eo tres farinæ mensuræ ut Trinitati applicentur, Fermentum habent fides, perfidia, & Resurrectio. Est sacramentum cælestis doctrinæ. Non est moles magnitudinis, sed tumoris. clxxix
Ferrum. Duratum in teneris uberibus quando. clii
Fertilitas. Erit ei, qui fuerit largus in pauperes. civ
Fervor. Et obsequium rationabile. cix
Festivitas Ecclesiastica non est infructuosa. lxxxv
Non consecrandæ pro nostris voluntatibus, sed pro suis virtutibus, Diem festum e cælo nobis præstat Deus.
Natalitia Domini a sole revocata. lxxxvix
Festivitatis gaudium habeat misericordiam in egenos. ciii. Festivitates cælestes Judæus decimis honoravit, Christianus vel centesimis honores. Earum pompa reddidit obstinatos Judæos. cxiv. In festivitatibus Sanctorum eorum laudes referendæ in quantum sufficit, cxxii. Gaudia festivitatum hominum sint casta quomodo. cxxvii. Festivitates Sanctorum non celebrantur in epulis profusioribus, sed in imitatione Sanctorum, cxxix. Annuæ celebrantur ad nostram recordationem, Ecclesia lætatur in sui filii festivitate. cxxx
Festivitas Martyris ut celebretur. cxxxv
Festivitas septimi mensis. cxxxix
Festivitates Domini suis vocabulis causas suas eloquuntur, clvii. Epiphaniæ se quot annis ad hominum memoriam, clx. In festivitatibus procurandum, ut omnes ad Dei gratiam recurrant. x, *L. solemnitas*, *L. Sabbatum*, *L. Epiphania*.
Ficus. Quomodo tegit Adam, & Zachæum. liv. Arbor pro similitudine data. cvi
Producit grossos in florem, sed projicit, cvi, Symbolum Synagogæ. Non signat præsentia, sed indicat futura.
Ad eam currit post culpam Adam, & sub ea quærit illum Christus. Non tegebat, sed nudebat verecunda, & stimulabat pudorem, Sterilis stercoratus.
Fiducia. Impetrandi postulata tunc est, quando Oratori Rex dictat supplicationem, lxx, Fiducia nostra ex familiaritate Christi. cxliv. Fiducia data credituris ex fuga Christi. cl
Fidelis. Christus fidelibus ministrabit epulas, infidelibus sententiam. xxiv. Eis Vesper lucescit, lxxv. Gaudeat invenisse Christum verum Deum, lxxxviii. Illum non latet divinos sensus celatos in verbo Dei. xcix. Dignus dicitur Dei auxilio. cia. Fidelibus semper notus Christus, cxxci. Cum fideli Deus est, cum infideli homo, quomodo. cxlv
Fideliter currentibus occurrit Christus. lxxx. Fidelis clarior Sole. xxxvi
Fides, Pater divinus fide quæsitus statim adest, iii. Fides non requirit arbitros. ix
Ad fidem ducendi sunt infideles. x
Et qui, & a quibus. Quibus, & quomodo danda sint fidei signa. xi. Per fidem salus Gentium, xviii. Dæmonisque debellatio. Cur modica fides discipulorum Christi. xxi. Fides subito curat, quod ars diu non curat. xxxiii
Dat salutem, xxxiv. Nebulæ fidei mulieris Hæmorrohissæ fugantur. xxxvi. Fides stat per orationem, jejunium, eleemosynam. xliii. Cur e Christo respicatur fides offerentium paralyticum. l. Fides patris filio prodest, infidelitas obest. li. Fides, & confessio, salutis Sacramentum. lvi. In corde, non in charta ponenda. Audita capitur, Fidei compendium est corde credere, & ore confiteri. lvi
Fidei sacramentum purgat labia immunda, & alia facit. lvii. Non committenda chartæ. lviii. Qui fidem quærit, rationem non quærit. lviii. Compensatur a Deo, Unde fides colligat argumentum resurrectionis Christi. Fides ex auditu, auditus ex verbo. lix. Res sequitur in fructu, si fides præcessit in semine. lx. Fidei tradenda memoriæ non libro. Perfidis fidei sacramentum perniciosum.

Redi-

Radicata fides in profunda pectoris extollitur in cacumen credulitatis. lxi

Fidei confessio fit ore ad salutem.

Fide homo designatur incola cæli, &c. lxii. Reverenter amplectenda.

Fidei confessio cito remunerata. lxviii. Quid valeat fides. lxxi. Fides mulieris de sepulchro. lxxiv. & lxxvii. Fidei fundamenta super petram. lxxiv. Docuit resurrectionem Christi. lxxvi. Recepit Christum ab inferis. lxxxvii. Fides mulierum turbata in passione Christi.

Stabilita. xviii. Fides discipulorum Christi altius requisita. lxxxi. Melierum cæca. lxxxii. Fidem suscepturos x terre divisos, Magos, Græcos, Romanos, prophetarum. lxxxiii. Moritur, qui sine fide est, & quomodo. Fides curat morbos. lxxxiii. Paulatim perfidis infundenda. lxxxvii. Fides primum ex credulitate, Fides dat verbum, infidelitas negat. xc

Fidei mentitur, si quod facit Magus, non facit Christianus. xci. Fides requiritur in conceptu, & partu Virginis. xcii. In fide putati pares, aliquando sunt dispares. xcvii. Fide accedimus ad Deum. Fides habet suum fermentum. xcix

Inclinat Dei voluntatem, ad revelanda secreta. c. Ita junguntur Deo. Fides Gentium rapuit, quod sprevit perfidia Judæorum. Et fecit vim, ut raperet patris hæreditatem. Christus se Deum ita manifestat, ut etiam sit locus fidei. ci. Fides servos promovet in amicos. Vivit, & viget in Gentibus. Fidem quærit Deus, non mortem. cviii

Fidei offerenda Deo ad perfidiæ destructionem. Vexillum fidei erectum ad Judæorum, & Gentium salutem. cx

Salus tota in fide. Fides est Dux viæ Christi, in qua stamus. Fides unde tota esset periculis plena, lex aperuit. cxvi. Tota spes fidei est in resurrectione mortuorum. cxviii. Accipienda fides, quia datur gratis. Fides, & devotio martyrem facit. cxxviii. Fides sola attingit Deum. cxxxi. Fidelis agnoscit, quod nescit infidelis. Fides non arsit in Laurentio, sed ardentem consolata est. cxxxv. Fidelem tenet promittentem.

Orandum, ut augeatur ad æterna bona credenda. cxxxix. Fide cognoscitur Verbi Incarnatio. xxli. Sine fide ne minima operum Dei assequi possumus.

Fides ratione Dei subsistit, non hominis. De fide Evangelii codicilli sumendi ad coronas æternas. cxliv. Fides promissionis factæ David, impletur in Joseph. cxlv. Corda mortalium ad fidem excitata per Christum. cli. Signata in Thure. clix

Fides Gentium dedicata ex credulitate Magorum. clx. Eo pervenit fides, quo non perveniunt cogitationes humanæ. clxiii. Auget nos ad mensuram Christi. clxiii. Christus ad fidem permissi auditores perducit exemplo. Differentia inter simpliciter fidelem, & scienter fidelem. clxvi

Ad firmitatem fidei Dæmon insanit. cxlix. *l. perfidia*, *l. confessio*. Qui auditu fidei secretum conscendit, ad totam rem pervenit. cxlii. Ne fidei gemmina nocerentur, tempora parata sunt in stillicidia. cxliii. Christum non tangit manu, qui fide prius non tangit. lxxvi. Flumine linguæ bibitur fidei auditus. lxxix.

Figura, seu Parabola. Filii prodigi tribus de causis profertur. i. Figuræ dicuntur a Domino ad nostram correctionem. ii.

Prodigi figura quomodo applicetur nobis. Quomodo Hebræo, & Gentili attribuatur. Serm. v. per tot. Figura de fideli dispensatore omnes tangit. xxvi

Paralyticus figura Judæorum, Publicanus Gentium. xxx. Manum aridam habens cujus figura sit. Serm. xxxii. Hæmorrohissa figura Ecclesiæ. xxxv. Figuris præsentibus futura mysteria nascenda. xxxvi

Joannes figura Christi.

Jacob figura Christianorum. lxxiii

Christus loquitur in parabolis, & obscure cur. xcvi. Figura de grano sinapis. xcviii. De fermento. xcix. Parabolæ traduntur de rebus notis omnibus, & cur. xcix. Dicentur ad instruendos populorum animos. cvi. Adam figura Christi. cxvii. Figura Villici iniqui pertinet ad populum. cxxv

Est figura populi Gentilis. cxxvi

Filii redeuntis ad patrem significat hominem baptizatum. cxxxvii. Figura Ecclesiæ sponsæ est Maria Virgo. cxlvi

Christi est Joseph. Figura Christi fugientis in Ægyptum quid significet. cli. Duo animalia præsepii sunt figura duorum Populorum. clix. Populi Judaici figurata Rubus. clxiv

Figuræ adimplendæ. clxvi

Figura ovis perditæ explicatur. clxviii

Drachmæ perditæ. clxix

Fratres Epulonis figura Hebræorum. cxxiii. Dæmoniacus figura populi Gentilis. lii. *l. forma*.

Filius. Indignus prærogativa filii, quando non possidet bona cum patre. i

Prodigus qui ausu petierit portionem a patre. Beatus, si pater substantiam ejus teneat. Infelix, & quomodo si sine patre possideat.

Convivens parentibus, & propinquis, quæ bona. Patri ingratus transit in bestiam. ii. Apud patrem intercessore non eget. Cur dicit: *non sum dignus vocari filius*. In libertate, ad quæ mala tendat. Ut caveat Diabolum, maneat cum patre.

Et ut fruatur semper paternis bonis.

Filiorum peccata redimuntur osculo. iii

Filii peccatores redeant ad patrem. Filius abscedens dives a patre, redit discalceatus. Senior filius ob invidiam perdidit bonum frugalitatis. iv

Ignarus filius judicans patris pietatem. iv. Filius est substantia patris.

Filius senior est Judæus; junior Gentilis quomodo. v. Filius cælestis patris veniam petat, & panem.

Filius non generatur absque Dei auctoritate. vi. Patri non credens nescit se filium. vii

Est patri ingratus, si illum non honoret muneribus. x

Filii sint grati erga parentes. xxxiii

Fabri filius. *l. Faber*. Filius Dei nil requirat præter cælestem patriam. xlix

Filius quando repleatur Dæmone. li. Filius suspectus de largitate patris quid agat. lv

Filius Dei probatur, quia non obscuratus vitiis, &c. lxvii

Filium generi respondeat. lxviii

Impetrat a patre, quæ sancta sunt. lxx

Multa prece non laborat. lxxi

Filius petit ex necessitate, pater dat ex charitate. Placet justa petens, displicet stulta requirens. lxxi

Filii degeneres puniuntur.

Dura tempora donationis paternæ, propter spem hæreditatis. lxxi

Filii Dei hæreditatem vivente patre possidebant.

Filii militant Deo, antequam parentibus nascantur. lxxii

Filium non est uni tantum genitus, qui cunctorum est creatus ad gaudium. lxxxviii

Filius decrepiti vinum nescit.

Laudatur ex gloria patris. lxxxix

Filius dicitur illius, cujus vitia, seu virtutes habet. Quod parentes de filiorum meritis judicent, a cælo est. cvii

Filius magis impius ex pietate patris. cxxiii. Vocatus sub nomine filii, & damnatus graviter dolet.

Filius quod patitur Judicii est, non furoris. Qui genitoris opera non facit, negat genus.

Filios ditat, qui plenissimam charitatem relinquit. clxii. Pro se solicitus filius culpat se persistentem patrem. clxiii.

Prodigum non passus est esse in secundis pater. iii. *l. Pater*.

Fimbria. Vestimenti Christi, quam tetigit Hemorrohissa. *l. Hemorrohissa*. Quæ sit hæc fimbria mystice. xxxiv.

Finis. Quem justo dat Christus in morte non suscipit finem, nec interficit, sed perficit. cxiv. Finis delictorum erit in resurrectione carnis. cxvii

Flagellum. Dei est propter culpas nostras. xx

Super nos inendas, Deus dormire dicitur, ideo excitandus quomodo. Homines a Deo flagellati penuria, pestilentiaque, peccatis tamen inhærebant. xlv

Ex contemptu Dei venit. xliii

Flagella Dei residunt, si convertamur ad Deum. xx

Fletus. Flendum est, quod unius delicto totus mundus fuerit condemnatus. cxi. *l. lacrima*, *l. planctus*.

Flores. Camporum grati, sed gratior panis. xviii

Grati sunt flores, sed usque dum perveniatur ad poma eur. lxii. Multi flores multitudinem fructuum pollicentur: sed ventorum flabris examinati, paucissimi ad fructum perseverant. xcvii

Quando aliud appareat habeatur in specie. Hortus Ecclesiæ flagrat sempiternis floribus. xcviii

Flores odorati leguntur a Christo ad nostrum exemplum. clxiii. *l. Lilium*, *l. Rosa*.

Flosculi. Verborum non quærendi, sed fructus in explicatione sacræ Scripturæ. xviii

In frutice horrenti flosculi miri odoris germinantur. xlix. Flosculi legales deceperunt Judæos. cvi

Fami-

INDEX RERUM

Fœmina. Fœminæ Apostolos præcedunt ad ministerium, quæ ordine sequuntur discipulos. lxxv. Deferunt typum Ecclesiarum ad Dominicum sepulchrum. lxxv
Cur venerunt videre sepulchrum, non Dominum. lxxv. Fœmina generat nobis Christum ex sepulchro.
Fœminæ duæ figura Ecclesiæ. lxxvi
Tenent typum Evangelicæ prædicationis. Fide tangunt vestigia Salvatoris. Fœmina mortis interpres fit nuntia resurrectionis, & elia. lxxix
Non præponuntur Apostolæ. Per Virum, & fœminam causa mundi finitur. xcix
Per Fœminam vitam meruimus. cxlii
Fœmina Virgo seducta maritum virginem inducit ad esum cibi. cxlviii. Fit materia totius ruinæ, quæ facta fuerat ad solatium singulare. Hincque primum hominis peccatum. Fœminarum pericula si Joannes non evasit, quis inter eas vivens securus evadet? clxxiv. *l. Mulier*.
Fœnus. Triste est, semper vinculis fœnoris alligari. lxxviii. Christus dedit, non accipit in fœnore, & promittit se exacturum. cxxiii. *l. Usura*.
Fœtor. Quod clientis operis eversori fœtet, non fœtet sui operis amatori. lev. Fœtor Lazari ad ostendendum divinum miraculum.
Deus fœtentibus dat vigorem. *l. Lazarus*, *l. Martha*.
Fons. Frigidus sitienti lætus. xlvi. Ore angusto manans magis fluviorum faucibus amplietur. lxi. Ut sensim crescat. xxxix
Fons Solymæ abundat, cum impellit Angelus, non cum fiunt haustor. lxxxvi
Fons non fiet. cx. Fontes natura grati, salsedine ingrati. cxi. Fluvius deservit fonti. ci. Si ejus vena ditatur suo irriguo, felix. cxxxvi. Siniculosus fons in pectore pharisæorum. clxxii. Fons veniæ. *l. Venia*. Christus fons volunt dului. xc
Forma. Seu figura sæculi ab Apostolo correpta. cxx
Quæ sit, declaratur ab eodem.
Ad formam Christi nos revocat Apostolus, & quomodo. Variæ formæ a Regibus Persarum sumptæ ridiculæ. cxx. Formam passionis Christi Petrus, & Andreas in se ipsis exprimebant. cxxxiii. Cur formæ variantur a Deo. clxx. Imperfectis oculis grandescunt formæ. clxxvi
Fortis. Malis non turbatur. xlvii. Fortis miles provocat palam spectantibus omnibus. xvii. Fortes non prosternunt adversa. cxeiv. Fortium sudor superatus a lacrymis parvulorum. cxxviii
Fragilitas. Est febris, quæ erumpit in phrenesim vitiorum. xli. Quæ sit, & multa de illa. xli. Mala, quæ veniunt ex ea.
Ut caretur.
Fragilitas semper tendit ad lapsum. xlii
Humana quos effectus producat. xlv
Ejus descriptio. lxviii
Ut succumbat in conflictu. lviii
Humana circa Divina quanta sit. xc
Humana jubetur tantum dare Deo, quantum dedit mundo. cxiv
Humanæ ut passionibus in qualibet ætate perturbetur ad lapsum. cxv. Humana succumbit portatura Deum. cxlii
Corrumpitur saxie vitiorum. clxvii
Cito cadit, quæ socios despicit. clxx
Innata cogit nos peccare. xxxiv. *l. Infirmitas*, *l. Passiones*.
Frater. Oratione, jejunio, & lacrymis juvandus. xx. Fratri qui subvenit, sibi subvenit. Quis frater dicatur apud Hebræos. xlix. Cur discipuli a Domino fratres dicantur. lxxx. Fratres Epulonis figura Hebræorum. cxxiii. Frater est in febre, & furore, fratrem cum lædit. cxxxix. Christus frater noster factus est. clxii. Invidus animus fratri, patri gratus non est. iv. Invidus credit damnum, dum conspicit cohæredem. Fratrem vult perdere Hebræus per invidiam. v. Fratrum picturæ cum concordia quid significet. cxlix
Fraterna Charitas. Orat Dominum in periculis fratrum. xx. Per eam abstrahendi sunt peccatores e perditione. clv. Ubi non est, nec gratitudo erga patrem. iv. *l. unio*, *l. concordia*, *l. amor*, *l. proximus*.
Fraus. Lædit homines. lxii. Fraudis manent pœnæ. xcvii. Fraudes timere non potest, cui deperire nil potest. xcvii. Quando fraus sit pia. cxxv. Fraus Villici. cxxvi
Ex ea tota perditur fides. Creditor supernus fraude non præveniatur.
Villici quare probata a Domino. cxxvi
Fraus in se reverse colliditur in Herode. clii. Felix qua. xxxv
Fremere. Cur Christus in resurrectione Lazari fremat variæ rationes. lxv
Fructus. Factus post terram, dat vitam, & substantiam. cxvii. Centesimus quando debeatur ab homine suæ auctori. cxxvi
Fructus a terra non habet homo ante laborem. cxlii. Fructum copiosum quando Villicus habet, Dominum venire ad lucrum suum cupit. clviii. Interpretantis mysticas scripturas. xcvi
Frugalitas. Summum bonum est. iv
Fuga. Sumenda de hypocrisi, alias cademus. vii
Fugiendum e facie mulieris. cxxvii
Nostra fuga excusatur ex fuga Christi. cl. Fuga bellicosi ars est, non pavor. Fuga potentis se subducentis infirmo cui. In persecutione melius est fugere, quam negare. cl. Fuga aulæ. cli. Fuga martyris non comprehensi necessaria. De invidia statim fugienda. clxxii. Devoti militis non est, sui Ducis describere fugam. cl
Fuga Discipulorum Christi, dum ipse capitur, an culpabilis. cxxxiii
Fugientes. Ut revocet, Christus fugit. cl. Fugientes homines excusantur fuga Christi. Domino fugiente non est indignum fugere servum. cli. Fugiens Deus peccatorem, parcit. cxxxi
Fulgur. Non illuminat, sed dat pavorem. lxiv
Fulgur Angeli Resurrectionis Christi. lxxxiv. Fulgura cum aliquid dissolvunt, sensus, mentesque hominum corripiunt. clxxi
Funus. Divitis, & pauperis describitur. cxxi
Fures. De necessitate nascuntur. vii. Sua largiuntur, qui furabantur aliena. ciiii
Qui semel cœpit furari, nec desinet in oculis Domini. cxxvi. Fur amat noctem. clviii
Furor. Est irrationabile obsequium. cix
Furor est fratri, proximo cum ipse deliquit. cxxxix. Furor fratris in fratrem ægritudini adscribendus. Furor nescit carere dementia, & quomodo. clxxiii
Furtum. Hemorrohissæ nullum dedit furato detrimentum. cxxiii. Fuit pium, quia fide attrahente commissum. Fuit felix. xxxv
Furtum tota celeritate reddatur. cxxcir. *l. latro*.
Futurum. Datur intelligi ex præsentibus. xlvii
Futura non accipit Judæus, quia de præsentibus est ingratus. xlviii
Futura jam facta sunt Deo. lxx
Gabriel Angelus. Apparuit, locutusque fuit Zachariæ: & est servus Dei. xc. *l. Maria Virgo*. *l. Angelus*.
Galla placida. Mater Valentiniani Imperatoris interfuit consecrationi Chrysologi Archiepiscopi. cexx. Possedit Augustam Trinitatem, & quam, & cur. Sacerdotes rogantur orare pro illa, & filio Augusto.
Gallina. *Gallus*. Deus sicut gallina nos educat, ducit, vocat, & describitur, & cur. clxx
Gallus quid impendat hospiti. xxx
Gaudium. Habet pater plus de venia in filium, quam de justitia. iii. Gaudendum, cum cæteri gaudent. vi. Ad gaudium cur terra vocetur. Gaudium David cum agni Christiani nutriantur lacte. vi. Gaudium nostrum est cooperari Deo in salutem animarum. x
Socius in labore etiam in gaudiis habendus est. xl. Ut gaudium conveniat cum lacrymis. xlvi. Gaudium de malo pauperis lucta compensabitur. xlvii. Gaudium post lacrymas. lxv
Ex resurrectione Lazari. Gaudia desiderata vix creduntur, & dant stuporem. lxxxi. Gaudium gratius post mœrorem. lxxxiv. Gaudium festivitatis sit cum misericordia in egenos. ciii. Gaudia cauta sint, in festivitatibus. cxxvii
Sumendum gaudium ex victoria, & exemplo sanctorum. cxxix. Gaudium cum Ecclesia est in pace, Hæretici in ira. cxlix. Gaudiis non miscenda tristitia. clxxv
Gazophilacium. Christi est manus pauperis. viii
Gehenna. Quæ exurit reos, innocuis deservit. clxve. Ejus ignibus qui deputentur. clxxii. *l. Infernus*.
Gemitus. Noster non necessarium quando. clxvi
Generatio. Hominum, & animalium ostendit Divinum amorem. lv. Duplex, qua nascimur, & qua renascimur. cxxvi
Generatio Divina testem nescit. clx
Primordia generantis sunt omnibus duriora. clxxv. Vix generaret in via quomodo. Hominis non fit sine Deo. vi. Generatio Verbi Divina. *l. Trinitas*. *l. Divina*.
Generosus. Animus facile contemnit, quæ magna putat: aetx. Ut delicta præveniat, & consulat. cxvi

Gen-

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Gentilis. Populus dicitur filius junior. v
Beneficia quinque naturalia fuerunt ei portio substantiæ. Hæc poterant illum ducere ad cognitionem patris cælestis, Fuit in principio mundi Idololatra. A Deo peregrinus non loco, sed animo. Sæculari scientia dissipavit patris substantiam. v
Dæmonis idololatra. Nec veritatem didicit. Ejus stultitia. Recessus a Deo ad gulam. Gentilis a Deo permissus, ut ex malo fieret bonum.
Redit ad patrem, Peccavit in cælum idololatrando. Ad congregandas dispersas Gentes, Deus induit personam pastoris. vi. Gentilis sanatur in Vespera. xviii. Est idololatra.
Ad Gentes Christus venit non carne, sed Verbo, Gentilis extra quatit Domini navem, xxi. Ut insurgat contra Fideles. xl. In Dæmoniaco figuratus non sanatur, nisi a Christo. lii
Gentilis veniens ad Christi fidem prius exorcismis purgatur. Lætatur Gentilis se Deos fugisse profanos. lvii
Derogat nomini christiano. lxix
Cæcitas in parte facta in Israel, donec plenitudo Gentium intraret. lxxiii
Salus Gentium, & Judæorum a Christo juncta. lxxviii. Gentilis credit non viso Christo. lxxxiii. Gentes exteræ, quæ susceperunt fidem. Gentilis fecit sibi creaturas esse Deos. lxxxix. Fides Gentium rapuit, quod Judæorum perfidia sprevit. c. Et vicit fecit Christo. Canis quomodo lambat Christum panem. c. Gentilis, idest Christianus alios ducit ad Christum. cii. Diligit gentem Hebræorum. Tantum Gentili Christus est junctus, quantum ab Judæo disjunctus. Gentilis laudatur ex fide. Gentium vocatio, & obedientia. Gentilis sacrilegus, cv
Deorum monstra obsequens Deum verum ignorat. cix. Cur per naturam superbire non debeat. cx. Gentilis figuratus in Villico iniquitatis. cxxvi. Convenitur ad reddendam naturalis boni rationem. Gentilis jam Christianus Judæum interrogat.
Gentiles Christiani effecti, quomodo Judæis prudentiores sint. Gentes a Joanne præparantur ad Evangelium, & pœnitentiam. cxxxvii. Cur simulacra finxerunt. cxlvii. Christus venerat, ut Gentes introduceret ad fidem. cli
Gentes anteponendæ Hebræis. cli
Gentiles suos Deos fœditatibus trahunt videndos. clv. Gentiles vindices injuriarum Dei, & quomodo.
Gentilis Asinus agnovit Dominum suum, & quomodo. clix. Gentium credulitas dedicata ex fide Magorum. clx
Sata Gentium a Christo purgata igne artifici. clxiv. Gentilium conversio operata ab Apostolis, qualis. li
Fuit bestia quomodo. xxiii
Genus. Temerarius est, qui discutit de genere. lxxii
Genus negat, qui genitoris opera non facit. cxxiii
Gladius. Vitalis quando occidit, non dat mortem. cviii
Gloria. Comitatur virtutes. xxxi. Christi resurgentis sepelivit injuriam morientis. lxxv. Gloria filii laus est patris. lxxxix
Major est innata, quam quæsita. lxxxix
Ad gloriam nascitur, qui liber est. ci
Gloriæ tantum subjiciatur homo, quantum fuit subjectus turpitudini. cxiv
Ad coronam gloriæ hortatur ab Apostolo. cxix. Pro ea currunt Hebræus, Philosophus, Hæreticus, & Christianus, sed hic unus illam accipit.
Pro æterna gloria certandum, & contra quos. In gloria nec sancti exerceant officia pia, hic ab eis præstita. cxxi
In gloria Sancti vident cruciatus malorum. cxxii. Gloriam æternam laboremus possidere. cxxiv. Gloria æterna hic paratur quomodo. cxliv. Nostra ut sepeliatur. l. In ea sancti vident, quicquid est divini luminis, honoris, & gloriæ. clxxvi. *l. Beatitudo*, *l. Æterna*. In gloria non erit tempus. lxxxii
Glorificare. Deum debemus publice post gratias acceptas. xxxvi.
Gratia. Dei nos ducit ad illius conspectum. vi. Ut infirmis datur a Deo. l. Quomodo justificat peccatorem abortivum. lvi. Gratia Dei audimus, & respondemus de fide. lviii. Gratiæ agendæ de præstito. lxv. Gratia facit hominem terrenum esse cælestem. lxxii. Gratia vocamur. lxxxi. Intromittit in Templum, quod lex deduxit ad januam. lxxxvi
Joannes Baptista, ut pervenit ad gratiam. lxxxviii. Gratia refertur ad gloriam nominis Dei. Per eam justificamur. xci. Gratiæ singularis est, esse in omnibus justum. Præveniens, & efficax, ut ducat ad Christum. xciii. Gratiam agnoscere indignus est, qui legem abscondit. xcvi. Gratiam habere justi fatentur, per quam stant, & sine qua pereunt. xcvii. Gratiam etiam reprobis offertur. c. Gratia a Domino spreta, datur servo. Gratia vocat ad Deum. cii. Gratia Christi redimus ad vitam. cxi. Ut gratia abundet, non permanendum in peccato. cxiii
Data est a Deo homini, non data peccato. Gratia manumittente liberantur a servitute peccati, qui sub lege sunt. cxiv Gratia vocat hominem servum, qui est vere liber. Adoptat hominem in Dei filium. Per gratiam solvendum, quod per naturam non potest. cxvi
Gratiæ baptismatis effectus. cxxxvii. Qui gratiam invenit, timere nescit. clxii
Gratia Spiritus Sancti docet mysticos sensus in Evangeliis latere. clxix. Lavat unicum gratiæ lavacrum. clxxi
Gratiæ libertas. clxxvi. Ad Dei gratiam quilibet ducitur. x
Mariæ gratia. *L. Maria Virgo*. De illius liberali gratia, fuse, per tot. Gratiæ magnitudo cognoscitur ex magnitudine reatus. lxv. Gratia perseverans quando. lxviii
Gratus. Deo fit Dives, quando pauper in malis est gratus. cxxiv. Gratiora sunt accepta, quam possessa, & inventa magis, quam subjecta. xciv. Resurrecturus homo fit gratus Deo. ci
Grex. Dæmonum mittitur in gregem porcorum, cur. xvi. Quare Christiani vocantur pusillus grex. xxii. Grex mitis quomodo vicit varia genera bestiarum. xciii. Imitatur Christum. Vincit cum perdit.
Gula. Ducit ad famem. i. Epicurus de gula auctor desperationis. v. Gulæ complacere noli, dum jejunas. xii. Adam e Paradiso gula extraxit. xii. Gulæ pretio mulier emit mortem. lxiii
Gutta. Quam petit Epulo ad quid, & quid egerit. cxxiv. Gutta, & mica sufficit ad refrigerium pauperis. Gutta roris Sancti Christus oculos peccatoris baptizat. clxxvi. Ex ea resurrectio credibilis ostenditur. *L. Mica*.
Habita. Perdidisse major est dolor, quam nunquam habuisse. cxxiii
Habitaculum. Innocens torquetur sedere habitatoris. xvii. *L. Domus*.
Habitus. Ad quid mutetur a Deo. clxi
Hæmorrhoissa. Occulto vulneri ut remedium quærat. xxxiii. Ancipitibus cogitationibus cumulata, fide curatur. Cur stabat a longe, nec loqueretur.
Cur furatur sanitatem. Ad fidem, furtumque confugit. xxxiv. Ut agebatur procellis cogitationum. De summitate fimbriæ ad summum Deitatis pervenit. Quomodo accessit retro.
Fides illius. xxxv. Docuit, quantum sit corpus Christi tangere. xxxv
Ut habeat veniam tacita confessione. xxxiv. Ut Christus ad illam conversus sit. Media inter vulnus, pudoremque quid fecerit. xxiv. Conscia doloris, non peccati accessit retro. Cur tetigit fimbriam. Scientia, Sacramento, & fide magna. Est figura Ecclesiæ.
Dominus non quæsitus illi occurrit. xxxvi. Inter ipsam, & Dominum est commercium furtivæ salutis. In multitudine est sola cum Christo. Cur quærit Christus, quis tetigit vestimenta sua. xxxvi. Deus laudatur in ea.
Ante curam latet ex verecundia, post venit in medium, ut gloriam Deo referat. Cur annos duodecim infirmitatem haberet. Ejus pudor celatus etiam a Chrysologi silentio. lxxxvi. Tangens Domini fimbriam non eam polluit, sed ipsamet sanatur. xciv. De ea. c
Hæreditas. Filiorum, idest, Judæorum translata ad Gentes. c. Adæ parentis nostri crudelis, quam nec placuit adipisci, nec licuit renuntiare. cxi. Hæreditas melior non est vinculo divinæ charitatis. clxii. Mundana quæ secum mala teneat. Est pugna, est noverca filiorum. Divina hæreditas dari, sed dividi non potest. In hæreditate non est contentio, si removeatur avaritia.
Hæres. Erit Christianus beatus patre semper vivente. lxxi. Homines hæredes Adæ sui, & necessarii. cxi. Bona collata amiserunt, mala adepti sunt. Bonorum mundanorum hæres quid petieris a Domino. clxii.

Hæredes dicit, qui illis plenissimam charitatem relinquit. Christo per gratiam cohæredes sumus. Hæres impatiens est, qui patris fatigatur ad vitam. i

Hæreses. Tot pene Ecclesia patiebatur, quot Divinæ legis erant quæstiones. xxr. Ad quid hæretica ataunt a Dæmona superseminata est Evangelio. xcvi

Hæreses Arii, & Photini. cix. Omnes Deum blasphemarunt. Hæresis est dicere, Christum corpus aerium assumpsisse. cxliv. Item quod Pater sit major filio. ii. Hæreses sunt circa nativitatem Christi. cxlc

Hæreticus. Intra, Gentilis extra Dominicam navem quatit. xxi. Blasphemant Christum. xxiv. Quasi canes catraræ dente rabido carpunt Christianos. xl. Sedit in cathedra pestilentiæ. xliv. Ed contra generationem filii, æternam. lx Post sepulturam Christi dicit : expectet. lxii. Faciunt injuriam Christi.

Christum esse Deum credit, & qua ratione. lxxxviii. Recedat ad Ecclesiam. xcviii. Cognoscat Dominum a canibus ad servos. Perdit Deum per naturam, invaniet per fidem. Currit pro corona gloriæ, sed eam non accipit. cxix. Assertio fidei Hæreticorum est venenata, jejunant, dant eleemosynas, sed frustra. Hæreticus non credit post causam. cxlii. Uni generet perfidiæ suæ nebulas. cxliv. Quomodo in ira sunt, cum Ecclesia est in pace. cxlix

Hebræus, seu Judæus. Ejus invidia ostenditur in figura filii prodigi. i. item. iv. per tot. Judæus fuit filius senior. v. Ejus portio substantiæ fuit lex Divina. v. Non ingreditur Ecclesiam ob invidiam. Gentilem judicans ex pristinis moribus se privat gaudiis paternis. v. xxxi. Loquitur, sed non facit. Ideum patre per Sanctos Hebræos. Habet omnia, quæ patris sunt, etiam Christum. Sed per invidiam omnia perdit. Christus manibus Judaicæ gentis operatur salutem. xviii. Ejus manus immunda a Christo mundatur. Miratur, cur Jesus miscetur conviviis peccatorum. xxix. Figuratus in Paralytico. xxx. Judæi sunt germen Viperinum. xxxi. Eorum insidiæ, & doli erga Christum. Sunt utres veteres. Vinum novum Evangelii non habebunt nisi Christiani fiant. xxxi. Hebræus non recipit Christum Synagogam intrantem. xxxii. Hebræus jungitur Herodianis, ut Christianos invadat. Error Hebræorum pravior fluctibus maris. Infamat Judæus resurrectionem Christi. xxxvii. Ut quærat Christum, Condemnabitur a Ninivitis & Regina Austri. Quomodo faceret vindictam. xxxviii. Sit utile exemplum Christianis. xlvi. Lex spiritualis Judæorum quomodo similis. xliv. De Christo mutatur ex indignatione. xlviii. Tentat obscurare Virginitatem Mariæ. Nequitia Hebræorum contra Christum latet. xlix. Fateatur veritatem invito. Quid dicat de Christo, & discipulis ejus Dæmonibus curatis non valentibus. lr. Diabolo nequiores. Conversi ex hominibus in canes. lv. Vident Christum petram, serpentem, scorpionem. Ultra sepulturam nil aliud dant Christo. lxii. Ad Lazari resuscitatum, non convertuntur. lxiv. Judæorum Pascha non conjungitur cum nostro. lxxiii. Dies illis vertitur in noctem. lxv. Cæcus peccata facit pretio, emit sanguinem Redemptoris, & persistit resurrectionis Christi. lxxvi. At pecuniam perdidit, se & potestas occidit.

Dolet Christum resurrexisse, non illum occidisse. lxxx. Emit, ut perdat; vult Christi resurrectionem esse furtum. Discipulos perdita quærit.

Quid causaverit in morte Christi. lxxxi

Quare Christum scire miratur, cum non didicerit. lxxxv. Hebræorum sanctitas usque ad tempus Herodis. lxxxvi

Cur illis a Christo in Parabolis prædicetur. xcvi. Laniat pastorem. c. Rogatur pro Gentili, non pro se, nec pro filiis. cir. Odit gentem suam Judæus suisius, laudatus a Christianis. Ibat corpore, non mente cum Christo. Hebræus quantum se a Christo sejungebat, tantum Christus jungebatur Gentili. cii. Inimicus Christiano. Hebræorum repulsa. In eis signa, & virtutes nil proficiunt. Cœlestes sensus terrena intelligentia pervolvit. cv. Petrer rationem quærens Deum, amisit. cix. Excolens legem sine ratione legis, auctorem legis interemit. Non debet excoli, per legem. cx. Perdidit Templum, Sacerdotium, sacrificium, incensum, purificationes, devotionem solemnitatum, cxv. Circumciditur, quia præsentis boni abscissus est. Maledictus quia in omnibus offendit. Per legem currit pro corona gloriæ. cxix. Sed eam non accipit, Christo credere de bonis Cœli, & malis inferi noluit. cxxiii. Interrogatur a Gentili facto Christiano. cxxvi. Cur deberet centum eados olei. Relictis in filium sæculi, & est minus prudens Gentili Christiano. Exasperatur videns Deum hominem. cxxxi. Hebræos omnes perfidia excepit. Livor ejus, & blasphemiæ erga Christum docentem. Lapides tulerunt, ut se, non Deum occiderent. Sordes illorum, flumen lavare potest. cxxxvii. Nuncupantur genimina Viperarum. cxxxviii. Judæi a diversorio Dominum excluserunt, quem jumenta suis in præsepibus susceperunt. cxli. Pavet Judæus, quod Christus nascatur. cxlvi. Partus Virginis Judæo celatur, ne occidatur.

Venit Christus, ut de contemptu legis vanitet Judæus. cli. Caligatur illorum perfidia fide Gentium. Judæus fugavit Dominum. Ægyptus recepit.

Gentes anteponendæ Judæis in fide. cli. Turbatur in natione Christi. clviii. De venia non sperant, nec de correctione. Nuntius salutis Judæo mala anxietas conversus in ruinam.

Domino nascenti parat mortem. Bos Hebræus Dominum suum agnovit, quomodo. clix. Crudelitas Judæorum notata ex fide Magorum. clx

Cespes Judaicus pro tritico lolium, pro vitibus spinas dedit. clxiv. Ut dividatur pater in filium, & huius in patrem allegorice. Gloria Christi est ille pœna. Judæus pater Christi a filio per invidiam separatur. Judææ prædicatur a Joanne. clxvii. Judaica domus cæca. clxx. Fuit prius homicida legis, quam Christi. Decalogi corpus extorsit in Christum. Judæi si Dominum Deum credidissent, ad ruinam barathrum non venissent. Lavat ad purificationem vasa, non se ipsum. clxxi

Decidæ fuerunt ex invidia, non Isto, sed voluntate. clxxii. Judæus est cæcus a Christo sanatus quomodo. clxxvi. *L. Pharisæus. L. Scriba. L. Lex.*

Herodes. Similis Vulpi. xix. Inimicus Christo. Mala, quæ fecit Hebræus. lxxxvi

Sacrum morem Sacerdotii violavit. lxxxix. Non est ausus in Zachariam, Rex nefandus. Ejus opprobria viginti connectantur. cxxvii. Sanguinem Joannis sibi bibit. Judex perversus, & quomodo. Interit, quia arguitur. Ejus puellæ lætitiæ. v. Infelix v. saltatrices. De vitali suo mortuus est. Occidit infantes. cxlvi. Per Herodem Diabolus quærebat Christum ad mortem, & cur. cl. Pro temporali Regno quærit extinguere æternum. cli. Dolos fac illusum. innocentes necat. Ejus vita. Fugitur a Christo. Mala, in quæ cadit. quærit Christum gladiis. Rectus populi quid inde agat.

Omnia paravit ad accusationem, & pœnam, nil ad excusationem. Herodes Tyrannus quid fecerit Judæis. clvi

Infantia Christi turbatus deseripsit. clviii. Cur occulte vocat Magos. Timet Regnum, non Deum. Cur dicit *renuntiate mihi*. Erat hominum Diaboli. Ad quid vellet ire ad puerum. Significat Diabolum. clix

Ex invidia sævit in pueros. clxxii. Ignorans confitetur, quia in Christo retargit occisus. clxxiii. Cur Joannem resurrecturum occidit? Testis criminis fuit. Laudatur ironice. Cur exset, quare decollaverit Joannem.

Herodes, & Herodias nomine, & vita consimiles. Quid illa fecerit & ob eam quid Herodes.

Judicat secundum crapulam. Herodianæ cœnæ eruentas epulas terra, & cœlum horruit. clxxiv. Filius noctis, non diei. Vocat omnes potestates in socios convivii, in testes criminis.

Quam credit Herodes filiam saltantem eum impudicam vidit. Caro in Herode oppressa crapulis, quid promitteret, & cur. Ejus convivium quid causaverit. Dum honestatem abjurat, virtutem jurat. Inveremit pœnitentiam in morte Joannis. Herodes & Herodias nomine sociata crimine, vocem occidere cradunt: eorum contrapositiones cum Joanne. Herodiani jaciti Hebræi. xcci. *L. Saltatrices*, *L. Ebrietas*, *L. Jejunium*, *L. Jo. Baptista*. *Historia*. Relatio historica ad altiorem intelligentiam sublimanda est. xxxvi. Qui puræ historiæ tantum adhæret, dictione Deum inhonorat. xcv

Homicida. Nil habet amoris. clii. Homicidium damnavit Joannes occisus. clxxv

Homo, Videlicet Bona Hominis. Filius Dei appellatur. x. Quod nascitur, quod est, debet Deo totum. vi

Respon-

Respondeat generi. x. Lapides ut convertantur in homines. xiii. Ad Christi præsentiam liberatur a pœnæ. xvi, & xvii. Die noctuque vigilet, & ad quid. xxi. Sua in cælo reponat. xxii

Sibi parcat. xxiii. Obligatur exigua cartula. xxv. Habet, quod dat pauperi. xli. Ad Deum confugiat, xlv

Ad vocem Dei convertatur. xlvi

Illi salus ab egressu, & ingressu Domini. xlix. Per generationem nascitur, ut Divinum agnoscat amorem. lv

Sæpe nascitur in septimo mense, lvi

Habet ex Christo novum ortum. lvii

Accessurus ad Deum mundetur. lix

In obscuritate noctis lucernam verbi Christi petat. lxiv. Quod homo detur cælo, terribilius est quam, quod Deus detur terris. lxvii. Filius Dei per gratiam, & servus. lxviii. Omnia creata propter hominem. lxix. Redeat ad Deum amantem. lxx. Clamet ad Deum: libera nos a malo. Deum vocat Patrem, postquam Deus jussit. lxxi. Vitam cælestem ostendat. Filius Dei designatus in habitu servitutis. Quod homo Deus, creatura miratur. lxxii. De matris utero patrem fatetur in cælis. Semper parcens crimina non timeat.

Humanæ cogitationes, *l. cogitatio*. Homo sibi fit Medicus per fidem. lxxxiii

Quantum debeat Deo. cxiv. Absolvitur amore. Hominis comparatur regnum cælorum. xcvi. Quæritur in vocatione Dei, non personæ distinguitur. xcix

Homo mundo jucundius, sed non utilius, & quare. ci. Ut agere debeat gratias. Initio suscitatus ex limo, in fine resuscitabitur ex pulvere. ciii

Omnes homines, ut sint hostia, & Sacerdotes, cviii. Veniat ad placitum Deo sacrificium. cix. Placet Deo, ex eo, quod bene vivit. Fit hostia, si sancte se offerat. Si dat, quod potest, acceptus est. cx. Moriatur pro Christo. Sit peccator, ut Deus sit justus. cxii. Per gratiam conditoris redit ad vitam. In baptismate fit domicilium virtutum. cxiii

Homo novus commutet vitia in virtutes. Hominem Deus perquirit solo hominis amore. cxiv. Homo moritur legi. cxv. Deo, non terræ, fructum deferat. Ut præveniat, & conculcet delicta. cxvi. Per Christum cœpit libertatem quærere. Doctus a lege, unde esset virtus ardua, &c. & delicta multiplica. Duo homines Adam scilicet, & Christus humano generi dedere principium, cxvii. Homo terrenus ut fiat cælestis, vii. Imaginem Creatoris portet. Homo justus major cælo, & Angelis. cxx. Si non habet nummum, det pauperi manum. cxxii. Accuset se debitorem Deo, & oret, ut dimittat. cxxiii. Coram homine glorietur de justitia, &c. coram Deo non.

Sit Villicus Christi ad colendum Mundum, cxxv. Cupit bona facere, quando mors tempus adimit faciendi. Homines se villicos, non Dominos agnoscant. Sequatur Deum, non quærat præcedere. cxxxii. Deus in forma hominis demonstratur, ut possit videri.

Hominis pietas, & ars hominem perficiunt, cxxxii. Ejus industria ut honoretur a Deo. Eisdem cursibus redit ad vitam, quibus dilapsus fuerat ad mortem. cxlii. Factus ex limo intacto. cxlviii

Deo pretiosus. Ad quid factus sit.

Domus mundi pro eo facta. Factus de terra, ut esset Dominus terrenorum, & de cælestibus participaret quomodo.

Imago Dei, Vicarius Dei in terrenis.

Homo proprietas Dei, qui ante erat similitudo. Creatus cum imperio terræ, ut delicias possideret. Sine homine non poterat salvari homo. cli

Perfectus ad vitam factus, reparatus in vitam perfectam. Abstrahat homines a peccatis. clv. Magis debet Deo, quam homini. clxi. Quid homini fecerit Deus in naturalibus.

Quid in supernaturalibus. Liber a servitute omnium, soli Deo serviat. clxi. Ei peccanti blanditur Dominus.

Per gratiam cohæredes Dei. clxii. Divisionem cælestium non petat.

Quomodo debeat habere hæreditatem cum Christo, ii. Et omnia manducet, quid faciat. clxiii. Deus tendit hominem in formam Christi, ut sit decorus a Deo correptus mox solatium accipit. Habet Deum patrem, apparatumque cæleste. Ante productus ad mortem, jam productus ad vitam. clxvi. Dei beneficia in homines ex veris formis, & habitibus Dei, late. clxx. Quid det invitatis ad opera.

Ut triumphet de diabolo, Homo non horreat hominem. clxxvi. Duce manu cæcam lucis faciat nescire orbitatem. Homo semper vivit cælesti verbo, terreno pane non semper. xi. Ex quibus fiat Angelus, ac Deitatis habeat honorem, xliii

Hominis mala. Peccavit invidia in Paradiso. xv. Servus Dominorum crudelium. vi

Post jejunium quærit panem. xii

Facilis ad lapsum, difficilis ad assensum. Cadit, & Deus ascendit. xiii

Servi hominis jacent, & mala patiuntur ad pœnam. xv. Homo nequit in desperatione sua subvenire servis. Vivus sepelitur a Dæmone. xvi

Ab eo impeditur, ne ad Deum eat.

Obsessus quomodo torquetur a Diabolo. xvii. Miretur de potestate Christi. xx. Propter peccata flagellatur a Deo. xx. Quando est ignavus, & dormiens, dicitur Christus dormire in sua navi. xxi. Bestia, & quomodo. xxiii. Callidus generat scandalum. xxvii. Figuratus in eo, qui habebat manum aridam. xxxii. Ejus dura conditio quæ. xxxiv. Voluntarius in delictis, invitus in pœnis. xxxv. Solitus horrere magis, quam curare vulnera. xxxv

Impietatis consilio a Paradiso pulsus. xliv. Homini quid infirmius? & quomodo. xlv. Peccat, & Deus convertitur quomodo. xlv. Est in obscuritate noctis. xliv. Non capit usura gratiam orationis Dominicæ. *L. oratio Dominica*. Sursum per gratiam levatus, jacet lubens per naturam. lxviii. Non capit magnitudinem divinæ charitatis. lxix. Propriis viribus non liberatur a Diabolo. lxx. Dolet se mori, & ne exsurgere possit, oppugnat. lxxiv

Homo timuit, Angelum cum respexit. lxxxviii. Nunquam securus de sua conscientia. lxxxviii. Ejus naturæ imbecillæ ad divinas virtutes. xc. Nimis de se præsumit ante experimentum. Nascitur ad labores, gemitus, pericula: vult bona, & non facit, & aliæ ejus mala. xc. Noscit culpas corporum, vitia mentis ignorat. xci. Corde peccat, cogitatione, dubitatione, trepidatione. xci

Quod supra homines est, homo referre non sufficit. Vacat hominis Sermo, ubi adest præconium Angelicum. e Paradiso deliciarum ad mortem huc detractus. xcvi. Cur pereat morte. ci. Creaturas sibi Deus fecit.

Ex pulvere factus naturæ totum, se sibi, Deo nil dedit, & cur Deus permittit illum in pulverem revocari. cc

Sterilis, vel ingratus homo e vita, meretur excidi. cvi Homo ignavus si populis præsit, sibi, & multis fit noxius.

Homo vix moritur pro justo, quia necessitate ducitur ad mortem. cx. Per hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors late. cxi. per tot. Salvari non poterat sine Christo, cur. cxi. Homines participes culpæ Adæ, & facti pœnæ. cxii

Prius receptaculum vitiorum. cxiii

Nil habet suum. Non prævalet obedire legalibus mandatis. cxiv. Carni deditus, & mundo nil in se, quod futuræ vitæ est, relinquit. Passionibus tota vita conturbatus. cxv. Homo vetus, totam perdidit disciplinam. cxv

Homo sine Christo, peccata cognoscebat non ut vinceret, sed faceret. cxvi. Hominis robur ab incendio vitiorum in favillam redigitur. Ut cœpit velle virtutes, sed vitiis sequi. Captivus, & servus sub lege. Ut nascatur in peccatis. cxvii. In vitiis sepultus. cxx. Homo hominis est sepulchrum.

Homo hominem negligit. cxxi

Idem homo, & filius, qui dissipavit substantiam. cxxv. Homines se villicos agnoscant, non Dominos. Qui homines, non Deum in causis timet, facile a justitia deviat. cxcvii. Homo non intuetur, quantus est Deus, sed quia est, cxxxi. Dæmon non vult homines æternos, immo nec temporales. Cur homo moritur. In cunabulis homo latet in homine, est corpus, & non est. cxxxii. Ex timore homines tracti ad Idola. cxlvii. Est sibi vilis, qui Deo pretiosus est. cxlviii. Ex invidia Diaboli quæ bona perdidit. Ejus mala ex peccato originali. Obscuritatibus ignorantiæ involutus. clx. Cur magis debeat Deo, quam homini. clxi. Deo nullam dependit servitutem. Inutilis ad Divina, & humana. Versatur in luto carnis, in limo corporis. Partem substantiæ

perdidit, unde Paradisi exul factus est. clxii. Homo ingratissimus omnium. Erat cum Christo in Paradiso, & extra Christum periit. Dubitans de divinis promissis arguitur. clxiii. Ante diluvium nati producti ad mortem. clxvi. Mentes, & sensus hominum correpti a malo fulgure. clxxi. De homine contra homines gentes exeunt bellaturæ.
Quærunt laniam hominis de ruina.
Homines sunt, ut arbores ambulantes. clxxvi
Hora. Dicitur punctum, & momentum temporis. cxii. Horæ duodecim diei Christi, sunt Duodecim Apostoli. clxx
Hortus. Ecclesiæ quomodo cultus, & satus mystice. xcviii. Producit germina sua. cxxx
Hospes. In Hospite suscipitur Christus. xcix. Hospite suscepto Christus subvenire tenetur suscipienti. Hospitis meritum ex apparatu mansionis innotescit. xcii. In hospitis figura Deus apparuit Abrahæ. cxxxi. Fuit hospes Chrysologus. cxxxviii. per tot. mundanus hospes receptus quid agere soleat. xciii. Qui e propriis sedibus injuste expellunt hospites, ut puniantur. xlcii
Hospitium. Humanitatis fit Templum Deitatis. cxl v. Ejus indignitas in hospitis manet injuriam. xv. Hospitium nostræ carnis Deus intravit. *L. habitaculum*, *L. Domus*.
Hostia. Et Sacerdos est homo, quæ mactatur, & vivit, & quomodo. cviii. Hostia viva est Christus quomodo. Totus homo fit Hostia placens Deo. cix Et erit, si se Deo sancte offerat, Immaculata Deum placat, exasperat maculata. Hostia viva, & rationabile obsequium quomodo Deo offerendum.
Hostia Jejunii quomodo offerenda. xiii. Quam hostiam offerre Deo debeamus, quæ & nobis maneat, xlii
Hostis. Terrenus non prævalet cælestibus. xii
Repentinus perniciosus. xxvii. Magis Ducem, quam militem petit, nec obsidet mortuos, sed viventes, xcvi.
Melius est sæpe Regi suo de hostibus referre victoriam, quam semel mori. cxxviii. Hostem proprio mucrone turbare, insigne virtutis. clvii. Tolerabilior est hostis, cum muros arietat extrinsecus. clxxi. Qui hostes intus habet, per se liberari non valet. Iniqui in alios ut puniantur. lxvii
Humanum. Cum sapimus, cæcamur ex nobis. lxxvi. Salus humana reparatur iisdem lineis, quibus perierat. lxxvii. Humanum, Deo volente, fit Divinum. cii
Ad humana perdiscenda brevis est tota vita hominis. cxii. Quæ Dei sunt, non capiuntur a nobis. lxri
Humanitas. Christi ostendit charitatem. xlcii. Ubi non est humanitatis tedicium; ibi Deitatis est lignum. cliii. Humanus sensus non est in eo, qui fratri suo peccata non dimittit. cxxxix
Humilitas, Centurionis. xv. Hominum ex nostra imbecillitate sumenda, lxxxviii. Elevat nos ad mensam cælestem. c. Voluntaria magna virtus. cxxxvi. Quæ exclusit a dicendo, eocit ad obediendum, cxxxviii
Est mater doctrinæ. clxi
Acquisivit, quod superbia amisit. xxiii
Hydrops. Bibendo sitit. cii
Hypocrisis. Quid sit, effectus, nomina, & mala. vii. Laborat frustra. Naufragat in portu. Hypocrita est usurarius. De remediis creat morbos. Sibi damnum, non Deo causat. Hypocrisis est jejunium sine misericordia, ciii, Quid agat hypocrisis. ix. Cæca est, & cæcat oculos, Fugienda, & cur. ix. Est species arte composita, quæ aliud in re agit, aliud promit vultu. clxxii. Hypocrisis cum invidia quid agat. In secreto hypocrita facit nil secretum. ix
Jacere. Hominum servi jacent, & cur. xv. Jacemur in vitiis, & jacemus oppressi. liv
Jacob. Plus mysticus, quam dolosus nos figurabat sub pellibus hircorum. lxxiii. Ei venti occurrit Deus conviator, & luctat cum eo. cxxxi. Quid agat Deus cum eo, ut timeatur, non timeatur. cxlvii
Cur illi mutatum nomen. cliv. Jacob ante triumphat, quam vivat. lxx
Jacobo. Apostolo quare non commendata Beata Virgo. xlix
Janua. Clausa non denegat ingressum, egressumque suo creatori. lxxxiv. Janua mortis fuit homo, per quem peccatum intravit. cxi. Janua Inferni. *L. Infernus*. Januæ inferi confractæ sunt arete Crucis Domini. cxxiii

Idolum. Graviora pondera Synagogæ factus idolorum. cv. Ad idolorum Lupanaria confugit synagoga. cxv. Idola periere ad Apostolorum Prædicationem. clxx. De Idolatria. c. ad fin.
Jejunium. Quid possit facere, ostenditur ex fame prodigi. ii. Et ex aliis. Est prima virtus nobis. vii. In jejunio quid sit, ungere caput, lavare faciem.
Jejunium sine misericordia esurit, alget. viii. Misericordia est ros terræ jejunii, & xlii. Variæ deffinitiones, seu epitheta jejunii. ciii. Vincit duce misericordia. Ejus alæ sunt misericordia, & pietas. Sine misericordia est simulacrum famis, & avaritiæ, & hypocrisis. Jejunium sublevatur cælesti symphonia. x. Arma jejunii sumenda contra Diabolum. xi
Tempore jejunii quid agendum. xii. per tot. Jejunium nostrum est esuries diaboli. Essentia, & virtus. Vicit Diabolum. xii. & xiii. Jejunans creditur Deus. xiii. Cunctis virtutibus anteponitur. ii. Timetur a Diabolo. Diaboli tentationes tempore jejunii quæ. Hostia jejunii quomodo Deo offerenda, Sit voluntarium. xxxi. Est aratrum sanctitatis. Cur discipuli Christi non jejunant. &c. hic per tot. exxi. Jejunium purgat corpora a squaloris carnalium delictorum. xxxi. Verum jejunium non admiscetur fraudulento. Jejunandum Christi præcepto. xli Sit cum misericordia. Et ita multas habebit virtutes. Fuse jejunium sine pietate jejunat. xlii. Sine misericordia est fames avaritiæ, & clix, i. Semina jejunii jactanda in pauperum lacrymas. xlii. Vacillat sine misericordia, Sit cum misericordia, & oratione, xliii. per tot. Jejunium habet lassitudinem, Deo offerendum, ut voracitas cesset. cviii. Quadragesimale cur institutum, & ut debeat fieri hic. clxvi. *L. abstinentia*, *L. quadragesima*.
Jephta. Filia moritur gaudens. lv
Jerico. Cur per eam ambulat Christus. liv
Jeroboam. Scandalum fecit in populo. xxcii
Jerosolyma. Quare turbatur Christo nato. clciii
Jesus. Cur Fabri, & Mariæ filius appellatur. xlviii. Dicitur Jesus a salute. lcii. & lix. Filius unicus per naturam,
Jesus hæbraice, Salvator latine. lx
De Maria natus Dei filius est. ii. Nomen Jesu Cælum, & Infernum submisse confitetur. lxi. Dicitur Salvator, cxlii. & cxlie. In eo nomine tota majestas Deitatis adoratur, & ab omnibus. cxlie. Virtus, & potestas. Quæ sit Jesus natus ex Virgine. cxle. Jacet in stabulo. clii. Natalis Jesus quis, & ad quid. clvi
Ignarus. Stulte loquitur. xix Decipitur a grossis fictis. cci. Ignari non recipiunt Christum.
Ignavus. Hominum datur somnus. xci
Ignavus nimis est, qui post exemplum invenitur incautus. lxix. Ignavus dicta, & facta obscura Christi non intelligit. xcvi. Ignavos prospera non erigunt. cxxiv. Ut obiit ignavus aliis prædens. cvi
Ignis. Divinus nescit exurere misericordem. xlii. Anhelat inclusus in carne, & alia mala facit. lvii. Cælestis mundat labia. Satiat cor. Friget in lapide, latet in ferro. xcci. Et eorum collisione flammatur. Ignes terreni non admovendi divinis. cix. Febrilis ex humore frigido succenditur in corpore. cxiv. Quod est ignis segeti, hoc vitia sunt humano corpori. cxvi. Epulonis qualis fuerit. cxxii. Inferni ex parte sanctorum a Christo extinctus. cxxiii. Inferni stilla aquæ non extinguitur. cxxie. Ignis a Christo spargitur verbis. clxiv. Cultor igne purgat agrum. Eo purgantur festa Gentium. Cur super Apostolos. Ignem auget aqua, & ignis multiplicat undam. Ignis gehennæ reos exuriens innocuis defecit. clxvi. Ignis in rubo, in columna. clxx. Ignis spiritus Sancti. *L. Spiritus Sanctus*.
Ignorantia. Peccans ex ignorantia illius plagas non vitabit. xxvi. Peccata ignorantiæ non errantur. xxx. Secum habet fastidium. xcviii. Ignorantia hominum quid fecerit. cxii. Vitia necantur ignorantia. cxci. Hominis ignorantia sublata a lege. xxvi. In nostra ignorantia peccatum sepultum. Ignorantiæ Deus subvenit ex pietate. clvii. Obscuritatibus ignorantiæ involuta mortalitas. clx
Illecebra. Temporalis vini humanis conscientiis Apostolus epitasit. cxie. Contra illecebras peccatorum certan-

certandum pro cælesti gloria. cxix. Ab illecebris superatus non vult Christum venire. clviii
Eas quare homo sustinere cogatur. cvii
Illuminatio. Est a Deo. cxxvi. Illuminatio Ecclesiæ facta a filiis Sanctæ Felicitatis. cxxxiv
Magorum illuminatio. *L. Magus*.
Imago. Christi portanda a nobis, quomodo. cvii. Perfecta devotio hoc die imagini, quod Regi. cxlvii. Imago Dei est homo. cxlviii. Regum, vel fratrum depictæ imagines cum concordia cur. cxlix. Imaginem Dei portare nolunt, qui idoli portant personam. clx. *L. Magus*.
Immolare. Deo debemus viscera virtutum, & quomodo cviii. Vita virtutum Deo immolatur morte vitiorum.
Deo optima immolanda. cix. *L. oblatio*. *L. sacrificium*.
Imperans. Imperantis ira subdito jus est. clxi
Impetrata. Alm pœnitentiam impudenter præsumit, qui sibi ad veniam nil providit. cxxiii
Impietas. Quid homini creato jam fecerit. cxxxvii
Semper febrit, clxxiii. Incaute assumit criminis testes, ebriosos facinoris, clxxiv. Ut doceat. xliv. & de ea per tot. Ser.
Impius. Recedens a Deo a se obiit, nec stat in consilio, xliv. Fertur modo ad cælum, modo ad terras, se nescit. Quid fecerit consilium impietatis. Saporem trahit de pinguedine peccatorum, a Deo recedit, cum delinquit. Impio grassante, pius turbatur. xlvii. Declinatur a Deo, xlviii. Interdum loquitur invito veritatem. xlix
Impium vult Deus redire, non perire. li. Impiis imputandum, si gratiam non recipiant charitatis. lv. Impius ruit, destruitur, stare non potest. lxxv
Possessus a terra, & morte in resurrectione justorum. lxxvii. Terret impium timor, lxxx. Certior facta Thoma de Christi resurrectione. lxxxiv. Timebit supernam potestatem. lxxxviii. Stat in triviis. lxxxix. Sui ipsius consiliarius. *L. consilium*. Eorum animæ repetuntur a ministris Tartari. civ. Ex pietate patris mergit proditur impietas filii. cxxiii. Impius plus est, qui in alium pius non est. Impius, & justus apud inferos ante Christi Resurrectionem erant. cxxiii. Qui sibi impius, cui pius? Impie non ferenda pietas. cxxvii. Proprietate quam dat mercedem. Impius si est contra justum, sibi lethalis est. clxxiii. *L. peccator*.
Impudicus. Impudicis inimica castitas. cxxvii. Impudica ex impudico nata. clxxiv
Incedere. Qui non stat in triviis peccatorum, incedit, & alia facit, lxxxix. Incedunt, qui virtutibus currunt, & ad mandatorum plenitudinem perveniunt. ix
Incensum. Arabicum non tam libenter adoratur a Deo, quam sanctitas cordis sinceri. lxxxvii. Incensum est Titulus, & puræ supplicationis. Incensum Ecclesiam illuminans mystice quale. cxxxiv. Debetur Deo. clvii
Incendium. Febrile extinguitur calore, nutritur frigore. cxiv. Inextinguibile ex ardore vitiorum. cxvi. Incendia cupiditatum quia fumi nescius transit. lxxxix
Incredulitas. Filia mortis, quid persuadeat homini. cxviii
Indigna. Non petenda a Deo, & cur. cxxxii
Promissio non redditur indigno. c
Indocilis. Ab excelsis contendens mergitur in profundum. xix. Vitatur a Christo ad illius salutem. Fatigat ingenium Magistri. cvi
Indulgentia. Tempore indulgentiæ pœnitendum. xlvi
Indulgentia legis antiquæ erga Sacerdotes. xcii. Indulgentia magna ex magno reatu. xciii. *L. Venia*. *L. Remissio*. *L. pœnitentia*. Indulgentia decubit, ut peccatores levaret ad veniam. xxx. Jus Indulgentiæ est penes hominem, qui proximo debita dimittit. lxxi. Quæ res petant justarum indulgentiam. xliii
Industria. Humanis ut honoretur, Deus occultat Divinum in humano lecti ne Mysterium. cxxxii. & alia &c. xcvi. a principio.
Infantia, infans. Filiorum ut fuerit olim tradita Diabolo. li. Infans Dæmone repletur, quando a parentibus offertur Diabolo, ut curetur. Gloria Christianæ infantiæ. lxviii. Infantia Ecclesiæ tempore S. Apollinaris, cxxviii. Infantia totum obtinet, plus lacrymis, quam verum ratione. Homo in infantia latet in homine, & hominis labore proficitur. cxxxii. Habet vagitum ex verbo Dei. cxliv. Infantes non condemnantur deceptive. clii. Infans lætus moriens describitur. Infans omnem hominem non hostem respicit, sed parentem. Passionis ignara rapuit martyrii palmas. cliii. Infans lacrymis uberum nutrimenta desquirit. clviii. Vincit barbariem, potestatem, &c. & amorem expostulat. Infantia Christi turbat Jerosolymam.
Infernus. Devorando Christum, jejunium incurrit. xxvii Christum Judæis ablatum dat Gentibus. Præparat mansionem Christo. Dirumpitur vita deglutita. lvii.
Ejus tremenda servitus. lxv. In eo non est venia, lxvi. Mala ejus docemur a Christo, Resurgente Domino inferna fistuntur. lxxiv. Amisit carceratos Domino ad illum descendente, lxxviii. Carcer illius destruitur. lxxxii
In eo peccatores vivunt pœnæ, pereunt vitæ, xcvi. Ejus flamma non tam linguæ, quam mentis & conscientiæ, cxxii. Membra, quæ hic magis peccarunt, magis in inferno torquentur. Ei non restitit purpura, & nudus in eo sudat. Ante Christi resurrectionem tenebat impios, & justos. cxxiii
Ejus portæ æreis januis, & ferreis vectibus claudebantur animabus.
Christus illum aperuit. Parens inferni est mors. cxviii. In eo damnati mentiuntur, cxxiii. Non crederemus ab inferis revertenti. Ejus mala vitare conemur. cxxiv
Est fovea peccati, clxx. Rapit peccatores nudos ad pœnam. In eo gemitus, & stridor. clxxiv. *L. damnati*. *L. gehenna*. *L. ignis*, *L. Tartarus*.
Infidelis. Illis perniciosum fidei sacramentum sine fide. lx. Sacramentum fidei non divulgandum scripto inter infideles. lxi. Illis tenebrescit dies. lxxv
Est indignus, cii. Se ipsum demergit in obscuram incredulitatis. cxxxi
Nec audit, nec videt, quod fidelis audit &c. Eorum pœna redundat ad gloriam fidelium. cxxxvii. Baptizati, & instructi a Chrysologo. lviii. lvii. per tot. & Serm. de symbolo, & oratione Dominica. *L. Perfidus*.
Infidelitas. Cavenda, ne nos reducat sub potestate Diaboli. xviii. Incredulitate Hebræorum nec unus Dæmon captivo fugatur e corpore. li. Patris obest filio. Callida non habet excusationem. cii. *l. perfidia*.
Infirma. Cum recitantur, animos deponunt. cl
Infirmitas. Non stat ibi, ubi Christus est. xvii. Homine nil infirmius, & cur. xlv. Infirmus recurrat ad medicum cælestem. Infirmitati nullus locus est, ubi virtus est sociata virtuti. lvii. Ubi infirmitas est ignota, Christus illuc primum curam vertit. xciv. Infirmitas humana vult, & non potest. c. Incurabat mulierem. cv. per tot. Oculorum non sustinet magnitudinem lucis. cxvi
Infirmitas culpanda, ut fratri detur venia. cxxxix. Alia corporis, alia mentis. clxiv. Cur eadem varie curata sit a Domino. clxxvi. Nutu Christi pereunt infirmitates. Familiaris dum fit publica, dolorem afferre, & pudorem. xv
Ejus lassitudo remanet, ubi ars curat, non virtus. xviii. *l. Ægritudo*. *l. Fragilitas*. *l. Febris*.
Infirmus. Turbatur malis. xlvii. Infirmum non curat, qui illius arbitrium quærit, & expectat. cxiv. Versatur in strato. xiv.
Stulta sunt illius desideria. l
Infula. Qui dignitatis infulam non habet, nomen dignitatis non invadit. cix. Mors quando infulas suæ potestatis amisit. x. Infulas divinæ potestatis in se perdit, qui proximo peccata non dimittit. cxxxix. Æternas infulas quis habeat. cxlv. Eunucus infulas palatii mutavit. lvi
Ingenium. Perit Magistri ut fatigetur in docendo rudes discipulos. cvi. Depravatur dolis. cxvi
Ingratitudo. Hominis ægroti erga Deum medicum quid causaverit. cxxxi
Ingratus. Ad pœnam ducitur, non divitiis, vel paupertate, sed animo. cxxiv. Homo est omnium ingratissimus. clxii
Ut merito puniatur. lxvi
Inimicus. Inimico parcendum late. xxxviii. etiam exemplo Christi. Ei dimittere proficuum. lxvii. Illi dimittenda peccata, alias &c. lxviii. Inimico qui totum dimittit, nihil de suis delictis Domino debet. lxx. lxxi. *l. venia*. *l. Diabolus*. Inimico dimittenda peccata late. cxxix. Inimicus extraneus, & internus quæ mala faciat. clxii
Iniquitas. Condita ab Herode evaginatur. clii
Illi semper est amica iniquitas, cui est æquitas odiosa. Est in plateis. xcv

Inju-

INDEX RERUM

Injuria. Æquo animo toleranda. per tot Set. xxxviii. Est divina Philosophia tolerare injuriam.

Injuria proximum afficientes phrenetici sunt, ideo pietate curandi, xxxviii. Christus indignatur, dum pro honore sibi fertur injuria. xlviii. Injuria Creatoris fugitur a tota creatura, lxxviii. Injuria humani corporis sublata in Nativitate Christi. cxliv. Sine humanis injuriis humanæ injuriæ non poterant amputari, xli

Innocens. Sine Christo non habetur in terris. xxx. Innocentum resurrectio erit terror impiis. lxvii. Qua innocens inter gurgites vitiorum, & vitæ lubricum? lxxxix. Innocens vocatus ad reatum, dum purgari æstuat, simulat cognitorem, xcvii. Dum innocens punitur, reatus redundat ad Judicem, cxii. Innocente reum accusante, gratis Judex pro misericordia rogatur. cxxis. Innocens non facile condemnatur a Reo, clxxiii. Si accusetur, quid. clxxv. Innocens ab initio, qualis erit in fine? xci

Innocentes Martyres. Ab Herode occisi. cxlvi. Quare, clii. per tot, optime. Solum, quod nati sunt fuit illis crimen. clii. Sunt militer innocentiæ Christi, excubiæ cunabulorum, Nati martyrio, non sæculo, Mœrores in gaudium commutarunt. Ipsi in sanguine baptizati, matres eorum in lacrymis. Moriuntur lætantes. Præmori Regi suo, quam commori gestiunt descripitve. cliii. Martyres gratiæ quomodo,

Eorum Martyrium Virginitati comparatum. Christus fugit, ut illos habeat, non synagoga teneat. Occisi ob Christi infantiam. clviii

Innocentia. Nostra non ex nobis, sed ex patria cælestis venia. iv. Intromittit nos ad Dei conspectum. vi. Nunquam nuda. lxxviii. de innocentia malæ se gloriatur homo ducitur in debitum, & pœnam parentis. cxii. Pro ea moriatur, qui hactenus illam extinguere molitus est. cxiii. Christi resurgentis amplectenda, Unde esset innocentia difficilis, dum ignoravit homo. cxvi. Aufertur a pecunia. cxxvi. Ejus inimica fit odiosa libertas. cxxvii. Innocentiæ prima felicitas, & quomodo, clxvii.

Qui credituam innocentiæ servat, pœnitentiæ non solvit usuram. *l. Justus*, *l. integritas*,

Insidiator. Latitat in noctibus, appetit dormientes, fugit vigilantes. xcvii

Insipientia. Interdum fallitur, sed affectus non decipitur. xxv.

Instrumentum. Quod fuit perditionis, potest esse occasio salutis. lxxvi

Intelligentia. Est de occultis, non de visis. xiv. Ejus vir in videndo pauperis nuditatem. In paupere intelligitur adesse Christus.

Minor intelligentia scripturarum generat perniciem. lii. Hominis acuitur ab obscuris Domini Verbis. xcvi. Est magna arbor. xcviii. Altitudine sensus tota levatur ad Cælum. Humanarum, & divinarum rerum non habetur perfecte in tota hominis vita, cxi

Christianus se se intelligat. cxiii. Intelligentia potest benigne revelare quos onerant severa discussio. cxxvi. Humana non facile capit sensus Evangelicos.

Intuitio. Ex ea judicat Deus, non ex operibus. cx

Interna. Peccata ut emundentur, & propellantur. clxxi

Interpres. Litteræ quid agat, xxxii. Verbi Dei. *l. Verbum Dei*.

Integritas. Est pœne corruptis, cxxvii. Integritas testis innocentiæ fugat timorem. cxliv

Integritas Mariæ V. *l. Maria Virgo*.

Intercessio, Ecclesiæ *l. Ecclesia*.

Intrare. Possumus ad Dei conspectum, si non loco, vel corde. vi

Invenire. Qui, quod amisit, invenit, donat culpas, iram vertit in gaudium, dolorem mutat in gratiam. clxviii. Jucundius nobis perdita invenisse, quam non perdidisse servata. Magis delectant inventa, quam subjecta. xcvi

Invidia. Hebræorum in Christianos. iv. per tot. Non admittit pietatem, nec charitatem. Dissipat rationem naturæ: malum antiquum, & alia. Malum Angeli, & hominis, ac Hebræi, arma contra Christum quærit eos, & animam. Vitanda. Pellit gaudium. Non patitur socium. Simulat: mentitur. Dolet de bono alterius, non de suo proprio damno. Invidus est avarus. Invidia perdit omnia bona. v

Invidet sibi, qui elevatus ad summa, se ad humilia dejicit. xxv. Ut jungat, consueta disjungere. xxxi Cæcat, & tenebrat mentem. xlviii. Mala illius ab exemplis. xlviii. Malum incurabile,

Et alia multa de ea. Fuga vitatur. Invidia Hebræorum in Christum. xlix. Diabolus invidiæ spiritus quid agat. xcvii. Invidia Judæorum pravavit illos lege, & gratia. cii

Invidia Epulonis in Lazarum, cxiii

Grave est malis, eos videre felices, quos aliquando habuere contemptui. Invidia claudit oculos. cxxxi. Quo feratur, apparet in immanitate Herodis. clii. Invidus quid mali agat. clxviii. De cælestibus cum Diabolo fugata, clxviii. Invidia Pharisæorum. clxxi. Invidia carnifex suorum quid mali agat. Qui hanc recipit, sua sustinet supplicia. Bonum alterius invido est pœna; est malum multiplex; statim fugienda, est morbus. Quid fuderit peritis in lege.

Mala quæ fecit invidia, late ab exemplis. Spoliata a Christo suis commodis. In Pharisæis quid egerit. Invidia cum hypocrisi suis propinat. Fax invidiæ, *l. Livor*. *l. Zelus*.

Est oculus nequam. cxxxix

Joannes Baptista. Quid egerit virtute jejunii, & orationis. xliii. Ejus Epitheta. lxxxvi. Erat lucerna sensim demonstrans Dominum, lxxxvii. Dicitur Angelus quando,

Exultat in Utero. In utero Propheta. Filius sacramenti, & alia ejus epitheta. lxxxviii. Gaudium cunctorum, magnus coram Domino,

Cur non sit potaturus vinum,

Ejus privilegia, Præcursor Christi.

Habuit spiritum Eliæ, Eliam, & Christum virtutibus repræsentat.

Astrictus vinculis, extinctus adulteriis. lxxxix. Cur non moritur communi morte, Angelus in terra Deo obsequium præstitit. Laudatur ab originali gloria parentum, Est totus sanctitas, lxxxix. Omnia prima debeantur ei, etiam primogenito. Ut Angelus nascatur, quid factum sit, Ejus encomia ex Angelo. xc. Quid fecerit Christo, & cur. xc. Nascitur ex sterili cur, xc. Prius dedit pater veniam, quam diluceret peccata populorum. Dictus situs ex singularitate. xci. Major homine, par Angelis, & alia. xci

Lucifer, Præco, Tuba, Angelus; & alia quæ antelucanus fecit. xci. Optime. Miratur se peregrinus in utero, xcii. Vox, Tuba, Præco nascitur ex silentio. xcii. Ejus encomia. cxxxii. Traditur Adulteræ. Alligatur, ut veniæ locus non sit. Herodem corripit, ne periret. Offendit, quia arguit.

Ejus decollatio optime descripta.

De Morte sua natus est. cxcvii. Gentibus præparat novella Evangelii. cxxxvi. Quare verbum Domini super Joannem, non ad Joannem. Quare vox, non verbum. Cur venit ad Jordanem. Ejus baptisma qualis. Corripit exemplo, ut mores naturamque posset immutare. Appellat Hebræos genimina Viperarum, Christum in Jordane tenet, veniam accepturus. cla. Intrepidus inter cælestia.

Natus ad Dei amorem. ri. Doctor, & Magister pœnitentiæ clxvii

Pœnitentiam fundet. Per quæ deserta prædicaret. Accepit vestimentum de pilis Camelorum. Cum vesceretur Locustis, & melle. Lucerna ardens Christum drachmam invenit, clxix. Quomodo ex dicto Herodis resurrexerit. clxxiii. Venit ad omnium medietatem, Effusione sui sanguinis exuunt germina tota serpentis antiqui, Ejus caput in disco pretiosa fertur. clxxiv

Erat, ut lucerna super candelabrum, ut Judex in Tribunali. Occisus damnavit homicidium. Toto orbe clamat occisus. Nascitur, quando perit Herodes. Contrapositiones Joannis, & Herodis, In multis superstat Joseph. Major inter natos, quia arguit adulteras; & luxta mulierum consortia calcavit. Pericula fœminarum non avalit. Major in natis mulierum ex jejunio. xii

In utero Deum agnoscens matri refert. lxx. *l. Herodes*.

Joannes Evangelista. Ne Christum abnegaret aufugit, cl. Quare ei fuerit commendata Beata Virgo, non Jacobo ejus fratri. xlix

In passione fugit nudus, sed fuga coopertus est. lxxviii. Fugit in passione quare, clx

Jonas. Propheta fuit figura Domini. xxxvii. per totum.

Jordanis. Cur alveum Jordanis intrat Christus. clx. Et quæ facta sint in eo. Si fugit ad præsentiam legalis Arcæ, cur non fugit ad præsentiam Trinitatis.

Joseph.

Joseph. An amittat Virginitatem Incarnationis Verbi. cxl. Quomodo justus, si conceptum sponsæ nolait diffamare. cxlv. Fuit pius, & justus. Describitur ejus animus æstuans. In eo tota Davidis prosapia nuncupatur. cxiv

Vigesima octave generatione a David natus. In eo finit promissionis impletur. Sponsæ causis ne timeret, admonetur. Erat securus de conscientia Mariæ. Angeli locutio cum Joseph circa Virginis conceptum. Sponsus figura Christi sponsi Ecclesiæ quomodo impleat figuram passionis Christi in altero Joseph adumbratam. cxlvi. Joseph maritus nomine, conscientia sponsus, anxius de sponsa pregnante descriptive. clxxv. Mox ei Angelus occurrit, & cur. Timebat, quia erat in causa maximus pavor. clxiv

Joseph. Patriarca comparatur Jo. Baptistæ. clxxiv

Ira. Extinguenda in ipsis scintillis. xxxviii

Altius sanguine non sedatur. Ut vincatur. Quomodo sit in Deo. xlv. Cur David petet argui a Deo, sed non in ira. Ira ventura est æterna damnatio ad Tartara. cxxxvii. Ira imperantis laudito jus est. clxi. Nutritur a Dæmone quomodo. xvi

Isaac. Gaudet cum sit hostia. lv

Isaias. Evangelista non minus, quam propheta. lvii. Tactus dolore, quia, quod sensit de Deo, non potest annuntiare.

Purgatur a Seraphim. Cur Deum habitu Regis viderit. cxxxi. Prædixit Virginem Deum parituram. cxlvi.

Iter. Ad Deum fit non pedum gressu, sed mentis incessu. iii. Iter ad Deum patrem est compendium viæ salutaris.

Iter Genitum a Deo ad Diabolum fuit animo, non loco. v. Iter Jejunii ingrediens ceteras curas deponat. vici

Iter Christi ad mortem, & gloriam. xix. Itineris terreni homo incolam dia sudores pertulit, & labores. clxxv

Iter præbuisse pauperi plus est, quam panis dedisse fragmentum. clxxvi

Jubilatio. Dulcis oves ad pastum ducit. vi

Ut Deo jubilandum. alvi & seqq. qualis jubilatio, ad quam David invitat. vi

Pastoralis incitat oves ad pascua. xxiii

Jubilæus. Adducit ad totam plenitudinem veniæ, & remissionis, & quomodo. cxcxii

Judas. Factus scandalum scandalorum. xxvii. Lapidem Christum traxit ad scandalum pusillorum, ut non panem vitæ, sed dolores conficeret. Quid illi fecerit aurum. xxix. Ut quarit navem Christi. xxxvii. In ejus animo Diabolus doli fructum concipiens crimen peperit proditoris. xxx

Judæus. *L. Hebræus*.

Judex. Facit ex arbitrio proprio, carnifex ex alieno. xvii. Judex sublimabit judicia sui supernum Judicem. xxvi. Cum vult ignoscere, hominem respicit, non culpam. liv. Cur Deus Judex noxiorum personam suscepit. xc. a Reo supplicante tactus non maculatur. xciv. Ad Judicem non intrat non vocatus. cii. Ad illum redundat reatus, si pœna percellit innoxium. cxii

Eum gratis ille rogat, quem innocens confessor accuset. cxiii. Judex Deus visus a Daniele. cxxxi. Judex quos arguat, & judicet. clii. Judex in tribunali resplendens sub capite Joannis in disco. clxxiv

Judicium. In finali judicio Deus cetera tacens de misericordia in pauperes clamabit. xxv. Pauper erit advocatus in die Judicii. Et Judex debitor est illi, qui fœneratur pauperi. Per judicium omnia deperierant, sed misericordia succurrit. alii. Servatum in die mortis, ut pœnitentiam agimus. De crimine non judicatur, qui fecit misericordiam. Vicinum Judicium quid sit operatum in homines. alvii. Separatio in judicio consolatur sanctos, alvii. Quare Christus judicatur ab Hebræis. alia. Fiet judicium de vivis, & mortuis quomodo. lvii. Judicium non credit, qui male vivit. lix

Ex eo contremuscit terra. lxxvii. Est terror impiorum. Judicium manifestabit, quis fuerit quisque. xcvii

Judicium Dei tempus messis hominum. Profunda judicia Dei quomodo possint cognosci. ci. Ejus securis arbores steriles succidet, & cremabit. cvi. Miser, cui in Judicio non miseretur genitor. cxiii. Gestit Deus venia prævenire judicium. cxxv

Ad judicium vocantur tempore mortis. In judicio non est tempus pœnitentiæ, sed pœnarum. Judicium Herodis perversum. cxxvii. Ira ventura erit judicium impii. lxxxvii. Judicium evasit, qui ante delictum veniam sibi prævidit. cxxxix. Judicium ut custodiatur, causa temperanda est. cxlv. In dubiis judicium lugendum, & Deo remittendum. Judicium prævenientium pœnitentia. clxvi. Christum nolleus venire judicium. Quia adhuc non venit, est, quia Deus nos ad se ire desiderat. Ne judicemus, judices nostri simus. Judicium crapulæ, & vini quale. clxiii. Confusio impiorum in Judicio ex quibus causis erit. xxii.

Jumenta. Christum natum fatentur. cxli. Et suis substrahunt in præsepibus. clvi

Jussio. Superioris temeritatem tollit decenti. lxv. Jussio Dei apperuit cælum. xi. Sic terram, Mare. Jussu solo omnia creat, & sola jussione solvenda. Jussio, & sanctitas imperantis cogit loqui etiam sermone flexilem. cvii. Ad jubentis arbitrium timor obedientis invigilat. cix. Jussionis parere est virtus. cxcviii. *L. præceptum.*

Justi. Spernunt auram popularem. xxi

Justi nomine tantum, sed facto injusti a Christo repelluntur. cxviii. & xxix. Christus non vocat Justos, quia omnes reperit peccatores. xxc. Justi Domino exultant. alvi. Dent in luctus mala. xlvii. Justus turbatur ex apparitione Angeli. lxxxviii. Ille justum apud homines est virtus humana, apud Deum eu muneris divini. lxxix, & xci. Ex quibus dicantur justi Zacharias, & Uxor. Justus roboratur in perfectam Vitam tribulationis, patientia, probatione, spe. cx. Justis dabit Christus vitam, regnum, gloriam. Quomodo dicat justus: ego morior pro Christo. Justi in morte illustrant mortem, & ad vitam transferuntur. cxiv. Justi cœlo majores, pares Angelis, immo meritis superiores. cxc. Justum patiuntur aliquem paupertate, & mulieris cruciari ad pietatem malorum. cxxi. Accusant se ipsos apud Deum, ut ipsos Deus excuset. cxxiii

Justi, & impii ante Christi resurrectionem erant apud inferos, licet diversis in locis. A Christo descendente ad inferos absoluti. Eorum mors pretiosa coram Domino. clxxiv. Et est mors eorum vita. Cupiunt Christum ad palmam eorum venire. clviii. *l. sancti, l. confessor, l. innocens*.

Justificatio. Mantes justificationis sunt a nobis ascendendi, ut beatitudine perfruamur. lxxix. Pauci incedunt in omnibus justificationibus. Manentes condemnatione justificari non potest condemnatus. cx. Justificati sumus per Christi resurrectionem.

Justitia. Nostra ne fiat coram hominibus quomodo intelligatur. ix

Per la tibi abundat ad gloriam.

A Deo genita cælum expectat.

An occultari possit. Hypocritis non est justitia. Se locans humanis oculis non expectat mercedem divini patris. Justitiæ tantum servatur, quantum hactenus iniquitati. cxiv

Laboriosa est. cevi. Non ferenda ab injustis. cxivii. A justitia deviat, qui in causis homines, non Deum pertimescit. Injustis inimica. cxxxi

Sine pietate est crudelitas apud Deum. calv. Justitia est, quicquid fecerit Dominus erga servum. clxi

Justo si desit humanum consilium, subvenit mox divinum. clxxv. Salva justitia miseretur Deus. vi

Juventus. Insipiens dicatur juvenis, quamvis sit ætate senex. v. *l. Adolescens*.

Labia. Immunda habebat Isaias. lvii. Talia nos habere deffendam. Labiis mundum passionem, & resurrectionem Christi referramus. Labia a dolo polluta. lxii

Labor. Philosophorum *l. Philosophus*. Castitatis levatur. a. Ubi non est labor, ibi nec fructus adest. xiv. Vincitur fide, & exercitatione. xviii. Humanus labor Apostolorum protinit divino labori. Ex labore fructus. Ad labores descendit Jo. per gratiæ dignationem. lxxviii. Gloria ex labore superatur a gloria ex origine. lxxxi. Labor communis habeat commune lucrum. xci

Labor illius, qui scripturas mystice interpretatur. xcvc. *l. fodere*. Labore acquisita magis delectant. Labor requiritur ad agnoscenda profunda judiciorum. ci

Labor, & pœna in discendo litteras.

Labor ex quiete, & e converso. ciii

Labor susceptus a certantibus in agone pro corona. cxix. Labor Doctoris sumitur a Christo pro nobis. clxiii. Labor itineris viatorem hominis dia incessum. clxxv. Deus in nostro labore socius est. clxvii

Labor

INDEX RERUM

Labori proprio nemo invidet, xcvii

Lacrymæ. Pauperum jejunium rigant. xlii

Cælum rigant. Qui Deum verbis non orat, nec lacrymis orabit, xliii

Beati, qui lugent mundo. xlvi

Lacrymæ a gaudio, & dolore producuntur, xlvi, & lxiv. Cordis affectum testantur. xlvi. Iniquus lacrymabitur in alio sæculo de bono pauperis. xlvii

Reparant perdita ex cibo. lxvi

Lacrymæ Magdalenæ Judæorum, & Christi ex diverso capite, lxiv

Pro peccatis Deo lacrymandum, lxv

Lacrymæ impetrant filios. lxxiii. Lacrymæ mulierum potentissimæ. lxxix

Eorum sunt arma, Filiorum lacrymæ ex natura, lxxxix. Deus sitit lacrymas peccatorum. xciii. Peccatorum lacrymæ rigant Cælum, terram diluunt, extinguunt Gehennam, & delent divinam sententiam. Sunt baptismata peccatorum, Lacrymæ Viduæ impetrant resurrectionem ejus filii. ciii

Sunt jucundæ, quæ emunt gaudium immortalitatis. cvii. Lacrymæ parvulorum sunt arma potentissima, & cur. cxxviii. Lacrymæ sunt potus pœnitentium, cxxxvii. Lacrymæ fuere baptismata Matrum Innocentium occisorum. clii, Martyrii gaudio non caret, lacrymas martyrii, qui fudit,

Infans lacrymis uberum nutrimenta disquirit. clviii

Lacrymæ abluunt ulcera reatus, clxvii. Domi Petri non vina fundebantur, sed lacrymæ. xviii

Lædens. Lædentem proprio mucrone truncare, est insigne Divinæ virtutis. lvii

Læsus. Læsis quod longum est, breve est ad lædentem. xvi. Læsus dimittat fratri, cxxxix

Lamentari. Non potest de morte, qui voluntarie recipit illam, xxiii. Parturiens lamentatur ex dolore, natura ex natura. lxxxix

Lancea, Doloris fixa in cordibus discipulorum Christi. lxxxiii

Lapis. Sepulchro Christi advolutus mortem, revolutus resurrectionem probavit. lxxiv. Lapidis sepulchri encomia. Revolutus ab Angelo ad fidem resurrectionis. lxxxiv. & lxxv. & ad alia. lxxv. A Judæis constitutus ad januam mortis, fit Cathedra vitæ. Revolvitur ab Angelo ad salutem, fidem, ad evolutionem mortis, lxxvii. Et Angelus insidet, ut Præses, & ob alia. Lapis claudebat ostium cordis mulierum, lxxxii. Lapis magnus plus merito, quam forma. Non potest obsistere Christo resurgenti. lxxxiv. Ædificantes Turrim providerunt sibi lapides, ut altius caderent, cxxxi

Judæi lapides attulerunt, ut se occiderent, non Deum.

Laqueus. Herodes cecidit in laqueum, quem tetenderat. clii. laqueus Diaboli. xi

Lascivus. Formam accusat in ejus lapsu. cxvi. *L. Luxuria*.

Lassitudo. Generat fastidium & dicenti, & audienti. cxxii. Lassari nescit, cui panis Deus est. clxvi. Nec bajula misericordiæ lassatur. clxx

Latro. Evangelicus in ipso momento mortis paradisum invasit. lx. Rapuit veniam. clxvii. Quando solvebat pœnas latrocinii. lxi. Latro in occulto tendit insidias. clviii. Latro callidus dicitur. clxxiii

Lavare. Ante mensam lavandæ sunt manus. clxxi

Multa lavacra legis lavant, & non lavant, sed lavacrum gratiæ lavat. Et quomodo. Levanda sunt quæ divitiis mancipantur miseris.

Corda lavanda a peccatis quomodo.

Laurentius. Martyr passione emigrat. cxxxv. per tot.

Laus. Patrum redundat ad gloriam filiorum. lxxxix. Viros illustres laudare quomodo debeat orator. *l. sacrificium Laudis*.

Lazarus. A Bethania forma vincendæ mortis, exemplum resurrectionis. lxiii. Ejus resurrectio est signum signorum. lxiii Resuscitatur quatriduanus, ut servus, & cur. Ejus infirmitas tantum significatur Christo amanti. Christus in eo dat locum morti. Cur gaudeat Christus in morte Lazari. Si mulier non fuisset in Paradiso, Lazarus non moreretur. Lacrymatur Lazarus a tribus diverso modo. lxiv. Ejus mors ad Dei gloriam. Gaudium ex resurrectione illius. lxv. Cur Christus fremat, Spelunca quid. lxv. Cur tolli lapidem jussit, Martha dixit, quod fœtet.

Quod quatriduanus. In Lazari resurrectione Dialogus Tartari cum Angelo, & alia fuse. lxv. ad fin.

Cur ligatis manibus, & pedibus surgit pulchra. Lazarus propinavit nobis gustum resurrectionis.

Est argumentum resurrectionis Christi, lxxxi

Lazarus Pauper. Stupendæ vices illius cum divite. lxvi

Pro malis recepit bona, Vulnera Deo in hostiam offerebat. Ut jacuit ad divitis januam. Ejus mors, & funus cum funere divitis. cxxi

Ponitur pro consistorio divitis, & alia mire, & descriptive. xiv. ad finem,

Pectus Judicis, & arcana possidebat, cxxi, & cxxiv. Non fecit bona; sed recepit mala. cxxiii. Cur beatus. Mortalium miseria cognoscitur ex Lazaro, & divite. cxxiv. Contrapositio Lazari, & Epulonis. Non fractus malis. Curari ab Epulone debeat, *l. Epulo Dives*.

Lectio. Ecclesiastica peritis, & simplicibus prodest. xx. Quod pandit verbo, tempus commendavit exemplo. xx. & xxi. Evangelica bonis est salutaris intelligentiæ, malis occasio erroris. lxxxix

Sedula, & iterata profundam scientiam præstat. cxx. Frequentata fastidium generat audienti. Pars illius differtur, ne longitudo fastidium generet auditoribus. cxxii. Lectio prolixa trahit in longum. clxxiii

Legere vel auditum legentibus præbere idem est. clix

Lectus. Doloris nostri est corpus nostrum. xiv

Lectus paralytici jubetur portari in testimonium sanitatis. l

Lex, Naturæ quæ. v. Lex Dei quæ in principio mundi. Divina docuit, quod humana sapientia ignorabat. xi

Prodidit Diabolum mali auctorem.

Legis antiquæ suppellex studiis Judaicis attrita. xxxi. Lex Evangelii pannus rudis dicitur, & est principium creaturæ quomodo. Præcepta legis non sufficerunt commendare nobis divinum amorem. lv. Lex adducit ad januam, quos gratia intromittit in Templum. lxxvi. Legalibus in tabulis Deus descripsit normam disciplinæ. lxxxviii

Lex antiqua illicite prohibuit, licita non negavit, supra naturam nil potuit. xcii

Lex fidei janua, gratiæ nuntia, Evangelii prævia, &c. Legem satam veracibus præceptis cur Dæmon mendacibus fucavit inventis. xcvi. Cur in lege celatur sensus divinus. xcix

Qui sine lege erat, in lege positus demonstrat legis auctorem. cii

Flosculis comparata. cvi. Lex cum ipso homine cœpit; sed Adam non prævaricatus est, ut accepit: Moyses prævaricatoribus promulgavit acceptam. cxi. Per legem mors regnavit, quia gravius prævaricatores, quam peccatores devoravit. Fecit copiam, non diminutionem delictorum. cxxi

Vulnus hominis prodit, & supernum Medicum venire denuntiat. Attrahit in cutem internum vulnus, & gladio præceptorum apostema aperit antiquum. Nec vulnus claudere, nec perfectam dare sanitatem per se valebat. Ampliavit vulnus, & quomodo. Ægrotantem levavit, fovit, & ad Medicum perduxit. Lege exclusa cultores illius arguuntur, cxiv

Lex expectans hominis voluntatem cultorem suum non solvit a peccato; sed crimine prævaricationes obligat quomodo. Qui sub lege sunt, peccato incarcerantur. Lex non obtinuit cum synagoga speciale consortium. cxv

Lex despexit synagogam. Legem non deserit, qui ad ejus auctorem recurrit. Non lex homini; sed homo moritur legi. Lex reum astringit, punit criminosum. Per legem passiones peccatorum notiores dominantur membris humanis. cxv. Lex non proficit, sed ducit ad mortem. Homo sine Christo, lege armabatur ad crimina, non victurus sed facturus. cxvi. Lex data a Deo ad salutem, per hominem facta est ad sui ipsius ruinam. Prodit, quod hostiliter latebat in humano corpore quomodo. Ex ea cœpit homo velle virtutes; sed sequi vitia. Sub lege homo servus, & captivus. Lex pervenit ad Gentes cur. cxxv. Summa legis fuit Joannes, cxxvii. Data non uni, sed omnibus. cxxxii. Per legem legis scientia quærenda. cxlviii. Quid per eam Christus promiserit. cl. Christus fugit in Ægyptum, ut staret legis veritas. Lex impugnabatur a Paulo per zelum legis. clvii. Lex divina docuit penetrare secretum sensus Divini. clxviii. In legis Decalogo latebat Christus. clxix. Multa legis lavacra non mundant, quod unicum gratiæ lavacrum lavat. clxxi. Occultata a Pharisæo ob invidiam, clxxii. Sub legis velamina nil videbat Judæus, clxxvi. Ejus umbra transiit. *l. synagoga*, *l. Hebræus*.

Libera-

Liberalitas. Dei ample ostenditur. xxxix

Libertas. Est serva penes extraneum. ii

Libertas hominis e servitutibus inimicorum decantanda. vi. Probatur libertas a virtute. ci. Liber nascitur ad gloriam. Libertas naturæ recepta per Christum, dum tollit peccatum mundi. cxi. Præsumpta, & vaga postponitur devotæ famulationi. cxiv. Libertas mentitur in peccato. Libertas peccati pro fructu dat pœnam, & confusionem. Libertas quando, & quomodo quæsita ab homine. cxvj. Odiosa libertas captivis criminum, inimicis innocentiæ. cxxvii

Libertas misceatur charitati in corrigendo fratre. cxxxix. Libertas sine fine in cœlo. Libertas incerta hominem perdidit. clxi

Libido. *L. Luxuria*.

Licita. Qui requirit, multiplici coruscat in lumine. xxii

Ligare. Qui ligat veniam, locum veniæ non relinquit. cxxvii

Lignum. Ex ligno pendit vita credentium, ubi mors pependerat perfidorum. lvii. Per lignum mors, & vita. lix. Per lignum mors venit, & mortificatur. lx

Ligno redempti, ligno consummantur ad palmam Petrus, & Andreas. cxxiii

Lilium. Ejus gloria, & præcellentia. clxiii

In crastinum petit. Ariditati, & incendio clibani deputant.

Epitheton virginitatis, & castitatis. xxii, & xcviii

Limites. Limitibus affixi tituli indicant Dominum prædiorum. cliv

Lingua. Naturalis chara simplicibus, & doctis dulcis. xliii. Susurronis, & bilinguis est laqueus mortis. liii. Inter cor, & linguam versatur salutis sacramentum. lvj. Si lingua interpres mentem non potest evaporare sermonem, dolore cruciamur. lvii. Lingua maledicta contaminat. lxii. Cur Lingua divitis magis cruciatur in inferno. lxvi. viii. & cxxii. Lingua in capite caput mali. cxxiv. Lingua flumen fidei. lxxix *L. Epulo*.

Lites. Procul sint a nobis, ut servemus charitatem. liii. Præscribuntur triginta annorum spatio. cxlv. Cupiditas credit Dominum arbitrum litium. clxii. Ad litigatoris arbitrium Christus arbiter esse non potest. clxii

Lites non sunt, ubi avaritia non est.

Littera. Epistolæ dulces: sed usque dum veniat ipse, qui misit. lxii. Ut labore, & pœna litteræ discantur a discipulis. ci. Littera vetus totam perdidit disciplinam. cxv. Cur sensus lateat in littera. cxxxii. Interpres tantum litteræ quid agat. xxxii

Livor. *L. Invidia*. *L. Zelus*.

Locus. Non de locis, sed de sensu Deus operum colligit qualitatem. ix. Locorum mutatio inutilis, ubi non est conversio sensuum. xlvi. Deus loci capacitate non clauditur. lxxvii

Locusta. Pullus figura pœnitentiæ cur. cxlvii

Ut locusta debemus a loco peccati in locum pœnitentiæ exilire.

Longinqua. Ne ambias conspicere, & ea. clxiv

Longinqua mundi, & peregrina quæ. ii

Loqui. Debemus secundum tempus. lvii. Loqui in Ecclesia non datur mulieribus. lxxxii. Cum Deo loqui expavescimus. lxxxvi. Loqui debemus imperiti licet, quando adest jussio, imperantis. cvii

De eo, quod nos æternat, loqui longo sermone debemus. cxvii

Lorica. Impenetrabilis est amor. al. Lorica Lazari pauperis qualis. cxxiv

Loth. Fugit ignem ex misericordia. xlii

Per manus Angelorum extractus e flammis. x. Per jejunium extinxit incendium, qui per ebrietatem incæstu est adustus incendio. xii

Lucerna. Ardens significat opera bona alios ædificantia. xxii. Habeatur in manibus. xxiv. Testimonium innocentiæ.

Est bonum exemplum. Lucerna verbi Christi ostendit mysteria cælestia. lxiv. Furem prodit. liv. Lucerna erat Joannes. lxxxvii. & cxxvii. & clxix

Lucerna templi illis non est necessaria quibus sydus cœli perlucet. clvi

Lucerna cordis accendenda, ut drachmam scientiæ salutaris quæramus. clxix

Non lucebit Ecclesiæ sine igne divino. Lucerna est mater Ecclesia.

Caput Joannis in disco erat lucerna ardens super candelabrum. clxxiv

Lumen lucernæ succendit olei pinguedo, ut ad noctis solatium perluceat. viii

Luctari. Mundo præsente difficilius; sed gloriosius. cvii. Quomodo spiritualiter luctandum in quadragesima. xiii

Luctus. Prophanus est adhibere extranea lamenta super cadaver. xix. Beati, qui lugent mundo. xlvi

Ludus. Præsentis vitæ dignoscitur ex mutatis vicibus Lazari, & Epulonis. cxxiv

Non est de impietate ludus sumendus, nec de sacrilegio. clv. Cum serpente nemo securus ludis.

Lumbi. A servis vigilantibus præcingendi cum lucernis in manibus. xxiv. Et cur lumbi præcingendi.

Lumen. Lumine Dei opus est in opere Dei. li. Lumen tenerum oculis teneris. lxiv. Lumina a Christo supplantur cæco nato. clxxvi. *L. oculi*.

Luna. A Diabolo infamata. lii. Non lædit, sed servit homini. Cur Lunæ incrementis obsessi torquentur.

Quid Luna gratius? ci. Luna lumine suppari soli. xiii. Sanctus erit lucidior Luna, & quomodo describitur. cxx

Lupus. Luporum feritas, dicitur astuta. clxxiii

Eorum contagio. c

Lutum. Quo factus est homo, supplet lumina Celidonio. clxxvi. Limo intacto factus homo, Christus natus corpore intacto. cxlviii

Lux. Multiplex perquiritur ab eo, qui licita facit, fugitur ab eo, qui illicita peragit. xxii. Luce recedente, redeunt tenebræ. xliv. Lux in nocte resurrectionis. lxxvii. Gratior post tenebras. lxxxiv

Luminibus obscuratis sensim refundenda: est oculis condita. lxxxvii. & cxii

Lux misericordiæ. civ. Lucent in cælis Martyres, qui in terris putabantur extincti. cviii. Ejus magnitudo oculos non hebetat, verum infirmitas hominum claritatem ferre non potest. cxii. Lucis auctor Deus, densis in tenebris invenitur a Magis. clvii

Luxuria. Quæ mala parturiat, quæque protrahat. xxi. Desperationi similis. v. Dicitur contagio. lix

Totum prophanat sanctitatem. xxvii

Luxuriosus contemnat etiam licentias corporales. cxiii. Qui luxuria ardet, mavult cum ea perire, quam redire. cxxvii. Luxuriosis adversa frugalitas. Ex ea nascitur impietas. Homo luxuriosus, idest immodice profundens heluo patrem principalem substantiæ perdidit. clxii. Luxuria petit castitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem sanctitatis. clxxiv. Titillabat in Herode. Luxuriosi dicuntur porci Diaboli. ii. Qui ad luxuriam alios inducit dicitur mercenarius Diaboli. Luxuriosi non satiantur, & quare. Agresti cibo mundi fruuntur luxuria. xiii

Magister. Dicitur Christus, quia factor, & rector elementorum est. xxi. Magistro addicitur, & scholæ affigitur, qui scire capit. cv. Paulus quomodo docuerit, *l. Paulus*. peritus, ut rudes discipulos docent, cvi. Magistro referenti scripturæ quæstiones, qui convertitur, debet absolutionem. cvii. Magisterium stat de scientia: sed ejus auctoritas constat ex vita. clxvii. *l. Doctor*, *l. Concionator*, *l. Præceptor*. Magister criminum, *l. Mercenarius*, ut Magistro faciat injuriam discipulus. xciv. *l. Discipulus*.

Magnus. Dicitur quis animo, licet corpore sit pusillus. liv. Magnus coram Deo, quantus erit penes homines? lxxviii

Magna relinquere, amare minora, Dei potestatis est, non cupiditatis humanæ. clxviii

Magus. Cur oculos committat stellæ. lxiv

Incola noctis ducitur a stella ad lumen. lxxxvii. Rigat auro cunabula Christi. ciii. Munere, & adoratione Deum nasci fatetur. cxvii. Claritatem Dominici ortus habuit a stella. cxliv

Deum adoravit in terris. cxlv

Ex Magorum nuntio Herodes molitur perdere Christum. cxlvi. Magus signifer Diaboli, fit Dux Christi. cl. Errat per astra. clvi. Ortum Christi stella duce non cognovit.

Venit ab Oriente ad Orientem, jussus e Deo venire. Plus cæleste in Magis, quam de stella signum est, & quare cognovit stellam servam, & conservam.

INDEX RERUM

Insultat Judæis, a Mago non quærunt Judæi de Christo. Expositio verborum. *Ubi est, qui natus est Rex Judæorum*. Ex stella juda nolens cognoscit Magus Christum. Deum se invenisse in humana carne miratur, Christum Deum muneribus confitetur, clvii. Cultor syderum, noctis incola Christum lucis auctorem ex gratia, invenit. Ducitur per stellam, ut materia erroris fiat per Christum occasio salutis. Apud eum ignorantia, & error erant in culpa, non voluntas. Erant Magi de genere Noe, & per Deum Christum nasci didicerant. Jussus Magus adorare, tellari, & videre. clviii. Et pie interroganti datur responsum impium,

In sereno Christianæ fidei ad dominum pervenerunt, Dant munera Domino credulitatisque scientiæ Thesauros. Per viam innocentiæ ad sua redeunt. Magus Gentilis a stella Dominum natum cognovit. clix, Inter duo animalia Christum inveniunt, Duces fidei nostræ, & Principes credulitatis. Ut quærat, & Deum inveniat Magus. clx. Carnem lucidiorem sole, luna, stellis in terris contemplatur. Non discutit, sed credit Deum Regem, moriturum, & gaudet invenisse. Judæum prævenit confitendo Deum manibus. Ex fide Magorum crudelitas Gentium dedicata,

Mala, Propiis cum dolore, æterna festinanter audiuntur. ii, Permittuntur a Deo, ut inde bona sequantur. v, Quæ omnia a Diabolo sint. xi. Malum est accidens, non creatum, & quomodo. Mala a Deo propter nostras culpas, xx. Mala temporalia si dolent, quid æterna? xxii. Quibus mala videantur gratiora bonis. xxv. Mala ex morbis peccatorum. xxxviii. Mala tempora facit nobis Dei contemptus, xliii. Mala temperantur, lxxxvi

Mala inducta in mundum a Diabolo. xcvi. Malum est accidens, non naturale, Passiones peccatorum a lege ampliatæ quomodo, cxv. Mala recipere, bona accipere a Deo credit fidelis, & qualiter. cxxxii. Et quam bonum mala recipere, Malæ pauperis ei profuerunt. cxxiv. Mala dinumerat Christus, & pœnam minatur, & veniam permittit quomodo. cxxv. Mala, non bona promittit Dæmon. cxxxi, Malorum cognitione agnoscimus bona, quam sint bona. Mala a Deo non petenda cur. cxxxii. Mala declinanda, clviii

A mala liberati omnes. v. *Oratio Dominica*,

Maledicta. Si maledictus est, qui in una offendit, quoties maledictus est, qui in omnibus? cxcv

Mali. De bono quærunt malum, & alia &c. xxxii. Quam mansionem sibi eligant. xlvii. Eis tormenta parantur, lxvi

Semper stulti. xcvii. Invident bona illorum, quos spreverunt, cxxii, Torquentur videre felicem, quem aliquando miserum putaverunt, cxxiii

Malos qui monet, offendit, cxxvii

Illis bonitas exosa. cxxxi. Herodes malus omnibus, illum pejor, pessimus sibi. clii, *l. Oratio Dominica*.

Malignus, Ut omnia in malum interpretetur, clxviii

Malitia. Origo vitiorum. xxxi. Non relinquitur vel in pœna. cxxii. Convertit homines in Viperas. cxxxvii. Mammona idest pecunia quomodo dominetur optime. cxxvi

Mandata Dei. Colles ipsorum intrepide ascendendi, ut gloria perfruamur. lxxxix, Nemo, vel pauci incedunt in omnibus mandatis, & justificationibus. Mandatum non præterit, sed ille deficit mandato, qui a mandato labitur, cxv, Ex illis peccatum accipit occasionem, ut sit etiam contumax, & prævaricator, cxvi. *l. lex. l. Præceptum*.

Manna, Pavit Hebræos. Annis. alxvi

Mansio, *l. Domus*, *l. habitaculum*.

Manus. Arida hominis curati a Christo figurat genus humanum late. xxiii

Tetigerat vetita, Ariditas nostræ manus quando dissolvatur,

Et alia multa. Quomodo, & quando aruerit manus. Cur surgat in medium, qui manum aridam habet. Jussione solvitur aridas manus, quæ fuerat jussione devicta. Manus arida in Ecclesia quæ sit, & quomodo curanda. Minus Dei homo creatus, & recreatus. xxxiii, Manus dextera Domini Christus est. Manus impositio curat in Ecclesia Gentilem, cv. Expandere manus est habitu rogare. cviii. Cur manus Epulonis ligatæ, cxxii.

Minum ad mensam det pauperi, qui nummum dare non potest. clxxvi. Manus Dei assumpsit carnem in nostram reparationem, cxlviii

In Magis loquuntur manus quomodo. clx. Lavandæ manus pro mensa, clxxi. Manus Domini in faciendo, reparando, componendo hominem, clxxvi

Deus non de manibus, sed de cordibus facta metitur. ix, Cur Christus tenuerit manum socrum valde. xviii. Manus sanctificantur in operibus bonis, in malis polluuntur.

Dominus manufecit hominem, & manu homini supplet lumen. clxxvi

Marcellianus. Episcopus Vicohaventiæ Ecclesiæ laudatur, clxxv

Mare. Japani qui ingrediuntur, quid agant. viii

Mare Christo fit via descriptive. xx

Cur sævit usque ad periculum Christi.

Ex sedata maris tempestate Jesus creditur Deus. Mare sæculi turbatur, cum illud intrat Christus, & placatur. Mare sanguinis humani in terris quando. xx, Mare quando mater. xlvi. Maris procella facta est ad fidem. xxi. Judæorum error pravioe fluctibus Maris. xxxii. Mare sæculi quid sit mystice, xlvii. Maris descriptio cum Ægyptios submersit.

Mare diluit sordes Petri. lxxviii. Habet iter molle. xx. Frænatur ob Dei præceptum a tenuibus arenis. xx

Mare quid utilius? Mare Evangelicum ut navigatur, clxviii *l. Mundus*, *l. sæculum*.

Margarita, Evangelicæ quæ sint. Margarita etiam perquiritur inter stercora. lxv

Maria Magdalena, Fuit bajula nominis matris Christi, lxxiv & lxxv. Ejus lacrymæ pro morte Lazari, lxiv Cur venit ad monumentum. lxxiv. Venit ipsa, sed altera; eadem mutata. Prohibetur tangere Christum, quia non credebat esse Deum, lxxvi. Quod Maria tangat, & non tangit, distinguuntur, lxxvi. Venit Maria, & altera Maria declaratur. lxxvii. Venit mulier, redit Maria. Quid quærit in domo pharisæi non vocata? xciii

Jussa a Domino. Venit retro pro venia. Mensam pœnitentiæ cum symphonia parat quomodo, In ea reatus magnus, & indulgentia magna.

Erat peccatum civitatis ex mala fama.

Cur ad decumbentem accedat.

Credit sibi Christum proprium, quia cum pharisæo manducat. ii. Oleum portat, quia medicinam requirit.

Cur stetit secus pedes. Illos lacrymis rigat, Suis lacrymis baptizata quomodo, & capillis sanctificata,

Lacrymæ illius sunt documentum satisfactionis. Ungit ex sacramento humanitatis. Proprium vulgo agnoscens medicum perquirebat.

Cur Christus ad Magdalenam conversus Simoni loquatur. xciv. Imitanda Magdalena a peccatore in pœnitentia. Magdalena est figura Ecclesiæ, xcv

Maria Virgo, Ejus virginitas a Judæo obscurata sed declaratur, quos fratres habuerit Christus, xlviii. & xlix. Si Maria filios habuisset, non fuisset a Christo commendata Joanni & cur ei, & non Jacobo,

Maria stupuit, ut Vir repararetur ex Virgine, lviii. Virgo, & Mater non potuit esse, nisi per Deum, lviii

Deum Virgineo portabat in Templo. lix. Virgo genuit, lx. Salus mulierum, quia prima recepit Christum. lxiv

Maria ante per gratiam a Christo susceptam, quam homo liberatus a peccato. Anhelat viro referre vitam. Sine Maria mors non fugatur, nec vita reparatur. lxiv

Uterum Virginis habitavit Christus, ut mortui resurgant quomodo,

Concepit integra virginitate. lxxxiv

Ut partus ex Virgine credatur, conceptus sterilis præmittitur, lxxxvii

Ut ad Virginis conceptum, & partum perveniamus, removeatur carnis intelligentia. xcii. Per Mariam redit omnibus vita. xcix, Fermenti Evangelici implet typum.

Mariæ Virginis conceptus, & partus non exequandi mulierum partibus cur. cxvii. Virgo ante, in, & post partum quomodo. Ejus uterum Spiritus Sanctus arcana luminis sui admixtione fœcundat,

Cur salvatur ab Angelo aligero. cxl. In salutatione offertur ei plenitudo gratiæ. In ea Dominus est.
Mater viventium per gratiam.
Turbatur de sermone, non de aspectu Angeli. Cogitat ex prudentia. Quam pensionem domus, & uteri mercedem exigat e Deo intra se suscepto.
Animus Mariæ mirabilis. Quæ homini sunt necessaria ad Mariæ secretum pectus penetrandum. cxli
In ejus pectore tota Divinitatis requiescit majestas. Conceptus Virginis credendus, non discutiendus.
Angelus Mariæ fugat metum duabus ex causis ortum. cxlii. Maria hebraice, latine Domina, & cur. Fuit gratia plena, ut largo imbre totam infundat creaturam. Angelus miratur, & timet cur. Christum genuit præter fastidia materni doloris. Virgo concipit, & parturit. Ejus virginitas solidata in conceptu, & partu.
Genuit Salvatorem. Cur interrogando non incurrat, ut Zacharias.
Ex ea factus est vir. Virginitatem vovit, in not. cur Dei virtus illam obumbret. Quem sanctum sit paritura. Mittitur ad Elisabeth. Se confitetur ancillam.
Credit verbo, & concipit Verbum.
Quia mittitur ad illam Angelus, homo aliud non quærat. cxliii. Virginitas quanta. Gratia qualis. Plenitudo gratiæ. Verbum descendit, sicut pluvia in vellus. Ante præcursorem Dominus erat cum ea. Benedicta, quia Virgo, & Mater. Major cœlo, fortior terra, orbe latior. Turbatur, quia sensit Deitatis ingressum.
Deus injuria non afficitur in Incarnatione, & quomodo a concipiendo invenit gratiam, & pariendo non amisit Virginitatem. cxliv
Cur timere non debeat. Reperit intra se Verbum. Magnum erat templum Deitatis. Concipit in Utero, ut conceptus sit veritas, non figura.
Et salva omnia, quæ omnium genuit Salvatorem. Virgo concipit, & parit cœleste germen. Christus vocatur Mariani uteri fructus ob illius virginitatem perpetuam. cxlv. Dicitur Mater virginitate manente, & conjux permanente pudore. Parit hominem, Christum, Deum. Concipit de spiritu, parturit Emanuel. Ex ejus utero Christus nos suscepit. cxlvi. Virginitate sponsa, fœcunditate mater. Manet ante conceptum, post partum virgo mater.
Quid fecerit, cum sit Virgo.
Cur Christus nascitur ex desponsata. Maria figurat Ecclesiam sponsam.
Cur nascitur Christus ex matre Maria. Maria semper Mater, & prævia salutis humanæ quomodo.
Mariæ nomen quid sit fuse. Quid sit Virgo concipit, parturit &c. cxlviii
Ut Christus nascatur ex Virgine.
Quia ex Virgine est conceptus, cessat humanus pudor. Cur Angelus ad Mariam mittitur. Mysterium Virginei partus aperire non est humani sensus. cliii. Quod Virgo concipiat, pariatque Divinum est. In utero Mariano Christus ovem amissam invenit. clxviii
Ut pareret primogenitum totius creaturæ viam totius patriæ percurrit. clxxv. *l. partus, l. Christi nativitas, l. Christi incarnatio, l. Virginitas.*
Martha. Quid dixerit Christo in morte Lazari, & ejus responsio. lxiii. lxiv. Quam utile fuerit, Marthæ occurrere Christo, culpas fateri, & ab eo expectari. lxiv. Cur dixit: *Lazarus fœtet*. lxv
Martyres. Voluntarie mortem obeunt. xxiii
Sanant morbos peccatorum. xxxviii
Quid patiantur pro Christo. lxxix
Martyres pauci in persecutione. xcvii
Eorum gloria conquiritur effusione sanguinis. xcviii. Sunt rosæ. Scripti in catalogo amicorum Dei. c
Morte nascuntur, fine inchoant, & in cœlis lucent. cviii. In agone certaminis vitia, mortemque vicerunt. cxix
Eorum felicitas ex sævitia persecutoris. cxxvi. De morte nascuntur.
Non tam mors, quam fides & devotio facit martyrem. cxxviii. In morte martyris adstat turba, sicut & in eorum festivitate, sed modo diverso. cxxix
Natales martyrum annua lætitia celebrantur ad memoriam facti. Natalis illis est dies, cum pro Rege fundit sanguinem. cxxxiii. Crudelitas persecutoris illusa multiplices martyrum cumulavit triumphos. cxxxiv. Eorum merita sunt Dei dona. cxxxv. Festa illorum celebrentur orationis fervore, & imitentur. Martyr comprehensus tenet confitentiam, non comprehensus fugiat persequentem, & cur. cli
De patientia subeat palmam, non de temeritate discrimen. Martyres fugientes Paulum martyrem Paulum fecerunt.
Vere vivunt, qui pro Christo merentur occidi. cliii. Martyrium venit per gratiam, non ex merito. Est munus divinum. Non habet coronam per Christum, qui sua virtute currit ad martyrium. Innocentes Martyres gratiæ. cliii. Ex fuga Christi.
Martyr inchoat vivere, cum pro Christo meretur occidi. clxxiv. Martyres Diaboli in Africa qui. xiii
Mater. Laborat in vanum, cum non adest in germine auctoritas Conditoris. vi
Currit præceps post filium. liv
Data matris discutere non licet. lv
Vera non est, quæ filios amare nescit, ut fecit supra felicitas. cxxxiv. Maria semper Mater quomodo. cxlvi
Castra ad sinus matrum; ferrum dæmonum in uberibus; lac fusus ante sanguinem. clii. Matres Innocentium baptizatæ in lacrymis suis.
Passæ in martyrio filiorum debent esse consortes præmii. *l. innocentes, l. pater, l. filius*.
Matrimonium. Ejus dignitas est procreatio filiorum, alias grave carere virginitate, & filiis; onera matrimonii sustinere, & ad fructum ejus non venire. xcii
Matthæus. Quomodo vocatus e Domino in discipulum. per tot. Cur vocatus, cum esset dives, ad fin. Quare sedebat. xxix
Non relinquit, sed mutat telonium.
Usurarius per ignorantiam.
Mirabilius illius conversio. xxx
Comparantur paralytico. Figura Gentilium.
Medicina. Vigor medicinæ pro magnitudine vulneris. cxiii. Medicina pauperis est dives, & e converso. cxxiv. Sera non est sine dolore. cxxxi. Sit pro modo vulneris. clxvii. Medicina pœnitentiæ succurrit ægris.
Medicus. Ex tactu vulnerum non computat injuriam, sed honorem. xxxv. Ejus cura circa phreneticum. xxxviii. Corporali, & spirituali medico parendum. xli
Cura Medici in sanando ægrum. xliv
Medicus, qui non affert sanitatem, & cum infirmo non infirmatur, nescit curare. l. Vadit ad ægrum. liv
Sine medico poculum vitæ fit lethale. lx. Homo est sibi medicus per fidem. lxxxiii. Tangens vulnera non polluitur a putredine. xciv. Rogat, non compellit ægros austera recipere remedia. cviii. Non vulneri, sed curæ proficit, & saluti. cxiii. Congaudet sanitati, non putredini. Medico ingratus, qui semper curari æstuat, nec sanari.
Non expectat in cura arbitrium infirmi. cxcv
Anticipat, Gratior medicus, qui morbos quam qui morbis ingerit seram medicinam. cxxxi. Non sit ingratus, qui per dolorem revocat ad salutem. clxvii. *l. ægrotus, l. morbus, l. vulnus*.
Membra. Non separantur a capite. lvii
Quæ servierent Dæmoni, serviant Deo. xciii. Infirma vario passionum genere vexantur. cxvi. Invicem consentiant, nec unum occupet alterius officium. cxx. Omnia membra credant suum esse, quod fecerit unum.
Membra vitiorum, & virtutum ab Apostolo declarantur. Homo sua membra debilibus impertiatur. cxxii
Singula membra habent proprium officium. cxxxii. In eorum separatione pernicies, in unitate species.
Illorum pœna ad dolorem, injuriamque capitis redundat. clxxiii. *l. corpus*.
Mendaces. Quo casu repellantur a Christo. xxviii. & xxix. Nequeunt cognoscere veritatem. cxxxi
Mendicitas. Fit humana, ut prodeant inhumana cupiditas quomodo. cxxi. Dives in tempore, mendicus sempiterne, est miser. cxxv
Mens. Nostra quomodo fiat amens. xii
Imbecillis nescit dispensare mysteria corporis Domini. xlix. Mentem tollit peccatum. lxxviii. Mentis auditus lætior sit post mœrorem. lxxix. Migrat e se nimio pavoris excessu. lxxxviii. Mens una in duobus quando. lxxxix. Acuitur ex verbis obscuris. xcvi. Descriptio mentis intelligentiæ. xcviii. Ad Deum pervenimus mente, non corpore. xcvii. Mente eundem cum Jesu. cii

Mentibus inique dominatur pecunia. cxxvi. Fatigatur a longa expectatione magnæ promissionis. cxxi
Mens simulata palam nil audet. clviii
Jaculo peccati configitur. clxviii
Hominum corripitur a malo fulgore. cxxvi. Mens ebria, ut male judicet. clxxiii. In mentis domo familia cogitatione inconditæ versatur. xv
Nihil est præsentia corporalis, ubi est mentis separatio. xxxii. *l. animus. l. sensus.*
Mensa. Ad mensam nostram sedeat Christus. liv. Mensa acquirit nobis debitorem. Si Lazarus fuisset ad Epulonis mensam, ille non esset in tormentis. lxvi
Mensis sedere, mutuum Domino, non est fidelium servorum. lxxxiii. Mensa Regis. *l. Rex*. Ad mensam divitis non admissus Lazarus, nec ad stratum cruciatus ejus admittitur. cxxii. Ad mensam ducendus est pauper debilis dara manu. Mensa pauperis, & divitis per contrapositionem. cxxiv
Nostra ut præparanda. cxxvii. Ante mensam lavandæ manus. clxxi. *l. convivium, l. prandium, l. cibus, l. vinum. l. Gloria, l. Beatitudo.*
Mercenarius. Dura servitus Mercenarii. ii
Qui sint, qui sunt Dæmonis mercenarii, & quæ agant. Cur Dæmon suos mercenarios mittat ad porcos.
Mercenario debita pro labore merces. v. *l. Operarius.*
Merces. Quæ ab impio pro pietate recipiatur. cxxvii. Operarius recepturus mercedem optat adventum patris familias. clviii
Serviendo Deo merces tua sit tibi in pretium. clxx
Meretrix. Facta est Synagoga quomodo. cxv
Quando spem salutis, & vitæ amisit, fit mercenaria Diaboli, & quæ mala agat. ii. *l. Maria Magdalena.*
Meritum. Nostrum non salvat nos, sed divina misericordia. alv. Joannes Baptista meritum conquisivit, antequam illud sciret quærere. lxxxviii. Meritum hospitis innotescit ex apparatu mansionis. xcii
Nemo de meritis, nec de operibus glorietur. ca. Ex collectis manipulis meritorum ad centesimum fructum pervenitur. lxia
Metator. Domini fuit Joannes Baptista. cxxvii. aci. Fuit Angelus ad Mariam. cxl. Deus metatur cunis. xlviii
Metus. Suscitat sensus nostros. cxv. *l. timor.*
Mica. Accipit totum, qui micam dat pauperi. viii. *l. Gutta, l. nummus.*
Miles. A tuba ducitur ad bellum. vi. Commilitandum hic pauperi. ix. Prœliantes canetu incitantur. x. Miles in vere procedit ad campum. xiii. Miles peritus recipit disciplinam a tuba. xiv
Desidia militis quando fit. avii
Expeditus a curis divitiarum Christo militare potest, ut regnet. axii
Quam rationem reddat. xxvi
Miles Christi, *l. Christianus*, mittit acquisitum ad patriam. liv. Fidelis, qui Regis sui præsentiam sitit. lxviii. Sperat honores in senectute. lxxi. Juventutem in periculis agit. Milites sepulchri Christi cur exterriti. lxxv
Miles Christianus orat, ne in tentationem inducatur. lxviii
Miles rudis ad aciem currit, veteranus sensim incedit. lxxia
Christus hortatur suos milites, non timere interfectores corporis. cc
Penes militem quando fuerit stipendium gratiæ. cii
Non audet se militem profiteri, qui est sine titulo militari. cia
Christus dignatus est nobis militare. cxv. Miles ne vulnera timeat, prædas personat, & triumphos. cxviii
Quid agat, ut salvetur. cxxxvii. Devotus tacet fugam Regis sui, & refert constantiam. cl. Innocentes fuere milites coætanei Christi. clii
Cur post victoriam optet Regis præsentiam. clviii. Militans stipendiis suis derogat Regi. clxiii. Fecipit stipendia, quando civis solvit censum. clxvi
Differentia inter civem, & militem.
Militum cohors suo Regi gestit præmori, non commoveri. clxii. *l. insidiator, l. fortis, l. Centuria.*
Militia. Christiana quantæ virtutis sit. xxxviii
Teneræ militiæ est de omnibus criminibus solo amore reportare victorias. xciv. Qualis sit cum armis Christi. cxliv. Militiæ Christianæ invictos principatus est jejunium. viii. Insigne vere est balteum castitatis. axii
Militia sine successore est in Regno Christi. cxliv
Minister. Est homo quilibet bonorum suorum, non possessor, quomodo. cxxv. *l. Divitia.*
Miraculum. Ejus virtutes sunt a Deo. xlviii. Miraculum singulare visa non videre, scita nescire, credita non credere. lxxxi
Indicium credulitas ex miraculis discipulorum Christi. lxxxiii. Ostendunt Christum esse Deum. c. Miracula lassant, nec proficiunt in Judæis. cii. Quid fecerit miraculum Christi. cv. Cum miracula gerunt, consuetudo deficit. cliii. Signa seu miracula quibus præstanda. ai. *l. signum.*
Misericordia Dei, & Hominum. Per eam ablata est amarissima mundi sententia. vi. Dei misericordia non est sine justitia. Est comes jejunii, per tot. Alia jejunii. viii. Per terrenam misericordiam pervenitur ad divinam. Revocat sententiam condemnatoriam. Liberat peccatores, & sanctos restituit. Divina emittitur per misericordias pauperum.
Eam vendunt, non donant hypocritæ. ix
Facienda omni loco, & tempore quomodo. Testis, & remunerator misericordiæ Deus. Misericordia fidenter petitur a misericorde. aiv
Misericordiam volo quomodo interpretetur. xxviii. quomodo prosit juncta jejunio. xli. Est anima jejunii.
Eam vult Deus. Pro ea dabit Regnum. Sit cum oratione, jejunioque lata. Qui non dat alteri, sibi tollit; qui pauperi seminat, sibi metit. alii
Ipsa arat cœli campos. Est maxima operum Dei. Ni subvenisset misericordia, opus Dei periisset. Differt judicium ad mortem, ut pœnitentiam agamus. alii. Per misericordiam reddit Deus, quod per judicium deperierat.
In judicio ante Christum de misericordia disputat, quam de reatu judicet.
Nil nocet in terra, cum est in cœlis patrona misericordia. Facienda cum oratione, & jejunio late. xliii. Quomodo sit sibi forma misericordiæ homo. aliii. Misericors tot servos, quot nummos habet. lix. Dum perditur pax misericordiæ, adest bellum intestinum. civ. Misericordiæ lucem fugiens, se mancipat tenebris avaritiæ. civ
Cur Paulus obsecrat nos per Dei misericordiam. cviii. Per illam crimen evadens Paulus factus est Apostolus.
Per eam rogat Deus homines, ne vindicet per ignem. Ipsa assumenda, ut avaritia deleatur. Ab Epulone despecta. cxxi. Non est pro reo, qui accusatur ab innocente. cxxii. Misericordia est pauperi membra propria debilibus. Major dare manus pauperi ad mensam quam nummum.
Fratri negata stulte petitur a patre. cxxiv. Ad suffragium misericordiæ recurrendum in vitæ extremo. cxxv
Non tenenda crudelibus. cxxvii. Dulcis temperat amara pœnitentiæ. clevii. Ejus bajulus non lassescit. clxa *l. Venia, l. indulgentia, l. pietas. l. eleemosyna. l. charitas.*
Missa. *L. Eucharistia, l. Sacrificium.*
Mista. Plus est discernere mista, quam prohibere misturam. xcvii
Moderator. Pius adscribit causæ, non homini, quicquid accidit. lxviii
Mœror. Summo mœroris consternati discipuli. lxxxi. Sed mœror vertitur in gaudium. lxxxv. Ex mœrore fit sero. Caligini mœroris nullæ tenebræ noctis comparentur. In mœrore adest solatium. lxxxvi
Monere. Malos, ostendere est. cxxvii. *l. corrigere.*
Monumenta. Majorum solvuntur, ac dissipantur a noxiis arborum radicibus, quomodo. clxii
Mora. Tristem facit expectantem; at grandis promissio relevat onus expectationis. xxiv. Mora solventis compensatur usura. lxxvii
De mora expectationis. cxxa
Moralia. Magis explicanda populis, quam doctrinalia. ia
Morbus. Peccatorum quæ mala fecerit hominibus, & quomodo sanetur. xxxviii
Morbo sanato tamen in cura permanendum. civ. *l. infirmitas, l. ægritudo, l. Medicus, l. cura.*
Mores. Juniorem, vel seniorem faciunt, non ætate. v. Ex pristinis malis moribus si quem judicamus, horremus. v
Mali hominum mores tempore Chrysologi. alvii. Diversi sexus moribus redduntur in unum. lxxxia. Morum imitatio facit amicos, & conjungit. ca
Quot mores homini, tot Paulo fuere passiones. Mores arguuntur per Evangelium. cxxv

Mors. Vitalis vita filij est, & totius familiæ sagina. Mors ex Diabolo. xi
Auctor mortis incubat mortis mansiones. xvii. Mors non accedit, ubi est Christus. xviii. Mors animæ est discessus Dei ab ea. xix. Mors justi libens, injusti non. xxii. Voluntarie moriens non torquetur. xxiii. Voluntaria mors potestatis est, coacta necessitatis. Apud Deum mors somnus est. xxxiv. Mors unius pro salute multorum. xxxvii. Mors pastoris utrum commoda gregi. xl. Quomodo innocens moriatur, qui vixit in criminis. xlii
Mors moritur morte. lvii. Mortificata per lignum. lx. Mors ad gloriam resuscitantis non lamentanda. lxii
Ad pœnam peccati data. Mors a muliere, a qua & vita. lxiv. Plus consuebat exemplo. De morte non potest non dolere mortalis. Est ex delicto hominis. Mors dura, sed durior janua ejus &c. lxv. v. Mortis rapacitas Dei plasma in speluncam incluserat. lxv
Mors quid perdiderit in resurrectione Christi. lxxiv. Quo pacto non fuissent incrementa mortis. Quæ sedeceat servos agere in morte Domini. lxxviii. Secunda mors non est in æterna vita. Qui ex morte vivit, Deus est. lxxxiv. Regnavit ex culpa hominis. xc. Mors nata a discordia humanam scindit charitatem. xcvi. Mors Sanctorum somnus est, peccatorum mors est. Mors ad omnia per Evam. xcix
Despiciens mortem, fit Dei amicus. ci. Mors sanctorum, *l. Sancti*, *l. martyres*, *l. justi*, antiqui de bono mortis scribentes scopum non attigerunt. ci. Diabolus mortis auctor.
Cur Deus mox mortem cum auctore non extinxerit. Moritur homo, ut quid fuerit, sic videat.
Mors corporum facit vitam de temporali sempiternam.
Mors permissa a Deo, quia suscitare potest. Corpus nostrum ad mortem infirmatur. cix. In morte deponimus paleas vetustatis. cxi. Et instante non congregandum. cxv. Mors expenditur, & ponitur in sacrificio Christi. cvii. Morte nascuntur martyres. Non potest mori, qui vitali gladio metetur occidit. cviii.
Et culpa Adæ nos habet obnoxios. cv
Mors pœna peccati, ut infulas amittat. Homo vir moritur pro justo; quia ad mortem non tam voluntas quam necessitas ducit. Est volenti supplicii, damnatis nolentis. Mors inter homines reparatio pietatis fit per Christum commendatio divinæ charitatis. Mortem nolens generat natura. cxi. Quod moritur homo, id debet Adæ. xc. Hominis est acquisita potestas, non a Deo facta. cxii
Mors pœna hominis est etiam criminum pœna. Ec peccato est hominis.
Moritur homo peccato, non Deo. cxiii
Quo casu mors moritur morte. cxiv
Mors peccatorum vitam finit, inchoat pœnam. Justorum non interficit, sed perficit. Mors per Christum moritur. cxvi. Mors nunquam libet. cxviii. Formido mortis resurrectione calcatur. Mors desperationis Domina, mater incredulitatis, germana corruptionis, inferni parens, Diaboli conjux, omnium malorum Regina, impugnans omne genus hominum, & quo ordine fuse. Ejus bella optime. Ipsa insatiabilis. Inflexibilis.
Cur scribentes de bono mortis erraverint. Mors provehit ad vitam. cxxiv
Ejus tempore apparitio suprema constringit, judicium vocat. cxcv. In morte benefacere cupit homo. Quos præoccupet. cxxv. Inimicus ex quo procedat. In periculo mortis ad pœnitentiam convertamur. De morte sua nascitur Martyr. cxxvii. Semel mori pro Rege quid. cxxviii. Mors ex Dæmonis suasione. cxxxi. Omnis, qui nascitur de conditione mortali, moritur. Per mortem vult Deus hominem transire ob suam ingratitudinem. Mors occisa a bellatore cœlestis militiæ. cxxxiii. Mortem non meretur illa quæ vitam parturit. cxlv. Mors abstulisset nobis bonum, si Christus occisus fuisset in utero. cxlve
Mors ipsa pavore levior. cxlvii. Mortem sentiunt. Innocentes ante vitam. cli. *L. Innocentes*. mortis causa facta est per Christum causa vitæ. clvei. Morte non separatur charitas, sed crescit. clxiv
Cur Deus vita est, mori non potest. clxvi. In ejus articulo etiam locus pœnitentiæ. clxvii. Justorum est coram Domino pretiosa. clxxiv
Eorum mors est vita.
Mors nato Dei finitur. clxxvi
Mors philosophanda. liv

Mortalis, Cur vita nostra mortalis dicatur. r
Mortuus. Plangendi, non cantandi. xix. Mortui quomodo mortuos sepeliant.
Mortuus citius resuscitatur a Deo, quam dormiens ab homine. xxxiv. Mortui judicandi resurgent. lxix
Mortui non plangendi cum Gentibus. lxv
Habent vitam a Deo. Mortui resurgendo peccatoribus non prodessent. lxvi. Resuscitati a Christo sunt argumentum resurrectionis ejus. lxxx
Plangit mortuos qui nescit illos creatos ex pulvere. ci. Cur a Christo in vita non omnes resuscitati. cii.
Quomodo simus mortui peccato, non peccatum mortuum sit. cxii
In mortuos sævit corvus crudelior ferro. clciii. Cur Christi discipulo non permiserit sepelire mortuos. xic. Gentes cibos apponebant defunctis. vvii
Moyses. Fit Deus suffragio orationis, eleemosynæ, & jejunij, & quæ mirabilia faciat. xlii. Iterum ejus mirabilia. lxv
Moysi se communicat Deus. lxix
Honor funeris illius. lxxxiii
Cur non faciem, sed posteriora Dei tantum videat. cxxi
Occurrit in monte, ut promissum conspiciat Christum; Ut amet Deum, & alios doceat amare, quid v Deo recipiat. calvi. Jejunio quadraginta dierum totus mutatur in gloriam Divinitatis. cxxvi. Meruit sancire legem cur. Jejunium Moysen divini fervoris fecit lumine perlucere. xic
Mulier. Taceat in Ecclesia, domi discat a viro. xxvi. Lascivæ mulieres quod bellum egerint. xxvii. Mulier dedit formam delendi peccatum tacita confessione. xxvi. Consilium impietatis qualem pœnam dedit mulieri. xlv. Si mulier non fuisset in Paradiso, non moreretur Lazarus. lxiii. Lacrymas quæsivit, & pretio gulæ mortem comparavit.
Currit pro morte, quæ cucurrerat ad mortem. lxv
Quæ prima peccaverat, prima curatur. Mater viventium per Deum, mater mortuorum per Diabolum. Periisset mulier, si ante Christus ad virum pervenisset, & quomodo. lxiv. Suscitat virum de sepulchro ventris sui. Increpatur a Christo. Fraus mulieris collocavit virum in speluncam. lxv. Mulier ad sepulchrum fœtorem sentit cur.
Sero currit ad veniam, quæ mature cucurrerat ad culpam. lxxiv. Vespere quærit Christum, quæ perdiderat Adam in matutinis. E paradiso perfidiam sumpserat, fidem vere de sepulchro sumit: rapuit de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Ussit mater viventium. lxvi. Est resurrectionis nuntia, quæ fuerat ruinæ. Decepta ex visione arboris, reparatur videndo sepulchrum. Utinam impedimentum peccati habuisset in Paradiso.
Vitale colloquium habet cum Angelo.
Venit ad sepulchrum; sed redit Maria, quare. lxxvi. Adam duxit ad inferos, Christum recepit ab inferis.
Sepulchrum est mulieris opprobrium. lxxvii. Ea eo fidem recepit. Prima ad perfidiam, ad mortis auctorem, ad Diabolum; & prima ad fidem, ad Salvatorem, ad Angelum. lxxvii. Sepulchrum Christi ingreditur, ut consurgat ad fidem. Mala, quæ ex muliere fuerunt, & cur ad lacrymas paratæ, optime, lxxxix. Cur ad sepulchrum lacrymantes.
Ferunt pro Christo lacrymas.
Quomodo non deroget Apostolis præcurrens ad resurrectionem. lxxx
In sepulchro vident effectum peccati.
Absolvitur a reatu. Non præponitur Apostolis. Fit socia passionis, & fide resurgit. timet, & gaudet.
Mulieres salutantur a Christo, tenent pedes ejus. Mulier est in pedibus Christi. Sequitur, non præit virum. Devota erga mortuos. lxxxii
Dubium lucem corporis, & animi sustinent. Cur fugiant de monumento. Tacent, quia audire, non loqui, discere, non docere datum est eis, & quando loquitur mulier Ecclesiam repræsentat. lxxxii
Tactus malæ mulieris urit male conscium, parem polluit, suspectum notat, hominem malæ voluntatis infamat. xciv
Mulier peccatrix fit bona, si dominum tangat. Neque mulier sine viro, neque vir sine muliere in domino. xcix
Mulierem domestica cura domi constringit. xcix. Accipit e Deo fermentum fidei, quæ a Diabolo acceperat perfidiæ; & cur abscondit in farinæ satis tribus. Mulier, quæ fermentum accepit, est Ecclesia.
Describ

INDEX RERUM

Describitur mulier, quæ spiritum habebat infirmitatis. cv. Figura est Ecclesiæ. Cur incurva in Synagoga. Ejus malitia quæ, & mala quæ fecit Adæ, & posteris. cxxvii. Abstulit vitam mundo ob unius arboris pomum; fugiendæ ab Elıæ exemplo. Mulier nova belua, ut caput Joannis truncet. Reddat ad se virum, quem perdidit per se. cxlii

Mulier habens drachmas decem declaratur. clxix. per tot. *l. fœmina, l. sepulchrum, l. Hæmorrohissa.*

Mundus. Ejus latitudo tota ex livore est duobus fratribus angusta. iv. Est belli campus cum diabolo, & vitijs. xiv. Ejus naufragium quando. xx

Controversus ad obedientiam Christi. xx

Finis illius. xlvii, Peccatores nollent mundum transire. lxvi, Fabrica mundi elementis dissonis consonat. lxviii

In arca Noe fuit semen mundi. lxix

Vespere mundi. *l. Vespere*. Mundus contendit vitare necem sui Domini. lxxviii

Tota mundi compago se devolutam credebat ad primum chaos in morte Christi. lxxviii. Sed Dominus suscitat ad gloriam. lxxviii. Discipuli mittuntur in mundum ad Evangelium prædicandum. lxxxiii. Credidit auditui tantum. Quem Deus faciens vocavit mundum, inimicus inficiens reddit immundum. Sterilis fœcundatus lcix. Jussione factus jussione solvetur. ci. Mundo præsenti luctari difficilius est, sed gloriosius. cvii

Ejus figura, & reformatio late. cxx

Mundus principum est ludus. cxxiv

Mundus est ager hominis. cxxv

In mundo petit Deus rationem a nobis, ne petat in judicio. Mundo dominatur pecunia. cxxvi. Gloriosum est mundum cum suo Principe contemnere. cxxviii, Septem accipit dies. cxxxiv

Erit vera mundus, quando mora non erit. cxxxix, In mundo parantur, quæ in cœlis habere debemus. cxliv

Christum nasci triste mundanis est. cxlvi. Perire maluit, quam timere. cxlvii

Vanis erroribus occupatus ex timore.

Amore reducitur. Pro homine factus. cxlviii, Quod de mundo non est, non potest subjacere mundano intellectui. cliii. Columba in Jordane indicat mundi naufragium cessasse. clx

Sordescens squallore vitiorum lavatur diluvio. clxvi, Moritur diluvio, & talis renascitur baptismate. Totus aperitur fonte baptismatis Gentibus innovandis numero quadragenario.

Jam puer nunc senex, & interitui proximus. clxvii. Christiani sequuntur mundum fugientem. Ejus superbia inclinatur a mansueto victore. clxx

In secundo adventu Christi semper visionem sui auctoris habebit. lxxxiii

Munera. Probant amorem. x. Qui patrem muneribus non honorat, et est ingratus.

Divina hominem expavent, pro quibus cautior esse debet. lxviii. Zacharias munera suspiciens divina, condemnatur. lxxxviii. Divina qui reddit, non amittit. lxx

Murmuratio. Pharisæorum, & Scribarum superba a Domino compressa, ex quibus vitijs augetur. clxviii

Musica. Ad funera non conducenda. xix

Mutatio. In hac vita potest esse de hæretico in fidelem, de peccatore in justum, & e contra. xcvii. Lamentanda in divite, & paupere. cxxi. Epulonis, & Lazari. cxxiv. Mutatio officiorum Dei fit ad mutandum hominem in melius. clxx

Myrra. Mortuero offertur. clvii

Mysterium. Cæleste non semper debet publicari cum scitur. Pretiosum in vilitate jacet. xcix. Evangelicæ lectiones sunt divinis mysterijs obscuratæ. cxxvi

Cur divinum mysterium occultatur in humano. cxxxii. Ejus magnitudo, & altitudo cogit comperendinare. cxliv. Quæ humanis oculis clara videntur in cœlo, sunt profundis obscurata mysterijs. clx

Mysteria Christianæ fidei sciantur investigata quid prosint. clxvi. Cælestis mysterij declaratio a Deo oranda, & quomodo facienda. lxiv

Mystica. Dicta, & facta Christi, quare sint talia. xcvi. Mystica expositio divinæ scripturæ facienda.

Natalis. Dies hominis lacrymis, & querelis abundat. Sanctorum dies natalis est, cum de terra transferuntur in cælum. cxxix. Iste dies non celebratur epulis, sed imitatione. Celebratur quot annis ad nostram recordationem. Natalis Sanctorum est ex martyrio, vel morte. cxxxiii. Natalium solemnitas tenent in exultatione mensuram. cxxvii

Nationes. Feræ a Christo pastore ad lenitatem reductæ. vi

Nativitas. Regis festivitate, & symphonia honoratur. xci. Ab ortu Joannis ad ortum Salvatoris accedimus ex Evangelio. xcii, & lxxxviii. *l. Christi nativitas, l. Maria Virgo*. In nativitate Christi cur auctor taceat. cxlvi. Nascimur ad dolores, cum dolore, &c. lxxxvii. *l. filius*.

Natus. Quomodo nondum natus vocat patrem. lxvii. *l. Cathecumenus*. Natus lacrymatur ex natura. Nati ex terreno Adam, ut fiant cœlestes. cxvii

Nati de concupiscentia, ut per Christum renascamur. Natus de carne caro, de spiritu spiritus est. cxlii

Cur Joannes major in natis mulierum. clxxiv. Nati in diversis mensibus. lvi

Natura. Portio naturalis, & lex naturæ data homini a Deo quæ, & qualis. v

Miratur de partu Virginis. lvii. Natura infans ad virtutes, crescit per Deum. lxxxv. Longo usu naturæ ars producitur, aut obtunditur. Felix Deum, concipiens, & cur, varie. Generat ad dolores, devorat partus suos, cur sterilitate pasceretur. Liberata a servitute mortis per nativitatem Domini. Natura hominis imbecilla supernam potestatem sentiens trepidabit. lxxxviii. Natura lege constringitur, non auctor. xc. Trepida ad Deum, imbecilla ad divinas virtutes. Alta de se præsumit, priusquam se rebus probet. Ei imperat Deus. Miratur in conceptu Elisabeth. xcii

Sibi sufficit ad obsequium creatoris. xcii, Quid sit peccatum ipsi naturæ. cxi. a Deo facta, ut homines crearet ad vitam: generat mortem obnoxia peccato. Nollet suos partus extingui. Dum condolet, amissam suspirat libertatem. Sed illam recepit dum Christus peccatum mundi sustulit. Sibi per se subvenire non potuit, ideo auctor illam in se suscipit reparandam. Naturæ peccata tribuere, est vivere peccato. cxiii. Natura humana ex peccato prona ad lapsum. cxvi

Portet ex gratia imaginem Christi. cxvii. Paucis contenta. cxxii, Non perfecit omnia, ut arti aliquid relinquat. cxxxii, Decoratur ex arte. In rebus præsentibus infirmatur.

Joannes optat naturam venenosi germinis immutata. cxxxvii, Humana natura roboratur ad portandum Deitatis gloriam. cxlii. Ejus incrementum præter naturam quis non suscipit. cxlix

Vulnerata, lethaliter cœpit esse origo mortis, quæ erat initium vitæ. cxliix

Curatur nativitate Christi, & fit vivificatio filiorum. cxliii. Natura virgo rerum mater. cxlvi. Quod natura non habet, est auctoris. aliii. Docet, quid valeat infantia. clviii. Naturam fecit Deus. clx. Quomodo hebetudo naturæ nostræ proficiat in vigorem divinitatis.

Naufragium. Mundi cessare indicavit Spiritus sanctus in forma columbæ. clx

Navis. Ecclesiæ navem dum Christus intrat, mare sæculi quomodo perturbetur. xx

Sedatur tamen a Christo. Navis Christi quando fluctuabat. Quoties Christus nostra dormit in navi, irruit procella. xxi. Dominica navis extra quatitur a Gentili, intra ab hæretico. Navis Ecclesiæ indiget Christo. l, Cur illam ascendat ipse. Navis corporis nostri ut armanda in quadragesima. viii, Fluctus navem demergit.

Nauta. Intrans mare ceteras curas deponit. viii. Peritus regit navem in tempestate, in sereno quilibet. xx. Intrat mare lucra sperans. lxxi, Cantat portus, & lucra, ne pertimescat rumes. cxviii

Artem navigandi invenit. clxviii. Cantu superat marina discrimina. x. Vigilat, & cur. xxiv

Necessaria. Providet Deus suis operarijs. clxx

Necessitas. Facit furem. vii. In causis desperatis est sæpe magistra. xxxv. In adversis voluntati non potest comparari. cx

Necessitatis est acquiescere, vella virtutis. Religiosa necessitas compellit oratorem discedere ab ordine proposito dicendi. cxiv. Necessitas naturæ quid fecerit homini, & quid gratis. cxvii

Provehit ad voluntatem. cxxiv. Peccandi abolebitur in gloria. cxxxix. Necessitas magis est, quam reatus, quærere Deum, & nescire quærere. clvii. Fragilitas jus necessitati imponit. xli

Nega-

Negare. Deo, quod vult, est sibi negare, quod desiderat. vii. & xxxviii. Gratias petentibus non negat Deus. xxxix. Improbus pejor est, qui, quod alii negat, sibi postulat. xliii. Nequeunt negari promissa, quando negata solvuntur, quomodo. lxxxix

Negligentia. Peccata negligentiæ vitari non possunt. xxx

Negotiator. Ex margaritis est Dominus, & quomodo. xlvii

Nequitia. Spiritalis descripta. lxx. Perditorum ligat manus Christo. c. Cordis confundit judicium. cxxxi. Cui nequitia sodalis est, ille fas, nefasque confundit. clii. Gentes nequitiarum Christo propugnante vincendæ. clxxi

Ninivitæ. Quare surrecturi sunt in judicio contra Judæos. xxxvii. Salvati ex misericordia. viii

Noe. Parens novi sæculi habet in arca totius sæculi partum, & cur. cxlvii. Ejus columba quid indicaverit. clx. Vector novi sæculi. clxiii. Servata a Noe apponuntur cœnæ Petri. In arca custoditus a jejunio. xii. Servavit mundum. xiv. Semen sæculi. lxix

Nomen. Imponitur Regibus a triumphis. lvii

Dei nomen quomodo sanctificandum in nobis. *l. oratio Dominica*. Nominum mutatio potest esse, ubi non est varietas personarum. cxxv. Diversa nomina possunt imponi eisdem personis.

Nomina sanctorum sæpe indicant merita, & insignia. cliv. Gloria, & injuria nominis ex bona, & mala fama. lxix

Nonagesimus nonus. Numerus in sinistra latet clausus, a(d)deo uno mox transit ad palmam dexteræ quomodo. clxviii. Cum Notat.

Nostra. Largienda, licet non sint nostra, sed putentur, quomodo. cxxiii

Novalia. Ut purgentur. clxiv

Novitas. Vitæ qualis esse debeat. cxiii. In novitate spiritus serviamus Domino. cxv

Nox. Quare de nocte vult Dominus e cubili inquietari a nobis. xxxix. Ut oratio facta in media nocte profit. quod malum sit tota nocte dormire.

Nox mutatur in lucem resurgente Domino, & lætatur a servitute tenebrarum liberata. lxxvii. Dicitur terra. clxx

Tenebrat diem. lxxiv

Noxia. Specie noxiorum sæpe dantur filiis salutaria. xxv. Arbor noxia quid faciat monumentis majorum. clxii

Nubes. Speciem rerum obscurans. lxxiv

Nuditas. Filii non sustinetur a patre. iii. Nec in pede. Hominis tegitur venia, calet vestita fide. xcix. Epulo indutus erat artificiosa nuditate. cxxii. Nudus erit in Tartaro, qui dives esse noluit in cælo. cxxv. Alget nuditas Adæ tecta a Christo. cvi

Numerus. Centesimus, octogesimus, quinquagesimus, quadragesimus, septenarius, nonagesimus nonus, duodenarius. *l. suis locis*. Numerare per dexteram, & sinistram manum. clxviii. Cum Notat.

Nuntius. Sponsalium Dei dat arrham, dotem suscipit. cxl. Duobus Christi nuntiis duorum populorum monstratur vocatio. clxx. Joannes Baptista nuntius servens. xci

Nuptiæ. Facibus sunt amicæ. xxii. Castitas earum. Christi cum Ecclesia quomodo decorentur. Ad clamorem harum nuptiarum Christiani suscitentur. Cur nuptiis interfuerit Christus varie. clvii. Felices, quibus Christus est præsens.

Nutritor. Puari optime describitur. lxii. Totus redactus in parvulum habet mandacium pro pietate. &c. S Paulus factus nutritor quomodo. Pater non irridet nutritorem parvuli imitatorem. Chrysologus spiritualis nutritor parvulorum quomodo.

Obediens. Invigilat timore ad arbitrium jubentis. cix. Obedientis dicenda dicantur, ne Doctor offendat. cxxxvii. Est mansuetus, discutiens vero immansuetus. cxliii

Obedientia. Præstita Deo facit, ut nobis Dominus succurrat in necessitatibus. xxxix

Præstanda Deo circa jejunia. xli. Creaturarum Deo præstita. *l. creata omnia*, *l. jussio*. Obedientia cogit ad orandum. cxxxviii. Obedientia fidelium est gratia Dei. lviii

Oblatio. Facta Deo de rebus alienis damnosa. lcv. Publica oblatio Regi nascenti paratur. ciii. De divitiis Deo facienda. lxvi

Obscurum. Fidei quid operetur. cii. Facta, dictaque Christi obscura nostrum acuunt intellectum. xcvi. Obscura lucidanda. cxii. Mortalitas obscuritatibus involuta. clx

Obsecratio. Facta a Paulo per misericordiam Dei cur. cviii.

Obsequium. Rationabile placat Deum, irrationabile exacerbat. cix. Ad obsequium Regum militaris statio contremiscit.

Rationabile est fervor, irrationabile furor. Deo præstandum cum virtutibus, & humilitate, quomodo.

Obsessi. A Dæmone quæ ei mala faciant. xvii

Torquentur, & torquent. li. Ut invadantur a Dæmone. lii. Lunaribus incrementis vexantur. Cur ab hominibus liberantur. clxx. *l. Dæmoniacus*.

Obstinatio. Dure amputat rationem. cxxxi. Judæorum quærit dicare falsitatem.

Occasio. Dicitur fumans, & ardore, ac sanguinibus incenditur. cxxvi. Ni tollatur, peccata non vincuntur. Delinquendi occasio data hominibus ex creatis rebus. Occasio accepta quæ. Occasio salutis fit interdum instrumentum perditionis. cxxvi. Quod est occasio erroris hæretico, Christiano argumentum fidei fit. cxliv. Occasio perditionis quando fiat materia vitæ. clvi. Occasio inducit in peccatum. xcii. illative. Ad occasionem peccatorum contumaciter vadens deseritur a Deo. lxx. *l. oratio Dominica*. Occasiones peccatorum ut faciant charitatem deseri. clxii

Occidere. Non vivificare solet Dæmon. cxxxi

Tulerunt Judæi lapides ad se ipsos, non Deum occidendum. Non meretur occidi illa, quæ vitam parturit. calv

Occisus. Pro Christo resurget in Christo. clxxiii

Occiso nemo providere poterat, nisi Christus, qui vitam reparavit occisus. cxvi. Hic cadunt verba. *Occultum*, *Occurrere*, quæ sunt infra.

Octogesimus. Numerus meam fidem præfigurat, & gratiam. cxxvi

Oculus. Oculi parentum, & propinquorum lucernæ sunt filiis. i. Oculi Dei vident peccatorem, licet peregre profectum. ii. Illustrant visum peccatoris. iii. Levant occulorum caliginem. Hypocrisis oculis capitur. vii. Oculi Dei clauduntur, ne puniant, aperiuntur ut adjuvent. xxi. Oculi fuere scandalum Evæ. xxvii. Dei liberant peccatorem. xxviii. a Deo visus malis caret, bonis donatur. xxiv. Sine lumine Dei falluntur oculi humani in Dei opere. lx. Oculus impius Deum videre non potest. lv. Teneri oculi lumine tenero committendi. lxiv

In supplicatione sursum elevandi. lxv

Maculati aspectu arboris mundantur visione sepulchri. lxxvii. Discipulorum cæcati a tenebris passionis Domini. lxxviii. Amoris intuentur acutius.

Mulierum clausi incredulitatis obscuro. lxxxi. Obscuratis oculis sensim lux refundenda. lxxxvii. Arbor oculos aperiendo clausit. xcix. Sinapis granum claudendo aperit oculos. Oculis negata salus, ut tota esset in fide. cx

Oculus purus conturbatur fumo. cxi

Oculi non hebetantur magnitudine lucis, sed propria infirmitate. cxii

Oculus ministerium pedis non offendat. cxx. Epulonis sursum levati malum ei causant. cxxii. Oculorum vices mutatæ in Lazaro, & Epulone. Oculi hominum non intuentur, quantus sit Deus; sed quia est. cxxx. Oculus est pretiosus, si perseverat in corpore. cxxxii. Cæcus ad sua crimina, lucidus ad aliena, & alia. cxxxix. Oculus auctor prævaricationis, & alia mala oculorum. Est Dei, quod oculus arctatur in pupillam, & cur. Vix suffert jubar nascentis solis. cxl. Effusus perdit lumen. clxiv. Angustus oculus non capit multa, excelsa, longinqua.

Oculi sanati a Christo tribus cæcis varie. clxxvi. Cur sputo Dominica sanantur. clxxvi. Oculi peccatori baptizati gutta roris sancti. Oculis imperfectis grandescunt formæ, turbantur species, res falluntur, cur. Venia oculos aperit, quos clauserat culpa. eod. Ser. clxxvi. *l. aspectus*, *l. visio*.

Occurrere. Debemus Domino nostro venienti. xxi. Occursus patris ad filium misericordiam ostendit. iii. Dominus occurrit Gentili, dum esset peccator. v. Occurrit in filio per Incarnationem. Occursus Dei non retardatur a carne. xxiv

Occultum. Aliqua videntur occulta ex profunditate sui mysterii. lxxxv. Occultum in herba manifestatur in spica. xcvii. Per Evangelium Christus nudat occulta. cxxv

Odium. Ex diabolo. liii. Incurrit odium, criminosos qui arguit. cxvii. Sensus humanus perversus audere non potest, quod semel statuit odisse. cxxxi

Off.

Officium. Terrena officia se miscuerunt cælestibus, cum natus est Christus, & Joannes. lxxxix. Officia a Deo commutera, ut nos mutet in melius, clxx. Membrorum non confundantur, cxa

Oleum. Cur debebat Judæus. cxxvi. Quando sit figura Christiani chrismatis.

Oliva a Judæo siccata reviviscit Christiano. Oleum in capus Christi quando, clx. Quod oleum est lucernæ hoc jejunio est pietas. viii. Ut sit chrisma. xcii

Omnia. Post Deum sunt omnia, cxxxi. *l. Creatura*. Omnia contulit nobis Deus. xxiii

Onus, Onera levatur, iii, Onustus non potest per angustam viam ad opus dominicæ messis pervenire. clxx, Onustus aut tardior incendit ad opera.

Opera. De operibus nemo glorietur in justificatione. cx, Opera genitoris, qui non facit, negat genus. cxxii Operum qualitatem de sensu, non de locis colligit Deus. ix. *l. facta*.

Operarius. Diligens mercedem recepturus adventum patris familias desiderat. clviii

Habet ab homine invitante necessaria victus, immo epulas ad superandum laborem. clxx. Quanto magis habebit a Deo? *l. Mercenarius*.

Opes. L. Divitiæ.

Opifex, Habet honorem ex restauratione operis. cxliii

Ora. Gustu arboris venenosæ infecta. xcix

Gustu salutaris arboris sanata. Tot ora pauperis, quot vulnera quando. cxxi

Oratio. Fidelium adhibenda, ut Pastores idonei fiant ad explicandum scripturam, v

Orantes timet Diabolus. xcii. Orationis perseverantia xxxix, per tot. Affectus, & desiderium Dei erga orantes, ut det gratias late. xxxix. Bona oratio, etiam facta ex necessitate, Pulsat oratio sustinendo moras danda.

Optima cum jejunio, & eleemosyne. xlii. Hæc tria conjunctum esse debent per tot. xliii. Mane orandum, vel humano timore, si non amore divino, xliii

Deus orandus dum flagellat. xlv

Revocat nobis bona temporalia deperdita, xlvi, Oratio plurium unitorum quantum valeat. cxxxii. Communionis neglecta quid mali afferat.

Fervens oratio in festis Sanctorum. cxxxv, Orandum, ut æterna bona credere, videre, & tenere possimus cxxxix

Christus docuit nos breviter orare, quia cito dare vult lxvii. Oratione a Christo ante liberati, quam passione redempti, xxcv

Oratio Dominica. Explicatur late. lxvii, ad Ser, lxxii. inclusive ut infra.

Est stupor Cæli, pavor terræ. lxvii. lxx. lxxii

Non capitur ab homine. lxviii

Est forma orandi data a Deo. lxix, lxx

Cur Deus vocetur Pater. lxviii. ad lxix, & lxx. lxxi

Cur in Cælis esse dicatur, lxvii. lxx

Ut nomen Dei sanctificetur. lxvii. lxviii. lxix. lxx lxxi. lxxii

Regnum advenire quale, & quomodo, lxvii. lxviii lxix. lxx, lxxi. lxxii

Voluntas Dei ut facienda, lxvii, lxviii, lxx, lxxi, lxxii

Panis, quem petimus, qualis. lxvii. lxviii, lxx. lxxi. lxxii

Quomodo peccata dimitti oremus. lxvii. lxviii. lxx, lxxi, lxxii

Ne nos inducat in tentationem quomodo. lxvii. lxviii. lxx. lxxi. lxxii

Ut liberet nos a malo, & a quo, lxvii. lxx. lxxi. lxxii

Oratores, Magni viros laudantes Avos, Atavosque commemorant. lxxxix, Eorum excusatio in principio orationis. cxxxvi. per tot. cxxxviii. Finis orationis. *l. Concionator*, *l. Doctor*, *l. Præceptor*.

Orbis. *L. Mundus*.

Ordo. Quæ per ordinem non aguntur, ordinem tenere non possunt. lxiv

Humana convalescunt ordine. cix

Ab ordine dicendi sæpe compellit discedere religiola, cxiv, Ordo doctrinæ sic moderandus est, ut aliud, non impediatur ex alio.

Originale peccatum. *L. peccatum mundi*.

Origo. Gloria ab origine præcedit gloriam ex labore. lxxxia. Originea causarum interdum non necessarium perscrutaris sed temerarium, clxvi

Oscula. Redimunt peccata filiorum, iii

Salus ex osculo confessionis. lx

Sunt reconciliationis indicium, xciii

Oscula cruenta Judæ. cxxviii

Ossa. Conturbata a quibus, & quomodo. xlv

Ossa Christi astruunt carnis veritatem. lxxxi

Otium. Corporis, & animæ tollendum in quadragesima. xii. & xiii. Quid perdat otiosus.

Oves, Sunt Gentes a Christo pastore reductæ ad caulam, & alia de ovibus suis. vi. Eas dulcedo jubilationis ducit ad caulam, Filii ovium quales Deo portandi, & quomodo, x, Fœtus ovium a Pastore perducuntur ad caulas. xl. Ovibus Christi parum fuerit commoda mors Pastoris suæ. xl. Ut jubilent pastori. xlvi

Ut ei pareant. liii. Oves Judæorum rabidæ Pastorem suum lanierunt, c

Sunt vita, salus, gloria Pastoris, ideo docendæ, quæ Pastor fecit, xlvii

Oves Dominicum sunt in tuto, insaniunt Lupi, xxlix. Christus Pastor ovis amissæ. clxviii. Una perdita totum dissipaverat centenarium numerum, & de dextera redegerat in sinistram, quomodo. In una omnes inveniuntur, & quomodo, ii. Ovis hæc fuit Adam. Ad unam ovem tota feritas bestiarum, clxxi. Bona ut vocem audiat Pastoris. clxxii. Oves sunt alloquitur auctor. Si pro suo libito pervagetur, non pervenit ad caulas. Nostri domus est ovile Dei, si ibi balat pecus Dei. x

Ovum. Est Verbum Dei quomodo. lv

Palatium. Vilis, & indignus ad fores Palatii non propinquat, cxli. *l. Domus*.

Palma. Sunt verbera parvulorum, non virorum. xxxviii;

A Christiano toleranda sunt.

Palmis faciem non negavit Christus,

Palma reportatur de patientia. clx

Panis, De cælo est Christus Judæis conversis in petram. lv, Panis Eucharisticus quomodo confectus, lxxi, Panis humana ratione datur canibus. c

Gentilis lambere festinavit panem, quem conculcavit Hebræus, Gentilis micas ex toto pane epulatur, Panis non clarit. cx. Panem quærit Deus in paupere. cxxi. & xlix

Mica, & gutta sufficiunt ad pauperis refrigerium. cxxiv

Dandus pauperi, cxxvii. Quinque panes ampliatit quomodo. clx. De cælo delapsus quadraginta annis pavit Hebræos. clxvi

Panem dabit Deus fervientibus se. clxx. Panis noster, sit Christus.

Terrestris præparatus a Joseph, cælestis a Joanne ostensus quid confuerit. clxxiv, De cælo descendens est Christus. xiii. Panis non indiges pane. *l. Eucharistia*, *l. Pauper*, *l. Eleemosyna*.

Pannus. Novus, & rudis. xxxi

Parabola. *L. figura*.

Paradisus. Si in Paradiso impedimenta peccati fuissent, mora, & injuria Creatoris non fuissent. lxxiv. Ante Christi ascensionem flammeis rhomphæis in paradisi janua erat, ne illuc homini pateret accessus. cxxiii. Ignea paradisi via temperata ex aqua lateris Christi Ejus amœna flammeo custode seclusa, clxxii

Paralyticus, Describitur Matthæo publicano comparatus. xxx. Figura populi Judaici.

Corporis, non animæ tendebat ad curam. l. Jesus cognoscitur Deus in sanatione paralytici. Cur lectum portare jubetur.

Parcere. Sibi jubetur homo, xxii, Tenemur parcere injuriantibus. xxxviii. per tot.

Qui semper parcit, crimina non timet, lxxii, Peccantibus in nos parcendum, ut nobis dimittamus. cxxxix, *l. dimittere*, *l. inimicus*, *l. oratio Dominica*, *l. venia*.

Parcus. *L. abstinentia*, *l. sobrietas*.

Partes. Redduntur a virtute, quos natura fecit impares, lxxxix

Partus. Sæpe acerbi sunt, veluti hominis in septimo mense, lvi, Talis est partus cælestis gratiæ. Ut partus Virginis traderet oculis perfidorum, præmisit Deus conceptum annosæ sterilitatis. lxxxvii. Virgo in partus est sine partu.

Virginis nobis ignotus. lxxxvii

Partus sterilis dat documentum resurrectionis, & salutis. xc. Cur partus Elisabeth dilatus. xci, Evangelium de partu sterilis ad Virginis partum nos conducit. xcii. Partus Virgineus in via quæret. clxxv

Paschalis Solemnitas. Novis veteris non connectit; sed novæ regenerationis ablactat infantium, & alia. lxxiii.

lxxiii. Ablactat nos a lacte, ut solidiorem cibum sumamus.

Non conjungitur cum vetustate Judaica paschalis solemnitas. Parvuli Ecclesiæ filii, ut in Pascha renatantur, & ablactentur. Pascha Domini ut celebrandum ex Apostolo, clxxix

Quomodo in eo immolatus agnus Dei. In eo Christus natus, & immutatus ad totam lætitiam, & gloriam.

Paschali tempore sacramenta symboli explicabantur, lvi. Est portus, lucrum vitæ, & gaudium resurrectionis. viii

Pascua. Terrena morsus leporum habent, clxx

Porcorum pascua sunt luculenta. c

Passiones. In arduis languoribus passio sibi medicinam invenit. xxxv. Passionum particeps, erit & gloriæ. xl. Passionis procella fidem mulierum turbaverat. lxxvii. Tot passiones recepit Paulus doctus, quot homini sunt mores. ct

Dejiciunt corpus. cix. Peccatorum dominantur membris humanis quomodo. cxv. Ut urgeant homines in quavis ætate, & lex faciat illas notiores. Resectæ per legem magis pullulant. Legem vitæ instrumentum, fatimur esse mortis instrumentum.

Ut triumphemus de passionibus, quæ extrinsecus exclusæ tentant, cxv

Eas amputare haud potest, qui non compatitur. cli. Nostras pertulit Christus, ut tolleret. In passione tacet Christus. clxiv. Passionibus probatur verus amor. xiv. Centurio non videbat in Christo passiones. xv

Pastor. Pastoris personam induit Deus ad variam Ovium utilitatem, vi. Christus pastor animarum quærit foctus.

Oves committit Petro, Pastor portet agnos teneros. Scit fœcunditatem gregis sui, & naves, & fœtus commendat, e Cælis pro salute ovium descendit. vi. In oves affectio. xxiii. Fœtus ovium colligit, & ad caulas perducit. xl. Mors Christi Pastoris utrum commoda ovibus suis. Late. xl

Mavult mori, quam de suis ovibus mala videre. Pastor Christus moriendo viam vincendæ mortis aperuit ovibus suis. Ut gregem pascat. xlvi

Officium in plebe. liii. Anhelus it ad ovem perditam. liv. Oves a Deo vocantur per ora Pastorum. lxii

Cogitur ex officio prædicare. lxxvii. Est mysticus canis. c. Sancti Pastores etiam post mortem suo gregi assistunt in spiritu. lxxviii. Animarum Pastor ut vocet suas oves. cxlvii. Eas doceat, quæ ipse facit. Pastor animarum beatus, qui se custodiens saluti alienæ providet. clv. Pastores Israel ab Angelis cognoscunt Dominum natum. clix

Ad eos sæpius missi sunt Prophetæ.

Pastor ovis perditæ non est terrenus, sed cælestis. clxviii. Cur ex centenario numero unam amiserit, & alia.

Christus ut nos in montibus requirat, & suis humeris perducat ad caulas cælestes. clxx. Pastor bonus ut gregi pervigilet. clxxiii. Pastor animarum duobus te locis prædicare potest.

Pastoralis baculus arripitur contra furentem Lupum. Pastor vigilat cur, xciv

Pater Cælestis, & terrenus. Cælesti tempore non clauditur, nec solvitur morte. i. Tenet filiorum substantiam ex vi amoris, & providentiæ.

Filio convivans bona affert. Non eget intercessore ad dandam veniam filio. ii. Cooperit filii reatum. Filium cupit redire, non perire. Pastor cælestis est, cui in cælo peccatur. ii

Videt longinqua. Filio occurrens veniam largitur. iii. Divinus pater fide quæsitus statim adest. Illuminat filium peccatorem. Misericordia movetur, qui loco non movetur.

Ex misericordia super nos cadit. Cadens jacentes erigit. Tollit onus peccatorum. Peccanti filio dat osculum. Curat vulnera filiorum. iii

Patris aspectus quod agat in filium.

Filii nuditatem non sustinet, licet crimina sustineat. Plus de venia, quam de justitia gaudet. Cito misericors. Restituit innocentiam, & honorem. Charitas ejus in filium redeuntem. Moribus filiorum turbatur. iv

Stultus, qui judicat pietatem patris.

Charitas regis filii delicta. Patri non gratus filius, qui invidet fratri. Patris substantia est filius. Filium licet contumacem recognoscit. Solus pater, quærendus. Nova & futura quærit filio pauperi. Pater cælestis duos habet filios, Gentilem, & Hebræum. v. Occurrit nobis in incarnatione filii, & cecidit, &c. v. Osculatur nos. Dedit stolam gloriam immortalitatis. Qualis annulus eo jubente datus est. Calciamenta dedit in prædicatione Evangelii. Vitulum idest filium occidit. Pater terrenus sine Deo in generatione nihil operatur. vi. Positi in domo patris cælestis symphoniam assumant. Servat nostra bona in cælis. vii. Patri non credens nescit quid sit, nescit se filium

Sentit amorem ex donis cælestis Pater. x. Ei afferendi filii arietum, idest hominum. Terreno cælestis præponendus. xix. Regnum servis suis promittit. xxv. Ditare vult servos, non nudare. Pater dat salutaria pueris sub specie noxiorum. Parentum passiones ex affectibus, & amore filiorum. xxxiii

Deus compensat opera parentum in filios. Reatus Patris aggravat filium. li. Pœna filii redundat in patrem.

Dum vult misereri filio, affectum cogitat, non delictum. liv. Amat filium, dat illi bona. lv. Mortem non refugit pro filiis. Deus voluit hominem esse patrem, ut divinum amorem agnosceret. lv. Quod a Deo patre, licet durum veniebat, libenter recipiebant antiqui. Pater dat filiis breviter petenti lxi. Sponte præstat. Culpas non videt, cum filium recipit lxxxi. Ejus laus redundat in gloriam filii. lxxxix

Amore, non potestate trahit filium ad disciplinam. cviii. Pater vult esse Dominus. Filium a peccatis abstrahat. cl. Ditat filios, dum plenissimam charitatem relinquit. clxii. Dat filiis panem. clxiii. Est nobis Deus.

Ut dividatur in filium, & e contra mystice. clxiv

Pater familias. Quid agere debeat, & quam rationem Deo reddat. cevi. Caveamus ne ad patrem nos fama præcedat vertat lubibunæ. cxxc

Pati. Dignum duxit Dominus, ergo servum pati non est indignum. xxxviii. patiendo Christus remisit, quod ipsi intulerat imperando. cxiii. Patitur Christus in suis clxxiii. Patitur sepulchrum. lviii

Patientia. Malis est brevis; ultio tarda bonis. xvi. Christi erga peccatores. xix. Præmia patientiæ xxxviii. Habeatur in petendo bona a Deo. xxxix. Dei erga nos. li. Per patientiam expectamus ea, quæ spei sunt. lxi. Dei subvenit peccatoribus, & quæ alia bona veniant ex ea. xcvii. Probat juvenum aptum virtutibus. cx. Ipsa curat lædentem. cxxxix. De patientia venit palma. clx

Patria. Cur Propheta est in ea, & in domo sua sine honore. xliii. Redditur Adæ, quam perdiderat. xlix. Eam Christus habebat ut homo. Nostra cœlum est, a quo per Adam ejecti, per Christum reducti ad illud. clix

Patronus. Misericordia patrona in Judicio quid operetur. viii. *l. advocatus*.

Paulus Apostolus. Collega Petri in grege pascendo. vi.

Nomen Christi per orbem diffudit. xxxiv. Quomodo fuit abortivus, & maturus. lvi. & lviii. Subita conversio ejus. lxi. Spiritualis nutritor parvulorum. lxii. Vidit invisibiliter arcanum Dei, & prodidit non prodendo. lxxii. Paulum eradicare volebat Ananias. xcvii. Cur vapulando docuit. ci. Medicus, & pater quid egerit. cviii. Crimen evadens effectus est Apostolus. Quomodo imperium se participet. cxiii. Quid nobis prosit sua doctrina rigorosa. cxv

Ejus sermo communiter lectus quid operetur. cxx. Cur tertium cælum conscendit. Martyres fugiendo Saulum, fecerunt illum esse Paulum. clx

De persecutore Prædicator factus ex pietate per zelum legis legem impugnabat; & Deum Dei amore peccabat. clvii. Cur se verberaret. clxx

Missus persecutor, redit Prædicator. clxviii. Judæus cecidit, ut resurgeret Christianus; cæcatus in lege, ut videret in gratia. clxxvi

Pavor. *L. Timor*.

Pauper. Bona nostra portat ad cælum, de hoc habet Deum fidejussorem. vii. Servat nobis, quod venter disperdidisset. viii

Et sinus Abrahæ, est Thesaurus cæli, gazophilacium Christi. xvi

INDEX RERUM

Misericordia pauperis emit divinam misericordiam. Pauperi datum nostrum est, non datum ei, affectus est. Ser. 12. & xxiii. & xxxii

Verecunda paupertas in pavore. cx

Auxilium in conflictu a paupere cibato. xii. Quod est erubescentia pauperis, Dei gloria est. xiv. Cibo pauperis saginatur Deus. Peccata pauper excusat. Fert nostra in cælum libente, quia non deprimitur pondere, sed levatur. xxv. Pro uno pauperi dato, Deus dat tibi centum. xxv. Pauper quid agere debeat. xxvi. Pauperiori det; at si non habet, sit illi animus dandi. Pauper terræ dives in cælo. xxviii. Pauperi qui fœnerari nescit, lanari nescit. xxxii. Prandium nostrum sit pauperis cœna. Qui dat pauperi, segetem colligit in cælo. xlii

Manducat Deus panem datum pauperi. Quid prosit datæ pauperi. xliii. Stridebit in alio sæculo, qui nunc gaudet de malis pauperum. xlvii

Non fraudandus; nec de fraude alicujus danda est eleemosyna. liv. In pauperis hospitio invenitur similitudo Regni Dei. xcii. De eo quod habet, faciat eleemosynam. ciii. Ejus sepultura lete. cxxi. Cum suscipitur, & hospitatur, quæ bone.

In paupere Deus quærit panem. Ejus caro composita in scænam pietatis quando. Pauperum oppressores ut sibi obsint. cxxi. Ejus victus, & vim in gutta, & mica consistit. cxxii. & xxiv. Debili danda manus ad mensam. cxxii. Pauperis, & divitis conflictus. cxxiv. Divitem videat, ut videatur, ut visus curetur. Gutta negata pauperi frustra petitur ad refrigerium. Perit, quod pauperi negatum spargitur ad pompam. Illa dandus Thesaurus noster, ut cælestia cogitemus. cxxix. Dives, qui apud pauperum diversatur, ante humanitatem debitor est, quam largitor. cxcxvi. Pauperi danda vestis, & esca. cxxxvii. Pauper communis est semper, petet omnibus solitarum. clxiv. Qui pauperum gemitus eleemosynis redimit, a Domino non requiritur illius gemitus. clxvi. Ei danda manus ab homine. clxxvi. Pauper egenus describitur. xiv. *l. eleemosyna, l. Misericordia, l. pietas*.

Paupertas. Cognata virtutibus; exemplum est athleta, nauta, miles, philosophus. xxviii

Temporalis via fertur, quanto magis æterna? lev. Vacat ab excusatione in divino obsequio. xciii. Christi appetenda, quæ divitem sempiternas possidet in cælestibus. cxvii. Ejus finis. cxxi. Provehat pauperem ad philosophiam. cxxiv. Ad Regnum. Non paupertas, sed animus ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos. Divina sufficit. clxx

Est simplum habitaculum Deo. xiv

Pax. Christianos facit nos appellari filios Dei. liii. Quid sit, & effectus pacis.

Omnia a Deo obtinet. Conservanda ex præcepto nostri Regis. Dei est illam plantare. Plebis est gloria pastoris. Custodienda quære. liii

Amanda. Pax ubi pluries sunt voluntate concordes. lxviii. Terra ablata quando. lxxx. Cur reperita discipulis. lxxxiv

Ejus bona interna, & æterna. Divina reddidit nobis vitam. cx

Quomodo pacem habeamus per Deum. Pax mundi quæritur pro commodis, vel servatur pro timore. cxxxviii

Pax Christi oranda, & quæ sit,

Oratur a Deo. Fulgor pacis Ecclesiam illuminat. cxlix. Nomen pacis desiderabile. Est nomen ipsius Christi. Pax Christi nos omnes amplectitur. Deo occurrendum cum muneribus pacis. Est exultatio Angelorum, Dæmonum lamentatio. Laudatur a Sanctis. Cælestes, & terrestres sibi invicem mittunt munera pacis.

Pro pace secuta laudandus est Deus.

Peccata. Jejunio vincuntur. xii. Pauper excusat peccata. xiv. Ea xeguit Christus quando. xxt. Quanto majus peccatum, tanto abundantior gratia. xix

Est peccatum, qui se peccatorem negat. In hac vita non possumus vitare peccata cogitationum, negligentiæ, & ignorantiæ. Pudet peccata confiteri. xciv. Prima felicitas non peccare, secunda veniam invenisse peccatis. Morbus peccatorum quæ mala fecit. xxxviii. De peccato non judicabitur misericors. alii. Ubi peccatum, non ibi Deus. xliv. In remissione peccatorum Deus cognoscitur Deus. l. Nemo sine peccato. liv

Peccata per Christum remittuntur. lvii. & lii. Alienis peccatis ignoscere unde tibi. lxviii. Non timenda peccata ab eo, qui semper parcit. lxxii

Ut peccato moriamur. lxxiii. Non capitur peccatum in latissima regione cælesti. lxxiii. De peccatorum magnitudine non desperandum. Hominibus per homines remittuntur. lxxxiv. Peccatum Civitatis a solo Christo aboletur. xciii. Peccata amore vincuntur. xciv. Non peccandum iterum, ut major charitas comparetur. xciv. Quando erit peccatorum remissio. xcv. In peccato non permanendum, ut gratia abundet. cxiii. Nos mortui peccato: sed peccatum non est omnino in nobis mortuum. cxiii. Est aculeus mortis. Quis sit, qui peccato vivit. Corpus peccati, ut debeat destrui. Peccatum non regnet, immo conculcetur.

Peccatum morietur in alio sæculo

Tribuere peccata naturæ, est vivere peccato. Est accidens peccatum, non creatum a Deo. Habet crudele imperium in peccatores cxiv

Mentitur hominem esse liberum. Peccatum non cognovi, nisi per legem, declaratur. cxxvi. Peccatum intulit mortem, & pronam fecit naturam ad lapsus. Peccatum auctor delictorum sublatum a Christo. Erat mortuum, & sepultum in ignorantia nostra. cxvi. Per mandatum revixit, dum peccatorem fecit prævaricatorem.

Tyrannus crudelis quid egerit.

Instrumentum suæ pœnæ secum portat. cix. Peccatorum connubio tota mundi figura dissoluta. cxx. Publicum ut puniatur a Deo tolerante privatum. cxcv. Commissum punitur a Christo per Evangelium. Peccata remittenda fratri. cxxxix

Peccatum qui dimittit Deus est. calv

Peccata vendere, est convertere veniam in quæstum. clvii. Peccatum sordescit, fœtet, & obscurat. clxvi

Qui nullum peccatum facit, Deum in suo corpore portat. clxviii. Peccati fovea est Infernus. clx. Peccatis bellum indicendum in quadragesima. xiii

Peccatum est paralysi. xv. Deus peccanti homini blanditur. clxi

Triviæ peccatorum. lxxxii

Peccator. A se recedit, antequam a Deo. ii

Impius dat, non accipit pretium suæ servitutis. e. Surgit, dum se jacentem agnoscit. xi. Tradit in bestiam.

Peregre profectus non refugit accusatorem, & Dei oculos. ii

Peccator pœnitens quomodo cupiat esse mercenarius. Desperatus de salute, quæ mala agat. Cadit in ruinam mentis, & corporis, & in Infernum. iii. Est cæcus. Illuminatur ab oculis Dei. iii. Est confusus caligine.

Ad Deum recurrat. Est coram Deo, & sine Deo, in se, & non secum. v

Multæ servitutes peccatoris. ve

Rediens ad Deum exultandum est. vi

Ejus malum sub prædictis servitutibus. Fugitur a Christo propter ipsius salutem. xix. Licet corpore vivat, mortuus est in anima. Ad Deum conversi flagella cessabunt. xx

Gravius punitur sciens peccans, quam ignoranter. xxvi. Illi salus ex facto Matthæi. axix. Mortem meretur, cum se peccatorem negat. Et peccatorum magister fit, immo peccatum. xxx

Peccatum cognoscat, ac fateatur.

Peccator virtutes accusat. xxxii

Est ex fragilitate innata. xxxiv. Pudet, non mala facere, sed confiteri. Ubi sit prima, & secunda felicitas.

Cur pœnam recipiat. xxxv. Moribus peccatorum fœdabatur pœnitentia, ac morte Christianorum. xxxviii. Peccator saltem deserat reatum, quando illum jam relinquerit reatus. alii. Peccatori omnia sunt perversa. xlev. Deus peccatores contemnit. Deus quærens peccatorem, hominem quærit, non peccatæ. liv. Zachæus peccator ut converteretur. Late Ser. liv. Peccator sibi dat veniam confidens per Christum peccata remitti. lvii. Præterita sibi remissa non credens, dubitat percipere futura bona. lex. Dicit se pænitentiam acturum, si ea mortuis quis resurgeret, sed ficte. lxvi. Peccatorem Judicium refugiunt, & mundum præterire dolent. lxvi. Magnus homo, qui carne non peccat, maximus, qui nec corde. lxxxix

Currunt

Currunt ad perditionem peccatores, & alia mala. clxv. Dei amore Paulus peccabat in Deum, clvii. Peccator cupidus non corrigitur, clviii, Illecebris superatus Christum venire non vult. Desinat peccare, & sufficit quomodo. cxxv. Hujusmodi peccanti blanditur Deus quomodo. clxx

Quæ mala faciat peccator, de quibus pœnitendum sit. clxvii. Joannes volebat salvos esse peccatores, A Domino promota spes peccatorum, clxviii

Peccatores recipiens Deus sanctificat, clxviii. De reditu peccatoris gaudet Deus. Peccatores dono vocantis, non proprio arbitrio sanantur, clxxvi

Peccatum Mundi. Lavatum a Christo suo sanguine, clxiv

Adæ peccatum intravit in mundum per culpam, per hominem. cxi

Non est natura, neque substantia; sed accidens; & nobis adversatur. Peccatum est naturæ, quod est fumus oculis, febris corpori, dulcissimis fontibus amara salsedo. v. Est janua mortis.

Fera crudelis trino ore devorans.

Hæreditas parentis Adæ, Per unum in omnes transiit. In Adam, seu ejus peccato omnes peccaverant. ii. & cxii. Peccatum non est versum in naturam; sed per mortem exigit pœnam sibi debitam per naturam. cxi

Mors pœna peccati sublata a Christo, Omnes in Adæ peccato eramus, si cur arbor tota in semine. Mors pœna peccati mundi devorabat, noxios, & innoxios.

Peccatum vivit, & desævit in nostram mortem, Ortum ex diabolo, & fœmina peccatum mundi, quomodo. cxlviii

Per hoc homo ante Dominus omnium, in omnium dejectus est servitutem.

Pectus. Illud sepulchrum est, in quo Christus adhuc habetur mortuus, & sepultus. lxxv

Pecunia. Possessi a pecunia liberantur in Matthæo. xxviii. Hebræi pecunia compensant delicta. lxxvi, Fidem resurrectionis Christi negat. Datur pro emptione servandorum, non perdendorum. lxxx. Mundo, mundanisque dominatur. cxxvi, Est crudele pondus. Quid mali agat in omnes homines. Inique humana dominatur corporibus, & mentibus. Claudit oculos recipientis illam. xxxvi. Corda corrumpit; redimit mendacium; tollit veritatem, *l. Divitiæ*.

Pensio. Quam pensionem uteri sui exegerit a Deo Virgo. cxl

Penuria. Fructuum venit nobis, quia non subvenimus egeno, ciii

Pera. Nostra sit conscientia nostra. clxx

Perdere. Habita perdere gravius est, quam non habuisse, cxxxii. Perditionis Instrumentum fit occasio salutis, cxxvi

Perdita invenisse jucundius est nobis, quam non perdidisse servata. clxviii

Peregrinus. Est homo in hoc seculo. lxxxix. Gratum habet reditum ad propria. cxiv

Qui eum hospitatur meretur Deum cum Angelis suscipere. cxxi

Peregrinatio dura, etiam inter Cives, & fratres. cli, *l. Viator*.

Perfectio. Semper est quadrata. xi. Nostra venit ex gratia Dei. xci. Perfectus est, qui de toto facit eleemosynam. liv, Socius vero virtutum, qui de dimidio facit. Perfectæ beatitudinis est panis Eucharisticus. lxxii

Perfidia. Extirpanda de cordibus. lxi. Contractibus semper inimica. lxii. Perdidit vitam. lxiii. Optat aliquem ex mortuis resurgere, qui narret, &c. lxve. Nec mortuus, nec Christo credit. De paradiso sumpta. lxxiv. Duxit Adam ad Inferos. lxxvii Volvit lapidem, quem fides revolvit a Christi sepulchro. In resurrectione Christi emit mendacium, lxxx. Ubi est, Deus non videtur.

Longa paulatim tollenda fidei claritate, lxxxvii. Habet suum fermentum. xcix

Nos reddit indignos gratiæ. c. Redigit filios in pœnalem servitutem, cii. Quando excepit omnes Hebræos. cxxxi, Ejus arma de fide sumpta, clii

Ejus morbus quid causet. xciv, Civitas perfidiæ descripta. xcv. *l. infidelitas*, *l. incredulitas*.

Perfidus. Ante Christus perfidis ignotus. cxxxi. Illis obscurata, quæ fidelibus patent. cxxxii. Ex fuga Christi perfidis sublata est materia excusationis. cl. Non vult patri cognitorem, clvii. Perfida Bethsaida. clxxvi.

Cadaver perfidiæ quomodo perfidis agebatur obsequiis. xix. *l. infideles*, *l. fides*.

Periculum. Despicit, qui tendit ad Regnum, xiii

Peritia. Gubernatoris Navis non in sereno, sed in tempestate probatur. xx. *l. Nauta*.

Persecutio. In ea melius est fugere, quam negare; exemplum in Petro, & Joanne. cl

Persecutor. Ubi imminet, non deest consolator. lxxxvi

Occubuit in morte D. Apollinaris, cxxviii

Persecutorem facit, qui provocat: corrigit, qui declinat, cli, Pro illis orandum, ut sanentur.

Perseverantia, In oratione. Vide Ser. xcvii per tot.

Pestilentia. Dicitur anhelitus, idest ardens nos devorare. xvii, Fuit tempore Chrysologi. xlv. Saltatrices pestis sunt. cxiii

Cavenda, quæ de remediis creat morbos. vii. Cathedra pestilentiæ quæ sit. xliv. per tot. *l. Contagio*.

Petere. Quid debeamus a Deo, ut sit proficuum. xxxix. per tot. Cur media nocte.

Utile est petere ex necessitate. Obediens Christo petat sibi necessaria. Supplex petitor moras expectat patientissime. Deus juxta vires hominis petit ab eo. xli, Cur petitioni panis opponitur lapis, &c. lv. Suum petere est amoris, non necessitatis. lxv. Quæ sint a Deo petenda, lxxxii. Petere plus debiti, est exigere fraudem, non tributum. cxxxvi

Petra. Sono accusarunt facinus mortis Christi. lxxviii, *l. lapis*.

Petrus Apostolus. A Christo habet omnes, etiam Agnos commendatos. vi. Cinctus virtute Dei, ut iret ad martyrium. x Cur Christum a se exire rogat. xv. In verbo Dei retia laxat, In domo Petri non vina, sed lacrymæ fundebantur. xviii. Cur, & quando domum Petri intrat Christus, xviii. Quid egerit Christum sequendo, xxix. Negat ante victoriam Domino, quam Dominum, ideo post ipsum vadit. xxvii. Una cum Paulo dat nomen Christi. xxxiv. Tardius vidit Dominum, quia facile audivit ancillæ vocem, lxxviii. Nudus ex negatione se demersit in mare indutus, cur lxxviii, Se præcinxit præcingendus. Ut veteranus miles tarde credit, ne ut puer incurrat. lxxix

Ei non prædicatur, quod resurrectio primo a mulieribus nuntietur. lxxx

Nisi pacem a Christo habuisset, putatus esset aliis inferior. lxxxiv. Per pœnitentiam redit, & potestatem dimittendi aliena peccata recepit. lxxxiv. In mari ante supplicat de lapsu, quam de donato gaudeat. xc. Necessitate magis, quam voluntate moritur. xc, Frater ejus Andreas illi similis. cxxxiii. Venia illos æquavit, Conscendit crucem.

Ex timore abscessum Domini petebat. cxlvii. Quia noluit fugere, abnegavit, cl, Dicitur a petra. cliv. Princeps Apostolorum quid agat, Et manducaturo apponuntur genera totius creaturæ. clxiii. Ejus decreto servus adhuc obedit? clxxv. Gestivit habere collegam Marcellinum pastorem. Crucem resupinus ascendit. xiv. Negavit in passione Christum, clxxi

Petrus Episcopus. E cœlo habuit vocabulum Apostolicum, & privilegium summi sacerdotii, cvii

Laudatur per tot. serm.

Pharisæus. Arguit Christum euntem ad prandium peccatorum, xxx. Exhortatur ad salutem. Eorum invidia. xxx. Ut impie Christum accuset. xxxii. Et quia sanat in Sabbato, Sedens in cathedra pestilentiæ humanas traditiones decretis cœlestibus anteponit. xliv. Confitetur, & negat Christum esse Deum. l

Cur ad illius prandium ivent Christus, xcix. Convivium Pharisæi, Christi pietas arguitur ex manducatione cum Pharisæo. Pharisæus arguitur, & docetur. xciv. Dominum prophetam non credit. Se ægrum non agnoscit.

Instruitur, Cur dicatur catholicus Judæorum, xcv. Rusticus justitias suas est publicano deterior, cxxii, Murmur eorum e Domino comprimitur. clxxi

Ut semper redderentur pejores, In discipulos Domini lavacra superstitionis suæ perquirebant, clxxi. Nesciebant unum esse Domini baptismi. Credit aqua exteriori mundari. Habuit claves scientiæ legis, sed ne alter intraret, ipse foris permanere maluit per livorem. clxxi Hypocrisis penes Pharisæos innotescebat per scientiam.

Philosophus. Ut Dei cognitionem, & substantiam sibi divinitus datam amiserit. v. Labor ejus Sedet in Cathedra pestilentiæ. xliv. Ut detumescat ab

opinionibus suis. ex. Pro corona gloriæ currit per inanem sapientiam. cxix. Sed non accipit bravium. Ejus labor vanus circa Christi nativitatem. cxlviii
Philosophia tur a Dæmone ficta. xvi
Phrenesis. Phrenesi laborans se insanum nescit. xciv
Phrenesis vitiorum unde oritur. xli
Phrenesis impietatis quid egerit. xxxviii
Synagogæ. xviii
Pietas. Domini ostenditur in figura filii prodigi. a
Refuga pietatis quæ mala incurrat. a
Patris cœlestis innocentiam restituit, & honorem. iii. Est ala jejunii. viii. Fraudem non habet. lv. Pietas cum quis exorat, ut precetur. cviii. Afsumenda ad impietatis destructionem. Dei est ad delenda, non multiplicanda delicta. cxiii
Divina pietate tantum sanctitati dare jubemur, quantam dedimus iniquitati. cxiv. Pauper est pietatis conflatorium. cxxi. Sub specie pietatis aliquando revocamus ad mala. cxxiii. Pietas Christi velat hominum peccata. cxxv. Ad ejus patrocinium confugimus in vitæ extremo. Cur dicatur, quod falsitatis præstet exemplum. cxxvi. Ad lacrymas parvulorum inclinata. cxxviii. Pietas est non docere contemptorem. cxxxvii. Non est pietas sine justitia apud Deum. cxlv
Pius animus dum compatitur, plus pavescit. Pietatis arcem inter ubera oppugnat Herodes. clii Eam persequitur tota impietate. Qui pietati obsequitur, incipit non esse timori. clx. Pius filius Deus non denegabit, quod impius avibus subministrat. clxiii. Pietas Christi perquirit nos. clxx. Pietatem evector non lasceicit. Pietas iram vincit. xxxviii
Occultatur a Deo. xxxix. Non videtur ab impio. lv. Pietate sustinemur. lxxx
Patris maxima ex filii impietate. lxxiii
Cui pius erit, qui sibi impius est?
Ut violetur. xvi
Piscatores. A Christo mittantur ad mare hujus sæculi. xlvii. Eorum retia. Ecclesiasticus piscator quid faciat. cvii. Marcellinus Episcopus primum fuit piscator. clxxvi
Pisces. Confusi capiuntur; sed discretione eliguntur. xlvii. Christus erat piscis. lv. Capiuntur ad vitam hominis. clxxv
Planctus. Ubi non est, adest mercenaria cantilena. xix. Diaboli est. lii. Deo pro peccatis, non pro defunctis faciendus. lxv. *l. fletus*, *l. lacryma*.
Planta. Quis poma ante industriam non carpit ex planta. cxlii. *l. Arbor*.
Plebs. Ejus officium, ac Pastoris. liii. *l. Cura*, *l. Populus*, *l. Concionator*.
Pluvia. Quod est semini pluvia, hoc est resurrectionis dominicus imber. clxxvi
Poculum. Frigido poculo ardor propinatur ob hypocrisi. vii. Sanguinem Joannes absorbuit Herodes poculo crudelitatis. cxxvii. *l. Sitis*, *l. Aqua*.
Pœna. Ibi sævit, ubi pœnalis reatus exarserat. i. Ordo pœnarum convertitur ad nutum Christi. xvii. Sequitur a culpa. xxvi. Redimitur inde, unde comparata culpa. xxviii. In pœnis homo tenetur invitus. xxxv. Pœnam patitur Medicus, ut ægrotum liberet ab ea. xxxviii
Alienam pœnam suum computare solatium, est phrenetici. Pœna eorum, qui abierunt in consilium impietatis. xliv. Diaboli pœna apparet in cruciatu humani corporis. li. Filii redundat in patrem. Pœna pungit, quem pœnitudo non pungit. lxvi. Tota pœna passionis Domini transit ad discipulos. lxxxiii. Pœna discentis litteras. ec. Quam pœnam olim infans luerit. cxi. In ea non deseritur malitia. cxxii. Datur in membro quod peccavit. Inferorum pœna ut Christi gratia, & Ecclesiæ intercessione solvatur. cxxiii. Pœnæ flendæ.
Ad præmium duxit pauperem. cxxiv
Animus, non divitiæ, ducit ad pœnam.
Et semper vivit, qui semel moritur vitæ. cxxiv. Pœnas inferni æternas evadere quærimus. Pœnam minatur Christus persistenti in peccatis. cxxv
Pœnarum tempus satisfactionis tempus excludit. Pœnarum tempus in Judicio. Ubi non est pœna peccati, nullum est supplicium damnati. cxxxv
Evaditur, si ante delictum sibi provideatur de venia. xxxix. Eam timens peccator, nollet Christum ad se venire. clviii. Ad pœnam trahitur, qui noluit in obsequium venire.
Pœnitens. Ante in se, quam ad patrem redit. ii
Cognoscit Deo patere omnia.
Agnoscit, quam malum sit in Dei oculis peccare. Naturalibus amissis non judicat mereri, quod est gratiæ.
Ut cupiat fieri mercenarius. ii. Surgit de mentis, ac corporis ruina, & de inferno. iii. Plus de venia surgit, quam corruit de reatu. Est longe, cum tantum est attritus. Ei sufficit patet. iv. De innocente lætatur.
Pœnitenti nova perquiruntur. Petit non gloriam, sed veniam. v
Petit argui a Deo, sed non in ira. xlv
Deum medicum adit. Ser. xciv
Pœnitentes recipiuntur a Petro, & solvuntur a peccatis. lxxiv. Cum pœnitens respicitur a Christo, arguitur oblatrans. xciv. Pœnitens triumphat de suo Tyranno. cxiii. Saltem det tantum Deo, quantam carni, vitiisque concessit. cxiv. Impudenter alii pœnitentiam impetrare præsumunt; qui sibi nil ad veniam providit. cxxiii. Pœnitentes aquam bibant. cxxxvii. Qui pœnitentiam facere debeant. clavii. Christianus agat pœnitentiam pro modo vulneris.
Pœnitens pennis veniæ pervolat ad cœlum. Curvet genua ad pondera pœnitentiæ. Ut triumphent de Diabolo pœnitentes. clxx. Redeat calcitatus ad cursum anterioris vitæ. iii. Pœnitenti venia permittitur. cxxv. Ei sufficit, ut desinat dissipare, cetera Christus solvit.
Pœnitentia. Peccatoris verbis lætis describitur. ii
Pandit patrem. Potest fieri in tota vita. xlii. Etiam in senecta, & quando amplius peccari non potest. Confitendum tempore pœnitentiæ. xlvi
Fiat statim. Ad eam hortatur Ecclesia. lxxiii. Ac Petrus se mittens in mare. lxxviii. Pœnitentia erat Joannes Baptista. lxxxviii. Convivium pœnitentiæ a Magdalena Christo exhibitum. xciii. Ad tempus pœnitentiæ refertur messis nostra cur. xcvii. Sera inutilis in divite. cxxii. Cito facienda. cxxv. Ut ex corde procuranda.
In judicio non est tempus pœnitentiæ, sed pœnarum. Moribundi convertimur ad pœnitentiam. Cur pœnitentiæ usura solvenda sit a Judæo. cxxvi. Ejus via fuit Joannes. cxxvii
Cur temperanda. clxvi. Cur agenda cum propinquat Regnum cælorum. clxvii
Ea præveniendum Judicium. Pœnitendum cito, quia judicium venit.
Si adhuc judicium non venit, ast, quia Dominus nos expectat. Facienda etiam in arcto temporis. Ægrotis succurrit, non sanis. Quomodo facienda. Est usura non servatæ innocentiæ. Ad eam per Joannem revocamur.
Ejus amara temperantur dulci misericordia. Pœnitentia populi Christiani claruit in uno peccatore pœnitente. cxlix. Fuit interempta in morte Jo. clxxxv. Ut satisfactionis fieri debeat ab exemplo. lxiv
Pompa. Sæcularis obscurat sensus. cxvii. *l. Dives*, *l. Epulo*.
Pontifex. Ejus officium non coarctandum inter domesticas tantum curas. lxxxviii. Primus Pontifex legis fuit Aaron. lxxix. Fuit Zacharias, *l. Zacharias*, *l. Abel*, *l. Cain*, *l. Homo*, *l. Sacerdos*, *l. Episcopus*, *l. Præsules*.
Populus. Populis populariter est loquendum. aliii. Audituris Dei legem vestes lavabat & corpora. lix. Christus vitam salutemque junxit duorum populorum. lxxviii. Invitatur ad audiendum Evangelium. cvi. Quilibet de populo aptet sibi figuram villici iniqui. cxxv
Vocatio duorum populorum figurata in duobus nuntiis Christi. clxx
Populos vastat invidia. clxxii
Porcus. Est pecus cœnosum. i. Grex inquietus habet pascua lutulenta. Cur Dæmonum grex rogat se mitti in porcos. xvi. Grex porcorum non valuit sufferre Dæmones. Cur porci perdantur a Dæmonibus. xvi. Qui porcorum tradatur servituti. i. Qui sint porci Diaboli mistice. ii. Porcos pascit, qui alios inducit ad peccandum. ibid.
Dæmon dicitur porcus, & quomodo pascatur a Gentili. v
Portare. Deum tota sanctitate debemus in nostro corpore. clxviii
Potestas. Eadem recreat ad salutem, quæ creavit ad vitam. lxxx
Præcedere. Dupliciter præcedere possumus. cxxxvii

Praeceptor. Cum docenda facit, audita instruit, & informat exempla. clxvii. *l. Doctor*, *l. Magister*, *l. Concionator*.
Praeceptum. Domini observandum, si volumus promissa ab eo. xxxviii. Servanda Dei praecepta. liii. Dicuntur fomenta, & gladius. cxii. Christus, quod docuit praeceptis, firmavit exemplis. clt
Sua praecepta Deus insinuat labore Doctoris. clxiii. Praeceptis instituta exemplo sunt roboranda. clxvi. *l. jussio*, *l. mandata Dei*.
Praecingere. Ibi praecingenda virtus, ubi voluntas est comprimenda. xxii. Petrus praecinxit se. *l. Petrus Apostolus*.
Praeda. Miles verus non quaerit civium praedam, sed stipendium Regis. cxxxvii
Praedones innumeri ad unam ovem, vel Columbam. clxxi
Praedestinati. Christum sequuntur. xlix. Cum sibi adhuc non sunt, sunt Deo. lxx
Praemium. Statuitur certare debentibus; & pro magnitudine certaminis. xxii. Ad praemium animus gratus ducit. cxxiv
Quando sumitur ex corona, unde reatus jam sumptus fuerat. cxxxiii. Quis securus exigat praemium a Christo. clxx
Praescriptio. Legalis dirimit quaestiones litigiosas intra annos triginta. cxlv
Praesens. Praesentia non meretur videre, qui praeterita calumniatur. xcvi. Homo praesentibus sic occupatur, ut nil in se relinquat, quod vitae futurae deserviat. cxiv
Praesidere. Aliis, cum sit ipse ignavus, sibi, & multis est noxius. cvi. *l. Episcopus*.
Praesules. Ecclesiae sint dispensatores fideles divini verbi. xxvi. Angelus Praesul Synagogae. cvi. *l. Episcopus*.
Praesumptio. Dicentis non est, ubi est auctoritas jubentis. lxx. Ad divinas virtutes ante probationem magna est. xc. Impudens praesumptio alii velle impetrare poenitentiam, & sibi nil ad veniam providere. cxxiii. Est semper pessima. lxviii. & clii. Praesumptio scribae dicentis, se velle Christum sequi, repudiatur.
Praevaricatio. Lex posita est praevaricationis causa. cxi. Quomodo lex obliget crimine praevaricationis. cxiv. Peccator factus est ex mandato praevaricator; idest rebellis, & contumax in mandatum. cxvi. *l. Contumax*.
Praevenire. Quomodo debeamus Deum in confessione. xlvi
Prandium. Nostrum sit in facie Auctoris. cxxvii
Regium prandium habere, ac foetentia obsonia perquirere, est animi servilis. clxiii. Nostri prandii semper Deus praeparator assistat. Ad prandium Creatoris tota advolat creatura. *l. coena*, *l. convivium*.
Preces. Si preces dicantur a supplicando, est impetrandi fiducia. lxx. Quid prosint aegrotis, & filiis. cviii. Solitariae preces non praeponendae congregationi. cxxxii
Primordium. Cum primordia bonorum tentantur a Diabolo. xi. Si sit malum, qualis erit finis? xliv. Bonum si sit, qualis futurus est finis? xci. Sunt dura primordia rerum, sed duriora primordia generantis. clxxv
Primus. Qui est, post alterum non est: novissimus post se alterum non relinquit. lvii
Primus est ille, quem generat gratia caelestis, non natura mortalis. lxxiii
Princeps. Primus redeat ad Christum. lxxviii
Invictus militiae Christianae principatus est jejunium. viii. Ad Principis thalamum non accedit extraneus, immundus, infidelis. cxli. Et quomodo quis accedat. *l. Rex*, *l. Archisynagogus*.
Profanus. Nosci non vult Deum. clviii
Luctus profani qui. xix
Prohibere. Aliquid, est de illo admonere. cxv
Christi sequela prohibita scribae cur. xix
Porrectus. Episcopus Corneliensis consecratus. clxv. Laudatur.
Promissa. Divinis promissis fidendum. clxiii
Et qui non credit, tota infelicitate dignissimus est. Promissa negari nequeunt ab eo, cui negata solvuntur. c
Indigno non redditur de Jure.
Promissa denegare, inverecundi debitoris est; mox solvare, honesti. cxxiii
Promissio dum expectatur, accendit animum; dum datur, suscitat sensus. cxxx
Dat, non accipit, qui promittit. lxxxviii
Propheta. Eorum pavor in sacramento, quod Deus homo fiat. lxxii. Scit tantum, quantum dederit Deus. xciv. Deus auctor prophetiae. In eis celator divinus sensus. xcix. Lamentavere unius populi, & hominis discrimen. cxi. Silentium prophetarum fuit Joannes. cxxvii
Mortui sunt; sed non in aeternum. cxxxi
Quid per eos Christus promiserit. cl
Fugit Christus, ut staret fides prophetiae. Eorum veritas implenda. clvi
Saepius missi ad pastores Israel. clix
Prophetizat Christus quomodo. xiv
Propinare. Lazarus nobis propinavit gustum resurrectionis. lxv. Mera pocula de vasis corporis sui Christus bibentibus propinavit. clx. Hypocrisi ministrante quid suis invidia propinet. clxxii
Ardorem frigido poculo propinat hypocrisis. vii
Propinquus. Si honorem debeat propinquo, computet servitutem. xlviii
Ut male honores. xlix
Proprietas. Ea detenta, cum quid conceditur, parva, vel nulla exigit concedens. xiv
Proprium non custodit, sed alienum, qui relinquenda servat. xxii
Prospera. Neque ignavos erigunt, neque fortes aversa prosternunt. cxxiv
Non servantur ab eo, qui non sensit adversa. cxxxi. Quot hominum prosperitates, tot invidorum tormenta. clxxii
Adversis non miscenda. clxxv
In prosperis, & adversis consors hominis est Christus. lxx. *l. adversa*.
Providentia. Caelestis attendit, quid auditor capere possit. xxxix. Beati, qui divinae providentiae credunt. clxiii. & per tot. Serm. De ea erga servos suos. clxx
Dei providentis. xviii. Divina providentia occultavit Deitatis pavorem in habitum humanitatis. vi
Provisor. Alienae salutis, & custos propriae vitae est beatus. clv. Provisorem fugiens indulgentem, incidit in severum Judicem. s
Proximus. Adjuvandus in spiritualibus. x. & xx. Quomodo proximo dimittenda peccata. cxxxix. Non judicandus ex dubiis, vel apparentibus tantum. cxlv. Qui proximum liberat a peccatis praemium, qui negligit, acquirit offensam. clv
Prudentiores. Filii saeculi qui sint; & quomodo intelligatur. cxxvi
Psalmus. David primus est princeps psalmorum. xliv. Clavis aliorum. Cur in eo dicat, abire in consilio, & in via stare.
Psallendum ad provectum salutis. xlvi
Publicanus. Vocatus scandalum fecit. xxviii
Zachaeus princeps publicanorum. *l. Zachaeus*. Publicanus pressus a Diabolo, ne oculos levaret ad caelum. cv
Reus est, cum plus debito petit. cxxxvii
Exactor crudelissimus. liv. & per tot. *l. exactor*.
Publicum. Quomodo secretum factum dicatur, quod publice factum est. ix. Peccatum publicum a Deo punitur, quare. cxv
Puer. Parvulus ut a natura nutriatur. xxxix
Non nisi bona recipit a patre. lv
Cum parvulis, seu incipientibus in Dei servitio ut agere debeamus. xxv
Pueris dantur salutaria, sub specie noxiorum. Pro armis mittitur lacryma ad corda frangenda. cxxviii. Describitur Christus parvulus, & mitis. clxiv. *l. Infantia*.
Pueritia. Christianorum animatur levibus mandatis, ut juventus ad gravia accedat. xxxviii
Pulchritudo. Corporis non est concupiscentia; sed ducit ad lapsum concupiscentiae. cxvi
Corporis pulchritudinem concupiscens procerum se esse exoptat. clxiii
Ut homo sit pulcher, quid faciat Dominus.
Pulsari. Dicimus caeleste secretum preces iterando, & moras sustinendo. xxxix
Pulvis. Ex eo factus homo in pulverem cur redigatur: fusc. et. ad fin.
Purificanda. Sunt mancipata divinis ministeriis. clxxi
Purpura. Divitem ad superbiam extulit. cxxiv
Eam perdidit Herodes. clxxiv. Martyrum sanguine tincta. *l. Epulo Dives*, *l. Martyr*.
Pusillus. Corpore, magnus animo esse potest. liv

Solvi petere ovum a patre. lv

Qau fit grex pusillus, xxii

Quadragesimarius numerus. Sacratus, mysticus, in maximis Dei negotiis adhibitus, clxvi. Et de eo per tot. Serm.

Quadragesima, Ejus pelagus ingrediens quid debeat agere. viii. Annonam portet, Et hæc sit eleemosyna, & misericordia.

Quid sit misericordia jejunio quadragesimali, Quadragesimali jejunio cantica divina jungenda. x

Divinum institutum continet quadratam fidei disciplinam. xi. Est tempus spiritualium bellorum. xii

Quid agendum in ea. Est in procinctu mundi hoc jejunium. Diaboli insidias ostendit, xx. In ea virtutes pugnant cum vitiis. xiii. Est tempus deponendæ ignaviæ. xiii. Quid in ea perdat otiosus, In ea a Christo promissa victoria.

In ea Angeli dantur ad nostram defensionem. Jejunium quadragesimale inimicos vincit. In ea quales sint dæmonum tentationes. In ea a Pastoribus recipiuntur partus Ecclesiæ ad Baptismum. xl

Jejunium quadragesimale curat navigia corporum nostrorum, lx, Quare traditum, clxvi. Per eam currimus ad fontem baptismatis, & salutis. Et evocamur ad cælum. Et alia multa de ea. clxvi. *l. jejunium*, *l. abstinentia*.

Quadriga. Est Evangelium. xcii. Cur ejus sessionem conscendimus, Tripertita quæ sit, & ad quid. clxx

Quærere. Ad quid Christus quæreretur a Judæo, xxxvii. Quid quærere debeamus a Deo. xxxix. Anxius dis ante Deum quærebas per lapides, & ligna. lxii

Non habet semper, qui quærit semper. civ, Deum quærere, & nescire, necessitas magis est, quam reatus. clvii

Arte quærere non debemus, quæ arte inveniri non possunt. clx

Quæstio. De Matthæo publicano cur electus sit a Domino, xxviii, De Christo a Judæis facta malitiose. xlix

Quæstus. Publicani non perditur; sed mutatur. lxv. & xxix, Qualis quæstus sit de peccatis. clviii

Qualitas. Operum a Deo colligitur, non de locis, sed de sensu. ix

Querela. Sunt beati, quos querela non tetigit, xci. Pueritia, adolescentia, juventusque est tota querela. Quis incedat sine querela. l, Ser, lxxxia

Quies. Non est, ubi servatur aurum. xxii. Quies ex labore, & e contra. ciii

Quinquagesimus, Numerus ad misericordiam pertinet, exemplum ce David, & ex Jubileo. cxxvi

Quomodo. Est sermo dubitantis, non credentis. lxii

Rabidus. Panem non vescitur, clxxiv. Fera rabies in convivio Herodis.

Radix. Alte fixa in excelsum germen se protendit. lxi, *l. Arbor*.

Ratio. Dat quietem fessis sensibus. ci

Cum ratione divina, & humana faciendu, cix. Rationem reddere cito petit Deus, ut debita relaxet, cxxv. Componenda de nostris, ne aliena reddamus. Amara dicitur vocatio ad reddendas rationes.

Ratio humana rerum non capit conditorem. cxxxi. Alia est ratio Dei, alia hominis. cxl. Terrena ratione Christi mysterium non judicandum, cxlviii

Qui teneantur rationem reddere Deo, xxvi

Ravennas. Ecclesia, ut primum pareret, sensit dolores, & cur. clxxv, *l. Appollinaris*,

Reatus, Semper refugit ad velamen. lxxviii, Reatus, non reus perit in morte, & resurrectione Christi. cx. Unde sumitur reatus, inde sumi potest præmium. cxxxiii

Sensu carentia per naturam nesciunt reatum. clxxi. Ejecit homines e Dei conspectu, vi. Reatus relinquatur a nobis saltem, quando nos ipse relinquit. xlii. *l. peccatum*, *l. crimen*.

Rebellis. Rebellis cum a Deo declinatur, ei bonum est. cxxxi. Non vult Principem nasci. clviii

Recidiva, Ægritudo sæpius lethalis est, cxiii. Et per tot. ser.

Rector, Populi qualis, & ejus mala. clii

Quam rationem reddat Deo. xxvi. Ignavus ut sibi, & populis obsit, cvi

Reddere. Divinum munus, non est amittere, sed habere. lix, Reddendum, si quid sustulimus alienum cito & cur. cxxiii.

Ut debeamus reddere rationem villicationis. cxxv. Ad eam reddendam dicitur amara vocatio. Qui teneantur Deo reddere rationem. xxvi

Redemptio. Per Christi corpus facta, cxv. Hominis a Deo facta est. clxi. *l. Reparatio*.

Reditus, Filii prodigi ad patrem habetur. iii, per tot.

Regia. Aula describitur. xlii, Regios ortus festivitas honorat, & symphonia. xci

Ad Regiam servitutem quis non proripit non vocatus, cxix, Regia vestimenta nos deserunt in inferno. cxxii

Quando adest Princeps, quæ reverentia, & quod obsequium Regiæ. cxl

Regium apparatum habens, & squalores coquinæ perquirens, degenerem animum habet, clxiii. *l. Rex*.

Regina. Austri contra Hebræos in Judicio, xxxvii, Regina omnium malorum est mors, & cur. cxviii

Regnum. Cæleste promittitur fidelibus certantibus. xxii, Regnaturus propria dimittat,

Servum velle Regnum adire, non timere, quid sit. xxiii. Regnaturus vilis abjiciat. Ad regnum adscitus proprium, & privatum distribuit indigentibus, Regno promisso excluditur timor. xxv. Certus de Regno mundana despiciat. Quale sit, quod pater cælestis promittit, Regnaturi sua præmittunt per manus pauperum.

Deus vendit Regnum fragmenta panis. xli. Cælorum margaritæ comparatur, xlvii, Invadendum. lvi. Qui olim regnarint in nobis, lxvii, Quando sit Regnum Dei, lxvii. Regnum Dei est semper. lxix, Est intra nos in spe. lxx, Mors, & peccatum regnavit in nos. Diabolus ut regnum Dei a nobis elonget. lxxi. Regnum est Deus pater, & totam Regni in se continet potestatem. lxxii. Ad promissum Regnum qui non anhelat, ignavus,

Cælorum grano sinapis comparatum late. xcviii, a princ, Quale sit Regnum cælorum. Quomodo veniat in nos, Ejus similitudines variæ, & usitatæ, ut ad omnes perveniat. xcix. Etiam ad diversum sexum. Regnum peccati in nobis non permittendum. cxiii

Ut Deus sibi dederit Regnum in Christo. cxliv. Regnum non ambiant homines. cxliv. Pro temporali quærit Herodes æternum extinguere. clii. Regnum cælorum præmium justorum, judicium peccatorum, impiorum pœna, clxvii. Cælorum vicinum esse dixit Joannes, quando mundus adhuc puer erat, quid nunc? Quomodo Christiani Regnum Domino differant,

Relatio, Veritas relationis comprobatur indiciis loci, temporis, & personæ, cxl

Religio, De Religione Diabolus tentavit componere ridiculum, clv. Religionis societas, & sacramenti cura inter Joannem, & Mariam Virginem. xlix

Relinquere. Propria ad serviendum Deo, est præmium exigere securum a Christo. clxx

Relinquenda servare, non suorum, sed alienorum custos est. xxii

Remissio, Peccatorum credenda, lviii, Facultas remissionis peccatorum tradita Petro, & Sacerdotibus. lxxxiv. Peccatorum remissio tunc erit, quando tolletur materia tota peccandi, xcv. Ejus magnitudo ex magnitudine reatus agnoscitur. liv

Renovatio. Creaturæ fiet de vetustate in novitatem, ci

Reparatio. Saluris humanæ fit iisdem lineis, quibus perierat, lxxvii. Majus est reparare perdita, quam illæsa servare. xcvi. Per mulierem fit hominum reparatio. xcix

Et reparatione creaturum rerum demonstrabitur, illos non esset Deos, ci

Quomodo nostra reparatio facta fuerit a tota Trinitate. clvii

Reprobi. Eorum nequitia ligant manus Christo. c. Non arguant Christum, quod gratiam non obtulerit eis In Judicio confusi ex quibus, xxix

Requies. Ipsa non lassescit. cx. Laboris hominum ex Sabbato. cxxxix Quies ex Jesu. liv, *l. Quies*.

Res Familiaris. Dimittenda ab eo, qui vocatur ad Regnum. xxii, & xxiii. Dicitur res angusta. lxxxviii

Respondere, Cito, est facilitatis humanæ. cxl

At cogitare, est judicis permaturi.

Resurrectio. Mortuorum fuit Christus quomodo. xiii,

circa

citius resuscitatur defunctus a Deo, quam dormiens ab homine. xxxiv
Ejus velocitas exemplis declaratur.
Sancti resurgent ex resurrectione Christi, xl. Et hoc certo, Hominis resurrectio fit per Deum. lvii
Carnis cur credenda. lviii. Corporum ex sepultura Christi. lix. Credenda ob multa exempla, lix. Resurgens vivet in æternum. Caro resurget, ut sumus, & cur. lx. Post eam nec finis bonorum, nec malorum. Christi resurrectio est nostri corporis resurrectio est. lxii. Caro putrefacta per Deum resurgat. Resurgit Vir de sepulchro uteri mulieris cur, lxiv. Duplex resurrectio, ex morte corporis, & ex perfidia animi, lev. Gustum resurrectionis Lazaro propinante suscipimus. lxv
In Christo resurget occisus pro eo, clxxiii
Qui resurgant in Christo. Caro resurget per Christum. lxii. A gloria Angeli refertur species nostræ resurrectionis. lxxiv. Etiam a vestitu, & forma. lxxvii. Dementia illam non credere, lxxiv. Homo in sua carne resurget. lxxvi. Innocuis resurgentibus, terror & mors impios possidebunt. lxxvii
Homo restituetur ipsa sui corporis alacritate. Habet nostra resurrectio formam ex gestis resurrectionis Christi. lxxxix. Dies ejus æterna. lxxix. Ætas in ea juvenis, & a dextris. lxxxii. Orandum, ut æternitati resurgamus. Vestes resurrectionis perpetuæ, Io ex tollerur tota materia peccandi, & alia, xcv. Habet suum fermentum. xcix
Resurrectio filii Viduæ non miranda iis, qui universalem credunt. ciii
Ex pulvere suscitabitur homo,
Arguitur resurrectio ex temporibus, & seminibus. In Baptismo resurgimus cum Christo, vitæ novitate, cxiii, Homo per Christum illam factam agnoscat. In resurrectione caro possidebitur a Spiritu. ubi deperit corruptio, culpa, crimen. cxvii. De ex transcursu non est loquendum.
Est tota spes fidei Christianæ. cxvii
Probat eam Apostolus. Semper de illa loquendum, ut mortis terror affugiatur. Persuadetur ex vicissitudinario ortu, & occasu diei, solis, temporum: ex seminE etiam describitur. Credenda, quia sine pretio promittitur. Promittitur ex verbis Christi, cxxci. Mortuorum resurrectio est penitus debita utero Mariano. cxl
Resurrectio Joannis Baptistæ dicta ab Herode quomodo, clxxiii. Mors morte succumbit in ea. Per legem promissa. Credibilis monstratur ex illuminatione Cæci. clxxvi. Quod est pluvia seminis, hoc resurrectionis Dominicus imber. Sepultum in morte surget in vita, Resurgens videbit æterna, & gloriosa. *l. Gloria.*
Reus, Animus post tergum stat ad veniam. xciii
Reus convinctus penes Christum, velut accusatus convenitur, cxxv. Christus factus reus sui rei. Judicem nesci non vult. xlviii. Facile non potest dictare sententiam contra innocentem. clxxiii. Reus ut ruat. lxxv
Rex, Non admittit cultum plebejum.
Quare jussie ligari non indutum veste digna. Quam rationem reddet Deo de sua dispensatione, xxvi. Rex cœli ubi non subvenit, vacant alterius præsidia. xlvi. Hostibus se immiscet, cum vult liberare captivum. liv
Reges triumphorum suorum titulis nominantur. lvii. In mensa Regis manducatur quicquid dominatio possidet, & potestas. xcv. Ad eum non vocatus non intrat. cir. Regi nascenti publica paratur oblatio. ciii. Ad ejus obsequium militari studio convenisset. cix. Nobilis, & fortis hostibus longius occurrit. cxvi. Reges Persarum ut formas sumant radiculas. cxx
Pro Rege succumbere in acie virtus; perfecta tamen est consummare certamina. cxxviii. Non possunt regere, nisi a Deo regantur. cxxxi, Miles currit ad Regis stipendia, cxxxvii. Est terribile Christum nasci. cxlvi. Aviditate regnandi quid faciat Rex ab Herodis exemplo. Quod Regi, hoc imagini debet perfecta devotio. cxlvii. Rege procedente omnia mundantur, & ornantur, cxlix. Devotis militibus procurat annonam, clxiii. Rex nobis est Deus, Cunctos excellit specie, gloria. Regem urget invidia, clxiii
Eorum pictura cum concordia quid significet, cxlix. Rex præviget in castris. xxiv. *l. Regia.*
Risus, Væ qui rident mundo, xlvi
Roma, Ejus exercitus ultor fuit sanguinis Christi. xlii. Panes Romanum est fidei doctrina. cii. Romani olim persecutores, nunc executores verbi Christianæ fidei. xx
Ros. De cœlo, *l. Manna*. Roris sancti gutta oculi peccatoris baptizantur. clxxvi
Rosa. Est in spinis. xlix. *l. Flores.*
Rubigo. A rebus servatis nutrita. vii, Epitheton verecundiæ. xvi. Martirii. xcviii
Rubus, Portavit, non concepit divinum incendium. clxiv, Figura populi Judaici. Igneus Deus resplendet, cur. clxx, in rubo igneus Deus glomeratur ad Moysen. lxix
Rudis, Et tardus ingenio ut magistrum fatiget. cvi
Rusticus. Audit parabolam a Domino vulgarem de arbore fici. cvi. *l. Agricola*, *l. Villicus*.
Sabbatum. Cur Sacerdotes Christum observarent, si curaret in Sabbato. xxxii. Pro salute provisum, ideo debet ægrotus in eo curari. Christus quietem mortalibus fessis dedit in Sabbato, Illuminatur per Christum, non deletur; ut in die Dominico luceat in Ecclesiis. lxxv. Sabbatum primarium est dies Dominicus, secundarium est Judaicus, & ad quid deputatum. lxxvii. Ut male servetur a Judæo, cv. Benedictum ad requiem laboris humani, & divini operis deputatum. cxxxix. *l. festivitas*.
Sacculus. Cur paratur in cœlo. xxv. Avarus vel sacculos sequatur. Sacculi Matthæi non sequuntur a Christo. xxviii, Sacculo jejunare est ultio, non devotio. xlii. ipsum se redigit in sacculum avarus.
Sacerdos. Ut peccet in cœlestibus, xxvi. Ex homine in Angelum substitutus.
Cur pœnam de sacrificio sumant Nabad, & Abiud Sacerdotes, xxvi. Ebrietas Sacerdotum damnatur, Quomodo Sacerdotes Hebræorum observarent Christum. xxxii. Sumit quotidie corpus Domini, nec sanatur ex defectu fidei. xxxiii. Sacerdotis gloria est pax plebis, & officium amborum. lii
Prolaturus gratiam, quid dicere debeat. lx. Deus vocat populum per ora Sacerdotum. lxi. Sacerdotibus tradita a Christo facultas remittendi peccata hominibus. lxxxiv, Ejus sermo datur cum Deus vult, non Sacerdos. lxxxvi. Primus fuit Aaron. lxxxix, Cur legis antiquæ Sacerdos jus conjugii haberet. xcii Quomodo fiat persecutor legis, xcvi. Omnis homo ex Paulo sit Sacerdos, & hostia, cviii, Ad hoc hortatus. Saul audens Sacerdotium amittit Regnum. cix. Sacerdotes prophanaverunt sancta, & in quæstum ventam converterunt, clviii. Cui nolent nasci Christum, Judæorum sanctus usque ad Herodis tempora, lxxxvi. Sunt pedes Christi. xcv. & xciii. *l. Ecclesiastici, l. Concionator.*
Sacramentum. Pietatis nobis aperitur a Christo, ne fiat erroris occasio. clx, Sacramentis imperat Christus. Sacramenti cura fuit inter Joannem, & Mariam Virginem, xlii
Sacrificium. Deo immolandum, præcipue tempore paschali, & cur. lxxiii. Hominum mirabile, & cur. xviii. viii, Illud descendit a forma sacrificii Christi.
Optima Deo sacrificanda. cix
Sine ratione quando moveatur in supplicium. cxx. De divitiis Deo offerendum. lxvi, Laudis non persolvit Adam creatus. ci
Sæculum, Ejus consummatio, *l. Consummatio*, *l. Mundus*, Figuram sæculi corripit Apostolus, videlicet, vitam, mores, institutum, vanitates, luxuriam, pompam, cxx, Mare sæculi deferiens. xx
Contagium sæculi qui vitaverint, xxiii
Sal, Terræ sunt Apostoli. xxx. Grana salis incorrupta faliunt, si in medullas descendant, Sal ciborum salubre condimentum, si mensura non desit. cxxv
Nimietas salis amarat cibum,
Salomon. Probat, unde, sit sapientia. xlviii. Inter omnes Reges singulari gloria, & ornatu speciosus effulsit. clxiii. Fit Rex adhuc parvulus, & populum virtute, non fastu regit, xlviii
Saltatrices. Sunt pestes, cxxvii. De illis toto fer. Saltatrix puella describitur. cxxxiv. In ea latebat serpens, & ad quid, Erat bellua. cxxvii
Salutaria. Cum respuat æger, infirmitatis est, non voluntatis, cviii. Fiunt causa periculi, si male sumantur. xlvi. Velut noxia declinare salutifera, afflictio est. cxxxii
Salus. Salutem animarum quærere proficuum. x. Salutem hominum esurit Christus. xt

Quid,

Quid, cum multorum salus petit unius mortem, xxxvii. Deus est desperatis salus. lxv. Humana salus iisdem lineis reparatur, quibus perierat, lxvii, & lxxix. Quomodo speratur, cum sterilis parit. xc. Salus antecedentium, & sequentium oculis negata, ut esset tota in fide, cx. Salus non est sine Christo. cxx. Ejus occasio fit instrumentum perditionis. cxxvi. Perditorum salus a Deo, est merces uteri Mariæ. cxl. Nostra salus elusa, si Christus occisus fuisset parvulus. xli

Salutis alienæ provisor, beatus. clv

Ex materia erroris facta est occasio salutis per Christum. xlvii. Salus perire non potest. clviii. Arguuntur a Christo, qui tempus salutis agnoscere nolunt. clxiv. Salus proximi infirmi ante omnia quærenda. xviii. Nemo per se salvari præsumat. lxviii

Sancti. Eorum gesta sunt mysteriosa. xxxvii

Separabuntur a malis in Judicio. xlvi. Pavor sanctorum, quod Deus homo factus est. lxxii. In eis ætas vitii, & processus. lxxxix. Eorum lapsibus erigimur; trepidationibus fundamur. xc. Tantum sciunt, quantum Deus indulsit. xcvii. Eis fit mors pretiosa, quare. ci. Eorum animas rapuit Deus. civ. Gavisi sunt de adventu Christi. cvi. Inter peccatores esse sanctum difficile; sed gloriosum. cvii. Ut tres inimicos vincant. cxx

Majores cœlo, Angelis æquati. Clariores Sole, Luna lucidiores, & stellis quomodo, cxx. Tot virtutibus elucescant, quot cœlum stellis.

Permanebunt in claritate Dei, non transibunt cum cœlo &c. In gloria ut officia exerceant, quæ hic sancta exercuere. cxxi. Virtutes sanctorum in festis eorum sobrie referendæ. cxxii

Eis sufficit sua prærogativa ad gloriam. Post Christi triumphum a custodiis inferni dissoluti. cxxiii. Post labores quiescunt. Hic perdunt animam, ut illam inveniant in vitam sempiternam. cxxviii. Morientes præcedunt viventes ad tempus. cxxviii. Mortui ut assistant suo gregi. Eorum natalis est cum de terra nascuntur in cœlum. cxxix. In natali Sanctorum imitanda vita eorum proponitur, non epulis indulgere. Eorum virtutes a Deo petendæ. Sanctorum congregatio, hic omnia imperat. cxxxi. Eorum festivitates rite celebrantur oratione, & imitatione. cxxxv. Omnia, quæ meruerunt, parva duxerunt, si Dominum non viderent. xlvii. Sanctorum nomina sæpe indicant merita, insigniaque illorum. cliv. Humana cum desunt, divina succurrunt sanctis. clvi. In eorum morte perit infirmitas, non persona. clxxiii

In cœlesti mensa vescuntur cum Angelorum choris. clxxiv. Audiunt semper cœlestium symphoniam. Quicquid non assequuntur, rapevescunt. clxxv. Eis semper Diabolus inimicus. xi. Stant, & subeunt mala ad coronas. xv. *l. Confessor*, *l. Martyres*, *l. Beatitudo*.

Sanctitas. Tota prophanatur a luxuria. xxvi

Immolanda, ut consummetur stultitia. cvii. Sanctitati tantum impendatur, quantum immunditiæ. cxiv. Animæ. cxvi. Animæ, & corporis custodienda. cxvii. Membra Sanctitatis dona largitoris sine sontenta. cxx

Ejus forma fuit Joannes. cxxvii. Sacrilegis exosa. A Diabolo versa in sacrilegium. clv. Semper contraria luxuriæ. clxxiv

Sanguis. Humanus quando fecit mare in terra. xx. Quando offeratur sine sanguine. cviii. Stephani primus fusus in Martyrio. cliv. Primus effusus in terram fuit Abel justi. clxxi. *l. Martyres*.

Sanitas. Nescit sanari, qui pauperi nescit fœnerari. xxxii. Superflua ubi dilatatum est vulnus. cxii. Ingrata Medico, qui illam non desiderat. cxiii. Redit jussu Dei. clxxvi

Sapiens. Ex creatis rebus sumit doctrinæ materiam; stultus erroris causam. lxxxix. Unde ex contemplatione creaturæ cognovit Creatorem. Sapientes sæculi a Dæmone stulti facti. xcvi. Mundi sapientes unde se magnos æstiment. cxviii

Sapientia. Facit Virum, a contra insipientia. v

Mundana nescivit, quod lex Divina docuit. xi. Christi ignoratur ab eo, qui Deum ignorat. xlviii. Est a Deo

Sapientia humana cæcitas est nobis. lxvi. Domini infinita. xc. Vera Dei sapientia Christus est, quæ fide cordis agnoscitur. cxix

Sara. Sterilis, & anus præparat tres subcinericios panes Dominicæ hospitalitati mystice. xcix. Cur illi mutatum nomen. clxv. Cur filium vocat Isaac.

Satisfactio. Tempus illius durat usque ad mortem. cxxv. *l. Pœnitentia*.

Saul. Sibi Sacerdotium arrogans, Regnum amittit. cix

Scandalum. Triplex. xxvi. Scandalum, & hostis Activum, & passivum, & ejus affectus. Scandalum scandalorum fuit Judas proditor.

Cur lapis molaris alligetur collo scandalizantis pulchre. Scandalum Balaam objectum populo. xxvii. publicum ut puniatur a Deo. cxxv

Scena. Pietatis erat cum pauperis ulcerati. cxxi. Tragœdia, & Comœdia, habentur. ser. clxxiii

Scientia. Humana quid egerit. v. Ejus fames quid egerit. Capit res latas in angusto sermone. v. Dat alimentum salutis. xviii. Humana scientia excæcatur ea nobis. lxvi. Christi merito a Judæo miratur. lxxxv. Habet ramos. xcviii. Sanctorum quanta. cxix

Divina hic ex parte est, in cœlo erit plena. Scientia fecit passiones esse notiores. cxv. Est a Deo. cxxvi. Scire meretur ille, qui scire timet. cxliii

Scientia legis per legem quæratur. cxlviii. Per Deum quæsita, ab hominibus non quærenda. clvi. Scientia Dei credituris data a Magis. clviii

Fidei habet palmam, magis quam simplicitas illius. clxvi. Vera est, quæ est ustata virtuti. clxvii. Ad quid Pharisæus accipiat claves scientiæ. clxxii. Ex pharisæorum scientia quæ mala. Eam non acquirit discipulus, qui vult pro sua voluntate doceri. clxxiii

Scita interrogata ut possumus. ci

Scriba. Jerusalem quid fecerit de cœlesti doctrina. clviii. Scriba præsumens quid audierit a Christo. xix. *l. Pharisæus*.

Scriptura. Sacra doctis confert, & indoctis. xx

Ejus mysteria innumera si singula verba singulis libris essent mandata, nec ad planum paterent. lxiv. Sacra sæpe non exponitur in longum ob fastidium auditorum. ci. Æmulis caute declaranda, filiis secure, credentibus confidenter, incredulis constanter. cxii

Dum est clara, illi innitendum tota simplicitate. Sacra Evangelii tota mysteriis plena. cxlvi. Sacra, cavendum, ne per audientis imperitiam veniat ad animarum detrimentum. clvi

Melius per Deum explicatur, orantibus ad hoc fidelibus. v. ut manifestetur. xcvi. *l. Evangelium*, *l. Doctor*, *l. Concionator*.

Secretum. Quomodo dicatur secretum, quod coram hominibus fit. ix. Secretum potest esse publicum, & e contra. Sciri non potest. lxi. Aperiretur, si homo diligentius attenderet. ci. a Christo declaratum cur. clx

Segetes. Aridæ igne consumuntur, cum eis adjungitur. cxvi

Semina. Describuntur; de corruptione suscitantur in propria forma. xiii. In semine tota arbor, & vitium seminis est vitium totius arboris. cxi. Semini fructus deferunt. cxii. Docent nostram resurrectionem. cxviii. Boni certaminis quæ. cxix. Eis dat incrementum Deus.

Sempiterna. Deferuntur ab iis, qui temporalibus inhiant. xxii. Pro illis laborandum. cxxiv

Senex. Dicitur extraneus esse conjugi. lxxxviii

Sibi mortuus, & soboli negatus.

Cur senis filius nascit vinum. Senectus desiccata vitiis, & incendiis juvenilibus exempta. Longa senectus spem posteritatis amittit. xc. Senectutis Sacramentum est procedere in virtutibus. xci. Habet membra arida, & rugis exarata. xcii. Senectus prægnans est omnibus risui. xcii. Senex dicitur moribus, & sapientia, non tempore, vel ætate. v. Dicitur senectus ætas occidua. lxxxvii. *l. Annus*.

Sensus. Sensus nostri quomodo faciant nobis scandalum. xxvi. Dant ad vitam.

Sensus spiritualis in avibus cœli. xcviii

Divinus celatur in lege, Prophetis, & Evangelio. xcix. Sensus nostri suscitantur ex metuenda intonatione Evangelii. xxv. Attinentur Apostolico vigore. Fustra decipiuntur. cxvi

Cur modum tenere debeant sensus sacræ Scripturæ. xxxi. Ille melior, qui ore profert nil amarum. Humani pertimbantur ex virtute Joannis, & feritate Herodis. cxxvi. Sensus perversus audire non potest, quod semel statuit odisse. cxxxi. Cur lateat in litera. cxxxii. Divinus verbis celatur humanis. cxcix. Humani ab innumeris vitiis rapiuntur. clxxi. Sensus, licet malevolus, potest esse verax. clxxiii

Sen.

Sententia. Condemnationis humanæ cessavit ab Adventu Christi in mundum. xc
Eam accelerare in reum non vult Christus. cxxv. Eam fugit, qui accusatorem refugit. cxlv. Ad eam rapitur, qui noluit pervenire ad gratiam. clviii
Cognitura decepta, quæ interemptum non perdidit, sed promovit. clxxiii
Mundi amarissima per misericordiam sublata. vi
Separatio. Bonorum, & malorum in Judicio sanctos consolatur. xlvii. Vitia separatione vincuntur. cxiv. In separatione membrorum fœda pernicies. cxxxii. Separatio dat mala, congregatio vitam. Separatio terrena est conjunctio cœlestis. clxiv. *l. discretio*.
Septimus. Numerus amplissimus Sacramentis, & quomodo. cxxxix. Natus septimo mense. lvi. in Schol.
Sepulchrum. Habet januam duræ mortis duriorem, & clauditur durissimo lapide. lxv
Ejus visus elevat mulierem visu arboris prostratam, lxxiv. Domus mortis fit mansio vitalis. Ex sepulchro fidei nascitur Christus. lxxv. Lapis ejus quomodo titulus vitæ & mortis. Sepulchrum est pectus, in quo Christus adhuc habetur mortuus. Est opprobrium prævaricationis mulieris. lxxvii
Titulus reatus illius, & alia. Mulieres sepulchrum ingrediuntur, ut consepultæ Domino totam fidei resurgerent in salutem. Et Christo consurgerent. lxxxii. Qui mori non potest, sepulchrum timere nescit. Sepulchrum erat domus, ubi recumbebant Discipuli propter metum Judæorum. lxxxiii. Sepulchrum carcer cadaverum describitur. cxviii. Homo est sepulchrum hominis. cxx. In naturali hmo cadaver vermium morsus nescit, prævenit putredines, & fœtores. cxxi
Se se sepulchris Dæmones mandant, ut homines adhuc vivos redigant in sepulchra. xvi. Ad Christi præsentiam de sepulchro exeunt homines. xvi
Epulo erat pompæ sepulchrum. cxxi. *l. Dæmon*, *l. Angelus*.
Serenitas. Gratior post tempestatis obscura. lxxxiv
Sero. Declaratur hoc adverbium, quando Dominus discipulis apparuit. lxxxiv. *l. Vespere*.
Sermo. Angusto sermone latæ res non bene aperiuntur. v. Sermo ornatus est auribus, sicut naribus odor. xviii. Accommodetur tempori. xx. & xxi
Conceptus sermo, dum evaporari non potest, quid faciat. lvii. Brevis, & subitus, antequam illustret oculos, jam refugit: nec dat lucem, sed pavorem. lxxv. Divinus sermo sine Deo populis non redditur. lxxvii. Festinus & fugit, & transvolat quæstiones. lxxxii
Mundanus servit humanis ingeniis: divinus est in potestate dantis, non dicentis. lxxxvi. Divinus dominatur, non servit. Cum venit audiendus; cum non venit sustinendum. Sacerdotis si differtur, non auferatur. Exuberat, cum dat Deus. lxxxvi. Brevis non potest concludere omnia. lxxxviii. Totus occupandus in auditoribus. xci. Humanus vocat, ubi est Angelicus. Auditor longum fastidit sermonem. ci. Jussu imperantis profertur secure. cvii. Officiosus non negatur: licet eloquium sit imperitum. Festinus non revelat divinæ scientiæ secretum. cxii. Tripartitus ordo sermonis quid faciat. cxv. Sermo Apostoli communiter lectus quid agat. cxx. Frequentatus generat fastidium. Differendus, cum tempus dicendi transactum est. cxxi. Melius auditur, cum vires animi sunt reparatæ. cxxiv. Cur Angeli sermo Mariam turbaverit. cxl. De die in diem differtur ea magnitudine mysterii. cxlv. Sermone brevi interdum res amplæ concluduntur. clx. Dominicus sermo imperitis contrarius, & quomodo. clxiv. Differendus potius, quam festinandus. clxxiii. Sermo Angelicus divina loquitur. clvi. *l. Evangelium*, *l. Concionator*, *l. Doctor*.
Serpens. Habet caput addictum homini. clxxiii
Fuit puella saltatrix. Germina serpentis antiqui extincta ab effusione sanguinis Joannis. Serpens latebat in Saltatrice. clxxiv. Tunc tendebat ad mortem Christi. *l. Diabolus*, *l. Herodes*.
Servare. Servans relinquenda, alienorum custos est, non suorum. xxii. Ex avaritia homo multa servat, non sibi, sed aliis; & ad suum cruciatum. cxxii
Servire. Deo non possunt, qui serviunt pecuniæ. xxviii. Uni Deo servire libertas; pluribus captivitas. lxt. Quam utile servire pauperi debili. cxxii. Domino debemus servire, & quomodo. clxi. Ei soli, non alius, & cur. Attamen totam homini, Deo nullam impendimus servitutem. Ut serviendum Domino ex debito.
Servitus. Est libera penes patrem. iii
Hominis ante incarnationem Christi. vi. Nostra sit Dei, ne potestatibus iniquis sit. xx. In habitu servitutis manent hic filii Dei designati. lxxi
Metus indicat servitutem. ci. In tota servitute sæculi fuit notitia Domini quando. cii. Præsumptrix punitur, cauta remuneratur. cix. Turpissima peccati. cxiv. In Evangelio non est amissa, sed mutata. Melior devota servitus, quam vaga, & præsumpta libertas. Evangelica maculam abstergit servitutis. Servitus servitute pellitur. Evangelica tantum Deo dare jubet, quantum olim mundo. cxiv. Servitus peccati tollitur, & succedit servitus Dei. Diaboli habet pro præmio finem vitæ, & inchoationem pœnæ. Servitus Dei est vera dominatio. cxv. Tota servitutis conditio abolebitur in cælo. cxxxix. Sæculi tota tolletur post Antichristum. clvi. Præstita haro cæmanta describitur. clxi. Facit magnificum Dominum. clxx. Divina præponenda humanis affectibus. xix
Servus. Dei stat, hominis jacet. Servus Dei mala patitur ad coronam, hominis ad pœnam. Servus ventris dicitur Jumentum. xxii. vult Regnum cum timore. xxiii. Quid agat erga Dominum. xxvi. Servus Dei injuriantibus parcit. xxxviii. Erit cum Deo in gloria. xl
Tot servos habet misericors, quot nummos. liv. Domini occiso Domino servorum scelere, ad totam domum vindicta pertendit. lxxviii. Nulla charitas servorum, quando epulantur recenti adhuc funere Domini. lxxxiii. Servi Domini ipsum præveniant, ne de silentio reatum sustineant. xcvi. Servi Domini, ut ad Deum accedant, & illi loquantur, & quid. xcvii. Non patiuntur videre sterilitatem Dominicæ messis.
Dei quantam habeant scientiam. Servus rapit gratiam a Domino spretam. c. Servus est, qui pretio taxatur. cii. Anima dominante, corpus est servus pretiosus. Devotus jussa facit, contumax non facit. Nemo servus fit ex se, sed vocatus. cix. Servus, & captivus fuit homo sub lege quomodo. cxvi. Sed gratia Dei liberatur. Non vult nasci Dominum. clviii. Illi mortem præparat, ut careat servitute. clviii
Servus Dei est homo, qui creatus, redemptus, & emptus est. clxi. Servus cœnæ Domini assistens describitur. clxi
Ni vigilet, in crastinum manicabit ad verbera. Ei lux est, quicquid circa illum fecerit Dominus. Ut cognoscat homo, quod Deo serviat. Suis temporibus vivens accusat Dominum. clxiii
Inquirat, non quare velit, sed quid fieri velit Dominus. clxv. Servus Deo famulans vacat a terrenis. clxx
Quam peram, panem, & æs portare debeant. Servi peculium pertinet ad Dominum. xv. Manumissus a Domino induto servitutis habitu. xcvi
Sibi. Attendere quis dicatur, & quomodo. *l. Attendere*.
Signa. Indicant rem inveniendam. clix. Signa, seu miracula cur præstanda, & ad quid. xi. *l. Miraculum*. Signa Diabolo obsunt. xi
Silentium. Per quod peccator pervenit ad veniam quale. xxxiv. Cur sileat Chrysologus tempore passionis Christi. lxxvi. Dominus auget, & repensat pii silentii usuram. Chrysologi silentium. lxxxvi. Silentium, & verbum a Deo. Ne signum de eo ingrati Deo. Culpa tacentis non est, si jubetur silentium: lxxxvi. Ex silentio nascitur vox, quomodo. xci. Arguit reatum. xcvii.
Ex sterilitate fundi inducitur silentium. cvii. Silere virtutes, est opus dexteræ: propalare, sinistræ. ix
Simeon. Sanctus Dominum videt, antequam moriatur. cvi
Similitudines. Cur vernaculæ tradantur. xxxix. Cur

INDEX RERUM

datæ a Christo, xlvii. Ad docendum ignaros cvi. *l. exemplum, l. figura, l. vulgaris*.

Simplicitas. Habet gratiam innocentiæ, fructum fidei, non scientiæ, & virtutum præmium. clxvi. Civem bonum facit: non facit militem fortem. Hypocrisim prorsus ignorat, clxxii. Cum ea, & cum veritate Agnum Dei immolamus, & cur.

Simulacra. Idolorum semetipsos facientes Dei imaginem amittunt, clv. Nec sunt hæc ludicra, sed crimina.

Sinapis. Granum simile Regno cœlorum: late ser. xcviii. a princ. & cur. Cur. seminandum in nostris mentibus. In integritate ejus grani virtus occulta apparet, si teratur. Sinapis arbor, dum claudit oculos, aperit, xcix

Singulare. Non refertur exemplo, lxi. Singularitas Deo non est accepta, sed unitas, cxxxii. Illa non admittit exemplum. cliii. Est mala singularitas, clxx, a Dæmone cur, xvi

Sinistra. In ea est nobis pars vitiorum, & quæ. ix. Mala sinistræ. Sinistrum non recipit divinitas in Angelis nil sinistrum. lxxxvii. Ut ovis Dominica ceciderit de dextera in sinistram, clxviii. Ubi in noe, habetur numeratio sinistræ, & dexteræ manus, *l. Dextera*.

Sitis. Ut curetur frigido fonte, xlvi. & lxxix

Poculum aquæ frigidæ viatori penitus sitim non extinguit. cxii. Ad tolerantiam provehit. cxxiv. Unda ardenti non extinguitur, sed augetur. clxxii

Draconis erga Dominum, clxxiv. *l. Poculum*.

Sobrietas. Cautissima servanda in sensibus Evangelicis, & cur, cxxv. Sobrietas in cibo utilis, xli

Societas. Bona, & cur. clxi. A divina societate subducti possidentur a Dæmone. xvi. Societatis amor timorem servitutis aufert quomodo, cxlxvii. *l. Unio*.

Socrus. Dividitur a sponso, & sponsa quomodo. clxiv. Socrus synagoga occidit filium, ne videret consortium nurus. Socrus Petri infirma

Sol. Jubar solis clariorem perficit diem, viii

Ejus radii occultari non possunt. ix

Tangit stercora, nec inquinatur, xxiv. & xxxv. Hemorrohissa non minor sole. xxxvi. Fraudatores accusat, liv

Oculis lippientibus dat tenebras, lx

Importunum tenebrat aspectum. lxi

Eo fugiente, ad noctis solatium, quid de splendore lunæ, & stellarum potest remanere? lxxviii. In resurrectione Domini ante tempus occurrit. lxxxii. Totius anni metas temporum percurrit. lxxxvii. Revocat festa natalitia, Quid splendidius Sole? ci. Habet lucem geminatam. ciii. Non indiget luce. cx. Quotidie nascitur, & moritur. cxviii. Sole Sancti clariores. cxx. Solis radiis erumpentibus visus hebetatur humanus. cxlvi. Ejus splendor illuminat Cœlum. cxlix

Solatium. Est in pœnis, cum sunt generales. ci

Solemnitas. *l. Festivitas*.

Solitarius. Patet omnibus semper. clxiv. Solus ut possit esse in multitudine. xxxvi

Solvere. Jussione solvitur manus, quæ jussione fuerat ligata. xxxii. Quomodo tarditas solutionis a Deo compensetur. lxxvii

Solvere indebita coactus, maxime deprimitur. cxxxvii. Solutio cautionem rupit. lxii. Solvetur mundus quomodo. ci

Somnia. Revelata a Joseph illi vitam servarunt, clxxiv

Somnus. Christi in navi periclitante cur, xxi

Somnus sæculi est insomnis. xxii. Cur somno indulgendum. xxiv. Mors apud Deum somnus est. xxxiv.

Dominus adhibet somnum in muneribus dandis, ut pietatem velet. xxxix. Est etiam somnus mortoris. lxxxi

Spectaculum. Est in cælo, ubi in terra est conflictus divitis, & pauperis, cxxiv. Mala spectacula bonos polluunt. clv. *l. Scena*.

Specula. Cælestis ostendit Mammonam dominari Mundo. cxxvi. De specula confessionis Zachæus vidit veniæ largitorem. liv

Spelunca. Cur memorata in sepultura Lazari, lxv

Spes. Speramus, quod non videmus. lxi

Expectamus, quod speramus; cum advenit spes cessat. x. Spe, non re homo designatus, non promotus ad cælum. lxii. & lxxi. Spes non videtur, & per patientiam expectatur, omne genus hominum spe subsistit.

In spe gloriamur. cx. Spes ad mensuram plenitudinis Christi perducit.

Perfectæ virtutis est, quod in re non tenens, spei robore possidere. Spes tota fidei Christianæ est in resurrectione mortuorum, cxviii. Est donum Dei. cxxxv. Spes peccatorum promovet ad veniam a Domino. clxviii

Spina. Per falcem dum succiduntur, magis accrescunt. cxv. Spinæ camporum uruntur. clxiv

Spiritus Sanctus. Quomodo faciat interdum partus acerbos. lvi. Ubi generat, Virgo parturit. lvii. Unius substantiæ cum patre, & filio. lviii. Deus est cooperator patris, & filii. lx. Negatus ab homine, negatur pater, & filius. lxi. Non est in ebrio. lxxxviii. Vitiorum victor intrinsecus receptus passiones forinsecus concidunt. cxv. Mariam fœcundat. cxvii. Unitus illabitur Apostolis. cxxxii. In Pentecoste significatus per numerum septenarium quomodo. cxxxix. De spiritu natus spiritus est. cxlii. Cur adfuerit cum Patre in baptismo Christi. clvii. Cur aquis supernatat in specie columbæ, clx. Cur in igne super Apostolos. clxiv. Ejus ignis mortalium frigida corda succendit. clxix. Una cum Patre, & Filio cuncta sæcula disponit per omnia ævi spatia. clxxiv. *l. Anima, l. Trinitas, l. Deus. v. serm. in symbolum Apostolorum*.

Splendor. Ad cæcitatem ducit. cxxiv. Splendor supernus est velamentum. cxlii

Sponsa. Christi est Ecclesia, quomodo, xxii

Non separatur a sponso, lvii. Sponsam suam M. Virginem recipit Christus, non præripit alienam, cxl. Conjux sponsa vocatur ex divina lege. cxlv

Mater, & sponsa Pastoris est ejus Ecclesia. clxxv

Sponsalia. A quo bene tractentur, & quomodo. cxl

Sponsus. Quærens sponsam, jejunia deponit, & totus datur gaudiis, xxxi. Facit, quod vult sponsa. Christus Ecclesiam sponsam salutat cur. lxxvi. Ad sponsi thalamum quis admittatur. cxli

Sponsus Joseph cur. cxlvi

Sputum. Sputo Domini sanatur cæcus, clxxvi

Stare. Stant omnia Dei nutu. clxxvi. Stamus cum bonis operibus erigimur ad profectum, liv. *l. servus*.

Stella. Quid stellis ornatius? ci. Illæ signant tempora noctibus: & viantibus dant ducatum, ciii. Quot cælum stellis, tot virtutibus Sancti elucescunt. cxx. Unam cœpit habere Christus. clvi. Servit Magis, Magis apparuit non arte, sed a Deo, descriptive. clvi. Stella ducens Magos erat Christi: non Christus stellæ, & quomodo varie. clvi. & clvii. Et cur per stellam ducatur Magus. Cui militant sydera terreno imperio non tenetur, clviii

Est lingua cælorum. clix

Stephanus. Sic dictus a Corona, & cur. cliv. Martyrum primus. Et alia de eo.

Sterilitas. Naturæ cur. lxxxvii. Partus mulieris sterilis dicitur intempestivus. lxxxviii. Abrahæ, Saræ, Rebeccæ, & Annæ fœcundata. xe

Cum parit, dat documentum vitæ mortuorum, & salutis desperatorum. Est opprobrium. xcii. Misera apud homines: non apud Deum. xcii. Saræ. xcix. Mundi fœcundata. Sterilitas fundi silentium indicit, cvii. *l. Elisabeth*.

Stillicidia. Rigant, non necant germina. cxliii

Stimulus. Stimulis peccati inservire, est vivere peccata. cxiii.

Stipula. Caim in sacrificio fuit ejus incendii fomentum. cix

Stultus. Ex creatis rebus causam invenit erroris, lxxxvi. Creaturas existimat Deos. Dives congregans, civ. Qui turpitudini, vitiisque servit. cxiv

Sublimitas. Ducit ad ruinam. cxxiv

Subsidia. Vitæ non desunt commorantibus coram Deo, & cum Deo, clxvi

Substantia. Data filio facit eum egere, negata divitem servat. i. Patris est tota in filio. iv. Homines sunt beneficia naturalia, v. Ac liberi lega. v. Servata generat tineam. vii. Direptioni exponimus. Ecclesiæ substantia quæ fuerit. xxxvi. Cælestis nescit includi terrenis ergastulis. lxxxi. Substantiæ versæ, caveamus, ne fama ad patrem famulus non præcedat, cxxv.

Quam substantiam acceperit homo, & perdiderit. clxii. Substantia escæ, & potus quando portanda, viii.

Spu

Succurrere. Succurrunt genti sanctæ divina, quando desunt humana. clvi

Sudare. Qui sudat in interpretatione verborum Christi, habet fructum, xcvi. *l. labor*.

Superbia. Perdit, quod labor acquisierat. clxe

Ut de bono quærat facere malum. clxviii. Mundi a mansueto victoria inclinatus. clxx. Murmurantium a Domino compressa. clxviii. Quod superbus amisit, acquisivit humilitas. cxiii

Flamma superbiæ quid caufet, xciv. Ex pompa quære. xvi

Supplicare. Forma supplicandi est oculos sursum levare. lxv. Inter Deum Patrem, & Filium non est necessitas supplicandi. Pura supplicatio est incensum Deo gratum. lxxxvii

Supplicium. De eo Dominus perficit argumentum fidei xc Damnati nullum est, ubi non est pœna peccati. cxcxv

Superstitio. Gentilium irridanda quæ mala fecerit. v. Ab omni superstitione cavendum. xviii. Gentilium in Kal. Januarii. clv. Pharisæorum in lavanda manibus. clxxi

Surgere. Peccator per pœnitentiam surgit de ruina, de inferno, & plus surgit, quam corruit. iii. Item. ii. Surgit Martha prius in fide, quam Lazarus in carne. lxiii. Mulier prostrata visu arboris, surgit visu sepulchri. lxxiv

Sursum. Quod sursum est, super omnes est. cxxxvii. *l. supplicare*.

Symbolum. Est pactum vitæ salutis placitum. lviii

In corde ponendum. Debet audiri, & reddi. lix. Corpore, & animo ejus auditores mundentur. Menti, non chartis mandandum. lix & lx & lxi. Brevitas illius dat meatus latissimos credulitati. lxi. Humano more quid sit. lxii. Illud quærit Deus a nobis non per se, sed propter nos.

Quisquis illud memoriæ mandet.

Explicatio illius in parte a morte Christi. lxxiii. Explicatur a Chrysologo a Ser. lvi. ad lxii. Inclusive. v. *ipsos sermones*.

Symphonia. Ex variis instrumentis, quam auribus Christi Magdalena exhibet. xciii. Citharæ Davidicæ ad permulgendos animos ex intelligentia. cxv. Fit ex diverso genere, sed voce contona. cxvi. Cælestis jugiter auditur a sanctis. clxxiv. Cælestis cantata in reditu peccatoris. vi. Quando assumenda symphonia spiritualis. vi. Cælestis quid agat. x. Pietatis fugat invidiam. sv

Synagoga. Figurata in socru Petri febrientis. xviii

Habet manum aridam. Ser. xxxii. Prorupit xota Christum. xxxiii. Figurata in filia Archisynagogi. xxxvi. Dum ad eam Christus tendit, Ecclesia Gentium sanguinem fundebat. Moritur, dum Christus Ecclesiæ subvenit.

Cur sit Hebræorum, non Christi. xlviii

In ea accubuit Christus, quando occubuit. xcv. Ut perdiderit Christum ab Ecclesia inventum. xcv. In Judicio arguetur a Christo. Semper diruta, nec surgit in fabricam cælestem; nisi Christianos eam in culmen Ecclesiæ apparaverit. cii

Ejus pondera graviora sarcinis Idolorum. cv. Optime comparata arbori fici. cvi. In ea Christus nullum fidei fructum reperit. Stercoratur miseratione Gentium. Accepta lege ad mulre fuit fornicaria, & adultere descriptive. cxv. Despicitur a lege. Adulterii accusata.

Eam ad Christum nititur Apostolus revocare. Ipsa mortua, non lex.

Ejus filii progenies Viperarum. cxxxvii

Haberet Innocentes filios, si Christus non fugisset. cliii. Suo marito divisa mystice. cliv. Hæres divisa de consortio Ecclesiæ, & Christi. Mater Ecclesiæ & socrus occidit filium, ut illius in nurum extinguat amorem. Christum habebat, & non videbat. clxix. Verbum unum, idest Christum ex decem verbis legis perdiderat, & quomodo. Repulit Christum juncta Diis Gentium. Furata est Dominicam resurrectionem; testes falsos conquisivit. *l. lex*, *l. Hebræus*.

Talentum. Moritur ante tempus homo, qui Dei talentum sibi creditum dissipat. cxxv

Tartarus. Tartareus odor nec sustinetur a porcis. xvii. Causa ejus cum Christo in resurrectione Lazari discursive. lxv. Justos capere reos tenebat, & innocuos. Deo, dicit, servare præcepta sua. Restituit Lazarum subito, ne eo moram agente omnes resurgerent mortui. Ante Domini Adventum justos, injustosque tenebat. lxvi. Domino resurgente corruptus. lxxxv. Ejus lex solvitur. lxxxii. Ejus ministri impiorum animas reperiunt. civ. Januæ illius confractæ ariete Crucis. cxxiii. Cum sit carcer Tartari, quare non curamus a malis evadere? cxxiv. Divites recipit nudos. cxxv. In eo Herodes mercedem habuit. clxxiv

Tectum. Centurionis quare negat Christus intrare. xv. Corpus est Tectum repellens divinum accessum quomodo. cii. Illud Dominus intrat.

Temeritas. De ea subimus crimen. cli. Est tacita loqui; diu reposita proferre; origines causarum aliquando perscrutari. clxve

Tempestas. Gravis, & quæ tempore Chrysologi. xx. & xxi. Dum adest, dicitur Christus dormire in nostra Navi.

Magna commutatur in maximam tranquillitatem quando. xci

Templum. Dei est Christianus. lxxxv. In quod Dominus ascendit, ut diem festum e cælo præstet perfectum. Et ne ascendat, homo cum Christo in cælum non ascendet. Dei mandandum. xcs

Ut servirent Sacerdotes templo Salamonico. xcii. Factum mulla sanctitatis. xcix. Templum Deo factum de limo carnis nostræ. cxlii. Est corpus humanum. cxliii. Maria est magnum Deitatis Templum. cxliv. Ejus sanctitas Deum invitat ad habitandum. clxxi. Dei est corpus nostrum. xli. Humana pectora per quæ consurgant in Templum Dei. xliii. Dei virginis uterus. lix

Temporalia. Illis inhians deseris sempiterna. xxis

Si temporalia mala dolent, quanto magis æterna? Bona deperdita revocantur oratione ad Deum. xlvi

Tempus. Dæmon non observans tempus, de tempore queritur. xvi. Exclusum ab æternitate. xcxiv Tempus attulit temporalitatem. Tempora mala facit nobis Dei contemptus. xliii. Tempore indulgentiæ confitendum. xlvi

De præteritis pœnitendum, de præsentibus gaudendum, de futuris metuendum quasi. xlvi. Tempus aliquando impedit explicationem mysteriosum Dei. lvi. Ad tempus loquendum. lvii. Temporis in articulo non negatur gratia. lx. & lxi

Brevitas temporis asperitas prædicationis longæ. lxi. Deus auctor temporum. lxv. Non sinit morari in aliqua re. lxxii. Zacharias ostendit. lxxxviii. Præscribit hominis, non creatoris leges. xc

Quomodo revocatur. xcii. Ad tempus nostræ pœnitentiæ refertur Messis. xcvii. In miraculis Christus tempori servivit. cii. Tempora eundo veniunt. ciii. Legem exclusit. cxiv

Elapso tempore docendi sermo differtur. cxxi. Pœnarum excludit tempus satisfactionis. cxxv. Cito pœnitendum, ne perdamus tempus satisfactionis. Quod exclusit tempus villicationis, includat perpetuitas donationis Christi. Adempto tempore benefaciendi, homo cupit benefacere.

Tempora deficiant ad laborem. Villicationis qui amittit, cito moritur. Tempore nescit auctor temporis; at Christus propter hominem diem suscepit, & tempus. cxxxi. Cum non patitur omnia dici, dicantur aliqua. cxxxiv. Ea tempora loquendum. cxl. Resipiscendi dandum peccatori. cli. Salutis non agnoscentes arguuntur a Christo. clxiv. Numquam est breve ad pœnitentiam. clxvi.

Tempus non erit in gloria. lxxxii

Tenebra. Vitiis amicæ. xxiv. Lucem fugant, redeunt luce descendente. aliv. Fugatæ in nocte resurrectionis Christi. lxxvii. Occupaverant discipulos in passione Domini. lxxviii. Mœroris, & formidinis quales. lxxxiv. Avaritiæ. ciiv

Tentatio. In eam vadit, qui ad orationem non vadit. xliii. Est vita hominis. lxvii

Quid sit. lxxi. Est prævia ministra diaboli. lxxi. Ejus pondus incutevat. lxvii. Unde dum superatur. cxiii

Quando dicatur Deus inducere in tentationem. lxx. & lxxi. *l. Oratio Dominica*.

Terra. Cur vocatur a Davide ad jubilum. vi

Tremuit, quando dominator ab inferis ascendit. lxxxv. Superortas liquido elemento jussu Dei non natura. ci. Quid ea salubrius?

INDEX RERUM

Prius facta, quam fructus; sed ille pretiosior eur. cxvii. Provehit ad Cælum. cxxiv. Cum peccatorem accusat, tunc Deus inquirit. cxxv. Vernat floribus suis. cxxx. Ab ipsa producta sylvescant deficiente Agricolæ solertia, cxxxi. Non fructuum ante laborem. cxlii. In terris a nobis parantur, quæ habeamus in cælis. cxliv

Diluvio abluta. cxlvii. Jussa a Deo proferre fructus spontanea fecitute. cxlviii, Terra sæviente quomodo trepidet Cælum. cl. Suo cinere signatur, clxiv. Purgetur igne, ut reddat fructum. In terra calore germinant omnia, humore nutriuntur, Nostri corporis origo. clevi. Prælibavit nostri baptismatis formam. Natos homines ante producebat ad mortem, hos ad vitam producit jam natos. Terram uiit Invidia. clxxii, In terra fit sæpe voluptas nostrorum hostium. lxx. Præservat cadaver nostrum a vermibus, & putredine. cxxi

Terræmotus. In Christi resurrectione, lxxiv, Utinam levis turbo fuisset in Paradiso.

Maximus erit in Judicio. lxxvii. Si conservi præsentiam terræ non sustinet, quomodo Judicem sustinebit?

Terreni. Velantur terrenis indumentis. lxxxii

Renati cælestes imaginem Dei portent. cxvii. In terrenis rebus Vicarius Domini est homo, cxlviii Herodes terrenis inhians, irruit in Divina. clii

Ubi nil est terreni usus, ubi totum est cælestis ordinis. clii. Terrena despiciendæ. clxiii. Terrena habere dubitans, cum sentiat jam sibi dari cælestia, punitur incendio. clxii

Terror. Noxios prosternens, mox ad conscios recurrit. lxevii

Thalamus. Ad sponsi Thalamum quis admittetur. cxli, Intra thalamum Deus solam Virginem capit.

Thesaurus. Noster in cælo repositus conservatur. vii. Vectores Thesauri nostri in cælum sunt pauperes.

Thesaurus est cælis manus pauperis. viii. Regalibus Thesauris nummulum anteponens animum plebejum habet. xxii

Ad securitatem pone Thesaurum, ubi Christus est. Elevat, & demergit cor hominis; & quomodo. Præmittendus in cælum. xi, & xev

Thesaurus bonorum omnium Christus est. cxcix. Noster pauperibus dandus. Thesaurus scientiæ Dei a Magis datus crediturus. clviii. Exhauriri non potest ille, de quo suffirit nummus. xiv. Temporalis Thesaurizatio arguitur a Domino, æterna vero jubetur. xxv

Thomas. Cur vulnera tangere avet; lare, lxxxiv. Ejus curiositas quid potuisset parere.

Omnium hominum incertum curavit, Spiritu prophetico cognovit Dominum retinuisse vulnera. Ceteris præstat sponte, quod ille tardius implorat. Necessaria illi vulnerum Christi ostensio, quia putabatur spiritus, Et vulneribus cludit fidem.

Timor. Cum timore, & humilitate communicandum ex Centurione. xv. Cellat, ubi est cupiditas victoriæ. xxii Ad eum venit, qui vult vitam. lxxi, Ejus caligo superat tenebras noctis. lxxxiv. Timor est cum Deo loqui. lxxxvi. Nimius a se mentem expellit. lxxviii. Indicat servitutem. ci. Timor pristinæ lapsus non debet nostram tardare conversionem cxv. In causis homines, non Deum timere, facile a justitia deviatur. cxxvii. Nemo volens timet. cxcav. Timet dicens interdum, ne obsit audientibus. cxxxvii. Timorem non habet, qui invenit gratiam. calii. Non est timor, ubi Divinum est negotium. cxliv

Timor ex majestate Dei invisibilis quid fecerit toti creaturæ, cxlvii

Amare non potest, qui satis timet. Pavore moer ipse levior. Timor non temperatus amore devotam servitutem efficit contumacem. Timori non est, qui pietati obsequitur. clx

Timere non potest natus ad Dei amorem. Salutari timore quomodo concipiamur a Domino. clxxi. Timet, qui perdit, non qui invenit. caliv, Quis est, qui non timeat? Timere nescit infans, cl. Timor magister noster. xv

Timor conscientiæ. xxxvi. Timens scire, quæ mereatur scire. cxliii. *l. pavor*.

Tinea. Claustris clauditur, non excluditur. vii

Tituli, Affixi limitibus dominum prædiorum proloquuntur. cliv. Tituli servitutis D. Pauli, qui. clx. Inhumanitatis Epulonis. lxvi

Torques. Joseph fuit ex auro, clxxiv. Joannis ex cruore.

Tortor, Domesticum Tortorem in se habere semper diligit invidus. clxxii. Tortor gulæ, ventris, & luxuriæ est fames. i. *l. Carnifex*.

Traditiones. Patrum temporibus roboratæ a Christiano non disputantur, sed venerantur. lxxxv

Trahere. Proximum ad Deum, licet invitum, debemus, & quomodo. x. Dæmones trahuntur ab hominibus ad Christi præsentiam, pro sententia recipienda. xvi

Quomodo trahamur a Christo inviti. l

Tranquillitas. Maris Christiani est a Christo. xx, Quando sit ex tempestate. xxi

Transfretare. Quid sit mystica maris transfretatio Christi. xvii. Cur, quando turba est circa Christum, ipse transfretat. xix

Trepidatio, Aliorum cautela, & munimen nostrum est. clxev

Tria, Exempla, protulit Dominus in commendationem suæ pietatis. lv

Tribus testibus pii animantur, impii confutantur. Christus cur tribus diebus mortuus. lix, Tres mensuræ ut Trinitati applicentur. xcix

Tria tempore, per quæ Christus a Synagoga fructum quæsivit. cvi

Tribulatio. Permissa a Deo, ut ad ipsum redeamus. v. Tribulatio est prima, quæ justi vim conturbat infantium: sed patientem majora erudit. cx. *l. adversa*, *l. mala*.

Tributa, Non citra justum exigenda. cxxxvii

Trinitas. Ei placet, quod filio placet. xciii

Tres vigiliæ, & quæ in expectatione ejus. xxcv. Quis ad ejus beatitudinem mereatur pervenire. xliv. Divina filii generatio ut sit. lvei. Gesta Trinitatis in triduo sepulturæ Christi declarata. Æqua in omnibus, Una Deitas, virtus, gloria in Trinitate, lix

Aperta in Credo in Deum &c. quomodo. lx. Trinitas in personis, unitas in Divinitate, distincta personis, non diversa substantiis. Divinitas nec Trinitate dividitur, nec confunditur unitate, Personæ sunt unius majestatis, & gloriæ. Quid valeat Trinitatis confessio, ostenditur. lxxi

Deus pater homines dignatur hæredes, Deus filius non dedignatur servulos cohæredes; Deus spiritus sanctus carnem consortem divinitatis assumit. lxxi. Deus unus est, in omnibus æqualis majestas. lxxxiii. Et alia de Trinitate. Pater est alius persona, sed ipse substantia, & alia de trinitate, lxxxviii. Figurata in tribus farinæ satis. xcix, Medium, ex quo Trinitas cognoscitur, fuit Joannes, cxxvii. Ratiocinatur ferventer in sui amore. cxxx, Cur tota in Christi baptismata. clvii. Cur ad ejus præsentiam non refugit Jordanis, ut ad Arcæ præsentiam, clx. Ut currus, seu quadriga toto orbe feretur, & ad quid. clex

Ascendit bigam, duos populos vocature.

Tripartita. Ordo sermonis præbet salutiferam ecclesiasticæ doctrinæ disciplinam. cxv

Tripudiare, Dicuntur penetralia domus in exultatione. clxev

Tristitia Non miscenda gaudiis. clexv

Triticum. Ex Apostolo docet nostram resurrectionem describere, cxviii. Docet non tam manducare, quam sapere; cogi non tam laborare, quam credere. Granum tritici est Christus, cxxvi, Judæus pro tritico lolium dedit, clxiv

Triumphare. De suo Tyranno, idest peccato, ut homo possit, cxiii. De passionibus gratia Christi possumus. cxv. Sæculisque vult mandare triumphum, occultum consilium non patitur inire. cl

Triumphi singularis trophæum quale. clxx

Tuba, Ducit militem ad bellum, vi. Militaris quid agat, xiv. Spiritualis quid.

Cœlestis operates avium inclinatas tollit ad Divina, xiii, Quæ mortuos revocabit ad vitam, erit vox Divina, ciii

Tubæ materialis descriptio. Quæ in principio mundum vocavit ex nihilo; in novissimo mundum revocabit ex perdito. Tubæ Divinæ vocis creavit omnia: vide descriptionem.

Turba, Dimittitur, cum a justis suæ populeri renuntiatur,

tiamr, & virtutibus ftudetur. xxi. Indocilis ad excelfa contendens mergitur in profundum. xix
Turbatio. Anima ftans inter Dei præcepta, & Cordis paffiones turbatur. xlv. Mariæ Virginis falutatæ turbatio. cxl. *l. Maria V.*
Tyrannus. Illo extincto acies ejus fuit folutæ. xi
Crudelis eft peccatum, ingemifcit, cum fubjicitur pedibus jam fuorum captivorum. cxiii. & fer. cxvi. Tyrannus eft, qui Tyranni habitum præfumit. clv
Vanagloria. In juftitia facienda eft vitanda. & cur. xi
Vellus. Cum fit de corpore, nefcit corporis paffiones. cxcii. Ex vellere Agni Chrifti quid factum fit. xxxi. & ferm. xxii. Vellus ovium Chrifti. xl
Velle. Et non poffe, eft humanæ infirmitatis. c. Velle virtutis, acquiefcere neceffitatis eft. cx. Mors fubjecta volenti, dominatur nolenti.
Vendere. Deus Regnum vendit fragmento panis. xli. Peccator non accepto, fed dato pretio miferæ fe vendit fervituti. *l. Emptio*.
Venia. Fidenter petitur a peccatore, qui peccanti libenter ignofcit. lxviii. & lxxii
Alias minime. lxxi. Veniam habens in pectore, crimina non timet. lxxii
Tanta Venia, quanta injuria Domini. lxxx. Arguitur ex dignatione Chrifti exhibita aliis peccatoribus. xciii
Peccatorum datur folo amore in Deum. xciv. Tegit hominem. xcix
Repromittitur converfo per Evangelium. cxxv. Chriftus venia geftit prætre judicium. Venia victa locus veniæ non relinquitur. cxxvii. Fratri data noftram redundet ad præmium. cxxxix
Bona femper, fed dulciffima tum debetur. Utile veniam fibi providere ante delictum. Quare lege conftringatur. Venia relinquitur arbitrio Sacerdotis pœnitenti danda. cxxxix. Septimus numerus veniæ deputatus. Illam non fperat, qui de correctione nil cogitat. clviii. Aperuit oculos, quos clauferat culpa. clxxvi. *l. Mifericordia, l. pietas, l. Indulgentia, l. remiffio, l. pœnitentia*.
Venire. Cur venerit ad nos Deus: late. xxx
Venit ad timorem, qui vult vitam. lxii
Venter. Oneratus ad vitia cor deponit, præmit mentem, ne fupernam valeat fentire pietatem. ii. Vacandus jejunio. *l. Crapula*. Venter accipitur pro interius cordis. lxviii. Ex utero materno effundimur ad præfentem vitam. cxxxiii
Venus. *L. elementa*.
Ver. Flatus Veris tota facie germina florere camporum. viii. Eft tempus, quo miles procedit ad Campum, Chriftianus recurrit ad Dei jejunia. xiii
Verbum Dei. In quadragefima audiendum. xii
Omnia Dei verbo facta funt. xv
Aliud loquendi, aliud faciendi. xv
In eo funt omnes virtutes. Dimiffum a Chryfologo ob nimium calorem. li. Dicitur ovum. lv. *l. fermo*. Eft in poteftate dantis, non dicentis. lxxxvi
Dominatus, non fervit. lxxxvi. Obfcure prolatum ingenti acuit noftram intelligentiam. xcvi. In Verbo Dei divinus fenfus celatur, cur. xcix. Quam varie variis explicandum. cxii. Verbo Dei fanatur homo ægrotus. cxii
Qui illud fua interpretatione corrumpunt, increpantur a Paulo. cxiii. Ex eo male interpretato concipiuntur fuffragia criminum. Debito audiri capitur, dum vires animorum funt reparatæ. cxxii. Quare fuper, non ad Joannem. cxxvii. Cur attendendum. cxxxix
Dei infantia vagitum. cxliv. Divina verba modis non penfanda humanis cxlvi. Si præter dogma fidei auditur, fit perditionis occafio. clvi. Contrarium imperitis, & quomodo. claiv
Ut audiendum. claiii. Dei verbum vivit in Verbo Dei. aiii. *l. Scriptura, l. Evangelium. l. Lex, l. Trinitas, l. Divina, l. Doctor, l. Concionator*.
Verbum. Obfcurum collatione verbi, ac fenfus refplendet. xcvi. Verbum fuper vocem. cxxxvii. Verbum judicat, vox prætonat. Cordis, non verba judicat Deus. cxlii
Veritas. Interdum dicitur a peffimo invito ob Dei impulfum. xlix. Violatur a pecunia. cxxvi. Amara auget odium. cxxxv
A fola falfitate impugnatur. clxix
Nefcit tumorem. clxxii. Cum veritate Chriftum man ducamus, cur.
Veraci fenfu licet malevolo dici poteft aliquid. clxxiii. Veritas relationis, *l. Relatio*. Verum non invenitur ab animo Judice inter falfitatum nuntia. cxxxi
Vermes. Carnifices corporis humani. cxviii
Cadaver in limo nefcit vermes. cxxi
Vefpere. Eft cum finitur dies fæculi. xviii
Sero quando fit. xxi. Sæculi finis, non inchoat diem; fed mutat ordinem, dum agnofcit auctorem. lxxiv. & lxxv
Lucefcit fidelibus: infidelibus tenebrefcit refurgente Chrifto. lxxv. Lucefcit, quod folet effe noctis principium. lxxvii. Vefper Judaicæ doctrinæ. lxxxvi
Veftimentum. Corporis mortificati induendum. lxxiii
Angeli veftimentum noftram formam præfigurat in refurrectione. lxxvii
Terrena indumenta fplendent novitate, vetuftate fordefcunt. lxxxii
Cœleftia vetuftate non fœdantur.
Nunquid per fe damnanda? cxxi
Veftitur quis artificiofa nuditate. cxxii
Lazari, & Epulonis. cxxiv. Tunicas carcerans in damnum pauperis frigore confumitur. cxxvii. Veftimenti Lilii gloria. clxiii. Quid veftimento minus? Nobis præftatur e Deo. Dabit veftimentum Deus fervientibus fe. clxx. Afperum mollitiem carnis calcat. aiii. Indumentum carnis fumitur a Verbo. cxvii. *l. Pannus*.
Vetuftas. Non eft in creatis rebus, quæ perfeverant ficut natæ, vel factæ funt. ci
Vetuftas perit tempori, non creatura fuo Creatori.
Vexillum. Fidei erectum ad falutem quid facit. cx. Crucis, *l. Crux*.
Via. Peccatorum, non vitæ capitur ab homine, vel ex utero. xliv. Eft lata, & fpatiofa, quæ ducit ad mortem.
Via eft vita præfens, in quam venit, & vadit homo. Omnes in viam peccatorum venimus, in ea ftat, qui permanet in peccatis. Viam pertranfit, qui mala patiens vicit. Cur viis peccatorum præmiffum impietatis confilium. xliv. Quomodo gravius in via peccatorum labitur homo.
Via Paradifi inflammata temperatur aqua lateris Chrifti. cxxiii. Per fe molefta femper fit, moleftior per timorem. cl. Quomodo, & cur Chriftus generatur in via. clxxv. Triviæ peccatorum. lxxxix
Viator. Fatigatur, quia credit ad deftinata pervenire. lxxi. Sitim penitus non extinguit poculo aquæ frigidæ. cxic
Viator Chrifto invento petit Cœlum. clxxv. Viaticum viæ Ecclefiafticæ eft Jejunium. viii. Viator cantilena calles arduos tranfcendit. x. Cur vigilet. xxiv. *l. Peregrinus*.
Vicarius. Domini in terrenis eft homo. cxlviii
Victima. *L. Hoftia*.
Victoria. Melius eft fæpe de hoftibus fuo Regi referre victoriam, quam femel pro illo mori. cxviii. Gloriofa, fi in aperto hoftis vincatur. cl. Secreta exemplum pofteris non relinquit. Cupidus victoriæ timere nefcit. xxli. Victoria multorum de Gentibus reportata, qui victi funt a vitiis. xli
Videre. Chriftum qui quærit, Cœlum intuetur. liv. Quantum alteri videt homo, videbit alter ipfi. cxxxix. Multa ne ftudeas videre, ne te ipfum videas: videt nihil, qui totum exiftimat videre. claiv
Vidua. Filius quando refufcitatus. lxii. Omnibus ftupor fuit. ciii. Ad lacrymas viduæ fufcitatus filius defcriptive.
Vigilare. Debet homo pro falute propria. xxi. In nocte ut Gallus. Et Dominum excitare, ut procella fugiat. Pro beatitudine vigilandum. xxii. Plus vigilare, plus vivere eft. xxiv. Vigiliæ ad omnia falutares. Optimum media nocte vigilare ad orandum Dominum. axxia. Diluculo vigilandum. Qui vigilat factum videt. xcvii. Vigilat bonus Paftor pro ovibus fuis. clxxiii
Vigilia. Tres tantum vigilias novit expectatio Trinitatis, & quas. xxiv. Militum. xxvii. Chriftianorum quæ. femper falutares. xxiv. in oratione utiles. Vigiliæ Chryfologi. lxxiv
Vigilare in nocte jubemur ad orandum Dominum. xxxi
Vilia. Cur non fint a Deo petenda. cxxxii

INDEX RERUM

Villa. Diaboli quæ sit. 14

Villicus. Christi est homo positus ad colendum Mundum. cxxv. Idem villicus, & filius appellatur ex diversitate causarum. Dissipavit substantiam, & bona. ut rationem reddat villicationis. Erubescit mendicare. Villicum se quisque agnoscat, non Dominum: ministrum temporalem, non perpetuum possessorem. Qui villicationis amittit tempus, non pervenit ad statutum vitæ terminum. Vocatus ad rationem quid agere debeat mystice.

Cur laudatur de iniquitate: late. cxxvi. Non fraudem, sed pœnitentiam suadet Judæo. Quando oportet Dominum ad suum lucrum venire. clviii

Vincula. Peccatorum solverat Joannes, & vinculis peccatoris alligatur, cur. cxxvii

Vindicta. Antiquorum Judæorum. xxxviii. Ad totam domum pertendit, in qua fuerat Dominator scelere servorum occisus. lxxviii. Non sumenda de fratre lædente, sed parcendum. cxxxix. Vindictam differre, est evadere crimen. cxlv. *l. Ultio*.

Vinum. Novum Evangelii mittitur in utres novos, qui sunt Christiani. xxxi. Quid mali fecerint. xli. Febrientium vires enervat, non reparat. lx. Parit ebrietatem, & vitia. lxxxviii. Vinum non est ebrietas, sed per illud cognoscitur ipsa. cxvi. Ex aqua factum a Christo fuit ostensio Deitatis. clvii. Cur ex aqua factum vinum. clx. Vina mutantur in cœnis divitum. clxi. Vinum, quod cum mensura emitur, & sine mensura bibitur, quid pariat. clxxiv. *l. ebrietas*. Vinum appositum mortuis. *l. cibus*.

Vipera. Quomodo homines peccatores sint germina Viperarum. cxxxvii. Soboles ingrata naturæ oritur morte genitorum. Viperæ conceptus, & parentum mors describitur. Vipera fuit Synagoga cum filiis erga Christum.

Vir. Resurgit in Christo. lxx. Quantum præcellit Dominus Angelum, tantum Vir mulierem præcedit in honore.

Est in capite Christi; mulier in pedibus. lxxx. Eum sequitur mulier.

Per virum, & feminam mundi causa finitur. xcix. Virum foris expectat labor. Quomodo mulier reddat Virum mystice. cxlii

Vires. Animi cum sunt reparatæ, debito modo sermo auditur. cxxii. Vires febrientium enervantur a vino. lx

Virga. Portatura fructum humani generis Maria est, cui metus fugatur ab Angelo, ne frangatur. cxlii

Virginitas. Nescit recusare partum suo Creatori. lxxxiv. Præmittitur a Deo conceptus sterilis, ut partus Virginis credatur. lxxxvii

Virginis conceptus, & partus ignotus.

Grave est Virginitate carere, & filiis. xcii. Laboribus continentiæ comparatur xcviii. Liliis comparata.

Parit filium Dei. cxlii. Quod Virgo pariat, secretum est non discutiendum; sed credendum. cxliii. Virginitas semper cognata Angelis: & major illis cur. Cum sit in carne, vitia carnis ignorat. Sicuti vellus est. Correptionis nescia contulit honorem Mariæ. cliii. Ejus amore quid fecerit Joannes. clxxiv. *l. Maria Virgo*.

Virtus. Pœna facientis de virtute vitium. vii

Est in dextra parte. ix. De dæmone triumphat. xvi. Cingulum ejus deponens, nescit vincere vitia corporis. xxii. ut coruscat multiplici iis lumine. xxii. Illustratur libertate. xxxi

Eam horret peccator. xxxviii. De necessitate sit virtus. xlii. Omnes virtutes sine misericordia vacillant. Christianæ virtutes virescunt in pacifico. liii

Austera, & fortia sunt amica virtutibus. lxxiv. Creata nobis a Deo stant media inter vitia, & virtutes. lxxxix

Bonorum virtutibus mali opprimuntur. Virtus reddit pares, lnpares quos dedit natura. Ejus mansiones asperæ. Probat libertatem. ci

Virtutum viscera immolanda Deo, ut artes vitiorum moriantur. cviii

Et quomodo id fiat. perfectæ virtutis est, quod in re non teneas, spei robore possidere. ex. Iter arduum virtutum ab homine sit amplectendum. cxiii

Virtutes expellant vitia, & quæ.

Virtuti det tantum homo, quantum dedit vitiis. cxiv. Cœpit homo velle virtutes; sed non attigit. cxvi

Est ardua. Deficiunt virtutes, dum coluntur. Per Deum in humana mente, ac sensibus dominantur.

Ejus præmium accipimus in cælestibus. cxix

Virtutes sanctorum, *l. Sancti*. Virtutum magnitudinem perdit criminum magnitudo. cxxvii. Virtus contraria vitiosis. Virtus pro Rege mori in acie; sed perfectior consumare certamina. cxxxviii. Affectio est, virtutes, quasi vitia, cavere. cxxxii. Virtutes cum leguntur, animos erigunt ad profectum. cl. Virtus latens posteris exemplum non relinquit. Singularis est, hostem proprio turbare mucrone. clvii

Vera est scientia, quæ est mixta virtuti. clxvi. De necessitate acquirenda.

Virtutes proditæ non manebunt. vii

Bellum virtutum, & vitiorum est Jejunium quadragesimale. xvii. Virtus ubi sanat, ibi languor vestigium non relinquit. xviii. In virtutibus currendum. xci

Ubi virtus sociatur virtuti, nullus restat infirmitati locus. lvii

Virtutes supernæ. Ceteros regunt, sed illæ a Christo reguntur. xlvi. Virtutes sanctorum imitandæ. cxxix

Vis. Facta Christo a fide Gentium. c

Visa. Non cernere, cruciatus est. cxxxii

Chrysologo concussa ex impietate Herodis in Joannem. cxxvi. Humana testantur, quid valeat infantia. clviii

Visibile. Facit cognoscere invisibile. xlvi

Visio. Visus arboris decepit mulierem, visio sepulchri reparavit. lxxv. Ejus sinceritas in cognoscenda nativitate Christi. cxl. Visio Dei in cœlo. *l. Gloria*. *l. aspectus*, *l. oculi*.

Vita. Nostra mortalis dicitur; & cur. I

Miser, vivens porcis, cum non possit convivere illis. Cum parentibus, & propinquis vivendum.

Vita hominis incerta. x. Vera est impassibilis, & æterna. xi. Viam vitæ non carpit homo, sed peccatorum. xliv. Vita præsens est via. *l. Via*. præsens vita gratior paralytico, quam futura. l

Morte moriente succedit æterna vita. lviii. Fide quærenda. lxiii. Æterna secundam mortem non habet. lxxxiii

Est lubrica vita, & in ea lapsus. lxxxix

Redit omnibus per Mariam. xcix

Temporalis vita sit sempiterna per mortem. ii. Non potest mori, qui vitali occiditur gladio. cvii. Vita ab alio, quam a se vivificari non potest. cx. Vita mori non potest.

Restituta nobis per Deum. Qui vita vivit, Christo, non sibi debet. cxi

Vita hominis brevis ad intelligentiam humanarum, divinarumque rerum. cxii

Reddita per Christum. In novitate vitæ quomodo ambulandum. cxiii

Christi resurgentis imitanda Vita.

Futura derelinquitur ab homine. cxiv

Hominis passionibus conturbata. cxv

Conversatio lethale gladium a peccato. cxvi. A Christo occiso reparata.

Quæ ad vitam perpetuam nos transmittant, longo sermone tractantur. cxvii. Parum est, quod sufficit vitæ. cxxi. Quomodo sit ludus præsens vita. cxxiv. Ad vitæ statutum terminum non pervenit, qui villicationis amittit tempus. cxxv. In periculo vitæ convertendum ad pœnitentiam.

Præsentem vitam pro Domino contemnere summum lucrum. cxxviii. Vitam redonat Christus & æternam. cxxxi

Vita redeunte mors non erit. cxxxix

Ad vitam redit homo iisdem cursibus, quibus dilapsus fuerat ad mortem. cxli. Vita cœlestis est, in carne præter carnem vivere. cxliii. Beatus, qui vitæ custos est, & provisor salutis alienæ. clv. Vitæ materia quando fiat perditionis occasio. clvi. Causa mortis per Christum facta est causa vitæ. clvii. Vita interire non potest. clviii. Præsens somno similis. clix.

Vitæ subsidia non desunt cum Deo commorantibus. clxvi. Cum vita chara, nulla cura est dura. clxvii. Vita oritur natu Dei. clxxvi. Vita corporis est anima; animæ vero est Deus. xix

In hac vita sumus peregrini, & dolet esse miserum. quid fiet in alia? xxii

Vitis. Arbori infœcundæ subjecta recipit mortiferam umbram. cvi

Vi-

Vitium. Moritur virtutibus, qui vivit vitiis. I
Esurientes vitia plus delinquunt. II
Vitiorum pars in sinistra. IX. Non obsequendum vitiis, quasi concreatis naturæ. XI. Contra vitia sumendæ sunt arma. Diabolo victo vitia nil valent. Jejunio vincuntur. XII. Bellum illis in quadragesima indicendum, & quomodo. XIII. Vitiorum strepitus in aula cordis nostri. XV. Vitia dant potestatem Dæmonibus nocendi. XVI
Vitiis cibatur Dæmon. XVII
Vincuntur virtutibus. XXII. Vitium secandum, non tuendum. XXVII
Tegitur dolis. XXXI. Superanda vitia virtutibus. XXXVIII. Vitia captivarunt victores Gentium. XLI. Vitia æquum hominis. XLII. Vitia præterire gravare est peccatoribus. LXVI. Illis blandimenta serviunt. LXXIV. Orandum, ut vitiis moriamur. LXXXII. Creata a Deo stant media inter vitia, & virtutes. LXXXIX.
Per vitiorum gurgites quis impollutus incedit? LXXXIX. Artes vitiorum toties moriuntur, quoties Deo immolantur viscera virtutum. XVIII. Corrumpunt vitia corpus. CIX. In virtutes commutanda. CXIII. Obsecundare vitiis, est vivere peccato. Vitia non nosse felicitatis est: nosse periculi: vicisse virtutis. CXVI. Sunt corpori humano, ut ignis aridæ segeti. Securius separatione vincuntur. Gignunt incendium ardens robur humanum.
Data lege cœpit homo non detestari, sed sequi vitia &c. CXVI. Dum vitia succiduntur, increscunt. Cessent vitia, ut imago Creatoris portetur a nobis. CXVII. Habent pestiferum pruritum.
Vitiorum membra. CXX. Sanie vitiorum humana corrumpitur fragilitas. CLXVII. Quot vitia rapiant humanos sensus. CLXXI. Illuc vitia redire nequeunt, ubi Christus commoratur. CLXXI.
Vitia omnia ad suorum intendunt læsionem. CLXXII. Vitiis nos obsidet Dæmon. LXXI. *l. crimen*, *l. error*, *l. peccatum*, *l. delictum*.
Vitulus. Moritur pro filio, & totam saginat familiam. III. Est Christus pro nobis occisus, & quotidie immolatus. V
Vivere. In verbo Dei, ut vivamus. XIII
Peccatis mortui vivunt in Christo. XXXVI
Post mortem credit vivere eleemosynarius. LIV. Vivunt Deo per Christum, qui per Adam mortui erant inferno. LXV. Vivere peccato qui dicantur. CXIII. Vivere semper delectat. CXVIII
Vixit sine causa, qui credidit se natum solum, ut periret. CXVIII. Vivit Deo semper, qui nescit sibi vivere in mundo. XXXIV. Semper vivit pœnæ, qui semel moritur vitæ. Vivit æterne omnis, qui renascitur de generatione vitali. CXXXI. Vivit homo unus in multis, & ex multis quomodo. CXXXII
Aliud est vivere otio, & securitati suæ; aliud pro omnibus ferre labores. CLXVI
Inter feminas vivere, non securum est. CLXXIV. Homo vivit semper cælesti verbo, pane non semper. XI
Ultio. Bonis est tarda. XVI. Ultio, & culpa auferebant quicquid in mundum venerat; sed misericordia succurrit. XLII
Romanus exercitus ultor sanguinis Christi. Christus de ultione confirmat nutantem. XC. *l. Vindicta*.
Umbra. Nescit æstus corporis, quem protegit umbra Divinæ virtutis. CXLII
Unguentum. Cum offertur, est oblatio; chrisma, cum redundat de Dominicis vestigiis. XCIII. Exulit divitem ad marcorem. CXXIV
Unio. Fraterna subveniat fratribus in periculo corporis, & animæ. XX
Omnes unum, & unus omnes sunt, quando Dei spiritus in omnibus vivit unus. LXXII. Unio conjugum quæ. LXXXII
Plurium in oratione quantum valeat. CXXXII. In Ecclesiæ unio dat vitam, separatio dat mala, & quæ.
Unitas. Patris, & filii ostensa. XXIII. Et divinitatis. Deo accepta unitas, non singularitas. CXXXII. Christus venerat ad restituendam unitatem generis humani. CLXII. Unitas Mundi, ac discretio rerum. CIII
Vocatio. Vocari pertinet ad gratiam, esse ad naturam. Vocatio Christiana bonos, malosque congregat; sed electio Divina discernit. XLVII. Vocat Deus populum per ora Sacerdotum. LXIV. Divina vocatio est ad omnes absque discretione personarum. XCIX. Christiana virum non separat a muliere. Ad Deum non imus, nisi vocati. CIV. Deus vocat Judæos, & Gentes. CV. Dei vocatio est, quod suo obediamus Evangelio. CXIV. Vocatio nostra facta a Christo per Evangelium. CXXV. Ad reddendas rationes vocatio dicitur amara.
Quid agendum, cum ad id vocamur.
Vocatio duorum populorum figurata in duobus nuntiis Christi. CLXX. Vocantis dono curantur peccatores. CLXXVI
Voluntas. Prima in nobis bona, malave reportat a Deo. V. Voluntas, non necessitas facit peccatum. XCII. Quæ non est libera, & absoluta succumbit necessitati. C. Voluntate, non nece placatur Deus. CVIII. In adversis necessitas non potest voluntati comparari. CX
Peccandi voluntas non tollitur timore hominum. CXXVII. Voluntas ardens vocatur charitas. CXXXV. Qui de voluntate meritum non quæsivit, acquirat vel de necessitate virtutem. CLXVII. Nostra ut constringatur a Deo, orandum. LXVII. Quomodo in familia sit una, est fida pax. LXVIII. Voluntas nostrorum inimicorum fit sæpe in terra. LXX. Dei in cælo. Cum Dei sit voluntas, quid sit. LXXI. *l. Oratio Dominica*, *l. Velle*, *l. Arbitrium*.
Voluptas. Nescit expleri. II. Voluptas, & desperatio sociæ sunt. V. Exigua voluptas divitiarum ignem succendit. XLVII
Ex ea nascitur crudelitas. CXXVII. Cum voluptatibus suis viveret homo, Deus non negavit victus necessaria. CLXX. *l. divitiæ*, *l. luxuria*.
Vox. Bajula fidei. LXII. Oranda Concionatori a populo ut possint audire sermonem. LXXXVI. Eam Zacharias amittit, cum vocem percipit. LXXXVIII. Nascitur ex silentio mystice. XCII. Vox unius tantum interdum nil valet. CXXI. Quomodo vox præcedit, non præcellit Verbum. CXXXVII. Verbum judicat, vox prætonat. Quomodo vox Domini super aquas. CLX. Occidi non potest; sed magis clamat angustiis corporis absoluta. CLXXIV. Vox ad tempus amittitur. XC
Urbs. Habet delicias. XIII. *l. Civitas*.
Usura. Mundi centum ad unum; Deus unum accipit ad centum. XXV. In Matthæo videbatur tolli ad cælum, & Deo grata. XXVIII. In ipso curata. Quomodo usura temporis repensetur a Deo. LXXVII. *l. fœnus*. Usura honoriaque sit. LXXXVIII. Peccati quæ. XCIV. Temporum ad sobolis noxam ex peccato Adæ. CXXIII. Usurarii duri ut silices. XCV
Innocens non solvit usuram pœnitentiæ. CLXVII
Usus. Adimit laborem. XXVIII. Longus vitæ dat doctrinam. XC. De usu res agendæ. XCIX
Utile. Docere legem n' edocentem; ubi a doctor offendit. CXXXVII. Utilitas nostra Christus. CLXI. Ab eo tota est.
Utres. Veteres Judæi, novi Christiani, ut purgentur, & alia. XXXI
Vulgaria. Non ignorantur ab eo, qui docet profunda. XV. Cur vulgares Christi parabolæ. XCIX
Vulgus. Indocilis intrans naufragia scientiarum mergitur, & Christus illum deserit. XIX. Aura vulgi deseritur a justis, qui virtutibus student. XXI
Vulnus. Dominus de vulnere orat infirmantem. XC
Vulnus hominis internum aperitur a lege, sanatur a Christo. CXII. Hominis emplastrum a lege.
Ubi dilatatum est, superefusa est sanitas. Medicina adhibita pro magnitudine vulneris. CXIII. In eo non permanendum. Tot ora pauperis, quot vulnera. CXXI. Vulnus totius corporis Lazari erat Lorica. CXXIV
Vulpis. Describitur. XIX. Est similis Herodi.
Uxor. Felix, quando ei est cum Viro mens una. LXXXIX. *l. unio*, *l. Conjuges*.
Zachæus. Ex humanitate illius, ac fide provehimur ad gaudium. LIV
Princeps Publicanorum, & alia de eo.
Zacharias. Dum exorat obmutuit, licet fuerit genitor clamoris. LXXXVI. Nutu imperat, ut quis ejus silentii causas inquirat.
Propheta populis, tacet sibi.
Recepit verbum a filio.
Tacens consolatur Chrysologum.
Sanctus inter impios. Ejus meritum, & vita superavit iniqui-

iniquitatem temporis. Exorat, ut populus intromittatur in Templum. Turbatur, & tacet. Silentium ejus vis jubentis.
Erat templum Dei. lxxxvii. Offerebat incensum supplicationis. Videt Angelum a dextris. Turbatur. lxxxviii
Tempore placationis offendit, & quomodo. Antistes pro communi salute orat. lxxxviii. Laudatur. lxxxix
Ab Herode non fuit læsus in Sacerdotio. Erat in sancto conjugio.
Incedebat in omnibus mandatis, & justificationibus, lxxxix. In eo amputata causatio lamentandi. Castigatus perfidia & cur. xc. Orat Deum pro humana salute. Cur Deus permittat filium ex sterili senectute. xc
Ex quibus dubitaverit.
Expositio verborum: *Unde hoc sciam* &c. Peccavit venialiter non credendo. Ex se, & in se habuit credendi regulam. Egrediens de Templo gestabat in ore sterilitatis indicium, & in pectore conceptionis figuram.
In eo cælestis Thesaurus latet. xci
Explicantur verba: *Erant. ambo justi*. Tacet pœna. xcii
Ex silentio ejus vox nascitur.
Cur dum interrogat incurrit, & Maria Virgo non. xiv. *l. Elisabeth*.
Zelus, Consuetus disjungere junxit Pharisæos, ac discipulos Joannis. xxxi. *l. Invidia*.
Zizania, De zizaniis per tot. Ser. xcvi. & xcvii.

F I N I S.

INDI-

INDICULUS
ALPHABETICUS SERMONUM
S. PETRI CHRYSOLOGI.

De

Adam primo, & noviſſimo. ſer. CXVII.
S. Adelpho Epiſcopo CXXXVI.
S. Andrea Apoſtolo CXXXIII.
S. Apollinare Epiſcopo, & mart. CXXVIII.
Apoſtolorum convocatione, virtute, & paupertate CLXX.
Archiſynagogi filia XXXIII. XXXIV. XXXVI.
Auro XXIX.

De

Cæco CLXXVI.
Calendis Januariis ſuperſtitione pollutis CLV.
Cananæa C.
Cathedra peſtilentiæ XLIV.
Centurione XV. CII.
Charitate paterna in filios LV.

De Chriſto.

Apoſtolos pauperes eligente XXVIII. XXIX. XXX.
Apoſtolos curatum morbos mittente CLXX.
Fabri filio XLVIII. XLIX.
Formas varias ſuſcipiente CLXX.
Fugiente in Ægyptum CL. CLI.
Generato, ſeu generatione ejus CXLV. CXLVI.
Jejunante XI. XII. XIII.
Incarnato, ſeu Incarnat. CXLI. CXLVII. CXLVIII.
Magdalenam defendente XCIV.
Manducante cum publicanis. XXVIII. XXI. XXX.
Matthæum vocante ibidem.
Nato, ſeu Nativitate CXLIX.
Reſurgente, ſeu Reſurrectione LXXIV. LXXV. LXXVI. LXXVII. LXXVIII. LXXIX. LXXX. LXXXII.
Reſurrectionem tuam manifeſtante.
2. Mulieribus e monumento regredientibus LXXVI. LXXX.
4. Duobus euntibus in Caſtellum LXXXII.
5. Diſcipulis abſente Thoma LXXXI. LXXIV.
6. preſente Thoma LXXXIV.
7. Ad mare Tiberiadis LXXVIII.
9. Apoſtolis recumbentibus LXXXIII.
Templum ingrediente LXXXV.
Tentato XI. XII. XIII.

De

Confeſſione peccatorum XLVI.
Conſecratione Epiſcopi. *L. Epiſcopi.*
Conſilio impiorum XLIV.
Curru pro corona gloriæ CXIX.
S. Cypriano martyre CXX.

De

Dæmoniaco XVII.
Dæmoniacis duobus XVI.
Dæmoniaco ſurdo, & muto. LI. LII.
Dei paterna in nos dilectione LV.
Deo, ut videatur CXXXI.
Delicti abundantia propter legem CXII.
Delicta fratri remittenda CXXXIX.
Dilectione Dei. *L. Dei.*
Diſcipulis illotis manibus prandentibus CLXXI.
Diſpenſatore fideli XXVI.
Divinæ Eccleſiæ, & ſynagogæ CLXIV.
Diviſionem hæreditatis petente CLXII.
Divite, & Lazaro LXVI. CXXI. CXXII. CXXIII. CXXIV.
Divite agrum feracem habente. CIV.
Drachma perdita CLXIX.

De

Eccleſiæ, & ſynagogæ diviſione CLXIV.
Eleemoſyna VII. VIII. IX. XLI. XLII. XLIII.
Eleemoſynæ fructibus XIV.
Epiphan. & Magis CLVI. CLVII. CLVIII. CLIX. CLX.
Epiſcopi conſecratione CXXX. CLXV. CLXXV.
Exultatione ſpirituali, & peccatorum confeſſione XLVI.

De

S. Felicitate CXXXIV.
Fermenti parabola XCIX.
Ficu infructuoſa CVI.
Fide ſub qua repoſita eſt ſalus CX.
Fidelium unitate CXXXII.
Figura ſæculi vitanda, & forma Salvatoris aſſumenda CXX.
Filiis duobus Prodigo, & Frugi, ſcilicet Prodigi
Abſceſſus a patre I.
Reditus ad patrem II.
Patris occurſus ad filium III.
Livor ſenioris in prodigum redeuntem IV.
Judæus & Gentilis in his figurati V.
Filio Viduæ a mortuis excitato. CIII.
Fuga Chriſti. *L. de Chriſto.*

De

Gentili populo. V.
Gentilium vocationis lætitia VI.
Gentium ſuperſtitione in Kal. Jan. CLV.
Gratia per Chriſtum habita CXII.
Gratia legem abrogante CXV.
Gratiæ ſervis, ac legis CXIV.
Gratitudine hominis in Deum CLXI.

De

Hæmorrhoiſſa XXXIII. XXXIV. XXXV. XXXVI.
Hæreditatis diviſionem petente CLXII.
Herode, & D. Joann. Baptiſta CLXXIII.
Homine, ut ſit hoſtia, & Sacerdos Deo. CVIII.
Homine orante Deum, ne arguat in ira XLV.
Hominis gratitudine in Deum CLXI.
Hoſtia corporis, & animæ Deo rationabiliter offerenda. CIX.
Hypocriſi VII. IX. CLXXII.

De

Jejunio VIII. XLI. XLII. XLIII.
Jejunio quadrageſimali XII. XIII. CLXVI.
Jejunio, & tentat. Chriſti. *L. de Chriſto*
Jejunio Phariſæorum, & Diſcipulorum Joan. XXXI.
Igne cœleſti CLXIV.
Impiorum conſilio XLIV.
Infantium nece CLII. CLIII.
Infidelibus ducendis ad baptiſmum X.
Infirmitatis ſpiritum habente CV.
Injuria æquo animo toleranda XXXVIII.
Invidia IV. XLVIII. XLIX. CLXXII.
Joannis Baptiſtæ annunt. & conceptione a ſermone LXXXVI. ad XCII.
Jo. Bapt. Prædicatione CXXXVII. CLXVII.
Jo. Bapt. Decollatione CXXVII. CLXXIV.
Jo. Bapt. & Herode CLXXIII.
Jonæ prophetæ ſigno XXXVII.

Jo-

Joſeph ſponſo CXLVI.
Joſeph volente dimittere Mariam CXLV.
Judaico populo V.
Judæorum admiratione LXXXV.
Judæorum livore, & obſtinatione CXXXI.
Judæorum pœna LV.
Juſtificatione ex Deo per Chriſtum CX.

De

Lætitia ſpirituali XLVI.
Lætitia vocationis Gentium VI.
S. Laurentio Martyre CXXXV.
Lazaro a mortuis ſuſcitato LXIII. LXIV. LXV.
Lazaro, & Divite LXVI. CXXI. CXXII. CXXIII. CXXIV.
Lege abrogata per gratiam CXV.
Legis, & gratiæ ſervis. CXIV.
Lege per quam cognoſcitur peccatum CXVI.
Lego, per quam abundavit delictum CXII.

De

Magdalenæ converſione XCIII. XCIV. XCV.
Magis. *L. Epiphania.*
Manibus illotis in prandio. *L. de Diſcipulis.*
Manum aridam habente XXXII.
Manifeſtato Chriſto in reſur. *L. de Chriſto.*
Marcellino Epiſcopo CLXXV.
Margarita inventa XLVII.
MARIÆ Virginis annuntiatione CXL. CXLII. CXLIII. CLXIV.
Mariæ Virg. partu CLXXV.
Maria ſponſa matre CXLVI.
Maris tempeſtate ſedata XX. XXI.
Matthæi public. & divitis vocatione XXVIII. XXIX. XXX.
Morte CXVIII. CXXXI.
Morte habita per Hominem CXII.
Morte a fidelibus contemnenda, & quare illam permiſerit Deus CI.
Morte pro Chriſto ſumenda CX.
Muliere ſpiritum infirmit. habente CV.
Muto, & ſurdo LI. LII.

De

Oratione XLIII.
Orationis perſeverantia XXXIX.
Oratione hominis fragilis XLV.
Oratione Dominica a ſer. LXVII. ad LXXII.
Originali peccato CXI.
Ovium centum parabola. CLXVIII.
Pace LIII. CXXXVIII. CXLIX.
Paralytico L.
Paſchali ſolemnitate LXXIII.
Paſtore bono XL.
Paterna Dei in nos dilectione. LV.
Paterna in filios charitate LV.
Paupertate Apoſtolis præcepta CLXX.
Peccato per legem cognito CXVI.
Peccato per legem abundante CXII.
Peccato confitendo XLVI.
Peccato non inhærendo, ut gratia CXIII.
Peſtilentiæ cathedra XLIV.
S. Petro Epiſcopo CVII.
Phariſæo murmurante XCIV.
Pœnitentia agenda CLXVIII.
Prodigo. *L. de filiis.*
S. Projecto Epiſcopo Corneliano CLXV.

De

Quadrageſimali jejunio. XII. XIII. CLXVI.

De

Reductione infidelium ab baptiſmum X.
Regni Dei promiſſione XXIII. XXV.
Regni Dei felicitate XXIV.
Remittendo fratri delicto CXXXIX.
Reſurrectione carnis CXVIII.
Reſurrectione corporum. CXIII.
Reſurrect. Chriſti. *L. de Chriſto*

De

Sagena miſſa in mare. LXVII.
Salvatoris aſſumenda figura CXX.
Salute ſub fide repoſita CX.
Scandalo tollendo XXVII.
Scriba Chriſtum ſequi non permiſſo XIX.
Sæculi vitanda figura CXX.
Separatione facta a Chriſto CLXIV.
Servo regreſſo ab agro CLXI.
Servo vigili XXII. XXIV.
Servis legis, & gratiæ CXIV.
Socru Petri infirma XVIII.
Sinapis grano XCVIII.
S. Stephano Protomartyre CLIV.
Superſtitione in Kal. Januariis CLV.
Surdo, & muto LI. LII.
Symbolo Apoſtolorum a ſer. LVI. ad LXII.
Synagogæ, & Eccleſiæ diviſione CLXIV.
Syropheniſſa. *L. Cananæa*

De

Tempeſtate maris ſedata XX. XXI.
Tentatione, & jejunio Chriſti, *L. de Chriſto.*
Terrenorum cura deſpicienda XXII. XXIII. XXV. CLXIII.

De

Via peccatorum XLIV.
Viduæ filio excitato CIII.
Villico iniquo CXXV. CXXVI.
Virtutibus inſerviendo CXIII.
Vita per Chriſtum habita CXII.
Unitate Fidelium CXXXII.

De

Zachæo LIV.
Zizaniis XCVI. XCVII.

F I N I S.